ion drăguşanul

povestea aşezărilor bucovinene

N-Z

(ediţie revizuită şi întregită)

Suceava
2021

NEGOSTINA

O parte a moşiei târgului Siret, cea dinspre sud, a fost dăruită, în **1747**, de Ioan Mavrocordat Vodă lui Constantin Sturza pentru a înfiinţa, acolo, un sat. Dar satul se înfiinţează, cu 37 familii de colonişti ruteni, abia în 1779, numărul coloniştilor sporind, până în 1784, când satul era trecut în tabelul parohiilor bucovinene drept Negrişeni, la 58 familii. Partea din Bucovina a satului Negostina s-a numit Verpole, iar cea din Moldova, Rudeşti.

1798: În 13 august 1798, Iordachi Ramadan şi jupâneasa Smaranda, care stăpâneau o jumătate din satul Negoscina, obţinută la schimb cu Vasile Niculce (care o avea de la ruda soţiei sale, Constantin Sturza), vindeau partea lor de sat baronilor armeni Nicolai şi Iacob Kapri de Mărăţăi, feciorii lui Andrei Kapri, pentru 30.000 florini. Baronii Kapri vor vinde jumătate din satul Negostina, partea de jos, pentru 15.000 galbeni turceşti, în 23 aprilie 1806, lui Mihai, fiul lui Hagi Iosef Panicevici.

1826: Panicevici va lăsa, prin testament, partea de jos a satului Negostina, în 12 iunie 1826, lui Andrieş Capri, fiul cumnatului său, Nicolai Andrieş Capri, pe care îl adoptase şi crescuse de mic copil.

1883: Biserica Sfântului Dimitrie din „Negoştina" sau „Negrişeni" a fost construită, între anii 1883-1885, de baronul Andrei KAPRI, de feciorii lui, Nicolai şi Dominic, fiind dotată cu un iconostas de Antonia KAPRI., pe locul unei bisericuţe vechi, cu acelaşi hram, aflată, în 1843, când avea 735 enoriaşi, sub patronatul lui Andrei KAPRI, paroh fiind Theodor DRACINSCHI. În 1876, când avea 1.215 enoriaşi, biserica se afla sub patronatul lui Dominic KAPRI, paroh fiind Ioan GRAMATOVICI. În 1907, patron bisericesc era evreul Emil ADELSBERG, paroh fiind Vladimir HACMAN, născut în 1860, preot din 1886, paroh din 1897, iar cantor, din 1905, Ioan SMOCOT, născut în 1879.

1885: O şcoală cu două clase avea să fie deschisă la Negostina, în 1885, odată cu biserica nouă[1].

1890: După o perioadă de timp, în care s-a numit Neguşcina, Negurscina, Negursina sau Negortschina, Negostina capătă vigoare, ajungând, în 1890, la o populaţie de 1.308 locuitori. Învăţător era Eustachie Strişca, paroh – Ioan Gramatovici, iar cantor bisericesc – Dimitrie Smocot.

1891: O listă de subscripţie pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredinţată lui „Ioan alui Grigori GRAMATOVICI, paroch în Negoştina", conţine următoarele nume de localnici: Mihaiu MIHAILIUC, învăţătorul Entichie de STRIŞCA, cantorul Dimitrie SMOCOT, Andreiu GHEORGHIAN, Dimitrie GRIGORAŞ, Ioan alui Mihaiu SEREDENCIUC, Vasile BEJENARIU, , Grigori SAUCALIUC; Mihaiu ZEBRENIUC, Vasile alui Andreiu VOLOŞCIUC, Vasile alui Onofreiu ANDRICIUC, Vasile alui Andreiu FRASENIUC, Dimitrie ZEBRENIUC, Miron COZARCIUC, Teodor CHIDEŞA, Dimitrie FEDIUC, Mihaiu COSTENIUC, Petrea ZEBRINIUC, Mafteiu HRIHORCIUC, Georgi alui Toader CHIDEŞA, Ilie CLEM, Teodor HARASEMIUC, Constantin SERDENCIUC, Vasile HARSEMIUC, Ignatie HARASEMIUC, Iacov HRIHORCIUC, Vasile BILEŢCHI, Ignatie COSTENIUC, Cornelie MANDIUC, Ioan CARPIAC, Eudochia GORAŞCIUC, Zoiţa RIJCIUC, Maria FRASENIUC, Ana

---

[1] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 37, 1876 p. 36, 1907 p. 133
[2] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6

SERDENCIUC, Eudochia FRASENIUC, Zoiţa ZEBRINIUC, Varvara BILEŢCHI, Elena TANASICIUC, Sofia MANDIUC, Eudochia CHIDEŞA, Maria GRIGORAŞ, Ana CLEM, Maria FRASENIUC, rina FEDIUC, Domnica BEJENARIU, Acsenia GRIGORAŞ, Titiana RIJCIUC, Achelina GRIGORICIUC, Paraschiva FEDIUC, Maria, soţia lui Petru GRIGORAŞ, Ioan VOLOSCIUC, Vasile alui Emilian BILEŢCHI, Ilie FRASENIUC, Ana, soţia lui Teodor BILEŢCHI, Vaselina ABRAMIUC, Vasile CLEM, Irina SAUCALIUC, Maria BILEŢCHI, Maria HARSEMIUC, Paraschiva COZARIUC, Ioan GRIGORAŞ, Ioan ZEBRINIUC, Paraschiva SERDENCIUC, Gavril COROLIUC, Maria DASCALIUC, Maria COZARIUC, Maria alui Dumitru SCINEC, Zoiţa BEJENARIU, Nastasia SERDENCIUC, Alexandra FRASENIUC, Teodosia ANDRICIUC, Acsenia SERDENCIUC, Nastasia ARICIU, Domnica COROLIUC, Ioan CHIDEŞA, Maria BEJENARIU, Maria GRIGORICIUC, Dumitru VERDENCIUC, Niculaiu ZEBRENIUC, Ştefan HÂRLEŢU, Grigori ZEBRINIUC, Ioan alui Ştefan SEREDENCIUC, Ioan alui Petru GRIGORICIUC, Teodot GRIGORAŞ, Domnica SERDENIUC, Domnica, soţia lui Domiţian ZEBRINIUC, Dimitrie TANASICIUC, Ciprian MANDIUC, Ioan alui Nichita HARASEMIUC, Mihaiu alui Ion FEDIUC, Georgi alui Ştefan ANDRICIUC, Ana GRIGORAŞ, Eufemia ABRAMIUC, Zoiţa COSTENIUC, Ioachim VOLOŞCIUC, Grigori GRIGORICIUC, Sofia FRASENIUC, Teodor alui Constantin ABRAMIUC, Vasile alui Ion VOLOSCIUC, Nastasia CHIDEŞCIUC, Nastasia COSTENIUC, Maria, soţia lui Georgi alui Vasile Fediuc, şi Eudochia CLEM[2].

NEGRILEASA

Menţionată drept simplă poiană la **1742**, Negrileasa era un mic cătun al coloniştilor huţani, în 1785, numit Lunca Negrileasa (după numele pârâului, menţionat într-o hotarnică din 1488).

1841: În 22 iunie 1841, s-au stabilit la Negrileasa şi nişte ţipteri din Slovacia, colonia lor numindu-se Schwarzthal, numele acestor colonişti fiind, conform registrelor fiscale din 1856, următoarele: Johann ANGER, Josef BAAR, Simon BAIERL (BAYERL), Martin BENNER, Josef BERNA, Bernhardt BINDER, Peter BINDER, George BRANDL, George EISCHPERA, Wenzel FLEISNER, Ignatz FRIECHE, Franz FUCHS, John Grassel (KRASSEL), Joseph HASENOHRL, Anton HOFFMANN, Ambros HOFFMANN, Andreas JUNG, Josef KLOSTERMANN, Johann KNAUS, Wenzel KUBECK, Josef PILSEL, Michel SCHAFFHAUSER, Wenzel SCHAFFHAUSER, Johann SAILOR, Jacob EXCHANGER, Johann EXCHANGER, Josef EXCHANGER, Wenzel EXCHANGER (tatăl), Wenzel EXCHANGER (fiul), Josef WEBER, Lawrence WEBER, Jacob WENDLING şi George WINTER.

1876: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Negrileasa a fost construită, din banii Fondului Religionar, între anii 1876-1882, până atunci credincioşii din sat frecventând biserica din Stulpicani. În 1907, preot cooperator era Ioan TONIGARIU, născut în 1871, preot din 1900, iar cantor, din 1904, Alexie BURAC, născut în 1852.

1887: În 1887, a fost deschisă în Negrileasa o şcoală cu 2 clase[3].

[2] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6
[3] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 55, 1876 p. 51, 1907 p. 99

1890: „În şedinţa comisiunii administrative din 5 noiembrie, a raportat domnul deputat baron Eugen Stîrcea că şoseaua din valea Suhei (Bucşoaia, Stulpicani şi Negrileasa) se va construi cu concursul Fondului religionar, de proprietarii interesaţi, apoi cu suma de 3.000 florini, care a rămas din suma preliminată pentru reconstruirea unor şosele din districtul Câmpulung"[4].

1894: Informaţii despre românii şi huţanii Negrilesei s-au dat abia în noiembrie 1894, când s-au publicat listele cu săteni „cari au hotărât să ţină calea tresviei", aceştia fiind: primarul Petre ŞCHEUL, cantorul I. ILIUŢ, Neculai POPA, Nicolai FLOCEA, Mihai I. ŞCHEUL, Petre I. POPA, Dimitrie BABOTĂ, Teodor a DOCHIŢEI, George ŞCHEUL, George ŞINCARIU, Grigore ŞINCARIU, George BARDAŞ, Mihai ŞINCARIU, Petre S. ŞCHEUL, Dimitrie CORELICIUC, Mihai I. ŞCHEUL, George BOICU, Vasile ŞCHEUL, Ioan ŞINCARIU, Andrei ŞCHEUL, George FRUNZĂ, George S. ŞCHEUL, Nicolai T. ŞCHEUL, George BIG, Nicolai G. ŞINCARIU, George M. ŞINCARIU, Dimitrie I. BOICU, George M. BIG, Teodor POPA, Ioan BOICU, Ioan PIŢUC, Nicolai P. ŞINCARIU, Nicolai P. ŞCHEUL, George N. FLOCEA, Mihai I. POPA, Nicolai CRĂCANĂ, George G. POPA, Nicolai S. BIG, Ioan FLOCEA, George N. ŞCHEUL, Ioan G. BOICU, Petre I. ŞCHEUL, George UNGUREAN, Neculai I. ŞCHEUL, Varvara P. ŞINCARIU, Ileana FLOCEA, Tudora MOLDOVAN, Maria a DOCHIŢEI, Ioana G. FRUNZĂ, Ileana BOSANCU, Maria D. BARBOTĂ, aria G. POPĂ, Floarea G. BIG, Nastasia G. BIG, Nastasia M. ŞCHEUL, Aniţa N. BOICU, Maria G. BOICU, Paraschiva BUZILĂ, Paraschiva G. ŞINCARIU, Nastasia G. ŞINCARIU, Ileana M. ŞINCARIU, Maria ŞCHEUL, Aniţa S. ŞCHEUL, Varvara I. POPA, Nastasia V. BOICU, Todosia D. BOICU, Maria D. POPA, Catrina UNGUREAN, Catrina I. BARDAŞ şi Maria I. ŞCHEUL[5].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Am petrecut noaptea în casa preotului din Bucşoaia[6], la vărsarea râului din Suha în Moldova. Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărţii etnografice Kieperts, dar huţuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarztal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huţuli, în Gemenea și Frasin"[7].

1907: Din Comitetul naţional districtual Câmpulung făcea parte şi **Petru a lui Toader Scheuleac**, din Negrileasa, preot econom la Slătioara[8].

1907: În 8 aprilie 1907, după o întrunire electorală eşuată la Stulpicani, „văzând domnii Onciul, Tonigar şi Sologiuc că aici au păţit ruşine, au plecat spre Negrileasa, unde dl învăţător a tost vorbit ca să le iasă înainte nişte călăreţi, dar, mergând până în sat, n-au întâlnit pe nici un întâmpinător. Ajungînd domnii până la şcoală şi văzând că la şcoală nu s-a adunat nimene, au dat ei la copii bani, 5 coroane, şi i-au lăsat să meargă pe acasă, să spună la părinţi ca să vină la comună, că a venit deputatul ţării. Ba şi pe poliţai l-au scos să bată doba şi să strângă oamenii, care cum i-a întâlnit, le-a poruncit şi dl Sologiuc, şi părintele Tonigar să meargă la cancelaria comunală, că a venit un domn mare, să le zică ceva, şi s-au aflat oamenii care au ascultat de poruncă. Şi învăţătorul, întâlnind nişte oameni, mergînd cu lemne spre casă, i-a început a batjocuri, de ce nu merg la cancelarie şi a-i întreba că pentru cine vor glăsui

---

4 *Revista Politică*, Nr. 22, Anul V, 15 noiembrie 1890, p. 2
5 DEŞTEPTAREA, Nr. 22/1894, p. 174
6 La Bucşoaia, au cântat Domnica Grigoraş, de 55 ani (*Frunză verde de-alunică*), şi Nicolai a lui Petrea Flocea (41 ani).
7 Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
8 *Apărarea Naţională*, Nr. 20, Anul II, duminică 17 martie stil nou 1907, p. 3

la alegere. Şi începând dl Onciul a spune ce a spus şi la Stulpicani şi că le-a face drumuri bune, ţăranii au răspuns că ei au drumuri şi i-au spus verde în faţă vorbă rătezată că ei s-au prins pentru dl Stefanelli. Dar candidatul Onciul, văzând de acestea, s-a supărat foc şi s-a dus. petrecut de Sologiuc şi Tonigar, care încă erau foc supăraţi"[9]. „În Negrileasa, a strâns ciobanul Tonigar (în sensul de „păstor", Tonigar fiind preotul satului n. n.) câteva oi nevinovate şi l-au ascultat cu capul în piept pe Onciul. Vrednicul preot a voit să-şi spele obrazul pentru trânta ce a tras-o în Stulpicani"[10].

1907: „**Cine e Bellegarde acesta**, care a putut obţine un succes atât de frumos, în cel mai conştient cerc electoral românesc?, vor întreba mulţi. Bellegarde e neamţ de origine romanică, om cu mare avere; venit, de câţiva ani, ca prefect la Câmpulung, şi-a câştigat, prin purtarea sa blândă cu ţăranii, prin jertfele materiale ce le-a făcut (ca epitrop a o mulţime de copii orfani, a scăpat de ruină o mulţime de gospodării ţărăneşti, plăteşte permanent un avocat pentru ţărani, scurt a făcut minuni) încrederea ţărănimii, părăsită de conducătorii ei şi tratată brutal de administraţie. **N-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**; a părăsit, îndată ce s-a decis să primească candidatura, judeţul şi a petrecut, până câteva zile înainte de alegeri, la Viena; când s-a întors în ţară, însă, n-a trecut pe teritoriul districtului Câmpulung, credincios cuvântului dat, până după alegeri. Contra lui n-a putut răzbi nici unul dintre candidaţi, nici chiar Onciul, care se bucură desigur de multe simpatii în district, căci pentru acela (pentru Bellegarde – n. n.) au agitat *faptele sale* şi cei mai buni agitatori ai maselor: *ţăranii înşişi*. Se povesteşte că **ţăranii din Câmpulung au inundat comunele cercului electoral şi au agitat cu deosebită căldură pentru Bellegarde**". Iar la Negrileasa, Bellegarde a câştigat 98 de voturi, Onciul – 43, iar Stefanelli – 9, Negrileasa câştigându-şi dreptul de a intra în legenda victoriei „cinstei muntenilor" asupra „domnilor"[11].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[12], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Paraschiva a lui Gavril ŞINCAR (36 ani în 1908), Ioana a lui Grigori BRÂNZĂ (60 ani în 1908) şi Petrea a lui Ioniţă POPA (24 ani în 1908) din Negrileasa.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Negrileasa** (sau Lunca **Negrileasa**), comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, afluent al pârâului Suha. Suprafaţa: 31,36 kmp; populaţia: 718 locuitori, dintre care 3 părţi români şi o parte germani, izraeliţi, ruteni, poloni şi alţii; religia gr. or. pentru majoritate. Se compune din satul Negrileasa propriu-zis, din cătunele Clădita Mică şi Secătura, precum şi din târla Arşiţa Giugei. Comunică cu valea Suha şi cu drumul districtual Bucşoaea-Ostra, ce trece pe acolo, printr-un drum rău întreţinut. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril". La 1776, constituia numai un grup de case, aşezat pe teritoriul comunei Stulpicani, şi era proprietatea mănăstirii Voroneţ. Aci se găseşte o fabrică de scânduri cu 6 gatere. Populaţia se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari şi mai ales cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 30 hectare pământ arabil, 388 hectare fânaţuri, 4 hectare grădini, 393 hectare imaşuri, 2.257 hectare păduri. Se găsesc 48 cai, 301 vite cornute, 4.100 oi, 147 porci şi 75 stupi de albine. **Negrileasa, afluent** al pârâului Suha, răsare pe teritoriul Moldovei în dosul culmii Baiaşescul şi, primind în cursul său pârâiaşul Runcul, udă

[9] *Apărarea Naţională*, Nr. 32, Anul II, duminică 28 aprilie stil nou 1907, pp. 1, 2
[10] *Apărarea Naţională*, Nr. 33 şi 34, Anul II, sâmbătă 4 mai stil nou 1907, p. 2
[11] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305
[12] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina,* Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

satele Schwarzthal şi Negrileasa şi formează o vale destul de largă, vărsându-se în Suha, aproape de gurile pâraielor Frăţeşti, Ostra şi Gemine, lângă comuna Slulpicani, districtul Câmpulung”[13].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă l-a avut ca erou al faptei comunitare şi pe genistul din Arbeiter Abtig I/41, **Steuleac George** (probabil **Scheuleac** – n. n.), din Negrileasa, care a dăruit 1 coroană[14].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru **Vadul Negrilesii** şi **Negrileasa**” („Spar-Darlehenskassenverein für Schwarzthal u. Negrileasa”) următoarele schimbări: membrul în direcţiune Albert Meier şters; vice-directorul Mathias Hoffmann introdus”[15].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Stulpicani** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Alexie Petre Flocea**, agricultor, Negrileasa”[16].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[17], următorii învăţători şi învăţătoare: **Petroşcă Grigore**, comuna **Negrileasa** Vadul, jud. Câmpulung, media 7,33”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 şi următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative săteşti de credit: Cooperativa „Straja”, comuna Negrileasa, judeţul Câmpulung.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[18], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Ciocârlan Ioan**, de la Negrileasa, la Breaza-Pârâu; **Mihalescu Natalia**, de la Negrileasa, la Cârlibaba”.

1949: Învăţământul elementar, ciclul I[19]: **Brădăţan Ioan**, director la Şcoala elementară Negrileasa; **Corleciuc Straton**, director la Şcoala elementară Negrileasa, Vad.

NEPOLOCĂUŢI

Satul Nepolocăuţi exista şi în vremea lui Alexandru cel Bun, care-l întărea, în **12 mai 1425**, lui Stroici, cealaltă atestare pentru satul de pe malul stâng al Prutului, la confluenţa acestuia cu Ceremuşul, înregistrându-se abia în 28 ianuarie 1665, când este menţionat în hotarnica satului Ivancicăuţi, sat aflat undeva, în nord, dincolo de Orăşeni. În imediata vecinătate a Nepolocăuţilor se află Piedecăuţii şi Oşehlibul, ambele din Ţinutul Coţmanilor, iar dincoace de Prut, pe malul drept al râului, cu Bărbeşti şi Zeleneu, ambele din Ţinutul Văşcăuţilor. În vestul satului se întind ţinuturile, pe atunci poloneze, ale Galiţiei. Prin

[13] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 149, 150
[14] *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[15] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuţi 30 septembrie nou 1919, p. 6
[16] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[17] *Monitorul Oficial,* Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[18] *Monitorul Oficial,* Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[19] *Monitorul Oficial,* Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

Nepolocăuţi, ca şi prin Malatineţ, trece Drumul Furilor, localităţile aflându-se pe itinerariul cetelor sau oştilor tătare, moldovene, căzăceşti sau turceşti, care treceau prin foc şi sabie, mult prea adesea, sudul Poloniei.

1667: Menţionat, în 10 iunie 1667, şi în hotarnica satului Piedecăuţi, când, printre martori, figurează şi un „Mihailo ot Nipolocăuţi", satul de graniţă şi de diverse vânturări vrăjmaşe nu a beneficiat de o proprie hotarnică, rămasă ca document, până în 1782, când evidenţele cadastrale austriece menţionează toponime precum Fântâna Moşului, Paharul, Pârâul Alb, Pârâul Vâlhovăţul, înspre Oşehlib şi Piedecăuţi, Valea Vărbouţilor, ţarinile La Cruce, La Izvoară, Păharnă, Pe Podiş, Sălişte şi Sub Deal, Pârâul Camene şi cel al Vărbouţilor.

1743: În 28 ianuarie 1743, fraţii Ţopa, adică Lupaşco – ginerele Codreanului, Sandu, Andriaş şi Ilinca – jupâneasa lui Dima – vând partea lor de sat, moştenită de la Nicolai Postelnicescul, vistiernicului Paladi.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[20], din 1772-1773, înregistrează la Nepolocăuţi, **moşie răzeşească**, „51 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Vasile, 1 dascăl, Iani, 3 mazili, Andrei TĂUTUL, Ion TĂUTUL şi Iordachi GHŢINCUL, 4 argaţi ai lui Tăutul, Dumitraşcu, Hlihor, Vasile şi Chiriac, 5 văduve, Aniţa, Gafia, Aniţa HILOTOAI, Tudosia şi Aniţa MOSCĂLIŢA, 2 jidovi, Iancul şi Leiba, 5 case pustii şi 30 birnici, şi anume: Ion HUGKO, Andronic brat ego, Iacob rusul, Simion DASCALIUC, Hrihor BANDASUC, Vasile VASILINCIUK, Hrihor BANDASUC, Andrieş NAUC, Toader NAUC, Timofei OLEINIC, Simion BENDAS, Toader VASILICIUC, Vasile RUSNAK, Ion MANGIUC, Oleksa sin IVAN, Vasile HUŢUL, Ion ŞCAVARCA, Ivan MALENCHI, Ştefan LAZOR, Luca CERNĂUCIANII, Toader moldovan, Vasile rus, Ştefan BIBLIC, Ştefan ciobotar, Ilaş ŞTUFU, Lupaşco GAVRILIUC, Păladi sin MIHAI, Neculai sin MANGIUC, Pintelei PANCO şi Petre vornic. În partea satului Nepolocăuţi, proprietate a familiei răzeşeşti Ţopa, **numită Ţopenii**, „toată suma caselor" era 16, însemnând 10 ruptaşi, praporcicul Neculai zet ŢOPII, Ion ŢOPA, Grigoraş ŢOPA, Andrei ŢOPA, Vasile ŢOPA, Costandin zet ŢOPA, Dumitraşcu sin Grigoraş ŢOPA, Dumitraşcu brat Ioniţă ŢOPA, Sandul ŢOPA şi Ion sin ŢOPA, 3 argaţi la ruptaşi, Cazimir rus, Panko rus şi Hrihor rus, 2 văduve, Aniţa VASILOAII şi Nastasia, şi 1 jidov, Mihel.

1774: În 1774, satul avea 56 de gospodării, iar în 1798 – 98, numărul locuitorilor ajungând, în 1890, la 1.500. Primar era Ciprian Iaworski, iar învăţător, Ioan Terlecki. Preotul satului, Dimitrie Kozatiszczuk, era ajutat, la slujbe, de cantorul Teodor Goreţchi.

1785: În 1 iulie 1785, Vasile Ţopa, fiul lui Andrieş Ţopa şi al Fedorii, nepot Gaftonii, fetii Andrienescului, vindea o parte de moşie din Nepolocăuţi (doi stânjeni din apa Prutului până în hotarul Uşihlibului) cumnatului său, Dumitraş Cernăuţeanul, soţul Aniţei, pentru 5 coreţe de orz.

1788: Într-o mărturie din 9 octombrie 1788, Iuon Strâşca mare căpitan, Iordachi Perjul mazil, Grigoraş. Tăutul mazil de Vilauce şi Constantin Părvul căpitan confirmau că Ţopenii din Nepolocăuţi sunt Vasile, Alexandru, Nicolai şi Dumitraş, feciorii lui Ion Ţopa, nepoţii de fiu ai lui Sandul Ţopa, apoi Vasile şi Dumitru, fiii lui Sandul Ţopa; Iuon şi Gligoraş, fiii lui Ştefan Ţopa, nepoţii de fiu ai lui Sandul Ţopa. Fraţii Sandul, Ştefan şi Andrieş Ţopa au fost

[20] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 415

feciorii lui Arsenie Ţopa şi nepoţii lui Mihai Ţopa postelnic, toţi Ţopenii trăgându-se din postelnicii cei mari ai ţinutului Tutovii, ei fiind identici cu Postelniceştii.

1796: În 21 mai 1796, fraţii Neculai şi Dumitru Tăutul vindeau lui Enacachi Zota cinci fălci din moşia Nepolocăuţi, „în capul moşiei Oşehlib".

1864: În 11 ianuarie 1864, a început construcţia căii ferate Lemberg-Nepolocăuţi-Cernăuţi, în lungime totală de 267 km, primul tren sosind la Cernăuţi în 15 septembrie 1866.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, **Nepolocăuţi**, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca"[21].

1873: Biserica nouă Adormirea Maicii Domnului din Nepolocăuţi avea să fie construită, în 1873, de Ioan de PĂUNEL şi de Mihail şi de Vasile de TEUTUL. În 1843, când avea 639 enoriaşi, patron al bisericuţii vechi din Nepolocăuţi era Constantin de PRODAN, postul de paroh fiind vacant. În 1876, patron bisericesc era Ioan de PĂUNEL, paroh fiind Leon TARNAVSCHI, care păstorea 853 suflete. În 1907, paroh era Nicolai de VLAD, născut în 1869, preot din 1897, paroh din 1903, iar cantor, din 1906, Isidor MASICHIEVICI, născut în 1879.

1880: „Petrecând vacanţele mari ale anului 1880 în casa părintească din Nepolocăuţi, am fost martor ocular la următoarea scenă. Populaţia satului s-a adunat, în iulie, la primărie, ca să fie trecută în listele de recensământ, ce se făceau în Austria tot după 10 ani. Înainte de a se începe recensământul, **primarul satului**, bunul român, mazilul **Vasile Tăutul**, luând pe răzeşii satului (circa 50 capi de familie) la o parte, le spuse: „Fraţilor, noi, deşi vorbim, cu oamenii din sat şi unii din noi chiar şi în familie, limba ruteană, totuşi să nu ne înscriem în listă ca ruteni, căci nu suntem ruteni, ci români (moldoveni). Pe noi ne-a aşezat aici Voevodul Moldovei, Ştefan cel Mare". Cuvântul primarului a fost sfânt pentru răzeşime. Toţi, afară de unul, licenţiat în teologie şi cu nume istoric românesc, s-au înscris ca moldoveni (circa 200 suflete). Listele însă au fost înapoiate, peste câteva săptămâni, de către prefectura din Coţmani, cu ordinul să fie trecuţi toţi răzeşii ca ruteni, pretinzând că limba lor de conversaţie e cea ruteană. Ordinul prefecturii trebuia să se execute, cu toate că, în multe familii (cel puţin 10 din sat), se întrebuinţa încă graiul românesc"[22].

1884: Din 1884, avea să fie deschisă o şcoală cu 2 clase[23].

1902: „Programul festivităţilor de primire, la intrarea Înalt Preasfinţitului Arhiepiscop şi Mitropolit Dr. Vladimir de Repta în Archidieceza Bucovinei. Ora sosirii Înalt Preasfinţiei Sale se va publica prin foile locale. La frontiera ţării (peronul staţiunii căii ferate în Nepolocăuţi) primesc şi salută pe Înalt Preasfinţia Sa, Marţi în 5/18 Noemvrie 1902 delegaţii

---

[21] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[22] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, p. 50

[23] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 79, 1907 p. 108

patronilor bisericeşti, ai clerului şi ai mirenilor. După bineventare, Înalt Preasfinţia Sa va porni, cu trenul separat, spre Cernăuţi; în tot drumul acesta, lângă calea ferată îl vor saluta pe noul Archiepiscop şi Mitropolit, în mod solemn, parohii şi poporanii din acele comune, prin al cărora teritoriu trece trenul. La gara din Nepolocăuţi îl vor aştepta pe Î. P. S. Sa protopresviterul Ceremuşului şi cel al Putilei, iară. La gara din Lujeni, protopresviterul Coţmanului, fiecare asistat de preoţii din comunele vecine, cu poporeni şi procesiune”[24].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Nepolocăuţi** (**Nepolokoutz**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe malul stâng al Prutului, la confluenţa lui cu Ceremuşul. Suprafaţa: 11,57 kmp; populaţia: 1.314 locuitori, în majoritate ruteni gr. or., restul izraeliţi ş. a. Este în apropiere de drumul principal Sniatin-Cernăuţi, cu care este legat printr-un drum districtual, ce se bifurcă apoi, o ramură apucând la Coţman şi alta la Stauceni. Staţie de drum de fier a liniei principale Lemberg-Cernăuţi, din care se desprinde aci o ramură, apucând la Vijniţa. Are un oficiu telegrafo-poştal; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică gr. or. La 1776, era în posesia lui Andrei Tăutul. Aci se află vărniţi părăsite. Populaţia germană şi ruteană se ocupă cu munca câmpului şi mai ales cu cultura tutunului; izraeliţii, cu negoţul. Comuna posedă 955 hectare pământ arabil, 12 hectare fânaţuri, 7 hectare grădini, 17 hectare imaşuri, 30 hectare păduri. Se găsesc 139 cai, 337 vite cornute, 182 oi, 145 porci şi 9 stupi de albine”[25].

1910: În 1910, mai bine de jumătate dintre locuitorii satului Nepolocăuţi erau ruteni, ceilalţi – români, dar şi evrei, stabiliţi la graniţa provinciilor datorită înlesnirilor pentru comerţ.

NOVOSELIŢA sau NOUĂ SULIŢE

Atestat documentar, în **20 decembrie 1437**, drept „satul unde a fost Şizco”, proprietate a marelui boier Mihail de Dorohoi, apoi, în 8 iunie 1456, drept „Şizcăuţi, unde a fost curtea lui Iurie, pe Prut”, în uricul lui Sin de Hotin, prin care acesta primea „ocina soţiei sale, nepoata lui Mihălaş”, satul Nouă Suliţe, numit, ulterior, Nova Seliţa, şi-a căpătat denumirea de la numărul de pedestraşi ridicaţi pentru oastea domnească, respectiv, 9 suliţe.

1461: O altă parte a satului, numită Urvicoleasa, este menţionată pentru prima dată în 12 august 1461, când Crasnăş şi Jurj Necorescu îşi dispută cu Husin şi cu jupâneasa lui, Măruşca, fata lui Ion Munteanu, satele Urvicoleasa, Stroinţi şi Molniţa, pentru care Ion Munteanu avea uric de la Alexandru cel Bun, deci rămâneau în proprietatea lui Husin.

1503: În 2 februarie 1503, Ştefan cel Mare întăreşte satele Stroinţi şi Urvicoleasa mănăstirii Putna.

1617: În 12 martie 1617, Radul Vodă restituia lui Ghenghe logofăt şi ginerelui lui, Constantin Roşca vistiernic, printre alte moşii, „şi Şiscăuţi pe Prut, care astăzi se cheamă Novoseliţa”.

[24] *Tribuna Poporului*, Nr. 203, Anul VI, duminică 2/16 noiembrie 1902, p. 2
[25] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 150

Aflat în proprietatea mănăstirii Putna, până în 9 martie 1664, dar ca parte „de sat Novoseliţa ce s-au chemat mai demult Urvicoleasa”, satul Novoseliţa este vândut lui Stratulat Brahă şi jupânesei lui, Aniţa.

1753; În 15 noiembrie 1753, jumătate din satul şi moşia Novoselniţa era moştenită, de la Lupul Stroescul, de Ioan Stroescul.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[26], din 1772-1773, înregistrează la „Nouă Săliţi, moşia lui Constandin VOLCINSCHI, 24 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Iacob, 1 dascăl, Mihălachi, 1 mazil vechi, Constandin VOLCINSCHI, 1 jidov, Iţcu, 10 case pustii şi 10 birnici, anume: Toader a LUPII, Mihaiu rus, Mihalachi ROBU, Alecsa rus, Vasile rus, Ion rus, Vasile rus, Ştefan văcar, Iacob zet BUNDUC şi Ştefan a GAFIEI.

1775: În 1775, satul „Nouă Suliţi” avea 3 mazili, 1 popă şi 16 ţărani.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, face, adeseori, abstracţie de noul statut imperial al Bucovinei, în favoarea unei anumite identităţi moldave, imposibil de anulat. Moldovenii, inclusiv cei din Bucovina, „sunt oameni frumoşi, zvelţi, voinici şi scunzi, totul la moldoveni arată aptitudini intelectuale încă nefolosite”, iar preoţii lor formează „încă o pătură de oameni cu totul neluminaţi, grosolani şi imorali; chiar şi în Bucovina, din timpul lui Iosif al II-lea, s-a înfiinţat pentru ei o şcoală specială de preoţi”. Şi, tot aşa, în acelaşi „timbru” moldovenesc, sunt tratate şi căile de comunicaţie, Karacsay considerând că „drumurile cele mai importante ale Moldovei sunt: / 1). De la Cernăuţi şi partea austriacă a Moldovei, la cetatea Hotin, 5 mile. / De la Cernăuţi, peste Sadagura, la satul Rarancea. De aici, duc două drumuri la satul Şirăuţi (în raiaua Hotinului), unde se împreună din nou; unul duce prin Răchitna şi Săncăuţi, altul prin Toporăuţi (încă tot în Bucovina) şi următoarele localităţi din raia: Colincăuţi, Grozinţi, Şilăuţi, Mălinţi, Clişcăuţi şi Zaroşeni. De la Şirăuţi, duce acest drum, prin Necăbăuţi, pe la creasta unui deal, la Hotin; primul este mai scurt, dar mai rău. / 2). De la Cernăuţi, la Mohilan, în Rusia; drumul acesta duce, prin Sadagura, la Boian; aici se afla vama austriacă şi carantina. / De la Boian, la Noua Suliţă, primul – sat moldovenesc, al doilea – rusesc, şi, de aici, pe malul stâng al Prutului, prin localităţile Tărăsăuţi, Vancicăuţi, Coşuleni şi Zălucia, la Podu Lipcani; apoi, prin Glina, Bilavăţ, pe la târgul Bricani, prin satele Tribăşiţi, Corestăuţi, Hodorăuţi, Ocniţa, Lipnic, Gârbova şi Otaci, unde se trece Nistrul, pe un pod, duce un drum bun la Mohilău”[27].

1805: În 1805 a fost construită în sat o biserică de lemn.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, **Gogolina sau Stroieştii de Sus**, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, **Novoseliţa sau Stroeştii de Jos**, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[28].

---

[26] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 389
[27] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[28] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1890: Cunoscut şi drept Gogolina, datorită unei ulterioare subordonări, satul Nouă Suliţe avea, în 1890, 697 locuitori, primar fiind Georgie Foca, iar învăţător – Ioan Beuca.

1894: Corul de plugari din comuna Nouăsuliţe a fost înfiinţat, în 1894, de învăţătorul Vasile COSTINEANU-BEUCA, sprijinit de primarul Costachi TOACĂ, de adjunctul Georgi CUTE şi de Georgi PRODANIUC. „Cântăreţii şi cântăreţele sunt: Mihai CUTE, Ioan CROITOR, Tanasă COJOCAR, Georgi MACOVEI, Mihai COJOCAR, Georgi CROITOR, Dimitri FEDOREAC, Petru ZBÂRCOT, Samfira VILGUŞ, Alexandra CIOBOTAR, Ioana FERCIUC, Vasilca GUŞILĂ, Domnica TOACĂ, Ioana MACOVEI, Eufrosina FERCIUC şi Ioana PENTELEI[29].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Vineri, dimineață, a venit noul meu vizitiu, datorat bunătăţii domnului Berariu, un rutean din Franzthal, pe care am fost nevoit să-l accept, în locul fostului meu vizitiu român, care nu ştia să vorbească rusa, atât de necesară în preconizata călătorie prin Basarabia. După amiază, am coborât pe drumul abrupt, până la podul de peste Prut, și apoi am urmat drumul care duce spre Rusia. Am petrecut noaptea, împreună cu protopopul Simiginovici din Mahala, în, Rarancea, care se află la 8 km mai la nord şi este aproape în întregime slav, iar Boianul[30], făcut cunoscut prin poezia lui Eminescu, se află mai la sud și are, de asemenea, o populație mixtă. În dimineața următoare am parcurs cei 24 de km, până la Novoselița, fără oprire”[31].

1903: Însoţirea raiffeisiană din „Nouă-Suliţa cu Gogolina şi Lehăcenii-Tăutului” s-a înfiinţat în primăvara anului 1903.

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[32], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Paraschiva CUTI (17 ani în 1909) din Nouă Suliţe.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Noua-Suliţă** (**Nowosielica**, **Satul Nou**) sau **Stroeştii de Jos**, comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe malul stâng al Prutului, la confluenţa sa cu pârâul Răchitna, la hotarul ţării cu Basarabia. Suprafaţa: 6,63 kmp; populaţia: 697 locuitori, în majoritate români, restul izraeliţi, precum şi puţini ruteni şi poloni; religia majoritară cea gr. or. Este ultimul punct al drumului districtual ce vine de la Cernăuţi şi de la Sadagora; mare staţie de drum de fier a liniei ferate Lujeni – Noua-Suliţă, care se continuă apoi prin Rusia, până la Odesa. Are un oficia telegrafo-poştal; o şcoală populară, cu o clasă; ţine de biserica parohială din Gogolina sau Stroeştii de Sus. Această comună este o parte din vechea comună Stroeşti. Despre ea se vorbeşte într-o danie a lui Petru Vodă, de la 1556, cu deosebire că această comună aparţinea pe atunci ţinutului Hotinului, precum se vede din împrejurarea că şi astăzi încă există în Basarabia satul rusesc cu acelaşi nume. Diferite terenuri din împrejurimea comunei ţineau de teritoriul rusesc, pană la 1828, când s-a regulat definitiv hotarul dintre Bucovina şi Basarabia. Aceasta ne dovedeşte că comuna veche Stroeşti nu se întindea spre Est atât cât teren cuprinde azi comuna Noua Suliţă şi că acest teren a fost luat de la comuna rusească Noua-Suliţă, de unde şi numirea ce o poartă. În 1848, au stat aci trupe ruseşti. Populaţia se ocupă cu agricultura, precum şi cu lucrul în magaziile ce se află în acest loc. Comuna posedă 127 hectare pământ arabil, 231 hectare

[29] DEŞTEPTAREA, Nr. 23/1895, p. 184
[30] În Boian, a cântat Nicolai Toma (*Maică, măiculiţa mea*).
[31] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[32] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina,* Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

fânaţuri, 35 hectare grădini, 323 hectare imaşuri, 35 hectare şi 50 ari păduri şi 24 hectare heleştee. Se găsesc 27 cai, 79 vite cornute, 151 porci şi 75 stupi de albine. **Noua Suliţă, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 2,36 kmp; populaţia: 426 locuitori, în majoritate izraeliţi, o pătrime ruteni gr. or. şi gr. cat. şi o pătrime poloni, germani şi români”[33].

1914: „În 18 iunie 1914, s-a judecat, la tribunalul din Cernăuţi, procesul de spionaj al detectivului Poliţiei din Cernăuţi, Vladimir Seniuk. Încă în martie al anului curent, fu prins detectivul Seniuk, din Noua-Suliţă, că stă în slujba Moscalului, făcând, pe lângă slujba sa de detectiv austriac, şi pe spionul Rusiei, pe plăţi bună, bineînţeles. Cât timp a făcut acest Seniuk pe spionul rusesc şi ce documente o fi dat moscalilor de la noi, de aici, din Bucovina, aceasta nu se ştie şi nici tribunalul n-a putut să afle lucrul acesta, dar atâta s-a dovedit, că Seniuk, de fapt, a fost spion moscălesc, că a stat în relaţiuni de corespondenţă cu oameni din Noua-Suliţă rusească, că făcea adese preumblări peste graniţă, supt pretext că caută pe hoţii fugiţi din Austria, preumblări de care ştiau autorităţile poliţieneşti ale noastre, pe lângă altele, făcute în taină, cu ajutorul unui certificat eliberat de autorităţile moscăleşti. Corespondenţa din Rusia o primea Seniuk prin mijlocirea unei tinere evreice, Fani Ioinovici. Atât Seniuk, cât şi mijlocitoarea Ioinovici, fură aflaţi vinovaţi de-a fi făcut slujbă de spionaj în Bucovina, în favorul Rusiei. Drept aceea, tribunalul i-a condamnat pe amândoi vinovaţii la închisoare grea. Seniuk are să-şi ispăşească vina în criminal, prin decurs de 2 ani, şi evreica Ioinovici are să stea 6 luni închisă. / Cazul spionului Seniuk, ca atare, merită o atenţie, întrucât priveşte siguranţa statului, dară, pe de altă parte, el trebuie considerat şi de aceea pentru că spionul în chestie, ca om plătit de stat, îi face slujbă pe bani şi altui stat, şi anume aceluia unde strălucesc nu numai rublele, dar unde îl trăgea şi simpatia. Căci acesta nu e cel dintâi caz unde un ucrainean înclină spre tara moscalului, nu numai cu gândul, ci şi cu fapta. Agentul Seniuk însă n-a fost numai un organ al statului, dar şi persoană de încredere a şefului politic ucrainean, care se girează ca apărător al Austriei faţă de imperiul Rusiei. Acest om, care îi făcea slujbă de agent electoral lui Coco Wassilko, nu se poate, dar, să nu fie un ucrainean veritabil. Ucrainenii, ca totdeauna, vor căuta, şi de astădată, să se lepede de Seniuk, precum s-au lepădat şi de alţii, în momentul când aceştia nu mai au fost în stare să aducă slujbă cauzei lor sau au fost prinşi cu ruble, care, de altfel, le priesc la toţi, cât timp nu află nimeni de ele. Dar după Seniuk vine şi un alt spion ucrainean, de care degeaba ar încerca rutenii să arate căi nu e al lor. E vorba de studentul gimnazial Zapotocki, care chiar a crescut în internatul ucrainean (Bursa Fedkowicza), care e crescut cu mijloacele ucrainene şi în spiritul ucrainean, de care am vorbit în numărul trecut. / Ne vine să ne întrebăm, acuma, ce deosebire s-ar putea face între moscofilii Gerowski-Zurkanowicz etc., ale căror societăţi şi institute de cultură fură desfiinţate de autorităţile austriece, din pricina icoanelor moscăleşti atârnate de păreţi, şi între ucrainenii care se feresc să atârne chipurile moscăleşti de păreţi, dar cu atât mai bine ştiu să-i sălăşluiască în inimile lor. Unii declară pe faţă că sunt aderenţi ai moscalului, cei din urmă strigă în gura mare că sunt buni patrioţi austrieci, însă, cântând „Sce ne umerla ucraina” şi „Ne pora”, lucră în taină pentru moscal (vezi Seniuk-Zapotocki). De altfel, şi unii şi alţii, bat drumul netezit de rublele ruseşti. Moscofilii pierd terenul de supt picioare, graţie muncii „patriotice” a lui Coco Wassilko, bine remunerată din fondurile de dispoziţie ale guvernului, iar numărul şi puterea celor de felul ăstor mai noi spioni descoperiţi încă nu este cunoscut. Că ei nu vor fi singurii aderenţi ai ţarismului rusesc putem vedea de acolo că fuga fraţilor Gerowski a fost înlesnită de alţi ucraineni, îmbrăcaţi în uniformă împărătească”[34].

---

[33] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 151
[34] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Anul III, Nr. 15 şi 16, Cernăuţi, 20 iulie 1914, pp. 236

1914: „Cele dintâi ciocniri între muscali şi austrieci se dădură la hotarul de miază-noapte al Bucovinei, cam pe la Noua-Suliţă şi pe la Gogolina. Erau mici hărţuieli între patrulele de graniţă, în jurul unui dâmb, numit „Movilele“, dar pentru cernăuţeni, care zi de zi aşteptau cu înfrigurare năvala muscalilor, ele erau adevărate lupte, pe care le comentau cu aprindere pe străzi, prin cafenele, prin redacţiile ziarelor”[35]. „În 6 august 1914, deci, trupele din Bucovina intrau în Basarabia, fiind obligate să se retragă, înainte de 20 august, când trupele ruseşti se puseseră în mişcare, spre graniţa Bucovinei, incendiind, în 22 august, orăşelul de graniţă Noua Suliţă (austriecii puseseră foc la Novo-Seliţa rusească, spulberând o fabrică de cherestea), părăsit de populaţie şi de primarul Marcus, la timp. „Soldaţii ruşi au pus foc oraşului din mai multe părţi… Focul s-a întins repede şi, în curând, limbi uriaşe de flăcări se ridicau la cer. Ardeau toate casele în centrul târgului; străzi întregi erau în flăcări”, consemna, pentru „Adevărul”[36], corespondentul dorohoian Florian, care adăuga: „Noua Suliţă austriacă era un oraş frumos, comercial, cu clădiri moderne, cu străzi drepte, aliniate şi bine pavate”. „Bătălia de la Noua Suliţă, începută la orele 6, după-amiaza, şi terminată la orele 3, dimineaţa, între Regimentul Nr. 41 austriac, format numai din români bucovineni, şi armatele ruseşti, formate din infanterie şi „o numeroasă cavalerie”. „Şarja cavaleriei ruse a fost hotărâtoare şi Regimentul No. 41, care apăra poziţiunea, s-a retras în dezordine şi completamente decimat din această aprigă luptă… Şarja cazacilor ruşi era înfiorătoare. Ei s-au repezit în mijlocul luptei târziu, în toiul nopţii, cu o furie şi în nişte urlete care au îngrozit pe cei care au asistat la acest crâncen atac”[37]. „Viena, 24 august (K.B.). Atacul unei armate ruseşti de 20.000 de oameni, în partea cea mai mare călăreţi, asupra graniţei Bucovinei a fost respins, lângă Noua Suliţă, cu desăvârşire. Adversarilor li s-au luat sute de prizonieri. Armata lor nebună a lăsat pe câmpul de luptă mult material de război”. Acesta e raportul scurt şi cuprinzător, ce l-a dat biroul corespondenţei militare de război despre luptele care s-au purta, duminica trecută, la graniţa Bucovinei, în apropierea Cernăuţului… Pregătirile ce se făceau pe partea noastră adevereau vestea, iar, seara, cumpăna şi-a început urgia. / Trupele Ruşilor, care au intrat fără împotrivirea grănicerilor noştri, retraşi la întărituri, în Noua Suliţă, întâia vitejie ce au isprăvit-o a fost că au dat foc la gară, poştă şi la mai multe case. Locuitorii din Boian începură, pe loc, să părăsească locuinţele, fugind spre Cernăuţi. / De la Cernăuţi, se vedea focul foarte bine. Cei slabi de înger – în Cernăuţi sunt foarte mulţi de aceştia – n-au dormit noaptea întreagă. A doua zi, odată cu răsăritul soarelui, întreg oraşul era în picioare. Neliniştea era cumplită, ea a devenit groază, când, aşa, cam pe la 9 ceasuri, dimineaţa, începură a sosi cele dintâi cârduri de trăsuri cu femei, copii şi ceva mâncare, care părăsiră Boianul, Mahalaua, Cotul Ostriţei şi Buda. / Lumea agitată se îngrămădea pe la trăsuri, întrebând mirată: „Ce se întâmplă?”. „O început bătaia”, răspundeau femeile prin plâns. Ruşii intrară în Boian şi se apropiau spre Mahala. Pe la 10 ceasuri, toloacele oraşului erau pline de trăsuri ţărăneşti. Multe dintre ele, apucară spre Corovia, Ceahor sau Voloca, unde aveau neamuri sau cunoscuţi. Ceilalţi rămâneau în voia întâmplării. De pe dâmburi, se desluşeau înfiorătoarele bubuituri de tunuri, iar cei cu ochi mai buni vedeau focul şrapnelelor şi al granatelor, crăpând pe coasta dintre Boian şi Mahala. Lupta fierbea pe întreaga întindere dintre Boian şi Toporăuţi. / Lumea din Cernăuţi îşi pierdu cumpătul. După masă, pe la 2 ceasuri, sosiră viceprimarul din Cotul Ostriţei Nichita Axani, studentul Ioan Axani, care înlocuieşte pe secretarul comunal, şi un flăcău. Ei au fost cei din urmă care au părăsit Cotul Ostriţei. Ca să-şi aleagă drumul cel mai sigur şi neprimejdios spre Cernăuţi, ei o apucară repede spre Ostriţa, peste şoseaua Boianului, peste câmp. Credeau că Ruşii nu vor fi atât de chiori, ca să-şi îndrepte ghiulelele tocmai peste un câmp, pe care nu se afla nimica. Dar bieţii fugari îşi închipuiau prea mult despre artileria rusească, căci tocmai spre câmpul pe care

[35] Ion Grămadă, *Vremuri de bejenie*, în *Junimea literară,* nr. 1-3/1923
[36] *Adevărul,* nr. 9848 din 12 august 1914
[37] *Adevărul* din 14 august 1914

fugeau ei era îndreptată canonada artileriei ruseşti. Crăpau şrapnelele şi granatele deasupra bălţilor, de se cutremura pământul. Şi pe întreg câmpul nu se afla nimeni, decât aceşti 3 oameni, care şi ei fugeau, fugeau de înghiţeau cărările. După o groază cumplită, scăpă teafără această armată de 3 oameni, până la Ostriţa, unde se opriră, ca să vadă câmpul lor de luptă, peste care zadarnic zburau ghiulelele de canoane”[38]. „Trupele noastre, între care şi regimente cu flăcăi de ai noştri, şi toţi bărbaţii miliţieni (Landsturm) le-au dat ruşilor, duminică, în 23 august, pe teritoriul de lângă Boian, Rarancea, Mahala, Toporăuţi şi Noua Suliţă o cumplită bătaie. Ruşii erau în număr de 20.000, aproape de două ori mai numeroşi decât ai noştri, dar vrednicia şi vitejia soldaţilor noştri a înfrânt numărul cel mare de ruşi, care au pierdut 800 de prinşi, mai mulţi ofiţeri superiori, 500 de puşti, 100.000 de gloanţe, patru mitraliere, trei care de muniţii şi o mulţime de alte armamente. Dacă între locuitorii din Rarancea nu s-ar fi găsit trădători ticăloşi, desigur că trupele noastre ar fi făcut prizonieri pe toţi cei 20.000 de ruşi. Pe partea ruşilor, sunt o mulţime de morţi şi răniţi; aceştia din urmă au fost aduşi, în mare parte, la Cernăuţi. La câteva zile după această strălucită victorie a românilor noştri, trupele noastre, aflau că s-au zărit nişte ruşi fugari ascunşi, prin păpuşoaie, unde frigeau cartofi şi păpuşoi. Entuziasmul populaţiei din Cernăuţi era de nedescris, la vederea prinşilor, mai ales că cernăuţenii au stat pe dealuri, cu ocheanele la această luptă, dată în ţarina Boianului şi a Mahalalei. De Boian ne leagă şi amintirea altei victorii româneşti, cea a lui Constantin Cantemir asupra regelui polonez Ioan Sobieski, care a fost înfrânt pe acelaşi loc, unde s-a dat, zilele trecute, lupta între ruşi şi trupele noastre”[39]. În presa românească, ştirile, rareori confuze şi cu reveniri lămuritoare, în cazul unor erori, se menţiona că, odată cu înaintarea ruşilor în Bucovina, începea şi exodul refugiaţilor bucovineni, iar ministrul român de finanţe, Emil Costinescu, informat fiind despre năvala de „lume din Bucovina”, a cerut autorităţilor „să facă toate înlesnirile posibile acestor refugiaţi, permiţându-le trecerea frontierei fără să le perceapă vreo taxă pentru bagaje şi tot ce vor putea aduce cu ei”[40]. De la Rădăuţi-Prut, românii puteau zări cum trec, peste dealul Lipcani, „numeroase vagoane, încărcate cu furaje”, apoi s-au auzit şi bubuituri de tun, dinspre Noua Suliţă, semn al altei bătălii între austrieci şi ruşi, în seara zilei de 24 august”[41]. În 27 octombrie vechi 1914, corespondentul dorohoian transmitea că „patrulele ruseşti din apropierea localităţii Boian au observat un tânăr, care nu avea nici 20 de ani, travestit şi care ţinea ceva ascuns sub haină. Arestându-l, l-au dus la comandamentul rus, care, după o cercetare sumară, a putut stabili că băietanul nu este decât un spion austriac, ce ascundea, cu atâta grijă, sub haină, 5 bombe cu dinamită”. La fel de cusută cu aţă albă este şi povestea spionului arestat lângă Noua Suliţă, care purta straie ţărăneşti, dar s-a dovedit a fi „un jandarm austriac, trimis, de asemenea, în spionaj”. Cu câteva zile înainte, fuseseră arestaţi de către români, lângă Mamorniţa, doi ţărani bucovineni, Ilie Badragan şi Mitru Ilie Ştirbu, care aveau două kilograme de dinamită. „Interogaţi, ei au declarat că dinamita le-a fost dată, într-o cutie închisă de lemn, de un ţăran necunoscut”, apoi au fost băgaţi în arest, la Dorohoi, „pentru contrabandă şi contravenţie la legea paşapoartelor”[42]. „În jurul Cernăuţilor, luptele continuau, după ce ruşii, regrupaţi lângă Zalucze, au încercat să răzbată spre Noua Suliţă, dar, întâlnind trupe austro-ungare, au luat poziţii pe malul drept al Prutului, de unde au început să bombardeze capitala Bucovinei. Un atac al cazacilor dinspre Zucika (Jucica) a fost respins. Veştile despre sacrificii supreme pe câmpul de bătaie încep cu moartea unui ardelean, profesorul Alexandru Bogdan, care s-a prăbuşit la Zunina, în Galiţia, pe 2 noiembrie 1914, lovit de o grenadă, pe când îşi îndemna ostaşii la atac”[43]. Odată cu retragerea austriecilor,

---

[38] *Foaia Poporului* – Cernăuţi, apud *Românul*, IV, nr. 182 din 21 august / 3 septembrie 1914
[39] *Românul*, IV, nr. 183 din 22 august / 4 septembrie 1914
[40] *Bucovinenii se refugiază în România* – în „Adevărul” din 13 august 1914
[41] *Ce se petrece la frontieră* – în „Adevărul” din 13 august 1914
[42] *Adevărul* din 29 octombrie 1914
[43] *Viaţa Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4

locuitorii mai cu stare încercaseră să părăsească Cernăuţii, dar au fost ajunşi de cazacii generalului Laurentieff şi ai colonelului Mihailovici Şehim şi readuşi, prin zăpadă, ger şi viscol, bătuţi cu cnuturile şi ameninţaţi tradiţional ruseşte: „Pohod na Sibir!”. Războiul se târâse spre sudul Bucovinei, de unde expedia spre Cernăuţi răniţi şi convoaie de prizonieri, „care imediat sunt trimişi spre Noua Suliţă, urcaţi în trenuri şi expediaţi în fundul Rusiei”[44].

1915: „Ruşii suferă pierderi mari în Bucovina. Bucureşti. Ziarele din Bucureşti primesc, din Burdujeni: În zilele din urmă, s-au dat, lângă pădurea Rarancea, lupte disperate între trupele austro-ungare şi cele ruseşti. Trupele austro-ungare i-au împresurat pe ruşi, făcând mai multe mii de prizonieri şi au capturat 6 mitraliere şi mult material de război. Între Ţureni şi Noua Suliţă s-au dat, de asemenea, lupte mari, în cari Ruşii au fost respinşi. / Austro-ungarii ocupă Noua Suliţă. Gara Burdujeni. Un funcţionar vamal din Cernăuţi, sosit la prefectura din Suceava, comunică că, vineri, 27 februarie vechi, noaptea, austro-ungarii au ocupat Noua Suliţă şi teritoriul până la graniţa Basarabiei. Până în prezent, ştirea oficială n-a sosit, încă, la prefectura din Suceava, aşa că dau acestea sub cuvenita rezervă”[45]. „La 23 August 1914, regimentul se lupta, acum, la Rarancea, unde a fost prima luptă pe pământ bucovinean. Duşmanul stătea, atunci, cu mare superioritate numerică, aşa-zicând la porţile Cernăuţilor şi năzuia să înainteze spre oraş. Împreună cu bravii glotaşi, bucovineni îi bătură pe Ruşi şi-i siliră să se retragă, prin Noua Suliţă, pe teritoriul rusesc (adică în Basarabia – n.n.). Regimentul cuceri, atunci, patru mitraliere, făcu mulţi prizonieri şi luă pradă mult material de război”[46]. „Războiul adevărat nu avea să înceapă nici măcar odată cu gerurile cele mari, atunci când trupele ruseşti, aduse, cu trenul, de la Reni, la Noua Suliţă, ocupau poziţii, încă din 4 decembrie 1915, pe aliniamentul Boian-Ţureni, cu intenţia de a năvăli spre Cernăuţi. Trupele austriece, cantonate la Mahala şi la Sadagura, se pregăteau să înfrunte tirurile de artilerie rusească, iar cele cantonate prin partea sudică a Bucovinei au fost retrase[47]. Abia în 4 ianuarie 1916, când ruşii au bombardat vama din Ţureni, începu, cu adevărat, un nou război în ţinuturile bucovinene. Comunicatul oficial rusesc, din 23 decembrie 1915 (5 ianuarie 1916 nou – n.n.), preciza că „luptele din Bucovina devin din ce în ce mai înverşunate, şi armata rusă, respingând contraatacurile, înaintează mereu spre Cernăuţi. Duşmanul a suferit, în această regiune, mari pierderi, care se urcă la 800 de prizonieri şi un mare număr de răniţi şi morţi, lăsaţi pe câmpul de luptă”[48].

1917: „Luni, în 7 mai, în ziua de Sf. George, s-a încheiat pacea între Puterile Centrale şi România. Pierderile teritoriale ale României sunt destul de însemnate. Ea pierde întreg teritoriul dincolo de Dunăre, împreună cu coasta Mării Negre. Teritoriul bulgar, anexat de România, în urma Păcii de la Bucureşti, 1913, aşadar Dobrogea Nouă, împreună cu Cadrilaterul, trec, îndărăt, sub stăpânirea bulgarilor, mutându-se frontiera către Dobrogea Veche, mai înspre nord, astfel că ea atinge linia Valului lui Traian. Dobrogea Veche, adică teritoriul cuprins între noua frontieră, către Bulgaria, apoi Marea Neagră şi Dunărea, până la braţul Sf. George, intră în stăpânirea Puterilor Centrale, care, la rândul lor, se obligă de a asigura României o cale deschisă comercială înspre Marea Neagră, pe linia Cernavodă-Constanţa. / Înspre Ungaria şi Austria, se fac numai rectificări de frontieră, în scopul de a le asigura pe acestea, trăgând învăţătură din încercările războiului, din punctul de vedere strategic. Astfel, s-a făcut că, de la Turnu Severinului, până la Vatra Dornei, aşadar de-a lungul frontierei Transilvaniei către România, hotarul a fost scoborât, de pe piscurile

---

[44] *Adevărul*, 27, nr. 9951, duminică, 23 noiembrie 1914, p. 4
[45] *Românul*, V, nr. 53, sâmbătă 7/20 martie 1915, pp. 3, 4
[46] *De la regimentul indigen bucovinean*, în *Viaţa Nouă,* IV, nr. 161, din 27 august n. 1915, pp. 1-3
[47] *Adevărul,* 28, nr. 10311, 23 noiembrie 1915, p. 2
[48] *Adevărul,* 28, nr. 10342, 24 decembrie 1915, p. 3

Carpaţilor, la poalele lor. Această îngustă fâşie de ţară, care încinge, ca un colan de apărare, lungul frontierei Ungariei către România, are o suprafaţă de mai bine de 5.000 kilometri pătraţi, aşadar ceva mai mult decât jumătate din ţara noastră, Bucovina. Populaţia este rară pe acest teritoriu, acoperit de codri seculari, a căror valoare reprezintă, astăzi, multe miliarde. / Înspre Bucovina, rectificările de frontieră cuprind un teritoriu de 1.800 kilometri pătraţi. În colţul dinspre Transilvania şi Bucovina, noua frontieră duce, de pe muntele Ceahlău, peste Bistricioara şi muntele Bivol, înspre Cornu Luncii. Ea cuprinde satele Borca, Dragoiasa, Şarul Negri, Şarul Dornei, Arinii, Broşteni, Găineşti ş. a. / Înspre est, noua frontieră o ia, mai în jos de Siret, la punctul numit „La Ţară”, şi duce, peste Cândeşti, dincolo de Herţa, la Lunca, de lângă Noua Suliţă. Localităţile mai însemnate, de pe acest teritoriu, sunt: oraşele Mihăileni şi Herţa, apoi Mamorniţa şi Molniţa. Se aşteaptă ca această rectificare în este va fi întregită prin colţul de nord al Basarabiei, care este Cercul Hotinului, astfel că linia frontului, care duce peste Mihăileni şi Herţa, şi-ar găsi continuarea firească în linia Mămăliga-Hotin. / Teritoriul din est se va alătura numaidecât Bucovinei. Ce se va întâmpla cu pământul din colţul întins, dintre Bucovina şi Transilvania, pare a nu fi încă hotărât. Ar fi însă de dorit ca el să se alăture Bucovinei, cu care-l leagă apa Bistriţei, lanţul munţilor şi, îndeosebi, fiinţa populaţiunii, care este una şi aceeaşi”[49].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Sergentul de finanţe, adică vameşul **Titus Bancescul**, Noua Suliţă, rănit”[50]; „**Teodor Moroz** a fost, în războiul contra Rusiei, soldat şi se afla, în vremea din urmă, în **Noua Suliţă** Rusească. Acolo ar fi căzut, la 7 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soţiei sale, Domnica a lui Todor Moroz, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[51]; „**Dimitrie a lui Nistor Moroz**, născut la 3 noiembrie 1877, ţăran, cu domiciliul ultim în **Mahala**, a intrat, cu ocazia mobilizării generale, în armata austriacă, în august 1914, a fost greu rănit, într-o luptă lângă Noua Suliţă, şi a fost transportat în spitalul din Cernăuţi. La prima invaziune a ruşilor, a fost dus de aici, la Turkestan, ca prizonier. În tabăra de la Aleaka, în Turkestan, ar fi murit el, în aprilie 1916, de oftică, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Domnica Moroz, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[52]; „**Iosif Rach** a lui Wenzel, născut în anul 1899, în **Cernăuţi**, a fost dus de Ruşi, în Octombrie 1917, cu prilejul retragerii lor, dimpreună cu mai mulţi locuitori din Roşa, în Rusia. În localitatea Gogolina s-a îmbolnăvit şi să fi murit în Octombrie 1917, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Wenzel Rach, procedura pentru adeverirea morţii”[53]; „**Teodor a lui Ioan Horbatiuc**, născut la 8 martie 1870, în **Gogolina**, ar fi murit, în toamna anului 1915, la Boian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei a lui Toader Horbaniuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[54].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea

---

[49] *Viaţa Nouă*, V, nr. 1, 26 mai n. 1918, p. 7
[50] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[51] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
[52] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuţi 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21
[53] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 54, Cernăuţi în 13 August nou 1919, pp. 4 şi 5
[54] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Cercavschi Gavril** şi **Teofil**, Gogolina, compatroni”[55].

OCNA

Numit, iniţial, Martineşti, satul numit, astăzi, Ocna a fost dăruit, în **29 august 1591**, de fraţii Stroici surorii lor, Olenţa, satul fiind „o parte de la mama noastră, răpousata Anghelina”.

1639: În 13 mai 1639, partea de sus a satului Martineşti aparţinea lui Dumitraşco Burlă, care o vindea starostelui de Cernăuţi, Gavrilaş Mateiaş.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Martineşti, cu două heleşteie”.

1722: În 6 martie 1722, în faţa Divanului Domnesc, de Gligoraş Stroescul şi de Iordachi Cantacuzino îşi dispută jumătate de sat Martineşti, dar înscrisurile vechi i-au dat dreptate lui Stroescul, cel care, în 22 aprilie 1740, este împuternicit de Grigore Ghica Vodă să strângă dijma din Martineşti.

1761: Conflictul privind dreptul de proprietate asupra unei jumătăţi a satului Martineşti continuă, între Gligoraş Stroescul şi Iordachi Cantacuzino, dar câştig de cauză are tot Stroescul, şi în 21 august 1761, la Divanului lui Grigore Ioan Callimah Vodă. Abia fiul lui Iordachi, Constantin Cantacuzino, va câştiga dreptul de proprietate asupra jumătăţii de sat disputate, cea de jos, în 11 septembrie 1764.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[56], din 1772-1773, înregistrează la Slobozia Ocna, moşie a comisului Iordache CANTA, „36 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Tudosii, 1 călăraş, Vasilie, 1 văduvă, Anca, 2 jidovi, Leiba şi Şmil, şi 31 birnici: Dumitraş ZOTA vornic, Ion STANCĂ, Mihai ŞEVCIUCU, Vasilie brat ego, Ştefan HOROBEŢ, Vasilii COLENCHIUSCHII, Iacob OLINCIUCU, Ştefan VANDICA, Andrei CACII, Andrei DRIHONEŢ, Andrei ŞECIUR pânzar, Ivan CORJU, Vasile HUŢULIAC, Ivan COLBA, Ivan CARPECIUC, Panco PAVLIUC, Hrihor TITIN, Ştefan REDIU, Ivan TITIN, Semen MIHOVANCU, Ivan OSADIŢA, Vasile BUJENIŢĂ, Ilaş VOLOŞIN, Ştefan VORNICO, Hrihor BEREAZUNSCHII, Iacob văcar, Necolai cioban, Petre velnicer, Neculai scutar, Toader scutar şi Ştefan vătăman.

1774: În 1774, satul Slobozia Ocna, multă vreme pustiită, până atunci, avea doar 10 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Nistrului, 1 popă şi 30 familii de ţărani ruteni. În 1784, datorită masivelor colonizări cu ruteni, făcute de Constantin Stroescul, care recâştigase partea lui de sat, în 4 februarie 1783, numărul familiilor din Ocna ajunge la 106.

1784: Din 9 martie 1784, când Constantin Stroescul renunţă la partea de jos a satului Ocna, neamul Cantacuzinilor devine stăpânul de necontestat al acele moşii.

[55] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[56] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 428

1826: Biserica Sfântului Ioan Teologul din Ocna a fost construită, în 1826, de Alexandru CANTACUZINO. În 1843, patron bisericesc încă era Alexandru Cantacuzino, iar paroh, Mihail DAŞCHEVICI, care păstorea 1.035 suflete. În 1876, când avea 1.488 enoriaşi, biserica era patronată de Victoria de ZOTTA, paroh fiind Vasile PETRAŞCO. În 1907, paroh era Tihon HACMAN, născut în 1865, preot din 1890, paroh din 1902, iar cantor, din 1900, Samson ZOPA, născut în 1862.

1859: Din 1859, funcţiona, la Ocna, o şcoală cu 4 clase[57].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka”[58].

1889: Proprietarul frumosului castel din Ocna, Aladar Baron Wildburg, probându-şi pasiunile, publica un interesant studiu ornitologic *Über den Steppenadler (Aquila nipalensis orientalic)*, într-o publicaţie germană de specialitate[59].

1890: În 1890, Ocna avea 1.880 locuitori, 80 % ucraineni, 15 % români şi 5 % evrei, primar al comunei fiind Iacov Catreci. Învăţător era Ioan Bajanschi, paroh – Vasile de Petraşco, iar cantor bisericesc – Samson Zopa.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Ocna**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată pe ambele părţi ale pârâului Chiţa, afluent al Nistrului, între comunele Mitcău şi Pohorlăuţ. Suprafaţa: 12,01 kmp; populaţia: 1.863 locuitori ruteni gr. or. şi puţini izraeliţi. Este străbătută de drumul principal Noua Suliţă – Cernăuţi – Uscie Biskupie (Galiţia); prin drumuri de ţară comunică cu comunele Doroşăuţ,Onut,Pârâul Negru şi Brodoc. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan”. La 1776, era în posesia Marelui Paharnic Gheorghe Iordache Paşcanu. În anii 1766 şi 1767 s-au aşezat aci emigraţi din Galiţia. În această localitate se află un castel foarte frumos, al familiei baronilor de Wildburg, precum şi o fermă cu o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.351 hectare pământ arabil, 21 hectare fânaţuri, 45 hectare grădini, 26 hectare imaşuri, 66 hectare păduri şi 3 hectare heleştee. Se găsesc 151 cai, 253 vite cornute, 305 oi, 245 porci şi 44 stupi de albine. **Ocna, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 3,77 kmp; populaţia: 74 locuitori, în majoritate poloni, restul izraeliţi şi ruteni”[60].

1914: „**Victor a lui Alexandru Dworecki**, născut în **Ocna**, la 22 ianuarie 1887, a intrat, cu ocazia mobilizării generale, în luna lui august 1914, în serviciul militar şi ajunse în captivitatea rusească. Ultima scrisoare a primit soţia sa în luna martie 1917. De atunci lipseşte

---

[57] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 88, 1907 p. 88
[58] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[59] *Ornithologisches Jahrbuch*, XXVI Jahrgang. 1915, Hallein 1916 pp. 54-56
[60] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 153, 154

orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Olgăi Dworecki, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[61].

1941: Învăţătorul „**Ilieş Gh. Zaharia**, seria 1937, media 7,16, este numit în comuna Ocna, jud. Cernăuţi”[62].

ONUT

Într-un hrisov de la Ştefan cel Mare, din **12 aprilie 1457**, este menţionat „Onutul de Gios, ce-i zăc acum şi Balamutiţa”.

1626: Aşezat pe malul drept al Nistrului, în apropiere de Ocna, satul Onut de Sus (partea de jos), a fost întărit, în 30 martie 1626, lui Isac Stârcea. Într-un document din vremea lui Ştefan cel Mare, Onutul e Jos se numea „şi Balamutiţa”. Partea de jos a satului Onutul de Sus şi întreg Onutul de Jos aparţinea, în 16 iunie 1664, lui Toderaşco Jora.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Onutul de Sus, Onutul de jos cu jumătate de moară”.

1665: Conform unei hotarnice, făcută de Ştefan Rugină, Eustratie Dabija Vodă stabileşte, în 3 iulie 1665, ca „Onutul din sus, giumătate de sat, să fie boiarinului nostru Jora, iar giumătate de Onut să fie spătăroaea lui Iordachi, şi Onutul de gios iarăşi să ţie Jora giumătate de Onut şi spătăroaea giumătate”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[63], din 1772-1773, înregistrează la Onut, **moşie a comisului Iordache CANTA**, „16 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Irimie, 2 dascăli, Precop şi Dumitru, 1 jidov, Avram, şi 12 birnici, adică: Neculai COTIC, Ivan sin COTIC, Ivan velnicerul, Iure rusul, Toader COTICU, Vasile bejenar, Vasilii scripcar, Anton VOJIC, Hrihor VOJIC, Toader olar, Ştefan cojocar şi Ivan morar. Recensământul lui Rumeanţev[64], din 1772-1773, înregistrează **la Onut** „24 – toată suma caselor”, însemnând tot atâtea familii de birnici, adică: Vasile morar, Fodor pânzar, PRIVINCĂ vătăman, Vasile DUCIAC, Mihail TUMCIUK, Simion KOMÂNDAT, Ilaş, Ştefan HÂNCULIANĂ, Iacob morar, Ştefan vornic, Alecsa BĂRZICIAC, Roman, Hrihor MOHOMOR, Iacob LIASĂ, Iacob LAPCIUK, Tănasă, Ion LAPCIUK, Hrihor rus, Petre LAPCIUK, Andrei, alt Andrei rus, Ivan BURMAC, Ştefan GAVRILINIC şi Ion COMÂNDĂCIUK. În **cătunul Pârâul Negru**, moşie a vel comisului Iordachi CANTA, „toată suma caselor” era 8, însemnând 3 jidovi, David, Iancul şi Moşko, şi 5 familii de birnici, adică: Toader morar, Andrei morar, Andrei PALIBORADA, Macsin PALIBORADA şi Ştefan morar.

1773: Biserica Sfântului Nicolai din Onut fusese ctitorită, în 1773, de presviterul Iacov IVANOVICI şi de Ioan PAULIUC. În 1843, patron bisericesc era Alexandru CANTACUZINO, postul de paroh fiind vacant, biserica având doar 407 enoriaşi. În 1876,

---

[61] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
[62] *Monitorul Oficial,* Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[63] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 425
[64] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chişinău 1975, p. 132

patron bisericesc era Otto de PETRINO, cei 1.512 enoriaşi fiind păstoriţi de parohul Grigorie HOSTIUC. În 1907, paroh era Eudoxie NOSIEVICI, născut în 1878, preot din 1906, cantori fiind, din 1899 şi, respectiv, din 1900, Victor WOLANSKI, născut în 1865, şi Zazontie IVANIŢCHI, născut în 1900.

1774: În 1774, Onutul avea 74 familii, iar în 1775, Onutul, Samuşenul şi Pârâul Negru aveau, împreună, 2 popi şi 43 familii de ţărani, populaţia satului ajungând, în 1784, la 60 familii.

1776: „Pe 13 septembrie, comisarii de frontieră s-au întâlnit la Baia (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuţi, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria și-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) și Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava. Dar acum astfel de dispute au izbucnit între comisari, motiv pentru care nu numai că demarcația ulterioară a stagnat, dar Tahir Aga a declarat că o parte din frontierele deja corectate (de exemplu, între râurile Siret și Suceava) sunt îndoielnice. Comisia, tocmai datorită comportamentului inteligent al lui Thugut, în ianuarie 1776, a plecat, din Cernauca, iarăşi la muncă. Dar nici acum comisarul turc nu voia să audă nimic despre Prevorodok sau de hotarul de la Rohatin; el a insistat ca această întindere, de la Cernauca, de-a lungul pârâului Onut, până la confluența sa cu Nistrul, granița să fie trasată de pârâul Onut. În aceste condiții, numai acordul autorităţii vieneze putea duce la finalizarea activității de demarcație[65]. În consecință, în „Convenția explicată ”, din 12 mai 1776, Austria a renunțat la dorința unei părți din zona fortăreței Hotin, în timp ce Turcia recunoaște aceste afirmații , pentru a înlocui nu numai că a renunțat la teritoriile satelor dintre pâraiele Hukău și Răchitna, cedate Turciei de către Austria, ci și că, deși cu reticență, conform primului articol, Turcia a fost obligată să restituie zona dintre Onut și pârâul Rohatin, în schimbul acestor sate, dacă locuitorii din Hotin au persistat în revoltele lor[66]. Granița din sud-est a fost reglementată doar printr-un contract, semnat la Palamutka, la 2 iulie 1776, în conformitate cu dorințele Turciei, cu graniţa reglementată în așa fel încât enclava dintre Siret şi Suceava a revenit Principatului Moldovei”[67].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, nota că „la Boian şi Bosancea sunt carantine, în Onut, Sinăuţi şi Brăieşti, oficii de carantină”[68].

1802, Rohrer: „În general, comerţul bucovinenilor cu Moldova este încă neînsemnat, dar, din păcate, comerţul Moldovei, în special cu vite cornute, este cu atât mai mare, trecând prin Bucovina, spre Galiţia, Moravia ş. a. Punctele vamale, înfiinţate la graniţă de la luarea în stăpânire a Bucovinei, se află la Boian, Onut, Ţureni, Sinăuţi, Bosanci, Brigeşti şi Vatra Dornei”[69].

---

[65] Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 43 și următoarele; Werenka, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oesterreich* (Despre reglementarea frontierei Bucovinei, în momentul unificării cu Austria), Jahrbuch der Bukowin. Landesmuseums. III, pp. 1 şi următoarele.

[66] Neumann, *Recueil des Traites et Conventions*, I, p. 39 și Documentele lui Hurmuzaki, T. VII, Nr CLVIII.

[67] Werenka, *Bukowinas Enstehen und Aufblühen* (Archiv für österr. Geschichte, Bd. 78, Wien 1892, Beilage III - *Apariția și înflorirea Bucovinei* (Arhiva pentru Istoria Austriei, Vol. 78, Viena 1892, Suplimentul III

[68] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

[69] *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

1866: Din 1866, funcţiona la Onut o şcoală cu 2 clase[70].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, **Onut**, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka"[71].

1876: „Înainte de a intra în discuția condițiilor geologice din țară, mă simt obligat să le mulţumesc tuturor acelor prieteni dragi, care m-au sprijinit în activitatea mea, dar mai ales colegilor noștri merituoși, domnul Otto Frhr. von Petrino, k. k. consilier de domeniu și proprietarul moşiei Onut, și Bruno Walter, k. k. montanolog, specialist în plante montane, și director al domeniului Fondului religios greco-oriental din Pojorâta, căruia îi exprim cele mai recunoscătoare mulțumiri; nu numai pentru că oamenii numiți mi-au sprijinit eforturile cu cea mai amabilă amabilitate, ci şi pentru că mi-au împărtășit bogatele comori ale cunoștințelor și experienței lor, în cel mai liberal mod posibil și au dobândit, astfel, merite importante în colectarea rezultatelor, analizate în cele ce urmează… / Alte studii referitoare la geologia Bucovinei (cu excluderea celor pur geografice), de care m-am folosit, au fost: U. Schloenbach, „Polipticodon de la malul Nistrului, lângă Onut", (Polyptychodon vom Dniester-Ufer bei Onuth), Jahrb. d. k. k. geol. Reichsanstalt, volumul XVIII, 1869, p. 462"[72].

1890: În 1890, satul Onut avea 988 locuitori, învăţător fiind Cassian Pauliuc, paroh – Mihail Andriciuc, iar cantor bisericesc – Victor Wolanski.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Onut**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe malul drept al Nistrului, la locul unde el părăseşte ţara, la confluenţa sa cu pârâul ce poartă acelaşi nume cu comuna. Suprafaţa: 7,35 kmp; populaţia: 964 locuitori, ruteni, gr. or. şi câţiva izraeliţi. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 956 locuitori, şi cătunul Fusteica. Prin drumuri de ţară, comunică atât cu comunele vecine, Samuşin şi Pârâul Negru, cum şi cu drumul principal Noua Suliţă – Cernăuţi – Uscie Biskupie (Galiţia). Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sf. Nicolae", ce are ca atenenţă filiala din Samuşin. La 1776, era în posesia Marelui Stolnic Iordache Paşcanu. În această localitate s-a găsit, în a doua jumătate a secolului trecut, o secure de piatră, precum şi mai multe monede vechi polone, puse într-un vas de aramă. Cam la 2 km depărtare, la Nord, se allă un castel foarte frumos, aşezat într-o pădurice, proprietate particulară. De asemenea, se văd, în apropiere, vechi şanţuri, şi se crede că ar fi de pe timpul războaielor tătăreşti. În ţărmul Nistrului se găsesc stânci de gips şi alabastru, ne-exploatate încă. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 656 hectare pământ arabil, 4 hectare 50 ari fânaţuri, 20 hectare grădini, 70 hectare imaşuri, 87 hectare păduri. Se găsesc 96 cai, 126 vite cornute, 313 oi, 150 porci şi 52 stupi de albine. **Onut, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 2,73 kmp; populaţia: 80 locuitori izraeliţi şi ruteni; rutenii sunt parte gr. cat., parte gr. or. Se compune: 1). din moşia Onut propriu-zisă, care, împreună cu

---

[70] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 28, 1876 p. 87, 1907 p. 89

[71] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[72] Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270

târlele Ciovnic şi Dibina, numără 41 locuitori; 2). din cătunul Mânăstirea, în care se găsesc 5 case şi 39 locuitori"[73].

1915: „**Grigori a lui Parftemi Covaliuc**, născut în **Onut**, la 4 aprilie 1891, să fi murit, la 15 august 1915, în Mitcău, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează procedura pentru declararea morţii celui dispărut, la cererea lui Partfemi Covaliuc şi Anilei Covaliuc a lui Partfemi"[74].

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Onut / 9**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea moşiei **Onut**, în suprafaţă de 201 ha 97 a 01 mp, proprietatea dlui Dr. Stanislaus Kwiatkowski şi a dnei Iulia Cagleckich Kwiatkowska, în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[75].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[76], următorii învăţători şi învăţătoare: **Barbu Suzana**, comuna **Onut**, jud. Cernăuţi, media 7,21".

1943: „Tribunalul Cernăuţi, Secţia I: Prin petiţiunea înregistrată la Nr. 17.041 din 10 Noeinvrie 1942, rectamanta Domnica Elendiuc din comuna Onut, judeţul Cernăuţi, a chemat în judecata acestui tribunal, pe pârâtul Ştefan Elendiuc, cu domiciliu necunoscut, pentru desfacerea căsătoriei, din motive determinate. / Prin petiţia înregistrată la acest tribunal sub Nr. 10.139 din 1943, reclamanta Maria Zorean, născută Lucec, din comuna Onut, jud. Cernăuţi, cheamă în judecată pe soţul său Vasile Zorean, cu domiciliu necunoscut, pentru desfacerea căsătoriei din motive determinate"[77].

OPRIŞENI

În **17 martie 1418**, boierul Bârlea dăruia mănăstirii Moldoviţa satele Oprişeni şi Prevorochie, satul urmând să fie cunoscut în istorie şi sub numele de Panţiri.

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 12-a biserică, cu popă unde este Cudrea Opriş", dar satul moş-strămoşului Cudrea Opriş va avea parte, sub stăpânirea mănăstirească, de o istorie anonimizantă şi păguboasă, începând cu vremea lui Alexandru cel Bun, când Sin Bârlici dăruia mănăstirii Moldoviţa satul său, Oprişinţi, după cum rezultă din uricul din 26 august 1503, prin care Ştefan cel Mare confirma această danie.

1774: Următoarea consemnare se face peste veacuri, abia în 5 iulie 1774, într-o scrisoare a egumenului Venedict al Moldoviţei.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[78], din 1772-1773, înregistrează la Oprişeni, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „25 – toată suma caselor", însemnând 3 femei sărace, 19 panţiri şi 3 birnici.

---

[73] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 154, 155
[74] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
[75] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70
[76] *Monitorul Oficial,* Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[77] *Monitorul Oficial,* Nr. 230, 1 octombrie 1943, p. 6610
[78] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 337

1744: În 1744, satul Oprişeni avea 22 familii de iobagi, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Berhometelor, 1 popă şi 30 familii de ţărani iobagi, numărul familiilor ţărăneşti ajungând la 66, în 1784.

1816: La Oprişeni, localitate exponenţială, tipologică pentru toate aşezările româneşti din regiunea Cernăuţi, casele cu două odăi „au fost semnalate înprimele decenii ale secolului al XlX-lea. La Oprişeni, de pildă, în 1816 existau 73 de case cu 83 de camere, iar în 1822, numărul caselor de aici era de 91, iar al camerelor – de 113.

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate. Din faţa hanului din Cernăuţi, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsura de poştă se îndrepta spre Tărăşeni, sar aflat la o poştă şi jumătate de Cernăuţi, apoi, prin Oprişeni, pe valea Siretului, cale de o poştă şi jumătate, până la Siret”[79].

1868: Biserica Naşterii Sfintei Maria din Oprişeni, construită în secolul al XVII-lea, restaurată în 1868 şi dotată cu un nou iconostas în 1879, avea 968 enoriaşi în 1843, când patron bisericesc era Împăratul Austriei, paroh fiind Georgie HOTINCEAN. În 1876, parohul Vasilie HACMAN păstorea 1.556 suflete. În 1907, paroh era Vasile PRELIPCEAN, născut în 1849, preot din 1881, paroh din 1903, iar cantor, din 1884, Theodor OLOIERIU, născut în 1856.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, **Oprişeni sau Panţiri**, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Tereblеşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ”[80].

1887: Din 1887, funcţiona, la Oprişeni, o şcoală cu 4 clase[81].

1890: În 1890, comuna Oprişeni, cunoscut şi sub numele de Panţiri, avea 1.500 locuitori, primar fiind Matei Bileţchi. Emanuil Isopescul era paroh, învăţător era Cornelie Vasilovici, iar cantor bisericesc – Teodor Oloieriu.

1903: Însoţirea de păstrare şi credit, în sistem Raiffeisen, din Oprişeni, Stârcea şi Berilinţ, a fost înfiinţată în anul 1903.

„**La Siret, în 11 noiemvrie st. n. 1906**, au înfiinţat rutenii a doua bancă raiffeisiană districtuală, la care s-au înscris vreo 500 de membri, între care sunt şi români din Tereblcea, Oprişeni şi Grăniceşti. Am ajuns aşa departe ca românii de pe la sate să intre, ca membri, la o

---

[79] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

[80] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[81] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 39, 1876 p. 32, 1907 p. 133

bancă rusească de la oraş, măcar că au astfel de bănci româneşti prin satele lor. Seara a aflat loc o petrecere poporală, la Palatul de bere, la care au participat şi români, decoraţi cu eşarfe ruseşti. O ironie nemaipomenită, când vezi că un român păcătos, îmbrăcat în costumul său naţional, dar cu eşarfa rusească pe piept, agită pentru ruşi"[82].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[83], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Pentelei BILEŢCHI (23 ani în 1909), Minodora a lui Toader HALIP (20 ani în 1909), Elisaveta PIŢUL (17 ani în 1909), Eudochia BULIGA (14 ani în 1909), Iacob POPOVICI (74 ani în 1909) şi Porfira a lui Ştefan PIŢUL (22 ani în 1909) din Oprişeni.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Oprişeni** (sau **Panţiri**), comună rurală, districtul Siret, aşezată pe un pârâu, afluent al Cotovăţului, spre Nord-Vest de Tereblecea şi Sud-Vest de Stăneşti. Suprafaţa: 26,67 kmp; populaţia: 1.602 locuitori români, de religie gr. or. şi puţini poloni. Prin marginea sa de Sud-Vest trece drumul principal Cernăuţi-Siret, care se uneşte aci cu drumul districtual ce vine de la Presecăreni (districtul Storojineţ); prin drumuri de ţară, comunică cu localităţile vecine sus menţionate. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". Această comună este menţionată într-un hrisov din 17 Martie 1428, al lui Alexandru cel Bun, prin care o dărueşte boerului Bril. Într-un alt hrisov, însă, din 3 Aprilie acelaşi an, numitul domn dărueşte comuna aceasta boerului Oprişa, de la care, desigur, îşi trage şi numele. După aceasta, comuna ajunse în posesia mănâstirii Moldoviţa, ceea ce se vede din hrisovul de confirmare dat de Ştefan cel Mare, în 26 August 1503. La 1776 se afla tot în posesia acestei mînăstiri. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor; o bună parte trece, în timpul verii, în Romînia, la munca câmpului. Comuna posedă 1.016 hectare pământ arabil, 277 hectare fânaţuri, 15 hectare grădini, 160 hectare imaşuri, 738 hectare păduri. Se găsesc 152 cai, 544 vite cornute, 80 de oi, 602 porci şi 56 stupi"[84].

1910: În 1910, a fost construită biserica nouă cu hramul Maicii Domnului.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Rezervistul **Ştefan Bogu**, Oprişeni, Regimentul 22, rănit; Fruntaşul **Grigore Conciu**, Oprişeni, Regimentul 22, rănit"[85]; „Fruntaşul **Pantelimon Halip**, Oprişeni, Regimentul 22 Infanterie, rănit" [86]; „Infanteristul **Oto Cozub**, Oprişeni, Regimentul 22, rănit"[87]; „**Dimitrie Răducan**, fiul lui Vasile, născut la 14 octombrie 1868, în **Oprişeni**, a fost ataşat, ca mulţi alţi consăteni, unei secţii de lucrători militari şi, în calitatea aceasta, lucra, în 1916, în apropierea Dornei. De atunci lipseşte orice urmă despre dânsul. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea lui George Răducan şi soţia, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[88].

---

[82] *Apărarea Naţională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuţi, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4
[83] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[84] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 155
[85] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[86] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[87] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[88] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 85, Cernăuţi în 1 Decemvrie nou 1919, p. 2

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte şi „Reprezentant al Băncii regionale: **Toader Bileţchi**, învăţător superior, Oprişeni”[89].

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mişcarea în învăţământul primar”, au fost făcute numirile în învăţământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul şcolar al ţării – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: Aspasia Ostafi la **Oprişeni**”[90].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[91]: **Dietrich Meteş**, fierar, domiciliat în Oprişeni; **Bobu Vasile**, fierar, domiciliat în Oprişeni; **Rusu Isaia**, cizmar, domiciliat în Oprişeni.

1941: Printre primii Eroi ai României Mari s-a numărat şi „**Antemie Ioan**, soldat, ctg. 1932, Pitu Vlademir, soldat, etg. 1934, cu ultimul domiciliu în comuna **Oprişeni**, judeţul Rădăuţi, mort la 2 iulie 1941”[92].

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[93]: **Rusu Ecaterina**, comuna Oprişeni, media 8,50”.

La Oprişeni s-au născut cărturarul şi istoricul Maximilian HACMAN (1877-1961), rector al Universităţii din Cernăuţi, criticul literar Nicolae BILEŢCHI (12 martie 1937) şi publicistul Dumitru COVALCIUC (2 ianuarie 1947).

ORĂŞENI

Aflat în graniţă cu Polonia, pe malul stâng al Prutului, satul lui Fădor Orăş avea să-i fie întărit ctitorului, de către Ştefan cel Mare, în **8 ianuarie 1487**. Strănepotul lui Fădor Orăş, Vascan Orăş, avea să vândă o bucată de sat, între anii 1584-1587.

1579: Localitate de graniţă, veşnic animată de negustori, satul Orăşeni este menţionat, de-a lungul timpului, în tot felul de pricini comerciale, cum este cea din 8 ianuarie 1579, sancţionată de Petru Şchiopu Vodă, în dauna comercianţilor evrei din Orăşeni, care aduceau vite din Moldova şi le treceau în Polonia, „lăsând pe negustorii noştri de la hotar cu buzele umflate”.

1638: În 25 februarie 1638, Grama stolnic şi Ionaşco, nepoţii lui Orăş hatmanul, obţin uric pentru jumătate din satul Orăşeni.

1642: În 30 noiembrie 1642, Apostol Cehan cumpăra a opta parte a satului Orăşeni, cu 15 galbeni, de la nepoţii lui Stratulat paharnic.

---

[89] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[90] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[91] *Monitorul Oficial,* Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[92] *Monitorul Oficial,* Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[93] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.

1662: O răscumpărare de cap, aidoma celei descrise de Homer în „Iliada” s-a petrecut şi la Orăşeni, în 3 ianuarie 1662. Un oarecare Teodosie, om liber, ucisese un om din Orăşeni şi, cum nu avea bani să-şi răscumpere vinovăţia crimei, „precum este adetul morţii de om de veacu”, răscumpărarea a fost plătită de Pătraşcan, Teodosie devenind, astfel, iobagul lui Pătraşcan, care dobândise, deci, dreptul „să fie volnic cu dănsul spre a nu fi învăluit”.

1671: În 16 iulie 1671, Ileana, fata lui Lupul cuparul, nepoata lui Vasilie Orăş hatman dăruia jumătate din satul Orăşeni lui Toader Paladi şi jupânesei Aspra, în regim viager.

1704: Până în 25 mai 1704, o parte din Orăşeni aparţinea lui Velicico Costin, dar este dată, de văduva lui, Aniţa, în contul unei datorii neplătite, lui Ion Paladi.

1708: Taxele de iarmaroc, care se plăteau la Orăşeni, „la marginea ţării, sub Sniatin”, sunt menţionate, drept venituri ale lui Ion Paladi, de către Racoviţă Vodă, în 10 mai 1708: „De fiecare poloboc de vin, adus la iarmaroc, un leu, aşijderea camăna nu se va plăti nimănuia din vinul ce să va vinde în decursul anului, nici din vinul stăpânului, nici din cel al oamenilor săi… iar de la negustorii ce vin la iarmaroc, el va avea să ia darea obişnuită… de fiecare dughiană 15 bani, iar negustorii străini, anume cei din ţara leşească, din ţara ungurească, din ţara turcească şi din alte părţi, vor da câte 30 bani de dughiană”.

1722: În 20 februarie 1722, la împărţirea moşiilor lui Teodor Paladi, moştenite de la socrul său, Tăutul, lui Ion Paladi îi revenea „întreg satul Oroşini, supt Sniatin, unde se fac otaci pe Prut”, sat care avea să-i fie întărit şi în 1733.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[94], din 1772-1773, înregistrează la Orăşeni, moşia lui Costandin PALADI, „78 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Nechifor şi Georgii, 1 dascăl, Toader, 1 jidov, Iosip, şi 74 birnici, adică: Vasile CARALAŞCIUK, Iacob MAŢINTKO, Toader MIHOVAN, Ion LUPULIAC, Toader LUPULIAC, Onofrei LUPULIAC, Vasile ŞAPCIUK, Vasile BRIŢCHEI, Ştefan CHIŞCAN, Ion COTERLUC, Toader MIHARIA, Ivan ŞPAROPAGA, Andrei COTERLIUK, Grigoraş GAFTINUC, Neculai TRACIUK, Vasile ŞCOROPAPA, Toma ANTONUC, Costandin ŞCOROPAPA, Andrieş ŞIPCIUK, Vasile VOLOCAN, Dumitro HOHUL, Alecsa CIOBUC, Hrihor HOHOLEK, Mihail CHIBICIA, Dumitro CHIBICIA, Iacob CHIBICIA, Iurii rusul, Vasile BOIKO, Petraş BOICIUK, Vasile DULCIAK, Neculai zet BURLII, Petre SIMENUK, Ion MÂNDRIŞORUL, Tănasă MAZURIK, Vasile HLEŢKI, Hrihor HALEŢSKI, Vasile HALEŢCIUK, Vasile văcar, APOSTOLUK, Neculai FRUPTUL, Neculai CRIUŞAPCA, Ştefan CRIUŞAPCA, Ion RUSĂSCHII, Hrihor RUSVISKI, Miron RUSVEŢSKI, Ion ŢIBULCIAK, Iacob ciobotar, Simion CHIBICIA, Ştefan ŞANCIUK, Onofrei brat popii, Vasile nepot POPII, Gavril VIRTEPOROK, Oleksa butnar, Neculai PETRIC, Mihail sin NECULAI, Vasile ŞCOROPATA, Vasile sin IVAN, Toader CERNICIANII, Toma CERNICIANII, Mihail RÂBCHII, Dumitro MAŢINKO, Larion CURILIAC, Iacob GORDII, Vasile CEPEDARIC, Mihail CEPEDARIC, Toader NECULAICIUK, Vasile BELŢIC, Georgiţă BELŢIC, Georgii ROBUL, Iacob GURUK, Vasile ŞAPCA, Ostafi ŞAPCA, Dumitraşco MOISUC şi Toader PLEŞCA vătăman.

1774: În 1774, satul Orăşeni avea 47 familii, iar în 1784, 103 familii.

---

[94] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 413

1780: În 30 aprilie 1780, Constantin Paladi vindea fraţilor Bogdan şi Ioan Ştefanovici, negustori armeni din Stanislav, moşia pe care o avea în Orăşeni pentru 12.500 lei, care îşi vor exprima dorinţa, în 7 iulie 1781, de a coloniza moşia cu 50 familii germane, originare din Silezia.

1781: În Orăşeni se aşează 100 de familii rutene, în urma campaniei de colonizare dusă de guvernatorul Enzenberg[95].

1786: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Orăşeni, construită în 1786, aflată, în 1843, când avea 1.556 enoriaşi, sub patronatul familiei armeneşti BOGDANOVICI, îl avea paroh pe Vasilie DRABIC. O biserică nouă, pe vatra celei vechi, a fost construită în 1850. În 1876, patron bisericesc era armeanul Michael von WARTARASIEWICZ, paroh fiind Isidor MARTINOVICI, iar preot cooperator, Ignatie CARAGE, numărul enoriaşilor ajungând la 2.302. În 1907, paroh era Dimitrie COZARISCIUC, născut în 1853, preot din 1880, paroh din 1885, iar cantor, din 1902, Theofil AVRAM, născut în 1875.

1859: Din 1859, funcţiona la Orăşeni o şcoală cu 6 clase[96].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, **Orăşeni**, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[97].

1887: Joi, 7 iulie 1887, trenul regal al Prinţului de Coroană Rudolf a sosit, din Zalucea, la Orăşeni. „La Oroşeni, erau ridicate, de ambele părţi ale căii ferate, obeliscuri înalte, împodobite cu iniţialele numelui Alteţei Sale c.r., cu flamuri ale imperiului şi ţării şi cu o mulţime de lămpi de sticlă ce sclipeau în mii de culori. Aici se adunase tot poporul din districtul Cozman, cu preoţimea, reprezentanţii comunelor şi şcolarii în frunte, şi primiră pe Alteţa Sa c. r. cu „Să trăiască!” ieşit din toată inima. / De la Oroşeni şi până la Cernăuţi, de o parte şi de alta a căii ferate, preoţimea de prin satele apropiate, îmbrăcată în ornate, forma un spalier lung cu poporul, care ţinea în mâini prapuri, icoane şi făclii, iar pe malul drept şi stâng al Prutului, până la Cernăuţi, ardeau pe colnice focuri, care făceau primirea întreagă şi mai impozantă”[98].

1890: În 1890, târguşorul Orăşeni avea 2.773 locuitori, primar fiind Vasile Goriuc. Onisim Popovici era învăţător, paroh era Isidor Martinovici, iar cantor bisericesc – Petru Dlujanschi.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Orăşeni** (**Oroszeny**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în lungime, pe malul stâng al Prutului, la confluenţa lui cu pârâul Tureţchi şi la hotarul districtului cu Galiţia. Suprafaţa: 12,77 kmp; populaţia: 2.454 ruteni gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 2.440 locuitori şi ferma Chasura. Este

[95] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina,* Innsbruck 1902, p. 408
[96] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 25, 1876 p. 78, 1907 p. 108
[97] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[98] REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, p. 6

străbătută de drumul Sniatin-Cernăuţi; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Aceasta comună este menţionată ca existentă în anul 1691. La 1776, era în posesia Marelui Spătar Constantin Palade. Numele său provine de la cuvântul românesc orăşan, plural Orăşeni, sau, mai bine, de la numele unui posesor al său de pe vremuri, boierul Orăşanu (toate acestea sunt doar fabulaţii; satul organiza, prin menire, câteva târguri de graniţă, iar numele satului lui Orăş devine sinonim pentru târg; numele provine de la întemeietorul satului, Fădor Orăş, recunoscut ca atare în **8 ianuarie 1487** – n.n.). Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.936 hectare pământ arabil, 46 hectare fânaţuri, 9 hectare grădini, 62 hectare imaşuri, 325 hectare păduri, 50 ari heleştee. Se găsesc 70 cai, 413 vite cornute, 777 oi, 324 porci şi 60 stupi de albine. **Orăşeni, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 13,64 kmp; populaţia: 120 locuitori, în majoritate ruteni, restul germani şi poloni, de diferite confesiuni. Cuprinde, pe lângă moşia Orăşeni propriu-zisă, şi ferma Chasura”[99].

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Iurcăuţi / 6**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical No. 344, **Iurcăuţi**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene şi corpul rustical fasc. No. 727 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Iurcăuţi** şi corpul dominical fasc. No. 151, **Orăşeni**, şi corpul rustical fasc. No. 1025 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală, în suprafaţă de 898 ha 37 a 03 mp, proprietatea dlui Ştefan de Varteresievici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[100].

1941: „Prin Decizia Nr. 573.320 din 11 Noemvrie 1941, se deschid, în fiecare an, în sezonul muncilor agricole şi a plutăritului pe Nistru, Prut şi Ceremuş, următoarele puncte vamale: Văscăuţi, pendinte de vama Orăşeni; Orăşeni-Bariera, pendinte de vama Orăşeni”.[101]

1941: Învăţătorul „**Benone Chelu**, seria 1937, media 7,63, este numit în comuna Orăşeni, jud. Cernăuţi”[102].

OSTRA

În **25 aprilie 1475**, când Ştefan cel Mare întărea mănăstirii Humor „muntele Ostra cu o slatină”, satul, deşi neatestat explicit, exista ca branişte mănăstirească, deci ca loc de păşunat şi de făcut fânul, şi, în primul rând, ca slatină.

1520: Din uricele de mai târziu (20 iulie 1520, 18 ianuarie 1536), „muntele Ostra cu slatină, în ţinutul Sucevii, care din totdeauna a aparţinut mănăstirii”, beneficia şi de o hotarnică aproximativă, prin care se stabilea ca hotarele „să fie din toate părţile până unde dă în apă”, deci în firul firav al Suhăi.

1663: Actele de danie ale mănăstirii Humor, distruse de cazacii lui Timuş Hmelniţchi, au fost reconstituite în 4 ianuarie 1663, proprietarul ecleziast primind întăritură pentru

[99] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 155
[100] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70
[101] *Monitorul Oficial*, Nr. 273, 17 noiembrie 1941, p. 7163
[102] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele

„muntele Ostra cu slatina de acolo, precum şi peste robii ţigani”, care, deja sporeau numărul iobagilor care se ocupau cu făcutul fânului şi cu exploatarea slatinei.

1774: În 1774, la venirea habsburgilor, satele de pe valea Suhăi, Stulpicani, Ostra şi Gemenea, aveau, împreună, conform evidenţelor primului guvernator militar al Bucovinei, Gabriel von Spleny, 2 popi şi 83 ţărani, robi ţigani nefiind menţionaţi în recensămintele vremii.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băişeşti cu Stănileşti sau Cornu Luncii, Berchişeşti, Braşca, Drăgoieşti cu Lucăceşti şi Folowanik, Gemenea cu Slătioara şi Ostra pe Graniţă, Ilişeşti, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleşca şi Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieşti cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutoniţa, Doroteea, Voroneţ cu Bucşoaia şi Frasin”[103].

1889: Biserica Sfântului Dimitrie din Ostra a fost construită în anul 1889, tot atunci fiind deschisă şi o şcoală cu o clasă. În 1907, preot cooperator era George BANILEVICI, născut în 1876, preot din 1905, iar cantor, din 1906, Teofil BANILEVICI, născut în 1880[104].

1890: „O investiţie semnificativă s-a făcut, în anii 1890, pe proprietatea Fondului religios Baiaşescul din valea Moldovei, cantitatea de lemn rotund, care este prelucrat aici anual, fiind de circa 38.000 de metri cubi, din care se produc aproximativ 19.000 de metri cubi de material tăiat. Cea mai nouă fabrică de cherestea din Bucovina este cea din Frasin, care a fost construită în 1899 şi echipată cu toate inovațiile în tehnologie cunoscute până la acel moment. Aceasta preia buştenii direct din pădurile întinse ale Fondului religios şi îl transportă la gaterele menționate anterior, iar de acolo, în gara Frasin; buştenii sunt aduşi pe o cale navigabilă pe larg ramificată, iar după rularea pe o linie cu aburi de fabricare, se furnizează materia primă. Ambele sisteme reprezintă tipuri mai mult sau mai puțin perfecte ale tuturor sistemelor de exploatare forestieră, care se aplică și în pădurile Bucovinei. / Cele două cazane cu abur pentru gaterele din Frasin au fost furnizate de **Institutul de inginerie mecanică Arhiducele Friedrich** din Ostrau. Motorul cu aburi, de la fabrica de mașini **Nicolson**, din Budapesta, oferă 250 de cai putere și operează opt ferăstraie cu 180 de lame de ferăstrău. Gaterele au fost achiziționate de la **Topham** din Viena și **Nicolson** din Budapesta. Patru fierăstraie circulare, trei de tăiat transversal (unele cu funcționare electrică) încă funcționează în fabrica din Frasin, iar sistemul de iluminat electric include 8 becuri cu arc și 180 de becuri normale. / Costurile totale de producție ale fierăstrăului din Frasin au fost de aproximativ 350.000 coroane. Consumul de bușteni poate fi estimat la aproximativ 50.000 de metri cubi. / Fondul religios are în jur de 25.000 de hectare pe valea Suha, în mare parte păduri, iar producția materială se presupune a fi în jur de 70.000 de metri cubi. De la Drumul împărătesc, din Frasin, un drum lung de aproximativ 18 kilometri duce, prin Stulpicani, către Ostra și constituie ruta principală pentru zona văii Suha; în legătură cu acest drum, a fost înființată o linie pentru transport cu aburi, în vagonete; ea trebuie extinsă în valea principală. / Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botuşan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniştea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării

[103] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[104] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 100

locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă. / Costurile de livrare din valea Suha au fost estimate la 1.200.000 coroane și au fost următoarele: / a). Aproximativ 32.000 pentru construirea de drumuri și rutier; / b). Construirea depozitelor, circa 16.000-20.000 coroane; / c) cale forestieră 8.000 coroane. / În 1898, administrația forestieră a început construcția traseelor forestiere pe văi individuale, ceea ce a permis eliminarea treptată a plutelor, care erau destul de scump de întreținut. Astfel de sisteme de transport trebuie să fie făcute și după Solca şi Suceviţa, pentru a putea aduce cu eficienţă lemnul la gaterele situate acolo. Există căi ferate de iarnă, cu o lățime mai mică (fără fundație și pietriş), apoi sunt prevăzute planuri de cale ferată de vară pentru trasee individuale, deosebit de importante, iar construcția rutelor noi, de aproximativ 40 de kilometri, a început deja. / În 1898, s-au construit 18,2 kilometri de căi ferate pentru trenuri cu locomotive cu aburi și 39,5 kilometri pentru căruțe trase de cai, deci, în total, 57,7 kilometri, erau în funcțiune, în Bucovina, spre pădurile comunitare și private. S-au transportat în jur de 420.000 metri cubi de material lemnos, în principal cherestea. Distanța medie este de aproximativ 5-15 km”[105].

1901, august 7 – Gustav Weigand**:** „Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kieperts, dar huţuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarztal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huţuli, în Gemenea și Frasin”[106].

1907: „Un individ adese pedepsit, din comuna Ostra, Grigore Nastiuc fu condamnat, în cazul din urmă, cu sentinţa tribunalului din Suceavă din 15 iulie 1907, Nr. 68/7, la 18 luni închisoare şi fu îndată deţinut. Şarlatanul, văzând că-i va fi timpul cam lung, a început, în 22 iulie, a simula alienaţie, făcându-se totodată surdo-mut şi păstrând această stare cu atâta consecvenţă şi dibăcie, încât, în 15 septembrie, fu trimis, cu multă îngrijire, şi predat comunei sale natale ca greu bolnav. Să fi văzut însă cum s-a însănătoşit, cum i s-au deschis limba şi auzul şi i-au venit minţile acestui făcător de rele, după ce s-a văzut liber! În aceeaşi zi, în care a fost predat comunei ca surdo-mut, a mers la crâşmă, triumfând şi râzând de „prostia domnilor”, şi a predat acolo, prin grai viu şi pălmi, o lecţie zdravănă băietanului Leontie Robaniuc. Cu asemene şarlatănie să fi scăpat acest individ şi de la miliţie, cândva. Oare să nu plătească ştiinţa medicilor din chestie cât rafinamentul acestui derbedeu?! Că ar fi fost în adevăr bolnav n-o crede nici cel mai prost copil din Ostra. Cei convinşi sunt adânc indignaţi că unui astfel de individ îi succede, într-un mod atât de frivol, a-şi bate joc de justiţie şi, încurajat de izbânda sa, să înceapă chiar îndată traiul *d-a capo*”[107].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[108], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la ostreanca Ioana MOROŞAN (18 ani în 1908).

1907, aprilie 18: „La Câmpulung au fost trei candidaţi: **Contele Bellegarde**, prefectul judeţului, dr. **Aurel cav. de Onciul**, care reprezintă acest cerc în dieta bucovineană. şi consilierul de la Curtea de apel din Lemberg, **Teodor Stefanelli**, care a reprezentat odată, prin anii 1890, acest cerc în dietă. S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde”. La Ostra,

[105] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[106] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[107] *Apărarea Naţională*, Nr. 71 şi 72, Anul II, marţi 24 septembrie stil nou 1907, p. 4
[108] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

toate cele 151 de voturi au fost pentru omul care „**n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**”, contele Bellegarde[109].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Ostra**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, care se uneşte cu pârâul Negrileasa, sub numirea de Suha. Suprafaţa: 98,82 kmp; populaţia: 681 locuitori, o parte ruteni şi alta germani şi români. Se compune din satul Ostra propriu-zis şi din târlele Muncel, Poiana Flocei şi Predeal, precum şi din fabrica de scânduri Băeşescul. Este legală cu Bucşoaea printr-un drum districtual şi printr-o linie ferată industrială, ce trece prin Stulpicani şi prin Frasin. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică, filială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, atenenţă a parohiei din Gemini. Este o colonie întemeiată la începutul secolului trecut de huţani din Galiţia. Are un ferestreu. Populaţia se ocupă cu exploatarea pădurilor şi cu prăsila de oi. Comuna posedă 31 hectare pământ arabil, 350 hectare fânaţuri, 3 hectare 400 ari grădini, 170 hectare imaşuri, 742 hectare poieni şi 7.011 hectare păduri. Se găsesc 41 cai, 393 vite cornute, 1.000 oi, 215 porci şi 30 stupi de albine”[110].

1910: În perioada Bucovinei istorice, românilor din Ostra aveau să li se alăture, până în 1910, în proporţie de două treimi, nemţii şi evreii, germanii în număr sensibil mai mare decât negustorii evrei.

1940: „Buletinul Cooperaţiei Române Nr. 23 din 15 Decemvrie 1940. Dizolvări şi puneri în lichidare din oficiu: Banca populară „Clifi”, comuna Ostra, jud. Câmpulung”[111].

1941: „Judecătoria rurală Stulpicani aduce la cunoştinţă că cărţile funciare provizorii, privind imobilele din comuna cadastrală Baiaşescu, care au fost înscrise în fosta carte funciară dominicală Nr. 7, proprietatea Fondului bisericese ort. rom. al Bucovinei şi distruse în timpul războiului mondial, au fost întocmite, primind c. f. Nr. 1, un exemplar se află la **Primăria comunei Ostra**, al doilea exemplar, împreună cu toate lucrările, la judecătorie”. Acelaşi lucru se întâmpla şi cu „cărţile funciare provizorii privind imobilele din comuna Ostra”

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[112], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Corlăţan Eulogia, de la Moldoviţa-Demacusa, la Ostra”[113].

1949: Primul director al şcolii din Ostra, în **învăţământul elementar, ciclul I**[114], a fost Croială Aleia, director la Şcoala elementară Ostra.

[109] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305
[110] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 155, 156
[111] *Monitorul Oficial*, Nr. 11, 14 ianuarie 1941, p. 169
[112] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[113] *Monitorul Oficial*, Nr. 29, 4 februarie 1941, p. 530
[114] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

OŞEHLIB sau **OŞIHLIB**

Oşilibul a fost întărit, împreună cu Ciortoria şi Dubovăţul, de Ştefan cel Mare, în **2 noiembrie 1464**, lui Andreico Ciortorâischi, fiul lui Nemircea Ciortorâischi (lituanianul Nemirski, amestecat în disputele dintre Ilie şi Ştefan, feciorii lui Alexandru cel Bun).

1473: În 7 mai 1473, când întărea Ivancăuţii lui Dragoş Uşar, care îl cumpărase de la Cârste, Ştefan cel Mare menţionează, în hotarul Ivancăuţilor, „Oşohlib, până la pârâul Volhoveţ, şi earăşi până la drumul Hmielovului".

1645: În 6 februarie 1645, mitropolitul Kievului, Petru Movilă, adeverea că satul Oşehlib era stăpânit de Pătraşco Ciogole logofăt.

1714: În 1714, văduva lui vistierului Ilie Cantacuzino, Maria, îi dăruia lui Iordache Cantacuzino, în contul unei datorii neplătite ale părintelui ei, Miron Costin, satul Oşihlib. Iordachi Cantacuzino va dărui fiului său, Iordachi, „satul Uşăhlib, cu vecini, heleştee, sat întreg", în 1735, ziua a şasea a unei luni omise.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[115], din 1772-1773, înregistrează la Uşihlib, moşia spătarului Iordache CANTA, „90 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Dumitru, 1 dascăl, Ivan, 5 jidovi, Iosip, Volva, David, Leiba şi Faibiş, 8 văduve, Maria, Nastasia, Maria, Hafia, Parasca, Aniţa, Maria COZMULIASĂ şi Maria FEDOROAII, şi 75 birnici, adică: Ştefan vornic, Petro HUŢUL, Ion LUCHIAN, Toader sin DUMITRAŞCO, Petre sin RUSNAKO, Ion sin TOADER, Neculai IVAŞCIUK, Vasile SĂMENUK, Vasile LUPULIAC, Ivan POPOVICI, Vasile ANDRUS, Mitro sin BOIDA, Ion MELNICIUK, Ion BOICIUK, Costaş POPOVICI, Iacob COLŢUN, Simion BOIDA, Ştefan LOPANCIUK, Iacob HARUC, Vasile VACARCIUC, Ivan HULTUR, Neculai TRUFIN, Pintelei LUCUMCIUK, Ion COSTUC, Ursul moldovan, Ivan HRINUC, Tudosi STRÂJBORODA, Vasile morar, Fedor MIRONUC, Vacile TCACI, Dumitro sin BABIUC, Mihail BABIUC, Dumitro BABIUC, Georgie BABIUC, Mihail BABIUC, Ion HARABARI, Hrihor RABEIU, Timofei BULBUC, Vasile ICUL, Ivan DRUŢUL, Mihail KOŞKO, Ivan ŢNIŞCIUK, Toader LESII, Mihail CIORNOPIŞCIUK, Hrihor TIMOFEICIUK, Anton RUSNAK, Ivan BABIUC, Ivan RUSNAK, Mitro STRÂŞCIUK, Dănilă RUSNAK, Alecsa sin lui DĂNILĂ, Hrihor zet lui DĂNILĂ, Ştefan vataman, Vasile sin DRUŢUL, Ştefan ŢIHANCIUC, Tudose brat popii, Vasile HUZNUC, Ştefan brat popii, Oleksa DUBUSAC, Ion TOADERIUC, Vasile POPOVICI, Nechifor NECULAI, Ivan IVASIC, Andrei sin VASILE, Nechifor, Ion MENILCIUK, Mitro BUGHIUC, Iacob HARE, Pavlo bătrân, Vasile ONICIUK, Ion IACOBCIA, Hrihor holtei, Neculai sin LUCHII, HARE rus şi Alecsa sin DĂNILĂ.

1774: Satul de pe malul stâng al Şoviţei, în vecinătatea Orăşenilor şi a Coţmanului, avea, în 1774, 73 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Prutului, „Uşihlibul" avea 1 popă, 83 ţăranii şi 1 arnăut, populaţia satului ajungând, în 1784, la 114 familii ţărăneşti.

1778: În 25 octombrie 1778, marele spătar Iordache Cantacuzino dăruieşte nepotului său, Ianache, „satul Uşihlibii, ci-i de la părintele meu Iordache Cantacuzino logofăt.

[115] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 412

1795: În 1 octombrie 1795, Ianachi Cantacuzino dăruia fiului său, Iordachi, „moşia Uşihlibi”.

1779: Ctitorită, în 1779, de familia CANTACUZINO, biserica Sfântului Nicolai din Oşehlib avea 1.110 enoriaşi, în 1843, când era patronată de Ignaz von ANTONIOWICZ, paroh fiind Vasilie DANILEVICI. În 1876, când avea 1.470 enoriaşi, biserica, patronată de Gregor de BOGDANOVICI, îl avea paroh pe Alexander VELEHORSCHI. În 1907, paroh era protopresviterul Alexander VELEHORSCHI, născut în 1838, preot din 1863, paroh din 1867, iar cantor, din 1900, Ioan MACIEWICZ, născut în 1844.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman - **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, **Oşehlib**, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[116].

1875: Din 1875, funcţiona la Oşehlib o şcoală cu 4 clase[117].

1880: „Am aflat, pe la anul 1880, şi aici mulţi oameni bătrâni, care cunoşteau graiul românesc şi care îmi adevereau că, în tinereţile lor, se vorbea în sat mai mult româneşte, decât ruseşte”[118].

1890: În 1890, comuna Oşihlib avea 1.950 locuitori, primar fiind Nicolai Babiuc. Albin Axentovici era învăţător, paroh era Alexandru Velehorschi, iar cantor bisericesc – Ioan Maţievici.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Oşehlib** (**Osjechlib**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe partea stângă a pârâului Sovica, între Ivancăuţi şi Şipeniţi şi la Vest de târgul Coţman. Suprafaţa: 7,28 kmp; populaţia: 1.725 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Nepolocăuţi-Coţman şi legală cu comunele indicate mai sus, prin drumuri de ţară. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, zidită, la anul 1779, de boerul Iordache Cantacuzino, fost Mare Spătar, în a cărui posesie se găsea comuna la 1776. Într-un hrisov, datînd din 2 Noiembrie 1463, este menţionată această comună, cu ocazia dăruirei ei, de către Ştefan cel Mare, boierului polon,Andrii Czartoryjski. Numele său vine de la cuvintele ruseşti: *osjek = loc îngrădit* şi *chlib = pâine*. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.087 hectare pământ arabil, 72 hectare fânaţuri, 28 hectare grădini, 162 hectare imaşuri, 1 hectare 50 ari pădure. Se găsesc 90 cai, 413 vite cornute, 770 oi, 312 porci şi 60 stupi de albine. **Oşehlib, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 4,87 kmp; populaţia: 51 locuitori, în majoritate poloni, restul izraeliţi şi ruteni, de diferite confesiuni”[119].

---

[116] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[117] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 78, 1907 p. 108

[118] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, p. 126

[119] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 156

1919: În **Comisiunea agrară de ocol Coţmani** era „Locţiitor: **Kasimir Bohdanovici**, proprietar mare, Oşehlib”[120].

1941: „Tabloul normaliştilor cu diplomă de capacitate, numiţi în învăţământul primar, prin ,,încredinţare de post”, pe ziua de 1 Octomvrie 1941: **Lunceanu Remus**, seria 1938, media 8,35, numit în comuna Oşehlib, judeţul Cernăuţi”[121].

1942: „Cu începere de la 1 Aprilie 1942, comunele şi satele din Provincia Bucovina, cuprinse în tabloul anexat, care face parte integrantă din acest decret-lege, vor purta numele româneşti arătate în dreptul fiecăruia: Oşehlib, comună rurală, se va numi Deleni”[122].

PĂLTINOASA

Sat relativ nou, pe care recensămintele austriece nu-l menţionează, Păltinoasa face parte din istoria unuia dintre satele actualei comunei, al doilea sat Bucureşti din istoria României, după Zvoriştea, atestat în **21 decembrie 1514**, când Bogdan cel Orb cumpăra de la Luca Ilişescul, fiul Anei, nepotul lui Ivan Corlat, satul „Bucureşti pe apa Moldovei, mai sus de Berchişeşti”, sat numit, începând din 1783 şi 1784, Capucodrului şi „Capucodrului încoace de apa Moldovei”, pentru a se diferenţia de Capu Câmpului, numit, tot pe atunci, „Capucodrului dencolo de apă”.

1514: În 21 decembrie 1514, când, după ce cumpărase satul Bucureşti, Bogdan-Vlad Vodă îl dăruia Mănăstirii Voroneţ.

1788, Hacquet: „De la Ilişeşti, înaintând, mai departe, spre sud, unde se ajunge la punctele de graniţă Corlata şi Capu Codrului, am găsit, la trecerea mea prin această ţară, avanposturile corpului austriac, în palăncile şi întăriturile care apărau, aici, o cale de comunicaţie secretă, care ducea, din Transilvania, tot mereu prin munţi, până în Galiţia (N.N.: este vorba de „drumul sării”, cum a rămas cunoscut, care venea, dinspre Bistriţa, pe Tihuţa, prin Vatra Dornei, Câmpulung, Gura Humorului şi Păltinoasa, apoi, prin Cacica, Solca, Horodnic şi Vicove, ducea la Cernăuţi), în care voiau să năvălească turcii, care înaintaseră până la Baia. La Capul Codrului, unde încep munţii cei îndreptaţi spre sud şi unde ajungi într-o vale parcă închisă, iese din Carpaţi năvalnicul râu al Moldovei, care, însă, aici nu e mare şi poate fi trecut, vara, în tot locul, cu piciorul. De la locul amintit, în urmă, am mers, de-a lungul râului, spre nord-est, pe o vale îngustă, acoperită cu o pădure minunată, prin care a fost croit un drum drept până la satul Humor, ce se află la oarecare depărtare de râu. Acest loc este bine întărit şi îngrădit, de-a lungul întregii văi, şi erau cantonate, aici, două companii ale unui regiment teritorial, care păzeau, cu două tunuri, această trecătoare”[123].

1802: Statisticianul vienez Joseph Rohrer se afla la Suceava, în 2 noiembrie 1802, când scria raportul despre călătoria lui în Moldova, unde beneficiase de ospeţia boierului Vasile Balş. În relatările despre Bucovina, Rohrer notează: „De la luarea în stăpânire a Bucovinei, s-a construit un drum permanent de comunicaţie, între regiunea de aici,

[120] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[121] *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, p. 6454
[122] *Monitorul Oficial*, Nr. 52, 2 martie 1942, p. 1432
[123] *Călători*, X, II, pp. 827-832

Transilvania şi Galiţia (N.N.: „Drumul Împărătesc” dintre Bistriţa şi Cernăuţi, prin Păltinoasa, Solca, Vicov), pe o întindere de 35 de mile, la care au contribuit băştinaşii, cu munca şi cu cărăuşia, fără nici o despăgubire. Odinioară, nu se putea călători, din Transilvania, în Bucovina, decât călare, şi aceasta numai cu mare greutate; erai lipsit de orice adăpost. Acum, care încărcate cu bunuri pot merge încoace şi încolo; se găsesc, peste tot, case de poştă bine organizate şi se obţin foarte uşor, de la şeful de poştă, cai, numiţi de „Vorspann” (N.N.: „de deplasare”), care costă, câte unul, 10 creiţari de fiecare milă. Numai în lunile de iarnă, zăpada cade în cantităţi mari şi, prin urmare, nu este recomandat să călătoreşti”[124].

1817: Primii germani din Păltinoasa au venit, în 1817, din Boemia, ceilalţi făcând parte din al doilea val de migraţiune, cel din perioada 1830-1840.

1857: Biserica Sfântului Nicolai din Păltinoasa a fost construită în 1857, fiind dotată cu un iconostas, adus de la Fundu Sadovei, în 1860. Biserica făcea parte din comuna bisericească Capu Codrului, preotul de acolo slujind şi la noua biserică din Păltinoasa, inclusiv în 1907.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băişeşti cu Stănileşti sau Cornu Luncii, Berchişeşti, Braşca, Drăgoieşti cu Lucăceşti şi Folowanik, Gemenea cu Slătioara şi Ostra pe Graniţă, Ilişeşti, Joszeffalva, Capu Câmpului, **Capu Codrului cu Păltinoasa**, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleşca şi Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieşti cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutoniţa, Doroteea, Voroneţ cu Bucşoaia şi Frasin”[125].

1889: „Există, de asemenea, o serie de gatere cu abur mai mici în Bucovina, în Ursoaia, în Fundu Moldovei, în Păltinoasa (împreună, 135 cai putere) și în Rus pe Boul (120 cai putere)”[126].

1890: Din 1890, avea să fie deschisă în Păltinoasa o şcoală cu 5 clase[127]. În 1890, satul Păltinoasa al comunei Capucodrului avea 1.234 locuitori, învăţător fiind Samuil Bucevschi.

1896: „Firma **J. Greiner** din Budapesta înfiinţă, la anul 1890, în Fundul Moldovei, iar în anul 1896, în **Păltinoasa**, ambele locuri situate în valea Moldovei, câte un fierăstrău mai mare cu vapor. Ambele stabilimente sunt puse în circulaţie de maşini de 135 forţe de cai şi posedă câte 9 gatere complete, cu 135-155 pânze, pe lângă 9 circulare. Maşinele variabile au fost comandate parte de la firma **G. Topham** din Viena, parte de la Societatea pe acţiuni de maşini **Nicholson** din Budapesta. / Lemnul rotund, consumat de la înfiinţarea ambelor stabilimente se poate evalua, în media anuală, cu 35.000 mc, din care au fost fasonaţi în scânduri circa 19.000, până la 20.000 mc. / Produsele se transportă mai cu seamă, peste Odesa, la porturile franceze; o parte mai mică se desface în Germania şi Elveţia”[128].

[124] *Călători*, XIX, I, pp. 156, 157
[125] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[126] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[127] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 96
[128] Guzman, E., *Silvicultura şi industria silvică*, în *Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer Industrien / 1848-1898 / Supplementband*, Wien 1901, p. 176

1901, Gustav Weigand: „La 4 dimineața, m-am ridicat să-i arăt vizitiului meu, a doua oară, cum se curăță caii; de asemenea, eram încă implicat în studiile mele, astfel încât nu am putut pleca decât la 8 dimineaţa. Drumul bun şerpuia, în jos, prin magnifica pădure de fag, prin Păltinoasa, până la Capu Codrului, unde am lucrat, cu două persoane[129], una după alta, și apoi mi-am pregătit singur prânzul. După-amiază, am mers, pe valea Moldovei, spre Gura Humorului, târguşor cu populație românească[130], germană și evreiască"[131].

1904: „Să fii creştin, să nu bei rachiu, să te închini la sfinţi, asta e datoria. „Lucrenii", luteranii, ca cei din Păltinoasa, nu fac asta şi de aceea el, Goldner, nici nu pricepe limba lor, „Es sind Zipser", oameni din Zips, zicel el cu dispreţ… / La Păltinoasa sunt frumoase căsuţe cu flori de maşcat la fereştile Nemţilor. Sasul Loy ţine han, iar lângă dânsul, doi Evrei. Slugile sunt toate Românce, de multe ori de o strălucitoare frumuseţă, de care nu-şi dau samă. E zi de sărbătoare în Israel şi, dintr-un chioşc de lemn, se răspândesc cântece de lume, cântate în cor, râsete, glume. Un flăcău tembel, care spune că a fost bolnav de piept, cere tabac lui Herr Goldner, care face, întâi, observaţia că la sărac să dai pâine şi apă şi apoi cinsteşte cu o ţigară, blăstămând rachiul şi lenea. / Păltinoasa are fierăstraie şi gară. O despart de Gura Humorului numai câteva lanuri, în care lucrează asupra ţernii negre, unul lângă altul, Neamţul cu haină de catifea jupuită şi Românul în cămaşă albă. / E aici o „gură", o căldare ferită între înaltele dealuri împădurite, un golf de vale între înălţimile de brad şi fag. Puţine aşezări vor fi având un loc aşa de prielnic, de sănătos şi de plăcut. Dar Israel rătăcitorul n-a ştiut să folosească bine aceste daruri. Căci ale lui sunt mai ales acele câteva strade şi ulicioare drepte, împănate cu clădiri mai mari, ce poartă scutul cu pajura stăpână"[132].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[133], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Domnica MARIN (75 ani în 1907) din Păltinoasa.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Păltinoasa**, sat, pendinte de comuna rurală Capul Codrului, districtul Gurahumora, aşezat pe partea stângă a pârâului Bucovicior, aproape de confluenţa sa cu râul Moldova. Are 1.173 locuitori, în majoritate români gr. or., restul germani, izraeliţi ş. a., de diferite confesiuni. Este situat lângă cele 2 drumuri Suceava-Gurahumora, unul principal şi altul districtual, precum şi lângă linia ferată Hatna-Câmpulung, la care e staţie. Are un oficiu telegrafic; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică filială, cu hramul „Sfântul Nicolae", atenenţă a parohiei din Capul Codrului. Aci se găseşte o fabrică de scânduri, cu 4 gatere şi o linie ferată portativă. **Păltinoasa, moşie**, ce ţine de corpul moşiei cu administraţie specială Capul Codrului, districtul Gurahumora. Depindea, odată, de satul cu acelaşi nume"[134].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Ion Mintaru**, Păltinoasa, Regimentul 22, rănit"[135]; „La propunerea doamnei **Fevronia Chichiriţa**, din **Păltinoasa**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii

[129] În Capu Codrului au cântat: Dumitru Catargiu (*Ci stai, leli, suparată*), Ştefan şi Dumitru Catargiu (49 de ani)
[130] În Gura Humorului, Weigand a cules cântece de la: Gheorghe Şuhan (*Frunză verde măràciune*)
[131] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[132] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 51
[133] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[134] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 158
[135] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

bărbatului ei, **Ion a lui Grigorie Chichiriţa**. Doamna Fevronia Chichiriţa susţine că soţul ei, Ion Chichiriţa, a murit, în luna martie, anul 1917, la Samara, ca prizonier la Rosia"[136].

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mişcarea în învăţământul primar", au fost făcute numirile în învăţământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul şcolar al ţării – **b).** în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Ioachim Orchian** şi **Ioan Marcu** la Păltinoasa".

1930, iulie 17: **Ancheta în Bucovina**. Ţăranii se plâng de proasta situaţie economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanţii autorităţilor, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilescu şi şeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din judeţul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comăneşti, Pârteştii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu ţăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Ţăranii au răspuns că ei nu vor decât linişte şi nu se gândesc decât să-şi valorifice recolta, dar aşteaptă cu nerăbdare înfiinţarea creditului agricol. Domnul Cădere a primit diferite delegaţii ale locuitorilor. Astfel, micii morari s-au prezentat împreună cu preşedintele asociaţiei lor, dl Leonte Duracu, şi au cerut sistarea impozitului pe cifra de afaceri, fixarea impozitelor după venitul real al morilor, acceptarea unui delegat al micilor morari în comisiile de impuneri, ieftinirea combustibililor etc. Domnul Cădere a promis că va satisface aceste doleanţe, apoi, de comun acord cu morarii, a fixat următoarele preţuri pentru măcinat: la 100 kg porumb sau orz – 10 kg în natură sau 25 lei. Pentru grâu şi secară la valţ, 80 lei la 100 de kg. A mai hotărât introducerea în mod obligatoriu a cântarelor la toate morile"[137].

1936: „La Codru, între Gura Humorului şi Păltinoasa, în plină pădure, este o tabără sionistă. Băieţi şi fete trăiesc în promiscuitate, citesc numai broşuri comuniste şi se închină uinui steag neromânesc. Pe deasupra, sunt păziţi de jandarmi"[138].

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[139]: **Măcărescu Silvia**, comuna **Capul Codrului – Păltinoasa**, media 8,00".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[140], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Obadă Ioachim, de la Păltinoasa, la Vama Nr. 3".

1949: Numirea de directori ai şcolilor din **învăţământul elementar, ciclul I**[141]: Ignat Gheorghe, director la Şcoala elementară Păltinoasa".

---

[136] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
[137] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3
[138] *Iconar*, Nr. 12, Anul I, 1936, p. 6
[139] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.
[140] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[141] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

PANCA

Satul legendarului Pancu, cel care lăzuise pădurea pe malul stâng al Siretului Mare, încă înainte de Descălecat, apoi lăzuise şi pentru feciorul lui, Luca, o altă vatră de sat, în clinul Siretului şi al pârâului Mihodra, este atestat documentar abia din **16 februarie 1428**, când strănepoţii lui, Iurie, Cuzma şi Motruna (copiii lui Stan Lucaveţchi, nepoţii lui Luca), Simeon, Costea, Dieniş şi Şandru (copiii lui Şerbco Lucaveţchi, nepoţii lui Luca), obţin uric pentru „ocina lor… două sate, anume Lucaveţ şi Pancăuţi şi cu toate poienile şi cu pădurile, şi cu pâraiele şi pe Siret, în Sus, şi cu Mihodrea, al căror hotar se alătură de ele, de demult". / Panca era un vechi sat răzeşesc, din care, de-a lungul veacurilor, se vor alege, uneori şi vinde, părţile răzeşilor care răzbeau spre averi întinse şi spre ranguri boiereşti.

1641: În 8 martie 1641, prin care „Petre, fiul lui Isac, fratele său Toader şi surorile sale Ana, Gaftona şi Toader, copiii lui Grama de Călineşti", cumpără, cu 150 galbeni, părţile Onacăi, fiica Vasilinei, ale Mariuţei şi ale lui Gheorghie, copiii Saftei, şi ale lui Ionică, fiul lui Constantin, toţi nepoţi ai Vasilinii, din satele Lucavăţ, Bănila, Igeşti şi Hliboca, dar „şi o sălişte ce se cheamă Pănceşti pe Sirete".

1649: Lui Isar de Călineşti i se alege „partea… din Pănceşti" în 29 iulie 1649.

1667: Lui Vasile, Nicolae şi Constantin Căzăcel, feciorii lui Gligorie Căzacul, li se vor alege părţile în 12 martie 1667.

1696: În 20 aprilie 1696, Mihalaşco, nepotul lui Coste de Lucavăţ vindea părţile sale de moşii din Lucavăţ, Berhomet şi „Pancoveţ", pentru 12 lei turceşti, „lui Vasilco, ficiorul Căzăcescului Grigori". Acelaşi Vasilco avea să cumpere, în 23 februarie 1698, părţile de moşie, cu tot cu vecini, ale fraţilor Ian şi Mihăilă, feciorii panului Basil Lukaveţki din Sniatin, cel înnobilat, odată cu fratele lui, Gavrilă (pan Gabriel), şi de regele Sobiecki, dar şi de Divanul Moldovei.

1698: În 23 februarie 1698, Ian şi Mihailo, feciorii lui Vasilco Lucaveţchi din Sniatin, vindeau lui Vasilco, feciorul lui Gligorie Căzăcescul, părţile lor de moşie din Lucavăţ, Berhomete şi „Panceşti… cu vecini, cu tot, şi cu lazuri, şi cu tot vănetul, şi poete căte sănt în partea noastră", pentru 50 lei bătuţi, iobagii vânduţi fiind Ion Măglei, Toader Pauluc, Simion Danco, Ghiorghi Danco, Ghiorghi Răus, Macsim Răus, Simion Suş şi Samson Holoşne şi Gligore Androne.

1706: În 11 mai 1706, când Gavrilaş Frunză şi jupâneasa Gafiţa, fata lui Andronachi Vlad, lăsau copiilor lor, Ioan şi Maria, jupâneasa diaconului Nicolai Borşan, părţile de moşii moştenite după bunicul lui Frunză, Andronachi Peletiuc, „în Vilavce, în Carapciu, în Costeşti, în Comăreşti, în Budiniţă şi pe aiure de pe socrul meu, Andronachi sin Simion Vlad în Banila moldovenească şi de pe socra me, Nastasie, fata lui Vasile Căzăcescul, având noi parte de moşie în Berhomete, în Lucavăţ, în Panca şi în munte, în ţănutul Sucevii, şi în Vaselev, în ţănutul Cernăuţului".

1712: În 10 ianuarie 1712, fata panului Gabriel Lukaveţki, Magda Grabowski, vindea părţile ei din Panca lui Dumitraşco Calmuţchi.

1725: În 30 august 1725, Mihai Racoviţă Vodă întăreşte lui Gligoraş Păunel moşiile pe care le avea în acest nord de ţară, inclusiv „o poiană, zisă Panca, care este la apa Siretului".

1730: În 18 iunie 1730, se prezintă la Divanul Domnesc Ursachi Isar şi Gligoraş Păunel, în dispută cu Gheorghie Calmuţchi şi cu jupâneasa lui Dumitraşco Calmuţchi, Agafia, pentru părţi din Lucavăţ şi din Panceşti. Dumitraşco Calmuţchi cumpărase de la Magda, fata lui Havrilo Lucaveţchi, nepoata lui Dumitraşco Lucaveţchi, dar Magda n-ar fi avut dreptul să vândă, partea aceea de moşie fiind dată de unchiul lor, Dumitraşco Lucaveţchi, lui Ursachi Isar şi lui Gligoraş Păunel. Cum Gheorghie Calmuţchi şi Agafa cereau o nouă judecată, prin care, de altfel, s-a dovedit că diata lui Coste (celălalt fecior al lui Havrilo Lucaveţchi), care îi desemna pe Isar şi pe Păunel proprietari, era rea, Agafia păstrează moşiile lui Havrilo din Lucavăţ şi din Panca.

1742: În 20 februarie 1742, în faţa Divanului Domnesc îşi dispută părţi de moşie şi de sat Ion Vasilco, feciorul lui Vasilco Căzăcescul şi socrul lui Sandul Pelin, cu unchiul său, Velicico Chieşco, iar Divanul hotărăşte ca Ion Vasilco şi Velicico Chieşco să stăpânească părţi egale din moşia revendicată de amândoi.

1753: În 27 aprilie 1753, alţi răzeşi ieşiţi din indiviziune, Ştefan şi Vasile Capşe, vindeau lui Alexandru Vasilco părţile lor de moşie.

1755: Moşia lui Mihalache Chieşco a fost hotărnicită în 4 octombrie 1755, reperele ei fiind date de toponimele: hotarul Storojineţului, poiana lui Reus, poiana Holoşna, poiana Ursoaia, părăul Bilca, poiana Cosovanului, braţul uscat al Siretului, râul Siret, hotarul Pătrăuţilor, obârşia Tisoveţului, poiana lui Zaiţa.

1756: În 18 decembrie 1756, Alexandru Vasilco avea să cumpere şi părţile de moşie ale lui Ursachi Isar.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[142], din 1772-1773, înregistrează la Panca din Ocolul Berhometelor „7 – toată suma caselor", însemnând „7 ruşi, străini ce s-au adus din Ţara Leşască, acum, la luna lui mai".

1774: În 1774, Panca avea 5 familii de ţărani (răzeşii şi mazilii locuiau în alte localităţi, inclusiv în Lucavăţ, iar în 1775, 14 familii de ţărani iobagi, numărul acestora sporind, până în 1784, la 140 familii.

1788: În 14 noiembrie 1788, Constantin Cocoranul lăsa, cu limbă de moarte, părţile sale din moşia Panca, copiilor lui, Gavril, Ioan, Pentelei şi Maria (jupâneasa lui Iordachi Buţura).

1791: În 18 aprilie 1791, fraţii Nicolai şi Vasile Vasălco dau cumnatului lor, Constantin Grecu, partea surorii lor, Aniţa, din Panca, adică 15 odgoane de pământ.

1796: Biserica Sfântului Dimitrie din Panca, înălţată în 1796 şi reconstruită în 1896, avea 1.335 enoriaşi, în 1843, atunci când patron bisericesc era Constantin de IANOŞ, iar paroh, Ilie ILASIEVICI. În 1876, patroni bisericeşti erau Pulcheria von CZERNIEWSKA, Nicolai de GRECUL şi Ieronim graf de la SCALLA, iar păstor, peste cele 1.621 suflete, era

[142] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 336

parohul Vasilie GRIBOVSCHI. În 1907, paroh era acelaşi Vasilie GRIBOVSCHI, născut în 1842, preot din 1869, paroh din 1873, cantor fiind, din 1900, Ilarion SAVA, născut în 1862.

1796: În 23 octombrie 1796, strănepotul lui Ioan Calmuţchi, Dositei – monahul mănăstirii Neamţ, dăruia a treia parte din moşia Panca, pe care o moştenea, lui Nicolai Calmuţchi.

1802: Partea lui Ion Cocoranul avea să fie dăruită, de văduva lui, Maria, în 18 ianuarie 1802, fiicei lor, Nastasia, jupâneasa lui Condorachi Pătraşco.

1820: Prin testamentul din 25 iunie 1820, Ilie Baloşescul din Stăneşti pe Siret lăsa soţiei sale, Măriuca, şi copiilor lor, Catrina, Ştefan şi Vasăli, moşia din Panca, zestrea Măriuţei, fata răposatului Constantin Grec.

1863: Din 1863, funcţiona la Panca o şcoală cu 5 clase[143].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordăneşti, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, **Panca**, Pătrăuţi pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomeşti, Zadova”[144].

1890: În 1890, comuna Panca avea 1.946 locuitori, primar fiind Isidor Ianoş. Învăţător era Nicolai Saviţchi, Vasile Gribovschi era paroh, iar Ilarion Sava – cantor bisericesc.

1908: „Panca. Duminică, în 28 Aprilie, a vizitat dl Dr. Cuparencu şcoala particulară din Panca. La gară a fost întimpinat de tinerimea şcolară, în frunte cu dl **Stratulat** şi mai mulţi gospodari de frunte. Condus la localul şcolii, a asistat la predarea învăţământului şi s-a bucurat de succesele frumoase ale copiilor, îndeosebi a putut constata pronunţarea corectă a mai multor copii. A luat parte la învăţământ şi dl **Constantin Palievici**, parohul din loc, care urmăreşte cu deosebit interes mersul şcoalei particulare. Mulţămim, pe această cale, dlui Palievici pentru viul interes şi dlui **Isidor cav. de Ianoş**, mare proprietar în Panca, pentru amabila primire a reprezentantului societăţii. / Comitetul Societăţii Mazililor şi Răzeşilor”[145].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Panca**, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe ambele ţărmuri ale Siretului, puţin mai sus de Storojineţ. Suprafaţa: 10,19 kmp; populaţia: 1.862 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Storojineţ-Jadova; haltă a liniei ferate Hliboca-Berhomet; are o şcoală populară, cu o clasă; o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, având ca atenenţă biserica filială din Zabahna. La 1776, aparţinea mazililor Alexandru Vasilco, Onciul şi Gheorghe Perjul. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.567 hectare pământ arabil, 543 hectare fânaţuri, 23 hectare grădini, 721 hectare imaşuri, 1.328 hectare păduri. Se găsesc 83 cai, 813 vite cornute, 240 porci, 155 stupi. **Panca-Ianoş**, moşie, cu administraţie

---

143 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 70, 1907 p. 148

144 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

145 *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 4, Anul II, 1 iunie 1912, p. 63

specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 14,02 kmp; populaţia: 84 locuitori, germani, izraeliţi, ruteni şi poloni; religia rom. cat., mozaică şi gr. or. **Panca-Vasilco**, moşie, cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 19,12 kmp; populaţia: 143 locuitori, izraeliti şi ruteni; religia mozaică, greco-ortodoxă şi romano-catolică"[146].

1910: „Totuşi, la Panca, unde, după statistica oficială din 1910 avem 0 (zero) români, şcoala particulară românească înregistrează 70 de copii înscrişi"[147].

1911: „Pe lângă alte comune din tară, au decis şi comunele Panca, Comareşti, Comareşti-Tisoveţ, Jadova, Carapciu pe Ceremuş, Hliboca, Petriceanca, Volcineţul-nou, Costeşti etc., între care multe comune răzeşeşti, cu caracter şi sentiment curat românesc, să-şi redeştepte şi să-şi dezvolte limba lor românească, în regiunile locuite de ei. În scopul acesta, şi-au deschis numitele comune, cu 1 Septemvrie 1911, „Cursuri" româneşti, pe baza statutelor Societăţii „Ţăranul" din Broscăuţii-noi, care toate cursuri au fost anunţate la timp, conform legilor, consiliilor şcolare districtuale şi celui de ţară"[148].

1913: „Interesantă întâmplare s-a petrecut, astă iarnă, în Panca. Acolo e o şcoală ucraină de 3 clase (deci, 90 şcolari – n. n.) şi una particulară românească, de 2 clase (deci, 60 şcolari – n. n.). Inspectorul şcolar de ţară rutean Klym s-a hotărât să viziteze şcoala de-acolo şi, întovărăşit de inspectorul districtual din Siret, Kukielka, se prezintă, într-o zi, la şcoala ucraină din Panca. Şi ce credeţi, câţi copii au aflat inspectorii în şcoala ucraină? 23 de elevi în tustrele clasele! Şi pentru cei 23 de elevi susţine ţara trei învăţători! În şcoala particulară românească însă, într-o singură clasă, poţi afla, în orice zi, de două ori pe atâţia copii şi ucrainii mai au obraz să afirme că în Panca nu sunt români, ci numai ucraini"[149].

1914: În octombrie 1914, „curtea moşiei dlui Ianoş din Panca a fost prădată şi aprinsă"[150] de trupele ţariste de ocupaţie. Luptând pentru Bucovina, Rezervistul **Dumitru Popovici**, din Panca, Regimentul 22, a fost rănit[151].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineţ** făcea parte, ca Reprezentant al proprietarilor expropriaţi, **Isidor Janoş**, proprietar mare, Panca"[152].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Ianoş Isidor cav. de**, Panca; **Wassilko Elena de**, Panca; **Wassilko Ruxanda de**, Panca; **Zotta Maria**, Panca"[153].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[154], următorii învăţători şi învăţătoare: Pelcer Regina, comuna **Panca**, Centru, jud. Storojineţ, media 7,00".

---

[146] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 157
[147] Vitencu, Dragoş, *Când dai nas lui Ivan…*, Cernăuţi 1934, p. 32
[148] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 22, 4 ianuarie 1911, pp. 275-277
[149] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul III, Nr. 11, e aprilie 1914, p. 169
[150] VIAŢA NOUĂ, Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914, p. 4
[151] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[152] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[153] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[154] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

PĂRHĂUŢI

Părhăuţi, satul bucovinean cu o minunată biserică din piatră, din păcate nevalorificată ecumenic şi turistic şi cu un cimitir pitoresc, în care odihnesc mlădiţele unor vestite neamuri bucovinene, beneficiază de o atestare târzie, deşi vechile tradiţii bucovinene spun că în Părhăuţi şi-ar fi avut reşedinţa, cu veacuri înainte de descălecat, legendarul stăpânitor de turme Dediul. Prima atestare documentară a satului datează din **20 iunie 1644**, când zvânturatul boier Ieremie Murguleţ, cel mai mare dintre fraţii Murguleţ, fii ai marelui armaş Toader Murguleţ, moşteneşte „jumătate din satul Părhăuţi, partea de jos, cu casă şi pivniţă". Jumătatea aceea de sat ajunge, apoi, cică moştenită de la Toader Murguleţ, care ar fi lăsat-o prin testament, în 15 octombrie 1659, „lui Ionaşco Balşu şi lui Tudosie Dubău şi mătuşilor sale, Biluşcăi şi Solomiei", în posesia lui Tudose Dubău, care-şi însuşise, la fel de necinstit, şi părţi de prin alte sate, aşa că, în 12 aprilie 1667, Măricuţa, jupâneasa lui Cărcu cel Bătrân şi fata lui Toader Murguleţ, îşi caută dreptatea la Divanul domnesc, împreună cu feciorul ei, Neculai Cărcu, şi cu fata, Nastasia căsătorită cu Ene Tica.

1522: Biserica Sfântului Gheorghe din Părhăuţi, ctitorită, în 1522, de marele logofăt Gavril TROTUŞAN, ginerele lui Luca Arbure, era patronată, în 1843, când avea 779 enoriaşi, de Enakaki von KRISTIE (Criste sau Cârste), preot administrator fiind Vasilie MIRONOVICI. În 1876, patroni bisericeşti erau Nicolai de CÂRSTE şi familia de CALMUŢCHI, paroh fiind Ioan ABAGER, care păstorea 1.175 suflete. În 1907, patroni bisericeşti erau George de CALMUŢCHI şi Dimitrie de POPOVICI, paroh fiind Antonie OTT, născut în 1868, preot din 1897, paroh din 1905, iar cantor, din 1903, George AVRAM, născut în 1849.

1659: În 15 octombrie 1669, împărţindu-se moşiile rămase după fostul mare armaş Toader Murguleţ, jumătate de sat Părhăuţi revine lui Ionaşco Balş, lui Tudosie Dubău şi mătuşilor sale, Biluşcăi şi Solomii, cealaltă jumătate de sat revenind Măricăi Cărcoaie.

1669: Văduvă, în 15 noiembrie 1669, şi, de aceea numită „Cărcoaia" şi nu Cărcu, „Maria Cărcoaia, fiica cea mare a lui Toader Murguleţ", fost mare armaş, dăruieşte „a patra parte de sat Părhăuţi, cu vecini şi toate veniturile, ginerelui meu Gligoraş Gherman vornic". În 1723, Ieremie Murguleţ cedează surorii sale, Măriuţa, jupâneasa lui Vasile Calmuţchi, partea sa din satul Părhăuţi.

1737: În 14 mai 1737, pentru că Ionaşco Isăcescul murise fără să lase un testament, Grigori Ghica Vodă întăreşte ctitoriei sale, mănăstirea Ilişeşti, „şi a patra parte den tot satul Părhăuţi".

1774: În 1774, satul avea 74 familii, deci era unul dintre cele mai mari din Bucovina, dar, până în 1784, o familie se mută în alt sat. Emigranţi ardeleni nu se stabilesc la Părhăuţi, satul fiind bine populat, pentru acele vremuri, cu băştinaşi.

1809: În 10 iunie 1809, Iuon Cărste dăruieşte nepotului său, fiul lui Ilie Cărste şătrar, care se numea tot Iuon, jumătatea de sat Părhăuţi, pe care o moştenea, pe linie maternă, de la neamul Murguleţ. Iuon, care va deveni, sub austrieci, Ioan baron Cârste, avea să lase moşia moştenire, în 24 mai 1833, nepotului Ienacachi baron Cârste.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, **Părhăuţi**, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[155].

1891: Din 1891, funcţiona în Părhăuţi o şcoală cu 2 clase[156].

1891: O listă de subscripţie pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredinţată lui „Petru MATEICIUC, paroch în Părhăuţi”, conţine următoarele nume de localnici: antistele comunal Nicuţă BĂDĂLUŢĂ, Vasile alui Niţu BOCANCEA, Vasile PINELESCU, Vasile BALAN, Samoil HODOROBĂ, Gavril IGNATESCU ROŞCA, Ioan alui Petru NUŢU, Ilena IGNAESCU, Catrina PINTELESCU, Eudochia IGNATESCU, Maranda IGNATESCU, Ioana lui Iordachi NUŢU, Maria lui Georgi BĂDĂLUŢĂ, Elena lui Georgi alui Nică IGNATESCU, Verona DUBEN-MORARIU, Casandra HODOROBĂ, Domnica LEAHU, Ion IRIMESCU, Vasile HALICI IGNATESCU, Georgi ZVENCIUC şi Maria ROMEGA[157].

1895: În 1895, Părhăuţii aveau 1.089 locuitori, păstoriţi de preotul Petru Mateiciuc. Primar al satului era Ilie Bocancea, bunicul viitorului doctor în medicină Dragoş Bocancea, născut în 22 septembrie 1921. Învăţător al satului era Ştefan Franciuc, în vreme ce Alexandru Teleagă era cantor bisericesc, cu şcoală de muzică religioasă, făcută la Cernăuţi.

1902:Însoţirea Raiffeisen s-a întemeiat, la Părhăuţi, în 23 martie 1902, cu 19 părtaşi. În comitetul de conducere figurau numai nume grele ale vremii, precum preşedintele Emilian cavaler de Strişca, directorul Eugen cavaler de Kalmucki, vicepreşedintele Andrei Huber, vicedirectorul Ilie Ignătescu, vistiernicul Antonie Ott; iar ca membri: preotul Petru Mateiciuc, primarul Ilie Bocancea şi învăţătorul Ştefan Franciuc.

1904, Nicolae Iorga: „Biserica la care mă opresc samănă cu a Mirăuţilor. Ea n-are turn şi pentru a ţinea clopotele s-a făcut înainte… un pridvor cu bolţi deschise în care se văd sfinţi frumoşi şi în rândul de sus al căruia sună chemarea la slujbe. Biserica e pătrată, afară de rotunjirea altarului, în fund, şi pătrunsă de ferestruici ca acelea de la bisericile de sat din vremea lui Ştefan. Încă de pe atunci era aici o biserică de lemn, pe care a făcut-o de piatră, abia supt alt Ştefan, cel Tânăr, la 1522, marele boier şi bogatul stăpânitor Totruşanul, din Totruş sau Trotuş, care-şi îngropase aici mama, Maria, soţia, Ana, şi o rudă, ce a fost vameş al Moldovei, Anjinco… Lângă poartă, pe tăpşanul de iarbă al şanţului, ţerani pletoşi, în cojoace, aşteaptă să-i spovedească preotul, şi de o parte stă o ceată de femei, care stau să li vie rândul, după al bărbaţilor”[158].

---

[155] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[156] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 41, 1907 p. 156
[157] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6
[158] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 43

1906: „Doctorul Lupu cu orice preţ voieşte să bage vrajba şi urgia şi în băncile populare. Spre a ilustra şi mai bine iubirea de adevăr a dlui Lupu îl provocăm să ne înşire care sunt acele „bănci săteşti spre a scapa pe ţărani de jafurile liftelor străine pribegite", pe care se făleşte că le-a făcut cu aderenţii săi? Care? Noi ştim numai două: cea din Volcineţ, comuna natală, aproape de tot rutenizată, a dlui Florea Lupu, şi cea din **Părhăuţi**. Prima e făcută de nepotul dlui Lupu, Alexandru Jijie, care o şi conduce până în ziua de azi, cu mare greu şi cu multe întârzieri, iar a doua bancă creată de democraţi e cea atât de ridiculă şi atât de mizerabilă din Părhăuţi, pe care au înfiinţat-o democraţii ca contrabalansă băncilor poporale înfiinţate de noi, încă înainte de apariţia lor ca partid. Această bancă se poate privi ca prototipul destoiniciei şi ca cel mai puternic argument al naţionalismului curat, propovăduit de domnii democraţi: statute şi cărţi de gestiune în limba germană, între membri, pleava societăţii omeneşti din comunele Părhăuţi, Costâna şi Todireşti, aşa că înşişi democraţilor li s-a făcut greaţă de opera lor „naţională" şi au desfiinţat renumita lor bancă, operă superbă, creată cu nespusă gălăgie şi alai, iar mai ales cu ameninţări la adresa noastră, care, la urma urmelor, iertând pe bieţii ţărani înşelaţi de democraţi, i-am reprimit pe cei ce se puteau primi în băncile noastre, acordându-le creditul necesar ca să poată scăpa de beleaua democrată, care a lichidat. Ei, acestea sunt „băncile săteşti" cu care vă puteţi făli; încolo, nu vă arogaţi a vă mândri cu ale noastre. Sau poate în serviciul partidului democrat stătea mult regretatul iniţiator şi inspector al băncilor săteşti, Grigori Filimon, pe care atât de mult l-aţi huiduit, batjocurii şi persecutat, până în mormânt. Chiar după moarte aţi făcut batjocuri de acel bărbat! Sufletul său strigă la ceri în contra celor ce-şi bat joc de idealurile ce el le-a urmărit în viaţă şi pentru care a suferit atât de mult, nu din partea străinilor, ci a democraţilor români, în frunte cu Florea Lupu şi Aurel Onciul"[159].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[160], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Eugenia TELEAGA (fără vârstă menţionată, în 1907) şi Ana a lui Georgi VACARI (19 ani în 1910) din Părhăuţi.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Părhăuţi**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe pârâul Soloneţ, în apropiere de confluenţa sa cu râul Suceava. Suprafaţa: 9,11 kmp, populaţia: 1.087 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Suceava-Cacica; staţie de drum de fier a liniei Hatna-Câmpulung; are o biserică parohială şi o şcoală populară, cu o clasă. La 1776, aparţinea mazilului Vasile Calmuschi. Pe teritoriul acestei comune s-a zidit, în anul 1522, prin cheltuiala Marelui Logofăt Gavril Trotoşanu, o biserică de piatră, care durează şi azi. Aci s-a găsit o foarte frumoasă brăţară de aur, cu o greutate de 49 ducaşi, precum şi un lanţ tot de aur, admirabil lucrat. Se crede că aceste obiecte ar fi provenind din India şi datează din timpul năvălirii barbarilor. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 817 hectare pământ arabil, 126 hectare fânaţuri, 6 hectare 50 ari grădini, 237 hectare imaşuri, 158 hectare păduri. Se găsesc 34 cai, 378 vite cornute, 400 oi, 230 porci, 24 stupi. **Părhăuţi, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 2,05 kmp; populaţia: 46 locuitori, parte români, parte izraeliţi şi puţini germani; religia gr. or. pentru majoritate, mozaică şi rom. cat. pentru rest. La 1775, forma un singur sat şi moşie cu comuna de azi Părhăuţi, în stăpânirea mazilului Vasile Calmuschi"[161].

---

[159] *Apărarea Naţională*, Nr. 4, Anul I, miercuri 17 octombrie nou 1906, p. 4

[160] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

[161] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 158

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Fruntaşul **Vasile Bocancea**, Părhăuţi, Regimentul 22, rănit”[162].

1914: „**Un ţăran român scapă un tren din mâinile ruşilor**. A fost pe timpul Crăciunului, când ruşii, pe neaşteptate, au năvălit în sudul Bucovinei, ajungând la Părhăuţi, la calea ferată ce duce, de la Hatna, la Dorna. Deoarece se ştia, că ruşii au să vină, s-a pornit încă un tren din Hatna, spre Dorna, ducând o mulţime de soldaţi, între aceştia şi comandantul Jandarmeriei din Părhăuţi, neaşteptându-se că ruşii vor ajunge atât de degrabă până la această linie a trenului. Atunci **părintele Ott din Părhăuţi**, care aflase de pornirea acestui tren, trimite pe gospodarul **Ioan Nuţu**, din această comună, care e şi lucrător la gara din Hatna, înaintea trenului, ca să-l oprească, pentru că cazacii se postaseră la gară, ascunşi după garduri, ca să prindă trenul. Cu primejduirea vieţii sale, Ioan Nuţu a alergat înaintea trenului, reuşind a-l opri înainte de ce a intrat în Părhăuţi, şi a-l întoarce la Hatna. Astfel a scăpat acest brav ţăran trenul şi ostaşii ce erau în el de la prinsoare sigură. Ruşii, văzându-se înşelaţi, s-au răzbunat asupra unui păzitor de la gara din Părhăuţi, în care presupuneau pe acela care a oprit trenul, bătându-l amarnic şi prădându-i totul. Fapta aceasta frumoasă a lui **Ioan Nuţu** merită toată lauda şi recunoştinţa”[163].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă are drept ofrandă şi contribuţia impresionantă infanteristului din Arbeiter Abtig I/41 **Constantin Pentelescu**, din Părhăuţi, de 4 coroane[164].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Calmuţchi George de**, erezii (**Constantin Calmuţchi**, Hărlău, **Dimitrie Calmuţchi**), funcţionar la fabrica de zahăr Roman, şi **Vasile Calmuţchi**, inspector la C. F. R. Cernăuţi, (Părhăuţi), compatroni”[165].

1936: „Morţii războiului erau aproape uitaţi de către dregătoriile din acest sat bucovinean. Dar legionarii şi-au adus aminte de ei şi le-au ridicat frumosul monument pe care-l vedem în chipul de alături. E înalt de 9 metri şi a fost repede isprăvit, cu toate că prefectul judeţului a încercat, de 2 ori, să oprească lucrarea. / A fost sfinţit, la 19 iulie 1936, de 6 preoţi, de faţă fiind o mie de legionari. Au preamărit fapta legionarilor: Părintele Hnidei şi dl Dr. Mitric, iar din partea legionarilor au răspuns comandanţii Lauric, Biceagă şi prof. Ionescu. Legionarul Strobel, care a condus lucrarea, a fost arestat în ajunul sfinţirii, ca să nu se poată bucura de sărbătoarea legionară. A mai fost de faţă, la sfinţire, şi o echipă de legionari de la tabăra Părhăuţi, veniţi pe jos, în marş”[166]. // „În comuna Părhăuţi, Suceava, a fost, în vara aceasta, o tabără de muncă legionară, unde s-au făcut cărămizi pentru o Casă Naţională. Tabăra „Regele Carol II”, căci aşa se numeşte, avea arborat un drapel naţional, pe o parte cu zvastica, iar pe cealaltă, cu semnul partidului „Totul pentru Ţară”. Drapelul acesta însă nu le convenea autorităţilor, în frunte cu prefectul Cojocaru, care au trimis jandarmii să-l confişte. / Într-una din zilele lunii trecute, cei 7 legionari din tabără s-au pomenit cu peste 40 de jandarmi, care, cu forţa, au dorit să ia drapelul. Deşi puţini la număr, legionarii s-au

---

162 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
163 *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 140, Anul LXXVIII, 30 iunie / 13 iulie 1915, p. 2
164 *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
165 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
166 *Libertatea*, Nr. 25, Anul al 33-lea, 27 septembrie 1936 – CENZURAT, p. 2

împotrivit în mod eroic, dar, după mai multe lovituri primite, drapelul a fost rupt în mai multe bucăţi de către jandarmi. / Cunoscând că tabăra poartă numele M. S, Regelui, iar drapelul e tricolorul românesc, ne întrebăm: când se va pedepsi acest om, ce stă în fruntea judeţului şi care îşi bate joc de sentimentul nostru naţional?"[167].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[168], următorii învăţători şi învăţătoare: Bâcu Ana, comuna **Părhăuţi**, jud. Suceava, media 8,17".

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[169]: Cocârlă Vasile, comuna **Părhăuţi**, media 7,75".

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[170], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: Voloşincu Felicia, la **Părhăuţi**, p. 8".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[171], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Isopescu Xenofon**, de la Stroeşti, la Părhăuţi; **Isopescu Aurelia**, de la Stroeşti, la Părhăuţi; **Holeţec Constantin**, de la Părhăuţi, la Todireşti"; „Ştefănucă Leoeadia, de la Părhăuţi, la **Iţcani**, post IX; interese familiare"[172].

La Părhăuţi s-a născut, în 9 octombrie 1896, istoricul Vasile Ignătescu.

PÂRTEŞTII DE SUS şi DE JOS

Pârteştii şi Soloneţul, care au parte de o primă atestare documentară în **13 aprilie 1415** sunt, de fapt, cele două sate Pârteşti de astăzi, Pârteştii de Sus şi Pârteştii de Jos, Soloneţul contemporan, din nordul Pârteştilor de Sus, fiind o localitate târzie, înfiinţată cu colonişti polonezi, iar Soloneţul natal al criticului literar Adrian Dinu Rachieru, fiind alt sat decât Pârteştii de Jos, şi el foarte vechi. Prin uricul menţionat al lui Alexandru cel Bun, voievodul întărea mănăstirii Humor, ctitoria lui Oană vornic de Tulova, „un sat la obârşia Soloneţului, unde a fost Tatomir şi Părtea şi seliştea lui Dienliş". Numele lui Părtea s-a înveşnicit în cel al satelor, tot aşa cum şi numele lui Dienliş a stăruit, vreme de veacuri, în numele cătunului pârteştean Deleni.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se aflau şi „a 39-a biserică, cu popă, din jos de Vlad Negrul, unde a fost popa Matii; a 40-a biserică, cu popă, la gura Soloneţului".

---

[167] Ibidem, p. 4
[168] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[169] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.
[170] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
[171] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[172] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

1475: Mănăstirea Humor capătă noi urice de întărire asupra celor două sate în 25 aprilie 1475, în 2 iulie 1520, în 18 ianuarie 1536 şi în 30 noiembrie 1539, dar uricele acelea s-au pierdut, fiind distruse de cazacii lui Timuş Hmelniţchi, dar au fost refăcute, în 4 ianuarie 1663, de Eustratie Dabija Vodă, pe baza mărturiei egumenului.

1517: Pârteştii de Sus, numiţi încă, în 1517, Soloneţ, au fost cumpăraţi de Luca Arbore de la Taţea, fata lui Petre Dărman, şi de la neamurile ei cu 1.680 zloţi tătăreşti.

1772: În 8 iulie 1772, vornicul Simion Tăutul, nepot din al doilea văr lui Dumitraşcu Nacul, primeşte partea de sat Soloneţ, în schimbul unei sume de bani pe care o avansase, de la nepoţii lui Dumitraşcu Nacul. Recensământul lui Rumeanţev[173], din 1772-1773, înregistrează la Soloneţul, în Ocolul Vicovilor, deci la Pârteştii de Sus, fără alte precizări, „21 – toată suma caselor", însemnând 1 mazil, 2 popi, 1 femeie săracă, 2 argaţi ai mazilului şi 15 scutelnici ai postelnicului Iordache MILO. La Pârteşti, nume sub care se făcea referire la Pârteştii de Jos, era „43 – toată suma caselor", însemnând 2 mazili, 1 ruptaş, 4 argaţi ai lor, 4 femei sărace, 2 popi şi 30 birnici. Moşia mănăstirii Humor din Pârteşti[174] beneficia salvogvardia preînălţatului Graf pentru „79 – toată suma caselor", însemnând 43 de scutelnici ai mănăstirii Umor, 2 femei sărace şi 32 scutelnici ai mănăstirii cu salvogvardie.

1774: În 1774, cele două sate aveau, împreună, 75 familii, numărul lor ajungând, până în 1784, la 140 de gospodării. Din Ardeal au venit la Pârteşti, până în 1778, cu familiile, Matei UNGUREAN şi fraţii Simeon, Alexie şi Nicu POP din Prislop, Florea UNGUREAN din Nimigea, Toader SILVESTRU din Ruşii Bârgăului, Ioan FAGU şi Ioan UNGUREAN din St. Ioan, Tanasă CHIŞAN, Tudor CIMPOIAŞU, George BAIUS şi Mihail LUPAN din Bistriţa, Ioan POPA din Dicea, Anton PETRUŞ din Dumbrava, Simeon IEPURE din Berghea, Vasile BUDEANU din Ocniţa, Nicuşor VĂSCAN din Guga-Someş şi Vasile ŞTEFANCA din Bruduşca.

1766: În 15 ianuarie 1766, pentru că pârteştenii se lansaseră în comerţul cu horilcă (leac pentru holeră, cum fusese prezentată tăria galiţiană, adusă în Moldova, de negustori evrei, în vremea unei epidemii de holeră), egumenul Gherasim al Humorului s-a jeluit lui Grigore Ghica Vodă, care a dat poruncă straşnică, împuternicind numai „pe egumen să vândă mai întâi băutura mănăstirii şi nime din lăcuitorii acestor sate să nu vândă vin sau horilcă fără ştirea lui".

1779: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Pârteştii de Sus a fost construită în 1779 şi renovată în 1860-1861. Biserica Sfântului Nicolai din Pârteştii de Jos avea să fie construită, pe locul fostei bisericuţe, între anii 1885-1887 şi sfinţită în 1888. În 1843, biserica din Pârteştii de Sus, cu 691 enoriaşi în Pârteşti şi în Cacica, îl avea paroh pe Ioan DAN, iar cea din Pârteştii de Jos, cu 1.183 enoriaşi, pe Ioan TARNOVIEŢCHI. În 1876, Pârteştii de Sus, cu 1.367 enoriaşi, îl aveau paroh pe Dimitrie DAN, iar Pârteştii de Jos, cu 2.184 enoriaşi, pe Vasilie CIUERCOVICI. În 1907, la biserica din Pârteştii de Sus paroh era Ilarion BĂDĂLUŢĂ, născut în 1856, preot din 1885, paroh din 1901, iar cantor, din 1901, Grigorie BUJENCU, născut în 1854, iar la biserica din Pârteştii de Jos paroh era Ilie de ANDRUHOVICI, născut în 1848, preot din 1874, paroh din 1883, preot cooperator fiind Ioan IENACHI, născut în 1876, preot din 1900, iar cantor, din 1900, Ioan HALI, născut în 1857.

---

173 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 341
174 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 352

1788, Hacquet: „În munţi, sunt izvoare sărate, „Slatina de la Pleşca" şi „Slatina de la Plossi" (N.N.: Plosci), cu puţurile lor. Alături, o instalaţie pentru evaporarea apei. Austriecii au mai întemeiat, aici, 5 rafinării. Mai departe, alte 3 puţuri, la Slătioara, Trestieni şi **Pârteşti**"[175].

1809: „Bucovina este foarte bogată în sare gemă. Această substanță minerală este descoperită într-un număr mare de locuri din această provincie, cum ar fi, de exemplu, în Pârteşti (Partistin, în text – n. n.). Minele de sare de rocă (gemă – n. n.) aparțineau, în trecut, locuitorilor. De când guvernul a devenit stăpânul lor, el a fost singurul comerciant al acestei mărfi. Se exploatează sarea gemă de la Cacica (Katschika, în text – n. n.); în 1796, s-au extras până la 10.000 de chintale (56.000 de kilograme). Astăzi, această exploatare s-a redus foarte mult. Calitatea sării obținute din Bucovina este atât de apreciată, încât este preferată în Moldova mai mult decât cea din Galiţia. Bukovina are cinci fabrici de prelucrarea sării, a căror producţie este considerabilă"[176].

1832, mai 2: După ce planurile de soluţionare a colonizărilor noi, în zona Solca, au fost discutate detaliat, s-a decis aşezarea a 24-25 familii germane sau slovace, în condiţiile existente ale colonizării, printre „moldovenii din satul Pârteşti", decretul privind recunoaşterea noii colonii fiind dat în 24 octombrie 1835[177].

1835: „Datorită confirmării Coloniei, raportul a fost trimis în camera de judecată, la data de 24 octombrie 1835. Între timp, în primăvara anului 1836, autoritățile bucovinene începuseră să le ofere coloniștilor celelalte facilităţi. A existat o dispută cu primăria Pârteştii de Sus, pentru acceptarea, în Warniza, colonilor care s-au mutat recent în zonă. Conform raportului Oficiului Economic Solca, din 8 iunie 1835, problema a fost următoarea. Primăria din Pârteşti a fost informată, în martie, că aici va fi întemeiată o așezare slovacă. Comunitatea pârteșteană a deschis un proces, la 31 martie, la biroul raional. Când pădurarul din Fürstenthal a repetat măsurarea și distribuirea parcelelor de pădure, în luna mai, iar slovacii au început să defrişeze şi să cultive secțiunea forestieră Warniza, ei au fost stopaţi de conducerea primăriei din Pârteştii de Sus, deoarece, până acum, localnicii își păscuseră vitele pe ea. Acum slovacii au reclamat, administrației raionale, că moldovenii le-au distrus gardurile și i-au împiedicat să lucreze. Directoul Koch a mers, apoi, el însuși la faţa locului și a confirmat că deteriorarea gardurilor a fost minoră; pe de altă parte, un grup de 40 de femei și copii din Pârteşti s-a adunat pentru a-i insulta pe slovaci și pentru a-i deranja pe câmpuri. La vremea aceea, primarul de la Pârteştii de Sus nu era acasă. Administratorul a anunțat că, dacă cineva i-a deranjat pe slovaci, el a fost vinovat, deoarece a fost neliniștit împotriva autorităților. Slovacilor li s-a spus să continuie munca pe câmpuri; o pășune forestieră a fost atribuită comunităţii din Pârteşti. În două zile, doi deputați din comuna Pârteştii de Sus au venit la Biroul economic și au făcut declarația scrisă, datată 24 mai 1835, prin care avertizau că, şi cu riscul vieţii, nu vor renunţa la dreptul lor. Biroul economic a transmis raportul la Biroul districtual din cauza contradicției dintre comunități. Şase delegaţi, în frunte cu preotul Toma din Pârteşti au fost chemați, ca să li se explice nelegalitatea acţiunilor pâteştenilor, avertizându-i să fie calmi și ascultători. Deputații au răspuns că comunitatea nu ar putea exista fără păşunea luată, mai ales după ce şi o altă bucată de pășune, care nu făcea parte din Warniza, le-a fost luată. Administratorul Koch, care a avut în vedere anterior construirea unei fabrici de produse lactate acolo, își încheie raportul cu comentariul potrivit căruia el însuși s-a

[175] *Călători*, X, II, pp. 820-822
[176] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233
[177] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 143

opus fundamental atribuirii acestor pășuni slovacilor și că este de părere că pârteştenii au protestat nu din pricina păşunatului, spațiul fiind mic, bun doar pentru păşunat gâştele, viţeii şi porcii. Dacă o găină ar zbura prin curtea pârteşteanului, peste păşune, imediat ar ajunge în curtea slovacului. Biroul raional a decis, 12 august 1835, împotriva recursului pârteştenilor. Drept urmare, la 3 septembrie 1835, administrația regională a dat Oficiului Economic Solca sarcina de a transfera imediat secțiunea forestieră Warniza către slovaci și de a povăţui comunitatea din Pârteştii de sus să accepte o altă păşune forestieră”[178].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoşana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăţ, Cajvana, Comăneşti, Ludihumora, **Pârteştii de Sus cu Soloneţul Nou sau Slovac**, Cacica, **Pârteştii de Jos**, Poieni”[179].

1875: În 1875 a fost deschisă o şcoală cu 6 clase la Pârteştii de Jos, iar în 1888, o şcoală cu 4 clase, în Pârteştii de Sus[180].

1888: În 6/18 august 1888, notar comunal la Pârteştii de Sus a fost ales cantorul bisericesc Gavril Şindilariu, înaintaşul lui fiind solcanul Leon Holzdrager, de care pârteștenii nu erau deloc mulţumiţi. În 21 august / 2 septembrie 1888 a fost ales comitetul şcolar din Pârteştii de Sus, format din administratorul parohial Ilarie Bădăluţă,, din învăţătorul Nicolai Hurjui, din antistele comunal Artemi Gorcea, din adjunctul antistelui Onufrei Ciornei, din deputatul comunal Spiridon Lupăescu, din notarul Gavril Şindilariu şi din gospodarul Simion Lupăescu[181].

1890: În 1890, Pârteştii de Jos aveau 2.528 locuitori, 2 preoţi (Ilie Andruchovici şi Victor Mitrofanovici, cantor fiind Ioan Halip) şi trei învăţători (Alexandru Cozarchevici, Anastasie cavaler de Barbier şi Iulia Rotopan). Primar era Ioan a Teodor Andronic. Pârteştii de Sus aveau, în acelaşi ani, doar 1.160 de locuitori, păstoriţi de preoţii Dimitrie Dan şi Ilarion Bădăluţă, de învăţătorul Leon Cechovschi şi de cantorul Gavril Şindilariu.

1890: „Întru plăcuta aducere aminte de căsătoria Alteţei Sale Împărătesei a arhiducesei Maria Valeria cu Alteţa Sa împărătească Archiducele Francisc Salvator, comitetul filialei „**Şcoala română**” din **Pârteştii de Sus** a decis a înfiinţa o **bibliotecă pentru învăţăceii şcoalei poporale din loc**. În scopul aceasta, au contribuit: Cucernicia sa părintele **Ilarie Bădăluţă** 1 florin; dna **Elena Bădăluţă** 1 florin; domnişoara **Victoria Dan** 1 florin; Cucernicia sa părintele **Dimitrie Dan** 1 florin; dl **Emil Cozub**, jude districtual 2 florini; dl **Isidor Ernei**, perceptor Solca, 1 florin; dl **Ludwig Schex**, controlor de perceptorie 50 cruceri; Preaoucernicia sa dl **Teodosiu Iliuţu** l florin; Cucernicia să părintele **Niculaiu Popovici** 45 cruceri; dl **Frauz Ebellin**, purtătorul cărţilor funciare în Solca, 50 cruceri; dl **Ilie Babin**, cancelist în Solca, 50 cruceri; dl **Alexandru Braha**, apotecar în Solca 1 florin; dl **E. Adamowski**, magistru poştal în Solca 50 cruceri; dl. **Salamon Schätz**, hotelier în Solca 1 florin; Cucernicia sa părintele **Leon Maximovici** 50 cruceri; Cueernicia sa părintele **Gheorghi Popescu** 50 cruceri; dl **Filip Hohental**, în Solca, 20 cruceri; dl **Kuttlar** 30 cruceri;

---

178 Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 290, 291
179 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
180 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 43, 1876 p. 46, 1907 p. 125
181 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 17, 15 septembrie 1888, p. 11, 12

dl **Gross** 1 florin; dl Dr. **Luttinger** 1 florin; dl. **Anhauch** 1 florin; dl **Pressner** l florin; dl Botuşan 1 florin; dl. Dr. **Maier** 1 florin; dl **Popadiuc**, învăţător, 50 cruceri; dl **Victor Vasilovschi**, practicant în Solca, 1 florin. / În numele comitetului, roagă subsemnatul preşedinte pe toţi prea onoraţii contribuanţi a primi, şi pe această cale, mulţămita cea mai călduroasă pentru ofertele Domniilor Lor. Cotele ce vor mai incurge, precum şi numele contribuanţilor se vor publica în coloanele acestui jurnal. Asemenea, se va publica, la timpul său, numele, preţul şi locul de unde se vor fi procurat cărţile din care se va alcătui această bibliotecă. / Pentru comitet, **Ilarie Bădăluţă**, / Preşedinte"[182].

1902: Banca populară din Pârteştii de Jos s-a înfiinţat în 16 martie 1902, sub preşedinţia preotului Alexandru Cozarchievici.

1903: O scrisoare de susţinere a preotului cooperator, scris de învăţătorul Alexandru IGNĂTESCU, în 15 februarie 1903, menţionează următoarele nume de gospodari semnatari din Pârteştii de Jos: Nicolai alui Ştefan STRATON, Vasile alui Nichifor ANDRONIC, Ioan alui Petru STRUGARIU, Iftimie alui Andrei POPOVICI, Ioan alui Gavril TODOSI, Sevastian ŢABREA, Toader alui George POPOVICI, Lazăr alui Andrei STRATON, Donisă alui Doroftei STRUGARIU, Ioan CIORNEI, Grigori MIRĂUŢĂ, Petrea STRATON, Panteleimon alui George BULIGA, Nicanor alui Iftimie POPOVICI, Ştefan alui Pavel STRATON, Leonti TOMA, Iftimie POPOVICI, Ştefan alui Pavel STRATON, Leonti TOMA, Samuil STRATON, Gherasim STRUGARIU, Ignat alui Samuil STRATON, Mihai alui Samuil STRATON, George alui Ioan POPOVICI, Dumitru alui Ioan STRUGARIU, Ilie NICUŢARIU, Ioan alui Iacob ANDRONIC, Luchian MIRĂUŢĂ, Vasile CIORNEIU, Nichifor EPURE, Leonti MOROŞAN, Ştefan CIORNEIU, Simion LĂZĂREAN, Simion alui Ioan TURCULEŢ, Toader alui Vasile STRUGARIU, Simion alui Ştefan SAVA, Gherasim alui Toader CIORNEIU, Simion EPURE, Ştefan alui Leonti COJOCARIU, Toader LAZAROVICI, Petru alui Ioachim POPOVICI, Leonti CIORNEIU, Ioan alui Nistor STRUGARIU, Pavel MOROŞAN, Miron alui Miftodi ANDRONIC, Savu LUNGU, Pavel TURCULEŢ, Simion LUNGU, Ioan alui Grigori STRUGARIU, Vasile alui Petru TURCULEŢ, Maxim SAVA, Nicanor POP, Nistor SAVA, Toma UNGUREAN, Axenti SAVA, Grigori TOMA, Doroftei STRUGARIU, Toader PŞARASCA, Lazăr TOMA, Petru TURCULEŢ, Dumitru STRATON, Ignat STRATON, Luca NICUŢARIU, Iovu SAVA, Ilie ŞOREC, Iosif STRATON, George alui Alexa MIRĂUŢĂ, Grigore POPOVICI, Alexa MIRĂUŢĂ, Toader alui Alexa MIRĂUŢĂ, Toma MIRĂUŢĂ, Donisă MIRĂUŢĂ, George ŢURCĂ, Grigori LĂZĂREAN, Grigori alui Ioan alui Vasile MIRĂUŢĂ, Petru alui Gherasim MIRĂUŢĂ, Panteleimon alui Ioan alui Gherasim MIRĂUŢĂ, Grigori alui Filip STRUGARIU, George MOROŞAN, Simion alui Toader TURCULEŢ, Lazăr alui Simion MIRĂUŢĂ, Ilarion alui Simion MIRĂUŢĂ, Toader alui Simion MIRĂUŢĂ, Anton FLOAREA, Roman TURCULEŢ, Ioan MATEŞ, Niculai UNGUREAN, Simion alui Filip STRUGARIU, Ioan STRATON, George alui Mihai MEREUŢĂ, Ioan alui Dumitru LĂZĂREAN, Ioan SACHLEAN, Toma STRUGARIU, Samuil STRUGARIU, Ioan LĂZĂREAN, Toader ŢABREA, Ioan STRUGARIU, Trifon alui Ilie STRUGARIU, Pavel TODOSI, Donisă alui Doroftei STRUGARIU, Ioan alui Toader STRUGARIU, Ieremie ANDRONIC, Petru alui Ilie TURCULEŢ, Ilie alui Niculai TURCULEŢ, Luca alui Anton ŢABREA, Ioan alui Anton ŢABREA, Gavril RUNCAN, George alui Niculai STRATON, George alui Ilie TURCULEŢ, Simion BULIGA, Toader POPOVICI, Artemie STRUGARIU, George alui Axenti STRATON, Iftimie alui Leonti STRUGARIU, George alui Nichifor ANDRONIC, Mihai alui George DAN, Vasile alui Luca NICUŢARIU, Grigori alui Toader

[182] *Revista Politică*, Nr. 20, Anul V, 15 octombrie 1890, p. 7

TODOSI, Simion alui Trifon STRUGARIU, Simion alui Ioan MIRĂUŢĂ, Grigori alui Filip MOROŞAN, Filip alui Doroftei STRUGARIU, Gavril alui Luca STRUGARIU, Simion alui Gherasim BULIGA, Precop CIORNEIU, Ioan al Paraschi ANDRONIC, Grigori alui Tanasă STRUGARIU, Dumitru alui Vasile TODOSI, Samuil alui Simion STRUGARIU, Vasile BAHAN, Toader alui Anton CIORNEIU, Pavel alui George STRATON, George SAVA, George alui Samuil SAVA, Ioan alui Donisă STRUGARIU, Vasile alui Ioachim POPOVICI, George BULIGA, Ioan alui Mihai SAVA, George alui Nicanor DAN, Mihai alui Ştefan LUNGU, Toader alui Vasile ANDRONIC, Ilie alui Doroftei SAVA, Petru alui Grigori BULIGA, Maria alui Ilie STRATON, Ioan alui George BULIGA, Petru TURCEAC, Gavril alui Leonti ANDRONIC, Ioachim a lui Miftodi SAVA, Toader alui Ioan RUNCAN, Ana a lui Chirilă TURCEAC, Roman alui Miftodi BULIGA, Dometie alui Ioan RUNCAN, Ilie alui Pavel STRATON, Donisă POTEICIUC, Ioan alui Vasile TODOSI, Toader alui Filip MOROŞAN, Ioan alui Constantin NICUŢARIU, Toader alui Anton TODOSI, Ioan alui Toader CIORNEIU, Ilie PARASCA, Nicolai alui Petru MATEŞ, Simion alui George TODOSI, Dumitru alui Grigori STRUNGARIU, Constantin alui Ilie STRUNGARIU, Trifan alui Toader LĂZĂREAN, Simeon alui Luca STRUGARIU, Nichifor alui Luca STRUGARIU, George alui Trifan LĂZĂREAN, Simeon alui Constantin STRUGARIU, Grigori alui Filip STRUGARIU, Grigori alui Ioan ANDRONIC, Grigori alui Toader STRUGARIU, Alexa CRĂRULEAC, Zaharie alui Mihai TODOSI, Gavril alui Sidor STRATON, Ioan DRANCA, Simeon alui Constantin VOROBCHIEVICI, Nistor RUXANDARIU, Costan alui Vasile RUXANDAR, Iacob BRUMĂ, Toader BRUMĂ, Iacob alui Dumitru STRUGARIU, Irina alui Foca TODOSI, Ioan STRUGARIU, Dumitru STRUGARIU, Savu RUXANDARIU, George TODOSI, Tanasă RUXANDARIU, Lazăr STRATON, Gavril ŢURCĂ, Dumitru ŢURCĂ, Ioan ŢURCĂ, Petru STRUGARIU, Iacob MOROŞAN, Domnica TODOSI, Ilie alui George SAVA, Vasile alui Nicuţă SAVA, Ieremie EPURE, Vasile ZABREA, Pavel alui Gavril SAVA, Vasile VOLIN, Ioan CRĂNILEAC, Grigori alui Ioan alui Vasile MIRĂUŢĂ, George alui Luca STRUGARIU, Spiridon RUXANDARIU, Toader HABRILIUC, Matei alui Dumitru STRUGARIU, Ştefan alui Donisă STRUGARIU, George alui Donisă STRUGARIU, Ştefan NICUŢARIU, George alui Vasile STRUGARIU, Luca alui Vasile STRUGARIU, Filip alui Procop STRUGARIU, Grigori alui Ilie STRUGARIU, Dumitru alui Ilie STRUGARIU, Ion alui Mihai TODOSI, Vasile TODOSI, Trifon alui Gavril TODOSI, Tanasă STRATON, Ioan alui Ştefan MIRĂUŢĂ, Anisia lui George MIRĂUŢĂ, Dumitru alui Andrei POPOVICI, Paraschiva lui Grigore MIRĂUŢĂ, Iacob alui Nistor STRATON, George alui Vasile TODOSI, George alui Filip TODOSI, Anton ANDRONIC, Toader RUNCAN, Andrei STRATON, Dumitru alui Luca SOLCAN, Leonti TODOSI, Costan LUNGU, George alui Donisă STRUGARIU, Petru alui Filip LUNGU, Grigori alui Ioan TODOSI, Costan MATEŞ, Gavril RUXANDARIU, Iacob alui Alexa ŢABREA, Isidor alui Anton TODOSI, Costan alui George ANDRONIC, Grigori alui Panteleimon LĂZĂRESCU, Alexa alui Grigori LĂZĂREAN, Nichifor alui Toader STRUGARIU, Simeon alui George ANDRONIC, Silvestru alui Toader POPOVICI, Petru alui Vasile ŢABREA, Simeon alui Vasile ŢABREA, Ioan alui Filip CRĂCIUN, Dumitru alui Vasile ANDRONIC, George alui Toader ŢABREA, George alui Dionis alui Doroftei STRUGARIU, Vasile alui Spiridon RUNCAN, Vasile alui Ion SAVA, George alui Donisă alui Chiruţă STRUGARIU, Simion alui Filip alui Doroftei STRUGARIU, Ioan alui Gavril SOLCAN, Simeon alui Toader STRATON, Ilie alui George SAVA, Samuil alui Ion EPURE, Nicanor alui Nichifor STRUGARIU, Trifon alui George ANDRONIC, George alui Roman BULIGA, Ion alui Meftodi BULIGA, Nichita alui Ilie TURCULEŢ, Sava UNGUREAN, Mihai alui George DAN şi George alui Panteleimon DAN[183].

[183] DEŞTEPTAREA, Nr. 11/1903, p. 1, 2

1904, Nicolae Iorga: „Mai la vale, străbatem satul-model al Părteştilor-de-sus, care-şi arată în toate inscripţiile şi în firma şcolii „poporale” firea sa neaoş românească”[184].

1906: „Pentru internatul de băieţi „Vasile Cocîrlă” din Suceava au avut bunăvoinţa a dărui: La colecta făcută de dl învăţător superior **Emanuil Cimpoeş**, împreună cu gospodarii **Vasile Creţu, Niculai a lui Ioan Gorcea** şi **Gavril a lui Ilie Dan din Pârteşti de Sus**, cu rezultatul 2 ţuhale grăunţe de păpuşoi, 2 ţuhale barabule, 1 sac fasole şi 1 pătrare mazere, şi 8 coroane bani gata, au contribuit: George Lupaescu, Spiridon Sava, Andrei Andronic, Grigori Andronic, Artemi Andronic, Dimitrie Andronic, Gavril şi Ilie Dan, Dimitrie şi Niculai Gorcea, Simion Andronic, Anton, Zaharie şi Zenovia Gorcea, Ioan Andronic, Nichifor Andronic, Nicanor Andronic, Timofti Andronic, Toma şi Domiţian Andronic, Nicanor Cojocariu, Ieremie Ungurean, Anton Zahatiuk, George Andronic, Miftodi Creţu, Costan Andronic, George şi Artemi Lupaescu, Grigori Sava, Vasile Creţu, Vasile Finiş, George Ciornei, Lazar Boloca, Dumitru Bodnariuc, George Oltean, Iftemia Lupaescu, George Cureşciuc, Ioan Lupaescu, Dumitru Sava, N. Haber, domnişoara Olga Vasilovici, învăţătoare, Emanuil Cimpoeş şi Simion Cojocariu. Pentru toate aceste daruri li se exprimă mărinimoşilor sus numiţilor donatori, în numele elevilor din internat, mulţămita cea mai profundă. Administraţia internatului îşi esprimă dorinţa, ca exemplele părintelui paroh Pohaţă şi a superiorilor Alexandru Ţăran şi Emanuil Cimpoeş să nu rămână singuratece / Suceava, în decembrie 1906”[185].

1907: „Comuna Pârteştii de Sus nu este reprezentată în mod legiuit; gerentul ei este dl Victor Hacman. Numitul domn a influienţat alegerea dlui Aurel de Onciul, după cum se poate vedea clar din prostetele alegătorilor din acest sat, mergând, noapte de înainte de 23 Mai 1907, pe la alegători, lipindu-le pe ţidulele lor numele dlui Aurel de Onciul. Martorul Dorimidont Popovici ne va documenta că învăţătorimea din Pârteşti de Sus a dezvoltat, chiar în faţa locului de alegere, cea mai febrilă agitaţie pentru dl Onciul şi că comisarul de alegere, dl Hacman, n-a făcut nimica pentru a pune stavilă acestor agitaţii ilegale. Tot dl Popovici şi parohul Ilarie Bădăluţă, şi controlorul la comitetul ţării, Cercavschi, vor dovedi că acest Victor Hacman n-a oprit deloc, în cursul zilei întregi, agitaţia cea mai intesivă a doi ţărani din districtul Dornei pentru dl Aurel de Onciul”[186].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[187], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Maranda GHERMAN (88 ani în 1908) din Pârteştii de Sus, şi de la Elena POPOVICI (fără vârstă menţionată, în 1907) şi Paraschiva RUCSANDARI (fără vârstă menţionată, în 1907) din Pârteştii de Jos.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Pârteştii de Jos**, comună rurală, districtul Gurabumora, aşezată pe pârâul Soloneţ, spre Est, şi aproape lipită de Cacica. Suprafaţa: 15,85 kmp; populaţia: 2.466 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 2.436 locuitori, din cătunul Bucovăţ şi din târla Strigoaea. Este aşezată lângă drumul districtual Cacica-Suceava; staţie de drum de fier a liniei Hatna-Câmpulung; are o şcoală populară, cu 3 clase (deci, 90 şcolari – n. n.), o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, şi o casă de economie românească. Forma, odată, un singur sat şi moşie cu Pârteştii

184 NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 49
185 *Apărarea Naţională*, Nr. 1, Anul II, joi 3 ianuarie stil nou 1907, p. 3
186 *Apărarea Naţională*, Nr. 84 şi 85, Anul II, duminică 17 noiembrie stil nou 1907, p. 3
187 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

de Sus, sub numirea de Pârteşti, şi aparţinea mănăstirii Humorul, după dania unui oarecare Voevod Ştefan, confirmată la 1633 de Eustatiu Dabija Vodă. Aci se văd o mulţime de tumuli, numiţi de popor movile tătăreşti. Populaţia se ocupă cu creşterea vitelor şi puţin cu agricultura. Comuna posedă 987 hectare pământ arabil, 376 hectare fânaţuri, 13 hectare grădini, 477 hectare imaşuri, 2.973 hectare păduri. Se găsesc 139 cai, 1.064 vite cornute, 785 oi, 1.163 porci, 25 stupi. **Pârteştii de Sus**, comună rurală, districtul Gurahumora, aşezată pe pârâul Soloneţ, spre Nord, şi lipită de Cacica. Suprafaţa: 9,25 kmp, împreună cu Soloneţul Nou are o populaţie 1.163 locuitori români, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 1.151 locuitori, şi târla Dealul Cojocului. Este străbătută de drumul principal Solca-Gurahumora; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Mihail şi Gavril”, de care ţine şi comuna Soloneţul Nou, şi târgul Cacica. Forma, odată, un singur sat singur sat şi moşie cu Pârteştii de Jos, sub numirea de Pârteşti, şi aparţinea mănăstirii Humorul, după dania unui oarecare Voevod Ştefan, confirmată la 1633 de Eustatiu Dabija-Vodă. Populaţia se ocupă cu creşterea vitelor şi puţin cu agricultura. Comuna posedă 762 hectare pământ arabil, 451 hectare fânaţuri, 14 hectare grădini, 588 hectare imaşuri, 2.034 hectare păduri. Se găsesc 66 cai, 581 vite cornute, 290 de oi, 540 porci, 69 stupi”[188].

1914: „De la începutul războiului, până în momentul de faţă, s-au făcut, în Bucovina, trei serii de recrutări pe faţă şi una pe sub mână. Prima a fost făcută la începutul lui decembrie 1914, când au început ruşii a înainta vertiginos spre centrul Bucovinei; a doua, s-a ţinut prin martie 1915, după retragerea ruşilor peste Prut, şi a treia, la începutul lui mai 1915. La prima recrutare, s-au prezentat tineri, de la 18, la 21 de ani, şi toţi dispensaţii, de la 24, la 36 de ani, la a doua, toţi bărbaţii, de la 18, la 42 de ani, şi, la a treia, toţi bărbaţii, de la 18, la 50 de ani. Formarea companiilor de „legionari” n-a fost alta nimică, decât o recrutate deghizată. / Recrutările acestea constituie un asasinat ruşinos, la adresa ţărănimii din Bucovina, căci, în vestul monarhiei, ele nu s-au făcut deloc, ori s-au ţinut mult mai târziu şi cu mai puţină rigoare. Felul cum s-au făcut ele în Bucovina este mai mult o deportare în masă a elementului românesc, căci, din cei care s-au prezentat, 98 la sută au fost recrutaţi şi transportaţi imediat tocmai în văile alpine ale Stiriei. În faţa comisiilor de recrutare, care erau numai o formalitate – mai simplu ar fi fost dacă li s-ar fi dat ordin jandarmilor să ia lumea cu ridicata şi s-o escorteze spre Stiria –, s-au petrecut scene tragicomice şi ridicole. Recruţilor, tuberculoşi şi uscaţi ca toaca, li se spunea că vor fi perfecţi cavalerişti, fiind uşori pe cai; miopilor li se răspundea că vor fi cei mai buni infanterişti, căci, nevăzând duşmanul de la distanţă, vor înainta până în faţa lui şi-l vor zdrobi. / Mulţi au fost recrutaţi, fără să mai fie dezbrăcaţi, examinaţi sau chiar ascultaţi asupra defectelor ce le aveau. Unui flăcău bolnav, care, ţinându-se cu mâinile de stomac, spunea că are vătămătură (dureri cronice de stomac), i s-a răspuns: „Recrutat ca tânăr cu termen redus, dacă ai bacalaureatul”. Au fost recrutaţi orfani, văduvi, cărora le-au rămas acasă câte şapte copii mici şi fără nici un scut. Se înţelege că, faţă de străini, s-au făcut, de toate trei recrutările, abateri culpabile. Sub diferite pretexte ridicole, erau dispensaţi, după ce vărsau, în mâna medicului sau a altui personaj din comisie, suma necesară. Cei care, totuşi, au fost recrutaţi, au fost eliberaţi de comisiile super-arbitrare din Stiria, care, după cum s-a dovedit mai târziu, lucrau în deplină înţelegere cu cele din Bucovina. Dintre 480 de recruţi bucovineni, care s-au prezentat înaintea comisiei de super-arbitrare din Donawitz (Stiria), numai 20 au fost aflaţi apţi. De notat e că, din cei 480, numai 16 erau români, care au fost recrutaţi cu toţii, pe când între 464 străini, numai 4 au fost aflaţi apţi. Puţinii români, care au fost eliberaţi de comisiile de super-arbitrare, n-au mai fost lăsaţi să se întoarcă acasă, sub pretext că Bucovina e zonă de război. Ei au fost adunaţi într-o tabără, la Baden, şi, de acolo, ataşaţi, pe furiş, câte câţiva, la fiecare batalion, ce trecea pe acolo,

---

188 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 158, 159

mergând spre câmpul de luptă. Toţi recrutaţii din Bucovina au făcut drumul spre Stiria pe cheltuiala lor. / Acolo, au fost chinuiţi, în mod barbar, cu foamea şi cu instrucţia, trataţi ca nişte animale. Din gura superiorilor, n-au auzit alte cuvinte, decât: „Valahi puturoşi, bandiţi, numai de spânzurat sunteţi buni!” etc. Un anume Onoi, din Băişeşti, mut din naştere, era zilnic bătut, „pentru că nu vrea să vorbească”. Abia după trei săptămâni, s-au convins superiorii lui că, într-adevăr, e mut. Mulţi au înnebunit, în urma acestui tratament barbar. **Un fecior din Pârteşti** a fost aruncat, nebun, în închisoare şi, pe motiv că se face, a fost bătut până ce a murit, într-o bună zi. Toţi românii au fost trimişi, după o instrucţie de maximum patru săptămâni, pe câmpul de luptă din Carpaţi şi din Polonia rusească”[189].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Damian Lupescul**, Pârteştii de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Constantin Nicuţar**, Pârteşti, Regimentul 22, rănit; Sergentul **Strugariu**, Pârteşti, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Ungurean**, Pârteşti, Regimentul 22, rănit”[190]; „Infanteristul **Lexa Pop**, Pârteştii de Jos, Regimentul 22, rănit”[191]; „Glotaşul **Nicolae Buliga**, Pârteştii de Jos, Reg. 24, mort (1-10.06.1915)”[192]; „Infanteristul **Lucan Androniuc**, Pârteştii de Sus, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Roman Androniuc**, Pârteştii de Sus, Regimentul 22, rănit”[193].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă a găsit inimi generoase printre pârteştenii aflaşi în armata austro-ungară. Genistul din Arbeiter Abtig I/41, **Ciumeciu Dumitru**, din Pârteştii de Sus, a dăruit 2 coroane, iar poliţiştii de la k. u. k. Feldjaegerbatallion Nr. 18, nu au rămas mai prejos. **Tabria Ienzebe**, din Pârteştii de Jos, a dat 1 coroană; **Strugari Dumitru**, din Pârteştii de Sus, şi **Turceac Nicanor**, din Pârteştii de Jos, **Todos Miron**, din Pârteştii de Jos – câte 1 coroană, iar **Straton Leon**, din Pârteştii de Jos, 50 fileri”[194].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Solca** făcea parte, ca locţiitor, şi **Gheorghe Hojbota**, agricultor, Pârteştii de Sus[195].

1930, iulie 17: „**Ancheta în Bucovina**. Ţăranii se plâng de proasta situaţie economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanţii autorităţilor, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilescu şi şeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din judeţul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comăneşti, Pârteştii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu ţăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Ţăranii au răspuns că ei nu vor decât linişte şi nu se gândesc decât să-şi valorifice recolta, dar aşteaptă cu nerăbdare înfiinţarea creditului agricol”[196].

1930, iulie 18: „**Joia grijilor în Bucovina**. Strădainţele autorităţilor de a evita turburări. Suceava, 17 (iulie). Capii autorităţilor din Cernăuţi şi Bucureşti, aflători în Suceava, nu au o clipă de odihnă. Zilnic, judeţul este cutreierat în lung şi în lat, toate comunele sunt vizitate şi pretutindeni se supraveghează cu atenţie executarea măsurilor de ordine luate de centru. Ţăranii cer ca deputaţii să vină în mijlocul lor pentru a le asculta păsurile. Până acum,

---

[189] *Adevărul*, 28, nr. 10354, 8 ianuarie 1916, pp. 1, 2
[190] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[191] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
[192] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[193] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[194] *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[195] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[196] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

numai deputatul Gorcea a făcut aceasta. Zvonindu-se că în comuna Arbore s-ar proiecta dezordini, dl Gorcea, care este foarte popular acolo, a plecat imediat în comună, a luat contact cu consiliul comunal şi cu fruntaşii satului şi a reuşit să liniştească spiritele. Dl Gorcea a mai vizitat comunele Pârteştii de Jos, Pârteştii de Sus, Cacica, Botoşana, Cajvana etc."[197].

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[198]: **Andronic Vasile**, fruntaş, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Pârteştii de Jos**, judeţul Suceava, mort la 28 iulie 1941".

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiţi în învăţământul primar, prin ,,încredinţare de post", pe ziua de 1 octombrie 1941"[199]: Romocea Vasile, seria 1938, media 7,60, numit în comuna **Pârteştii de Jos**, postul IX, jud. Suceava".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[200], următorii învăţători şi învăţătoare: **Dan Elena**, comuna **Pârteştii de Sus**, jud. Suceava, media 7,72; **Hopu Maria**, comuna **Pârteştii de Jos**, jud. Suceava, media 8,83".

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[201], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele arătate în dreptul fiecăruia: **Turcan Emilia**, la **Pârteştii de Jos**, p. 11, Mănescu".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[202], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Busuioc Gheorghe**, de la Pârteştii de Sus, la Bălăceana; **Cosmaru Eleonora**, de la Arbore Centru, la Pârteştii de Jos; **Sezerman Nicanor**, de la Pârteştii de Jos, la Todireşti; **Cristofor Viorica**, de la Dorohoi, la Pârteştii de Jos; **Dziubinschi Ioan**, de la Strigoaia, la Pârteştii de Sus; **Vatriceanu Neonila**, dela Pârteşti-Deleni, la Liteni". „**Ciornei V. Grigore**, de la Pârteştii de Sus, la **Suceava**, Şc. Nr. 3. post I, vechime în grad; **Sahlean Claudia**, de la Pârteştii de Sus, la **Botuşana**, post VII, soţ preot; **Busuioc Gheorghe**, de la Bălăceana, la **Pârteştii de Sus**, post I, gradul cel mai mare"[203].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Miniştri: Moara şi gater fostă **proprietate a fraţilor Hass** din comuna Pârteştii de Jos"[204].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[205], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „**Fraţii Haas**", cu sediul în Pârteştii de Jos; „**Tomuţ Iacob**", cu sediul în Pârteştii de Sus; „**Curt Singer**", cu sediul în Cacica, Pârteştii de Jos".

---

197 *Adevărul*, Anul 43, nr. 14280, vineri 18 iulie 1930, p. 3
198 *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
199 *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 2o octombrie 1941, pp. 6439 şi următoarele
200 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
201 *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
202 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
203 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
204 *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7974
205 *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

În cele două sate s-au născut sculptorul Ioan SÂRGHIE (8 martie 1893), cântăreţul de folclor Traian STRATON (18 octombrie 1936), doctorul şi publicistul Ioan IEŢCU (7 decembrie 1937), scriitorul Ilie DAN (11 septembrie 1938), artistul plastic Doina CATARGIU (30 ianuarie 1950), folcloristul Nicolae COJOCARU (6 iulie 1952), pictorul Francisc JISCA (1955) şi publicistul Cezar STRATON (16 octombrie 1857).

PĂTRĂUŢI PE SIRET

Aflat pe malul drept al Sireţelului, între Igeşti şi Cupca, satul Pătrăuţi pe Siret, cu cele două componente ale sale, Pătrăuţii de Sus şi Pătrăuţii de Jos, constituie obârşia celebrei familii boiereşti a Turculeţilor, care, în **1610**, stăpâneau cele două vetre de sat.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[206], din 1772-1773, înregistrează la Pătrăuţi, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „58 – toată suma caselor", însemnând 2 popi, 6 femei sărace şi 50 birnici.

1774: În 1774, **Pătrăuţii de Sus** era locuit de 67 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Berhometelor, avea 2 popi şi 68 ţărani iobagi, numărul familiilor ajungând la 124, în 1784.

1843: În 1843, biserica Sfintei Parascheva din Pătrăuţii de Sus, cu 1.070 enoriaşi, se afla sub patronatul grafinei Maria von STARZYNSKA, preot administrator fiind Teodor CUŞNIR, iar biserica Adormirii Maicii Domnului din Pătrăuţii de Jos, cu 1.475 enoriaşi, aflată sub acelaşi patronat bisericesc, era slujită de preotul administrator Nicolai KIRSTIUK. În 1876, cele două biserici se aflau sub patronat împărătesc (cea din Pătrăuţii de Jos fusese reconstruită în 1802, urmând a fi restaurată în 1883, iar cea din Pătrăuţii de Sus, reparată în 1843, va fi reconstruită în 1906); biserica din Pătrăuţii de Sus, cu 1.367 enoriaşi, îl avea paroh pe Dimitrie DAN, iar cea din Pătrăuţii de Jos, cu 2.184 enoriaşi, îl avea paroh pe Vasilie CIUPERCOVICI. În 1907, la Pătrăuţii de Sus paroh era Maximilian MITRIC, născut în 1865, preot din 1893, paroh din 1904, cantor fiind, din 1899, Istratie GHERMAN, născut în 1873, iar la Pătrăuţii de Jos paroh era Grigorie GRIGOROVICI, născut în 1846, preot din 1876, paroh din 1880, cantor fiind, din 1900, Vasile PALIEVICI, născut în 1854.

1861: Din 1861, funcţiona la Pătrăuţii de Sus o şcoală cu 2 clase, iar din 1888, o şcoală cu 4 clase, la Pătrăuţii de Jos, unde se va deschide, în 1900, şi o şcoală cu o clasă[207].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordăneşti, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte

[206] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 337
[207] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 36, 1876 p. 46, 1907 p. 169

(fabrica de sticlă), Cupca, Panca, **Pătrăuţi pe Siret**, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomeşti, Zadova”[208].

1882: Volumul 8, Raport anual pentru 1881. Pagina XI. (**Tumuli, morminte megalitice, descoperire de aur**). „Conservatorul Gutter a raportat recentele sale cercetări arheologice în Bucovina, în special în vechiul castel din Suceava. S-a remarcat raportul aceluiași conservator despre tumulii din Pătrăuţi (Petrouts), Siret (Sereth), Corceşti (Korczeschti) și Ropcea (Ropcze), precum și un alt raport, despre așa-numitele morminte megalitice, găsite la Jankulberg (Dealul lui Iancu) și despre un depozit de aur, găsit la Hatna“[209].

1890: În 1890, Pătrăuţii de Sus, sat al comunei Pătrăuţi pe Siret, avea 1.012 locuitori. Învăţător era Ilie Piţul, Ioan Zavadovschi era paroh, iar Istratie Gherman – cantor bisericesc. Pătrăuţii de Jos, care adăpostea palatul comunal, avea 2.112 locuitor, primar fiind Vasile Pojoga. Ştefan Gribovschi era învăţător, paroh era Ioan Grigorovici, iar cantor bisericesc – Vasile Palievici.

1898: „În anul 1898, către societatea pe acțiuni pentru exploatarea lemnului și tăierea cu fierăstraie abur (fostă **Th. & Ch. Götz**) din Vatra Dornei a achiziționat și producția de material de tăiat cu fierăstraiele cu abur din Lucavăţ și Pătrăuţii de Jos; necesarul de lemn brut al acestor două gatere este de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an. Căile ferate locale, care erau atașate la linia principală, furnizează materiile prime din zonele înalte ale Bucovinei”[210].

1903: Banca populară raiffeisiană din Pătrăuţi pe Sirete a fost înfiinţată în primăvara anului 1903, sub preşedinţia lui Ioan Zavadovschi, director fiind Ioan Grigorovici, iar vistiernic – Dimitrie Olinic.

1907: „Duminică, în 3 martie, se va sfinţi biserica nou clădită din comuna Pătrăuţ pe Sirete. Actul sfinţirii îl va săvârşi, ca delegat al Î. P. S. Sale Mitropolitul Vladimir, Î. P. C. Sa dl protopresviter staurofor Calistrat Coca”[211].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Pătrăuţul pe Siret**, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe ambele părţi ale Siretului Mic, la confluenţa sa cu Sireţelul. Suprafaţa: 36,46 kmp; populaţia: 3.324 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din Pătrăuţul de Sus, pe stânga Siretului Mic şi din Pătrăuţul de Jos, pe dreapta Siretului Mic. Este aşezată lângă drumul districtual Ciudei-Petriceanca, care se bifurcă aci, o ramură apucând spre Frătăuţ; staţie de drum de fier a liniei Ciudei-Carapciu; are 2 şcoli populare, cu cu câte o clasă; 2 biserici parohiale, una cu hramul „Sfânta Paraschiva”, în Pătrăuţul de Sus, cealaltă, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, în Pătrăuţul de Jos; o casă de economii. La 1776, era proprietatea leahului Bahminschi. Se mai numeşte şi Pătrăuţul Turcului. Spune o legendă că primul fondator al acestui sat s-ar fi numit Petre Turculeţ, de la care s-a dat numire şi satului. În Pătrăuţul de Sus se află o fabrică mare de scânduri, cu 2 gatere. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.943 hectare pământ arabil, 875 hectare fânaţuri, 36 hectare grădini, 1.120 hectare imaşuri, 2.661 hectare păduri. Se găsesc 262 cai, 1.858 vite cornute, 347 oi, 841 porci şi 126 stupi. **Pătrăuţi, moşie**, cu administraţie specială,

[208] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[209] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-*Commission, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[210] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[211] *Apărarea Naţională*, Nr. 15, Anul II, duminică 3 martie stil nou 1907, p. 3

districtul Storojineţ. Suprafaţa: 31,22 kmp; populaţia: 109 locuitori izraeliţi, poloni şi germani; religia mozaic, romano-catolică, greco-orientală şi greco-catolică. Se compune din: Pătrăuţul I., cu 80 locuitori, şi Pătrăuţul II., cu 29 locuitori. La 1766, era proprietatea leahului Bahminschi”[212].

1910: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[213], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la pătrăuţeanca Aniţa BOGDANIUC (fără vârstă menţionată, în 1910).

1912: „După „Şematismul diecezei arhiepiscopale ort. or. din Bucovina pe anul 1911” (şematismul pe anul 1912 încă n-a apărut)”, patronatul este asigurat de „Centrala Însoţirilor Economice Române din Bucovina în 3 parohii (Pătrăuţii de Jos pe Siret, Romaneşti şi Danila) şi „Seljanska Kassa” (Centrala Însoţirilor Economice Rutene din Bucovina), patron în 2 parohii (Pătrăuţii de Sus pe Siret şi Davideni)”. „**Centrala Însoţirilor Economice Române din Bucovina** a cumpărat, înainte cu câţiva ani, moşiile Milişăuţi şi Pătrăuţii de Jos pe Siret (cu ele era împreunat şi patronatul din parohiile Pătrăuţii de Jos pe Siret, Româneşti şi Danila), cu menirea ca ele să fie parcelate şi vândute, în loturi mai mici, ţăranilor români din aceste comune. Cu cât a cumpărat Centrala aceste moşii şi dacă le-a obţinut ieftin sau prea scump, aceasta ne-o spun îndeajuns gazetele noastre din Cernăuţi, „Foaia Poporului şi „Viaţa Nouă”, care nici azi n-au picat de acord, şi cu greu vor şi pica, întru stabilirea adevărului. Dar şi „Seljanska Kassa” (Centrala Însoţirilor Economice Rutene din Bucovina) a cumpărat tot 2 moşii, în Pătrăuţii de Sus pe Siret şi Davideni, şi iarăşi cu menirea ca să fie parcelate şi vândute, dar nu ţăranilor ruteni, ne-existenţi în părţile acelea, ci ţăranilor români rutenizaţi din cele 2 comune „mixte” (nu mixte, ci *inundate!*) din valea Sireţelului! Dar pe când Centrala română a cumpărat moşii, ca să ferească sate româneşti de o invaziune galiţiană (!), „Seljanska Kassa” a cumpărat moşiile amintite, cu scopul ca să facă prozeliţi în rândurile noastre şi să propage lăţirea galiţianismului veşnic flămând cât mai departe, înspre miazăzi. Dar aceasta nu se ţine întocmai de patronatul bisericesc din Pătrăuţii de Sus pe Siret şi Davideni, care, prin cumpărătură, a trecut la „Seljanka Kassa”… Un lucru însă e constatat: moşiile româneşti se înstrăinează tot mai mult, iar numărul patronilor străini creşte pe zi ce trece! Aşa e la noi! / Cernăuţi, 1 martie 1912 / **Ilie Dugan**”[214].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Dimitrie Bilei**, Pătrăuţi pe Siret, Regimentul 22, rănit”[215]; „Infanteristul **Constantin Medwighi**, Pătrăuţi, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Alexa Oseţchi**, Pătrăuţi pe Siret, Regimentul 22, rănit”[216]; „Sergentul **Ion Tochiţa**, Pătrăuţi pe Siret, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Ignatie Vorovan**, Pătrăuţi pe Siret, Regimentul 22, rănit; Glotaşul **Vasile Burla**, Pătrăuţi pe Siret, prizonier; Glotaşul **Ilie Buta**, Pătrăuţi pe Siret, mort”[217]; „**Maxim Rotar**, fiul lui **Petru**, născut la 12 octombrie (?) în **Pătrăuţi** (pe Siret, cazul fiind judecat de Tribunalul Cernăuţi, şi nu de cel din Suceava – n. n.), în timpul din urmă domiciliat aici, a fost înrolat, la începutul războiului, la oaste şi a căzut prizonier la ruşi. El ajunse în lagărul de prizonieri din Trotzkoje (Samara), aici s-a îmbolnăvit de tifos şi, după comunicările unor persoane necunoscute, ar fi

[212] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 159, 160
[213] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[214] Dugan, Ilie, *Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date şi reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9
[215] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[216] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[217] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

murit în anul 1915. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea soţiei sale, Ana Rotar, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[218]; „**Grigore Pădure**, născut în 19 noiembrie 1875, ţăran din **Pătrăuţi pe Siret**, s-a înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la oaste şi, în anul 1916, a căzut el în prinsoare la ruşi. Întorcându-se, în anul 1917, din prinsoare, a venit el în spitalul Pardubirtz, apoi la Regimentu 22, la Fridek-Mistek. Acolo să fi murit el, la 27 decembrie 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Axeniei Pădure, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[219]; „**Dumitru Cuciurean**, născut la 30 octombrie 1874, în **Pătrăuţii de Sus**, ar fi murit, la finea toamnei anului 1916, în Cârlibaba, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Anei a lui Dumitru Cuciurean, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[220].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineţ** făcea parte, ca locţiitor, şi **Ilie Vasca**, agricultor, Pătrăuţii pe Siret”[221].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit” pe anul în curs cei mai renumiţi crâşmari din Bucovina, unul dintre aceştia fiind… primarul Pătrăuţilor pe Siret, Ilie Ştefuriac[222].

1941: În 1 aprilie 1941, printre victimele masacrului de la Fântâna Albă, secerate de automatele grănicerilor sovietici, s-au numărat şi Constantin Cuciureanu, Arcadie Ursulean şi Gheorghe Moţoc, din Pătrăuţii de Sus, şi Zaharia Boiciu, Ana Feodoran a lui Simion, Gheorghe Feodoran a lui Gheorghe, Teodor Feodoran a lui Gheorghe, Maftei Gavriliuc, Ion Pătrăuceanu a lui Ilie, Ştefan Pavel a lui Petru şi Rafila Pojoga, din Pătrăuţii de Jos. Alte victime ale bolşevismului au fost Ion D. Nica, Vasile I. Nica i Gherasim I. Nicolaevici, deportaţi în 13 iunie 1941, morţi în lagărele sovietice.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[223], următorii învăţători şi învăţătoare: **Iliuc Ecaterina**, comuna Pătrăuţii de Sus, Centru, jud. Storojineţ, media 7,12; **Popescu Constantin**, comuna Pătrăuţi, Cracaua, jud. Storojineţ, media 7,62”.

La Pătrăuţii de Sus s-au născut istoricul şi publicistul bucovinean Simeon RELI (1882-1945) şi rectorul Academiei Teologice din Cluj Ioan VASCĂ (1892-1964), iar la Pătrăuţii de Jos, publicistul, filologul şi politicianul Ion POPESCU (n. 1964).

PĂTRĂUŢI PE SUCEAVA

Sat vechi românesc, atestat documentar în **10 aprilie 1430**, când Alexandru cel Bun întărea lui Vlad Aldiş (Aduş) „satul anume Pătrăuţi pe Suceavă, ocolul de sus, acolo unde este casa lui”, Pătrăuţi pe Suceavă este reamintit, în 12 decembrie 1627, când Miron Barnovschi Vodă întărea jumătate de sat lui Lupul Cup şi jupânesei lui, fata Enculesii.

---

218 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuţi în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-9
219 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuţi 22 martie nou 1921, pp. 112-117
220 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuţi 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21
221 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
222 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
223 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1709: Biserica din Pătrăuţi, ctitorită de Ştefan cel Mare, în 1487, ruinată în veacurile care au urmat, dar reparată, între anii 1709-1724, de episcopul Calistru al Rădăuţilor, şi transformată în biserică a unei mănăstiri de maici, avea, în 1843, 1.468 enoriaşi, păstoriţi de parohul Georgie MEDVIG şi de preotul cooperator Vasilie TURTURIAN. În 1876, biserica avea 1.175 enoriaşi, păstoriţi de parohul Ioan ABADGER. În 1907, paroh era cărturarul bucovinean Constantin MORARIU, născut în 1854, preot din 1878, paroh din 1897, iar cantor, din 1905, George ŞINDELARIU, născut în 1878.

1711: În 12 mai 1711, episcopul Calistru al Rădăuţilor „a acoperit, împreună cu banul Dimitrie Macri", staroste de Cernăuţi, pustia mănăstire din Pătrăuţi, care de mult timp sta descoperită, a înpopulat-o din nou cu călugăriţe şi i-a înapoiat satele ei, Pătrăuţi şi Mihoveni"[224].

1747: Cealaltă jumătate de sat aparţinea mănăstirii Pătrăuţi, iar în 27 iunie 1747, „călugăriţa Natalia de la Pătrăuţi, cu întreg soborul" se jeluia lui Grigore Ghica Vodă, „zicând precum că moşia lor, Pătrăuţi, care se hotărăşte cu (moşia) Dragomirna şi cu o moşie a mănăstirii Sf. Ilie, şi, mai sus, cu Costina, se împresoară", iar Vodă trimite hotarnici.

1765: În 15 iunie 1765, stareţa Sofia se jeluia la Divan, împotriva lui Radu căpitan, care ar fi împresurat moşia mănăstirii dinspre Dărmăneşti.

1772: În 16 iunie 1772, călugăriţele se jeluiau împotriva ispravnicilor, care le-ar fi interzis să-şi ia scultelnici din satele mănăstireşti, „zicându-să să şi-i ia din oameni străini, bejenari", iar Divanul Domnesc, evlavios şi nespus de cucernic, întărea mănăstirii 30 de scutelnici din Pătrăuţi, 10 pentru mănăstire, 5 pentru Iustina, fata Păşcăniţii, 5 pentru Elisaveta, fata Miclescului, 3 pentru Sofronie Cherchejoai, 3 pentru două fete ale lui Durac şi 2 pentru popa Afanasie din Pătrăuţi.

1774: În 1774, satul Pătrăuţi avea 51 familii de iobagi, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Mijlociu, 5 popi şi 48 ţărani iobagi. Robii mănăstireşti, ţiganii, desigur că încă nu se luau la numărătoare, deşi vor spori numărul populaţiei de mai târziu.

1775: Recensământul lui Rumeanţev[225], din 1772-1773, înregistrează la Pătrăuţi, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „56 – toată suma caselor", însemnând 16 scutelnici ai văduvelor Negeloae, Micliasca şi Cercăzoae, 6 popi, 3 femei sărace, 1 ţigan şi 30 birnici.

1781: În 22 decembrie 1781, vechilul mănăstirii de maici din Pătrăuţi, Grigorie preot, declara Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina că mănăstirea a fost zidită de Ştefan cel Mare, apoi a fost părăsită, de creşteau copaci pe ziduri, până ce, în urmă cu vreo 80 de ani, episcopul Calistru al Rădăuţilor a refăcut-o.

1782: Călătorind spre Suceava, prin Româneşti şi Pătrăuţi, înspre „Luitak" (N.N.: Realizatorii volumului presupun, cu oarece îndoieli, că ar fi unul dintre cele două sate Călineşti, al lui Ienache sau al lui Cuparenco, dar mult mai probabil că este vorba despre satul Iţcani), Hacquet întâlneşte aici „primii colonişti ai provinciei, care au emigrat din Banat. Aceştia nu erau decât nişte cerşetori, în număr de douăzeci şi două de familii, care s-au aşezat pe terenurile şi în casele părăsite de moldoveni (la anexare). Cum nu era destul loc pentru ei, aici, au fost mutaţi ceilalţi la Suceava (unde a mai fost aşezată o colonie germană), la Molodia, la Dragomirna şi „Rosez" (N.N.: Localitate dispărută, opinează realizatorii

---

224 DIMITRIE DAN, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, p. 100

225 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342

volumului, deşi s-ar părea că e vorba despre satul Roşa, de lângă Cernăuţi). Aceşti oameni au primit ajutoarele necesare, dar nici pe departe ce au primit germanii, iar mai apoi, treptat, au trebuit să achite totul”[226].

1784: În 1784, satul Pătrăuţi avea 97 familii de ţărani.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, scria că „mănăstiri de călugări sunt la Humor, Putna, Suceviţa şi Dragomirna, iar în Pătrăuţi este o mănăstire de călugăriţe de rit ortodox”[227].

1861: Din 1861, funcţiona în Pătrăuţi o şcoală cu 5 clase[228].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, **Pătrăuţi pe Suceava**, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[229].

1886: În 15 noiembrie 1886, doi pătrăuţeni care lucrau la rafinăria de petrol din Gara Iţcani, Mandachi Pascariu şi Petrea Ichimciuc au fost victimele unui accident de muncă, fiind otrăviţi de gazele unui vagon cisternă, pe care îl curăţau[230].

1890: În 1890, comuna Pătrăuţi, cu biserica voievodală readusă la rostul ei şi slujită de preoţii Teodor Danilevici şi Teodor Petruc, ajutaţi de cantorul bisericesc Georgie Velehorschi, avea 1.667 locuitori. Comuna avea doi învăţători, pe Giorgie Nicoară şi pe Ilarie Vitenco, iar obştea aceea apreciabilă era condusă de primarul Teodor Turturean.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate,

[226] *Călători*, X, II, p. 827
[227] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[228] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 48, 1876 p. 41, 1907 p. 157
[229] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[230] REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4

îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[231].

1901: În 24 februarie 1901, inconfundabilul cărturar bucovinean Constantin Morariu, paroh la Pătrăuţi, a înfiinţat banca raiffeisiană din comună, cu 87 membri, sub preşedinţia lui George Nicoară, cu Ioan de Barbir vicepreşedinte, cu George Bucevschi membru al direcţiunii, viitorul primar Ion Corniciuc, cu care cărturarul bucovinean avea să se afle într-o permanentă dispută, fiind vistiernic.

1907: Din comitetul districtual al Sucevei făceau parte urmaşul celebrului făcător ardelean de clopote, Vasile Fogoraş, împreună cu primarul Ioan Corniciuc şi cu Ion Solonar, toţi „gospodari din Pătrăuţ”[232].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[233], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la pătrăuţencele Paraschiva TURTUREAN (învăţătoare, 27 ani în 1908) şi Catinca a lui Sava URÎTU (70 ani în 1908).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Pătrăuţul pe Suceava**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe pârâul Pătrăuceanca, afluent, pe stânga, al râului Suceava. Suprafaţa: 22,56 kmp; populaţia: 2.667 locuitori români, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, şi târla Prisaca. Printr-o şosea comunală este legată de drumul districtual Suceava-Siret, care trece prin apropiere. Are o şcoală populară, cu 2 clase (deci, 60 şcolar – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci”, şi un cabinet de lectură. Pe teritoriul acestei comune a zidit Ştefan cel Mare o biserică, la 1487. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor; în timpul iernii, o bună parte îşi agoniseşte pâinea zilnică în pădurile fondului religionar, prin tăiatul lemnelor. Comuna posedă 990 hectare pământ arabil, 227 hectare fânaţuri, 26 hectare grădini, 752 hectare imaşuri, 1.413 hectare păduri. Se găsesc 135 cai, 881 vite cornute, 1.074 oi, 700 porci, 178 stupi. **Pătrăuţi, mănăstire**, astăzi biserică parohială în comuna rurală Pătrăuţi pe Suceava. A fost zidită de Ştefan cel Mare, la 1487. Războaiele ce au clocotit însă pe petecul de pământ unde se aflã acest sfânt lăcaş erau pricină că mănăstirea a rămas multă vreme părăsită (nici vorbă, responsabilitatea fiind a Mitropoliei Sucevei, care o lăsase să se ruineze şi să fie copleştă de copaci şi buruieni – n. n.). Abia între anii 1709 şi 1724 ea a fost restaurată, de către episcopul Rădăuţului, Calistru, aşezându-se în ea maici (fete de boieri, pentru care au fost aduşi mulţi robi ţifani – n. n.), ce au şi stăpânit mănăstirea cu multă râvnă până la secularizarea ei de către austrieci! La 1776, se aflau la Pătrăuţi încă 37 de maici. Mănăstirea poseda, pe lângă satul Pătrăuţului, încă moşia Mihoveni. **Pătrăuţi, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 42,07 kmp; populaţia: 109 locuitori, dintre care majoritatea o formează românii şi germanii, restul ruteni, izraeliţi şi alţii; religia gr. or. pentru majoritate, apoi rom. cat., mozaică şi evanghelică. Se compune din moşiile: 1). Pătrăuţul propriu-zis, cu târlele Cruciana şi Racoveţ, având împreună 22 locuitori; 2). Mihoveni; 3). Mitocul; 4). Lipoveni şi 5). Buninţi”[234].

---

[231] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

[232] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

[233] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

[234] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 159, 160

1909: „Avem o societate de cetire şi în Pătrăuţ pe Suceavă şi mărturisesc sincer că, într-o duminică, am rămas uimit, când am văzut localul ei plin de membri şi pe fiecare cu câte una, două sau şi mai multe cărţi în mână, iar bibliotecarul mi-a arătat dulapul de cărţi aproape gol şi un caiet, cu însemnarea numelui împrumutătorilor, umplut gata şi altul nou în loc. Fac acum o mică digresiune. Parohienii mei, având concentrate în casa lor naţională „Viitorul", biblioteca şi banca sătească, societatea „Arcaşul", prăvălia, o sală spaţioasă pentru petreceri şi o concesiune pentru vânzarea de băuturi, au început a fi harnici cetitori. Dar, ah!, eu nu ştiu de mai este altă comună în Bucovina, unde să se facă, de sfânta taină a căsătoriei, atâta batjocură, câtă se face în Pătrăuţ pe Suceavă. Şi mai sunt între voi, pătrăuţenilor, şi de aceia ce socot că văd aşa de bine, cum nu mai vede nimeni altul, şi tocmai din pricina acestei sumeţii nu se sfiiesc a zgâria pe furiş trupul încă tot răstignit al bietului nostru bine obştesc, dorind să se înfrupte măcar cu o picătură de sânge din el. Şi foarte mult ar trebui să scriu, dacă aş vrea să înşir toate păcatele câte se fac încă în Pătrăuţ, în privinţa datoriei creştineşti către aproapele. Concesiunea de băuturi l-a silit pe comitetul societăţii „Viitorul" să înfinţeze, în timpul din urmă, o societate nouă, în care cei ce vor să intre au să primească numai următorul bilet tipărit: „Bilet de intrare la societatea treziei pe viaţă „Mântuirea". Juruiesc înaintea lui Dumnezeu şi a tuturot martorilor de faţă că, măcar de aş bea orice băutură, voi fi treaz toată viaţa, atât în casa mea, ca să dau pildă bună soţiei mele şi copiilor mei, cât şi la cumătrii, nunţi, hramuri şi la orice fel de petreceri şi prilejuri, fie din satul meu sau ori şi de unde ar fi. La hramul din Pătrăuţ pe Suceavă nu voi da nici unui hramar băuturi până la ameţire şi, venind vreunul la casa mea numai cât de puţin ameţit, nu-i voi mai da nici un strop de băutură. Aşa să-mi ajute Dumnezeu, să-mi mântuiască traiul de aici şi sufletul, şi să deie sănătate şi tot binele soţiei mele şi copiilor mei. Amin" (Iscălitura mea). Dintre multele cauze ale înfinţării acestei societăţi, dau aici numai una: parohianul meu Teodor Bucevschi mi-a spus că un fecior beat umbla să-l ucidă la cabinet (casa naţională). Mai departe, el mi-a grăit cam aşa: „Eu nu mai pot suferi cele ce se întâmplă la cabinet. De aceea, nici nu mă mai duc acolo, ci, duminica şi sărbătoarea, merg la şvabii din Iţcani (cei cu „Biblia"), unde şi ei se adună la cabinetul lor şi îţi e mai mare dragul să-i asculţi, cât de frumos grăiesc şi se pun la cale despre lucrul câmpului cu maşinele de cosit şi de semănat şi despre toate nevoile. Acolo aferim că-ţi place să stai la sfat şi eu am învăţat multe de la dânşii şi am mare folos!". Cazul fugii analfabetului Teodor Bucevschi, de la întunerecul cabinetului din Pătrăuţ pe Suceavă, la lumina cabinetului nemţilor din Iţcanii Noi ne arată foarte clar seceta, foametea şi urgia de care am amintit şi numaidecât trebuie să fie, pentru noi, românii, un *memento* / **Constantin Morariu**"[235].

1915: Urmând exemplul Vienei, care iniţiase „Ţintuirea ostaşului ferecat", şi al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriaşă a generalului Hindenburg, pe a cărui suprafaţă se pot bate 20 milioane de ţinte", colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din iniţiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Preşedintele Tribunalului Dr. Handl, girantul oraşului, consilierul guvernial V. Gribovschi, şi profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul" a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung", după care a trecut la organizarea de colecte publice… La Pătrăuţi, în 27 octombrie, reprezentant al prefecturii a fost inspectorul Tarasievici. Era o vreme rea, dar, datorită preotului Constantin Morariu, administratorului silvic Bârtoi, primarului şi secretarului Rodinciuc şi preoţilor Eugen Bodnarescul din Hatna şi Totoiescu din Mitoc, s-au strâns 1.065 coroane, iar „copii din şcoală, sub conducerea doamnelor învăţătoare şi a superiorului Brăescu, au apărut, la ţintuire, fiecare cu coroana sa. Astfel se documentează creşterea

[235] *Foaia Diecezană,* Nr. 38, Anul XXIV, 20 septembrie stil vechi 1909, p. 2

patriotică ce o primesc copilaşii noştri. Au ţinut cuvântări, iar primarul Morariu, din Mitoc, a cerut venirea buciumului şi în comuna lui, duminică, 7 noiembrie 1915[236].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă înregistrează şi dania genistului din Arbeiter Abtig I/41 „**Gheorghian Vasile**, din Pătrăuţi, cu 1 coroană"[237].

1914-1918: Sacrificiul de sânge pentru Bucovina a fost făcut de „Infanteristul **Atanasie Doroftei**, Pătrăuţii Sucevei, Regimentul 22, rănit"[238]; „Glotaşul **Ioan Greciuc**, Pătrăuţii Sucevei, Regimentul 22, prizonier"[239]; „Sergentul major **George Croitor**, Pătrăuţii Sucevei, Bat. jandarmi 5, rănit; Infanteristul **George Haraga**, Pătrăuţii Sucevei, Regimentul 22, rănit"[240]; „**Maxim Rotar**, fiul lui Petru, născut la 12 octombrie (?), în **Pătrăuţi**, în timpul din urmă domiciliat aici, a fost înrolat, la începutul războiului, la oaste şi a căzut prizonier la ruşi. El ajunse în lagărul de prizonieri în Trotzkoje, guvernământul Samara, aici s-a îmbolnăvit de tifos şi, după comunicările unor persoane necunoscute, ar fi murit, în anul 1915. Fiind, deci, probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Ana Rotar, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[241]; „**Toader a lui Gheorghe Nastasi**, din **Pătrăuţi** pe Suceava, care a participat la război şi să fi căzut în anul 1914, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Măriuca a lui Toader Nastasi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[242]; „**Simion a lui Toader Sauciuc**, din **Pătrăuţi pe Suceava**, a participat la război şi ar fi căzut, într-o luptă în Carpaţi, în anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Iftemia a lui Simion Sauciuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[243]; „**Ştefan a lui Ioan Luţac**, din **Pătrăuţi** (pe Suceava – n. n.), a participat la război şi ar fi murit într-un spital din Freiberg, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ana a lui Ştefan Luţac, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[244]; „**Vasile a lui Simion Bucevschi**, din **Pătrăuţi pe Suceavă**, a participat la război şi e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Veronica a lui Vasile Bucevschi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[245].

1919: În cadrul schimbărilor din conducerile Cooperativelor Raiffeisen, la **Pătrăuţi pe Suceava**, sunt şterşi Constantin Morariu, Ioan de Barbier, Ioan Solonariu, George Bucevschi şi George Nicolai Turturean, fiind introduşi directorul Arsenie Fartaieş, vicedirectorul Ioan Dohotariu şi membrii în direcţiune Ioan Corniciuc, George Romaş şi George Ioan Gavril Iureţchi[246].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 1582/20**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis renunţarea la expropriere a corpurilor rusticale fasc. No. 361, 1421,1630 şi 2038 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Pătrăuţi** (Suceava),

236 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 4
237 *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
238 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
239 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
240 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
241 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuţi în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-10
242 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
243 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
244 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
245 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuţi 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21
246 *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 3 Octombrie nou, Fascicula 69, p. 4

proprietatea dnei Sidonie Reszuska şi Bronislau Reszuski şi Helene Reszuska, măritată Hasenöhrl, a devenit definitivă"[247].

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[248]: **Ignătescu Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul dorniciliu în comuna **Pătrăuţi**, judeţul Suceava, mort la 27 iunie 1941; **Cervinschi Gheorghe**, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu în comuna **Pătrăuţi**, judeţul Suceava, mort la 1 iulie 1941; **Greciuc Ilie**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Pătrăuţi**, judeţul Suceava, mort la 28 iulie 1941".

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[249], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Mănescu Isidor**, la Pătrăuţi, p. 11; **Slimac Minodora**, la Pătrăuţi, p. 11".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[250], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Mănescu Teofila**, de la Pătrăuţi pe Suceava, la Volovăţ, post XIV, cea mai mare în grad; **Slimac Minodora**, de la Pătrăuţi, la Soloneţul de Jos"[251]; „**Cocârlă Aurora**, de la Iazlovăţ, la Pătrăuţi, post VII, soţ învăţător; **Holca Aurelia**, de la Fenău-Bihor, la Pătrăuţi, post XII, interese materiale; **Pircu Rozalia**, de la Drăgoeşti, la Pătrăuţi, post I, singura solicitantă"[252].

La Pătrăuţi pe Suceavă s-au născut publicistul George TURTUREANU (23 mai 1906) şi poetul iconar George IONAŞCU (12 februarie 1909).

PIEDECĂUŢI

Satul neamului de boieri care a întinat şi trădat statutul de ţinut românesc al nordului Moldovei, justificându-l drept „teritoriu polon". **Dovada**: „În același an (1773), nu a fost încă posibilă cartografierea întregii zone, deoarece vremea nefavorabilă și îmbolnăvirea unui ofițer cartograf au împiedicat acest lucru. Dar Mieg a înțeles perfect cum să profite de acest răgaz în interesul țării sale. El a întrebat pe cei mai respectați oameni din țară dacă linia naturală de frontieră, pe care a găsit-o, nu a fost vreodată granița dintre Polonia și Moldova. Acest lucru nu a fost confirmat doar verbal de către ei, dar un nobil, pe nume Striska (Strâşca, Strişca sau Străşca – n. n.) a fost de acord să-i ofere un uric de donație, din secolul al XVII-lea, care confirma granița, pentru o recompensă și promisiunea nedezvăluirii numelui său rușilor sau turcilor. / Încântat de această descoperire neașteptată, Mieg a trimis un al doilea raport superiorului său, în care a făcut o serioasă analiză, atașând și uricul menționat[253]. Cu acest uric, Stephan Holubowski a primit întăritură pentru satul Piedecăuși, datorită serviciilor sale în favoarea regelui Johann Sobieski, la 20 decembrie 1691. Acest uric a fost, fără îndoială, de o mare valoare pentru Kaunitz, fiind deosebit de util în promovarea și realizarea planului

247 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70
248 *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
249 *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
250 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
251 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
252 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
253 Beil. IV, VII, VIII, IX. Originalul a fost scris în poloneză, copia în latină.

său”[254]. Şi în dicţionarul lui Grigorovitza, fără a se şti de trădarea lui Ilie Strişca, stă scris: „Piedecăuţi este menţionat într-un hrisov din 1691 al regelui polon Ioan al III-lea, care l-a dăruit unui general al său, numit Holubowski”, în ciuda faptului că exista, anterioară, hotarnica din 10 iunie 1667, prin care moşia Nepolocăuţi, din care făcea parte şi Piedecăuţi, exista şi în vremea lui Alexandru cel Bun, care o întărea, cu satele ei, în 12 mai 1425, lui Stroici. E drept că, până la convenirea hotarelor polono-moldave pe albia râurilor şi nu pe coline, malul drept aparţinuse Poloniei, dar numai până pe culme, nu până la Dorna, Gura Humorului şi Reuseni.

1667: Aflat de pe malul stâng al Prutului, între Nepolocăuţi şi Revacăuţi, satul Piedecăuţi este menţionat în **10 iunie 1667**, când i se face hotarnica.

1746: În 12 decembrie 1746, Ştefan Strâşca armaş şi jupâneasa Ilinca dăruiau „a patra parte de Pedecăuţi, ce ne este nouă cumpărătură dreaptă (din 15 iulie 1742) de la (Aniţa) giupăneasa lui (Gavril) Dobrenschi, nepoatei mele, Gafiţei, fiica lui Mihalache, ruda mea”.

1747: În 15 iunie 1747, când s-au împărţit moşiile răposatului Gavril Miclescul, a patra parte din Pedecăuţi a revenit fiicei sale, Anesta (Anisia, în alte documente).

1759: În 2 decembrie 1759, o nouă ceartă pentru moşii s-a iscat la Călineşti şi la Pedecăuţi, între Ioniţă Strâşca mare căpitan şi, de cealaltă parte, Iordache Vlad şi Ilie Strâşca. Ioniţă Strâşca avea o carte de judecată, datată în 3 august 1750, din care rezulta că Ştefan Strâşca, tatăl lui Ioniţă, ar fi dat ginerelui său doar un sfert din Călineşti.

1774: În 1774, satul avea doar 12 familii ţărăneşti, numărul familiilor ajungând, până în 1784, la doar 18 familii.

1775: Conform unui izvod de moşii din 20 ianuarie 1775, Ilie Străşca, stăpânea, ca moştenire după părinţii lui, Mihalachi şi Maria Străşca, a opta parte din Piedecăuţi. Conform declaraţiei din faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, dată de stăpânii Pedecăuţilor, în 2 mai 1782, Iuoniţă Strâşca stăpânea o jumătate de sat, pe care o moştenise, Vasile Vlad stăpânea un sfert de sat singur (moştenită de mama sa de la Ştefan armaş) şi o optime împreună cu rudele sale. Dumitraş Tăutul stăpânea o şaisprezecime din satul Pedecăuţi (partea mamei sale, Sandală, fata lui Gheorghiţă Curt), în vreme ce o altă şaisprezecime din sat fusese trasă la Nepolocăuţi.

1782: „**Nepolocăuţi cu Ţopenii**. Pe malul Prutului, la graniţa Poloniei, cu gara de intrare în ţară numită „Grigorie Ghica-Vodă”. În faţa satului se revarsă Ceremuşul în Prut. În secolul al XVII-lea, proprietatea postelnicului Drăgan (Tăutu). De la acesta, trece jumătatea din sat la familia Stroescu şi, de la Stroescu, la anul 1745, înapoi la Tăutuleni (Sandu Tăutu). Cealaltă jumătate o capătă, prin căsătorie, pe la anul 1650, postelnicul Mihai Ţopa (străbunicul meu în gradul 7 de ascendenţă, originar din judeţul Tutova). Din această jumătate posedă, la anul 1782, Iordaki Ghiţescu o doime şi Sandu Ţopa o doime. Înmulţindu-se neamul Ţopenilor, s-a numit partea lor din Nepolocăuţi Ţopeni. Mai târziu s-a ataşat acest cătun satului vecin, Piedecăuţi. Proprietarii satului, în anul 1782: Ioan Tăutu – două pătrimi, Iordachi Ghiţescu şi Sandu Ţopa – câte o pătrime”[255].

---

[254] Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152

[255] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, p. 119

1788, Mărturie: „Noi care mai gios suntem iscăliţi, mărturisim cu această adevărată scrisoare a noastră, la mâna Dumnealor, tot neamul Ţopeni, de pe cât arată mai jos că se află trăitori şi cu şedere pe moşiile veşnice ale sale, în satul Nepolocăuţi, în districtul Vijniţei al Bucovinii. Precum Vasile, Alexandru, Nicolai, Dumitraş, feciorii lui Iuon Ţopa, nepoţi de feciori lui Sandul Ţopa, şi Vasile, Dumitru, feciorii lui Sandul Ţopa. Şi Iuon, Gligoraş, feciorii a Ştefan Ţopa, nepoţi de fecior ot Sandul Ţopa, şi acel moş al lor, Sandul Ţopa au avut doi fraţi, anume Ştefan şi Andrieş, feciorii lui Arsenie Ţopa, nepoţi de fecior lui Mihai Ţopa postelnic, ce îi arată pe toţi Ţopenii în cărţile lor, că se trag din postelnicii mari ot ţinutul Tutovei şi, la vremea bejeniilor de demult, s-au înstrăinat Arsenie Ţopa în ţara Leşilor şi la vremi de bătrâneţe şi-au scos feciorii în Moldova, la moşiile sale, şi păr acmu nu au fost nici la o rânduială necercându-se şi rămânând săraci, au trăit cine unde au putut. Dar acmu, văzând luminate porunci, că cine se află de neam bun şi mazilesc rămână în stare strămoşească; şi noi am apucat pe strămoşii acestora, pe Arsenie, cât şi pe Mihai Ţopa mazil, şi, la rânduială mazilească, şi spre mai mare încredinţare am pus iscăliturile şi peceţile noastre, ca să se creadă. Dat 9 octombrie calendar vechi 1788. Iuon Strâjca, cap. Iordaki Perjul mazil, Grigoraş Tăutul mazil din Vilauce, Constantin Pervul cap."[256] / În baza acestei mărturii au căpătat Iuon şi Grigoraş Ţopa, de la Oficiul Ocolului Bucovinean (Bukowinaer k. k. Kreisamt)" atestatul, în latină, de nobilitate ca mazili.

1794: În 12 aprilie 1794, Aniţa Jieniţa dăruia a şaisprezecea parte din satul Pedecăuţi copiilor ei, Ilinca, Dumitraş, Grigorie şi Paraschiva, în vreme ce monahul Dumitraşco dăruia, în 10 iunie 1795, o optime din Pedecăuţi nepotului său, Ion Strâşca.

1795: Gheorghe Tăutul, fiul lui Coste, vindea partea sa din Pedecăuţi, în 12 martie 1795, lui Ursachi Păunel, pentru 252 florini împărăteşti. „**Limba oficială**, întrebuinţată de către autorităţile centrale, **în această regiune a fost** sau numai românească sau germano-românească. Ca document, dau următoarea scrisoare, din anul 1795: // Către cinstit Dumia-lui Sandul Petraşcu, nobel din satul Piedecăuţi la Piedecăuţi. / Cinstit Dumia-ta Sandul! / Fiindcă mărturia Dumitale de Nobelaţie dela Leov astăzi la mine a venit; pentru aceia Dumneata fără întârziere poftesc să vii aice la mine şi să-ţi iei mărturie de Nobelaţie cum şi rămăşiţă de bani să aduci cu sine când vei veni, şi cu aceasta rămân Dumitale de bine voitor. / **Renei**, actuariul Consistoriului Cernăuţi / 1 Mai 1795"[257].

1796: În 20 ianuarie 1796, şi Dumitraş Tăutul vindea partea lui de sat, pentru 100 florini împărăteşti, lui Gheorghe Chirilovici. În 4 februarie 1796, Vasile Borşan şi jupâneasa lui, Paraschiva, fata lui Sandul Pătraşco din Piedecăuţi, vindeau lui Condurachi Pătraşco din Piedecăuţi, moştenire de la mama Paraschivei, Aniţa, fata lui Mihalache Străjca, pentru 31 lei 30 creiţari.

1810: „În temeiul decretului a înaltului forum din 31 decembrie 1819, Nro 4181, cu aprobarea Curţii s-a dovedit că a stăpânit… Vasile Vlad parte din moşie din Piedecouţi[258]"

1860: „Nu se mai poate tolera să se scrie, şi de acum, înainte, în actele stării civile (registrele parohiale), nume de familii în aşa fel: Isariuc, Isarciuc în loc de Isar; Teutulovici (la **Piedecăuţi, în condica născuţilor din anul 1860**) în loc de Tăutu; Brendzan în loc de

---

[256] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, pp. 25, 26
[257] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, p. 32
[258] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 11, Anul I, 5 mai 1911, p. 105

Brânzan, Sirman în loc de Sărman, Frundza în loc de Frunză, Dragenycz în loc de Drăghinici, Babecz şi Babycz în loc de Babici; Sprincenat în loc de Sprâncenat; Mendrişoara în loc de Mândrişor; Chebici în loc de Chibici; Creciun în loc de Crăciun; Zenta în loc de Ţintă şi alte sute de aceste schimonosiri"[259].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, **Piedecăuţi cu Ţopeni**, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca"[260].

1886: În primăvara anului 1886, străjerul de noapte din Piedecăuţi, Vartolomei Pişec, a descoperit, în vecinătatea casei mortuare, cadavrul unei fetiţe de o frumuseţe nespusă. Chemaţi de urgenţă, medicii din Coţman şi din Sniatin au constatat că fetiţa murise de foame, fiind fata unei mazurce din Galiţia, care pleca la muncă în Basarabia.

1887: Din 1887, avea să funcţioneze, la Piedecăuţi, o şcoală cu 2 clase[261].

1888: Biserica Sfântului Apostol şi Evanghelist Ioan din Piedecăuţi, reconstruită, în 1888, pe locul vechii bisericuţe a Sfântului Ioan cel Nou, avea, în 1843, 691 enoriaşi, patron bisericesc fiind Alexandru VLAD, dar postul de paroh nefiind ocupat. În 1876, patron bisericesc era Ştefan von MIKULI, cei 834 enoriaşi fiind păstoriţi de parohul Nicolai CĂRĂUŞ. În 1907, paroh era Vasile RUDEICIUC, născut în 1864, preot din 1893, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Vasile SCRABA, născut în 1867.

1888: În 1888, la Piedecăuţi se finaliza construcţia bisericii noi, iar Împăratul Francisc Iosif oferea comunităţii locale suma de 200 florini, „menită a fi întrebuinţată pentru cumpărarea acaretelor trebuincioase pentru biserica nou clădită din loc"[262].

1890: În 1890, comuna Piedecăuţ avea 1.100 locuitori, în cea mai mare parte ucraineni, primar fiind Ioan Albota. Învăţător era Dimitrie Tarnowiecki, George Mandrig era paroh, iar cantor bisericesc – George Tyminski.

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în septembrie 1891, de „George MANDRIG, paroch în Piedecăuţi", menţionează, printre familiile comunei, pe: Teodor GROMSCHI, răzeşul Ioan SOROCEAN, Ilie PRENCOVSCHI, Ileana PRENCOVSCHI, Ana ALBOTA, Eugenie ZOPA, Ileana VLAD, Vasilie MOSCALEC, Ilie BODNARIU, Teodor BODNARIU, Ştefan CHANCO, Teodor BODNARIU alui Ştefan, răzeşul Ioan ALBOTA, Mihail BODNARIU, Vasile alui Ştefan BODNARIU, Ilie alui Ştefan BODNARIU, Vasile ADAMCO, Necolai PRENCOVSCHI, Ioan MARDARI, Iuliana ALBOTA, Maria ZELINSCHI, Ioan BODNARIU, Achilina TEMINSCHI, Teodora PAORCIUC, Ileana STEFCA, Zenovia SEMACA, Zoiţa

---

[259] Ţopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut şi Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuţi 1927, Bucureşti 1928, p. 8
[260] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[261] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 79, 1907 p. 109
[262] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 15, 15 august 1888, p. 6

PRENCOVSCHI, Maria BODNARIU, Ilie PETRAŞCO, Maria LETVIN, Ileana ALBOTA, Necolai TARNOVIEŢCHI, Dimitrie ZAIŞLIUC, Ecaterina STRIŞCA şi Paraschiva BODNARIU[263].

1904: „După înfiinţarea Societăţii Mazililor şi Răzeşilor, au început din toate satele răzeşeşti a incurge petiţii pentru primirea în societate. Astfel, din Piedecăuţi, apoi din Stăneştii de Jos, Carapciu pe Ceremuş, Voloca etc… Câştigă un număr de membri sprijinitori şi ordinari, şi ţinu o adunare la Piedecăuţi”[264].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Piedecăuţi** (**Piedykoutz**) cu **Ţopeni**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe malul stâng al Prutului şi Berhomet pe Prut. Suprafaţa: 10,27 kmp; populaţia: 1.151 locuitori ruteni gr. or. şi puţini izraeliţi. Se compune din 2 sate; Piedecăuţi şi Ţopeni, precum şi dintr-un cătun, numit Izvoare. Prin bune drumuri comunale e legată cu Nepolocăuţi, Zeleneu, Berhomet pe Prut, precum şi cu drumul principal Sniatin-Cernăuţi, ce trece prin apropiere. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan”, ambele în Piedecăuţi. La 1776, nu erau unite aceste 2 sate într-o singură comună şi, ca atare, fiecare are istoricul său aparte. Piedecăuţi este menţionat într-un hrisov din 1691 al regelui polon Ioan al III-lea, care l-a dăruit unui general al său, numit Holubowski (menţionarea este din 1667, când i se face hotarnica, dar hrisovul lui Sobiecki III, dat de Strişca, în secret austriecilor, a constituit pentru aceştia un argument, în faţa turcilor, în favoarea falsului statut de teritoriu polon al nordului Moldovei – n. n.). La 1776 era în posesia boierului Ilie Strişca. Numele său, probabil, vine de la cuvântul românesc „piedică”. În această comună se află un fierăstrău circular şi o fabrică de scânduri cu 2 gatere, o moară cu abur este în legătură cu această fabrică. Pe lângă acestea, mai funcţionează aci şi o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 631 hectare pământ arabil, 31 hectare fânaţuri, 21 hectare grădini, 21 hectare imaşuri, 10 hectare heleştee. Se găsesc 67 cai, 338 vite cornute, 607 oi, 225 porci şi 39 stupi de albine. **Piedecăuţi-Ţopeni, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 2,41 kmp; populaţia: 47 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul ruteni şi poloni”[265]. „**Ţopeni** (**Zopeny**), sat, alipit la comuna rurală Piedecăuţi, districtul Coţman. La 1776, făcea parte din comuna Nepolocăuţi, ca şi Piedecăuţi. Numele provine de la un vechi posesor al său (boier basarabean, în vremea lui Ştefan cel Mare – n. n.)”[266].

1911: „În satul Piedecăuţi, de la gura Ceremuşului, e o adunare românească răzăşească. Noul deputat în dieta Bucovinei, Iancu cav. de Cuparencu, a venit să-şi cerceteze alegătorii. Datorită „Societăţii Mazililor şi Răzeşilor bucovineni”, înfiinţată acum 10 ani şi susţinută, de atunci, încoace, de un bătrân preot muncitor, Dionisie cav. de Bejan, ajutat de Dr. Iancu Cuparencu, a început o luptă de redeşteptare naţională în părţile înstrăinate, mai ales între Mazili şi Răzeşi. Roadele acestei munci, îmbinată cu atâtea greutăţi, cu pericolul de a fi ucişi de către agitatorii ucraini, s-au văzut la facerea Cadastrului naţional din anul trecut. O mare, o foarte mare parte din aceşti înstrăinaţi s-au înscris în listele româneşti, deşi nu ştiu nici o vorbă românească. Iar când au venit alegerile pentru Dieta Bucovinei, mulţi din ei şi-au dat voturile pentru candidatul sărmanului partid naţional român. / Adunarea s-a ţinut la o casă din marginea satului. Nou alesul deputat a fost primit cu tradiţionala pâine şi sare, ce i s-au oferit, în numele alegătorilor, de părintele Vlad din Nepolocăneşti (Nepolocăuţi – n. n.). Emoţionat până la lacrămi, deputatul vorbeşte întâi româneşte şi apoi ruseşte, căci numai

[263] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 51/1891, p. 4
[264] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 8 şi 9, Anul II, 10 septembrie 1912, pp. 123-128
[265] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 162
[266] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 229

câţiva din mulţimea adunată ştiau moldoveneşte, mulţumindu-le pentru voturile date, asigurându-i că va ţine cont de toate cererile lor şi îndemnându-i să ţină cu tărie la neamul din care fac parte... Poporul începu să plângă... întâia oară în viaţa lor, ei, cei uitaţi, vedeau între dânşii un deputat român, care îi sfătuia şi îi încuraja, le vorbea că ei sunt un neam nobil, că ei au dreptul istoric al pământului lor înstrăinat... Cine putea să fie de faţa la o scenă aşa de zguduitoare şi să-şi fi ţinut lacrămile? Popor fără noroc! / Soarele se scobora spre munţii îndepărtaţi, Ceremuşul venea cu valuri de aur, din luncile Prutului se ridicau suspine şi un cuc începu să îngâne într-o dumbravă... La graniţa Pocuţiei, un deputat român vorbea fraţilor lui înstrăinaţi... Părintele Dimitrie cav. de Zopa, profesor în Cernăuţi, fiind originar din Piedecăuţi şi cunoscând mai bine decât oricare referinţele din sat, le-a vorbit în ruseşte, limpede şi cu căldură. Le-a arătat, pe scurt, istoricul mazililor şi răzeşilor bucovineni, le-a spus cum şi-au pierdut limba şi averea, cum o parte au început să se întoarcă iarăşi la matca lor şi cum încă o foarte mare parte sunt în stăpânirea slavismului... / Mă uitam la ochii lor înlăcrămaţi, în care se răsfrângeau razele asfinţitului... Ascultau pe unul de-ai lor, care nu-i uitase... Dr. Iancu Cuparencu îi îndeamnă să-şi trimită copii la şcoli româneşti, unde cei sărmani vor fi ajutoraţi cu bani şi face un apel către ştiutorii de carte să aboneze „Revista Mazililor şi Răzeşilor bucovineni", pe care omul acesta o scoate, pentru luminarea lor, cu mari sacrificii. / Vasile Albotă, moşneag bătrân, cu „esma vieţii în plete", răspunde „domnilor" care au venit la ei în limba moldovenească... Îi tremură buza de jos, în ochii albaştri i se văd lacrămi şi parcă i se stânge glasul... La graniţa Pocuţiei, soarele a asfinţit; de la munţi, vin umbrele înserării... dar văd că răsare o nouă viaţă românească… / **Alexandru Isăceanu**"[267].

1918: „**Olexa a lui Petru Storoşciuc**, născut în **Piedecăuţi**, la 26 februarie 1885, a plecat, în toamna anului 1914, la război şi, îmbolnăvindu-se grav, ar fi murit într-un spital de lângă frontul italian, în toamna anului 1918. De atunci şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Ionenei Storoşciuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[268].

1919: „În judeţele Coţmani şi Zastavna, recolta e foarte bună, mai ales fân este foarte mult. Numai în comunele Berhomet, Cliveşti şi **Piedecăuţi toată recolta a fost stricată** cu totul de grindină (piatră), astfel că bieţii oameni din acele părţi au rămas lipiţi pământalui"[269].

PLAVALARI şi RUŞI-MĂNĂSTIOARA

Numele vechi al acestei moşii, din care şi pe care s-au desprins câteva sate, a fost Bezhaci, sub acest nume fiind întărită de Ştefan Vodă, în **15 iulie 1445**, lui Oancea logofăt.

1468: În 24 septembrie 1468, Ştefan cel Mare întărea lui Şteful Cernătescul, printre alte moşii, „şi, pe Suceava, Ruşciori".

1479: Satul udeştean de astăzi se numea Ruşciori sau Ruşi, şi în 1479, când Ştefan cel Mare îi acorda un privilegiu lui Radu Gribovăţ pentru acest sat, „mai sus de Bosance şi mai jos de Uideşti" (sat care există şi astăzi), cum se scria îi în uricul lui Miron Barnovschi, când

[267] Isăceanu, Alexandru, *Viaţa în Bucovina*, în *Tribuna*, Nr. 95, Anul XV, 1/14 mai 1911, pp. 6, 7
[268] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
[269] *Unirea Poporului*, Nr. 30/175, Anul XXIX, joi 21 august 1919 p. 2

voievodul menţionează că, „precum ne-am învoit cu cinstitul şi credinciosul boier dumnealui Lupul mare vornic, dănd schimb pentru schimb, dănd domnia mea boierului amintit mai sus satul Ruşi, ocolul Sucevii, şi 300 ughi (ducaţi ungureşti), iar boierul ne-a dat ale sale drepte ocini şi moşii, anume Chindivani, sub munte, şi Solomoneşti, ocolul Neamţ, care amăndouă satele le-am dat mânăstirii Hangu, făcută de noi".

1627: În 23 martie 1627, Miron Barnovschi dă marelui vornic Lupu Balş, în cadrul unui schimb de moşii, satul Ruşi şi 300 galbeni ungureşti. Marele Vornic Lupu Balş a lăsat satul moştenire fiului său, Bejan, care, în 19 iunie 1665, împreună „cu vecinii săi din satul Rus", se jeluieşte Divanului Domnesc al lui Eustratie Dabija Vodă de… cursul râului Suceava, care, mutându-şi albia, în urma inundaţiilor de primăvară, l-a păgubit de trei parcele de pământ, în hotarul cu Iugşeni. Ispravnicii domneşti, constatând că aşa stau lucrurile, confirmă lui Vodă temeinicia plângerii, iar acesta recunoaşte şi întăreşte vechiul hotar al satelor, aflate în neaşteptat litigiu. Moştenitorul lui Bejan Balş a fost fiul său, slugerul Dumitru Balş.

1679: În 25 iunie 1679, satul Plavalari aparţinea căpitanului de curteni din ţinutul Sucevei, Luca, iar întăritura din partea Divanului domnesc, o scrisoare semnată de Miron Costin vel (mare) logofăt, de Neculai Rădco vel logofăt şi Gavril Costachi vel vornic, precizează dreptul lui Luca „de a ţine şi a opri a sa driaptă ocină şi moşii den sat den Pleavălari". Mai târziu, a şasea parte din sat va fi confirmată lui Gheorghe Ursachi, care o cumpărase, cu 100 lei turceşti, de la Vasile Merescul, nepotul Băzăceanului. În vremea aceea, satul Pleavălari era un cătun al satului Ruşii Mănăstioarei, numit, în mod uzual, Rus-Plavalar. A şasea parte a satului Plavalari avea să treacă, mai târziu, în proprietatea marelui vistiernic Gheorghe Ursachi, care a cumpărat-o de la Vasile Merescul şi de la fraţii săi, nepoţii Băzăceanului, cu 100 lei turceşti.

1719: În 8 iunie 1719, văduva slugerului Dumitru, Maria (fata Nastasiei şi a lui Mihalachi postelnic), şi fiul lor, Constantin, au dăruit jumătate de sat „Rus, care se hotărăşte cu pământurile bisericii… mai sus de Bosance şi mai jos Uideşti", Mitropoliei Suceava, Mihai Racoviţă Vodă întărind dania, peste trei zile, în 11 iunie, dar Mitropolia avea să readucă satul în proprietatea familiei Balş, în 16 august 1724, când dă jumătate din satul Rus lui Ion Balş, fiul slugerului Dumitru, pentru partea de loc pe care acesta o stăpânea în coasta Sucevei, pe Tătăraşi.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[270], din 1772-1773, înregistrează la Rusii, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „151 – toată suma caselor", însemnând 20 slugi şi 30 scutelnici ai stolnicesei Ilinca, 30 scutelnici ai agăi Iordache Balş, 19 femei sărace, 25 ţigani, 4 popi şi 23 birnici.

1783: În 10 martie 1783, boierul Vasile Balş, cel care a făcut durul, dar cinstitul raport despre Bucovina, a declarat în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina că mama sa, Ilinca, posedă jumătate din satul Plavalar, pe care o primise Lupu Balş de la Miron Barnovschi, iar cealaltă jumătate de sat îi aparţine stolnicului Vasile Balş, ca moştenire de la Gheorghe Ursachi vistiernic.

1812: În 26 februarie 1812, Iordachi Balş, fiul lui Mihalachi, cumpără satele Plavalari, Rus şi Mănăstioara de la unchiul său, Vasile baron Balş, dar urmaşii acestuia vând le vând,

[270] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342

Plavalari, Rus şi Mănăstoara devenind proprietatea Zamfirei Sluzanska şi al Soltanei Zgora, care, în 14 februarie 1857, îşi înscriu drepturile de proprietate.

1841: La Rus-Plavalar cu Poieni, biserica cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail" funcţiona sub patronajul lui Iordachi nobil de Balş, preot administrator fiind Daniel Muntian[271].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, **Rus Mănăstioara**, **Rus Plavalar** cu **Rus Poienile**, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti"[272].

1876: Biserica veche a Sfântului Dimitrie din Plavalar a fost construită în 1876 şi dotată, în 1881, cu un iconostas, adus de la biserica Sfântului Dimitrie din Suceava.

1881: În 18 septembrie 1881, stil nou, a fost sfinţită biserica din Rus-Plavalari, construită prin contribuţii benevole, paroh fiind Leon Popovici.

1886: În 1886, s-a deschis o şcoală cu 2 clase în Plavalar[273].

1896: O listă de subscripţie pentru „rădicarea unui monument de peatră şi tipărirea scrierilor profesorului Ştefan Ştefureac", din martie 1896, întocmită de „Constantin SOROCEAN, paroch în Rus-Plăvălar", cuprinde următoarele nume de localnici: Nicanor VERENCA, George ROŞU, Dumitru alui Iordachi NICOARĂ, Mihalachi ROŞU, George alui Ioan COCOLAŞ, Dumitru alui Nicolae ARAMĂ, Sevastiana lui Iftimie LUNGU, George alui Manole ARAMĂ, Niculai GRIGA, Ionică alui Vasile BOSÂNCEAN, Maria PETIC, George NĂSĂUDEAN, Constantin alui George BOLOHAN, Toader alui Iordachi BOLHAN, Niculai MÂNĂSTIREAN, Toader I. PÂNZARIU, George alui Constantin MUNTEAN, Ioan alui George alui Simion BOLOHAN, Ilie a lui Dumitru COLESNIUC, Nicolae alui Grigore MUNTEAN, Ioan alui Grigore MUNTEAN, Mandachi ŞERBAN, Dumitru COLESNIUC, Toader alui Cosma BOLOHAN, Nicolae alui Petrea BEJINARIU, Petrea alui Dimitrie COLESNIUC, Ioan TESLOVAN, Nicolae alui Ioan PÂNZARIU, Vasile MOLDOVAN, , Dochiţa BOLOHAN, Ioan alui Nicolae MUNTEAN, Andron DAMASCHIN, George alui Petrea alui Ion MUNTEAN şi Gavril ARAMĂ[274].

1897: Din 1897, funcţiona în Rus-Mănăstioara o şcoală cu 2 clase[275].

[271] *Schematismus der griechisch-orientalischen Bukowinaer Diocese*, Cernăuţi 1841, p. 231
[272] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[273] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 158
[274] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 27/1896, p. 4
[275] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 158

1899: O altă listă de subscripţie, de la începutul anului 1899, în folosul Societăţii „Şcoala Română”, menţionează numele localnicilor din „Rusplavalar”: Nicolai alui Dumitru COLESNIUC, învăţătorul Nicolai NICOARĂ, Nicolai BEJINARIU, Simion FILIMON, Nicolai MĂNĂSTIREAN, Simion GULINSCHI, Georgi alui Petru MUNTEAN, Ilie NICOARĂ, Nicolai alui Mihai PÂNZARIU, Lazăr BOLOHAN, Ilie COLESNIUC, Nicolai alui Grigori MUNTEAN, Vasile BOLOHAN, Nicolai alui Grigorie MĂNĂSTIREAN, Dumitru NICOARĂ, Saveta BEJINARIU, Constantin ŞERBAN, Georgi alui Constantin MUNTEAN, Manolachi BOLOHAN, Ion alui Grigorie MUNTEAN, Vasili CUCINSCHI (STRATU), Toader alui Iordachi BOLOHAN, Ion alui Nicolai MUNTEAN, Grigori MĂNĂSTIREANU, Georgi BEJINARU, Costan BEJINARIU, Petru FILIMON, Gavril BOLOHAN, Neculai BUJOREANU, Dumitru alui Toader BOLOHAN, Zanfira CIUTAC, Ion alui Toader BOLOHAN, Nistor MĂNĂSTIREAN, Nicolai PÂNZARIU, Vasili PÂRVAN, Toader PÂRVAN, Georgi NĂSĂUDEAN, Toader RĂSNICIUC, Vasili alui Georgi MUNTEAN, Georgi MARENIUC, Petru STANCIUC, Georgi SCRIPCARIU, Manoli MARENIUC, Dumitru şi Vasile ai lui George BOLOHAN, Paraschiva MUNTEAN, Nicolai alui Ion PÂNZARIU, Georgi alui Iordachi BOLOHAN, Ion alui Iordachi COLESNIUC, Vasili alui Petru COLESNIUC, Constantin alui George BOLOHAN, Petru HREBAN, Nicolai alui Ioan BOLOHAN, Mihai BOLOHAN, Georgi COLESNIUC şi Mihai STRIŞCA[276].

1903: O ultimă listă, din 1903, cu donaţii pentru sprijinirea copiilor şcolari din Rus-Mănăstioara (numit aşa în text), menţionează următoarele nume de localnici: preoteasa văduvă Savastia POPOVICI, avocat Dr. Adolf FINKLER, arendaşul de moşie Salomon P. STORPER, învăţătorul superior Nicolaiu BOTEZAT, primarul George BUMBU, fabricantul de alcool Iosef GOLDSTEIN, cantorul Nicanor VERENCA, Iosef STRZELBITCHI, COLORUS, Franz PLEFCHE, Ioan BARTUŞ, Ioan CUDLA, Leon BOROŞ, Anton METELCA, Emanuil GOLEA, Niculai BUMBU, Casian LUNGU, Casian BAIDA, Ieronim CODREAN, Ioan BOSÂNCEAN, Dumitru LUNGU şi Nicuţă alui Iliucă GOLEA[277].

1904: „Biserică nouă de sânţit în Rus-plavalari, decanatul Sucevei. Parochul din Rus-plavalari, decanatul Sucevei, Cucernicia Sa, părintele paroch Leon Popovici (tatăl viitorului profesor sucevean şi publicist Eusebie Popovici), a reuşit cu bravii săi parochieni a construi şi înzestra din contribuţii benevole o biserică nouă în comuna Plavalari. Înalt P.S.S. Părintele Metropolit a promis prea graţios că va merge Însuşi Î.P.P.S. s-o sânţească în ziua de 18 Septembrie 1881, stil nou. Fie-ni iertat a-i striga D-lui paroch Popovici: Bravo, părinte! Astfel de fapte îl decorează şi-l excelează pe un preut! Iar parochienilor Sânţiei Sale, bravilor Plăvălăreni, li zicem din inimă sinceră şi curată: Dumnezeu să vă primească jertfele ce le-aţi depus pe sântul altar al credinţei părinţilor noştri“[278]. „Vechea iubire de oaspeţi a Românilor ne aşteaptă la Rus-Mănăstioara, în casa bătrânei preotese, mama oaspetelui meu din Suceava. Casa, minunat îngrijită, e înconjurată de un cerdac pe stâlpi şi, de acolo, ochii cuprind, peste apa hotarului, plaiurile şi satele Moldovei”[279].

1907: Din Comitetul naţional pentru districtul Suceava făceau parte şi **Nicolai Bumbu**, gospodar în Rus-Mănăstioara, şi **Ilie Colesniuc**, gospodar în Plavalar[280]. Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub

---

[276] DEŞTEPTAREA, Nr. 1/1899, p. 8
[277] DEŞTEPTAREA, Nr. 18/1903, p. 3
[278] *Aurora Română*, nr. 2/1881, p. 30
[279] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 35
[280] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[281], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la localnicii Nastasia LACĂTUŞ (45 ani în 1909), Zamfira MUNTEAN (27 ani în 1909), Rachila PATRAŞ (17 ani în 1909), Ana a lui Gheorghe COJOCAR (40 ani în 1908), Marta a lui Constantin GORA (25 ani în 1908), Aniţa CHILĂU (28 ani în 1909) şi Nicanor VERENCA (cantor, 58 ani în 1908).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Rusu-Plavalar**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată la hotarul cu România, pe pârâul Reuseni, şi lipită, în partea de nord-estică, cu comuna Reuseni. Suprafaţa: 8,62 kmp; populaţia: 882 locuitori, exclusiv români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 840 locuitori, şi din cătunul Mânăstioara. Este unită cu comunele învecinătoare prin drumuri de câmp, care dau, în cele din urmă, în drumul districtual Suceava-Chilişeni. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi 2 biserici filiale, una în Rus-Plavalar, cu hramul „Sfântul Dumitru", şi alta, în Mânăstioara. Este pomenită într-un hrisov din anul 1478, prin care Ştefan cel Mare oferă lui Radu Gribovici această comună, cu diferite privilegii. La 1776, era în stăpânirea jupânesei Ilinca Balş. Forma, odată, împreună cu Rusu-Mânăstioara şi Rusu-Poeni, o singură comună, proprietatea boierului Rusu Balş (fantezie: satul Ruşciori este atestat din 24 septembrie 1468, şi nu a existat nici un boier Lupu Balş, ci Vasile, care a vândut satele Rus şi Mănăstioara nepotului său, Iordachi Balş, în 26 februarie 1812 – n. n.). , de la care îşi derivă şi numele. Populaţia se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor şi puţin cu cultura viţei de vie; o parte însă trece în România, vara, la secerat, şi iarna, la exploatarea pădurilor. Comuna posedă 420 hectare pământ arabil, 55 hectare fânaţuri, 33 hectare grădini, 120 hectare imaşuri, 360 hectare păduri. Se găsesc 54 cai, 335 vite cornute, 560 de oi, 317 porci 61 stupi. **Rusu-Plavalar, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 7,35 kmp; populaţia: 27 locuitori, în majoritate români gr. or. Depindea, înainte, de comuna de azi Rusu-Plavalar.

Rusu-Poeni, sat, districtul Suceava, aşezat pe malul drept al râului Suceava, aproape de Chilişeni. Suprafaţa: 3,39 kmp; populaţia: 217 locuitori români, de religie gr. or. Este legat, printr-un drum câmpean, de drumul districtual Suceava-Chilişeni; ţine de biserica parohială din Mânăstioara. Forma, odinioară, împreună cu Rusu-Mânăstioara şi Rusu-Plavalar, o singură comună, în stăpânirea boierului Rusu Balş, de la care a provenit şi numele acestor comune. Populaţia se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor şi pescuitul. Posedă 453 hectare pământ arabil, 136 hectare fânaţuri, 1 hectar 50 ari grădini, 64 hectare imaşuri, 56 hectare păduri. Se găsesc 15 cai, 122 vite cornute, 24 oi, 106 porci şi 28 stupi.

Rusu-Mânăstioara, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe malul drept al râului Suceava, aproape de confluenţa sa cu pârâul Reuseni. Suprafaţa: 5,50 kmp; populaţia: 813 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 626 locuitori, şi din satul atenent Luncuşoara. Prin marginea sa de sud trece drumul districtual Suceava-Chilişeni, are o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril", de care ţin filialele din Rusu-Plavalar şi Mânăstioara, precum şi satul Rusu-Poeni. Forma, odinioară, o singură comună, împreună cu Rusu-Plavalar şi Rusu-Poeni, în stăpânirea familiei Balş. Îşi derivă numele de la primul ei posesor, Rusu-Balş. Populaţia se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor şi puţin cu cultura viţei de vie. Comuna posedă 410 hectare pământ arabil, 34 hectare fânaţuri, 6 hectare 50 ari grădini cu vii, 166 hectare imaşuri, 29 hectare păduri. Se găsesc 32 cai, 347 vite cornute, 85 oi, 261 porci şi 21 stupi. **Rusu-Mânăstioara, moşie**, cu administraţie

[281] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 1,98 kmp; populaţia: 50 locuitori, dintre care sunt 38 izraeliţi şi 7 români. Depindea, odată, de comuna de azi Rusu-Mănăstioara"[282].

1914-1918: „Infanteristul **Constantin Pârvan**, Rus-Plavalar, Reg. 22, rănit"[283].

1916: „În vara anului 1916, armata română, răzbind prin trecătorile Carpaţilor, înaintă fulgerător spre inima Ardealului, visul de atâtea veacuri al energiei româneşti. În luptele din jurul Braşovului, ostaşii români au întâlnit un regiment bucovinean, în cari doi soldaţi au refuzat să tragă împotriva fraţilor lor de sânge. Condamnaţi la moarte, ei au fost constrânşi să-şi sape singuri mormintele, la o margine a cimitirului din Satulung, au fost executaţi, fiecare pe marginea mormântului său, şi acoperiţi cu ţărna primitoare a pământului ardelenesc. / Preotul din Satulung, în care s-a întâmplat groaznica executare, părintele Zenovie Popovici, aducându-şi aminte de eroica moarte a celor doi Români bucovineni, a hotărât să dezgroape, după zece ani, chinuitele lor oase şi să le dea, împreună cu osemintele altor opt ostaşi români, la loc de cinste, în faţa bisericii din mijlocul cimitirului în care martirii bucovineni au fost executaţi. / Acest pios act de recunoştinţă faţă de amintirea lui Zamfir Nicoară din Rus-Plavalar şi a lui Dumitru Cătană, a cărui comună de obârşie nu se ştie încă, s-a petrecut în ziua de 7 octombrie 1928, cu onoruri militare pe care le-au dat Vânătorii de munte din Bucovina, sub comanda colonelului Savu... / Pe Troiţa ridicată la căpătâiul martirilor bucovineni, înfrăţiţi în pământul Săcelelor cu opt viteji răpuşi şi ei de moarte, în avântul lor ostăşesc, s-au săpat următoarele cuvinte: / În amintirea vitejilor ostaşi căzuţi pe aceste locuri pentru întregirea neamului românesc şi pentru preamărirea jertfei eroilor martiri, învăţătorii români bucovineni Dumitru şi Ioan (în timpul săpării inscripţiei, încă nu li se cunoşteau numele), foşti în armata austro-ungară, executaţi, în Octombrie 1916, şi aruncaţi în gropile săpate de ei, neprimind să lupte împotriva fraţilor români". Textul acesta a fost scris de Dimitrie Marmeliuc, el însuşi rănit la Oituz, dar ca luptător al Armatei Române, şi a fost publicat în Calendarul „Glasul Bucovinei" pe anul 1928. Zamfir Nicoară fusese coleg de clasă, la gimnaziu greco-ortodox din Suceava, cu un alt viitor erou bucovinean, Silvestru Micuţariu, şi el luptător, ca şi Ion Grămadă, ca şi Alexandru Bocăneţu, ca şi vărul său, Ambrozie Micuţariu, în Armata Română.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiţi în învăţământul primar, prin ,,încredinţare de post", pe ziua de 1 octombrie 1941"[284]: Covăceanu I. Ioan, seria 1938, media 7,50, numit în comuna **Plavalar**, postul IV, jud. Suceava".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[285], următorii învăţători şi învăţătoare: Rotaru Alexandrina, comuna **Plavalar**, jud. Suceava, media 8,08".

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[286], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: Biberiac Oresta, la **Plavalari**, p. 5".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[287], următorii învăţători se repartizează,

[282] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 185, 186
[283] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[284] *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 2o octombrie 1941, pp. 6439 şi următoarele
[285] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[286] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
[287] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Seiciuc Olga**, de la Rus-Mănăstioara, la Botuşana, post IX, soţ învăţător”.

PLOSCA

O populaţie veşnic izolată în formaţiuni aproape gentilice, numită, în primele „chorografii” care apar la Viena, inclusiv în ediţia lui Singrenius din **1541**, cu o denumire generică, „locuitorii munţilor Carpaţi”, alta decât populaţiile între care sunt aşezaţi, adică „rutenii, moldovenii, polonii, tătarii”[288], constituie o individualitate muntenească, în bună măsură osificată în preistoric şi, drept consecinţă, şi în aura de mister, care avea să stârnească interesul antropologilor. Probabil că pâlcurile acestea omeneşti supravieţuiesc prin tainiţele munţilor dintotdeauna, dar devin vizibili în isorie abia atunci când proprietarii de moşii şi, mai ales, mănăstirile îi impun la taxe de tip arendă.

1702: În 20 mai 1702, egumenul Putnei, Calistru, dă în arendă, „pe timp nedeterminat, munţii mănăstireşti… unor ruşi din Putila”, care vor întemeia puzderia de cătune şi târle dintre Vijniţa şi Fundu Moldovei[289].

1742: „În secolul al XVIII-lea, istoria Huţanilor moldoveni este plină de hoţii şi prădăciuni. De la 1742, tulbura liniştea munţilor faimosul haiduc Olexa Dobosciuc, care se refugiase în Moldova şi a cărui extrădare fusese cerută lui Constantin Vodă Mavrocordat de starostele polon Kriwokowski. Acest „Doboş, vătaf de tâlhari”, se „mistuise” la Răstoace şi, atunci, starostele de Cernăuţi primi ordin să silească pe Răstoceni să descopere ascunzişul haiducului. / O sută de ani mai târziu, la 1848, se ridică, din rândurile aceloraşi Huţani, aventurierul Luchian Cobeliţa”[290].

1774: Atestat documentar în anul 1707, satul din vecinătatea Putilei, Plosca, avea, în 1774, 117 familii huţăneşti, iar în 1784, 115 familii.

1782: „Patria străveche a Huţanilor a fost în Pocuţia şi în regiunea muntoasă a Rusiei subcarpatice”, iar afluenţa lor spre nordul moldav a fost semnalată „pe la începutul veacului al 17-lea”, când au coborât pe „apa Ceremuşului, spre a se aşeza în Carpaţii moldoveneşti, şi anume, mai întâi, la Câmpulung Rusesc şi la Răstoace pe Ceremuş. De acolo, ei au ajuns la Berhomete şi Şipotele Siretului. Înaintând pe Putila, în sus, ei au sălăşluit, la Putila, Dichteneţ, Sârghieni şi Plosca, de unde au trecut în valea Sucevei, la Seletin şi Şipotele Sucevei, iar de acolo s-au scoborât, cu o bifurcaţie, la Cârlibaba, iar cu alta, pe Moldova, în jos, la Breaza, şi pe afluenţii Moldovei, Moldoviţa şi Suha, ocupând satele Argel, Ruşii-Moldoviţei, Ruşii-pe-Boul, Ostra şi Gemenea. Răspândirea Huţanilor, în munţii Bucovinei, s-a făcut în aşa fel că cei sosiţi mai devreme vindeau locurile lăzuite sau despădurite de ei celor ce veneau în urma lor, iar ei pătrundeau mai adânc în munţi, unde lăzuiau alte locuri, în luptele necontenite cu posesorii braniştilor boiereşti, mănăstireşti sau chiar domneşti”. Naturalistul Haquet, care trecuse prin munţii noştri în anul 1788, atribuie primarului huţul din Putila („căpitanul sau judele locului”) afirmaţiile că „strămoşii lor fuseseră, pe vremuri, hoţi şi ucigaşi, şi că numai urmaşii lor s-au deprins, mai târziu, la muncă cinstită şi stăruitoare. Munţii le serveau de

[288] Singrenius, I., *Chorographia Moldovei*, Wien 1841, p. 67
[289] Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, p. 46
[290] NISTOR, ION I., *Problema ucraineană în lumina istoriei*, p. 65-68

adăpost când erau urmăriţi; dar, înmulţindu-se norodul, ei nu se vor mai putea sustrage de urmărire şi aşa fură siliţi să-şi schimbe traiul şi să se lepede de apucăturile lor prădalnice", deşi „aproape jumătate de locuitori au rămas încă credincioşi vechiului lor stil de viaţă"[291].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijniţa – **Putila cu Stroroneţ** (district), Chiseliţeni, Toraki şi Sergi, **Plosca**, Dihteniţa, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jabloniţa, Koniatyn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni"[292].

1877: În 1877, a fost construită biserica Sfinţilor Petru şi Pavel din Plosca, biserică de lemn, ctitorită de George CUREŞ, dotată cu un iconostas nou şi renovară în 1885. O biserică de lemn şi mai veche, cu acelaşi hram, exista, în 1843, la Plosca, patron bisericesc fiind Mihail de ROMAŞCAN, iar preot administrator, Grigorie LIPEŢCHI, care păstorea peste 655 suflete. În 1876, când avea 866 enoriaşi, biserica din Plosca se afla sub patronatul lui Gudenus GORDIAN, paroh fiind Vasilie TOUSTIUC. În 1907, patron bisericesc era graful Ladislaus BAWOROWSKI, paroh fiind Anton TOFAN, născut în 1869, preot din 1898, paroh din 1902, iar cantor, din 1901, Leontie REUŢCHI, născut în 1853.

1885: Din 1885, avea să funcţioneze în Plosca o şcoală cu o clasă[293].

1890. În 1890, comuna Plosca, formată din cătunele Plosca, Ropocel, Seletin şi Vipcina, avea 931 locuitori. Primar era Alexie Poleac, iar Vasile Kozariszczuk era paroh.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Plosca**, comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată pe afluenţi ai Ceremuşului Alb, aproape cu hotarul districtului Rădăuţi. Suprafaţa: 69,06 kmp; populaţia: 1.012 locuitori, huţani şi ruteni gr. or., şi un mic număr de izraeliţi. Se compune din: 1). satul de reşedinţă Plosca, aşezat pe pâraiele Plosca şi Lostun, afluenţi ai râului Putila, care, la rândul său, este afluent al Ceremuşului Alb; numără, împreună cu târla Suşici, 76 locuitori şi are ca cătune: Bahna, Budin, Hrebin, Comarne, Crasnei, Losova, Minte, Na Plosca, Pid Demen, Polenc, Ciuchivschi Gruni, Rozicinei, Şerochii, Vipcenca, Vijenca, Voloschii Gruni, Za Ploscu; şi 2). satul Ialovicioara. Satul de reşedinţă este străbătut de drumul districtual Storoneţ-Putila-Seletin, care trece peste plaiul Plosca. Are un oficiu poştal; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel". Comuna s-a întemeiat mai înainte de 1501, când este menţionată pe teritoriul numit Braniştea, care aparţinea mănăstirii Putna. La 1776, era în stăpânirea mazilului Gafenco. Până în al 50-lea an al secolului trecut (XIX – n. n.) depindea de comuna Storoneţ-Putila. Aci se află o ecluză de artă pentru hăituitul plutelor, pe vreme de secetă. Una mai mică se găseşte la depărtare nu tocmai însemnată. Populaţia se ocupă cu prăsila vitelor şi cu plutăritul. Comuna posedă 96 hectare pământ arabil, 1.615 hectare fânaţuri, 8 hectare grădini, 1.824 hectare imaşuri, 725 hectare poieni şi 4.164 hectare păduri. Se găsesc 170 cai, 743 vite cornute, 1.371 oi, 342 porci şi 73 stupi. **Plosca, târlă**, pendinte de moşia cu administraţie particulară Putila, districtul Vijniţa. Are 3 case şi 13 locuitori. **Plosca, mic afluent** al pârâului Putila. Izvorăşte sub poalele muntelui Plosca şi se varsă în râuleţul Putila, lângă comuna Plosca, districtul Vijniţa. **Plosca, plai** (986 m), ce, împreună culmea Stăvioare, cu munţii Şurdinului leagă, în acelaşi timp, valea Putilei cu cea a Sucevei. Peste

[291] HACQUET apud GEORGE BOGDAN-DUICĂ, *Bucovina. Notiţe politice asupra situaţiei*, p. 147
[292] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[293] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 57, 1876 p. 100, 1907 p. 116

acest plai duce un drum bun şi foarte frecventat, ce reprezintă linia de comunicaţie între Transilvania şi Galiţia, adică valea Sucevei şi cea a Ceremuşului. **Plosca-Cameral**, cătun, pendinte de comuna rurală Seletin, districtul Rădăuţi. Are 249 locuitori, huţani greco-ortodicşi. E aşezată la poalele Plaiului Satel"[294].

1919: În „Tabloul circumscripţiilor electorale", în judeţul Vijniţa, Circumscripţia nr. 24 Vijniţa, sunt trecute comunele: Câmpulung Rusesc (Dolhopole), Chiseliţeni, Coniatin, Dihtineş, Gura-Putilei (Uscie-Putila), Iabloniţa, Măriniceni (Marenice), Pătrăşeni (Petraşe), **Plosca**, Putila (Storoneâ-Putila), Răstoyce (Rostoki), Revna pe Ceremuş, Sălăşeni (Stebne), Sârghieni (Sergie), Toräceni (Toraki), Vijnicioara (Vijenka), Vijniţa şi Zăhăriceni (Porzaharice)[295].

1921: Secretariatul general pentru Culte organiza, în Cernăuţi, licitaţiile pentru repararea unor biserici şi case parohiale. În judeţul Vijniţa, petru repararea casei parohiale ortodoxe în Plosca, s-a dispus o sumă preliminară de 45.000 lei[296].

1929: „În dimineaţa unei frumoase zile de septembrie, părăsind Vijniţa, iar, pentru un moment, şi apa Ceremuşului, mă îndrept, cu trăsura, în sus, pe strâmta, frumoasa şi pitoreasca vale a pârâiaşului Vijnita, afluent drept al Ceremuşului, ce curge printre coastele înalte şi frumos împădurite cu fag şi cu brad ale munţilor Ceremuşului, care fac parte din sistemul Carpaţilor Păduroşi, întinşi pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung, ce se întinde pe apă, în sus, a cărui parte nordică constituie o foarte modestă, dar drăguţă şi simpatică staţiune climatică pentru lumea din apropiere. Ieşind din acest sat, şoseaua părăseşte apa Vijnicioarei, aproape de obârşia ei, o ia la dreapta şi ridică, prin pădure, într-o foarte aspră serpantină, muntele Nincici, din vârful căruia se descoperă, la vreo 2 km spre apus, iarăşi splendida şi încântătoarea privelişte a Ceremuşului, îndoindu-se pe la poalele frumoşilor munţi, înveşmântaţi, în mare parte, cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad şi mesteacăn. De aici, şoseaua scoboară, tot prin pădure, într-o serpantină încă şi mai aspră, în satul Răstoace, de pe malul drept al Ceremuşului, care, pe aici, constituie încă frontiera între România şi Polonia. Regiunea este foarte populată de veveriţe. De la Vijnicioara, până aici, am întâlnit cinci, traversând drumul, cocoţându-se prin crengile arborilor, pe care se leagănă, sărind de pe una, pe alta şi chiar dintr-un copac în altul. Valea Ceremuşului, lăguţă şi populată, este foarte frumoasă şi plină de pitoresc, apa limpede-verzuie, cu reflexe solare de argint şi diamant, şerpuind repede printre arini, plopi şi răchite, pe patu-i prundos. Pe malul sâng al Ceremuşului, întins şi pe poalele muntelui, se vede lucind, în raze de soare, frumosul sat polonez Bila Beresca. Este un peisaj de toată frumuseţea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremuşului, şoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrăşeni şi Marinişeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluenţa Ceremuşului cu afluentul său drept, Putila, ce izborăşte din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică şoseluţă în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremuşului, duce la Iabloniţa şi mai departe, pe valea Ceremuşului Alb, oferind privelişti şi peisagii dintre cele mai frumoase şi mai încântătoare. Şoseaua principală, pe care am venii de la Vijniţa, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremuşului, strânsă între munţi mai înalţi, acoperiţi cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniţi, Chişeliţeni, Toroceni, Putila, Foşca, Sârghieni şi Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanţă de 48-50 km, de la Vijnita. Cam în dreptul satului Chiseliţeni şi spre răsărit, se înalţă fumosul şi falnicul munte

[294] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 165
[295] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 62, 6 septembrie nou 1919, p. 5
[296] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, 29 aprilie nou 1921, p. 187

Racova, mamelonat şi îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos şi senin, se vede oraşul Cernăuţi. În faţa muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înaltă muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniţi, înainte, munţii sunt mai mici, în pante mai dulci şi mai puţin împăduriţi. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremuşului Mare, Ceremuşului Alb şi Putilei, este în mare parte locuita de „huţani" sau munteni. Aceşti huţani, ca şi moţii, locuiesc răzleţi, împrăştiaţi pe văi şi pe coastele munţilor, însă, prin deosebire de moţi, ei sunt, în general, bine înstăriţi, au pământuri de păşune, vite, oi şi mănâncă bine unt, brânză, carne şi, mai cu seamă, lapte acru – „busling", cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniţă (bărâbânţ), din care mănâncă toţi ai casei, cu mămăligă şi cu „pită" de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huţanii, ca şi rutenii dinspre şes, vorbesc cam aceeaşi limbă, având aceeaşi fizionomie şi acelaşi port, cu deosebire că ei, ca şi moţii, poartă cioareci, iarna mai mult roşii, iar vara albi, precum şi un fel de jambiere largi, de pâslă roşie, căzând deasupra opincilor – ca bănăţenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii şi cămeşi cusute cu arnici roşu. Huţanele, femei şi fete, îmbrăcate cu catrinţe, cămeşi înflorite, cojoace şi ghete sau opinci, cu jambiere, ca şi bărbaţii, fiind îmbrobodite cu tulpane roşii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbăteşte în aliurile cele mai vii, bând şi fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbaţii şi deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huţanii scoboară în Vijniţa, Berhomete şi Seletin şi vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la oreţuri mult sub valoarea lor reală, reţinându-i, apoi, la băutură alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organismele otrăvite, cu capetele bolnave, năucite şi cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureş!"[297].

1939: În documentele şcolare ale prefecturii judeţului Storijineţ, din 1939, pentru Carapciu pe Ceremuş erau menţionate, drept cătune sau părţi de sat, Babin, Chmelestie, Ciopaş, Corineşti, Hlibicioc, Hrabova, Ialenca, Maidan, Moceara, Odaia, Pahar, **Plosca**, Pohorilăuţi, Prislop, Racovăţ, Reptena, Satul Nou, Sălişte, Topoleva, Ursoaica, Văleni, Verbăuţi.

POHORLĂUŢI

Satul Pohorlăuţi a fost documentar în **27 octombrie 1452**, când Manea, fiul Globnicului, şi feciorii săi, Luca, Iurie şi Lazăr, vindeau seliştea Pogorilouţi logofătului Mihail, pentru 120 zloţi turceşti. În 2 iulie 1455, când Mihail logofăt era trimis de Petru Aron Vodă să negocieze tributul cu turcii, satul i-a fost reconfirmat.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Pohorlăuţi cu heleşteu".

1670: În 1670. când vistierul Neculce, tatăl cronicarului, s-a căsătorit cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, Catrina a primit ca zestre de nuntă 21 moşii, printre care Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuţi, Prelipcea, Bocicăuţi, Grozinţi, Vasileuţi şi a patra parte din satul Lehăcenii Teutului).

1702: În 1702, Ion Neculce împarte moştenirea de la mama sa cu surorile sale, moşia Pohorlăuţi trecând în proprietatea Catrinei, jupâneasa lui Iordachi Cantacuzino, care, în 4

[297] Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc,* Bucureşti 1929, pp. 323-330

martie 1704, împreună cu feciorii ei, Iuon aga Cantacuzino şi Ştefan Luca vistiernic, vinde Pohorlăuţii lui Constantin Turculeţ, pentru 1.350 lei bătuţi.

1718: În 11 decembrie 1718, Antimia, văduva lui Constantin Turcul, cumpăra de la Catarina Cantacuzino „satul întreg Pohorlăuţi".

1772: Recensământul lui Rumeanţev[298], din 1772-1773, înregistrează la Slobozia Pohorlăuţi, moşie a postelnicului Vasilachi TURCULEŢ, „41 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Mihail, 2 dascăli, Procopie şi Hrihor palamar, 1 scutelnic al lui Vasilachi zet lui TURCULEŢ, Dănilă VODANCA, 1 jidov, Leiba, 10 case pustii şi 26 birnici, adică: Mihălachi PRODAN vornic, Fedor HALIUC, Matei BĂCLAŞCIUC, Alecsa zet CUŞCIAC, Ostafii DRONIC, Hrihor BABINSCHI, Vasile DUMANSCHI, Alecsa CUŞCIAC vătăman, Mihailo VECHIRCIAC, Iacov CORIN văcar, Timko PEREPECICA, Vasili OKRAINEŢ, Gavril BURIC, Mihailo MUŞCHIUCA, Vasili MUHALEŢSKI, Ostafi MUHALEŢSKI, Luchian CUNISĂUSKI, Ivan ZAZULINSKI, Macsin de la BALAMUTIUCA, Vasili ungurian, Neculai BANDURIAC, Macsin ŞTEFIUC văcar, Iacob pânzariul, Fedor BIRICĂUSCHII, Timofei SCRILIA şi Macsin SCRIŢKO morar.

1774: În 1774, satul Pohorlăuţi avea 44 familii ţărăneşti, iar în 1784, 155 familii.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, **Pohorlăuţi**, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka"[299].

1870: Biserica Sfântului Nicolai din Pohorlăuţi, reconstruită între anii 1870-1881 şi renovată în 1896, era patronată, în 1843, de Anton şi Nicolaus de LUKASIEWICZ, păstor al celor 676 suflete fiind parohul Matei DRACINSCHI. În 1876, patronatul bisericesc era asigurat de Katharina von MIKOLAJEWICZ, parohul celor 950 enoriaşi fiind Dionisie GRIGOROVICI. În 1907, patron bisericesc era baronina Elena SIMONOVICI, paroh fiind Mardarie AREICIUC, născut în 1871, preot din 1898, paroh din 1903, iar cantor, din 1902, Ştefan ISOPENKO, născut în 1874.

1882: Din 1882, funcţiona în sat o şcoală cu 4 clase[300].

1890: În 1890, comuna Pohorlăuţi avea 2.118 locuitori, primar fiind George Hudiuc. Învăţători erau Dionisie Patapievici şi Epaminonda Orza, Ignatie Carage era paroh, iar Vasile Grecul – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Ignatie CARAGEA, paroch în Pohorlăuţ" şi preoteasa Victoria Caragea, menţionează, printre familiile comunei, pe: Ştefan RUDAN, învăţătorul Vasile CUŞNIRIUC, marii proprietari JACUBOVICI şi AVACOVICI, Ştefan VATAMANIUC, Vasile PITEC,

---

[298] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 424
[299] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[300] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 87, 1907 p. 89

Gheorghi DUDLEI, Vasile LESINC, Gheorghi MALIŞCIUC, Maria SMERECIUSCA, Grigori HNATIUC, cantorul Vasile GRECUL, revizorii superiori de finanţe SMERCINSCHI şi IAVORSCHI[301].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Pohorlăuţi**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, lângă un lac, din care izvorăşte Pârâul Negru. Suprafaţa: 9,60 kmp; populaţia: 1.859 locuitori ruteni, două părţi gr. or. şi o parte gr. cat. Este străbătută de drumul principal Sadagura şi Cernăuţi – Uscie Biskupie (Galiţia); prin drumuri de ţară, este legată cu comunele învecinate. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae". Această comună este menţionată, pentru prima dată, în 1451. La 1460 a fost vândută de Manuel Globnicovici logofătului Mihail. La 1766-1767, s-au aşezat aci numeroşi emigranţi din Galiţia. La 1776, era proprietatea Comornicului Bognischi. În această localitate se află 4 grote, din care curg pârâiaşe şi unde se crede c-ar fi locuit hoţi. Una din ele, mai mare, se crede c-ar fi servit de ascunzătoare locuitorilor vechiului sat Pohorlăuţi, darâmat cu ocazia unui război dintre turci şi poloni. Din acel sat n-a rămas decât o cruce de piatră, unde se crede c-a fost biserica. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea de vite. Comuna posedă 1.342 hectare pământ arabil, 4 hectare fânaţuri, 64 hectare grădini, 38 hectare imaşuri, 11 hectare 50 ari păduri, 21 hectare bălţi. Se găsesc 139 cai, 248 vite cornute, 719 oi, 112 porci şi 55 stupi. **Pohorlăuţi, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 5,70 kmp; populaţia: 156 locuitori ruteni, poloni şi izraeliţi; rutenii suni greco-catolici, greco-ortodocşi şi romano-catolici"[302].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Zastavna** făcea parte „Reprezentantul proprietarilor expropriaţi: **Mihail Romaşcan**, proprietar, Pohorlăuţi"[303].

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Pohorlăuţi /9**. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 140, **Pohorlăuţi**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 158 ha 82 a 46 mp, proprietatea dlui Alexandru baron Szymonowicz şi a doamnelor Olga Romoszkan şi Ştefania Iacubovici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[304].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[305], următorii învăţători şi învăţătoare: **Poiană Constantin**, comuna **Pohorlăuţi**, jud. Cernăuţi, media 8,91".

1944: „Prin decizia ministerială Nr. 7.192 din 21 Iulie 1944, doamna **Bujor Miroslava**, învăţătoare la Şcoala primară din comuna Pohorlăuţi, jud. Cernăuţi, trecută în cadrul disponibil, prin decizia cu Nr. 226.743 din 1942, se reprimeşte în învăţământ, pe data de 1 august 1944, în postul unde a fost titulară"[306].

---

[301] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 32/1891, p. 4
[302] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 166
[303] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[304] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230
[305] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[306] *Monitorul Oficial*, Nr. 180, 4 august 1944, p. 5762

POIANA MICULUI – BUCHENHAIN

Satul germano-slovac Poiana Miculi sau a Micului, din vecinătatea Mănăstirii Humorului, a fost înfiinţat anevoie în **1838**, cu emigranţi germani din Boemia, mai întâi o singură familie, David Fiber, venind din Bavaria. Următorul colonist german din Poiana Micului a fost Jokl Kisslinger, urmat, curând, de alte 41 de familii, cele ale lui Sebastian Baumgartner, Anton Beer, Johann Beutel, Georg Binder, Josef Buganiuc (slovac), Mathias Eigner, David Fiber, Josef Flachs, Adalbert Fuchs, Johann Fuchs, Mathias Fuchs, Johann Hable, Wenzel Hackl, Andreas Hartinger, Josef Heiden, Georg Hellinger, Adam Herzer, Georg Hofmann, Stefan Honers, Wenzel Kisslinger, Andreas Klostermann, Jakob Kufner, Anton Landauer, Andreas Lang, Josef Lang, Georg Neuburger, Wenzel Rach, Ignaz Rankl, Karl Reitmajer, Martin Reitmajer, Wenzel Reitmajer, Franz Schelbauer, Leopold Schuster, Stefan Schuster, Günther Stor, Anton Tischler, Andreas Winzinger, Andreas Weber şi Josef Weber.

1841: „În cele din urmă, biroul raional, care întârziase alocarea subvenţiilor de colonizare, a avut grijă de această problemă, iar datorită acestei intervenții coloniștii au putut să se mulțumească cu faptul că, la 22 iunie 1841, administrația economică a dat aprobarea preliminară pentru Bori și pentru așezările Schwarzthal și Buchenhain (Pojana Mikuli). S-a permis alocarea indemnizației de până la 6 juguri, ceea ce s-a întâmplat și imediat. A doua dificultate a fost cea a terenurilor nesemnificative cumpărate în munți, astfel încât coloniștii au declarat că nu pot rămâne în locurile acestea, ci va trebui să se mute în câmpie și să nu se întoarcă până nu vor avea dovezi suficient pentru aprobarea curățăturilor. Pentru a pune la dispoziția acestor coloniști și celor din Pojana Mikuli un astfel de teren păduros, care să fie defrișat, s-au dus după lungi negocieri la Humor (1842), iar guvernul a construit două colibe de potasă. Coloniștii au început să se limpezească imediat, au jupuit lemnul, livrând coaja pentru producţia de cenușă, pe care au extins-o cât mai mult și au putut să se hrănească, în așezarea lor, în 1843, astfel încât lucrările de curățare au continuat nestăpânit. Nici coloniștii nu au primit suma totală de bază. în următoarele două decenii. În general, am aflat deja că nu li s-au avut încă în 1861. Totuși, ca și alte locuri, și-au sporit în mod semnificativ bunurile, în ceea ce privește cele necesare, prin servicii”[307].

1842: „În 1842 a fost finalizată colonia slovacă Buchenhain sau Pojana Mikuli. Decizia luată, la înmânarea scutirilor, ca cei 6 ani liberi de impozite să fie numărați de la 1 noiembrie 1842”[308].

1850: În 1850, coloniştii germani din Poiana Miculi au ridicat o biserică de lemn, slujită de preotul Josef Szabo, biserica de piatră, una dintre cele mai frumoase din Bucovina, fiind sfinţită în 1896.

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (**Descoperiri în Bucovina**). „În urma notiţei cu același nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: O sabie similară, cu două tăișuri, dar fără decorațiuni detectabile, și de numai 108 cm lungime, mai ușoară, lucrată și prevăzută cu plăcuţe octogonale, a fost găsită, în 1886, în pădure, aproape de Poiana Miculi, de lângă Gura Humorului; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți; Trei axe, un topor fără deschidere, un topor din piatră dură întunecată, cu perforație, și unul din piatră foarte

[307] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 447
[308] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 305

ușoară, lungă de 8 cm, tot cu o gaură, toate găsite în pădure, înainte de Poiana Miculi, districtul Gurahumora, în anul 1886 (proprietate a aceluiași)”[309].

1890: În 1890, primar al comunităţii germane din Poiana Micului era Michael Cucharec.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Poiana-Micului** (sau **Buchenhain**), comună rurală, districtul Gurahumora, aşezată de-a lungul văii Humora, spre nord-vest de comuna Mănăstirea Humorului. Suprafaţa: 23,70 kmp; populaţia: 1.222 locuitori, parte poloni, parte germani, de religie rom. cat. Este legată dc comuna Mănăstirea Humora, printr-un drum mare comunal; iar cu Solca şi cu Suceviţa, numai printr-un drumeag de călărit. Are o şcoală şi o biserică rom. cat. Aparţinea, odată, Mănăstirii Humorul. În anul 1838, s-a aşezat aci o numeroasă colonie de germani din Boemia şi de slovaci. La 1844, a devenit comună de sine stătătoare. Numele de Buchenhain („pădurea de fag” – n. n.) i s-a dat de către colonişti, după pădurile de fag ce se găseau aci. Aci s-au găsit 3 topoare din perioada neolitică. Populaţia se ocupă cu creşterea vitelor, cu stânăria şi cu exploatarea de păduri. Se găsesc 39 cai, 987 vite cornute, 267 oi, 205 porci, 18 stupi. **Poiana-Micului, moşie**, ce ţine de corpul moşiei cu administraţie specială Gurahumora, districtul Gurahomora. Are o casă şi 5 locuitori”[310].

1914-1918: „Infanteristul **Simeon Boganiuc**, Poiana Micului, Reg. 80, mort”[311]; „**Longin Beleca**, din **Poiana Micului**, a participat la război şi ar fi picat, în anul 1918, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Regina a lui Longin Beleca, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[312].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[313], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Hafiuc Constantin**, de la Poiana Micului, la Sadova-Fundul”.

1949: Au fost numiţi directori de şcoli în **Învăţământul elementar, ciclul I**[314]: **Iancu Maria**, directoare la Şcoala elementară Poiana Micului Nr. 1; **Swiderschi Angela**, directoare la Şcoala elementară Poiana Micului Nr. 2”.

POIANA STAMPI

Sat relativ nou al obştii câmpulungene, de după **1848**, s-a format, în baza strategiei economice a generalului Enzenberg, încă din anul **1784**, cu un han, un punct vamal şi câteva case.

---

309 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
310 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 167
311 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
312 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
313 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
314 *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

1784: „Pentru a stimula comerțul și traficul, au fost construite, în Zastawna, Kuczurmare, Styrcze, Graniczestie și Wama, dar și în așa-numita **Poiana Stampi**, de pe noua șosea de comunicație cu Bârgău, **hanuri pentru călători**, dotate cu camere, grajduri și hambare, care au servit și pentru cazarea trupelor în marş”[315]. „În ceea ce priveşte administrația de stat, aceasta a fost doar interimară şi formată doar din cei mai necesari funcţionari. Ei se aflau în subordinea a trei auditori superiori și a patru direcții, pe lângă direcția economică superioară (din decembrie 1784), care era responsabilă pentru magistrații numiți în cele trei orașe și în consiliile satului și (pentru direcția economică superioară), birourile economice pentru bunurile camerale și spirituale, prin care au fost observate și implementate diferitele instituții polițienești și îmbunătățiri economice. Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: / **a).** Şoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coşnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineţ și Selenov, în Galiţia. / b). **Crearea unui sat nou**, pe Şoseaua Bârgaielor (Burgoer Strasse), **numit Poiana Stampi**, unde a fost deja construit un han spațios. În acest scop, se iau măsurile necesare pentru curăţarea terenului, asanarea mlaştinilor și pentru a face totul adecvat pentru utilizare, astfel încât zona să poată fi populată și să se poată face proviziile pentru întreținerea viitoare a şoselelor. / c). La Vatra Dornei va fi construită o brutărie militară și o moară cu 2 pietre, pentru o întreagă companie care a fost adusă acolo și care va fi încartiruită acolo pentru a asigura siguranța noii colonii și pentru a promova această intenție, fără a o extinde în altă măsură, în afara modului de asigurare a pâinii. În plus, există acele hanuri la şosea, care se află în zonele nepopulate, pentru a oferi călătorilor cazarea necesară și pentru a stabili un motiv al așezării unor coloniști”[316].

1809: „Lungimea Bucovinei, de la nord, la sud, de la Nistru, de lângă Zaleszozyk, până la Poiana Stampi, este de 26 de mile; cea mai mare lățime a sa este 16 mile; și cea mai mică, de la 6, la 8 mile. Este delimitată, la nord, de cercul Znyaty, în Galiția, la răsărit de Marele Ducat al Varșoviei, în sud de Moldova, iar la apus de Transilvania, care se găseşte în estul Ungariei. Are 3 orașe, 3 târguri, 267 sate și 38.890 case”[317].

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenţia lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut şi prin Bucovina, venind dinspre Bistriţa, prin valea Bârgaielor, staţii de poştă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroieşti şi Suceava. Fără să-şi dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care ţin de începutul secolului al XIX-lea. Călătorind pe valea Bârgaielor, pe „Şoseaua Franciscană”, cum se numea, din 1817, în cinstea împăratului Francisc, care o folosise în acel an, „drumul împărătesc” al lui Iosif al II-lea, Schmidl precizează că „Josenii Bârgăului predă, în fiecare an, 70.000 de lulele de pământ, care merg, în primul rând, în Bucovina” şi că „drumul se ridică, treptat, spre pasul Bârgăului, un defileu îngust în munte, prin care se prăvălea în jos Bistriţa. De aici, drumul a fost tras, în 1812, într-un urcuş lin şi uniform, pe vârful muntelui de la Măgura Calului. Staţia de poştă Tihuţa este o colonie. Odinioară, drumul ducea, de la pas, pe deasupra Dealului Zimbrilor, până la postul de graniţă, de odinioară, Iliuşa, şi, apoi, iarăşi foarte abrupt, pe vârful înalt al Măgurei. Noul drum are numeroase poduri masive, deasupra multor prăpăstii, dintre care ultima este cea mai minunată. Un viaduct de piatră duce, de-a curmezişul, deasupra unei văi largi, şi are, în

---

315 K.-A. II, S. 1786-49-2 (Orig.).
316 Ibidem
317 De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 215-226

mijloc, o arcadă înaltă, prin care formează un torent o cascadă însemnată. / Piscul pleşul al Măgurei oferă o privelişte înspăimântătoare şi grandioasă asupra unor munţi nenumăraţi şi a unor defileuri adânci. Ajungi, acum, la posturile de graniţă ale Transilvaniei înspre Bucovina, unde un comandament militar cercetează trecătorile, şi, curând după aceea, se ajunge la **Poiana Stampei**, prima localitate din Bucovina, formată numai dintr-**o casă de poştă şi dintr-o cazarmă mică**. / Drumul duce, acum, peste coama lată a unui munte, în valea atrăgătoare a Dornei, la vărsarea Dornei în Bistriţa Aurie. Ţinutul este bogat în minunate izvoare de apă minerală acidă, dintre care mai multe sunt folosite pentru băi"[318].

1846: „**Dorna, Watra**, Cercul Galiţia, Ţinutul Bukow. Moşia aparține satului, cu o parohie și un oficiu poștal; situat între Waleputni (Valea Putnei) și Bojanastampi (Poiana Stampii) pe Czernow (Neagra). În apropiere, Bistriţa Aurie; are oficiu poștal" [319].

1848: „Confruntările militare din ţinutul Dornei au fost dure, dese şi fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobeni, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candreni, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii şi Cârlibaba. Nu mult timp după intrarea în noile cantonamente, diareea şi scorbutul au izbucnit în rândul oamenilor, iar febra tifoidă s-a dezvoltat curând, răpunând nu puține victime. Drept urmare, o cazare mai extinsă a trupelor era absolut necesară, iar o parte din trupe a fost mutată la Vama, Câmpulung și Eisenau… / Calmul a predominat, de la sfârșitul lunii februarie, până la 8 aprilie, când colonelul inamic von Dobay a trecut prin Prundu Bârgăului şi Poiana Stampii, atacând și aruncând în aer, apoi s-a întors în pozițiile anterioare. Apoi a venit din nou, până la deschiderea campaniei de vară, din iunie 1849, o perioadă de calm, care, având în vedere că trupele cezaro-crăieşti suferea din pricina unor condiții de sănătate nefavorabile, au început să se îmbunătățească doar odată cu apariția vremii mai calde. Colonelul Urban, care s-a întors la Iacobeni, a preluat din nou comanda trupelor sale, în cursul lunii aprilie, dar s-a îmbolnăvit de tifos, spre sfârșitul lunii mai, astfel că locotenent-colonelul Springensfeld a trebuit să preia din nou comanda"[320].

1849: „Transportul lui Binder a ajuns, seara, la Dealul Senienilor, unde a rămas până dimineaţă, în 4 ianuarie 1849. Mersul era foarte ostenitor; neaua mare, căile neumblate; căpitanii Ioan Păsărariu (născut din ţara Oltului) şi Kohl aveau lângă dânşii un soldat zdravăn din Sfântu Gheorghe, de pe valea Borcutului, cu numele Mihail Sfrangea. Acesta purta un vas de lemn ca de 6 copuri cu vin bun, apoi o traistă cu alimente, în spate. Auzeai, când şi când, pre bunul Păsărariu, ostenit, şezând pe un gros: „Măi Mihai, mai adu cea ploscă!" (*de mortuis nil nisi bene*). / Plecând de aci, către Tihuţa, vin oameni din Bârgău şi spun că Bem ajunge acuma către Tihuţa, cum că Urban a trecut către Poiana Stampii şi că pe căpitanul Angerer l-au dus ungurii în captivitate. / Acuma nu era oportun a trage către Tihuţa. Binder, cu ai săi, se reîntoarse, iarăşi, la Dealul Senienilor şi dispune ca lăzile cu zünderii să le ascundă în pădure, aşternându-se peste ele brazi şi molizi, iar banii, constând din metal de argint, se împart la ofiţeri şi subofiţeri, pe lângă specificarea făcută de adjutantul Domide. Acestea s-au făcut pentru ca, de aci, încolo, nu mai puteau străbate cu caii.

[318] *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292
[319] Raffelsperger, Franz, *Allgemeines geographisch-statistisches Lexikon aller Österreichischen Staaten : nach ämtlichen Quellen, den besten vaterländischen Hilfswerken und Original-manuscripten, von einer Gesellschaft Geographen, Postmännern und Staats- beamten,* Dritter Band, Wien 1846, p. 162
[320] Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Böröllyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant,* 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, pp. 484, 485

Trecând prin Poiana lui Toloş, din Prund, ieşi transportul în drumul cel mare, din jos de comanda la Dealul Rusu, şi apucă către Priporul Candrii. Atunci se aud tunurile, în Tihuţa, dovadă că Bem, ajuns acolo, a atacat avanposturile lui Urban, lăsate la Tihuţa. / Mergând transportul către Poiana Stampii, se întâlneşte cu Urban, care, cu Escadronul de dragori Savoyen Nr. 5, grăbeşte spre Tihuţa, întru ajutorul celor atacaţi. Cam peste o oră, sosesc în Poiana Stampii (pe teritoriul Bucovinei), Urban, cu dragonii şi o parte a avanposturilor din Tihuţa, care au scăpat de acolo cu tunurile. Comandant de artilerie era colonelul Franz Hübl, de la Regimentul de artilerie Nr. 5 (astăzi, F. M. L., în activitate). / Încă în acea noapte (3 spre 4 ianuarie 1849), s-a retras Urban, împreună cu despărţământul lui Binder, până la Dorna-Vatra”[321].

„La invaziunea către Moroşeni, în 6 februarie 1849, a avut colonelul Urban, afară de trupa de linie „Carol Ferdinand”, pe Sivkovicz şi pe cordoniştii din regimentul său propriu, adică al II-lea românesc, vecin, pe următorii ofiţeri şi subofiţeri: căpitanul Simeon Vărăreanu, locotetent prim Franz Storch, adjutant Pantelemon Domide, calopin Carl Urban, sergent Gabriel Pop, corporalii Iacob Gâtia, Michael Orban, Ioan Ilieşiu, tribunii Nicolau Rusu, voluntarul de la Chioar. / Marşul, socotit din Dorna-Vatra, peste Poiana Stampii, Priporul Candrenilor, Dealul Rusu, Poiana lui Taloş, Dealul Senienilor, a durat nu 20, ci 36 ore. Măgura Calului, Tihuţa, Fântâna Iancului sau, cu un cuvânt, tot muntele „Miroslava” s-a înconjurat. Toţi au mers pedestru, de la Urban, până la gregari. / Nea mare, frig, cărări neumblate. Este adevăr că sergentul Gavril Pop, din Feldra, a făcut mult, prin incursiunea către Moroşeni, a fost însă, mai totdeauna, însoţit de corporalii Gâtia, Ilieşiu şi Orban, toţi trei din Bârgău. / Apoi, locotenentul prim Storch servise, mai înainte, în Bârgău-Bistriţa, cunoştea bine terenul. La mandatul lui Urban, făcuse, mai înainte, locotenentul prim adjunct P. Domide, cu o companie de cordonişti, o recunoaştere către Ilva Mare, având a cerca şi a aduce acelea lăzi cu zünderi (gaze?), care s-au fost ascuns în Dealul Senienilor, în 4 ianuarie 1849. Această recunoaştere a urmat în 30-31 ianuarie 1849, şi anume peste Poiana Stampii, Dealul Friu, Dealulul Ivan, apoi Ilva Mare, Dealulul Senienilor, Poiana lui Taloş şi retur.

Spre transportarea lăzilor, s-au recrutat locuitorii din Coşna (deci, în 1849, deşi nu figura în evidenţele administrative, Coşna exista şi era un sat destul de mare, dacă puteau face un astfel de transport – n. n.). Întreprinderea a succes; Domide a raportat, la întoarcere, colonelului Urban toate, cu de-amăruntul, descriind căile, potecile şi starea inamicului în Rodna şi Moroşeni. Acestea considerate toate, au născut ideea în Urban de a întreprinde o năvălire în Borgo-Moroşeni (Mureşenii Bârgăului – n. n.) şi a prinde batalionul lui Kofler. / Locotenentul Silvestru Thomi (acum, în pensie) era comandant de pionieri; avea 100 grăniceri din populaţiunea grănicerească sub mâna sa, în Poiana Stampii; dânsul avea a închide şi a deschide drumurile, a face şi a strica podurile şi a curăţi neaua de pe drum cu lopeţi; de unde s-a şi numita acest despărţământ „Lopatari”. / Iar năvălirea (*Ueberfall*) în Moroşenii Bârgăului a urmat aşa: Până a nu crăpa de zi, în 6 februarie 1849, Urban se afla, cu ai săi, din jos de Moroşeni (către Tiha). Urban descoperă comandanţilor de trupe, în scurt, planul său, ceea ce, până în acel moment, nu se făcuse, de teamă ca să nu se întâmple vreo trădare”[322].

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, precizând că „Din Vatra Dornei, până la Poiana Stampi, pe o cale de o poştă şi jumătate, se trecea prin Băile Dorna, prin Dorna Candreni şi peste pârâul Coşna. Poiana Stampi însemna

[321] Ibidem
[322] Ibidem

frontieră galiţiano-transilvană şi avea un punct de control grăniceresc. De aici, până la Tihuţa, era cale de o poştă şi un sfert"[323].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Dornawatra** cu Dornakilie (judecătorie), Dorna pe Giumalău, Dorna Candreni cu Coşna, Iacobeni, Cârlibaba Partea câmpulungeană, **Poiana Stanpii** cu Pilugani, Ciocăneşti"[324].

1875: Din 1875, funcţiona în sat o şcoală cu două clase[325].

1882: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Poiana Stampii a fost construită între anii 1882-1884, printre ctitori aflându-se, cu contribuţii, alături de Fondul Religionar, Pantelimon VLEJUL, prinţul Rudolf şi prinţesa Stephanie, George MITROFAN, Ioan CHIPERIU, Atanasie VASILUŢA, Dimitrie SPÂNUL, Euthimie PRALEA şi Filemon FERARIU. Sfinţirea bisericii s-a făcut în 1885. În 1907, paroh era Nicolai SIRETEAN, născut în 1863, preot din 1892, paroh din 1903, iar cantor, din 1901, Procopie IVAN, născut în 1864.

1886: În 1886, Dumitru Vasiluţ din Poiana Stampei fusese condamnat, de Tribunalul din Suceava, la 10 luni închisoare pentru furt, dar bietul om şi-a pierdut minţile, aşa că a fost transferat la penitenciarul din Lemberg, unde „se află şi o despărţitură pentru criminali alienaţi"[326].

1890: În 1890, comuna Poiana Stampii avea 1.073 locuitori, primar fiind Tanasie Vasiluţ. Învăţător era Constantin Schipor, Vasile Prelipcean era paroh, iar Procopie Ivan – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Vasile PRELIPCEANU, preot exposit din Poiana Stampii", menţionează, printre familiile comunei, pe: antistele Atanasie VASILUŢU, Ion CHIPERIU, Sava PRALEA, Alexandru VASILUŢU, Irina MOLDOVAN, Leonti ROGOJANU, Iftemi PRALEA, Teodor VASILUŢU, Precopie VASILUŢU, Anastasia IVAN, Gavril PRALEA şi Irimie PRALEA[327].

1896: O altă listă de subscripţie, de data asta pentru „rădicarea unui monument de peatră şi tipărirea scrierilor profesorului Ştefan Ştefureac", din martie 1896, întocmită de „Vasile PRELIPCEAN, administrator parochial în Poiana Stampi", cuprinde următoarele nume de localnici: Ioan PROCOPIE, Filimon FIERARU, George PRALEA, Ioan MARCU, Tecla VASILUŢ, Melania PRELIPCEAN şi Mihai VASILUŢ[328].

1901, Gustav Weigand: „În dimineața zilei de 19 august 1901, am vizitat binecunoscuta stațiune balneară Dorna-Vatra[329], cu hoteluri elegante, cu o instalație de băi și

---

[323] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54
[324] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[325] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 67
[326] REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 10, 15 Octombrie 1886, p. 4
[327] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 44/1891, p. 4
[328] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 28/1896, p. 4
[329] În Vatra Dornei, a cântat Sava Pizdeali (56 ani).

facilități, dar în restul sezonului, locația nu este nicăieri atât de drăguță, pe cât ar trebui să vă așteptați. După câteva ore de ședere, am mers pe valea largă, în creștere lentă pe lângă apa Dornei, iar până în seară, am ajuns la hanul din Poiana Stampi, care era foarte singur, lângă biserică. Alături, se află primăria, şcoala și casa unui țigan. În jur este pajiște și pădure. Casele ţăranilor sunt împrăștiate, unele dintre ele la câteva ore depărtare. În această singurătate cu un climat aspru, cum este de așteptat, la 1.000 m altitudine, oamenii trebuie să petreacă ierni lungi și severe. Preotul, a cărui casă se umpluse cu copiii rudelor sale, care și-au petrecut vacanța acolo, a fost foarte mulțumit de vizita mea și a regretat că voi pleca mai departe, în dimineața următoare,într-o zi de duminică. Înainte de asta, am avut ocazia să fac poze și să studiez limba. La prânz, am ajuns la înălțimea trecătorii Bârgău, de peste 1.200 m înălțime, și ne-am odihnit, la prânz, în cabana patetică a unui supraveghetor al şoselei, unde am avut ocazia să cunosc dialectul din Tihuţa, sat din apropiere”[330].

1904: „A doua zi, mi-au sosit tovarăşii de la Păltinoasa şi, a treia zi, dimineaţa, ne-am pus într-o birjă şi-am luat-o, peste Măgura, la Bistriţa. Şi de n-ar fi jupânul Pächt pretutindeni, să-ţi scoată ochii cu urdorile lui, cu perciunii şi cu barba-i neţeselată şi inomisul decor: murdăria de-un deget, ai zice ferice de locuitorii acestor ţinuturi. Cât am mers de-a lungul Dornei, a fost răcoare şi bine. După ce am început urcuşul, a-nceput şi dogoreala. Primul popas scurt l-am făcut la Poiana Ştampi, unde-am luat câte un lapte şi caii câte-o troacă de apă. Franzoale (cornuri) ne cumpăraserăm din Dorna. Pentru toate eventualităţile am comandat şi nişte ouă fierte, căci altceva nu era de căpătat în cârciuma aceasta din drum, pe care le-am luat cu noi pe drum. Şi, Doamne, bine ne-o mai prins, în Vârful Tihuţei, unde nu e decât o cârciumă greţoasă şi unde a trebuit să stăm vreo 2 ore, ca să odihnească caii. Ajuns în culmile Măgurei mi-am întors, încă o dată, privirile înlăcrămate spre mândra Bucovină, având în fundul panoramei plină de vrajă muntele Ineu, care se-nalţă în văzduh ca un protest uriaş contra omidelor bietului popor român. Şi cum stam aşa, aiurit, cu ochii duşi în fundul zării, părea că aud o voce de pe lumea cealaltă, spintecând văzduhul, spre mormântul din Putna: „Ştefane, Măria Ta, / Tu la Putna nu mai sta! / Las’ Arhimandritului / Toată grija schitului. / Clopotele să le tragă, / Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă, / Doar s-a-ndura Dumnezeu / Ca să-ţi mântui neamul tău!”. / Ajunşi în vârful Tihuţei, intrăm în cârciumă să, îmbucăm ceva… Ne-am mâncat ouăle noastre, luate de la Poiana Ştampi, aşa, din picioare, am cerut o sticlă de bere, pe care am dat-o întreagă birjarului, i-am aruncat banii pe masă şi-am tăbărât pe trăsură”[331].

1907: În apriga confruntare electorală, în care muntenii i-au înfrânt pe domni, alegând pe un om care nici nu şi-a depus candidatura, dar avea să o accepte, legendarul Conte Bellegarde, Poiana Stampei, ratând şansa de a-şi depăşi condiţia, a votat în favoarea lui Aurel Onciul (199), urmat de Bellegarde (28) şi Stefanelli (12)[332].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Poiana-Stampei**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată pe partea stângă a râului Dorna. Suprafaţa: 68,78 kmp; populaţia: 1.073 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 136 locuitori, aşezată pe pârâul Dornişoara şi din cătunele: Gura Coşnei (111 locuitori), La Runcu (313 locuitori), Muncel (cu 4 case şi 6 locuitori), Pilugani (7 case şi 27 locuitori), Praleni (118 locuitori români), Romaneşti (12 case şi 46 locuitori), Tătarul (25 case şi 98 locuitori; aici se află o ecluză, un hait) şi Teşna (6 case şi 38 locuitori). Este străbătută de drumul principal

[330] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[331] Tamba, S., *Impresiuni şi reflexiuni dintr-i călătorie*, în *Tribuna*, Nr. 188, Anul VIII, marţi 5/18 octombrie 1904, pp. 1, 2
[332] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

Vatra Dornei – Poiana Stampei, care trece apoi în Ungaria. Are un oficiu poştal, o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică locală, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril". La 1776, teritoriul pe care se află această comună depindea de Dorna. Spre Sud-Vest de această localitate, pe teritoriul Transilvaniei, se găseşte trecătoarea Bârgăului. Populaţia se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari, cu stânăria şi cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 11 hectare 50 ari pământ arabil, 1.070 hectare fânaţuri, 1 hectar grădini, 540 hectare imaşuri şi 5.116 hectare păduri. Se găsese 145 cai, 1.800 vite cornute, 512 oi, 303 porci şi 18 stupi de albine"[333].

1914: Începute înainte de Crăciunul anului 1914 (7 ianuarie stil nou – n.n.), în Bucovina s-au dat lupte grele, la începutul anului 1915. „În noaptea de 3/16 ianuarie, o parte din trupele ruse, înaintând, din punctul Fundu Moldovei, şi ocolind localitatea întărită Mestecăniş, unde se aflau forţele austriece, au trecut muntele Colacul şi au înaintat până la Ciocăneşti, sat situat la 6 km spre nord de Iacobeni. Aceste trupe erau sprijinite de alte două coloane, una care se îndrepta spre muntele Giumalău şi alta, spre Valea Putnei, formând, astfel, un front pe întinderea liniei Ciocăneşti – Iacobeni – Valea Putnei. Înaintarea acestor trupe se face cu precauţie, pentru a păstra contactul cu restul armatei, ce soseşte din urmă, şi pentru a face faţă trupelor austriece de la Cârlibaba, care pot ameninţa flancul lor drept, în ipoteza că aceştia nu s-au retras spre Ungaria, după cum se zvonea. La rândul lor, trupele austriece, pentru a preveni o mişcare de învăluire, s-au retras din Mestecăniş, loc puternic întărit, spre Iacobeni, luând poziţia în faţa frontului rusesc, pe muntele Giumalău – Ciocăneşti – Iacobeni – Valea Putnei. / Luptele au început din noaptea de 3/16 ianuarie şi au continuat, cu multă violenţă şi fără întrerupere, zi şi noapte, până azi, fără a se sfârşit nici acum. Au căzut, din ambele părţi, mulţi morţi şi răniţi, ofiţeri şi trupă. Astăzi, alte trupe austriece, în forţă de aproximativ o brigadă mixtă, primind două tunuri de calibru mare, au pornit, din Dorna Vatra, spre frontul de luptă. Rezultatul luptei, deşi nu-l am, pare a fi defavorabil austriecilor, judecând după faptul că generalul Silelman, comandantul suprem, cu statul său major, cu două batalioane de infanterie şi 600 de călăreţi, s-au retras din Dorna Vatra, prin Dorna Candreni, la Poiana Stampei"[334].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Corporalul **Eugen Pentelescu**, Poiana Stampii, Regimentul 22, rănit"[335] şi de „Legionarul (tânăr voluntar neîncorporabil – n. n.) **George Isopel**, Poiana Stampii, Comp. 4, rănit"[336].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vatra Dornei** făcea parte, ca locţiitor, şi „**Gavril Vasiluţ**, agricultor, Poiana Stampii"[337].

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[338]: **Pralea Gavril**, sergent, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Poiana Stampei**, judeţul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941".

[333] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 167, 168
[334] *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7 ianuarie 1915, p. 4
[335] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[336] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[337] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[338] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

1949: Primii directori şcolari pentru **Învăţământul elementar, ciclul I**[339], în Poiana Stampii, au fost: **Obadă Ioachim**, director la Şcoala elementară Poiana Stampei; **Ursache Teodor**, director la Şcoala elementară Poiana Stampei, Gura Coşnei.

POIENI-SOLCA

Cătun al satului Botoşana (partea de apus a satului, în 1785), Poieni-Solca a fost cumpărat, odată cu Botoşana, de Ştefan Tomşa, cu „700 galbeni de aur, de la fete de boer, anume Nastasie, fata Micăi, nepoată Răcătoaei, şi de la alte rude a ei", în **25 octombrie 1615**, şi „dat sfintei mănăstiri Solca", după cum precizează condica lui Vartolomei Mazeran.

1816: Biserica Naşterii Maicii Domnului din „Poienile" a fost construită în 1816, sfinţită în 1817 şi restaurată în 1872. În 1843, postul de paroh era vacant, numărul enoriaşilor fiind 691. În 1876, când biserica avea 1.220 enoriaşi, paroh era Michael NEDELCO. În 1907, paroh era Samuil SAUCIUC, născut în 1862, preot din 1890, paroh din 1897, cantor fiind, din 1897, Andrei SLEVOACA, născut în 1867.

1835: În 1835, se stabilesc la Poieni câţiva colonişti germani şi câţiva evrei.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoşana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăţ, Cajvana, Comăneşti, Ludihumora, Pârteştii de Sus cu Soloneţul Nou sau Slovac, Cacica, Pârteştii de Jos, **Poieni**"[340].

1887: Din 1887, avea să se deschidă, la Poieni-Solca o şcoală cu 4 clase, dar după o poveste ciudată, pe care o voi relata[341].

1888: „Sosind timpul să se ridice şi în Poieni o şcoală, antistele comunal a ţinut sfat mare, în urma căruia a strâns de la săteni 1.500-2.000 florini. Paralele acestea li se părură cârmuitorilor comunali prea puţine, de aceea se făcu un împrumut de 1.000 florini din fondul şcolar al ţării, cu îndatorirea de a plăti, în 10 ani, câte 100 florini pe an îndărăpt, fără procente. Se născu întrebarea: unde să se facă şcoala? / Profesorul de Universitate, Drul Ion alui G. Sbiera a dăruit, mai înainte, încă din al său, 20 de prăjini de loc, anume să se ridice pe el o şcoală comunală, care să fie aproape şi de preot, şi de biserică. / Fruntaşii comunali au ignorat, însă, dania, preferând să cumpere, printr-o licitaţie trucată, o sfoară de pământ, în capul satului, rămasă după o văduvă, plătindu-se pe acel petic de pământ 800 florini. Şi, deşi s-a strâns piatră prin muncă obştească, s-au întocmit acte fictive de plată „câte 15 florini stânjenul"; şi, deşi s-au luat bârne, tot prin muncă obştească, din pădurea statului, iarăşi s-au făcut acte fictive de „câte 3 florini bucata". Apoi s-au tocmit meşteri de la Solca, cu 650 florini, „ca să dee gata şcoala". Într-un an, din cei 3.000 florini „din lădiţa comunală" n-a mai rămas nici măcar un crucer, şcoala era doar parţial încropită, iar preceptorul da năvală peste

---

[339] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

[340] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[341] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 43, 1876 p. 46, 1907 p. 126

săteni, ca să strângă banii datoraţi fondului şcolar al ţării. / Şi, astfel, la Poieni-Solca, în toată vara anului 1888, puteai auzi oamenii murmurând „că şcoala este sărăcia noastră"[342].

1890: În 1890, comuna Poieni avea 1.500 locuitori, primar fiind Dimitrie „Todoraş din Poieni (care) ar fi votat pentru Doctorul Beilich", în 1894, cu ocazia alegerii medicului de ocol al Solcii. Paroh era George Popescul.

1891: O listă de subscripţie pentru biserica ortodoxă din Cacica, din noiembrie 1891, susţinută de „Georgi POPESCU, paroch în Poieni" şi de soţia lui, Fevronia, cu care avea trei copii, pe Valerian, Eugenia şi Olga, cuprinde următoarele nume de săteni: cantorii Iacob IVANIUC şi Andreiu SLEVOACĂ, epitropii bisericeşti Dimitrie alui Gavril TODERAŞ şi soţia acestuia, Elena, şi Ion INCANU, Ion HANŢESCUL, Ion alui Pavel FLUTUR, Onofreiu alui Ştefan BUBURUZAN, Niculaiu alui Georgi BUBURUZAN, Georgi MOROŞAN, Petru şi Zenovia FUCANU, Georgi FILIMON, Ion alui Nichita ALBU, Onofreiu alui Gavril FLUTUR, Alexie LAZAREANU, Casian alui Dimitrie HOJBOTĂ, Niculaiu alui Artemie INCANU, Domnica, soţia lui Gavril INCANU, Ion alui Grigori ILIŞOIU şi soţia lui, Csenia, Vasile ILIŞOIU, Vasile alui Nichita BUBURUZAN, Domnica, văduva lui Ştefan FLUTUR, Ion alui Artemi LEŞANU, Vasile alui Toader LEŞANU, Leonti HOJBOTĂ, Maria alui Petru BUBURUZAN, Samoil RADU, Domnica, soţia lui Simion BUBURUZAN, Florea FILIHOIU, învăţătorul Vichenti IANOVICI, Maria, văduva lui Dimitrie TODERAŞ, Floarea, soţia lui Petru BUBURUZAN, Constantin SLEVOACĂ, Onofreiu alui Vasile GALEŞ, Artemi INCANU, Paraschiva, soţia lui Vasile LAZAREANU, Irina, soţia lui Alexa BUBURUZANU, Georgi alui Vasile FLUTUR, Pantelimon INCANU, Alexa şi Domnica HOJBOTĂ, Samuil alui Vasile FLUTUR, Vasile alui Georgi HOJBOTĂ, Constantin LAZAREANU, Petre alui Simion GALEŞ, Domnica alui Petru GALEŞ şi Filip GALEŞ[343].

1894: Primar în Poieni, care a votat pentru sanatoriul Beilich, era „**Todoraş** din Poieni"[344].

1899: „Comunele Glit şi Părteştii-de-jos sunt în apropierea Solcei, cam la o depărtare de ½ (¾) ore. Comuna Poienilor este despărţită de Solca numai printr-o pădurice cu arbori frunzoşi, parte brădet. Această pădurice este foarte atrăgătoare şi cei mai mulţi oaspeţi varatici întreprind excursiuni într-acolo"[345].

1901, august 19: „A doua zi, am mers la Marginea[346], unde am petrecut câteva ore cu preotul Magior, iar la prânz, am trecut prin frumoasele sate germane Lichtenberg și Clit, mergând la Arburea[347], o comunitate mare, frumoasă de români și germani, cu o biserică veche, în care se află interesante şi bine conservate picturi în frescă. Tatăl preotului m-a întâmpinat cu ospitalitatea caldă a acestei familii. Am plecat, apoi, din nou, spre partea deluroasă a Bucovinei, cu dialectele sale în continuă schimbare, care au necesitat o atenție deosebită. După Cajvana[348], Botoșana și Poieni Ungureni (Poieni Solca – n. n.), am mers spre sud-est, până la Costâna[349], unde mi-am reînnoit cunoștința cu preotul satului, pe care îl

---

342 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 13, 15 iunie 1888, p. 5
343 GAZETA BUCOVINEI, Nr. 64/1891, p. 3
344 Gazeta Bucovinei, Anul IV, Nr. 86, Duminică 30 Octomvrie / 11 Noemvrie 1894, pp. 2, 3
345 Mitric-Bruja, Dimitrie, *Solca*, în *Patria,* Anul III, Nr. 307 din 6/18 August 1899, pp. 1, 2, Nr. 308 din 11/23 August 1899, pp. 3, 4
346 La Marginea, a cântat Garafina Pomohaci, de 18 ani (*Mătrăguno-n trii girezi*).
347 La Arbore, au cântat Casandra lui Ion Cotleţ (*Jos, la ţara muntenească*) şi Domnica Aruşte (17 ani).
348 La Cajvana, a cântat Gavril Ştirbu (12 ani).
349 La Costâna, a cântat Iliana Dohotar.

cunoscusem în Vama, când ploaia s-a revărsat din ceruri şi abia am trecut, pe pod, râul Suceava, mergând la Hatna (Dărmăneşti – n. n.), sat care, la fel ca Ipoteştii, care se află și mai la sud, lângă Suceava, are o populație slavă; apoi, am urmat drumul spre nord-vest, spre Grăniceşti (mai corect Crainiceşti)[350], unde m-a găzduit preotul Becec"[351].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Poieni**, comună rurală, districtul Gurahumora, aşezată pe o vâlcea, la confluenţa ei cu pârâul Racova, între Solca, Botuşana, Arbora şi Cacica. Suprafaţa: 13,81 kmp; populaţia: 1.382 locuitori români, de religie gr. or. Prin şosele comunale este legată cu comunele învecinate şi cu drumurile districtuale şi principale ce trec prin ele. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". Populaţia se ocupă mai ales cu creşterea vitelor. Comuna posedă 894 hectare pământ arabil, 283 hectare fânaţuri, 13 hectare grădini, 190 hectare imaşuri, 177 hectare păduri. Se găsesc 110 cai, 834 vite cornute, 848 oi, 990 porci şi 186 stupi"[352].

1910: Sătenii din Poieni participau, de regulă, şi la alegerilor în comitetul comunal din Solca, precum cele din 21, 22 şi 23 Martie nou 1910, când Corpul II – Poieni, avea ca reprezentanţi comunali în Solca pe românii George Mihailescu, Mihail Cortubaş, Vasile St. Colţuneac, George Şulschi, Andreiu Băloş, pe germanul Iosef Filipp şi pe evreul Pinkas Zwecker[353].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Solca** făcea parte şi „Locţiitor: **Ion Tudosan**, învăţător superior, Poieni"[354].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Vasile Leşan** la Poieni"[355].

În secolul al XIX-lea au trăit la Poieni-Solca lăutari minunaţi, precum Chiciu, fiul lui, Gheorghe Chiciu, Nicolai Ienciu, Bujdei Ion Enciu, care au lăsat Bucovinei, prin strădania lui Alexandru Voievidca, un inestimabil patrimoniu muzical românesc.

POJORÂTA

Unul dintre primele sate înfiinţate de câmpulungeni, numită, după metoda de defrişare (prin pojar, deci prin „pojorâre") Pojorâta, avea parte, în **7 august 1696**, sub ocupaţie polonă, de o judecată în cel mai pur spirit al dreptului valah. Procesul, la care participa, alături de bătrânii câmpulungeni, şi rohmistrul Dobrowski, viza o moşie a lui Petru Tolovan, „după măgura den sus de Pojorâta", pe care, cu ocazia împărţirii ei între doi nepoţi, Simioniţă Boza

[350] La Grăniceşti, au cântat, ca şi pentru Voievidca, Valeria Gherasim (*Frunză verde, iarbă neagră*) şi Margarita Buliga (13 ani).
[351] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[352] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 168
[353] Patria, Anul V, Nr. 26, Duminică 3 Aprilie n. 1910, pag. 3
[354] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[355] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41

cade ucis de către vărul său, care fuge în Ardeal şi al cărui nume nu mai este rostit (nici la nume nu mai avea dreptul un ucigaş). / În baza dreptului valah, satul Pojorâta era obligat să răscumpere moşia pe care a fost ucis un om, moşie care ieşise, prin omor, din proprietatea lui Petre Tolovan, „precum într-o vremi (când) au jurat cu brazda în cap Tolovanul cel bătrân". Satul trebuia să plătească „gloaba judeţului, care se cheamă hultamo judeţului = 30 ughi (ducaţi ungureşti) şi 12 oi negre breză cu 12 mei negri breji", dar „gloaba judeţului" a fost plătită de fraţii Ilie, Chelsia, Grigori şi Toader Filimon şi de Odochia Moga, care, în 10 mai 1714, aveau să vândă moşia aceea lui Istratie Flocea, ocazie de a închina două vedre cu vin împreună cu martorii Costantin Bobul, Simion Străjeriul, Adam Arman, Toader Paşcan şi Neculai Prăşcuţ.

1749: În 19 aprilie 1749, Gheorghe Drob şi fraţii Chirilă, Nicolai, Constantin şi Toader Vlăge se jeluiau judeţului de ţinut din Câmpulung împotriva lui Vasile Străjeriu, care le-a împresurat o moşie în Pojorâta, pe care, de altfel, şi-a făcut casă.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[356], din 1772-1773, înregistrează în Câmpulung, cu casă, dar şi cu gospodărie în Pojorâta, pe: Grigori HUŢESCU, Toader OJICĂ, Ion LUPESCU şi pe Nistor sin lui POSTOLACHI, iar la Pojorâta[357], 1 popă, 1 panţir, 6 femei sărace şi 74 birnici, aceştia fiind: Chirilă sin Costandin FLOCEA, Constandin FLOCEA, Gavril sin Constandin FLOCEA, Toader FLOCEA, Nistor VLĂGEA, Georgii VLĂGEA, Nistor sin Vasile STRĂJAR, Grigori ANUŢAN, Irimia ANUŢAN, Costandin sin Lupul FLOCEA, Petrea brat lui (FLOCEA), Toadir sin Lupul FLOCEA, Ion sin Irimia ANUŢAN, Ion sin Lupul FLOCEA, Vasile brat lui (FLOCEA), Ion FLOCEA, bătrân, Simion sin lui (Ion FLOCEA), Toader brat lui (fratele lui Simion FLOCEA), Georgii FLOCEA, Ştefan BEDRILĂ, vornicel, Ion sin Irimia STRĂJAR, Ion BĂRGĂOAN, Grigori STUPU, Maftei MOROŞAN, Ştefan PĂCURĂROI, Pavel OJICĂ, Ion MAROŞAN, Georgii cu soru-sa, Gavril MOROŞAN, staroste, Simion MOROŞAN, Ion CORLĂŢAN, Simion CÂRLOANŢĂ, Ifrim CÂRLOANŢĂ, Ion sin Toader CÂRLOANŢĂ, Gavril MĂGURIAN, Andrieş sin lui, Nichita brat lui, Simion SPĂTAR, Toader ROATĂ, Nistor ANDRIAN, Precopi PRUNDIAN, Ion sin Dumitru CÂRLOANŢĂ, Vasile MÂNDRILĂ, Gavril sin Vasile FLOCEA, Ion MOROŞAN, Ioana RĂOAI cu Nicolai, holtei, Acsinte MĂGURIAN, Ion PRUNDIAN, Chiriţă GRIGORIAN, Măria sin lui Ştefan ROIA cu Acsinte, holtei, Iacob, rus, Toader LAZOR, Cârstea, ungurean, Todosia, salahoriţă cu Toader, holtei, Petrea LAZOR, Ion LAZOR, Lupul LAZOR, Vasile FUIOR, Iacob LUPESCU, Constandin OJICĂ, Vasile MOROŞAN, Ilie, ungurean, Cârstina FUIOROAE cu Ion, holtei, Simion TELEŞCA ot Vatra (Câmpulungului), Petrea MĂGURIAN ot tam, Lupul MĂGURIAN ot tam, Simion OANĂ ot Sadova, Nistor ANUŢOII ot tam, Nistor sin SIMIONŢII ot tam, Măriuţa, prescuroaia cu Dumitru, holtei ot tam, Măriuţa BRANDABUROAE cu holtei ot tam, Ilie, ungurean ot Fundu Moldovii, Gavril MOROŞAN ot tam şi Vasile ŢIMPĂU ot tam. / Rufeturile erau: Popa Nicolai, Ion, sas ot Vatra (Câmpulungului), panţir, Paraschiva BEDRULOAIA, săracă, Nastasia CÂRLĂNŢOAIA, săracă, Măriuţa a ORBULUI, săracă, Irina ROTOAIA, săracă, Parasca, fată bătrână a lui Iacob, şi Dochiţa BEDRILOAE, săracă.

1744: În 1774, Pojorâta avea 104 familii răzeşeşti, iar în 1775, 1 popă şi 74 familii de răzeşi, trei dintre acestea fiind ale emigranţilor transilvăneni Cristian UNUGUREANU, venit din Rebra Mare, în 1763, Andrei Simion ŢANU, venit tot din Rebra Mare, dar în 1764, şi George UNGUREANU, din Ţagul Mare, stabilit la Pojorâta în 1766.

---

356 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 245 urm.
357 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 250

1783: În 16 august 1783, Frantz von Kollowrat propunea Camerei Aulice din Viena exploatarea minelor de cupru, cu conţinut de argint, de la Pojorâta şi Fundu Moldovei, precum şi a celor de fier de la Iacobeni, minele de la Pojorâta şi de la Fundu Moldovei fiind deschise în 1805, o micuţă colonie germană fiind înfiinţată chiar în Pojorâta, la Izvor, cea numită Quellenthal, care se adaugă coloniilor dinspre Fundu Moldovei, Luisenthal şi Pferdgraben (Pârâul Cailor).

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, scria: „La Pojorâta, pe valea Moldovei, sunt mine de fier şi aramă, ale statului. Fierul din Bucovina a înlăturat din aceste părţi fierul suedez şi rusesc şi le ia el locul în comerţul de la Marea Neagră”[358].

1791: Consilierul aulic Vince Batthyany vine în Bucovina, dinspre Bistriţa, dar călătorind prin Ilve şi îndreptându-se spre Iaşi, prin Suceava şi Botoşani, ocazie cu care constată că „numai la Pojorâta pădurile se mai luminează, de la Vama, încolo, dispar cu totul; la Câmpulung se deschide un şes lung şi roditor. Am dat, acolo, peste un ţăran, care a băut, pe loc, 10 florini, ce îi primise ca arendă pentru lunca sa. Tovarăşii săi şi-au scos, încă de la distanţă, pălăriile, dar, după aceea, când le-am cerut un mic serviciu, au dispărut pe nesimţite. Mai mulţi au sărit din care, ca să fure snopi de pe câmp. Unul ne-a oferit chiar, spre vânzare, un drob de sare, pierdut de tovarăşul său, care dormea. Aceasta nu surprinde, într-o ţară care a fost lăsată, atâta vreme, pradă părăsirii şi bunului plac… / Am vizitat atelierele de prelucrat fierul, de la Iacobeni, situate lângă şosea (N.N.: conform mărturiilor iconografice, şoseaua trecea, pe atunci, pe lângă albia râului Bistriţa). Ele se compun din trei cuptoare înalte, douăsprezece vetre de afânare, mai mulţi drugi de fier şi trei mici forjerii. Ele au alungat, de aici, fierul suedez şi siberian, şi au deschis debuşeu la Marea Neagră. / Nu mai puţin importante sunt instalaţiile de prelucrat aramă, de la Pojorâta, pe care am amintit-o mai sus, şi sticlăriile de la Putna, pe unde, de asemenea, am trecut. Aceste stabilimente ca şi numeroasele cuptoare şi instalaţii de ardere a potasei vor rări pădurile de prisos ale Bucovinei. Astfel, în chip fericit, se va ajunge ca, în aceleaşi regiuni, nu prea departe, agricultura să ţină pas egal cu creşterea vitelor. Căci, unde aceasta o ia înainte, cealaltă rămâne în urmă şi, prin aceasta, şi populaţia, fără a cărei muncă nu este posibilă ameliorarea, nici sporirea produselor”[359].

1793: În 12 mai 1793, vornicul Pojorâtei Nistor Raţu, „vornicul vechi” Andrieş Măgureanu şi „giuratul” Ştefan Bedrule decid să încredinţeze casa din Pojorâta a lui Vasile Ţăranu, care fugise, fără să plătească „birul împărătesc”, unui fecior al lui Toader Floce, care se arătase dispus „ca să poarte birul împărătesc”. / „Toată pricina jalobei noastre într-aceste următore se cuprinde: De într-al treilea sută de ani şi mai bine acum, după cum am înţeles de la moşii şi strămoşii noştri, de când s-au început a aşeza bătrânii şi rădăcina neamurilor noastre, într-aceşti munţi carpaticeşti, sau, precum zic nemţii, alpi, pe la apa şi pe la izvorâte apelor Dorna, Bistriţa şi Moldova, pe la locuri sălbatece, pe unde mai înainte vreme n-au putut străbate prin codrurile cele dese nici fiare, doară necum oamenii, şi lăzuind codrul verde cu multă sudoare şi muncă, scoţând rădăcinile copacilor verzi, am lărgit loc, încet, încet, de s-au făcut satele: Câmpulungul, Dorna, Fundul Moldovei şi, mai pe urmă, Pojorâta şi Sadova, cum şi alte sate, în partea Moldovei, care acum peste cordunul împărătesc au căzut. Această silinţă a noastră văzând luminaţii domni ai Moldaviei şi ştiind şi greutatea vieţii noastre, ce avem într-un loc sălbatic ca acesta, s-au milostivit şi nu ne-au încărcat cu altă cu nimica, fără numai cu sferturile, pocloane, după cum arată aceste aice aninate mărturii de la boierii care au

[358] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[359] *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea*, I, Bucureşti 2004, pp. 99, 100

fost vornici între noi, era şi fulărit, care toate erau dăjdiile Domnitorului ţării, precum astăzi este contribuţia împărătească, şi ca să ţinem străji, pe unde s-au făcut cărări sau plaiuri din ţara Ardealului, şi ţara ungurească. Iar cu alte cele Domnii Moldovii, nici ca principii ţării, nici ca Stăpânii locului acestuia, nu ne-au încărcat, şi aşa am trăit nenumărată vreme sub principii Moldovei, nefiind supăraţi, afară de aceste mai sus pomenite, cu nimica; căci schimbându-se principii Moldovei, unul după altul, care cum au venit, privilegiile celui ce era mai înaintea lui n-au rădicat, ci mai vârtos le-au întărit, până din puternica orânduială a lui Dumnezeu s-au schimbat vremea, de au căzut acest loc al locuinţei noastre sub stăpânirea prea luminatei Case a Austriei”[360].

1794: În 26 iunie 1794, vornicul Nistoriţă, Gheorghe Piticari şi Simion Şandru, juraţi din Pojorâta, împărţeau şi hotărnicea moşioarele lui Gligorie Tonegari din Fundu Moldovei, urmând porunca Scaunului de judecată din Câmpulung Moldovenesc.

1801: În 1 iulie 1801, Nistor al lui Ioniţă Cărluţă din Pojorâta vindea lui Simion Pomohaci din Fundu Moldovei partea sa de moşioară din Obcina Ursului, pentru 22 lei turceşti, printre martorii din Pojorâta aflându-se şi Grigore sîn Giorzanu, deci un emigrant transilvănean de după anul 1778.

1809: „Există și o mină de cupru, la Pojorâta, despre care se spune că este foarte bogată. Nisipul pe care Bistriţa îl depune de-a lungul malurilor sale conține o mare cantitate de aur, de exploatarea sa ocupându-se un anumit număr de aurari. Turnătoria din Iacobeni poate fi considerată centrul acestui tip de industrie. Aurul se găsește nu numai în apropiere de Dorna, Vatra, Tarniţa și Halda, dar și în munții înalți, lângă granițele statelor maghiare. Ţiganii, care sunt angajați în special în acest tip de ocupație, folosesc, pentru a obține aur, aceeași metodă care este folosită în Ungaria și Transilvania. Există, de asemenea, mai mulți mineri din Cârlibaba, care adună o cantate destul de însemnată de aur pentru a trăi confortabil. Tot aurul acesta este cumpărat de guvern, la preţul de 2 florini 52 de creiţari pisetul, măsura țării, care merită un ducat și jumătate”[361].

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenţia lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut şi prin Bucovina, venind dinspre Bistriţa, prin valea Bârgaielor, staţii de poştă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroieşti şi Suceava. Fără să-şi dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care ţin de începutul secolului al XIX-lea: „Urcând, printr-un defileu îngust şi sălbatic, până la casa de poştă singuratecă de la Valea Putnei (N.N: De fapt, pe Mestecăniş), se ajunge, apoi, coborând muntele, la Pojorâta, într-o vale blândă a râului Moldova. Aici se afla, în 1808, o mină de cupru a tezaurului imperial, alcătuită din cinci galerii, două furnale înalte, un cuptor şi două făurării; 164 de lucrători produc 1.000 de chintale. / Drumul se ţine, neîntrerupt, de Moldova, în jos, spre Câmpulung Moldovenesc, un târg cu 2.623 de locuitori. Aici se află administraţia camerală şi reşedinţa căpităniei graniţei militare”[362].

---

[360] Codrescu, Theodor, *Uricarul cuprinzător de hrisoave, anaforale şi alte acte ale Moldovei*, Tomul al VI, Iaşi 1875, pp. 164-170
[361] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233
[362] *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

1827: În 13 mai 1827, Dumitru şi Ilinca Floce din Pojorâta vindeau huţanului Gavril Ciupeliuc din Breaza o moşioară în Gura Porşescului, sub Răchitiş. Printre martori se afla şi vornicul Pojorâtei, Andrei Grămadă.

1830: În 16 ianuarie 1830, vornic al Pojorâtei, martor la o tranzacţie în Sadova, era Gheorghe Coca.

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, din care rezultă că Pojorâta era încadrată de două segmente de drum, „Din Vama, până la Pojorâta, cale de o poştă şi jumătate, repere importante erau Eisenau (Prisaca Dornei), râul Moldova şi Câmpulung Moldovenesc. / De la Pojorâta, la Valea Putnei, acolo unde se afla cazarma austriacă, desenată de Knapp, era cale de o poştă, apoi, până la Vatra Dornei, prin Iacobeni şi peste râul Bistriţa, cale de o poştă şi jumătate”[363].

1855: „Un aspect nu mai puţin frumos decât al Vamei înfăţişează şi orăşelele Cârli-Baba, Pojorâta şi Prisaca. Oprindu-ne peste tot locul, am fost siliţi să mânem la oraşul Câmpul-Lung, unul din cele mai mari din acea parte a Bucovinei. A doua zi, timpul deveni furtunos şi munţii luaseră un aspect de tot sălbatic. Tunetul bubuie nemijlocit asupra creştetului, nourii se ridică de la rădăcina munţilor şi zboară încet şi măsurat spre ascuţitele culmi. Culmile se uită, întâi, cu dispreţ la aburii ce se înalţă cu îndrăzneală spre ei, până ce dispar învăluiţi de nori. Iar norii, ridicându-se şi mai sus, pardosesc munţii care păstrează o răcoroasă veselitoare umezeală. / Munţii Bucovinei sunt partea cea mai avută a Carpaţilor Români. Ei cuprind, în sânul lor, toate metalele, în mari cantităţi, şi acestea, exploatate prin mine, aduc împărăţiei austrice un însemnat venit. La Cârli-Baba se scoate aur şi argint, la Pojorâta, aramă din sâmburele munţilor. Minele cele mai însemnate sunt, însă, cele de la Prisaca şi de la Iacobeni, unde se exploatează nemăsurate cantităţi de fier. De când s-a aşezat în Prisaca o colonie de nemţi, numele acesta a fost schimbat în Eisenau şi pare tot aşa de curios de a găsi, în mijlocul unei ţări şi a unui popor exclusiv român o denumire de oraş nemţesc, precum ar părea deşănţat de a afla, în munţii din Germania, oraşe numite Câmpu-Lung sau Prisaca. Asemenea colonizări şi prefaceri cereau, însă, sistemul de deznaţionalizare, prin care îşi menţine Austria, atâta timp, într-unu mod artificial, prestigiul său politic”[364].

1857: „Chiar dincolo de Câmpulungului se văd, spre sud, doi munți în formă de piramidă, stând unul lângă celălalt, amândoi abrupți și proeminenți, formați din stânci roci goale, pe care localnicii îi numesc Adam și Eva, iar, în sud-vest, în direcția masivului Giumalău, se întinde Piciorul Giumalăului. / De acolo, ajungi în localitatea de munte Pojorâta (2398,80 picioare), în care se găsesc mine de cupru. Cu greu ajungi la ultimele case din sat și-atunci te înfășoară o zonă sălbatic romantică, uimindu-te cu măreția care te întâmpină. Munții sunt aglomerați aici, șoseaua, în ambele părți, este delimitată de munți înalți, abrupți și dens împăduriți, care închid calea prin proiecții puternice, astfel încât noi șerpuim pe meandre care se înfățișează ochilor în întreaga lor splendoare. / Curând, munți și mai înalți se ridică de lângă șosea, la distanță mică, și se ridică și se înalță unul peste altul, oferind o vedere și mai impunătoare priveliștii aglomerate a munților. La următoarea curbură a drumului, munții formează pajiști minuscule, puternic umbrite, care sunt intersectate de pâraie și sunt delimitate, în spate, de ziduri abrupte de munte. / În unele locuri se văd pâlcuri de copaci,

[363] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten,* Wien 1851, pp. 53, 54

[364] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare,* Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

dispuse simetric pe ambele părți ale pârâului, stâni uriașe, copleșite de mușchi, scufundate în mijlocul pârâului, din ale căror crăpături răsar mai mulți molizi mici, în timp ce fundalul este format de un zid de munte verde, pe care se află, între copaci, pereți de stâncă decorați cu arbuști în formă de buchete, înconjurate de ciorchini de mesteacăn și molid, unde ansamblul dă impresia unui peisaj teatral artistic. / Treptat munții se desprind oarecum de șosea, și se ridică Alpi înalți, care se unesc între ei în valuri, munți singuratici, adânci, formând chei și risipiri abrupte, care se închid cu următorul lanț muntos. În această veșnicie a naturii, se ajunge la Valea Putnei, la 2 mile de Câmpulung. O abundență de flori în fânețe, pe o vale care are forma unui vas cu pereți din munții înalți, în timp ce, în prim-planul estic, alături de un grup fantastic de munți împăduriți, se formează un perete de stânci cu vârfuri zimțate, aidoma cu ruinelor unui castel (stâncile de la Valea Putnei, imortalizate într-o acuarelă de Franz Xaver Knappp – n. n.). / În capătul acestei văi, calea urcă și se vede muntele Mestecăneşti (3480 de picioare), primul drum de munte de acest fel, care, dispunerii ingenioase a buclelor de urcuş. / Cea mai mare pantă este la poalele muntelui, dar șoseaua este protejată pe de o parte de barierele din beton, în timp ce o zonă frumos împădurită constituie a doua parte a acestei vecinătăți. / Prin înfășurarea serpentinelor, până la capăt, fiecare curbă oferă o grupare diferită a peisajului și, cu cât mergeți mai sus, cu atât mai frumoasă este priveliștea. Pe la jumătatea acestei șosele montane (la cota 1811) puteți vedea Giumalăul, care, cu creasta lui cea mai vizibilă, domină lanțul muntos, Valea Putnei aflându-se spre nord-vest”[365].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei şi Luisenthal, **Pojorâta**, Rus pe Boul cu Freudenthal şi Vatra Moldoviţei, Rus Moldoviţa cu Ciumârna şi Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”[366].

1872: „Înainte de a intra în discuția condițiilor geologice din țară, mă simt obligat să le mulţumesc tuturor acelor prieteni dragi, care m-au sprijinit în activitatea mea, dar mai ales colegilor noștri merituoşi, domnul Otto Frhr. von Petrino, k. k. consilier de domeniu și proprietarul moşiei Onut, şi Bruno Walter, k. k. montanolog, specialist în plante montane, și director al domeniului Fondului religios greco-oriental din Pojorâta, căruia îi exprim cele mai recunoscătoare mulțumiri; nu numai pentru că oamenii numiți mi-au sprijinit eforturile cu cea mai amabilă amabilitate, ci şi pentru că mi-au împărtășit bogatele comori ale cunoștințelor și experienţei lor, în cel mai liberal mod posibil și au dobândit, astfel, merite importante în colectarea rezultatelor, analizate în cele ce urmează… Cel mai sudic râu principal al țării, Bistriţa de Aur, aparține regiunii de șist în întregul curs situat în Bucovina, de la intrare, la Cârlibaba, până la ieșire, la Colbu, când Neagra (la est de Dorna Watra) este în general considerată ca longitudine, în jos de aici. Al doilea râu principal, Moldova, curge prin zona de șisturi, parcurgând doar lungimea de aproximativ două mile, spre sud, intrând la Botuş (între Breaza și Fundul Moldovei), apoi întorcând spre sud-vest, spre Fundul Moldovei, printr-o vale longitudinală, iar la Pojorâta, în viraj ascuțit spre nord-est, se îndoaie spre marginea mezozoicului. În ultimul loc, coborând de pe versantul nordic al Mestecăneştilor, întâlneşte frumoasa vale a pârâului Putna, care se varsă în Moldova. Toate celelalte cursuri de apă din zonă (precum Cibou, Cârlibaba și o serie de alți afluenți mai mici ai Bistriței) sunt, de departe, nesemnificativi, căci au zone aluviale foarte mici și exercită doar o influență minoră asupra reliefului principal al zonei. / În ceea ce-l privește pe acesta din urmă, zona este un platou

[365] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868
[366] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

înalt, a cărei altitudine medie variază de la 3.500-4.000 de picioare, în care principalele văi sunt tăiate la aproximativ 1.000-2.000 de picioare adâncime și peste care domină doar câteva creste (cum ar fi Suhardul, de 5.100 picioare, iar Giuumalău, de 5.862 picioare). / Alt, Cotta și Simiginovicz-Staufe au dat deja descrieri bune ale caracterului peisagistic al acestei zone, în menţionatele lor studii. Ţinutul se deosebește puțin de știutele terenuri de ardezie cristalină și, prin urmare, pot ignora acest subiect cu referire la publicațiile menționate. / Compoziția geologică a terenului în cauză va rezulta din următoarele exemple. / Să luăm în considerare, mai întâi, valea Moldovei, în măsura în care aparține zonei ardezie cristaline. / Dacă urmați această vale, din Pojorâta (fostul sediu al Centralei de minereu din Buovina) în sus, spre vest, puteți vedea malurile văii de pe ambele părți ale structurilor cristaline de ardezie, care sunt compuse din mică și cuarț. Această din urmă componentă apare predominant aici, astfel încât roca poate fi menționată ca schistul mic de tip cuarţ, ardezie de cuarțit sau cuarțit, în funcţie de gradul diferit al acestei predominanţe. / Deoarece valea urmează parcursul acestui complex de straturi destul de uniform ca lungimi, valea trebuie să se întoarcă lateral pentru a întâlni alte formațiuni. / Părăsind valea Moldovei, cam pe la mijlocul dintre ultimele case (vestice) din Pojorâta și colonia minieră Louisenthal, urcați, pe versantul nordic al văii, pe creasta stâncoasă a Dealului Cailor, care se întinde, într-un unghi ascuţit, spre vale, precum se vede în imaginea de mai jos"[367].

1880: Din 1880 şi, respectiv, 1886, funcţionau la Pojorâta două şcoli cu câte 2 clase[368].

1882: În 30 decembrie 1882, Ciprian Porumbescu îi scria fratelui lui, Ştefan, silvicultor la Pojorâta: „Şi ştii tu unde aş vrea să mă duc? La Pojorâta! Nu ştiu de ce mă atrage aşa de mult această localitate, neîncetat gândesc la acest loc frumos şi, în special, la locuinţa ta idilică – o văd aşa de viu înaintea ochilor. Acolo aş voi să mă retrag, să mă retrag în munţi, departe de orice zgomot şi de toată agitaţia lumii, numai eu singur cu gândurile mele, şi, eventual, şi cu vioara mea. O, dulce trebuie să fie să şezi, singur, la focul de lemne de brad, ce pârâie, şi să visezi, să visezi… Sau să visezi pădurea de brazi, ce freamătă, şezând pe muşchi moale, să visezi mereu!".

1886: „Ţipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populaţiei locale, întâlnim şi în alte locuri câteva așezări cu locuitori ţipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moşiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moşii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriaşi,dar care, datorită investiţiilor uriaşe, avea să dea faliment şi, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcţionează doar cel din Pojorâta, iar populaţia din Schwarzthal îşi asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcţii de drumuri; ţipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă… Puternicul râu Moldova, care se grăbește spre vărsare, a fost înlocuit de micul râuleţ Putna, care se strecoară inofensiv printre maluri. Pojorâta este ultimul sat, apoi drumul trece, odată cu râulețul, pe lângă o uriașă clădire goală, o fostă cazarmă austriacă, și, după ce traversăm râulețul Putna, drumul urcă muntele. Nenumărate serpentine trebuie urcate, de îndată ce părăsim pădurea întunecată de foioase, din

[367] Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt,* volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270
[368] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 53, 1876 p. 58, 1907 p. 68

dreapta noastră, cu care ne vom reîntâlni, urcând, puțin mai sus. De multe ori zărim, în josul muntelui, câte trei sau patru serpentine, iar până pe vârful muntelui (Mestecăniş) încă mai sunt opt, în afară de cele de la picioarele noastre. Până acum, priveliştea a fost variată, în schimbare rapidă, şi ne-am bucurat de asta și de acel defileu împădurit, care împodobeşte admirabil această culme de munte; de sus, cuprindem acum zona largă din faţă cu o singură privire. O întreagă lume muntoasă dă ecou saluturilor noastre de rămas bun, o mulțime de păduri, câteva sate și numeroase turme de oi sunt vizibile pe pajiștile munților. Un nou paradis se desfăşoară în fața noastră. Noi munți răsar în cale, cu suprafeţe întinse defrișate, cu case mici și păşuni sărace, dar și cu pajiști care strălucesc în soarele captivant”[369].

1889: „A doua biserică din Igeşti a fost tot de lemn, însă a ars; în locul ei a făcut, în anul 1889, Grigoraş Răus, supt conducerea lui Ienachi Răus, biserica actuală, după planul bisericii celei vechi din Pojorâta, pe care a văzut-o pe când umbla prin, ţară în calitate de comisar pentru birul ţării”[370].

1890: În 1890, Pojorâta avea 1.540 locuitori. Învăţători erau Dionisie Danilevici şi L. Flocea, Eusebie Constantinovici era paroh, iar Eutimie Erhan – cantor bisericesc. / **Nicu Gane**: „Am mers aşa vreo două ore bune, pe şoseaua cea frumoasă care străbătea munţii ca un şarpe, când, în sfârşit, înspre seară, în plin sabaş, ajunserăm la Pojorâta, un mic sătulean, unde jidanul se opri dinaintea unui han. Repede el se coborî de pe capra trăsurii şi prinse, cu multă grabă, să deshame caii. / Atunci eu, înţeles fiind cu frate-meu, sării din trăsură şi plecai să găsesc localul de poliţie; iar el rămase cu birjarul, ca să-l facă să piardă cât mai mult timp cu căratul bagajului în odaie şi aşezatul cailor în grajd. / Pe atunci, aveam picioarele iuţi şi vorbeam bine limba germană. În câteva minute, mă aflai dinaintea unei feţe poliţieneşti bună de fotografiat. Închipuiţi-vă un om încreţit, posomorât, cu nişte sprâncene mari, zburlite de-i acopereau ochii pe jumătate, cu un nas cât o pătlăgică plin de negei, cu nişte mustăţi ţepoase, roase de halbele de bere, şi care ţinea, într-un colţ de gură, o lulea voluminoasă cât şi nasul lui, iar prin celălalt colţ de gură scuipa printre dinţi, la un metru depărtare. / El sta pe un scaun de lemn, picior peste picior, cu un aer neprietenos şi pufăia şi scuipa, şi scuipa şi pufăia. / „Ce vroieşti?”, îmi zise el cu un glas răstit şi răguşit ca dintr-o pivniţă. / „Am venit să mă jeluiesc”. / „Contra cui?”. / „Contra mea”. / „No, ce-i asta?” / „Am făcut o greşeală, domnule, şi vin să mă denunţ eu singur, spre a-mi primi pedeapsa ce vei socoti că o merit”. / I-am istorisit, deci, toată daravera cu evreul, cum ne-am tocmit cu dânsul, cum nu s-a ţinut de tocmeală, cum s-a obrăznicit cu noi şi, în fine, cum, scoşi din fire, i-am dat două palme. În măsura în care eu îi istoriseam, faţa lui se descreţea. / „Şi câţi bani îi plătiţi până la Dorna Vatră?” / „Zece galbeni, domnule”. / „Donner, Wetter! Asta este colosal!” / În acel moment, iată şi evreul, care venea, cu perciunii fâlfâind în vânt. / „Domnule poliţai, gewalt! gewalt! M-a necinstit, m-a bătut, m-a omorât!”, striga el cât îl lua gura, arătând spre mine. / „No.. No.. Langzam! Fără vuiet! Spune, mă rog, ce a fost”. / Însă jidanul, de pornit ce era, se-ncurcă în vorbă, repeta aceleaşi cuvinte de zece ori, se văicărea ca şi când ar fi fost pe moarte, în fine – făcea un scandal de începuse neamţul iarăşi a se încreţi. / „No?... Schon recht!... Răspunde, mă rog, dacă te-ai tocmit cu zece galbeni şi cu condiţia să ajungi, în astă-seară la Dorna-Vatra”. / „Da”. / „Pentru ce, dar, ai vroit să petreci noaptea în drum?” / „Pentru că dam de sabaş şi dumnealor tot una le era să ajungă în astă seară sau mâine, dimineaţă, la Dorna-Vatra”. / „A! zo!...” / Atunci el luă o filă de hârtie, o umplu cu un proces verbal, scris nemţeşte, pe care mi-l dădu să-l citesc şi să-l subscriu, ceea ce am şi făcut, apoi îmi zise: / „Domnule, eşti condamnat sa plăteşti straf doi florini domnului harabagiu”. / „Doi florini!”,

369 Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93
370 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

strigă jidanul desperat. „Cum, numai doi florini face cinstea mea? Asta-i judecata, mă rog?” / „Ah, acum te obrăzniceşti cu mine!”, observă neamţul. „Acum înţeleg eu ce-a trebuit să fie cu dumnealor. Ia, umflaţi-l, mă rog, şi duceţi-l la Obacht!” / În acelaşi moment, doi gulerați îl înşfăcară de subsuori şi, fără a-i mai da răgaz de vorbă, îl brânciră afară şi-l puseră la închisoare. Toată noaptea, a stat jidanul la răcoare, nebăut, nemâncat şi nedormit până la răsăritul soarelui şi, a doua zi, a trebuit să vin eu să mă rog de neamţ ca să-i dea drumul. / Iar Neamţul, când l-a văzut în ochi, i-a făcut o straşnica lecţie, dându-i cu degetul pe la nas şi ameninţându-l că, în caz de a se mai obrăznici cu noi, va fi şi mai aspru pedepsit! / Ei, Doamne! Bine a zis cine a zis că frica e din rai. Să-l fi văzut, a doua zi, pe jidan cum umbla de spăşit, cum era de dulceag cu noi, l-ai fi legat la rană. Ne-a dus până-n Vatra-Dornei ca pe palme. Am scăpat ieftin din această încurcătura, în care intrasem fără voie, dar pe care în viaţa mea n-am mai repetat-o”[371].

1893: Şcoala cea nouă din Pojorâta, începută în octombrie 1893 şi sfinţită în 23 octombrie 1894, din iniţiativa primarului Mihai FRÂNCU, a învăţătorului superior Dionis DANILEVICI şi a preotului Eusebie CONSTANTINOVICI[372].

1896: Biserica Sfântului Nicolai din Pojorâta a fost construită între anii 1896-1900 şi dotată cu un iconostas lucrat de marele sculptor Ioan PÂŞLEA, pe locul unei bisericuţe vechi, care avea, în 1843, 1.177 enoriaşi, păstoriţi de parohul Grigorie CORLĂŢAN. Exista, în 1843, şi o şcoală trivială la Pojorâta. În 1876, paroh era Ştefan CONSTANTIONOVICI, care păstorea 1.469 suflete. În 1907, paroh era Euseviu CONSTANTINOVICI, născut în 1851, preot din 1876, paroh din 1881, iar cantor, din 1888, Iftimie ERHAN, născut în 1855.

1901, Gustav Weigand: „Pe 9 august 1901, dimineața, am mers la Pojorâta[373], aflată la confluenţa văilor Moldovei și Putnei. După cum îmi spune preotul Constantinovici, satul numără aproximativ 1.500 de români, care trăiesc foarte risipiți prin zonă și au sporit cu greu în ultimii 20 de ani, precum și 1.000 de ţipteri germani și 100 de evrei. Am rugat o ţiptereasă, care era cunoscută ca o bună cântăreață, să cânte o melodie germană pentru mine și m-am pregătit pentru o melodie populară veche, pe care să o preia fonograful; dar ţiptereasa a început, foarte modern, cu liedul „Inima mea este o stupină”. Biata femeie nu a putut înțelege de ce am izbucnit brusc în râs. În valea Moldovei nu au mai rămas decât Fundul Moldovei şi Breaza, primul parohie, iar celălalt arondat acestei parohii. După o masă opulentă la preot, acasă, am urmat fermecătoarea vale a Putnei, până am ajuns în satul Valea Putnei[374] sau, așa cum se spune în pronunția locală, *Valea Pucni* (comparați Zlacna, Zlagna în loc de Zlatna, în Transilvania sau *vracniţă*, în loc de *vratniţă* etc.); am coborât din trăsură și am urcat, odată cu ea, încet, în sus, la aproximativ la 1.000 de metri față de nivelul apei, pe muntele dintre Moldova și Bistrița (Mestecăniş – n. n.). La hanul de deasupra, în fața căruia erau șiruri lungi de vehicule, am făcut o scurtă pauză și apoi trăsura a rulat repede, pe drumul bun, care oferă o priveliște splendidă a înălțimilor și a văilor, până aproape că era să se întâmple un accident grav. Frânghia de pe ham s-a rupt și un cal a căzut, o bucată de drum târât, înainte ca trăsura să fie oprită de frână; din fericire, calul nu a suferit răni grave, astfel că, seara, am ajuns la fabrica germană din Iacobeni și, ulterior, la Eisenthal, de lângă Ciotina[375], unde locuiesc predominant românii”[376].

---

[371] Gane, N., *Zile trăite*, Iaşi 1902, p. 75-84
[372] DEŞTEPTAREA, Nr. 4/1895, p. 33
[373] La Pojorâta, a cântat Ioana a lui Costan Flocea, de 14 ani (*Puiculiţă, treci zaplazu*).
[374] La Valea Putnei, a cântat Ioana Papuc (50 ani).
[375] La Ciotina, în Iacobenii românilor, a cântat Vasile Ursan (59 ani).
[376] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

1906: „**Calea ferată locală Pojorâta-Luisenthal** a fost dată, ieri, circulaţiunii cu trenul Nr. 4671”[377].

1907: „În vreme ce Francisc Belegarde şedea liniştit la Viena, „comitelui naţional, împreună cu dl consilier T. V. Stefanelli” s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucşoaia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei”, participând şi la „grandioasa şi impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoşi şi cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atenţiune şi plini de încredere referatele comitetului naţional din Cernăuţi, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însufleţire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Stefanelli”[378]. Dar „pe când se făcea atâta tărăboi straşnic şi foarte scump pentru candidaţii puşi de cărturari, muntenii mergeau, pe jos sau în căruţele lor sprintene, din sat în sat şi stăteau de vorbă *gospodăreşte* cu *ai lor*” [379], şi astfel, deși „n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura”[380], tocmai acel „curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde” a câştigat mandatul şi, „în ziua de alegere, a fost chemat telegrafic de munteni, să vină la Câmpulung, în mijlocul lor. De la gară şi până la locuinţa sa, a fost purtat numai pe braţe şi cuvintele ce le-a rostit alegătorilor români nu le vor uita muntenii nicicând. Contele nu a făcut ca ceilalţi deputaţi, să părăsească ţinutul şi să nu-şi mai arate faţa, ci el s-a aşezat în Câmpulung”[381]. La Pojorâta, Contele Bellegarde a avut 350 voturi, la fel ca Aurel Onciul, iar Stefanelli – doar 31[382].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[383], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la pojorâtenii Casandra LUPU (10 ani în 1913), Teodosia LUPU (24 ani în 1913), Nastasia LUPU (48 ani în 1913), Ileana a lui Ignat FLOCEA (10 ani în 1908) şi Elisaveta GRIGOREAN (16 ani în 1913).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Pojorâta**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată la intersecţia râului Moldova cu pârâul Putna, între Câmpulung şi Fundul Moldovei. Suprafaţa: 100,39 kmp; populaţia: 1.540 locuitori români şi puţini germani şi izraeliţi; religia gr. or. pentru majoritate. Se compune din: 1). satul Pojorâta propriu-zis, care, împreună cu târlele atenanţe, Giumalău, Frumosul, Gura-Pojorâtei, Spărtura şi Valea Stejar, are 1.143 locuitori; 2). cătunele Fundul Pojorâtei, Fundul Putnei, Izvorul, Pârâul Cailor, Peceşti, Podul Rău, Runcul şi Valea Pojorâtei; 3). târla Hirna. Pojorâta se află la unirea celor 2 drumuri: unul districtual, Breaza-Pojorâta, şi altul principal, Iacobeni-Câmpulung. Este staţie de drum de fier a liniei Câmpulung – Vatra-Dornei. Are un oficiu poştal; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Are două societăţi de economie, una românească şi alta germană. Are mori şi ferăstraie însemnate, cu ateliere de industrie de lemn. Aci s-a înfiinţat o colonie germană, la 1805, cu ocazia instalării minelor de aramă şi de fier, la Pârâul Cailor. Aceste mine încetând de a mai exista, locuitorii se ocupă cu ferestegia şi cu agricultura. În locul minelor părăsite s-a înfiinţat aci un stabiliment pentru fabricarea aşa-numitei lâni de lemn. Afară de asta, există aci şi vărniţi însemnate. Localitatea

---

[377] *Apărarea Naţională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuţi, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4
[378] *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuți, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3
[379] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 2
[380] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305
[381] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[382] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305
[383] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

are, pe lângă o poziţie foarte pitorească, şi avantajul că este ferită de vânturi, încât se bucură de o vegetaţie extraordinară, mai ales în pomi roditori. Comuna posedă 128 hectare pământ arabil, 1.664 hectare fânaţuri, 25 hectare grădini, 930 hectare imaşuri, 972 hectare poieni, 6.610 hectare păduri. Se găsesc 151 cai, 873 vite cornute, 2.000 oi, 325 porci şi 62 stupi de albine. **Pojorâta, moşie**, cu administraţie specială, districtul Câmpulung, lângă comuna rurală cu acelaşi nume. Suprafaţa: 4,41 kmp; populaţia: 611 locuitori, în majoritate germani, restul români, izraeliţi, poloni şi alţii; religia romano-catolică pentru majoritate, evanghelică, greco-ortodoxă şi mozaică pentru rest. Are o şcoală cu 1 clasă”[384].

1911: În 1911, la Pojorâta, „la chilometrul 161, se află un izvor de apă pucioasă, în apropiere de şoseaua împărătească. Acest izvor de pucioasă ar aduce mult venit comunei Pojorâta şi ar fi o înlesnire şi un mijloc de ajutorare pentru săteni. S-a constatat că apa pucioasă amintită e cu mult superioară decât cea din Iacobeni”[385].

1915: „Luptele ariergărzilor au continuat şi în 8/21 şi 9/22 ianuarie, pe frontul de la Sunători, Osoi şi Zugreni, iar în 10/23 ianuarie 1915, pe la ora 16, bătălia s-a înteţit, austriecii retrăgându-se în direcţia munţilor dinspre Pojorâta. La Iacobeni, Ciocăneşti şi Mestecani, luptele au fost încrâncenate, iar odată cu zvonul despre mari pierderi ruseşti, prin vecinătatea Mamorniţei au fost zărite, în 10 ianuarie, îndreptându-se spre munţi „două regimente de cavalerie şi un regiment de infanterie” ruseşti[386].

1916: Comunicatul austriac din 12/25 iunie 1916 preciza că, „în Bucovina, trupele noastre au stabilit noi poziţii, între Câmpulung-Iacobeni. Înălţimile de la sud de Berhometh-Viznitz au fost evacuate de noi, fără intervenţia duşmanului”[387]. Începând din 25 iunie, între Cernăuţi şi Odesa a început să circule un tren direct, comunicatul rusesc despre frontul bucovinean vorbind de cucerirea poziţiilor austriece de la Pojorâta, după o luptă de cavalerie, dar şi despre capturarea unor „mari depozite de lemnărie şi 31 de vagoane, părăsite de inamic prin gări”, pe itinerariul Gura Humorului-Raşca[388].

1914-1918: „Infanteristul **George Florea**, Pojorâta, Regimentul 22 Infanterie, rănit”[389].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Câmpu-Lung** făceau parte „Reprezentantul proprietarilor expropriaţi: **Victor Paşcovici**, administrator silvic Pojorâta şi Locţiitor: **Ion Bărgovan**, agricultor, Pojorâta”[390].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[391], **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Ionel Avram**, învăţător, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în **Câmpulung**, condamnat de Trib. Mil. al. Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, 1 an interdicţie, conf. art. 259, 260 c. p.; **Gavrea Valerian**, învăţător, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în Turda, condamnat de Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune,

---

384 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 168
385 REVISTA POLITICĂ, nr. 21/1911, p. 10
386 *Adevărul*, nr. 9997, din 11/24 ianuarie 1915
387 *Adevărul*, 29, nr. 10510, 14 iunie 1916, p. 4
388 *Adevărul*, 29, nr. 10511, 15 iunie 1916, p. 4
389 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
390 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
391 *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

la 3 ani închisoare corecţională şi 1 an interdicţie, conform art. 259, 260 c. p". „**Tribunalul Iaşi**[392]: **Moroşean Gheorghe**, muncitor, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare şi un an interdicţie, conform art. 258, 259 şi 260 din codul penal. / **Arsenie Pop**, muncitor, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la un an închisoare corecţională, conform art. 261 şi 258 din codul penal".

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[393]: **Raia Gavril**, fruntaş, ctg. 1939, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, judeţul Câmpulung, mort la 15 iulie 1941; **Triflea Grigore**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, judeţul Câmpulung, mort la 29 iulie 1941".

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[394]: Gheorghe Ivaşcu, custode, bunul expropriat **pădurea A. Schechter**, comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, salariul lunar 5.000 lei; Ion Ivaşcu, paznic, bunul expropriat **fabrica A. Schechter**, com. Pojorâta, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 1.600".

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Damian Gh. Ioan**, seria 1938, media 7,52, numit în comuna **Pojorâta**, Şc. nr. 3, postul I, jud. Câmpulung"

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[395], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Supelniac Anton, de la Pojorâta, la Breaza".

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[396], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Knauer şi Krauss", cu sediul în Pojorâta; „Talajul Picker", cu sediul în Pojorâta".

1949: Primii directori de şcoli în **Învăţământul elementar, ciclul I**[397]: **Turculeţ Areta**, directoare la Şcoala elementară Pojorâta, Izvor; **Radomschi Titus**, director la Şcoala elementară Pojorâta".

[392] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
[393] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[394] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele
[395] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[396] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[397] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

PRELIPCE

În **4 martie 1652**, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Prelipce”.

1725: În 30 august 1725, Mihai Racoviţă Vodă întăreşte lui Gligoraş Păunel moşiile pe care le avea în acest nord de ţară, inclusiv „câteva părţi din moşia Prilipce”.

1740: În 20 aprilie 1740, Grigori Ghica Vodă trimitea pe Şerban Flondor medelnicer şi pe postelnicul Iuon Stârcea de Tărnauca „să meargă la câteva moşii din ţinutul Cernăuţi ale lui Ion Niculcea viv vel vornic, anume la Chiseleu, Valeva şi Prilipcea, şi, strângând oameni buni, megieşi şi răzeşi de prin prejur, să cerceteze cu deamăruntul dresele ce vor arăta şi, pe mărturiile oamenilor buni, cu toată dreptatea să judece”.

1750: După anul 1750, antreprenorul german Rudolf von Dettykier, care dorise să ridice o fabrică de postav în Polonia, s-a înţeles cu proprietarul satului Prelipce, Manolache, pentru luarea în arendă a unei părţi din moşie, pentru înfiinţarea unei colonii germane, Philippe, cu meseriaşi aduşi din Elbind, din Prusia Orientală şi din Breslau.

1760: Coloniştii germani, sprijiniţi de Dettykier, au ridicat, în 1760, o biserică, o casă pentru şeful coloniei, care urma să se cheme căpitan, şi casele necesare lor. Primul căpitan al coloniei germane din Prelipce a fost Daniel Cristiani, iar primul pastor a fost Feege din Konigsberg, al doilea fiind Johan Iakob Scheidemantel din Saxonia-Coburg-Gotha. Primul director al şcolii nemţeşti a fost Schultz.

1766: Din păcate, Dettykier avea să moară în 1766, iar colonia germană s-a risipit, în sat rămânând doar patru familii nemţeşti, celelalte migrând în Polonia şi în Rusia.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[398], din 1772-1773, înregistrează la Prilipcea, moşie a lui Iordachi sin lui Manoli din Botoşani, „69 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Mihai şi Timoftei, 1 dascăl, Ştefan, 1 jidov, Isacu, 13 case pustii şi 52 birnici, şi anume: Ştefan DUNUŢE, Andronic HIFIVSKI, Dumitru SONICU, Andrii ungurian, Ivan CIURU văcar, Ivan MOCOŞUL, Sămen LABACIU, Ştefan MICOLAI, Ivan LABACIU, Vasili POTOCEUSCHI, Ivan GURALIUC, Andrei HOLIAC, Roman TIHONCIAN, Ivan ALBUL, Hrihor ZBIHLEI, Ignat PEJCO, Iacob zet IRIMIE, Erema COZACIUC, Curilo ŢÂBULCA, Hrihor BOCAN, Hrihor nepot lui BUTUC, Andrei RUBCA, Vasili BUTUC, Ivan zet BORUSIU, Ivan sin BORUSIU, Andrei zet BORUS, Demian HUBINSCHII, Costantin sin DONUŢE, Ivan vătăman, Ivan DUBCOVEŢCHI, Hrihor BOZULEVSCHI, Ivan DUBCOVEŢCHI, Timco HUBEŢCHI, Andrei ciobotar, Petre ZBIHLII, Ivan RÂBACU, Toma FEDICU, Sămen brat dascălul, Vasile SIDORAC, Dănilă SIDORAC, Ivan LOŞAC, Gavril VOITIC, Matei BOIKO, Hrihor SOROŞCHI, Ivan STARCO, Vasili RUBCA, Dănilă a vornicului, Petre LICAVOŢSCHI, Ivan BELSCHII, Dănilă MURUSAC, Ivan SAMONIŞ şi

[398] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 434

Andrei CUŞNIRIU. / Cătunul Luca, „moşie Prilipcii”, avea 12 „toată suma caselor”, însemnând 1 văduvă, FEDOROAII, 4 nemţi, Voine, Feriş, Brahun şi Veizel, şi 7 birnici, adică: Vasili POHVALA, Vasili COZACIUC, Ivan BABIICIUC, Ştefan COBIICIUC, Semen CERNATINSCHI, Fedor PUŢULUIC şi Vasili SOLANCA.

1777: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Prelipce, ctitorită, în 1777, de stolnicul Iordachi MANOLI şi restaurată în 1883, avea, în 1843, 682 enoriaşi, patron bisericesc fiind Dominik von LUKASIEWICZ, iar paroh, Ioan ALEXIEVICI. În 1876, patroni bisericeşti erau Ioan şi Gregor de LUCASIEVICI, iar paroh, Peter BRAHA, numărul enoriaşilor ajungând la 826. În 1907, paroh era Ilie HAUREŞ, născut în 1867, preot din 1896, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Ioan NEPIT, născut în 1843.

1803: În iulie 1803, postelnicul Costachi Manole arenda, pe 8 ani, jumătate din moşia Prilipce lui Christof Negruş, cealaltă jumătate vânzând-o, cu tot cu sătenii din Prilipce şi Luca (6 oameni pentru paza a două bucăţi de pădure), lui Cărste. Printre iobagii moşiei arendate se aflau Zacriţic, Nicolai Popovici şi Halirevici.

1809: În 12 martie 1809, Divanul Domnesc al Moldovei comunica Prefecturii Bucovinei că, după moartea lui Iordachi Manole, Maria, sora jupânesei Catrina, şi soţul ei, Gheorghie Loiz, sunt stăpânii jumătăţii de sat Prilipce, arendată.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, **Prilipce cu Luca**, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka”[399].

1872: Din 1872, funcţiona în sat o şcoală cu 4 clase[400].

1882: Volumul 8, nota 71, pagina CXII. (**Descoperiri de bronz la Prelipce**). „Conservatorul Gutter din Siret a comunicat că, în 1880, un număr mare de obiecte de bronz au fost găsite în planificarea și prelucrarea unui câmp din apropierea Przelipcze din Bucovina, probabil provenind dintr-o groapă distrusă în această lucrare. Unele dintre obiecte au fost găsite pe proprietate privată, iar altele dintre ele, inclusiv o cască și hamul unui cal, se spune că deja se află în Muzeul Lviv (Lemberger Museum). Două lăncii de luptă și un pumnal au fost prezentate Comisiei Centrale, acestea sunt caracterizate printr-o bună conservare. Un topor de luptă, în care gâtul iese în evidență din semicercul tubular, prins cu ajutorul unei verigi speciale și formând un disc special, se găseşte des printre bronzurile Ungariei, dar este de remarcat faptul că centrul nu se formează ca un vârf, ca de obicei . De o frumusețe și perfecțiune deosebită este cel de-al doilea topor de luptă, care se alătură în întregime tipurilor sibiene și caucaziene, deși în Ungaria apar forme conexe celtice“[401].

---

399 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
400 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 31, 1876 p. 83, 1907 p. 90
401 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1890: volumul 16, nota 178. Pagina 258 (**Descoperiri de bronz în Prelipce și Presecăreni**). „Pe lângă rapoartele fostului conservator von Gutter, care formează baza notei 71 din anul 1882 și a notei 121 din anul 1885, domnul R. F. Kaindl (Cernăuți) raportează următoarele: Dintre piesele de bronz din Prelipce (nota 71), care fuseseră deținute în mod privat, a venit, recent, un topor de luptă în cabinetul de antichități al Universității Cernăuți. Acest topor, la fel ca primul din nota citată, se remarcă prin faptul că gâtul său se ridică din tubul arborelui cu ajutorul unui gât special și formează un disc asemănător cu frânghia. Acest disc este circular și merge într-un vârf. Lungimea sa este de 34 cm. Marginea tăietoare are 6,76 cm lățime. După cum se dovedește prin marginile de turnare, toporul a fost turnat într-o matriță formată din două piese simetrice, care s-au împărțit pe direcția tăierii. Conform notei 121 de mai sus, dintre cele 12 piese celtice de bronz, găsite la Presecăreni, în primăvara anului 1885, două au fost duse la Muzeul din Cernăuți sau, mai corect, la Universitatea de acolo. Totuși, aici este acum doar o piesă celtică, faţă de care dimensiunea și descrierea menționate în notă nu se încadrează. Piesa celtică are o lungime de 10,2 cm, iar muchia sa de lățime este de 4,5 cm, în timp ce în notă lungimea este de 11 cm, iar lățimea de 5,5 cm. De asemenea, afirmația generală, conform căreia piesele celtice sunt „decorate cu dungi în formă circulară și în formă de pană ridicată", nu se încadrează pe celticul existent, iar striaţiile (Fig. 5) din Mittheilungen nu corespund, de asemenea, acelei epoci. Prin urmare, în mod evident, descrierea și ilustrația din Nota 71 se aplică doar celticului pierdut între timp; și așa, cel puțin, acest lucru este păstrat în cuvinte și imagini"[402].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Prelipcea** (**Prelipcze**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată la izvorul unui pârâiaş, la o depărtare de 2 km de malul drept al Nistrului, între comunele Luca şi Babin. Suprafaţa: 7,00 kmp; populaţia: 856 locuitori ruteni gr. or. Prin drumuri de ţară, comunică atât cu localităţile con-riverane sus numite, cât şi cu drumul principal Crişceatec-Horodenca (Galiţia). De pe platoul pe care este aşezată Prelipcea este trasată o linie, ce descrie o curbă foarte mare şi merge, parte prin stânci, în jos, spre Nistru. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". Aci se afla şi un pastorat protestant, până la 1775, când a fost desfiinţat. La 1776, aparţinea stolnicului Iordache Manole şi se numea încă Niemcina, numire care, de atunci, a dispărut. A fost întemeiată, în anul 1760, de contele Stanislau Poniatowski, cu colonişti germani, aduşi din Elbing şi Breslau. Gândul lui era să formeze un oraş industrial, însă nu reuşi, încă din 1774 această colonie începu să decadă, iar la 1790 s-a dizolvat cu totul. În această localitate s-au găsit, de repetate ori, obiecte din vârsta preistorică. Din carierele de piatră, ce se găsesc în apropiere, se scot plăci albe şi roşii de gresie. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.693 hectare pământ arabil, 18 hectare fânaţuri, 84 hectare grădini, 145 hectare imaşuri, 210 hectare păduri. Se găsesc 104 cai, 246 vite cornute, 33 oi, 83 porci şi 43 stupi de albine. **Prelipcea, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 5,31 kmp; populaţia: 72 locuitori, ruteni în majoritate, restul poloni şi izraeliţi; rutenii sunt gr. cat., gr. or. şi rom. cat. Cuprinde, pe lângă moşia Prelipcea propriu-zisă, şi târlele: Luh, Lucasivca (Lukasiwka), Slimuziuca (Slimuziwka) şi Vimohiv (Wymohiw)"[403].

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile

---

[402] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

[403] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 169, 170

tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: „**Bela Octavian**, seria 1937, media 7,27, numit în com. Prelipcea, jud. Cernăuţi”[404].

PETRICEANCA

Un cătun al comunei pe care o reprezenta cândva, Camenca, Petriceanca sau Petriceni, are o poveste tulburătoare, finalizată cu o ură românească împotriva românismului, care va rămâne inexplicabilă, câtă vreme ne vom considera istoria infailibilă şi vom tot răstigni destine sub trufia păguboasă a propriei noastre istorii. Povestea satului Petriceanca este, de fapt, cea a Camencăi, dar şi cu nişte individualizări, pe care m-am străduit să le înfăţişez în acest material.

1503, februarie 2, **1520**, 21 august, satul Petriceni este întărit, drept „Camenca pe Siret”, mănăstirii Putna[405].

1638, iunie 10. Soţii Nastasia şi Gligorie Ropceanul cumpără părţi de moşie din Broscăuţi, Storojineţ, Stăneşti şi Petriceni şi primesc întărire domnească pentru ele [Tradus în româneşte de pe o copie germană]. „Noi Vasilie Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei. Iată că a venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri mari şi mici, Nastasia, fata lui Nicolai Selitrar, jupâneasa lui Gligore Ropceanul, şi ne-a arătat:

1). Un zapis de la Grigorie şi Solomon, fiii lui Mătiaş de Sinăuţi, precum au vândut soţului ei Gligori Ropceanul satul Broscăuţi, ţinutul Cernăuţi, pentru 200 taleri bătuţi, în faţa multor oameni megieşi de primprejur, anume Miron de Carapciu, Goian de Jadova, fiii lui Toader, Coste de Lucavăţ, Machidon de Comăreşti şi Ignat.

2). Un zapis de la Vidraşco şi Cârste, fiii Ilincăi, fata lui Coste de Petriceni, precum ea, Anastasia, cu soţul ei, zis mai sus, au cumpărat, de la mai sus amintiţii Vidraşco şi Cârste, fiii Ilincăi, două părţi de moşie din satul Storojineţ, cât li se vor alege în faţa lui Coste şoltuz, cu 12 pârgari din târgul Siret, Goian de Jadova, Coste de Lucavăţ, Berce de acolo, popa Nicoară de Jadova şi în faţa altor oameni buni bătrâni, pentru 100 taleri bătuţi.

3). Un zapis de mărturie de la Simion Mălai, fost vistiernic, Pătraşco pârcălab, Toderaşco Şoldan, Constantin Ciogole, Coce, Vidraşco, Gavrilce de Vascăuţi şi de la alţi oameni buni bătrâni.

4). Un zapis de la Gavril, fiul lui Selenco, Ana, fata Todosiei, sora lui Gavril Selenco$_t$ precum ei au vândut **a patra parte de sat de Petriceni**, ţinutul Sucevei, care parte le-a venit de la unchiul lor sterp, Anton, fiul lui Coste, pentru 36 taleri bătuţi, iar Ana, fata Todosiei, a mai vândut altă parte, partea mamei sale, Nastasiei, jupâneasa lui Gligorie Ropceanul aga, pentru 60 taleri bătuţi, în fata popii Tiron de Măndăcăuţi, Drăgan Văscănel şi a altor oameni buni bătrâni. / Văzând aşadar zapisul lor, iscălit de oameni buni pentru părţile de moşie din satul Broscăuţi, ţinutul Cernăuţi, şi pentru satele Storojineţ, Stăneşti sub codru şi **Petriceni**, ţinutul Suceava, am dat şi am întărit şi de la noi acele părţi de moşie, ca să fie şi de la noi dreaptă ocină şi cumpărătură lor, copiilor, nepoţilor şi strănepoţilor neruşiit în veci, şi nimeni

[404] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[405] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul II / 1519-1662, Cernăuți 1939, doc. 68, pp. 6, 9, 10, 13

să nu cuteze a se amesteca împotriva acestei cărţi a noastre. / Scris în Iaşi, 10 Iunie 7146. / Domnul însuşi a poruncit. / Marele logofăt a iscălit. Borăleanul” (Arhivele Statului Cernăuţi, pachetul Broscăuţi, unde se găseşte copia germană. Zapisul nr. 3 se referă la satul Stăneşti, ţinutul Suceava)[406].

1760, iunie 25: Domnul ţării întăreşte lui Ştefan, fiul lui Andoni, a patra parte de Petriceni, ţinutul Sucevii (Tradus în româneşte după o copie germană). / „Noi Ioan Teodor Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovii. Am dat scrisoarea domniei mele lui Ştefan, fiul lui Andoni, ca să fie puternic a stăpâni şi a apăra a sa dreaptă ocină şi moşie, anume a patra parte de sat de Petriceni, la apa Siretelui, ţinutul Sucevii, zicând că o are de la strămoaşa sa Ropceniţa agoaie, de aceea să ia de a zecea din câmp, din fânaţe, din prisăci, anume din 50 de stupi unul, iar dacă va fi mai puţin de 50, atunci să ia de fiecare stup 1 parale, din pomete şi grădini cu legume, din tot locul toate veniturile, după obicei, şi nime să nu se ridice împotriva acestei scrisori a domniei mele, iar cine va avea ceva împotrivă, unul ca acela să aducă dresele şi să vie la divan. Aceasta poruncim. / 25 Iunie 7268. / Marele logofăt a cetit”. (Din Arhivele Statului Cernăuţi, Liber Granicialium VII, pag. 458, şi pachet Petriceni, unde se află copia germană)[407].

1760, iulie 11: Ioan Calimah întăreşte mănăstirii Putna moşiile Dubova, Tereblecea, Camenca, Petriceni, Tomeşti, Carapciu, Cupca, Cuciurul-Mare, Cleşcăuţi şi Ropce. „Noi Ioan Theodor Voevod bojiiu milostiiu gospodar zemli moldavscoi. Dat-am carte domnii meale cuviosului ig(umen) şi tot soborului sfintei măn(ă)stiri Putnii să fie volnici cu carte domnii meale a stăpâni şi a zăciui aceste moşii, anume Dubova, Tereblece, Camănca, Petrecenii şi Camănca, ce are pricin(ă) cu Volcinceştii; Tomeştii i Carapciu i Cupca i Cuciurul i Clăşcăuţii i Ropce, care aceste moşii toate păn acmu după scrisori ce are mănăstirea le-au stăpânit, acmu fiind că să întind unii şi alţii cu moşiile ce au pen pregiur şi aceste moşii şi pentru că s-au făcut carte domnii meale ca să să hotărască toate aceste moşii am dat domniea mea voe părinţilor călugări dela mănăstirea Putna ca până să vor hotărî şi să vor alege moşiile aceste să stăpânească călugării şi să ia de a zăcea din toate ce să vor lucra pe acele moşii, tot pe unde au stăpânit şi păn acmu, şi pe urmă, după ce să vor alegea moşiilea de pe unde vor fi luat călugării cu stăpânirea mai mult, vor da înapoi, într-alt chip să nu fie, că aşa iaste poronca domnii meale, însă dejma ce să va strânge să stea păn să vor hotărî depe locurile acele ce vor fi cu pricină. / Let 7268, Iuli 11. / Proci vel logof.” (Original, hârtie, pecete mică roşie, arhiva mitropoliei Cernăuţi 5 lit. E. / Alte documente: / 1). 1754, Oct. 20: Petre Cheşco mare căpitan a mers la Tomeşti, țin. Sucevii, a mân. Putna, care-i în hotar cu moşia Fărceni (Prisăcăreni – n. n.) a lui Gheorghi Volcinschi. A scos din pământ o piatră, ce era în vârf de deal despre Fărcenii, sub piatră a găsit cărbune, apoi a mers un colţ la un stejar cu buor, la casele Suce-venilor, la Movila în şes, Fântâna putredă în poiana peste Siretele mic, până în gura părâului Huma, la hotarul Cupcei. Acesta este hotarul Tomeştilor. Satul a dispărut – Arh. Stat. Cernăuţi, pachetul Putna)[408].

1762, iulie 2: Vasilie Başotă stolnic prezintă hotarnica satului Hliboca a postelnicului Gheorghe Turculeţ, printre repere aflându-se „hotarul Petricenilor, hotarul Făcenilor”, deci al Presecărenilor[409].

[406] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 114, pp. 220, 221
[407] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul I / 1507-1653, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 219, 220
[408] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 221, 222
[409] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul III / 1573-1720, Cernăuți 1939, note de subsol, p. 63

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordănești, **Camenca cu Petriceanca**, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuţi pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomeşti, Zadova”[410].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Petriceanca**, cătun, pendinte de comuna rurală Camenca, ditrictul Siret. Are 123 locuitori ruteni şi români gr. or. Este aşezată pe malul sting al Siretului, aproape de comuna Suceveni (districtul Storojineţ). Aci se bifurcă drumul districtual ce vine de la Cerepcăuţi, o ramură apucând spre Suceveni şi alta la Hliboca”[411].

1910: „Petriceanca, o atinență a comunei Camenea, n-are şcoală, cu toate că, având în fiecare an peste 80 copii, care suni apţi pentru școală, ar trebui să aibă, conform legii, de mult cel puțin o şcoală de o clasă. Aceasta o ştiu şi diregătoriile competente, căci de mai multe ori au fost deja comisiuni, în frunte cu căpitanul (prefectul – n. n.) din Sirete, în sătişorul acesta, ca să înființeze și aici o şcoală. Însă ce folos! Ţăranii din Petriceanca, care cunosc mai că toţi limba română şi sunt români buni, au declarat, totdeauna, că vor numaidecât şcoală curat română, ceea ce stăpânirea nu vrea să le conceadă. Toate stăruinţele deputatului rus Spenul (urmașul noierilor moldoveni Spânul – n. n.) şi ale altor ucraini au fost până acuma zadarnice să-i aducă pe locuitorii din Petriceanca la altă minte. De aceea nu vrea stăpânirea să zidească o şcoală în Petriceanca. Ba un domn din căpitănia din Sirete a şi spus ţăranilor în fată că, cât timp vor cere şcoală cu limba română, nu vor căpăta-o. Ce face însă baronul Hormuzachi, deputatul Siretului? Oare nu e Domnia sa în stare să facă paşii necesari ca actele privitoare la şcoala din Petriceanca să nu doarmă somnul lor de veci? Sau poate nici nu ştie Domnia sa că există o atinență Petriceanca, care cere şcoală cu limba română, de cinci ani de zile?”[412].

1911: „E un sat în districtul Siretelui, în vecinătatea satului Camenca. Se deosebeşte prin aceea că încă n-are şcoală, pe când aproape toate satele au cel puţin o şcoală, dacă nu două sau trei. Şi să nu se creadă că locuitorii din Petriceanca nu sunt dornici de şcoală, da, ei au cerut-o de repetate ori, de şase ani tot cer şcoală şi încă n-a fost ascultată cererea lor. Odată se miluiseră forurile şcolare şi-au trimis comisari la faţa locului, spre cercetare. S-a constatat motivată cererea locuitorilor şi, spre bucuria lor, s-a luat chiar hotărârea a se înfiinţa o şcoală, şcoală ruteană, însă pe care locuitorii n-au vrut să o primească. Ei cer şcoală românească, dar guvernul nu vrea nici să-i audă, şcoală rusească ar căpăta îndată, românească defel. Iată încă un exemplu de sprijinirea rutenilor pe terenul şcolar şi de asuprire a elementului românesc de către cârmuire. Şi apoi e mirare dacă poporul a pornit o acţiune de a-şi deschide singur şcoale româneşti, luând adesea asupra sa mari cheltuieli şi aducând jertfe de tot felul, numai să aibă şcoala ce o doreşte el şi nu ceea ce voeşte guvernul să-i impună. / Şi-au încercat oamenii din Petriceanca norocul pretutindeni, s-au adresat la deputaţii români, la inspectorul de ţară, care a fost singur, o dată, la faţa locului, dar în zadar, nu e chip a stoarce de la guvern o şcoală românească pentru Petriceanca. Acum nu le rămâne alta bieţilor săteni decât să-şi deschidă măcar o şcoală privată şi credem că acuma guvernul nu va căuta să le oprească şi aceasta. În

---

410 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
411 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 161
412 *Revista Politică*, Nr. 11, Anul VI, 25 decembrie 1910, p. 3

scopul înfiinţării unei şcoale private a ţinut „Şcoala Română" din Cernăuţi, Duminică, în 22 Octombrie, o adunare la Petriceanca. / Din partea comitetului societăţii au participat dl prof. Alexandru Buga şi Iancu Cuparencu. Adunarea a avut loc în localităţile dlui Isidor cav. de Mănescul, mare proprietar în Petriceanca, care este iniţiatorul adunării. Au participat, din împrejurime: administratorul parohial dl Mihai Corduş, superiorul Nicoară, cantorul Şindelar din Camenca, din Hliboca dl Procopie Horăbeţ şi conducătorul şcolei româneşti Forgaci. După vorbirile delegaţilor „Şcoalei Române", a primit poporaţiunea din Petriceanca, cu mare entuziasm, propunerea ca să se înfiinţeze în loc o şcoală privată pentru învăţarea limbii româneşti. Întreaga comună şi-a înscris copiii la şcoala românească, care se va deschide în curând. Puterea didactică o plăteşte „Şcoala Română", de local şi celelalte trebuincioase se vor îngriji gospodarii din Petriceanca singuri, în frunte cu vrednicul român **Vasile Sidoriac**. Deci, într-un ceas bun şi Dumnezeu să le ajute"[413].

1912: „Noi, românii din Petriceanca, declarăm că arătarea făcută la prefectura din Sirete de păcătosul primar Şerban din Camenca, că în Petriceanca există o şcoală românească la o poporațiune ruteană, că şcoala aceasta a produs nemulţămire la popor, care a înaintat plângere la primăria din Camenca, este o minciună gogonată. Noi suntem români şi la rugarea noastră Societatea „Şcoala Română" ne-a deschis un curs românesc. Când s-au prezentat, în 22 Octombre, din partea „Şcoalei Române", prof. Dr. Iancu cav. de Cupărencu şi Alexandru Buga, pentru a deschide un curs românesc, am declarat că noi, toţi, suntem români, că voim şcoală românească şi că ne luptăm de 6 ani pentru o atare şcoală. În fine, am căpătat-o, mulţămită domnilor de la conducerea „Şcoalei Române" şi ne bucurăm cu progresul ce-l fac copiii noştri la şcoala românească. Dumneata, domnule Şerban, să ne laşi în pace şi să nu te prosteşti, pentru că noi nu suntem obligaţi, din cauza apei, a trimite copiii la şcoala din Camenca, nici n-avem lipisă pentru cursul românesc de oarecare licenţă"[414].

1913: „De doi ani susţin românii, cu mare greutate, o şcoală particulară la Petriceanca, o atinenţă a comunei Camenca. Aici avea să se activeze o şcoală publică, dar pentru că poporul cerea ca şcoala publică să fie românească şi consiliul şcolar voind să ocrotească o şcoală rutenească, de aceea, până astăzi, afacerea şcoalei din Petriceanca a rămas nerezolvată. Au umblat gospodarii cerşind, prin 6 ani, şcoală românească pentru Petriceanca, dar zadarnică le-a fost truda, stăpânirea, probabil la îndemnul lui O. Popowicz, nu voia nici să ştie nimica de aceasta. În sfârşit, văzând oamenii că rămân fără de şcoală, s-au pus la cale să-şi alcătuiască o şcoală particulară românească şi societatea „Şcoala română" din Cernăuţi le-a sărit în ajutor şi le plăteşte învăţătorul. Gospodarii sunt mulţămiţi că au măcar atâta şi că copiii lor nu rămân fără carte. Dar, la urma urmei, îşi gândesc de ce adică să nu li se dea o şcoală publică, căci doară ei plătesc biruri pentru susţinerea şcoalelor. S-au adresat, deci, iară către căpitănie, cu rugămintea să li se facă şcoală publică. Căpitănia a trimis pe aceasta pe un comisar, care să cerceteze la faţa locului ce fel de şcoală cere poporul: românească sau rusească. Comisarul sosit la Petriceanca cercetă cu amănuntul ce populaţie are sătişorul, românească sau rusească, şi întreabă pe fiecare tată sau mamă ce şcoală ar dori să aibă. Toţi, pe rând, au glăsuit că vor şcoală românească, ca cea particulară, ce o au ei acuma. Încheind comisarul proces verbal la faţa locului, a constatat, pe baza cercetărilor făcute, că 35 de familii au cerut şcoală românească şi numai două s-au găsit, în tot satul, care au dorit şcoală ucraină. / Oamenii s-au bucurat mult, când au văzut că un slujbaş împărătesc îi trage cu amăruntul la protocol şi aveau toată nădejdea că, în sfârşit, vor căpăta şcoala dorită. Dar abia a plecat comisarul la Siret şi învăţătoriul ucrain din Camenca, aflând despre cele petrecute la Petriceanca, s-a pus la sfat cu **primarul** renegat **Şerban** cum ar putea zădărnici înfiinţarea şcoalei româneşti din

[413] *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 19, Anul I, 3 noiembrie 1911, pp. 230, 231
[414] *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 5, Anul II, 20 iunie 1912, pp. 76, 77

Petriceanca. După sfat, s-au apucat zdravăn la lucru. / Învăţătorul şi cu vornicul renegat au mers la Petriceanca şi s-au legat de capul oamenilor, ca să revoce ceea ce au dat la protocol înaintea comisariului. Pentru a câştiga mai lesne pe oameni pentru şcoala ucraină, au început propagatorii ucrainismului să-i îmbete cu rachiu. Şi le-au dat atâta de băut, până aceştia nu mai ştiau ce fac. I-au încărcat apoi în căruţe, 12 la număr, şi i-au dus la Siret, ca să dea la protocol că cer şcoală rusească şi nu românească. Le-au făgăduit şi câte două coroane bacşiş, pe lângă toate. Oamenii aceştia, scoşi din minţi cu otravă alcoolică şi cu argintul lui Iuda, se sprijineau de păreţi, neputându-se ţine în picioare, aşteptau să fie traşi la protocol, dar căpitanul, văzându-i într-aşa stare – rachiul puţea de la trei poşte de la dânşii – i-a alungat acasă şi aşa au rămas ucrainii cei păcăliţi. / Dar ei tot nu se lasă învinşi. Văzând că n-au reuşit cu rachiul, s-au pus să protesteze în consiliul şcolar districtual contra înfiinţării şcoalei româneşti. N-au putut aduce nici un motiv serios contra, dar măcar au votat contra. Toţi ceilalţi membri ai consiliului şcolar districtual însă au primit propunerea pentru înființarea școalei românești la Petriceanca. Să vedem acuma cum se va rezolva afacerea în consiliul școlar de țară”[415].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret**făcea parte, ca locţiilor, şi „**Ion Panţir**, agricultor, Petriceni”[416].

1920: „**Deciziune de expropriere No. Agr. 479/20**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Siret, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 433, **Petriceni** (Camenca), din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 482 ha 83 a 67 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[417].

1941: „**Zahariuc T. Ilie**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ, sub regimul sovietic, a adus, în public, injurii neamului românesc, lăudând, în acelaşi timp, poporul rusesc”[418]. „**Eugen P. Grijiuc**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ, „în iunie 1940 a primit cu mare bucurie trupele ruseşti, iar după:, această dată a făcut propagandă antiromânească; **Fediuc Vasile**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ, „ca funcţionar al regimului comunist, a contribuit la deportarea mai multor locuitori şi a făcut propagandă pentru înscrierea în colhoz şi înzestrarea armatei roşii”[419]. „**Cuzec Dumitru**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ, sub regimul sovietic a adus ofense armatei române, lăudând, în acelaşi timp, armata roşie, şi s-a exprimat în public că Bucovina este a bolşevicilor”[420]. „**Tănase Lazurea**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ**,** „fiind funcţionar al regimului sovietic, s-a exprimat adesea în public că de 20 dc ani aşteaptă pe bolşevici şi că e bucuros că au plecat românii; **Mandiuc Mihai**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineţ, „fiind, sub regimul sovietic, miliţian şi membru în organizaţia „Comsomol”, a luat parte la arestările locuitorilor români, care au fost apoi deportaţi, şi s-a exprimat în public că românii nu vor mai veni în Bucovina de Nord, spunând că va omorî pe românii care susţin contrariul”[421].

1941: Printre primii Eroi ai României Mari se numără şi „**Lazurca Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Petriceni**, judeţul Storojineţ, mort la 6 iulie 1941”,

---

415 *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 5, Anul III, 22 august 1913, pp. 68, 69
416 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
417 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70
418 *Monitorul Oficial*, nr. 156 din 8 iulie 1942, pp. 5621-5623
419 *Monitorul Oficial*, nr. 170 din 24 iulie 1942, pp. 6188-6192
420 *Monitorul Oficial*, nr. 171 din 25 iulie 1942, pp. 6229-6235
421 *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466

conform Listei Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[422].

PRESECĂRENI

Numit în vremurile vechi Fărceni, apoi Prisăcăreni sau Presecăreni, vânturat dintr-o mână într-alta, drept firimitură scăpată printre degetele egumenilor de la Putna şi Dragomirna, satul Presecărenii şi-a păstrat, totuşi, un statut răzăşesc, care parcă ar descinde din vremurile ancestrale ale găleţilor de bronz ale civilizaţiilor care au trecut sau poate că au şi locuit prin aceste locuri, în care tainele sacre ale pământului încă nu au fost cu adevărat aflate.

1654, martie 22. Gheorghe Ştefan Voievod întăreşte mănăstirii Dragomirna, printre satele din „privilegiile şi scrisorile de danie ce s-au pierdut, în urma jafurilor cazacilor" şi satul **Fărceni**, cum s-au numit, în vechime, **Prisăcărenii**[423].

1760, iulie 11: Ioan Calimah întăreşte mănăstirii Putna moşiile Dubova, Tereblecea, Camenca, Petriceni, Tomeşti, Carapciu, Cupca, Cuciurul-Mare, Cleşcăuţi şi Ropce. „Noi Ioan Theodor Voevod bojiiu milostiiu gospodar zemli moldavscoi. Dat-am carte domnii meale cuviosului ig(umen) şi tot soborului sfintei măn(ă)stiri Putnii să fie volnici cu carte domnii meale a stăpâni şi a zăciui aceste moşii, anume Dubova, Tereblece, Camănca, Petrecenii şi Camănca, ce are pricin(ă) cu Volcinceştii; Tomeştii i Carapciu i Cupca i Cuciurul i Clăşcăuţii i Ropce, care aceste moşii toate păn acmu după scrisori ce are mănăstirea le-au stăpânit, acmu fiind că să întind unii şi alţii cu moşiile ce au pen pregiur şi aceste moşii şi pentru că s-au făcut carte domnii meale ca să să hotărască toate aceste moşii am dat domniea mea voe părinţilor călugări dela mănăstirea Putna ca până să vor hotărî şi să vor alege moşiile aceste să stăpânească călugării şi să ia de a zăcea din toate ce să vor lucra pe acele moşii, tot pe unde au stăpânit şi păn acmu, şi pe urmă, după ce să vor alegea moşiilea de pe unde vor fi luat călugării cu stăpânirea mai mult, vor da înapoi, într-alt chip să nu fie, că aşa iaste poronca domnii meale, însă dejma ce să va strânge să stea păn să vor hotărî depe locurile acele ce vor fi cu pricină. / Let 7268, Iuli 11. / Proci vel logof." (Original, hârtie, pecete mică roşie, arhiva mitropoliei Cernăuţi 5 lit. E. / Alte documente: / 1). 1754, Oct. 20: Petre Cheşco mare căpitan a mers la Tomeşti, țin. Sucevii, a mân. Putna, care-i în hotar cu moşia **Fărceni** (**Prisăcăreni** – n. n.) a lui Gheorghi Volcinschi. A scos din pământ o piatră, ce era în vârf de deal despre Fărcenii, sub piatră a găsit cărbune, apoi a mers un colţ la un stejar cu buor, la casele Suce-venilor, la Movila în şes, Fântâna putredă în poiana peste Siretele mic, până în gura părăului Huma, la hotarul Cupcei. Acesta este hotarul Tomeştilor. Satul a dispărut – Arh. Stat. Cernăuţi, pachetul Putna)[424].

1762, iulie 2: Vasilie Başotă stolnic prezintă hotarnica satului Hliboca a postelnicului Gheorghe Turculeţ, printre repere aflându-se „hotarul Petricenilor, hotarul Făcenilor", deci al Presecărenilor[425].

[422] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[423] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul II / 1519-1662, Cernăuți 1939, doc. 68, pp. 138, 139
[424] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 221, 222
[425] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul III / 1573-1720, Cernăuți 1939, note de subsol, p. 63

1794, octombrie 20/31: „Toader Holubei înzestrează pe fiica sa, Antimiţa, căsătorită cu Antohi Volcinschi din Prisăcăreni”.

1803, august 25: „Manolachi V[426]olcinschi şi primul său soţ, Aniţa, născută Paladi, au următorii copii: Ioniţă, Măriuca căsătorită cu Toma Rinie, şi Casandra. Le dau ca să stăpânească frăţeşte părţi de moşie la **Presăcăreni**, Stroieşti, ian din moşiile Aniţei, Zamostie şi Godineşti (Copie Liber Testamentorum II, p. 278)”[427].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordăneşti, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuţi pe Siret, **Prisăcăreni**, Ropcea, Suceveni sau Pomeşti, Zadova”[428].

1885: Volumul 11, nota 121, pagina CXII (Bronzuri celtice din Prisăcăreni) „Conservatorul Gutter aflase, prin agenții săi, că, în satul Kupka, a fost aflată o piatră de temelie a bisericii foarte veche, iar în plus, că la Prisăcăreni s-a găsit o importantă unealtă de bronz. Acest lucru l-a determinat să viziteze acest site, pentru a putea analiza și pentru a organiza transportul pieselor. Pe data de 4 mai 1885, el s-a deplasat la Prisăcăreni, s-a dus la locul descoperirii din pădure și a văzut, la câțiva metri de la intrarea nordică în pădure, pe o arătură întinsă, locul unde o căldare de bronz, puternic deteriorată, a fost sfâșiată de plug. La mijloc, se afla o urnă umplută cu cenușă, înconjurată de douăsprezece unelte celtice de bronz. Căldarea și urna au fost distruse complet de plugari. Conservatorul nu a reușit să obțină decât două unelte celtice pentru Muzeul de Stat din Cernăuți. Acelea sunt în stare foarte bună, patinate în verde, iar toporul, de la orificiul cozii, la muchie, are 11 cm lungime și tăişul 5 1/2 cm lățime, fiind decorat cu dungi circulare și în formă de pană ridicată“[429].

1890: volumul 16, nota 178. Pagina 258 (Descoperiri de bronz în Prelipce și Presecăreni). „Pe lângă rapoartele fostului conservator von Gutter, care formează baza notei 71 din anul 1882 și a notei 121 din anul 1885, domnul R. F. Kaindl (Cernăuți) raportează următoarele: Dintre piesele de bronz din Prelipce (nota 71), care fuseseră deținute în mod privat, a venit, recent, un topor de luptă în cabinetul de antichități al Universității Cernăuți. Acest topor, la fel ca primul din nota citată, se remarcă prin faptul că gâtul său se ridică din tubul arborelui cu ajutorul unui gât special și formează un disc asemănător cu frânghia. Acest disc este circular și merge într-un vârf. Lungimea sa este de 34 cm. Marginea tăietoare are 6,76 cm lățime. După cum se dovedește prin marginile de turnare, toporul a fost turnat într-o matriță formată din două piese simetrice, care s-au împărțit pe direcția tăierii. Conform notei 121 de mai sus, dintre cele 12 piese celtice de bronz, găsite la Presecăreni, în primăvara anului 1885, două au fost duse la Muzeul din Cernăuți sau, mai corect, la Universitatea de acolo. Totuși, aici este acum doar o piesă celtică, față de care dimensiunea și descrierea menționate în notă nu se încadrează. Piesa celtică are o lungime de 10,2 cm, iar muchia sa de lățime este

[426] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul IV / 1720-1745, Cernăuți 1938, note de subsol, p. 233
[427] Balan, Teodor, *Documente bucovinene,* Volumul IV / 1720-1745, Cernăuți 1938, note de subsol, p. 225
[428] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[429] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

de 4,5 cm, în timp ce în notă lungimea este de 11 cm, iar lățimea de 5,5 cm. De asemenea, afirmația generală, conform căreia piesele celtice sunt „decorate cu dungi în formă circulară și în formă de pană ridicată", nu se încadrează pe celticul existent, iar striaţiile din Mittheilungen nu corespund, de asemenea, acelei epoci. Prin urmare, în mod evident, descrierea și ilustrația din Nota 71 se aplică doar celticului pierdut între timp; și așa, cel puțin, acest lucru este păstrat în cuvinte și imagini"[430].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Presecărenii**, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe ţărmul stâng al Siretului, aproape de confluenţa celor două Sirete. Suprafaţa: 4,19 kmp; populaţia: 674 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumurile districtuale Storojineţ-Petriceanca şi Carapciu-Oprişeni; haltă a liniei ferate Berhomet-Hliboca. Ţine de şcoala populară din Carapciu; are o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul", având sub dependenţa sa biserica filială din Carapciu şi cătunele Strâmtura şi Deleni. Aci, pe valea Siretului, s-au găsit numeroase obiecte din epoca de piatră şi de bronz. Are o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.061 hectare pământ arabil, 150 hectare fânaţuri, 6 hectare 50 ari grădini, 110 hectare imaşuri, 765 hectare păduri. Se găsesc 27 cai, 277 vite cornute, 44 oi, 76 porci, 73 stupi de albine. **Presecărenii, moşie**, cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 18,08 kmp; populaţia: 87 locuitori, în majoritate români, religia gr. or. pentru majoritate, mozaică şi rom. cat. pentru rest"[431].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Infanteristul **Ion Ciobotar**, Prisăcăreni, Regimentul 22, rănit"[432].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit" pe anul în curs, cârciumari faimoşi, precum Moses Hausknecht şi Moses Gottlieb din Storojineţ, dar şi marele proprietar din Prisăcăreni, Dr. **Radu Grigorcea**, care avea propriile lui crâşme, comisarul superior al gărzii financiare din Storojineţ Klemens Rudnicki, inginerul Adrian Onciul, administratorul de percepţie Berl Herbst, agronomul Teodor Kozma din Storojineţ şi primarul Pătrăuţilor pe Siret Ilie Stefuriac[433].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Grigorcea Alexie** şi **Dr. Radu cav. de**, Prisăcăreni, compatroni[434].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[435], următorii învăţători şi învăţătoare: Moscalie Maria, comuna **Prisăcăreni**, Sălişte, jud. Storojineţ, media 7,12".

---

430 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
431 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 170
432 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
433 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
434 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
435 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

PUTILA

Atestată documentar în **1501**, „când au aşedzat pace Ştefan-vodă cel Bun cu leşii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leşi. Şi au dăruit craiul leşescu Tăutului aceste sate la margine: **Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijniţa, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuţii, Voloca**. Toate acestea le-au dăruit craiul leşescu Tăutului logofătului. Şi au pus hotar apa Cirimuşul, întru o duminică dimineaţa”[436], Putila a fost, ulterior, populată cu huţani, devenind, în timp, cel mai important centru bucovinean al acestei culturi munteneşti.

1680: În 1 aprilie 1680, Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, moşteneşte „din giumătate de sat Putila giumătate… cu tot vinitul în tot locul şi cu vecini”, cumnaţilor ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Ţintă, Costaşco căpitanul Turculeţu şi Trinca, revenindu-le „din Putila, din giumătate de sat, giumătate”.

1704: În 22 septembrie 1704, starostele de Cernăuţi restituie căpitanului Apostol Chirgheci din Putila un sfert de sat, pe care îl ţinuse, fără drept, Gheorghiţă Goean.

1754: În 11 iunie 1754, fraţii Nicolae şi Dumitraş Gafenco obţin uric de la Matei Ghica Vodă pentru părţile lor de moşie din Putila.

1759: A opta parte din satul Putila, care fusese a lui Dănilă Giurgiuvean, era moştenită, încă din 1759, de feciorii lui Giurgiuvan, Tănase şi Toader.

1764; În 24 august 1764, mazilul cernăuţean Ion Flondor se plângea lui Grigore Alexandru Ghica Vodă împotriva lui Cuziuc Gheorghi, „care a luat venitul unor oameni ai săi din Putila”. Ion Flondor era ginerele lui Gheorghi Arapu şi al jupânesei Alexandra, cu care a avut o judecată, în 27 martie 1765, pentru nişte robi ţigani.

1772: În 21 august 1772, Ion şi Toader Flondor se judecă cu vatamanul Toma Bezuşco pentru nişte locuri în Putila.

1784: În 16 noiembrie 1784, partea din Putila a răposatului Iuoniţă Flondor rămâne pentru a fi stăpânită frăţeşte, fiilor lui mai mari, Vasilie şi Gheorghie. Toader Flondor, care stăpânea a opta parte din Putila, „cunoscând cum că aproape este hotarul vieţii”, lăsa acea moşioară, în 12 februarie 1798, jupânesei lui, Aniţa, apoi, în 22 ianuarie 1800, nepoţilor săi de frate, Vasilie şi Dumitrache, feciorii lui Ion Flondor, şi Iordachi, urmaşul lui Gheorghe Flondor.

1817: Huţanii din Putila s-au făcut cunoscuţi Curţii imperiale din Viena încă din 1817, când trimiteau jalbă împăratului Francisc I împotriva unor măriri de impozite, apoi în anii 1843-1844, când 22 sate huţăneşti s-au răsculat, printre liderii huţanilor numărându-se nume legendare, precum Luchian Cobiliţă, Ivan Halitsia sau Iosip Byrlou.

---

[436] ION NECULCE, *O samă de cuvinte*, Junimea 1972, p. 10

1863: Din 1863, funcţiona la Putila o şcoală cu 4 clase[437].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnița – **Putila cu Stroroneț** (district), Chiseliţeni, Toraki și Sergi, Plosca, Dihteniţa, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jabloniţa, Koniatyn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni"[438].

1884: Biserica Sfântului Nicolae din Putila, construită din lemn, în 1884 şi sfinţită în 1885, pe un teren donat de prozatorul ucrainean Iuri FEDKOVICI (1834-1888), care îşi avea casa părintească, transformată ulterior în muzeu, în Putila, îl avea paroh, în 1907, pe Orest KOZAK, născut în 1859, preot din 1886, paroh din 1889, cantor fiind, din 1902, Emilian POPOVICI, născut în 1902. În 1843, exista o bisericuţă a Sfintei Parascheva la „Ustie Putilla", ctitorită de Mihail de ROMAŞCAN, dar postul de paroh al celor 574 enoriaşi era vacant. În 1876, bisericuţa aceasta, cu 609 enoriaşi, se afla sub patronatul lui Gudenus GORDIAN, paroh fiind Leon DIACONOVICI.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „Putila, târguleţ, vezi Storoneţ-Putila şi Ustie-Putila. **Storoneţ-Putila**, comună rurală, districtul Vijiniţa, al cărei centru e aşezat la confluenţa pâraielor cu acelaşi nume, între Sergieni şi Torachi. Suprafaţa: de 69,34 kmp; populaţia: 1.656 locuitori ruteni, de religie gr. or., şi ceva izraeliţi. Se compune din două sate: 1). Storoneţul, care, împreună cu târlele Hrabusna şi Porculeni, numără 943 locuitori, şi de care depind cătunele Brama sub Sadom, Bocaci, Ţibeni, Maximeţ şi Riza Praleni, împrăştiate pe dealuri învecinate; şi 2). Putila, cu 389 locuitori, şi care se compune din cătunele Bucovăţu, Hrabusna, Porculeni şi Zabje, precum şi din târla Zhareţ, tot pe dealuri. Partea centrală a comunei e străbătută de drumul districtual Vijnita-Seletin. Are un oficiu telegrafo-poştal; o şcoală populară, cu 2 clase, şi 2 biserici, una gr. or., cu hramul „Sfântul Nicolae", şi alta gr. cat. Depindea, odinioară, de Câmpulungul Rusesc. Încă de la ocuparea Bucovinei, era sediul unei judecătorii de ocol, având o perceptorie şi alte oficii mai mici. Aci se află mai multe bănci de credit şi o casă de economie. Populaţia, compusă din huţani şi, în centrul localităţii, aproape numai din evrei, se ocupă cu prăsila vitelor, cu plutăritul şi cu industria lemnăriei. Comuna posedă 232 hectare pământ arabil, 1.769 hectare fânaţuri, 17 hectare grădini, 811 hectare imaşuri, 255 hectare poieni, 4.712 hectare păduri.

Ustie-Putila (**Gura-Putilei**), comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată la confluenţa râului Putila cu Ceremuşul. Suprafaţa: 26,86 kmp; populaţia: 798 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se compunde din 2 sate, şi anume; Ustie-Putila, reşedinţa comunei, cu 558 locuitori, şi Biscău. Satul de reşedinţă e străbătut de drumul districtual Vijniţa – Storoneţ-Putila; are un oficiu poştal, o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfânta Paraschiva". La 1776, o găsim existând sub aceiaşi numire. Aproape de confluenţa Putilei cu Ceremuşul, se află o stâncă ascuţită, pe care poporul o numeşte „Bâscău". Populaţia, formată din huţani, se ocupă cu prăsila de vite, cu stânăria, cu exploatarea pădurilor şi cu plutăritul. Comuna posedă 62 hectare pământ arabil, 513 hectare fânaţuri, 8 hectare grădini, 183 hectare imaşuri, 1.832 hectare păduri. Se găsesc 57 cai, 231 vite cornute, 632 de oi, 131 porci, şi 18 stupi de albine. **Putila, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Vijniţa. Suprafaţa: 80,80 kmp; populaţia: 101 locuitori germani, ruteni, poloni şi izraeliţi, religia rom. cat., gr. or., gr.

[437] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 59, 1876 p. 101, 1907 p. 116
[438] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

cat. şi mozaică. Se compuue din următoarele moşii: Dihtineţ, Dolhopole, Iabloniţa, Coniatin, Plosca, Sergieni, şi Storoneţ”[439].

1912: „**Fondul religionar**, după cum am afirmat odată, e cel mai mare proprietar de pământ din Bucovina; deci e şi natural dacă e patron în 122 parohii. Din tabelă e mai evident că latifundiile fondului religionar sunt situate, în cea mai mare parte, în regiunile locuite de români (Câmpulung, Rădăuţi, Humor, Vicovele etc.) şi numai puţine în cele rutene (Nistru, Ceremuş, Putila etc.)… În Câmpulung, spre exemplu, afară de patronatul fondului, nu există alt patronat. Dar ce s-a spus aici de Câmpulung şi Rădăuţi nu se poate spune şi despre Putila, cu toate că nici aici nu aflăm măcar un singur patron român, în realitate nici n-ar putea să fie, fiind numărul românilor în această parte a ţării aproape disparent”[440].

1914-1918: „**Ion Carabka a lui Ştefan**, născut în **Putila**, la 9 iunie stil vechi 1886, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la oaste şi n-a mai dat despre el, din toamna anului 1914, nici o ştire. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Odochia Carabka, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[441].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[442]: **La judecătoria Putila:** Szylecki Ludwig, judecător de district cu rangul VIII; / Kessler Iulius, judecător cu rangul IX. **La tribunalul Putila:** Volcinschi Miron, judecător la tribunalul Suceava, pretor cu rangul VIII”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Gura Putilei: Preşedinte: **Miron Volcinschi**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc Gura Putilei. / Locţiitor: **Ludvig Szylecki**, judecător districtual, Gura-Putilei. / Reprezentant al Administraţiei: **Aurel Percec, prefect, Vijniţa**. / Locţiitor: **N. Hladciuc**, maestru poştal, Gura-Putilei. / Reprezentant al Băncii regionale: **Orest Cozac**, protopop, Putila. / Locţiitor: **Admund Niecras**, brigadier districtual, Gura-Putilei. / Expert agricol: **Gheorghe Berenţan**, referent silvic, Vijniţa. / Locţiitor: **Florian Jablonschi**, brigadier districtual, Putila. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Cajetan Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Locţiitor: **Stanislaus Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Inginer hotarnic: **Heinrich Hoffenberg**, inginer hotarnic, Putila. / Locţiitor: **Anton Kozicec**, inginer hotarnic civil, Vijniţa. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Cosma Sendru**, agricultor, Gura-Putilei, **Teodor Chira**, agricultor, Putila. / Locţiitori: **Ion Dubiac**, agricultor, Măriniceni, **Eugen Zaremba**, agricultor, Măriniceni[443].

1929: „În dimineaţa unei frumoase zile de septembrie, părăsind Vijniţa, iar, pentru un moment, şi apa Ceremuşului, mă îndrept, cu trăsura, în sus, pe strâmta, frumoasa şi pitoreasca vale a pârâiaşului Vijnita, afluent drept al Ceremuşului, ce curge printre coastele înalte şi frumos împădurite cu fag şi cu brad ale munţilor Ceremuşului, care fac parte din sistemul Carpaţilor Păduroşi, întinşi pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung, ce se întinde pe apă, în sus, a cărui parte nordică constituie o foarte modestă, dar drăguţă şi simpatică staţiune climatică pentru lumea din apropiere. Ieşind din acest sat, şoseaua părăseşte apa Vijnicioarei, aproape de obârşia ei, o ia la dreapta şi ridică, prin pădure, într-o foarte aspră serpantină,

---

439 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 172, 206, 207, 231, 232

440 Dugan, Ilie, *Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date şi reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

441 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

442 *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

443 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

muntele Nincici, din vârful căruia se descoperă, la vreo 2 km spre apus, iarăşi splendida şi încântătoarea privelişte a Ceremuşului, îndoindu-se pe la poalele frumoşilor munţi, înveşmântaţi, în mare parte, cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad şi mesteacăn. De aici, şoseaua scoboară, tot prin pădure, într-o serpantină încă şi mai aspră, în satul Răstoace, de pe malul drept al Ceremuşului, care, pe aici, constituie încă frontiera între România şi Polonia. Regiunea este foarte populată de veveriţe. De la Vijnicioara, până aici, am întâlnit cinci, traversând drumul, cocoţându-se prin crengile arborilor, pe care se leagănă, sărind de pe una, pe alta şi chiar dintr-un copac în altul. Valea Ceremuşului, lăguţă şi populată, este foarte frumoasă şi plină de pitoresc, apa limpede-verzuie, cu reflexe solare de argint şi diamant, şerpuind repede printre arini, plopi şi răchite, pe patu-i prundos. Pe malul sâng al Ceremuşului, întins şi pe poalele muntelui, se vede lucind, în raze de soare, frumosul sat polonez Bila Berescа. Este un peisaj de toată frumuseţea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremuşului, şoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrăşeni şi Marinişeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluenţa Ceremuşului cu afluentul său drept, Putila, ce izborăşte din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică şoseluţă în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremuşului, duce la Iablonița şi mai departe, pe valea Ceremuşului Alb, oferind privelişti şi peisagii dintre cele mai frumoase şi mai încântătoare. Şoseaua principală, pe care am venii de la Vijniţa, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremuşului, strânsă între munţi mai înalţi, acoperiţi cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniţi, Chişeliţeni, Toroceni, Putila, Foşca, Sârghieni şi Ploscа, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanţă de 48-50 km, de la Vijnita. Cam în dreptul satului Chiseliţeni şi spre răsărit, se înalţă fumosul şi falnicul munte Racova, mamelonat şi îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos şi senin, se vede oraşul Cernăuţi. În faţa muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înaltă muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniţi, înainte, munţii sunt mai mici, în pante mai dulci şi mai puţin împăduriţi. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremuşului Mare, Ceremuşului Alb şi Putilei, este în mare parte locuita de „huţani" sau munteni. Aceşti huţani, ca şi moţii, locuiesc răzleţi, împrăştiaţi pe văi şi pe coastele munţilor, însă, prin deosebire de moţi, ei sunt, în general, bine înstăriţi, au pământuri de păşune, vite, oi şi mănâncă bine unt, brânză, carne şi, mai cu seamă, lapte acru – „busling", cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniţă (bărâbânţ), din care mănâncă toţi ai casei, cu mămăligă şi cu „pită" de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huţanii, ca şi rutenii dinspre şes, vorbesc cam aceeaşi limbă, având aceeaşi fizionomie şi acelaşi port, cu deosebire că ei, ca şi moţii, poartă cioareci, iarna mai mult roşii, iar vara albi, precum şi un fel de jambiere largi, de pâslă roşie, căzând deasupra opincilor – ca bănăţenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii şi cămeşi cusute cu arnici roşu. Huţanele, femei şi fete, îmbrăcate cu catrinţe, cămeşi înflorite, cojoace şi ghete sau opinci, cu jambiere, ca şi bărbaţii, fiind îmbrobodite cu tulpane roşii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbăteşte în aliurile cele mai vii, bând şi fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbaţii şi deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huţanii scoboară în Vijniţa, Berhomete şi Seletin şi vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la oreţuri mult sub valoarea lor reală, reţinându-i, apoi, la băutură alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organismele otrăvite, cu capetele bolnave, năucite şi cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureş! / Dimineaţa, pe o vreme splendidă, plec, cu trăsura, mai departe, din Seletin, spre satul Fundul Moldovei. După un parcurs de 9 km, ridicând, pe şosea, în sus, pe strâmta şi frumoasa vale superioară a Sucevei, printre şirurile de munţi nu prea înalţi şi mai puţin despăduriţi, ajung în frumosul sat Şipotele Sucevei, situat la confluenţa celor două mici pârâiaşe, care formează, de aici, în jos, cursul Sucevei; cel dinspre apus, izvorând de sub muntele Tomnaticul, înalt de 1567 m, numit Cubilioara, iar cel dinspre răsărit, izvorând cam de sub muntele Lucinei, înalt de 1597 m.,

numit Isvor. Satul este, în mare parte, locuit de huţani. Chiar în momentul sosirii mele acolo, întâlnesc o huţană voinică, frumoasă şi bogată, bine şi curat îmbrăcată în costumul ei naţional, care, mi s-a spus, ţinuse, până atunci, trei bărbaţi... gonind bărbăteşte, perfect aşezată în şea, dreaptă şi cu privirea mândră, pe un mare şi frumos cal, într-un trap săltat, ce putea face gelos pe orice bărbat dintre cei mai buni călăreţi"[444].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[445]: Straub Paul Robert, cizmar, domiciliat în **Seletin;** Stauber Heim Itzig, cizmar, domiciliat în **Seletin**; Sentler Iacob, cizmar, domiciliat în **Seletin**; Schlein Nathan Mendel, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Wieder Nathan, măcelar, domiciliat în **Seletin**; Schelfer Aba, măcelar, domiciliat în **Putila**; Reiser Mortco căsătorit Beder, măcelar, domiciliat în **Iabloniţa;** Straub Sabina, măcelar, domiciliat în **Brodina;** Gros Abraham, măcelar, domiciliat în **Brodina;** Tauber Toni, croitor, domiciliat în **Putila;** Marer Sloime r. Maurer, domiciliat în **Putila;** Focşer Ioan, tâmplar, domiciliat în **Dihtineţ**; Baan Mendel Sloime, tâmplar, domiciliat în **Torăceni;** Schleim Max, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Schleim Israel, măcelar, domiciliat în **Brodina;** Withal Adolf, fierar, domiciliat în **Seletin**; Buneac Petru, fierar, domiciliat în **Seletin;** Harnic Babi, morăriţă, domiciliată în **Seletin;** Dacner Iacob, bărbier, domiciliat în **Seletin;** Scharf Iacob, morar, domiciliat în **Putila;** Licari Vasile, tâmpla, domiciliat în **Putila**; Laufer Leia, cofetar, domiciliată în **Seletin;** Wolf Strul, tâmplar, domitiliat în **Seletin;** Gartel Maria Gusta, coafez, domiciliată în **Seletin;** Mioc Anton, bărbier, domiciliat în **Brodina;** Weisberg Malca Sara, croitoreasă, domiciliată în **Seletin;** Frischmann Rudolf, măcelar, domiciliat în **Seletin;** Frischmann Rudolf, cârnăţar, domiciliat în **Seletin;** Hlipciuc Romaniuc Iuriu, frizer, domiciliat în **Seletin;** Boiciuc Ioan, măcelar, domiciliat în **Putila;** Henchert Enrich, fierar, domiciliat în **Putila;** Beiger Roman, rotar, domiciliat în **Putila;** Dumitran Alexandru, fierar, domiciliat în **Seletin;** Babat Leib, tinichigiu, domiciliat în **Brodina;** Staniseschi Norbert, fierar, domiciliat în **Seletin.**

1941: În Putila şi satele înconjurătoare a existat o importantă comunitate evreiască, numărând peste 1.200 suflete, cu casă de rugăciune în Putila. La începutul anului 1941, bolşevicii au deportat în Siberia numeroşi evrei din satele huţăneşti, printre care pe avocatul Winkler, pe medicii Josef Badian şi Gerhard Winkler, pe liderii Comunităţii Joachim Greif şi Fritz Reichmann. În vara anului 1941, după intrarea trupelor germane şi româneşti în nordul Bucovinei, sinagoga şi casele evreieşti din Putila au fost arse, iar evreii duşi, mai întâi, la Iedineţ, apoi în Transnistria, la Obodowka, Şargorod, Jurin şi Moghilev. Printre victimele nevinovate se numără Hermann Winkler, de 84 ani, care s-a prăbuşit pe şosea, când erau transportaţi spre Iedineţ, şi a fost îngropat de viu, sub ochii fiicei sale, medicul Sami Schaechter, farmacistul Max Rosner, soţia şi fiica acestuia.

PUTNA

„Vă leato 6978 (1470) rădicatu-s-au multă mulţime de oaste tătărască şi au intratu în ţară, să prade, cărora prinzându-le de veste Ştefan vodă, le-au ieşitu înainte. Şi la o dumbravă ce să chiamă la Lipinţi, aproape de Nistru, i-au lovit Ştefan vodă cu oastea sa, avgust 20, şi dându războiu vitejaşte, i-au răsipit şi multă moarte şi pierire au făcut într-înşii şi mulţi au

---

[444] Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, Bucureşti 1929, pp. 323-330
[445] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

prinsu în robie şi le luo tot pleanul. De care lucru cunoscând Ştefan vodă că ajutoriul nu de aiurea i-au fost, ci numai de la Dumnezeu şi de la Preacurata Maica sa, cu mare laudă şi izbândă s-au întorsu la scaunul său, la Suceava. / Deaca se întoarse Ştefan vodă de la acel război cu noroc ce izbândi pre acei tătari, spre lauda aceia, mulţămind lui Dumnezeu, au sfinţit mănăstirea Putna, carea era zidită de dânsul, septevrie 3 zile, întru lauda a Preacuratei Ficioarii Mariei, Maicii Domnului nostru Iisus Hristos. La care sfinţenie multă adunare de călugări au fostu: Theoctistu mitropolitul şi Tarasie episcopul dimpreună cu Iosif arhimandritul şi igumenul Putnii, zicu că au fostu la liturghie arhiepiscopi şi episcopi şi preoţi şi diiaconi 64 la jirtăvnic" (Ureche, *Letopiseţul*…).

1490: Dăruită de Ştefan cel Mare, în 1490, mănăstirii Putna, fosta branişte domnească avea să devină, în timp, temelie pentru vetrele satelor Putna, Karlsberg, Straja, Sadăul, Ulma, Seletinul, Ropocelul, Plosca, Şipotele şi Moldova Suliţa.

1666: În 11 ianuarie 1666, Putna avea doar 8 familii de posluşnici, care sunt scutiţi de dări de către Gheorghe Duca Vodă.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[446], din 1772-1773, înregistrează „Liuzii ot mănăstiria Putnii", în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „20 – toată suma caselor", însemnând tot atâţia birnici. „Ţiganii mănăstirii Putnii, 87 – toată suma caselor", aveau statutul de robi ai călugărilor.

1774: Satul Putna, însă, format numai din iobagi, a fost, mereu şi mereu, unul mărunt, care cuprindea, în 1774, de pildă, doar 9 bordeie.

1777, noiembrie 12: Depunerea Jurământului de Credinţă faţă de Austria, la Cernăuţi. „Afară de bătrânul mitropolit Iacob, pe care l-a substituat egumenul de la Putna, Ioasaf, au participat la depunerea jurământului de fidelitate, personal, toţi demnitarii bisericeşti ai Bucovinei"[447].

1783: „În 1783 și 1784, numeroasele mănăstiri, cu excepția a trei (Dragomirna, Putna și Sucevița) au fost desființate, iar bunurile lor au fost preluate în administrația de stat și din veniturile lor, precum și din veniturile episcopalului, cedate Curții Supreme mai devreme (în aprilie 1783). Bunurile acestea au fost folosite pentru întemeierea Fondul religios greco-oriental[448], din care întregul cler greco-oriental din Bucovina își primește salariul fix, încă de atunci. În al doilea rând, conform formulării înscrisului de mână imperial din 19 iunie 1783, Fondul religios greco-ortodox contribuie la promovarea școlii bucovinene. Baronul Ezenberg a luat primele măsuri în această privință. El însuși scria, în raportul său: Două școli gimnaziale germane, în care se învață și moldovenește, una dintre ele la Cernăuți, iar cea de-a doua la Suceava, au fost înființate și este impresionantă pentru națiune. În acestea, moldovenii sunt pregătiți pentru școlile naționale, dintre care patru au fost deja înființate, după care se vor forma treptat școli triviale. Faptul că întemeierea de şcoli, la fel ca și în cazul celorlalte elemente de îmbunătățire a vieţii, nu a ajuns la stadiul care s-a dorit se datorează prejudecății și neîncrederii românilor față de toate inovațiile, prejudecăţi care nu pot fi îndepărtate, de-a lungul vremii, decât prin dovezi și convingeri"[449].

---

446 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 340
447 *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 9, 1 aprilie 1911, pp. 1 şi 2
448 Vgl. Polek, *Anfänge des Volcksschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 și urm.).
449 Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

1788, Hacquet**:** „La obârşia pârâului Putna, zăreşti, în munţi, ascunse de tot în codri, două lăcaşuri călugăreşti, adică o mănăstire ortodoxă de călugări şi una de călugăriţe… / Mănăstirea Putna este clădită ca o cetate, pentru a se putea apăra de atacuri neaşteptate, este aşezată de o parte cu totul, într-un colţ ascuns bine de munte. / Incinta din jurul mănăstirii are o singură poartă, care stă, întotdeauna, închisă şi un străin nu este primit, decât foarte greu. Cum, însă, eram însoţit de un bun prieten al meu, care era un slujbaş împărătesc, cu care călugării de acolo aveau de-a face, nu mi-a fost greu să obţin voia de a vedea tot ce voiam. / Erau, aici, douăzeci de călugări. Fiecare avea o mică chilie a sa, lipită de zidul incintei, unde aceşti oameni îşi duc o viaţă foarte trândavă, săracă şi nefolositoare. / În mijlocul incintei, se ridică biserica de zid, constând din mai multe turle, împodobite cu multe cruci de fier, pe acoperiş. Tot zidul bisericii din afară era zugrăvit cu nesfârşit de multe chipuri de sfinţi şi împodobit, de asemenea, cu înfăţişarea raiului şi a iadului, şi cu pictura a tot felul de îngeri şi de diavoli. În această nefericită zugrăveală, domină, absolut, ca în toate mănăstirile ortodoxe, o însuşire proprie, anume: figurile sunt, întotdeauna, foarte prelungi şi, cum toate sunt cu barbă, aceasta este trăsătura ce reuşeşte cel mai bine la aceste picturi, în cursul multelor repetiţii monotone. Apoi, trupul şi picioarele sunt, întotdeauna, ca de lăcustă. / Cum mă însoţeau călugării, la vizitarea bisericii lor, le-am pus unele întrebări, despre anumite părţi ale ei, dar neştiinţa lor e mare, în toate domeniile şi, deci, şi-ntr-acesta. Când am ajuns în faţa picturii, înfăţişându-l pe Iacob adormit, am întrebat pe egumen sau superiorul comunităţii: De ce suie, pe scară, la cer, îngerii, care ar putea să zboare? Răspunsul său a fost că nu ştie. Atunci am zis: Desigur, ei năpârleau, atunci, şi îşi pierduseră penele, şi de aceea nu puteau să zboare. Şi acum am primit al doilea răspuns, contrar oricărei aşteptări, cum că se prea poate. / Aşa cum e mâzgălită biserica, pe dinafară, cu o mulţime uriaşă de picturi fantastice, aşa este şi pe dinăuntru. / În această biserică, odihnesc oasele marelui Ştefan Vodă, domnul Moldovei, apoi ale soţiei sale, Maria, şi ale fiului său, Petru, precum şi ale lui Bogdan Vodă, care i-a urmat. Mormintele de piatră, în care zăceau ei, purtau inscripţii în limba moldovenească (confuzie: în limba slavonă – n.n.) şi erau acoperite cu perdele de catifea roşie, brodate cu fir de aur. Am pus pe cel mai învăţat dintre călugări să-mi citească inscripţiile, pentru a şti de câtă vreme este îngropat, aici, acest domn. După ce toţi călugării, împreună, au socotit, câtva timp, pe degete, au dibuit, în sfârşit, două sute nouăzeci şi patru de ani. O cinste deosebită era arătată mormântului doamnei, pentru că ea era ctitora acestei mănăstiri, ca şi a multor altor mănăstiri din Moldova. / Speram să aflu, aici, o bibliotecă, întrucât aceasta era dintre cele mai însemnate şi mai vechi mănăstiri ale Moldovei, dar toată colecţia consta doar din câteva cărţi de rugăciune. Se pare că aceşti călugări sunt, la ortodocşi, ceea ce sunt capucinii la catolici, având porunca de a rămâne în cea mai mare neştiinţă. / Dar aceşti sihaştri nu trăiau, totuşi, sub cârmuirea din Moldova turcească sau domnească, în sărăcia în care se află acum, ci sub domnia lui Iosif al II-lea. Aveau venituri mari, pe care le foloseau la o viaţă foarte slobodă, nu erau deloc blânzi cu supuşii lor, ci îi tratau, adesea, fără omenie. Pentru o vină mică sau pentru a stoarce bani, mijlocul obişnuit de a rezolva aşa-ceva era de a da două sau trei sute de lovituri (?), şi când tălpile erau umflate de acest tratament, se făceau tăieturi în ele şi se frecau cu sare, iar dacă nu puteau să aplice această pedeapsă, atunci închideau pe unul ca acesta într-o cămăruţă strâmtă, care era plină de fum, ca să-l înăbuşe. / Dacă era iarna, îl legau pe nenorocit, gol de tot, de un copac şi turnau apă pe el, până ce aceasta îngheţa pe trup, şi aşa mai departe. Desigur, acestea sunt tratamente, care nu pot fi exercitate decât de barbari, dar fireşte că şi poporul este şi el la fel… / Experienţa confirmă că această naţiune, care este aspră din fire şi din deprindere încă din copilărie, şi rea la suflet, poate răbda mult mai mult ca o alta, mai civilizată. Totuşi, românii din Moldova sunt mult mai buni ca cei din Transilvania şi Banat. / Călugării de la această mănăstire, care nu se puteau purta în felul acesta cu o naţiune numai în parte redusă la semisclavie, cum s-ar purta cu una nomadă, care nu aparţine acestei ţări, anume cu aşa-zişii ţigani, au ajuns să nu aibă ca slugi decât numai oameni din aceia, care,

acum, erau şi împământeniţi şi aşezaţi în jurul mănăstirii ca ţărani, după ce împăratul Iosif a oprit orice tiranie a stăpânilor de moşii, în aceste noi posesiuni ale sale”[450].

1802: În Putna, s-au stabilit, în 1802 (primii doi) şi în 1803, meseriaşii germani Joseph Gruber, Johann Schmidt, Georg Schmidt, Georg Zettel, Michael Kresl, Michael Gallhofer, Simon Watzlawek, Johann Zimmermann, Georg Brunner, Michael Kolmer, Thomas Rickel, Matias Sperl şi Anton Mak, din **Prachin-Boemia**, Michael Schuler din **Bayern**, şi Michael Gallhofer din **Pilsen-Boemia**.

1809: „Este ușor de presupus că o provincie ca Bucovina, ai cărei locuitori nu sunt foarte avansați în civilizație, nu ar trebuie să aibă aproape nici o fabrică; de fapt, nu vedem niciuna cât de cât importantă. Fabrica de ceramică din gresie din Voroneţ livrează comerțului un olărit apreciat. Fabricile de sticlă din Putna, Furstentall și Crasna încep de asemenea să înflorească. Ele furnizează comerțul Bucovinei obiecte din sticlă albă și destul de densă. Paharele sunt vândute, în principal, în Galiția și Moldova. Fabrica de marochin din Wisnitz este destul de importantă: ea urmează aproape aceleași procese tehnologice ca şi cele adoptate în Turcia. Fabricarea potasei ocupă mult locuitorii acestei provincii; există mai mult de o sută de fabrici, care pregătesc o cantitate foarte mare, care sunt apoi exportate în statele Prusiei. Aceste fabrici, înființate în mijlocul pădurilor, consumă, în fiecare an, o cantitate enormă de lemn; pentru a preveni pagubele forestiere, guvernul austriac a dispus suprimarea majorității acestor fabrici”[451].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, **Putna** (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale”[452].

1871: În 15/27 august 1871, la Putna au avut loc celebrele festivităţi închinate lui Ştefan cel mare şi Sfânt, în prezenţa lui Ioan Slavici, prezident al comitetului organizator, care a rostit cuvântul de deschidere, a lui Mihai Eminescu, A. D. Xenopol, care a rostit discursul festiv, a lui Ciprian Porumbescu, care a „cântat Daciei întregi”, a lui Mihail Kogălniceanu şi a colonelului Boteanu, reprezentantul Oştirii Române, etc.

1879: Volumul 5 al „Neuen Folge“ (Episodul nou). Pagina XVI. (**Clopotniță pentru Putna**). „Superiorul Bergmann s-a referit la proiectul pentru o clopotniță în mănăstirea unificată grecească de la Putna, proiect care a fost înaintat Ministerului Cultelor pentru prezentarea unui raport, proiect redactat de departamentul tehnic al guvernului Bucovinei, și a descris noul proiect pe scurt, solicitând realizarea adecvată, atât prin caracteristici constructive, cât și stilistice. Secțiunea a fost de acord cu observațiile și a decis să insiste ca ministerul didactic să insiste asupra executării uneia sau a alteia dintre chiţele din

[450] *Călători*, X, II, pp. 816-820

[451] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 234-237

[452] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

proiect, dar că una, dintre mai multele schițe prezentate, ar trebui considerată cea mai corectă din punct de vedere stilistic, constructiv şi al fiabilităţii costurilor, deci se recomandă pentru executare. Secțiunea nu a putut evita să își exprime regretul viu, cu această ocazie, că primul proiect al Comisiei Centrale nu a fost încă prezentat spre examinare, deşi proiectul nu numai că a respectat statutul Comisiei Centrale, dar și chestiunile legate de timp și de cheltuieli au fost economicoase. Prin urmare, Comisia Centrală trebuie să abordeze Ministerul Educației în așa fel încât, din partea tuturor organelor de construcții de stat, sfera de activitate a Comisiei Centrale să nu fie atât de ignorată, dar, din păcate, a fost cazul unora dintre ele, iar Comisia, care este formată din experți care doresc să își facă cercetările pe termen lung şi să valorifice cunoştințele și experiența membrilor ei în modul cel mai dezinteresat, doar din interes pentru cauza administrării statului, se arată îngrijorată de acestea în viitor“[453].

1880: Volumul 6, nota 92, pagina CLVIII. (**Turnul de clopotniţă pentru Putna**). „Ministerul Educației a finalizat execuția proiectului pentru o nouă clopotniță în mănăstirea greco-ortodxă Putna, propusă de superiorul Bergmann şi aprobată prin rezoluţia Comisiei Centrale, care a solicitat, în același timp, Biroului Provincial pentru Bucovina, raportul rezultatelor restaurărilor similare sau al altor adăugiri și clădiri noi, care fac referire la monumentele vechi ale țării, pentru moment sub formă de schițe, care să direcționeze cererile autorităților de construcții direct către Comisia centrală, pentru orice indicații despre modul în care ar fi elaborate planurile relevante“[454].

1884: Raport anual. Pagina 59 (**Rapoarte despre mănăstiri**). „Conservatorul Gutter a trimis un raport interesant despre Mănăstirea Putna, pentru care i s-a mulțumit. În ceea ce privește un alt raport important, al aceluiași autor, referitor la monumentele din Suceava și la ruinele castelului cetăţii, şi, la sfârșit, un al treilea raport, privind mănăstirile Sf. Onufrii, Suceviţa și Dragomirna. Superiorul Bergmann s-a referit la acestea și și-a exprimat dorința ca „anunțurile“ să se transforme în studii despre aceste monumente, cât mai curând”[455].

1890: Volumul 16, pagina 51 (**Sihăstria de lângă Putna și Volovăţ**). „În minunatul Putnathale, cu numele preluat de la abația cu același nume, situată mai sus, la o distanță de aproximativ trei sferturi de oră, se află ruina singuratică a unei biserici mici, pe o pajiște înclinată uşor. Fără îndoială, a aparținut unei foste mănăstiri, care a existat aici chiar înainte de a fi fondată Putna (1481). De la distanţă se observă strălucirea ruinelor de piatră, printre tufișuri înalte; în jurul ruinelor și pe pereți, tufişurile au prins rădăcini, cu mult timp în urmă. Nici o legendă, nici un raport înregistrat despre trecutul acestui mic monument, care, cu toate acestea, ne întoarce încă în secolul al XIII-lea. În figura din stânga este desenat planul de bază (la scara 1/200). Biserica are dispunerea tipică a bisericilor moldovenești, cu cele trei abside de nișă, iar clopotniţa lipseşte, incinta mică, cu fante la ferestre. Tinda nu este decât un mic vestibul, în care dă intrarea, în timp ce o a doua cameră, dublă faţă de incintă, poate o fi servit în scopuri rezidențiale. Zidăria este realizată în piatră de carieră, iar la exterior se pot vedea încă rămășițe de ziduri și de arcade, dispuse așa cum este tipic și în stilul vremii. Rămăşiţa jumătății de cupolă este formată dintr-o grămadă de cărămizi în cochilie, zidite în diagonală, conform schiței, motiv care se găseşte și pe clădirile bisericii mai vechi. Deasupra bisericii, se observă bolta unei alte încăperi. / **Wolovăţ**. La poalele crestei, care formează bazinul hidrografic dintre Suceviţa și târgul Solca, și la aproximativ o oră de mers, cu mașina, de la

[453] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[454] Ibidem.
[455] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

Rădăuţi, se află satul Volovăţ, care are peste 2.200 de locuitori. Legenda spune că, întâlnind-o pe Iţa, Voievodul Dragoş, fondatorul principatului moldovenesc, a ridicat aici biserica mănăstirii din lemn, transferată ulterior la Putna, la începutul secolului al XIV-lea. În Schematismus-ul gr. or. al Bucovinei, scos de Dioceza Arhiepiscopală, se menționează această biserică, realizată din materiale moi și pictată, din parohia Putnei, construită în 1346, în Volovăţ, de Dragoş, şi transferată, în 1468, de Voievodul Ștefan cel Mare la Putna și reparată minuțios în 1871. Potrivit lui Ureche, se spune că, prin mutare, s-a modificat forma inițială. Astfel, biserica menționată ar fi cel mai vechi monument al Bucovinei. În locul acestei biserici de lemn, Ştefan cel Mare, a terminat, în anii 1500-1502, biserica de zidărie actuală, care a fost făcută, după cum se atestă pe partea exterioară a bisericii, în stânga, alături de placa de piatră a ușii din față, în inscripţia inscripția slavonă, tradusă de Wickenhauser astfel: // „Iubitorul creștin, temător de Dumnezeu, Io Ştefan Voievod, prin harul lui Dumnezeu Hospodar al Țării Moldovei, fiul Voievodului Bogdan, împreună cu soția sa Maria, fiica lui Radul Voievod, și cu fiul său iubit, Bogdan, a zidit această biserică, în numele Înălțării Crucii venerate și dătătoare de viață. A început-o în anul 7008 (1500) și a terminat-o în 7010 (1502) în anul 40 și 6 al domniei sale, în luna lui septembrie 4". // Conform legendei, Voievodul Dragoş a fost înmormântat în Volovăţ. Cu toate acestea, după cum mă informează Wickenhauser, în biserica care există acum, după cum afirmă parohul ei, Protopresviterul Constantin Tarangul, cercetările dintr-un mormânt nu au găsit nici o urmă. / În planul desenat, biserica diferă, în esență, de celelalte biserici din acea vreme, prin lipsa absidelor laterale segmentare sau semicirculare și tipul de construcţie. Chiar dacă aceasta din urmă ar putea să nu fie cea originală, forma de astăzi este mai mult sau mai puțin condiționată de forma planului și se pare că biserica, chiar și în cruce, nu deținea o boltă cu cupole. Vestibulul sau tinda este egală cu încăperea pentru bărbați, boltită ca un butoi semicircular şi susținută de stâlpi puternici, iar absidele sunt acoperite de o jumătate din cupolă. În turnul sudic sunt două scări, care coboară, înainte de iconostas, la două trepte, care conduc în sus, astfel încât încăperea bărbaților, față de cea a femeilor este delimitată printr-un șanț adâncit cu aproximativ 30 cm. În aceasta din urmă, pe peretele de sud, se află mica încăpere tipică, așa-numitul Diaconarium, pentru depozitarea vaselor sfinte, cu vatră pentru sfeşnice și, în sfârșit, o mică fereastră. / Doar patru ferestre mici luminează interiorul, care este acum alb și se zăreşte doar în împrejurimea uşii care dă spre tindă, fragmente dintr-o frescă mai veche. La fel, pereții exteriori, care, spre deosebire de contraforturile puternice, nu au o altă protecţie, ci doar o friză formată din nișe mici, albe. Acoperișul înalt de șindrilă este remarcabil, mai ales spre peretele vestic al bisericii, deoarece spre partea de est, deasupra absidei, are formă semicirculară. Ca aproape toate bisericile, cimitirul înconjoară și acest loc, din care figura din dreapta arată un monument caracteristic al unei pietre funerare, care conține inscripțiile de pe suprafața asemănătoare mesei. / Conform unei traduceri a articolului despre Dragoșu Vodă, publicat în „Liberalul" (lui Titus B. Costinean, nr. 4-6 Jassy 1886), de domnul Olinski-Olinescu, cică povestesc oamenii bătrâni că, pe vremea bunicilor lor, un păstor a găsit, în pădure, zidurile bisericii uitate. Din cauza vremii, biserica suferise rău, nu mai avea acoperiş, nici iconostas sau imagini interioare, fiind apoi complet renovată"[456].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa,

[456] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat"[457].

1897: O colectă pentru copiii sărmani din Putna, făcută de „Ziua onomastică a Maiestăţii Sale împărătesei noastre din anul acesta (1897)", menţionează următorii localnici şi călugări: primarul Petru CALANCIUC, negustorul Iosif POSTATNI, vicarul mănăstirii Arseni SEVESCUL, ieromonahul Traian IEŞAN, monahul Vladimir CALENCIUC, novicele Adrian HUMENIUC, novicele Ilarion MAREŞ, Iraclie NICHIFOROVICI, Ghenadie DAŞCHEVICI, Macarie VOLCINSCHI, novicele Iulian STRUŢ, învăţătorul superior Dorimedont VLAD, Gustav WEISSMANN de la fabrica chimică, inginerul August FISCHER, Eugenia CORIBUT, Hortensia GORAŞ, inspectorul baronului A Popper, Adolf FRENZEL, şi Constantin CRIŢAN[458].

1901, Gustav Weigand: „Duminică, 18 august 1901, în jurul orei 11,00, am mers în primul sat românesc, cu peste 3.000 de locuitori, la Straja[459]. M-am dus direct la biserica mare, asaltată de credincioşi, unde se sărbătorea „Ziua de naștere a Împăratului" (Franz Josef – n. n.). Preotul a rostit un discurs patriotic, apoi şi-a omagiat împăratul, cântând imnul național, și-abia după aceea a avut loc sacramentul, la care au luat parte toți cei prezenți. Preotul Dan, parohul de acolo, căruia îi datorăm mai multe lucrări frumoase despre populația Bucovinei, și Dr. Onciul (Isidor Onciul, arheologul biblic – n. n.), din Cernăuţi, m-au însoțit, după-amiază, până la faimoasa Mănăstire Putna, mormântul lui Ștefan cel Mare, unde am poposit[460]. Apoi am trecut printr-o zonă bine cultivată, dens populată, până la Voitinel. În casa parohială, am lucrat zadarnic, timp de două ore, cu doi bărbați, apoi am ajuns, în sfârșit, să cunosc dialectul local, în timp scurt, discutând cu o femeie de 60 de ani[461]. În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruţe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Suceviţa[462], spre care m-am grăbit și în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei"[463].

1903: Banca populară din Putna a fost înfiinţată în 1 martie 1903, de directorii Dorimedont Vlad şi Ilarion Zacşevschi, sub preşedinţia lui George Goraş, din conducere făcând parte şi părtaşul Dumitru Creţan. Cabinetul de lectură „Săhastrul" funcţiona, din 1898, în casa lui Ilie Vişan, cu 31 membri, 40 cărţi, 5 abonamente la gazete şi o avere de 35 florini şi 64 creiţari. Conducătorii noii biblioteci comunale erau George Goraş şi Dorimedont Vlad, din conducere făcând parte şi Ilie Vişan (bibliotecar), Constantin Criţan (casar), Vasile Vacarean şi Vasile Becul (controlori), Ilie Becul, Dimitrie Criţan şi Dimitrie Ursan (comisia judecătoare). Printre membrii fondatori, cu taxă de câte 5 florini, se numără Eutimiu

[457] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[458] DEŞTEPTAREA, Nr. 23/1897, p. 182
[459] La Straja, au cântat Parasca Tarnoveţchi (*De-ar fi mândra sus, la cruce*) şi Costan Ştirban (16 ani).
[460] La Putna, a cântat Artemi Zubaş (49 ani)
[461] La Voitinel, „femeia de 60 de ani" poate fi Natalie Morăraş (*Foaie verde ci cicoari*) sau Trifelia Coroamă.
[462] La Suceviţa, a cântat Ion Şlahtinschi (22 ani).
[463] Weigand, op. cit., pp. 7-17.

Nichitovici, Gheorghi Goraş, Traian Jeşan, Adrian alui Andrei Humeniuc, Ilarion Mareş, Iraclie Nichitovici, Constantin Criţan, învăţătorul Dorimedont Vlad, Dorimedont Nichitovici, Arseni Sevescul şi Vasile Calenciuc[464].

1904: „Sâmbătă, în 3/16 iulie, dis de dimineaţă, cu trenul special, ticsit cu peste 2.000 de români, o luăm spre **Putna** vechea martoră a gloriei străbune… / Mănăstirea şi locurile din jurul ei oferă un aspect grandios: Un pelerinaj nemaipomenit în analele istoriei noastre. Miile de pelerini, înşiruiţi în curtea Mănăstirii, în grădină şi pe dealurile din jur. Şi frumos loc de veşnică odihnă şi-a ales măritul Voievod: „O vale de râuleţ, limpede, coborându-se în susur blând din culmile bogat împădurite, care sunt muntele acestui unghi bucovinean. Apa zglobie a Putnei îşi găseşte repede sfârşitul în cursul iute al Sucevei, şi aceasta duce la capitala Moldovei din vremurile mari. În acest paşnic unghi de ţară, unde gândul rugăciunii se desface deopotrivă din înălţarea către cer a muntelui, din adânca pace măreaţă a codrilor şi din şoapta neobosită a apei trimisă ca o binecuvântare, puse Domnul Învingător temeliile bisericii sale, la 4 iunie 1466”. / Nu departe de mănăstire, pe un deluţ, se vede însemnat cu o cruce locul de unde ar fi săgetat Ştefan cel Mare, ca să desemneze locul unde are să se înalţe acest locaş de pomenire. „Dar în această veche povestire trăieşte un adevăr”, zice domnul Nicolae Iorga: „Săgeata a hotărât temeliile Putnei, săgeata învingătoare, trasă sub zidurile Chiliei”. / Mânat de marea înălţime intru în biserică; în naos, la partea dreaptă, se află locul de odihnă a eroului unui neam, acoperit cu o lespede de marmoră albă, deasupra căreia se ridică un mausoleu de piatră cu păreţi de sticlă şi decorat cu arabescuri. În acest mausoleu se află mai multe obiecte, care s-au găsit la anul 1856: o bucată de hlamidă domnească, inele de aur, giuvaericale. Cad în genunchi, fără glas, cu ochii muiaţi în lacrimi, şi sărut marmura rece, acoperită de cununile trimise de la toţi Românii. „Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine, / Naşterea cea viitoare ne e-n lumea celor morţi”. / Ajuns afară, mă gândesc, multă vreme, la trecutele timpuri şi parcă văd întinsele valuri de norod, bătute de durere, cu ochii înotând în lacrimi, cum sărutau mâna „care făcuse dreptate în lume şi crucea pentru care mâna se încordase atât amar de ani. Şi a fost o uriaşă şi adâncă zguduire în inimi, când patul cu chingi de fer fu coborât, cu năframe de mătase, în bolta de piatră, iar Domnul Ştefan fu zidit în lăcaşu-i de marmură”. Şi acum întinse valuri de norod, cu nădejdea în inimă, au venit să se întărească şi duh să ia de la mormântul celui Mare şi Sfânt. Căci, într-o zi, sabia lui de oţel va străpunge mormântul şi va fulgera la soare. Şi duhul vredniciei lui va trece ca un vifor prin inimile deşteptate la o nouă viaţă. / Şi, până atunci[465], „toţi românii care simt în sine un suflet mai osebit, o inimă mai nobilă, fie ei din orice sferă, fie ei din orice ţară, să lucre neobosit, fiecare în parte şi cu toţii împreună, spre aflarea şi răspândirea mijloacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credinţelor, năzuinţelor şi speranţelor noastre comune în unul şi acelaşi viitor şi să asigure împlinirea acelui viitor”[466].

1904: „La Putna am ajuns pe la orele 8, seara. Acolo, aştepta la gară pe Principele (Hohenlohe, guvernatorul Bucovinei – n. n.) nu numai persoanele oficiale, dar şi o mare mulţime de lume, în care am văzut şi pe trei bârlădeni, domnii Colonel N. Ionescu, I. Lupu şi Costică Armaşu. De la gară, am plecat, pe jos, spre Mănăstire şi am mers prin mijlocul mulţimii de români, care aclamau cu multă căldură sufletească pe Principele Hohenlohe. În aceste clipe, numeroase buciume răsunau de pe înălţimi, clopotele mănăstirii sunau şi numeroase săcăluşuri se descărcau. Apoi, la o depărtare oarecare de la gară, am întâmpinat în

---

464 DEŞTEPTAREA, Nr. 8/1898, p. 69

465 Xenopol, în cuvântarea sa festivă, rostita la Serbarea Naţională, la mormântul lui Ştefan cel Mare, în 15/27 August 1871.

466 Drăgan, Dr. Valentin, *Serbarea de la Putna – 3/16 iulie 1904*, în *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 144, Anul LXXVII, Braşov 3/16 iulie 1914, pp. 1, 2

cale un frumos arc de triumf, împodobit cu crengi de brad şi având o coroană atârnată la mijloc, ce era împodobită cu flori albe, roşii şi albastre, în loc de pietre scumpe, şi deasupra ei, închipuit tot din verdeaţă, numele ŞTEFAN. Întreagă această privelişte plină de duioşie, învăluită în întunericul nopţii care sosise, îmi umplu ochii de lacrămi şi, în calea de 2 kilometri, de la gară, până în sfânta Mănăstire, mă ţinu transportat întruna în timpurile de suferinţă şi de glorie ale Eroului Ştefan, timpuri de suferinţă şi de glorie ale întreg neamului românesc! / Principele Hohenlohe fu găzduit în frumoasele apartamente egumeneşti, unde era găzduit şi Î. P. S. S. Mitropolitul Vladimir de Repta, care sosise deja de la ora 1, însoţit de o mulţime de demnitari bisericeşti din Cernăuţi. Eu şi cu părintele Costăchescu am fost primiţi în gazdă de părintele Ieromonah Nechitovici, care ne-a tratat cu multă dragoste frăţească. N-am putut apuca la slujba privegherii, pentru că, pe la orele 9, era totul sfârşit şi lumea ieşea din biserică. Era atât de multă lume, că mulţi oameni au dormit sub cerul liber, în şi afară de curtea Mănăstirii. De la poarta acesteia şi până departe, erau, pe ambele laturi ale drumului, barăci unde se vindeau prescuri, lumânări, de-ale mâncării şi băuturii, cărţi poştale ilustrate şi altele. / A doua zi, 3 Iulie, zi foarte frumoasă, cum fusese şi cele 2 zile precedente, m-am trezit, dimineaţă, în concertul jalnic al numeroaselor buciume, care făceau să răsune cu putere aerul şi să ne vestească la toţi cei ce eram aici, lângă rămăşiţele sfinte ale Aceluia care a ridicat la mare cinste şi renume iubita şi scumpa lui ţară. M-am grăbit a mă duce în biserică, încă de pe la orele 5 dimineaţă, în speranţă că voi putea vedea totul în linişte şi mai în amănunţimi; însă biserica era tixită de lumea care se închina pe la icoane, şi chiar la mormântul Marelui Ştefan, ca la a unui sfânt. / Fiindcă slujba nu se începuse încă, am putut vedea, rând pe rând, aproape totul ce era prin biserică. Ceea ce mă atrăgea mai mult a fost ca să văd de aproape mormintele Domneşti, Piatra mormântală a Marelui Ştefan, pe care şi-a pregătit-o încă de pe când era în viaţă, se află în pronaosul sau a doua despărţitură a bisericii, lângă păretele de miază-zi. Pe ea se află aşternut un covor de catifea cu fir de aur, pus de fiul său Bogdan Voevod, şi pe acest covor se află aşezate, acum, o urnă de argint şi o cădelniţă de aur, ale cărei lănţurele sunt date în jurul capacului acelei urne. În păretele de aici sunt bătute două covoraşe frumos şi bogat împodobite. Toate acestea stau sub un baldachin şi sunt închise într-un geam de sticlă şi apoi îngrădite cu un grilaj de fer. În fruntea baldachinului este un steag tricolor de mătase, pus acolo cu prilejul sărbătorii naţionale din 1871. / Se ştie că mormântul Marelui Ştefan, ca şi celelalte morminte Domneşti, ce sunt în biserica de la Mănăstirea Putna (toate prădate de către călugări, de-a lungul vremii – n. n.), au fost deschise, în noiembrie 1856, de către o comisiune, cu învoirea guvernului austriac. În privinţa mormântului Marelui Ştefan, iată ce aflăm din constatările acelei comisiuni: „În mijlocul pronaosului, puţin spre răsărit, se află piatra analoghionului. Pentru că, în vechime, sub piatra aceasta de regulă se înmormânta ctitorul, s-au făcut şi în Putna cercare aici, după mormântul lui Ştefan, ca ctitor al Mănăstirii. După ce se scoase ţărna, până la adâncime de 18 policare, au dat lucrătorii de un mormânt, zidit de cărămizi, ca şi celelalte morminte, dar fără boltitură, ci gura lui astupată peste tot cu trei lespezi, lucrate regulat în patru muchi. Colţul nord-estic al lespezii ultime, dinspre picioare, s-a aflat frânt, se vede că cu puterea. Mormântul acesta s-au constatat cu toată siguritatea că este a Iui Ştefan Vodă cel Mare, fiindu-i şi epitaful, în dreapta, dinspre peretele bisericii. Cadavrul, fără sicriu, era aşezat pe 13 şine de fer (înfăşurat în mantie de egumen – n. n.). Sub cap era un căpătâi zidit de 12 policare (picioare – n. n.). Pe acesta, zăcea capul mortului (egumen, care fusese înmormântat, călşugăreşte, pe 13 bare de fier – n. n.), din care însă era conservată încă numai partea superioară a tigvei, dar aşa că partea în a cărei continuare ar veni faţa, adică ochii, era întoarsă spre apus şi depărtată de grumaz cu 5 policare. După zisa medicului, numai în urma putrejunii şi a descompunerii, niciodată n-ar fi putut lua poziţiunea aceasta nenaturală. Afară de aceasta, nu s-au aflat nicicât de puţină urmă de un acoperemânt s-au podoabă de cap sau de grumaz, fără care nu se poate crede că s-ar fi înmormântat Ştefan cel Mare, mai ales pentru că, în mormântul lui Bogdan şi

Ştefan cel Tânăr, s-au aflat de aceste (în mormântul lui Bogdan se afla coroana de pâslă, dar în cel al lui Ştefăniţă Vodă fusese înmormântat un alt călugăr, deasupra osemintelor acestuia fiind depuse doar oasele unui braţ al Voievodului – n. n.). Toate împrejurările aceste arată, fără toată îndoiala, cum că acum, de mult, mormântul lui Ştefan au fost cercat de oare cine"[467]. / „Îmbrăcămintea lui Ştefan, aflată în mormânt, deşi putredă şi mucegăită, totuşi s-a cunoscut că era de materie foarte preţioasă şi dimensiunile ei arătau că Ştefan era de statură mică, îndesată, întocmai aşa după cum îl descrie istoria şi tradiţiunea. Rămăşiţele din mormânt nu s-au atins, ci s-au lăsat întocmai cum au fost, şi mormântul s-a astupat iarăşi[468]. / Dacă la mormântul Marelui Ştefan s-a umblat şi s-au luat din el mai multe lucruri preţioase (toate pietrele preţioase şi mii de mărgăritare, toate jefuite, după cum o dovedea o scrisoare, din ordinul „Sfântului" Iacob Putneanul – n. n.), mai de mult, este întrebarea: când ? / În Mănăstirea Putna se păstrează o scrisoare, din 2 martie 7265 (1757), semnată de Mitropolitul Iacob şi adresată Egumenului Putnei, Benedict. În ea, în chip misterios, Mitropolitul spune următoarele: „îmi pare bine că domnul Ispravnic din Suceava a dezgropat mortul, despre care era prepusul şi că nu a aflat alta, afară de aceea despre care mi-a făcut ştire Cuviosul Dionisie. Îmi pare bine că a venit Ispravnicul, căci aşa a scăpat mănăstirea iarăşi de prepusul în care se afla. La scrisoarea lui Dionisie, n-am răspuns, dar îi voi spune din gură cum că am înţeles toate câte mi le-a scris. Toate pietricelele, inelele, semnele de stare, boldurile şi alte lucruri ce s-au aflat, domnul să le sigileze la un loc şi să le dea argintarului Rafail, şi să ia măsură de pe icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului şi de pe a Domnului Hristos, să ni le trimită toate prin un om de credinţă. Să mai caute, cu părinţii Mănăstirii, că se află acolo o pungă cu mărgăritare, sigilată cu sigiliul nostru. Aceasta să o deschidă şi să ia de acolo 500 de mărgăritare de mărime asemene. Se mai află acolo, după cât ştim, 200 sau 300 de mărgăritare de mărimea mazării, care s-au desprins de pe aer. Toate mărgăritarele aceste, dimpreună cu lucrurile ce s-au aflat la mort, să ni le trimeată domnul, pentru că voim a face pentru Maica Domnului şi pentru Hristos coroane noi, mai iscusite şi mai frumoase, şi să le înfrumuseţăm cu pietre şi cu mărgăritare, care coroane, după ce vor fi gata, se vor pune numai în zile mari de sărbători". Iar deasupra scrisorii este o însemnare, în cuprinsul următor: „Răvaşul acesta este de la Preosfinţie Sa Mitropolitul Iacob, în care a scris ca să se trimeată lucrurile care s-au aflat în mormântul pronaosului, pentru ca din ele să facă două coroane la icoana făcătoare de minuni"[469].

Asupra conţinutului acestui răvaş m-am întrebat: de ce oare Ispravnicul de la Suceava să fi umblat în mormântul pronaosului (Răspuns: pentru că fusese sesizat că fusese jefuit cel mai sfânt mormânt al bietului nostru neam – n. n.), în care nu poate fi vorba decât de acel al Marelui Ştefan, şi de ce adică Mitropolitul se bucură că a scăpat Mănăstirea iarăşi de prepusul în care se afla? (presupusul jefuirii mormântului – n. n.). Mă voi încerca a da un răspuns, luând lucrul mai de depărtişor.

Cronicarul Neculce, în *O samă de cuvinte*, înregistrează, din cele auzite din om în om, că „Vasile Vodă (Lupu), aproape de mazilie (1653), a greşit lui Dumnezeu, că i s-a întunecat mintea spre lăcomie de a stricat Mănăstirea Putna, gândind că va găsi bani şi n-a găsit. Şi s-a apucat s-o facă din nou, iarăşi precum a fost, şi nu i-a ajutat Dumnezeu să o facă, că a zidit-o numai din temelie, din pământ până la ferestre şi i-a luat Dumnezeu Domnia"[470]. Domnul N. Iorga, cunoscutul nostru istoriograf, cu privire la această tradiţie, zice : „Nu se poate admite că bogatul, mândrul Vasile Lupu, un Cresus pompos al vremii sale, a dărâmat Putna ca să scormonească bogăţii în mormintele domneşti. Tot ce spune pentru aceasta, din auzite, Neculce n-are nici o valoare istorică. Vasile Vodă a voit numai să refacă Putna, care se

[467] *Candela,* foaie biser. lit., Cernăuţi, anul 1889, pp. 685-686
[468] Ibid., p. 687
[469] *Candela,* an. 1889, pp. 685-686
[470] *Letopis. Mold.*, tom II, p. 186

ruinase. Presupusul hoţ de biserici a înălţat minunatele mănăstiri Trei Ierarhi şi Golia în Iaşi, şi, unde n-a clădit, a dres” (*Studii şi Documente*, Vol. VI, partea II. p. 617).

„Se ştie că, în 1757, Mitropolitul Iacob Putneanu a făcut o nouă restaurare acestei mănăstiri (Iorga, *Istoria literaturii române*, I., p. 534). Cu prilejul acesta, se vede că se scornise sau se reînnoise iarăşi calomnia cu privire la prădarea mormintelor domneşti, dacă nu pe socoteala vrednicului Mitropolit, cel puţin pe a călugărilor din acea sfântă Mănăstire. Autorităţile civile, adică Ispravnicul de Suceava, mergând cu cercetarea până a scormoni şi mormântul Marelui Ştefan, s-a convins, prin urmare, de falsitatea zvonului. Cred că, prin cuvintele *iarăşi a scăpat Mănăstirea de prepus*, Mitropolitul Iacob vizează, pe de-o parte, calomnia aceasta de acum, iar pe de alta, şi pe acea din trecut asupra lui Vasile Lupu. De aceea, mare dreptate are domnul Iorga[471], când zice că cele spuse de Neculce despre acest evlavios domnitor, cu privire la Putna, nu pot să aibă nici o valoare istorică. Că Ispravnicul de Suceava a făcut sau nu după cum regulase Mitropolitul, prin răvaşul de mai sus, aceasta n-o putem şti.

Tot în pronaos sunt înmormântate 2 soţii şi 2 fii ai marelui Ştefan: Maria de Mangop (moartă în 1476) şi Maria, fiica lui Radu Vodă (moartă în l511), Bogdan şi Petru (morţi în 1479). În Nartică sau prima despărţitură a bisericii, sunt înmormântaţi: Bogdan Vodă, fiul Marelui Ştefan (mort în 1517), domniţa Maria, fiica Marelui Ştefan (moartă în 1518), Maria, doamna dintâi a lui Petru Vodă Rareş (moartă în 1529), Ştefan Vodă cel Tânăr (mort în 1527).

Mormântul lui Bogdan Vodă, tatăl Marelui Ştefan, se află în biserica de la Reuseni, de lângă Suceava, după cum ne spune P. S. Melchisedec[472]; pe când al Oltei, după mirenie, sau Maria, după călugărie, mama Marelui Ştefan, se află în ţară, la noi, la Mănăstirea Pobrata sau Probota, din judeţul Suceava (cu capitala la Fălticeni – n. n.), după cum ne spune dl Iorga[473]. În această mănăstire se păstrează multe lucruri vechi bisericeşti şi cărţi manuscrise, demne de a fi văzute şi studiate.

Pe la orele 8 şi jumătate, utrenia fiind aproape de sfârşit, îşi făcu intrarea în biserică Î. P. S. Mitropolitul Vladimir de Repta, care se îmbrăcă cu sfinţitele veştminte şi celebră, cu mare pompă, Sf. Liturghie, fiind asistat de: P. C. Arhimandrit Mitrofor Miron Călinescu, profesorii Universitari Eusebiu Popovici şi Constantin Popovici, Consilierii Consistoriali Bejan, Haniţchi şi Manastirschy, Egumenul Iliuţ, profesorul universitar Voiuţschy şi protopresviterii Hacman şi Lucescul şi doi diaconi. Cântările serviciului divin au fost executate de corul Academiei Ortodoxe.

Între persoanele care se aflau în biserică, afară de A. S. Principele Hohenlohe, dl C. Cogălniceanu, consulul României la Cernăuţi, am văzut, de aice, din România, pe domnii: Dr. Istrati, Poni, Tocilescu, Maiorul Manolescu-Mlădianu, General Angelescu, Tanoviceanu, Vintilă Brăteanu, Dr. Radovici, părintele Econom I. Gotcu (prof. în Iaşi), părintele G. Costăchescu (de la Mănăstirea Agapia), Stroe Belloescu[474], V. Morţun, Căpitanii Leon şi Costache Samureanu din Bucureşti, cu soţiile lor, şi mulţi alţii.

---

[471] Nicolae Iorga a mai avut, din păcate, datorită naţionalismului său, care premedita o puternică mitologie ortodoxă românească, atitudini subiective care contraziceau realitate, chiar şi în cazul falselor moaşte ale lui Constantin Brâncoveanu, proclamate de Iorga drept adevărate, fără nici o cercetare profesionistă a vechimii lor – n. n.

[472] *Rev. p. Ist. Arh. şi Filol.*, a d-lui Tocilescu, an. I voi. II, p. 67

[473] *Sămănătorul*, revistă literară, No. 32, Bucureşti, 8 August 1904

[474] Dl Stroe Belloescu, Senator al jud. Tutova, aflându-se acum la Putna şi văzând un afiş „Nu uitaţi Internatul de băieţi români ortodocşi din Rădăuţi”, cu obicinuita dumisale generozitate, imediat a donat 1.000 de coroane (1.060 lei,) pentru acel Institut. Am aflat apoi că Domnia sa este şi membru al Societăţii pentru cultura şi literatura poporului Român din Bucovina. Ne bucurăm şi suntem mândri de generoasele fapte ale ilustrului nostru concetăţean. Dumnezeu să-i dea sănătate şi viaţă lungă şi să-i facă parte de mulţi imitatori – notă Iacov, Episcopul Huşilor.

După otpustul Sf. Liturghii, Î. P. S. Mitropolit şi cu toţi preoţii, de care era asistat, au ieşit în pronaos, la Mormântul Marelui Ştefan, unde se depuseră acum o mulţime de coroane, între care voi aminti pe următoarele: din partea M. S. Regelui Carol I şi a Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice din România, coroana Societăţii Istorice Române din Bucureşti, a Comitetului Ducatului Bucovinei, a oraşului Suceava, a Româncelor Bucovinene, a Ligii Culturale din Iaşi şi din Bucureşti, a Românilor din Braşov, a Studenţilor universitari din România etc., etc. Apoi părintele Dr. Tarnavschi, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuţi, a rostit o frumoasă cuvântare, prin care a preamărit virtuţile Marelui Voievod Ştefan, după care s-a început slujba Panahidei. După ce s-a cântat o dată „Vecinica pomenire", Î. P. S. Mitropolit, însoţit de tot clerul, de A. S. Principele, de dl Cogălniceanu şi toţi cei ce erau în biserica, au ieşit afară şi au făcut încunjurul bisericii, întonându-se de cor, încă de câteva ori, „Vecinica pomenire", binecuvântând cu sfânta cruce mulţimea ce era în curtea Mânăstirii, după care s-au întors în biserică. Mulţumirea cu care am ascultat slujba în această zi şi emoţiunile prin care am trecut, în timp de aproape 3 ore, nu le voi uita niciodată în viaţa mea. Fiind acum orele 11 şi jumătate şi toată slujba terminată, Î. P. S. Mitropolit ieşi din Sf. Altar, îmbrăcat numai în mantie şi cu cârja şi, fiind precedat de toţi preoţii oficianţi, care erau însă îmbrăcaţi tot în sfinţitele odăjdii, cu care slujise, se suiră cu toţii în apartamentele egumeneşti, unde s-a făcut obicinuitul otpust şi unde Î. P. S. S. a primit şi convorbit cu mai multe persoane din România şi de pe aiurea. Între aceştia, am avut fericirea de a convorbi şi eu, câteva momente, şi a mă bucura de apropiata privire a acelei figuri plină de blândeţe, de pietate şi de o angelică smerenie şi bunătate. Cu acest prilej, am făcut cunoştinţă cu R. R. L. L. părinţii: Eusebiu Popovici, Constantin Popovici, V. Găină, Tarnavschi, profesori Universitari, în Cernăuţi; cu Părintele Teofil Patrase (corect: Patraş – n. n.), Egumenul Sf. Mănăstiri Putna, Dimitrie Dan, paroh la Straja, şi cu mai mulţi protopopi şi preoţi din Bucovina.

La ora 1 p. m., dl Dimitrie Onciul, prof. la Universitatea din Bucureşti, a ţinut *Discursul festiv*, de pe tribuna ridicata lângă zidul bisericii, cam în dreptul mormântului Marelui Ştefan. Erau de faţă: Î. P. S. Mitropolit, Principele Hohenlohe, C. Cogălnicianu, consulul României, o mulţime de preoţi, profesori şi alte persoane oficiale şi reprezentanţi ai deosebitelor Societăţi, şi norodul, cât a putut încăpea în ograda Mănăstirii, pentru a putea auzi pe învăţatul profesor. Aplauze entuziaste şi des repetate acoperiră acest magistral Discurs.

Pe la orele 2 p. m., urmă dejunul, pregătit într-un pavilion, construit în curtea Mânăstirii şi foarte frumos împodobit cu verdeaţă şi cu o mulţime de steaguri, între care cele mai multe erau tricolore româneşti. La acest dejun au luat parte Î. P. S. Mitropolit, Principele Hohenlohe, Consulul Cogălniceanu şi o mulţime de persoane de distincţiune din România, Bucovina şi de pe aiurea, în total ca 300 tacâmuri. Au toastat Î. P. S. Mitropolit pentru împăratul Francisc Iosif şi pentru Guvernatorul Bucovinei. Princepele Hohenlohe mulţumeşte tuturor românilor care au venit la Putna şi îndeosebi celor din Regat, care desigur vor duce în ţara lor convingerea că fraţii lor sunt bine trataţi şi se află bine sub scutul legilor austriece. Dl Şendrea[475] mulţumeşte Principelui şi organizatorilor Serbării, zicând că românii vor fi adânc recunoscători împăratului Francisc Iosif. În fine, N. Filipescu aduce laude guvernului austriac. S-a expediat şi o depeşă împăratului Francisc Iosif, semnată de Mitropolit şi Baronul Hurmuzachi. S-au primit multe telegrame din România, Transilvania şi una chiar din America.

În afară de Mănăstire, pe iarbă verde şi într-o privelişte încântătoare, s-au întins mese şi au ospătat vreo 3.000 de oameni. După ce aceştia au stat la masă, o mulţime dintre ei, având în frunte pe studenţii universitari români, se îndreptară spre pavilionul din curtea Mânăstirii, unde era masa oficială, intonând *Deşteaptă-te române!* Şi, la întoarcere în grădină, *Tricolorul*

[475] Universitar bucureştean, socrul tragicului T. Robeanu şi, deci, cuscrul universitarului cernăuţean Eusebie Popovici – n. n.

şi *Drum bun, drum bun, doba bate*[476]. Era un entuziasm ce nu se poate descrie. Pe la oarele 4 p. m., se ţinură, în grădina Mânăstirii, conform programului, *Discursurile studenţeşti*. Mai întâi, vorbi preşedintele comitetului studenţesc din Cernăuţi, George Tofan, care dădu cuvântul, pe rând, următorilor oratori: C. Lucaci, preşedintele Academiei „Junimea" din Cernăuţi; Mihai Popovici, preşedintele Societăţii „Academia Ortodoxă"; V. Covată, în numele studenţilor macedo-români; P. Pogonatu (bârlădean), preşedintele Societăţii studenţilor în drept „Bosianu" din Bucureşti. Se intonă *Imnul Festiv,* de corul Societăţii „Armonia", şi mai luară cuvântul: Doamna Laurenţia Gribincea din Iaşi, dl Profesor Universitar Gr. Tocilescu, din Bucureşti, şi dl Ionescu, student în litere tot din Bucureşti.

Încă pe când vorbeau ultimii oratori, iată că sosi în grădină Î. P. S. Mitropolit, care se sui, la timp, pe tribună şi citi răspunsul Împăratului la telegrama trimisă, izbucnind din piepturile mulţimii un puternic „Ura!", iar corul Societăţii „Armonia" intonă, cu un entuziast având: *Deşteaptă-te Române!* Apoi dl George Tofan mulţumeşte tuturor celor ce au venit la Serbarea aceasta de la Putna; de asemeni face şi dl Baron Hurmuzachi, în numele comitetului festiv. În fine, dl Dori Popovici a ţinut *Discursul istoric* pentru popor, stârnind un mare entuziasm în mulţimea adunată, mai ales când dânsul a îngenunchiat şi a rostit următoarea rugăciune:

Etern, atotputernic o creator sublim,
Tu care ţii la dreapta pe Ştefan Erou sfânt
Fă ca înc-odată iubita Românime
Să fie cum a fost pe vechiul ei pământ.

Acest Discurs, fiind deja tipărit, s-a împărţit îndată la mulţimea adunată, împreună cu o broşură, scrisă în nemţeşte de dl N. Iorga, profesor la Universitatea din Bucureşti.

Astfel s-a terminat această cu adevărat măreaţă Serbare, la care trebuie să fi luat parte peste 15.000 de oameni, domnind pretutindenea cea mai desăvârşită ordine şi înălţare sufletească. Din Mănăstirea Putna, după ce am expediat pe la prieteni mai multe cărţi poştale ilustrate, am plecat, împreună cu părintele Econom I. Gotcu (din Iaşi), pe la 9 ore seara, spre Cernăuţi, călătorind cu multă greutate, din pricina oboselii în care ne aflam, cum şi a înghesuielii şi căldurii celei mari din tren. Am ajuns în capitala Bucovinei a doua zi, dimineaţă, Duminică, 4 Iulie, şi ne-am odihnit la un hotel numai până la orele 8 şi jumătate, de unde ne-am dus să vizităm oraşul, biserica Catedrală şi reşedinţa Mitropolitană. În Cernăuţi era acum o mare mişcare comercială, pentru că erau zile de iarmaroc. Acest oraş se află aşezat pe culmea unui deal, de unde, de la locuri potrivite, se pot privi foarte bine mănoasele câmpii de primprejur. Când am ajuns la catedrală, orele 10 şi jumătate, se oficiau rugăciunile pentru sufletul Marelui Ştefan, de către părintele Dr. Orest Popescul (predicatorul catedralei[477]) însoţit de 2 preoţi şi un diacon, faţă fiind R. R. L. L. părinţii Eusebiu Popovici şi Arhimandritul Iuvenal Ştefaneli, cum şi foarte mulţi români şi romănce. Astfel de rugăciuni s-au săvârşit, în Duminica aceasta, din 4 Iulie (stil vechi, inclusiv în celelate datări – n. n.), în întreaga Bucovină, în urma unei anume dispoziţiuni a Î. P. S. Mitropolit. După aceasta ne-am dus de am vizitat măreţul Palat Mitropolitan, unde am făcut cunoştinţă cu părintele Dr. Ştefan Saghin, care, cu multă bunăvoinţă, a dispus ca să fim conduşi peste tot, rămânând încântaţi de frumuseţea edificiului, de minunata împărţire a numeroaselor sale camere, cum şi de bogata mobilă dinlăuntru. Î. P. S. S. nu venise acasă, de la Mănăstirea Putna, ci, după cum ni s-a spus, se dusese în inspecţia parohiilor din acea parte.

[476] Compoziţia bucovineanului Ştefan Nosievici, profesor de matematici la Gimnaziu din Suceava, pe versuri de Vasile Alecsandri – n. n.
[477] Component al lotului „Arboroasa", alături de Ciprian Porumbescu, Eugen Siretean, Constantin Morariu şi Zaharia Voronca – n. n.

De aice, m-am dus la gazdă, cu părintele Gotcu, şi, pe la orele 2 p. m., după ce am expediat pe la prieteni mai multe cărţi poştale ilustrate, am plecat cu trenul, mergând împreună până la staţia Hadicfalva (Dorneşti – n. n.), de unde S. S. s-a dus la Suceava, iar eu m-am reîntors acasă, unde am ajuns în ziua de 5 Iulie, foarte mulţumit în suflet de frumoasele Serbări, cum şi de scumpele amintiri istorice, ce mi-au rămas din localităţile ce am vizitat. Mai ales că şi timpul a fost foarte frumos şi lumea cât se poate de veselă. Am rămas, de asemenea, cu frumoasă amintire şi de nobila atenţiune pe care guvernul austriac a dat-o acestor sfinte Serbări ale Românilor, cum şi de libertatea ce le-au lăsat pentru a-şi manifesta sentimentele lor naţionale; aşa că am putea zice, cu drept cuvânt, că Bucovina ne-a fost retrocedată pentru zilele de 2, 3 şi 4 Iulie 1904”[478].

1904: „Putna se pripeşte în creţuri limpezi pe o albie de prund sur… Nu după mult timp, încep casele bune ale unui sat amestecat, în care mulţi Români se găsesc pe lângă câţiva Nemţi – cu cât mai noi decât dânşii! La portiţe răsar pe rând copii bălani şi băieţaşi de-ai noştri în cămeşuţe. Femeile diretică ici şi acolo, în pripa ajunului zilei de Paşti. Câteva firme vechi evreieşti arată unde e cârciumă, unde măcelărie şi alte locuri de vânzare, nu numai pentru săteni de-ai noştri, ci şi pentru străinii cari, înaintea mănăstirii şi în dosul ei, lucrează la marele ferăstrău care a fost, până deunăzi, al baronului Popper, un Evreu din Viena – clădiri uriaşe de lemnărie proaspătă, care miroasă tare a brad tăiat de curând – sau au lucrat, până mai ieri, la fabrica de ciment a lui Axelrad, la fabrica de produse chimice scoase din lemn a unui Prusian. / Pentru aceşti oaspeţi ai împrejurimilor, menite pentru sihăstrii evlavioase, ale mănăstirii, pentru acest amestec de Leşi sau „Poleci”, de Nemţi şi de câte alte feluri de oameni s-au făcut două bisericuţe catolice, casine şi cafenele. Pentru dânşii desigur, făptuitorii vieţii economice de astăzi, s-a întins până aici linia şinelor negre, pe care trece de două ori pe zi zborul locomotivelor, târând călători, poştă şi mărfuri. Această vecinătate care şuieră, fluieră, mugeşte, cântă cântece de muncă şi de beţie s-a impus eroului adormit alături, acolo, în fund, unde vezi acele ziduri albe, acele acoperişuri roşii, printre care abia a rămas câte o pată de vechime întunecată”[479].

1907: „Neştearsă va rămâne în amintirea putnenilor ziua Sfântului Ilie. Prin stăruinţa neobosită a superiorului Dorimedont Vlad, care este voinţa şi energia personificată, secundat de inteligentul şi bunul patriot Teofil Patraş, egumenul sfintei mănăstiri locale, şi de obştea locuitorilor, s-a sfinţit, în 2 august stil nou, Casa Naţională, care, de azi, înainte, va fi Clubul Românilor putneni, în care se vor discuta şi se vor pune la cale interesele româneşti. / Aşezată în centrul satului, pe şoseaua principală, Casa Naţională prezintă un aspect din cele mai frumoase. Compusă din şase odăi şi o sală spaţioasă, ea adăposteşte atât cabinetul de lectură „Săhastrul”, cât şi Însoţirea de păstrare şi credit din loc. Clădită e după planurile măiestre ale şefului silvic, dl Leo Jirku din loc, care, deşi german, a arătat totdeauna o deosebită dragoste faţă de români şi nu a cruţat nici un sacrificiu la rădicarea instituţiunii acesteia. Românii Putnei îi aduc dlui Jirku mulţămitele cele mai calde, pentru prestaţiunile gratuite, cu ocaziunea rădicării Casei Naţionale, care, de altfel, ar fi întrecut mult modesta sumă de 13.000 coroane. / Deja în dimineaţa zilei amintite, se afla în Putna un număr mare de oaspeţi străini, în frunte cu integrul şi cinstitul deputat naţionalist, dl Teofil Simionovici. La oarele 8 dimineaţa, a pornit întregul convoi, de lângă Casa Naţională, spre mănăstirea care adăposteşte rămăşiţele scumpe ale celui mai mare erou român, spre a asista la serviciul divin. Liturghia a fost oficiată de I. P. C. S,. dl arhimandrit Teofil Patraş, înconjurat de protopresviterul I. Patraş, ieromonahul Cârdei şi ierodiaconul Corvin. Iară răspunsurile au fost date de un cor mixt, dirijat de bine cunoscutul tânăr Constantin Şandru. Terminându-se serviciul divin, s-au adunat, la orele 10 a.

[478] Iacov Episcopul Huşilor, *O călătorie la mănăstirea Putna, în Bucovina*, Ediţia a II-a, Huşi 1930, pp. 14-26
[479] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 81

m., toate persoanele prezente în Casa Naţională. O mare surprindere i s-a făcut, aci, superiorului Vlad. Viceprezidentul cabinetului, ţăranul Dimitrie Creţan, în graiul lui nemeşteşugit, cu gesturi şi priviri naturale, a spus, fără încunjur, suferinţele românilor din localitate şi motivele care au dat naştere rădicării acestei case. Mulţumeşte din inimă sinceră superiorului Dorimedont Vlad, care, în râvna sa pentru promovarea culturii româneşti, a pus la dispoziţie sumele necesare pentru clădirea Casei Naţionale, conducând însuşi toate lucrările; îi arată icoana atârnată pe părete, care reprezintă chipul impunător al dlui Dorimedont Vlad, pe care i-o oferă ca un modest dar din partea comitetelor cabinetului şi a însoţirii. / Acesta, cu ochii aţintiţi la icoană, pe care cei mai buni copii ai săi, pentru care munceşte zi şi noapte, i-o aduc drept prinos pentru jertfele făcute, adânc emoţionat şi cu lacrimi în ochi mulţămeşte, în cuvinte bine simţite, ţăranilor putneni pentru dragostea ce i-o arată, făgăduindu-le că va lucra totdeauna cu ei şi pentru ei. Câteva strângeri de mână cimentează frăţia românilor putneni. Deputatul Simionovici, bucurându-se de propăşirile putnenilor, îi îndeamnă a păşi vecinic pe calea apucată şi a păzi cu sfinţenie cele moştenite de la strămoşi. Apelează la superiorul Vlad de a conduce, şi de aci înainte, cu acelaşi zel destinele poporului din mijlocul căruia se trage. / Î. P. C. S. egumenul Patraş, asistat de protopresviterii I. Patraş, D. Hacman şi ierodiaconul Corvin, oficiază sfinţirea Casei. Îmbrăcat in vesmintele preoţeşti, I. P. C. S. rosteşte un discurs bine simţit, în care arată meritele superiorului Vlad, care n-a dat ascultare injuriilor maliţioase, pe care o fiţuică răutăcioasă i le zvârlea în faţă, ci, tăcut şi răbdător, a lucrat cu fapta, ca să arate celor cu vorba cum trebuie să lucreze adevăratul român. „Veniţi la Putna, voi, demagogilor, zicea el, care pe nedrept v-aţi atribuit gloriosul titlu de democraţi, veniţi şi învăţaţi de la adevăratul democrat Vlad cum se lucră cu abnegaţiune de sine în chestiile mari naţionale!”. Încheie, dorind scumpului său prieten Vlad, tărie şi viaţă îndelungată, pentru ca mână în mână să poată înfiinţa şi alte instituţiuni culturale. Corul cântă „Mulţi ani!”. Superiorul Vlad rosteşte apoi oraţiunea festivă, descriind instituţiunile culturale din loc, cum le-a aflat până în stadiul de astăzi. Mulţumeşte preoţilor, dlui şef silvic Leo Jirku, obştii putnene, societăţii „Union”, fabricii de ciment şi firmei „Kulka” pentru obolul dat. ÎI roagă, apoi, pe secretarul Ilie Nastasi ca să-l ajute şi de aci înainte, cu acelaşi zel şi dragoste, întru împlinirea idealului pe care îl urmăresc. Sfârşind, corul intonează marşul naţional „Deşteaptă-te Române”. / Trecând, apoi, în localul însoţirii, unde se află portretul mult regretatului înfiinţător şi inspector al însoţirilor din Bucovina, Grigori Filimon, se oficiază, în prezenţa membrilor din societatea academică „Junimea” şi a altor persoane, un parastas pentru odihna sufletului scumpului defunct. O masă opulentă aşteaptă pe invitaţi, în sala cea mare din Casa Naţională, la care se aşează superiorul Vlad, în mijlocul gospodarilor şi gospodinelor din Putna. Aci au toastat, rând pe rând, I. P. C. S. Patraş, superiorul Vlad, deputatul Simionovici, primarul Elisei Bîcu, conducătorul corului, Constantin Şandru, preşedintele „Junimii”, Vihovici, superiorul Gherman şi inginerul Weissmann. / La oarele 2 p. m., se încinge hora străbună, în grădina spaţioasă a Casei Naţionale, la care s-au prins flăcăii satului, cum şi toate persoanele de faţă. În pauze corul mixt, de pe o balustradă aşezată într-un colţ de grădină, sub conducerea măiastră a dlui Constantin Şandru, a desfătat publicul cu bucăţi naţionale ca: „Deşteaptă-te Române”, „Tricolorul”, „Dorul meu”, „Auzit-am auzit”, „Morarul”, „Frumoasă Bucovină”, „Frunzuliţă de stejar” şi „Dorul”, al cărui solo, executat de domnişoara H. Bucher, a mişcat inimile tuturor. Abia după apusul soarelui s-a împrăştiat mulţimea, aducând ovaţiuni călduroase deputatului Teofil Simionovici. Câţiva democraţi, care erau de faţă, au plecat ochii în jos şi, bătând cu mâna pe piept, în loc de metanii, au rostit: „Aceştia sunt adevăraţii democraţi şi aşa trebuie să lucrăm şi noi, dacă nu voim să ne fie numele, ce ni l-am atribuit, spre ruşine!”. Se pare că se vor întoarce măcar aceştia de pe calea rătăcită. / Şi seara a fost o convenire frumoasă, în sala spaţioasă din Casa Naţională. Astfel s-a încheiat frăţia românească în Putna,

care, în curând, iarăşi se va întâlni, spre a celebra, cu aceeaşi dragoste, sfinţirea unui alt monument din Putna – biserica”[480].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Putna**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, la confluenţa lui cu pârâul Putnişoara. Suprafaţa: 116,06 kmp; populaţia: 1.359 locuitori români gr. or. şi puţini germani rom. cat. Este ultimul punct al drumului comunal ce vine de la Vicovul de Jos; este staţie de drum de fier a liniei locale Hadicfalva-Frasin; are o şcoală populară, cu 4 clase, şi o biserică parohială foarte veche; are o casă de economie şi un cabinet de lectură. Aci se afla o fabrică de scânduri cu 12 gatere. A existat şi o fabrică mare de ciment. Populaţia, se ocupă cu creşterea vitelor şi cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 244 hectare pământ arabil, 791 hectare fânaţuri, 13 hectare 50 ari grădini, 194 hectare imaşuri, 12.215 hectare păduri. Se găsesc 83 cai, 440 vite cornute, 331 oi, 423 porci şi 31 stupi”[481].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[482], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la putnenii Procop HĂU (27 ani în 1908) şi Anisia TOMACESCU (66 ani în 1908).

1914-1918: „Rezervistul **Ion Cârdeiu**, Putna, Regimentul 22, prizonier… dus în lagărul de la Moscova”[483].

1922: „În după-amiaza zilei de 20 septembrie 1922, s-a oficiat slujba privegherii, de P. P. S. S. L. L. Arhiereii susmenţionaţi. În 8/21 septembrie, la ora 9 a. m., s-a început sf. Liturgie în sobor. După terminarea ei, Arhiereii şi întreg poporul au ieşit în curtea bisericei, unde, lângă peretele care adăposteşte mormântul Voievodului, pe o estradă, s-a servit, cu solemnitate, parastas pentru odihna sufletului marelui Voievod. / După parastas, cel dintâi a luat cuvântul I. P. S. Mitropolitul Pimen al Moldovei, apreciind personalitatea lui Ștefan cel Mare. Apoi P. S. Sa Episcopul Nicolae al Clujului a rostit următoarea cuvântare frumoasă şi adâncă. În numele Bucovinei, a salutat pe pelerini diaconul catedralei din Cernăuţi, I. Vasca în cuvinte alese. Dl Ioan Lupaş, profesor la Universitatea din Cluj, a ţinut un discurs mai lung, în care a luminat pagina de glorie din istoria neamului, arătând pe Ştefan cel Mare ca cel mai înţelept domnitor şi mai bun creştin. Domnia sa tălmăceşte omagiile Ardealului, aduse nemuritorului Voevod. / Colonelul Marcovici, de la Dej, ca reprezentant al armatei, aduce omagiile acesteia neînfrântului domnitor, promiţând că armata va apăra cu sfinţenie moştenirea lui Ștefan cel Mare. / Protopopul Alexandru Munteanu din Tileagd citeşte oda ocazională, scrisă de Sfinția Sa, stârnind aplauze. /Serviciul religios luând, prin aceasta, sfârşit, a urmat o agapă, în sala cea mare şi în curtea mănăstirii. / Fastul zilei a fost ridicat şi prin prezenţa domnilor miniştri C. Banu al Cultelor, I. Nistor al Bucovinei, a dlui N. Iorga, cu 2 profesori universitari francezi, a dlui V. Ispir, secretar general la Culte şi alte persoane distinse. / După masă, pelerinii au vizitat bogatul muzeu de la mănăstire, admirând bogăţiile dăruite de diferiţi voevozi şi domniţe. Pioase emoţii a mai stârnit în pelerini grota lui Daniil Sihastrul, ale cărei urme se văd şi azi în Putna”[484].

---

[480] *Apărarea Naţională*, Nr. 56 şi 57, Anul II, Cernăuţi, duminică 11 august stil nou 1907, pp. 2, 3

[481] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 172

[482] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

[483] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

[484] *Biserica și Școala*, Nr. 40, Anul XLVI, Arad, 2/15 octombrie 1922, pp. 4, 5

1923: În 1923, la Putna se puteau vedea „două uliţi întortocheate, cu dughene joase, cu cârciumi murdare şi cu maghernițe întunecoase… Câteva jupânese au ieşit la plimbare prin colbul uliţei… În pragul unei cârciumi, doi nemţi zdraveni, cu nasurile roşii, cu pantaloni scurţi şi cu jachete de culoarea câmpului, stau gânditori, răzimaţi de uşă… / Uliţa principală duce drept la mănăstire. Pe dreapta şi pe stânga, case mai mari, mai mici, gătite, cu grădiniţe bogate în flori roşii, galbene, violete. Aici, şcoala lungă, încăpătoare, cu ferestre mari şi aşezate în bătaia soarelui, dincolo – primăria, apoi „Casa Naţională" – în paragină şi, în sfârşit, biserica satului, în mijlocul unei curţi largi, de unde vine un miros proaspăt de fân cosit… / Satul, deşi cu locuitori amestecaţi din toate neamurile, moldoveni, poloni, austriaci, rusneci, ţigani şi evrei, păstrează totuşi în cea mai mare parte caracterul aşezărilor moldoveneşti, cu uliţi ce se întretaie cruciş, cu livezi în jurul caselor şi cu grădiniţe în faţă, unde cresc amestecaţi curpenii de vâzdoage şi ruji ca iasomia şi busuiocul. / Prin case, am rămas uimit de aşezarea cu gust a interiorului. Aceeaşi împărţire simetrică… cu cele două încăperi principale în dreapta şi în stânga intrării, cu săliţă la mijloc şi cu cămară în fund. Aceleaşi podoabe înfrumuseţează încăperile, pereţii, grinzile, ferestrele şi acelaşi cuptor se odihneşte măreţ, cuprinzând jumătate din „odaia cea mare". Nu-i casă unde să nu zacă, îngropată între cliduri de scoarţe, lada cu zestrea femeei, după cum nu-i fereastră sau uşă care să nu aibă înnodate, deasupră-le, ştergarul ce cade în falduri înflorite. Mereu pânzeturi şi chilimari cu motive româneşti, cămeşi cu arnici, scoarţe cu flori de câmp sau cu figuri de animale, mereu vrednicia şi hărnicia gospodinei, care lucrează, vara, cu sapa câmpul, iar iarna, cu stativele, în casă, pânza"[485].

1926: „Duminică, 8 August 1926, la Putna are loc dezvelirea bustului lui Eminescu, în prezenţa AS Regale Principesa Ileana"[486].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[487]: Kislinger Herman, cizmar, domiciliat în **Putna;** Mik Iosef, măcelar, domiciliat în **Putna;** Cornea Maria, croitoreasă, domiciliată în **Putna;** Kvalek Ludvig, dogar, domiciliat în **Putna;** Ernst Michel, fierar, domiciliat în **Putna;** Hauslauer Eduard, dogar, domiciliat în **Putna;** Vaţlacec Iosef, lăcătuş, domiciliat în **Putna;** Poleac Ioef, bărbier, domiciliat în **Putna;** Aga Ilie, Lăsătuş, domiciliat în **Putna;** Bradner Moses, croitor, domiciliat în **Putna;** Romanievici Frantz, fierar, domiciliat în **Putna.**

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[488] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Borcea Ilie**, învăţător, cu ultimul domiciliu în comuna **Ciocăneşti**, jud. Câmpulung, născut în comuna Cornăţel, jud. Putna, condamnat de Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională şi 1 an interdicţie, conform art. 259, 260 c. p.".

1942: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[489] şi a proprietarilor lor: Fabricile din **Falcău**, jud. Rădăuţi, **Putna**, jud. Rădăuţi, şi **Moldoviţa**, jud. Câmpulung, proprietăţi ale Fondului

---

[485] AUREL I. GHEORGHIU, *Privelişti din Bucovina pitorească*, Bucureşti 1924, p. 38-43
[486] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1927, p. 179
[487] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[488] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[489] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

Bisericesc Ortodox-Român din Bucovina, cu sediul în Cernăuţi; Fabrica din **Vicovul de Jos**, jud. Rădăuţi, exploatarea dlui Gavril Coroamă, cu sediul în Vicovul de Jos, precum şi la alte fabrici, cu care lucrează în participaţie dl Gavril Coroamă (Brodina şi Putna).

1942: „Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[490]: Strătescu Liviu, paznic, bunul expropriat **fabrica Colberg**, comuna Putna, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.500 lei; Baba Ioan, paznic, bunul expropriat **fabrica Colberg**, comuna Putna, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 500 lei".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[491], următorii învăţători şi învăţătoare: **Farcaş Petru**, comuna Putna, jud. Rădăuţi, media 7,45; Neamţu Elena, comuna **Putna**, jud. Rădăuţi, media 7,50".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[492], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Hotnog Aglaia**, de la Putna, la Gura Putnei; **Drăghii Ioan**, de la Putna, la Grăniceşti". „**Hotnog Vasile**, de la Bălăşeşti-Pupezeni, jud. Tutova, la **Putna**, Gura Putnei, post. IV, unic solicitant; **Hotnog Aglaia**, de la Bălăşeşti-Pupezeni înTutova, la **Putna**, post IX, unică so1icitantă"[493].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[494], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „**Marcu Dolberg**", cu sediul în Putna; „**Domeniile Bucovinei**", cu sediul în Putna".

RĂDĂUŢI

„Ocolul lui Radomir", menţionat în uricul din **18 noiembrie 1393**, reprezintă mai mult decât un sat, adică o formaţiune prestatală (câmp, ocol), condusă de un „mai mare al pământului" (majores terae, în latină, vlad, în slavă), care formaţiune îşi menţine numele şi după întemeierea statului moldovean. Centrul acelui ocol putea fi Horodnicul de Jos (conducător, în slavă), pe teritoriul căruia exista o mănăstire de maici (de unde şi toponimul Călugăriţa), putea fi şi Volovăţul (biserica din lemn, mutată, ulterior, la Putna, dar şi legenda Uţei, care îl întâmpină pe Dragoş, sprijinind o astfel de ipoteză), putea fi şi Bădeuţii (ocolul de până târziu, sugerând acest lucru), dar putea fi chiar Rădăuţii, localitate care pare să înveşnicească numele lui Radomir şi care, prin statutul ulterior de necropolă domnească, îşi certifică, oarecum, un anume statut privilegiat în Moldova începuturilor administrative. Radomir s-ar putea traduce drept „frumuseţe paşnică" sau „pace frumoasă", deci „gura de rai" din profundele începuturi lirice ale neamului nostru, ceea ce a şi fost, este şi va fi veşnic

490 *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele
491 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
492 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
493 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
494 *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

ţinutul Rădăuţilor. / Vreme de vreo patru veacuri, Rădăuţii n-au avut istorie, localitatea însemnând o mică obşte de iobagi şi de robi, aflată în slujba călugărilor şi a ierarhilor locali, la răscruce de drumuri şi de istorie. „Drumurile rădăuţene văd procesia măreaţă a sfinţirii mănăstirii Putna, dar curând văd şi îngropăciunea marelui Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, plâns de întreaga naţie românească… Călugării roiesc de la Rădăuţi pe toate drumurile din jur, şi spre Putna, şi spre Suceviţa, şi spre Suceavă, şi spre Arbore, şi spre Bădeuţi, şi spre Solca… Rantiile colbăite şi toiegele de tisă bat drumurile cu sârg spre biserici şi mănăstiri, dar şi spre schituri şi sihăstrii, ascunse în întuneric nepătruns de codru şi-n creier neumblat de munte… Drumuri rădăuţene, drumuri de pelerinagii, drumuri de hram şi drumuri de mănăstiri”[495].

1479: Primul document care vorbeşte explicit despre Rădăuţi, dar nu despre obştea sătească, ci despre dreptul Mitropoliei din Rădăuţi „de jurisdicţiune asupra poporăciunii din satele Rădăuţi şi Coţmani”[496], este cel din 30 august 1479: „La aceasta să n-aibă treabă niciunul din boierii noştri, nici staroştii, nici şoltuzii şi părgarii din Suceavă, nici şoltuzii şi părgarii din târgul Siretiului, nici vornicii din aceste două târguri”, Ştefan hotărând „să-i judece rugătoriul nostru chir Ioanichie” şi urmaşii lui în scaunul mitropolitan.

1486: Printr-un alt uric, datat în 13 noiembrie 1486, „Ştefan Vodă întăreşte Episcopiei de Rădăuţi trei sălaşe de Ţigani” (Dimitrie Dan), apoi, în 15 martie 1490, „Ştefan cel Mare întăreşte Episcopiei de Rădăuţi 50 biserici, şi anume 44 din ţinutul Sucevei şi 6 din al Cernăuţului, date ei de Alexandru cel Bun[497].

1490: Prin uricul din 15 martie 1490, Ştefan cel Mare întăreşte Episcopiei de Rădăuţi 50 biserici cu preoţi, 44 în ţinutul Sucevei şi 6 în ţinutul Cernăuţului, biserici date ei de Alexandru cel Bun[498].

1639: În 20 aprilie 1639, „Vasile Lupul Vodă, văzând că Episcopia din Rădăuţi, care fusese prădată de tâlhari, n-are cu cine să-şi lucreze locurile, i-a dăruit 30 de vecini”[499]. Dimitrie Cantemir notează scurt despre localitatea care, peste vremi, avea să ajungă la o strălucire vremelnică: „Rădăuţi, un târguşor şi scaun al unui episcop, este şi el aşezat pe râul Suceava şi pe Siret, unde acesta coteşte spre miazăzi”[500]. Călători străini n-au trecut prin Rădăuţi, iar românii, vorba lui Iorgu Toma, în perioada rădăuţeană, au fost atât de patrioţi încât, de-a lungul veacurilor, şi-au tăcut istoria, dar au tăcut… româneşte.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[501], din 1772-1773, înregistrează la Rădăuţi, sat cu salvogvardia preînălţatului Graf, fără alte precizări, „180 – toată suma caselor”, însemnând 24 scutelnici ai Episcopiei, 30 ţigani, 7 popi, 4 călugăriţe, 7 babe şi 108 cu salvogvardie. Odată cu săvârşirea „cumplitului rapt”, cum ar zice istoricii ultrapatrioţi, „s-au făcut, ce-i drept, lucruri măreţe la Rădăuţi şi pe toată întinderea fostei averi mănăstireşti. S-au croit drumuri late şi pietruite, sădite tot cu plopi mari pe de lături, de vedeai bine cum şi ce departe se întinde meleagul cârmuit de oamenii stăpânirei, pusă sub oblăduire ostăşească. Iar dintr-un capăt al şirului de plopi, în celălalt, se ridicau gospodării falnice cu căsoaie, grajduri şi cu hambare de piatră, locuri chibzuite de muncă aprigă de tot soiul”.

---

[495] PETRU REZUŞ, în Revista Bucovinei, nr. 11-12/1944, pp. 345-348
[496] Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp. 140-143
[497] Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp. 143-148
[498] Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp. 146-152
[499] Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp. 169-172
[500] *Descrierea Moldovei*, p. 88
[501] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 352

1774-1778: „Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți”, problema înființă unei astfel de instituții s-a pus după încheierea Războiul de șapte ani, când s-a constatat că nu era ușor de a acoperi necesarul anual de cai pentru armată, cei crescuți de țărani și care puteau fi rechiziționați sau cumpărați, fiind pur și simplu inutili. În 1774, fuseseră cumpărați 529 cai de remontă, de la evreul galițian Isaak Hirschl pentru Regimentul de cavalerie Kaiser Joseph II (Regimentul 6, în 1890), plătindu-se 15.000 de florini vienezi, dar două regimente austriece de cavalerie, care staționau în Italia, aveau nevoie de 2.000 de cai, care nu puteau fi procurați lesne de pe piață. Împăratul Joseph II îl însărcinase pe sublocotenentul Cavallar, pe care îl recomandau abilităților sale speciale, precum și cunoștințelor sale despre zonele bogate în cai, dar și el a livrat, în 1774, doar 766, iar în 1775, doar 871 de cai de remontă, necesari regimentelor de cavalerie. Prețul de cumpărare a cailor era relativ mic, în anul 1774, de 56 de florini, iar în 1775, de 55, iar în aceste condiții Cavallar a fost numit căpitan de cavalerie și trimis în Kabarda, ținut de pe versantul nordic al Caucazului, ca să procure armăsari buni, care au fost trimiși, în 1776, în Bucovina pentru a fi încrucișați cu rase de cai mari. În 1776, în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți, 66 la Tereblecea, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți. / În 1777, pe la mijlocul lunii noiembrie, Cavallar a plecat, de-a lungul văii Siretului, în satele Cerepcăuți și Stârcea, unde construit ocoale acoperite și a adăpostit în ele caii, în părți aproape egale (în Cerepcăuți, 229 cai de remontă și 23 cai de tracțiune, iar în Stârcea 229 cai de remontă și 22 cai pe povară); de întreținerea acestor cai se ocupau câte un caporal, un fruntaș, 16 ostași și 16 slujitori; el însuși și-a luat locuință în orașul din apropiere, Siret. Spera ca, până în 1778, să obțină calul de cavalerie ușoară. În raportul său din 31 decembrie 1777, Cavallar promitea Comandamentului General câte o livrare anuală, în care includea și importuri din Rusia și din Moldova, de câte 1.500 de cai, ceea ce împăratul Joseph II nu a aprobat. / * / În timpul prezenței sale la Viena, în 1778, Cavallar a lucrat un nou plan de remontă, în care recomanda să se cumpere armăsari de rasă, și după obținerea unor rase eficiente, prin încrucișări, să se facă livrări anuale de 1300-1400 cai. Pentru herghliile împărătești din Bucovina, el solicita un comandant, trei locotenenți majorori, trei sergenți, trei furieri, trei cosași, trei fierari, trei potcovari și 24 slujitori. Aceștia purtau, la început, uniformele regimentelor din care făceau parte. Era necesar și un buget de urgență, în care să se prevadă cheltuielile pentru furajarea cailor și celelalte cheltuieli, iclusiv pentru procurarea unui număr de cai buni (iepe) din Podolia, Pocuția și Bucovina, ceea ce împăratul a încuviințat prin decret imperial. / În 3 aprilie 1778, cu fondurile necesare la dispoziție, Cavallar a părăsit Viena. Cum piedicile și dificultățile erau multe, inclusiv cele privind subordonarea, Cavallar a solicitat, în 11 iunie, libertate de decizie. Se stabilise, recent, la Coțmam îl lunile iulie și august 1778 a primit o parte din personalul pe care îl solicitase și în bună parte cele necesare pentru organizarea hergheliilor. De asemenea, au sosit în Bucovina, în ianuarie 1779, și membrii personalului solicitat, adică un comandant, doi călăreți, doi locotenenți majori, doi maieștri, opt fierari, 26 slujitori, 309 de oameni obișnuiți și 40 țărani, deci un total de 384 oameni. Numărul de cai, în acel moment, era de 648 de exemplare, din care 512 de remontă și 136 cai de tracțiune. Suprapunerile de costuri, datorate procurării de cai de remontă din regiuni diferite, nu erau în favoarea comenzii de remontă, căci, în viitor, cheltuielile lui Cavallar ar fi fost mult mai mari, în timp de pace, decât în timpul războiului. / Un alt pericol a amenința echipa de remontă a lui Cavallar din partea administrației Bucovinei, aflată la dispoziția zelului pentru bine a generalului Karl Freiherr v. Enzenberg, care vedea, în aplicarea proiectelor lui Cavallar, nu numai ca o instituție care apasă puternic populația bucoviniană, exprimând, în repetate rânduri, opinia că Bucovina nu are un flux organizat de fânețe și de pășuni, propice dezvoltării unor herghelii împărătești. Cavallar a încercat să contracareze aceste atacuri, atacând utilizarea scăzută a populației în reconstrucție și subliniind importanța imigrației din Galiția. Cu toate acestea, Cavallar nu ar fi avut câștig de cauză, dacă nu i-ar fi

venit ajutor din altă parte. Tocmai se dovedise că regimentele din Ungaria și din Transilvania erau incapabile să-și asigure numărul necesar de cai prin cumpărarea lor. Prin urmare, împăratul Iosif al II-lea a aprobat moțiunea Consiliului de Război, privind extinderea a trei dintre hergheliile de remontă existente, la 14 octombrie 1780, în Ungaria și Transilvania (două pentru Ungaria și una în Transilvania), precum și cea din Galiția, „deocamdată“ achiziție recentă, care „rămâne sub supravegherea căpitanului Cavallar”, dar de îndată ce „nu o vor mai permite circumstanțele în Bucovina, Consiliul de remontă“ va fi mutat în Galiția, sub supravegherea căpitanului Cavallar care „cunoaște deja zonele locale, piețe și alte circumstanțe, de cu mult timp în urmă”. / * / Comandamentul General, în acord cu Cavallar, a propus aprobarea propunerii acestuia pentru creșterea celor 246 cai (în cea mai mare parte, ai Regimentului 2 Garnizoană) și 182 de cai utilitari. Pentru a se adapta caii, a aprobat zidirea unor ocoale, pentru câte 300 de cai, la Băișești, Boian și Frătăuți, și a unui grajd pentru 100 de cai, împreună cu un sediu al comandantului, la Vașcăuți. În 31 octobrie 1781, pentru merite în organizarea hergheliilor împărătești, Cavallar avea să fie înaintat la gradul de maior „cu leafă întreagă”. Proliferarea rapidă a calului, produs în noile herghelii, a făcut ca, în anul 1792, Comandamentul să fie mutat, de la Văşcăuți, la Frătăuți (cunoscut și ca Rădăuți), aparținând Fondului Religionar. În 1812, sediul departamentului din Văşcăuți s-a mutat cu totul la Rădăuți, iar Cavallar s-a retras din armată „aidoma unui mareșal încărcat de glorie pe câmpul de luptă”. / „Întrucât locuitorii de atunci din Bucovina erau preocupați, în principal, cu creșterea bovinelor, la început au fost recomandate câteva zone ierboase pentru înființarea unor ferme de remontă. Zona Rădăuților era deosebit de potrivită pentru acest lucru, motiv pentru care înființarea unei astfel de ferme, pentru înmulţirea cailor, a fost realizată, ulterior, acolo. Astăzi, această fermă este una dintre cele mai înfloritoare, iar istoria ei poate fi urmărită, din 1774, încoace. Crearea fabricilor de sticlă a fost sugerată și realizată ulterior”[502].

1775: „Odată cu intrarea trupelor austriece în Cernăuţi și cu înființarea unei administrații de stat acolo, s-a stabilit strategia pentru dimensionarea, înfrumusețarea și ajungerea la importanța de astăzi a acestui oraș. Dacă, din punct de vedere al trecutului său, nu se poate compara cu alte orașe mai vechi, precum Suceava, Rădăuţi și Siret, datorită amplasării convenabile pe un mal al Prutului, pe un drum principal, care ducea, de la Iaşi, la Lemberg, precum şi datorită apropierii lui de granița poloneză, Cernăuţii au fost chemaţi să joace un rol în istorie. În secolul al XV-lea, în Cernăuţi exista deja un staroste[503]. / Cu toate acestea, trupele care fuseseră aduse anterior în Bucovina nu erau încă suficiente pentru a proteja țara de toate pericolele iminente. Din acest motiv, aceste trupe au fost consolidate, treptat[504]. Abia pe 24 octombrie Ellrichshausen i-a scris lui Hadik[505] că măsurile militare din țară vor fi finalizate până la 25 din aceeași lună. După ce s-a făcut acest lucru, s-au depus eforturi pentru a înfige pajurile imperiale înainte de plecarea rușilor, deoarece turcii fuseseră deja informați despre marșul din Austria, ceea ce ar putea îngreuna situația. Pajurile se înfigeau deja pe 19 noiembrie[506], fiind un fapt împlinit, în ciuda faptului că rușii au rămas în Moldova până în ianuarie[507] 1775… / Încartiruirea trupelor în Bucovina a avut o oarecare dificultate. Drept urmare, împăratul Josef al II-lea s-a simțit obligat să emită următoarea rezoluție: „Batalioanele nu ar trebui să fie, la sfârșitul toamnei și, cu atât mai puțin, iarna încartiruite în colibe, ci găzduite în cele mai apropiate sate. / Unitățile vor primi proviziile, în

---

502 Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariția și înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.
503 Se spune că o luptă între moldoveni şi polonezi a avut loc lângă Cernăuţi, o luptă în care s-a distins bunicul cărturarului polonez Sarnicius. Beil. XIII.
504 Beil. XXXIX.
505 Beil. LIII.
506 Beil. LXI, LXVII.
507 Beil. LXXIX.

așa fel încât trupele să nu sufere şi cu atât mai puţin rezidenții, iar ideea încartiruirii, pe timpul iernii, este exclusă, deşi în Bucovina nu există nimic, în afară de câteva sănătoase”[508]. / După cum puteţi constata, împăratul Iosif a avut grijă deosebită de locuitorii Bucovinei. Acest lucru a provocat o mai mare simpatie în rândul populației pentru Austria, decât pentru Rusia, deoarece aceasta din urmă pierduse simpatia în timpul războiului, din cauza tratamentului nemilos. Doar din Moldova, 13.484 de căruţe[509] au fost rechiziţionate de ruși pentru diverse transporturi. Districtul Cernăuți a trebuit să ofere 1.500 de căruţe[510], iar Suceava nu mai puţin de 2.000”[511].

1778: Consignaţiunea emigranţilor transilvăneni, întocmită din ordinul generalului Enzenberg din 27 ianuarie 1778, înregistrează la „Rădăuţi, proprietatea Episcopiei Rădăuţi”, următoarele şase familii: „**Dimitrie Ardelean**, plugar din Rodna, fost grănicer în Regimentul 2 Românesc, sosit la Rădăuţi în anul 1763, împreună cu 2 băieţi şi soţia; **Alexie Ardelean**, plugar din Rodna, fost grănicer în Regimentul 2 Românesc, sosit la Rădăuţi în anul 1748, împreună cu 2 băieţi şi soţia; **Ioachim Unguraşu**, plugar din Rodna, fost grănicer în Regimentul 2 Românesc, sosit la Rădăuţi în anul 1772, împreună cu soţia; **Mihai Moroşan**, plugar din Bârgău, fost supus, sosit la Rădăuţi în anul 1773, împreună cu 3 băieţi, 2 fete şi soşia; **Grigoraş Moroşan**, plugar din Bârgău, sos supus, sosit la Rădăuţi în anul 1773, împreună cu 2 băieţi, 3 fete şi soţia; **Toader Ursu**, pălmaş din Cliciu, fost supus, sosit singur la Rădăuţi, în anul 1763”.”

1782, iulie 19 şi 20**:** „Satul episcopesc Rădăuţi se hotărăşte cu următoarele sate: Horodnic, Volovăţ şi Mascatoţe (Balasineşti). / **Hotarul Rădăuţului** începe, la apus, de la **părăul Posina,** la care pârău satul Frătăuţi, proprietatea mănăstirii Putna, se hotărăşte cu Rădăuţul şi Horodnicul. Lângă acest părău s-a rădicat, mai sus, de „Vadu pietros”, spre răsărit, o movilă de hotar, care despărţeşte hotarul Horodnicului sau proprietatea mănăstirii Suceviţa de cel al Rădăuţului, şi anume sub un tei ciuntit, pe care, însă, s-a putut vede, ca semn de hotar, o veche prăjină, cu o buleandră aninată de dânsa, din timpul ultimei delimitări. / De la această movilă de hotar, hotarul între Rădăuţi şi Horodnic merge spre miază-zi peste **părăul Băhnianu,** la movila de hotar rădicată nu departe de acest părău şi, de aice, mai departe, în linie dreaptă, până la sfârşitul **pădurii Şalcau,** unde mai înainte să se fi aflat un măr roş, la o altă movilă de hotar, rădicată acolo, şi, de aice, prin nişte mlaştini crescute cu trestie, până la drumul care duce de la Rădăuţi la Vicovul de jos şi, apoi, peste acest drum, până la piatra-hotar care mai înainte a stat cu mult înainte sub drum, şi abia după învoiala făcută între doi călugări din Rădăuţi şi Suceviţa să fi fost aşezată aice, sus, între drum şi **părăul Valea sacă,** lângă care piatră de hotar iarăşi s-a rădicat o movilă de hotar. / De aice, linia hotarului merge peste părăul Valea sacă şi o peninsulă din nou la cotitura acestui părău şi aşa ajunge şi a treia oară până la o movilă de hotar, rădicată lângă malul acestui părău. / De aice, peste părău şi ceva în sus, la o altă movilă de hotar, de unde s-a ajuns la piatra de hotar, care se afla în capătul de sus al **câmpului Trojan,** peste care iarăşi s-a rădicat o movilă de hotar, şi, de aice, ceva în stânga, la capătul de jos a Trojanului, unde s-au rădicat trei movile de hotar pentru trei hotare: Horodnic, Rădăuţi şi Volovăţ, care aice se întâlnesc. / La aceste trei movile de hotar, Rădăuţul părăseşte hotarul Horodnicului şi merge pe lângă satul Volovăţ, proprietatea mănăstirii Suceviţa, ceva în stânga de la Trojan, în jos, până la **părăul Rodiţa,** apoi peste acest părău şi peste **Făntânele,** la o movilă de hotar, care despărţeşte locurile

---

508 Vortrag. Wien, den 6 Sept. 1774. Randbemerkung. (Eigenhändig 23/540).
509 Beil. XLVIII.
510 Beil. XLIX.
511 Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.

Rădăuţului şi Volovăţului. De aice, peste **Topliţa,** unde, pe şes, a fost o veche piatră de hotar, deasupra căreia s-a rădicat o movilă de hotar, apoi, în linie dreaptă, mai departe, la piatra de hotar aflătoare pe acest şes, spre miază-zi, lângă **Gârlă,** care aşijderi a fost acoperită cu o movilă de hotar (Această Gârlă este o albie, pe care curge un părău numai după multă ploaie). / De la această movilă de hotar, ceva în dreapta, înspre apa Suceviţei, pe lângă o veche piatră de hotar, care acuma a rămas neacoperită, la o movilă de hotar rădicată la 46 paşi de la această piatră de hotar, lângă drumul care duce de la Horodnic la Suceavă. / La această movilă de hotar, linia hotarului se îndreaptă în stânga şi merge spre răsărit, drept spre dramul care duce de la Volovăţ la Rădăuţi, unde iarăşi s-a rădicat o movilă de hotar. De aice, cu apa Suceviţei, drept în jos, până la al doilea asemenea drum şi o movilă de hotar rădicată acolo, şi de la această movilă de hotar se află cam 30 stânjini în jos până lângă acelaşi drum o veche piatră de hotar. De aice, pe şes, în linie dreaptă, înainte, la o altă movilă de hotar rădicată, de unde se ajunge la o veche piatră de hotar, aflătoare lângă al treilea drum, care duce de la Suceviţa la Rădăuţi, care a fost acoperită cu o movilă de hotar. / De la această movilă de hotar, mai departe, înainte, până la drumul care duce de la Suceavă la Rădăuţi şi de la acest drum încă cam 116 paşi, la vechea piatră de hotar, acuma acoperită cu o movilă de hotar, de unde se ajunge, peste latele mlaştini, ceva în dreapta, pe lângă două movile de hotar, rădicate una după alta, la cele trei movile de hotar care despărţesc cele trei hotare împreunate, ale Volovăţului, Rădăuţului şi Satului mare. / Aice hotarul Volovăţului rămâne îndărăpt şi Rădăuţul merge alăture cu hotarul Satului mare, proprietatea mănăstirii Sf. Ilie, apoi, în stânga, ceva cătră apus, prin mlaştini şi trestii în sus, aşa că **Dealul crucii,** care se vede în depărtare, dimpreună cu edificiile remontelor din **Mitoc,** care se văd dincolo de deal, să stea în stânga, apoi în linie dreaptă la **revărsatul lui Frunci,** apoi, alăture, în dreapta, **părăul Posinului,** lângă drumul care duce de la Rădăuţi **la Timuc.** De aice, drept înainte, până la **şesul Plopeului** sau unde a stat un plop vechi, unde s-a rădicat o movilă de hotar, nu departe de şoseaua care duce de la Cernăuţi la Rădăuţi. Aice hotarul Rădăuţului formează cu cel al Satului mare un unghi şi se îndreaptă, pe lângă dânsul, în dreapta, pe şes mai departe, până la o movilă de hotar, rădicată lângă marea mlaştină de dinainte. De aice, prin mlaştină, drept la cele trei movile, unde s-a rădicat o nouă movilă de hotar. De la această movilă de hotar, spre **părăul Saha,** prin mlaştina formată de scursul Sahei, până la o movilă de hotar aflătoare pe malul părăului Saha. La acest părău, trei hotare se întâlnesc, a Satului mare, a Rădăuţului şi a **prediului Macicatovţe,** proprietatea mănăstirii Putna, şi Rădăuţul aice părăseşte hotarul Satului mare şi se suie, pe lângă Macicatovţe, pe părăul Saha în sus, până acolo unde acest părău Saha iese din părăul Posinului şi, de aici, părăul Posinului formează hotarul natural între Macicatovţe şi Rădăuţi, până la **Vadu pietros,** de unde această delimitare s-a început. / După astfel finita delimitare, cu care atât domnul episcop, cât şi vecinii s-au mulţămit, acest protocol al comisiunii locale s-a subscris. **Actum ut supra.** Paisie, vichil Putnii / Nicolai, vichil ot Rădăuţi / Teodosie, vichil ot Sf. Ilie / Alexandru Ilschi, asesor / Mănăstirea Suceviţa, namisnic, ier. Antinoghen / Harsani, sublocotenent-auditor / I. S. Erggelet, grefier de judecătorie / Ioan Calmuţchi, căpitan, asesor / Pitzelli, căpitan de cavalerie / Aaron, translator / Metzger, colonel”[512].

1788, Hacquet: „Am văzut, într-o zi, la judecătorul din Frătăuţi, de a cărui prietenie mă bucuram şi care îmi dădea mare sprijin în treburile mele, cum duceau un flăcău, care tăiase, cu securea, un cal al vecinului său, numai din răutate şi ca să-şi bată joc. Acest flăcău fusese osândit să primească cincizeci de nuiele „ad posteriora”. Tânărul a ascultat cu linişte această judecată. Când au vrut să-l pună pe bancă, a rezistat cu furie. Cei ce executau pedeapsa s-au mâniat că un asemenea flăcău se împotriveşte; a fost, aşadar, întins pe capră şi

[512] Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, pp. 259-262

a primit o bătaie aşa de cruntă că, încă de la a douăzeci şi una lovitură, a ţâşnit sângele. Cu toate acestea, flăcăul nu se ruga de nici o îndurare, ci striga ocări contra judecătorului, cât îl ţinea gura. La a patruzecia lovitură, a tăcut şi am crezut că i s-a făcut rău şi că e gata să-şi dea duhul, în timpul pedepsei. M-am rugat pentru el, ca să se înceteze, întrucât, ca medic, îmi dădeam seama că s-ar putea, într-un caz de epilepsie, să şi cadă şi să moară. Au încetat, deci, şi l-au dezlegat îndată, şi am pus să se aducă vin şi apă, pentru a-l înviora. Dar cât am fost de uimit, atunci când flăcăul a sărit plin de furie, şi-a tras iţarii, îndreptând ocări şi batjocuri împotriva executorilor, şi a zburat ca săgeata, de nu-l mai putea ajunge nimeni… / Experienţa confirmă că această naţiune, care este aspră din fire şi din deprindere încă din copilărie, şi rea la suflet, poate răbda mult mai mult ca o alta, mai civilizată. Totuşi, românii din Moldova sunt mult mai buni ca cei din Transilvania şi Banat. / Călugării de la această mănăstire, care nu se puteau purta în felul acesta cu o naţiune numai în parte redusă la semisclavie, cum s-ar purta cu una nomadă, care nu aparţine acestei ţări, anume cu aşa-zişii ţigani, au ajuns să nu aibă ca slugi decât numai oameni din aceia, care, acum, erau şi împământeniţi şi aşezaţi în jurul mănăstirii ca ţărani, după ce împăratul Iosif a oprit orice tiranie a stăpânilor de moşii, în aceste noi posesiuni ale sale… / Mai departe, spre est, se ajunge, după vreo două mile, la oraşul Rădăuţi, râul Suceava rămânând la o milă şi jumătate, pe stânga, şi luându-şi, de acolo, drumul spre răsărit. Această localitate nenorocită – şi nicidecum un orăşel, cum crede Sulzer – , care e alcătuită doar din câteva case şi din catedrala episcopală a ţării, se află pe un şes cam mocirlos. Mica biserică neînsemnată e înconjurată de o incintă, în care se cuprinde şi locuinţa episcopului, care, ca şi toate clădirile clerului ortodox, aflate sub semilună, este mizerabilă. / Episcopul, care nu mai locuieşte aici, ci la Cernăuţi, ţine, aici, un slujbaş, cu vreo doi popi, care să administreze totul. La venirea mea, nu am găsit decât vreo câţiva boieri refugiaţi, care trăseseră aici din Moldova, din cauza năvălirilor tătarilor. / În această biserică, nu am găsit nimic vrednic de atenţie; s-ar părea, după cum arată, că ar fi fost părăsită şi că în locul ei se va ridica o altă asemenea catedrală, în capitala provinciei, întrucât cel ce slujea aici şi-a şi mutat reşedinţa acolo”[513].

1802: „**Joseph Baron Cavallar**, fiul maiorului de cavalerie Cavallar, care a fost însărcinat, pe când era locotenent, de Iosif II, cu organizarea hergheliilor imperiale din Bucovina, născut în 8 aprilie 1787, la Văşcăuţi (Waskowetz), în Bucovina, unde se afla sediul Comandamentului General al Hergheliilor Imperiale, până în 1812, când departamentul se mută la Rădăuţi, iar iar Cavallar s-a retras din armată „aidoma unui mareşal încărcat de glorie pe câmpul de luptă”. Joseph Baron Cavallar a absolvit Akademia în 1 martie 1803”[514].

1803: În Rădăuţi, s-au stabilit, în 1803, meseriaşii germani Johann Kufner, Johann Prosser şi Georg Kopp din **Boemia**, Mathias Aimer şi Reimund Aimwr din **Linz**. Împreună cu germanii, au sosit, tot din Boemia, familiile evreieşti Harth, Herzberg, Goldschläger, Gewölb şi Herer.

1807: Prima nuntă evreiască la Rădăuţi s-a desfăşurat în 1807, când s-au căsătorit Iacov Gerbel şi Ester Zähler, amândoi veniţi din Galiţia.

1811: „Bucovina numără, după recensământul din 1811, 3 oraşe (Cernăuţi, Suceava şi Siret), 3 târguri (Vijniţa, Rădăuţi şi Câmpulung), 147 domenii şi, în total, 330 de localităţi, în care se găsesc: 39.096 case, 44.589 de familii, 498 de clerici, 1.289 de nobili, 269 de funcţionari, 621 de orăşeni, meşteşugari şi artizani, 19.050 ţărani şi 418 ţărani săraci. Numărul femeilor este de 110.106. Totalul băştinaşilor este de 226.486 de suflete, din care 3.414

[513] *Călători*, X, II, pp. 816-820
[514] Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

evrei… / Domeniul Rădăuţi se află în administraţia Consiliului de Război Aulic, afectat serviciului hergheliilor, cuprinde 22 de localităţi şi se întinde, de la graniţa Maramureşului, până aproape de oraşul Siret. Târgul Rădăuţi are 278 de case, cu 1.630 locuitori”[515].

1817, jurnalul lui Francisc I: „Rădăuţi, o localitate mare, regulat plasată, cu case separate, înconjurate de grădini. Casele sunt bine construite, parte cu etaj, mai multe din lemn, îngrădite cu gard de nuiele. Ajungem apoi, printr-o uliţă lungă, într-o piaţă mare, înconjurată de case fără etaj, şi, de aici, peste un podeţ, într-un loc îngrădit cu ştachete şi stâlpi de piatră, unde se află clădirile Caal, la mijloc o biserică mare de piatră, biserica „Bogdana” şi un turn de piatră, la dreapta”[516].

1830: În 1830, a fost construită prima sinagogă din Rădăuţi, numită, după numele fondatorul ei, „Eli Gewölb Shul”. Şi tot în 1830, a fost înfiinţată şcoala evreiască pentru copii săraci, de Joine Grabsheid şi de Dawid Gropper.

1845: „Pe la începutul lui Septemvre 1845, am ieşit din casa părinţască îmbii fraţi spre a ni continua învăţătura în şcoala trivială de trei clase din Rădăuţ… / Pe timpurile acelea, Rădăuţul era încă mai de tot românesc; nu ne simţiam, dară, prea înstrăinaţi, petrecând acolo. Pe lângă Jidani, în număr mare ca neguţători, se mai aflau puţini Nemţi şi câţiva Poleci sau ca funcţionari sau ca meseriaşi; negoţul era în mâna Jidanilor şi a Armenilor; numai un singur dughenariu era Neamţ. / Când venia, Vineria, ziua de târg săptămânal, se strângeau de prin împrejur o mulţime de oameni, de împleau ticsit piaţa cea foarte spăţioasă din mijlocul oraşului. Tot negoţul se făcea numai prin intermediul limbii româneşti; chiar în zilele de rând, nu auzeai vorbindu-se decât româneşte. Înşişi străinilor li plăcea a vorbi româneşte, ca să se deprindă mai bine într-un graiu de carele aveau mare trebuinţă pentru îndestularea trebuinţilor zilnice; mai ales Nemţii şi Jidanii făceau aceasta” (I.G. Sbiera).

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, preciza că „Drumul de poştă de la Siret, la Rădăuţi, lung de o poştă şi jumătate, trecea prin Sf. Onufri, Hadikfalva (Dorneşti), trecând peste râul Suceava“[517].

1860: „Pentru ţăranii noştri, lucrul acesta nu era, să vorbim la drept, tocmai rău, fiindcă, pe lângă pilda cea bună ce o aveau pururea sub ochi, de a-şi îndrepta şi ei vitele şi felul gospodăritului, mai căştigau şi din munca cu ziua. Ba trebuie să mărturisim fără încunjur că starea bună a sătenilor învecinaţi cu gospodăriile stăpânirei, cum o găsim, azi, în ţinutul Rădăuţului, şi mai ales bogăţia lor de cai aleşi şi vite cornute de soiu cam se datoreşte acestei împrejurări şi îndemnului viu şi statornic de un veac întreg şi mai bine ce-l avea ţărănimea noastră în faţa ei” (Em. Grigorovitza). / „Când am început să-mi îndreptez întâii mei paşi de copil mic spre grădina bisericii episcopeşti, înconjurată de tot felul de clădiri trufaşe, în care se aflau cănţălariile şi locuinţele diregătorilor împărăteşti de la herghelii, îmi aduc aminte că nimic nu mă bătea atât de mult la ochi ca chipul calului de fer argintit, ce sclipia de sus, de pe şcoala mare de călărie, înfipt pe ascuţitul de oţel al acoperişului. Pe vreme de furtună, vântul întorcea puţin căluţul, cu picioarele ridicate copac, împrejurul ferului, şi zbârnâiala şuerătoare pătrundea până în pridvorul casei unde locuiam. De acolo şi până la piaţa târgului nu erau decât ca la douăzeci de paşi, şi aici s-au iezit amintirile cele mai adânci. / Ce înfăţişare liniştită

---

515 *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
516 Wiszniowski, Franz, *Radautz die deutscheste Stadt des Buchenlandes*, Wien 1830, p. 17
517 Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

şi curată avea, pe atunci, această piaţă! Mare şi îndemânatică cum e, în parte şi în ziua de azi, cu troci largi de adăpat de-a lungul fântânilor, ea se întindea de la un capăt la celălalt al târgului. De dughenile şi butcile jidoveşti, ce înghesuesc, acuma, această frumoasă piaţă, cu umbroşii copaci mari, din cari azi nu mai sunt decât vreo doi, nici urmă. Trei dugheni mai de samă dacă se găsiau, şi acestea erau în mânile unor familii evreieşti, aşezate mai de mult în ţară, cum, de pildă, Ruduch, Reichenberg, Elik – încolo numai case de Nemţi bogaţi sau clădiri ale stăpânirei… / Când te uitai, aşa, în zilele de rând, la târgul Rădăuţului, parcă nici nu-ţi venea să crezi că din cele câteva case de burgheri se strecură atâta mândrie şi putere. Numele vechi şi cinstite ale câtorva familii cu vază multă pe atunci le auzi şi astăzi prin Rădăuţi. Aşa, de pildă, familiile Schlichting, Most, Haas, Schreiner, Willetz, Kirner, Marin (din care provenea celebrul arhitect Adolf Marin – n.r.), toţi oameni ajunşi la stare şi avere prin munca lor neobosită. Bătrânul Marin a fost, timp de douăzeci de ani şi mai bine, burghermaistrul târgului şi câtă cumpănă avea vorba acestui om între ai săi! Şi ce mândri erau aceşti oameni de meseria lor! Că nu se lăsa mai jos fabrica de mucava sau moara de hârtie a lui Eckhart de dubăria lui Schulz, şi nici cuţătarul Feiger de potcovarul Kornelson sau de armurierul Muntzger. / Îmi aduc aminte şi eu de o familie de acestea, care-şi avea casele în piaţa mare, lângă spiţărie, casă unde am petrecut des, în anii mei de student. Bătrânul Melner, franzelar de meserie, era unul din oamenii cei mai însemnaţi ai târgului şi rar găseai familie mai primitoare şi binecuvântată cu belşug ca la aceşti oameni... / Românii noştri petreceau şi ei… La casa cea mare şi frumoasă a bogătaşului Larionescu, câteodată şi în grădina bătrânului Buculei, se făcea horă mare. În cerdacul din jurul casei şedeau, aşezaţi la mese întinse, bătrânii şi sfătuiau, îndulcindu-şi necazurile cu vin de Odobeşti, adus de jupânul Barber. Flecăii şi fetele se cinsteau cu rachiu dulce, zis „rozoglio", sau de cel gălbui, făcut cu coaje de portocale – băuturi cumpărate de la băcanul, jupânul Reichman. Alţii se îndopau cu turtă dulce şi beau must vechiu de pere…" (Em. Grigorovitza).

1864: Prefectul Rădăuţilor, **Michail Pitei**, „cel dintâi care a gândit că e bine să se facă un gimnaziu în Rădăuţi", a organizat o colectă publică, strângând 48 de mii de florini, pentru clădirea unui gimnaziu; „l-a rugat pe episcopul Hacman ca lefile profesorilor să se plătească din fondul religionar, dară episcopul nu s-a învoit". Din 1866, este numit căpitan districtual **Orest Reni de Herşeni,** care continuă demersurile şi, „cu uricul împărătesc din 15 august 1871, se hotărî să se facă în Rădăuţ un gimnaziu inferior de stat şi împărăţia să plătească lefile profesorilor şi să cumpere cele trebuincioase pentru învăţământ". Primul director a fost poetul **Ernst R. Neubauer**, al doilea **Heinrich Klauser**, urmat de **Gabriel de Mor**"[518].

1868: Viscolul absolutismului ierarhic asupra părintelui Renei. Cunoscând, datorită unei cărţi lucrate în urmă cu mai bine de un deceniu, „Rădăuţi, în mărturiile vremurilor" (2006), câte ceva despre rolul pe care l-au avut nobilii români **Renei de Herşeni** în cauza românismului din ţinutul Rădăuţilor (prefectul Orest Reni de Herşeni, de pildă, „a obţinut uricul împărătesc din 15 august 1871, prin care se hotăra să se facă în Rădăuţi un gimnaziu inferior de stat şi împărăţia să plătească lefile profesorilor"[519], gimnaziu fiind deschis în 1872), nu am putut trece cu vederea peste prigoana ierarhiei bisericeşti împotriva fratelui prefectului Orest Renei de Herşeni, Toma, care conducea, de aproape două decenii, protopopiatul din Rădăuţi. Ştiu bine povestea zvârcolită şi adesea dezgustătoare a ierarhiei bisericeşti bucovinene, care, încercând să îl blocheze pe Silvestru Morariu, îl călca în picioare şi pe preotul boier Toma Renei de Herşeni, aşa că o încredinţez celor care vor să o cunoască, aşa cum a fost mărturisită în anul 1868: // „Valea Sucevei, faur 1868. Afaceri bisericeşti. Cu

[518] Morariu, Constantin, *Pedagogia română în Bucovina / 1774-1889*, în *Revista Politică*, nr. 7 din 1 aprilie 1890, pp. 12-16, nr. 8 din 15 aprilie 1890, pp. 9-14
[519] *Deşteptarea,* Nr. 16 din 15/27 august 1893, p. 123

finea anului 1865, murind protopresbiterul Rădăuţilor Nicolae Dracinschi, rămaseră actele diregătoriei protopresbiteiale în o dezordine nemaipomenită. Nou denumitul administrator, prot. George Constantinovici, trecând, după cinci luni, în statutul monahic, rămaseră agendele protopresbiteriei mai că în starea de înainte, căci, spre a readuce ordine în afacerile bisericeşti şi şcolare, se cerea nu luni, ci ani întregi. Cu toate acestea, devenind, în luna lui iunie 1866, parohul de la Burla, Toma Renei de Herşeni, administrator prot. Rădăuţilor şi punând mâna pe aratrul (plugul – n. n.) protopresbiteral, fără de a mai căuta îndărăt şi a cruţa osteneala, într-un an de zile aduse în curs regulat toate afacerile interne şi externe ale scaunului protopresbiteriei. / Toate erau bune, toate erau demne de recunoştinţă şi de laudă; una, însă, numai una era, prin care căzu în dizgraţia Excelenţei Sale, părintele episcop, şi asta încă se puse în competenţa parohiei Rădăuţi, împreună cu un nepot al Excelenţei Sale. Cutezarea aceasta a părintelui Renei nu rămase nesesizată, deoarece tocmai actului respectiv dădu părintele episcop ansa de a întreba, cam în luna lui iulie 1868, din Viena, despre destituirea părintelui Renei din diregătoria protopopiei şi reviziunea unui act disciplinar, asupra căruia s-a decis înainte de două decenii. Auzind despre aceasta, preoţimea ţinutului se uimi şi dete o petiţiune către părintele episcop şi venerabilul consistoriu, pe care o aducem la cunoştinţa publică. // „Excelenţa Voastră! Cu bucurie vie şi mulţămire deosebită am salutat concluzia prea vrednicului Consistoriu, binecuvântat de Excelenţa Voastră, de a da în seamă protopresbiteria Rădăuţilor mult meritatului şi vrednicului paroh din Burla, dl Toma Renei de Herşeni, unui bărbat care, prin duioşia inimii sale, prin purtarea sa cea de tot lăudabilă ca preot şi învăţător al poporului, prin caracterul său cel nobil şi ferm, prin stricteţea sa în purtarea trebilor parohiale şi-a câştigat – trăind în ţinutul acesta acu 18 ani – stima generală şi respectul fiecăruia, într-un grad ca acela încât ne-a fost şi ne este totdeauna un model viu al unui păstor de suflete desăvârşit. Şi foarte fericiţi suntem acu, de a avea aşa unu conducător, care, prin tactul şi zelul său mai presus de toată lauda, prin energia şi acurateţea sa cea exemplară întru purtarea trebilor protopresbitereşti, prin devotamentul său pentru şcolile ţinutale şi dezvoltarea culturii poporului, a adus protoprebiteria Rădăuţilor şi şcolile la aşa o înflorire, încât pot servi de oglindă tuturor protopresbiteriilor din dieceză. / Mult, deci, dară, ba foarte mult ne-am întristat, auzind, în timpul cel mai nou, cum că se voieşte a lua protopresbiteria Rădăuţilor din mâinile prea cucerniciei sale, prea demnului administrator prot. Toma Renei de Herşeni, şi a o încredinţa altuia. Cu cea mai mare supunere şi umilinţă cutezăm, aşadar, a ne ruga ca să binevoiţi, Excelenţa Voastră, nu numai a lăsa şi mai departe protopresbiteria Rădăuţilor în mâinile numitului preot Toma Renei, ci şi a-l întări definitiv în acel post, pe care îl ocupa cu vrednicia şi lauda de comună. / Rădăuţi, în august 1867. // Parohii: Vasilie Ciupercovici, Ion Gribovschi, Ştefan Isopescul, Grigore Popescul, Mihail Nedelco, **Dimitrie Dann**, Teodoru Usatiuc, Vasile Zurcan, Nicolae Zibacinschi, George Bilaşevschi, Titu Turtureanu, Ananie Iacubovici, Samuil Piotrovschi”[520].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale. / **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoşana, Clit cu Lichtenberg,

[520] *Albina*, Nr. 11, Anul III, Viena, duminică 28 ianuarie / 9 februarie 1868, pp. 2, 3

Iaslovăţ, Cajvana, Comăneşti, Ludihumora, Pârteştii de Sus cu Soloneţul Nou sau Slovac, Cacica, Pârteştii de Jos, Poieni”[521].

1880: În 1880, Rădăuţii aveau 11.162 locuitori, din care 3.452 erau evrei.

1887: Volumul 13, nota 120, pagina CLXXXV (**Cimitirul din Călineşti (Kalinestie), Tumulii de la Horodnik**). „ Conservatorul Klauser a raportat, de la Rădăuți, Comisiei Centrale, că a găsit, cu ocazia unei săpături, un schelet, îngropat într-un cimitir vechi din Călineşti. Urnele funerare sunt dispuse în linii drepte și la intervale regulate. Mormântul a fost dezgropat în prezența Conservatorului, la o adâncime de aproximativ 7 picioare, dar nu a fost găsit decât cenușă de la dezintegrarea oaselor. În Horodnik, s-au găsit cinci tumuli, similari cu cei de la Hliboka“[522].

1887: Sâmbătă, 9 iulie 1887, la Rădăuţi sosi Prinţul de Coroană Rudolf. „La intrarea Alteţei Sale în Rădăuţi, îl întâmpină, lângă arcul triumfal, primarul oraşului, cu câteva cuvinte bine rostite. Alteţa Sa îi mulţumi scurt şi porni mai departe spre cvartirul Său, care se afla în curtea de lângă stabilimentele pentru hergheliile împărăteşti. Aici, Alteţei Sale i s-au prezentat corpul ofiţerilor, preuţimea, deputaţiunile diferitelor comune şi şcoli. Alteţa Sa vizită, apoi, gimnaziul, unde un şcolar îl bineventă cu o cuvântare, apoi se duse la spital. La 12 şi ½ ore, se dădu un dejun, la care erau invitate 17 persoane. / La 2 şi ½ ore d.a., Alteţa a Imperială se porni la Mănăstirea Suceviţa. La ieşirea din Rădăuţi şi pe toată calea până la Suceviţa, erau construite arcuri de triumf, pe lângă care aşteptau preuţimea şi poporul, şi salutau cu strigăte de „Să trăiască!” pe Alteţa Sa Imperială… / După o oră, se întoarse Alteţa Sa iarăşi spre Rădăuţi, unde se opri la grădina publică, în care erau aranjate grupe de jucăuşi din feliuritele naţionalităţi ce locuiesc în districtul Rădăuţilor. La fiecare grupă, Alteţa Sa Imperială se opri şi vorbi cu poporenii adunaţi, a căror bucurie era şi mai mare, văzând că Alteţa Sa le vorbeşte în limba lor. / Din grădină, intră Alteţa Sa Imperială în societatea de tir şi înscrise Înaltul Său nume în albumul societăţii. Aici a fost întâmpinat de dl învăţător de Bilca, G. Brăilean, îmbrăcat în costum naţional, cu pâine şi o bucată de sare cristal. Pe sare erau gravate cuvintele: „Bine ai venit!”. Alteţa Sa Imperială a binevoit prea graţios a răspunde în limba română: „Mulţumesc, mulţumesc!”, apoi a luat sarea în mână şi, punând altă mână pe pâine, a poruncit să i-o ducă la trăsură; sarea a ţinut-o în mână până târziu. / Pentru săracii Rădăuţilor, Alteţa Sa Imperială oferi suma de 300 florini”[523].

1888: „Trecui la Rădăuţi. Aci, cel dintâi lucru ce-mi atrase privirile fu piaţa colosală din centrul târgului, cum nu avusem încă ocazia de a vedea o altă asemenea prin toate oraşele în care mă oprisem; apoi, frumoasa clădire a gimnaziului cezaro-regesc, o havră cu două turnuri înalte, vite de tot soiul multe şi hotelieri puţini, dar jupuitori la culme. Mai important lucru, în acest târg, e iarmarocul, ce se face în fiecare vineri şi la care se adună nenumăraţi negustori şi producători, atât de vite, cât şi de producte câmpeneşti ori casnice. Poporaţiunea ţărănească e în majoritate română; puţini ruteni şi ungureni; cea târgoveaţă e jidovească. Printre cei mai de frunte din Rădăuţi, am avut ocazia a face cunoştinţă cu domnii Elie

---

[521] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[522] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[523] REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, p. 8

Cărăuş[524], şi părintele Kelariu, ambii profesori, bărbaţi foarte merituoşi şi instruiţi, care reprezintă acolo elementul românesc"[525].

1888: În anul 1888, de la poşta din Rădăuţi au fost delapidate mii de florini, iar suspecţii de fraudă, administratorul Alfred Srkal şi asistenţii R. Renelt şi N. Slusariuk, se aflau deja încarceraţi la Tribunalul din Suceava[526].

1889: Primul oraş din ţinuturi româneşti care l-a sărbătorit pe Eminescu, în mod public, pe 15 decembrie 1889, în instituţia gimnazială pe care şi-o întemeiase cu eforturi obşteşti, beneficiază de mărturisiri duioase din partea pleiadei de cărturari pe care i-a oferit Bucovinei, precum şi de cele ale intelectualilor din Regat, porniţi pe „drumuri rădăuţene" în căutarea rădăcinilor străvechi.

1889: „În 1889 şi 1893, cunoscuta Companie pe acţiuni din industria lemnului **Leopold von Popper** a construit două fierăstraie cu aburi în Marginea (Suceviţa, Fürstenthal) şi Bivolărie, nu departe de Rădăuţi. Compania foloseşte motoare cu aburi, care furnizează, împreună, 200 de cai putere, și șase cai putere pentru sistemul de iluminat electric şi pentru primul sistem menţionat (Suceviţa, Fürstenthal). Sistemul este un prototip și desigur că sunt disponibile instalaţiile pentru sediile oficiale, casele muncitorilor etc. / Lemnul brut care a fost prelucrat era de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an; din această materie primă au fost produse aproximativ 32.000 de metri cubi de mărfuri tăiate. / Mărfurile tăiate, care sunt clasificate în trei clase, au dus la: aproximativ 40 la sută bunuri nesortate; aproximativ 45 la sută așa-numit lemn de foc și aproximativ 15 la sută materiale din a III-a clasă. / Materialul de tăiere este trimis aproape exclusiv în Rusia, Turcia, Italia și Italia prin Odessa și Galaţi, în Franța și în multe alte țări; în ultimii ani, cantități destul de semnificative din acest produs tăiat au plecat și în Germania. Pe lângă gaterele menţionate mai sus, compania **Leopold von Popper** are și unități mari în Galiţia"[527].

1890: „În 12 ianuarie 1890, stil nou, s-a constituit, în Rădăuţi, Societatea poporală română „Ştefan cel Mare", având un scop literar, naţional şi social, precum şi sprijinirea membrilor în caz de nevoie… Localul îl are în hotelul dl. Anton Balan din loc"[528].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parţial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției.

[524] Ginerele lui Simion Florea Marian – n. n.
[525] *Familia,* Nr. 26, Anul XXIV, Oradea-Mare 26 iunie / 8 iulie 1888, pp. 296, 297
[526] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 20, 1 noiembrie 1888, p. 11
[527] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel,* I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[528] REVISTA POLITICĂ, Anul V, nr. 5, 1 martie 1890, p. 12

Când s-au desfiinţat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[529].

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „archipresbiter staurofor din Rădăuţi Ioan Mândrilă”, menţionează, printre familiile târgului, şi pe Mihai MEDVIGHIU, Constantin HÂNCU, Artemi HÂNCU, Georgi HOLBEA, Panaite TOFANEL, Teodor BULIGA, Petru COLIBABA, Aftim LARIONESCU, Petru TUMURUG, Artemi POPESCU, Alexandru HORTOPAN, Ioan MIHAIUC, Aftanasi VLONGA, Gavril NEGRU, Simion HÂNCU, Simion HALUS, Tofan BEJAN, Alexandru HALUS, Georgi SCÂNTEUŢĂ, Elena BODNARIU, Ilie SPODARIU, Maria a lui Vasile POPESCU, Artemi BEJAN, Georgi MARCU, Niculai SCÂNTEI, Elena SCÂNTEI, Constantin MOROŞAN, Constantin BEJAN, Toader CURELARIU, Giorgi BEJAN, Artemi SIMOTA şi Balaşa BEJAN[530].

1901: Însoţirea românească ce păstrare şi credit în sistem Raiffeisen s-a înfiinţat în anul 1901, cu 108 părtaşi, sub direcţiunea preotului Ipolit Tarnavschi şi cu sprijinul bogatului gospodar Antim Larionescu.

1903: „Liga ţăranilor români din Bucovina împotriva alcoolului. Din pricina numărului enorm de birturi, ţinute, peste tot, de evrei, alcoolismul face în Bucovina ravagii înfricoşătoare. Dar, de câtva timp, datorită eforturilor inteligente ale excelentului cler ortodox din această provincie, există o mişcare semnificativă împotriva alcoolului. Această mişcare este peste tot considerabilă printre românii din districtele Rădăuți, Suceava, Gura Humorului și Câmpulung. / Ţăranii s-au formal, în fața preoților, să nu mai bea băuturi spirtoase și n-au mai băut. În unele locuri, îngroapă solemn țuica, împreună cu preoții. În Vatra Dornei, alcoolul are chiar un mormânt foarte drăguț, pe care toți vizitatorii băilor din această localitate au putut să-l vadă (A Dorna Watra l'alcool possède même un très-joli tombeau que tous les visiteurs de bains de cette localité ont pu voir)”[531].

1904: „Rădăuţii se deapănă întâiu în felul Câmpulungului, cu un şir de căsuţe ce se iveşte în marea vale înverzit. Trenul străbate aleia lungă, care pleacă de la halta Plopilor şi poartă numele impunător de „Calea Domnilor”, Herrenhasse… Cu căsuţele lui urâte şi neregulat aruncate, cu stradele prăfoase şi pline de paiele de azi şi cele de mai deunăzi, cu piaţa sa centrală, pe care chifteşte murdăria în timpurile de ploaie pentru a fi spulberată, apoi, de vânturi, Rădăuţii dau cu adevărat icoana unui târg galiţian, unde Ruteni nenorociţi vin să se îmbete, Dumineca şi sărbătoarea, la Evrei mârşavi. / Dar şi noi, ceştia de cari se ţine ţărănimea săracă din aceste părţi de loc, avem Domnii noştri. Ei au făcut în acest sat, odinioară, o mănăstire de lemn pentru înmormântarea creştinească a rămăşiţelor lor, şi din această mănăstioară a răsărit, apoi, o mare biserică de piatră, o episcopie a fost înfiinţată lângă această biserică, pentru ca Vlădica, împreună cu păstorirea părţii de sus a ţării, să aibă grijă gropniţii Voevozilor"”(Nicolae Iorga). „În Rădăuţi, afară de Episcopia veche, cu mormintele primilor noştri voevozi, Bogdan, Laţcu, Petru, Ştefan etc., nu vezi altceva decât viaţă nouă, unde românii se luptă cu străinii. În Rădăuţi, românii stăpânesc mahalalele, iar jidovii centrul” (Gh. Ghibănescu).

---

529 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
530 GAZETA BUCOVIEI, Nr. 14, Duminică 16/28 iunie 1891, p. 4
531 Verax, *La Roumanie et les juifs*, Bucarest 1903, p. 350

1906: „Petrecere în Rădăuţ. „Giumălăul”, societatea cantorilor români din Bucovina, în Câmpulung, aranjează o petrecere în stil mare, împreunată cu teatru, declamări şi dans, marţi, în 26 decembrie 1906 (a doua zi de Crăciun), în Rădăuţi, sala de tir, începutul la 7 ore, seara. Intrarea: 1 coroană de persoană. Jumătate din venitul acestei petreceri e menit pentru Internatul de băieţi români din Rădăuţi”[532].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Rădăuţi**, oraş foarte vechi şi, până la 1781, reşedinţă episcopală, care, de atunci, s-a strămutat la Cernăuţi; se află situat în mijlocul fertilei văi a Sucevei, pe pârâul Fântânel şi între Temnic (Topliţa) şi Suceviţa; formează o aşezare în masă de săteni. Oraşul s-a ridicat graţie aşezării în el a episcopiei Bucovinei şi înfiinţării, în apropiere, a mănăstirii Putna. Vechiul târg, la centru, este stăpânit aproape exclusiv de evrei. Oraşul, împreună cu satul de primprejur, are o suprafaţă de 27,62 kmp. Numără peste 13.000 locuitori, din care cei de la periferia rurală a Rădăuţului sunt români gr. or., iar cei din centrul oraşului sunt germani, evrei şi puţini maghiari şi armeni, cu ceva români. Rădăuţul este sediul unei prefecturi (capitanat), al unei judecătorii de ocol, perceptorie, având un liceu real şi o herghelie împărătească, care posedă moşii de agricultură şi cu prăsilă de vite, ce se întind până aproape de hotarul Ungariei (numele generic al Transilvaniei, şi pe atunci – n. n.). Aci se întâlnesc două şosele principale şi trece şi linia ferată locală Hadicfalva-Brodina. Administraţia hergheliilor, cu direcţia moşiilor odinioară episcopeşti, sunt în seama statului austriac. Afară de liceu şi de şcoala agronomică inferioară, Rădăuţul mai are două şcoli populare, de câte 6 clase, două de câte 4 clase, o casă de economie, precum şi o societate de lectură românească, un spital mare, şi celelalte oficii ale unui centru districtual. În Rădăuţ se află cea mai veche fabrică de hârtie şi o fabrică de chibrituri. Cultul este îngrijit de o biserică gr. or., cu hramul „Sfântul Nicolae”, care a fost odată catedrală episcopală. Populaţiunea germană se ocupa, până nu de mult, cu industria fabricării trăsurilor de tot felul, pe o scară foarte întinsă, iar cea românească practică, de asemenea, tot felul de industrii casnice. Astăzi, toată această industrie este în descreştere şi înlocuită de câteva fabrici. Fabrica cea mai veche a Bucovinei pentru facerea hârtiei, care se aflase într-o vreme aci, a încetat şi ea, pe urma negoţului evreiesc, bazat pe import meschin. Oraşul face însă acum comerţ întins cu productele câmpului şi a animalelor domestice, ce se aduc la zilele de târg, foarte frecventate. De asemenea şi prăsila excelentă de cai, propagată de herghelia statului, contribuie la dezvoltarea acestei localităţi importante. Fabrici mai însemnate sunt cea de bere, cea de tăbăcărie, una de spirt, de pielărie şi de cărămizi. În oraş se găseşte şi o cazarmă model pentru armata teritorială. **Rădăuţi, mănăstire**, astăzi biserică parohială în oraşul districtual cu acelaşi nume, a fost re-întemeiată odată cu înfiinţarea episcopiei de aci, de către Alexandru cel Bun, la anul 1402, căci se vede dintr-un epitaf, aflător în interiorul bisericii, că pe acelaşi loc stătuse deja, înainte vreme, un schit, căruia îi dăruise nepoata lui Lazco Voievod, pe la sfârşitul veacului al 14-a moşia, Coţman. În momentul ocupării Bucovinei de către austrieci, episcopia Rădăuţului cuprindea mai mult de jumătate din vechiul ţinut al Sucevei, deci trecea şi peste hotarul Bucovinei actuale, precum şi ţinuturile Rădăuţului şi al Cernăuţului. Eparhia a fost păstorită, de la întemeiere şi până la ocupaţiunea austriacă, de 42 de episcopi. Ultimul, Dositei Cherescul, a cedat stăruinţelor guvernului austriac şi, desfăcându-se de domeniile episcopiei sale, în schimbul unei salarizări fixe de 6.000 florini pe an, s-a strămutat la Cernăuţi, unde s-a şi stabilit noua reşedinţa a eparhiei bucovinene, care s-a transformat, în urmă, în mitropolie, adăugându-i-se şi eparhia Dalmaţiei. Biserica episcopală este interesantă prin clădirea sa originală şi reprezintă o bazilică veche, fără turnuri şi fără bolta în mijloc. În interiorul ei se află şase morminte ctitoriceşti, cu pietrele şi epitafele bine conservate, din care se poate vedea că aci au fost

[532] *Apărarea Naţională*, Nr. 25, Anul I, Cernăuţi, duminică 30 decembrie stil nou 1906, p. 3

pristăviţi Bogdan (1370), Lazco (1374), Roman (1392), Ştefan I (1398), Bogdan II (1452) şi nepoata amintită mai sus. Pridvorul bisericii a fost făcut mai târziu, şi anume de Alexandru Lăpuşneanu. Episcopia, cu chinovia ei, poseda, pe lângă moşia Rădăuţi, astăzi domeniu special al statului austriac, cu vestita herghelie de cai, încă moşiile Coţman, Laşchiuca, Suhoverha, Clivodin, Davideşti, Cliveşti, Gavrileşti, apoi o crâşmă în târgul Sucevei şi o grădină în târgul Cernăuţului, loc pe care a fost clădită, în urmă, biserică Sfânta Parascheva”[533].

1912: **Meetingul românilor Bucovineni**: „Pe timpul voievodului Alexandru cel Bun, era o episcopie românească la Rădăuţi, care a fost ridicată, mai pe urmă, la rangul de mitropolie, tot subt acest voievod. Daniile lui Alexandru cel Bun şi ale urmaşilor săi şi, îndeosebi, cele ale lui Ștefan cel Mare, formează fondul religionar, întemeiat de împăratul Iosif al II-lea în 1783. Când a venit Bucovina la Austria, li s-a făgăduit locuitorilor, prin document împărătesc şi prin manifeste solemne, că întotdeauna Casa de Austria va păstra status-ul în Bucovina. Pe timpul guvernatorului militar, generalul Enzenberg, ţara şi poporul nostru s-au bucurat de ocrotire şi de multe binefaceri şi nu s-a ştirbit caracterul românesc („moldovenesc”) al ţării, al bisericii şi al celorlalte aşezăminte culturale. Abia mai târziu, înrădăcinându-se rusnecii la noi în ţară, au început a cere drepturi ce nu le-au avut şi nici li se cuvin vreodată. Astăzi nu sunt mulţămiţi numai cu ce le-am dat noi, din milă creştinească, ci râvnesc să pună mâna cu puterea şi pe cârma bisericii româneşti. În aceste clipe de grea cumpănă, e datoria fiecărui român bun să-şi pună pavăza cea mai puternică, biserica neamului nostru”[534].

1914, decembrie 18: „La reîntoarcerea de pe frontal din est, Arhiducele a vizitat oraşul Rădăuţi. Era ziua de vineri, zi de târg. Intima piaţă din centrul Rădăuţilor era plină de o mare de lume. Arhiducele, fermecat de această privelişte grandioasa, Şi-a schimbat, la moment, programul şi a pornit, cu automobilul, încet prin mijlocul mulţimii, admirând zdravenele chipuri şi pitorescul costum al mândrului popor care străjuieşte mormântul sfânt al Marelui Voivod Ştefan. Mulţimea, cum a prins de veste că frumosul chip de ofiţer este însuşi Moştenitorul tronului şi nepotul Împăratului, a izbucnit în entuziaste urări, făcând o grandioasă manifestare patriotică. Arhiducele, adânc mişcat de aceste ovaţiuni, care erau cu atât mai înălţătoare, cu cât erau spontane şi nepregătite, a mulţămit cu inimă înduioşată, şi în ochii lui se vedea strălucind o lacrimă de bucurie. Alteţa Sa a vizitat, apoi, biserica vechii episcopii a Rădăuţilor, unde sunt aşezate mormintele Voievozilor care au descălecat în Ţara Moldovei. În urmă, Arhiducele a primit în audienţă autorităţile şi diferitele corporaţiuni ale districtului şi a trecut în revistă trupele concentrate în Rădăuţi”[535]. „În Rădăuţi, primirea ce s-a făcut arhiducelui moştenitor a fost atât de călduroasă încât arhiducele a fost mişcat până la lacrimi”[536].

1914: Printre evreii rădăuţeni de vază ai anului 1914 se numărau Nathan Harth, Moise Maidanek, judecătorul Friedrich Rachmuth, dr. Leon Luttinger, Nuchem Herschleifer, Samuel Resch, Aron Stein, Moise Beer-Mik, Salomon Weissler, dr. Josef Bierer, dr. Leon Hellmann, dr. Kalman Weber, Moise Kranzdorf, Chaim Mechel, Avraam Rothberg, Berl Lehrer, Jakob Peretz, Samuel Salzberg, Feiwel Dolberg, Kaman Menczer, Uscher Singer, dr. David Harth, Leiser Kirmayer şi Chaim Kupferberg.

---

[533] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 177, 178
[534] *Românul*, Nr. 65, Anul II, Arad, marți 20 martie (2 aprilie) 1912, pp. 4, 5
[535] *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXXVII, Braşov, vineri 19 decembrie (1 ianuarie) 1914, p. 1
[536] *Libertatea*, Nr. 76, Anul XIII, Orăştie, luni 15/27 decembrie 1914, p. 4

1915: „Preotul român Bodnărescu se afla pe drum, în călătorie spre Rădăuţi. Ruşii opresc sania, se azvârl ca fiarele sălbatice asupra vizitiului şi-l somează pe preot să le dea punga. După ce şi-au însuşit tot ce a avut părintele, i-au adresat mai multe înjurături ruseşti şi l-au tras jos din sanie, lăsându-l în mijlocul drumului. Sania şi caii au râmat ca „contribuţie de război" în mâinile ruşilor"[537].

1915: „În după-amiaza zilei de 1 ianuarie 1915, după două lupte, în 31 decembrie, la Storojineţ şi la Rădăuţi, „primele patrule ruseşti şi-au făcut intrarea în Suceava, venind din direcţia Hatna şi luând drumul spre satele Costâna şi Mihoveni. În urma patrulelor, trupele ruseşti au cantonat în pădurea Costâna", iar sucevenii şi iţcănenii s-au refugiat în Burdujeni"[538]. „Ruşii au ocupat Siretul, care era apărat de vreo 200 de miliţieni, pe când poporul credea că, acolo, era concentrată o armată de 20.000 de soldaţi, şi au bombardat Rădăuţii, de pe înălţimile de la Frătăuţul Nou (Vulea) şi de pe Dealul Crucii (între Hadikfalva, adică Dorneşti, şi Rădăuţi). Înaintarea ruşilor s-a făcut aşa de repede şi pe neaşteptate, încât aproape toate autorităţile au fost surprinse. Elevii şcolilor primare şi secundare erau în sălile de curs, când cazacii şi-au făcut apariţia în oraş. / Punând stăpânire pe oraş, cazacii, în primul moment, s-au dedat la prădăciuni, de pe urma cărora au avut de suferit câteva persoane. Prădăciunile au fost curmate pe loc şi liniştea restabilită. / De Crăciun, cazacii au organizat o petrecere, în casele lui Fuchs (Leo Fuchs, inginer constructor, pe atunci primar al Sucevei, care fugise în Burdujeni – n.n.), la care au participat şi câţiva funcţionari din Burdujeni, pe care curiozitatea îi adusese la Suceava. S-a toastat pentru ţar şi rege şi s-au tras focuri de puşcă în tavan, aşa că tot tavanul a rămas găurit. / După ce s-a aşezat o mică garnizoană, cu un comandant, care e un căpitan, grosul armatei s-a îndreptat spre munţi, peste Marginea, Solca. Numai prin Rădăuţi au trecut, în primele zile ale ocupaţiei, 20.000 soldaţi şi vreo 40 tunuri. / Trupele care operaseră în regiunea Siretului şi o parte din cele de la Rădăuţi s-au îndreptat, apoi, spre Suceava. Trupele austriece trebuiau să le reziste pe o linie de apărare, care se întindea de la satul Grăniceşti, peste localitatea numită Brahoaia, spre Mitocul Rădăuţului. Pe această linie, care închidea drumul de la Siret şi de la Rădăuţi, erau aruncate tranşee. Dar împotrivirea a fost scurtă: trupele austriece s-au retras spre Iţcani, unde un grup de 40 de oameni primi ordin, de la colonelul Fischer, să se opună; rezistenţă inutilă. / Retragerea acestor trupe spre Suceava, între ei şi legionarii români, şi halul în care se aflau au provocat mila şi compătimirea tuturor celor care i-au văzut. / Ruşii, ajungând la Hatna (Dărmăneşti – n.n.), n-au continuat drumul spre Iţcani, ci au trecut apa Sucevei, la Rădăuţi, unde au surprins un tren austriac, care, în cea mai mare linişte, îşi urma calea spre munţi"[539]. / „Urmăriţi îndeaproape de austrieci, ruşii au mai avut de sângerat pe pământul Bucovinei, şi 26 ianuarie (8 februarie nou – n.n.), după orele 11, când au avut loc încăierări, „pe străzile oraşului Rădăuţi, între o avangardă austriacă de vreo sută de soldaţi, care au făcut o recunoaştere, şi o sută cincizeci de cazaci, care erau în retragere şi mai întârziaseră în Rădăuţi. Au căzut morţi mulţi din ambele părţi, fiind răniţi, cu această ocazie, şi doisprezece trecători". / Simultan cu încăierarea de la Rădăuţi, „avangărzile austro-ungare au intrat, în entuziasmul indescriptibil al populaţiei, în Suceava. La două, după-amiază, a sosit grosul trupelor, care au fost primite cu ovaţii de populaţia civilă. Soldaţii au fost îmbrăţişaţi pe stradă. Ruşii s-au retras cu totul spre Cernăuţi. Oraşele Câmpulung, Gura Humorului şi Suceava sunt, iar, cu totul în posesia trupelor austro-ungare. / Călătorii sosiţi, după-amiază, din Cernăuţi comunică că guvernatorul rus al Bucovinei, Evreinow, a părăsit, împreună cu întregul său stat major şi cu întreaga garnizoană, Cernăuţii, îndreptându-se spre Novoseliţa"[540]. / Între timp, adică în 10 iunie, „a

[537] *Unirea*, Nr. 66, Anul XXV, Blaj, sâmbătă 3 iulie 1915, pp. 2, 3
[538] *Adevărul,* 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2
[539] *Adevărul,* 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3
[540] *Pester Lloyd,* apud *Adevărul*, 28, nr. 10015, 29 ianuarie 1915, p. 3

fost promovat, în aula Universităţii din Viena, dl Calistrat Şotropa, profesor la Liceul din Rădăuţi, în doctor în filosofie", iar „Directorul Căilor Ferate Române, dl Cottescu, a vestit Centrala (băncilor săteşti – n.n.) că trenuri special încărcate cu porumb vor intra în gara Burdujeni, în răstimpurile hotărâte, iar Preşedintele Ţării, contele Meran, a pus la dispoziţia Centralei, zilnic, 10 vagoane, pentru îngrijirea transportului". Contrabanda guvernului Ionel Brăteanu continua cu folos, iar deputatul George Sârbu, slujitor al altarului, de profesie, se năpustea cu cădelniţa austriacismului asupra refugiaţilor bucovineni din România, care, în fond, duceau o politică naţională unionistă. După război, nu cei care au sângerat pentru Întregirea Neamului aveau să se bucure de onoruri, ci antiunionistul George Sârbu, căruia i se va da pe mână Fondul Religionar. Dovadă că niciodată nu e bine să mori pentru patrie, ci doar să te foloseşti de ea pentru a trăi ca în rai.

1915: Sub stăpânirea rusească, în Rădăuţi. „În oraşul Rădăuţi parcă nici n-ar fi fost ruşii. Nu se vede nici o urmă de devastare. Străzile largi,curate, sunt împodobite cu aceleaşi edificii frumoase, întregi. Faptul acesta, după cum m-am informat e a se mulţămi bărbaţilor din fruntea oraşului. Tactul acestora a cruţat întregi viaţa şi bunurile rădăuţenilor. Despre dominaţia rusească din Rădăuţi îmi povesteşte, pe scurt, primarul. dl Dr. Hirtz. / „Abia în 29 decembrie, povesteşte primarul, am aflat că trupete noastre bat în retragere. În 30 decembrie, se puteau auzi deja bubuiturile de tun. Tumultul înfricoşător se apropia tot mai mult. Pe la amiază se auzeau bine şi pocnetele de puşti. Pe la ora 1, după-amiază, primesc ştirea că ruşii, care se apropiau, împuşcând mereu, au şi intrat în suburbiile de la periferie. Peste un sfert de ceas, o sotnie de cazaci era pe piaţa de dinaintea primăriei. Plec spre ofiţerul sotniei, care îmi şi grăieşte îndată: „Tu eşti primar?". / „Da". / „Priveşte, pe partea asta intră colonelul în oraş; ai face mai bine să mergi să-l întâmpini". / La aceasta eu, continuă primarul, am trimis un călăreţ, cu steag alb, înaintea colonelului, pe urmă am plecat îndată, cu trăsura, ca să-l întâmpin şi eu. Pe colonel l-am aflat în fruntea unei trupe mai mari. I-am spus că-i predau oraşul cu intenţiuni paşnice şi l-am rugat să cruţe viaţa şi avutul locuitorilor, luându-i sub scutul său. / „De ce vii aşa târziu?", mă întrebă colonelul, pe un ton mai mult binevoitor, decât ameninţător. / „Cum înţelegeţi aceasta, domnule colonel?", îi replicai eu. / „Doar ai putut auzi şi tu", răspunde colonelul, bubuitul tunurilor în apropierea oraşului. / „N-am ştiut, domnule colonel, că semnalul acela îmi suna mie; ar fi fost mai bine dacă aţi fi trimis un parlamentar". / „Toate bune, continuă colonelul. Comandantul şef, generalul Leontiew, intră pe cealaltă parte în oraş. Şi acum ieşi-i repede întru întâmpinare!". / Când am ajuns în oraş, istoriseşte mai departe primarul, piaţa uriaşă de dinaintea primăriei era plină de tunuri, de care de tren şi de miliţie. Acolo l-am aflat şi pe general, în care am văzut îndată un om cu intenţii deosebit de bune. După ce i-am predat şi lui oraşul, a urmat, între noi următorul dialog: / „Unde să-mi aşez oamenii?", întrebă generalul. / „Câţi sunt?". / „Patru mii". / „Mă voi îngriji eu de încartiruirea lor, de vreme ce în Rădăuţi avem o cazarmă spaţioasă". / „Avem, apoi, şi o mie de cai". / „Lucrul e în regulă". / „Vă veţi îngriji şi de provederea noastră cu hrană?", întrebă mai departe generalul. / „Mă voi îngriji". / „Bine, zise generalul. Acum să-mi arătaţi o cafenea. Peste o jumătate de oră să veniţi şi dumneavoastră acolo". / În cafenea, apoi, mă întreabă generalul: / „Unde e, acum, armata dumneavoastră?". / „Nu ştiu. A părăsit oraşul". / „În Rădăuţi nu sunt soldaţi?". / „Nu". / „Şi cetăţenii?"... / „Pentru aceia iau garanţă...". / „Aveţi grijă, zise colonelul, noi plătim totul cu bani gata, dar dacă cineva ar cuteza să atenteze la viaţa soldaţilor mei, pe acela voi porunci imediat să-l spânzure, iar oraşul îl vom bombarda". / Generalul a plecat, apoi, din oraş, unde se reîntorcea numai din când în când. Comandant militar al Rădăuţilor a fost numit un colonel, care nu era nici pe departe aşa de complezent ca generalul. Dacă primarul i se plângea în contra vreunui soldat, care făcea abuzuri, colonelul se răstea la dânsul, strigându-i pe un ton brutal: / „Du lügst, Krieg ist Krieg!" (Minţi! Războiul e război şi gata!). / Primarul s-a plâns, apoi, generalului, din cauza

grobianităţilor colonelului. Generalul a şi făcut îndată dreptate. L-a trimes pe colonel la front, numind în locu-i alt comandant. / Primarul se îngrijea energic ca să nu li se facă neajunsuri locuitorilor. Pe de o parte, trebuia să caute să împăciuiască întruna armata invadatoare, iar pe de alta trebuia să-i domolească pe cetăţenii păgubiţi, punându-le mereu în vedere să-şi suporte soarta grea în linişte. Căci n-a trecut furtuna rusească nici peste Rădăuţi, fără jafuri, furturi, pustiiri de mobile etc. / „De ce s-au refugiat locuitorii dinaintea noastră?", întreabă, într-un rând, noul comandant. / „Pentru că s-au temut că vor fi jefuiţi şi duşi în Rusia ca ostateci". / Colonelul începu să râdă: / „Doar nu vom umplea întreaga Rusia de ostateci. Apoi noi ne luptăm doară cu soldaţii, şi nu cu civili". / De altminteri, colonelul i-a poruncit primarului ca să pună să se spargă toate uşile prăvăliilor încuiate ale celor refugiaţi. Să se vândă apoi toate mărfurile din ele, iar banii să se dea săracilor. Primarul însă n-a executat porunca colonelului-comandant. / În jurul oraşului, în districtul lipovean, locuiesc maloruşii. Aceştia sunt oameni cu stare şi, de aceea, guvernul n-a acordat ajutor familiilor celor mobilizaţi dintre ei. Comandantul rusesc îl întreabă pe primar că de ce femeile maloruşilor nu capătă ajutor? Primarul, fără nici o vorbă, trimite fiecărei femei din acest district câte 5 coroane. / De altcum, fiecare locuitor din cele două sate din districtul lipovean a fost expediat în Ungaria. Păcatul, pe care l-ar săvârşi: trădarea de patrie. / În fine, în 5 februarie, se răspândi ştirea că ruşii se retrag. Şi, într-adevăr, nu peste mult începură a roi pe toate străzile care duceau din Rădăuţi. Armata rusească părăsea oraşul cu o grabă febrilă. / Nu mult după aceea, însă, spre marea noastră surprindere, locul armatei din Rusia europeană îl luară turcomanii din Asia. Ofiţerii acestora erau însă toţi polonezi. Căci aristocraţia poloneză, din ură faţă de ruşi, îşi face miliţia la regimentele asiatice, numai ca să nu servească la un loc cu ruşii. / Turcomanii s-au purtat, de altcum, destul de bine. Numai în căutarea femeilor îl făceau şi pe dracul în patru… / Au plecat, apoi, şi turcomanii. Se răspândise ştirea că trupele noastre se apropie cu iuţeală de fulger"[541].

1915: Corpul didactic al Gimnaziului româno-german i. r. din Rădăuţi organizase, pentru 18 august, ora 11, „serbarea patriotică „Ţintuirea Buzduganului", în sala festivă a Casei Germane, din incidentul zilei natale a prea Înălţatului nostru Împărat Francisc I". Cuvântul de deschidere a fost ţinut de directorul gimnaziului, Leonida Bodnarescul, elevul Ilie Păscariu a recitat poezia „În spital", de George Coşbuc, iar corul gimnazial, dirijat de Tiron, a cântat „Pe-al nostru steag", de Ciprian Porumbescu, şi „Wacht au der Donau", iar elevii Traian de Volcinschi şi Traian Cârstean au recitat „Im Feldspital zu Verona", de Hermann von Gilm, şi, respectiv, „Ura, ura, Austria!", de Vasile cav. de Kalmuţchi.

1915: S-a născut, la Rădăuţi, în 15 februarie 1857, din rădăcini horodnicene, primind numele de botez Emanuil. Era fiul învăţătorului Vasile Zub, care, din motive rămase necunoscute şi care nici nu prea contează, şi-a schimbat numele din Zub în Grigorovici. A urmat studii universitare la Cernăuţi, unde l-a cunoscut pe Ciprian Porumbescu, iar în 1879, când deja stăpâneşte şapte limbi (germană, ucraineană, polonă, rusă, cehă, franceză şi engleză), pleacă într-o lungă călătorie, prin Transilvania, spre Italia, la întoarcere stabilindu-se în Regatul României, unde va şi primi cetăţenia de român, dar abia în 1893. S-a stabilit la Iaşi, după o scurtă perioadă paşcăneană, ca angajat al companiei polone care construise şi administra calea ferată Iaşi-Burdujeni, companie care patrona şi şcoala profesională din Paşcani. / La Iaşi, Grigorovitza l-a cunoscut pe Eminescu, cu care n-a putut lega o prietenie durabilă, datorită firilor deosebite, dar din opera căruia va traduce în limba germană, şi îşi continuă studiile universitare, munca şi studiul însemnând două dintre reperele importante ale vieţii sale. / „Ambiţios, Grigorovitza nu se mulţumeşte numai cu elogioasele certificate de

[541] *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 45, Anul LXXVIII, Braşov, vineri 27 februarie (12 martie) 1915, p. 3

absolvire a cursurilor universităţilor din Cernăuţi şi din Iaşi, şi-şi susţine, la Berna, în Elveţia, examenul de bacalaureat clasic, pe care-l absolvă la 30 iulie 1891... Universităţilor din Cernăuţi, Iaşi, Berna şi Bucureşti, Grigorovitza ţine să le-o adauge şi pe cea din Berlin. Obţinând funcţia de interpret la legaţia română, frecventează, aici, pe cheltuială proprie, în perioada aprilie 1898 – martie 1901, timp de şase semestre, mai ales cursurile de filologie germană veche şi modernă... Erich Schmidt va fi acela care îl va sprijini şi în pregătirea tezei de doctorat (al doilea doctorat), pe care-l va susţine la 20 martie 1901, „având treniul academic", cu lucrarea „Die Quellen von Cl. Brentanos „Grundung der Stadt Prag". Este primul român care obţine titlul de doctor în filologie germană"[542]. / Aflat la Berlin, Grigorovitza, „compatriotul nostru atât de rodnic pe terenul ştiinţific-literar", a publicat, pe lângă „o serie de scrieri germaniste", şi un prim volum „de traduceri germane metrice din poeziile poetului român Mihai Eminescu", acele „admirabile traduceri din Eminescu" fiind „scoase (şi) în a doua ediţie la Berlin", peste un deceniu, când, în paralel, „dl Grigorovitza ne aduce şi o serie de publicaţiuni noi şi interesante, în special prin faptul că se ocupă de o ramură necultivată încă aci, în ţară (în Regatul României – n.r.), şi anume de filologia germană". / Activitatea publicistică, literară şi ştiinţifică susţinută de Grigorovitza în Germania l-a obligat pe L. Bachelin, bibliotecarul regal al României, să susţină, în „L'Independence romaine" şi în „Noua Revistă Română", că „n-a fost nicidecum zadarnică stăruinţa cu care persista statul român şi Augustul ei Suveran de a trimite tineri talentaţi în străinătate pentru a se perfecţiona în diferite ramuri de ştiinţă şi artă, căci iată-ne înzestraţi azi cu specialişti de toate ramurile învăţământului superior, încât încetul ne putem încerca prin zborul propriu a produce ceea ce eram deprinşi a lua, până ieri, alaltăieri, de la străini. În această categorie de rezultate îmbucurătoare trebuie să socotim şi aceste scrieri recente ale dlui Grigorovitza. Şi dânsul s-a exilat, timp de mai mulţi ani, în străinătate, pentru a se perfecţiona în studiul limbilor germanice, mergând – ce-i drept, fără bursă, ci mai mult pe cheltuiala sa proprie – la Berlin, unde a obţinut, precum se ştie, ca prim Român, titlul de doctor în filologia germanică". / Ne-a încredinţat „Huţanii Carpaţilor" (1902), „Chipuri şi graiuri din Bucovina" (1905), „De la hotare, istorii moldoveneşti" (1905), Poveşti răzleţe" (1907), „Schitul Cerebucului, povestire din trecutul Moldovii" (1908), „Dicţionarul geografic al Bucovinei" (1908), „Piatra muierii" (1909), „Negru Vodă" (1909), „Cum a fost odată" (1911), „Amintiri şi schiţe" (1912), scrieri filologice, dicţionare germane şi ruseşti şi două traduceri a operei lui Eminescu în germană. / Despre moartea lui Em. Grigorovitza scrie, preluând un material din „Universul" din 23 decembrie 1915, şi gazeta suceveană „Viaţa Nouă" (IV, nr. 170-171, p. 4): // „Cunoscutul literat şi profesor de limba germană pe la diferite şcoli secundare şi superioare şi-a pus capăt zilelor, ieri, la bodega „Mircea", din Bulevardul Academiei, în următoarele împrejurări: / Pe la oarele 5 d. a., când nu erau decât câţiva consumatori în prăvălie, a întrat Grigorovitza, foarte preocupat, s-a îndreptat spre masa din fund, unde era mai întunerec, şi a cerut chelnărului două hârtii şi două plicuri de scrisori. În prada unei agitaţiuni neobişnuite, Grigorovitza, după ce a scris scrisorile, profitând de un moment, când nu se afla nimeni în apropierea sa, decât un chelner, întors cu spatele, a scos din buzunar un revolver, şi-a vârât ţeava în gură şi a tras. / Chelnărul s-a întors înspăimântat, crezând că s-a tras în el. În acel moment, a văzut pe Grigorovitza căzând jos, de pe scaun, şi rostogolindu-se, apoi, cu faţa în sus. Capul, plin de sânge, îi era zdrobit. Glonţul pătrunsese prin gură şi ieşise, făcând o rană groaznică, prin creştetul capului. Moartea i-a fost aproape fulgerătoare. / Cel dintâi a sosit la locul nenorocirii fiul defunctului. După ce s-a mai liniştit, întrebat dacă ştie ceva asupra cauzelor sinuciderii, a declarat că actul acesta a fost o surpriză dureroasă, dar că ştie că, în ultimul timp, tatăl său se afla în încurcături financiare. / Grigorovitza era bucovinean; originar din Strojineţ (din Rădăuţi, născut în 15.02.1857, mort la

[542] Teodorescu, pp. 20-22

Bucureşti, în 06.12.1915 – n.n.). / După terminarea Şcolii normale din Cernăuţi (în realitate, Universitatea – n.n.), s-a dedicat carierei de institutor; însă dorul de carte şi de dezvoltare, împerecheat cu o energie de fier şi cu o minte ageră, l-au îndemnat, în scurtă vreme, să-şi părăsească ţara, spre a-şi continua studiile, pe la universităţile din afară. // Despre petrecerea şi activitatea sa în România, scrie „Viitorul": / Când Em. Grigorovitza a părăsit Bucovina, a venit întâi la Iaşi, unde s-a stabilit şi unde a fost profesor la „Şcoala fiilor de militari", actualmente „Liceul militar". De la Iaşi, Grigrovitza a trecut profesor la Bucureşti, unde a rămas tot timpul. / În afară de lucrările sale literare şi istorice, în mare parte consacrate vieţii şi mediului românesc din Bucovina, nu trebuie să uităm că Grigorovitza, care a predat limba rusă Regelui Ferdinand, este autorul celor două mari dicţionare româno-rus şi ruso-român, care, la 1901, au fost tipărite pe seama ministerului de instrucţie. / In afară de acestea, Grigorovitza a mai scris o serie de amintiri, impresii, schiţe, novele, pe care le-a întrunit în volumele: „Chipuri şi graiuri din Bucovina" şi „De la hotare", câteva povestiri istorice, ca „Schitul Cerebucului" şi „Piatra Muierii", mai toate consacrate Bucovinei. / Dragostea lui Grigorovitza pentru acest ţinut românesc, în care s-a născut, apare din aceste scrieri, ca şi din monografia Bucovinei, cuprinsă în volumul „Cum a fost odată", în care descrie capitala Bucovinei, târgul Rădăuţului, şi văile Siretului şi ale Prutului. Cu frumoase însuşiri stilistice şi cu darul de observator isteţ, Grigorovitza a scris aceasta monografie în aşa fel, că ea are şi o valoare literară de netăgăduit. / Descriind Cernăuţul vechi, în care a copilărit, Grigorovitza povesteşte unele reminiscenţe de pe vremea marelui dascăl bucovinean Aron Pumnul, care, între elevi, a avut şi pe M. Eminescu. / Defunctul Grigorovitza a cunoscut personal şi pe genialul nostru poet, despre care povesteşte, în „Cum a fost odată", următoarele: // „Tot aşa mi-a fost dat să-l văd pe neuitatul Eminescu, ca şcolar, la Cernăuţi, şi îmi pare cu atât mai rău de asta, fiindcă el singur a fost acela care mi-a povestit în urmă – când ne împrietenisem, la Iaşi – multe şi mărunte din viaţa lui de gimnaziast, prin anii 1863/64. Câte întâmplări hazlii nu am aflat de la bietul Mihai! / Mai ales, anul 1864, când, cu venirea trupei Fany Tardini la Cernăuţi, care înnebunise pe băieţii noştri, a fost un val-vârtej întreg de năzdrăvănii. Că a luat şi Eminescu lumea în cap şi a plecat din Cernăuţi, nu se ştie când şi cum. Avusese el profesor pe neuitatul Neubauer, pe acela care mi-a aprins mie, ca şi lui, dragostea pătimaşă pentru scrierile lui Schiller. / Eminescu ştia spune bucăţi întregi de ale acestui poet, pe de rost, şi, când a văzut, la Iaşi că tradusesem în nemţeşte „Stejarul din Borzeşti", al lui N. Gane, era nebun de bucurie! / Au urmat, apoi, traducerile câtorva din poeziile proprii ale lui Mihai, care ne-au legat prieteni pe vecie şi – cu durere o spun – îl făceam, uneori, să se întreacă cu firea, încât înţelesesem, în urmă, că, în dosul acestor înduioşări, se ascundea şi suferinţa"[543].

1916: În intenţia declarată, de a petrece anul nou pe stil vechi în Cernăuţi, ruşii avansau pas cu pas, ignorând parcă urgia „de gloanţe şi mitralii", trase asupra lor. Austriecii îşi întăriseră forţele, cu trupe venite din Serbia şi încercau să reziste, ca de obicei, pe aliniamentul pădurii Rarancea. Populaţia civilă a Cernăuţilor primise ordin să evacueze oraşul şi, în vreme ce autorităţile militare s-au repoziţionat la Vatra Dornei, mulţimile pribegeau spre Hliboca, Siret şi Rădăuţi[544]. Cea mai sângeroasă zi pare să fi fost cea de 11 ianuarie, când, încă din zori, „de la Boian, în sus, se desfăşoară între beligeranţi lupte gigantice, lupte de exterminare, ale căror rezultate sunt dezastruoase". Austriecii înconjuraseră Cernăuţii cu tranşee, fortificaţii „şi centuri de garduri construite din sârmă electrică" (toate concepute de colonelul Daniil Pop, român din Apuseni, dar revendicat şi de unguri pentru pricepere), prin care ruşii nu puteau răzbate[545].

543 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 170-171 din 26 decembrie n. 1915, p. 4
544 *Adevărul*, 28, nr. 10345, 29 decembrie 1915, pp. 2, 3
545 *Adevărul*, 28, nr. 10347, 31 decembrie 1915, p. 4

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Fruntaşul **Toader Ciuc**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Vasile Marinceac**, Rădăuţi, Regimentul 22, mort; Corporalul **Artemie Nichiforiuc**, Rădăuţi, Regimentul 22, mort”[546]; „Infanteristul **Dumitru Hâncu**, Rădăuţi, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Pentelei Palţei**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit”[547]; „Infanteristul **Petru Simota**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Vasile Sucevan**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Tofanel**, Rădăuţi, Regimentul 22, mort; Infanteristul **Vicor Tudosa**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Ion Zolinschi**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit”[548]; „Infanteristul **Gavril Postolachi**, Rădăuţi, Regimentul 80, rănit”[549]; „Infanteristul **Constantin Halus**, Rădăuţi, Regimentul 22, prizonier”[550]; „Sergentul **George Colibaba**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Simion Dornean**, Rădăuţi, Regimentul 22, rănit”[551]; „La propunerea doamnei **Elisaveta Creţu**, din **Rădăuţi**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Nicolai a lui Tanasi Creţu**. Doamna Elisaveta Creţu susţine că soţul ei, Nicolai a lui Tanasi Creţu, a murit”[552]; „**Karl Straub**, din **Rădăuţi**, a participat la război şi ar fi murit ca prizonier în Italia, în anul 1919, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Antonia Straub, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[553]; „**Petre a lui Nicolai Klecok**, din **Rădăuţi**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1919, într-un spital în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Amalia a lui Petre Klecok, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Samson Rotar**, din **Rădăuţi**, a participat la război şi ar fi picat, în anul 1915/1916, în Carpaţi, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea fratelui său, Isidor Rotar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[554]; „**Dumitru a lui Todor Hâncu**, din **Rădăuţi**, a participat la război şi ar fi picat, în anul 1914, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ana a lui Dumitru Hâncu, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[555].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[556]: **La judecătoria Rădăuţi: / Hilsenrad Simeon**, judecător de district cu rangul VIII; / **Kessler Karl Herman**, judecător de district cu rangul VIII; / **Antschl Heinrich**, judecător de district cu rangul VIII; / **Paul Adalbert**, judecător de district cu rangul VIII; / **Rachut Friedrich**, judecător de district cu rangul VIII; / **Strominger Solomon**, judecător de district cu rangul VIII; **Hopp Waldemar**, judecător de district cu rangul VIII; / **Markewicz Anton**, judecător cu rangul IX; **Tepperberg Bernard Oton Enric**, judecător cu rangul IX. // Numiri, începând de la 1 septembrie 1919: **Dr. Cercavski-Ielita Eutimie**, judecător la judecătoria Rădăuţi, judecător de district cu rangul VIII.

1919: „Firm. 29/19/Gen. II 39. În registrul însoţirilor, s-au introdus, la 7 august, privitor la însoţirea „Însoţire de păstrare şi credit pentru **Rădăuţi**”, următoarele schimbări:

---

546 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
547 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
548 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
549 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
550 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
551 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
552 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuţi în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7
553 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
554 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuţi 3 februarie nou 1921, pp. 28-33
555 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10
556 *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

directorul Auftemi Larionescu, vicedirectorul Christofor Macovei şi membru în direcţiune George Bejan şterşi; directorul George Popadiuc, vicedirectorul Teodor Simionovici şi membrii în direcţiune Vasile a lui Grigori Rotar şi Victor Halus introduşi / Tribunalul Suceava, secţia II / în 7 august 1919"[557]. / „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la însoţirea „Însoţirea de economie şi credit pentru locuitorii germani din oraşul **Rădăuţi**" (Spar-und Darlehenskassenverein für die deutschen Einwohner der Stadt Rădăuţi), următoarele schimbări: membrii în direcţiune Iosef Kirlus, Rudolf Wilke şi Mathias Bocz sterşi; membrii în direcţiune Rudolf Seibel, Heinrich Emmovicz şi Johann Jakob şi vice-directorul Martin Anderl introduşi"[558].

1919: Comisiunea agrară de ocol Rădăuţi: Preşedinte: **Anton Şesan**, consilier de tribunal şi şef al ocolului judecătoresc Rădăuţi; / Locţiitor: **Constantin Nastasi**, consilier de tribunal Rădăuţi; / Reprezentant al Administraţiei: **Ilie Maceiovschi**, consilier superior de administraţie, Rădăuţi; / Locţiitor: **Ilie Stoleriu**, comisar, Rădăuţi; / Reprezentant al Băncii regionale: **Chiriac Cârstean**, învăţător superior Frătăuţii vechi; / Locţiitor: **Vasile Mironovici**, paroh, Burla; / Expert agricol: **Vasile Strătescu**, consilier agricol, Rădăuţi; / Locţiitor: **Aurelian Voronca**, director al Şcolii agronomice Rădăuţi; / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Valerian Mironovici**, consilier silvic Voivodeasa; / Locţiitor: **Aurel Isopescu**, maestru silvic, Vicovul de sus; / Inginer hotarnic: **Emil Herold**, inginer civil, Rădăuţi; / Locţiitor: **Carol Hlavin**, inginer hotarnic civil, Rădăuţi; / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Eugen Sucevan**, agricultor, Rădăuţi; **Petrea Corfus**, agricultor, Frătăuţii vechi; / Locţiitori: **Petrea Pitic**, agricultor Straja; **Simon Popescul**, agricultor, Rădăuţi[559].

1919: Din deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit"[560] pe anul în curs, se pot afla numele celor mai vestiţi cârciumari ai Bucovinei. În districtul Rădăuţilor, cel mai vrednic ţinut de straşnici băutori, la care caută cu admiraţie chiar şi Europa zilei de astăzi, cârciumarii se aflau sub aurele luminoase ale liderilor cu nume, precum **Heinrich Voise** şi **Benjamin Klein**, negociatori de preţuri flexibile fiind Carol Neunteufel, comisarul gărzii financiare Ştefan Jamnicki, Hermann Krassler, administratorul de percepţie Hugo Rezniczek şi profesorul Mihai Vicol.

1920: „**Deciziunea de expropriere Nr. 421/2**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Rădăuţi, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. Nr.299, **Rădăuţi**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 250 ha 53 a 79 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[561].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Eugenia Cazacu** şi **Eleonora Vlad** la Rădăuţi – şcoala de fete, str. Dr. I. Flondor;

[557] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 30 Septembrie nou, Fascicula 68, pp. 5 şi următoarele
[558] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuţi 30 septembrie nou 1919, p. 5
[559] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[560] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
[561] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69

Claudia Nastasi, învăţătoare definitivă în Rădăuţi, se transferă în circumscripţia oraşului Cernăuţi”[562].

1924: „Din depărtare, vechiul sat al lui Radomir, Rădăuţii de astăzi – în primele timpuri, poate vreo reşedinţă domnească – se întinde ca o apă pătată, întinsă, scânteietoare. În liniştea şesului Sucevei, drept şi neted până la munţi, care conturează pe orizont dungi vinete, oraşul adaugă o culoare plăcută monotoniei ogoarelor şi câmpiilor verzi, printre care foesc ca fluturii muncitorii, ţărani şi ţărance în cămăşi albe şi bonde cu flori negre. Clădirile nu par mari, vreo două-trei coşuri de fabrică, cam tot atâtea turnuri de biserică şi, încolo, lanţul de acoperişuri, aci mai strâns, aci mai răsfirat, cu tablă spălăcită sau cu ţiglă roşie ca ardeiul. Clădirea cea mai mare, mai maiestuoasă, mai trufaşă, e sinagoga” (Aurel I. Gheorghiu). „Rădăuţii sunt un oraş de „domni şi de opincari”, fiecare cu bucuriile şi îndeletnicirile lor” (Dragoş Vicol). „Duminică, 12 Octombrie 1924, în oraşul Rădăuţi are loc sfinţirea noii Case Naţionale şi deschiderea, în mod solemn, a noului târg. La aceste serbări participă dl ministru I. Nistor”[563].

1927: „Duminica trecuta, s-a întrunit la Rădăuţi (Bucovina) congresul extraordinar al Partidului Naţional Ţărănesc din acest judeţ, la care au participat, pe lângă numeroşi delegaţi de la sate, preşedintele partidului naţional ţărănesc din Bucovina şi Hotin, dl prof. Sauciuc Săveanu şi deputatul de Rădăuţi Pompiliu Ioaniţescu. Acest din urmă şi-a ţinut, cu acest prilej, darea de seamă a activităţii sale parlamentare, făcând şi un lung expozeu a situaţiei politice interne, în legătură cu recentele evenimente”[564].

1927: „Duminică, 23 Octombrie 1927, s-a săvârşit sfinţirea solemnă a fundamentului Catedralei din Rădăuţi, în prezenţa IPSS Mitropolitul Bucovinei Nectarie şi a domnului ministru al lucrărilor publice Ion I. Nistor”[565]. Economia rădăuţeană a fost puternic impulsionată de evrei, fabrica de bere fiind făcută de Salomon Rudich, fabrica de băuturi spirtoase de Leon Rudich, o făbricuţă de nasturi, de fraţii Kern, făbricuţele de cherestea fiind ale evreilor Plank, Samuel Harth, Schapira şi Katz, Birkenfeld. Evreul rădăuţean Friedrich Fisher construise o fabrică de sticlă şi de ciment la Putna, iar Samuel Goldschläger şi copiii făcuse o fabrică de lumânări şi de săpun în Rădăuţi. O fabrică de încălţăminte aparţinea lui Joel Schurberg, Berl Drach avea un atelier de pielărie, în vreme ce atelierele de pălării aparţineau lui David Weber şi lui Mendel Harnik & Mathias Mayer. Printre micii industriaşi rădăuţeni se mai numărau şi evreii Nathan Korn, Mendel, Eisik Pressner, Chaim Mechel, Hermann Feiger, fraţii Schüller. Jacob Rosenblatt avea o mică uzină metalurgică, iar inginerii Kinsbrunner şi Fleminger, o fabrică de baterii, aflată la concurenţă cu fabrica de baterie „Vega” a firmei Nahman Guttman & Berl Josler.

1930, iulie 10: „Un grup de 300 ţărani din Bosancea au rupt cordonul principal, lovind pe locotenentul de jandarmi. Acesta a fost începutul. Imediat, masele de săteni au invadat oraşul, provocând o panică nespusă. Erau până la 3-4 mii de oameni, care au năvălit în piaţă şi în străzile principale, aşteptând pe colonelul Niculcea, ca să deschidă întrunirea. Când au aflat că acesta nu va veni, căci este arestat, oamenii s-au dus la prefectură şi au sfărâmat uşile, pentru a pătrunde înăuntru. Dar Niculcea fusese arestat la Rădăuţi şi transportat la Cernăuţi, astfel că ţăranii au rămas dezamăgiţi. La prefectură se aflau domnii Pihal, subinspector de siguranţă din Cernăuţi, Tudoraş, prefectul judeţului Suceava, şi procurorul. Dar n-au putut

[562] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[563] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1925, p. 171
[564] *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 91, Anul XC-lea, Braşov, duminică 4 septembrie 1927, p. 2
[565] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1928, p. 139

linişti pe ţărani… / Dl secretar general al directoratului din Cernăuţi va pleca, astăzi, la Rădăuţi, pentru acelaşi scop; Mai multe detaşamente de jandarmi, sub conducea domnului colonel Bendescu, vor pleca la Suceava şi la Rădăuţi, pentru a sta la dispoziţia autorităţilor; De asemenea, s-a intervenit la ministerul armatei pentru a trimite orice număr de trupe necesare menţinerii ordinii”[566].

1935: „Bucovina a fost, în săptămâna dintre 6 şi 13 octombrie 1935, ţinta privirilor ţării noastre întregi. Plaiurile călcate de vitejii noştri voievozi moldoveni şi pământul acoperit cu atâta urme ale gloriosului nostru trecut au servit, anul acesta, ca loc de examen (e vorba despre manevrele militare – n. n.) pentru cei chemaţi să apere hotarele României întregite. **Urmaşul marelui Ştefan, M.S. Regele Carol al II-lea**, a supravegheat punerea la încercare a vredniciei colaboratorilor din plăieşi pe înseşi vechile lor ţinuturi. Bucovina a trăit o săptămână de supremă înălţare sufletească, de totală reîntinerire a sângelui vechi moldovean, sub privirile stăpânului de azi al neamului, care a patronat puternica încordare a puterilor ei, într-o rară complexitate de manifestări: militare, economice, culturale şi religioase... / Duminică, 13 Octombrie 1935, a avut loc la Rădăuţi defilarea trupelor care au participat la manevre, iar după amiază Serbarea de la Putna, unde, din dărnicia regală, s-a refăcut mormântul lui Ştefan, s-a dezvelit din nou monumentul, ridicat de Cercul studenţesc „Arboroasa”, lui Mihai Eminescu şi s-a sfinţit clopotul „Buga”, **copia celui vechi**, care, fiind puţin deteriorat, a fost trecut la muzeu... / Cu ocazia vizitei sale în Bucovina, M.S. Regele a mai vizitat o expoziţie zootehnică, organizată la Rădăuţi, precum şi, tot aici, muzeul etnografic, datorat doamnei şi domnului **Ioneţ.** Pentru meritele cu adevărat mari ale acestor doi demni români, M.S. Regele i-a decorat *proprio motu*”[567].

1941: Dintr-un „Tablou de cărţile de capacitate eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[568], aflu, fără surprindere, dar vai de alţii, că evreii, nemţii, polonii, maghiarii, rutenii şi slovacii n-au fost cumpliţi exploatatori, cu cârciuma şi camăta, ai Neamului Românesc din Bucovina, ci, în marea lor majoritate, truditori de fiecare zi, alături de meseriaşii români, elitele acestor etnii fiind reprezentate de meseriaşi. E adevărat, existau şi politicieni, şi bogătaşi, şi funcţionari, şi dascăli, dar eu am o slăbiciune aparte pentru meseriaşii Bucovinei, pe care îi consider un fel de eroi civilizatori, pentru că au dat consistenţă unui anumit specific moştenirilor materiale de care suntem atât de mândri astăzi. Iată-i pe aceşti „eroi necunoscuţi” ai progresului bucovinean de zi cu zi interbelic, aşa cum îi înfăţişează glacialele evidenţe oficiale (interesantă este şi denumirea străzilor oraşului, în perioada interbelică): **Straub Carl**, electrician, domiciliat în Rădăuţi, str. Florian; **Fedor Ilie**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi; **Simionovici Gheorghe**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi; **Rusu Constantin**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Colibaba Nr. 20; **Pauliner Leopold**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 17; **Tofanel Gheorghe**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Lungă, Nr. 23; **Sindilaru Mihai**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regina Maria; **Turteltaub Lotty**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Volutarilor Nr. 43; **Schauer Nathan**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 65; **Grümberg Roza**, croitor, domiciliată în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 22; Kohlrus Peter, măcelar, domiciliat în **Rădăuţi**, strada Larionescu Nr. 26; **Dan Anton**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Mişcofschi Vladislav**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 233; **Hipscher Iosef**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ibscher Nr. 10; **Göetel Rudolf**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. I. G. Duca Nr. 24; **Ischer Iosif**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, strada Eminescu Nr. 10; **Mick Frantz**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, strada Iuliu Maniu Nr.

---

566 *Adevărul*, anul 43, nr. 14276, sâmbătă 12 iulie 1930, p. 4
567 *Gazeta Bucovinenilor*, nr. 22 din 25 octombrie 1935, pp. 1, 2
568 *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

201; **Hasenkopf Rudolf**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi; **Rauchbach Leib**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, strada Iuliu Maniu Nr. 40; **Schlauch Jacob** anterior **Mend**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, la Şcoala de băieţi Nr. 15; **Paşcanu Iulian**, fotograf, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regina Maria Nr. 81; **Pelveţchi Paul Franc**, fotograf, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regele Ferdinand Nr. 84; **Malic R. Popovici**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Rozelor Nr. 17; **Baraniţchi Irma**, croitor, domiciliată în Rădăuţi, strada S. Frantz Beil Nr. 2; **Goldschirsch David L.**, croitor, domiciliat în Rădăuţi; **Schauer Isidor**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Hanus Valentin**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, Strada Ştefan cel Mare; **Berariu Maria**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi; **Beer Rosa Rosner**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Bodnarescu; **Wiezel Iosef Meier**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 13; **Hoffman Ludovic**, cărămidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Caramidar Nr. 6; **Hoffmann Herman**, cărămidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Brâncov Nr. 30; **Nichitiuc Haralambie**, strungar, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regina Maria Nr. 24; **Stadniciuc Iulius**, cărămidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Cărămidari Nr. 11; **Gulievici Ladislau**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Florina Nr. 1; **Schaje Beer Gelber**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regina Maria Nr. 3; **Ellner Adolf,** chelner, domiciliat în Rădăuţi, Piaţa Unirii Nr. 15; **Pihovici Iosef**, chelner, domiciliat în Rădăuţi, Strada Iancu Nr. 33; **Ettinger Ernest**, frânghier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 150; **Niederhofer Sami**, chelner, domiciliat în Rădăuţi, Strada Ştefan cel Mare Nr. 17; **Lehrer Fritz**, chelner, domiciliat în Rădăuţi, Strada Regele Carol Nr. 15; **Guttman Solomon**, geamgiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolf Mar. Nr. 37; **Guttmann Samuel**, geamgiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 51; **Stadniciuc Isidor**, tăietor de lemne, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 19; **Wagner Erna**, coafeză domiciliată în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 50; **Presner Isidor**, sifonar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 76; **Efenberger Elisabeta**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Eminescu Nr. 206; **Iftode Traian**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcoala Nouă Nr. 21; **Feigel Matilda**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Brâncoveanu Nr. 6; **Katz Pinkas**, instalator apă, domiciliat în Rădăuţi, str. Volovăţ Nr. 18. Idem electrician instalaţii. Idem mecanic pentru calorifere; **Edelstein Herman**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi; **Engester Adolf**, cărămidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 1.033; **Marţincu Petre**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, Nr. 657; **Bauer Josef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Clopotelor Nr. 6; **Bubinschi Anton**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, Obor Nr. 710; **Eichner Spigel Tob**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Zeizel Nr. 611; **Rüpel Agata**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Fagilor Nr. 15; **Winter Iohan**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, Strada Îngustă Nr. 8; **Pojar Petru**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Popadiuc Nr. 20; **Hanus Johann**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 183; **Guttmann Iosef**, frizer, domiciliat în **Rădăuţi**, str. Norocului Nr. 886; **Pânzaru Teodor**, brutar, domiciliat în **Rădăuţi**, str. Iuliu Maniu Nr. 377; **Hanus Tomas**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Berestie Nr. 689; **Hodenec Ştefan**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vladimirescu Nr. 35; **Mateiciuc Lazăr**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Gradinii Nr. 16; **Turzo Cazimir**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 19; **Augustin Heinrich**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 20; **Beier Iosif**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Spital Nr. 5; **Wald Loty**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bodnărescu Nr. 10; **David Kaler**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 86; **Reicher Josef David**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 38; **Kriksmann Roza Oberl**, modistă, domiciliată în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 1.563; **Reiczer Rachel**, corsetieră, domiciliată în Rădăuţi, str. Apel Nr. 2; **Goldhirsch Baruc M.**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, Nr. 1.564; **Bernstein Abraham**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Hanului Nr. 13; **Goldstein Silvia**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 27; **Berger Michel**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţa Nr. 5; **Weibgarten Helene**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Tirului Nr. 11; **Rosenstraus Hersch**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 12; **Otto Calina**,

fotograf, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 130; **Postolache Petru**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Papetăriei Nr. 26; **Schlauch Frantz**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitel Nr. 5; **Heise Carol**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Fagilor Nr. 11; **Mevis Ferdinand**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Réné Nr. 10; **Calancea Gheorghe**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Bujor Nr. 13; **Mercher Mikel**, dogar, domiciliat în Rădăuţi, str. Agronom Nr. 24; **Pauliuc Friederich**, dogar, domiciliat în Rădăuţi, Strada Lungă, Nr. 77; **Kriekel Carl**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Salcâmilor; **Brezina Iosef**, dogar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 16; **Elenbogen Hune**, calapodar, domiciliat în Rădăuţi, str. Fagilor Nr. 3; **Liman Leon**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 20; **Simonta Ambros**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Luiza Nr. 1; **Ungureanu Dumitru**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Forestierilor Nr. 6; **Ianiţchi Valerian**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Bogdan V. Nr. 5; **Hanus Josef**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Norocului Nr. 70; **Donisan Dumitru**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Krasler Iosif**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 16; **Sel Alexandru**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 8; **Wasserman Eva**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Noroc Nr. 24; **Blietzer Bein**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi; **Theil Mihail**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Friedman Isak**, rafinir, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţa Nr. 1; **Flaman Lotter Hugo**, ţesător, domiciliat în Rădăuţi, str. Col. Georgescu Nr. 18; **Wagner Israel**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 34; **Stenzler Haschel**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Băii Nr. 642; **Reiss Mihail**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Macului Nr. 5; **Armenpristen Ştefan**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iacob Nr. 12; **Schechter Clara**, croitor, domiciliată în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 44; **Honner David**, brutar, domiciliat în Rădăuţi; **Vogel Hermann**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 106; **Vlad Gheorghe**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitei Nr. 30; **Florea Petru**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Macului Nr. 2; **Klezok Emil**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Katz Iosef**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 142; **Olier Iosef**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. I. G. Duca; **Melzheimer Frantz A.**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 27; **Lang David Leib**, blănar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 47; **Mehedin Filip**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pipernia; **Ciobotaru Gavril**, măţar, domiciliat în Rădăuţi; **Niederhofer Moses**, nichelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 50; **Coneczney Carl**, ceasornicar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 6; **Krieger Emil**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 25; **Gaschler Herminius**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolf M. Nr. 19; **Verhun Eugen**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 33**; Reicher Carol**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. I. Creangă Nr. 24; **Bejenar Anna**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Nistor Nr. 48; **Entner Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 55; **Hilinger Valentin**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Dacia Nr. 25; **Winkler Emil**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 21; **Cleckzoc Josef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Renei Nr. 106; **Ludvig Adolf**, tâmplar domiciliat în Rădăuţi, str. Crucii Nr. 20; **Hilinger Oscar**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şaguna Nr. 30; **Stadniciuc Anton**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Lăutarilor Nr. 6; **Hoffmann Clement**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Crucii Nr. 9; **Brilinschi Rudolf**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Liceului; **Pacicovschi Ioan**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevod Mihai Nr. 31; **Pavlovschi Eduard**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 80; **Blaho Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Rotari Nr. 1; **Melnicihi Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Réné Nr. 19; **Koch Frantz**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Perticari; **Lausmann August**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 19; **Trufin Ioan**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare; **Stahorschi Wilhelm**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 194; **Hilinger Eduard**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Ioan Nr. 8; **Scriptnic Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Abator Nr. 38; **Nuveiler Emil**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Coşbuc Nr. 11; **Geber Ambrosie**,

tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Măcelari Nr. 24; **Meierhifer Otto Wilibald**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Ioan Nr. 14; **Gaschler Thomas**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ad. Marin Nr. 24; **Keczek Petre**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şc. Nouă Nr. 33; **Etenhoffer Norbert**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Crucii Nr. 2; **Meierhofer Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Lăutari Nr. 4; **Hanus Rudolf,** tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 37; **Pol Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 66; **Mihalic Otto**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şaguna Nr. 32; **Croner Iohann**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcoala Nouă Nr. 1; **Pacovschi Robert**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Laterală Nr. 1; **Gross Gustav**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevodul Mihai Nr. 20; **Roslavec Leopold**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Clopot Nr. 10; **Etenhofer Wilhelm**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Ioan Nr. 14; **Hillinger Martin**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Parohiei Nr. 8; **Lupaşcu Martin**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Maria-Theresia Nr. 8; **Zoglauer Neumann**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Laterală. Nr. 1; **Traci Ioan**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Nicolai Nr. 5; **Geller Siegfried**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Plaia Nr. 9; **Gustav Moses**, blănar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 154; **Reichbach Samuel**, blănar, domiciliat în Rădăuţi; **Reicher Michel**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 104; **Reicher Muniş**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 104; **Dnistraniu Iosef**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 26; **Klinger Adolf**, cojocar şi blănar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vasile Bod Nr. 19; **Hendel Itzig**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 95; **Postelnic Leon**, fotograf, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 13; **Kriekel Iosef**, zidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 157; **Wasserman Loty**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţa Nr. 5; **Bacher Veniamin**, perier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Smatnic Iacob**, cizmar. domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 35; **Töner Otto**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Tirului; **Neumann Thomas**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Abator Nr. 27; **Engel Bernard**, boiangiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 12; **Amariţa Teodor**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 63; **Galan Ioan**, cărămidar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 120; **Berger Rudbin**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 5; **Şloim Solomon**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Vânătorilor Nr. 3; **Abramov Filip**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Velnicer Leon**, tapiţer, domiciliat în Rădăuţi, str. Lăutar Nr. 3; **Dascălu Nandor**, zugrav, domiciliat în Rădăuţi, str. Coşarilor Nr. 20; **Maidanschi Iosef**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iazului Nr. 19; **Sudmans Leib r. Lauf**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vînătorilor Nr. 22; **Schefer Rafael**, perier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 152; **Goian Anton**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 57; **Fischer Sloim**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Zeizel Nr. 4; **Mironiuc Eugeniu**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi; **Sindelar Gheorghe**, hornar, domiciliat în Rădăuţi, str. Rotarilor Nr. 19; **Vilhelm Haas**, brutar, domiciliat în Rădăuţi; **Kupferschmidt Israel**, perier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 70; **Abraham Abaparola**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr 9; **Dulberg Berl**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Piaţa Unirii; **Baruch David**, tapiter, domiciliat în Rădăuţi, str. Vasile Bodnarescu Nr. 11; **Stumer Nuchem**, ceasornicar, domiciliat în Rădăuţi, Piata Unirii; **Rieczer Strul**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 29; **Pancraţiu Andrei**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Ad. Merin; **Schultz Iosef**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 51; **Dvorjac Wentzel**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitei Nr. 13; **Kronenfeld Mendel**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Sleger Nr. 1; **Kohlrus Iohann**, caretaş, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntari Nr. 8; **Vlodinger Morteo Nathaniel**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu V. Nr. 8; **Hartinger Carol**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Norocului Nr. 29; **Iagelo Rudolf**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Gh. Tofan Nr. 31; **Sontag Sali**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Putnei Nr. 60; **Crasler Robert**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 45; **Steimetz**

Meier, mezelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 3; **Socol Norbert**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 100; **Glasar Abraham**, blănar, domiciliat în **Rădăuţi**, str. Norocului Nr. 62; **Hlinger Rudolf**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Apel Nr. 30; **Dohl Margareta**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 29; **Twers Wilhelm**, olar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcoalei Nr. 30; **Donişan Ilie Ţugui**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Popadiuc Nr. 28; **Laufer Moses**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Larionescu Nr. 10; **Altdorf Manfred**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. I. G. Duca Nr. 28; **Höhrer Michel**, zugrav, domiciliat în Rădăuţi, str. Apel Nr. 5; **Trufin Alexandru**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Ion Nr. 26; **Schindler Carol**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Mitropolit Şaguna Nr. 40; **Drasinover Iosef**, strungar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 29; **Gruber Josef Moses**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, Piaţa Unirii; **Kern Aron**, măturar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 22; **Kern Berl**, năsturar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 22; **Kern Heţţ Itzig**, năsturar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 22; **Seibel Carol**, şelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Larionescu Nr. 3; **Drach Hersch**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolf Marin; **Schpighel Josef**, şelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Putnei Nr. 40; **Reiner Emil**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Larion Nr. 51; **Baruch David**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bodnarescu Nr. 11; **Vininger Israel**, strungar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcolii Nr. 8; **Serafim Michel**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 23; **Veonga Constantin**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Tolocii Nr. 16; **Laufer Josef**, cârnăţar, domiciliat în Rădăuţi, str. Putnei Nr. 18; **Kurtzveil Frantz**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Putnei Nr. 103; **Stanovschi Wilhelm**, tocilar, domiciliat în Rădăuţi, str. Băilor Nr. 11; **Hanus Frantz**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Oborului; **Schlauch Iosef**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Brâncoveanu Nr. 6; **Goldschleger Sali**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Oborului Nr. 4; **Schulberg Ioil**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Carol Nr. 30; **Elemberg Iosef**, sifonar, domiciliat în Rădăuţi, str. Putnei Nr. 173; **Ofenberger Leib**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Braunstein Nr. 37; **Schpeidel Valter**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 81; **Polacec Iosef**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi; **Rosner Hersch**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Putila; **Rosenfeld Solomon**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria; **Feigel Maria**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 5; **Weber Carol**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 28; **Heidtner Sofia**, coafeză, domiciliat în Rădăuţi, str. Norocului Nr. 7; **Mendrigia Edith**, coafeză, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 8; **Vininger Vica**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 27; **Kronenfeld Zili**, coafeză, domiciliat în Rădăuţi, str. Slagăr Nr. 1; **Pincasovici Elena**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 19; **Nepovada Ioan**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand Nr. 19; **Buculei Emilian**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Petru Rareş Nr. 9; **Stetz Ernest**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Gottesmann Emanuel**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 33; **Baumgarten Otto**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nr. 70; **Vaţlavec Iosef**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Norocului Nr. 76; **Crasler Rudolf**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 22; **Herşcovici Aron**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 1; **Văcăreanu Adrian**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Oborului; **Brandel Reghina**, coafez, domiciliată în Rădăuţi; **Hilda David**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Regele Carol; **Axelrad Ana**, manichiuristă, domiciliată în Rădăuţi, str. Fierari Nr. 4; **Zitere Elias**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 18; **Haman Norbert**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria; **Etenhofer Artur**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Scipilor Nr. 18; **Helman Sami**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, Piaţa Unirii; **Roşca Dumitru**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 29; **Nadler Israel**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Apel Nr. 22; **Budic Frimie**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Groper Isac**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Fundul Splaiului; **Botez Valerian**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Florian Nr. 7; **Clieger Clara**, cosmetică,

domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 18; **Drojde Petre**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Turcească Nr. 3; **Drojde Vasile**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Turcească Nr. 3; **Buchwald David**, pălărier, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 20; **Pojar Dumitru**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Liliacului Nr. 2; **Irmiciuc Ion**, vopsitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Crucii Nr. 5; **Halpern Schaie**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 8; **Krasler Norbert**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Rotari Nr. 14; **Hurjui Elena**, croitoreasă domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 93; **Gavrilescu Olimpia**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. 9 Noemvrie; **Postelnicu Suzia**, rufăreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Caragiale; **Horbaci Sulem**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 62; **Postelnicu Suzia**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi; **Sternschus Erna**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Topliţa Nr. 1; **Schauer Bernhardt**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 65; **Ropdanovici Elena**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Iancu Nistor; **Haitner Isac**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Bodnărescu Nr. 5; **Stenţel Osias**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 80; **Grumed Leon**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Carol II; **Samueli Flora Paula**, croitoreasă, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 65; **Weiner Maximilian**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Rotari Nr. 34; **Sternschus Etka**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 41; **Stupcan Hermina Wilhelmine**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi; **Hirsch Bina**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Larionescu Nr. 14; **Schachter Frida**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 112; **Kohl Ana**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 18; **Astaloh L. Arnold**, umbrelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Măcelarilor Nr. 6; **Heisman Etti**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 11; **Wurmbrand Iulius**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 2; **Vlodinger Saie**, croitor, domiciliat în Rădăuţi; **Or1eţchi Vladimir**, cârnăţar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sergent Ignat Nr. 14; **Olenici Petrea**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi; **Pirucă Arcadie**, cârnăţar, domiciliat în Rădăuţi, str. Forestier Nr. 3; **Clipan Eugeniu**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Tirului Nr. 8; **Anker Iuda**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Anului Nr. 14; **Brecker Regina**, corsetieră, domiciliată în Rădăuţi, str. Sf. Treime Nr. 29; **Stupan Olga**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Larionescu Nr. 33; **Gottesmann Gerda**, modistă, domiciliată în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 33; **Schüber Hilda**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 22; **Schtenzler David**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Băii Nr. 5; **Guttman Fani**, corsetieră, domiciliată în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 39; **Sadinger Eti**, croitoreasă, domiciliată în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 25; **Modianu Loty**, corsetieră, domiciliată în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare; **Cleinici Petru**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Abatorului; **Preser Friederich**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. 9 Noemvrie Nr. 40; **Prelipcean Sava**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitei Nr. 26; **Weinisch Iohans**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 10; **Sepco Mihai**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Mândrilă Nr. 2; **Morar Vasile**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Maria Nr. 28; **Hoffmann Emil**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 69; **Poleac Emil**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi; **Carni Siegfried**, frizer, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevodul Mihai Nr. 25; **Tvers Carol**, frizer, domiciliat în Rădăuţi; **Wilhelm Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Grigore Ghika Vodă Nr. 26; **Tvers Ludovic**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 12; **Poll August**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 69; **Stadler Pius**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 88; **Plosciac Frantz**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevodul Mihai Nr. 22; **Ferentz Iacob**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria; **Kolhrus Otto**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Cuneci Iosef**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 10; **Volanschi Cazimir**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr, 37; **Pitaru Aurel**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Splaiul Topliţei Nr. 3; **Rotaru Ioan**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 38; **Zimmermann Max**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bujor Nr. 5; **Weinsch Leon**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcoala Nouă Nr.

5; **Antochi Dionisie**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Cojocaru Vasile**, tăbăcar, domiciliat în Rădăuţi; **Plach Victor**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi; **Ştefureac Mihai**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Vânătorilor Nr. 19; **Kohl Iosef**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, Strada Mare Nr. 108; **Cucerka Titus**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Bogdan Vodă Nr. 74; **Dumitru Costea**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Pulberăriei Nr. 23; **Prelici Victor**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Cuza Vodă Nr. 6; **Engster Otto**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Obor; **Schwartz Tobias**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Cronicarilor; **Hilinger Josef**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Mitropolitul Şaguna Nr. 28; **Kremer Mendel**, electrician, domiciliat în Rădăuţi, str. Băii Nr. 4; **Engster Hubert**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi; **Poţcaliţchi Josef**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Norocului; **Kriekel Sigmund**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Poienilor Nr. 8; **Bardo Mihai**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iosefinei Nr. 2; **Caroliuc Teodor**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Tolocii Nr. 6; **Kohl Andreas**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Nistor Nr. 92; **Cuneţchi Gheorghe**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi; **Sefco Petru**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Berthelot; **Fedoriac Dumitru**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pulberăriei; **Holinger Mendel**, richtuitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 51; **Sindilar Rudolf**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bogdan Vodă; **Murin Petre**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Apostoli Nr. 53; **Stahorschi Eduard**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Parohiei Nr. 14; **Vasile Caprea**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Plugarilor Nr. 10; **Hansler Iosef**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi; **Rusu Mihai**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Colibaba Nr. 20; **Hoffmann Frantz**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 38; **Titron Ion**, morar, domiciliat în Rădăuţii Noi; **Vild Leopold**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, Strada Şerpuită Nr. 11; **Navroţchi Carol**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 103; **Leiser Nathan**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolf Marin; **Reh Norbert**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Fagilor, Nr. 12; **Schleim Sali**, coafeză, domiciliată în Rădăuţi, str. Hanului Nr. 8; **Pacheit Emil**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi; **Trufin Grigore**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitei; **Harand Leon**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. l63; **Rezuş Gheorghe**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan; **Titron Ferdinand**, lăcătuş, domiciliat în Rădăuţi, str. Iancu Flondor Nr. 10; **Danca Ioan**, mecanic, domiciliat în Rădăuţi, str. Eminescu Nr. 54; **Neumann Heinrich**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevodul Mihai Nr. 16; **Merliug Samuel**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bodnărescu Nr. 28; **Koch Iacob**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. Oborului; **Gronichievici Iosef**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. Morilor Nr. 2; **Buler Solomon Leib**, morar, domiciliat în Rădăuţi; **Lauchman Sali Hil**, modistă, domiciliată în Rădăuţi, str. Florilor Nr. 1; **Viemer Herman**, dogar, domiciliat în Rădăuţi, str. Ştefan cel Mare Nr. 46; **Costea Teodor**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Bereştei Nr. 3; **Moroşan Petru**, dogar, domiciliat în Rădăuţi, str. Şcoala Nouă Nr. 8; **Ududec Vasile**, dulgher, domiciliat în Rădăuţi, str. Jalcău Nr. 15; **Horvath Ştefan**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pulberăriei Nr. 20; **Nastase Velnicer**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Braunstein Nr. 44; **Harand Ştefan**, fierar, domiciliat în Rădăuţi; **Ivanov Naum**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Coşarilor Nr. 3; **Hünig Eric**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vânătorilor Nr. 34; **Straub Oscar**, măcelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Larionescu; **Bauer Herbert**, bărbier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu; **Glass Reinhold**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 193; **Trömel Josef**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Braunstein Nr. 46; **Topola Pamfil**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 8; **Vlonga Epaminonda**, rotar, domiciliat în Rădăuţi, str. Bejan Nr. 24; **Postelnic Teodor**, morar, domiciliat în Rădăuţi, str. Dr. Vasile Bodnărescu; **Efroim Gruber**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Gheorghe Sindilaru**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Serpentină Nr. 5; **Rikzer Israel Guecer**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 10; **Stern Heim**, tinichigiu, domiciliat în Rădăuţi, str. Voluntarilor Nr. 49; **Schmidt Frantz**, frânghier, domiciliat în Rădăuţi, str. Regina Maria Nr. 124; **Marciuc Gheorghe**, cojocar, domiciliat în

Rădăuţi, str. Trei Ierarhi Nr. 5; **Veinschau Moses**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 18; **Glaser Victor**, brutar, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolfinei Nr. 19; **Heiner Leib**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Renei Nr. 2; **Heisman Feidiş**, croitor, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 11; **Otocar Iosef Haas**, cizmar, domiciliat în Rădăuţi, str. Adolf Marin Nr. 20; **Buvai Eugen**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi; **Glater Max**, fotograf, domiciliat în Rădăuţi, str. Ferdinand Nr. 63; **Cerneţchi Emilian**, tipograf, domiciliat în Rădăuţi, Strada Îngustă Nr. 7; **Vlonga Dumitru**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Tolocei Nr. 24; **Tiger Berciu**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Topliţei Nr. 12; **Murin Cristofor**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Sf. Apostoli Nr. 2; **Siegebert Heidt**, blănar, domiciliat în Rădăuţi, str. Caragiale; **Harand Emil**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vânătorului; **Volph Lipa**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 104; **Brucher Moriţ**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Vânătorilor Nr. 28; **Rauhmach Sapsel**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 20; **Ursuleac Ştefan**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Trei Ierarhi Nr. 9; **Solomon Leib Rauchbach**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi; **Carol Frantz**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitei Nr. 17; **Kohn Froim**, tapiţer, domiciliat în Rădăuţi; **Schaller Maximilian**, frânghier, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu Nr. 169; **Staub Herman**, fierar, domiciliat în Rădăuţi, str. Voevodul Mihai Nr. 9; **Apel Martan Stup**, perier, domiciliat în Rădăuţi, str. Pitarilor Nr. 1; **David Michel**, şelar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Ferdinand; **Schacher Isac**, cojocar, domiciliat în Rădăuţi, str. Regele Carol Nr. 58; **Neumaier Otto**, tâmplar, domiciliat în Rădăuţi, str. Iuliu Maniu.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[569] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Calanciu Teodor**, muncitor, cu ultimul domiciliu în oraşul Rădăuţi, născut în oraşul Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, 1 an interdicţie, conform art. 259, 260, 58 şi 59 c. p., combinat cu 1. d. Nr. 856 din 1938; **Trufin Gheorghe**, agricultor, cu ultimul domiciliu în oraşul Rădăuţi, născut în oraşul Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 5 ani închisoare corecţională, 2 ani interdicţie, conform art. 258, 259 şi 260 c. p.; **Prelipceanu Dumitru**, funcţionar particular, cu ultimul domiciliu în Rădăuţi, Strada Regele Ferdinand Nr. 240, născut în comuna **Horodnicul de Sus**, jud. Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, conform art. 259, 260 c. p., combinat cu I. d. Nr. 856 din 1938". **Tribunalul Iaşi**[570]: **Negru Pricopie**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Rădăuţi**, str. Nistor Nr. 86, născut în Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la un an închisoare corecţională, conform art. 258 şi 261 din codul penal; **Chira Constantin**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Rădăuţi**, născut în comuna **Straja**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 6 luni închisoare corecţională, conform art. 261, combinat cu art. 258 din codul penal.

1941: „Prin decizia ministerială Nr. 25.020 din 22 Mai 1941[571]… următorii salariaţi evrei, din întreprinderile arătate în dreptul fiecăruia, vor fi concediaţi, pe data prezentării înlocuitorilor, în conformitate cu decretul-lege Nr. 3.825 din 1940, pentru românizarea personalului din întreprinderi: Rozemnann Herman, Berăria „S. Rudnic" **Rădăuţi**. / Glaubach Carol, Berăria „S. Rudnic" **Rădăuţi**. / Weissbrot Iacob, Berăria „S. Rudnic" **Rădăuţi**. / Auslender Wötan, Berăria „S. Rudnic" **Rădăuţi**. / Deutsch Lotti, Berăria „S. Rudnic" **Rădăuţi**. / Katz Ickter, Berăria „Rudisch" **Rădăuţi**. / Stern Solomon, Berăria „Rudisch" **Rădăuţi**. / Schödel Moses, Berăria „Rudisch" **Rădăuţi**. / Feld Moses, Berăria „Rudisch"

[569] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[570] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
[571] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, p. 2850

Rădăuţi. / Kurtzberg Melek, Berăria „Rudisch” **Rădăuţi**. / Edinger Mayer, Berăria „Rudisch” **Rădăuţi**. / Grümberg Avram, Berăria „Rudisch” **Rădăuţi**. / Uscher Abraham, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Werpoller Laura, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Wenger Solomon, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Niderhofer Mozes, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Wohl Phöbus, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Hörer Iacob, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**. / Wankert Rebeca, Fabrica de baterii „Vega” **Rădăuţi**.

1941: La începutul lunii octombrie a anului 1941, toţi evreii rădăuţeni au fost somaţi să părăsească oraşul în termen de două zile pe 9 şi 10 octombrie, cu bagaje minime, ei primind, totuşi, aprobarea de la prefectură să ia cu ei valize mari, datorită intervenţiei delegaţiei Comunităţii Evreieşti, formată din preşedintele Eisik Pressner şi din David Wassermann. Îmbarcaţi în vagoane de vite, evreii rădăuţeni au fost deportaţi în Transnistria, la Jurin şi la Moghilev.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[572], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Ungureanu Zenovia**, de la Siret, băieţi, la Rădăuţi, băieţi; **Şorodoc Pantelimon**, de la Vicovu de Sus, Centru, la Rădăuţi, băieţi”. „**Tudose George**, de la Vicovul de Jos, Centru, la **Rădăuţi**, Şc. pr. mixtă, p. XI, cel mai mare grad; **Spânu Ilie**, de la Vicovul de Jos, Remezău, la **Rădăuţi**, Şc. nr. 1 mixtî, p. XII, cel mai vechi în grad, copii şcolari, teren; **Bondor Sultana**, de la Marginea Nr. 2, la **Rădăuţi**, Şc. nr. 2 mixtă, XII, aproape de soţ, învăţător.; **Iuraşoc Vera**, de la Dorneşti, la **Rădăuţi**, Şc. fete nr. 2, p. XI, aproape de soţ, învăţător; **Filip Clemansa**, de la Făget, Severin, la **Rădăuţi**, Şc. fete nr. 2, p. VIII, aproape de soţ, învăţător; **Ţurcanu Anca**, de la Hurjueni, la Rădăuţi, p. X, Şc. băieţi”[573].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Miniştri: Brutăria fostă proprietate a lui **Flasenberg Iosif Moze** din oraşul Rădăuţi”[574].

RARANCEA

Pământul sfânt al Rarancei este un imens mausoleu, care adăposteşti sfielnic şi pios români, ucraineni, poloni, ruşi, evrei, germani, turci, tătari şi alţi oameni pe care interesele pripăşiţilor mondiali ai istoriei i-au mânat într-acolo, unde le era ursit necunoscutul şi veşnic tainicul mormânt. La Rarancea, fiecare fir de iarbă e o lumânare aprinsă de bunul Dumnezeu pentru a veghea ţărâna trupurilor din care sufletele au fost smulse de ghiulele, de gloanţe, de săbii şi săgeţi, de mereu implacabila cruzime şi spaimă a fiinţei umane. Rarancea, câmp roditor din megieşia Cernăuţilor, ocrotit prin veacuri de o necuprinsă pădure, şi-a făcut târziu semnalată prezenţa în istorie.

[572] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[573] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[574] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

1775: În 10 ianuarie 1757, Constantin Cehan Racoviţă Vodă întărea mănăstirii Slatina moşia Rărence. Stăpânirea călugărească anonimizează, scufundă dincolo de lumina memoriei şi de zvârcolirile istoriei orice aşezare omenească a robilor „lui Dumnezeu”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[575], din 1772-1773, înregistrează la Rărinţa, moşia lui mănăstirii Slatina, „71 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Mihail, 1 diacon, Grigoraş, 1 dascăl, Grigoraş, 1 jidov, Herşcul, 2 barani, Ştefan SCÂNTEI şi Vasile sin SCÂNTEI, , 3 văduve, Vasilca păscăriţa, Nastasia BURISOAI şi Catrina, 12 case pustii şi 50 birnici, adică: Alecsa vornic, Ursul CARCIA, Macsin NEGURĂ, Iacob sin ANGHELUŢII, Georgii ungurian, Simion, Ion ŢUBULIAC, Mihalachi petecar, Chirilă, Acsintii CÂRNAŢ, Vasile cojocar, Grigoraş CÂRNAŢ, Simion CÂRNAŢ, Costin CÂRNAŢ, Ştefan SULHACU, Ştefan CÂRNAŢ, Grigoraş CORNEŢ, Ion HOLBUL, Grigoraş cioban, Neculaiu LUNGUL, Tănasii, Prodan, Neculaiu nepot LUNGUL, LUNGUL pivariol, Toader sin LUNGUL, Ion sin LUNGUL, POSTOLACHI dulgher, Mihail rus, Mihaiu COCÂRLĂ, Vasile sin CAŞUL, Gavril strugar, Ion SANDOVEIU, Sandul MORĂRAŞ, POSTOLACHI, Ştefan sin MORĂRAŞ, Grigoraş NICA, Grigoraş CHIRONDA, Alecsa, Neculai CHIRONDA, Grigoraş, Nicolaiu rus, Roman RUSNAK, Neculaiu cojocar, Ioniţă croitor, Petre croitor, Iacob olar, Ivan ciobotar, Vasile cojocar, Alecsa morar şi Andrei rus.

1775: Satul de pe malul drept al Hucăului, mai jos de Toporăuţi, Rarancea sau Rărence, cum este menţionat în unele documente, ba chiar Rărinţa, în recensământul lui von Spleny, din 1775, când Rarancea avea 2 popi, 66 ţărani şi 1 baran (controlor fiscal – n. n.).

1786: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Rarancea, construită între anii 1786-1787, restaurată în 1886, avea, în 1843, 2.161 enoriaşi, păstoriţi de parohii Simeon NICHITOVICI şi Ioan MITROFANOVICI. În 1876, biserica avea 3.287 enoriaşi, se afla sub patronatul lui Mihail STURDZA şi era slujită de parohul Theodor TARNAVSCHI. În 1907, paroh era acelaşi Teodor TARNAVSCHI, născut în 1825, preot din 1851, paroh din 1860, preot cooperator fiind Ilarion PRELICI, născut în 1872 la Breaza, preot din 1898, iar cantor, din 1876, Ştefan PAULOVICI, născut în 1839.

1788, mai 30: A doua scrisoare a prințului de Coburg, din 21 mai, conține detalii destul de ample despre asediul asupra Hotinului. Aflăm de acolo că, pe 8 mai, acest general și-a instalat tabăra lângă Rarance, cu toate trupele din subordine; că, pe 10 mai, a înaintat până la Sarochin (Saracin – n. n.), iar pe 11, împotriva lui Ruckzim, în următoarea ordine: batalionul de infanterie Venzel-Colloredo și două divizii ale Cavaleriei-ușoare din Lowenehr s-au întâlnit la Corpul din Armată din pădurea Bucovinei, în timp ce maiorul Quietowski, cu divizia de husari Burco, cu 2 companii de infanterie Pellegrini, cu 2 tunuri și cu 112 archebuzieri, avansau, de la tabăra din Rohatim, de-a lungul malului drept al Nistrului, prin lunci, pentru a acoperi flancul stâng al armatei. Pe cealaltă parte, generalul-maior Jordis și-a îndreptat marșul, pe malul stâng al Nistrului, cu 4 companii de Pellegrini și 2 divizii de infanterie ale lui Barco, pentru a putea sprijini pe maiorul Quietowski, dacă ar fi fost necesar. Domnul Karaiczay, împreună cu locotenent-colonelul Lovenehr, pentru a acoperi aripa dreaptă a armatei, a trecut Prutul, pe lângă Molinza, cu Batalionul de infanterie Kauniz și 2 divizii de Cavalerie-ușoară ale lui Lowenehr, și a avansat, prin Raia, către Sankoviss (Săncăuţi – n. n.), dincolo de aliniamentul aripii drepte. Întrucât Corpul pe care îl comandase însuși Prințul de Coburg trebuia să fie așezat pe înălțimile lui Ruckzim (Rucşin – n. n.), trupele care făceau parte din avangardă s-au întâlnit cu o mare parte din garnizoana Hotinului;

[575] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 398

dar un batalion de infanterie și o divizie de cavalerie, avansând să-i sprijine pe ai noștri, au pus tunurile pe inamic, care s-a retras în dezordine; acesta a fost urmărit, până la zidurile Hotinului, asupra căruia s-au mai tras câteva focuri de tun, care au incendiat mai multe locuri din cetate. Turcii uciși au rămas în piață,printre răniții lor; duşmanii au făcut un prizonier. Noi am avut pierderi, în această acţiune, 6 ucişi și 26 de răniți. / Prințul de Coburg, neştiind cât de aproape este tabăra de inamic, s-a retras, seara, dincoace de Ruckzim (Rucşin – n. n.). Pe 12 mai, totul a fost liniștit; dar pe 13 mai, un corp turc, format din 1.000 de infanteriști și 2.000 de cavalerişti, cu tunuri, a atacat trupele locotenent-colonelului Karaiczay, aflate în apropiere de Dolinany. Acest atac a fost și mai fatal pentru inamic, care a fost obligat să se retragă cu pierderi considerabile. Suntem siguri de cel puțin 200 dintre ei, că ai noștri i-au văzut căzând, în timp ce noi avem doar 3 bărbați răniți. Nu s-a întâmplat nimic pe 14 şi pe 15 mai; dar pe 16 mai, ai noștri au început, pe la amiază, o canonadă aprigă împotriva amplasamentelor bateriilor inamice apropiere de lână Braha. Succesul acestei canonade nu este îndoielnic, deoarece a distrus o baterie inamică, a ucis mulți oameni, a deteriorat și a ars multe case. Focul lor ne-a ucis un singur și a rănit alţi doi. / Se spune că Poarta l-a numit pe Prințul Maurojeni (Mavrogheni – n. n.) Hospodar al Moldovei, în locul Prințului Ypsilanti, care avansează spre Iaşi cu o oaste de 40.000 de bărbați. Alexandru Moruzzi l-a înlocuit pe Hospodarul Valahiei”[576].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, face, adeseori, abstracţie de noul statut imperial al Bucovinei, în favoarea unei anumite identităţi moldave, imposibil de anulat. Moldovenii, inclusiv cei din Bucovina, „sunt oameni frumoşi, zvelţi, voinici şi scunzi, totul la moldoveni arată aptitudini intelectuale încă nefolosite”, iar preoţii lor formează „încă o pătură de oameni cu totul neluminaţi, grosolani şi imorali; chiar şi în Bucovina, din timpul lui Iosif al II-lea, s-a înfiinţat pentru ei o şcoală specială de preoţi”. / Şi, tot aşa, în acelaşi „timbru” moldovenesc, sunt tratate şi căile de comunicaţie, Karacsay considerând că „drumurile cele mai importante ale Moldovei sunt: / 1). De la Cernăuţi şi partea austriacă a Moldovei, la cetatea Hotin, 5 mile. / De la Cernăuţi, peste Sadagura, la satul Rarancea. De aici, duc două drumuri la satul Şirăuţi (în raiaua Hotinului), unde se împreună din nou; unul duce prin Răchitna şi Săncăuţi, altul prin Toporăuţi (încă tot în Bucovina) şi următoarele localităţi din raia: Colincăuţi, Grozinţi, Şilăuţi, Mălinţi, Clişcăuţi şi Zaroşeni. De la Şirăuţi, duce acest drum, prin Necăbăuţi, pe la creasta unui deal, la Hotin; primul este mai scurt, dar mai rău”[577].

1860: Din 1860, funcţiona la Rarancea o şcoală cu 6 clase şi o şcoală secundară, cu 3 clase[578].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, **Rarancea, Slobozia Rarancei**, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[579].

---

[576] *Journal politique de Bruxelles*, No 15, 31 mai 1788, pp. 104-106
[577] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[578] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 16, 1876 p. 26, 1907 p. 56
[579] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1888: În 1888, comuna Rarancea a trecut în grup la legea greco-catolică, nemulţumiţi fiind sătenii de tradiţia păstoritului local greco-ortodox[580]. Ceea ce, de fapt, v-am spus la început.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Rarancea**, comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe pârâul Hucău, afluent al Prutului, între comuna Toporăuţi şi Mahala. Suprafaţa: 39,66 kmp; populaţia: 4.275 locuitori ruteni, în majoritate gr. or., restul gr. cat; se găsesc apoi ceva izraeliţi, poloni şi puţini români. Este străbătută de drumul districtual Jucika Veche – Toporăuţi; prin drumuri de ţară comunică cu Jucika Nouă şi cu drumul principal Sadagora-Dobrovăţ. Are o şcoală, cu 4 clase (deci, 120 de şcolari – n. n.) şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", de care ţin 5 enorii, şi anume: Rarancea, Cruhliţa, Bălan, Vipceanca şi Cărnaz. La 1776, aparţinea mănăstirii Slatina. La 1739, au fost bătuţi aci turcii de către ruşi. Înainte vreme, această comună îşi avea sediul lângă hotarul ţării, în apropierea comunei ruseşti Răchitna, de unde locuitorii, spre a fi mai feriţi de invaziunile turceşti, de pe vremea ocupaţiei Hotinului, s-au retras spre pădure şi s-au aşezat pe teritoriul pe care se află şi azi aceasta comună. Populaţia a fost, pe vremuri, românească, probă despre aceasta este că, până la 1851, se făcea slujba, în biserica satului, în limba română. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea de vite. Comuna posedă 2.808 hectare pământ arabil, 344 hectare fânaţuri, 23 hectare grădini, 98 hectare imaşuri, 281 hectare păduri şi 83 hectare heleşteie. Se găsesc 326 cai, 1.224 vite cornute, 241 oi, 717 porci şi 135 stupi de albine. **Rarancea, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 11,13 kmp; populaţia: 53 locuitori izraeliţi şi ruteni gr. or. şi gr. cat., români numai 4. **Rarancea-Slobozia**, comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe partea dreaptă a pârâului Răchita, care formează hotarul între Bucovina şi Basarabia, spre est de Boian. Suprafaţa: 11,26 kmp: populaţia: 1.170 locuitori ruteni, de religie gr. or. Prin drumuri de ţară e legată cu comuna Rarancea şi Boian, precum şi cu drumul principal Noua Suliţă – Cernăuţi – Sadagora. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril". La 1776 era cătun, pendinte de comuna Rarancea, şi a fost întemeiat de ţărani scutelnici. În această localitate se află o fântână, despre care poporul crede că a fost făcută de turci. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea de vite. Comuna posedă 850 hectare arătură, 132 hectare fânaţuri, 61 hectare grădini, 831 hectare imaşuri, 3 hectare pădure. Se găsesc 167 cai, 372 vite cornute, 332 oi, 290 porci şi 29 stupi de albine"[581].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Vineri, dimineață, a venit noul meu vizitiu, datorat bunătăţii domnului Berariu, un rutean din Franzthal, pe care am fost nevoit să-l accept, în locul fostului meu vizitiu român, care nu ştia să vorbească rusa, atât de necesară în preconizata călătorie prin Basarabia. După amiază, am coborât pe drumul abrupt, până la podul de peste Prut, și apoi am urmat drumul care duce spre Rusia. Am petrecut noaptea, împreună cu protopopul Simiginovici din Mahala, în, Rarancea, care se află la 8 km mai la nord şi este aproape în întregime slav, iar Boianul[582], făcut cunoscut prin poezia lui Eminescu, se află mai la sud și are, de asemenea, o populație mixtă. În dimineața următoare am parcurs cei 24 de km, până la Novoseliţa, fără oprire"[583].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă l-a avut printre donatori pe genistul, din Arbeiter Abtig I/41, **Mihailă Ilie**, din Rarance, cu 2 coroane"[584].

---

580 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 6, 1 aprilie 1888, p. 9
581 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 175, 176
582 În Boian, a cântat Nicolai Toma (*Maică, măiculiţa mea*).
583 Weigand, op. cit., pp. 7-17.
584 *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

1914: „În 23 august, ruşii au cantonat lângă Rarancea, bătălia fiind angajată în 29 august, când ruşii au atacat, în patru coloane, pe sectorul cuprins între Prut şi Nistru.

În presa română din Ardeal, se scria, despre această primă fază a războiului, cu extaz patriotic, ca despre o strălucită victorie („Românii din Cernăuţi au făcut o minune nemaipomenită în analele luptelor. Numai cu foştii grăniceri de la al II-lea regiment îi mai poţi asemăna, în luptele lui Napoleon. Au bătut o divizie de ruşi, armată regulată. Ai noştri nu au fost decât Regimentul 41 de la Cernăuţi, armată regulată, şi o brigadă de glotaşi. Vă salut Dr. C. Schotl"[585]), apoi se relatează, preluându-se un articol bucovinean, scris în acelaşi ton, şi despre „Lupta de la Cernăuţi"… / Printre atâtea noutăţi, aduse de pe câmpul luptă, soldaţii mai aduc, sub baionetă, din când în când, câte doi, trei şi câte opt indivizi, aduşi de la Rarancea. Aceştia sunt vânzătorii, care au dat moscalilor, pentru vreo câteva ruble, denumirile şi puterea ostaşilor noştri. N-are sufletul nostru destul dispreţ pentru fapta lor. Din toate câte le are războiul, mai crud în sine sunt vânzătorii de patrie. În Rarancea, s-au aflat destui, iar pedeapsa lor cea mai mică e spânzurătoarea . Oare ştiu cei legaţi în lanţuri, cu feţele dogorâte, încotro îi duce? La judecată scurtă şi, de acolo, la spânzurătoare. Păcat că nu-i pedeapsă mai aspră decât aceasta... / Şi aşa trecură cele 3 zile de zbucium, de parcă totul s-ar fi întâmplat într-un ceas. Norocul, care însoţeşte armatele noastre de la graniţa Bosniei şi cea a Galiţiei, nu a lipsit nici la graniţa Bucovinei. Moscalii, car e se îngrămădiră cu putere uriaşă, ca să treacă în Cernăuţi, nu-şi ajunseră ţinta. Vreo opt sute din ei numai avură acest noroc – cei luaţi prinsoare"[586]. // „Trupele noastre, între care şi regimente cu flăcăi de ai noştri, şi toţi bărbaţii miliţieni (Landsturm) le-au dat ruşilor, duminică, în 23 august, pe teritoriul de lângă Boian, Rarancea, Mahala, Toporăuţi şi Noua Suliţă o cumplită bătaie. Ruşii erau în număr de 20.000, aproape de două ori mai numeroşi decât ai noştri, dar vrednicia şi vitejia soldaţilor noştri a înfrânt numărul cel mare de ruşi, care au pierdut 800 de prinşi, mai mulţi ofiţeri superiori, 500 de puşti, 100.000 de gloanţe, patru mitraliere, trei care de muniţii şi o mulţime de alte armamente. Dacă între locuitorii din Rarancea nu s-ar fi găsit trădători ticăloşi, desigur că trupele noastre ar fi făcut prizonieri pe toţi cei 20.000 de ruşi. Pe partea ruşilor, sunt o mulţime de morţi şi răniţi; aceştia din urmă au fost aduşi, în mare parte, la Cernăuţi. La câteva zile după această strălucită victorie a românilor noştri, trupele noastre, aflau că s-au zărit nişte ruşi fugari ascunşi, prin păpuşoaie, unde frigeau cartofi şi păpuşoi. Entuziasmul populaţiei din Cernăuţi era de nedescris, la vederea prinşilor, mai ales că cernăuţenii au stat pe dealuri, cu ocheanele la această luptă, dată în ţarina Boianului şi a Mahalalei. De Boian ne leagă şi amintirea altei victorii româneşti, cea a lui Constantin Cantemir asupra regelui polonez Ioan Sobieski, care a fost înfrânt pe acelaşi loc, unde s-a dat, zilele trecute, lupta între ruşi şi trupele noastre"[587]. // „Preotul Dimitrie Ţopa, din Corneşti, a fost arestat, scuipat în faţă şi lovit cu bastoane… pentru că a vorbit cu foştii săi parohieni, din satul Rarancea. / Preotul Gheorghe Prelici, din Toporăuţi (original, din Breaza – n.n.), a fost arestat, batjocorit şi dus în fiare prin mijlocul Cernăuţilor, pentru că a plecat la drum, în direcţia în care erau soldaţii ruşi. / Preotul Ioan Bucevschi, din Budeni, a fost arestat şi batjocorit, legat şi chinuit, pentru că s-a refugiat, la el, o cumnată a sa, soţia unui preot arestat, a lui Ilarion Prelici din Rarancea. / Preotul Ilarion Prelici, din Rarancea, este arestat şi, se spune, şi executat de mult, pentru că ruşii au împuşcat în soldaţii austrieci (în mare majoritate români bucovineni – n.n.) din turnul bisericii de acolo"[588]. // În Bucovina, apăsa dureros sărăcia, iar în 11 decembrie 1914, după ce-i bătuseră pe imperiali la Rarancea, ruşii re-ocupau Cernăuţii. „De aici, ruşii au înaintat pe teritoriul cuprins între râurile Prut, Ceremuş şi Siret, concentrându-se, în mase considerabile, pe malul Prutului, la Zalaucea, în drept cu oraşul Sniatin, şi pe malul Siretului, la Berhomet şi

[585] *Românul,* IV, nr.181 din 20 august / 2 septembrie 1914
[586] *Foaia Poporului* – Cernăuţi, apud *Românul,* IV, nr. 182 din 21 august / 3 septembrie 1914
[587] *Românul,* IV, nr. 183 din 22 august / 4 septembrie 1914
[588] Nicolae Iorga, *Memorii,* I, Editura *Ramuri,* Craiova, 1928, p. 354

Hliboca. Repetatele lor încercări de a înainta, de-a lungul poalelor Carpaţilor, în direcţia Seletin, spre a câştiga trecătorile peste Carpaţi, în Ungaria, au fost respinse, într-un şir de lupte sângeroase, în care au pierdut numeroşi prizonieri şi însemnat material de război"[589].

1915: „Înfrângerea ruşilor în Bucovina. Burdujeni. Un funcţionar austriac de la oficiul poştei din Hliboca a adus ştirea, la Suceava, că, după lupta crâncenă, ce s-a dat în ziua de 9 martie. st. n. între austro-ungari şi ruşi, în pădurea Rarancea, din Bucovina, austro-ungarii, primind puternice ajutoare, au reuşit, printr-un asalt viguros de baionetă, să bată pe adversar, luându-i 4.000 prizonieri, 6 mitraliere şi o bogată pradă de material de război. / Restul a fugit în dezordine, lăsând pe câmpul de luptă armele şi muniţiile, bucuroşi că au scăpat cu viaţa. / Situaţia în Bucovina e tot favorabilă austro-ungarilor. Dezmint categoric ştirea, dată de „Universul", că populaţia din Cernăuţi continuă să părăsească, cu trenuri, oraşul, refugiindu-se în Ungaria, de frica unei noi invazii ruseşti, care e iminentă, după cum afirmă „Universul". Dimpotrivă, în sânul populaţiei din Bucovina domneşte linişte şi ea aşteaptă cu încredere în noi victorii a austro-ungarilor. / Ruşii suferă pierderi mari în Bucovina. Bucureşti. Ziarele din Bucureşti primesc, din Burdujeni: În zilele din urmă, s-au dat, lângă pădurea Rarancea, lupte disperate între trupele austro-ungare şi cele ruseşti. Trupele austro-ungare i-au împresurat pe ruşi, făcând mai multe mii de prizonieri şi au capturat 6 mitraliere şi mult material de război. Între Ţureni şi Noua Suliţă s-au dat, de asemenea, lupte mari, în cari Ruşii au fost respinşi"[590]. // „Ne despărţim cu amărăciune de anul 1915. El va rămâne, pentru toate vremile, săpat cu slove de sânge în istoria patriei şi în cartea neamului nostru, căci el a îndurerat inima noastră de jale după acei care au pornit, cu miile şi zecile de mii, pe câmpul de luptă sângeroasă, unde au murit moarte de viteaz, lăsându-şi viaţa drept jertfă pentru apărarea patriei şi a moşiei strămoşeşti"[591].

1916: „În intenţia declarată, de a petrece anul nou pe stil vechi în Cernăuţi, ruşii avansau pas cu pas, ignorând parcă urgia „de gloanţe şi mitralii", trase asupra lor. Austriecii îşi întăriseră forţele, cu trupe venite din Serbia şi încercau să reziste, ca de obicei, pe aliniamentul pădurii Rarancea. Populaţia civilă a Cernăuţilor primise ordin să evacueze oraşul şi, în vreme ce autorităţile militare s-au repoziţionat la Vatra Dornei, mulţimile pribegeau spre Hliboca, Siret şi Rădăuţi[592]. Cea mai sângeroasă zi pare să fi fost cea de 11 ianuarie, când, încă din zori, „de la Boian, în sus, se desfăşoară între beligeranţi lupte gigantice, lupte de exterminare, ale căror rezultate sunt dezastruoase". Austriecii înconjuraseră Cernăuţii cu tranşee, fortificaţii „şi centuri de garduri construite din sârmă electrică" (toate concepute de colonelul Daniil Pop, român din Apuseni, dar revendicat şi de unguri pentru pricepere), prin care ruşii nu puteau răzbate[593]. // Între timp, la graniţele Bucovinei, contrabanda era, ca de obicei, în floare. Autorităţile sucevene luaseră măsuri ferme „contra îndrăzneţilor contrabandişti, care, înşelând guvernul austriac şi sub motivul că le trebuie aur pentru importul cerealelor, îl speculau, vânzându-l în România, realizând, astfel, averi enorme". Şi în Bucovina, specula era la fel de mare, dar autorităţile luau măsuri riguroase, prevăzând, prin ordonanţe, preţurile maxime admise, în cazul unor transporturi de produse, precum cel din 13/26 ianuarie 1916, sosit din Ungaria, odată cu trupele de infanterie, de artilerie şi materialele de război, care soseau cu trenurile din ce în ce mai dese, semn că iarăşi urma o confruntare decisivă cu ruşii. Pe de altă parte, comercianţii bucovineni, care importau cereale prin vama Mihăileni, vorbeau de lupte grele, care se dădeau pe aliniamentul Rarancea-

[589] *Viaţa Nouă*, III, nr. 151, 20 dec. n. 1914, p. 4
[590] *Românul*, V, nr. 53, sâmbătă 7/20 martie 1915, pp. 3, 4
[591] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 172 din 14 ianuarie n. 1915, p. 4
[592] *Adevărul*, 28, nr. 10345, 29 decembrie 1915, pp. 2, 3
[593] *Adevărul*, 28, nr. 10347, 31 decembrie 1915, p. 4

Toporăuţi. Comunicatul oficial rusesc, însă, menţiona doar luptele de „la nord de Boian” [594]. Numai că, din pricina înzăpezirilor, confruntările armate aveau să fie întrerupte, vreme de săptămâni, cu excepţia schimburilor de focuri între patrule, care se mai întâlneau, uneori, între Boian şi Rarancea. Abia spre sfârşitul lunii mai, războiul avea să se dezlănţuie, iarăşi, cu adevărat, puternica ofensivă rusă spulberând rezistenţa austriacă pe toate fronturile. / În Bucovina, ruşii ocupaseră Toporăuţii şi Rarancea, încă din 10 iunie 1916, iar în ziua următoare, se îndreptau spre Mahala şi Cernăuţi. De la Boian, tunuri grele japoneze, de 329 mm, coordonate de ofiţeri japonezi şi francezi, bombardau Cernăuţii, iar populaţia Bucovinei o apuca, în grabă, pe calea pribegiei. În timpul ofensivei ruseşti, flancul stâng al armatelor generalului Keller a pătruns pe teritoriul românesc, distrugând Mamorniţa şi ucigându-l pe grănicerul Nicolae Luxandra”[595].

1914-1918: La Rarancea, apărând Bucovina, mulţi ostaşi din întregul cuprins al provinciei, inclusiv din Rarancea, şi-au aflat sfârşitul: „Infanteristul **Vasile Babiuc**, Rarancea, Regimentul 22, rănit”[596]; „**Martin a lui Martin Gerber**, născut la 1881, în **Roşa** a fost înrolat, cu prilejul mobilizării generale, în Regimentul 41 Infanterie şi a plecat la război. La 23 August, a luat parte la lupta de lângă Rarancea, unde să fi murit, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Elisavetei Gerber, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut / Tribunalul Cernăuţi, Secţia VIII, la 11 Iunie 1919; **Mihail Tocar a lui Teodor**, născut în **Camena**, la 1914, cu ocazia mobilizării generale, a fost înrolat (Regimentul 41) şi, la 23 August, în lupta de la Rarancea, grav rănit. La 24 August 1914 să fi murit într-un spital ambulant din Cernăuţi, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Catrinei Tocar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut / Tribunalul Cernăuţi, Secţia VIII, la 16 Iunie 1919”[597]; „**George Palahniuc a lui Ioan**, născut în 1877, în Chiseleu, şi-a început, în anul 1914, serviciul militar la Regimentul 41 şi a plecat în câmp. În luna decembrie 1914, sta la Rarancea, de unde a venit şi ştirea cea din urmă. Acolo să fi murit la 19 ianuarie 1915, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se întrumează, la cererea Vasilenei Palahniuc, născută Andrieţ, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut; **Ilie Harasim Lukianu**, din **Rarancea**, născut în anul 1890, a mers, în anul 1915, cu Regimentul de Ţintaşi Nr. 22, compania 9, în foc contra Rusiei. După cum afirmă martorii, el să fi căzut, în 10 septembrie 1915, la Poczaje (Polonia Rusască). Fiind deci probabil că a murit, se îndrumează, la cererea soţiei, Sandală Harasym, născută Bileka, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut”[598]; „**Adam Gerber**, născut în anul 1875, în **Cernăuţi**, a fost mobilizat, în august 1914, ca caporal la Regimentul nr. 22 de Miliţieni şi a mers cu regimentul în câmp. În 23 august 1914, să fi picat, după cum afirmă martorii, în lupta de la Rarancea. Presupunându-se deci că va fi aflat moartea, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Josefina Gerber, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut”[599]; „La propunerea doamnei **Nastasia Tironiec**, din **Seletin**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Grigori Tironiec**. Doamna Nastasia Tironiec susţine că soţul ei, Grigori Tironiec, a căzut mort, în luna mai 1915, în lupta de la Rarance”[600]; „La propunerea doamnei **Ileana a lui Grigori Puha**, din **Frătăuţii Noi**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Grigori Puha**. Doamna Ileana Puha susţine că soţul ei, Grigori Puha, a picat mort, la 26 decembrie 1915, în

[594] *Adevărul*, 28, nr. 10362, 16 ianuarie 1916, p. 2, 4
[595] *Adevărul*, 29, nr. 10497, 1 iunie 1916, p. 3
[596] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[597] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 60, Cernăuţi, în 30 August nou 1919, pp. 5 şi 6
[598] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 35, Cernăuţi în 3 Iunie nou 1919, p. 4
[599] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 36, Cernăuţi în 6 Iunie nou 1919, p. 7
[600] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi în 13 Martie nou 1919, p. 7

lupta de la Rarance"[601]; „La propunerea domnului **Irimie Varvaroi**, din **Berchişeşti**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii lui **Ioan a lui Costan Varvaroi**. Domnul Irimie Varvaroi susţine că Ioan Varvaroi a căzut, în anul 1914, la Rarancea"[602]; „La propunerea doamnei **Catarina Lavric**, din **Costişa**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Dumitru a lui Gheorghe Lavric**. Doamna Catarina Lavric susţine că soţul ei, Dumitru a lui Gheorghe Lavric, a murit la Rarancea"[603]; „**Israel (Srul) Weisselberger**, născut în 1875, în **Ostriţa,** a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la Regimentul 22 şi a plecat cu dânsul în câmp. Deja în august, a luat parte la luptele de la Rarancea. Acolo ar fi picat, la 23 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soţiei sale, Fany Weisselberger, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[604]; „**Manoli Brendzan a lui Ilie**, născut în 1886, în **Rarance**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, la oaste, şi a plecat în campanie. De atunci lipseşte orice ştire despre dânsul. În luna octombrie 1914, l-au văzut consăteni de-ai lui, care de asemenea se aflau în campanie. Presupunându-se probabilitatea decesului în mod legal, se dispune, la cererea soţiei sale, Vaselina Brendzan, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[605]; „**Israel (Srul) Weisselberger**, născut în 1875, în **Ostriţa**, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la Regimentul 22 Infanterie şi a plecat cu dânsul în câmp. Deja în august a luat parte la luptele de la Rarancea. Acolo ar fi picat, la 23 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Fanny Weisselberger, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[606]; „**Ioan a lui Grigori Struţi**, din **Răuseni**, a participat la război şi ar fi căzut într-o luptă lângă Rarance, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Magdalina a lui Ioan Struţi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Nicolai a lui Ştefan Mostiuc**, născut în **Slobozia Rarancei**, la 10 noiembrie 1891, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul nr. 41 de Infanterie şi a plecat, cu acest regiment, pe frontul rusesc. De atunci lipseşte orice ştire despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Domnicei Mostiuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Emanuil a lui Gheorghe Scîntei**, născut în **Rarancea**, la 19 august 1879, a fost înrolat, în primăvara anului 1915, în armata austriacă şi a plecat, după două luni, la frontul rusesc, în Galiţia, unde a luat parte la luptele contra ruşilor. De atunci lipseşte orice informaţie despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Vasilca Scîntei, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Georgi a lui Nicolai Scântei**, născut în **Rarancea**, la 23 aprilie 1889, a plecat la război şi e dispărut de la finea lunii august 1914, luând parte la lupta de la Zaleşcichi. De atunci şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Sandei Scântei, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Ioan a lui Teodor Burdeniuc**, născut în **Rarancea**, la 12 februarie 1890, ar fi picat în primăvara 1915, în munţii Carpaţilor, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria Burdeniuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Ilie a lui George Cuşniriuc**, născut la **Rarancea**, la 14 august 1872, ar fi murit la Gmünd, la finea lui ianuarie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Vasilkei Cuşniriuc, născută Ungurean, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[607]; „**Trifan Păcurar**, din **Şcheia**, a participat la război şi ar fi căzut într-o luptă

[601] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
[602] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi în 5 Aprilie nou 1919, p. 4
[603] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuţi în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7
[604] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
[605] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, Cernăuţi în 11 Decemvrie nou 1919, pp. 6-8
[606] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
[607] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

lângă Rarance, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Eufrosina Păcurar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[608]; „**Nicolai a lui Maxim Mamaligă**, născut în **Revna**, la 13 decembrie 1887, a plecat, la 1 august 1914, la război, luptând, în toamna anului 1914, la Rarancea. De atunci e dispărut, lipsind, până în prezent, orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Irinei Mamaligă, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[609]; „**Onufrei a lui Macovei Rotar**, născut în **Poieni**, la 4 iulie 1883, a fost angajat, în anul 1916, la lucrările de tranşee de lângă Cernauca-Rarancea. De atunci şi până azi nu e nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Evei a lui Onufrei Rotar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[610]; „**Petru a lui Dimitrie Sainciuc**, născut în 24 iunie 1875, greco-ortodox, agricultor, fost cu domiciliul în **Buda**, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul No. 24 Infanterie şi a plecat la luptă. În august 1914, a luat parte la luptele de la Rarance. Acolo ar fi fost greu rănit şi ar fi murit, în 23 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Iftima Sainciuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[611]; „**Vichenti Smereczinski**, născut la 9 octombrie 1887, în **Zwiniace**, ar fi murit, în august 1914, în Rarancea, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Agrapinei Smereczinski, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[612].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Sadagura** făceau parte şi „Locţiitor: **Vladimir Nicorovici**, preot, Rarancea”, şi reprezentantul ţăranilor, „**Vasile Lupu**, agricultor, Rarancea”[613].

1921: „**Deciziune de expropriere No. 118/21**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis renunţarea la exproprierea corpului rustical fasc. No. 726 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Rarancea**, proprietatea dlui Eduard Kazimierz Winiarski, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[614]. „**Deciziune de expropriere No. 203/21**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical 181, **Rarancea**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene şi corpul rustical fasc. No. 2257 şi 1123, precum şi corpul dominical fasc. No. 494, **Rarancea**, şi corpul rustical fasc. No. 2266 şi No. 986 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Rarancea**, în suprafaţă de 470 ha 96 a 13 mp, proprietatea dlui Dr. Kajetan baron Stefanovici şi a dnei Theresia Stefanovici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[615].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[616], următorii învăţători şi învăţătoare: **Negraru Felicia**, comuna **Rarancea**, jud. Cernăuţi, media 7,12”.

---

608 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161
609 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuţi 30 martie nou 1921, pp. 128-133
610 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 5, Cernăuţi 12 februaie nou 1921, pp. 51-53
611 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49
612 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10
613 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
614 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69
615 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 7, Cernăuţi 1 martie nou 1921, p. 69
616 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

REUSENI

Menţionat, după opinia lui Costăchescu[617], în **12 mai 1425**, drept „satul lui Revas” sau, mai exact, „acele sate care aparţinuseră lui Zubrea şi lui Ravas” (eu cred că e vorba, de fapt, nu de Reuseni, ci de Ravacăuţi sau Revacăuţi, pe Prut), Reusenii, celebru prin asasinatul comis în noaptea de 15 spre 16 octombrie 1451, asasinat căruia i-a căzut victimă, la o nuntă, Bogdan al II-lea, a fost întărit, în 24 septembrie 1468, „jumătate de Răoseni şi, pe Suceava, loc să-i facă moară” lui Şteful Cernătescul („Vă leatul 6963 (1454), după doi ani a domniei lui Bogdan vodă, scrie letopiseţul cel moldovenesc c-a venit fără de veste Pătru vodă, ce l-au poreclit Aron, şi a aflat pre Bogdan vodă la satul Răusenii, din jos de târgul Sucevei şi l-au lovit, vineri în revărsatul zorilor, octomvrie 16. Şi acolo i-au tăiat capul lui Bogdan vodă. Deci au stătut la domnie Aron vodă”).

1653, iunie 13: Reusenii sunt menţionaţi într-o hotărnicire „pentru nişte poieni ce sunt pe supt codrul dinspre Suceava, între Giurgeşti şi între Hilişeni” (Chilişeni – n. n.), poiană care se întinde „până în hotarul Răusenilor”[618].

1760: În 7 martie 1760, s-a făcut hotarnica dintre „satul Reuseni al lui Ştefan Silion” şi Chilişenii lui Nicolae Ştirbeţ, între cei doi proprietari existând conflicte vechi, dar a căror rezolvare s-a făcut, după un uric din 13 iunie 1663, abia în 12 decembrie 1768, câştig de cauză având Silioneştii.

1767: În 29 iunie 1767, stăpânii Reusenilor, care participau la o hotarnică a Uideştilor, erau fraţii Toader şi Ştefan Silion.

1772: În 8 martie 1772, Toader Silion din Reuseni şi Mihalachi Balş din Rus s-au plâns de nedreptatea pe care le-o făcea Mitropolia Sucevei, stăpână peste Udeşti.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[619], din 1772-1773, înregistrează la Răusăni, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „9 – toată suma caselor”, însemnând 3 popi şi 6 birnici. La Reuseni, proprietate a mazilului Ştefan Villian,s-au aşezat, între anii 1772-1777, emigranţii transilvăneni Andrei UNGUREAN, Ioan DEMERIN, Vasile MOLDOVAN, Ion ELŢA şi Vasile CHIRA din **Ioaniş**, Ioan BOCA din **Şerbeni**, Vasile UNGUREAN din **Escu**, Ioan BILEGAN din **Bileag**, Ioan BĂDĂRĂU din **St. Andrei**, Teodor VEŞINAR din **Căila**, Grigore GALAŢAN din **Galaţii Bistriţei**, George MOLDOVAN, Victor STUŢ şi Teodor MORARIU din **Mănic** şi Anton PUŞCAŞ din **Beiuş**.

1774: Reusenii, deci, aveau în 1774, 12 familii, recensământul lui von Spleny lămurindu-ne că populaţia satului era formată, în 1775, din 2 popi şi 7 familii de ţărani iobagi, numărul acestora sporind, până în 1784, la 48 familii.

1783: În 10 ianuarie 1783, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, Ştefan Silion declara că este stăpânul întregului sat Reuseni, din timpul când feldmareşalul Munich fusese în Moldova (1736-1739).

---

[617] *Documente*, I, p. 174
[618] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 2
[619] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342

1795: În 24 aprilie 1795, stăpân al Reusenilor era stolnicul Costache Gheuca, ginerele lui Ştefan Silion (dar care îl moştenea şi pe Toader Silion), cel care dădea cu bezmăn neguţătorilor din Suceava 5 fălci de huci în Reuseni ca să facă curătură, să-şi puie vie şi livadă şi cramă, şi casa vierului. Acelaşi Costache Gheuca îşi înzestra fata, Maria, care se căsătorea cu Vasile Vărnav, în 17 februarie 1804, cu lucruri din casă, cu odoare, cu moşia Reuseni şi cu satul, cu biserica de piatră construită de Ştefan cel Mare, cu 4 pogoane de vie, cu 2 crâşme, una în Reuseni, alta în poiana de la marginea Udeştilor, cu fânaţe, arături, păduri şi cu mori ţărăneşti pe pârâu.

1806: Maria Gheuca, rămasă văduvă după Vasile Vărnav, care îşi înregistra satul Reuseni în 12 martie 1806, s-a recăsătorit cu Ruset, apoi, rămânând iarăşi văduvă, a vândut Reusenii, în 17 iulie 1844, lui Ioan Cârste, pentru 4.000 ducaţi, în preţul acesta intrând şi Reusenii Mici.

1809: „Clima lor este, de asemenea, favorabilă viței de vie, dar, cu toate acestea, se văd doar câteva plantații considerabile la Reuseni, în districtul Suceava, și în Petronitz (?)”[620].

1843: Biserica din Reuseni, ctitorită de Ştefan cel Mare, în 1502, renovată în 1843 şi dotată cu un nou iconostas de familia patronilor bisericeşti, von GOILAF, când deservea 273 enoriaşi, preot administrator fiind Lazar MARIAN. O a doua biserică, cea a Sfântului Nicolai, construită în 1762 la Securiceni şi dotată, în 1830, cu un iconostas de către Ştefan CIUTACA şi Ioan a PARASCHII, nu avea paroh în 1843, când numărul enoriaşilor era 134. În 1876, biserica din Reuseni, cu 398 enoriaşi, patronată de Grigori de PRUNKUL, îl avea paroh pe Eugen VOROBCHIEVICI, iar cea din Securiceni, cu 199 enoriaşi, patronată de Nicolai ŞTEFANOVICI, era slujită de parohul din Reuseni. În 1907, paroh la Reuseni era Ştefan MARIAN, născut în 1857, preot din 1887, paroh din 1902, cantor fiind, din 1906, George MĂRGINEAN, născut în 1872.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, **Reuseni**, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[621].

1890: În Reuseni era paroh Eugeniu Vorobchievici[622], care abia de a scăpat un florin în mâinile arhimandritului Ciuntuleac pentru folosul Societăţii „Şoala Română” din Suceava. Altcineva din Reuseni nu a dat un creiţar, indiferent de nobleţea obiectivului, pentru vreo cauză românească. Şi-atunci, de unde să-i aflu, din pietrele cimitirului? Nici alea nu mai există întru pomenire.

---

[620] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233
[621] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[622] *Revista Politică*, Nr. 22, Anul V, 17 noiembrie 1890, p. 8

1900: Arhitectul vienez Romstorfer studiază în amănunţime biserica lui Ştefan cel Mare din Reuseni, căreia îi găseşte interesante asemănări în mai târzia biserică de piatră de la Părhăuţi, a logofătului Gavril Trotuşan, propunând Comisiei Centrale din Viena grabnica ei refacere, argumentând cu studiul istoric şi schiţele „*Biserica parohială greco-orientală din Reuseni*"[623].

1904: „Ca o catapeteasmă stă un deal cu vii îngrijite. Supt el se văd case răsfirate, în mijlocul gospodăriilor de ţară îmbelşugate. Un mănunchi de copaci bătrâni arată locul curţii boiereşti. Iar în altă parte, în stânga, se tupilează biserica, ridicată de Ştefan cel Mare întru amintirea tatălui său Bogdan, care a fost ucis într-o revărsare de zori de către fratele său vitreg, Petru Aron, de dragul Domniei… / Parohul, pe care-l găsim gospodărind acasă, lângă biserica fără nici o gospodărie, e un fost prefect sau şef-pedagog de seminariu cernăuţean, ce s-a întors cu totul la viaţa de ţară, trăind patriarhal între dobitoacele lui Dumnezeu, care ne-au ieşit înainte, zburând şi lătrând; parohul pomeneşte de o cruce ce s-ar fi găsit în curtea boierească, unde socoate că s-a întâmplat fapta sângeroasă. Dar e mai de crezut că locul bisericii a fost ales tocmai pentru că acolo a lovit securea ostaşilor călări şi pare că-i văd, o clipă, în dimineaţa încă acoperită de negură, dând fuga înapoi, în ceaţă sălbatecă de bucurie, pentru a duce la Suceava apropiată vestea Domnului nou miruit cu sângele de frate"[624].

În **1906**, avea să se înfiinţeze la Reuseni o şcoală cu o clasă[625].

1907: Din Comitetul electoral districtual al Sucevei făcea parte şi „George Mărginean, cantor în Reuseni"[626].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Reuseni**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, într-un centru de comune aşezate în jurul său, şi anume: Uideşti la Est, Securiceni la Vest, Rus-Mănăstioara la Nord şi Rus-Plavalar la Sud. Suprafaţa: 3,28 kmp; populaţia: 637 locuitori, exclusiv români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 366 locuitori, şi din satele atenanţe Poiana şi Silion. Prin drumuri de ţară este legată de comunele învecinătoare, precum şi de drumul districtual Suceava-Chilişeni, ce trece prin partea sa de Nord, la depărtare de 1 km. Are o şcoală populară şi o biserică parohială, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", zidită de Ştefan cel Mare, la anul 1502, întru pomenirea vecinică a tatălui său Bogdan, care a fost omorât aici, de Petre Aron, în ziua de 16 Octombrie 1450 (eroare: 1451 – n. n.). Nefiind terminată această biserică, la moartea lui Ştefan cel Mare, a fost continuată de fiul său Bogdan al III-lea. La 1776, comuna era în posesia boierului Sterban Silion. Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor, precum şi cu cultura viţei de vie. Comuna posedă 234 hectare pământ arabil, 14 hectare fânaţuri, 26 hectare grădini, 28 hectare vii, 91 hectare imaşuri, 110 hectare păduri. Se găsesc 41 cai, 280 vite cornute, 112 oi, 257 porci şi 38 stupi. **Reuseni, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 1,99 kmp; populaţia: 34 locuitori, dintre care 21 rom. gr. or. şi 13 izraeliţi. La 1776, comuna era tot un trup cu Reuseni, în stăpânirea boierului Sterban Silion"[627].

---

623 Ronstorfer, C. A., *Die griechisch-orientalische Pfarkirche in Reuseni*, în *Mittheilungen der k. k. Central-Comision*, XXVII. Jahrgang, Wien 1901, pp. 103, 104
624 NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 33-35
625 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 39, 1907 p. 157
626 *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4
627 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 179

1915: În 7 noiembrie 1915, la Mitocu Dragomirnei, s-au strâns 1.254 coroane, la Iţcanii Noi, 660 coroane, iar în 21 noiembrie, la Stroieşti, , 675 coroane şi în Udeşti, 734 coroane. Cu două zile înainte, în 19 noiembrie 1915, la Şcheia, unde s-au strâns 208 coroane, în vreme ce la Rus-Mănăstioara, absolventul de teologie Ambrosie Popovici a strâns, cu „Ţintuirea buciumului", 658 coroane, o sută dintre acestea fiind dăruite de parohul din Reuseni, Ştefan Marian[628].

1916: „**Ioan a lui Grigori Struţi**, din **Răuseni**, a participat la război şi ar fi căzut într-o luptă lângă Rarance, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Magdalina a lui Ioan Struţi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[629].

1930: „Mormântul lui Bogdan Vodă, tatăl Marelui Ştefan, se află în biserica de la Reuseni, de lângă Suceava, după cum ne spune P. S. Melchisedec[630]; pe când al Oltei, după mirenie, sau Maria, după călugărie, mama Marelui Ştefan, se află în ţară, la noi, la Mănăstirea Pobrata sau Probota, din judeţul Suceava (cu capitala la Fălticeni – n. n.), după cum ne spune dl Iorga[631]. În această mănăstire se păstrează multe lucruri vechi bisericeşti şi cărţi manuscrise, demne de a fi văzute şi studiate"[632].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[633], următorii învăţători şi învăţătoare: Căpitan Ioana, comuna **Reuseni**, jud. Suceava, media. 7,92".

REVACĂUŢI

Aflat între Piedecăuţi şi Berhomete pe Prut, pe malul stâng al Prutului, aproape de graniţa cu Polonia, Revacăuţii sunt amintiţi, drept satul Ravacăuţi, în 1532, dar noi credem că ziua atestării documentare a satului este cea de **12 mai 1425**, zi în care pan Stroici primeşte nişte tătari, pentru a-şi popula seliştile pustii Levoşăuţi şi Nepolocăuţi din satele „lui Zubrea şi lui Ravas", satul lui Ravas fiind, aşa cum o sugerează şi poziţionarea geografică a megieşului Nepolocăuţi, Ravacăuţii, deci Revacăuţii.

1499: În 18 septembrie 1499, Ştefan cel Mare întărea lui Fedor Iuriş, care era, de fapt, Fedor Orăş şi fratelui său, Cotia, care era, de fapt, Costea[634], nepot Maruşcăi, fata lui Panco, „giumătate de satul Rovcăuţii, pe Prut".

1772: Recensământul lui Rumeanţev[635], din 1772-1773, înregistrează la Răvăcăuţi, moşia vistiernicului Ioniţă CANTA, „35 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Ştefan, 2 văduve, Aniţa şi Maria, 1 jidov, Herşco, 3 case pustii şi 28 birnici, aceştia fiind: Luchian BRENICU, Toader sin ego, Ion moldovan, Macsim ALECSANDRU, Filip sin ION, Ştefan POHRIBNIC, Ion POHRIBNIC, Iurii POHRIBNIC, Andrei POHRIBNIC, Goraş

---

628 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4
629 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224
630 *Rev. p. Ist. Arh. şi Filol.*, a d-lui Tocilescu, an. I voi. II, p. 67
631 *Sămănătorul*, revistă literară, No. 32, Bucureşti, 8 August 1904
632 Iacov Episcopul Huşilor, *O călătorie la mănăstirea Putna, în Bucovina*, Ediţia a II-a, Huşi 1930, pp. 14-26
633 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
634 NICOLAE IORGA, *Studii şi documente*, VII, p. 74
635 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 416

POHRIBNIC, Ion NIŞCAN, Acsinte zet NEDICHII, Ion ONCIUL, Andrei sin OPAŞCO, Vasile BRINIC, Mihai SÂRNIC, Dănilă TRAVICI, Ivan TERENTUC, Vasile TROFIN, Petro SÂRNA, Mihail STACIUK, Vasile SÂRNIC, Ivan CHIMCIUK, Onofrei ŞUMCIUK, Anton ROŞCA, Timofei ROŞCA, Iacob CARPU şi Vasile vătăman.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, **Revacăuţi**, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[636].

1898: Biserica Sfântului Nicolai din Revacăuţi avea să fie construită în 1898, ctitor fiind Smaranda de VASILCO. Biserica veche a Sfântului Nicolae, aflată sub patronatul lui Gregor von SIMONOWICZ, în 1843, avea 653 enoriaşi, dar postul de paroh era vacant. În 1876, patron al bisericii era Smaranda de VASILCO, cea care o va reconstrui, în 1898, iar paroh era Olimpie CHISELIŢĂ. În 1907, patronatul bisericesc era garantat de evreul Hersch TENNENBLATT, paroh fiind acelaşi Olimpie CHISELIŢĂ, născut în 1832, preot din 1855, paroh din 1860, iar cantor, din 1900, Vasile SCRABA, născut în 1853[637].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Revacăuţi** (**Rewakoutz**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată în masă compactă pe malul stâng al Prutului, între comuna Piedicăuţi şi Nepolocăuţi, de care este chiar lipită. Suprafaţa: 4,78 kmp; populaţia: 774 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Nepolocăuţi – Berhomet pe Prut; ţine de şcoala din Nepolocăuţi; are o biserică filială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, atenenţă a parohiei din Nepolocăuţi. La 1776, aparţinea marelui vistiernic Ioan Cantacuzeno. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 617 hectare pământ arabil, 7 hectare 50 ari fânaţuri, 14 hectare grădini, 33 hectare imaşuri, 0,71 ari pădure şi 6 hectare heleşteie. Se găsesc 26 cai, 281 vite cornute, 29 oi, 235 porci, 8 stupi de albine. **Revacăuţi, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 2,54 kmp; populaţia: 17 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul germani şi ruteni”[638].

1916: „**Ioan a lui Vasel Serna**, născut în **Revacăuţi**, la 12 septembrie 1882, ar fi murit la 15 ianuarie 1916, în Canmorc, Canada, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Catarinei Serna, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[639].

1921: La cererea comerciantului Jakob Löbel din Roşa, se vând prin licitaţie silită „Fascicola funciară No. 127 din Revacăuţi, constând din parcela de clădire (fără casă) No. 241 şi parcela de grădină No. 15/1 şi 47/1, un complex în preţ de 3.745 lei”[640].

---

[636] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[637] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 18, 1876 p. 79, 1907 p. 102
[638] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 179, 180
[639] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
[640] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 14, 21 aprilie nou 1921, p. 171

ROGOJEŞTI

Atestat documentar încă din **18 aprilie 1397**, când Ştefan Vodă îi „miluia” pe pan Coşcu şi pe fratele lui, pan Toader, cu satul şi moşia „Rugaşişte”, hotarnica fiindu-i făcută în 7 iulie 1430.

1436: În 19 septembrie 1436, este menţionat un boier „Rogaşovschi”, Ivaşco Rogaşovschi, care dă mărturie la o hotarnică, un alt boier, probabil feciorul sau nepotul lui Ivaşco, Mihail Rugaşevici, fiind menţionat într-o hotarnică din 7 martie 1487.

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 19-a biserică, cu popă, la Rugăşeşti”.

1613: În 26 martie 1613, satul Rogojeşti aparţinea surorilor fostului mare vornic Gheorghe Albotă, Teta şi Sofronia, care, împreună cu nepoţii lor, Petrea şi Ionaşco Albotă, se plângeau Divanului Domnesc împotriva fostului hatman Isac Balica, pentru împresurări de moşii, inclusiv la Rogojeşti, sat din care luase jumătate de moşie, pe care o va lăsa moştenire urmaşilor lui.

1623: În 2 aprilie 1623, Ştefan Tomşa al II-lea întărea pârcălabului de Hotin Mihai Tăutul „a patra parte, partea de gios, den tot satul Rugăşeştii pe Siret, care el şi-a cumpărat de la Căzăcescul şi de la femeia lui, Năstăsăia, fiica Agafiei Tolocicoae, nepoata lui Ponici, şi a treia parte den partea de sus dentracelaş sat, parte cu locuri cu mori pe Siret şi pe Molniţă, amăndouă părţile în ţinutul Sucevii, care s-a cumpărat de la Vasăle şi de la fratele său, Grigore, şi sora lor, Grozava, fiii lui Ionaşco Pitărescul, nepoţii lui Fădor, strănepoţii acelui de sus scrisului Cozma Ponici, dentra lor drepte privilegii ce au avut ai de la bătrânul Ştefan Vodă”.

1647: În 15 iulie 1647, în faţa Divanului lui Vasile Lupu Vodă, „Safta, giupăneasa Şoltuzului, cu fiul ei, Andrieş, cu fraţii ei, Ioachim, Miron şi Nicolae, copiii lui Dumitraşco” vindeau vistiernicului Iordache „toate părţile lor de moşie, câte li se vor alege la Rugăşeşti pe Sirete, ţinutul Suceava, care le-au moştenit de la moşul lor, Isac Balica hatman”.

1655: În 24 octombrie 1655, Ursul Ciogole de Rugăşeşti şi Hulubeiu puneau zălog părţile lor de moşie în favoarea vornicului Vasile Stărcea pentru plata goştinei la oi, de 97 lei.

1665: În 4 septembrie 1665, Vasile Ciogole vindea lui Toderaşco Iordachi a opta parte din satul Rugăşeşti, partea fratelui său, Ursul Ciogole.

1686: În 16 iunie 1686, călugăriţa Paraschiva, văduva lui Ionaşcu Brahă, dăruia „a treia parte de sat Rugăşeşti pe Sirete, ţinutul Sucevii, cu vad de moară pe Siret şi pe Molniţă, cu toate veniturile, în vatra satului, în cămp şi în tot hotarul”, lui Gligorie, pârcălab de Neamţ. Paraschiva şi Ionaşco Brahă au avut trei copii, Vasilie, Gligoraşco şi Constantin. asilie „a făcut multe năpăsti oamenilor”, apoi a fugit în Polonia, dar „neputându-se acolo odihni, a fugit şi de acolo şi, întorcându-se în Moldova, a făcut iar multe năpăsti oamenilor”. Prins şi condamnat la moarte, Vasilie a fost salvat de fratele lui, Gligorie, care a căzut la picioarele lui Constantin Vodă, implorând milă. Ajuns pârcălab de Neamţ, Gligorie s-a plâns de cheltuiala făcută pentru salvarea vieţii fratelui său şi tocmai de asta mama lui în dăruia jumătate din satul Rogojeşti şi alte două sate din părţile Botoşanilor, Vlădeni şi Culiceni.

1696: În 4 septembrie 1696, marele căpitan şi pârcălab de Neamţ Gligorie îi arată lui Antioh Cantemir Vodă ispisocul de la Constantin Cantemir Vodă, în care scria că Paraschiva călugăriţa, văduva lui Ioniţă Brahă, şi feciorii ei, Vasilie, Gligoraşco şi Constantin, dăruiau a opta parte din Rugăşeşti, cu vaduri de moară pe Siret şi pe Molniţa, marelui căpitan şi pârcălab de Neamţ Gligorie, cel care-l salvase pe fiul ei.

1713: În 10 august 1713, Nicolai, fiul lui Ioan, namesnicul târgului Siret, vindea marelui şătrar Iuon Paladi a patra parte din Rugăşeşti, „den vatra satului, den cămp, den pădure, cu locuri de prisacă, cu grădini, cu moară pe apa Molniţei". Iuon Paladi va lăsa prin testament, în 1727, partea lui de moşie feciorului său, Constantin.

1722; În 20 februarie 1722, când Iuon Paladi şi cumnatul lui, Miron Dari, împart moşiile rămase după Toader Paladi, lui Iuon îi revine „a patra parte de sat Rugăşeşti".

1742: În 1742, Miron Mutul şi fata lui, Safta Zosimova, moşteneau părţile din Rogojeşti ale lui Ioniţă Costin.

1754: În 20 august 1754, Dumitraşco Paladi cumpăra părţile de moşie ale lui Toader Tăutul, fiul lui Sandul, iar în 16 aprilie 1756, părţile lui Ştefan Tăutul, fiul lui Ioniţă.

1761: Biserica Naşterii Maicii Domnului din Rogojeşti, construită în 1761, restaurată în 1874 şi în 1894, avea, în 1843, 1.186 enoriaşi în Rogojeşti, Cândeşti şi Gura Molniţei, patron bisericesc fiind Theodosie DOBROWOLSKI cavaler de BUCHENTAL, iar paroh, Ioan FERLIEVICI. În 1876, parohia menţionată avea 1.545 enoriaşi, biserica aflându-se sub patronatul lui Alexander cavaler de BUCHENTAL, paroh fiind Nicolai ANTONOVICI. În 1907, paroh era Georgie ŞANDRU, născut în 1863, preot din 1887, paroh din 1890, cantor fiind, din 1889, Ioan MASAPIUC, născut în 1863

1762: În 20 august 1762, Vasile Busuioc vindea lui Dumitraş Paladi, „pentru 30 lei bani gata şi o iapă", partea lui din Rogojeşti pe care o primise „danie de la Paraschiva călugăriţa, fosta jupâneasă a lui Ionaşco Brahă".

1782: În 2 decembrie 1782, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, vechilul lui Gavril Conachi stolnic, Mihai vătaf, declara că Gavril Conachi stăpânea întreg satul Rogojeşti ca zestre a jupânesei lui, nepoata lui Dumitraş Paladi. Conachi îşi va înzestra fata, Anastasia, în septembrie 1796, dăruindu-i satul Rogojeşti după căsătoria cu Toader Balş.

1804: Toader Balş va face un schimb de moşii, în 22 decembrie 1804, dând Rogojeştii lui Toader Mustaţă, care le va arenda, până în 1808, lui Peter von Vlahovici, dar între timp, adică în 21 iunie 1806, va vinde satul lui Theodor Dobrovolschi von Buchenthal, pentru 6.000 ducaţi.

1824: În 26 decembrie 1824, când s-a căsătorit cu Elena, fata lui Hristodulo Petrino, Theodosius Ritter von Buchenthal a primit satul Rogojeşti de la tatăl său.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau

Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, **Rogojeşti cu Gura Molniţei**, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ"[641].

1880: Din 1880, funcţiona la Rogojeşti o şcoală cu 2 clase[642].

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (**Descoperiri în Bucovina**). „În urma notiţei cu acelaşi nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: Barda de fier, cu tăiş larg şi, proporțional, foarte mare, de 36 cm lungime, pe axul de 5 cm, în muchia de tăiere 29 cm lățime, cu 28 cm lungime, 4 cm lățime, deja foarte ruginită, a fost găsită, acum câțiva ani, în Rogojeşti, județul Siret; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți"[643].

1901: „Câteva persoane, al căror sentiment naţional şi independenţă de caracter sunt prea bine cunoscute şi care nu posedă încrederea naţiunii, s-au grăbit a candida tocmai pe dl **Tudor cav. de Flondor, proprietar mare în Rogojeşti**, pentru a răni şi a sfâşia şi mai adânc sentimentele naţiunii. Partidul naţional poporal nu primeşte şi nu poate primi această candidatură. Partidul naţional poporal nu are încredere în persoana dlui Tudor cav. de Flondor, atât pentru al său indeferentism naţional şi lipsă de independenţă, cât şi cu privire la programul său, care reprezintă numai o încurcătură de cuvinte, fără ca să reiasă oarecari principii politica curate şi înălţătoare pentru poporul nostru"[644].

1908, joi, în 2 iulie: Înmormântarea lui Tudor cav. de Flondor. „Cu trenurile de persoane şi accelerat de joi, dimineaţă, a plecat din Cernăuţi o mulţime de public, care se înmulţi la Hliboca cu cei veniţi din părţile Sucevei. Trăsuri, comandate de familia răposatului, aşteaptă oaspeţii la Siret. Actul înmormântării îl săvârşesc 8 preoţi, în frunte cu delegatul consistoriului, dl Ioan Procopovici, şi veneratul protopresviter dl Hostiuc. Răspunsurile le execută corul „Armoniei", sub conducerea dlui prof. A. Litviniuc. Sicriul, împodobit cu o mulţime de cununi şi purtat de 4 ţărani, este urmat de întreaga familie nemângâiată, de aproape toţi boierii noştri, de vice-mareşalul ţării, dl Smal-Stocki, de reprezentanţii consiliului cultural, dietei, societăţii filarmonice, „Armoniei", „Junimei", „Academiei Ortodoxe", „Agricultorului", de şeful gării din Mihăileni, cu întreg personalul, şi de o mulţime de public din Cernăuţi, Siret, România şi de toată comuna Rogojeşti. / În biserica parohială, după săvârşirea progrebanei, rosteşte simpaticul paroh local, dl Şandru, care, după cum o poate observa la moment fieştecare, şi-a câştigat încrederea tuturor poporenilor de limbă străină, o frumoasă şi duioasă cuvântare, relevând meritele deosebite ce şi le-a câştigat Tudor Flondor. Duioase au fost îndeosebi cuvintele pentru iertăciune. / La mormânt, vorbeşte dl director Teodor Bujor, în numele „Armoniei". Cu lacrimi în ochi îşi ia rămas bun de la vechiul său prieten. Relevă meritele deosebite ce le are defunctul pe terenul muzicii naţionale. / Dl consilier Duzinkiewicz vorbeşte în numele societăţii filarmonice, iar dl prof. Dr. Ioan cav. de Volcinschi, cu cuvinte pătrunzătoare, despre legăturile ce l-au legat pe defunctul de soţii săi, de luptă în dieta Bucovinei. Societatea „Junimea", a cărei membru onorar şi emerit a fost

---

641 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

642 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 38, 1876 p. 31, 1907 p. 133

643 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

644 *Tribuna Poporului*, Nr. 155, Anul V, miercuri 22 august / 4 septembrie 1901, p. 2

Tudor Flondor, vorbeşte prin preşedintele ei, dl Cornel Cornean, care, ca de obicei, în mod impunător, limpede, cursiv şi frumos, caracterizează pe răposatul ca Român, ca Junimean, ca compozitor. Îi pune tricolorul pe mormânt, iar corul cântă duios „Cântecul tricolorului”. Cei prezenţi lăcrimează cu toţii. Vorbitorul „Academiei Ortodoxe” este dl absolvent de teologie C. Şesan. La fine, vorbeşte către popor părintele Procopovici. Se închid apoi uşile criptei, răpindu-l pentru totdeauna pe marele nostru compozitor Tudor cav. de Flondor”[645]. // „Tudor cavaler de Flondor s-a născut, la 1 iulie 1862, în Sorojineţ, în Bucovina. Şcolile primare le-a făcut în comuna sa natală. La Cernăuţi a urmat liceul şi facultatea de drept. Mai târziu, urmă, la Viena, agronomia şi se ocupă, cu multă stăruinţă, de muzică. Da la 1888, când, întorcându-se în patrie, s-a căsătorit, cavalerul Tudor de Flondor a petrecut la moşia sa, Rogojeşti şi Gura Molniţei. Încă de pe când eră elev la liceu, a dovedit frumoase aptitudini muzicale. El conducea corul elevilor din clasa sa. Tot în acel timp, a publicat corurile: „Cântul marinarului”, „Lăcrămioarele”, „Cântec de vânătoare”, „Viorelele” etc. / Ca student universitar la Cernăuţi, a fost fala societăţii corale „Armoaia” şi a contribuit mult pentru dezvoltarea şi prosperarea acestei societăţi. În acest timp a compus muzica pentru vodevilurile „Drumul de fier”, „Millo director”, „Cinel-cinel”, „Florin şi Florica”, „Arvinte şi Pepelea” etc. / Apoi: „Nunta ţărănească”, „Rusaliile”, „Liţa Pescăriţa” şi alte multe. / Ca student la Viena, a compus valsul „Visurile”, „Saluts de montaques”, „Din depărtare”. Tot atunci scrise şi „Noaptea Sfântului Gheorghe” şi corurile: „Serenadă”, „Luna doarme amoroasă”, „Trai vânătoresc”, Marşul din „Rusaliile”, Cadrilul din „Nuntă ţărănească”. A aranjat pe muzică bucata lui Robeanu: „Aş vrea să fiu regele Mai”, „Vin’ la mine, copiliţă” etc. Ultima lui operă este „Moş Ciocârlan”, pe care publicul român din toate părţile a putut-o auzi, cu ocazia expoziţiei. Un frate al defunctului, dl Ioan Cavaler de Flondor, este un distins reprezentant al românilor în dieta Bucovinei”[646].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Rogojeşti**, comună rurală, districtul Siret, aşezată între fluviul Siret şi pârâul Molniţa, mai sus de Chindeşti. Suprafaţa: 7,59 kmp; populaţia: 1.041 locuitori, în majoritate ruteni, restul români: religia gr. or. Este străbătută de drumul districtual Sinăuţii de Jos – Chindeşti; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”. La 1776, era numai moşie, care, la 1777, era ca treime în proprietatea marelui paharnic Ioan Cantacuzino. Curând după această dată, s-a aşezat aci o colonie de ruteni, veniţi din Galiţia. La 1780, a fost unită cu Chindeşti şi cu Gura Molniţei. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 517 hectare pământ arabil, 140 hectare fânaţuri, 12 hectare grădini, 201 hectare imaşuri şi 60 hectare păduri. Se găsesc 115 cai, 425 vite cornute, 395 oi, 246 porci şi 160 stupi de albine. **Rogojeşti, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 5,31 kmp; populaţia: 100 locuitori ruteni, români, izraeliţi, poloni şi germani. Cuprinde, pe lângă moşia Rogojeşti propriu-zisă, cu 10 case şi 87 locuitori, şi moşia Gura Molniţei”[647].

1914: „Presa română filo-austriacă începu să difuzeze ştiri despre „barbariile ruseşti”, săvârşite în Bucovina, dar acestea erau combătute, pe bună dreptate, chiar şi de unii dintre iredentiştii bucovineni: „Oraşul Storojineţ a fost ocupat de armata rusă, sâmbătă, 12 septembrie 1914… La Cuciurmare, care e cam la 70 km de Iţcani, nu e nici un proprietar Flondor, ale cărui magazii de cereale să fi fost incendiate, iar familiei Flondor din Storojineţ, Ropcea, Comăneşti, Slobozia, Rogojeşti şi Vicov nu i s-a distrus nici o arie de incendiu. / **Dr. Emilian Şluşanschi** / Avocat în Storijineţ”[648].

645 *Apărarea Naţională*, Nr. 43,Anul III, sâmbătă 11 iulie stil nou 1908, p. 5
646 *Tribuna*, Nr. 132, Anul XII, duminică 15/28 iunie 1908, p. 4
647 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 181
648 *Ruşii la Storojineţ*, „Adevărul” din 22 septembrie 1914

1918: „**George a lui Ion Doubeniciuc**, născut în **Rogojeşti**, la 7 martie 1882, chemat sub arme, ar fi murit în captivitate italiană, în localitatea Areiana, lângă Roma, la finea lui februarie 1918, în spital, răpus de o boală. Până în prezent, nici o ştire despre el. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea Ecaterinei Doubericiuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[649].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte şi „Locţiitor: **Gheorghe Flondor**, proprietar mare, Rogojeşti”[650].

1921: Sunt citaţi, pe 25 aprilie 1921, într-un proces de divorţ, soţii Toader a lui Mihai Anicusen şi Eşena, fiica lui Mihail Romaniuc, săsătorită Anicusen, din Rogojeşti[651].

1922: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Flondor Tudor cav. de**, erezii (Constantin, George şi Florica de Flondor, Rogojeşti) Rogojeşti, compatroni”[652].

1925: La Rogojeşti exista un cerc cultural, „Tudor Flondor”, condus de preşedintele Filimon Rusu[653].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[654]: **Federenciuc Vladimir**, fierar, domiciliat în Rogojeşti; **Iuriciuc Vladimir**, fierar, domiciliat în Rogojeşti”.

1941: „Noi, prefectul judeţului Rădăuţi, / Având în vedere raportul dlui pretor al plasei Siret Nr. 447, din 1 Aprilie 1941; /Văzând decizia Primăriei comunei rurale Sinăuţii de Jos Nr. 2 din 24 Martie 1941, prin care s-a hotărât desfiintarea comunei şi alipirea ei ca sat la comuna rurală Rogojesti; / Văzând decizia comunei rurale Rogojesti Nr. 5, din 18 Aprilie 1941, referitoare la alipirea comunei Sinăuţii de Jos ca sat la comuna Rogojeşti; / Având în vedere că comuna Sinăuţii de Jos a pierdut, prin ocuparea Nordului Bucovinei, cea mai mare parte din teritoriul ei, precum satele Gărbăuţi, Sinăuţii de Sus şi Că nu are suficiente mijloace financiare pentru întreţinere; / În baza dispozitiunilor art. 4, al. 2, din legea administrativă, publicaă în *Monitorul Oficial* Nr. 187 clin14 August 1938, // Decidem: / Art. I). Comuna rurală Sinăuţii de Jos se desfiinţează şi se alipeşte ca sat la comuna rurală Rogojeşti, pe ziua de 1 Aprilie 1941. / Art. II). Comuna rurală Rogojeşti se va compune din satele: Cândeşti, Rogojeşti şi Sinăuţii de Jos, cu reşedinţa în satul Rogojesti. / Art. III). Şeful Serviciului administrativ al Prefecturii judeţului este însărcinat cu executarea prezentei deciziuni. / Dată la 30 Aprilie 1941 / Prefect, Lt-Col. Ionescu / Nr. 11.859”[655].

---

649 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224
650 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
651 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 14, 21 aprilie nou 1921, p. 170
652 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
653 *Cultura Poporului*, Nr. 101, Anul V, duminică 8 martie 1925, p. 4
654 *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
655 *Monitorul Oficial*, Nr. 132, 6 iunie 1941, pp. 3194, 3195

1941: „Tabloul normaliştilor cu diplomă de capacitate, numiţi în învăţământul primar, prin ,,încredinţare de post", pe ziua de 1 Octomvrie 1941: **Nedelcu Ştefan**, seria 1940, media 7,00, numit în comuna Rogojeşti, postul IV, judeţul Rădăuţi"[656].

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[657]: **Barbacaru Maria**, comuna Rogojeşti, media 8,25".

ROHOZNA

Satul lui Rohozna diac, din vecinătatea Cernăuţilor, menţionat în **6 octombrie 1519** drept sat domnesc, dăruit de Ştefăniţă Vodă Episcopiei de Rădăuţi, nu rămâne mult în proprietatea călugărilor, din moment ce, în 14 decembrie 1602, Vasile, fiul Anuşcăi, vindea starostelui Vasilie Cracalia, „pentru 20 taleri partea lui de ocină din Rohozna, din a treia parte, a noua parte.

1620: În 22 iunie 1620, satul Rohozna va fi împărţit între Iordache Cantacuzino, Ion Prăjescul, Vasile Cracalia şi familia Brânzanul.

1622: În 7 mai 1622, Isac, diacul din Cosineşti, vindea vornicului Gavrilaş Mateiaş a treia parte din satul Rohozna.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… jumătate de sat Rohozna".

1666: În 5 octombrie 1666, Micuţa Vasilco, văduva lui Andrieş Brânzanul, răscumpăra moşia ei din Rohozna, zălogită de Andrieş, şi o dăruieşte fetei sale, Alexandra, jupâneasa lui Ion Avram.

1680: Biserica Naşterii Maicii Domnului din Rohozna, construită în 1680, reconstruită în 1857 şi restaurată în 1875, avea, în 1843, 1.008 enoriaşi, postul de paroh fiind vacant, iar patronatul bisericesc fiind asigurat de armeanul Ioan de MUSTATZA. În 1876, sub acelaşi patronat, biserica avea 1.307 enoriaşi, dar fără paroh. În 1907, paroh era Vasile COZARISCIUC, născut în 1858, preot din 1884, paroh din 1886, iar cantor, din 1898, George SUHAREC, născut în 1858.

1724: În 20 ianuarie 1724, Toader Ursachi, fiul lui Dumitru, nepotul lui Gheorghe Ursachi, câştiga la Divan, în dauna lui Darie Brânzanul, două treimi din Rohozna, zestre de la socrii lui, Alexandra şi Iordachi Cantacuzino.

1730: În 8 iulie 1730, Gheorghe Ursachi, fiul lui Toader, dăruia fratelui său, Manole Zamfir, Mare căpitan de Coţman, cele două treimi din satul Rohozna, dobândite de părintele lor. Manole Zamfir, la rândul lui, dăruieşte moşia, în 5 noiembrie 1741, soţilor Andrei şi

[656] *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, p. 6443
[657] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.

Catrina Potlog, Andrei fiind nepotul de fiu al lui Manole Zamfir. Părţile acestea de sat ajung, în 21 februarie 1756, în proprietatea lui Mihalache Sturza, ginerele lui Gheorghe Ursachi, care se călugărise şi îşi luase numele monahal Varlaam, dar intră în dispută cu Vasile Cracalia.

1760: Colonizarea cu ruteni a Rohoznei se face în baza scrisorii lui Ioan Theodor Callimah Vodă din 5 iunie 1760, prin care împuternicea pe Ianachi Milo, starostele de Cernăuţi, „să fie volnic a chema şi a strănge oameni streini, fără de bir la vistierie… la sălişte Lenţăşti i Rohozna”, poruncindu-i ca „oameni de ţară şi care au avut bir în vistierie nicidecum pentre dănşii să nu se mistuiască, că, aflându-să că au mistuit măcar un om de aice, să ştie că pe vornicelu şi pe cei mai fruntaşi ai satului cu uliţa să vor pedepsi”.

1773: Conflictul de durată dintre Brânzeneşti şi Cracalieişti a fost rezolvat, în 8 mai 1773, de Divanul Cnejiei Moldovii, care a hotărât ca „Cracaleştii şi Brănzăneştii să stăpânească a triia parte din Rohozna împreună”.

1775: În 1775, Rohozna avea 4 mazili, 2 popi şi 49 familii de ţărani.

1782: În 1782, Toma Iamandi stăpânea o treime din Rohozna, zestrea jupânesei lui, fata lui Mihalachi Sturza; Manole Potlog avea o treime din tot satul şi o optime din treimea de jos, moştenire, prin mama sa, de la Ursachi vistiernic; Mihalachi Cracalia avea 3/24 părţi din sat; Gligorie Brânzan – 2/24 părţi; Constantin Răşcan spătar – 2/24.

1844: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află, conform lucrării monografice a lui Friedrich Gatti[658], dedicată Academiei de Inginerie Militară din Viena, şi **Stephan von Mikuli**, născut în 20 mai 1832, la Cernăuţi: Tatăl este mare proprietar de pământ. Din 31 martie 1848, devenit cavaler de (Ritter von) Mikuli. Din octombrie 1847, cadet în Regimentul Nr. 10 Husari Preuszen, cu comandamentul în Ungaria. S-a retras la **moşia sa de la Rohozna**, în Bucovina. A fost primar al Cernăuţilor, membru a mai multor asociaţii şi, timp de 35 de ani, preşedinte al Comisiei imperiale pentru creşterea cailor de rasă, fiind decorat, în 1877, de Împărat cu Ordinul Franz Josep.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, **Rohozna**, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[659].

1875: Din 1875, funcţiona în sat o şcoală cu 6 clase[660].

1891: „**Lupi turbaţi în Bucovina**. În săptămâna trecută s-a arătat un lup turbat în comunele Sadagura, **Rohozna**, Zucica şi Mahala din Bucovina, muşcând 40 de persoane. Cei greu răniţi au fost trimişi în institutele pasteuriene din Budapesta şi Bucureşti. Lupul a fost ucis de un ţăran. În ţinutul Sadagurei s-a mai văzut un lup turbat, care încă fu ucis.

[658] Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

[659] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[660] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 17, 1876 p. 28, 1907 p. 56

Autorităţile administrative, spre a împiedeca lăţirea turbării, au dispus să se omoare câinii şi mâţele din comunele cercetate de lupii turbaţi”[661].

1899: S-a înfiinţat, odată cu alte 18 „bănci Raiffeisen” şi însoţirea de la Rohozna, după cum rezultă din Raportul Comuitetului Ţării despre activitatea sa din anul 1899[662].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Rohozna**, comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe partea dreaptă a pârâului Zadobriuca, afluent al Prutului, în apropierea târgului Sadagora. Suprafaţa: 22,09 kmp; populaţia: 3.967 locuitori, două părţi ruteni şi o parte izraeliţi; rutenii sunt în majoritate gr. or., restul rom. cat., şi numai puţini gr. cat. Este lipită de drumul principal Cernăuţi – Uscie Biscupie (Galiţia), legată printr-un bun drum cu Sadagora; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”. Această comună este menţionată, pentru prima oară, într-un hrisov în anul 1600. La 1776, era în posesia mazililor Constantin Răşcanu,Grigoraş Brânzanu, Ilie Caracal, Manole Potlog şi Toma Iamandi. Are o fabrică de spirt. Aci se află izvoarele de apă care alimentează oraşul Cernăuţi. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea de vite. Comuna posedă 1.360 hectare pământ arabil, 278 hectare fânaţuri, 9 hectare grădini, 95 hectare imaşuri, 90 ari pădure. Se găsesc 211 cai, 580 vite cornute, 17 oi, 413 porci şi 64 stupi de albine”[663].

1914-1918: „**Dionisie a lui Vasile Hlewka**, din **Sadagura**, născut în **Rohozna**, la 25 martie 1882, chemat la arme în august 1914, ar fi murit în luptă, pe frontul italian, la 10 august 1918, şi ar fi fost înmormântat pe muntele Lisenol, lângă Asiago. Până în prezent, lipseşte orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Valeriei Hlewka, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **David a lui Leib Zeller**, născut în **Rohozna**, la 9 octombrie 1881, ar fi murit, la 24 decembrie 1919, în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Salei Zeller, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[664].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 569/20**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 320, **Jucica Nouă** şi **Rohozna**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 25 ha 10 a 07 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[665].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Mustatza Xenofon baron**, erezii a) **Egon baron Mustatza**, consilier de administraţie, str. Eminescu 4; b) **Otto baron Mustatza**, Sadagura şi c) **Elena barona Mustatza**, Viena, strada Elisaveta No. 22 (**Rohozna**, Sadagura), compatroni”[666].

---

661 *Unirea*, Nr. 19, Anul I, 9 mai 1891, p. 149
662 *Tribuna Poporului*, Nr. 55, Anul IV, marţi 21 martie / 3 aprilie 1900, p. 2
663 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 181
664 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
665 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69
666 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[667], următorii învăţători şi învăţătoare: Leviţchi Levescu Vladimir, comuna **Rohozna**, jud. Cernăuţi, media 7,00”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[668]: Cazinurovici Aurelian, comuma **Rohozna** Cernăuţi, media 7,62”.

1944, octombrie 9: „**ROHOZNA**, Societate anonimă română / Fabrici şi rafinării de industrii agricole / Bucureşti, Calea Victoriei Nr. 29 / Extras de pe procesul-verbal Nr. 6 al adunarii generale extraordinare din 15 Iulie 1944. // Adunarea, în unanimitate, decide: 1). Aprobă darea de seamă a consiliului de administraţie asupra gestiunii la zi, dându-le deplină descărcare. 2). Ratifică alegerea dlui **Ion Mazere** în calitate de administrator unic, cu dreptul de a reprezenta şi angaja singur, în mod valabil, societatea. 3). Alege pentru exerciţiul în curs ca censor pe dl **Ion Mărăndiuc**, iar ca censor supleant pe domnişoara **Alexandra Marinescu**. 4). Amână pentru prima adunare generală discutarea situaţiei financiare. / Preşedinte, **Alexandru Conte Wassilko**. / Scrutatori: **Ion Mazere**, **Alfons Wardella**. / Secretar, **Miron Eliade**. / Se vizează de noi spre publicare în *Monitorul Oficial*. / Secretar general, (Indescifrabil) / Nr. 12.945. / 1944, Octomvrie 9”[669].

ROMANEŞTI

În **15 martie 1490**, printre bisericile închinate Episcopiei Rădăuţilor se afla şi „biserica de la Roman” (deci, făcute de un oarecare Roman), dar atestarea explicită a satului datează din 23 iulie 1568, când Bogdan Rareş dăruia Mitropoliei Sucevei satul Românești, cu împuternicirea ca „numai mitropolitul să aibă a lua dările, afară de darea către Poartă”.

1663: În 25 februarie 1663, Eustratie Dabija Vodă întărea diata lui Isac Cocoranul, prin care Isac lăsa feciorilor săi, Constantin şi Săcuianul, „partea de moşie de sat de Românești, în ţinutul Sucevei, câtă i se va alege, care i-a fost parte cumpărătură, parte baştină, împreună cu o moară şi cu toate veniturile şi părţile sale drepte”.

1704: În 16 iulie 1704, Mihai Racoviţă Vodă întărea armaşului Ştefan Străşca, nepotul lui Onciul Iuraşcovici, „a sa ocină şi moşie den sat Românești… şi să ia de a zecea din cămp, păne, fânaţe, pomete, prisăci şi den tot locul tot venitul ce va fi pe acele locuri”, dreptul de a strânge dijma fiindu-i întărit lui Ştefan Străşca şi în 1 iulie 1716.

1722: În 20 februarie 1722, partea de sat a lui Toader Paladi era moştenită de feciorul lui, Iuon Paladi.

1740: În 25 noiembrie 1740, a şasea parte din satul Românești era stâlpită pentru Toader Brahă, cel care îşi va apăra proprietatea la Divanul Domnesc, în 2 februarie 1751,

[667] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[668] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.
[669] *Monitorul Oficial*, Nr. 236, 12 octombrie 1944, p. 5151

când Mihalache Cuparenco umblase cu zapise false, rupte la Divan, apoi o va dărui, în 11 martie, mănăstirii Humor, în cimitirul căreia urmau să fie îngropaţi Toader şi Antimiţa Brahă.

1750: În 5 februarie 1750, conform mărturiei lui Mihail Străşca, moşia Româneşti aparţinea lui Onciul Iuraşcovici, care o dăduse zestre ginerelui său Ieremie Cărcu. După moartea lui Cărcu, Româneştii au rămas în proprietatea văduvei lui, Maria, care a dăruit-o nepoatei sale, mama lui Mihail Străşca, cea care a dat-o drept zestre, în 1714, ginerelui ei, Toader Brahă.

1751: În 9 februarie 1751, cearta dintre Toader Braha şi Andrei Cuparenco pentru satul Româneşti ajunge la Divan, Brahă cerând despăgubiri pentru dijmă şi alte venituri, pierdute în anii în care Cuparenco încercase să-i fure moşia.

1764: În 1 aprilie 1764, Miron Cuparenco dă copiilor săi, Andrei şi Dochiţa, „a patra parte din Romăneşti ce sănt pe Horaiţ". Printre martori, se afla şi popa Simion ot Romăneşti.

1722: Recensământul lui Rumeanţev[670], din 1772-1773, înregistrează la Româneşti, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „32 – toată suma caselor", însemnând o slugă a logofătului BALŞ, o femeie săracă şi 30 birnici.

1775: În 1775, satul „Romăneşti" avea 1 popă şi 35 familii de ţărani iobagi.

1782: În 2 decembrie 1782, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, Mihalachi, Iuon şi Vasilie Cuparenco declarau că stăpânesc, împreună cu Ştefan Malinescul, a treia parte din satul Romăneşti, moşie care „vine de la Ştefan Matieşescul, a trecut la Dumitraş, pe urmă la Constantin Matieşescul, care Constantin a dat satul zestre lui Miron Cuparenco".

1783: În 11 ianuarie 1783, în faţa Comisiei apare vechilul lui Lupul Balş, Constantin Bocşa, declarând că Lupul Balş stăpâneşte o altă a treia parte din satul Româneşti, cealaltă treime aparţinând, conform declaraţiei din 11 aprilie 1783, lui Constantin Sturza reprezentat de Andronic, fiul vechilului Bogdan Moise din Suceava.

1789: În 4 iulie 1789, copiii lui Ştefan Mălinescu, Ioniţă, Neculai, Maria, jupâneasa lui Gheorghie Bucescul, şi Smaranda, jupâneasa lui Toader Sămaca, împart între ei moşia din Româneşti a părinţilor lor, Dochiţa şi Ştefan Mălinescu.

1793: În 7 aprilie 1793, Ralu, soţia generalului rus Matei Cantacuzino înscria partea sa de sat Româneşti, primită, la schimb, de la Iordachi Balş, în 6 iulie 1792.

1802: În 2 septembrie 1802, Nicolai Malinescul vindea lui Ursu Moisa „partea sa de Găureni zişi şi Româneşti, pentru 320 florini vienezi".

1803: În 10 octombrie 1803, partea de Româneşti care fusese a lui Iuon Paladi şi pe care o moştenise nepoata lui, Ileana Sturza, jupâneasa lui Vasile Neculce, a fost dăruită feciorilor Ilenei, Ioan şi Constantin Neculce, Constantin arendând sfertul lui de sat, în 12 august 1810, lui Iordachi Cărste, apoi, din 7 aprilie 1812, lui Ilie Ilschi, apoi, din 2 februarie 1813, lui Iosef Volanschi.

---

670 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 341

1814: În 13 iunie 1814, Constantin Neculce vinde, pentru 900 galbeni olandezi, partea lui din Româneşti armeanului Bogdan Botoşanul.

1843: Biserica Sfântului Nicolai din Româneşti, construită în 1759, restaurată în 1895, avea, în 1843, 1.070 enoriaşi, împreună cu satele Iacobeşti, Gura Solcii şi Slobozia, patroni bisericeşti fiind Bogdan de BOTUŞAN şi familia BOTUŞAN, iar preot administrator, Alexander PROCOPOVICI. În 1876, parohia avea 1.393 enoriaşi, patron bisericesc era Bogdan de BOTUŞAN, paroh fiind Vladimir RENNEY de HERŞENI. În 1907, paroh era Ioan ZUGRAV, născut în 1846, preot din 1874, paroh din 1882, iar cantor, din 1901, Ioan PALIEVICI, născut în 1868[671].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[672].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Romaneşti**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe partea stângă a pârâului Horaiţul. Suprafaţa: 3,08 kmp; populaţia: 614 locuitori, aproape exclusiv români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 503 locuitori, şi de cătunul Racova. Prin drumuri de ţară este legată de comunele învecinate şi de drumul districtual Siret-Hatna. Are o şcoală populară şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, de care ţin bisericile filiale din Găureni şi din Slobozia Pruncului, precum şi comunele Iacobeşti, Milişăuţul de Jos şi Gura Solcii. La 1766, o parte din ea se afla în stăpânirea boierulul Lupu Balş şi a vornicului Constantin Sturza. Într-un hrisov, datând de la 1566-1572, este menţionată această comună, fiind dăruită de Bogdan Vodă, Mitropoliei din Suceava. Populaţia se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor şi mai ales cu munca cu ziua. Comuna posedă 627 hectare pământ arabil, 45 hectare fânaţuri, 12 hectare grădini, 70 hectare imaşuri, 236 hectare păduri, 2 hectare 50 ari heleştee. Se găsesc 11 cai, 187 vite cornute, 128 oi, 134 porci, 13 stupi de albine. **Romaneşti-Bogdanovici** (numele vine de la un proprietar al moşiei, armeanul Bogdan de Botuşan – n. n.), moşie, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 4,01 kmp; populaţia; 34 locuitori, dintre care 14 vorbesc limba polonă, 17 limba germană şi 3 limba ruteană; în privinţa religiunii, 16 sunt rom. cat, 7 armeni uniţi, 3 gr. or. şi 8 izraeliţi. Odinioară era unită cu moşia Romaneşti-Botuşeni şi forma o singură moşie, alipită la satul cu acelaş nume, Romaneşti. **Romaneşti-Botuşeni** (moşia rămasă în judeţul Botoşani, Gropenii – n. n.), moşie, cu administraţie specială, districtul Suceava. Supiafaţa: 3,41 kmp, populaţia: 55 locuitori, dintre care 28 vorbesc limba germană, 16 limba română, 8 limba rutena şi 3 alte limbi; în privinţa religiei, 24 sunt gr. or., 22 izraeliţi şi 9 rom. cat. La 1776, era alipită de comuna Romaneşti, ca şi moşia Romaneşti-Bogdanovici”[673].

---

671 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 45, 1876 p. 34, 1907 p. 134

672 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

673 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 181, 182

1915: Urmând exemplul Vienei, care iniţiase „Ţintuirea ostaşului ferecat”, şi al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriaşă a generalului Hindenburg, pe a cărui suprafaţă se pot bate 20 milioane de ţinte”, colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din iniţiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Preşedintele Tribunalului Dr. Handl, girantul oraşului, consilierul guvernial V. Gribovschi, şi profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul” a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice… Itinerariul bătutului de ţinte, pentru o coroană bucata, în buciumul din lemn de tei cuprindea comunele Bosanci, Ipoteşti, Securiceni, Rus-Plavalar, Tişăuţi şi Lisaura – duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobeşti, Călineştii lui Cuparencu şi Ienachie, Măriţei, Romaneşti şi Slobozia – duminică, 24 octombrie, Pătrăuţi, Hatna (Dărmăneşti – n. n.) şi Mitocul Dragomirnei – miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, Iţcanii Noi, Iţcani Gară, Şcheia şi Lipoveni – duminică, 31 octombrie, Udeşti, Chilişeni, Reuseni, Rus-Mănăstioara şi Ruspoieni – luni, 8 noiembrie, de Sfântul Dumitru, Stroieşti, Sf. Ilie, Zahareşti, Liteni-Moara şi Buneşti – duminică, 14 noiembrie, şi Bălăceana, Liudihumora şi Comăneşti – duminică, 14 noiembrie 1915[674]. Itinerariul era, bineînţeles, teoretic, fiind vreme de război, dar „versurile” propagandisto-umanitare, care însoţeau „Ţintuirea buciumului”, fiind de o înduioşătoare naivitate, merită reproduse: „În ţara fagilor sună / Adese-un bucium şi cheamă / Voinicii toţi cari se luptau / Avut şi ţară-şi apărau. / Azi buciumul răsună tare / Chemând pe toţi cu mic, şi mare / Să ocrotească de nevoi / Orfani şi văduve d-eroi”[675]. „În 24 octombrie, buciumul a fost dus la Danila, delegatul prefecturii fiind concepistul guvernial Lumicovsci. „Un banderiu de călăreţi a întâmpinat pe oaspeţi, la hotarul comunei. Baronul George Capri a participat, tot timpul, la serbare. La iniţiativa părintelui Ion Berariu, s-a făcut, cu concursul primarului şi secretarului, şi al altor fruntaşi din Danila, o masă şi pentru fruntaşii sosiţi din cele 7 comune învecinate, care au sosit, cu preoţii Ursachi din Romaneşti, cu Lanivschi din Călineşti Ienachi şi cu Hotincean din Călineşti Cuparencu, precum şi cu primarii lor”. S-au strâns 942 coroane – deh, masa costă! –, plus 250 de coroane, promise de primarul cav. de Cuparencu, din partea comunei sale”[676].

1919: din **Comisiunea agrară de ocol Suceava** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Nicolae Gafenco**, agricultor, Romaneşti”[677].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Sârbu Nicolae**, seria 1938, media 7.60, numit în comuna Romaneşti, postul IV, jud. Suceava; **Sâsâiac Nicolae**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna **Romaneşti**, postul III, jud. Suceava”[678].

1947: Se transferă şi se stabilizează pe post de învăţător „Panciuc Lazăr, de la Blândeşti-Botoşani, la Romaneşti, post I, vechime învăţământ”[679].

---

674 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2
675 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4
676 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4
677 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
678 *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
679 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

ROPCEA

Într-un uric din **18 februarie 1448**, în care se menţionează satul Storojineţ pe Siret, se face precizarea „mai sus de Rubcea”.

1691: „În al șaselea an al domniei lui Cantemir Vodă, coborâtu-s-a craiul Sobeţchi, cu oşti grele, iar în Țara Moldovei, fiind îndemnat și de munteni, de Brâncovanul, după cum era învăţat ca să facă rău acestei ţări, de se acolisie de dânsa totdeauna, pe cum şi mai pe urmă, de-au adus şi pe moscali, cu faptele lui. Care, Dumnezeu, pentru suspinurile săracilor, i-au plătit de s-au stâns pomenirea lui cu totul. Ş-au venit craiul cu obuzul, pe la Botăşeni şi prin Cotnari, până la Târgul Frumos, şi de la Târgul Frumos iar s-a întors la țara lui, că era vreme de toamnă. Și atunci, întorcându-se, au lăsat oaste cu bucate în cetate, în Neamț, și-n Suceava, în mănăstirea armenească, şi-n Agapia, în mănăstire, şi-n Săcul, şi-n Câmpulung, şi-n Hangu. Și când a ajuns cu obuzul pe Siret, pe la Ropcea, aşa i-a lovit o ploaie cu ninsoare, de i-a ţinut acel viscol vreo trei, patru zile, de-a murit oastea mai bine de jumătate, îngheţată şi leşinată, că era pe la noiemvrie. Iar caii le-u murit toți din obuz, de le-au rămas carele şi caretele, şi puşceli (tunurile – n. n.) toate la Ropcea. / Zic că nici craiul mai n-a fost având cal, să-ncalece. De-abia a mers până la Seletin, că i-a fost lovit mânia lui Dumnezeu, de nu era numai viscolul, ci-i lovise și o boală, de mureau şi oameni, și cai. Și la anul a trimis, din Țara Leşească, de-au luat puşcele de la Ropcea”[680].

1707: În 3 iulie 1707, Sofronia, jupâneasa lui Ion Cuirar, fata lui Strătulat Volcensci, care primise danie, de la unchiul ei, Vasili Ropceanul, o jumătate „din sat Ropce”, vindea acea moşie, pentru 55 lei, vărului ei; Vasili Ropceanul.

1721: Până în 1721, satul Ropcea aparţinuse lui Vasile Ropcean, cel care stăpânea şi Şcheia. Ropceanul a împrumutat nişte bani (100 lei turceşti, în 10 iunie 1720) de la episcopul Calistru al Rădăuţilor, cel care „s-a ocupat mult cu afaceri băneşti”, şi, cum Ropcean nu putea plăti datoria şi camăta, adică 147 lei turceşti, în 27 mai 1721, egumenul l-a lăsat fără cele două sate.

1724: „Zapisul lui Toader Paholce, dat la mâna lui Ştefan, vornicul de Cândeşti, precum i-a dăruit a patra parte de Ropce, din jos, din anii 7232 (1724)”[681].

1736: „Un hrisov scurt de la Grigorie Ghica din 26 iulie 7244 (1736), prin care supune vecinii din Ropce mănăstirii Putna”[682]. „Carte domnească de la Grigorii Ghica voievod, dată lui Macarie, Igumenul de Putna, ca să stăpâniască vecinii din Ropce, din anii 7244 (1736), Iulie 27”[683]. „Mănăstirea posedă un hrisov din 26 iulie 7244 (1736), prin care i se supun vecinii din Ropcea”[684].

680 Neculce, Ion, *Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău 2011, p. 149
681 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 187
682 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 94
683 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 187
684 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 22o, subsol

1741: „Carte domnească de la Grigorii Ghica voievod, către vel căpitan de târgul Siretului pentru o moară de la Ropce, a mănăstirii Putnii, ce au făcut-o un preot, pe locul mănăstirii, şi au dat-o danie mănăstirii, din anii 7249 (1741) Ghenarie 15"[685].

1756: „Zapisul lui Vasile Ropceanul, dat la mâna lui Calistru, episcopul de Rădăuţi, cum i-a făcut sfinţia sa bine, de i-a dat 100 lei bătuţi, de s-a scos din robie, şi cum a pus zălog la sfinţia sa a patra parte de sat de Ropce, şi cu vecini, la vade adică, Martie din zece zile, până la Sfânta Maria, iar nedând banii la zi însemnată, să fie această moşia şi cu vecini veşnică a sfinţii sale"[686].

1760: „Carte domnească de la Ioan Teodor voevoda, dată lui Costân, feciorul lui Ştefan Cotruţă, ca să stăpânească a patra parte din Ropce, partea din jos (unde este acum partea mănăstirii), din anii 7268 (1760) Iulie 7"[687].

1762: „Mărturia hotarnică de la Vasile Buhăescul şi de la Lupul Hadânbul, vornic de poartă gospod, cum au hotărit această moşia Ropce, 7270 (1762)"[688].

1772: Recensământul lui Rumeanţev[689], din 1772-1773, înregistrează la Robcia din Ocolul Berhometelor „40 – toată suma caselor", însemnând 2 mazili, 2 ruptaşi, 2 panţiri, 2 popi, 2 femei sărace şi 30 birnici.

1775: Sat vechi răzeşesc, Ropcea mai avea, în 1775, 5 mazili, la care se adăugau 2 popi şi 45 familii de ţărani. Printre mazilii satului Ropcea se numărau, Ursachi Sorocianul, Ion Coşătianul şi Iordachi Alcazi.

1776: Partea de sat a lui Ioniţă Sorocianul şi Ştefan Sorocianul, nepoţii lui Toderaşco Sorocianul şi ai Mariei, va reveni, în 18 noiembrie 1776, copiilor lui Ioniţă Sorocianul, Tudurachi, Gheorghi, Constantin, Marica şi Irina, şi fetei lui Ştefan Sorocianul, Soltana.

1782: În 25 ianuarie 2782, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, „s-au înfăţişat egumenul mănăstirii Putna, cu numele Ipasaf ieromonah, pe care l-a chemat comisiunea, cu eclesiarhul aceleiaşi mănăstiri, anume Atanasie: **Întrebare:** Quo titulo posedă mănăstirea Putna a patra parte din Ropce? **Răspuns**: Mănăstirea a primit a patra parte din Ropce în dar, de la episcopul Calistru, care a murit, pe cale, când se întorcea de la Iaşi. Mănăstirea însă n-are o carte de danie de la binefăcător. Afacerea acestei pătrimi este asemenea celei mai sus amintite a satului Tereblеşii. **Să se noteze**: Mănăstirea posedă un zapis de la proprietarul acestui sat, de la care l-a cumpărat episcopul Calistru. Acest zapis se află aicea, sub No. 124. **Întrebare**: Posedă mănăstirea o hotarnică pentru această pătrime din Ropce şi de când posedă în linişte această pătrime din Ropce? **Răspuns**: O hotarnică pentru această pătrime se află, însă răzeşii din Iordăneşti şi-au împropriat această pătrime şi zic că ea ar fi în hotarul lor. Acum, pe timpul când era dl general baron Spleny în ţară, a avut mănăstirea o ceartă pentru hotar cu aceşti răzeşi, care s-a finit prin o hotărâre făcută de căpitanul şi directorul Schmiedebauer, hotarele s-au îndreptat şi mănăstirii Putna i s-a ajudecat partea ei, cu toate acestea mănăstirea, până astăzi, nu posedă nimic şi răzeşii posedă această a patra parte de sat. **Să se noteze**: Hotarnica, făcută înainte de 20 ani, la

---

685 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 188
686 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 187
687 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 188
688 Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, p. 188
689 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 336

poruncă domnească, se află aice, sub No. 125, şi promiţând egumenul şi hotărârea directorială, pe care n-a luat-o cu sine, aceasta se va alătură aicea, sub No. 126”[690].

1782: În 16 septembrie 1782, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, Ursachi Sorocean, Iuon Cozma, Manole Borce şi Nicolai Morţun declarau că stăpânesc, împreună cu rudele lor, trei sferturi din satul Ropce, moştenite de la ginerii lui Sorocean, Constantin Alcazi şi Constantin Coşotan. În 1 iunie 1785, toţi stăpânii din Ropcea aveau să se învoiască asupra stăpânirii părţii de jos a satului de către Ursachi Coşotianul şi de cumnaţii lui, Iuon Cozma şi Manole Borce.

1785: În 17 august 1785, Lupul Sorocean, feciorul lui Vasile, dăruia vărului său, Ursachi, feciorul lui Mihalache Grec, o treime din Poiana Sârbii.

1835: În 3 februarie 1835, Ioniţă şi Zoiţa Brahă dăruiau fetei lor, Aniţa, jupâneasa lui Antohi Sorocean, partea lor din Ropcea, printre martori aflându-se şi parohul Mihail Palievici. Sorocenii obţinuseră părţile din Ropcea, la schimb, de la Iuon Ropceanul.

1864: Biserica Adormirii Sfintei Maria din Ropcea a fost construită în 1864, pe locul bisericuţei din 1786, slujită, în 1843, când avea 1.142 enoriaşi, de parohul Mihail PALIEVICI, patron bisericesc fiind Nicolai de BARBUL. În 1876, parohul Emanuel PALIEVICI păstorea peste 1.676 suflete, patron bisericesc fiind Ioan de BARBUL. În 1907, patroni bisericeşti erau baronii Nicolai şi Natalia HORMUZACHI, Nicolai cavaler de FLONDOR şi evreul Herzl ACHNER, paroh fiind tot Emanuel PALIEVICI, născut în 1836, preot din 1863, paroh din 1873, iar cantor, din 1900, George ANTONOVICI, născut în 1828.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuţi pe Siret, Prisăcăreni, **Ropcea**, Suceveni sau Pomeşti, Zadova”[691].

1882: Volumul 8, Raport anual pentru 1881. Pagina XI. (**Tumuli, morminte megalitice, descoperire de aur**). „Conservatorul Gutter a raportat recentele sale cercetări arheologice în Bucovina, în special în vechiul castel din Suceava. S-a remarcat raportul aceluiași conservator despre tumulii din Pătrăuţi (Petrouts), Siret (Sereth), Corceşti (Korczeschti) și Ropcea (Ropcze), precum și un alt raport, despre așa-numitele morminte megalitice, găsite la Jankulberg (Dealul lui Iancu) și despre un depozit de aur, găsit la Hatna“[692].

---

[690] Dan, Dimitrie, *Mănăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti 1905, pp. 251, 252

[691] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[692] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1892: Informatori ai lui Simion Florea Marian, pentru documentarea studiilor sale folclorice[693], au fost și „studinții gimnaziali Iancu de Cuparencu și Em de Cuparencu, din Ropcea”.

1894: Din 1894, funcţionau, la Ropcea, două şcoli cu câte 2 clase, iar din 1900, şi o şcoală cu o clasă[694].

1896: În 1896, „familii de răzeşi şi mazili sunt în Ropcea: Sorocean, Ianovici, Braha, Semaca (numele rusificat al familiei Şeptilici – n.n.), Jancoschi, Borcea, Onciul, Cuparencu, Volcinschi şi multe altele. Biserica din Ropcea este făcută de răzeşi, şi cele două şcoale comunale, cu limba românească a învăţământului, se află în două case de răzeşi, anume una la domnul Georgi Volcinschi şi una la domnul Dimitrie Sorocean. Portul fraţilor răzeşi şi mazili din Ropcea este cel românesc din vechime”[695].

1900: Din conducerea nou înfiinţatei Societăţi a Mazililor şi Răzeşilor din Bucovina făcea parte şi „**Eudoxiu Daşchievici**, primar comunal în Ropcea”[696].

1906: „Miercuri, în 7 Noiemvrie 1906, a răpausat, în Ropcea, în etate de 65 de ani, doamna Veronica de Cuparencu, născută de Braha. Repausata e mama dlui profesor Ioan cav. de Cuparencu, din Cernăuţi, şi a dlui adjunct de la tribunalul din Câmpulung Dr. Em. cav. de Cuparencu”[697].

1906: „Din Ropcea primim o corespondenţă mai lungă, iscălită de peste 20 de locuitori, că nume bun din comuna aceasta, prin care se exprimă părintelui exarh (Emilian – n. n.) Palievici mulţumită pentru atitudinea sa hotărită în consiliul comunal faţă de încercările proprietarului Achner de a câştiga pentru sine o parte din toloaca sătească. Atragem atenţia comitetului ţării asupra încercărilor lui Achner de a se îmbogăţi pe seama comunei”[698].

1907: „Vineri, în 29 martie 1907, a repausat, în Ropcea, soţia învăţătorului superior din loc, Paulitia Reuţ, născută Cernăuţean. Înmormîntarea va afla loc duminică, în 31 martie”[699].

1907: „Deputatul naţionalist dl Dr. Constantin Isopescul-Grecul a ţinut, Dumineca trecută, în 25 august, la Banila moldovenească, Miercuri în 28 august, la **Ropcea** iar astăzi, Duminecă, la 1 septemvrie, ţine la Boian o adunare electorală. Primirea ce-a avut-o, atât în Banila, cât şi în Ropcea, a fost grandioasă şi la ambele adunări poporul, adunat cu miile, i-a votat deplină încredere. În Ropcea, a fost dl deputat sărbătorit ca un rege. La hotarele comunei, a fost întimpinat de primarii comunelor învecinate cu pâine şi sare şi condus cu un alai de sute călăreţi la locul de adunare, unde s-a fost strâns popor ca la zece mii. Nu puţin mai grandioasă va fi primirea şi la Boian”[700].

---

693 Marian, S. Fl., *Înmormântarea la români*, București 1892, pp. 29, 52, 53
694 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 70, 1907 p. 149
695 DEŞTEPTAREA, Nr. 2/1896, p. 14
696 *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 1, bilunar – proprietar și editor: Prof. Dr. Iancu cav. De Cuparencu; redactor responsabil: Teofil cav de Manescul; tipografia lui E. Kanarski, Cernăuţi, 18 noiembrie 1910, pp. 4-7
697 *Apărarea Națională*, Nr. 11, Anul I, duminică 11 noiembrie stil nou 1906, p. 3
698 *Apărarea Națională*, Nr. 24, Anul I, joi 27 decembrie stil nou 1906, p. 3
699 *Apărarea Națională*, Nr. 25, Anul II, joi 4 aprilie stil nou 1907, p. 3
700 *Apărarea Națională*, Nr. 62 și 63, Anul II, duminică 1 septembrie stil nou 1907, pp. 5 și 6

1907: Din Comitetul național districtual Storojineț făceau parte „părintele Em. Palievici, Eud. Daşchievici, M. Reuț, învățătorul superior Vasile Canțer și Emilian Antonovici din Ropcea”[701].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Ropcea**, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe ambele maluri ale Siretului, între Iordăneşti şi Storojineţ. Suprafaţa: 17,30 kmp; populaţia: 2.021 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu o populaţie de 1.934 locuitori, şi din cătunul Slobozia-Ropcea. Este lângă drumul districtual Storojineţ-Petriceanca; haltă de drum de fier a liniei Berhomet-Hliboca; are 2 şcole primare, o sală de lectură, „Deşteptarea”, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. A patra parte din Ropcea, fostă înainte a mănăstirii Putna, aparţinea, la anul 1776, împreună cu celelalte 8 părţi, mazililor Ursache Soroceanu şi Ursache Coşcoteanu. Aceasta comună este pomenită într-un hrisov, datând din anul 6956 (1448), ceea ce înseamnă că întemeierea ei este foarte veche. La 1691, a fost nimicită aci, printr-un mare viscol, armata lui Sobieschi, care se întorcea, pe vreme de iarnă, din vestita expediţie de jaf, întreprinsă în ţara Moldovei. Viscolul cumplit înămoli aci tunurile şi carele de muniţie ale regelui lacom, încât trebui să le lase acolo, până în primăvară şi să-şi salveze viaţa cu oamenii săi. Din aceştia, au pierit, totuşi, destul de mulţi în acea iarnă geroasă, iar alţii s-au pribegit pe la locuitorii din apropiere. De acolo va fi rămas, desigur, şi vorba care mai există încă şi astăzi: „De la Ropcea, mai la vale, umblă foametea călare”. Între locuitorii Ropcei, ce se ocupă mai toţi cu lucratul pământului, creşterea vitelor şi parte cu pescuitul, sunt multe familii cu nume polon, care, deşi cu totul romanizate, arată destul de clar originea lor, mai ales că şi se pretind a fi de neam (şleahtă leşească). Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 191 hectare pământ arabil, 361 hectare fânaţuri, 15 hectare grădini, 554 hectare imaşuri, 1.057 hectare păduri. Se găsesc 162 cai, 915 vite cornute, 150 oi, 270 porci, 120 stupi de albine. **Ropcea-Achner**, moşie, cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 7,79 kmp; populaţia: 148 locuitori ruteni, izraeliţi, poloni şi câţiva români; religia gr. cat., mozaică, rom. cat. şi gr. or. Moşia aceasta forma, la 1776, împreună cu Ropcea-Barbulu, o singură moşie, proprietate a mănăstirii Putna. **Ropcea-Barbu**, moşie, cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 6,04 kmp; populaţia: 116 locuitori, români în majoritate, de religie gr. or. şi mozaică. Moşia aceasta, împreună cu Ropcea-Achner, forma, la 1776, o singură moşie, proprietate a mănăstirii Putna”[702].

1911, Em. Grigorovitza: „În josul Siretului, cam spre amiazăzi, odată cu drumul ce duce, de-a lungul grădinii şi curţilor familiei boiereşti a Flondorenilor, dai, la o depărtare de jumătate de ceas, de alt sat frumos, cu multe amintiri din trecutul Bucovinei, satul Ropcea. De pe o ridicătură de deal lină, aripată, pe amândouă laturi, cu câte o rarişte de stejari umbroşi, drumul porneşte repede, la vale, şi dă în vatra satului răzăşesc de odinioară. / Despre dealul acesta ştiu letopiseţele Moldovei, ba ştie şi cântecul poporului, că iată cum sună stihurile Moldovencei, ce coboară, cu legăturica de vreascuri, din pădure, către cărăruşa satului: // De la Ropcea, până-n deal, / Cade Leahul de pe cal; / Iar din Ropcea, mai la vale, / Umblă foametea călare”[703].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Infanteristul **Onofrei Costineanu**, Ropcea, Regimentul 22, rănit; Fruntaşul **Herman Costinean**, Ropcea, Regimentul 22, rănit”[704]; „**Meliton a lui Toader Costinean**, născut în **Ropcea**, la 3 iulie

---

[701] *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 3
[702] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 182, 183
[703] EM. GRIGOROVITZA, Cum a fost odată / Schiţe din Bucovina, Bucureşti 1911, pp. 58, 59
[704] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

1885, ar fi murit, la 6 februarie 1918, în Prewoczowska, guvernământul Kurski, Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Ioanei a lui Meliton Costinean, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[705].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineţ** căcea parte, ca locţiitor, şi „**Procopie Lunguliac**, agricultor, Ropcea”[706].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Flondor Nicu Dr. cav. de**, Cernăuţi, strada Eugen Nr. 4 (Ropcea); **Hormuzachi Alexandru, Dr. baron**, Cernăuţi, strada Iancu Zotta No. 8 (Ropcea); **Hormuzachi Constantin baron**, Ischi (Ropcea)”[707].

1922: Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: Alexandru Iancovschi la **Ropcea** m./dr.”[708].

1933: „9 Decembrie 1933. În jnd Storojineţ, echipa legionară, condusă de părintele Dumitrescu-Borşa, încă nu fusese arestată. În 9 Decembrie legionarii se concentraseră la cătunul Maidan, din Storojineţ, pe la prieteni ai mişcării. În oraş, toată lumea suspectă era legitimată. Informatori în oraş intrau numai deghizaţi. Ordine împotriva legionarilor se duseră în toate satele. În dimineaţa zilei de 9 Decembrie, părintele desparte pe legionari în două echipe, una va parcurge Storojineţul, prin cătunul Albovăţ, Ropcea, Pătrăuţi de Sus, Igeşti, Ciudei, Crasna, căutând să se întoarcă pe altă cale înapoi. A doua echipă va ajunge până la Adâncata, prin Carapciu, şi se va întoarce. / O echipă de 9 legionari intră în Ropcea. Afară, ger, de nu vezi ţipenie de om pe drum. Legionarii trec cântând. Satul e în duşmănie cu legionarii, e cuzist, nu îi salută nimeni, câte un ţăran se uită mirat şi neîncrezător dintr-o ogradă. / Sunt orele 12 şi băieții au flămânzit, de două săptămâni echipa e în marş necontenit, dar nicăieri atâta opacitate ca în Ropcea. În sfârşit, iată casele răzeşeti. Sărăcăcioase, uneori mai sărăcăcioase decât cele ţărăneşti. Răzeşii nu mai sunt ce au fost odată, dar spiritul de demnitate şi onoare încă nu s-a uitat. / Un flăcău se repede, de undeva, dintr-o uliță și taie drumul echipei: / „Sănătate!”. / „Trăiască Legiunea, Camarade, sunt pe-aici legionari?”. / „Da, sunt, eu şi mai sunt câţiva flăcăi”. / „Bine, unde-am putea noi sta puţin de vorbă?” / „Ştiu eu, să mergem la bunicul”. / „Bunicul dumitale e legionar?”. / „E bătrân, are 71 de ani, dar e om bun şi trebuie să ne primească”. / Alexandru Volcinschi e un răzeş bătrân, vorbeşte molcaluţ, aşa de simplu şi de curat: / „Apoi, voi sunteţi din Garda de fier?”. / „Da, moşule”. / „Dumnezeu să vă deie sănătate, poate că-ți face, odată, dreptate”. / „’om face moşule, trebuie să facem”. / „Ia-n cată, noră şi fă-le ceva de mâncare, c-or fi flămânzi dumnealor!”. / După o oră de odihnă, echipa, întremată, părăsi Ropcea, spre Pătrăuți. / În Ropcea, jandarmii, aflând de trecerea echipei, umblau vârgol să o poată găsi. Dispăruse fără urmă între casele răzeşeşti. Către seară, jandarmii arestară şapte flăcăi, bănuiţi a fi conspirat la ordinea de stat. În sfârşit, au aflat că echipa a fost adăpostită la Alexandru Volcinschi. Au fost trimişi doi jaudarmi şi l-

[705] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
[706] *Monitorul Bucovinei,* Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[707] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[708] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41

au adus la post. / Şeful de post scrie, la masă, protocoale. Bătrânul se apropie de masă: / „Pentru ce m-aţi adus aice, domnule?” / „Crucea şi Dumnezeul mă-ti, să taci, că nu te-am întrebat! O să vă arăt eu vouă, anarhişti ce sunteți. Fundul tembiței vă aşteaptă”. / „D-apoi ce am făcut eu, domnule, bătrânețele mele, da neam de neamul meu n-o avut de lucru cu jandarmii. Lăsați-mă-n pace. Eu mă duc acasă”. / Şi moşneagul dă să iasă. Doi jandarmi se reped la el şi-l leagă cu mânile la spate: / „Aşa, bestie, nu ţi-a fost bine, stai în lanţuri şi taci! Eu să vă spun ce-aţi făcut?”. / Ochii slabi şi supţi ai bătrânului se umeziră: / „Aveţi milă, domnilor, de bătrâneţele mele, de cinstea mea!”. / „Tot nu taci!?”. / Şeful de post sări peste moşneag, îl izbi la pământ şi-l călcă în picioare. / „Aşa, acum duceţi-l în găinărie şi-l închideţi acolo, ăştialalţi rămâneţi aici şi să vă puie dracul să mişte careva, că vă arăt eu vouă!”. / Pe la orele 12, noaptea, protocoalele au fost închise, s-a stabilit că toţi arestaţii au avut legături cu Garda de fier şi, deci, au conspirat la ordinea de stat. / Afară, noaptea de Decembrie stă de pază şi-n noapte legionarii aşteaptă, legaţi, sentinţa. Alexandru Volcinschi, amorţit, a căzat în noapte şi ger. Nu-l păzea nimeni, căci ştiau toţi că nu va fugi. / În casă, e călduţ şi-i bine. Şeful de post a salvat ordinea de stat. După o zi atât de furtunoasă, acum se odihneşte, liniştit. / 10 Decembrie. Şapte flăcăi din Ropcea sunt trimişi la Storojineţ. În frunte, singurul cu mânile legate, e Alexandru Volcinschi. / „De ce l-aţi legat pe ăsta?”, întreabă comandantul Legiunii de jandarmi, căpitanul Fotino. / „E recalcitrant, să trăiţi!”. / „Bine, duceţi-i la penitenciar”. / Aci, ceilaţi 30 de anarhişti, arestaţi, aşteptau. Nu ştia nimeni pentru ce a fost arestată atâta lume. / „Bătrâneţele mele, măi băieţi, pentru ce m-au adus aici? Cinstea mea, sunt bolnav, spuneţi-le să mă lase, că nu mai am mult”. / „Ce putem face noi, moşule, ne va da drumul, că n-are de ce ne ţine. Dar să ştii d-umneata că cea mai mare cinste a vieţii dumitale asta e, că te-au arestat pentru bunătatea şi curăţenia dumitale”. / „Cum?”... / După trei zile, ânţelegea şi bătrânul ce s-a întâmplat. A înţeles toate, nu mai vorbea. Nici nu avea cine să vorbească. A venit comisia de triere şi l-a găsit fără nici o vină. Acasă n-a plecat pe jos. L-au dus cu trăsura. A mai gogit câteva săptămâni. Aşa, bolnav, tot n-a uitat de cei rămaşi în închisoare. În fiecare săptămână, venea, de la Ropcea, nora bătrânului, şi ea văduvă, şi aducea câte un ulcior de lapte şi câte-o pâine. Pe urmă, n-a mai venit. Noi n-am uitat însă nici până azi de Alexaudru Volcinschi. / Am aflat târziu cum s-a sfârşit bătrânul. Legionarii au intentat proces şefului de post. Procesul a fost casat, fiindcă şeful de post executa un act de guvernământ şi, deci, *nu poate fi făcut responsabil*“[709].

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[710]: **Ionuţ Zaharia**, fruntaş, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Ropcea**, judeţul Storojineţ, mort la 6 iulie 1941”.

ROŞA sau ROŞIŞA

Recensământul lui Rumeanţev[711], din **1772-1773**, înregistrează în „satul Roşişa… 149 – toată suma caselor”, însemnând 3 popi şi dascăli, 14 barani, 3 arnăuţi, 6 umblători, 7 călăraşi, 34 scutelnici, 10 văduve, 1 jidov, 6 mazili şi ruptaşi, 65 birnici, aceştia din urmă fiind: Vasile PECHIUL, vornic, Neculai zet ANDON, Ion KHULKO, Vasile, morar, Mihai a ROŞCĂI, Ştefan, hotincian, Neculaiu a ROŞCĂI, Macsim sin GURDUN, Andronic sin olar, Gavril sin DĂNILĂ, Dumitraşcu HOCIAN, Toader zet DĂNILOAE, Grigoraş

[709] Macrin, George, *Moșul Alexandru din Ropcea*, în *Iconar,* Nr. 2, Anul III, 1937, pp. 3, 4
[710] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[711] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 259

CRAŞNALIUCHII, Ursul, băjenar, Ştefan, rus, Vasile, hotincian, Eni, hotincian, Prodan, Grigori zet ANDRONI, Enachi, vătăman, Ilie sin AVRAM, Avram, Neculaiu LUPUL, Vasile sin vătăman, Toader brat ego (fratele lui Vasile), Ion GURDUNĂ, Dumitraşcu cumnat lui Ion, Leontii, Simion zet LEONTII, Vasile TERFELE, Vasile RUSNAC, Cozma, Vasile a IACOBOAEI, Ivan zet COZMII, Petre cojocar, Ion holtei, Constandin sin Ion, Andrei ŢUCAN, Andrieş sin Macsin, Nechifor zet Macsin, Ion a SAFTII, Ştefan rusul, Ion rusul, Ion morar, Neculai rotar, Toader zet ego, Vasile CANTIMIR, Ion rusul, Mihaiu sin URSUL, Vasile văcar, Simion rus, Mitria, Vasile HUPCĂ, Enachi HUPCĂ, Ion SCHIŢĂ, Hrihor rus, Alecsa rus, Fedor rus, Iacob rus, Timoftii, Vasile CHITIC, Neculaiu COVAŞĂ, Mihaiu zet CHITIC, Vasile rusul şi Ion brat ego. / Rufeturile erau pentru baranii din satul Roşişa, deci către strângătorii de biruri: Vasile BRĂDIŞOR, Ştefan, Vasile HUPCĂ, Onofreiu CHISĂLIŢĂ, Georgii CIUHORAN, Vasile ZEAMĂ, Vasile CANTIMIR, Mihaiu, Toader SPIŢĂ, Sandul ŞTUHANE, Tănasii, Toader DABIJA, Ilii IOZIP şi Vasile PITEIU. / Arnăuţi erau Ion, Andrei şi Vasile. / Umblători, deci agenţi fiscali, erau: Ion SARAFICIAN, Vasile sin COZMA, Ion STRĂJAC, Grigoraş STĂNISLAV, Georgii şi Ion ZAMĂ. / Scutelnici stărosteşti erau: Postolachi spoiangiu, Vasile BOTEZAT, Neculaiu olar, Georgii pitar, Iuz olar, evreu botezat, Pavel butnar, Lupul sin ego, Macsin grădinar, Mihaiu vizitiu, şi Iacob botezat. / Ruşii starostelui HERESCU, deci iobagii fratelui episcopului de Rădăuţi, erau: Iacob, Vasile, Ştefan VOIOKU, Pavel, Hrisco, Pricop LEKO, Vasile MELNIK, Mateiu grădinar, Vasile grădinar, Ştefan grădinar şi Ivan rusul. / Călăraşi şi căruţaşi erau: Vasile LOMOŞ, Vasile ciobotar, Simion rus, Marcul rus, Milul rus, Andrei rus şi Petre rus. / Scutelnicii paharnicului LINBO erau: Acsinti grădinar, Sain zet Georgii, Sandul butnar, Georgii DIODIU şi Constandin. / Jidovul din Roşişa era Herşcul jidov orândar. / Preoţi erau: popa Grigoraş, popa Iordache şi dascălul NIŢUL. / Mazilii şi ruptaşi anilor 1772-1773 erau: Ianăş căpitan, mazil, Lazor sin grecului, ruptaş, Vasile, brat ego, ruptaş, Costandin brat ego, ruptaş, Gavril zet grecului, ruptaş, şi Georgii mătăsar, ruptaş.

1774: „Acest suburbiu era, în 1774, sat şi avea 11 familii (În 1776, 146 familii, şi anume 5 Mazili, 2 preoţi, 113 ţărani, 5 umblători, 1 Arnăut, 20 barani. În 1779, avea 204 familii; în 1784, 223). / Aşezat în partea sud-vestică, de la Cernăuţi, culminează, spre nord-vest, în dealul Cecinei (Ţeţinei). / Cetăţuia Cecina e zidită cam între anii 1211-1259, de cavalerii ordinului german Ioaniţi. / Cu privire la Cecina, care e, acuma, numai o ruină, sunt următoarele de observat: / Într-un uric de pe timpul lui Vodă Ştefan (1395), se face amintire de Kieşin şi Chmielov; în altul (1400), de pe timpul lui Ivaşcu, fiul lui Petru, fratele lui Vodă Roman, pe când domnea în Polonia regele polon Iagello, de ţărişoara Sepin; într-un contract, din 15 Marte 1412, încheiat între împăratul Sigismund şi regele Iagello, de Kieşin şi Chmielov, de pe pământul Scepin sau Sepin, dintre Nistru, Prut şi pârâul Potocin; în 1433, pe timpul lui Vodă Ştefan, fiul lui Alexandru cel Bun, şi Iagello, de Sepin, cu cetăţile Cerun şi Chmielov; se mai spune că zestrea Mariei, văduvă după Ilie, se extindea asupra oraşului Siret, a altor sate şi asupra cetăţilor Chocim şi Ceciury (uric de la Vodă Petru Aron, 26 Iunie 1456). După unii, se înţelege, sub Kieşin, Cerun şi Ceciury, Cecina. / Prin secolul al XV-lea, se vorbeşte, în unele urice, de un târg Cecina şi de ţinutul ei. / În alt loc, se spune aşa: / Numele Cernăuţi exista, ce-i drept, dară pe locul ce era aşezat pe partea stângă a Prutului, în regiunea Jucichei-noi (Genesauca). / Pe teritoriul Cernăuţilor, însă, era un târg, Cecina, care se extindea împrejurul dealului cu acelaşi nume. / Pe deal, sta, înainte de năvala Mongolilor, o cetăţuie, zidită de cavalerii ordinului german (între 1211-1227). Dară şi târgul, şi Cetăţuia, au fost nimicite prin Mongoli. / Abia prin principele Bogdan şi Românii lui din Ardeal (1349) a început, în ţară, o viaţă nouă. Sub urmaşul lui, Petru Muşat, s-a încheiat un contract cu Vladislau Iagello (1388), în urma căruia deveni Pocuţia o parte a Moldovei. / Prin câştigul acesta, era necesară şi o dezvoltare militară mai intensivă. Sprijinul acestei dezvoltări militare

erau cetăţuele ce erau aşezate la locuri corespunzătoare. Un astfel de loc corespunzător era şi dealul Cecinei. / Între anii 1389 şi 1404, trebuie, acum, să fi existat cetăţuia Cecina. / Noi ştim, dintr-un uric din 1404, în care se aminteşte un anumit Chotco, căpitan al cetăţuiei. Împrejurul cetăţuiei, întăriturii acesteia, se aşezară mulţi şi formară un târg (oraş). Târgul se lăţi aşa de tare şi ajunse la o aşa însemnătate de mare, încât deveni centru cercului (ţinutului), numit tot Cecina (1433). / Împrejurul târgului acestuia, se născură alte târguri mai mici şi sate. La acestea din urmă, se numărau, în 1434, şi Şubraneţul, şi Văscăuţul. / În 1434, a fost ţinutul Cecinei împreunat cu provincia Şipeniţului, pe care a predat-o Voievodul Ilie, dimpreună cu ţinutul Chotinului şi al Chmielnovului, Polonilor. Puţin după aceea, pe timpul lui Ştefan II, au fost cele trei ţinuturi reîntoarse Moldovei. / Cu toate acestea, ele formau, prin un timp, deşi scurt, o parte separată a acestei ţări. / În 1444, oferi Mariuca, soţia Principelui Moldovei Ilie, aceste trei ţinuturi Polonilor, sub condiţie ca, dacă i s-ar reîntoarce istui din urmă posesiunile sale, ce erau în mâna lor. / Cea de pe urmă dată se face amintire de târgul Cecina în 1456. / Cum s-a nimicit târgul acesta, prin care catastrofă, nu se ştie, cam deodată, din actele existente. / De la 1457, a devenit Cernăuţul oraş districtual. / Aşa merge vorba istorică despre această cetăţue, despre aceste ruini, căci numai ruini se mai văd. Poate, cu timpul, se va lăţi mai multă lumină despre acest loc istoric de tot interesant, după părerea mea, pentru că însuşi numele lui e o urmă de nume de Români. / Numele Cecina, în sine însuşi, e un nume interesant. / Partea spre amiază-zi a Roşei e aşezată, în parte, pe vale şi pârâu, parte pe un deal, ce se cheamă „pe Stâncă"; nu departe de aici, se aflã şi o poiană, numită „Poiana roşă". De ce „roşă"? Se vede că, cu locul acesta, precum şi cu alte mii de locuri din Bucovina, stau în legătură multe legende istorice şi de interes general, cari, pe-ncetul, cu timpul, se vor descoperi şi destăinui în faţa lumii de unii bărbaţi iubitori de adevărul istoric şi naţia română. / Poiana Roşă e întreruptă de unele râpe şi gropi. Pe Stâncă, lipseşte o şcoală; ea-i încă o necesitate indispensabilă, pe aceste locuri, pentru Români. / Biserica din Roşa e făcută din lemn, în 1768, de Constantin Ianoş, Constantin şi Lazăr Grecu, Stanislau Grigoraş, Ion şi Vasile Zama. / În 1833, a fost ea reparată. E veche, afumată, neagră şi mică, de nu poţi ceti evanghelia în uşile împărăteşti. / Acuma se zideşte, dar tare încet, o biserică nouă, mândră pe dinafară, nu tocmai spaţioasă, cu cinci turnuri, din cărămidă. Fereştrile îs tare înguste şi numai puţină lumină va putea străbate înuntru. Planul bisericii e, după părerea unora, nu prea corespunzător. Bine ar fi dacă, la întreprinderi de zidiri noi bisericeşti, s-ar constitui, totdeauna, un comitet ortodox constatator, din cei mai experţi şi mai oneşti bărbaţi, aleşi de Consistor, ca să supravegheze exoperarea de zidiri bisericeşti, ca să procure cele mai bune şi mai practice planuri pentru biserici noi, ca să se ocupe cu alegerea celui mai bun şi mai vârtos material: pietre, cărămidă, care să inspecţioneze până şi efeptuirea picturii etc. Pentru biserica din Roşa ar fi fost cel mai bun plan cel al biserici Sfânta Parascheva din Cernăuţi. / În Roşa îs două şcoli: una cam la mijloc şi alta lângă Ţeţina, pe unde se află şi multe case româneşti. / Şcoala de la mijloc e de 4 clase. La ea umblau, în 1894: 143 Români, 3 Ruteni, 154 Germani, 2 Slovaci. Românii ar putea să fie mai mulţi, dar, deoarece e conducător un străin!... / Anul fundării, 1816. / Şcoala din Ţeţina (Roş) e de 2 clase. La ea umblau, în 1894: 146 Români, 9 Germani. / Anul fundării. 1891. / În întreg suburbiul ar trebui să fie trei cabinete de cetire, dar există numai unul, „Cecina" (Ţeţina). Prezidentul lui e preotul Grigorie Hostiuc. Mai este şi o Societate a „Doamnelor Române". Prezidenta ei e doamna preoteasă Maria Hostiuc, de acolo, din loc"[712].

1891: Volumul 17, nota 175, pagina 183 (Mari descoperiri, legături, monede). „Profesorul conservator Romstorfer a raportat Comisiei Centrale că, în suburbia Roşa, din Cernăuţi, a fost găsită, în 1887, când s-a săpat un iaz, la o adâncime medie de 3 metri, o

[712] Patria, Anul III, Nr. 291, Nr. 292, Nr. 293, Nr. 294, 295, 297, 299, 301, 304, 306, începând cu ziua de 30 Iunie / 12 Iulie 1899

greutate elipsoidă, de 4 cm lungime, 3,5 cm grosime, din lut ars roşu. Acolo ar putea fi descoperite şi resturi de copaci, și ceramică arsă”[713].

1901: Însoţirea rurală românească, în sistem Raiffeisen, s-a înfiinţat în anul 1901, pentru Roşa şi Mănăstirişte, cu 308 coroane depuse şi 600 coroane subvenţie de la Comitetul Ţării. Director al băncii rurale româneşti era Petru Popescul, Nicolai Besplitnei era vicepreşedinte, iar Michail de Galer îndeplinea atribuţiuni de casier.

1906: „La alegerile din Roşişa pentru consiliul comunal al capitalei Cernăuţ, care au avut loc Joi, 20 decembrie 1906, a fost ales germanul I. Ludwar, cu 221 voturi, contra candidatului român M. Scalat, care a rămas, cu 107 voturi, în minoritate. Cu tot resultatul acesta nefavorabil, ne bucurăm, căci am constatat, pentru prima dată, o solidaritate, până acuma la românii noştri încă necunoscută. Deie Domnul ca aceasta să fie de bun augur pentru luptele electorale din viitor”[714].

1907: „Cabinetul de lectură în Roşa aranjează, Duminecă, în 30 Iunie stil nou 1907, o petrecere poporală cu teatru, dans şi cântări cu cor de plugari. Scopul acestei petreceri este înfiinţarea unei Case Naţionale. Intrarea de persoană: 40 bani. Localităţile petrecerii sunt la cantorul Vasile Ostafi. Poporul plin de un dor şi cultură naţională să adresează inteligenţei de la oraş ca să ia parte în număr cât se poate de mare”[715].

1907: „Cabinetul de lectură „Ţeţina” în Roşa a aranjat, Duminică în, 30 iunie 1907 stil nou, o petrecere poporală, în localităţile dlui cantor Vasile Ostafi. La petrecerea aceasta au participat, afară de un număr însemnat de săteni, şi multă inteligenţă. S-au observat, între alţii, şi reprezentanţii societăţilor „Dacia”, „Bucovina”, „Junimea” şi al Cabinetului de lectură „Lumina” din Clocucica, în frunte cu dl învățător G. Ucraineţ. Suprasolviri au plătit următorii domni şi doamne: învățător Besplitnec 2 coroane, doamna Besplitnec 1 coroană, Berculean 2 coroane, Sfinția Sa N. Boca 2 coroane, familia D. Bucevschi 5 coroane, familia M. Cantimir 2 coroane, familia D. Clain 1 coroană 40 bani, M. Cerches 1 coroană, N. Cerches 1 coroană, Cojocariu 1 coroană, M. Constantinovici 1 coroană, Coştiuşco 1 coroană, D. Chisiliţa 1 coroană, familia Cuciurean 1 coroană, familia Comoroşan 2 coroane, N. Fochi 1 coroană, Feldoreanu 1 coroană, Sfinția Sa Gr. Hostiuc 2 coroane, M. Isopesco 1 coroană, Margineanu 1 coroană, Marcu 1 coroană, Mihalescul 1 coroană, V. Moraraş 1 coroană, familia Ostafi 1 coroană, Onciul 2 coroane, Paladiuc 1 coroană, Pascariu 2 coroane, Sfinția Sa Z. Percec 5 coroane, G. Pinţinţan 1 coroană, G. Piteiu 1 coroană, D. Piteiu 1 coroană, Dr. O. Popescul 1 coroană, Popovici 1 coroană, familia Reus 3 coroane 40 bani, Teofil Rus 1 coroană, Suşinschi 1 coroană, C. Ungurean 3 coroane, Alexandru Ursul 1 coroană, I. Ursul 1 coroană, Voloşciuc 1 coroană, Oct. Voronca 1 coroană, familia Voronca, împreună cu oaspeţii, 7 coroane 50 bani, familia I. Zamă 2 coroană. Afară de aceasta, au suprasolvit mulţi câte 80, 60 şi cîte 50 bani. Pentru faptele acestea mărinimoase, exprimă comitetul susnumitei societăţi tuturor donatorilor mulţămita cea mai profundă. Totodată se mulţămeşte tuturor domnilor şi domnişoarelor, care s-au jertfit pentru reprezentarea piesei teatrale „Nunta ţărănească”. & Pentru comitet: D. Piteiu, prezident, A. Zamă, secretar”[716].

---

713 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
714 *Apărarea Națională*, Nr. 23, Anul I, duminică 23 decembrie stil nou 1906, p. 3
715 *Apărarea Națională,* Nr. 44, Anul II, duminică 16 iunie stil nou 1907, p. 3
716 *Apărarea Națională*, Nr. 53 și 54, Anul II, duminică 28 iulie stil nou 1907, p. 5

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Roşa** sau **Roşişea**, mahala a oraşului Cernăuţi, având încă cătunele Stânca, Poiana Roşie, Cecina (Ţiţina) Ceru şi Huc, formează o fracţiune comunală cu o parohie specială. Are 6.500 locuitori, din care jumătate sunt români băştinaşi, ce locuiesc mai mult în zisele cătune, şi colonişti germani, aduşi de administraţia austriacă, la 1782, din regiunile Rinului. Locuitorii români sunt de religie ortodoxă şi se ocupă cu plugăritul, cu grădinăria şi parte şi cu exploatarea carierelor de piatră, aflătoare sub dealul Cecinei (Stânca). Coloniştii germani sunt agricultori vestiţi, cultivatori de cai, dar se ocupă de asemenea cu grădinăritul şi, în timpul verii, practică şi meseria de meşteri zidari, lucrând în Rusia şi România învecinată. Are o şcoală populară, cu 6 clase (deci, 180 şcolari – n. n.), pentru băieţi, şi una de 4 clase, pentru fele. Biserica veche gr. or., cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril", a fost clădită de mazilii Constantin Ianoş, Lazăr Grecu şi Stanislav Grigoraş, iar la 1887 a fost înlocuită printr-o clădire nouă foarte frumoasă. Aci se află şi o cazarmă mare de cavalerie. Suburbia posedă 111 hectare pământ arabil, 610 hectare fânaţuri, 192 hectare grădini, 356 hectare imaşuri şi 427 hectare pădure foarte frumoasă, cu o carieră vestită de piatră, sub poalele muntelui Cecina. Ca animale domestice, se găsesc în Roşa 518 cai, 1.696 vite cornute, 219 oi, 519 porci şi 182 de stupi de albine"[717].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Infanteristul **Lazar Cernuşca**, Roşa, Regimentul 22 Infanterie, mort"[718]; „Sergentul **Vasile Scripcar**, Roşa, Regimentul 22, rănit"[719]; „Infanteristul **George Hubeni**, Roşa, Regimentul 80, rănit"[720]; „**Martin a lui Martin Gerber**, născut la 1881, în **Roşa** a fost înrolat, cu prilejul mobilizării generale, în Regimentul 41 Infanterie şi a plecat la război. La 23 August, a luat parte la lupta de lângă Rarancea, unde să fi murit, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Elisavetei Gerber, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut / Tribunalul Cernăuţi, Secţia VIII, la 11 Iunie 1919"[721]; „**Iosif Rach** a lui Wenzel, născut în anul 1899, în **Cernăuţi**, a fost dus de Ruşi, în Octombrie 1917, cu prilejul retragerii lor, dimpreună cu mai mulţi locuitori din Roşa, în Rusia. În localitatea Gogolina s-a îmbolnăvit şi să fi murit în Octombrie 1917, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Wenzel Rach, procedura pentru adeverirea morţii"[722]; „**George a lui George Moraraş**, născut în 1880, din **Roşa**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul 22 Infanterie. În toamna anului 1914, a căzut prizonier la ruşi şi ajunse în lagărul de prizonieri din Tomsk şi apoi ca lucrător într-o fabrică în Zemskij Zawod, gubernia Ufa. Acolo ar fi murit, la 12 noiembrie 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soţiei sale, Zoica Moraraş, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[723]; „**Ion a lui Lorenz Leugner**, din **Roşa,** născut în 1877, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la Regimentul 22 şi luptă contra Rusiei. El ar fi murit, la 27 martie 1915, în spitalul Sadagura, fiind rănit la Dobronăuţi, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soţiei sale, Iosefa Leugner, născută Nowak, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[724]; „**Ion a lui Lorenz Leugner**, din **Roşa**, născut în 1877, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la Regimentul 22 Infanterie şi luptă contra Rusiei. El ar fi murit, la 27 martie 1917, în spital la Sadagura, fiind rănit la Dobronăuţi, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Iosefa Leugner, născută Nowak, procedura pentru stabilirea morţii celui

---

[717] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 183
[718] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[719] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
[720] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[721] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 57, Cernăuţi, în 20 August nou 1919, pp. 3 şi 4
[722] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 54, Cernăuţi în 13 August nou 1919, pp. 4 şi 5
[723] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuţi în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-9
[724] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

dispărut”[725]; „**Teodor a lui Vasile Stefaniuc**, născut la 14 ianuarie 1885, fost domiciliat în comuna Roşa, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la Batalionul de Vânători nr. 27 şi a plecat la frontul rusesc, unde ar fi picat în noiembrie sau decembrie 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Savina Stefaniuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[726]; „**Petru a lui Nicolai Vitriuc**, născut în **Roşa**, la 2 februarie 1889, a plecat, la 1 august 1914, la război şi e dispărut din martie 1915, lipsind, până în prezent, orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Vitriuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[727]; „**Constantin a lui Gheorghe Cerchez**, născut la 26 noiembrie 1883, în **Roşa**, cu ultimul domiciliu în Roşa, a luat parte, ca sergent la Regimentul 41 de Infanterie, la războiul mondial şi ar fi murit, în septembrie 1915, pe frontul rusesc. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Nicolai Cerchez, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[728]; „**Constantin a lui Gheorghe Cerchez**, născut la 26 noiembrie 1883, în **Roşa**, cu ultimul domiciliu în Roşa, a luat parte, ca sergent la Regimentul 41 de Infanterie, la războiul mondial şi ar fi murit, în septembrie 1915, pe frontul rusesc. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Nicolai Cerchez, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[729]; „**Toader a lui Constantin Moroşan**, din **Cajvana**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1919, în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ana a lui Toader Moroşan, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Josef a lui George Rubisch**, născut la 9 noiembrie 1868, în **Roşa**, a fost chemat la arme, la 1 mai 1915. De atunci, lipseşte orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Carolinei Rubisch, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[730].

SADAGURA

Înfiinţat, în **1772**, pe moşia satului Rohozna, când „toţi dregătorii ţinuturilor” au făcut „publicaţie în ţinutul său şi pre la toate zilele de tărgu cum că moşiia Rohozna este să se facă tărgu cu nume de Sadagura, după tălmăcire numelui lui baron Gardinbergu, căci Gandinbergu tălmăcindu-se pe limba rosască va să zică Sadagura” (deci, „Grădina Muntelui”), târguşorul din start evreiesc are un document de întemeiere, datat în 15 noiembrie 1796, o jalobă semnată de Nicolae Roset logofăt, de Lascarache Roset visternic, de Constantin Balş vornic, de Constantin Grecu vornic şi de Iordachi Balş, în care se istoriseşte că, „la anul 1771, în vremea celuialaltu războiu, preînalt feldmareşal Grof Rumenţov prin ordin au poruncit Divanului de atunce ca să caute un loc pentru facere banilor de aramă, fiind rănduit asupra facerii acestor bani un baron Gardinbergu… s-au trimis prin înadins şi oameni a lui baron Gardinbergu pe la fiişticare ţinut, căci oamenii aciia era poronciţi ca să aleagă locul pentru facerea banilor… (şi) au aflat loc, între Prut şi între Nistru, la moşiea Rogozna… Deci Divanul… poronci la 1772… cum că la moşiia Rogozna… este să să facă târgu, cu nume de Sadagura, după tălmăcire numelui lui baron Gardinbergu… şi ori cine va voi să margă să lăcuiască pe numita de sus moşie, la care s-au dat voe a să aduna târgu, este volnic a-ş face casă, dugheană, crâciumă şi orice altă va voi pentru alăşverişul său, învoindu-să cu stăpânul

725 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
726 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
727 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuţi 30 martie nou 1921, pp. 128-133
728 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49
729 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49
730 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

moşii, după cum să va putea aşeza cu aşezare statornică, ca să fie volnic a vinde orice fel marfi şi orice fel de băutură, atâta partea creştinească, căt şi partea jidovească”.

1774: În 1774, Sadagura avea 150 familii, în 1775, 1 popă şi 179 ţărani, printre care agricultorii evrei Greif, Runes, Fischbach, Rubel, Grauer şi Lande, iar în 1784, 113 familii.

1786: „Pentru a diminua numărul evreilor și a-i alunga, treptat, din Bucovina, generalul Enzenberg nu a găsit alte mijloace viabile, decât să le demonstreze, cât mai sus, ce prevăd legile.Administrației de stat trebuie să fie atentă ca evreii să nu aibă posibilitatea de a rambursa majorarea impozitului impus de către alți rezidenți ai districtului. Generalul Enzenberg a stabilit, şi pentru evrei, următoarele reguli: / a). Dacă o familie evreiască obţine venituri necinstite, prin confiscarea acestor şi împărţirea banilor în acest mod: o treime denunțătorului, o treime bisericii catolice și o treime aerariului. / b). Evreilor li se va interzice, pentru totdeauna, să ia sate întregi în arendă, pentru a se preveni ca locuitorii creştini să devină supușii lor. / c). Evreilor nu a li se permite să comercializeze pâinea, dulciurile și alte produse de panificaţie, deoarece acestea sunt alimente obişnuit și le tratează în mod fraudulos. / d). Evreilor li se interzice folosirea slujnicelor creştine, sub pedeapa unei amenzi de 20 florini, şi li se permite să folosească femei sub 40 de ani, în zilele de Sabat. / e). Totuși, pentru că trebuie să-şi achiziționeze prestaţiile, ei pot găsi taverne pentru a vinde vin, bere, alcool, astfel ca, în viitor, să se poată arenda; să păstrezi și băcăniile, și comerţul cu vite și să plătească, în conformitate cu secțiunea 8, 15 procente din câştig. / f). Principalele autorităţi din Cernăuţi li se vor supune şi cahalii din Suceava, Siret, Sadagura şi Vijniţa, deşi mențin un judecător al evreilor, iar împreună cu rabinul și meseriaş evreu prezintă facturile către administrația de stat, pentru inspecție. / g). Toate contractele, notele, testamentele etc. Vor fi invalidate, dacă nu vor fi confirmate de biroul de stat. / h). Evreilor cerșetori nu trebuie să li se permită accesul în nici un loc, ei fiind pedepsiţi cu amenzi de 3 ducați, care trebuie să fie plătiți de cei la care se află evreul. Evreii străni, pe de altă parte, trebuie să utilizeze autorizaţii de la administrație, după care să plătească, în fiecare zi, câte 30 kr. Fără autorizaţie, oricine va plăti câte un ducat pentru o zi. Pentru evreii care se află aici din 1769, urmează: / 1). Delegaţii unei comisii vor cerceta fiecare familie evreiască, pentru a vedea dacă s-au așezat înainte de ocupaţia rusească sau dacă au intrat în țară odată cu ruşii. Dacă familia care a venit este bogată și desfăşoară un comerț atractiv, poate rămâne și va primi o scrisoare de protecție de la biroul funciar. Numărul de evrei noi, care ar putea rămâne în acest mod, nu trebuie să treacă de 12 familii. / 2). În ceea ce privește micul comerț cu făină, legumele etc., acesta poate fi practicatdoar de către vechii evrei, câţi vor fi necesari, dar maxim în jur de 16 la număr. / 3). Acei evrei care, în 1776 și 1777, au dobândit sau au construit case înainte de interdicția construcţiilor sau au inițiat contracte cu comunităților satului, au acționat, în consecință, împotriva legii și statul le oferă un termen de 3 luni pentru a-şi vinde bunurile respective. / 4). Satele aflate în arendă nu pot fi arendate altor evrei, ci doar creştinilor sau returnate proprietarului. / 5). Evreii, pe de altă parte, care au început să vândă în cârciume sau tarabe luate în arendă, cu contracte şi plăţi în avans pe câţiva ani, pot lăsa această arendă evreilor rămași, pentru o perioadă contractuală limitată, dacă nu altora. / 6). Pentru ca evreii bucovineni să poată fi recunoscuți de toată lumea și diferenţiaţi de cei care se strecoară în ţară, ei ar trebui obligată să poarte o bandă, largă de două degete, în jurul pălăriei sau a cuşmei. În măsura în care altcineva foloseşte acest simbol, el ar trebui să lucreze, în folosul comunităţii, timp de 12 luni sau să plătească o amendă de 10 ducați“[731].

[731] Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, menţionează Sadagura în contextul drumurilor „1). De la Cernăuţi şi partea austriacă a Moldovei, la cetatea Hotin, 5 mile. De la Cernăuţi, peste Sadagura, la satul Rarancea. De aici, duc două drumuri la satul Şirăuţi (în raiaua Hotinului), unde se împreună din nou; unul duce prin Răchitna şi Săncăuţi, altul prin Toporăuţi (încă tot în Bucovina) şi următoarele localităţi din raia: Colincăuţi, Grozinţi, Şilăuţi, Mălinţi, Clişcăuţi şi Zaroşeni. De la Şirăuţi, duce acest drum, prin Necăbăuţi, pe la creasta unui deal, la Hotin; primul este mai scurt, dar mai rău. / 2). De la Cernăuţi, la Mohilan, în Rusia; drumul acesta duce, prin Sadagura, la Boian; aici se afla vama austriacă şi carantina. De la Boian, la Noua Suliţă, primul – sat moldovenesc, al doilea – rusesc, şi, de aici, pe malul stâng al Prutului, prin localităţile Tărăsăuţi, Vancicăuţi, Coşuleni şi Zălucia, la Podu Lipcani; apoi, prin Glina, Bilavăţ, pe la târgul Bricani, prin satele Tribăşiţi, Corestăuţi, Hodorăuţi, Ocniţa, Lipnic, Gârbova şi Otaci, unde se trece Nistrul, pe un pod, duce un drum bun la Mohilău”[732].

1800: În 3 septembrie 1800, băneasa Paraschiva Sturza da în arendă armenilor Iacob şi Axenti Șimonovici „a treia parte din tot hotarul Rohoznei, care se numeşte cu nume nou, Sadagura”.

În **1841**, „Sadagura are o mare comunitate israelită. Firea, portul şi traiul Evreilor din acest oraş se aseamănă cu a celor din Galiţia, nu avem, dar, nimic de adăugat asupra acestor puncte; atâta numai că Sadagura a devenit mai remarcabilă de când cunoscutul ţadic (rabin taumaturg) din Risan, reb Isrulke, şi-a fixat acolo credinţa, în urma izgonirii sale din Rusia. Traiul său particular şi pompos, mai mult princiar decât rabinic, curtea sa chasidică şi suita sa numeroasă, care-l ascultă orbeşte, i-au prilejuit lui şi la ai săi, din Rusia, cele mai nenorocite urmări, pe care nu le expun aici, din cauza mulţimii lor. Să sperăm că va duce alt trai, pe teritoriul austriac. / Alegerea acestui târg a fost, de altminteri, fericită. Neguţătorii de vite, mai toţi din Basarabia învecinată, nu vor lipsi, desigur, să se pună în bună înţelegere cu rebe, când vor veni acolo, cu tovarăşii lor patrupezi, atât spre a obţine un iarmaroc bănos, cât şi spre a-i arăta mulţumirea materială, în urma unor treburi bune, făcute la iarmaroc. Dar şi oraşul a câştigat mult, prin această alegere, căci afluenţa enormă a oamenilor, care peregrinează spre acest oraş, trage după sine o consumaţie mai mare de produse de hrană şi, prin urmare, un schimb mai mare de bani. Mai presus de toate, va lua un avânt rachiul, apa vie spirituală, care constituie principiul vivificător, din al oricărei aglomerări chasidice; el va însufleţi foarte viaţa cârciumarilor din Sadagura, va spori veniturile boiereşti, acele ale rachierilor, velniţelor şi ale tuturor neguţătorilor de rachiu din împrejurime (Consumaţia cea mare de rachiu, care este în conexiune cu petrecerea unui ţadic în orice localitate, face ca moşierii creştini să-şi pună, foarte des, toată influenţa în joc, spre a obţine ca un ţadic să-şi stabilească cvartirul în târguşorul lor, tot aşa cum ar insista pentru stabilirea unei garnizoane. Ba îl ocrotesc pe el şi pe chasidimii lui, făgăduindu-i să-l apere la orice ocazie. De aici, se vede izvorul curăţel, căruia chasidismul îşi datorează continuitatea existenţei)”[733].

1843: „28 septembrie: Cernăuţi este un oraș plăcut, cu străzi largi, bine aerisite și curate. Casele au, în general, două sau trei etaje și există cazărmi și alte clădiri publice. Majoritatea denumirilor de magazine erau poloneze. Locul pieței este un pătrat larg, având o latură căptușită cu tarabe sau magazine mobile, și, la mijloc, o cruce mare, cu o statuie a Fecioarei, așezată la poalele acesteia, ținând în brațe trupul mort al Mântuitorului, cu capul împodobit cu douăsprezece stele, și doi îngeri în partea ei. O stradă largă duce, de la piață, pe

[732] *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
[733] Barasch, Iulius, *Evreii în Bucovina*, Gazeta Bucovinei, Anul IV, nr. 45, Joi 9/21 Iunie 1894, pp. 1

o stradă cu pantă abruptă, din vârful căreia se vede râul Prut, care șerpuiește prin câmpia de jos, cu un târguşor, în partea opusă a malului, numit Sadagura, în care locuiesc mulți evrei. În această stradă este, din nou, o figură a Mântuitorului de pe Cruce, iar Fecioara, stând sub ea, cu o sabie care îi străpunge inima, cu referire la Luca II. 35. Poziţia orașului este frumoasă și curată, pe vârful unei înălțimi considerabile, privind spre râul vecin și înconjurat de câmpii fertile din toate părțile. / Sunt aici 3.000 de evrei, cu opt sinagogi, dintre care doar trei sunt mari. Pe acestea trei le-am vizitat, fiind toate sub acoperișul unui mare edificiu. Congregația se afla în rugăciune, când am intrat, dar părea să aibă un sentiment de devotament mic, pentru că, în curând, câte un grup s-a adunat în jurul fiecăruia dintre noi, în diferite părți ale sinagogii. Spunând celor din jurul nostru: „Am fost la Ierusalim", ei au fost imediat interesați și au întrebat: „Sunt evreii acolo, ca evreii aici?". Am spus: „Sunt, dar toți pot vorbi ebraică". Ei au răspuns: „Nimeni, aici, nu poate vorbi ebraică, cu excepția rabinului". „Vă așteptați să vă întoarceți vreodată pe propriul vostru pământ?". „Sperăm pentru asta în fiecare zi". Le-am spus: „Noi, creştinii, căutăm a doua venire a lui Mesia, în fiecare zi". Iar ei au răspuns: „Ce Mesia? Mesia, fiul luiIosif?". Acest lucru ne-a determinat să spunem despre singurul Mântuitor, care este înălțat să dea pocăință lui Israel și iertarea păcatelor. Le-am spus cum creştinii din țara noastră i-au iubit pe evrei. Răspunsul lor a fost: „Aici, nimeni nu iubeşte evreii". Întâmplarea aceasta a avut loc în cea mai mare sinagogă din Cernăuţi. În celelalte două, care aparţineau Chasidimului, închinătorii erau mult mai implicaţi în rugăciunile lor și mai zgomotoşi și vehemenţi în strigătele lor. Când plecam, unul dintre ei a venit după noi, să ne întrebe: „Cât din zidul Templului de la Ierusalim era încă în picioare, cât de înalt și cât de lat era?". Același evreu a întrebat dacă am văzut Hebron și dacă se știe peștera din Machpelah. / Evreii de aici sunt foarte ignoranți. Tinerii lor nu au învățat să înțeleagă ebraica, ci doar să o citească, deși mulți își trimit copiii la academiile publice, unde sunt învățați limba latină și germana. Unii au renunțat la credința lor în Talmud; și mulți sunt atât de nepăsători, încât ajung la sinagogă doar în ziua ispășirii. Evreul pe care l-am angajat ca ghid al nostru prin oraș (pentru că am angajat intenționat un evreu, la toate aceste ocazii) a spus că el a crezut Scripturile Vechiului Testament, dar nu a crezut deloc într-un Mesia. Adevărul este că mulți dintre ei sunt atât de ignoranți faţă de adevărata Scriptură, încât ei consideră că doctrina unui Mesia este una dintre tradițiile rabinilor lor și nu o promisiune a lui Moise și a profeților. Vederea israeliţilor, în această regiune, nu poate să nu întristeze inima celor care îi iubesc. „Iată, spun ei, oasele noastre sunt uscate, speranța noastră este pierdută". / Am părăsit orașul, într-o trăsură excelentă, asemănătoare celor englezești cu arcuri, aparținând hotelului, care ne-a pus la dispoziţie și un vizitiu, pentru a ne duce la Tarnopol. Depăşind un convoi de prizonieri în lanţuri, care erau duşi la muncă, am traversat, curând, Prutul, pe un lung pod de lemn și, privind înapoi, am zărit priveliște plăcută a orașului, pe înălțime, înconjurat de sălcii și plopi. De asemenea, malurile râului erau îmbrăcate din abundență cu sălcii. Câmpurile erau plate, dar păreau fertile, multe dintre ele fiind cultivate cu planta numită *retskcy,* care are o tulpină de un maro roșiatic fin, înfrumuseţând lanurile. Barierele de taxare a drumului sunt toate după acelaşi model, constând dintr-o bară lungă, care se întinde de la o parte, la alta, al cărui capăt este făcut să se ridice în sus, la apropierea unei căruțe, cu o greutate grea la cealaltă extremitate"[734].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau

[734] Bonar, Andrew A.; M'Cheyne, R. M., *Narrative of a Visit to the Holy Land,* Chapter VIII, Austrian Poland, Edinburg 1878, pp. 427-432

Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[735].

1876: „Mesia din Sadagura. Mai multe vapoare cu aburi conectează Odessa la Constantinopol. Din Odessa, o cursă rapidă, jumătate pe calea ferată, jumătate cu trăsuri de poştă, ne-a adus la Balta, în provincia Bucovinei (în realitate, la Bălţi, în Basarabia – n. n.), care a fost separată de Moldova în 1775, pentru a fi anexată Austriei. Orașul principal al Bucovinei este Cernăuţi, căruia i s-a adăugat, de mult timp, o cale ferată către Leopol (Lemberg) și Cracovia. Cernăuţi este un oraş plăcut, situat pe un deal, deasupra Prutului. În unele cartiere, mari zone nedezvoltate sunt înconjurate de scânduri, așezate orizontal, una, deasupra celeilalte. Evreii sunt acolo în număr mare; de obicei stau în pieţe, urmărind oportunitatea amestecării într-o aventură: *quoe-rens quem devoret*. În costumul lor negru, arată ca niște ciori. / La Sadagura, un târg de lângă Cernăuţi, aflat pe un pământ al boierului Moustaza, locuieşte una dintre acele familii mesianice atât de venerate de evrei și care cred că își au originea în David. Isrofka (reb Isrulche din Risan – n. n.) este numele familiei stabilite în Sadagura[736], care provine din Podolia. Bunicul actualului șef locuia în Rusia; acolo, îmbogățit de darurile voluntare ale compatrioților săi, s-a lăsat inflamat de acea vanitate, care a pierdut atât de des pe evreii prosperi; a etalat un lux princiar şi întreţinea, după obiceiul nobililor polonezi, o gardă de douăzeci de cazaci, care-i escortau trăsura. În această frumoasă afișare, într-o zi cu ghinion, în calea lui Isrofka a apărut împăratul Nicolae, care nu a găsit lucrul acesta pe gustul său și a poruncit să fie închis mesia sau profetul în închisoarea din Kiew... Suveranul nu mizase pe puterea aurului și pe intervenția și mai puternică a acelui tip de francmasonerie care protejează, pretutindeni, izraeliții. / Aşa că Isrofka a scăpat de Kiew și s-a refugiat în Bucovina. O cerere de extrădare a fost ineficientă, din aceleași motive care au deschis închisorile ruse în captivitate: doisprezece ţărani din Bucovina au afirmat, sub jurământ, că Isrofka era originar din Sadagura și, prin urmare, un cetăţean austriac, şi, de aceea, nu e permisă extrădare. Familia Isrofka a trăit paşnic în Sadagura, şi continuă să primească omagiul și darurile unei mulţimi de evrei, în special a celor care trăiesc în ţările slave. Această liniște, însă, a fost tulburată, o clipă, în timpul domniei sau pontificat (nu știu ce să spun) predecesorului actualului Isrofka. Monede contrafăcute fuseseră introduse în casa lui, iar el a fost acuzat că le-a fabricat și aruncat în închisoare. Emoție mare în lumea evreiască! Era să-l livreze pe acuzat, dar s-a recunoscut, curând, că era imposibil să recurgă la mijloacele care i-au deschis bunicului porțile închisorii de la Kiew: magistratul care era însărcinat să dea efect instrucțiunii nu era nici coruptibil, nici intimidat. Aventura urma să-și urmeze cursul: cine ar putea anticipa rezultatul? Influențe foarte puternice au acționat apoi la Viena, iar judecătorul incoruptibil a fost promovat la un rang superior, care l-a privat de instrucţiuni suplimentare. Sub succesorul său, Isrofka a fost respinsă din urmărire penală pentru lipsa probelor. Conform opiniei unor persoane imparţiale, opinie confirmată de afirmațiile mai multor persoane, pe care le-am consultat ancheta, se pare că Isrofka nu a fost personal vinovat. El fusese victima unor uneltiri secrete ale cunoștințelor sale sau ale

[735] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[736] „Sadagura a devenit mai remarcabilă de când cunoscutul ţadic (rabin taumatorg) din Risan, reb Isrulche, şi-a fixat acolo credinţa, în urma izgonirii sale din Rusia. Traiul său particular pompos, mai mult princiar decât rabinic, curtea sa chasidică şi suita numeroasă, care-l asculta orbeşte, i-au prilejuit lui şi la ai săi din Rusia cele mai nenorocite urmări, pe care nu le expun aici, din cauza mulţii lor” – scria evreul vienez Iulius Barasch, după ce a vizitat Sadagura, în 1842, notele lui de călătorie fiind publicate, pentru prima dată, în *Allgemeine Zeitung des Iudenthum's*, între anii 1843-1846. Eu le-am aflat, traduse în română, în *Gazeta Bucovinei*, Anul IV, nr. 45, joi 9/21 iunie 1894, pp. 1, 2.

prejudecăților publice, dacă nu cumva a unuia dintre acele înscenări odioase, la care evreii erau prea des expuși în mai toate țările”[737].

În **1890**, târguşorul Sadagura, ajuns deja un conglomerat interetnic, avea 5.016 locuitori, primar fiind Ignatie Parolla. Târguşorul avea renumele unui centru cultural, printre învăţători numărându-se Carol Schorsch, Ilie Maier, Isidor Ostapovici, Leonhart Piotrowski, Efraim Seidner, Ioana Ilniţca, Ştefania Okuniewska, Maria Gellert şi Ana Behr. / Ortodoxia era reprezentată în târguşor de parohul Constantin Michitovici şi de cantorul bisericesc Mihai Albota.

1899: „**Numiri**, în ceea ce privește **judecătorii regionali**: Ernst Mandyczewski, din Dorna Watra, pentru Suceava... Cornel Kisselitza din Suceava, acolo... Dr. Emanuel Dresdner, din Cernăuţi, acolo... judecătorul de district Emil Orobko, din Sadagura, pentru Cernăuţi... Emil Prokopovici, din Suceava, în Suceava... judecătorul de district Elias Dan, din Coţman, în Suceava. / Cu privire la judecătorii regionali în calitate de judecător de district: Julian Curkowski, din Sadagura, în Zastavna, Simeon Wydyniwski, din Sorojineţ, în Dorna Watra, Elias Semaca, în Cernăuţi, din Solca... Hippolyt Calindescu, din Rădăuţi, în Dorna Vatra, Johann Stefanoeicz, în Cernăuţi, din Vijniţa, Emil Tomorug, în Dorna Watra, din Sadagura şi Georg Tarnawski, în Suceava, din Coţman“[738].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Sadagura**, târg, situat pe malul drept al pârâului Moşcov; se găseşte în proxima apropiare a Cemăuţului, de care este despărţit numai de apa Prutului. Are o suprafaţă de 1,41 km pătraţi, cu 571 de case şi 5.000 de locuitori, în majoritate evrei, care îşi au aci centrul lor religios, rabinatul vestit al Sadagurei, fiind rabinul de aci capul nu numai al evreilor din Bucovina, dar şi al celor din ţările mărginaşe: Polonia, Basarabia şi Moldova. Pe lângă templul cel mare, cu şcoala sa specială şi alte câteva sinagogi, târgul mai are o biserică catolică şi una ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Sadagura, fiind centrul ocolului judecătoresc cu acelaşi nume, are deci o judecătorie, oficiu telegrafo-poştal, perceptorie, două şcoli de câte patru clase pentru băieţi şi fete şi alte instituţiuni mai mici. Târgul este străbătut de drumul principal, ce duce la hotarul româno-rus şi de linia ferată locală Cernăuţi – Noua-Suliţa, având haltă la marginea târgului. Sadagura, ca numire, este traducerea slavă a numelui propiu ce-l purta generalul rus, care a fondat, în acest loc, pe la 1770, o monetărie, aducând colonişti germani. Acest general, Paul Gartenberg, este iniţiatorul acelor monete de aramă moldovene-rusești, ce se găsesc astăzi încă în multe locuri, şi serveau, în timpul ocupaţiunei ruse şi cîtva timp încă după luarea Bucovinei de către austrieci, ca bani de valoare comună. După desfiinţarea monetăriei, coloniştii s-au împrăştiat, rămânând ca localitatea să se dezvolte mai târziu, mai ales pe urma intereselor religioase ale rabinatului sus pomenit. Tot aci îşi are reşedinţa sa şi familia boierească din Bucovina baron Mustaţă. După ultima statistică, comuna Sadagura posedă 58 hectare de pământ arabil, 10 hectare şi jumătae fânaţuri, 46 hectare grădini, 118 hectare imaşuri şi 3,64 hectare pădure. Se găsesc şi 221 cai, 89 vite cornute, 300 porci şi 34 stupi de albine. **Sadagura, moşie**, cu adiministraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 0,57 kmp; populaţia: 200 locuitori, izraeliţi şi ruteni; români numai 6”[739].

1911: „Muzica, pe care o găsești pretutindeni în Austria, o întâlneşti şi aici la fel de des, iar gazda noastră era un iubitor de artă și de muzică și un cunoscător în domeniul menajului și al gătitului; unul dintre hobby-urile sale a fost colectarea de lucrări vechi de

---

[737] D’Avril, Adolphe, *De Paris a l’Ille des Serpents*, Chapitre VIII / La Boukovine, Paris 1876, pp. 117-145
[738] *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, pp. 255, 256
[739] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 189

aramă ale caselor evreiești și ale celor ceremoniale, obținând o colecție remarcabilă. Fiica ei vorbea bine engleza, iar noi am avut aici o ilustrație a personajului, pentru că, la finalul unui prânz încântător, prietenul nostru artist a exclamat brusc: „Oh! Mi-am lăsat mașina în acel sat, în care stăteam”. Îl lăsasem să facă schițe, lângă Sadagora, la patru mile distanță, așa că, în loc să ne ducă cu maşina la Ludi Horecza, a trebuit să se întoarcă la Sadagora, unde și-a găsit tabloul agățat într-un copac; un mic localnic i-a dat niște cupru. Copilul a alergat înapoi, la părinții săi, cu care a avut o discuție aprigă, și, în sfârșit, micuțul s-a întors timid, a luat mâna artistului și a sărutat-o. Acesta este tipul de viață, despre care suntem întrebați dacă este sigur, atunci când călătorim. / Micul oraș Sadogora este unul remarcabil, amintind încă, prin străzile sale de tip bazar estic, pavate cu macadam sau acoperite cu pietriș, de stăpânirea turcească sau de cea rusă. Traversăm Prutul, pentru a ajunge la el, și trecem prin multe așezări de bulgari, care au capturat piața de grădinărit a districtului. S-a întâmplat să fie o zi frumoasă și multe vite, în special cai, se aflau pe drum, iar țăranii s-au îmbrăcat în mod pitoresc. Femeile din piață erau îmbrăcate colorat și aproape toate aveau pe umeri desagi viu coloraţi, care se armonizau cu cămășile albe, brodate îndrăzneţ, și cu catrinţele de multe culori. / Marile minunății din Sadagora sunt Sinagoga și Palatul în care trăiește și lucrează minunatul Rabin Friedmann, la care vin evrei evlavioși sau care caută beneficii prin toate părțile Europei. / Am trecut pe la Sinagogă și am fost întâmpinați de un grup de evrei bătrâni, în veșmintele lor lungi, cu bordură, și au deschis Cartea Tora în cinstea noastră, și ne-au arătat bogatele pânzeturi din satin, apoi, tot ca o mare favoare, ni s-a arătat camera privată a Rabinului Minunilor, prevăzută cu o mică gaură, prin care poate vedea, deși el însuși nu a fost vreodată văzut. Se arată foarte rar, dar acceptă ofrande și își dă binecuvântarea și rugăciunile. În această încăpere era tapiţerie bogată, cu cusătură spaniolă din secolul al XVII-lea, pentru Tora, folosită la Rusalii; ni s-a spus că tapiseria a costat 70.000 de ruble, bani daţi de un devot, care câștigase banii la o loterie. Palatul lui Rabbi este situat peste drum de Sinagogă și ni s-au spus povești ciudate despre darurile oferite de el și despre obiectele celor care l-au căutat. / La întoarcerea în Cernăuţi, am trecut prin Volksgarten-ul (Grădina Publică – n. n.) cu alei frumoase, cu galerii și săli pentru dans. / Ca este tot, în Cernăuţi meseriile sunt perfecţionate prin educație, existând școli de țesut și agricole, la care se joacă sporturi englezeşti; pe terenul larg de exerciții, am văzut un meci de fotbal în plină desfășurare, mai multe jocuri în derulare, dar fără o mulțime de spectatori, parcă fără sens. / Drumul către această locaţie, în aval, se numește Strada Rusă și, de pe ea, se vede o priveliște grozavă spre culmile Carpaților, spre valea Prutului și spre pâlcuri întunecate de pădure, în timp ce, pe văi, se văd fabrici de zahăr, de bere și un ferăstrău, dar și orașul trist Sadagora, în câmpiile din depărtare”[740].

1914: În vara anului 1914, când trupele ţariste, după bătălia de la Rarancea, au intrat în Sadagura, jefuind şi arzând orăşelul, au căzut victime comercianţii Kalman Leib Retter, Berisch Herrmann, Meier Liquornik, profesorul de Talmud, Berl Kriwczer, ceilalţi evrei fiind forţaţi să ia calea Siberiei, sub escortă, singurul supravieţuitor al acestei timpurii deportări fiind Hersch Luttinger, care s-a reîntors la Sadagura. „La începutul lunii septembrie a anului 1914, protejaţii imperiului austriac, oamenii cu stare, au început să se retragă, preventiv, în România. În 15 septembrie, au sosit la Dorohoi, cu două trăsuri, familia baronului Kapri şi cea a doctorului Stephanovici. Din relatările acestora, reieşea că „trupele ruseşti au o atitudine frumoasă şi tratează bine populaţia austriacă, totuşi s-au semnalat, pe ici, pe acolo, cazuri izolate de prădăciune şi de siluire, provocate de soldaţi ruşi prin periferiile oraşului şi prin satele Bucovinei, fapte care fac ca populaţia să continue a fugi îngrozită, care încotro… Câteva localităţi din Bucovina au fost incendiate de ruşi. Aşa s-a dat foc oraşului Sadagura,

[740] Baker, James, *Capitolul X, În Bucovina*, pp. 83-90, în *Austria: her people & their homeland*, New York 1913, cu ilustraţia Cernăuţilor, de Donald Maxwell, la p. 85

care a ars aproape în întregime, precum şi localităţii Boian, unde focul a distrus numai o parte din oraş. De asemenea, s-a dat foc localităţii Tărăşeni şi altor câteva sate din Bucovina”[741]. / Ofensiva rusească asupra Bucovinei începuse, în 25 noiembrie 1914, cu un schimb de focuri violent între patrulele ruseşti şi austriece. În 26 noiembrie, sprijinite de un baraj de artilerie, trupele ruseşti au trecut Prutul, ocupând poziţii pe malul drept, luptele de avanposturi angajându-se în noaptea de 27 spre 28 noiembrie 1914, când austriecii s-au retras spre Franzenthal, iar de acolo, spre Sadagura, de unde se aşteptau la un atac, numai că atacul a venit de pe poziţiile proaspăt părăsite, obligându-i pe austrieci să se retragă spre Storojineţ. Renunţaseră la intenţia de a apăra Cernăuţii, pentru că îşi închipuiau că spre Cernăuţi se va îndrepta grosul armatei ruseşti. „Ruşii, informaţi de locul de refugiu al austriecilor, printr-o admirabilă şi abilă mişcare înconjurătoare, izbesc în flanc armata austriacă, pe care o decimează, luând mulţi prizonieri şi cauzându-le mari pierderi de material de război, morţi şi răniţi. Restul trupelor austriece începând fuga spre Dorna, ruşii au ocupat Cernăuţii, unde nu mai rămăseseră decât familiile săracilor şi majoritatea românilor, care-şi văd liniştiţi de treburile lor”[742].

1915: Războiul adevărat nu avea să înceapă nici măcar odată cu gerurile cele mari, atunci când trupele ruseşti, aduse, cu trenul, de la Reni, la Noua Suliţă, ocupau poziţii, încă din 4 decembrie 1915, pe aliniamentul Boian-Ţureni, cu intenţia de a năvăli spre Cernăuţi. Trupele austriece, cantonate la Mahala şi la Sadagura, se pregăteau să înfrunte tirurile de artilerie rusească, iar cele cantonate prin partea sudică a Bucovinei au fost retrase[743]. Abia în 4 ianuarie 1916, când ruşii au bombardat vama din Ţureni, începu, cu adevărat, un nou război în ţinuturile bucovinene. Comunicatul oficial rusesc, din 23 decembrie 1915 (5 ianuarie 1916 nou – n.n.), preciza că „luptele din Bucovina devin din ce în ce mai înverşunate, şi armata rusă, respingând contraatacurile, înaintează mereu spre Cernăuţi. Duşmanul a suferit, în această regiune, mari pierderi, care se urcă la 800 de prizonieri şi un mare număr de răniţi şi morţi, lăsaţi pe câmpul de luptă”[744].

1916: Comunicatul oficial rusesc, din 31 mai 1916 (13 iunie nou – n.n.), anunţa, pe lângă ocuparea de importante localităţi poloneze şi luarea de prizonieri (1.700 ofiţeri şi 114.soldaţi), că „în sectorul Prutului, între Boian şi Nepolocăuţi, trupele ruseşti s-au apropiat de malul stâng al râului. Lângă capul de punte de la Cernăuţi, o luptă crâncenă mai dăinuieşte”[745]. La Sadagura, ruşii au capturat un mare depozit de materiale de geniu şi căi ferate. În 2/15 iunie 1916, la ora 17, Guvernul României a primit o telegramă, prin care se anunţa că Cernăuţii au fost evacuaţi de către austrieci, care au numit o comisie pentru predarea oraşului, compusă din câte doi reprezentanţi ai fiecărei naţionalităţi. Mitropolitul Repta a fost ridicat şi dus la Dorna. Linia ferată a fost distrusă, de la Cernăuţi, până la Volksgarden, pe o lungime de trei kilometri, pentru a întârzia înaintarea ruşilor. La Iţcani, 80 de locomotive aşteptau, sub presiune, să transporte întreg materialul rulant la Burdujeni, în vreme ce câteva trenuri cu răniţi erau îndreptate spre Vatra Dornei[746].

1914-1918: „**Hersch David**, născut în 1869, în **Sadagura**, a plecat, în 15 februarie 1915, la Leov, spre a fi înrolat în Regimentul 22. După aceea, a călătorit la Brűnn, unde s-a îmbolnăvit şi a fost primit în spitalul de rezervă din Brűnn. Acolo să fi murit, la 3 mai 1917,

[741] *Ştiri de la graniţa austriacă*, „Adevărul” din 4 septembrie 1914
[742] *Adevărul*, 27, nr. 9951, duminică, 23 noiembrie 1914, p. 4
[743] *Adevărul*, 28, nr. 10311, 23 noiembrie 1915, p. 2
[744] *Adevărul*, 28, nr. 10342, 24 decembrie 1915, p. 3
[745] *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 3
[746] *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 4

după ştirile telegrafice ale spitalului acestuia şi după cum adeveresc martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Esterei David, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut”[747].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[748]: La judecătoria Sadagura: **Steiner Abraham**, judecător de district cu rangul VIII; / **Iakubowicz Kajetan**, judecător cu rangul IX; **Dr. Rosenzweig Edmund**, judecător cu rangul IX, de la judecătoria Vijniţa; **Hahon Ioan**, judecător la judecătoria Stăneşti, pretor cu rangul VIII; **Dr. Rubel Iacob**, judecător la judecătoria Zastavna, pretor cu rangul VIII”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Sadagura: Preşedinte: **Ion Hahon**, pretor şi şef al ocol judecătoresc Sadagura. / Locţiitori: **Dr. Edmund Rosenzweig**, judecător, Sadagura. / Reprezentant al Administraţiei: **Dumitru Iliuţ, prefect, Cernăuţi**. / Locţiitor: **Ştefan Pacor Karstenfels**, comisar, Cernăuţi. / Reprezentant al Băncii regionale: **Isidor Hoinic**, consilier de contabilitate, Cernăuţi. / Locţiitori: **Dr. Aurel Şandru**, comisar de Bancă, Cernăuţi. / Expert agricol: **Timistocle Prelici**, consilier agricol, Cernăuţi. / Locţiitor: **Vladimir Nicorovici**, preot, Rarancea. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Egon Mustaţa**, proprietar mare, Cernăuţi. / Locţiitor: **Alexandru Grigorcea**, proprietar mare, Serăuţii de jos. / Inginer hotarnic: **Stricker Georg**, inginer civil, Cernăuţi. / Locţiitor: **Josef Heuchert**, inginer civil, Cernăuţi. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Vasile Sorohan**, agricultor, Toporăuţi; **Vasile Lupu**, agricultor, Rarancea. / Locţiitori: **Petre Doroş**, proprietar, Mahala; Ion a lui **Nicolai Slaciuc**, agricultor, Toporăuţi”[749].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Mustatza Xenofon baron**, erezii a) **Egon baron Mustatza**, consilier de administraţie, str. Eminescu 4; b) **Otto baron Mustatza**, Sadagura şi c) **Elena barona Mustatza**, Viena, strada Elisaveta No. 22 (Rohozna, Sadagura), compatroni”[750].

Printre personalităţile Sadagurii s-au numărat, de-a lungul timpului, primarii şi viceprimarii Jakob Ascher, Gottlieb, Parolla, medicii Dr. Geller, dr. Isidor Runes şi avocaţii dr. Emil Bardach, dr. Salo Granierer, dr. Schäfer, Edmund Runes.

SADOVA

Sadova îşi poate revendica drept dată a atestării documentare data de **11 aprilie 1411**, când Câmpulungul este menţionat în hotarnica moşiei mănăstirii Moldoviţa, ştiut fiind faptul că Sadova, ca şi Fundu Moldovei, ca şi Pojorâta, sunt de origine câmpulungeană. Dar prima

[747] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 47, Cernăuţi în 24 Iulie nou 1919, pp. 4 şi 5
[748] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[749] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[750] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

menţionare explicită a Sadovei s-a produs abia în **23 aprilie 1630**, când Ionaşco Piţenghe lasă fiului său o moşie în Sadova, prilej cu care sunt menţionate şi toponimele Gura Mocirluţii, În Lozuţe, Luncuţa, Piatra Mare, Piatra Măgurelilor, Piatra Răchitişului, Piatra Runculeţului, Piciorul Nuţului, Pârâul Chimănului, Pârâul Runculeţului, Smida. Proprietatea lui Ionaşco Piţenghe „începe în gios de casă, din cheotoarea ocolului vacilor, drept în gura mocirluţii şi curmă, pe coastă, în gios, drept în luncuţă, deasupra casei Făşcului şi, de acolo, iasă în piciorul Nuţului, deasupra piciorușului, la piatra mare şi apucă piciorul la deal şi curmă drept în vale şi iese în piatra Măgurelilor".

1769: În Sadova existau două biserici, cea a Sfântului Nicolai, din Fundul Sadovei, ctitorită, în 1769. de Theodor şi Axentie COCA, reconstruită în anii 1841-1842 şi dotată cu un iconostas nou, în 1855, de Theodor COCA, apoi restaurată şi înfrumuseţată, în 1875 şi în 1887; a doua biserică, a Sfântului Gheorghe, din Gura Sadovei, fusese ctitorită, în 1780, de Gavriil al DASCALIŢEI, Ştefan ŞCHEUL, Ştefan LATEŞ şi Simion OANE, biserică sfinţită în 1788 şi dotată cu un nou iconostas, în 1830, de George a DASCALIŢEI şi Nichita COCA. În 1843, biserica din Fundul Sadovei, cu 524 enoriaşi, era slujită de parohul Ştefan MERCHEŞ, iar cea din Gura Sadovei, cu 726 enoriaşi, de parohul Toma RENNEY de HERŞENI. În 1786, biserica din Fundul Sadovei, cu 494 enoriaşi, îl avea preot cooperator pe Georgie POPESCUL, Vasilie POPESCUL fiind paroh la Gura Sadovei, parohie cu 701 enoriaşi. În 1907, la Fundul Sadovei preot cooperator era Samuil ŞINDELARIU, născut în 1862, preot din 1894, cantor fiind, din 1888, Andreiu RUSU, născut în 1860, iar la Gura Sadovei paroh era Dionis CONSTANTINOVICI, născut în 1852, preot din 1880, paroh din 1890, cantor fiind, din 1906, Antipa BABICI, născut în 1869.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[751], din 1772-1773, înregistrează în Sadova „90 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, 1 panţir, 1 dascăl la biserică, 3 femei sărace şi 84 birnici, aceştia fiind: Ştefan HĂUL, Toader SAVA, Ion sin Ştefan HĂUL, Chiruţă sin LATIŞ, David zet AVRAM, jidov, Moise brat AVRAM, jidov, DUCA, ungurean, Toadir SĂVUŢUL, Toadir CHECHERIŢĂ, Ion sin Toadir CHECHERIŢĂ, Ion HĂUL, Ion sin SĂVOAI, Petrea LATIŞ, Nicolai sin ERHAN, Toader ERHAN, Gavril sin DIACONIŢEI, Iacob sin DIACONIŢEI, Chiruţă ERHAN, Irimia sin ERHAN, Nichita FARAON, Gavril brat lui (FARAON), Ion sin Cârstinii LEHĂCIOAI, Ilie BĂLAN, Georgii BĂLAN, Petrea sin LEHĂCIOAI, Ioana LEHĂCIOAI cu Gavril, holtei, Ioana FARAONIASA cu Ion, holtei, Vasile BĂLAN, Alexa MOROŞAN, Dumitru LEHACI, Toadir sin CHIRIAC, Ion DORNIANU, Georgii CUCULESCU, Acsinte ROPCIAN, Grigori MĂJAR, Costandin sin CHIRICESII, Acsinte CUCULESCU, Iftinca CUCULIASA cu Grigori, holtei, Ion MOROŞAN, Acsinte CRĂCIUNAŞ, Toader CRĂCIUNAŞ, Toader COCA, Petrea COCA, Vasile COCA, Acsinte COCA, Nistor sin ZBRANCĂI, Chiriţă ZBRANCA, Vasile ZBRANCA, Toader ZBRANCA, Ştefan sin ZBRANCULESII, Anton, rus (RUSU), Ion CHIFUL, Toader sin TUDUREI, Grigori CÂRSTEI, Ion ZBRANCA, Ştefan brat lui (ZBRANCA), Vasile sin ANDRIEŞOAI, Petrea, rus (RUSU), Filip, butnar (BUTNARU), Georgii, şălvar (ŞĂLVAR), Dochiţa cu Simion, holtei, Andrieş sin Iacob LATIŞ, Chiruţă LATIŞ, Nicolai, rus, Nicolai LATIŞ, Toadir PIZDELE, Georgi sin lui (PIZDELE), Luchian, rus, Ion sin ZBRANCA, Toadir ZBRANCA, Georgii ERHAN, Simion sin Anton, rus, Gavril, homorian (HUMOREAN), Ion LATIŞ, Simion, rus ot (din) Pojorâta, Costea LEUŞTEAN, ot tam (tot de acolo, adică din Pojorâta), Toadir sin Ion HĂU ot tam, Toader LEUŞTEAN ot Fundu Moldovii, Istrate LEUŞTEAN ot tam, Vasile LEUŞTEAN ot tam, Pintelei ZBRÂNCUŢĂ ot Bou (Rus pe Boul), Lupul CHECHEŢI şade la Vatra (Câmpulungului),

[751] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 249 urm.

Simion sin lui ot tam, şi Nichita, rus ot tam, deci la Câmpulung. / Rufeturile erau: Popa Nicolai, Iftodi dascăl la biserică, Ichim, rus, panţir, Cârstina, soră lui Ştefan HĂU, săracă, Ioana, fata lui SIMIONIŢEI, ungurean, săracă, şi Cârstina, sora ei, săracă.

1774: În 1774, Sadova avea 2 popi şi 76 ţărani (85 de familii, dup Werenka), iar în 1784, 123 de gospodării. Dintre emigranţii ardeleni, până în 1778 s-au stabilit, la Sadova, doar patru familii, cele ale fraţilor Istrate şi Michail UNGUREAN din Râpa de Sus, cea a lui George CHIRILĂ din Beclean pe Someş şi cea a lui Simeon MIHAI, din Romuli, din vecinătatea Năsăudului.

1777: Printre sadovenii menţionaţi de documentele câmpulungene, cu ocazia unor tranzacţii imobiliare, se numără popa Grigore Grămadă, care, în 1 martie 1777, primeşte danie, de la Toader Lucan din Vama, moşia Lucăneasa din Sadova; Simion Hăul din Sadova, care, în 11 iulie 1777, era acuzat că păşunează abuziv pe opcina Arsănesei „din apa Putniţii, la deal în Piatra Stărpariului, proprietatea Candrenilor; Gheorghe şi Crăstăna Condor, care vând, în 4 iulie 1789, o moşie pe Sadova lui Gavril a Diaconiţii, pe care i-o zălogise, dar diaconul Constantin Grămadă, „niam mai aproape”, plăteşte datoria de 10 lei şi dobândeşte moşioara; Axinte Coca, cel care-şi dispută, în 26 septembrie 1791, cu acelaşi diacon Constantin Grămadă, o moşie pe Sadova, „de peste părăul Gănghii”, diaconul folosindu-se de mărturia bătrânilor Petre Todosii şi Dumitru Medrehan şi câştigând moşia; Vasile Lateş, din Sadova, care se judecă, la Scaunul din Câmpulung, cu fratele său, Petre, pentru un drum de acces.

Din **1865**, funcţiona în comună o şcoală cu 2 clase[752].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei şi Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal şi Vatra Moldoviţei, Rus Moldoviţa cu Ciumârna şi Argel, **Sadova** (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”[753].

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Ştefan PAVEL, preot esposit în Fundul Sadovei”, menţionează, printre familiile comunei, pe: Iftemi ROBCEAN, George COCA-IACOBAN, Ioan ROBCEAN, Neculai ŞOLDAN, Niţă alui Ştefan ZBRANCĂ, Nichita COCA, Dumitru LATIŞ, Simion COCA, Irimie HURGHIŞ, Niculai ZBRANCA, Vasile COCA-ŢUPU, Toader CRĂCIUNAŞ, Anghelina COCA şi Ion PISDELI[754]. O altă listă, întocmită de „Ilie de ANDROCHOVICI, paroch în Gura-Sadovei”, cuprinde următoarele nume: Ion alui Vasile URSACHI, Gavril LATIŞ, Vasile PISDELI, Gheorghi DORNEANU, Niculaiu Iordachi CHIRIAC, Acsenia a lui Vasile URSACHI, Gavril PISDELI, Gheorghi NUŢĂSCU, Vasile al Anei PISDELI, Calistrat NUŢĂSCU, Rachila alui Gavril Petru LATIŞ, Eugenia alui Toader CRĂCUNAŞ, Gavriil URSACHI, Teodor URSACHI, Nichita TIMUL, Ştefan ERHAN, Gheorghi alui Ion RUSU, Leontina CEHOVSCHI, Maria alui Gheorghi HĂUL, Petru alui Ion LATIŞ, Ioana TIMUL, Sofronia CÎRSTINARIU, Aniţa ISTRATI, Nastasia LIHACIU, Petru NUŢĂSCU, Gheorghi

[752] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 53, 1876 p. 58, 1907 p. 65
[753] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[754] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 21/1891, p. 6

ERHAN, Gheorghi NUŢĂSCU, Maria URSACHI, Niculaiu RUSU, Miron MOROŞAN, Gavril COCA, Petru PARCILESCU şi Palaghia RUSU[755].

1895: Cabinetul de lectură „Unirea" din Sadova s-a înfiinţat, în Casa Comunală, în anul 1895, cu 32 membri, 46 cărţi, 3 abonamente la gazete şi 12 florini avere. Preşedintele acestei biblioteci săteşti era preotul Dionisie Constantinovici, ajutat de vicepreşedintele Vasile Ropcean şi de secretarul Nicolai Nahaiciuc.

1907: „La Pojorâta şi Sadova[756], la propunerea amintitului exarh, „dl exarh Ioan Procopovici, care a desfăşurat poporenilor daunele cele mari şi ruşinea nemaipomenită pentru întreg neamul românesc, dacă ar fi ales în parlament, din partea românilor câmpulungeni, un **bărbat de un neam străin, precum este dl conte Bellegarde**" , „**s-a hotărât a lucra din răsputeri contra candidaturii contelui Bellegarde**". În aceste condiţii ostile, Contele Bellegarde a primit dpar 175 de voturi, ca şi Aurel de Onciul, în vreme ce Stefanelli s-a văzut nevoit să se mulţumească doar cu 70[757].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[758], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la sadovenii Simion LATIŞ (Gura Sadovei, 27 ani în 1913), Mihai RUSU (Fundu Sadovei, 17 ani în 1908), Anghelina a lui Nistor TIMU (20 ani în 1913), Nicolai a lui Iacob COZMA (fluieraş, 57 ani în 1909), Nastasia IONEL (fără vârstă menţionată, în 1908), Simion CRISTINAR (Gura Sadovei, 21 ani în 1913), Paraschiva ERHAN-CNEJEC (Gura Sadovei, 37 ani în 1909) şi Nichita CRĂCIUNAR (Gura Sadovei, 21 ani în 1913).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Sadova**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată la confluenţa văii cu acelaşi nume cu râul Moldova. Suprafaţa: 68,05 kmp; populaţia: 1.310 locuitori, excluziv români, de religie gr. or. Se compune: 1). din satul cu acelaşi nume, care, împreună cu cătunul Runcul, are 84 locuitori; 2). din cătunele: Muncel, Pârâul Mazăre şi pârâul Zbranca; precum şi 3). din târlele: Mariţa şi Pârâul Morii. Este legată, printr-un drum de car, cu drumul principal şi linia ferată, Cîmpulung-Iacobeni, ce trece prin apropiere. Comuna se împarte în 1) Gura Sadovei, unde se află o şcoală populară şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Gheorghe", şi 2) în Fundul Sadovei, cu o biserică locală, având hramul „Sfântul Nicolae" şi o şcoală populară, cu 2 clase. La 1776 era propietate a Domnului Moldovei. Are mai multe mori şi fierăstraie, cu industrie de lemne. Populaţia, formată din locuitori originari, peste care au survenit colonişti transilvăneni, se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari. Comuna posedă 83 hectare pământ arabil, 2.212 hectare fânaţuri, 12 hectare grădini, 970 hectare imaşuri, 3.500 hectare păduri. Se găsesc 204 cai, 1.400 vite cornute, 2.000 oi, 304 porci, 85 stupi de albine. **Sadova, mare afluent**, pe stângă, al Moldovei, ce răsare de sub poalele dealului Petriş şi ale muntelui Ardeloaia şi, primind, pe stânga sa, pârâul Iezerului şi pârâul Varvarei, se varsă, formând lunga vale a Sadovei, ân Moldova, lângă comuna Sadova, districtul Câmpulung"[759]. „**Muncel**, cătun, pendinte de comuna Sadova. Are

---

[755] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 33/1891, p. 4

[756] „Duminică, în 17 martie, şi-a dat dl consilier Stefanelli întâlnire cu alegătorii din Pojorâta şi Sadova, întâmpinat fiind, pe la oarele 11 dimineaţa, cu însufleţite ovaţiuni de aproape 500 de poporeni din comunele acestea, în frunte cu exarhul Eusebie Constantinovici, parohul C. Constantinovici, părintele Şindelar etc." – p. 2

[757] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

[758] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

[759] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 189, 190

160 case şi 514 locuitori români, greco-ortodocşi”[760]. „**Pârâul Mazăre**, cătun, pendinte de comuna rurală Sadova. Are 19 case şi 24 locuitori”[761].

1914-1918: „La propunerea doamnei **Parasca a lui Ştefan Nuţescul**, născută Coca, din **Sadova**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Ştefan a lui Gheorghe Nuţescul**, născut în anul 1887, la Sadova. Doamna Parasca Nuţescul susţine că soţul ei, Ştefan Nuţescul, a fost aflat mort, de Gavril Bazatti, Pavel Căilean şi Trifon Latiş, pe câmpul de luptă, în luna noiembrie 1914”[762]; „La propunerea doamnei **Parasca a lui Ştefan Nuţescul**, născută Coca, din **Sadova**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Ştefan a lui Gheorghe Nuţescul**, născut în anul 1887, la Sadova. Doamna Parasca Nuţescul susţine că soţul ei, Ştefan Nuţescul, a fost aflat mort, de Gavril Bazatti, Pavel Căilean şi Trifon Latiş, pe câmpul de luptă, în luna noiembrie 1914”[763]; „**Andron a lui Ieremie Ionel**, din **Sadova**, a participat la război şi şi să fi murit, în anul 1919, ca prizonier în Italia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Sanfira a lui Andron Ionel, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[764].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[765] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): „**Bertea Petre**, învăţător, cu ultimul domiciliu în comuna Sadova, jud. Câmpulung, născut în comuna Dorobanţi, jud. Botoşani, condamnat de Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 4 ani închisoare corecţională, conform art. 259, 266 c. p.”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[766]: **Cearic Viorel**, sergent t. r., ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în comuna **Sadova**, judeţul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[767], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Hafiuc Constantin**, de la Poiana Micului, la Sadova-Fundul; **Tudan Natalia**, de la Sadova-Cură, la Vama Nr. 4”.

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[768], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Bucovina S. A.”, cu sediul în Sadova”.

1949: Se numesc directori de şcoli, în **Învăţământul elementar, ciclul I**[769]: **Cozmaru Ioan**, director la Şcoala elementară Sadova, Gura; **Hafiuc Constantin**, director la Şcoala elementară Sadova, Fund; **Rusu Felicia**, directoare la Şcoala elementară Sadova, Holohoşca”.

---

[760] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 147
[761] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 163
[762] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi în 13 Martie nou 1919, p. 7
[763] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi în 13 Martie nou 1919, p. 7
[764] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuţi 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21
[765] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[766] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[767] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[768] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[769] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

SAMUŞIN

Întemeiat în vremea lui Vasile Lupu Vodă, pe moşia Onut de pe malul drept al Nistrului, înspre Mosoriuca şi Mitcău, satul Samuşin (Samuşeni, cum se numea pe atunci) marca, printr-o brodină (promontoriu), trecătoarea de peste Nistru, un pod umblător fiind făcut abia în 1726, de Iordachi Cantacuzino.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Samuşinul”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[770], din 1772-1773, înregistrează la Samuşeul, moşie a marelui comis Iordache CANTA, „20 – toată suma caselor”, însemnând 4 călăraşi, Zaharia zet PAŢARINII, Alecsa zet POCLITAR, Andrieş zet MOSCALIUC ş Ilaş BĂLAN, 3 podari ţărani, Iurie MACIULENKO, Ivan TOMIUK şi Simion HABUZA, 1 jidov, Şmil, şi 11 birnici, Hrihor LUCICU, Mihailo vătăman, Vasile CĂZACUL, Iurie DUMENCO, Ştefan HAPUZA, Necolai văcar, Andrei jitar, Hrihor HARASIM, Toader LUCIC, Toader VALIC şi Dumitru CRICIUCU.

1775: În 1775, Onutul, Samuşenul şi Pârâul Negru aveau, împreună, 2 popi şi 43 familii de ţărani iobagi, iar în 1784, 48 familii.

1866: În 1866, se deschisese la Samuşin o şcoală cu 2 clase[771].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka”[772].

1890: În 1890, Samuşinul, sat al comunei Onut, avea 700 locuitori, învăţător fiind Albin Petracec.

1893: Biserica Naşterii Sfintei Maria din Samuşin a fost construită în 1893, până atunci enoriaşii din sat frecventând biserica din Onut.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zamuşin** (sau **Samuşin**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în lungime, pe malul drept al Nistrului, mai sus de comuna Onut. Suprafaţa: 4,65 kmp; populaţia: 878 locuitori ruteni gr. or. Prin drumuri de ţară, este

---

770 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 425

771 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 89

772 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

legată cu localităţile vecine, precum şi cu drumul principal Noua Suliţă – Cernăuţi – Uscie Biskupie (Galiţia); un pod umblător, peste Nistru, o pune în comunicaţie cu hotarul galiţian. Are o şcoală populară cu o clasă şi o biserică filială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului", pendinte de parohia din Onut. La 1776, aparţinea Marelui Paharnic Iordache Paşcanu. La nordul comunei, se găsesc aşa-numitele şanţuri tătăreşti, pe unde se crede că ar fi fost vad de trecere peste Nistru, încă din cele mai vechi timpuri („Brazda lui Trpian" sau „Troianul" – n. n.), şi anume, în locul unde Nistru prezintă 2 insule. Populaţia se ocupă cu agricultura şi pescuitul. Comuna posedă 524 hectare pământ arabil, 1 hectar fânaţuri, 33 hectare grădini, 72 hectare imaşuri, 64 hectare păduri. Se găsesc 45 cai, 119 vite cornute, 192 oi, 110 porci şi 1 stup de albine. **Zamuşin, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 3,24 kmp; populaţia: 16 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul ruteni greco-catolici"[773].

1915: Toader a lui Ştefan Zawaliuk, născut în **Samuşin**, ar fi murit în anul 1915, în Samuşin, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează procedura pentru declararea morţii celui dispărut, la cererea Mariei Kresko"[774].

SFÂNTU ILIE

Aşezat pe moşia mănăstirii Sf. Ilie, satul de iobagi mănăstireşti este vag menţionat, odată cu Şcheia, în **1 iunie 1613**, când Ştefan Tomşa a dăruit mănăstirii Sfântul Ilie „o bucată de hotar din satul Şcheaia, care să ţâne de ocolul târgului Suceava, hotarul începând de la moara svintei mănăstiri, care îi este danie de la Bogdan Vodă, pe apa Şcheaiei, şi în susul părăului care se cheamă Bula, până la capătul heleşteului lui Afanasie Buzga călugăr, unde este pusă o piatră, unde se întâlneşte cu hotarul târgului; şi, de acolo, drept la deal, la altă piatră, lângă Neacadrozea, pe povârniş; şi la altă piatră, lângă neşte movile de la hotarul târgului şi la altă piatră, care este pe povârniş; şi, iarăşi, la altă piatră, pe malul părăului Hucul, şi drept, în pădure, la un mesteacăn, pe care este însemnat un bour; şi, de acolo, pe marginea pădurii, până la capătul pădurii de la Şcheaia, unde este însămnat bourul într-un fag; şi, de acolo, la părăul Şcheaia, la o piatră de mal, şi, de acolo, în susul părăului, până la mai sus zisa moară mănăstirească".

1463: Ctitorită de Ştefan cel Mare, în 1463, biserica Profetului Ilie, fostă biserică mănăstirească, avea, în 1843, 799 enoriaşi, paroh fiind Constantin POPOVICI, iar preot cooperator, Ioan POPOVICI. În 1876, biserica avea 1.137 enoriaşi, paroh fiind Temistocle VOROBCHIEVICI. În 1907, paroh era Ioan CZERCAWSKI de JELITA, născut în 1848, preot din 1874, paroh din 1881, cantor fiind, din 1900, Grigorie CORDUŞ, născut în 1837.

1619: În 1 mai 1619, singurul voievod italian al Moldovei, Gaspar Graţiani, întăreşte hotarul stabilit anterior, dar, în 11 iulie 1623, călugării sântilieni se „jăluiesc" lui Ştefan Tomşa, revenit în scaunul domnesc, împotriva sătenilor şcheieni, care le „încalcă hotarele", iar voievodul împuterniceşte pe sfinţii călugări ca „pe cine veţi prinde în hotarul acelui loc, ce v-am dat domnia mea, pe loc să-l bateţ cu trei sute de toiage, până să vor zdrobi, iar de nu veţ face aşea cum iaste învăţătura domnii meale, vom trimite de vor face voao aceaea cercetare; nimică să nu vă temeţ de aceia oameni ce-i veţ prinde pre acel loc".

---

[773] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 246
[774] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

1626: În timpul celei de-a doua sale domnii, Ştefan Tomşa le-a mai dăruit călugărilor sântilieni, în 12 aprilie 1626, încă „o bucată de pământ în hotarul Şchie", mărginită de pârăul Şchie, drumul de vine de la mănăstire, iazul făcut de Macarie egumen, podul Dimii, fântâna Răduşca, movila în Chiritii, moşia Şchie, moşia Gropile a mănăstirii Sf. Ilie. Sunt multe urice şi hotarnice, de-a lungul vremii, pentru câte un fânaţ de la Gropile (vatra satului de astăzi) sau de la Fântâna Arenilor, care se repetă, ca pricini, în uricele de mai târziu.

1752, noiembrie 17: Constantin Racoviţă Vodă porunceşte episcopului Dositei Herescu din Rădăuţi şi fostului mare paharnic Dinul Cantacuzino „să aleagă şi să stâlpească hotarul dintre moşiile mănăstirii Sfântul Ilie şi bisericii armeneşti din Suceava, după ispisocul lui Mihai Racoviţă Vodă"[775].

1753, martie 6: Mărturia hotarnică prin care Dositei Herescu şi Constantin Cantacuzino, fost mare paharnic, stabilesc şi stâlpesc hotarul poruncit: „Deci noi, după luminată poruncă ce ne-au adus, adunându-ne, am mers împreună şi toate pietrele ce-au fost la cea mai de pe urmă hotărire s-au scos şi am stâpit moşia cu stâlpi de piatră, după ispisocul mai sus numit preaînălţatului domn. Începând hotarul dinspre târg, de la Fântâna Arenilor, unde s-a pus un stâlp de piatră, şi de acolo, în sus, vâlceaua, până în pârâul Şcheai, unde şi acolo s-a pus un stâlp de piatră, şi iar de la Fântâna Arenilor, spre apus, Drumul cel Mare, care merge la Câmpulung (drumul vechi, care duce spre Berchişeşti – n. n.), tot alăture cu hotarul Arenii, până ce pogoară în Frumoasa, la un pod de piatră, şi de acolo drept la deal, până în zarea dealului unde se împreună cu hotarul Litenilor, şi de acolo, până în hotarul Zahareştilor, unde s-a pus şi acolo un stâlp de piatră; şi merge în sus, alăture cu hotarul Zahareştilor, până unde se împreună cu hotarul Stroeştilor şi, tot alăturea merge în sus cu hotarul Stroeştilor până ce se împreună cu hotarul Şchiai, unde şi acolo s-a pus stâlp dc piatră şi cade în hotarul Sfântului Ilie, şi merge iar alăturea spre târg, tot cu hotarul vechi a lui Sfântul Ilie, până iar în vâceaua ce este drept Fântâna Arenilor, de unde s-a început hotarul. Şi aşa s-a stâlpit moşia sfintei mănăstiri Sântii Ilie de la Suceava, cu stâlpi de piatră dimprejur, după cum arată mai sus, din semne în semne, după cum am însemnat mai sus anume"[776]. Mărturia hotarnică primea întăritură domnească peste doar câteva zile, în 15 martie, când „au mai arătat numitul egumen" de la Sfântu Ilie şi alte întărituri, de la alţi domni, care apărau averea bunului Dumnezeu de călugării de la alte mănăstiri, care pofteau ce le fusese încredinţat altora. Ţărani nu erau la Sfântu Ilie, ci numai robi. Robi ai lui Dumnezeu, desigur.

1754, februarie 1. Pentru că egumenul Lazăr se jeluieşte, şi Matei Ghica Voievod dă uric de întăritură mănăstirii Sfântului Ilie, pentru bucăţica de loc de la Fântâna Arenilor, de mult amar de vreme disputată la Divan[777].

1767, ianuarie 23: Buclucaşul fânaţ de la Areni ajunge şi la Divanul lui Grigore Ghica, de data asta intervenind şi Mitropolia Sucevei, care stăpânea cătunul Areni şi, drept consecinţă, consideră că fânaţul se cuvenea Dumnezeului mitropolitan[778].

1772, mai 17: Ruşii lui Rumeanţev şi cu „Divanul Cnejiei Moldovei împuterniceşte pe Macarie, egumenul mănăstirii Sfântul Ilie de la Suceava să ia veniturile de pe moşia Gropile, împresurată de Ştefan Zota târgoveţ"[779].

---

[775] DGAS, *Suceava. File de istorie*, Bucureşti 1989, doc. 243, pp. 387, 388
[776] DGAS, *Suceava. File de istorie*, Bucureşti 1989. doc. 244, pp. 388, 389
[777] DGAS, *Suceava. File de istorie*, Bucureşti 1989, doc. 246, pp. 393, 394
[778] DGAS, *Suceava. File de istorie*, Bucureşti 1989, doc. 272, pp. 422-425
[779] DGAS, *Suceava. File de istorie*, Bucureşti 1989, doc. 281, pp. 439, 440

1774: În 1774, satul Sânt Ilie avea 24 de familii de iobagi mănăstireşti (recensământul lui von Spleny, din 1775, menţionează 27 ţărani), iar în anul 1784, după reforma agrară, 83.

1786: „Baronul Enzenberg a lucrat cu zelul obişnuit pentru îmbunătățirea stării Bucovinei[780]. Și succesul nu a reușit să se concretizeze. O imagine foarte vie a progresului pe care țara l-a făcut sub administrația lui Enzenberg, în special în ultimii ani, este evidentă în raportul *Rationarium Provinciae,* din 25 februarie 1786[781]. Printre „ameliorările" pe care al doilea guvernator militar al Bucovinei şi le propusese, se număra şi cea de la puctul e).: „În ceea ce privește economia prin economate, cererea pentru un hambar de cereale și o moară, la St. Ilie, lângă Suceava, și o fabrică de cherestea la Vatra Dornei sunt de așteptat în acest an"[782].

1793: „O prea negândită schimbare a vremilor şi neaşteptată întâmpinare, ce ne sileşte pe noi, pe toţi locuitorii munţilor din Câmpulungul moldovenesc, această prea plecată jalobă a noastră, înaintea prea înaltelor locuri, cu prea adâncă smerenie a o aduce! [783], menţionează că „diregătorii boiereşti tot chipul de silinţă au pus, ca să ne însarcine cu tot felul de datorii, cu care însărcinat este un ţăran, cel ce şede în tară, pe loc neted şi roditor, care însuşi înaintea unei comisii, ce s-au făcut într-aceste zile, din gura **domnului Director de la St. Ilie** (Direcţia Bunurilor Statului din Sântul Ilie – n. n.) însuşi ni s-au dat răspuns, cum că privilegiile noastre, ce le avem, nu ne învolnicesc nici de adetul casei, nici de dejma, şi aşa de va rămânea pe voia dregătorilor, Dumnezeu ştie cu câte greutăţi ne vor însărcina, precum şi pân-acum multe au făcut, care nu erau; aceşti dregători mai sus numiţi nu cumpănesc, aici, cum că noi puţintea pâinea noastră o facem departe, în ţară, şi mulţi o facem peste cordon, în Moldova, 10 şi 12 mile de loc de departe, ca să ne putem hrăni aice, între munţi, ce ne caută numai aici că suntem sudiţi, călcând peste privilegiile noastre"[784].

1802: Rohrer continuă, în relatările sale, cu mărturii despre apele Bucovinei, despre cele 49 de izvoare sărate, care trebuiau închise, după începerea exploatărilor de sare de la Cacica şi de la Pleşa, sare omologată ca fiind de foarte bună calitate de către „onorabilul Jacquin", despre Comandamentul regal şi imperial al remontei din Bucovina, despre o întâlnire cu episcopul Daniel Vlahovici, ocazie cu care gustă din brânza de Rădăuţi, care îi place foarte mult, şi care se vindea şi în Iaşi, dar şi în Constantinopol, despre pădurile Bucovinei şi despre condamnabila risipă de lemne, inclusiv prin intermediul **cuptoarelor de potasă**, care se mai găseau la Frătăuţi, Solca, **Sfântu Ilie**, Ilişeşti şi Câmpulung Moldovenesc[785].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten

---

780 Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41-45.
781 Original în arhiva k. k. Ministerul d. Interior, retipărit din Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria Românilor,* Vol. VII, 1876, p. 454-478.
782 Polek, Ansgewält Capitel aus d. Gedenkbuche der röm.-kat. Pfarre zu Czernowitz. Czernowitz 1890, S. 64.
783 Acest document, prin care se descrie apăsarea românilor din Bucovina, l-am reprodus dintr-un volum imprimat la Viena, la 1861, traducerea în nemţeşte a tuturor privilegiilor ce au de la feluriţi Domni câmpulungenii Moldovei din Bucovina – n. T. C.
784 Codrescu, Theodor, *Uricarul cuprinzător de hrisoave, anaforale şi alte acte ale Moldovei*, Tomul al VI, Iaşi 1875, pp. 164-170
785 *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, **St. Ilie**, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[786].

1886: În noaptea de 28 spre 29 octombrie 1886, din pricina unor câlţi cu care era acoperită cahla, a ars întreaga gospodărie a lui Ştefan Păstru[787].

1886: Din 1886, funcţiona în sat o şcoală cu 4 clase[788].

1890: În 1890, comuna Sânt Ilie avea 1.650 locuitori, primar fiind Ştefan Corduş. Comuna avea doi învăţători, pe Nicolai Reus şi pe Elena Lazăr, paroh fiind Ioan Cercavschi de Ielita, iar cantor bisericesc – Grigorie Corduş.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, **Sf. Ilie**, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parţial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[789].

1902: Însoţirea raiffeisiană din „Sântilie” a fost înfiinţată în 15 februarie 1902, sub preşedinţia lui Vasile Cojocar, preotul Ioan Cercavschi de Ielita ocupând funcţia de director, iar Vasile Răuţ, pe cea de vistiernic.

1904: În 1904, Nicolae Iorga călătoreşte prin „ţinutul dealurilor rostogolite-n neorânduială, dealuri blânde, rotunde, învelite cu veselă iarbă tânără. E moşia mănăstirii de odinioară a Sfântului Ilie, deci face parte din fondul religionar şi, fireşte, acesta l-a arendat Evreilor, cari aici sunt totul. Ţărani zdraveni, înceţi, tăcuţi ară pentru domnul lor de astăzi, care a înlocuit cu burta, ochelarii şi ifosul său pe Domnul cel vechi de acolo, din cetate, pentru care se ara cu sabia şi se secera cu gloria”[790].

786 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
787 REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 12, noiembrie 1886, p. 4
788 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 49, 1876 p. 43, 1907 p. 158
789 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
790 NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 20

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[791], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la sântilianul Ioan POPOVICI (lăutar ţărănesc cu pistonul, 21 ani în 1908).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Sf. Ilie**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe dreapta pârâului Şcheia, afluent al râului Suceava. Suprafaţa: 15,09 kmp; populaţia: 1.402 locuitori, aproape exclusiv români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 1.370 locuitori şi din fermele Ceretei şi Frumoasa. Este aşezată între cele 2 drumuri Suceava – Gurahumora, dintre care unul principal şi altul districtual. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ilie". Această comună s-a înjghebat de la 1457 încoace, în jurul mănăstirei „Sfântul Ilie", zidită de Ştefan cel Mare pe acest loc, la ce an, nu se ştie pozitiv (1463 – n. n.). Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.643 hectare pământ arabil, 280 hectare fânaţuri, 10 hectare grădini, 77 hectare imaşuri. Se găsesc 64 cai, 300 vite cornute, 465 oi, 150 porci, 60 stupi. **Sf. Ilie, mănăstire**, astăzi biserică parohială în comuna rurală cu acelaşi nume, districtul Sucevei, a fost întemeiată, pe cât se crede, de Ştefan cel Mare la 1504 (eroare, în 1463 – n. n.), lucru care nu se poate constata cu certitudine, hrisovul respectiv fiind învechit şi rupt. Odată cu seculararizarea celorlalte mănăstiri de către austrieci, a fost desfiinţată şi aceasta, având, în ultimul moment, încă 8 monahi. Mănăstirea Sfântul Ilie poseda moşia Gropile, pe care este acum aşezat satul cu acelaşi nume; apoi mai avea Satul Mare, câte o jumătate din satele Costâna şi Milişăuţi, iar în Moldova poseda moşiile Iuleşti, Hodera şi Iezereni. **Sf. Ilie, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 5,26 kmp; populaţia: 106 locuitori, români în majoritate, apoi germani, izraeliţi, ruteni ş. a. Se corppune din moşiie: 1) St. Ilie propriu-zisă, cu 977 locuitori, care cuprinde şi târlele Ceretei şi Ratuş şi 2) Frumoasa"[792].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Infanteristul **Ilie Atoderesei**, Sf. Ilie, Regimentul 22, rănit"[793]; „Infanteristul **Ilie Petrovan**, Sf. Ilie, Regimentul 22 Infanterie, rănit"[794]; „**Ioan Antonessi**, din **St. Ilie**, a participat la război şi de dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Saveta a lui Pavel Cerlinca, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[795]; „**Constantin a lui Gheorghe Butnar**, din **St. Ilie**, a participat la război şi e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Varvara a lui Constantin Butnar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[796]; „**Lazar a lui Constantin Teodoresi**, din **St. Ilie**, care a participat la război şi să fi murit în anul 1919, ca prizonier la Rusia, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Rachila a lui Lazar Teodoresi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Nicolai a lui Ioan Mania**, din **St. Ilie**, a participat la război şi ar fi murit în 30 mai 1915, într-un spital din Lemberg, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea părinţilor săi, Ioan şi Catarina Mania, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[797].

---

[791] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[792] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 193, 194
[793] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[794] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[795] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
[796] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
[797] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 14, Cernăuţi 21 aprilie nou 1921, pp. 171-173

1920: „**Deciziune de expropriere No. 2899/20**. Deciziunea Senatului Comisiei agrare Centrale, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 450, **St. Ilie**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 524 ha 66 a 42 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[798].

1922: Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Ioan Reuţ** la **St. Ilie**"[799].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Sbâncă Dumitru**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna Sf. Ilie, postul VIII, jud. Suceava"[800].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[801], următorii învăţători şi învăţătoare: **Mâţă Maria**, comuna **Sf. Ilie**, jud. Suceava, media 7,11;

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[802], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, urmatorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Boţac Maria**, la **Sf. Ilie**, p. 9; **Vronschi Hermina**, la **Sf. Ilie**, p. 10, copii şcolari".

1947: „**Constituiri de societăţi cooperative**[803]: Cooperativa „Sfântul Ilie", comuna Sf. Ilie, jud. Suceava".

1947: Transferuri şi fixări pe post în învăţământ[804]: **Gavrilescu Iacob**, de la Sf. Ilie, la Bosanei Nr. 1; **Iavorovschi Valeria**, de la Sf. Ilie, la Gura Solcii; **Cerehez Oresta**; de la Şcheia, la Sf. Ilie; **Cojocaru Adrian**, de la Zahareşti, la Sf. Ilie.

SATU MARE

Satul Satu Mare a fost atestat documentar în **22 mai 1443** (6951), când Ilie Voievod, întărindu-i partizanului său „Didrih de la Buceaci şi de la Iazloveţ, staroste al Podoliei" o parte din satele şi cătunele Moldovei, inclusiv „Soceviţa, şi cu toate cătunele şi veniturile", precizează că „**în afară de Satu Mare**", care iese, astfel, din domeniul Volhoveţ (Volovăţ)[805].

---

798 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230
799 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
800 *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
801 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
802 *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
803 *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261
804 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
805 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, p. 326

În **15 iulie 1445**, Ştefan Vodă, fratele lui Ilie Vodă, l-a „miluit" pe Oancea logofăt, cu, „pe Suceavă, Satul Mare, şi trei sălaşe de ţigani, anume: Coste cu sălaşul său, şi Micula cu sălaşul său, şi Mihai cu sălaşul său"[806].

1582: În 24 februarie 1582, din voia lui Iancul Sasul Vodă, „un sat la apa Sucevei, anume Satul Mare, ocolul Badeuţi, cu morile pe pârâul acelui sat Satul Mare, care a fost dreapta noastră ocină de la Ştefan Vodă cel Bătrân", a fost dăruit mănăstirii Sf. Ilie, „unde este egumen Atanasie", hotarul satului, „cu morile în părău", cuprinzând reperele toponimice: „denspre Bădeuţi, de la apa Sucevii, peste tufiş şi cămp, prin mijlocul heleşteului, lângă piue", făntăna Ştefului, spre troian, la părăul Vălhoveţ, movila cu baltă spre satul Volovăţ, hotarul Rădăuţilor, părăul Runciu pănă la Plop, peste părăul Pazin, hotarul Macicăuţilor, apa Sucevei drept spre Drăgăneşti"[807].

1772: Recensământul lui Rumeanţev[808], din 1772-1773, înregistrează la Satul Mare, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „21 – toată suma caselor", însemnând 15 scutelnici ai spătarului Enăkaki, 3 femei sărace, 2 scutelnici ai episcopului Dositei Herescul şi 1 ţigan.

1744: În 12 septembrie 1744, „Cârnul, de 90 ani, din Satu Mare" depune mărturie la stâlpirea hotarului Volovăţului. În 1774, Satu Mare avea 24 familii ţărăneşti, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Vicovilor, 2 popi, 25 ţărani, numărul familiilor ajungând la 60 în 1784.

1772: Biserica „Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril" din Satu Mare a fost construită în 1772 şi restaurată în 1845. În 1843, când în cei 867 enoriaşi număra şi pe cei câţiva ortodocşi din Hadikfalva, biserica era slujită de parohul Vasilie POPESCUL. În 1876, parohia Satu Mare şi Hadikfalva, cu 1.182 enoriaşi, îl avea paroh pe Mihail ILIUŢ. În 1907, paroh era Theodor POLONIC, născut în 1850, preot din 1873, paroh din 1885, iar cantor, din 1906, Athanasie ŢIBU, născut în 1867.

1787: În 1787, până în 30 noiembrie[809], câteva din cele optzeci de familii de agricultori germani, veniţi din Remania, din Bavaria şi din Baden-Württemberg, s-au aşezat la Satu Mare, localitatea ajungând, datorită modelelor de gospodării şi de gospodărire nemţeşti, una dintre cele mai frumoase şi mai prospere din Bucovina vremii. Familiile germane din Satu Mare se numeau: **Peter Schmid**, **Heinrich Mang**, **Johann Staudt**, **Adam Nunweiler**, **Christoph Schmid**, **Carl Weber**, **Sebastan Hubig** şi **Ludwig Schneider**[810]. La 1 mai 1790, toate aceste familii sunt reconfirmate în Satu Mare[811].

1788, Hacquet: „Dacă mergi mai departe de câmpie, peste Burla, către râul Suceava, ajungi la o colonie germană, numită Satu Mare. Toate aceste colonii de aşezări noi nu prea mulţumesc pe băştinaşi, pentru că nu mai pot lăsa, ca înainte, câmpul lor toloacă şi pentru că aceşti nou veniţi prea adesea luau ce nu se cuvenea. Aşa, într-o zi, am auzit plângerile, aduse în faţa comisarului imperial, de către aceşti oameni, împotriva coloniştilor, al căror număr nu este mare, că nu le-au jefuit numai micile lor grădini, ci s-au încumetat şi să vatăme şi să ştirbească vechile lor drepturi, în cutare şi cutare chip. Cei păgubiţi au fost satisfăcuţi, iar tulburătorilor li s-a spus, între patru ochi, că viaţa lor este în continuă primejdie, căci dacă,

---

[806] 806 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, p. 363
[807] Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. I, Cernăuţi 1933, pp. 80, 81
[808] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 340
[809] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 427
[810] Ibidem, p. 522
[811] Ibidem, p. 526

vreodată, se vor ridica împotriva lor moldovenii sau „românii”, atunci pot fi siguri că nu va fi cruţat nici copilul din trupul maică-si, şi, atunci, nu se ştie cum vor mai putea fi salvaţi, întrucât aceşti oameni puteau să scape de orice cercetare şi pedeapsă şi să emigreze pe nepusă masă”[812].

1802, Rohrer: „În singurul ţinut, dintre Siret şi Suceava, pe unde am călătorit, se aflau, când pe şosea, când în munţi, nouă sătuleţe mici de germani. Dacă, de altfel, am transcris bine numele de locuri româneşti, ele se numesc astfel: Rădăuţi, Frătăuţi, Arbore, Ilişeşti, Balosinăuţi (parte a satului Horodnic – n. n.), Satu Mare, Grăniceşti, Tereblecea, Mănăstioara. / Uneori, se formează un sat de 12, până la 18 case, alteori de mai multe. Toate, laolaltă, au numai un pastor. Cel de acum se numeşte Schwartz, este un sas din Transilvania şi, după câte aud, este un om cu cunoştinţe (învăţat) şi cu un caracter bun, pe care pastor, însă, nelocuind la stradă, nu l-am putut vizita”[813].

1838: Din 1838, funcţiona în Satu Mare o şcoală germană cu 3 clase, iar din 1867, şi o şcoală românească cu 3 clase[814].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), **Satulmare**, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”[815].

1886: În 1886, Ştefan P. Popescu din Cernăuţi intra în posesia unui „răvaş istoric” din 1702, o scrisoare a lui Ursu Ureche, staroste al Cernăuţilor, către fiul lui, Zaharie Ureche, care, rănit de moarte fiind de către „un păgân de leah, din gios de episcopie Rădăuţului, întru Satu Mare şi saga dinspre Dorneşti, pe un pisc de deal din cea parte de apa Sucevii, la Cetăţuie sau Şanţul Litvanului”, săpase trei gropi, iar în cea din mijloc ascunsese „două tearhuri de piele pline de bani, mai mult aur şi argint”. Suma era atât de mare, încât ar fi ajuns pentru construirea unei biserici la Soci şi pentru cumpărarea unei moşii de la boierul Şirban. Starostele fusese rănit în ziua de 23 iunie 1702[816].

1890: În 1890, comuna Satu Mare avea 4.300 locuitori, un primar român, Ioan Lavric, şi un primar german, Richard Wolf. La şcoala românească erau învăţători George Vrăbiuţă şi Aspazia Popescul, iar la şcoala germană profesau Simion Mayer-senior şi Simion Mayer-junior. Parohia ortodoxă era slujită de parohul Teodor Polonic şi de cantorul bisericesc Vasile Lupştea.

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (**Descoperiri în Bucovina**). „În urma notiţei cu același nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra

---

812 *Călători*, X, II, pp. 823
813 *Călători*, XIX, I, p. 156
814 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 49, 1876 p. 49, 1907 p. 128
815 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
816 REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 10, 15 Octombrie 1886, p. 4

altor descoperiri interesante, nepublicate încă… Două vârfuri de săgeată, realizate din bronz, cu trei tăişuri, lungime de 3 ½ și 4 cm, săpate, în 1886, în Satulmare, districtul Rădăuţi, pe un deal, încă 2 bucăți vârfuri de săgeată, de aceeași dimensiune, dar numai cu două tăișuri, și 2 bucăți de vârfuri de săgeată cu trei muchii, complet topite”[817].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[818].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Satul Mare Nemţesc**, comună rurală, districtul Rădăuţi, lipită de comuna Satul Mare Românesc. Suprafaţa: 18,00 kmp, împreună cu Satul Mare Românesc; populaţia: 1.085 locuitori germani, de confesiune evanghelică şi romano-catolică. Se compune: 1) din satul de reşedinţă, cu 1.033 locuitori, şi 2) din cătunul Perdelli. Se serveşte de aceleaşi căi de comunicaţie ca şi Satul Mare Românesc; are o şcoală populară germană, cu 2 clase, şi o casă de economie. Colonie întemeiată la anul 1787, de numeroase familii germane, aduse pe teritoriul comunei Satul Mare, care, de atunci, spre deosebire, a luat supra-numirea de „Românesc”. Populaţia se ocupă cu agricultura. Se găsesc 198 cai, 410 vite cornute, 3 oi, 508 porci, 25 stupi. **Satul Mare Românesc**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe malul drept al Sucevei, la confluenţa sa cu pâraieleTemnic şi Saha, cam în spre sud-est de Rădăuţi. Suprafaţa: 18,00 kmp, împreună cu Satul Mare Nemţesc; populaţia: 1.238 locuitori români, de religie greco-orientală. Se compune: 1) din satul de reşedinţă, cu 1.195 locuitori, şi 2) din cătunul Perdelli. Este legată cu Rădăuţi printr-un drum districtual; prin drumuri de ţară comunică cu Rădăuţi, precum şi cu Hadicfalva, Istenşeghiţ şi Crainiceşti (Siret), pe unde trece drumul principal Suceava-Siret. Are o şcoală populară, cu 4 clase (deci, 120 şcolar – n. n.), şi o biserică, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril”, şi o casă de economie. Printr-un hrisov din 24 Februarie 1582, Domnul Moldovei Iancu Sasul a dăruit-o mănăstirii Sfântu Ilie, în posesia căreia se găsea şi la 1776. O parte din teritoriul comunei, pe care s-a întemeiat, în 1787, o colonie germană, s-a despărţit, sub numele special de Satul Mare Nemţesc. În apropiere s-au găsit, de repetate ori, vârfuri de săgeţi de bronz. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna aceasta, împreună cu Satul Mare Nemţesc, posedă 1.129 hectare pământ arabil, 230 hectare fânaţuri, 13 hectare grădini, 198 hectare imaşuri, 11 hectare pădure. Se găsesc 87 cai, 372 vite cornute, 160 oi, 322

---

[817] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-*Commission, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[818] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

porci, 10 stupi. **Satul Mare Românesc, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Hardeggthal, districtul Rădăuţi. Are o casă şi 4 locuitori"[819].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[820], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Ioan ANDRUHOVICI (învăţător superior, în 1909) din Satu Mare.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Gavril Lavric**, Satu Mare, Regimentul 22, rănit"[821]; „Infanteristul **Ion Colibaba**, Satu Mare, Regimentul 22, rănit"[822]; „**Franz Presser** din **Satulmare** a participat la război şi ar fi murit ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Adolfine Presser, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[823]; „**Simion a lui Filip Jurovschi**, din **Satulmare Vechi**, a participat la război şi ar fi picat, în anul 1916, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Saveta a lui Simion Jurovschi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[824].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Dimitrie Prelipcean** la **Satul Mare**"[825].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[826]: **Bendas Nicolae**, cizmar, domiciliat în Satul Mare; **Wild Frederich**, morar, domiciliat în Satul Mare; **David Rita**, coafeză, domiciliată în Satul Mare; **Vinkler Schela**, coafeză, domiciliată în Satul Mare; **Tomşa Constantin**, tâmplar, domiciliat în Satul Mare; **Jurovschi Frantz**, croitor, domiciliat în Satul Mare; **Iacob Moor**, croitor, domiciliat în Satul Mare; **Bandus Carl**, cizmar, domiciliat în Satul Mare; **Dumitrescu Valerian**, cizmar, domiciliat în Satul Mare; **Engel Herman**, rotar, domiciliat în Satul Mare; **Cortea Carol**, morar, domiciliat în Satul Mare.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[827] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Feleagă Ioan**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna Satul Mare, jud. Rădăuţi, născut în comuna Satul Mare, jud. Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conform art. 259 şi 260 din codul penal; **Lupancu Constantin**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna Satul Mare, jud. Rădăuţi, născut în comuna Satul Mare, jud. Rădăuţi,

[819] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 190, 191
[820] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[821] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[822] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[823] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
[824] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuţi 3 februarie nou 1921, pp. 28-33
[825] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[826] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[827] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, 2 ani interdicţie, conform art. 258, 259 şi 260 c. p.”.

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Marfiuc Mihai**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna **Satul Mare** Nou, postul IV, jud. Rădăuţi”[828].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[829], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Vatmanu Silvia, de la Arbore, Cotul de Jos, la Satu Mare”.

SCHWARZTHAL – NEGRILEASA

„Prin înfiinţarea coloniilor din Bori (Boura, lângă Gura Humorului – n. n.) și Lichtenberg (lângă Arbore, spre Solca – n. n.), cu emigranţi germani din Boemia, mai ales din regiunea Praga, s-au realizat așezări temeinice. Între timp, după decretul administrației din 24 octombrie 1835, colonizările s-au oprit. Prin urmare, administrația districtuală a susținut, atât în raportul său din 11 noiembrie 1835, cât și în cel din 3 octombrie 1836, că imigrările ulterioare ar trebui să fie soluţionate cu solicitanții germano-boemi. Informaţii despre așezările germane din Bucovina se răspândiseră deja pe scară largă, astfel că în 1836 și 1837 s-au depus repetate petiții din Boemia germană, din regiunea Pisek, care au fost prezentate de Andreas Lang, Franz Kraus și Josef Bauer. Inițial 20, apoi 50 de familii s-au înregistrat pentru emigrare în Bucovina”[830]. Între timp, veneau din Moldova, în Bucovina, şi coloniştii germani care se stabiliseră în Principat, Administraţia economică din Solca recomandând pentru noile colonizări zona Stulpicanilor, pe care le refuzaseră nişte emigranţi slovaci, pe motiv că pământurile de acolo nu sunt potrivite pentru agricultură, pantele abrupte favorizând spălarea pământului, inclusiv din cele trei poieni de pe valea Negrilesei, bune doar ca pajişti. Între timp, pentru că prin alte memorii, semnate, în 11 iulie 1838, de Andreas Lang, Johann Schaller şi Wenzel Schöllbauer şi înmânate căpitanului districtual Millbacher, s-a decis, în 24 august 1838, înfiinţarea unei comisii de soluţionare a problemei. Dar colonizarea germană pe valea Negrilesei s-a făcut efectiv, abia în **22 iunie 1841**, când s-au stabilit la Vadul Negrilesei familiile Johann ANGER, Josef BAAR, Simon BAIERL, George BEER, Martin BENNER, Josef BERNA, Bernhardt BINDER, Peter BINDER, George BRANDL, George EISCHPERA, Wenzel FLEISNER, Ignatz FRIESCHE, Franz FUCHS, John GRASSEL (KRASSEL), Joseph HASENOHRL, Anton HOFFMANN, Ambros HOFFMANN, Andreas JUNG, Josef KLOSTERMANN, Johann KNAUS, Wenzel KUBECK, Josef PILSEL, Michel SCHAFFHAUSER, Wenzel SCHAFFHAUSER, Johann SAILOR, Jacob, Johann şi Josef EXCHANGER, Wenzel (tatăl) şi Wenzel (fiul) EXCHANGER, Josef WEBER, Lawrence WEBER, Jacob WENDLING, Charles WUDI şi George WINTER.

[828] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[829] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[830] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 461

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate… Din Gura Humorului, pe valea Moldovei, prin Bucşoaia, trecând pârâul Negrileasa, apoi râuleţele Molid şi Moldoviţa, se ajungea la Vama, localitate aflată la o poştă şi un sfert de Gura Humorului”[831].

1876: Biserica „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril” din Negrileasa a fost construită între anii 1876-1882, anterior enoriaşii ortodocşi frecventând biserica din Stulpicani. În 1907, preot cooperator era Ioan TONIGARIU, născut în 1871, preot din 1900, iar cantor, din 1904, Alexie BURAC, născut în 1852.

1886: „Ţipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim şi în alte locuri câteva așezări cu locuitori ţipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moşiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moşii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriaşi,dar care, datorită investiţiilor uriaşe, avea să dea faliment şi, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau şi s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcţionează doar cel din Pojorâta, iar populaţia din Schwarzthal îşi asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; ţipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă”[832].

1887: Şcoala din Negrileasa, cu 2 clase, a fost deschisă în anul 1887[833].

1890: În 1890, colonia germană Schwarzthal avea 510 locuitori, primar fiind Ignatie Beer, iar învăţător – George Piotrowski.

1901, Gustav Weigand: „Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kieperts, dar huţuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarztal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huţuli, în Gemenea și Frasin”[834].

1907: „**N-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**; a părăsit, îndată ce s-a decis să primească candidatura, judeţul şi a petrecut, până câteva zile înainte de alegeri, la Viena; când s-a întors în ţară, însă, n-a trecut pe teritoriul districtului Câmpulung, credincios cuvântului dat, până după alegeri. Contra lui n-a putut răzbi nici unul dintre candidaţi, nici chiar Onciul, care se bucură desigur de multe simpatii în district, căci pentru acela (pentru Bellegarde – n. n.) au agitat *faptele sale* şi cei mai buni agitatori ai maselor: *ţăranii înşişi*. Se povesteşte că **ţăranii din Câmpulung au inundat comunele cercului electoral şi au agitat cu deosebită căldură pentru Bellegarde**. Care va fi ţinuta lui în parlament?, e întrebarea ce şi-o pun mulţi, îngrijaţi. Deocamdată se ştie că a promis să se înscrie în Clubul Românilor şi

---

831 Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten,* Wien 1851, pp. 53, 54

832 Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

833 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 99

834 Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

că va sprijini reformele lui Aurel Onciul. Mulţi aşteaptă de la activitatea lui o eră de aur pentru Câmpulung; deşi mulţi alţii consideră mandatul ca pierdut pentru 6 ani… Viitorul va dezlega această interesantă enigmă”[835]. Şi, deşi nu a candidat, Contele Bellegarde a obţinut 98 de voturi la Negrileasa, în vreme ce Aurel Onciul obţinea 43, iar T. V. Stefanelli doar 9.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Schwarzthal** (în româneşte **Vadul Negrilesei**) sat, districtul Câmpulung, aşezat pe pârâul Negrileasa, aproape de izvorul său. Suprafaţa: 9,03 kmp; populaţia: 510 locuitori germani, de religie romano-catolică. Este legat cu valea Suha şi cu drumul districtual ce trece pe aci, printr-un drum neîntreţinut. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o casă de economii. Teritoriul pe care se află azi satul depindea de Negrileasa, mai înainte de anul 1838, când s-a aşezat aci o colonie de germani, veniţi din Boemia. Se găseşte în acest sat o fabrică de scânduri cu 3 gatere. Populaţia se ocupă mai ales cu exploatarea pădurilor. Posedă 33 pogoane pământ arabil, 94 hectare fânaţuri, 2 hectare grădini, 276 hectare imaşuri şi 485 hectare păduri. Se găsesc 24 cai, 430 vite cornute, 8 oi, 105 porci şi 8 stupi de albine”[836].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă a beneficiat şi de ofranda genistului din Arbeiter Abtig I/41 **Steuleac George** (probabil **Scheuleac** – n. n.), din Negrileasa, care a donat 1 coroană[837].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru **Vadul Negrilesii** şi **Negrileasa**” („Spar-Darlehenskassenverein für Schwarzthal u. Negrileasa”) următoarele schimbări: membrul în direcţiune **Albert Meier** şters; vice-directorul **Mathias Hoffmann** introdus”[838].

1940: În noiembrie 1940, când nemţii au fost repatriaţi în Germania, se mai aflau la Schwarzthal familiile: BAYERL, BEER, BERDICH, Bern HAUSER, BISIAK, BRANDL, BRODNER, FLEISSNER, FUCHS, GUMINA, HASENOHRL, HEHN, HOFFMANN, ILK, JEREMIAS, JWORTCZUK, KLOSTERMANN, KNAUS, KRASSEL, KUBECK, MAYER, PETRITSCH, PILSEL, PODRICYINSKI, RANKL, SCHAFFHAUSER, SAILOR, SEIBEL, SEIDEL, SELLNER, STULIAC, EXCHANGER, WEBER, WINTER şi WUDI.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[839], următorii învăţători şi învăţătoare: **Petroşcă Grigore**, comuna **Negrileasa Vadul**, jud. Câmpulung, media 7,33”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 şi următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative săteşti de credit: Cooperativa „Straja”, comuna Negrileasa, judeţul Câmpulung.

1949: Sunt numiţi directori de şcoli în **Învăţământul elementar, ciclul I**[840]: **Brădăţan Ioan**, director la Şcoala elementară Negrileasa; **Corleciuc Straton**, director la Şcoala elementară Negrileasa, Vad.

---

[835] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305
[836] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 191, 192
[837] *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[838] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuţi 30 septembrie nou 1919, p. 6
[839] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[840] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

SELETIN

Prima menţiune documentară a pârâului care va da numele aşezării, Seleatin, s-a făcut în 15 martie 1490, atunci când, „în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Troiţă sfântă, de o fiinţă şi nedespărţiţi, Ştefan cel Mare întărea mănăstirii Putna o mulţime de biserici, precum „şi braniştea din jurul mănăstirii: Suceava cu toate izvoarele ei, începând hotarul acelei branişti de la obârşia Laurei, pe obcină până la Falcău, şi pe Falcău în sus, până la cărarea unde e groapa lui Alexa, la Şipot, de acolo, pe obcină, până la obârşia Sadăului şi, pe obcină, până la obârşia Ruscăi şi la obârşia **Seleatinei**, iar de acolo, la Suceava, la Ţipot, de acolo la Pogonişte, apoi la casa lui Benea" şi aşa mai departe. Şi, desigur, „nimeni să nu îndrăznească, fără voia egumenului, să pescuiască în acea branişte, să pască vite şi să nu facă nici alt lucru". În uricul acesta nu este menţionată nici o aşezare în cuprinsul braniştei mănăstireşti, ci doar nişte toponime[841].

1762: Aflat pe malul stâng al râului Suceava, mai jos de Şipote, acolo de unde izvorăşte pârâul Putila, Seletin, fostă branişte a mănăstirii Putna, a fost colonizat cu huţani după 20 mai 1762, când egumenul Vartolomei arenda munţii unor „ruşi din Putila".

1744: În 1774, satul avea 22 familii huţăneşti, iar în 1784, 63 familii.

1843: Biserica Naşterii Sfintei Marii din Seletin, construită în 1831, avea, în 1843, în Seletin şi în Plosca, 1.251 enoriaşi, paroh fiind Mihail PROCOPOVICI. În 1876, biserica deservea 1.638 de enoriaşi din satele şi cătunele Seletin, Plosca, Ulma, Krasnidil, Nessipitul şi Christie, paroh fiind Georgie HNIDEI. În 1907, când enoriaşilor din satele deja menţionate li se adaugă şi cei din Rosischnei, din Măgura, din Salaschin şi din Lupschin, paroh era Alexander PALIEVICI, născut în 1844, preot din 1874, paroh din 1881, cantor fiind, din 1900, Cornel SCRABA, născut în 1869.

1864: Din 1864, funcţiona la Seletin o şcoală cu 4 clase[842].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, **Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu**, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale"[843].

---

[841] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 74, pp. 142, 143
[842] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 56, 1876 p. 99, 1907 p. 117
[843] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

În **1890**, Seletinul era un veritabil orăşel, în care evreii, ca şi românii, reprezentau un sfert din populaţia de 3.715 locuitori. Primar era Iuliu Cicane, paroh – Ilarion Gramatovici, iar învăţător – Andrei Ostaşec.

1895: „Merg spre nord, de la Seletin, prin valea Ropoțel, până la creasta Plosca. Aici suntem deosebit de captivați de un copac, care este numit pe aceste meleaguri „molidul minune” („Wunderfichte“). Ramurile acestui copac atârnă vertical de trunchi, astfel încât, în loc de forma conică familiară, puteți vedea o coloană verde. Ramurile proeminente formează o coroană în formă de umbrelă numai în vârf. Când am vizitat așezarea pentru prima dată, în 1891, Hurdisch, proprietarul pajiștii pe care se ridică copacul, mi-a spus că bunicul său a găsit bradul în urmă cu aproximativ 50 de ani în pădurea deasă. Chiar și atunci, molidul s-a remarcat prin creșterea sa ciudată, iar acest lucru l-a salvat de toporul de care au căzut ceilalți copaci. Așa că acest copac a fost păstrat, care poate fi descris probabil ca unul dintre cele mai interesante obiective turistice din zona huțulă. / În 18 august, de Ziua de Naștere a Împăratului, eram în Plosca și am intrat în biserica supra-aglomerată. Era sărbătoarea Schimbării la față (na Cheruwimach) și am observat că unele femei și bărbați s-au așternut brusc la picioarele preotului, care pășea pe spatele lor. Când am întrebat, mai târziu, am aflat că acesta este un remediu pentru durerile de spate. Altul ar fi să lași pe urs să te pășească pe spate, dar rareori se ivește ocazia în munți, deoarece ursarii îi vizitează rar, iar „Moș Martin” sălbatic sau „Grosse”, așa cum huțulii îi zic respectuos ursului, ar fi un medic bun, dar periculos. Mi s-a povestit, mai târziu, în Jawornik, pe Ceremușul Negru că un bărbat, Michailo Semeruk, care se bâlbâie încă din tinerețe, a întâlnit ursul. Era băiat și păștea oile, când a venit un urs, iar băiatul a fost tentat să ucidă animalul cu un pistol, dar ursul s-a aruncat asupra lui și, pentru că adolescentul se prefăcuse că este mort sau leșinat de spaimă, nu i-a mai făcut nimic altceva, decât că l-a acoperit complet cu trunchiuri și crengi. Când ursul a plecat, băiatul s-a târât afară de sub crengi și, de atunci, a rămas bâlbâit. O poveste similară mi-a fost spusă și în Sarata, unde chiar un cioban fusese acoperit de un urs cu lemn și pietre într-un șanț, astfel încât ar fi pierit, fără îndoială, dacă nu ar fi fost întâmplarea că ursul s-a retras pentru că era hăituit, din urmă, de oameni. Potrivit spuselor, ursul încearcă să-și atragă urmăritorii pe coastele stâncoase, rostogolind asupra lor pietrele mari. Când este vânat, de multe ori smulg bucăți mari de gazon din pământ și le aruncă asupra cailor”[844].

1896: O listă de subscripţie, din mai 1896, pentru Internatul de băieţi români din Cernăuţi, întocmită de Vasile de TUDAN şi de soţia lui, Aspazia, cuprinde următoarele nume de localnici din Seletin: baron Alexandru POPPER, Srul JABLONOWER, Iosif ŞERF, Chaskel ŞERF, Lazar IEKELES, Iosif MIK, Leib REICH, Constantin DULGHER, Ianchel REICHMAN, Salomon VILLENZ, Alter OEHL, Aba GRAF, Chaim ŞERF, Simion BULLER, A. BULLER, Iankl ERNST, Chaim IEKELES, Vasile HALIP, Maier (fiul lui) Şrul ŞERF, Uşer LEKER, Chaim (fiul lui) Iuda ŞREIBER, Samuel ŞERF, Mendel (fiul lui) Hilig DIŞ, Iosef SCHREIBER, George VOROTNIAC, Berl (fiul lui) Moses TUDIVER, Iosif ŞERF, Alter ŞERF, Nute RACHMAN, Schmil ŞECHTER, Salomon ŞERF, Marcus SCHERF, MERDINGER, M. BULLER, Olexa REBENCIUC, REINERT, Cosma ZAIEŢ, Vasile ANDREICA, Teodor ZAIEŢ şi Ladislau DOMBROVSCHI[845].

1905: „*Czernowitzer Tagblatt* a publicat următorul articol, în 25 noiembrie 1905, sub titlu „Ciudata poveste a casei bântuite”: În casa unui anume J. J. din Brodina, după cum ne informează corespondentul nostru, nu a fost foarte plăcut de ceva vreme. Casa acestui om este

[844] Kaindl, Raimund Friedrich, *Neue Beiträge yur Ethnologie und Volkskunde der Huzulen*, în *Globus*, Nr. 5, Anul LXIX, ianuarie 1896, p. 71
[845] DEŞTEPTAREA, Nr. 11/1896, p. 85

plină de o bântuială a diavolului de neînțeles. A început cu focul. Mai întâi, a început un incendiu în salon, fără nici o cauză. Câteva zile mai târziu, a avut s-a aprins brusc cămara și mai multe obiecte valoroase s-au transormat în scrum; cum ar fi putut începe focul a rămas de nexplicat. În această săptămână, un prunc a fost luat din leagăn și plimbat, de o forță invizibilă, prin această casă. Când mama a luat copilul și l-a pus înapoi în leagăn, a simțit că este îmbrâncită și aruncată de niște mâini nevăzute. În aceeași zi, tencuiala de pe peretele din casă a căzut la pământ cu o astfel de forță, încât geamurile s-au făcut țăndări. Apoi, o piatră s-a lipit de peretele camerei, spre mijlocul ferestrei, și a spart din nou niște ochiuri de geamuri. Astfel de incidente stranii s-au mai produs mai în casa vrăjită. Înspăimântat, stăpânul casei i-a dus pe cei doi copii ai săi, presupusa cauză nevinovată a bântuirii fantomei, la locuința socrului său K., în apropiere. Același tămbălău a început acum în această casă. Totul a fost spart și lovit de o mână invizibilă. Dulapurile închise s-au deschis singure, iar obiectele din interior au fost aruncate în cameră, astfel încât agitația era cu adevărat înfricoșătoare: un felinar atârnat pe peretele camerei era plimbat prin holul din față și prin curte etc. Socrul K. trăise în casă, timp de douăzeci de ani, și nu a observat niciodată așa-ceva, până când nu i-au fost aduși nepoții. Pentru a se convinge dacă copiii sunt într-adevăr bântuiți, în final au fost duși într-o a treia casă și același lucru s-a repetat și aici. Bineînțeles, evenimentul a provocat o mare emoție în localitate și în împrejurimi, iar curioșii s-au înghesuit să vadă „minunea", fără ca nimeni să o poată explica. Articolul precizează acest lucru și susține că autorul a văzut straniile întâmplări cu propriii săi ochi. Scrisoarea pe care am reprodus-o, din motive de curiozitate, poartă semnul poștal al oficiului din Seletin. O mistificare nu este posibilă, dar sperăm că, mai devreme sau mai târziu, povestea bântuirii se va explica în mod natural"[846].
„**O comoară ascunsă**. Din păcate, este cunoscut faptul că superstiția este încă foarte răspândită în țara noastră astăzi și că populația rurală poate fi ușor câștigată pentru tot ceea ce este mistic, întunecat și secret. Un exemplu convingător în acest sens a fost procesul cu jurați care a avut loc joi. Tâmplarul Karl Obelnicki, muncitorul zilie Mihai Hauka, proprietarul Nikifor Ihnatiuk și proprietarul Herasim Maroczko trebuiau să răspundă pentru infracțiunea de fraudă. Judecătorul instanței de district, Lukasiewicz, a fost președintele instanței, procuratura fiind reprezentată de Dr. Lehmann, iar apărarea de avocații Dr. Fischer, Dr. Rieber și Dr. Mittelmann. În rechizitoriu se susține că acuzații Karl Obelnicki și Mihai Hauka, s-au deplasat periodic la Boian (Bukowina), în 1904, 1905 şi 1906, și păcăleau oamenii, sub pretext că ştiu unde, în subsolul unui castel din Rusia, există o comoară, păzită de spirite, și pe care doar un vraci huțul, posedat de diavol, un așa-numit „maestru", care se află în Seletin, ar putea să o scoată la iveală; a păcălit , cu împrumutul unor bani de drum, 12 persoane, de la care au luat 112 coroane. Acuzații, Mihai Hauka, Nikifor Ihnatiuk și Herasim Moroczko sunt acuzați că l-au păcălit, la Cotul-Ostrița (Bucovina), în 1904, când s-au întors dintr-o călătorie în Rusia, și pe localnicul Petro Melneczuk, căruia i-au spus există un cufăr cu monede vechi dintr-o pivniță, în care se află o comoară, spunându-i că au nevoie de bani de cheltuială, ca să meargă să ridice comoara în Rusia, împreună cu „stăpânul", iar Melneczuk le-a dat 300 coroane. Apărătorii lui Obelnicki și Hauka sunt cei care au acceptat acțiunile presupuse, în timp ce inculpații Ihnatiuk și Maroczko au negat orice implicare, iar acuzații Karl Obelnicki și Mihai Hauka au fost condamnați la două și, respectiv, trei luni de închisoare, potrivit verdictului juriului. Martorii implicați au dat să plece, dar amândoi au fost arestați imediat, la cererea procurorului "(Bukow. Nachrichten 1906, 24 iunie)"[847].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Seletinul**, târguleţ, districtul Rădăuţi, aşezat în grupe împrăştiate pe o mare întindere, pe ambele maluri ale Sucevei, de la Straja şi până în apropiere de Şipot Cameral. Suprafaţa: 111,70 kmp; populaţia: 3.715

[846] *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, Berlin 1908, pp. 94, 95
[847] Ibidem, pp. 95, 96

locuitori, mai bine de 2 părţi huţani, ruteni gr. or. şi puţini gr. cat.; o a treia parte e formată din izraeliţi,germani şi puţini români şi poloni. Se compune: 1) din satul de reşedinţă Seletin, care, împreună cu târlele Merlova, Nisipitul şi Rusca Ulma, numără 837 locuitori; 2) din cătunele atenente: Brodina, Ereşti, Falcău, Frasin, Fuşce, Hepa, Cuninschi, Opcina Costeliva, Crasnei Dil, Lupşin, Măgura, Plosca Cameral, Ropocel, Rusca, Sadău, Sipitul şi 3) din târlele: Paltin şi Salaşiu. Partea centrală a comunei e străbătută de drumul districtual Vicovul de Sus – Şipot, din care pleacă, în cătunul Ropocel, o ramură, peste Plaiul Plosca, spre localitatea cu acelaşi nume, iar din cătunul Rusca, aşa-numitul drum militar peste Plaiul Şurdinului, la Berhomet. Este sediul unei judecătorii de ocol; are un oficiu poştal, o şcoală populară, cu 4 clase (deci, 120 şcolari – n. n.), şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". A fost, până în timpurile din urmă, cătun, menţionat fiind, pentru prima oară, într-un hrisov din 13 Martie 1490 (15 martie – n. n.) al lui Ştefan cel Mare. În acest hrisov se spune că Seletinul era propietatea mănăstirii Putna. În această localitate s-au găsit, de repetate ori, obiecte vechi, între care o sabie veche franceză ş. a. Populaţia, formată în majoritate din huţani, se ocupă cu exploatarea de păduri, cu prăsila de oi şi cu stânăria. Comuna posedă 289 hectare pământ arabil, 4.077 hectare fânaţuri, 1 hectar grădini, 3.000 hectare imaşuri, 314 hectare poieni, 31.790 hectare păduri. Se găsesc 569 cai, 3.600 vite cornute, 4.500 de oi, 1.200 porci, 290 stupi. **Seletin, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Izvor, districtul Rădăuţi. Are 231 locuitori. Se compune: 1) din moşia Seletin propriu-zisă, cu 4 case şi 15 locuitori; 2) din localităţile cu ferăstrae: Brodina şi Falcău; 3) din herghelia Frasin; şi 4) din târlele: Sipitul, Tabora şi Ulma"[848].

1914-1918: „La propunerea doamnei **Nastasia Tironiec**, din **Seletin**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Grigori Tironiec**. Doamna Nastasia Tironiec susţine că soţul ei, Grigori Tironiec, a căzut mort, în luna mai 1915, în lupta de la Rarance"[849].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[850]: **La judecătoria Seletin – Dr. Katt Erwin**, judecător cu rangul IX". Tot din 1 septembrie 1919, erau „permutate", deci transferate, alte „persoane" ale magistraturii bucovinene, şi anume: **Piatkiewicz Kazimir**, consilier conducător al judecătoriei Seletin, consilier de tribunal cu rangul VII; **Silion Eugen,** judecător la judecătoria din Seletin, judecător de district cu rangul VIII".

1919: Comisiunea agrară de ocol Seletin: Preşedinte: **Dr. Artur Hnidei**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc Seletin. / Locţiitor: **Ervin Katz**, judecător, Seletin. / Reprezentant al Administraţiei: **Pintea Teleagă**, subprefect, Seletin. / Locţiitor: **Dr. Ştefan Brailean**, comisar, Seletin. / Reprezentant al Băncii regionale: **Cornel Scraba**, funcţionar comunal, Seletin. / Locţiitor: **Naftali Sperber**, notar, Seletin. / Expert agricol: **Vasile Strătescu**, consilier agricol, Rădăuţi. / Locţiitor: **Eduard Hofman**, brigadier districtual, Seletin. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Arcadie Boca**, măiestru silvic, Seletin. / Locţiitor: **Ioan Antimovici**, elev silvic. Seletin. / Inginer hotarnic: **Bruno Frenkel**, inginer hotarnic de stat, Seletin. / Locţiitor: **Carol Hlavin**, inginer hotarnic civil, Rădăuţi. / Reprezentanţi al ţăranilor: **Ion Chiseliţa**, agricultor, Seletin; **Ioan Hutopila**, agricultor, Şipotele-Sucevei. / Locţiitori: **Vasile Mehno**, agricultor, Şipotele-Sucevei; **Roman Tcaci**, agricultor, Seletin[851].

---

848 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 192, 193

849 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi în 13 Martie nou 1919, p. 7

850 *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

851 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[852] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Seletin**, jud. Rădăuţi, exploatarea Societăţii Ing. Victor Ionescu & Soned, cu sediul în Bucureşti".

1929: „Siretul izvorăşte mai sus de Şipote, de sub muntele Zezeu, din locul numit Suha Varşic, şi curge limpede, frumos, susurând şi şerpuind printre brazi, arini şi răchite. Spre apus de Şipote, munţii, îmbrăcaţi esclusiv cu bătrâni codri de brad, se înalţă în forme rotunde, frumoase şi armonioase, în toată măreţia şi splendoarea lor, deschizând văi strâmte şi adânci, prin fundul cărora curg mici pârâiaşe cristaline, afluenţi ai Siretului, ca şi cum frumosul şi iubitul râu ar avea mai multe izvoare. E frumoasă, măreaţă şi splendidă această privelişte a munţilor Frunca Stângă, Ciuchilca, Vauţen (?) Şurdiu, Pleaşa, Măgura, Zezeu, Lungul, Rotundul, Ciomirna, Lişniţa, Tomnaticul, Bucova şi Marerca, ce se leagă între ei, profilându-se pe albastra bolta cerească, de la stânga, la dreapta. De pe vârful Măgurei, înalt de 1.500 m, cel mai înalt şi mai majestos dintre toţi, privind peste culmi şi peste codrii verzi, se vede, prin atmosfera albăstruie-violetă şi transparentă, întreaga regiune colinară şi de şes a Bucovinei, precum şi Cernăuţul. De la Şipote, urmând cu trăsura ori călare, în sus, pe drumul spre valea Siretului – pe care o părăseşte aproape de obârşia lui – ridicând şi apoi scoborând munţi, în aspră serpentină, prin vastele şi frumoasele păduri de brad, se poate trece în valea superioară a Sucevei, la Seletin… / Urmând mereu pe malul drept al Ceremuşului, şoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrăşeni şi Marinişeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluenţa Ceremuşului cu afluentul său drept, Putila, ce izborăşte din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică şoseluţă în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremuşului, duce la Iabloniţa şi mai departe, pe valea Ceremuşului Alb, oferind privelişti şi peisagii dintre cele mai frumoase şi mai încântătoare. Şoseaua principală, pe care am venii de la Vijniţa, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremuşului, strânsă între munţi mai înalţi, acoperiţi cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniţi, Chişeliţeni, Toroceni, Putila, Foşca, Sârghieni şi Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanţă de 48-50 km, de la Vijnita. Cam în dreptul satului Chiseliţeni şi spre răsărit, se înalţă fumosul şi falnicul munte Racova, mamelonat şi îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos şi senin, se vede oraşul Cernăuţi. În faţa muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înaltă muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniţi, înainte, munţii sunt mai mici, în pante mai dulci şi mai puţin împăduriţi. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremuşului Mare, Ceremuşului Alb şi Putilei, este în mare parte locuita de „huţani" sau munteni. Aceşti huţani, ca şi moţii, locuiesc răzleţi, împrăştiaţi pe văi şi pe coastele munţilor, însă, prin deosebire de moţi, ei sunt, în general, bine înstăriţi, au pământuri de păşune, vite, oi şi mănâncă bine unt, brânză, carne şi, mai cu seamă, lapte acru – „busling", cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniţă (bărâbânţ), din care mănâncă toţi ai casei, cu mămăligă şi cu „pită" de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huţanii, ca şi rutenii dinspre şes, vorbesc cam aceeaşi limbă, având aceeaşi fizionomie şi acelaşi port, cu deosebire că ei, ca şi moţii, poartă cioareci, iarna mai mult roşii, iar vara albi, precum şi un fel de jambiere largi, de pâslă roşie, căzând deasupra opincilor – ca bănăţenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii şi cămeşi cusute cu arnici roşu. Huţanele, femei şi fete, îmbrăcate cu catrinţe, cămeşi înflorite, cojoace şi ghete sau opinci, cu jambiere, ca şi bărbaţii, fiind îmbrobodite cu tulpane roşii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbăteşte în aliurile cele mai vii, bând şi fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbaţii şi deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huţanii scoboară în Vijniţa, Berhomete şi Seletin şi vând tot ceea ce au de vândut evreilor,

[852] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

care le cumpără la oreţuri mult sub valoarea lor reală, reţinându-i, apoi, la băutură alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organismele otrăvite, cu capetele bolnave, năucite şi cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureş! / Dimineaţa, pe o vreme splendidă, plec, cu trăsura, mai departe, din Seletin, spre satul Fundul Moldovei… / Între Seletin şi Fundul Moldovei sunt 50 km, iar drumul este foarte frumos şi plăcut, străbătând de-a lungul apelor vii, limpezi şi murmurătoare, o regiune muntoasă dintre cele mai frumoase, mai pitoreşti şi mai variate“[853].

1937: „Una din vechile mele dorinţe se îndeplineşte astăzi. E o dimineaţă de iulie, în Seletin, şi mă pregătesc să pătrund în Ţara Huţulilor. Încă dinaintea răsboiului, când mă bătea gândul să urc, dinspre Câmpulungul românesc, spre Şipotele Sucevei, eram pe aceleaşi drumuri. Pornisem de ieri, de la Falcău, cu marile lui fierăstrae. De-aici şi de la Brodina vecină, oamenii aceştia ai muntelui, de limbă ruteană şi de obârşie tainică, încep să fie întâlniţi. De la Seletin, am intrat în apele lor şi, de-acum, până la înaltele hotare ale Poloniei, ei sunt singurii locuitori. Limba românească e aproape nefolositoare. Evreii înşişi, de faţă pretutindeni, nu ştiu decât idiş, germana şi ruteana. Am însă tovarăşi buni şi mă încred în norocul drumeţului. / Plecăm cu o trăsură care abia trece podul destul de şubred de peste Suceava şi se opreşte. Caii trebue potcoviţi. Ai fiorul unei expediţii cu greutăţi şi primejdii. E vorba, deocamdată, de întâii şapte, opt kilometri, cu urcuş mai mult lin, care să ne ducă, peste cumpăna apelor, din valea Sucevei, în valea Putilei, şi de la Seletin la Plosca. Vizitiul îşi are însă socotelile lui. / Pe capră avea un oaspe tăcut. Peste geamantanul puternic stă un mănunchi de beţe de deosebite grosimi şi de lungime asemenea. La privire mai de aproape se văd a fi bucăţi de coadă de undiţă. Merge la pescuit păstrăvi. Şade încovoiat, în nişte haine pestriţe, şi se uită pe sub pălărie. Trăsura hurducă uşor. Făgaşele sunt uscate şi tari. Eu întreb ceva despre locuri, la care vecinul meu nu se pricepe să răspundă, şi deodată celălalt vorbeşte el, fără să se întoarcă, într-o românească desăvârşită. Şi de-atunci nu s-a mai oprit. Întâmplarea îl pusese acolo, ca să ne călăuzească, nu numai peste şosele şi prin sate, ci și prin sufletele oamenilor. Era un doctor în filosofie din Sârghieni, care se întorcea acasă. Fusese ales cel mai vrednic, dar fără să ştim niciunul, de portar al ţării şi minunilor huţule. / De departe, de la câţiva kilometri, încep să se vadă cele trei turle ale bisericii din Plosca. Peste câteva zile, aveam să le privesc la fel, de cealaltă parte, mici ca trei crini din altă lume, coborând călare de pe Maximeţ, pe drumul de creste de la graniţa poloneză. Care şi telegi încărcate greu ne vin în cale şi se duc. Suntem în ţara celor mai buni lemnari, oameni de pădure şi de înălţimi, fraţi cu cei din Maramureş şi din Pocuţia, până la Goralii de la celălalt capăt al Carpaţilor slavi, la Zakopane. Tăietori de păduri, fierăstrari, cărăuşi, plutaşi, toată lumea trăeşte pe aici numai din lemn. Trăiesc şi cârciumile, care sunt înfipte bine la toate răscrucile; am văzut una, unde, ascultând fără să par, am descoperit că se ţine în ele o listă mai sigură de suprafaţa parchetelor în exploatare şi de metrii cubi lăsaţi pe apă sau plecaţi cu trenul, decât în registrele fiscului sau ale asociaţiei patronale pentru asigurarea de accidente a muncitorilor. Cârciumarul se pune la îndemâna agenţilor acestor servicii, ca să facă o discretă treabă de delaţiune, în schimbul unei despăgubiri corespunzătoare. Trăiesc şi drumurile şi mor din acelaş negoţ. Şoseaua e bătută şi măcinată necontenit. Exploatarea e undeva în munte, iar fierăstraele tocmai la Seletin. În zilele împărăţiei, valea ar fi fost ca în palmă. De drag te duceai pe jos, din valea Sucevei, în valea Putilei, fără teamă de ploaie şi de noroi. Acum să te fereşti de vreme vrăjmaşă, că, dacă eşti cu vreun vehicul, nu mai ieşi, iar dacă umbli apostoleşte, îţi rogi moartea. Ascultam şi mă uitam neîncrezător la norii de deasupra. Bura numai câte o dată, ca și cum vântul ar fi adus din altă parte umezeala”[854].

---

[853] Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, Bucureşti 1929, pp. 323-330
[854] Bucuța, Emanoil, *Pietre de vad*, București 1937, pp. 23-25

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[855]: **Straub Paul Robert**, cizmar, domiciliat în Seletin; **Stauber Heim Itzig**, cizmar, domiciliat în Seletin; **Sentler Iacob**, cizmar, domiciliat în Seletin; **Wieder Nathan**, măcelar, domiciliat în Seletin; **Withal Adolf**, fierar, domiciliat în Seletin; **Buneac Petru**, fierar, domiciliat în Seletin; **Harnic Roza**, morăriţă, domiciliată în Seletin; **Harnic Babi**, morăriţă, domiciliată în Seletin; **Dacner Iacob**, bărbier, domiciliat în Seletin; **Laufer Leia**, cofetar, domiciliată în Seletin; **Wolf Strul**, tâmplar, domitiliat în Seletin; **Gartel Maria Gusta**, coafez, domiciliată în Seletin; **Pihovici Anton**, bărbier, domiciliat în Seletin; **Weisberg Malca Sara**, croitoreasă, domiciliată în Seletin; **Hagel Ionel**, măcelar, domiciliat în Seletin; **Maleş Nicolae**, croitor, domiciliat în Seletin; **Frischmann Rudolf**, măcelar, domiciliat în Seletin, dar şi cârnăţar; **Hlipciuc Romaniuc Iuriu**, frizer, domiciliat în Seletin; **Dumitran Alexandru**, fierar, domiciliat în Seletin; **Staniseschi Norbert**, fierar, domiciliat în Seletin.

SINĂUŢII

În **7 ianuarie 1403**, printre boierii Sfatului Domnesc al lui Alexandru cel Bun se afla şi „panul Mic de la Sinăuţi”. Întărit lui Sin de Hotin, în 8 iunie 1456, drept „ocina jupânesei lui, nepoata lui Mihălaş” (Mihail de Dorohoi), Sinăuţii, sat/sate din apropierea Siretului, număra printre răzeşii săi, în 15 mai 1606, şi pe Ştefan de Valeva şi jupâneasa Gafina, fata lui Dumitru ot Sănăuţi, care vindeau rudelor lor, Mihaşco Dracea şi jupânesei Nastasia, „din jumătate de sat a treia parte, partea de jos, cu loc de moară şi cu lazuri, pentru 80 de taleri”. Numele satului/satelor vine de la acel Sin (fiu, în româna veche) şi de la fraţii lui, care împart între ei majoritatea satelor de pe Prut, care au aparţinut primului mare proprietar de sate şi moşii din nordul Moldovei, Mihail Dorohonski sau Dorogunski, cum mai semna sfetnicul lui Alexandru cel Bun.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 16-a biserică, la Sinăuţi, cu popă”.

1606: În mai 1606, Ştefan de Valeva şi jupâneasa Gafina, fata lui Dumitru de Sănăuţi, vând rudei lor, Mihaşco Dracea şi jupânesei lui, Nastasia, jumătate din a treia parte din satul Sinăuţi, partea de jos, cu loc de moară şi cu iazuri, pentru 80 taleri[856].

1620: În 15 martie 1620, Dumitraşco Mihul cumpăra de la Dumitru Suilă „anume jumătate din a patra parte de jerabie, din giumătatea de jos, cu eleşteu şi loc de moară pe părăul Molniţei, pentru 60 taleri curaţi şi 2 vaci”. Iuraşco Drace, ca „niam mai de aproape”, întorcea banii şi păstra el acea moşioară din Sinăuţii de Jos. Acest Iuraşco Drace avea să fie chemat în faţa Divanului Domnesc, în 24 ianuarie 1638, de Pătraşco ot Horbineşti pentru partea de sat pe care o răscumpărase şi care aparţinuse lui Dumitru Suilă, şi, cum Iuraşco nu vine, Pătraşco primeşte uric. O nouă judecată, între Pătraşco şi feciorii lui Iuraşco Drace se soldează, în 6 iunie 1638, cu câştigul lui Pătraşco din Horbineşti, căruia i se mai spunea şi Muşat, cel care are zapise vechi pentru cele 4 jirebii şi jumătate disputate. Fata lui Pătraşco

[855] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[856] Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 22

Muşat, măritată cu Pătraşco ot Horbineşti, avea să vândă cele 4 jirebii şi jumătate, în 6 martie 1648, lui Gavrilaş logofăt, „căci iaste şi dumnealui răzeş… cu întrebarea tuturor răzeşilor"[857].

1638: În 24 ianuarie 1638, au avut înfăţişare la Divan Pătraşco din Horbineşti cu Drăceştii de Sănăuţi pentru partea lui Suilă din Sănăuţi. Cum Drăceştii (feciorii lui Iuraşco Drace) nu s-au prezentat la Divan, ei au „rămas de zi şi den toată legea". Procesul însă continuă, în 6 iunie 1638, când Drăceştii au arătat zapise din care rezulta că partea lui Suilă din Sănăuţi, 4 jirebii jumătate, cumpărată de Pătraşco Muşat (socrul lui Pătraşco Horbinescul) de la Dumitru Suilă, beneficia de un zapis mai vechi decât cel al Drăcenilor, aşa că, judecând „cu dreptate, după legea pământului", s-a decis că Pătraşco are dreptate, dar cu plata feriei (taxa de judecată – n. n.) de 24 zloţi[858].

1642, martie 1: „Partea de ocină din Sinăuţi" a Antemiei Turetcoae, jupâneasa lui Dumitraşco Mihul, „şi uricul Sinăuţilor ăncă l-au dat pre mâna dumisale lui Gavrilaş Mătiaş logofătul" pentru „o sută şi douăzeci de taleri bătuţi"[859].

1642: În 18 martie 1642, Toader Petriceaico, mare vornic al ţării de sus, primeşte de la Antimia o parte din Sănăuţi, în locul părţii din Şilişăul de Sus, pentru care plătise 100 lei bătuţi. Numai că tranzacţia a căzut, logofătul Gavrilaş având un uric de la Dumitraşco Tureatcă precum că a moştenit acea parte din Sinăuţii, deci a întors banii şi a rămas stăpân[860].

1643: În 25 august 1643, 4 jirebii din Sinăuţi, partea lui Eremii Dracii, cu 2 vecini şi cu jumătate vad de moară pe Molniţa, sunt întărite, de Vasile Lupu Vodă, lui Isac[861].

1644: În 29 martie 1644, Irimika, fiul lui Iuraşco Drace, vindea toată partea sa din Sinăuţi, 4 jirebii, cu 4 oameni, şi o jumătate vad de moară pe Molniţa şi cu casele tatălui său lui Velicico, fost comis, pentru 50 galbeni buni[862].

1645: În 11 iulie 1645, Gafa, fata lui Pilipovschi şi nepoata Varvarăi Ihnătoaia, strănepoata Elinei Daşcuvna, vindea o jirebie din Sinăuţi lui Gavrilaş logofăt, conferindu-i lui Gavrilaş, starostele Cernăuţilor, statutul de răzeş, la care s-a făcut deja referire[863].

1648: În 6 martie 1648, Pătraşco Horbinescul, soţul Saftei, fata lui Pătraşco Muşat, vinde 4 jirebii jumătate din Sinăuţi, partea lui Suilă, cu 3 vecini, lui Gligoraş logofăt, şi el răzeş, pentru 80 taleri de argint[864].

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Ileana comisoaia a fost… o parte de Sinăuţi". Jupâneasa Ileana comisoaia, fata lui Gavrilaş Mateiaş logofăt, avea să cumpere, cu 120 lei turceşti, încă 4 jirebii în Sinăuţi, în 12 aprilie 1652, de la Cărstea Dracea, feciorul lui Iuraşco Drace[865].

857 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 22
858 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 22
859 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. II, Cernăuţi 1934, p. 115
860 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23
861 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23
862 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23
863 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23
864 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23
865 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 23

1665: Răzeşi în Sinăuţi erau şi Ursul Ciogolea şi Matei Hulubei din Rogojeşti (Rugăşeşti), cei care, în 24 octombrie 1665, zălogesc partea lor din Sinăuţi lui Vasilie Stărcea pentru plata goştinei la oi din ţinutul Sucevei, 77 de lei pe care i-au încasat, dar nu i-au depus la visterie[866].

1743: În 19 iunie 1743, satul Sinăuţi, care „a îmblat în vechime pe 54 jirebii", iau „un izvod al lui Balş zice la fel ca răzeşii", era împărţit între Lupu Balş, Sandul Ciomărtan, Pascal Dohatco şi Maria Mihăileasa[867].

1755: Printre martorii la hotarnica satelor Oprişeni şi Provorotie se numără şi „Andrei Popescu de Sănăuţi"[868].

1765: „Hotarnica Sinăuţilor din 1765, Octombrie 25 (*Uricariul*. XXII pp. 11-117): Sinăuţii pe apa Molniţei, ţinut Suceava, satul a umblat în 54 jirebii, din care Lupul Balş vornicul posedă 31 jirebii, zestre de la răposatul Iordachi Canta biv vel spătar, mai cumpărând, a cuprins 37 jirebii, iar răzeşii Ciomărtăneşti au 15 jirebii. S-a făcut odgonul de 33 stănjeni, stănjenul 8 palme. Sinăuţii se hotăresc cu Tureatca, de aici, pe Molniţa în jos, până în pietrele Rugăşeştilor (Rogojeşti – n. n.). S-a tras moşia în lung şi partea răzeşilor a căzut dinspre Rugăşeşti, „fiind câmp limpede". La o jirebie, au venit 55 stânjeni. Hotarul merge cu hotarul Vlădenilor până la hotarul Rugăşeştilor, în Racovăţ, care desparte satul Grecii de Sinăuti, apoi la hotarul Tereblecei, a Turetcei"[869].

1772: Recensământul lui Rumeanţev[870], din 1772-1773, înregistrează la Sănăuţi, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „57 – toată suma caselor", însemnând 1 mazil, 1 ruptaş, 1 popă, 4 femei sărace şi 50 birnici.

1774: În 1774, Sinăuţii aveau 61 familii, iar în 1784, 124 familii.

1775: „Împăratul i-a cerut lui Ellrichshausen o părere cu privire la ce parte a țării ocupate este în dezavantaj şi dacă ar putea fi cedată Turciei, fără a întrerupe comunicarea dintre Transilvania şi Galiția[871]. Prin urmare, Ellrichshausen a trimis un raport lui Hadik, în care, conform propunerii lui Mieg, deal mare Beresova şi o parte din zona Hotinului, până la Rohatin, pârâul Huko, valea Prutului, pârâul Molniţa, pârâul Turiatca, Molniţa, până la vărsarea în Siret, ar putea fi cedată[872]. Pe această bază, împăratul a dat ordinul ca, în viitoarea reglementare de frontieră, în care comisie urmau să fie delegați, din partea Austriei, Barco și Mieg, să se asigure că se cedează cât mai puțin posibil din teritoriul ocupat, fără a afecta comunicarea dintre Transilvania și Galiția, și luând în calcul că trebuie stabilită o linie de frontieră eficientă în apărare. Împăratul și-a exprimat dorința de a trasa o linie dreaptă, de la pârâul Huko, la Brăiești, și de a renunța la întreaga zonă a Siretului și a Sucevei, dacă Prevorodek ar putea accesat şi fără ea[873]. Dacă voievozii din Moldova și din Țara Românească solicită acest lucru, comandanţii frontierei pot răspunde că Austria a făcut deja cereri către Poartă[874], asupra cărora se va lua o decizie de către ambele părţi"[875]. Consecinţa a fost că

866 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 21
867 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuţi 1939, pp. 218-220
868 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. V, Cernăuţi 1938, p. 177
869 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. II, Cernăuţi 1934, p. 115
870 ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 339
871 Beil. LXXXV.
872 Beil. LXXXVII.
873 Beil. LXXXVIII.
874 Beil. LXXXI.

pământurile Sinăuţilor de pe celălalt mal al Molniţei au rămas în Moldova, cu câteva case şi cu trei trupuri de moşie, Sinăuţi, Grigorcea şi Buhăeşti.

1786: În Sinăuţi existau două biserici, cea a Sfinţilor Împăraţi din Sinăuţii de Sus, construită, între anii 1786-1790, de familia ILSKI, restaurată în 1892, şi biserica din Sinăuţii de Jos, construită, între anii 1802-1803, de Ioan GRIGORCEA, Ştefan SAVESCUL şi Ioan CIOMĂRTAN. În 1843, biserica din Sinăuţii de Sus, cu 653 enoriaşi, era patronată de Andreas de AIVAS şi slujită de preotul administrator Ioan PIŢUL, cea din Sinăuţii de Jos, cu 538 enoriaşi, fiind patronată de Ioan de GRIGORCEA, iar postul de paroh nefiind ocupat. În 1876, patronul bisericii din Sinăuţii de Sus, cu 982 enoriaşi, era Gregor de AIVAS, paroh fiind Leon ZUGRAV, iar biserica din Sinăuţii de Jos, cu 878 enoriaşi, era patronată de Nicolai de GRIGORCE, paroh fiind Georgie ŞESAN. În 1907, patronul bisericii din Sinăuţii de Sus era Victoria de GRIGORCEA, paroh fiind George HORGA, născut în 1857, preot din 1896, paroh din 1902, iar cantor, din 1902, Samuil SANDULOVICI, născut în 1852; biserica din Sinăuţii de Jos era patronată de aceiaşi Victoria de GRIGORCEA, paroh fiind Victor MITROFANOVICI, născut în 1862, preot din 1890, paroh din 1898, iar cantor, din 1900, Leon GABOR, născut în 1867.

1793: În 3 ianuarie 1793, Ralu Cantacuzino arendează, pe 6 ani, contelui Iacob Logoteti moşiile Cadubeşti, Vitiliuca, Sinăuţi, Staneşti, o parte din Româneşti, pentru suma anuală de 850 ducaţi olandezi de aur[876]. Contractul este anulat, însă, în 24 martie 1796.

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, conţine şi milosteniile care se vor face, anual, în favoarea unor biserici, săteni sau slujitori, din veniturile moşiilor păstrate pentru sine, „Sănăuţii, la ţinutul Suceava şi Găozănii, la ţinutul Iaşii”[877].

1818: Cei doi feciori ai generalului rus Matei Cantacuzino, Alexandru şi Gheorghe, împart între ei moştenirea părintească, apoi Gheorghe îi vinde lui Alexandru, pentru 8.000 de galbeni olandezi, moştenirea sa, inclusiv părţile de moşie din Sinăuţi[878].

1847: „Nicolai Cristescu, originar din urbea Roman, la 1847, înfiinţase, cu restrânsele sale mijloace, în târgul Mihăileni, întâia şcoală sistematică. Spre asigurarea ei, dădu o casă nouă, bine zidită şi încăpătoare, cu expresa condiţiune, prin actul de danie: „A nu se întrebuinţa vreodată la altă destinaţie, decât numai pentru local de şcoală”. Pentru înlesnirea tinerimii nevoieşe de a se folosi de această instituţie, a hotărât moşiea sa Sinăuţi-Grigorcei (în Moldova – n. n.), prin actul din 15 Aprilie, legalizat de Curtea întăriturilor din Iaşi la 25 Aprilie şi publicat în „Monitorul Oficial” No. 104, din 1862, cuprinzător: „În puterea legii (§ 1.258, 1.262, 1.272 Codul Civil Calimachi) şi în consecinţa dorinţelor mele de a contribui la înflorirea şi sporirea şcoalelor naţionale, eu trec în favorul Ministerului de Culte şi Instrucţiune toate drepturile ce le am pentru partea din moşia Sinăuţii din acest judeţ (Dorohoi), cumpărată cu actul formal de la dl Vasile Grigorcea din Bucovina. Ministrul, în drepturile mele, va trage în folosul şcoalelor arătata parte de moşie şi orice va mai rezulta din acele drepturi. Doresc ca venitul acestui fond să se întrebuinţeze pentru întreţinerea şi

---

875 Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.
876 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuţi 1939, p. 95
877 Diată. *Copie legalizată de Comisia hotăriturilor ţinutului Hotin de pe Diata răposatului Iordachi Balş, ce este din 1809, Mart 21, către care s-au alăturat şi tălmăcirea ei în dialectul rusesc. Şi întru asemenea s-a alăturat şi copia diatei Logofătului Constantin Balş, din 1822, Genarie 30, cu adaosul în urmă din acel an Iunie 5*
878 Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. III, Cernăuţi 1937, p. 196

înlesnirea elevilor săraci, ce frecventează şcoala din Mihăileni, a căreia începere le-am dat tot eu". / Pentru acest fond a urmat proces, din care a rezultat un capital pecuniar de 1.210 galbeni (14.510 lei), care, în conformitatea legii comunale din 1864, Ministerul de Interne, cu oficia No. 6366, din 17 Aprilie 1875, a dat aceşti bani în dispoziţia primăriei locale, care acum a sporit acest fond; şi din venitul de 2.000 de lei anual, se înlesnesc elevii săraci din Mihăileni, spre a putea urma cursul la Şcoala Cristescu, dându-se şi burse acelor ce se disting, spre a-şi urma cursul la Gimnaziu, iar prisosul se capitalizează"[879].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, **Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos**, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ"[880].

1884: Din 1884, funcţiona doar la Sinăuţii de Jos o şcoală cu 2 clase[881].

1883: În 24 decembrie 1883, este inaugurată clădirea vămii din Sinăuţi, construită de inginerul ţinutal Adolf Marin.

1890: În 1890, Sinăuţii de Jos aveau 1.000 locuitori, în mare majoritate ucraineni, primar fiind Nicolai Andriciuc. Învăţător era renumitul folclorist Alexandru Voevitca, paroh – Georgie Şesan, iar cantor bisericesc – Leon Gabor. Sinăuţii de Sus aveau 1.010 locuitori români, paroh fiind Vichentie Vasilovschi, iar cantor bisericesc – Samuil Sandulovici.

1891: „**Sinăuții**, sat (**în Moldova, numit Sinăuţii de Jos** – n. n.), cu trei numiri de moşie: Sinăuți, Grigorcea şi Buhăeşti, în comuna Tureatca, plasa Berhometele, cu 114 familii, 456 suflete şi proastă situaţie, ca şi aşezările sătenilor şi ale proprietarilor. Biserica, cu patronatul „Sfântul Gheorghe, cu un cântăreț şi 1 palimar, e de lemn, făcută de către săteni, în 1820. Proprietatea moşiei este a dlui Rosete Solescu, şi anume partea numită Grigorcea, în suprafaţă de 230 hectare 58 ari câmp şi 143 hectare 22 ari pădure; iar partea Buhăeşti e a Epitropiei Spitalului „Sfântul Spiridon" din Iaşi, în suprafaţă de 114 hectare 58 ari câmp şi 10 hectare 3 ari pădure. Sătenii împroprietăriţi au 300 hectare 76 ari pământ. Pe hotarul moşiei curge pârâul Molnița. Drumuri principale sunt: acel de la Mihaileni, prin Turceatca, la Herţa, şi acel ducător la Mamorniţa. Moşia se hotărăşte cu: Turetca, Bucovina, Târgul Mihăileni şi Dersca"[882]. „**Buhăeşti**, mică moşie, în trupul moşiei Sinăuţii, comuna Tureatca, plasa Berhometele, în suprafaţă de 114 hectare 58 ari câmp şi 710 hectare 4 ari pădure, este proprietatea Ospitalului Sf. Spiridon"[883].

1907: „Un caz, pe cât de hazliu, pe atât de notoriu, ce s-a întâmplat marţi, în 2 iulie stil nou 1907, în oraşul Siret. Pe la orele 9 seara, s-a fost răspândit în acest oraş deodată ştirea că,

---

879 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. III, București 1900, p. 297
880 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
881 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 38, 1876 p. 31, 1907 p. 135
882 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic al județului Dorohoi*, Iași 1891, p. 315
883 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic al județului Dorohoi*, Iași 1891, p. 38

la frontieră, în România, s-au revoltat iarăşi ţăranii şi sunt chiar deja pe cale să pornească spre Sirete. Fireşte că ştirea aceasta, care s-a lăţit cu o iuţeală nemaipomenită, a adus o iritare mare, mai ales în tabăra jidanilor, din care unii în ruptul capului voiau să părăsească imediat oraşul, pe când alţii, ceva mai curajoşi, încărcau armele, spre a se putea apăra. Chiar prefectul districtual s-a lăsat sedus de panica jidovească şi a plecat imediat până la frontieră, la Sinăuţi, spre a putea lua eventual oreşicare măsuri. Frica în tabăra jidovească a durat însă aproape toată noaptea, cu atât mai mult cu cât mulţi dintre ţăranii din Siret ameninţau că se vor alia cu cei din România şi vor duce revolta în întreaga Bucovina. Până aici, partea cea hazlie. Serioasă şi demnă de a fi înfierată e împrejurarea care a dat anză la panica ilustrată. În privinţa aceasta, ne scrie corespondentul nostru din Sirete următoarele: Marţi seara, se reîntorcea peste frontieră un număr mai mare de ţărani austrieci, de la lucru, din România, fireşte fiecare înarmat cu acaretele necesare la lucru. Văzându-i pe aceştia un gardist de frontieră şi neputându-se cu ei înţelege, deoarece e un venetic din Bohemia, a crezut că-s ţărani revoltaţi din România şi a alarmat în sensul acesta, telegrafic, şi pe comisarul din Sirete, care, din partea sa, n-a întârziat să alarmeze pe locuitorii oraşului şi să raporteze ştirea primită şi prefectului”[884].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Sinăuţii**, comună veche (**în Bucovina** – n. n.), despărţită astăzi în două, Sinăuţii de Sus şi Sinăuţii de Jos. La 1776, aparţinea mazilului Ioniţă Şobastan şi ruptaşilor Andrei Dragonici şi Constantin Mohorâtu. La 1777, a trecut în posesia boierului Lupu Balş. La 1780, a fost unită cu Gărbăuţii. **Sinăuţii de Jos**, comună rurală, districtul Siret, aşezată pe partea dreaptă a pârâului Molniţa, spre nord-est de oraşul Siret. Suprafaţa: 7,14 kmp, împreună cu Sinăuţii de Sus; populaţia: 919 locuitori ruteni şi români, de religie gr. or. Este punctul final al unei armuri de şosea ce se desface din drumul principal Cernăuţi-Siret; comuna e legata cu oraşul Siret şi cu comuna Rogojeşti, prin drumuri districtuale, iar cu Gărbăuţi şi cu Sinăuţii de Sus, prin drumuri de ţară; de asemenea, e legată şi cu Botoşani. Are un oficiu vamal, unul poştal, o şcoală populară cu o clasă şi o biserică parohială, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”. A format, până în timpurile din urmă, împreună cu Sinăuţii de Sus, o singură comună, numită Sinăuţi. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna aceasta, împreună cu Sinăuţii de Sus, posedă 977 hectare pământ arabil, 144 hectare fânaţuri, 13 hectare grădini, 37 hectare imaşuri, 96 hectare păduri. Se găsesc 43 cai, 190 vite cornute, 50 de oi, 200 porci, 32 stupi. **Sinăuţii de Jos, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 1,97 kmp; populaţia: 129 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul germani, ruteni, români ş. a. **Sinăuţii de Sus**, sat, districtul Siret, aşezat pe partea dreaptă a pârâului Molniţa, care formează hotarul între Bucovina şi România. Suprafaţa 7,14 kmp, împreună cu Sinăuţii de Jos; populaţia: 323 locuitori romn, de religie gr. or. Prin drumuri de ţară comunică cu localităţile vecine: Sinăuţii de Jos, Poieni, Tereblecea şi Gărbăuţi. Ţine de şcoala din Sinăuţii de Jos; are o biserică parohială, cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci”. A format, până în timpurile din urmă, împreună cu Sinăuţii de Jos, o singură comună, numită Sinăuţi. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Se găsesc 21 cai, 121 vite cornute, 16 oi, 140 porci şi 114 stupi. **Sinăuţii de Sus cu Gărbăuţii, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 4,10 kmp; populaţia: 40 locuitori, în majoritate români, restul ruteni şi alţii”[885].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[886], în 1940, Alexandru

---

[884] *Apărarea Naţională*, Nr. 51, Anul II, duminică 14 iulie stil nou 1907, p. 2
[885] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 195
[886] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

VOEVIDCA a cules folclor şi de la sinăuţenii Domnica COZAC (Sinăuţii de Jos, 20 ani în 1908), Gheorghe LAZOREC (Sinăuţii de Jos, 26 ani în 1909) şi Saveta CHIŞ (Sinăuţii de Sus, 16 ani în 1909).

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Grigorcea Vasile cav. de**, Cernăuţi, str. Iancu Flondor No. 17 (Sinăuţii de Sus)"[887].

1925: Prin decizia ministerială de împărţire a judeţelor româniei în plăşi, comunele rurale Sinăuţii de Jos şi Sinăuţii de Sus au fost ăncadrate administrativ în Plasa Siret a judeţului Rădăuţi[888].

1941: „Noi, prefectul judeţului Rădăuţi, / Având în vedere raportul dlui pretor al plasei Siret Nr. 447, din 1 Aprilie 1941; /Văzând decizia Primăriei comunei rurale Sinăuţii de Jos Nr. 2 din 24 Martie 1941, prin care s-a hotărât desfiintarea comunei şi alipirea ei ca sat la comuna rurală Rogojesti; / Văzând decizia comunei rurale Rogojesti Nr. 5, din 18 Aprilie 1941, referitoare la alipirea comunei Sinăuţii de Jos ca sat la comuna Rogojeşti; / Având în vedere că comuna Sinăuţii de Jos a pierdut, prin ocuparea Nordului Bucovinei, cea mai mare parte din teritoriul ei, precum satele Gărbăuţi, Sinăuţii de Sus şi Că nu are suficiente mijloace financiare pentru întreţinere; / În baza dispozitiunilor art. 4, al. 2, din legea administrativă, publicaă în *Monitorul Oficial* Nr. 187 clin14 August 1938, // Decidem: / Art. I). Comuna rurală Sinăuţii de Jos se desfiinţează şi se alipeşte ca sat la comuna rurală Rogojeşti, pe ziua de 1 Aprilie 1941. / Art. II). Comuna rurală Rogojeşti se va compune din satele: Cândeşti, Rogojeşti şi Sinăuţii de Jos, cu reşedinţa în satul Rogojesti. / Art. III). Şeful Serviciului administrativ al Prefecturii judeţului este însărcinat cu executarea prezentei deciziuni. / Dată la 30 Aprilie 1941 / Prefect, Lt-Col. Ionescu / Nr. 11.859"[889].

1946: „Noi, ministrul secretar de Stat la Departamental Afacerilor Interne, / Luând în examinare deciziunea Nr. 105, din 13 Aprilie 1946, prin care dl prefect al judeţului Rădăuţi a hotărât **reînfiinţarea comunei Sinăuţii de Jos**, prin dezlipire de la comuna Regojesti; / Având în vedere că hotărârea de mai sus a fast luată cu îndeplinirea formelor prevăzute de legea administrativă şi la cererea locuitorilor interesaţi; / Având în vedere că **satul Sinăuţii de Jos a mai fiinţat comună rurală** cu buget propriu, până la contopirea ei cu comuna Rogojeşti; / Având în vedere şi avizul favorabil dat de dl inspector general administrativ al Circumscripţiei Suceava, prin raportal Nr. 953 din 1946; / Pe baza dispoziţiunilor art. 4 din legea administrativă din 14 August 1938, modificat prin legea Nr. 62 din 24 Ianuarie 1942, a art. 103 din aceeasi lege administrativă şi a legii Nr. 577 din 22 Septemvrie 1940. / **Decidem**: / **Art. 1.** Satul Sinăuţii de Jos se dezlipeşte de la comuna Rogojeşti din judeţul Rădăuţi, spre a forma singur o comună rurală aparte, cu denumirea de Sinăuţii de Jos. / **Art. 2**. Noua comună Sinăuţii de Jos va face parte din circumscripţia administrativă a plasei Siret. / **Art. 3**. Directiunea administraţiei finanţelor locale este însărcinată cu executarea prezentei deciziuni. / Dată la 25 Iunie 1946. / p. Ministru, **G. Silviu** / Nr. 8.988"[890].

---

[887] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[888] *Monitorul Oficial*, No. 223, 10 octombrie 1925, p. 11326
[889] *Monitorul Oficial*, Nr. 132, 6 iunie 1941, pp. 3194, 3195
[890] *Monitorul Oficial*, Nr. 164, 18 iulie 1946, p. 7554

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 şi următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative săteşti de credit: Cooperativa „Valea Molniţei”, comuna Sinăuţii de Jos, judeţul Rădăuţi.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[891], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Nimigean Vladimir**, de la Straja, băieţi, la Sinăuţii de Jos” (România – n. n.). „**Sălceanu Dumitru**, de la Sinăuţii de Jos, la Negostina, post aproape de soţie, învăţătoare”[892].

La Sinăuţii de Jos s-au născut poeţii George VOEVIDCA (9 aprilie 1839), Vasile TĂRÎŢEANU (27 septembrie 1945) şi Ilie Tudor ZEGREA (3 iunie 1949), precum şi publicistul Mihai MITITIUC (16 martie 1937).

SIRET

„Scrie letopiseţul cel ungurescu că oarecându pre aceste locuri au fostu lăcuind tătarii. Mai plodindu-să şi înmulţindu-să şi lăţindu-să, s-au tinsu de au trecut şi preste munte, la Ardeal. Şi împingăndu pe unguri din ocinile sale, n-au mai putut suferi, ce singur Laslău craiul ungurescu, cari-i zic filosof, s-au sculat de s-au dus la Împăratul Râmului, de ş-au cerşut oaste întru ajutoriu împrotiva vrăjmaşilor săi. Ce împăratul Râmului alt ajutoriu nu i-au făgăduit, ce i-au dat răspunsu într-acesta chip, de i-au zis: „Eu suntu jurat, cându am stătut la împărăţie, om de sabiia mea şi de judeţul mieu să nu moară. Pentru aceia oameni răi s-au făcut în ţara mea şi câte temniţe am, toate suntu pline de dânşii şi nu mai am ce le face, ci ţi-i voi da ţie, să faci izbândă cu dânşii şi eu să-mi curăţescu ţara de dânşii. Iară în ţara mea să nu-i mai aduci, că ţi-iu dăruiescu ţie”. Şi de sârgu învăţă de-i strânseră pre toţi la un loc de pretitinderile şi i-au însemnatu pre toţi, de i-au arsu împrejurul capului de le-au pârjolit părul ca unor tălhari, cu un hier arsu, care semnu trăieşte şi pănă astăzi în Ţara Moldovei şi la Maramoroş, de să cevluiescu oamenii prejur cap. Decii Laslău craiu, daca au luat acel ajutoriu tălhărescu de la Împăratul Râmului, au silit la Ţara Ungurească şi decii pre câşlegile Născutului, cu toată puterea sa s-au apucat de tătari a-i bate şi a-i goni, de i-au trecut munte în ceasta parte pre la Rodna, pre care cale şi semne prin stânci de piatră în doao locuri să află făcute de Laslău craiul. Şi aşa gonindu-i prin munţi, scos-au şi pre aceşti tătari, carii au fostu lăcuitori la Moldova, de i-au trecut apa Siretiului. Acolea Laslău craiu ce să chiamă leşaşte Stanislav, stându în ţărmurile apei, au strigatu ungureşte: “Siretem, siretem”, ce să zice rumâneşte, place-mi, place-mi, sau cum ai zice pre limba noastră: “Aşa-mi place, aşa”. Mai apoi, daca s-au discălicat ţară, după cuvântul craiului, ce au zis, siretem, au pus nume apei Siretiul” (Ureche, *Letopiseţul*…).

1340: Menţionat în portulane şi itinerare de călătorie încă din 1340, târgul Siret figurează şi-n cel mai vechi document de cancelarie voievodală moldovenească, cel din 1 mai 1384, când a fost finalizată construcţia bisericii din Siret („civitate Cerethensi”), ctitorie a Doamnei Mărgărita, închinată Sfântului Ioan Botezătorul, document prin care Petru Muşat dăruia călugărilor predicatori „cântarul sau cumpăna care este în suszisa noastră cetate a Siretului”.

[891] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[892] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

1342. O legendă maghiară spune că Siretul ar fi fost întemeiat de sfetnicul regelui maghiar Ludovic (1342-1382), Andreas, adică de comitele secuilor, Andrei Lackfy.

1360: „De la Baia, însă, Domnia a trecut mai departe, la Siret. / Dumneavoastră ziceţi: Sirete; noi, în Moldova: Siret. Sirete este o formă pe care n-aş admite-o, fiindcă mai mult curge Siretul dincolo de graniţa veche decât pe bucata de pământ de aici, şi, dacă toţi din Moldova îi zic Siret, cred că Siret i s-a zis şi pe vremuri. / Din Siret, Capitala s-a coborât la Suceava şi aici a rămas atâta vreme, deşi ţara Moldovei s-a întins foarte mult: pe de o parte, la miazănoapte, a luat Ţinutul Şipinţului; la răsărit, a luat Basarabia; pe de altă parte, la miazăzi s-a întins până a ajuns în Vrancea şi la cursul inferior al Siretului, până la Dunărea de jos şi la ţărmul Mării Negre. La 1360, Bogdan Vodă, întemeietorul, era numai stăpânitor pe valea Moldovei; peste numai treizeci de ani, la 1390, Roman Vodă, urmaşul, întemeietorul oraşului Roman, îşi zicea, cu mândrie pentru ceea ce se împlinise în aceşti treizeci de ani numai, ceea ce de niciun alt popor nu s-a putut face în aşa de scurt timp: Domn de la Munte până la Mare. Şi nu poate să existe o definiţie mai frumoasă, decât aceia din titlul lui Roman Vodă: Domn românesc, de la Munte, până la Mare”[893].

1384, mai 1: Petru Muşat, „duce al Ţării Moldovei, luând aminte şi ţinând seama că strălucita şi preamărita doamnă Mărgărita, mama noastră iubită şi vrednică de cinste, a pus – din evlavie pentru Dumnezeu şi fericita Maria, maica sa, precum şi pentru fericitul Ioan Botezătorul – să se înalţe şi să se zidească în oraşul Siret o biserică şi locaş al fraţilor călugări predicatori, pentru mântuirea sufletului său şi al nostru, şi al părinţilor noştri, în care biserică sus-zisa doamnă, mama noastră, lu-a ales loc de îngropare, după ce Dumnezeu o va chema din lumea aceasta”, înzestrează obştea călugărească a catolicilor din Siret cu cu „venitul vămii care este ăn sus-numitul nostru oraş, Siret”[894].

1408: Târgul Siretului funcţiona ca vamă moldovenească în 6 octombrie 1408, când Alexandru cel Bun, acorda celebrul privilegiu negustorilor din Liov, la Siret plătindu-se „pentru fiecare cal câte doi groşi”, precum şi o vamă „de lucruri mărunte: şăpci, pantaloni, săbii ungureşti, paloşe, câte trei groşi de grivnă”. Printre martorii Divanului Domnesc la acordarea privilegiului se afla şi pan Vlad de la Siret.

1421: În 13 decembrie 1421, când Alexandru cel Bun divorţa de Rimgalia, fata primului Mare Duce al Lituaniei, Kiejstut, voievodul îşi înzestra fosta soţie cu „târgul Siret şi Volhovăţul, şi cu satele şi cătunele, cu morile şi cu iazurile, şi cu vămile şi plăţile, şi cu dările, cu câştigul şi veniturile, şi cu toate foloasele care ţin de acest târg Siret şi de Volhoveţ”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[895], din 1772-1773, înregistrează la Siret, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „84 – toată suma caselor”, însemnând 1 mazil, 1 ruptaş, 1 ţigan, 9 femei sărace, 5 popi şi 67 birnici.

1774: În 1774, târgul Siret avea 67 familii, din care 8 familii de evrei, numărând 43 persoane (rabin era Menasse Schillinger, socrul lui Abraham Kapralik, evreul care a construit prima casă de piatră cu etaj în Siret), iar în 1775, când ţinea de Ocolul Berhometelor, Siretul avea 2 mazili, 5 popi şi 65 familii, din care 15 familii evreieşti, cu 73 de suflete. În 1784, Siretul avea 274 familii, din care 18 familii de evrei, cu 61 de suflete (35 bărbaţi şi 26 femei), reprezentanţii evreilor fiind, conform unei petiţii din 1783, Berl Avraam şi Wolf Itzig.

---

[893] Iorga, Nicolae, *Conferinţe bucovinene*, Bucureşti 1919, pp. 57-76
[894] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, pp. 1, 2
[895] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 338

„Siretul este un orăşel locuit doar de câţiva evrei şi, altfel, numai de ţărani, ceea ce lasă să se presupună existenţa unei populaţii trecute mai numeroase, în prezent însă trebuie considerat cel mult drept un târg”[896].

1777: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află şi absolventul din 1798 „**Franz Rosmark von Treu**, născut, în 3 decembrie 1785, la Siret, în Bucovina. Tatăl este maior. A absolvit în 24 iunie 1801”[897].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, descria: „Drumul de la Siret (în Bucovina), la Botoşani. Acesta duce prin Sinăuţi (vamă şi lagăr de carantină austriac), la Târgul Nou, primul – sat moldovenesc, apoi prin Talpa, pe malul stâng al Siretului, la Zvoriştea. De aici, la stânga, pe vale, prin Bucecea (o localitate ce aparţine patriarhului de Ierusalim) şi Cucorăni, la Botoşani”[898].

1791: „Singurele școli de învățământ public din Bucovina galiţiană sunt Școala normală, înființată la Cernăuţi, și școlile principale din Suceava, Sadagura și Siret; în sfârșit, Cernăuţi are şi o școală pentru evrei”[899].

1802, Rohrer: „Tot drumul, de la Suceava, până la Siret, l-am făcut neobişnuit de repede. Este cea mai minunată şosea, în linie dreaptă, care se poate închipui. Chiar şi podurile, construite pe Suceava cea mare şi cea mică, care se numeşte şi Suceviţa, precum şi pe Siretul cel mare şi mic, sunt bine întreţinute. Ce deosebire, când se compară Moldova, sub raportul construcţiei de şosele şi poduri, cu Bucovina, aflată, acum, sub cârmuirea austriacă! Zadarnic s-ar căuta chiar şi numai un pod obişnuit. De câte ori nu m-am coborât din trăsură, pentru ca să nu fiu silit să trec peste lemnele care ţin, în Moldova, locul podurilor de peste ape!... Acum, datorită minunatelor construcţii de şosele, se poate face, comod, tot drumul de 11 mile, de la Suceava, prin Siret, la Cernăuţi, în tot atâtea ceasuri. Altădată, nu era nici un pod, afară doar de cel peste râul Prut, la Cernăuţi. Călătorul era nevoit să aştepte până ce apele sale umflate se domoleau de la sine”[900].

1808: Ierarhul armean Minas Băjăşkian avea să călătorească prin Bucovina în anul 1808, când şi notează: „Siret e un orăşel frumos şi are clădiri de piatră, precum şi o biserică a leşilor; prin oraş trece râul Siret, care, apoi, se varsă în marele fluviu Dunărea. Are un pod mare de lemn, peste care am trecut, pentru a merge în oraş. Aici n-am văzut nimic demn de reţinut. Cu două sute de ani în urmă, se aflau în oraş mulţi armeni, după cum se constată în memorialele de la Cameniţa; dar, acum, abia dacă au rămas zece case, pe care le păstoreşte preotul catolic, neavând preot şi biserică proprie”[901].

1811: „Bucovina numără, după recensământul din 1811, 3 oraşe (Cernăuţi, Suceava şi Siret), 3 târguri (Vijniţa, Rădăuţi şi Câmpulung), 147 domenii şi, în total, 330 de localităţi, în care se găsesc: 39.096 case, 44.589 de familii, 498 de clerici, 1.289 de nobili, 269 de funcţionari, 621 de orăşeni, meşteşugari şi artizani, 19.050 ţărani şi 418 ţărani săraci. Numărul

---

896 SPLENY, *Descrierea districtului Bucovinei*, 1775, al. 55, p. 52
897 Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901
898 *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
899 De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233
900 *Călători*, XIX, I, pp. 156-159
901 *Călători*, XIX, I, pp. 453-456

femeilor este de 110.106. Totalul băştinaşilor este de 226.486 de suflete, din care 3.414 evrei. / Numărul vitelor este considerabil: 14.714 cai, 43.242 de boi, 42.659 vaci şi vreo 300.000 de oi. Cele mai multe produse ale agriculturii şi creşterii vitelor, ceara, mierea, berea şi rachiul, lâna şi pieile, păturile, păturile de Suceava şi cordovanul de Vijniţa, dau de lucru locuitorilor din Bucovina”[902].

1840: În 1840, la Siret trăiau familiile evreieşti Achner, Atlas, Beral, Brecher, Burstyn, Delfiner, Fleischer, Gredinger, Horowitz, Kapralik, Kliffer, Schaffer, Schreiber, Tamler şi Wagner.

1843: „27 septembrie**.** În jurul orei două, am coborât în îngrijitul oraș Siret, aşezat malul râului cu același nume, pe care îl mai trecuserăm, de două ori, în Moldova. Există barăci militare aici și deja am început să fim familiarizați cu uniforma albastră a soldaților austrieci și cu verdele închis al uniformelor ofițerilor lor, cu ornamentul vulturului, întinzându-și aripile în sus. În hanul unde ne-am odihnit, mulți veneau și plecau și aveam o vedere dureroasă asupra stării imorale a oamenilor. Când au auzit că suntem englezi, au spus: „Ah, au aceleași nasuri și ochi ca şi noi!”. Mulți erau intoxicați și un bătrân s-a apropiat de noi și, cerând scuze, ne-a zis că, în acea zi, a fost înmormântarea unui locuitor înstărit. / Când am intrat în oraş, am întâlnit mulți evrei, în cea mai bună mantie și haină de blană de sărbătoare, și am observat pe o parte dintre ei dansând la o casă publică. Ne-am angajat, acum, în conversație cu doi dintre ei, iar un tânăr a devenit foarte comunicativ, acceptând cu drag să fie ghidul nostru prin oraş. Există 300 de familii de evrei, care locuiesc aici, și au două sinagogi și trei locuri de studiu sau *Beth-midrash*. Cea mai mare sinagogă, o clădire de dimensiuni considerabile, a fost închisă; dar am intrat în cealaltă și, acolo, doi tineri au început o conversație interesantă. Au întrebat dacă suntem evrei; am spus: „Nu, suntem creştini”. Ei au răspuns: „De asemenea, sunteţi şi evrei”; și ne-au strâns mâinile, zâmbind. Evreii de aici se așteptau la sosirea lui Mesia, în acel an, sau la altceva, la un alt eveniment măreţ. Ne-au povestit despre un rabin remarcabil, Haiim, din Chosow, târg aflat la opt mile distanță, în care multe mii de evrei merg în pelerinaj, în timpul sărbătorii Tabernacles. Ei se bucură de mai multă libertate în Bucovina, decât în Galiția; căci în căci în cea din urmă provincie există o taxă pe lumini, care devine împovărătoare pentru evreii care folosesc atâtea lumânări de Sabat. Întrebând dacă există multă infidelitate aici, ne-au spus că toți sunt talmudiști, cu excepția a trei epicururi – probabil membri ai Societății Tarnapol. În sinagoga în care stăteam se aflau mai multe exemplare de cărţi sfinte, atât ale Talmudului, cât și ale lui Mishna, dar numai câteva fragmente din Biblia ebraică se găseau în bibliotecă. Tinerii au cunoscut abia un cuvânt din Scripturi, iar când domnul Calman le-a arătat ce spirit diferit respira în Biblie de cel al Talmudului, ei au apărat Talmudul și pe rabini. O singură apărare a rabinilor lor a fost luată din Deuteronom: „Și îl veți iubi și pe Domnul, Dumnezeul vostru”… / Traversând Siretul, ne-am continuat călătoria pe un drum drept ca o săgeată. Dealurile blânde, de pe ambele părţi, erau bine împădurite, câmpia bine cultivată, iar drumurile sunt excelente, așa cum sunt în toate teritoriile stăpânite de austrieci. O lună plină ne-a luminat drumul spre Cernăuţi, la care am ajuns, la ora zece, și am găsit adăpost pentru noapte, într-un han foarte acceptabil”[903].

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate. Din faţa hanului

902 *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
903 Bonar, Andrew A.; M'Cheyne, R. M., *Narrative of a Visit to the Holy Land*, Chapter VIII, Austrian Poland, Edinburg 1878, pp. 427-432

din Cernăuţi, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsura de poştă se îndrepta spre Tărăşeni, sar aflat la o poştă şi jumătate de Cernăuţi, apoi, prin Oprişeni, pe valea Siretului, cale de o poştă şi jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grăniceşti, o poştă şi un sfert, trăsura trecea prin Iţcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poşte de Grăniceşti. Deci, distanţa Cernăuţi – Suceava era de 6 poşte şi un sfert... / De la Suceava, trecând râul Suceava, apoi continuând prin Burdujeni, Salcea (Saltsche), hanul de pe râul Siret, se ajungea la Botoşani, cale de 2 poşte şi jumătate. / Drumul de poştă de la Siret, la Rădăuţi, lung de o poştă şi jumătate, trecea prin Sf. Onufri, Hadikfalva (Dorneşti), trecând peste râul Suceava“[904].

1867: „Şcoala normală şi cea de fete din Siret. Sub consistoriul din Cernăuţi stă şi şcoala normală din Siret. Starea şcolii acesteia s-a mai îmbunătăţit, de când au intrat într-însa învăţători: Lucescul, Palievici, Botezatu şi Petraş. Aici este şi şcoala de fetiţe şi damele instruitoare sunt Proticichievici şi Pischi. Pe când cea dintâi e o învăţătoare cât se poate de bravă, de asta din urmă nu putem zice nimic de bine. Pe lângă aceea că-i lipseşte rutina învăţătorească, ea e încă şi o femeie preocupată, crede adică să se fi încredinţat, de când e învăţătoare, cum că copilele de origine română n-ar fi talentate şi n-ar merita locurile cele dintâi în şcoală, chiar într-acest an... din nişte case nemţeşti şi polone, pe care le cercetează ea mai mult şi mai regulat decât şcoala. Zic mai mult decât şcoala, dară, nu numai cât aşa, ca să fie zis, ci serios, căci învăţătoarea aceea umblă la şcoală foarte neregulat; fiind ea măritată, sunt unele răstimpuri când copilele nu o văd în şcoală, nu zile, nici săptămâni, ci luni întregi. Ce o caracterizează însă mai mult e ura cea neîmpăcată, ce o nutreşte către tot ce e român. / Aşa, nu e mult timp de când nu s-a sfiit ea a se declara, în public, înaintea unor persoane destul de respectabile, în privinţa limbii noastre, în limba ei de predilecţiune, cu cuvintele: „ver-… romanische Sprache, wer T… soll sich mit ihr noch den Kopf brechen” (în traducere aproximativă: „Vor limba română… cineva ar trebui să fie totuşi îngrijorat” – n. n.). Cu toate acestea, ea figurează ca învăţătoare română, pentru că e aşezată la o şcoală susţinută cu spesele românilor, adică ale urzitorilor fondului religionar. Scăderile ei, dacă le cunoaşte toată lumea, cu atâta mai vârtos căutase să le cunoască inspectorul de district şi cel de şcoli, adică părintele Seleschi şi domnul Bozdech. Noi nu suntem chemaţi a-i trage la răspundere pe domnii aceştia, ce au întreprins ei spre a repara răul cauzat în şcoală, prin purtarea învăţătoarei amintite, dară ştim că plânsori şi arătări asupra ei au ajuns până la consistoriu, şi încă foarte multe, fără însă ca să fi avut ele vreun răsunet. De aici deduce publicul, cu drept cuvânt, cum că consistoriul o ocroteşte, adică susţine răul în permanenţă în şcoala aceea. Astă greşeală a consistoriului am număra-o între greşelile cele mici ale lui, dacă ţara ar avea abundenţă în şcolile de fetiţe stătătoare sub povăţuirea lui; căci atunci răul din şcoala de fetiţe din Siret s-ar recompensa, în câtva, prin bunătatea şcolilor de fetiţe de aiurea. Dară fiindcă sub consistoriul din Cernăuţi stă numai şcoala de fetiţe din Siret, de aceea cu atâta mai mare-i este îndatorirea de a face din şcoala asta o şcoală de model. Şi astă îndatorire cuprinde în sine şi osânda consistoriului pentru purtarea lui cu Pischi”[905].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni

[904] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten,* Wien 1851, pp. 53, 54
[905] *Albina,* Nr. 84-191, Anul II, Viena, duminică 30 iulie / 11 august 1867, p. 2

sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ"[906].

1880: Volumul 6 al N.F., nota 21, pagina LXXVI. (**De la Asociația Muzeului din Siret**). „Președintele acestui club extrem de activ, domnul Josef Gutter, Căpitan i. P. cezaro-crăiesc, a oferit ca dar pentru colecțiile științifice ale Universităşii cezaro-crăieşti din Cernăuți o colecție mai mare de monedele antice descoperite în Bucovina și diverse alte antichități, precum și o mulțime de oase fosile. Întreaga colecție valoroasă conține cinci medalii de aur, 23 de monede de aur și 34 de argint, un corn de morsă sau de elan, o parte dintr-un corn de bour, un grătar care putea servi pentru prăjire, o urnă (vas pentru păstrarea cenușii, cu crenguțe, cum foloseau romanii), un vas din perioada preromană, un dinte de cerb, o scoică de mare fosilizată, cinci fosile de lemn și oase fosile în șase loturi. / De asemenea, se raportează de la Siret, că de la est la şi la vest de târg, există câte o movilă mare de pământ, a căror distrugere a scos la iveală trei lucrări din cărămidă, care sunt de mare interes pentru arheologie, deoarece conțin vestigii de mare valoare pentru știință, în încercarea de întoarcere în trecutul cenușiu. Un perete fără mortar sau var străbate o vatră cu o cantitate mare de cenușă și cărbune și resturi de oase arse. În acești cărbuni s-au găsit un topor de piatră, un cuțit de cremene, o bucată de corn de căprioară nobilă și un picior. Lângă această groapă de foc, care se află la aproximativ trei metri adâncime, se află o groapă asemănătoare; capacul, expus complet dintr-o parte, s-a desprins de perete și s-a sprijinit în această parte, după ce a fost făcută o încercare de a-l ridica, a fost abandonat din cauza pericolului. Aici era şi un trotuar din pietre arse. Au existat, de asemenea, diverse cioburi de lut, foarte primitive, de grosime neobișnuită, făcute din pământ negru, rupte în interior și în exterior și cu formă circulară neregulată. Descoperiri mai îndepărtate au constat din vase şi din ceramică colorată, care sunt săpate deseori acolo, și din monede din epoca romană, care probează că acest obiectiv a fost ulterior acoperit cu încărcătură suplimentară, în dealul de câmp. / Alte descoperiri, cum ar fi: vârfuri de săgeată de fier, pintenii și un inel masiv de argint, cu inscripția unui braț armat, care ține o sabie în poziție verticală, la jumătatea lunii și înconjurat de trei trandafiri, dovedesc că acest obiectiv trebuie să fi servit ca întăritură de câmp în Evul Mediu, ceea ce oasele umane găsite au confirmat și mai mult. Acolo, în adâncimile de la trei până la patru metri, se găsesc oase fosile ale animalelor primitive, care, totuși, cel mai adesea se dezintegrează, indiferent de cea mai mare grijă. Doar un dinte de mastodont robustus și câteva alte oase au putut fi obținute. / Toate aceste descoperiri sunt adăpostite parțial în Muzeul Național din Cernăuți, parțial la căpitanul von Gutter". // **Volumul 6, nota 30, pagina LXXIX**. (**Descoperiri arheologice în Bucovina**). „Pietrele de mormânt vechi armenești au fost rupte dintr-o fundație a mănăstirii de la Siret și, când cimitirul a fost zidit, au fost remodelate spre exterior, cu latura lor sculpturală, ale cărei desene sunt în mâinile domnului consilier financiar von Wickenhauser și ale căror transcrieri urmează să se facă în traducere în limba germană: nr. 1). „Aceasta este piatra mormântală a evreului Agopsha, care a murit acum, în anul 1100, conform calendarului armean (1651 în calendarul nostru), 30 ianuarie". Nr. 2). „Aceasta este piatra gravă a evreului Marcu, care a fost fiul lui Sahag a murit în 1102 (armean)" – 1653 – n. n. Nr. 3). „Aceasta este piatra de mormânt a evlavioasei soţii a lui Ovanes, Sartarig, și a fiului său Schadbey. Dumnezeu să fie cu sufletele lor milostive. În 1108 (armean) miercuri" – 1659 – n. n. Nr. 4). „Aceasta este piatra de mormânt a lui Aswadur, fiul lui Hanigczan, care a murit în 1100 (armean)" – 1651 – n. n. Aceste pietre funerare au fost probabil lăsate să dovedească faptul că principala ramură a armenilor nu se afla în Suceava, ci în Siret, ceea ce se poate dovedi prin faptul că, până acum, în Suceava, nu au apărut pietre de

[906] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

mormânt din acea epocă. În distrugerea vechii fundații a mănăstirii, s-au găsit nu numai cele descrise mai sus, ci şi alte 30 de pietre funerare romane, care au fost zidite. Piatra nr. 1 indică viitoarea familie Agopschowicz, iar piatra nr. 3, familia Schadbey, care trăiește încă în Galicia". // **Volumul 6, nota 98, pagina CLX**. (**Descoperiri arheologice în Siret**). Se repetă, în nota 21, din 1880, cu privire la Siret, cu remarca ulterioară că cioburile menționate, de formă circulară neregulată, sunt analoge celor găsite în megalitul de la Dealul lui Incu (Jankulberg), lângă Grăniceşti (Graniczeshti), și că, în alt loc s-au descoperit rămășițele scheletului. Se continuă, prin a se spune: „S-au găsit monede: una cu chipul lui Traian și o monedă chipul Faustinei: prima are în A. Capul lui Traian încununat de laur și inscripția „imperatori trajano. opt. Aug. germ. dac. Parte"; pe R. (Roma), în stânga o lance, în dreapta un idol deasupra capului triumfător al lui Traian, care, la rândul său, ține în stânga spolia, iar în dreapta coroana de laur. Faustina, pe A., își arată capul, un K., un Pietas în picioare și, pe marginea păstrată, cuvântul Augusta. Alte monede romane au fost aruncate". După o altă repetare a săpăturilor s-au găsit, după cum spune nota: „Un al treilea fel de cioburi, care este mai puțin obișnuit, provine dintr-o perioadă mai timpuie"[907].

1881: Volumul 7, nota 49, pagina 8 LXXX. (**Marele mormânt de pe Dealul lui Iancu** – Jankulberge – din Grăniceşti) „Conservatorul Gutter a transmis Comisiei Centrale un raport detaliat al așa-numitelor morminte megalitice, găsite pe Dealul lui Iancu, în apropiere de Grăniceşti (Graniczeschti), raport din care cităm următoarele: Clădirea rectoratului (1872) a fost cauza descoperirii. Unul a rupt cărămizi de pe dealul menționat. Pe creasta dealului s-a găsit un loc de înmormântare, cu blocuri neadecvate, de circa 7 metri lungime, de 4 metri lăţime şi 3 metri adâncime, așezate și acoperite; acesta se afla la 3 picioare şi jumătate sub suprafața pământului și conținea, după ridicarea plăcii, un schelet foarte mare şi unul mai mic, întinse unul peste altul. Cel mai mare avea între picioare două vase, asemănătoare oalei de pământ negru, în formă neregulată şi cu pereți groși. Mormântul conținea, cam a șasea parte, o masă lipicioasă, de culoare maro închis, fără miros; în partea dreaptă a scheletului se afla un topor de piatră de agat, foarte bine conservat, și o bucată de lemn fosilizată, asemănătoare cu un cub; mormântul este distrus; o parte din oase, toporul, cubul și cioburile au ajuns la Muzeul de Stat din Cernăuți. Oalele sunt similare cu cele găsite în cărămidăriile Beill și Mück din Siret. În ultimul timp, un al doilea mormânt a fost descoperit, dar imediat totul a fost distrus sau luat". // **Volumul 7, nota 53, pagina LXXXI**. (**Pietre mormântale armenești vechi din Siret**). „Conservatorul Gutter a raportat Comisiei Centrale cu privire la mai multe constatări, care au apărut ocazional, la îndepărtarea fundațiilor unei clădiri mănăstirești, abandonată anterior, din Siret. Au fost găsite 30 de pietre funerare, realizate din zidărie, dintre care doar patru au rămas intacte, datorită intervenției la timp a conservatorului menționat anterior. Sunt pietre mormântale armenești vechi. Acestea erau acum plasate în altă parte. O a cincea piatră a fost găsită în altă zonă, unde se presupune că se afla biserica. În acelaşi loc se afla o rămăşiţă într-o rochie brodată, foarte putredă. Pietrele provin, conform inscripțiilor, din anii 1562, 1651 și 1653. Sunt decorate, la mijloc, cu o plantă stilizată. Inscripțiile sunt săpate cu litere armene şi înconjură corespunzător ornamentul rotund bine păstrat. Persoanele răposate sunt menționate pe scurt, cum ar fi. B: „Aceasta este piatra de mormânt a rămăşiţelor

[907] Prin urmare, este vorba despre o așezare preistorică, care, așa cum se întâmplă adesea, a avut o durată foarte lungă, de la perioada în care au fost folosite pietre lustruite, până în adâncul Evului Mediu. Peretele uscat și acea groapă asemănătoare nu este sigură. Printre cioburile de argilă, sunt deosebit de vizibile cele de grosime neobișnuită și formă rotunjită neregulată; dar cele mai frecvente sunt toartele vaselor, confecționate din lut topit, parțial cu o muncă foarte atentă și o netezire fină. Multe dintre ele amintesc de cioburile de vase găsite, în număr mare, în morminte și așezări preistorice din Galiţia (Horodnica); o perioadă ulterioară – cea a stăpânirii romane în Dacia – este reprezentată de monedele romane. Două resturi de vase din lut fin, bine îngropat, care prezintă caracteristicile roții olarului, aparțin perioadei romane. Mai mult, o parte dintre numeroasele oale pot aparține și Evului Mediu (nota Redacției „Mittheilungenului").

lui Apriham și Anna, care sunt copii ai capului Agapsha din orașul Siret, în 1101“ (calendar armenesc); sau: „Aceasta este piatra de mormânt a preotului Agopsha, care a murit în anul 1100, 30 ianuarie (calendar armenesc)“ (Vezi și nota 30, a anului 1880)“[908].

1883: Volumul 9. Nota 24, pagina L. (**Cruce pectorală relicară**) Conform unui raport al conservatorului Gutter, o cruce pectorală relicară a fost găsită, în vara anului 1882, la Siret, în locul unui cimitir de multă vreme abandonat. Crucea este din bronz şi a aparţinut, probabil, cel puțin unui prelat. În lucrările cărămidăriei Beill s-au găsit cioburi de ceramică de cea mai primitivă formă, apoi o urnă funerară de 26 cm înălțime și 24 cm lățime, realizată din lut ars roşu, iar lângă ea, mici oale de lut, umplute cu pământ negru. În alt loc, la un metru şi jumătate adâncime, au fost găsite trei grămezi de cărbune și cenușă, fiecare la trei metri una de alta. Straturile superioare ale acestor grămezi conțineau oase de animale şi dinţi, fălci, ciocuri“.

1884: Volumul 10, nota 135, pagina CCXXIV (Descoperiri în Siret). „După cum relatează conservatorul Gutter, numeroase obiecte de lut (în mare parte fragmentate) au fost găsite, recent, în grădina Beill, de lângă Siret, ca urne de incinerare preistorice, vase mici, o figurină mică de lut (Fig. 3 şi 4), la doi metri adâncime, iar lângă ea o spirală răsucită. În pârloaga de lângă casa lui Ciudin s-a găsit un ciocan preistoric din rocă tare, gri închis, bine păstrat, lung de 9 cm, lățime de 4 ½ cm, scăzut pe partea inferioară, pe hacul superior și aplatizat, are un design obișnuit, aproape ca un fier”. // **Raport anual. Page 36** (**Descoperiri în Siret**). „Conservatorul Gutter a prezentat o descoperire a cărămizilor romane din Siret. Același a trimis mostre de grâu carbonizat, care a fost găsit lângă vasele dintr-o grădină dinspre râul Siret. Studierea, inițiată foarte atent, a evidențiat prezența grâului amestecat cu secară. O figurină din lut, prezentată și de acest conservator, a fost recunoscută drept o descoperire importantă a celei mai vechi culturi. Cu această ocazie, mulți au fost de părere că nu pot crede în vreo legătură între această figurină şi descoperirea grâului preistoric“.

1885: Volumul 11, nota 1. pagina XIII (**Cărămizi romane**) „În Siret, două cărămizi romane au fost scoase dintr-un zid, conform unui raport al conservatorului Gutter. Din păcate, nu a fost posibil să se investigheze mai mult zidul. Sunt cărămizi arse, de 11 cm grosime, 14 cm lățime; cea mai mare este destul de lungă, având 19 cm lungime. Acestea sunt primele astfel de cărămizi descoperite în Bucovina”.

1886: Volumul 12. Nota 48. Pagina XCII (**Gutter**) „La 8 mai 1886, Conservatorul Josef Ritter von Gutter a decedat la Siret“.

1888: „Siretul e compus din... o piaţă, o biserică românească şi una catolică, 3-4 case mari, restul tupilături. Râul Siretul trece pe lângă o margine şi dă numele său târgului. Români au mai rămas vreo 5 familii în totul. Un club nemţesc, dar ocupat cu leşi, jidani şi alte amestecături”[909].

1888: În noaptea de 28 spre 29 martie 1888, în centrul Siretului a izbucnit un puternic incendiu, care „a distrus 40 de edificii de prin prejurul pieţei capitale. 60 familii sunt fără adăpost”[910]. Câteva zile mai târziu, primul ajutor în sprijinul sinistraţilor sireteni avea să

---

908 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
909 *Familia,* Nr. 26, Anul XXIV, Oradea-Mare 26 iunie / 8 iulie 1888, pp. 296, 297
910 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 6, 1 aprilie 1888, p. 9

sosească de la „Maestatea Sa Împăratul Francisc Iosif, care a binevoit să oferteze din ştatula sa proprie 1.000 florini pentru incendiaţii din Siret”[911].

1888: Un al doilea incendiu la Siret a izbucnit în 5 august 1888, la depozitele lui Kraft, în care se aflau cereale şi făină, în valoare de 12.000 florini. Din fericire pentru Kraft, mărfurile din depozite şi depozitele erau asigurate[912].

1890: În 1890, târgul Siret avea 7.200 locuitori, majoritatea evrei, primar fiind Constantin Vraubec. / La Şcoala de 5 clase băieţi predau Leontie cavaler de Pădure, S. Mironovici, Alexandru Odoviciuc, Leo Bohmer, Ilie Veslovschi şi Eleuterie Popovici, iar la Şcoala de 6 clase fete – Lina Tarabanovici, L. Reneaux, Victoria Vasilovici, Dora Kahan, Sofia Orobco, Anna Veslovsca, Veronica Teliman şi Iuliana Siretean. / Parohi era Constantin Sbiera şi O. Dlujanschi, iar cantor bisericesc – Ştefan Popovici.

1892: Raport anual, pagina 118 (Biserica parohială gr. or. din Siret). „La cererea Comisiei Centrale, Ministerul cezaro-crăiesc al Cultelor și Educației și-a dat avizul asupra proiectului prezentat de guvernul provincial pentru restaurarea bisericii parohiale greco-orientale Sf. Ioan din Siret, renovare cauzată de faptul că că acoperișul nou ar trebui ridicat în jurul turnului central. În consecință, proiectul propus a fost clasificat drept admisibil, dar Comisia Centrală va trebui să conceapă un acoperiș de cupolă mult mai mare, care să cuprindă ascuţitul turn central“[913].

1901, 26 august, Gustav Weigand: „A doua zi, am trecut, din nou, granița și am ajuns, după-amiază, în orașul Siret, care este inundat de evrei, plecând la Sfântul Onufri[914], sat cu o interesantă biserică mănăstirească, din 1593. Am rămas la profesorul de limba română von Geler, pe care l-am cunoscut pe stradă și care m-a invitat la el acasă. În dimineața următoare, am plecat spre nord, fără aproape nici o ședere, pe drumul de la țară, prin zone mai slave, spre Privorokie[915], sat cu locuitori germani și români, în timp ce satul vecin Tărăşeni, pe lângă germani are şi ruteni”[916].

1904: „Siretiul: asta e Siretiul! Printre căsuţe mici, cu lumini slabe, se văd, de la început, semnele unei Jidovării mari. În piaţa centrală, pământ bisericesc vândut, nu demult, de biserica Sf. Ioan, pentru ca să fie bursa de negoţ, neacoperită şi puţin măturată, a Evreilor, câteva felinare fac să se vadă faţade mari galbene, noroiu şi paie. Trăsura se înfundă într-un gang, lângă o crâşmă rău luminată, foarte plină de multe lighioane. E hanul. Chelneri, slugi nicăiri, dar curtea murdară e bâcsită de trăsuri deshămate, de cai cari ronţăie – căci mâine e zi de târg. / După un timp, iese la iveală o Evreică mare, frisată, în haine bătătoare la ochi, cu căutătură leneşă, o frumuseţă în Israel, şi ia buclucurile din trăsură. În odaia „no. 1”, aşa cum e, se poate dormi. / Uşor se vede Siretiul, destul de mic. Obişnuitele clădiri de administraţie, al treilea gimnasiu german, pe lângă acela din Suceava şi Rădăuţi, judecătoria măreaţă, notar evreu – şi ce-ar putea fi alta? – cu faţadă grecească veche. Sus, o biserică „nemţească”, la care vin şi Ruteni uniţi sau, cum li se zice aici, „uniaţi”. La cimitir, pe drumul către Sânt Onufrie, o biserică a Ruşilor, pe cari şederea în satele noastre i-a făcut ortodocşi. Aici se ascultă astăzi

[911] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 7, 15 aprilie 1888, p. 8
[912] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 15, 15 august 1888, p. 6
[913] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[914] La Sf. Onufri, a cântat Niculai Humeniuc (18 ani)
[915] La Privorochia, a cântat Spiridon Vonorocschi (16 ani).
[916] Weigand, op. cit., pp. 7-17.

slujba şi e o harmalaie de oameni gătiţi… / E zi de târg în Siretiu – aici însă toţi zic, astăzi, Sirete, Siretele, târguri şi râuri. Se vând cai, vite, miei, produse, într-o mare învălmăşire de cojoace şi sumane. Purtătorii lor par toţi Români prin îmbrăcăminte. Dar uitându-te mai bine vezi multe feţe albe cu picăţei, vezi plete bălane şi ochi albaştri fără viaţă şi scânteiere. De multe ori, de cele mai multe ori poate, se vorbeşte ruseşte”[917].

1906: „Amintiri de la serata „Junimii” din Siret. / Numai încet se mişcă trenul... O staţie şi încă una... Când vom ajunge la Siret? Deznădăjduiţi, punem capul în piept şi aşteptăm. E prea mult! Ca să nu ne plictisim, spunem palavre şi istorisim aventuri din viaţa de gimnazişti; dar toate au un capăt, numai plictiseala nu. Măcar de n-ar fi huruitul monoton al vagoanelor, care te pune pe gânduri, te adoarme. Şi iată-ne că visăm treji: vedem sala în care vom juca, auzim râsul zgomotos al fetelor şi ne vedem făcând complimente în dreapta şi în stânga... Din starea aceasta dormitândă ne trezeşte şuierul prelungit al maşinii, care ne vesteşte o staţie nouă. / A!, e Siretul, doritul Siret, cel mai vechi oraş al ţării, odinioară rezidenţa lui Sas Vodă, acuma renumita „Piaţă de cepărie”, după cum e şi scris pe gară: „Cepet” (Siret, cu litere slavone – n. n.). Tragem la *Palatul de bere*, unde are să fie serata noastră. Dame în rochii luxoase de bal urcă scările spre garderobă, junimeni veseli şi zgomotoşi ne ies înainte; în fine, suntem între ai noştri. Parcă nu ne-am văzut de-un veac, atâta gălăgie facem la întâlnire. / Intrăm şi noi, cei ce-am venit mai târziu, în sala decorată frumos şi luminată a giorno. Perechi, perechi, care de care mai drăgălaşe, fac promenadă în jurul sălii ticsite de oaspeţi din ţară şi din România. În fruntea tuturora, văd pe vrednicul şi impunătorul protopop al districtului Siret, pe dl Ion Hostiuc din Bălcăuţi, apoi păr. Şandru cu familia, păr. Hacman cu familia, păr. Gramatovici cu doamna, păr. Turturean cu domnişoară, păr. Macovei cu fiica şi domnişoara Aglaia Zavadoschi, dr. Lazar Gherman cu doamna, păr. Horga cu familia, inspectorul Kodakowski cu familia, primarul Beil cu familia, directorul Paul, prof. Tofan, Dr. Hoffman, comisar Popenberger, şeful de vamă Malichevici, asistent Orsa, adjunctul de perceptorie Popovici, Manoliu din Mihăileni (România), familia Stavrat din Mihăileni, fam. Iacubovici, dl Sihon cu familia, dl adjunct Patraş, superiorul Klein din Stăneşti, învăţător Bileţchi, înv. Popovici, dl Partenie Damian şi mulţi alţii. / Drăguţ şi frumos se prezentau gentilele domnişoare Patraş, Macovei şi Popovici, care erau îmbrăcate în frumoase costume naţionale, arătând şi prin aceasta că nu se ruşinează de frumosul port românesc, cu care se mândreşte şi o regină. Lumea e veselă, fericită, numai fucşii nu. Asta e prima dată când ies şi ei la lume ca tineri academici, însă nu se pot petrece nesiliţi ca alţi junimeni, căci prezidentul Junimii, îngrijat fiind de apucăturile neîndemânatice ale fucşilor, le-a prescris, încă din Cernăuţi, o marşrută aparte, după care trebuie să se ţie oricare fucs. Se-nvârt şi ei cum pot în jurul aleselor lor, dar cu oarecare rezervă, căci ochiul scrutător al prezidentului îi urmăreşte în tot locul. Li s-a dat instrucţie, încă de pe drum, să se prezinte damelor celor tinere ca fucşi, căci aşa vor fi mult mai bine văzuţi. Cauza e ascunsă în firea fucşilor. / Dar iată că vin unii teologi, care îi smomesc să se prezinte ca tineri teologi, căci atunci le surâde un viitor trandafiriu etc. etc., deoarece e cunoscut că sexul cel frumos are zâmbet mai dulce pentru teologi tineri. Cei vechi sunt, de regulă, deja logodiţi. Urmarea? Fucşilor le-au venit idei la cap: să spună că-s fucşi, e bine; că-s teologi tineri, încă-i bine; dar mult mai practic e să se recomande ca fux-teologi, căci succesul va fi de bună seamă dublu. Veseli de dezlegarea problemei, păşesc ţanţoşi, însă tot pe lângă oglindă, ca să poată arunca câte o privire hoţişă, îndreptându-şi cravata sau mângâindu-şi musteaţa retezată după moda engleză, introdusă nu de mult în „Junimea”. Acuma privesc mai provocător la mişcarea ce se desfăşoară în jurul lor. / Perechile se primblă în jurul sălii, râzând şi petrecându-se foarte animat. Bieţii fucşi însă au fost obiectul celei mai vii discuţii, atât între mamele veritabile,

[917] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 111

precum şi între gardemame. O damă zice către alta, arătând cu evantaliul spre un fux, ce trece cu o domnişoară la braţ: „Ira, ăsta nu-mi place deloc! Ce se mai învârte pe lângă copila mea? Mai bine ar lăsa-o în pace, nu vezi cât e de jigărit?!”. Se apropie altă pereche de arbitru: „Ăsta-i scurt şi gros. Nu-mi convine deloc!” şi doamna în chestie făcu o faţă acră, în semn de nemulţămire. Dar muzica începe să cânte, începând dansul, în frunte cu preşedintele de onoare, dl protopop Ion Hostiuc, şi doamna Hacman, şi preşedintele Societăţii Academice „Junimea”, dl Iacubovici, cu doamna Gramatovici. Tineretul a uitat de toate grijile lumeşti, până şi fucşii uitaseră de perceptele asprului prezident. / Petrecerea a durat până în zori şi numai cu greu le venia tinerilor să se despartă; mai ales s-a observat aceasta la o tânără pereche, constând dintr-un fux şi o drăgălaşă domnişoară. Stăteau bieţii ca plouaţi, într-un colţ, nerostind nici o vorbă, numai ochii vorbeau o limbă de ei înţeleasă. Petrecerea a reuşit splendid. Meritul e fireşte numai al comitetului aranjator, în fruntea căruia a stat mult meritatul protopresviter al districtului Siret, dl Ioan Hostiuc. / Nicu Nalbă” – pseudonim al viitorului Erou al Bucovinei, Ion Grămadă”[918].

1906: „Neglijarea monumentelor româneşti din Bucovina. Biserica Sfintei Treimi din Siret, prima capitală a Moldovei, este una din cele mai vechi şi remarcabile monumente ale neamului românesc. Clădită la anii 1353-1358, de voievodul Iancu Sas, întru a cărui amintire se numeşte încă şi astăzi o parte a străvechiului oraş „Sasca” şi de care sunt legate o mulţime de tradiţiuni poporale, era întrebuinţată numai de curtea domnitoare, de aceea se numea şi biserica domnească. Acest locaş sfânt – spune tradiţia – a fost îmbinat cu cetăţuia voievozilor printr-un pod de aramă. După multe tratări, în decurs de aproape un deceniu, s-a restaurat, înainte de şapte ani, clădirea, însă iconostasul, care posedă încă multe icoane preţioase, se află într-o stare de tot deplorabilă. Tratările pentru restaurarea iconostasului – deşi banii s-au preliminat deja – stagnează de mai mulţi ani, din cauza neglijenţei birocratice obişnuite la noi. Amintim încă faptul că şi vechile mănăstiri din ţară, precum biserica din Vatra Moldoviţei, Voroneţ şi Mănăstirea Humorului, care sunt zilnic vizitate de istoriografi şi artişti, se află într-o stare de tot neglijată. Fie-vă milă, domnilor deputaţi, de aceste monumente străvechi naţionale – martori încărunţiţi ai eroismului moldovenesc – şi urgentaţi grabnica lor restaurare la consistoriu, guvern şi parlament!”[919].

1906: „Confiscare de arme. De un timp îndelungat nu mai încetau arătările la prefectura şi pretura din Siret că locuitorii lipoveni din Fântâna Albă şi Climăuţi, care sunt cunoscuţi de puşcaşi perfecţi, devastează pădurile fondului religionar şi ale particularilor de tot felul de animale sălbatice. Spre a pune capăt acestor devastări, prefectura din Siret a dat ordin ca toate armele de foc de la locuitorii acestor comune să fie confiscate. Joi, în 25 octombrie 1906, comisarul din Siret Kesseldorfer, ajutat fiind de secretarul Mlodniţchi şi de 18 jandarmi, au făcut percheziţie în locuinţele acestor locuitori şi au confiscat vreo 35 puşti şi mai multe revolvere. Ori de va avea măsura aceasta efectul dorit nu credem, deoarece lipovenii din aceste comune sunt puşcaşi pătimaşi şi, ca atare, vor afla ei modul necesar pentru procurarea altor arme. Mai astă-vară, chiar jandarmeria a fost atacată de ei, când a încercat să pună capăt braconajului din aceste comune”[920].

1906: „La Siret, în 11 noiemvrie st. n. 1906, au înfiinţat rutenii a doua bancă raiffeisiană districtuală, la care s-au înscris vreo 500 de membri, între care sunt şi români din Tereblcea, Oprişeni şi Grăniceşti. Am ajuns aşa departe ca românii de pe la sate să intre, ca membri, la o bancă rusească de la oraş, măcar că au astfel de bănci româneşti prin satele lor.

[918] *Apărarea Naţională*, Nr. 8, Anul I, Cernăuţi, miercuri 31 octombrie stil nou 1906, p. 3
[919] *Apărarea Naţională*, Nr. 5, Anul I, Cernăuţi, duminică 21 octombrie stil nou 1906, p. 5
[920] *Apărarea Naţională*, Nr. 7, Anul I, Cernăuţi, duminică 28 octombrie stil nou 1906, pp. 4, 5

Seara a aflat loc o petrecere poporală, la Palatul de bere, la care au participat şi români, decoraţi cu eşarfe ruseşti. O ironie nemaipomenită, când vezi că un român păcătos, îmbrăcat în costumul său naţional, dar cu eşarfa rusească pe piept, agită pentru ruşi”[921].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Siret**, oraş, desigur cea mai veche localitate din Bucovina, este situat pe malul drept al râului cu acelaşi nume şi are o suprafaţă de 11,81 kmp, cu 7.400 de locuitori. Populaţiunea băştinaşă e românească, însă inferioară ca număr totalului de străini ce au invadat localitatea şi din care evreii prezintă majoritatea. Oraşul Siret este centrul a şase căi de comunicaţie, din care unul formează aşa-numita şosea a împăratului Franţ şi leagă Siretul cu Cernăuţul şi cu Suceava, iar celeralte cinci duc în diferitele localităţi ale districtului. Pe lângă asta, oraşul este şi staţie finală a liniei ferate locale, ce se împreună, la Hliboca, cu calea ferată principală Lemberg-Cernăuţi-Iaşi. Siretul este sediul unul căpitan de district (prefect) şi centrul ocolului judecătoresc Siret. Are un gimnaziu, cu patru clase (deci, 120 şcolari – n. n.), mai multe şcoli primare de ambe sexe, un cabinet de lectură român, o casă de economii, o fabrică de bere şi alte mici stabilimente industriale. Pe lângă bisericele de cult catolic şi protestant, Siretul posedă trei biserici române ortodoxe, din care două sunt de o vechime istorică extraordinară. Cea dintâi e biserica cu hramul „Sfântul Ioan”, zidită între anii 1372-1388, de domnul Moldovei Petru Muşat. A doua este biserica cu hramul „Sfânta Treime”, întemeiată tot de unul din cei dintâi domni ai Moldovei, şi anume de Iancu Sas (1354-1358 – confuzie între Sas Vodă şi Iancu Sasul – n. n.). A treia biserică, cu hramul „Sfântul Dumitru”, care, ca şi cea de a doua, serveşte astăzi ca biserică filială pe lângă cea întâi pomenită, este de dată mai nouă şi a fost clădită la 1730 de Ioan Sbiera din Ţibeni. / Istoricul oraşului Siret, deşi nu prea bine lămurit încă, ne arată localitatea ca cea mai veche din câte le are Bucovina. Momentul originii mai desluşite începe cu tradiţiunea cum că aci s-ar fi aflat, pe la începutul veacului al treisprezecelea, o cetate a ordinului german cavaleresc al Iohaniţilor, cu care trebue să fi fost evident în legătură şi episcopatul catolic ce s-a întemeiat tot aci şi a durat, de la 1374 şi pînă la 1401. Împreună cu acest episcopat a existat în Siret, pe aceeaşi vreme, şi un convent de călugări Dominicani, însărcinaţi cu propagarea catolicismului între locuitorii ortodocşi băştinaşi şi care au avut a se lupta, în privinţa asta, cu rezistenţă destul de mare, judecând după faptul istoric că doi din aceşti misionari au suferit martiriul în Siret. După monetele romane găsite, se poate conchide că Siretul a fost colonie romană însemnată, după ce fusese, cum arată săpăturile de lângă Hliboca, probabil centrul unei populaţiuni ce se poate urmări până în epoca de fier şi cea de piatră. Oricum ar fi, rămâne totuşi un ce curios, că presupusele resturi din aceste amintiri istorice nu se văd, afară de valurile de pământ în formă de întărituri, asta poate din pricina că materialul din ruinele ce vor fi existat s-au întrebuinţat la clădirile oraşului actual. Istoricul moldovean al oraşului ar indica pe Sas-Vodă ca reîntemeietor al Siretului. Sigur este, în orice caz, că Siretul era, pe la anul 1365 şi până la 1388, reşedinţa domnului Moldovei Petru Laţcu. La 1361, oraşul a fost distrus de tătari. Municipalitatea Siretului avea, ca şi cea a Sucevei, organizaţiune germană. / Şiretul ca comună urbană posedă 829 hectare de pământ arabil, 56 hectare fânaţuri, 76 hectare grădini, 96 hectare imaşuri, 18,5 hectare păduri. Statistica animalelor domestice arată, la rândul ei: 222 cai, 670 vite cornute, 14 oi, 962 porci şi 164 stupi de albine”[922].

1912: În perioada 1912-1918, primar al Siretului a fost evreul Isaak Beral.

1914: „În orăşelul Siret, a sosit şi s-a aşezat, acum vreo câteva luni, un urloier, care lucra, apoi, pe la mai multe case. Noul urloier adeseori făcea plimbări prin apropierea graniţei,

[921] *Apărarea Naţională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuţi, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4
[922] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 196, 197

încât, în curând, începu să fie bănuit. Mai era bătător la ochi că avea mai mulţi dinţi de aur, lucru nu prea obişnuit la cei de tagma lui. Autorităţile întreprinseră, în sfârşit, o anchetă la locuinţa lui şi atunci ieşi la iveală că urloierul era un ofiţer din statul major al armatei ruseşti”[923]. / „Se ştie că, Duminică, în 2 septembrie 1914, autorităţile politice din Cernăuţi au părăsit, în taină, oraşul, fără ca cineva să afle de plecarea lor. Guvernatorul Bucovinei, contele Meran, era perfect informat că se apropie de Cernăuţi numeroase trupe ruseşti, pentru care, ca zel, avea ordin să se mute 1a Vatra Dornei. Trupele austriece au rămas, însă, până în dimineaţa zilei de 3 septembrie, când, pe la orele 3, dimineaţa, au aruncat în aer podurile de peste Prut şi pe cel care leagă oraşul cu mahalaua Horecea. Din cauza detunăturii, s-a produs o panică indescriptibilă în populaţia oraşului, care alerga îngrozită pe străzi, orbecăind prin întuneric, căci, după a doua detunătură, s-au stins toate lămpile de pe valea Prutului. Luminându-se de ziuă, s-a văzut că podurile sunt sfărâmate, că armata şi autorităţile politice sunt plecate spre sud şi că în oraş e o mare lipsă de apă, din cauza ruperií podului de pietoni de peste Prut. Lumea care avea bani a luat trăsuri şi a fugit spre Siret şi Vatra Dornei, cei sărmani au rămas acasă. Toată ziua de 2 septembrie[924] nu s-a văzut însă nici un rus prin apropierea oraşului, asemenea şi marţi, în 3 septembrie. Cu toate acestea, oraşul rămase, şi mai departe, în voia întâmplării. Atunci, un rănit rus, care se afla într-un spital din oraş, profitând de zăpăceala generală, a evadat şi a alergat spre nord, până ce a întâlnit trupe ruseşti, înştiinţându-le despre evacuarea Cernăuţului”. / „Peste şase zile, când austriecii au reocupat Siretul, iar ruşii s-au retras şi din Storojineţ, locuitorii s-ar fi plâns de abuzuri, iar austriecii ar fi recuperat mărfurile de la lipovenii din Strojnitza, arestându-i pe 38 dintre ei, numai că, în 8 septembrie stil vechi, ruşii au revenit în Storojineţ „şi, spre a se răzbuna de purtarea austriecilor faţă de lipoveni, au scos, dintr-o sinagogă, un evreu, în etate de 78 ani, cu alţi şase, în timp ce făceau rugăciuni, şi, după ce i-au maltratat, i-au dus, pe jos, până la Cernăuţi (o depărtare de 75 km), şi nici până în ziua de azi nu se ştie ce soartă au avut acei nenorociţi”[925]. / „Ruşii reocupă mai multe localităţi din Bucovina. Mizeria în Bucovina. Burdujeni (Cenzurată). Se ştie că, înainte de reocuparea Cernăuţilor de către ruşi, el fusese evacuat de către armata austro-ungară, care s-a retras spre Dorna-Vatra. Acum, nefiind împiedecaţi de nimeni, reocupă mai multe localităţi, ce mai erau în stăpânirea lor, şi anume: Strojineţ, Siret, Hliboka etc. În aceste localităţi, vine, ziua, câte o patrulă de cazaci, stă toată ziua şi, seara, se retrage. Populaţia bucovineană, îngrozită de barbariile comise de cazaci, încă din prima oară, îşi lasă avutul în părăsire şi se refugiază, unii pe lângă frontiera română, alţii în ţară, ori trec, prin Palanca, spre Viena. Zilnic trec prin gara locală sute de familii, care se găsesc într-o cumplită mizerie, căci în Bucovina e mare lipsă de alimente, iar din România nu-şi pot procura, deoarece nu li se permite de către funcţionarii vamali. Funcţionarii şi autorităţile din gară, văzând situaţia precară în care se găsesc aceşti nenorociţi, se poartă foarte amabil faţă de ei. În localitate s-a format un comitet de domnişoare, care, zilnic, sunt în gară, împărţind acestor prigoniţi de soartă ceai, pâine vin etc.”[926]. / „Până în 27 noiembrie, desele năvăliri ruseşti, dinspre Văşcăuţi pe Ceremuş, înspre Lencăuţi, Jucica şi Ţureni, prevesteau o nouă retragere austriacă, Tribunalul Ţării din Cernăuţi, condus de vicepreşedintele Dr. Vasile Iacubovici, fiind mutat, preventiv, la Suceava, unde şi-a reluat activitatea în 27 noiembrie, în vreme ce închisoarea Sucevei nu mai izbutea „să cuprindă poporul, adus cu sutele din părţile care fuseseră invadate de trupele ruseşti. Sunt, mare parte, ruteni, dar şi români, bărbaţi, femei şi copii din părţile Siretului, Storojineţului şi Cernăuţului,

---

[923] *Românul*, IV, nr.170 din 2/15 august 1914

[924] Teodor Bălan susţine că „în ziua de 2 septembrie, la ora 6, seara, armata rusă a ocupat oraşul Cernăuţi” – op. cit., p. 20

[925] *Isprăvile cazacilor*, „Adevărul” din 18 septembrie 1914

[926] *Românul*, IV, nr. 259, 25 noiembrie v. / 8 decembrie n. 1914, p. 3

învinuiţi de a fi participat la jafurile întinse, făptuite de miliţia rusească”[927]. Jafurile însemnau, de fapt, iniţiative locale, care se vor perpetua pe toată perioada războiului, de cele mai multe ori fără nici o complicitate a miliţiei ruseşti. Sătenii ruteni, români şi lipoveni luau de prin conacele boiereşti tot ce se putea lua, de multe ori conduşi la pradă de primari, apoi puneau foc, fiind convinşi că barbaria va fi pusă pe seama ruşilor. / În 1 decembrie 1914, o altă corespondenţă, sosită de la Mihăileni, confirma că „nenorocita populaţie a Cernăuţilor continuă drumul pribegiei”, drumul de la Cernăuţi la Siret lăsând „impresia unui lanţ mişcător, format din peste 6.000 de oameni, bărbaţi şi femei, bătrâni, care cu copii în braţe, care cu ce au putut lua din rămăşiţele gospodăriei lor, îndreptându-se, pe jos, spre localitatea unde ei cred să poată găsi salvarea din mizeria pe care au îndurat-o de atâta vreme… Ajunşi la Siret, nenorociţii au constatat că mizeria este departe de a lua sfârşit. Aici lipsesc alimentele, nefiind permis exportul, de la noi, în Austria. Frigul şi lipsa de hrană fac pe aceşti nenorociţi să plângă şi să ceară, în genunchi, ajutor pentru ei şi pentru copilaşii care tremură de frig şi abia mai pot îngăima vreo vorbă”. / Primăria din Mihăileni hotărâse să trimită, zilnic, la Siret, câte 500 de pâini, dar încă nu sosise aprobarea de la ministrul de finanţe Costinescu, din Bucureşti. „Întreaga populaţie de la noi, cea creştină şi cea evreiască, a adunat zeci de pâini, pe care le oferă bieţilor oameni, deznădăjduiţi de atâtea suferinţe”. Şi cum aprobarea ministrului Costinescu întârzia, la Bucureşti s-a deplasat Dr. Euseb Popovici, care a ţinut să spulbere suspiciunile din presă, în 4 decembrie 1914, cu care era privită sosirea sa la Bucureşti. / Profesorul sucevean Euseb Popovici, originar din Udeşti şi de o duplicitate exemplară, fusese acuzat, cu o zi înainte, că ar fi „un nou agent austriac” şi că, „în timpul din urmă, făcea pe inspectorul de la graniţa austriacă, lângă Burdujeni, denunţând guvernului austriac pe toţi românii bucovineni care treceau dincoace”[928].

1915: „Ofensiva rusească a venit în totul pe neaşteptate. Ea a început de-a lungul întregului front, de la Siret, în graniţa românească, şi până în munţi, la Seletin. Ruşii, dispunând de forţe superioare, au respins pe austrieci fără greutate. Trupele de apărare, compuse din Landsturm (glotaşii), din jandarmi, finanţeri, legionari români şi jungschultzen (un corp de voluntari, organizaţi milităreşte), au fost risipite, făcute prizoniere sau măcelărite. / Ruşii au ocupat Siretul, care era apărat de vreo 200 de miliţieni, pe când poporul credea că, acolo, era concentrată o armată de 20.000 de soldaţi, şi au bombardat Rădăuţii, de pe înălţimile de la Frătăuţul Nou (Vulea) şi de pe Dealul Crucii (între Hadikfalva, adică Dorneşti, şi Rădăuţi). Înaintarea ruşilor s-a făcut aşa de repede şi pe neaşteptate, încât aproape toate autorităţile au fost surprinse. Elevii şcolilor primare şi secundare erau în sălile de curs, când cazacii şi-au făcut apariţia în oraş. / Punând stăpânire pe oraş, cazacii, în primul moment, s-au dedat la prădăciuni, de pe urma cărora au avut de suferit câteva persoane. Prădăciunile au fost curmate pe loc şi liniştea restabilită… Trupele care operaseră în regiunea Siretului şi o parte din cele de la Rădăuţi s-au îndreptat, apoi, spre Suceava. Trupele austriece trebuiau să le reziste pe o linie de apărare, care se întindea de la satul Grăniceşti, peste localitatea numită Brahoaia, spre Mitocul Rădăuţului. Pe această linie, care închidea drumul de la Siret şi de la Rădăuţi, erau aruncate tranşee. Dar împotrivirea a fost scurtă: trupele austriece s-au retras spre Iţcani, unde un grup de 40 de oameni primi ordin, de la colonelul Fischer, să se opună; rezistenţă inutilă”[929].

1916: Cu ocazia Anului Nou 1916, au fost decoraţi guvernatorul Bucovinei, contele Meran, consilierul guvernial de pe lângă Guvernul Ţării din Vatra Dornei, contele Dr. Iosef Ezdorf, şi locotenent colonelul Teodor Cernăuţan cu Crucea de ofiţer al Ordinului Francisc

---

927 *Viaţa Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4
928 *Adevărul*, 27, nr. 9950, sâmbătă, 22 noiembrie 1914, p. 4
929 *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3

Iosif, iar locotenentul George Dan, din Regimentul 41 Infanterie, cu Crucea de aur pentru merite… Şi funcţionarii din Bucovina au primit înalte distincţii de război, printre cei recompensaţi numărându-se consilierul aulic şi locotenentul Bucovinei Gorz de Astein, inspectorul şcolar al ţării Dr. Alfred Pawlitsche, prefectul districtului Sucevei Dr. Robert Korn, prefectul districtului Câmpulung, consilierul guvernial I. Kapuszczynski, prefectul districtului Siret Anton Iosefowicz, directorul pedagogiului din Cernăuţi Cuşniriuc şi asistentul său, Balintescul[930]. // Austriecii, evitând bătăliile decisive, se tot retrag, iar ruşii ocupă, rând pe rând, toate localităţile din sudul Bucovinei. La Ţureni, austriecii, în retragere, au aruncat în aer depozitul de muniţii, iar la Ronina, podurile de peste Prut şi Siret. În 20 iunie 1916, se desfăşurau lupte grele la Storojineţ, Frazenthal şi Tereblecea. Între Burdujeni şi Iţcani, coloanele refugiaţilor bucovineni, din toate clasele sociale, blocaseră drumul, dar cei mai mulţi refugiaţi se îndreptaseră direct spre Vatra Dornei. „De două săptămâni, populaţia din Cernăuţi şi din împrejurimi s-a refugiat în Iţcani şi Suceava, unde li s-au dat asigurări că ruşii nu vor ajunge prea curând. Aici, însă, s-au izbit de mizeria foamei. Vrând să se refugieze la noi, de unde să-şi continue drumul spre Ungaria, autorităţile locale n-au putut permite acest lucru, fără avizul prealabil al autorităţilor superioare. Astăzi li s-a permis tranzitarea prin ţara noastră. În acest scop, a sosit dl Cămărăşescu-Tacit, subinspector general de poliţie, însoţit de comisarul de Siguranţă, dl E. Zdrafcu, pentru luarea măsurilor necesare. A sosit, de asemenea, căpitanul de jandarmi Topor, cu 40 de jandarmi… Chiar acum continuă să sosească numeroşi refugiaţi din Siret, care, sub ploaia de gloanţe, au parcurs, pe jos, această distanţă, de la Siret, la Burdujeni. Şi oraşul acesta a căzut în mâinile ruşilor (căzuse, odată cu Rădăuţii, în dimineaţa zilei de 20 iunie 1916 – n. n.). Casele din Iţcani sunt aproape toate pustii, pe când în magaziile gării Iţcani mai staţionează un mare număr de refugiaţi, care nu au putut trece dincoace. Mizeria e de nedescris”[931].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Vânătorul **Nicolae Bucioc**, Siret, Batalionul 30 Vânători, rănit”[932]; „Infanteristul **Simeon Boiciuc**, Siret, Reg. 55, rănit”[933]; „Fruntaşul **Mihai Facaşciuc**, Siret, Regimentul 22, rănit”[934]; „**Ludwig Lange, fiul lui Iosif şi a Varvarei**, născut la 28 ianuarie 1851 în **Siret**, în timpul din urmă domiciliat aici, a emigrat, în 1886, în România şi de atunci e dispărut. Fiind deci decesul presupus, se dispune, la cererea lui Iosif Klausers şi soţiei, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[935];

1919, septembrie 10: **Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti**. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[936]: **La judecătoria Siret: Schieber Arnold**, judecător de district cu rangul VIII, de la judecătoria Ciudei; **Brucker Maximilian**, judecător cu rangul IX, de la judecătoria Ciudei; **Teleaga George**, judecător la judecătoria Câmpulung, pretor cu rangul VIII; **Patraş Apolo**, judecător la judecătoria Siret, judecător de district cu rangul VIII; **Biesiadowski Eugen**, judecător la judecătoria Siret, judecător de district cu rangul VIII”. Din Siret, plecau la Tribunalul din Cernăuţi: **Hilsenrad Conrad**, judecător de district cu rangul VIII, în aceiaşi calitate, de la judecătoria Siret; **Voloşciuc Vichenti**, judecător de district cu rangul VIII, în aceeaşi calitate, de la judecătoria Siret, iar la Judecătoria Cernăuţi: **Popescu**

930 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 20 februarie n. 1916, p. 4
931 *Adevărul*, 29, nr. 10504, 8 iunie 1916, p. 3
932 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
933 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
934 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
935 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 79, Cernăuţi în 1 Noemvrie nou 1919, pp. 7-9
936 *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

Octavian, judecător la judecătoria Siret, judecător de district cu rangul VIII. La procuratura din Suceava era repartizat **Dr. Ternaveanu Orest**, judecător la judecătoria Siret, substitut de procuror cu rangul VIII.

1919: Comisiunea agrară de ocol Siret: Preşedinte: **Gheorghe Teleaga**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc Siret. / Locţiitor: **Apolo Patraş**, judecător districtual, Siret. / Reprezentant al Administraţiei: **Teofil Nichitovici, prefect, Siret**. / Locţiitor: **Leon Goian**, comisar, Siret. / Reprezentant al Băncii regionale: **Toader Bileţchi**, învăţător superior, Oprişeni. / Locţiitor: **Gheorghe Șotropa**, agricultor, Prevorochi. / Expert agricol: **Petru Curelar**, referent agricol, Siret. / Locţiitor: **Eugen Lupu**, agricultor, Volcineţ. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Dr. Alexandru Skibnievschi**, proprietar mare, Hliboca. / Locţiitor: **Gheorghe Flondor**, proprietar mare, Rogojeşti. / Inginer hotarnic: **Iulius Podhayski**, inginer civil, Siret. / Locţiitor: **Dimitrie Gramatovici**, inginer hotarnic, Siret. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Simion Diaconescu**, agricultor, Calafindeşti; **Constantin Homeniuc**, agricultor, Tereblecea. / Locţiitori: **Mihail Cimbru**, agricultor, Trestiana, **Ion Panţir**, agricultor, Petriceni[937]. Cel mai renumiţi birtaşi din Siret, nominalizaţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit”, erau **Beill Oscar**, proprietarul berăriei Siret, nominalizat chiar în comisiunea centrală, şi **Moritz Kugelmass** din Siret[938].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Chaleon Buznean** la **Siret** – şcoala de băieţi”[939].

1925: În 26 septembrie 1925, mitropolitul Nectarie Cotlarciuc a sosit la „Siret, unde i s-a făcut, de întreaga populaţie, o entuziastă primire. Întregul oraş era frumos împodobit cu steaguri tricolore, iar pe piaţa principală s-a ridicat un impozant arc de triumf. La sărbătorire au fost de faţă dl ministru Nistor, împreună cu doamna şi domnişoara. La sosire, IPS Sa Mitropolitul a fost întâmpinat cu pâine şi sare de primarul oraşului, care a rostit cuvinte calde de bineventare, în numele populaţiei. Au mai urat bun sosit: preotul catolic Klucevschi, preotul gr. ort. Zlebcu, rabinul local şi dl Beil, în numele populaţiei germane. La intrarea în biserică, a fost întâmpinat de părintele Tăutu, parohul oraşului… După oficierea serviciului divin, IPS Sa a vizitat, împreună cu dl ministru Nistor, prefectura, primăria, liceul şi internatul oraşului”[940].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[941]: **Furnica Victor**, cizmar, domiciliat în Siret; **Wachauf Leonard Norb**, cizmar, domiciliat în Siret; **Mateiciuc Nicolai**, cizmar, domiciliat în Siret; **Zapotoţchi Rudolf**, cizmar, domiciliat în Siret; **Scherer Mendel**, croitor, domiciliat în Siret; **Patz Oskar August**, măcelar, domiciliat în Siret; **Popovici Iosef**, măcelar, domiciliat în Siret; **Fleischer Isidor**, tipograf, domiciliat în Siret; **Rist Julius**, croitor, domiciliat în Siret; **Sclossberg Moses**, tipograf, domiciliat în Siret; **Ellner Martin**, zeţar, domiciliat în Siret; **Kraus Salomon**, croitor, domiciliat în Siret; **Weschler Ela**, croitoreasă, domiciliată în Siret; **Schachter Jetti**, croitor, domiciliat în Siret; **Pşeniţchi Elena**,

---

937 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
938 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
939 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
940 CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1926, p. 166
941 *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

croitoreasă, domiciliată în Siret; **Buchbinder Pepi**, geamgiu, domiciliat în Siret; **Valach Schulim**, geamgiu, domiciliat în Siret; **Balaţchi Petrea V.**, dulgher, domiciliat în Siret; **Nagel Iosef**, domiciliat în Siret; **Meteiciuc Alexandru**, brutar, domiciliat în Siret; **Smagaci Paul**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Rudich Ida**, brodeză, domiciliată în Siret; **Balachi Gheorghe**, dulgher, domiciliat în Siret; **Drach. Michel**, tăbăcar, domiciliat în Siret; **Band Elisabeta**, măcelar, domiciliată în Siret; **Stetner Roza**, brodeză, domiciliată în Siret; **Duhodnic Ştefan**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Tomaşec August**, lăcătuş, domieciliat în Siret; **Marcinschi Otto**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Calisievici Mihai**, brutar, domiciliat în Siret; **Ioil Eisig**, tăbăcar, domiciliat în Siret; **Baumgarten Moses**, legător de cărţi, domiciliat în Siret; **Weschler Emanoil**, geamgiu, domiciliat în Siret; **Domneanciuc Frantz**, cojocar, domiciliat în Siret; **Socoleanu Emilian**, fierar, domiciliat în Siret; **Helfmann Max**, curelar, domiciliat în Siret; **Hlusiac Ioan**, curelar, domiciliat în Siret; **Berger Moses Lipa**, bărbier, domiciliat în Siret; **Kraus Leon**, bărbier, domiciliat în Siret; **Reghina Furman Fucs**, coafeză, domiciliată în Siret; **Peiles Donia**, manichiuristă, domiciliată în Siret; **Bacik Ioan**, măcelar, domiciliat în Siret; **Unterwood Rebeca**, croitoreasă, domiciliată în Siret; **Duhovna Silvia**, croitoreasă, domiciliată în Siret; **Eufovna Maria**, croitoreasă, domiciliată în Siret; **Brecher Roza**, modistă domiciliată în Siret; **Rickzer Moses**, curelar, domiciliat în Siret; **Pauliuc Anton**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Priscornic Valerian**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Kecher Itzig**, bărbier, domiciliat în Siret; **Istvan Iohan**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Duciuc Modest**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Venochradnie A.**, lăcătuş, domiciliat în Siret; **Marx Alexandru**, lăcătuş şi morar, domiciliat în Siret; **Scorobohaci Ilie**, măcelar, domiciliat în Siret; **Balaţchi Gheorghe**, dulgher, domiciliat în Siret; **Silzer Iacob**, dogar, domiciliat în Siret; **Mateiciuc Alexandru**, domiciliat în Siret; **Tvardovschi Gustav**, fierar, domiciliat în Siret; **Burjinschi Iosef**, fierar, domiciliat în Siret; **Gropper Heim**, brutar, domiciliat în Siret; **Bopcer Ioan**, cizmar, domiciliat în Siret; **Szilzer Teofila**, brutar, domiciliată în Siret; **Moldovan Nicolae**, brutar, domiciliat în Siret; **Klepac Mihail**, brutar, domiciliat în Siret; **Grohman Adolf**, brutar, domiciliat în Siret; **Moroşan Natalia**, croitoreasă, domiciliată în Siret.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – Tribunalul Iaşi[942]: **Zimb Petre**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna **Siret**, jud. Rădăuţi, născut în comuna Siret, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională şi un an interdicţie, conform art. 258, 259 şi 260 din codul penal”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[943], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Belţa Claudia**, de la Siret, fete, la Văşcăuţi; **Grecu Viorica**, de la Văşcăuţi, la Siret, fete; **Ungureanu Zenovia**, de la Siret, băieţi, la Rădăuţi, băieţi”. „Costiuc Dumitru, de la Mitoc-Dorohoi, la **Siret-Văşcăuţi**, post II, cel mai vechi în grad, teren”[944].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Ministri: Moara fostă **proprietate a lui Adolf Hollinger** din comuna Siret”[945].

942 *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
943 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
944 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
945 *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

SOLCA

Istoria localităţii Solca începe cu o poveste de dragoste, cea dintre Solca, fiica lui Stan Fultic, şi Şandru Gherman Lazea, nepotul lui Dragoş Viteazul, cel anterior Descălecatului şi care stăpânea Câmpul lui Dragoş, adică ţinutul care se întinde de la Bacău până în megieşia Fălticenilor. Doi dintre feciorii acelui Dragoş, care nu trebuie confundat cu Dragoş din Bedeu, Descălecătorul, Sima Drăguşanul şi Stanislav Rotimpan, întemeiaseră sate dincoace de ocina părintească, Drăguşeni şi, respectiv, Rotopăneşti. La fel avea să procedeze şi Şandru Gherman, nepotul căruia i s-a zis Lazea pentru că lăzuise, adică defrişase geană întinsă de pădure la poalele obcinilor, întemeind satul care avea să poarte numele femeii iubite, Solca. Diverşi monografi bucovineni au căutat rădăcina etimologică a Solcăi prin câteva limbi europene, stârniţi imaginativ de existenţa unor localităţi cu nume identic prin cuprinsul Europei Centrale, şi s-au bucurat când au aflat, în maghiară, un cuvânt asemănător, care definea statutul de iobag.

1418: Istoria mărturisită a Solcăi începe în 15 ianuarie 1418, când urmaşii lui Şandru Gherman, Vlad şi Cârstea Goraeţ, au fost chemaţi în faţa divanului domnesc de Maicolea, fiica lui Stoian, de fiii ei, Cozma şi Sân, şi de nepoţii Balotă şi Dragoş, toţi doritori să devină stăpânitorii ocinei lăzuite de Şandru Gherman. În faţa scaunului de judecată voievodal, adevărul iese la lumină, iar revendicatorii de moşie necuvenită au fost sancţionaţi de Alexandru cel Bun cu o amendă de 80 de ruble („zavezcă vecinică", pe care urma să o plătească, din nou, oricare dintre urmaşii lui Stoian, care „va începe cu ceartă sau cu pâră sau cu orice fel de răutate pentru acest sat"). Vreme de aproape un secol, istoria Solcăi rămâne în anonimat, iar neamul întemeietorilor decade, dând pierzaniei minunate poveşti, care, ulterior, numai în parte pot fi refăcute, cea mai tulburătoare dintre acestea fiind cea a unei descendenţe voievodale, poveste care îl legitima pe Luca Arbure să emită pretenţii la tronul Moldovei. „Din mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru voievod, domn al Ţării Moldovei. / Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată Maicolea, fiica lui Stoian, cu fiii săi, cu Cozma şi Sin, şi cu nepoţii săi, cu Balotă şi cu Dragoş, au pârât pe **Vlad şi pe Crâstea din Solca**, că acest sat de la Solca le-a fost lor ocină şi nu l-au putut dobândi. Iar **Vlad** şi **Crâstea** s-au îndreptăţit, iar Maicolea, cu fiii săi şi cu nepoţii săi, au lăsat înaintea noastră pe Vlad şi pe Crâstea în dreaptă avere şi au îndreptăţit pe Vlad şi pe Crâstea, înaintea noastră, chiar cu limba lor. / Şi noi am pus lui Vlad şi lui Crâstea zavescă veşnică, optzeci de ruble de argint topit, şi copiilor lor, şi fraţilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor şi întregului lor neam, cu Maicolea şi cu copiii ei, şi cu nepoţii ei şi cu tot neamul lor. Cine din ei va începe cu ceartă sau cu pâră sau cu orice răutate pentru acest sat, acela să plătească zavescă aceste 80 de ruble. / Iar la aceasta au fost mărturie: pan Oană vornic, pan Giurgiu de la Frătăuţi, pan Dragoşel, pan Oană, Stan vistier, Dan postelnic, Popşa Mihailo, Dămăcuş stolnic, Oană Bărbosul. / A scris Isaia logofăt, la Baia, în anul 6926 (1418), luna ianuarie 15"[946].

1461: „Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se,

[946] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica,* A. Moldova, vol. I, Bucureşti, 1975 pp. 61, 62

când aceasta va fi de trebuinţă cuiva, că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri, mari şi mici, pan Ivul Solca şi ginerele lui, Bogdan, fiul lui Herman, de bunăvoinţa lor şi nesiliţi de nimeni, şi s-au tocmit asupra ocinei lor: şi a dat Ivul lui Bogdan şi nepoatei sale, Stana, un privilegiu de la Alexandru voievod, care le era scris pe trei sate de la Moisie şi **de la Solca**, din partea lui Ivul, **două case şi o slatină**, iar Bogdan şi soţia lui, Stana, s-au lăsat înaintea noastră ca mai mult să nu plătească şi nici să nu pomenească, în veci, lui Ivul, pentru partea lui de sat, şi nici copiilor lui, şi nici nepoţilor lui şi nici întregului său neam, nici ei înşişi, şi nici copiii lor, şi nimeni din neamul lor, ci să aibă pace în veci. / Şi, de asemenea, au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri Grada şi nepoţii ei, tot de bunăvoia lor, şi s-au tocmit cu sora sa, Cerna, a panului Ivul, şi a dat Grada şi nepoţii ei surorii (sale) Cerna din visluşenia tatălui lor, un sat pe Pârâul Negru, anume Miculeşti, unde (a fost) casa tatălui lor, Nicula, şi a treia parte din vadul de pe Moldova. / De aceea, noi, văzând buna lor voie şi tocmeală cu toate părţile, şi noi de asemenea, şi de la noi, am dat şi **am întărit panului Ivul partea lui de sat şi cu tot venitul şi cu hotarele pe care le-a folosit din veac şi care ascultă de această parte a lui de sat** şi, pe Pârâul Negru, Miculeştii, şi a treia parte din vadul de pe Moldova. Toate acestea mai sus-scrise să-i fie uric şi cu tot venitul, lui şi soţiei lui, Cerna, şi copiilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor, şi răstrănepoţilor lor şi întregului lor neam, nestrămutat în vecii vecilor. / Iar hotarul Miculeştilor să fie pe unde le-au hotărnicit pan Albu, şi pan Lazea, şi pan Cozmiţa şi cu megieşii. / Iar la aceasta este marea mărturie a domniei mele, a mai sus-scrisului Ştefan voievod, şi a mitropolitului nostru, chir Teoctist, şi a boierilor noştri: pan Braevici, pan Manoilo, pan Stanciul, pan Vlaicul, pan Goian vornic, pan Ponici, pan Hotco al lui Creţu, pan Isaia de Neamţ, pan Steţco Dămăcuş, pan Paşco postelnic, pan Tador Ceaşnic, pan Zbiiarea stolnic, pan Ion comis şi alţi pani ai noştri, mari şi mici, care au fost la aceasta. / Iar pentru mai mare putere a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Dobrul logofăt să scrie şi să atârne pecetea noastră la această carte a noastră şi peceţile boierilor noştri. / A scris Şteful, la Suceava, în anul 6969 (1461) august 8”[947].

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 41-a biserică, cu popă, la gura Solcăi”.

1502: Luca Arbure intră târziu în istoria Solcăi, din postura de „neamul cel mai apropiat”, precizată şi condiţionată de dreptul valah. În 7 martie 1502, Luca Arbure, artizanul victoriei de la Codrul Cozminului, după un asediu asupra Cetăţii Sucevei care a durat din 26 septembrie până în 16 octombrie 1497, cumpără „satul Solca Mică”, cu 680 zloţi tătăreşti, de la nepoţii lui Cârstea Goraeţ şi ai lui Şandru Gherman. Solca Mică este partea dinspre satul Arbore şi satul cunoscut, astăzi, sub acest nume, iar îndreptăţirea lui Luca Arbure de a cumpăra acest sat, din postura de „neamul cel mai apropiat”, vine pe linie maternă, de la Nastasia, fata lui Mihul din Solca şi sora lui Ivul Solca. Mihul era fiul lui Cârstea Goraeţ şi a avut un băiat, Ivul, şi o fată, Nastasia. Ivul Solca era căsătorit cu Cerna, fata lui Nicula din Niculeşti (cealaltă fată se numea Grada), şi a avut o fată, Stana, cea care îi va vinde lui Luca Arbure Solca Mică. Sora lui Ivul Solca, Nastasia, s-a căsătorit cu diacul domnesc Ivan Arbure, care, datorită vitejiei şi a ştiinţei de carte, va ajunge Pârcălab de Neamţ. Luca Arbure cunoştea, probabil, că prin Cerna, neamul lui se înrudea cu tatăl celui de-al doilea Descălecător al Moldovei, Nicula fiind ginerele lui Mic Crai şi, deci, cumnatul lui Bogdan I Întemeietorul, aşa că s-a simţit legitimat indirect să emită pretenţii la domnie, în condiţiile în care ramura aceasta crăiască începuse să se ofilească, odată cu moartea lui Bogdan Herman, soţul Stanei. / Bogdan Herman, ginerele lui Ivul Solca, era fiul lui Herman din Voitin, acel

---

947 ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica, A. Moldova*, vol. II, Bucureşti, 1979, pp. 140-142

Herman (Gherman sau Germanul, fratele lui Iaţco), de la care Ştefan cel Mare a cumpărat Voitinul, dar a murit tânăr, după ce a întemeiat un sat, Bogdăneştii, pe care l-a colonizat cu solcani, care-şi mai păstrează numele de obârşie şi astăzi. Murind Bogdan Herman, Stana şi cei doi copii se văd obligaţi să vândă mai toate moşiile lui Luca Arbure. Uricele voievodale vorbesc doar despre vânzarea moşiei Solca Mică, dar urmaşele lui Luca Arbure, inclusiv ginerii săi, Gavril Trotuşan şi Praxia (Plăieşul, în româna veche), revendică toate fostele moşii ale lui Ivul Solca de pe malul Moldovei, dar şi din Basarabia, ceea ce demonstrează că vânzările s-au făcut, că au existat şi urice, dar că acestea s-au pierdut de-a lungul timpului. / Moşia Solca Mică a fost moştenită de Ana, fosta soţie a lui Praxia (satul de lângă Fălticeni în înveşniceşte numele), care se va călugări, încredinţând drepturile ei patrimoniale unei nepoate.

1598: „În numele tatălui, fiului şi sfântului duh, a sfintei treimi de o fiinţă şi nedespărţită amin. / Iată eu, robul stăpânului meu, domnul Dumnezeu şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, închinătorul sfintei treimi, Io Ieremie Moghila, voievod, din mila lui Dumnezeu, Ţării Moldovii, facem ştire cu această scrisoare a noastră tuturor cari o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, precum au venit înaintea noastră şi înaintea celor trei sfinţi părinţi ai ţării noastre, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, şi Kir Agathon, episcop de Roman, şi Kir Amfilohi, episcop de Rădăuţi, şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti, a mari şi a mici, credincioasa Părasca, fiica Odochiei, nepoata lui Luca Arbure, portar de Suceava, şi nepoata Sohiicăi, şi Nastasiei şi Stancăi, şi Maricăi şi a Anei, fiicele panului Luca Arbure, portar de Suceava, jupâneasa panului Grigore Udre, şi fiica ei, Nastasia, nepoata Odochiei, strănepoata panului Luca Arbure, portar de Suceava, jupâneasa lui Toader Turcea, mare vătaf de Suceava, de nimeni silite, nici asuprite, ci de a lor bună voie şi au schimbat a lor dreaptă şi adevărată ocină şi moşie şi danie, **satul Solca la pârâul Solca, cu mori în Solca**, şi cu biserică de piatră şi cu case de piatră (N.R.: e vorba de biserica şi curţile din Arbore), şi cu pomete şi cu slatine, şi cu izvoare cu peşti, cu tot venitul, din ale lor drepte privilegii din uricul de cumpărătură, pe care l-a avut moşul lor, panul Luca Arbure, de la Ştefan cel Bătrân voievod, şi din uricul de întărire, pe care l-a avut de la Bogdan şi de la alt Ştefan voievod, şi din ispisocul de împărţeală ce l-au avut cu rudele lor, când s-au împărţit de Petru voievod, care **acel sat anume Solca** rămase în partea mai sus-scrisei mătuşe lor Ana, fiica panului Luca Arbure; dar, neavând copii din trupul ei, această mătuşă a lor mai sus-scrisă, Ana, s-a lăsat de acel sat şi l-a dat nepoatei sale, mai sus-zisei Parasca, fiica Odochiei, care a fost fiica panului Luca Arbure, jupâneasa panului Udre, ca să aibă a o pomeni şi ca să-i fie ei acel sat, scris mai sus, Solca, ocină şi moşie deosebită despre alte rude ale ei, şi au făcut schimb cu părintele şi fratele domniei mele, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, şi le-a dat sfinţia sa, schimb pentru schimb, a lui dreaptă ocină şi moşie şi cumpărătură, satul anume Stănileştii, cu loc de eleşteu şi de moară în ţinutul Hotin, care acel sat a fost sfinţiei sale jumătate moşie şi jumătate cumpărătură de la ruda lui, de la pan Dumitru Moghilici, şi uricul de moşie, pe care părinţii şi moşii lor l-au avut de la Ilie voievod şi din uricul de cumpărătură pe care l-a avut sfinţia sa de la Petru voievod; şi pentru mai mare întărire, confirmare şi tocmală, am mai dat domnia noastră acelei mai sus-scrise Părasca, jupâneasa Udrei, fiica Odochiei, nepoata Anei, şi nepoata panului Luca Arbure, portar de Suceava, şi fiicei sale, Nastasia, jupâneasa lui Toader Turcea, mare vătaf de Suceava, 500 ughi roşii, înaintea întregului nostru sfat, iar atunci, la fel, domnia mea şi cu sfinţia sa, fratele domniei mele, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, am binevoit, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu ale sale sfinte atotputernice drepturi, cu bună voia noastră şi cu inima noastră curată şi luminată, şi am dat, pentru cinstirea şi preamărirea lui Dumnezeu domnul şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, şi lăcaşului nostru de rugăciune, nou zidit, mănăstirii Suceviţa, unde este hramul învierii lui Dumnezeu domnul şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru pomenire şi pentru

iertarea noastră sufletească şi a sfântrăposaţilor noştri părinţi şi pentru sănătatea trupească a domniei mele şi a prea iubitei mame a domniei mele, Maria, şi a doamnei mele, Elisavefta, şi a preaiubiţilor şi de Dumnezeu dăruiţilor copii ai domniei noastre, şi a lui Constantin Moghila voievod, şi a doamnei Erena, şi Maria, şi Catarina, şi a fraţilor domniei noastre, ca să fie acel sat, scris mai sus, Solca, ce-i la pârâul Solca, şi cu moară în Solca, şi cu biserică de piatră, cu case de piatră, şi cu pomete şi slatine, şi cu izvoare cu peşte, nou clăditului nostru locaş de rugăciune, sfintei mănăstiri de Suceviţa, de la noi uric şi ocină, cu tot venitul nesmintit, nici odinioară în veci, iar hotarul acelui sat mai sus scris, Solca, să fie, din toate părţile, după vechiul hotar, pe unde a umblat din veac; şi pentru aceasta, este credinţa domniei noastre mai sus scrise, noi Io Ieremie Moghila voievod (N.R.: urmează lista şi clasicul blestem, pe care nu le mai reproducem)… / A scris Pătraşco Boureanul, Suceava 7106 (1598) Martie 20 zile. / Ieremie voievod. Stroici logofăt, Nica”[948]

1615: În 13 martie 1615, începe pentru Solca o altă poveste frumoasă, povestită, în carte domnească, de însuşi ctitorul, Ştefan Tomşa Vodă: „A început domnia mea să zidim o biserică şi o mănăstire, sfârşind-o şi zidind-o pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca… Şi, zidind domnia mea, cu ajutorul lui Dumnezeu, sfântă biserică şi sfântă mănăstire, am miluit pe rugătorii noştri cu satul Bădeuţi, ţinutul Sucevii, cu morile pe apa Sucevii şi cu toate locurile şi hotarele şi cu vecinii de pe acele sate… ascultătoare de ocolul Bădeuţilor”. Şi tot atunci, dar prin uric separat, Tomşa dăruieşte mănăstirii sale şi „un număr de ţigani robi”, pe care 400 de ducaţi ungureşti, ţigani ai căror urmaşi îi vor înveseli, cu alăutele, şi pe călugării mănăstirii Putna, care, aşa cum povestea Iraclie Porumbescu, nu admiteau să pună de vreun sfânt de chef fără de sfârşit în absenţa „ţiganilor lăutari din Solca”.

1615: În 11 august 1615, Ştefan Tomşa desface dania mitropolitului Gheorghe Movilă, care cumpărase satul Solca, cu 300 ducaţi, de la Udrea cel Orb, către mănăstirea Suceviţa, şi îşi înzestrează mănăstirea şi cu satul Solca; ce-i drept, despăgubind mănăstirea Suceviţa cu „două fălci de vie la Cotnar”, cu odoare, cu bani şi cu bijuterii. / Ca şi Ivan Arbure, Ştefan Tomşa a avut o poveste interesantă. Era copil al nimănui, rătăcind din sat în sat, până s-a oploşit în casa popii din Rădăşeni, care l-a crescut şi la învăţat carte. Ajuns la adolescenţă, Tomşa a dispărut din nou şi s-a mai întors la Rădăşeni doar pentru a zidi o biserică şi pentru a înzestra comunitatea sătească, trăitoare „în loc strâmt”, cu o moşie întinsă în stânga drumului care ducea de la Fălticeni la Humor. / O tradiţie, conservată de Simion Florea Marian spune că Tomşa era gelos pe Anastasie Crâmca, Mitropolitul Moldovei, care ctitorise Dragomirna, pentru acea bijuterie arhitectonică şi că ar fi încercat să-l determine pe mitropolit să recunoască întâietatea Solcăi faţă de Dragomirna. Cum Crâmca tăcea, Ştefan Tomşa s-ar fi înfuriat şi l-ar fi lovit pe mitropolit cu buzduganul în piept. Cică, în puterea nopţii, simţindu-şi sfârşitul aproape, Crâmca ar fi cerut sfinţirea ctitoriei sale, mănăstirea Dragomirnei. Dacă e vorba de întâietate, confirmată şi de popor prin legendare, atunci tradiţia aceea merită reţinută, deşi falsifică adevărul, Anastasie Crâmca murind în 1631, la doi ani după ce s-a retras din scaunul mitropolitan. Ştefan Tomşa a dăruit călugărilor de la Solca, drept robi, familiile ţinganilor Oance, Ghervasii, Stepan, Savul, Şărban, Stoica, Ţandăr, Stancul, Stepan Stoicov şi Duţa, în 12 mai 1615, şi pe „Saca giude cu femeia Anna, cu feciorii lor, Agafie, Vasilii, Măria, Narte Faur, cu femeia lui Tecla, cu fii lor, Tima şi Andreiaşi, Victor Faur cu femeia lui Ştefana, cu feciorii lor, pecum şi, împreună cu familiile, pe Ştefan Faur, Guţul, Dumitru Guţ, Ilii, Sava Zlătari, Constantin, Grigorii Căldărari, în 17 iunie 1623[949].

[948] BALAN, Documente bucovinene, vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 120-126
[949] Mazeraan Vartolomei, *Condica mănăstirii Solca*, în *Revista Politică*, Nr. 7, 1889, pp. 22-53

1770: Călugării mănăstirii Solca, partizani ai ruşilor, precum mai toţi călugării mănăstirilor din Ţara de Sus a Moldovei, încă trăiau bucuria rodniciei vizitei pe care o făcuse, în 1770, la Petersburg, unde avea să fie primită de însăşi ţarina Ecaterina Alexeievna, o delegaţie pestriţă, formată din episcopi, egumeni şi boieri. „Duşi, cu mare cinste, înaintea măriei sale, Împăratriţii, cinci luni am petrecut acolo, în Sanctpeterburg, şi fiindcă şi sfânta mănăstire Moldoviţa era şi mai lipsă căt de vasă sfinte, de cărţi, aşa şi de veşminte… ni-am unit amăndoi spre o cerere, cerşind agiutoriu de la sfântul Dumnezeu, şi avănd şi un prieten vechiu al nostru, anume pre părintele kyr Ioan Tatiştiev, întâiul preot din înălţata curte măriei sale Împeratriţii, toată lipsa a acestor doao mănăstiri, Solca şi Moldoviţa, am atătat-o”[950], iar demersul, dublat de elogii exuberante, s-a soldat, pentru Solca, aşa cum se şi mizase, cu o „miluire” bogată: 9 vase de argint, 3 feloane „de adamaşă roşie cu flori săpate, cu pozomet de hir alb la spate şi pre la margini”, 3 stichare preoţeşti, 3 stichare diaconeşti, 3 epitachile, 3 orare, 6 naracviţe, 12 pocroveţe, toate din ştonf roşu sau din adamaşcă galbenă sau roşie, toate cu flori săpateşi cu pozomet alb şi lat împrejur. Şi s-au mai primit 2 poale de tetrapod şi de analoghii, 2 inditione pe prestol, 2 acoperământuri de prestol, preste Evanghelie, 2 acoperământuri la analoghii şi la jetfelnic, plus 37 cărţi „şi toate poleite, că chiar din comnata împărătească ni s-au dat”.

1725: În 12 februarie 1725, Lăzorescul cel bătrân din Todireşti, mărturiseşte, la cererea călugărilor solcani, care ar fi hotarul satului Solca, „precum am apucat din părinţii noştri cei bătrâni…, de unde se hotărăşte cu Dumitraşcu Nacul şi cu Comăneştii, pre rându, precum merge hotarul din valea Vodnii la Făgeţălul cel din gios şi pe la mogile şi pe lângă bordeiul lui Milici pi di sus, iar izvorul Socilor în gios, pân' unde dă în Rostoşe; şi trece în ceea parte, peste Rostoşe, şi să sue la deal şi dă p'in limba cea de pădure şi treace piste drum şi apucă părăul până dă în Cajvana; şi trece părăul şi apucă la deal pi din sus de ultroane şi peste pădure în bour şi cade în Botoşana, pi den sus de casa lui Grămadă, prin ariea Oncii şi să scoboară la vale, pe piscu, şi cade în părău; şi apucă părăul la deal şi dă în poiană, în deal; din poiană să împart toate hotarăle, a Pârteştilor şi a Comăneştilor şi a Solcăi”. Dincolo de visele minunate ale ctitorului Ştefan Tomşa stă o realitate cenuşie, înnegurată, pentru că mănăstirea Solca, o construcţie frumoasă, împrejmuită cu ziduri tari, nu a prea fost, de-a lungul timpului, o rază de lumină, de iluminare creştină. Mănăstirea Solca a funcţionat şi ca închisoare feudală, iar călugării au deprins cu atâta oţărâre meşteşugul temnicerului fără inimă încât cruzimea a reverberat cumplit şi târziu în timp.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[951], din 1772-1773, înregistrează la Solca, sat cu salvogvardia preînălţatului Graf, fără alte precizări, „93 – toată suma caselor”, însemnând 48 scutelnici ai mănăstirii Solca, 4 popi, 4 femei sărace şi 37 scutelnici cu salvogvardie.

1775: În 1775, într-un tabel, intitulat „Câţi ţigani are acmu sfânta mănăstire Solca”, Vartolomei Măzăreanu inscripţionează nume de oameni, ai căror urmaşi, peste un secol, se vor număra, aşa cum se va vedea, printre… fruntaşii români ai târguşorului Solca (Mereuţă, Timingeriu, Mihălaş etc.), ceea ce este şi normal, pentru că mulţi dintre robii ţigani ai mănăstirilor au fost, la origine, posluşnici sau vecini, dar care, prin căsătorie cu un rob ţigan sau cu o roabă ţigancă, deveneau, la rândul lor, robi. Opisul acesta anticreştin cuprinde următoarele nume: Tănasii Bălan a lui Bălan, care avea nevastă pe Palaghia, roabă la Humor; / Petre Bălan a lui Ion Bălan, cu nevasta Măriuţa, roabă la Putna; / Iacov Mereuţă a lui Mierăuţă, nepotul lui Dumitru, cu nevasta Marie, roabă la Putna; / Vasilii Mierăuţă, fratele lui Iacov, căsătorit cu moldovanca Parasca; / Ion Mierăuţă a lui Toader Mierăuţă, şi el nepotul lui

[950] Mazerean, op. cit. pg. 3
[951] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 352

Dumitru, căsătorit cu moldovanca Nastasia; / Chiruţă Mierăuţă, fratele lui Ion, căsătorit cu Dumitra, roabă la Humor; / Ianache Mierăuţă, frate cu Ion şi Chiruţă, căsătorit cu Maria, roabă la Humor; / Ştefan Mierăuţă, a lui Iacov Mierăuţă, căsătorit cu moldovanca Maria; / Vasili Mierăuţă, fratele lui Ştefan, căsătorit cu Parascheva, roabă la Putna; / Chiriiac Mierăuţă, frate cu Ştefan şi Vasile, căsătorit cu moldovanca Gafiţa; / Lupul Mierăuţă, al cincilea fecior al lui Iacov, căsătorit cu Chiţa, roabă la Rădăuţi; / Simeon Mihălaş, al lui Mihălaş Mierăuţă, căsătorit cu Catrina, roabă la Voroneţ; / Sava Mihălaş, fratele lui Simion, căsătorit cu Irina, roabă la Humor; / Lazor Mihălaş, frate cu Simeon şi Sava, căsătorit cu Ştefania, roabă la Pobrata (Probota); / Toader Mihălaş, al patrulea frate, căsătorit cu Varvara, roabă la Putna; / Filimon a lui Grigoros a lui Dumitru, căsătorit cu Irina, roabă la Moldoviţa; / Anton, fratele lui Filimon, căsătorit cu Tudosia, roabă la Moldoviţa; / Lupul, fiul lui Filimon, căsătorit cu Ioana, roabă la Humor; / Ioniţă, fiul lui Anton, căsătorit cu Catrina, roabă la Voroneţ; / Constantin a lui Tofan a lui Grigoros, căsătorit cu Paraschiva, roabă la Voroneţ; / Toader Chimnigeri, căsătorit cu Ioana Lupului Calbou din Solca; / Sandul Ciubotari, căsătorit cu Iftimia din Solca; / Symeon Buchte, căsătorit cu Măriuţa, nepoata lui Calbou din Solca; / Ioan Calbou a Lupului Calbou a Bucosului (celebrul lăutar, despre care va vorbi Iraclie Porumbescu, într-o povestire despre un chef cu lăutari solcani, la Putna, din 1829), căsătorit cu Ioana, roabă la Putna; / Luca Frigură a lui Ion Frigură a lui Grogoros, căsătorit cu Ştefania, roabă la Putna; / Andreiaş Mirăuţă a lui Enache a lui Toader Mirăuţă, căsătorit cu Ioana, roabă la Slatina; / Agape a lui Anton a lui Grigoros, căsătorit cu Maria, roabă la Humor; / Ioniţă a lui Filimon a lui Grigoros, căsătorit cu Gaftona, roabă la Putna; / Ioniţă Mirăuţă, feciorul lui Iacov Mirăuţă, căsătorit cu Todosia, roabă la Moldoviţa; /Leonte a lui Toader Chimingeri a Lupului Calbou, căsătorit cu Maria din Solca; / Procop a lui Filimon a lui Grigoros, căsătorit cu Vasilca, roabă la Slatina; / Nechita a lui Chiriiac a lui Iacov, căsătorit cu Todosia, roabă la Slatina”[952].

1778: Proprietarul ecleziast a fost, întotdeauna şi peste tot, unul nemilos şi lacom, iar mănăstirea Solca n-a făcut excepţie prin statutul ei de proprietar. Probabil că de asta, după 1750, când începe exodul ardelenesc spre nordul Moldovei, la Solca nu se stabilesc decât două familii, cea a plugarului Timoftei Rusu, din Borşa pe Someş, şi cea a plugarului Ioan Berdavan, din Şieu pe Someş, ambele sosite în 1778.

1781: Dintre întâmplările mărturisite, care întinează pe veci imaginea ctitoriei lui Ştefan Tomşa, cea mai cumplită mi se pare a fi cea care începe în 21 mai 1781, când călugărul Ghedeon a ucis un om, pe Dumitru Hepciu din Bădeuţi. Călugărul l-a întâlnit pe drum, pe când iobagul mergea la târg, la Rădăuţi, să vândă nişte tutun. Pus în fiare, bietul sătean a fost bătut de nemilosul călugăr, în beciurile mănăstireşti, până şi-a pierdut cunoştinţa. Apoi, a fost lăsat să plece, dar omul s-a prăbuşit într-un şanţ din apropierea mănăstirii, iar fratele lui, găsindu-l, s-a plâns la isprăvnicie. Enervat de atâta „obrăznicie”, călugărul Ghedeon i-a pus în fiare pe amândoi fraţii şi i-a bătut cu pumnii săi prea cucernici până ce Dumitru Hepciu a murit. Fratele supravieţuitor a fost obligat să-şi pună degetul însângerat pe o scrisoare de iertare, menită să-l scutească de criminalul călugăr de consecinţe nedorite, apoi a fost aruncat în şanţul de dincoace de zidurile mănăstireşti. / Cumplită poveste, dar, şi mai cumplit, ea s-a petrecut aievea, fiind amplu descrisă, într-o plângere către autorităţi, de socrul celui ucis, ţăranul Hrihor Sanciuc din Bădeuţi.

1784: După laicizarea proprietarului funciar, prin secularizarea averilor mănăstireşti şi prin împroprietărirea obştilor săteşti, şi la nivel de familie, şi la nivel de obşte, cu pământuri

[952] „scrisă de părintele Vorftolomei archimandrit, şi am scris eu aice în zilele părintelui Meftodi igum. Solcăi, 1775 Noem. 10”

arabile, fâneţe, imaşuri şi păduri, Solca începe să prospere. În 1774, la venirea austriecilor, satul avea 85 de familii; zece ani mai târziu, în 1784, avea 225 familii. Ulterior, pentru că prezenta condiţiile dezvoltării unei staţiuni balneare, Solca se urbanizează rapid, după modelul burgurilor de prin preajma Vienei, iar afluxul de evrei, nemţi şi poloni, care puteau realiza această urbanizare, determină o sporire a populaţiei la 2.312 locuitori, în 1895, când primar al Solcăi era un român, Ioan Rusu.

1786: „Baronul Enzenberg a lucrat cu zelul obișnuit pentru îmbunătățirea stării Bucovinei[953]. Și succesul nu a reușit să se concretizeze. O imagine foarte vie a progresului pe care țara l-a făcut sub administrația lui Enzenberg, în special în ultimii ani, este evidentă în raportul *Rationarium Provinciae,* din 25 februarie 1786[954]… / Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: a). Şoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coşnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineţ și Selenov, în Galiţia".

1788, Hacquet: „Mănăstirea Solca a fost, până acum, câţiva ani, o mănăstire de călugări, tot atât de bogată şi de plină de călugări ca şi Putna, dar acum am găsit-o prefăcută în magazie pentru trupele imperiale, cantonate în Moldova turcească. Arhitectura şi dispoziţia lăuntrică erau aceleaşi"[955].

1802, Rohrer: „De la luarea în stăpânire a Bucovinei, s-a construit un drum permanent de comunicaţie, între regiunea de aici, Transilvania şi Galiţia (N.N.: „Drumul Împărătesc" dintre Bistriţa şi Cernăuţi, prin Păltinoasa, Solca, Vicov), pe o întindere de 35 de mile, la care au contribuit băştinaşii, cu munca şi cu cărăuşia, fără nici o despăgubire. Odinioară, nu se putea călători, din Transilvania, în Bucovina, decât călare, şi aceasta numai cu mare greutate; erai lipsit de orice adăpost. Acum, care încărcate cu bunuri pot merge încoace şi încolo; se găsesc, peste tot, case de poştă bine organizate şi se obţin foarte uşor, de la şeful de poştă, cai, numiţi de „Vorspann" (N.N.: „de deplasare"), care costă, câte unul, 10 creiţari de fiecare milă. Numai în lunile de iarnă, zăpada cade în cantităţi mari şi, prin urmare, nu este recomandat să călătoreşti. / Marele împărat Iosif a fost acela, care a pus să se construiască, în anul 1783, o şosea, care, pornind din satul Prundu Bârgăului, în comitatul Doboka, dă posibilitatea călătorului, ce merge din Transilvania, în Bucovina, să facă, într-o singură zi, un drum pentru care îi trebuiau, înainte, şase zile"[956].

1807: Comună urbană încă din 1819, cu privilegii de a ţine târguri, din 23 februarie 1823, Solca râvnea la statutul de staţiune climaterică, încă din 7 iulie 1807, când, după cercetări temeinice, făcute, prin diverse localităţi bucovinene, de Franz Schubert, inspectorul Domeniilor Bucovinei, acesta şi, câteva zile mai târziu, Johann von Platzer, şeful Administraţiei Bucovinei, propuneau valorificarea izvoarelor minerale, dar cele patru staţiuni climaterice, de la Vatra Dornei, Solca, Lăpuşna şi Iacobeni încep să funcţioneze, cu resurse şi locaţii limitate, abia după anul 1845.

1813: Din 1813, Solca avea şi o şcoală românească, pe lângă biserica fostei mănăstiri, dar cu predare bilingvă, în română şi în germană. Fostul sat începea să arate, încet, încet, ca un orăşel, pe măsură ce începeau să se dezvolte şi diverse industrii, singura industrie solcană

---

953 Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41-45.
954 Original în arhiva k. k. Ministerul d. Interior, retipărit din Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria Românilor*, Vol. VII, 1876, p. 454-478.
955 *Călători*, X, II, pp. 820-822
956 *Călători*, XIX, I, pp. 156, 157

tradiţională fiind, până la venirea austriecilor, cea a fabricării berii, mănăstirea Solca având, încă din secolul al XVII-lea, deci cel mult la câteva decenii de la ctitorirea mănăstirii, prima fabrică de bere din Bucovina, dezvoltată cu succes de cuvioşii călugări şi doar modernizată, sub diverşi patroni germani şi evrei (Salomon Rudich, M. Koffen, Mihel Rudich etc.), în epoca stăpânirii austriece. Şi mai avea Solca, în 1817, când împăratul Francisc I, vizitând Bucovina, a păşit şi pe minunatele ei plaiuri, şi o fabrică de sticlă, la care lucrau nemţi, proveniţi din Boemia, dar care o duceau greu cu viaţa de fiecare zi, deşi sticlăria Solcăi era exportată, datorită arendaşului evreu din Suceava, aproape în întregime prin imperiul turcesc. Şi mai exista la Solca, din 1812, şi un depozit de preluare a aurului de la aurarii ţigani, care îl procurau spălând nisipurile râurilor de munte şi, mai ales, pe cele ale Bistriţei Aurii.

1829, Iraclie Porumbescu: pivniţei cu vinuri mănăstireşti şi-mi porunci ca fiecărui ieromonah şi diacon, care ar cere, să-i dau până la o oca (cofa) de vin şi numai să-l însemnez în catastihul ce mi-l dete, scris gata cu numele tuturor ieromonahilor şi diaconilor. Monahii şi Noviţii n-aveau acel folos ori beneficiu comun, dar căpătau şi ei, câteodată, dacă se rugau îndeosebi la Arhimandritul. / Tot „pentru închinare şi jertfire" veni, într-o zi, la mănăstire şi **un taraf de lăutari Solcani**, adică **din Solca**, ştiuţi şi chiar vestiţi, pe atunci, ca cei dintâi, după **taraful muzical al Pletosului din Suceava**. Cântaseră, adică, aceşti lăutari la hram, la părintele Ştefan (Bunceac), la Vicovu-de-sus; acest părinte Ştefan era ştiut şi numit, în întregul ţinut, „popa galanton" şi, după acel hram, veniră acei lăutari şi la mănăstire, care era aproape, cum zisei eu, după spusa lor: „pentru închinare şi jertfire". Era însă în presupus „tuzul în şoldenii", părintele Lavrenti Chirilescu, care era de loc, aşişderea, din Vicovu-de-sus, că adică cuvioşia sa, prin fraţii şi neamurile sale, ce le avea acolo, la Vicov, ar fi pus la cale acea venire a ţiganilor lăutari la mănăstire, „pentru închinare şi jertfire". Fie, însă, cum va fi fost: lăutarii, vreo zece la număr, cu scripce, cu cobze, cu naier, cu ţimbale şi cu un bas puternic, veniră, după sfârşitul Liturghiei, aflându-se călugării la Trapeză (la masă, la mâncare). / Se închinară lăutarii, intraţi în curtea mănăstirii, cu multe cruci, în toate părţile, şi, aflând de la cineva că părinţii se află la prânz, se băgară în pavilionul ce acoperea fântâna de lângă Trapezărie (sala de mâncare), ca şi când ar fi vrut să-şi arate modestia în sfântul locaş şi nu se vâră, acum, deodată, mai în interiorul mănăstirii. / Călugării ieşiră de la masă, se puseră, după regulă, rând cu faţa spre biserică şi se închinară, în chip de mulţumită ctitorului mănăstirii pentru hrana ce o au acolo (căci rugăciunea după masă o făceau înlăuntrul Trapezăriei), şi-apoi, închinându-se toţi către Arhimandritul, ce porni spre locuinţa sa, şi mai întorcându-se în Trapezărie, ca să-şi ia câte ceva din rămăşiţele porţiei de mâncare, porniră a se împrăştia pe la chiliile lor. / Acum ieşiră Ţiganii, de lângă fântână. Călugării, la zărirea lor, cu uneltele muzicale, nu cred să fi fost cu putinţă să nu se fi simţit, fiecare din ei, ca electrizaţi prin inimă, aducându-şi aminte de lume, în care şi ei, odată, au trăit… ah, de lume, zic, să nu-şi fi adus aminte, d-apoi de cele din lume, ce li le aminteau bieţilor călugări acele unelte muzicale ale lăutarilor!... / Dar, atunci, numai ce văd un baston, ridicându-se după spatele mele – vai, era bastonul… arhimandritului! Trosc peste potcap, de capul ţiganului, trosc în scripca lui… Lavrenti şi călugării suflară în lumini şi fuga după poloboace; ţigani călcau unii pe altul, bojbăind în întunric, să scape afară… se auzea bietul bas troncănind, când se pălea de pereţii pivniţei"[957].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoşana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăţ, Cajvana, Comăneşti,

[957] Porumbescu, Iraclie, *Un episod hazliu din mănăstirea Putnei*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu", Cernăuţi 1898, pp. 83-91

Ludihumora, Pârteştii de Sus cu Soloneţul Nou sau Slovac, Cacica, Pârteştii de Jos, Poieni”[958].

1887: O întâmplare aparent hazlie, dar, din păcate, caracteristică neamului românesc de-a pururea, s-a petrecut la Poieni-Solca, în anul 1887. „Sosind timpul să se ridice şi-n Poieni şcoală, antistele comunal a ţinut sfat mare, în urma căruia a strâns de la săteni 1.500-2.000 florini. Paralele acestea li se părură cârmuitorilor comunali prea puţine, de aceea se făcu un împrumut de 1.000 florini din fondul şcolar al ţării, cu îndatorirea de-a plăti, în 10 ani, câte 100 florini pe an îndărăpt, fără procente. Se născu întrebarea: unde să se facă şcoala? / Profesorul de universitate, Drul Ion alui G. Sbiera, a dăruit, mai nainte, încă din al său 20 de prăjini de loc, anume să se rădice pe el şcoala comunală, care să fie aproape şi de preot, şi de biserică”. / Fruntaşii comunali, pricepând că nu pot face afaceri necinstite pe seama donaţiei lui I.G. Sbiera, au hotărât să… cumpere, prin licitaţie cu strigare, o sfoară de pământ, în capul satului, rămasă de la o văduvă, pe care bucată de loc s-au plătit 800 de florini. S-a strâns piatră, prin muncă obştească, dar s-au întocmit acte de plată de „câte 13 florini stânjenul”, iar pentru bârne, tăiate din pădurea satului, s-au făcut acte de „câte 3 florini bucata”, apoi „s-au tocmit meşteri din Solca, cărora li s-au făgăduit 650 florini ca să dee gata şcoala”. Într-un an de zile, deci până în 1888, din cei 3.000 florini „din lădiţa comunală” nu mai exista nici un crucer, şcoala arăta ca vai de ea, iar perceptorul comunal s-a năpustit asupra sătenilor ca să strângă banii datoraţi fondului şcolar al ţării. Sătenii, trecând prin această experienţă, a proclamat folcloric: „Şcoala este sărăcia noastră!”. Şi, astfel, marele cărturar bucovinean, I.G. Sbiera, al cărui frate, Nicolae, fusese paroh şi la Solca, nu şi-a mai putut lega numele, printr-o binefacere, de satul din marginea Solcăi.

1890: În 1890, Solca avea 2.312 locuitori, conduşi de primarul Ioan Rusu. Cei doi învăţători; Emil Karpierz şi Iosefina Drozdovska continuau munca, încheiată în 1887, de învăţătorul Vichentiu Ianovici. Preot al bisericii orientale era Epifaniu Bacinschi, născut în 1845, uns preot în 1869, ajutat de cantorul Epifanie Vasilovschi.

1891: „Duminică, la 5 Iulie stil nou 1891, între orele 10 şi 11 a.m., a sosit şeful ţării, contele **de Pace**, de la Suceviţa, la Solca. Solcanii i-au ridicat un portal, de altmintrea foarte frumos, dară fără nici o inscripţie, ci purtând numai, pe o parte, pajura austriacă, şi pe alta, emblema ţării. / Cam pe la orele 10 şi jumătate, între salve de săcăluşuri şi cântările musicei din Sadagura, ce se află angajată pentru sezonul de vară în parcul renumit din Solca, înaltul oaspe, tras de cei 4 cai roibi şi frumoşi ai arhimandritului din sfânta mănăstire Suceviţa, a intrat în Solca, alergându-i înainte 8 călăreţi Solcani şi prefectul districtual, în trăsura-i proprie. Alături cu preşedintele, şedea consilierul guvernial **Pompe** (N.N.: viitor şef al ţării). / Stând destinat, în programă, ca loc de descălecare, hotelul cel mare din loc, în centrul oraşului, s-a postat în faţa acestuia toată inteligenţa, formând un spalir mare, în fruntea căruia se găseau 9 preoţi orientali şi 5 romano şi greco-catolici, toţi amploaiaţii şi toată inteligenţa din Solca, iar la capătul de către intrarea în hotel, reprezentanţa comunei politice Solca, în frunte cu vrednicul ei **antiste, George Ghinghelovschi**, care, când veni preşedintele în dreptul lui, îi ţinu o alocuţiune de bineventare, în limba română, la care Domnia sa a răspuns tot româneşte. / În sala frumos pregătită, a fost condus preşedintele de **judele Cozub** şi de **prefectul Rottenburg**, care ambii îşi au meritele lor pentru strălucita primire, ce i s-a făcut înaltului oaspe. Reprezentările s-au făcut în sală. / Cei 9 preoţi orientali, care, la dorinţa expresă a preşedintelui, s-au prezentat mai întâi, ieşind, s-au îndreptat cu toţii spre străvechea lor biserică din loc, înţelegând, de la parochul local (N.N.: **Epifaniu Bacinschi**, născut în

[958] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1845, preot din 1869), că în programă stă şi vizitarea acesteia. / După reprezentări, care au durat mai bine de 1 şi jumătate ore, a vizitat preşedintele biserica romano-catolică, şcoala (N.N: cu doi învăţători, ambii din 1878, **Emil Carpis** şi **Iosefina Drosdovska**), casa parochială a preotului romano-catolic, judecătoria, perceptoria, biserica orientală, biroul **administratorului silvic Kronabeter**, gendarmeria, berăria, oficiul poştal şi telegrafic şi, în fine, **Institutul Balnear al Doctorului Beilich**, unde s-a scăldat, între orele 1 şi 2 p.m. / În biserica orientală, l-a aşteptat popor foarte numeros, apoi cei 9 preoţi, dintre care 3 (**Epifaniu Bacinschi, Nicolae Sbiera** şi **Epifaniu Wasilowski**) s-au îmbrăcat în epitrachile şi feloane şi au făcut, îndată după intrarea oaspeţilor, slavoslavia cea mare, la care s-a spus ectenia pentru sănătatea Împăratului, a mitropolitului şi a preşedintelui, încheindu-se cu cântarea „Mulţi ani!”, pentru acest din urmă. / După cântarea aceasta, seniorul funcţionarilor, **parochul Sbiera** (N.N.: **Nicolae Sbiera**, fratele cărturarului bucovinean, paroh în Botoşana, pe atunci) dând sfintele Evanghelie şi cruce preşedintelui, spre sărutare, îi ţinu încă o alocuţiune scurtă, în limba română, în care aminti de fericitul în Domnul, **Rotkirch**, fost şef al Bucovinei, care să-şi fi câştigat merite mari pentru ţară, îl rugă să fie scut pentru drepturile poporului român, de aici, din ţară, sancţionate de tron şi garantate prin legi, numai în măsura în care se va convinge despre credinţa, alipirea, lealitatea, bunătatea şi blândeţea acestui popor. / Prânzul l-a luat, dimpreună cu 12 persoane, la judele Cozub. / Pe la orele 3 ¾ p.m., a mers preşedintele, pe timp foarte scurt, în parcul renumit din pădurea Solcii, şi apoi a plecat, prin Pârteştii-de-sus, la Cacica”[959].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat. / **Raport anual, pagina 111 (Lucrări de restaurare în biserici gr.or.**). „Conservatorul Romstorfer a făcut un raport detaliat asupra fostei biserici mănăstirești din Revna, în Bucovina. De asemenea, a dat un raport despre fosta biserică mănăstirească din Solca și despre cea pe care a studiat-o în Arbore și s-a decis să atragă atenția Ministerului cezaro-crăiesc de culte și instruire asupra acestor monumente. Ulterior, el a făcut şi alte comunicări cu privire la restaurarea bisericii din Solca, distrusă de trăsnet, ulterior. Acelaşi conservator a raportat și despre lucrările de restaurare necesare în biserica mănăstirii de la Humor și a fost numit profesorul Luntz să se ocupe de restaurarea menționată în decizia Ministerului cezaro-crăiesc al Cultelor și Instruirii. Mai mult, el a subliniat că, de-a lungul vremii, clădirilor bisericii din Bucovina nu li s-a acordat deloc îngrijirea necesară. Comisia Centrală a recunoscut importanța deosebită a acestui raport, dar și-a menținut punctul de vedere, afirmând că, din păcate, nu primește rapoarte despre puținele renovări din Bucovina,

959 Preşedintele ţării în districtul Solca, Gazeta Bucovinei, Anul I, nr. 19, Joi 4/16 Iulie 1891, pg. 2

care au loc, deoarece nu se încearcă aproape nimic, în atâtea locuri, pentru a elimina răul structural existent“[960].

1892: Fabrica de rachiu din Solca (propinaţie), din 1892, când s-a stabilit în târguşor, în calitate şi de deputat, **Mochiu Schartstein**, dar afacerea nu pare să fi fost prea rentabilă pe plan local, pentru că, „deşi, acum, de 2 ani şede în Solca, la propinaţie şi vinde rachiu şi alte băuturi… rachiul nu se prea vinde, afară numai cu păharul, la vreo câţiva fliuşcari, căci şi Solcanii au lăsat băutura rachiului, mai tot satul. Mochiu are, la noi, în sat, o casă, care au dat-o la alţi Jidani în năimală. Mochiu tot se ţine de deputăţie, şi antistele nu voieşte să cheme un substitut în locul lui, cu toate că la alte şedinţi săteşti nu vine niciodată, foarte rar când vine”[961].

1892: Raportului anual, pagina 118 (**Biserica parohială gr. or. din Solca**). „Cu referire la proiectul de restaurare a bisericii greco-orientale din Solca, Ministerul cezaro-crăiesc al Cultelor şi Educaţiei a aprobat şi recomantat Comisiei Centrale, pentru execuţie, proiectul întocmit“[962].

1892: „**Medic în districtul Solcei** a fost ales, la 10 Februarie 1892, domnul **Dr. Krolikowski**. Contracandidatul său era **Dr. E. Beilich**, care, cu toate că vorbeşte româneşte, în decursul celor trei ani, de când se află acolo, nu şi-a putut, se vede, câştiga simpatiile Românilor şi, aşa, nu a primit nici un singur vot. / Despre Dr. Krolikowski, care, adevărat, e galiţian şi încă nu ştie limba română, aflăm că s-a pus, cu tot dinadinsul, pe studiul limbii române. Notăm că, între concurenţii la acel post, nu s-a găsit nici un român”[963].

1892: „Un loc de cură climatic-terapeutic, înzestrat cu toate potenţele de vindecare moderne, a devenit, în frumoasa noastră ţară, o adevărată trebuinţă actuală. Începutul, în această privinţă, s-a făcut, ce e drept, înainte de asta, cu vreo câţiva ani; dar cele mai noi triumfuri ale medicinii, pe acest teren, încă nu au ajuns, până acum, nici într-un loc al ducatului nostru, accesibile publicului ce suferă, şi fiii patriei noastre, cu diferite boli, trebuiau, an de an, să caute ajutor şi însănătoşare cu grele jertfe materiale, în locuri de cură şi în sanatorii îndepărtate. Şi patria noastră, totuşi, e binecuvântată cu regiuni de munte plăcute, idilice, care sunt în stare să satisfacă şi celor mai stricte cerinţe ale unui loc de cură, pe deplin corespunzător în privinţe igienice; îndrumăm la locurile de cură **Lăpuşna** şi **Solca**, care stau în cel mai bun renume şi care, în ciuda defectelor mijloacelor de cură, ce se află acolo, devin, pe fiecare an, mai cercetate şi au adus, deja, unei mulţimi de bolnavi vindecare şi însănătoşare. / Prin bogate experienţe practice şi intuiţii personale, convins despre condiţiunile fundamentale naturale şi excelente ale locului de cură climatic **Solca**, domnul **Dr. Hermann Poras**, medic cercual c.r. şi consilier în Rădăuţi, a luat hotărârea de a înfiinţa, acolo, un sanatoriu şi de a-l preda publicului spre folosinţă, deja cu finea lui Mai 1892. Noi atragem, deja, de pe acum, atenţiunea publicului asupra acestei instituţiuni umanitare. / Solca zace în parcea sud-vestică a Bucovinei, într-o vale a Carpaţilor, închisă din toate părţile, şi e, astfel, foarte bine scutită de vânturile molestatoare. Întreaga coastă din partea sud-vestică a locului e acoperită cu brazi şi molizi înalţi, care dau atmosferei un miros balsamic-organic şi formează un factor de căpetenie al potenţelor de vindecare particulare. / Clima e domoală şi, în urma

[960] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[961] Gazeta Bucovinei, Anul V, Nr. 11, Duminică 5/17 Fevruarie 1895, pg. 3
[962] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[963] Gazeta Bucovinei, Anul II, nr. 10, Duminică 2/14 Februarie 1892, pg. 3

poziţiei scutite, desele schimbări de temperatură sunt excluse. Căile sunt bine prunduite, aşa că, şi în timp de ploaie, sunt scutite de tină. Formarea colbului, ce irită organele de respiraţie, se reduce la un minim. Apa de băut e liberă de baccile şi de substanţe organice ce putrezesc, e limpede şi răcoritoare. Pentru băi se foloseşte o apă de aceeaşi calitate. / Având privilegiul a vedea planurile sanatoriului ce are să se înfiinţeze, practicabilitatea şi desăvârşirea acelora ne-a frapat formal. Planurile au fost lucrate de domnul **George Bardel**, arhitectul băilor de renume universal de la Gleichenberg, şi sunt înzestrate cu toate calităţile excelente ale sanatoriilor moderne. Ele conţin o clădire principală, în care se află localurile de lipsă pentru terapie şi aranjamentele pentru întrebuinţarea băilor speciale, un restaurant şi, în etajul prim, până la 20 odăi frumoase, cu scopul de a întreţine pacienţii cu pensiune întreagă. Pacienţilor le stă la dispoziţie o sufragerie comună. Aquaduct şi canalizare, se înţelege, nu lipsesc. / O casă de maşini, separată, va îngriji de exploatarea neconturbată. / Întreg sanatoriul va sta sub conducerea proprietarului său, renumit, deja, ca medic bun, şi nu vor lipsi nici puterile de ajutor pentru băi, înfăşare, masaje, electrizări etc. / Preţurile moderate, ce se pun în perspectivă, vor contribui, desigur, în mare măsură, la prosperarea sanatoriului. / Clădirea s-a început, deja, luna trecută şi, la timpul său, vom aduce detalii despre toate pregătirile care se fac”[964].

1894: „În Iulie 1894, s-a escris (N.N.: anunţat) concursul pentru ocuparea postului de medic pentru Districtul sanitar Solca, în care concurs, lângă celelalte condiţiuni, s-a cerut şi cunoştinţa perfectă a limbilor ţării, aşadar a limbii române şi rutene. La concurs au luat parte trei medici, dl. **Dr. Beilich, Dr. Lauer**, ambii Bucovineni, şi Galiţianul **Dr. Weinberg**. Cei doi medici bucovineni au corespuns tuturor condiţiunilor concursului: Weinberg, însă, declară singur, în petiţiunea sa, că condiţiunii în privinţa limbii române nu poate corespunde. / După cum este cunoscut, Districtul sanitar al Solcei e, afară de câteva comune germane şi puţini Ruteni, cu totul românesc şi, deci, aceasta, la ocuparea postului, trebuia luat în considerare, având medicul a fi pentru popor. Dar ce se întâmplă? / Domnul căpitan al districtului Gurahumorului (N.N: prefectul, deci) **Roller** fixează termenul pentru alegerea medicului districtual pe ziua de 17 Octombrie 1894 şi apare, singur în persoană, la alegere. Sosind în Solca, a citat la sine pe primari şi le-a comunicat numele celor trei candidaţi, exprimând, totodată, dorinţa sa, că i-ar plăcea dacă Weinberg ar fi ales medic districtual. **Votarea s-a făcut şi Weinberg a fost ales**. / Weinberg, Galiţianul, a aflat sălaş în Bucovina, şi prin a cui bunătate?, prin bunătatea domnului Roller, care e foarte interesat de binele comunelor şi a locuitorilor din acel district, dacă le dă un medic care nu se va putea înţelege cu dânşii. / Doi dintre primarii care au luat parte la votare, anume **Filip Urechia** din Cajvana şi **Todoraş** din Poieni, au votat pentru Dr. Beilich, motivând că, dacă el nu este de legea lor, cunoaşte limba, şi doctorul şi bolnavul trebuie să se înţeleagă. Ca şi aceşti doi a votat şi administratorul de silve şi domenii, dl. **Kronabetter**, care, deşi străin, seamănă să aibă mai multă inimă pentru popor şi cunoaşte mai bine toate referinţele districtului Solcei decât domnul căpitan (N.N.: prefect)… / Se zvoneşte, pe la noi, că în întreaga afacere să aibă şi medicul districtual al Cernăuţului, **Dr. Poras**, oareşcare interes, deoarece ar voi să nu aibă concurent la Solca, ceea ce îi pare a fi **Dr. Beilich**, care şi-a instalat un institut hidropatic în Solca. Dar cine e Dr. Poras? Poate fi orişicine şi să se împeneze şi mai mult în mândria lui, nouă puţin ne pasă de el, noi avem a calcula cu interesele noastre şi ale poporului din districul nostru sanitar, nu cu interesele materiale ale lui Dr. Poras… / **Şt.**[965]”.

1895: „Precum se ştie, s-a escris, în 13 Decemvre 1895, concursul pentru ocuparea postului de învăţător superior la **şcoala de patru clase din Solca**, cu limbile de propunere

964 Un sanatoriu în Solca, Gazeta Bucovinei, Anul II, nr. 28, Dumineca 5/17 Aprilie 1892, pp. 4, 5
965 Gazeta Bucovinei, Anul IV, Nr. 81, Joi 13/25 Octomvrie 1894, pag. 2

germană şi română. Între altele, se cere de la competenţi şi qualificarea pentru instrucţiunea **religiunei romano-catolice**. Să vedem, acum, ce fel de referinţi confesionale şi naţionale există la această şcoală, şi aceste, odată constatate, vom dovedi, în mod neîndoielnic, că şi de astă dată se ocoleşte legea, în detrimentul Românilor şi cu vădita intenţiune de a da neamului român o nouă lovitură. Datele ce le aduc aice sunt extrase din şematismul învăţătorilor bucovineni, compus pe baza datelor oficiale din anul 1894. Deci nu ni se va putea reproşa că scoatem aceste date dintr-un izvor necompetent. Ele au fost compuse de **actualul conducător al şcoalei din Solca, Emil Karpietz**, polon şi fost organist la biserica catolică, revăzute fiind de **inspectorul şcolar Chodakowski**. Prin urmare, de doi oameni care sigur că nu-s „Dacoromâni". / În acest şematism, aflăm că şcolarii ce au frecventat şcoala aceasta au fost, după naţionalitate, **202 germani, 211 români, 2 ruteni şi 1 maghiar**. După confesiune, au fost **romano-catolici 191, greco-catolici 2, greco-orientali 193, mozaici 30**. / Acum să vedem eclatanta boscărie. Se ştie că cei 211 români sunt toţi greco-orientali. Cu toate acestea, aflăm, însă, induşi, în rubrica greco-orientali, numai 193, va să zică pe 8 români i-a papat şematismul. Asta-i una. / Să vedem, acum, pe cei romano-catolici. Dacă sumăm pe toţi şcolarii neromâni, aflăm suma totală 205. Zicem că toţi ar fi germani. Din aceşti, însă, 30 sunt Jidovi şi 2 greco-catolici. Dacă sustragem, din 205, pe aceşti 32, rămân 173 romano-catolici. Karpierz şi Chodakovski au aflat, însă, dacă sustragi, din 205, 32, rămân 191. O, sărmanul Adam Riese" (N.N.: autor de manuale şcolare). Ce ar zice el, aflând aceasta? / Unde-i, deci, majoritatea romano-catolică, pe care se bazează domnii, cerând de la conducător qualificare pentru religiunea romano-catolică? / Încă ceva. Presupunem că n-ar exista o majoritate absolută de şcolari ai unei confesiuni, variind, din an, în an, lucru ce se poate. Cum vine, atunci, Consiliul şcolar să pretindă de la conducător qualificarea amintită? / Emisul ministerial din 30 Iulie 1883, Nr. 13696, normează, dar, foarte clar, regulile după care să se proceadă la ocuparea postului de conducător la o şcoală cu majoritatea confesională fluctuantă. El sună: „La escrierea concursului pentru ocuparea postului de conducător la şcoli, ai căror şcolari, răstimp de 5 ani, care au premers escrierii concursului, n-au format, în mediu, o majoritate absolută a unei şi aceleiaşi confesiuni, n-are să se ţină cont de paragraful 48, punct 2 al emisului din 8 Iulie 1883, Nr. 10618, prin care se normează că, în respectivele escrieri de concursuri, să li se ceară petenţilor qualificarea pentru instrcţiunea religiunei". Potrivit şi din acest punct de vedere, concursul acesta stă în contrazicere cu legea. / Dl Chodakowski, protectorul organistului din Solca, pe care ar dori să-l vadă conducător al şcolii de acolo, ni este ostil. Fie că o face din proprie iniţiativă, fie că la ordinul inspectorului Tumlirz, puţin ne importă. Faptul ca atare e, însă, revoltător. Căci abstragere făcând de la motivele amintite, cari vorbesc în contra ocupării postului de conducător al şcoalei din Solca prin un petent romano-catolic, precum e Karpierz, aceasta mai are şi alt cusur. Dumnealui, adică, nu posedă qualificarea din limba română, cu toate că şcoala e cercetată, putem zice, de o majoritate de cpopii români. Ce-i drept, cazuri de aceste se întâmplă, de un timp, încoace, în toată Bucovina. Dovada cea mai bună ni-o dă Siretiul, undre vrau s-o aşeze pe domnişoara Gibisch, care nici idee n-are de limba română. De ce n-o trimit la Galiţia? Pentru Galiţia ar fi, ca polonă, o bună profesoară, pentru Siret nu-i decât o povară fatală. / Ei, nu-i Bucovina ţară de joc? Nu-i Românul helot aice? Unde eşti, „egală îndreptăţire"? Vom vedea cum s-a decide afacerea aceasta şi cea din Siret, în Consiliul şcoar al ţării. Orişicum, avem o verigă mai mult în lungul lanţ al nedreptăţilor ce ni se fac. / **D. Sentinela**"[966].

1896: „**Bucovina**. În cadrul ședinței din 12 iunie 1896, s-au dezbătut următoarele chestiuni: / 1). Opinia experților privind introducerea inhalărilor de lignosulfit la o instituție de sănătate prin cură cu apă rece din Solca (referent: S. R. Dr. Zalocziecki). / 2). Opinia

[966] Gazeta Bucovinei, Anul V, Nr. 98, Duminecă 10/22 Decembrie 1894, pg. 2

experților privind redeschiderea unei instalații extinse de tratare a apei în Solca și introducerea inhalărilor de lignosulfit în aceasta (referent: S. R. Dr. Zalocziecki). / 3). Cererea privind necesitatea creării unui cod de construcție al Ducatului Bucovinei (Președinte: S. R. Dr. Rudnik). Atunci când s-a dezbătut pe această temă, au fost discutate în detaliu condițiile nefavorabile de igienă a clădirilor din mediul rural şi repercusiunile lor pentru sănătatea publică și crearea unui cod de construcție pentru terenul plat, care încă lipsea complet la momentul respectiv, precum și revizuirea codului de construcție existent pentru orașul Cernăuți, la fel de urgent. // În cadrul ședinței din 30 iunie, l. J. au fost dezbătute următoarele teme: / 1). Opinia experților cu privire la deschiderea unei staţiuni de cură în Dornawatra, recent construită de Direcția cezaro-crăiască a fondului religios greco-oriental, în ceea ce privește utilizarea noii versiuni a direcției menționate în Dornawatra și Pojana Negri de către consilierul instanței, prof. Dr. Ernst Ludwig, care a examinat chimic sursele de fier, în scopuri terapeutice (referent: consilier guvernamental de stat, Dr. Kluczenko). / 2). Opinia experților cu privire la revizuirea propusă a Farmacopeei Austriei, Edit. VIII (referenţi: S. R. Dr. Lazarus și S. R. Prof. Dr. Pribram)”[967].

1896: Românii, ce-i drept, se cam trăseseră mai spre marginea străvechii ocini natale, mai ales spre Poieni, dar aveau şi un boier al lor, armean de origine, Tigran cavaler de Pruncul, care ţinea sus steagul românismului. În casa boierului s-a înfiinţat, în anul 1896, cabinetul de lectură „Sentinela Poporului”, care avea, încă din start, 300 de cărţi (un număr impresionant pentru vremurile acelea), 4 abonamente la gazete şi o avere de 56 florini şi 68 creiţari. Membrii acestei biblioteci în formare erau, iarăşi, impresionant de mulţi, 70, şi se reuneau, duminică de duminică, sub autoritatea vicepreşedintelui Bogdan Găină şi a secretarului Dumitru Mitric-Bruja, pentru a citi cărţi sau a asculta ce se citeşte şi pentru a pune ţara la cale, inclusiv prin înfiinţarea unei cooperative raiffeisiene încă de prin 1900, sub aceeaşi tripletă de luminători obşteşti.

1896: Cabinetul de lectură „**Sentinela poporului din Solca**” s-a înfiinţat, conform materialului de sinteză, „Cabinetele noastre de cetire”, publicat de „Călindariul poporului Bucovinean, Anul XIII, 1900, pp. 99-106, în 1896, în casa notarului Tigran cav. de Pruncul, cu Bogdan Găină preşedinte şi cu Ioan Cornea secretar (în calendarul de sfârşit de an, în locul lui Ioan Cornea avea să fie trecut învăţătorul Dimitrie Mitric-Bruja; din relatarea care urmează, vom vedea că primul preşedinte a fost preotul-crâşmar al Solcii, Epifanie Bacinschi). Cabinetul avea, iniţial, 70 membri (după un an de „succese”, doar… 45), 300 de cărţi, 4 abonamente la gazete româneşti şi o avere de 56 florini şi 68 creiţari. / Din nefericire, după un an, când se produce o nouă explozie de entuziasm local, nici după ani şi ani, Cabinetul de lectură nu înseamnă nimic, nu produce nimic, ci doar improvizează monden şi ştiriseşte ba de un demagog, ba despre altul, afişând şi nume de membri în comitetul unei mondenităţi inutile, ba chiar păguboasă. O astfel de mondenitate ieftină avea să se petreacă, la un an de la înfiinţarea „Sentinelei poporului”, cu aplombul caracteristic solcanilor, cei pe care viitorul Erou al Bucovinei, avea să-i caracterizeze ca fiind „toţi politicieni înnăscuţi şi toţi candidaţi la vornicie”: // „Multă trudă a costat până ce i-a succes vrednicului amic al poporului român, domnului **Eusebie Zaharovschi**, candidat jurist, de a aduce la viaţă Societatea de cetire „**Sentinela poporului**” în **Solca**. Deşi societatea aceasta de cetire şi-a luat un avânt frumos, fiind prevăzută cu cărţi potrivite şi cu gazete poporale, totuşi, prin nepăsarea şi lipsa totală de interes a membrilor şi, mai ales, prin intrigile urâte ale potrivnicilor, a decăzut deja într-atâta, încât a ajuns în primejdia de a fi desfiinţată. Mijlocirii şi stăruinţei neobosite a domnului Eusebie Zaharovschi însă este de mulţumit, că s-a delăturat pericolul şi

[967] Daimer, Dr. J.; Netolitzky, Dr. A., *Das Österreichische Sanitätswesen*, VIII Jahrgang 1896, Wien 1896, p. 298

s-a dat societăţii iarăşi un sobor nou, întrunindu-se, în scopul realegerii comitetului, adunarea generală a Societăţii „Sentinela poporului” din Solca, care a avut loc Duminică, în 24 Octovrie 1897. / Rostind preşedintele Societăţii, parochul local, Epifanie Bacinschi, o cuvântare frumoasă şi arătând scopul adunării, declară şedinţa deschisă şi predă, înainte de alegerea comitetului, cuvântul domnului Eusebie Zaharovschi (N.N.: fratele celebrului „popă Zaharovschi”, satirizat de Ion Grămadă, într-o broşură), care, prin o vorbire din inimă isvorâtă şi la inimă pătrunzătoare, a ştiut să atragă atenţiunea poporenilor, să încurajeze pe toţi, din nou, la muncă, pe terenul naţional şi cultural. Ţin de bine a extrage următoarele mesage din această vorbire, care a avut un efect foarte mare asupra celor întruniţi: / „A trecut timp îndelungat, de când fusesem noi, toţi, însufleţiţi de un gând ceresc, ca să ne adunăm în frăţie şi ca să înfiinţăm o vatră luminătoare, o vatră menită spre încălzirea simţămintelor naţionale ale mult iubitului nostru popor. S-a înfiinţat, atunci, aici, această vatră, aşa numită „Sentinela poporului”, societatea de cetire, care are de scop luminarea spiritului şi unirea noastră în cugete, în fapte folositoare şi în Dumnezeu. Cred că am semănat, atunci, grăunţe bune, binevoitoare şi folositoare. Însă, venind, după un an, spre a vedea roadele, am aflat, spre cea mai mare părere de rău, cum că roadele semănăturii acestei au ieşit foarte slabe. Totuşi, încă nu mă las descuragiat! Şi va fi foarte trist ca să ne lăsăm descurageaţi! Ba, din contra, omul şi, mai ales, Românul să fie însufleţit de activitate neobosită şi speranţă pentru mai fericitul viitor, prin toată viaţa sa! Numai una voiesc să vă zic, iubiţilor confraţi! De vi s-a dat un talant aşa de scump, nu-l îngropaţi, precum a făcut servitorul cel fără minte, despre care ne istoriseşte Sfânta Scriptură, ci întrebuinţaţi-l aşa ca să aveiţi folos dintr-însul! De au stăruit prietenii neamului român ca să se înfiinţeze, cu încuviinţarea înaltului guvern, şi în Solca societatea de cetire, acest liman al luminării şi deşteptării, atunci toţi să purtaţi grijă, ca societatea aceasta să se susţină şi să înflorească. Nu ascultaţi pe vicleanul Iţic sau Avram sau nu ştiu cum se mai cheamă creatura cu faţa nespălată, care, văzând că unul sau altul are trebuinţă de dânsul sau că unul sau altul a luat pe datorie marfă la dânsul, pune toate puterile sale de a-l reţine de la vatra deşteptării şi luminării, ca mai uşor să-l poată stoarce fără milă şi cruţare, precum se stoarce o lămâie, şi ca să se poată trage folosul său propriu. Ce sunteţi datori plătiţi, după puţinţă, cât mai degrabă şi feriţi-vă, în viitor, de primejdioasa viclenie a diavolului! Mai bine să dăm mână cu mână şi să ne unim la faptă bună. Mai bine să fim, cu sinceritatecu gândul şi cu inima unul pentru toţi şi toţi pentru unul. Că numai aşa vom putea să ajungem la bunăstarea la care au ajuns potrivnicii noştri, prin unirea lor. Să nu ne trădăm unul pe altul, să nu mergem unul sau altul – precum se întâmplă adeseori – la cârciumă, la cuibul potrivnicilor noştri (N.N.: la concureţa preotului-cârciumar Bacinschi, care-şi avea cârciuma în Parcul Staţiunii), şi să trădeze, să spună ce s-a vorbit aici şi să ne vândă pentru un păhar de holercă. Niciunul dintre noi n-a putea să dovedească că, măcar o dată, a trădat un jidan pe altul, că ar fi spus vreodată un jidan ce a vorbit ori s-a făcut în cuibul jidănesc. Prin trădare, îngroapă trădătorul nu numai pe confraţii săi, ci mai ales pe sine însuşi, fiindcă, prin aceasta, dă el vrăjmaşilor arma în mână, cu care nimiceşte, apoi, potrivnicul, fără cruţare, atât pe trădătorul însuşi, cât şi pe confraţii săi. Deci, să convenim, sârguincios, la la vatra luminării, „Sentinela poporului”, şi să fim activ uniţi în cugete, în fapte bune şi în Dumnezeu, şi să ţinem taină despre cele zise şi făcute de societatea noastră. Despre vorbele şi faptele în societatea noastră, însă, nu trebuie noi să avem grijă, pentru că noi, căutând drumul care duce la dezvoltarea minţii şi a spiritului, vorbim şi isprăvim faptele care le şi doreşte pentru noi Înalt Prea Luminatul şi Prea Iubitul nostru Împărat, pentru a cărui lungă şi glorioasă vieţuire vă provoc ca să conglăsuiţi cu mine: Majestatea Sa Împăratul nostru Francisc Iosif I să trăiască mulţi şi fericiţi ani!”. / Aici, urmează entuziastice strigăte de „Să trăiască!”. / În legătură cu acest discurs, a ţinut să sublinieze şi cunoscutul prieten şi binevoitor al poporului român, domnul **Tigran caaler de Pruncul**, notar cezaro-crăiesc în Solca, către poporenii prezenţi, că a fost o cuvântare foarte bine întocmită, arătându-le calea luminării, ferindu-i de

ispita potrivnicilor, ferindu-i de cârciumă, acest loc al faptelor diavoleşti şi izvorul fărădelegilor şi, primind, la sfârşit, de la toţi poporenii făgăduinţa de a nu mai umbla mai mult la cârciumă, ci de a cerceta sârguincios Societatea „Sentinela poporului". / După aceste trei cuvântări, a urmat alegerea comitetului. Refuzând parochul local, domnul **Epifanie Bacinschi**, candidatura la locul de president, a fost ales president domnul **Tigran cav. de Pruncul**, însă numai sub aceea condiţie, dacă toţi membrii vor ţine promisiunea de a nu umbla mai mult la cârciumă şi de a cerceta sârguincios societatea. // Comitetul s-a constituit în următorul mod: president – **Tigran cav. de Pruncul**, vicepresident – domnul **Epifanie Bacinschi**, secretar a.h. – **Eusebie Zaharovschi**, cassar – **Ioan Cornea**; întâiul controlor – **Ioan Vasilovschi**, al doilea controlor – **Ioan Valaşciuc**, bibliotecar – **Epifanie Vasilovschi**. / În comisia judecătoare, s-au ales: **Ştefan Alaci, Dumitru Mărula, Jakob Cufner**. // După alegerea comitetului, au urmat feliurite convorbiri şi consfătuiri ale membrilor, care sunt 45 la număr; totodată, vă comunic îmbucurătorul fapt că, la iniţiativa domnului Eusebie Zaharovschi şi a domnului Tigran cav. de Pruncul, au făcut, cu bună voie, toţi membrii societăţii, ridicând mâinile în sus, făgăduinţa solemnă de a nu mai umbla deloc la cârciumă şi de a ţine taină despre cele vorbite şi făcute în societate. / Mulţumind noul president al Societăţii, domnul Tigran cav. de Pruncul, poporenilor prezenţi pentru participarea la adunarea generală şi pentru făgăduinţa de a cerceta, în fiecare Duminecă şi sărbătorile, Societatea, şi dorind, în scurt, buna vedere, declară şedinţa de închisă. / **Un gospodar**"[968].

1897: Adăpostită în cuibarul munţilor şi al dealurilor subcarpatice („regiunea dealurilor vine în contact direct cu muntele", „încreţiturile carpatice sunt în mai imediată atingere cu scutul înţepenit al platformei ruseşti… podişul moldovenesc ajunge până la cutele Carpaţilor de fliş", iar apele sunt „în legătură cu bogatele zăcăminte de sare… sărate sau amare, cu sulfat de magneziu, având unele iod şi brom"[969]), „într-o poziţiune scutită de vânturi, cu climă caldă neschimbăcioasă"[970], Solca a fost şi este renumită, ba îşi datorează şi renumele climateric de odinioară, acestei armonii cu natura, care face să beneficieze de o „climă plăcută subalpină cu schimbări minimale de temperatură. Aer curat, balsamic şi bogat de ozon"[971]. / „Nu încape, aici, a pertracta, de-amăruntul, **împregiurările climatice într-adevăr excepţionale ale locului Solca**. Am dovedit în alt loc (vezi „Verhandlungen der k.k. zoologisch botanischen Gesellschaft", Viena 1897) că zona inferioară a Carpaţilor Orientali aparţine regiunii baltice cu climat temperat. / Localitatea Solca are, în urma situaţiei geografice particulare, un climat de tot deosebit de celelalte văi Carpatine şi se aseamănă mai mult cu climatul oceanic al Europei Occidentale. Climatul Solcei e caracterizat prin diferenţa minimală între temperaturile zilei şi ale nopţii, lipsa de extreme rapide. Aerul conţine mai multă umezeală, în urma situaţiei geografice, şi devine şi mai sănătos prin evaporarea pădurilor aceroase, care încongiură localitatea. / Pământul însă e sec şi pietros, prin urmare nu există vreo evaporare de umezeală din mlaştini, care ar fi nefavorabilă. Asemenea, e foarte caracteristică lipsa totală de colb (ceea ce nu o aflăm aiurea, nici în Bucovina, nici în ţările vecine, fie chiar în munţi) şi a curentelor de aer mai vehemente. În această privinţă, amintesc faptul, desigur foarte interesant, că, în decursul lunilor Iulie, până la finea lui Septembrie 1897, am expus, în fiecare zi, cu excepţia puţinelor zile de tot ploioase, o lampă de petroleu deschisă, pe o masă, în grădina pentru cercetări entemologice, de la 8, până la vreo 10 seara, şi numai o dată (în 17 Septembrie) lampa a fost stinsă de vânt. În oricare altă localitate bucovineană aşaceva ar fi de tot imposibil. Vegetaţiunea şi raporturile faunistice sunt, de asemenea, analoge cu Europa Occidentală – despre aceasta, public o dare de seamă în revista

[968] Patria, Anul I, Nr. 49, Miercuri 22 Octomvre / 3 Noemvre 1897, pp. 2, 3
[969] SIMIONESCU, Ion, *Ţara Noastră*, Fundaţia pentru literatură şi artă Carol I, 1926, pp. 78, 382
[970] DEŞTEPTAREA, Anul IX, nr. 58, 29 Iulie / 11 August 1901, pag. 4
[971] GAZETA BUCOVINEI, Anul II, nr. 55, Duminică 12/24 Iulie 1892, pag. 4

Societăţii Internaţionale Entomologice din Zurich, care va apare în scurt timp. / Mulţi dintre vizitatorii Solcii, care au frecventat staţiuni balneare analoge, s-au întors iarăşi încoace şi o preferă celorlalte, ţinând-o de **superioară, în privinţa climatică, localităţilor Gleichenberg, Ragaz şi Reichenhall**”[972].

1897: „Solca, 24 August 1897. **O excursiune cu urmări grave**. Dumineca trecută, o societate de doi ingineri şi un cadet, doamne şi copii, a venit aici, în primblare, dinspre Rădăuţi. Mica societate, aşezată la o masă, în parc, conversa. De la o vreme, unul din cei doi ingineri îşi ajustase aparatul său de fotografiat, ca să scoată câteva peisaje din apropierea staţiunii balneare. Dar **Israel Schmidt** vine şi se tot învârteşte în dreptul aparatului, anume ca să sâcâie pe inginer. Acesta îl roagă politicos să-i lese locul liber, în raza aparatului. Schmidt se retrage, deocamdată, se duce de vorbeşte nuş'ce cu câţiva ovrei din parc, aţâţă, apoi, pe nişte ţânci de copii ca să se ducă, să steie în dreptul aparatului, şi, văzând că copiii nu îndrăznesc, revine el însuşi şi, din nou, începe a se plimba în raza aparatului, îndreptat ca să pozeze. / La această provocare evidentă, inginerul şi ceilalţi de la masă îl întreabă de ce împiedică, aşa, fotografierea. Schmidt, cu un ton obraznic, răspunde că aşa-i place lui. / Inginerul îi mai spune, încă o dată, cu binele, dar hotărâtor, să-l lese în pace. Schmidt, însă, nu numai că nu vrea să înţeleagă de cuvânt, dar mai răspunde şi foarte arogant, că nu-i pasă lui de astfel de societate creştină. Atunci, inginerul, scos din răbdări, îl ia de piept şi-l dă la o parte. / Un grup de jidani se formase, deja, în acel loc, şi unul din ei dă lui Schmidt un cortel. Schmidt ia cortelul, se repede la inginer şi-l loveşte drept în cap. În faţa acestui act de violenţă neaşteptat, al doilea inginer se scoală de la masă şi sare iute în ajutorul camaradului său, lovind pe Schmidt cu bastonul. O droaie de jidani se strâng şi sar, atunci, asupra acestui din urmă. Decât ca să-l nimicească de viu, strigau ei cât puteau. Avântul lor suprem, în cumplita lor turbare, avea asta de solemn: că erau peste 300, cari vociferau şi ameninţau pe un singur creştin. Acesta se pune în defensivă, cu bastonul. / Mulţimea înaintează spre dânsul, lăudându-se că-l va călca în picioare. Dar inginerul, văzându-se ameninţat de a fi înnăduşit de mulţimea lor, începe să mişte bastonul. Natural că nu glumea cu cei care dau năvală asupra lui: pe cine-l croia bine, croit era şi o lua la tălpăşiţa. / De la o vreme, cea mai mare parte dintre ovrei fac câţiva paşi înapoi, puţini mai încearcă să se repeadă asupra inginerului, dar în zadar; căci acesta, cu o linişte perfectă şi un curaj care nu dădu greş nici o clipă, îi ţine pe toţi în respect, la o anumită distanţă. Dar, pe când parte din ovreii ce asaltase pe inginer aleargă să cheme în ajutor forţa armată, geandarmi şi poliţie, sosesc alţi jidani, cu bâte, drugi şi despicături de lemne. Atunci începe momentul critic. Numărul covârşitor al ovreilor înarmaţi cu ciomege ar fi putut, în clipă, să strivească mica societate a celor doi ingineri, dacă câţiva cetăţeni creştini, germani şi români, atraşi de zgomotul infernal al ovreilor, n-ar fi intervenit la timp. / Escortaţi de către creştini, inginerii şi ai lor pot părăsi locul acela şi ajung până în dreptul restauraţiei **Kramer**, urmăriţi de mulţimea iritată. Aici se întâlnesc cu geandarmii şi cu poliţaiul, alarmaţi, căci ovreii strigaseră prin oraş că e „riviliţii” şi că sunt 7 răniţi şi 3 morţi din ai lor. / Creştinii spun autorităţii faptul, întocmai cum s-a petrecut. Jidanii, însă, strigă, cu toţii, că inginerul a sărit, tam nisam, ca să-i ucidă cu „botul”. Destul că poliţaiul n-a găsit de cuviinţă să cheme vreun doctor specialist, ca să se constate dacă inginerul e, în adevăr, aşa de şuchiet cum spun ei. Mulţimea vocifera într-un chip îngrozitor. / Poliţia invită pe ingineri şi societatea lor la Casa Comunală, ca să facă depunerile lor. După aceea, alege o sumă de martori numai dintre ovrei; nici un creştin, din câţi au fost acolo ca martori oculari, n-a fost chemat. După ce ajung la primărie, poliţia începe a cerceta faptul şi trimite trăsuri în oraş după alţi martori, tot numai jidani. / În urmă, inginerii sunt lăsaţi în libertate, cu toate urletele ovreilor adunaţi la primărie, cari cereau să fie puşi cu topuzul la dubă. Faptul de a exclude pe

972 HURMUZACHI, Constantin, *Chestia staţiunii balneare Solca*, în „Patria”, Anul II, Nr. 90, Miercuri 4/16 Februarie 1898, pg. 2, coloana 2

creştini de la mărturie a fost viu comentat şi discutat de către cetăţenii din Solca. Mulţi sunt, încă şi astăzi, iritaţi. Totuşi, nu trebuie să ne grăbim de a-l interpreta, numaidecât, în defavoarea poliţiei. E posibil ca ea, pusă în cunoştinţa cazului, ştiind cum s-a iscat scandalul, prin indolenţa lui Schmidt, despre care, de altmintrelea, se ştie că e un netrebnic şi e rău notat la poliţie, a socotit de prisos a mai chema şi martori creştini. La restauraţia **Kramer**, poliţaiul a auzit, din gura tuturor creştinilor, cum a provocat Schmidt pe cei doi ingineri. / Cel mai regretabil moment este că întreaga societate ovreiască s-a declarat solidară cu zurbagii lui Schmidt. Noi dorim ca fierberea ce se observă la unii cetăţeni creştini, numai pentru faptul că poliţia n-a mai chemat, şi la Casa Comunală, martori dintre creştini, să se domolească şi să aştepte toţi verdictul autorităţilor. Până atunci, nu pricepem de ce s-ar alarma creştinii că n-o să li se facă dreptate. Să nu piardă, deci, răbdarea, cu o zădarnică revoltă a sufletului lor adânc jignit, ce-i drept, dar trebuie să aştepte şi să aibă încredere în diregătorii lor. Noi sperăm şi, deci, asigurăm că autorităţile de jos, ca şi cele de sus, vor fi la înălţimea lor şi vor da justa satisfacţiune spiritelor agitate”[973].

1898: „În 1898, administrația forestieră a început construcția traseelor forestiere pe văi individuale, ceea ce a permis eliminarea treptată a plutelor, care erau destul de scump de întreținut. Astfel de sisteme de transport trebuie să fie făcute și după Solca și Suceviţa, pentru a putea aduce cu eficienţă lemnul la gaterele situate acolo”[974].

1898: „**Serbare jubiliară în Solca**. Cu ocaziunea serbării de 18 August, s-a redigeat următorul: **Protocol al şedinţei festive din 18 august 1898**. / Şedinţa festivă, cu ocaziunea zilei natale şi a jubileului de 50 ani a Majestăţii Sale, a prea graţiosului nostru Împărat, s-a ţinut în locaţiile domnului **Ioan Rusu** din loc. Din cauză că s-au aşteptat oaspeţii anunţaţi din Cernăuţi**,** nu s-a deschis şedinţa festivă la orele 2 d.m., ci abia la 5 ½ d.m., în care răstimp s-au cetit unele poveşti din partea domnilor **Epifanie Vasilovschi şi Bogdan Găină**. Văzând că nu sosesc oaspeţii din Cernăuţi, au cetit, nefiind deja prezidentul cabinetului, domnul părinte **Epifanie Bacinschi** de faţă, din cauze private, domnul jurist abs. **Bogdan Găină**, dintâiu, depeşa sosită din Cernăuţi, de la domnul deputat din Camera Imperială **Dr. George Popovici**, care sună astfel: / „Reţinut fiind de afaceri urgente la Cernăuţi, regret din inimă că nu pot lua parte la petrecerea frumoasă a cabinetului din Solca. / Dr. George Popovici”. / Depeşa a fost luată la cunoştinţă cu entuziaste strigăte de „Să trăiască!”. / Înaintea unui număr foarte impozant de gospodari şi gospodine, nu însă flecăi şi fete, din Solca şi Glit şi în prezenţa stimaţiolor oaspeţi, a domnului **Grigorie Malinescu**, cu stimata doamnă, soţia, din Bucureşti (România), domnului **Ivan baron Capri**, din Iacobeşti, domnului **Tigran cavaler de Pruncul**, doamnei **Corne**, cari toţi au urmat invitării, deşi din părţi străine, în număr egal cu inteligenţa din Solca, care a preferat a merge la pădure şi nu la şedinţa festivă a Cabinetului de lectură. / Înaintea numărului de aproximativ 50 de gospodari, vreo 5 gospodine şi vreo 5 din inteligenţă, au deschis şedinţa festivă, nefiind prezidentul cabinetului de lectură de faţă, domnul jurist abs. Bogdan Găină, cu discursul festiv pentru Majestatea Sa, a prea iubitului nostru Împărat Francisc Iosif I, care discurs, venind din inimă, a purces în inimile tuturor ascultătorilor, desfăşurând însemnătatea zilei de 18 August şi a anului 1898 pentru întreaga Austrie, toate ţărişoarele ei şi pentru toate popoarele şi naţiunile lor, aşadară şi pentru **Românii bucovineni, cari au avut fericirea de a fi stăpâniţi, timp de 50 de ani, de un împărat atât de bun**, de milos, de energic şi de iubitor de pace. Discursul acesta a fost, de multe ori, întrerupt prin entuziasmul provocat de poporeni, cari strigau, din răsputeri, „Trăiască, bravo, aşa-i” etc., şi s-a încheiat cu provocarea domnului orator ca toţi să strige, cu domnia sa, din toate puterile, de 3 ori, „Să trăiască iubitul nostru Împărat!”. / Domnul Tigran

[973] PATRIA, Anul I, Nr. 24, Duminecă 24 August / 5 Septemvre 1897, pag. 2
[974] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

cav. de Pruncul face propunerea ca Cabinetul să trimeată o depeşă de omagii la Majestatea Sa, în următorul mod: // „Cabinet-Kanzlei, Wien. Gefertigier rom. Lesevereiu in Solca, Bukowina, unterbreitet allerunterthanigst dem allerhochsten Kaiserthrone seine tiefempfundenenen Lojalitatsgefuhle in Liebe, Treue und Ergebenheit. / Sentinela Poporului”. // Propunerea s-a primit cu mare aclamaţiune. Mai departe, face gospodarul **Dimitrie Marula** propunerea ca să se trimeată şi domnului deputat imperial Dr. George Popovici, care cu trup nu e între noi, însă cu gând, cu suflet şi cu inimă, o depeşă, în următorul mod: / „Vă salutăm şi regretăm că n-aţi venit, vă aşteptăm însă cât de curând. / Sentinela poporului”. / Propunerea încă s-a primit cu mare entuziasm. Domnul Bogdan Găină desfăşură, într-o cuvântare fulminantă, activitatea sau, mai bine zis, neactivitatea Cabinetului, prin timp de doi ani, faţă cu alte cabinete mai tinere şi îşi exprimă părerea de rău că inteligenţa din loc, mai ales doamnele şi domnişoarele române din loc şi împrejurime, nu arată nici un interes faţă de cabinet, din care causă este imposibil a arangea o petrecere poporală, deşi poporul o doreşte, nefiind, în timp de doi ani, niciuna. Tot părerea aceasta şi-o exprimă, într-o cuvântare frumoasă, şi domnul Tigran cav. de Pruncul. / Înainte de ce se închide şedinţa festivă, mai ceteşte domnul Bogdan Găină unele pasaje din „Deşteptarea” şi „Patria” despre viitoarele alegeri dietale şi mulţumeşte, pe cât poporului, care s-a adunat într-un număr aşa de mare, atât şi onoraţilor oaspeţi, domni şi doamne, cari au binevoit a onora cu prezenţa dumnealor, asigurându-le că Cabinetul de lectură îşi va aduce totdeauna aminte de ziua aceasta memorabilă şi va căuta să deie, de acu, înainte, mai multe semne de viaţă. / Şedinţa festivă s-a închis de domnul Bogdan Găină, la orele 7 seara, cu entuziaste strigăte de „Să trăiască!” oratorul. / Solca, 22 August 1898. / Pentru secretar: **Ioan Corne**, cassar”[975].

1898: Pe structura Cabinetului de lectură „Sentinela poporului din Solca”, s-a înfiinţat, în 9/21 august 1898, Însoţirea raiffeisiană din Solca şi Clit, cu 96, apoi cu 100 de partaşi, cu preotul Modest Avram preşedinte, sub direcţiunea farmacistului Alexandru Braha, vicepreşedinte fiind Alexandru Marcovici, iar membri ai direcţiunii, Ph. Hohenthal şi Franz Schatz. Ioan Cornea fusese ales vistiernic al noii bănci rurale, practic a treia din Bucovina. Comunicatul oficial al Însoţirii: // „**Însoţirea de păstrare şi credit /** Pentru / **Solca şi Glit /** însoţire registrată cu garanţă nemărginită (sistem Raiffeisen) / **în Solca**. / Începutul activităţii: 9/21 August 1898. / Depuneri spre păstrare se primesc de la ori-şi-cine şi se fructifică cu 6 procente. / Împrumuturi se dau numai membrilor cu procente fără provisiuni sau alte taxe. / Procentele se solvesc înainte. / Membrii însoţirii pot fi numai locuitorii din Solca şi Glit; ei sunt rugaţi în interesul lor propriu a se înscrie cât se poate de mulţi. / Însoţirea care s-a înfiinţat cu ajutorul înaltului comitet al ţării scoposeşte ridicarea şi promovarea stării morale şi materiale a membrilor săi; orice scop de câştig este eschis. / Orele de oficiu sunt statorite dela 2-4 ore p.m. a fiecărei Dumineci în localităţile D-lui Ioan Cornea în Solca. / Afară de orele de oficiu se dau desluşiri de către cei subscrişi. / Presidentul consiliului de controlă: **Alecsandru Braha. /** Director: **Epifanie Bacinschi. /** Visternic: **Ioan Cornea”**[976]**.**

1899, descrierea lui Mitric-Bruja: „Din cele 235 comune şi moşii administrative ale Bucovinei, unele din ele au câştigat, cu timpul, o însemnătate deosebită, atât în viaţa lor administrativă-politică, cât şi în viaţa lor firească. Asemenea preferinţă firească i se cuvine şi orăşelului Solca. Orăşelul sau târguşorul Solca este, de aceea, preferat de maica natură, că dânsa i-a dat o poziţie foarte atrăgătoare şi o climă osebit de priincioasă sănătăţii. În urma acestei poziţiuni, Solca a devenit, în decursul timpului, şi loc de staţiune climatică, loc de cură şi de petrecere pentru mii şi mii de suflete, ce caută, aici, însănătoşire şi recreaţie, în timpul cel cald de vară. Necesitatea cere să vedem întrucât acest târguşor şi-a câştigat, astăzi,

[975] Patria, Anul II, Nr. 166, Miercuri 19/31 August 1898, pg. 3
[976] Patria, Anul II, Nr. 164, Miercuri 12/24 August 1898, pg. 4

reputaţia şi reclama unui loc climatic, loc de cură sau staţiune balneară-terapeutică. / Privind teritoriul local al Solcei, apoi vedem că plastica acestuia formează un cazan, închis de către Apus, Sud şi Nord, de munţii Carpaţilor păduroşi, ce formează, către Ost, ca o înclinaţiune mică spre Sud, un şes întins, acompaniat, iarăşi, de codri mândri şi frumoşi. Poziţia geografică a orăşelului zace la încrucişarea meridianului 43 grade 31 minute lung. o. de la Ferro sau 61 grade 10 minute 51 secunde lung. O. de la Grenwich şi a paralelului 57 grade 44 minute lăţ. N, iar înălţimea reliefului asupra Mării Negre măsură 622 (după alţii, 522) metri. În urma acestor circumstanţe poziţionale, clima Solcei este una din cele mai priincioase şi mai recomandabile sănătăţii omeneşti, întru a satisface pe deplin modului de vieţuire. Orăşelul Solca este, cea mai mare parte, scutit de vânturi mari, de aceea şi aerul înălţimei absolute nu este deloc aspru. / Teritoriul Solcei are mai multe variaţiuni terasice. De la şes neted şi până la piscuri de munţi carpatini, acoperiţi, giur-împregiur, cu păduri întinse de brad, plastica teritoriului înclinează, mai mult, la o privelişte în formă de terase. Ca vecin, comuna Solca are, spre Nord, un vârf de munte înalt, numit Pleşul (841 m)… Către Apus, Solca are parte numai de munţii Carpaţilor, care se extind, aici, în mase şi grupuri mari, sub fel de fel de nume de vârfuri, care de care mai înalt şi mai altcum plăsmuit. Dealul Vodei de 1718 m şi ceva, mai depărtat, Pietrele Muerii, cu înălţime uriaşă, sunt, în această parte, pentru privitor, cele mai caracteristice. O coamă înaltă, de 890 m, formează frontiera între Solca şi Pojana-Miculi. Comunicaţia între aceste două sate este exclusiv pedestră. Un pedestru bun ajunge, de la Solca, la Poiana-Miculi în 1 ½ oră. Către răsărit, Solca se hotărăşte cu teritoriul Arborei, iar către Sud-Ost, cu cel al Poienilor. Comunele Glit şi Părteştii-de-jos sunt în apropierea Solcei, cam la o depărtare de ½ (¾) ore. Comuna Poienilor este despărţită de Solca numai printr-o pădurice cu arbori frunzoşi, parte brădet. Această pădurice este foarte atrăgătoare şi cei mai mulţi oaspeţi varatici întreprind excursiuni într-acolo. / Caracteristica târguşorului este o expresie montană şi seamănă foarte mult cu cea a oraşelor montane, precum Humor, Câmpulung, Dorna. În prima linie, vezi toate vilele private şi edificiile publice, înşirate de-a lungul drumului împărătesc, ce trece prin centru… / De-a lungul drumului împărătesc, ce trece prin Solca, legând-o, în Nord-Ost, cu comuna Glit, Dealul-Edrii şi Marginea-Vicov sau Rădăuţi; iar, spre Sud-Ost, cu Soloneţul-vechiu, Părteştii-de-jos, Cacica, un şir lung de case formează o alee de vile. / În mijlocul Solcei, piaţa principală cuprinde tot centrul orăşelului. Dânsa este bine prunduită şi pardosită cu pietre, iar giur-împregiur, cu pomi de castanii sau de zidiri şi clădiri private sau publice. Toate vilele au un stil elveţian, sunt foarte frumos lucrate, unele în etaje, cu grădini de pomi roditori, şi au îndemânările necesare. Cele mai multe sunt aşezate aproape de pădurea Solcei sau a Parcului Arborei. Vilele sunt construite cu scop de a fi locuite numai vara de oaspeţii ce petrec acest timp aici, spre a se recrea sau la băi. Construirea lor e, deci, cea mai mare parte din material uşor: lemn şi cărămidă. Faţadele şi exteriorul sunt, totdeauna, foarte cilibii. Zidirile şi domiciliile din centrul orăşelului, fie publice sau private, sunt lucrate, mai de-a rândul, din cărămidă, piatră şi lemn. Haizaşele sunt, mai de-a rândul, acoperite cu draniţe. Unele edificii mai însemnate sunt clădite în etaje şi acoperite cu tinichea. / Institutele publice sunt excepţional toate aşezate în Strada Domnească, ce duce, din centrul orăşelului, către biserica greco-ortodoxă, adecă de la Nord-Ost, către Sud-Vest. În mijlocul Solcei, o clădire importantă, zidită în etaje, adăposteşte localităţile primăriei locale. Banca Raiffeisen se află, de asemenea, aici. / În Sud-Vest de la primărie, unde Strada Domnească se întinde cu clădirile sale publice şi private, observăm: Şcoala Poporală mixtă, de 4 clase, o clădire frumoasă, zidită la anul 1820, cu toate apartamentele sale; apoi, Biserica Apuseană, zidită în anul 1860 şi restaurată, din nou, la anul 1885, cu casa parochială; Institutele i.r. ale Tribunalului şi Perceptoriei locale, cari edificii sunt adăpostite în unul şi acelaşi edificiu; Biroul şi edificiul silvicultorului i.r.; Biserica greco-ortodoxă; Biroul Notarial i.r. şi casa parochială gr.-or. / Apartamentele unei berării şi a unei fabrici de vapor pentru prelucrarea lemnului, precum şi o bancă de păstrare şi credit privată, Casarma Financierilor

i.r., cu mai multe case private, se află, de asemenea, în această stradă. / Casa Jandarmeriei i.r., Biroul Oficiului Poştal-telegrafic, precum şi Apoteca locală se află în Strada Principală (drumul împărătesc). Strada aceasta mai are, de o parte şi de alta, câte un stabiliment de hydroterapie, cu o secţiune de băi medicinale de tot felul. / Piaţa principală este încungiurată, giur-împregiur, de dugheni cu mărfuri şi hoteluri sau restauranturi, pentru adăpostul oaspeţilor. / Numărul caselor, în total, este 602. De însemnat este că Ovreii nu au, în loc, nici un templu propriu, nici cimitir. / Locuitorii Solcei se compun, după naţiune, în 2/3 Români, 1/3 Germani şi Ovrei; iar după confesiune, în greco-ortodocşi, romano-catolici şi mozaici. Din 2.311 locuitori, peste 1.650 sunt greco-ortodocşi, iar restul e de altă confesiune. / Românii şi Germanii se ocupă cu lucrarea pământului, ţinerea vitelor, cultivarea pomăritului şi a albinelor şi cu prelucrarea lemnului. Alţii trăiesc numai din lucrul mânilor, atât în loc, ca lucrători cu ziua, cât şi prin alte părţi: în România sau pe la fabrici de tăiat scânduri şi de făcut draniţe. / Profesionişti, ca meseriaşi, zidari (pietrari), ciobotari, covaci, rotari, morari, casapi (măcelari), barbieri, provin, asemenea, prin Solca. Industria casnică este numai puţin dezvoltată şi se mărgineşte, mai cu samă, la trebuinţa proprie. / Băştinaşii şi străinii fac negoţ, în zile de bâlciu, care se ţine, aici, în toată Miercurea, numai cu producte casnice şi de grădină, oauă, găini, făină, cartofi (barabule), varză, castraveţi, poame sau cu articole importate: alămâi, narazme (portocale), mărfuri de postav, cari sunt de neapărată trebuinţă pentru susţinerea vieţii. / Negoţul cu vite şi altă marfă mai însemnată nu provine, aici, pe piaţă, deoarece toate aceste articole se pot căpăta, cu un preţ mai moderat, în oraşele apropiate, Rădăuţi, Suceava şi Humor. / Pentru convenirea poporenilor, în dumineci şi zile de sărbătoare, un cabinet de lectură, numit „Sentinela poporului", îngrijeşte, de-o parte, pentru poporul băştinaş românesc, iar, pe de altă parte, ocasiună pentru inteligenţa locală. Afară de această distragere, unii mai cercetează locantele publice. Băuturile, la Românii din Solca, sunt, mai cu samă, ţuica, carpata, chişingaciul, rosoliul, picăturile, berea şi vinul. Poporul este cam scăpătat şi numai puţini sunt cuprinşi bine şi gospodari cu putere şi avere. / O şcoală mixtă, de 2 clase, cu 136 şcolari greco-ortodocşi, 122 romano-catolici şi greco-catolici, 36 mozaici şi 4 evanghelişti, la care sunt, de prezent, 4 puteri didactice active, din care 1 greco-ortodox şi 3 romano-catolici, cu 2 catecheţi, îngrijeşte de creşterea junimei, iar 2 biserici, asemenea, de partea morală a parochienilor. La biserica greco-ortodoxă, tineretul este ţinut, în fiecare duminică şi zi de sărbătoare, a asculta, după-amiază, prelegerile şi poruncile, ce se discută la catechisaţie. / În privinţa administrativă, Solca a aparţinut, până în anul 1895, la Rădăuţi, iar, de aici, încoace, dânsa aparţine la Prefectura i.r. din Gura-Humorului. / Districtul Humorului constă, în privinţa trebilor judecătoreşti, , iarăşi din 2 cercuri, cu sedicel în Humor şi în Solca. Ocolul Solcei conţine, mai departe, ca district de tribunal, 12 comune şi o moşie, cu 51.911 locuitori şi 304,29 kmp. / Delegatul comunelor rurale Solca cu Humor, în Dieta Ţării, este Mareşalul Ţării, dl Iancu Lupul, care este, totodată, şi deputat al camerei imperiale din Viena. / Afară de acestea, comuna Solcei este renumită şi ca staţiune climatică. Să vedem întrucât i s-ar cuveni Solcei şi reputaţiunea aceasta. Poziţia Solcei este admirabil de frumoasă, căci, întru ceea ce priveşte tabloul firesc al ei, mama natură şi-a împlinit pe deplin misiunea sa la perfecţionarea surprinzătoare şi încântătoare a acestei regiuni de ţară. Ca staţiune climatică, Solca are, ca rar care alt loc de cură, atât întocmirile cele mai perfecte balneare, pe de o parte, cât şi ajutorul neîntrecut al naturii, pe de altă parte. În ceea ce priveşte partea instituţiilor sanitare, Solca posedă 2 stabilimente de hydroterapie, împreunate cu o secţiune de băi medicinale de tot felul: băi de slatină naturală, pregătite din izvoarele proprii din Solca, băi din extracte de brad, malţ, pucioasă, săpun etc. În acord cu acestea, merg, mână-n mână, apoi, curele pneumatice, inhalaţiunile de lygno-sulfit, creozotul, masajul, electro-terapia, gnajacolul, cure de teren, cure dietetice de lapte şi zăr, se înţelege toate, de-a rândul, se execută după împrejurările circumstanţiale ale pacienţilor, conform ordinaţiunilor date alor 5 medici, ce petrec, în tot timpul sezonului, din Maiu, până-n Octombrie, aici, în loc. O farmacie, asortată cu toţi

articolii moderni de medicină, îngrijeşte, cu mare acurateţe, orice comandă făcută din partea publicului. / Cabinele de scaldă în râuleţul Solcei, precum şi un feredeu privat, stau, asemenea, la dispoziţie pentru cei doritori. Staţiunea căii ferate Cacica e numai ¾ ore depărtată de Solca, iar pentru transportarea publicului, la şi de la gară, Solca are mai mulţi posesori de birje, cu cai foarte iuţi şi trăsuri elegante. Călătoria către Solca se poate face prin Cacica şi Rădăuţi. / Ne mai rămâne, deci, să vedem întrucât natura a contribuit la renumele Solcei. Solca are un tablou de ţară, cu aspectele cele mai încântătoare şi pitoreşti. Aici, poalele munţilor carpatini se înclină către covorul verde al întinsului şes şi ceriul albastru surâde cu blândeţe deasupra priveliştii pitoreşti. Atmosfera aeriană, pătrunsă de sublimitatea fermecătoare a naturii, şi dânsa îşi înclină capul înaintea acestui tablou şi pare a se îngâna cu codrii munţilor şi florile şesului, răspândind cea mai plăcută aromă de parfum dumnezeiesc. Concertul cântăreţilor aerini şi buciumul ciobanilor de la oi preamăresc firea. La acest concert neîntrecut, omul şi el voieşte a lua parte. Dar, ca să vadă şi să audă mai intensiv, dânsul părăseşte locul său de obiceiu şi pleacă într-o călătorie mai lungă. Spre acest scop, Solca, locul său de recreare zilnică, îi stă în ajutor cu cele mai drăgălaşe tablouri. / În prima linie, parcul de cură, numit „Grădina Arborei", aranjat cu alei mândre, scaune, hotel, popicărie, restaurant, în care concertează şi o capelă bine şcolită, încearcă a-l conduce la ţinta dorită. De aici, drumul îi stă deschis spre alte locuri, către alte înfăţişări ale naturii: Vârful Bâtcei, Piciorul Cireşului, Arinul, Socii, toţi îl invită cu veselie. Totuşi, excursiunile cele mai plăcute sunt cele întreprinse către Chilia sau Chiliuţa, de unde, apoi, foarte uşor se poate ajunge la Opcina, Dealul Vodei, Pietrile Muerii şi aşa mai departe. / Pietrile Muerii sunt de aceea foarte interesante căci aceste stânci formează un chip de biserică, cu o stâncă la mijloc, în forma crucii, şi a unui ştiubei de albine. / De la Chiliuţa, în stânga, dăm peste peştera „Efeus" şi „Scaldele Dianei", toate locuri cu privelişti atrăgătoare şi aer foarte curat, cu miros de molid şi răşină. Excursiuni interesante cu trăsura se pot face în păduricea Poenilor, apoi către Glit şi Cacica, vestită prin salinele sale, cu 5 orizonte adâncime şi o sală de sare, din anul 1791; apoi, prin Marginea, la Suceviţa, vestită prin monumentele sale istorice de pe timpul domnitorilor Moldovei, cari au întemeiat acolo, ca, de bunăoară, Ieremie Movilă, pe la anul 1578 (1581), o mănăstire în stil bizantin, care se află şi astăzi. / Afară de excursiunile cu trăsura, Solca oferă şi distrageri locale, precum: representaţiuni teatrale, reuniuni cu dans, concerte, Lawn-tenis, croquete, popicărie, bilard etc. Cu acestea, am atins, în treacăt, cele mai caracteristice ale Solcei în privinţa geografică şi climatică; să vedem, acum, şi istoricul ei. / Numele Solcei provine, în istoria patriei, cam pe la anul 1540, cu toate că Solca a existat cu multe sute de ani mai înainte. De regretat este numai că toate datele istorice, privitoare la numele ei, s-au pierdut aşa de curând. Solca era, în anii primi ai existenţei sale, un sat micuţ, numai cu puţini locuitori. Totul părea a semăna mai mult unei grădini întinse şi spaţioase, în care nu pomi roditori, ca de obicei, ci arbori sălbatici formau conţinutul ei. Teritoriul comunei de pe atunci cuprindea, în sine, comuna Arborei şi cea a Poienilor şi se extindea până la izvoarele de slatină ale Solcăi, de la care Solca primise şi numele său de astăzi, Solca, de la slavul Solk = sare. / Ştim doar că, până în timpul lui Vasile Lupul (1634-1653), datina apucată domnea pe la cărturarii Români de a se uzita, în afacerile lor, şi de limba slavă. În acest mod, numele slav al sării începu a se lăţi asupra întregului loc, care adoptase, apoi, sub numele său nou, şi cele 2 comune: Arborea şi Poeni. / Locuitorii români, în imaginaţia lor idilică, le dăduse la ambele comune, Arborea şi Poeni, şi lor numele, însă româneşte, după arborii ce o încungiurau sau după locul unde aceştia lipseau. Dintru început, acest teritoriu deveni moşie boerească. Unul dintre boerii acestei moşii, cu numele Luca Arbore, care a zidit, la Arborea, în anul 1500, o biserică foarte frumoasă şi care, după moartea lui, fu înmormântat în acea biserică, ce stă şi astăzi ca biserică sătească, comise nişte delicte pentru trădare de patrie. Din această cauză, domnitorul Vodă Ştefan Tomşa al X, care domnise în 2 rânduri în ţara României (Moldovei), adică de la anul 1611-1615 şi 1622-1623, hotărâse, cu poruncă aspră, ca boerul Arbore să fie,

din cauza trădării de patrie, expropiat din moşia sa (N.R.: confuziile istorice, pe care le comite Mitric-Bruja, preluându-le, de fapt, din „Condica" lui Vartolomei Măzăreanul, sunt grave, dar le reproducem din respect pentru tentativa sa de a realiza o primă şi succintă monografie a Solcii, care, în fragmentele de contemporaneitate, încântă), iar aceasta să cadă sub administraţia domeniului coroanei sau a statului. Ceea ce s-a şi întâmplat. / Ştefan Tomşa zidi, în primii ani, 1611-1615 (iar după şematismul venerabilului Consistor, 1615-1630), în Solca, o mănăstire foarte frumoasă, despre care se zice că era cea mai mândră dintre toate mănăstirile din ţară. Crucile mănăstirii erau, parte, tot din aur, parte aurite, şi se ţineau de foarte scumpe. Mai pe urmă, toţi au început a le ţine aceste cruci pe lângă cele 2 clopote de la mănăstirea Voroneţului, ce s-au sleit (turnat) pe poronca lui Ştefan Vodă cel Mare (1457-1504), precum şi iconostasul de la mănăstirea Suceviţei, de cele mai preţioase odoare din ţară. / Ştefan Tomşa îngriji, apoi, de mănăstirea Solcei în tot chipul. El o înfrumuseţă, pe din lăuntru şi pe din afară, cu un gust deosebit, el zidi împregiurul ei şi un zid foarte gros, care, astăzi, zace în ruină, diformă împregiurul ei; dânsul căută, apoi, şi de călugări şi le dărui şi moşii întinse, spre care scop moşia boerului expropiat Arbore fu în prima linie destinată. / Se zice că, odinioară, Solca să fi aparţinut, ca moşie mănăstirească, chiar mănăstirii Suceviţa. Ştefan Vodă Tomşa mai dărui mănăstirii Solca încă o moşie, cu numele Hrinceştii sau Cristineştii. Moşiile Solcei se-ntindeau până la Mileşăuţ. / Se povesteşte că, sub domnia lui George Duca, care a stăpânit în 3 rânduri asupra Moldovei, adică 1666-1667, 1669-1672 şi 1678-1684, Moldova a ajuns să fie ţară de jac. El era atât de crunt la inimă, că lăsa pe boerii săi să-i dezbrace goi şi, după ce trupurile lor fură unse cu miere, să-i lege, în zilele de fierbinţeală mare, la pari, ca aşa să moară de înghimpatul şi muşcatul muştelor. Pe timpul domniei lui, a doua oară, un cutremur de pământ a devastat toată ţara Moldovei, aşa că şi turnul cel puternic al castelului din Suceava s-a surpat. În acel timp, lupii se-nmulţiră într-atâta, încât dânşii năvăleau asupra locuitorilor Sucevei. Iar în zidurile mănăstirii Solca, o lupoaică şi-a crescut puii. / Din cauza ploii din anul 1688, care ţinu 6 săptămâni, necontenit, multe şi mari inundări au provenit în ţară, aşa că râul Suceava şi-a croit, în acel timp, printre Mileşăuţ şi Graniceşti, o albie nouă, din care cauză mănăstirea Solca avu, cu comuna Mileşăuţului, un proces de hotar. / În anii 1700 şi 1708, cete mari de lăcuste veniră asupra Moldovei ca nourii şi devastară totul. / Leşii au început, sub Sobieski, a năvăli necontenit în Moldova, în care timp au cucerit toată ţara, au ars cu pară şi foc Iaşii şi au luat cu sine, la 1630, moaştele sf. Ioan cel Nou de la Suceava, reîntorcându-se abia sub împăratul Iosif II la Suceava. / După împreunarea Bucovinei cu Austria, la 1775, toate mănăstirile din Bucovina fură, sub domnirea acestui împărat, secularizate şi, cu acestea, şi cea a Solcei, la anul 1785, formându-se din moşiile lor Fondul Religionar greco-ortodox. / Pe timpul războiului din 1788, biserica Solcei fu întrebuinţată ca magazin de pâne. / Iconostasul bisericii şi ornatele s-au strămutat, în 1788, la Arborea, de unde, apoi, în anul 1793, la Dragomirna, iar în locul lor, biserica Solcei căpătă, în 1795, iconostasul Dragomirnei, făcut în anul 1675, aşa că biserica Solcei fu, în 1795, adoptată şi sfinţită în biserică parochială, care, ca atare, se află până-n ziua de astăzi. / În anul 1885, iconostasul vechi al bisericii fu delăturat şi restituit prin un alt, nou, ridicat pe spesele Fondului Religionar greco-ortodox (Pe la anul 1892, vara, fulgerul trăsni în biserica greco-ortodoxă aşa că făcu o bortă în cupa bolţii mijlocii şi 3 mici în altar, aproape de pământ. Fulgerul a intrat în biserică prin bolta mijlocie şi a ieşit, întreit, prin 3 locuri, afară). / Hramul bisericii, de prezent, se serbează pe la Sfinţii Apostoli Petru şi Paul, iar patronul ei este Majestatea Sa Impăratul Francisc Iosif I. / Din cele premerse, vedem că Solca nu numai ca comună e însemnată, dar şi ca loc cu un trecut istoric de interes marcant, care, cu regret, încă n-a putut fi dat tot la lumina zilei. / Iar ca loc de cură, în care cei bolnavi de piept, slabi (debili), palizi, scrofuloşii, copiii rachitaţi, tineri debili şi palizi, cei reconvalescenţi după morburi foarte grele, cei bolnavi de reumă sau nervoşi pot afla alinare, recreare, scăpare şi însănătoşire deplină de boalele lor. / Solca, cu adevărat, se poate numi „Al Bucovinei Meran".

/ Solca a fost vizitată, în vara anului 1887, în 9 Iulie, şi de principele ereditar de coroană Rudolf, însoţit de prezidentul ţării, de pe atunci, Felix Pino de Friedenthal. Pe la 5 ore, principele Rudolf a asistat, în biserica apuseană, la Sfânta Liturghie”[977].

1899: Petrecerea poporală din Solca. De când există comuna Solca, încă niciodată n-a fost aşa o petrecere poporală şi naţională; nu-i vorbă, sunt în Solca multe petreceri şi festivităţi, în timpul sezonului, însă nu aşa, una curat naţională, creştinească, cum a fost aceasta. Chiar şi bunul Dumnezeu s-a îndurat şi a lăsat să fie o zi frumoasă şi senină; ca această zi, puţine au fost în vara aceasta. Deoarece nu gândeam că va fi o zi aşa frumoasă, petrecerea nu s-a putut aranja pe Şipot, ci în ograda şi localităţile domnului notar cavaler de Pruncul, unde se află chiar şi odaia cabinetului. / Ograda şi odăile erau foarte frumos decorate cu steaguri treicolori, negru-galben (N.N.: ale Austriei) şi bucovinene, şi chiar zidurile vechii mănăstiri erau împodobite cu brazi şi steaguri naţionale, iar la intrare a fost un arc frumos, cu inscripţia „Bine aţi venit!”, cu litere treicolore; toată decorarea aceasta s-a făcut prin domnul Bogdan Găină, împreună cu câţiva flăcăi. / Abia trecuseră orele 2, şi începeau să vină oaspeţii, rând, pe rând, şi s-au întrunit mai că la 600 de persoane, afară de copii, şi anume inteligenţă şi poporeni din loc, din satele învecinate şi îndepărtate, şi chiar din România, Galiţia, Austria-de-jos, Transilvania şi celelalte. S-au întrunit sărac cu bogat, tânăr şi bătrân, mic şi mare, dame şi domni în vârstă, domnişoare şi cavaleri, preoţi şi dascăli, învăţători şi învăţătoriţe, amploiaţi de la judecătorie, perceptorie, poştă, silvicultură şi poporeni, cam puţini din Solca, însă cu atât mai mulţi din alte sate, gospodari şi gospodine, flăcăi şi fete, la petrecerea aceasta. Şi cine nu a putut veni a trimis telegrame şi cărţi poştale de felicitare, de exemplu, Dr. George Popovici (N.N: istoricul, deputatul în Dieta din Viena şi în cea din Cernăuţi, acel „Eminescu al Bucovinei”, care îşi semna poemele cu pseudonimul T. Robeanu) din Viena, Cabinetul de lectură din Vama, Dominic Găină din Bucureşti, E. Halip din Cernăuţi, I. Flocea din Pojorâta, Dr. Luţia din Rădăuţi şi mulţi alţi domni, cărora le mulţumim pe calea aceasta. / La orele 3, a declarat domnul preşedinte Bogdan Găină petrecerea de deschisă şi muzica a început a cânta „Hora Unirii”, care s-a dansat de peste 160 de perechi, inteligenţă şi popor, la un loc; era o Horă mare şi admirabilă, de-ţi creştea inima de bucurie, când vedeai cum joacă damele cu flăcăii şi domnii cu fetele de ţăran. S-au mai jucat şi alte jocuri, până la orele 4, când s-a suit domnul preşedinte Bogdan Găină pe scenă şi a ţinut o cuvântare tare frumoasă, în decurs de aproape o oră, care, ieşită din inimă, a şi pătruns în inimile ascultătorilor. În cuvântarea aceasta, a salutat Domnia sa pe oaspeţii şi numeroşii poporeni, care au onorat cu prezenţa lor petrecerea. Domnia sa vorbeşte, mai departe, despre nepăsarea poporenilor şi a inteligenţei faţă de Cabinet, despre neînţelegerile între poporeni, despre însemnătatea petrecerii, al cărei venit era destinat pentru doi băieţi, care erau să intre la Gimnaziul din Suceava, din care a făcut numai unul examenul de primire. Domnia sa a vorbit, mai departe, despre starea tristă a poporului din ziua de azi, despre urmările beţiei şi ale tresviei, despre şcoală şi despre folosul ei, despre însemnătatea cabinetelor de lectură, pe care le-a asemănat cu stelele de pe cer, care sunt menite să deştepte poporul. Domnia sa a vorbit despre preabunul nostru Împărat, care doreşte numai binele popoarelor sale şi căruia avem a mulţumi că avem, în mai multe sate, cabinete de acestea, a căror statute a binevoit a le întări şi a rugat întreaga societate să strige, cu Domnia sa, împreună, „Să Trăiască Majestatea Sa Împăratul nostru Francisc Iosif I mulţi ani!”… şi muzica a intonat, împreună cu corul de plugari din Bosanci, imnul poporal. Mai departe, a amintit Domnia sa că ideea aceasta fericită, de a înfiinţa cabinete de lectură în Bucovina, a avut-o domnul deputat Dr. George Popovici, pe când, special în Solca, a avut ideea aceasta domnul notar Tigran cav. de Pruncul, la a cărui adrese a rugat să strige cu toţii „Să trăiască!”. / După aceea, a citit Domnia sa telegramele sosite şi a încheiat cuvântarea sa

[977] Mitric-Bruja, Solca, în „Patria”, Anul III, Nr. 307 din 6/18 August 1899, pp. 1, 2, Nr. 308 din 11/23 August 1899, pp. 3, 4

cu dorinţa ca, de acu, înainte, să înceteze toate neînţelegerile, duşmăniile şi beţiile şi să crească interesul poporului şi a inteligenţei pentru Cabinet şi să deie Dumnezeu să se poată aranja, şi în anii viitori, petreceri de acestea; voind Domnia sa să coboare de pe scenă, a fost obiectul unei ovaţiuni grandioase. Pe când s-au început, iar, a juca, a împărţit Domnia sa sorţi pentru tombolă, între domnişoare, care le-au vândut pe toate şi, pentru bunăvoinţa domniilor lor, le mulţumim pe calea aceasta. / După aceea, s-a jucat piesa teatrală „Norocu' în casă", de domnişoara Aspazia Cuffner şi domnii pedagogi E. Cimpoeş, I. Ursachi şi N. Strugar, care a reuşit foarte bine, fiind diletanţii foarte mult aplaudaţi. Mai ales poporenii, care, în viaţa lor, încă n-au văzut un teatru românesc, erau încântaţi. Jocul a durat până târziu, noaptea, în mijlocul celei mai mari animaţii. Fiind deja ora înaintată, a încheiat domnul notar Pruncul petrecerea, cu o cuvântare la adresa prezidentului cabinetului (N.N.: Bogdan Găină). Venitul curat al petrecerii se urcă la vreo 40 florini"[978].

1899: „**Foc în Solca**. Sub data din 20 Noemvrie 1899, ni se scriu, din Solca, următoarele: / Pe la 6 ore, seara, un foc grozav a pus toată populaţia din Solca în mişcare neobicinuită şi în frică nedescriibilă. S-a aprins stodoala şi grajdul gospodarului din loc, Vasile Mireuţă, care, spre nenorocirea lui, acuma a treia oară, a ars. / În stodoală, dânsul avea, ca la ½ de stodoală, numai singur ovăz, în preţ de 300 florini. Cealaltă parte de stodolă era întrebuinţată ca grajd. Acolo se aflau 2 vaci tirole, foarte frumoase, în preţ de 200 florini, şi un cal, în preţ de 50 florini. În podul grajdului, avea iarăşi fân. / El intrase, cam pe la 6 ore, în grajd, căută de vite şi totul era în rânduiala cea mai bună, când, după vreo 20 minute, fetele şi feciorii lui începură să strige în gura mare şi să plângă, că focul cuprinsese, deja, toată clădirea şi ameninţa a mistui şi casa, care era ca vreo 10 paşi de stodoală. În acelaşi moment, bătrânul Vasile Mireuţă, care este şi vădăvoi, alergă repede la grajd, ca să scutească măcar vitele. Dar în zădar. / La alarma dată, alergă întru ajutor lume multă şi se trag clopotele, vântul începe a se porni mai tare, lumea şi toţi strigă, pe drum, speriaţi, alarmând vecinii. / Poliţia din loc, pompierii, care dincotro alergau cu temere la acel loc; stodoala arde însă cu flacără, că se părea a aprinde văzduhul ceresc. Scânteile sar în vecini şi zboară în noaptea întunecoasă, ca de 400 paşi în depărtare. Rând pe rând, vin pompele din loc, dară fără apă, căci, fiind pe deal şi apa departe, într-un părău, în pădure, pompierii căutau a ajunge cât mai curând la faţa locului. Au sosit, la faţa locului, toţi amploiaţii din loc, domnul antiste Alexandru Braha, gendarmeria locală, meseriaşii, poliţia, toţi, care numai au putut să vină şi să alerge, au şi sosit la foc. Era, însă, în zădar a scuti ceva, deoarece, în timp de 20-30 minute, toată stodoala a început a arde cu flacără vie, că nici nu se putea apropia nimene de ea. / Se înţelege de sine că au trebuit chiar şi tustrele vitele să cadă pradă focului îngrozitor. Între cei care au dat mână de ajutor pentru localizarea focului, sunt de remarcat, mai ales, pompierii din loc, în frunte cu domnii amploiaţi de judecătorie şi comandanţi de pompieri, **Carl Temple** şi **Anton Arkisz**. De altă parte, comandantul gendarmeriei locale, domnul **Onciul**, sergentul major de gendarmerie **Rada** şi **Polak**, în frunte cu antistele comunal **Braha**, cu poliţia locală, au dat bravure de ajutorare şi de scutire şi apărare. / În fine, cine ar fi putut sta cu mâinile în buzunar la această stranie nenorocire? Toţi şi toate, mare cu mic, tânăr şi bătrân, au pus puterile lor întru ajutorul comun. Şi crâncenă nenorocire ar fi fost pentru Solca acest foc, de nu s-ar fi împrăştiat bârnele aprinse, cu cârligele, în toate părţile, şi stinse cu pământ. Putea să se întâmple întocmai acea catastrofă ca şi cea din Mai, în Gura Humorului. Este de notat că localităţile arse n-au fost asigurate. / **M.B**"[979].

1902: O colectă pentru sprijinirea copiilor sărmani, care urmau o şcoală, făcută la Solca, în 13 decembrie 1902, cu ocazia unui spectacol de teatru, menţionează următoarele

[978] Patria, Anul III, Nr. 319, Duminecă în 5/17 Septemvrie 1899, pag. 3
[979] Patria, Anul III, Nr. 350, Duminecă în 21 Noemvre / 3 Decemvre 1899, pag. 3

nume de localnici printre binefăcători: Fritz WICKE, notarul Tigran cav. de PRUNCUL, Nicanor MACOVEI, Ilie SEMACA, Alexandru BRAHA, Pincas ZWEKER, Iulius PITTNER, PRESSNER, LUGERT, KUPTERBERG, WEINBERG, STADTMAUER, Efroim RATH, ADAMOWSKI, Modest AVRAM, Carol WILLMITZER, PODLOWSKI, SCHRATTER, Carl STOCKL, Dr. SCHAFFEL, EICHENBAUM, HOLOTA, HANNENZAHN, Filip HOHENTHAL, JASCHT, BECKER, Aron NAGLER, Luca BURDEA, WOLFRAM, Dominik WICKERHAUSER, WOLF, KANIUK, TANNHAUSER, Ferdinand SCHAFFER, WOLLAK, POLACK, OSMAN, RADA, Kazimir MICHALOWSKI, Franz LUCZKO, Franz EISENHAUER, GAI, GOTTESMANN, HOLZDRAGER, Dr. Eduard BEILICH, ABERBACH, PIOTROWSKI, Avedig GAINA, Grigori LAZAROWICZ, Mendel ABRAHAM, DONNENFELD, HERSCHMANN, SINGER, KAMINSKI, Oskar KANTOR, Iosif NEUMAN, SCHAFFE-junior, Marta THURMANN, Leopoldine BOTTA, Paulina MERTHA, Emilie GAUBE, Adolfine SOBOTNICKI, Ecaterina KOCH, domnii BIEDERMANN, SECHER, Heinrich SCHAFFER, Pinkas SCHMIED, POLACZEK, Leiser KOSMANN, David PERETZ, COSTINER, domnişoara DOBREA, domnii Grigori POLEACU, Dimitrie NAHERNEAC, Nicolai RĂDĂŞAN, ELLENBOGEN, RACHMUT, Baruch BASSECHES, Carol KOSMANN, NEMTZOF junior şi senior, GERE, STRAUCH, Iosif EISENHAUER, Efroim FAUST, SIMADER, DASZKIEWICZ, MUCKJUN, KRAMMER, Alexandru CHISILIŢĂ, Eusebi SMERCENISCHI, SCHIRGER, RUDICH, Avrum SCHIMMEL, FRENGER, VASILOVSCHI, STIEBER, RAB, ZENTA şi doamnele Amalie LOOS, Eugenia MITRIC, GERZHOFER, Aspazia KUFNER, Ioana WEBENAU, Rosa PERTING şi PAWLOWSKI[980].

1904: Nicolae Iorga, care a vizitat Bucovina în primăvara anului 1904, n-a ratat nici Solca, pe care o descrie în doar câteva tuşe: „Solca e o stradă, dar o stradă dreaptă, bine orânduită, destul de noroioasă. În calea mea spre mănăstire nu văd alta decât ţerani de-ai noştri, ca cei de asară, ba chiar şi câte o Munteancă purtând catrinţa neagră cu marginea roşie. În curţi stau căruţele lor deshămate. Oamenii au venit ca să plătească la perceptor şi ca să se spoveduiască la preot. / Biserica românească de astăzi, mănăstirea din alte timpuri, domneasca ctitorie a bătrânului Ştefan Tomşa al II-lea, care căuta să-şi ispăşească păcatele cele multe făcute prin uciderea celor mai mari boieri ai ţerii, e acum tocmai la capătul târgului, într-un loc unde înălţimile sămănate cu brazi încunjură din toate părţile. / O reparaţie de mai deunăzi a dat turnului de la poartă şi turnului bisericii coperişurile lor de ţigle strălucitoare, de modă bucovineană. Varul a înlocuit de mult toate zugrăvelile. Încolo, însă, Solca e şi astăzi cum a ridicat-o acest Ştefan Vodă al măcelurilor de boieri… / E slujba din Joia Paştelui: biserica e plină de ţerani puternici, de femei gătite – şi ei şi ele în cojoacele de sărbătoare. Pe două mesuţe se îngrămădesc colacii şi sticlele de vin, din care răsar lumânările de ceară. La uşi stă adunată lumea pentru spovedanie. Preotul spune evanghelia lui Hristos dus înaintea judecătorilor celor răi şi fără Dumnezeu: glasul lui se înalţă foarte puternic şi umple tot largul cuprins al bisericii. / Afară, un bătrân strâmb se apropie de mine, văzându-mă că ieau însemnări. / „Ce e, domnule, cu contractul bisericii?”. / „Care contract?”. / „Contractul acela de care a spus arhimandritul că este şi la Cernăuţi şi la Viena. Şi zice acolo că biserica trebuie încunjurată cu lemn?”. / Astfel trăieşte în mintea moşneagului gândul la averile cele mari pe care le-au avut odată aceste mănăstiri şi biserici moldoveneşti şi pe care, la anexare, le-a luat Statul ca să clădească din ele casarme şi câte altele până să se ajungă la împrejmuirile bisericilor. / Moşul cu „contractul” a fost şi prin România înainte de a ajunge clisiarh aice. A lucrat la câmp, ca atâţia alţi „Corduneni”. A călătorit aşa pe la Dorohoi, prin Suceava, prin Iaşi şi până în jos, la Huşi. / „Ba am fost şi la Ruşi”. / „Şi ce zici de dânşii?”. / „Ei, acolo-i mai

[980] DEŞTEPTAREA, Nr. 98/1902, p. 3

bine, nu ca în România… Acolo-i pământ larg, că peste Prut domneşte Ţarul cel binecredincios care face pomană cu „pământuri largi". / Tinerii cari-l încunjură tăcuţi învaţă de la dânsul aceasta". / Printre tinerii aceia s-o fi numărat şi Ilie Torouţiu, cel născut la Solca, în 17 iunie 1888, şi care avea să scrie şi lucrări acide despre „poporaţia din Bucovina", şi proze triste despre letargia săracilor, dar şi numeroase studii despre viaţa lui Mihai Eminescu şi despre opera eminesciană. Şi tot la Solca s-a născut, în 2 noiembrie 1856, compozitorul Victor Vasilescu. Peste aproape un secol, şi cumva în trecere, s-a născut la Solca, în 20 septembrie 1954, arhitectul şi… caricaturistul Doru Ghiocel Olaş.

1906: În aprilie 1906, învăţătorul solcan **George Doroftei** încearcă să adune donaţii pentru „proiectata societate culturală poporală" a preoţilor cernăuţeni Artemiu Berariu, Atanasie Gherman şi Victor Zaharovschi, „Luceafărul Bucovinei", dar nu izbuteşte să adune decât 4 coroane, 2 de la **Ştefan Bodnărescu**, şi câte o coroană de la comercianţii solcani **Orchiş** şi **Herschmann**[981]**.** În 1906-1907, Solca avea 2.900 locuitori.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Solca, târg**, districtul Gurahumora, pe ambele maluri ale pârâului cu acelaşi nume, într-o regiune pitorească prin înfăţişarea ei, muntoasă şi acoperită cu păduri. Suprafaţa: 10,98 km pătraţi, cu 491 de case şi 2.400 de locuitori, care sunt, afară de câteva sute de evrei, şi meseriaşi germani, şi slovaci, toţi de naţionalitate română şi religiune ortodoxă. Târgul este traversat de drumul mare principal (carpatin), ce duce de la Rădăuţi, spre Gurahumora. Este sediul unei judecătorii de ocol, are perceptorie, o şcoală de băeţi şi una de fete, cu câte 4 clase (deci, cu câte 120 şcolari), oficiul telegrafo-poştal, o casă de economii şi un cabinet de lectură românesc. În Solca se află stabilimente de băi şi un ferestrău mare cu aburi. Are ca biserică clădirea vechii mănăstiri Solca, cu hramul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", precum şi o biserică filială, în localitatea Glit. În Solca se află însă şi o biserică catolică. / Satul Solca, din care a ieşit târgul de astăzi, este destul de însemnat în istoria ţării, prin faptul că se pomeneşte, deja în anul 1418, ca aparţinînd unui oare care Vlad, apoi boierului Crîstea şi, în urmă, pârcălabului din Suceava Luca Arbore, care, murind decapitat (1533), l-a lăsat moştenire unui oarecare Udrea Orbul, ce ţinea de soţie o nepoată a lui Arbore. Acest Udrea a schimbat cu mitropolitul Gheorghe Movilă satul, în contra moşiei Stanileşti, peste care a mai primit, precum zic cronicele, încă 300 de zloţi şi un pocal de argint. Mitropolitul Movilă a dăruit satul Solca mănăstirii sale Suceviţa, danie ce a fost, în urmă, anulată de Tomşa Vodă, care a găsit de cuviinţă a dărui satul mănăstirii Solca, cu hrisov din 31 Iulie 1615. / La miază-noapte de Solca se află piscul vestit Piatra Muierilor, ce-şi are numele de la o legendă populară, care zice că acolo s-ar fi adăpostit, pe vremea invaziunii tătăreşti, femeile din satul Solca. La sud-vest însă se vede Dealu Vodă, aşa poreclit după o altă tradiţiune, care pretinde că în vârful acestui munte s-ar fi suit de multe ori domnul Ştefan cel Mare (confuzie: legenda culeasă de Marian se referă la Ştefan Tomşa – n. n.). Poziţiunea bine apărată şi umbratică a Solcei a făcut ca Solca să fie căutată, pe timp de vară, de mulţi bolnavi, mai ales pulmonari. Stabilimentele hidro-terapeutice, înfiinţate de curând, acolo, au contribuit la frecventarea localităţii, mai ales de către evreimea din Romînia. / Populaţia românească se ocupă cu agricultura şi negoţul; mazurii şi slovacii pripăşiţi pe aici lucrează la ferestreul mare cu aburi sau la băile Solcei. Comuna posedă 894 hectare de pămînt arabil, 203 hectare fânaţuri, 32 hectare grădini, 340 hectare imaşuri şi 3.120 hectare păduri. Animale domestice însă se găseau, după ultima statistică: 121 cai, 580 vite cornute, 80 de oi, 1.074 porci şi 139 stupi de albine"[982].

---

[981] Gazeta Bucovinei, Anul VII, nr. 8, Duminecă 13 Mai / 30 Aprilie 1906, pag. 3)
[982] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 200

1910: „Rezultatele alegerilor în comitetul comunal din Solca e relativ – după împrejurările locale din Solca – destul de favorabil pentru Români: Alegerile s-au făcut în 21, 22 şi 23 Martie nou 1910. Aleşi au fost în: / Corpul III (**Solca)**: Alexandru Braha, Ioan Rusu, Ilie Danileţ, Samoil Poleac, Vasile Ghinghiloschi – Români; Franz Eisenhauer – Neamţ; Aron Pressner – Ovreu. / Corpul II (**Poieni**): George Mihailescu, Mihail Cortubaş, Vasile St. Colţuneac, George Şulschi, Andreiu Băloş – Români; Iosef Filipp – Neamţ; Pinkas Zwecker – Ovreu. / Corpul I (**Glit**, cum se numea **Clit**): George Dorofteiu, Teodor Dudici, Ioan Ghinghiloschi – Români; Anton Kaminski, Georg Luczynski, Iodef Opoca – Nemţi; Heinrich Herschmann – Ovreu. / Virilist: August Lugert, consilier c.r. silvic. // Din aceştia, sunt 13 români, 6 nemţi şi 3 ovrei, deci majoritatea e a Românilor. / La alegerea primăriei comunale din 25 Martie nou 1910, a fost ales: **primar – Ioan Rusu**, ajutor I de primar – **Franz Eisenhauer**, ajutor II: **Samuil Poleac**, ajutor III – **Mihail Cortubaş**, ajutor IV – **Ioan Ghinghiloschi**, deci patru români şi un neamţ”[983].

1914: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[984], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la solcanii Niculai CIOBOTAR (34 ani în 1914), Anghel IENCIU (lăutar sătesc din Gura Solcei, 36 ani în 1911) şi Paraschiva CIOBOTAR (30 ani în 1914).

1914: „De Crăciun, cazacii au organizat o petrecere, în casele lui Fuchs (Leo Fuchs, inginer constructor, pe atunci primar al Sucevei, care fugise în Burdujeni – n.n.), la care au participat şi câţiva funcţionari din Burdujeni, pe care curiozitatea îi adusese la Suceava. S-a toastat pentru ţar şi rege şi s-au tras focuri de puşcă în tavan, aşa că tot tavanul a rămas găurit. După ce s-a aşezat o mică garnizoană, cu un comandant, care e un căpitan, grosul armatei s-a îndreptat spre munţi, peste Marginea, Solca. Numai prin Rădăuţi au trecut, în primele zile ale ocupaţiei, 20.000 soldaţi şi vreo 40 tunuri”[985].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[986]. Tot din 1 septembrie 1919, erau „permutate”, deci transferate, alte „persoane” ale magistraturii bucovinene, şi anume: La Tribunalul Suceava, **Popovici Cornelie**, judecător de district cu rangul VIII, de la judecătoria Solca; la Procuratura Statului de pe lângă tribunalul Cernăuţi, **Dr. Tarnavschi Aurel**, judecător la judecătoria Solca, substitut de procuror cu rangul VIII; la judecătoria Stăneşti, **Flocea Ilie**, judecător la judecătoria Solca, pretor cu rangul VIII”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Solca: / Preşedinte: **Dimitrie Andruhovici**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc, Solca. / Locţiitor: **Alois Provazi**, judecător districtual, Solca. / Reprezentant al Administraţiei: **Dumitru Cojocar, prefect, Gura Homorului**. / Locţiitor: **Ervin Nossek**, concepist Gura Homorului. / Reprezentant al Băncii regionale: **Gheorghe Neculce**, paroh, Solca. / Locţiitor: **Chiril Chiraş**, cantor, Botoşana. / Expert agricol: **Visarie Isopescu**, referent agricol, Gura Homorului. / Locţiitor: **Ion Tudosan**, învăţător superior, Poieni. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Teofil Ivanovici**, administrator silvic, Solca. / Locţiitor: **Ion Tonigar**, preot, Arbore. / Inginer hotarnic: **Josef Vinterniţ**, inginer

[983] Patria, Anul V, Nr. 26, Duminică 3 Aprilie n. 1910, pag. 3
[984] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[985] *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3
[986] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

hotarnic superior, Solca. / Locţiitor: **Ernest Bota**, inginer hotarnic civil, Suceava. / Reprezentanţi al ţăranilor: **Vasile Buliga**, agricultor, Arbore; **Dumitru Ungurean**, agricultor, Cacica. / Locţiitori: **Jacob Ghiaţa**, agricultor, Botoşana; **Gheorghe Hojbota**, agricultor, Pârteştii de sus[987].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru Germanii din târguşorul **Solca**" (Spar- und Darlehenskassenvcrein für die Deutschen der Marktgemeinde Solca) următoarele schimbări: membrii în direcţiune Johann Lesseg, Ştefan Halbhuber şi Daniel Zehaczek şterşi; vice-dircctorul Johann Luczynski şi membrii în direcţiune Anton Kolosch şi Franz Amerle introduşi"[988].

1920: Duminică, 16 mai 1920, Regele Ferdinand, Regina Maria, ministrul Bucovinei, I. Stârcea, generalul Zadik, prim-minstrul Averescu, miniştri Argentoianu, Zamfirescu, Negulescu, Gudalbu, Răşcanu, generalul Coandă şi tot felul de alte oficialităţi trec prin Solca, venind dinspre gara Ilişeşti, din Vârful Dealului, unde se adunase mulţime de popor bucovinean, şi gonind, însoţiţi fiind de „un bander de călăreţi"[989], spre Putna. Între timp, supremaţia austriacă asupra Bucovinei fusese îndepărtată de istorie, iar noii stăpâni ai neamului românesc, reîntregit, au trecut, în automobile luxoase, şi prin Solca, „cu o goană nebună", deşi se adunaseră solcanii pe ambele părţi ale Drumului împărătesc, deşi ridicaseră arcuri de triumf, frumos împodobite cu steaguri tricolore, aşa cum învăţaseră ei, încă de pe vremea celorlalţi stăpâni, că trebuie întâmpinaţi oaspeţii de seamă. Oaspeţi, doar oaspeţi.

1930, iulie 17: **Ancheta în Bucovina**. Ţăranii se plâng de proasta situaţie economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanţii autorităţilor, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilescu şi şeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din judeţul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comăneşti, Pârteştii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu ţăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Ţăranii au răspuns că ei nu vor decât linişte şi nu se gândesc decât să-şi valorifice recolta, dar aşteaptă cu nerăbdare înfiinţarea creditului agricol. / Domnul Cădere a primit diferite delegaţii ale locuitorilor. Astfel, micii morari s-au prezentat împreună cu preşedintele asociaţiei lor, dl Leonte Duracu, şi au cerut sistarea impozitului pe cifra de afaceri, fixarea impozitelor după venitul real al morilor, acceptarea unui delegat al micilor morari în comisiile de impuneri, ieftinirea combustibililor etc. Domnul Cădere a promis că va satisface aceste doleanţe, apoi, de comun acord cu morarii, a fixat următoarele preţuri pentru măcinat: la 100 kg porumb sau orz – 10 kg în natură sau 25 lei. Pentru grâu şi secară la valţ, 80 lei la 100 de kg. A mai hotărât introducerea în mod obligatoriu a cântarelor la toate morile. / De asemenea, domnul Cădere a mai primit pe dl Teich, preşedintele comunităţii evreieşti din Suceava, însoţit de dl Landau, deputat de Chişinău. Secretarul general de la interne le-a cerut să liniştească pe evrei, deoarece, din vizitele ce a făcut în ţară, s-a convins că nu există un curent împotriva evreilor, ci numai din pricina proastei situaţii economice. / Locţiitorul de prefect, dl inspector administrativ Miloceanu, a primit o delegaţie a meseriaşilor din comuna Arbore, care au cerut micşorarea impozitelor pe cifra de afaceri şi încurajarea micilor meseriaşi. Dl Miloceanu a promis că va transmite la Bucureşti aceste doleanţe... / Ieri se zvonise că, în cursul nopţii, se vor produce demonstraţii antisemite la Arbore şi că, de aici, turburătorii vor merge la Solca. Domnii Cădere şi general Gavrilescu, comandantul Brigăzii 8 de Infanterie, au plecat imediat într-acolo. Ştirile sosite astăzi, în cursul zilei, anunţă că

[987] *Monitorul Bucovinei,* Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[988] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5
[989] Glasul Bucovinei, Anul III, nr. 424, Luni 17 Mai 1920, pg. 2

pretutindeni a fost linişte. Totuşi, viligiaturiştii de la Solca sunt foarte îngrijoraţi şi se gândesc să renunţe la restul curei şi să se întoarcă acasă. Astăzi este, la Solca, zi de târg săptămânal. Prefectul judeţului asigură că nu se va petrece aici nici o dezordine[990].

1935 iunie: „În cei 16 ani de la Unire, încoace, oraşul Solca nu a avut o serbare literară mai frumoasă decât cea de săptămâna trecută, când cunoscutul romancier ardelean, **Liviu Rebreanu**, invitat de prim-pretorul **Doxuţă Gramatovici**, ne-a vorbit atât de interesant şi fascinant despre „badea" **George Coşbuc**. La intrarea sa în sala festivă a Sanatoriului „Regina Maria", conferenţiarul a fost salutat de un cor de învăţători, dirijat de directorul şcolar **Podare**. / După un cuvânt miezos, de binecuvântare, de către pretorul Gramatovici, şi un discurs, inaugurat de către secretarul preturei, domnul **Lungu**, distinsul conferenţiar a vorbit atât de frumos, încât în sala întreagă domnea o linişte ca în biserică şi domnul **Rebreanu**, timp de o oră, a ştiut să ţină publicul asistent, care părea că îşi reţine răsuflarea, ca să nu piardă nici un cuvânt din cuvântarea rostită cu atâta farmec şi măiestre de **principele scrisului românesc, Liviu Rebreanu**. / Tot ce oraşul Solca şi plasa „Luca Arbore" are mai distins şi mai select a asistat la acest eveniment literar pentru Solca noastră. / **D.A.C.**"[991].

1936: „La finea anului 1936, s-a inaugurat, în comuna Solca, noul **abator comunal**. Acesta este încă una din operele gospodăreşti ale prefectului de Suceava, domnul **Dimitrie Cojocariu**. Cu ocazia inaugurării, domnul prefect Cojocariu a constatat că Societatea culturală „Sentinela Poporului" din Solca, deşi se străduieşte, de 45 de ani, să clădească un cămin cultural, deşi are parcelă în centrul oraşului, deşi are piatra şi vreo 70 mii cărămizi, deşi are adunate încă 20 mii lei, totuşi încă nu poate ajunge la un rezultat. Listele de subscripţie lansate, precum şi cărţile poştale încă nu aduc un venit real. / Impresionat de această situaţie, domnul prefect Dimitrie Cojocariu, cu ocazia sărbătoririi domnului Ministru Ion I. Nistor, fiind în Cernăuţi şi fiind de faţă domnul deputat de Suceava, prof. univ. Dr. Alexandru Ieşan, rugat fiind de domnul Valerian Doboş-Boca, un cunoscător al nevoilor solcane, ca să preia domnia sa, în numele judeţului Suceava, construirea acestui cămin cultural, cu o anexă de baie populară şi cu dispensar, domnul prefect Dimitrie Cojocariu, aflând că, pentru aducerea sub acoperiş, această lucrare nu va întrece suma de 200.000 lei, a promis că va griji ca această sumă să fie trecută în bugetul judeţului Suceava, iar încă în toamna anului acestuia ne va invita la sfinţirea clădirii. / Noi nu putem decât să-l felicităm pe domnul prefect al Sucevei că, în privinţa activităţii şi solicitudinii pentru interesul obştesc, nu se dezminte şi-i urăm succes la această nouă operă cetăţenească, urându-i să fie într-un ceas bun şi cu noroc!"[992].

1937: „Ruşinea de la Solca. Va rămâne în analele în analele tuturor ruşinilor naţionale ale comunei Solca faptul că, în decurs de 45 ani, această comună încă nu şi-a creat Casă Naţională proprie. De vină e poporul sau intelectualii, conducătorii lui? Nu se simte, oare, nevoia? Cum de nu se simte, oare, nevoia unei Case Naţionale, într-o comună a cărei jumătate din populaţie e românească, pe când cealaltă e compusă din nemţi, jidani şi ce a mai adus vremea şi stăpânirea de altădată? Cum să fie nevoie, când numai conştiinţa trează menţine naţionalismul şi naţionalitatea? Să fie de vină poporul, mai ales că e sărac, sau sunt de vină intelectualii? Că de mijloace nu se pot plânge! / Bani s-au strâns, în decurs de jumătate de veac. S-au irosit, însă; nu-i nimic. S-au strâns alţii; i-au păpat băncile, nu-i nimic. S-au strâns, iar, alţii. S-a obţinut o parcelă, în centrul târgului, unde jurau bacşişarii că piaţă o să fie în veci. **A donat** un (Dumnezeu să-l ierte!) binefăcător, senatorul **Teofil Lupu**, 70.000 de cărămizi. S-a pus temelia din piatră. / Casa Naţională a Societăţii „Sentinela poporului" din

[990] *Adevărul,* Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3
[991] Glasul Bucovinei, Anul XVIII, No. 4573, Miercuri 5 Iunie 1935, pag. 3
[992] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 4998, Joi 4 Februarie 1937, pag. 3

Solca a condus-o, vrednic între vrednici!, destoinicul preşedinte **Ilarion Grigorovici**, dirigintele Poştei. Ocupat, însă, peste măsură, cu serviciul, al cărui apostol de conştiinciozitate şi omenie este, a demisionat, când a văzut că intelectualii români – cu numele! – nu-l secondează. Şi, ce se vor face cu Casa Naţională, e o întrebare! / **Am trecut, deunăzi, prin Solca şi am surprins-o încă în somn**. Prin cămaşa străvezie a somnului şi a zorilor de ziuă, am văzut fosta piaţă, pentru a cărei desfiinţare am luptat cu toate greutăţile şi primejdiile, prefăcută în rai de grădiniţă. Am admirat stăruinţa de pildă a brigadierului **George Mihoreanu**, care a transformat toloaca parcului comunei într-o serie de alei occidentale, în peluze, straturi cu flori, pe care le străjuiesc pompe moderne. Deci, se poate face! Chiar oamenii, cu care m-am pieptuit, odată, au realizat un program, pe care nu căutam să-l înfăptuiesc eu, ci care se cerea înfăptuit de oricine! Nu pot decât să felicit conducerea actuală a Primăriei şi Oficiul de cură şi turism, că-şi înţeleg aşa de perfect menirea, căci nu e cinstea iniţiativei mai mare ca cea a realizării! Şi atunci, dacă s-au putut crea toate acestea cu oameni de omenie, prieteni mai noi şi mai vechi, dar şi duşmani trecători, de ce, când satul are intelectuali, oameni cu tragere de inimă, Casa Naţională să fie numai o hidoasă risipă de 70.000 cărămizi, dezgolită ca o cadână pe terenul din faţa Judecătoriei? / Cine trece, vede; cine vede, cugetă. Şi cine cugetă ceea ce am simţit eu, deunăzi, când am trecut prin Solca, va condamna intelectualii; în cazul ruşinii de faţă, sunt, oare, intelectuali în Solca?! – din Solca! Domnilor, ce fac intelectualii?! Ce sace „Sentinela poporului”? „Au murit sau numai dorm”? / Dacă intelectualii din Solca sunt sentinela poporului, să se scoale! De altfel, ruşinea Casei Naţionale din Solca va cădea pe obrazul lor! Şi ruşinea rămâne veşnic ruşine! / **Valerian Doboş-Boca**”[993].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – Tribunalul Iaşi[994]: **Gheaţă Iacob**, fotograf, cu ultimul domiciliu în comuna **Solca**, jud. Suceava, născut în comuna Suceava, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conf. art. 258, 259. 260 din codul penal”.

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[995], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: Mihalache Ilie, soldat, etg. 1931, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Solca, jud. Suceava, mort la 18 iulie 1941”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[996], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Roschip Alexandra**, la Solca, post 11; **Pantiuc Ecaterina**, la Solca, post 13”.

1947: „**Constituiri de societăţi cooperative**[997]: Banca populară „Ajutorul”, comuna Solca, jud. Suceava”. „**Haciuc Teofila**, de la Solca, Şc. nr. 2, la **Marginea**, Şc. nr. 2, post. VI, unică solicitare”[998].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[999], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele

[993] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 5135, Sâmbătă 21 August 1937, pag. 3
[994] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
[995] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[996] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
[997] *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261
[998] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

întreprinderi industriale: „Munca”, G. Grecu, cu sediul în Solca; „Curt Singer”, cu sediul în Solca”.

1949: În anul 1949, Solca avea propriul ei ansamblu artistic, după cum povestea, într-o corespondenţă, **Constantin Constantinescu**, ansamblu condus muzical muzical de **Corlăţeanu Vasile** şi coregrafic de **Emilia Strugaru** şi care, în 3 aprilie 1949, a putut fi admirat, în cadrul unui „Festival cultural-artistic prezentat de **Ateneul Popular din Solca**”[1000]. „Programul bogat şi bine ales a fost urmărit, cu încordată atenţie, de cei 400 spectatori. Tov. **secretar al primăriei, Sandiuc Gheorghe**, a conferenţiat despre „Congresul intelectualilor din RPR pentru Pace şi Cultură”. Corul mixt, de sub conducerea domnului **Corlăţeanu Vasile**, a prezentat un repertoriu de 10 cântece muncitoreşti şi populare. Sub conducerea tov. **Strugaru Emilia, s-au executat dansuri ruseşti**, care au impresionat foarte mult. Festivalul a luat sfârşit cu piesa de teatru „Fiul nostru”, interpretată de UTM-işti”.

1949: Asesorii pentru Solca, aleşi dintre solcani, cliteni şi poienari, în 15 mai 1949, erau: **VASILENCIUC** Dumitru, **BAHAN** Ion a N., **BUCEVSCHI** Ana, **IACOBAN** Ilie, **BOLOCAN** Nicolai, **RUSU** Reveica, **FILIPESCU** Constantin, **GABOR** Ilie, **HOSOVSCHI** Maria, **LUPU** Vasile, **BAHAN** Ion a Şt., **ANDRONIC** Valerian, **FLOREA** Vasile, **REICHMAN** Leon, **SĂVESCU** Maria, **COTURBAŞ** Vasile, **VALASCIUC** Vasile, **BUDEI** Domnica, **BALAŞ** Andrei, **VALASCIUC** Mihai, **TOROUŢI** Nicolai, **HOJBOTĂ** Luchian, **COLŢUN** Margareta, **GABOR** Nicolai, **BUCHIAN** Gheorghe, **HOJBOTĂ** Vasile, **SOLCAN** Stela, **COZMACIUC** Eugenia. / În acelaşi timp, muncitorii fruntaşi de la fabrica de cherestea IPEIL Solca, au fost premiaţi cu „haine şi pântezuri” **Ghiaţă Vasile, Rotaru Eugen, Tincu Vasile, Florea Gheorghe** şi **Torouţi Ilie**, de către însuşi directorul fabricii, **Lupăescu Nicanor**. / Dar transformările cu adevărat revoluţionare, din perspectiva roşie a vremii, aveau să înceapă, duminică, 29 mai 1949, când, „în orăşelul Solca, din judeţul Suceava, a luat fiinţă **primul Magazin de Stat**”[1001], desigur că „în cadrul luptei pentru ridicarea de trai al oamenilor muncii, prin grija Organizaţiei Judeţene PRM”. / Magazinul, numit „**Jijia**” (de unde şi până unde?!) a fost inaugurat, în prezenţa „organelor politice şi administrative din localitate”, sub direcţiunea „**tov. Manas Iosub”**. Corespondenţi entuziaşti ai al ziarului „Lupta poporului”, în Solca, erau alţi „**tov.”, Clainer Osias, Mihai Bohatereţ, Viorica Bohatereţ** şi **Eusebiu Costineanu**, ultimul tânăr cărturar bucovinean de perspectivă, în ultimii ani ai Bucovinei istorice, îmbrâncit, se vede treaba, de valurile tulburi ale istoriei tocmai la Solca. / Între timp, pentru că „şcoala elementară din Solca a fost, până mai deunăzi, într-o stare de nedescris. Acoperişul complet putred… sobele sfărâmate” etc., s-a implicat Comitetul Provizoriu al oraşului, care, împreună cu conducerea şcolii, a reparat şcoala. „Acoperişul a fost cârpit cu draniţe noi, făcute prin muncă voluntară. La fel, au fost reparate şi puse la punct sobele, iar interiorul şi exteriorul şcolii au fost văruite. Deoarece această şcoală nu era destul de încăpătoare pentru adăpostirea tuturor elevilor de şcoală, s-au luat, din timp, măsuri pentru a se înlătura acest neajuns. S-au amenajat două camere din clădirea Ocolului Silvic şi s-au pus la dispoziţia şcoalei”[1002]. Desigur că, „în şcoala nouă, elevii studiază cu râvnă viaţa şi opera tovarăşului Stalin”, iar „Comitetul Subfilialei „Crucea Roşie” din Solca, lărgind câmpul activităţii sale, a înfiinţat câte o secţie de „Crucea Roşie” la Şcoala elementară, la Comitetul orăşenesc, la fabrica de bere „Doborogeanu Gherea” (N.N.: nu de pomană a fost şi birtaş marele cărturar!) şi una în comuna Arbore”[1003].

---

[999] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[1000] Lupta poporului, Anul III, Nr. 515, Sâmbătă 9 Aprilie 1949, pag. 2
[1001] Lupta poporului, Anul III, Nr. 358, Joi 2 Iunie 1949, pp. 1, 3
[1002] Lupta poporului, Anul III, Nr. 656, Duminecă 25 Septembrie 1949, pag. 3
[1003] Lupta poporului, Anul IV, Nr. 722, Luni 12 Decembrie 1949, pag. 3

1950: La alegerile care vor urma, spre sfârşitul anului următor, în 3 decembrie 1950, solcanii vor vota, în unanimitatea cea mai unanimă, cu „tovarăşul Colonel Neagu Andrei", iar „vestea tov. deputat Neagu Andrei va sta de vorbă cu alegătorii a dunat multă lume în sala de festivităţi a Comitetului Provizoriu al oraşului Solca"[1004]. Aferim, şi pe baza experienţei de până astăzi.

STĂNEŞTI PE SIRET

Amintit drept „satul Stăneştii sub Codru", într-un uric din **1638**, Stăneştii pe Siret aveau, în 1774, 94 de familii, răspândite pe cele două vetre, care vor forma Stăneştii de Sus şi Stăneştii de Jos, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 169.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1005], din 1772-1773, înregistrează la Stăneşti, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „84 – toată suma caselor", însemnând 12 femei sărace, 1 nevolnic, 1 popă şi 70 birnici.

1820: Prin testamentul din 28 iunie 1820, Ilie Baloşescul lăsa soţiei sale, Măriuca, „casăle ce le am în Stăneşti, în care lăcuiesc… cu toate acareturile, grădină, pământul şi levezile cuprinzătoare pen prejurul casei", iar moşia din Stăneşti o lasă copiilor lui, Catrina, Ştefan şi Vasile.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Curtea regională din Cernăuți**: Cernăuţi, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucaviţa, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostriţa, **Preworokie, Stăneştii de Sus pe Siret, Stăneştiii de Jos pe Siret**, Poienile, Tărăşeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin"[1006].

1881: Din 1881, funcţiona la Stăneştii de Jos o şcoală cu 2 clase[1007].

În **1890**, Stăneştii pe Siret aveau 1.300 locuitori, primarul Stăneştilor de Jos fiind George Gireadă, iar al Stăneştilor de Sus – Ştefan Ţurcan. Învăţător era Emilian Antonovici, Ioan Gribovschi era paroh, iar Vasilie Stefchi – cantor bisericesc.

1894: „P.C. Sa dl Ioan Gribovici, paroh gr.or. din Stăneşti pe Siret, împreună cu soţia sa, Eufrosina Gribovici, pe lângă fundaţiunile de până acum, au mai înfiinţat o nouă fundaţiune de 500 florini, în memoria repausatei lor fiice, Sinclitica. Fundaţiunea s-a încredinţat administrării Societăţii Doamnelor Române din Bucovina (SDRB). Hotărârea fondatorilor este ca interesele anuale ale fundaţiunii să se trimită filialei SDRB din Siret, spre a cumpăra haine pentru cel puţin două copile de la Şcoala primară din Siret, care se vor împărţi în ajunul Iordanului (ziua Sinclitichiei)"[1008].

[1004] Lupta poporului, Anul IV, Nr. 1011, Joi 20 Noiembrie 1950, pag. 1
[1005] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 337
[1006] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1007] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 39, 1876 p. 31, 1907 p. 137
[1008] *Gazeta Bucovinei*, Anul IV, nr. 76, Cernăuţi, Duminică 7 Octomvrie 1894

1898: Biserica Sfintei Parascheva din Stăneşti pe Siret avea să fie construită, în 1898, pe locul unei vechi bisericuţe, iar biserica Sfântului Dimitrie din Poieni fusese construită, între anii 1800-1813 de Ioan de VOLCINSCHI. În 1843, patron al bisericuţii Sfintei Parascheva, cu 1.176 enoriaşi, era Cassandra von WOLFRAM, paroh fiind Dimitrie SELESCHI. În 1876, patroni bisericeşti erau Gregor de AIVAS, Ioan de IANOŞ şi Ioana WOLAN, parohul Ioan GRIBOVICI păstorind 1.727 suflete. În 1907, paroh era Avraam IGNATESCU, născut în 1865, preot din 1893, paroh din 1905, cantor fiind, din 1902, George NIMIGEAN, născut în 1857.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stăneşti**, veche comună, despărţită astăzi în două comune deosebite, cu administraţii speciale: Stăneştii de Sus sau din Deal şi Stăneştii de Jos sau din Vale. La 1776, era o parte în proprietatea mazilului Constantin Stroescu; iar 3 părţi aparţineau marelui logofăt Lupu Balş. La 1780, a fost unită cu Prevorochi. **Stăneşti de Jos** (din Vale) **pe Siret**, comună rurală, districtul Siret, aşezată pe pârâul Radivola, afluent al pârâului Molniţa, ce formează hotarul între Bucovina şi România. Suprafaţa: 5,42 kmp; populaţia: 655 locuitori români, de relig.ie grec. or. Prin drumuri de ţară comunică cu localităţile vecine: Stăneşti de Sus, Poieni şi Tereblecea; are o şcoală populară, cu 2 clase; ţine de biserica din Stăneştii din Deal. A format, împreună cu Stăneştii din Deal sau de Sus, până în timpurile din urmă, o singură comună, numită Stăneşti. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor; o mare parte trece, în timpul verii, în România, la munca câmpului. Comuna posedă 493 hectare pământ arabil, 138 hectare fânaţuri, 4 hectare 50 ari grădini, 47 hectare imaşuri, 119 hectare pădure. Se găsesc 61 cai, 297 vite cornute, 70 de oi, 260 porci, 54 stupi.

Stăneşti de Sus (din Deal) **pe Siret**, aşezată la izvoarele pârâului Molniţa, care formează hotarul între Bucovina şi România. Suprafaţa: 5,54 kmp; populaţia: 626 locuitori români, de religie gr. or. Prin drumuri de ţară, comunică cu localităţile vecine: Stăneşti de Jos, Oprişeni, Tereblecea şi Prevorochi; are o biserică parohială, cu hramul „Sfânta Paraschiva",care serveşte şi pentru enoriaşii din Stăneşti din Vale; ţine de şcoala din Stăneştii din Vale. A format, împreună cu Stăneştii de Jos sau din Vale, până în timpurile din urmă, o singură comună, numită Stăneşti. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 747 hectare pământ arabil, 83 747 hectare fânaţuri, 4 747 hectare grădini, 57 747 hectare imaşuri, 51 747 hectare păduri. Se găsesc 18 cai, 222 vite cornute, 230 de oi, 184 porci şi 14 stupi. **Stăneşti pe Siret, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 6,89 kmp; populaţia: 36 locuitori, în majoritate poloni; restul români, ruteni şi germani. Cuprinde, pe lângă moşia Stăneşti propriu-zisă, şi târla Dumbrava"[1009].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1010], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la stăneştenii Isidor POSTEUCĂ (lăutar sătesc, 24 ani în 1909), Ioan POSTEUCĂ (26 ani în 1909) şi Gafiţa PLANTUS (50 ani în 1909).

1914: În 19 septembrie 1914, între Stăneşti şi Tărăşeni s-au dat lupte puternice între o mie de soldaţi austrieci (Landsturm), comandaţi de un locotenent, şi trei regimente ruseşti. „Soldaţii austrieci au fost nimiciţi cu toţii. Au rămas numai nouă soldaţi, dintre care şapte, grav răniţi, s-au refugiat în pădurea Franzenthal, iar doi au trecut pe teritoriul nostru, predându-se, cu arme, cu tot, grănicerilor români de la pichetul Posat, din comuna Buda…

1009 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 202, 203
1010 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

Soldaţii austrieci, ascunşi în pădurea din Franzenthal, au fost trădaţi de un lipovean, care a venit la dânşii, urmat fiind, la distanţă, de armata rusă. Lipoveanul a spus soldaţilor austrieci că se apropie numai o mică patrulă rusă… Cei doi soldaţi austrieci au putut scăpa, culcându-se la pământ şi târându-se, pe pântece, până la frontiera română, unde au trecut pe teritoriul nostru”[1011].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă, i-a avut, printre geniştii din Arbeiter Abtig I/41, drept eroi ai umanismului şi pe **Hanceriu Grigorie**, din Stăneştii de Sus, cu 60 fileri, **Uriceac Mihail**, din Stăneştii de Jos, cu 50 fileri, **Bucea Ioachim**, Stăneştii de Jos, 50 fileri[1012].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Infanteristul **Constantin Frunză**, Stăneştii de Jos, Reg. 80, rănit”[1013]; „Rezervistul **Emilian Ungurean**, Stăneştii de Jos, Reg. 24, mort (10.06.1915)”[1014]; „Fruntaşul **George Florescu**, Stăneşti, Regimentul 22, rănit”[1015]; „**Ilie Jireada**, fiul lui Filip şi a Alexandrei, născut în 20 iulie 1880, în **Stăneşti**, în timpul din urmă domiciliat aici, fost înrolat, în 1914, în Regimentul 41 Infanterie şi a plecat îndată pe frontul rusesc. De atunci lipseşte orice ştire despre dânsul. Toate cercetările făcute în direcţia aceasta au rămas zadarnice. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea lui Filip Jireada, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1016]; „**Alexa Florescul a lui Tanasiu**, născut în 1878, în **Stăneştii de Sus**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, la oaste şi a plecat la luptă. Din toamna anului 1914, lipseşte orice ştire despre dânsul, iar camarazi de ai lui povestesc că s-a îmbolnăvit de tifos şi a murit. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Odokia Florescul, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1017]; „**Teodor Kunesiwski**, născut la 6 faur 1886, ca fiu al lui Ignaţ şi al Elenei, în **Stăneştii de Jos**, a fost înrolat, la începutul războiului, în Regimentul 24 Infanterie şi a luat parte la luptele de pe Privaczena (Görz). Acolo ar fi murit, la începutul anului 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Elena Kunesiwski, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1018]; „**Ilie a lui Nicolai Plantos**, născut în **Stăneşti de Sus**, la 6 august 1884, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul 41 de Infanterie şi a luat parte la luptele în contra Italiei. De la vara 1916, lipseşte orice veste de la dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Magdalenei Plantos, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Michail a lui Onufrei Florescul**, născut în **Stăneşti de Sus**, la 28 septembrie 1878, a plecat la război, în martie 1915, şi a trimis, de pe câmpul de luptă, soţiei sale ultima scrisoare. Până în prezent, lipseşte orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Vasilenei Florescul, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1019]; „**Ştefan a lui Petro Lechcun** , născut în **Stăneştii de Jos**, la 25 decembrie stil vechi 1879, a fost intrat, la 12 martie 1915, în serviciul militar şi ajunsese, în acelaşi an, în captivitate rusească. Soţia sa a primit ultima scrisoare de la dânsul în octombrie 1916. De atunci lipseşte orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Kalena Lechcun, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1020];

1011 *Luptă austro-rusă lângă graniţa noastră*, „Adevărul” din 10 septembrie 1914
1012 *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
1013 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
1014 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2
1015 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
1016 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 88, Cernăuţi în 18 Decemvrie nou 1919, pp. 7-11
1017 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, Cernăuţi în 11 Decemvrie nou 1919, pp. 6-8
1018 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 86, Cernăuţi în 5 Decemvrie nou 1919, pp. 9, 10
1019 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 13 mai nou 1921, pp. 203-205
1020 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

„**Ieremia a lui Vasile Posteuca**, născut în **Stăneştii de Jos**, la 8 octombrie 1890, a fost chemat, în anul 1914, luna august, la arme. Ultima ştire de la el, de pe câmpul de luptă, a sosit la 18 ianuarie 1915. De altfel, până în timpul de faţă, nu se află nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Elenei Posteuca, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1021].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Grecul Teofil** şi **Ioana de**, Poieni (Stăneşti pe Siret), compatroni; **Niculiţa Constantin cav. de**, Cernăuţi, strada Petrino 5 (Stăneştii pe Siret, Mihalcea)”[1022].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Dionisie Jireada** la Stăneşti de Jos pe Siret”[1023].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[1024]: **Posteucă Leontie**, rotar, domiciliat în Stăneştii de Jos.

La Stăneştii de Jos s-a născut poetul iconar Vasile POSTEUCĂ (10 septembrie 1912).

STĂNEŞTI PE CEREMUŞ

Satul Stăneşti pe Ceremuş, din care se vor desprinde, peste timp, Stăneştii de Sus şi Stăneştii de Jos, proprietate iniţială a răzeşilor din Jadova, este atestat documentar în **9 aprilie 1596**, când, în faţa Divanului Domnesc al lui Ieremie Movilă, răzeşii jadovani Costin ot Jadova, Gligorie Tabără, Ştefan şi Andrei Vala, Nichita Scripca şi popa Toma permiteau lui Vasile diac din Stăneşti să ia apă din pârâul Brusniţii.

1612: În 1 mai 1612, Coste Jadovanul vindea lui Grama, starostele de Cernăuţi, pentru 30 de taleri, partea sa din Stăneşti şi pe „vecinul Ion, cu feciorii săi”. Acelaşi Grama va cumpăra, în 20 aprilie 1617, cu 50 taleri, şi partea de moşie din Stăneşti a Ilincăi Iloae şi a feciorului ei, Nicolae, moştenită de la Borodcoaie.

1619: În 17 septembrie 1619, feciorul lui Grama, Vasile Grama, şi copiii lui, Isac diac, Gavril, Toader, Gaftona, Godronia şi Tudora, obţin uric de la Gaşpar Graţiani pentru moşia lor din Stăneşti, sporită, în 1641, şi cu moşia lui Onaca Ropceanul, moştenită după Nastasia şi Gligorie Ropceanul şi vândută, lui Vasile Grama de Călineşti.

[1021] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
[1022] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[1023] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1024] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

1725: În 29 august 1725, descendentul din diacul Isar Grama, Ursachi Isar, cumpără şi părţile de moşie ale lui Grigore Băţul din Stăneşti.

1746: În 5 octombrie 1746, pentru că vecinii din Stăneşti nu plătiseră dijma pe patru ani, mazilii Ursachi Isar, Sandul Brânzanul, Toader Goian şi Nicolai Licperdu rugau pe Ioan Nicolae Mavrocordat Vodă să poruncească plata dijmelor. În 30 octombrie 1746, Vlădeştii, Goieneştii şi Ursache Isar cer stâlpirea părţilor din satul şi moşia Stăneşti pe care le deţin.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1025], din 1772-1773, înregistrează la Stăneşti, moşie răzeşească, „104 – toată suma caselor", însemnând 2 popi, Iftimii şi Ignat, 2 dascăli, Nicolai şi Grigoraş, 2 palamari, COSTIUC şi Alecsa, 3 mazili, Ion GOIAN, Vasili COCE şi Ioniţă COSTRĂŞ, 8 şleahtici, Ion CIORNOHUZ, Giorgii ISAR ruptaş, Vasili GRÂU ruptaş, Ion VERIHA şliahte, Vasili VERIHA şliahte, Mirin PANĂ tij (la fel, şliahte), Toader FISTICA şi Andrieş CERCAZ orb de amândoi ochii, 6 volintiri, Ostafi sorocian, Ştefan ciobotar, Ştefan MĂLAICO, Coste MĂLAICO, Nicolai BEŢÂCU şi Ion VAVITCA, 8 umblători (agenţi fiscali), Sandul CÂRSTE, Ştefan HUŢUL, Ion HUŢUL, Gligori HUŢUL, Mihai HUŢUL, Ion RĂZMERIŢĂ, Giorgie FISTICA şi Andrei MÂŢUL, 8 văduve, Irina, Odochie, Părasca, Aniţa, Odochia, Marinka, Odochia şi Antimia văduva mazilului, 6 jidovi, Aiziku, Iosif, Mihel, Iuduka, Strul şi Zeilik, 17 argaţi şi 41 birnici. Ion GOIAN avea 2 argaţi, pe Vasili Geba şi pe fiul lui, Ion; Vasili COCE avea un argat, pe Pintelei; diaconul Nicolai avea 8 argaţi, pe Vasili COPILIUC, pe Vasili scripcar, pe Dumitru FRENIUC, pe Ichim rus, pe Iacob BIZĂRAIUL, pe Matei MAZUR, pe Fedor MAŢAPURIAC şi pe Iacob MAŢIGA; Vasili GRÂU avea 2 argaţi, pe Vasili rus şi pe Fedor rus, iar Ion COSTRĂŞ avea 4 argaţi, pe Nicolai, Iacob sin Andrei, Cozma şi Petrea ungurian. / Birnicii satului Stăneşti pe Ceremuş erau: Vasilii vornic, Vasilii MĂRIUŢAN, Ilaşco SOPCO, Toader MANOLICI, Toader ZOLOR, Toma brat ego, Andronic HUNCA, Nechita HUNCA, Necolai brat ego, Ion FLORIA, Grigori FLORIA, Ion brat ego, Mihail DANOLICI, Toader DANOLICI, Gligoraş DANOLICI, Nechifor DANOLICI, Ivan KOZMENKA, Pavel ŢARIC, Nicolai DANOLICI, Andronic TUNI, Gavril HUŢUL, Tănasă rus, Giorgie săcrier, Iacob IASUC, Ştefan MALAICO, Vasili SOPCO, Giorgie MIRONIUC, Nicolai MIRONIUC, Vasili STEPANIUK, Pricop BOIKO, Grigoraş SAMOIL, Gligori CIMPOEŞ, Gavril STEPANIUK, Ştefan SAPCO, Vasili BILAVA, Toma FLORIOC, Vasili sin ION, Vasili MOŞCAR, Ion DANOLICI, Ion SAMOIL şi Dumitru TUNI.

1775: În 1775, Stăneştii pe Ceremuş aveau 6 mazili, 8 răzeşi, 2 popi, 61 ţărani şi 5 umblători (strângători de biruri).

1782: Între anii 1782-1787, câteva familii de agricultori şi meşteşugari germani, proveniţi din Franconia şi din Bavaria, s-au stabilit la Stăneştii de Jos.

1794: În 14 iunie 1794, copiii lui Constantin Ianăş căpitan, împart între ei părţi de moşie din Stăneşti şi din Jadova.

1803: În 6 septembrie 1803, Vasile Grecu şi jupâneasa Anica (născută Goian) lasă fetei lor, Ilica, jupâneasa lui Stanislav, moşia Goianeştilor din Stăneşti.

1808: Biserica Sfântului Nicolai din Stăneştii de Jos, fusese construită, în 1808, de Ienachi ISTRATUŢĂ. În 1843, biserica din Stăneştii de Sus, cu 931 enoriaşi, era patronată de

[1025] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 447

Ştefan de VASILCO, paroh fiind Mihail TOMOVICI, iar biserica din Stăneştii de Jos, cu 1.392 enoriaşi, patronată de acelaşi Ştefan de Vasilco, era slujită de parohul Theodor CHIBICI. În 1876, patronul celor două biserici era Constantin de VASILCO, cea din Stăneştii de Sus, cu 899 enoriaşi, fiind slujită de parohul Ilarion GRAMATOVICI, iar cea din Stăneştii de Jos, cu 1.510 enoriaşi, avându-l paroh pe Vasilie TARNAVSCHI. În 1907, patronul celor două biserici era Marie EDER, la Stăneştii de Sus fiind paroh doctorul în teologie Cassian BOHATEREŢ, născut în 1868, preot din 1897, paroh din 1901, iar cantor, din 1900, George FRAZIAN (Frăţian), născut în 1864, iar la Stăneştii de Jos, paroh era Iosif OROBKO, născut în 1833, preot din 1859, paroh din 1863, iar cantor, din 1893, Theodor HLIBKA, născut în 1836.

1835: Biserica Sfântului Nicolai din Stăneştii de Sus fusese construită, în 1835, de Ştefan de VASILCO, sfinţită în 1848 şi dotată cu un nou iconostas în 1877.

1850: În jurul anului 1850, în târguşorul Stăneştii de Jos, în care se stabiliseră şi multe familii evreieşti, David Melzer deschisese o făbricuţă de săpun şi de lumânări, Meschulen Bleiweiss şi fiii lui – o făbricuţă de sodă, Leiser Hubner – o presă de ulei, David Suessmann – un atelier rudimentar de produs grinzi. Oraşelul avea şi un medic, Dr. Peller, un frizer militar, Jerichim Plutzer, şi o moaşă, Seide Plutzer, nevasta frizerului. Distileriile de alcool şi morile fuseseră arendate lui Mechel Leb Osterer şi lui Binem Schapira.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, **Stăneştii de Sus pe Ceremuş, Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa”[1026].

1872: Din 1872, funcţiona la Stăneştii de Jos o şcoală cu 4 clase, iar din 1885, o alta, tot cu 4 clase, în Stăneştii de Sus, în 1897 urmând să fie deschisă, în Wiwoz, o şcoală cu o clasă[1027].

1889: Volumul 15, nota 36, paginile 54 și 55 (**Raportul, în continuare**). De conservatorul C. A. Romstorfer. „Alte amănunte au fost aduse de domnul dr. A. Hammer, rudă a pădurarului localităţii, T. von Zyczynski, pentru o posibilă cointeresare a Muzeului de Istorie, căruia intenţionează să-i predea următoarele descoperiri: Vârful de lance, cu lungimea totală de 27 cm (vârful efectiv, de 8 cm lungime, 27 mm lățime, cu un ax, în partea inferioară, cu o adâncime de 3 cm lățime, pentru atașare, și unul de fixare pe bara de lance, precum și o ureche forjată, cu tija pătrată, dezvăluie o lucrare destul de rudimentară, mâncată de rugină, în unele locuri, şi găsită, în urmă cu vreo 15 ani, pe dealul Horodişte (la Stăneşti, pe Ceremuş, unde există rămăşiţele unei tabere abandonate, scoase la iveală de prăbușirile de teren, care s-au format după o inundaţie, cu o adâncime de aproape 3 m“[1028].

[1026] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1027] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 21, 1876 p. 93, 1907 p. 79
[1028] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1890: În 1890, Stăneştii de Jos aveau 3.000 locuitori, primar fiind Franz Hexel, iar învăţători – Ioan Buczkowski şi Victor Bayer. Paroh era Iosif Obroco. Stăneştii de Sus aveau 1.600 locuitori, primar fiind Mihail Constantiniuc. Paroh era Ioan cavaler de Bejan, iar învăţător – Alexandru Cuparenco.

1902: Însoţirea raiffeisiană din Stăneştii de Sus, Stăneştii de Jos şi Poieni s-a înfiinţat în 1902, sub direcţiunea lui Ioan Gribovici, din comitetul de conducere făcând parte Petru Posteucă şi vistiernicul C. Clain.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stăneşti, ocol judecătoresc**, cuprinde, pe lângă târgul Stăneşti de Jos, unde e judecătoria, încă 10 comune rurale şi 8 administraţii de moşii independente, care reprezintă, la un loc, un total de populaţiune de peste 20.000 de suflete, element mai mult rutean. **Stăneşti de Jos pe Ceremuş**, târg, districtul Storojineţ, aşezat pe pârâul Brusniţa, afluent al Prutului. Suprafaţa: 8,26 kmp; populaţia: 2.996 locuitori, dintre care mai mult de jumătate ruteni gr. or., restul izraeliţi şi puţini români. Printr-o şosea comunală, este legat de drumul districtual Zeleneu-Jadova; este sediul unei judecătorii de ocol şi al unei percepţii; are un oficiu telegrafo-poştal, o şcoală populară, cu 4 clase (deci, 120 şcolari – n. n.), una particulară, cu 4 clase, şi una particulară cu o singură clasă; o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. La 1776, forma o singură comună cu Stăneştii de Sus pe Ceremuş şi era proprietatea mazilului Ioan Goian. Împrejurul comunei se găsesc pretutindeni gropi foarte mari, aşa-numiţii „Tumuli”, care învederează că aci a fost o veche întăritură (colonie). Populaţia se ocupă cu negoţul, precum şi cu agricultura şi creşterea vitelor. Posedă 1.181 hectare pământ arabil, 95 hectare fânaţuri, 21 hectare grădini, 119 hectare imaşuri, 64 hectare păduri. Se găsesc 114 cai, 756 vite cornute, 14 oi, 330 porci, 94 stupi.

Stăneşti de Sus pe Ceremuş, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe malurile pârâului Bruzenca, afluent al pârâului Bruşniţa. Suprafaţa: 17,19 kmp; populaţia: 1.524 locuitori, majoritatea ruteni de religie gr. or. Este legată, prin o şosea comunală, de drumul districtual Zeleneu-Jadova,ce trece prin apropiere; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, ce ţine sub dependenţa sa biserica filială din cătunul Poliana. La 1776, forma o singură comună cu Stăneştii de Jos pe Ceremuş şi era proprietatea mazilului Ioan Goian. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.137 hectare pământ arabil, 23 hectare fânaţuri, 343 hectare imaşuri, 1.880 hectare păduri. Se găsesc 118 cai, 534 vite cornute, 51 de oi, 320 porci, 85 stupi. **Stăneşti pe Ceremuş, moşie** cu administraţie specială, districtul Storojineţului. Suprafaţa: 29,82 kmp; populaţia: 294 locuitorii germani, ruteni, izraeliţi ş. a.; religiile greco-orientală, greco-catolică, romano-catolică şi mozaică. La 1776, era proprietatea mazilului Ioan Goian”[1029].

1911: „Mai mulţi mazili şi răzeşi din Stăneştii de Sus şi împrejurime îşi exprimă regretele lor că dl notar c. r. Dimitrie Popovici îi părăseşte, în luna ianuarie, trecând, în aceeaşi calitate, la Zastavna. Dl Popovici le-a fost răzeşilor un prieten devotat şi un mare sprijinitor. Şi nouă ne pare rău că dl Popovici părăseşte orăşelul Stăneşti pe Ceremuş, dar ştiind că a fost dorinţa sa proprie ca să fie transferat la Zastavna, ne împlinim o datorie plăcută, felicitându-l pe dl Popovici la noul post şi mulţămindu-i, în numele răzeşilor, pentru jertfele ce le-a adus în folosul răzeşimii. Suntem convinşi că dl Popovici ne-a face servicii bune şi în Zastavna. Domnii notari D. Popovici şi V. cav. de Tudan sunt unicii notari români care au fost conştienţi de chemarea lor, în părţile rutene locuite de răzeşi”[1030].

[1029] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 202, 203
[1030] *Gazeta Mazililor şiRăzeşilor Bucovineni*, No. 4, Anul I, 7 ianuarie nou 1911, p. 16

1914-1918: „**Mihail a lui Georgi Chodan**, născut la 4 noiembrie 1879, în **Stăneştii de Jos pe Ceremuş**, ar fi murit cam la 15 august 1915, în Santa Lucia, Italia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Eudochia a lui Mihail Chodan, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1031].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1032]: **La judecătoria Stăneşti: Markiewicz Valerian**, judecător de district cu rangul VIII; **Danczul Vladimir**, judecător cu rangul IX; **Hahon Ioan**, judecător la judecătoria Stăneşti, pretor cu rangul VIII – mutat la Sadagura; **Flocea Ilie**, judecător la judecătoria Solca, pretor cu rangul VIII; **Halip Eugenie**, pretor la judecătoria Stăneşti, consilier conducător de judecătorie cu rangul VII – mutat la Vijniţa".

1919: Comisiunea agrară de ocol Stăneşti: Preşedinte: **Ilie Flocea**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc, Stăneşti. / Locţiitor: **Vladimir Danciul**, judecător, Stăneşti. / Reprezentant al Administraţiei: **Gheorghe Michitovici, prefect, Văşcăuţi**. / Locţiitor: **Teofil Baloşescul**, perceptor, Stăneşti. / Reprezentant al Băncii regionale: **Nicolai Tudan**, agricultor, Costeşti. / Locţiitor: **Ilarion Carbuliţchi**, agricultor, Stăneştii de Sus. / Expert agricol: **Glicherion Nosievici**, referent agricol, Văşcăuţi. / Locţiitor: **N. Nicorovici**, agricultor, Stăneştii de Jos. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Dionis Samson**, proprietar mare, Stăneşti. / Locţiitor: **Alexandru Flondor**, proprietar mare, Hliniţa. / Inginer hotarnic: **Otto Deutch**, inginer hotarnic de stat, Stăneşti. / Locţiitor: Iosef Müller, inginer civil, Cernăuţi. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Nasarie Baloşescul**, agricultor, Voloca; **N. Sirota**, agricultor, Bărbeşti. / Locţiitori: **Vasile Dumici**, agricultor, Voloca pe Ceremuş; **Alexandru Crăciunescu**, agricultor, Stăneşti[1033].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Calmuţchi Alfred cav. de**, notar public, Stăneşti pe Ceremuş (Băiaşeşti)"[1034].

1922; „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Gavril Bujdeiu** la Stăneşti de jos pe Ceremuş"[1035].

1926: În august 1926, Regina Maria a României, care vizitase Stăneştii în toamna anului 1924, a trimis comunei Stăneştii de Sus patru fotografii cu autograf. În fotografii, Regina apărea îmbrăcată în costumul popular bucovinean, lucrat „de către doamna Minodora Tofan şi SS Părintele Antonie Tofan din Stăneştii de Sus"[1036].

[1031] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49
[1032] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[1033] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1034] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[1035] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1036] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1927, p. 145

1941: În 27 iunie 1941, populaţia ucraineană din Stăneştii de Jos s-a adunat în biserică, pentru a hotărî condamnarea evreilor. În 28 iulie, 65 de evrei au fost împărţiţi în două grupe şi ucişi cu topoare şi alte unelte. Prima victimă a fost Wagner, apoi, printre ceilalţi, şi rabinul Friedlaender, şi cei doi fii ai lui. După intervenţia Jandarmeriei Române, aflate sub ordinele lui Constantin Hrehorciuc, din Suceviţa, viitor Erou al Umanităţii, ceilalţi evrei din târguşor au fost salvaţi de la cumplitul linşaj, dar, din păcate, supravieţuitorii au fost duşi în lagărele din Transnistria, unde au murit 172 evrei din Stăneştii de Jos.

1942: Colaboraţionişti ai sovieticilor, care, pe timpul ocupaţiei sovietice, au desfăşurat o amplă prigoană împotriva românilor au fost: **Hunca Nicolae**, din com. **Stăneştii de Sus**, jud. Storojineţ, „sub regimul sovietic, fiind ajutat de primar, a participat la toate adungrile publice, unde a luat cuvântul, spunând că Bucovina va rămâne veşnic sub stapânirea rusească”[1037] şi **Pentelei Puiu a lui Procop**, din com. **Stăneştii de Jos**, jud. Storojineţ, „a primit cu bucurie trupele ruseşti, în iunie 1940, şi tot atunci s-a exprimat în public că steagul român nu va mai flutura în comuna sa, iar după această dată, ca funcţionar al regimului sovietic, s-a purtat rău cu populaţiunea care nu se supunea ordinelor lui, făcând, în acelaşi timp, intensă propagandă pentru înscrierea locuitorilor în colhoz”[1038].

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: Bucur Mircea, seria 1936, media 7,50, numit în com. Stăneştii de Jos pe Ceremuş, jud. Storojineţ”[1039].

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[1040]: Scalat Despina, comuna **Stăneştii de Sus**, media 8,12”.

STĂUCENI

În **4 martie 1652**, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost satul Stăucenii Mari, cu două heleşteie, alt sat Stăucenii Vechi, cu un heleşteu”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1041], din 1772-1773, înregistrează la Stăuceni, moşie a mănăstirii Putna, „54 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Timoftii şi Iacob, 2 dascăli, Ivan şi Hrihor, 1 călăraş, Andrei sin poroşnicului, 1 şliahtic, Andrei SPÂNU, 1 văduvă, Lupa, 1 căpitan de voluntari, Alecsandru SPÂNU, 1 jidov, Moşko, şi 45 birnici, adică: Simion COLIASCĂ vornic, Necolai POPOVICI, Iacob ZUBALIUCU, Luchian HAIMANIUC, Andrei pânzar, Ion CURILIUCU, Mihailo BUŢULICU, Simion CANTIMIRIUC, Necolai CARLEUSCHII, Petre CARLEUSCHII, Hrihor zet popii, Ivan

[1037] *Monitorul Oficial*, nr. 132 din 10 iunie 1942, p. 4854
[1038] *Monitorul Oficial*, nr. 162 din 15 iulie 1942, pp. 5864-5867
[1039] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[1040] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.
[1041] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 430

HARITON, Andrei SURDUL, Ivan ROMANIUC, Ştefan CHIRILIUCU, Ştefan BOICO, Ion vătăman, Iacob CELNIRU, Mihailo OSTRABA, Vasilii COŞMIRU, Dănilă PENIUC, Lesun SĂRANOTIŢ, Toma POPOVICI, Ivan MALII, Simion OSTRIL, Gavrilo CONFEDORAT, Alecsa IOSIP, Simion CIORLETINSCHII, Andrei PANU, Hrihor CIORNOCOJII, Dănilă FILIPCIUCU, Mihailo CRICLIBEŢ, Ivan brat ego, Ivan AFTEMIICIUCU, Necolai MALINKO, Iurie HACHIMCIUCU, Dănilă IURIICIUCU, Ivan CURELIUC, Dumitru CURELIUC, Zaharki rus, Fedor HOTICHIUC, Hrihor morar, Matei zet lui, Iacob CHICOT şi Precop BOLNAVU.

1843: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Stăuceni avea să fie construită, în 1903, pe vatra vechii bisericuţe a Sfântului Mihail, aflată, în 1843, sub patronatul lui Deodat von MALEWICZ, paroh fiind Dimitrie BAJAN, care păstorea 1.492 suflete. În 1876, patron al bisericii cu 2.101 enoriaşi era domnişoara Antonia de KOCHANOWSKA, paroh fiind Ioan TARNOVIEŢCHI. În 1907, patroni bisericeşti erau baronina Antonia de KOCHAVOWSKA şi baronul Anton de KOCHANOWSKI, paroh fiind Ioan de TARNOWIECKI (se boierise bietul preot!), născut în 1828, preot din 1852, paroh din 1859, iar cantor, din 1905, Vladimir DRACINSCHI, născut în 1879.

1857: Din 1857, funcţiona la Stăuceni o şcoală cu 5 clase[1042].

1867: Preot în Stăuceni era Tarnovieţchi – un apropiat al pretorului din Coţman[1043].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Șipeniţ, Șişcăuţi, **Stăuceni**, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[1044].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stăuceni** (**Stawczan**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, lângă cele 2 iazuri de sud, din care curge pârâul Soviţa. Suprafaţa: 15,31 kmp; populaţia: 2.406 locuitori ruteni, de religie gr. or. De această comună atârnă şi târla Ţarschi (Carski). Este situată lângă drumul districtual Nepolocăuţi-Borăuţi şi legată, prin drumuri de ţară, cu comunele învecinate, Iujineţul, Malatineţ şi Vereneanca. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril”. Această comună este menţionată, pentru prima oară, într-un hrisov datând din anul 1475. La 1776, aparţinea mănăstirii Putna, care a obţinut-o de la boierul Iordache Balş, în schimbul comunelor Dumbrăveni, Vlădeni şi Iordăneşti. La 1739, s-a dat aci o luptă între turci şi ruşi, în care turcii au fost învinşi. Din lacurile ce se află lângă comună, se pescuesc cantităţi mari de peşte, cu care se face un comerţ întins. Populaţia, în afară de pescuit, se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.928 hectare pământ arabil, 47 hectare fânaţuri, 11 hectare grădini, 26 hectare imaşuri, 146 hectare heleşteie şi bălţi. Se găsesc 233 cai, 173 vite cornute, 74 oi, 100 porci şi 6 stupi. **Stăuceni,**

[1042] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 76, 1907 p. 110
[1043] *Albina*, Nr. 14/121, anu II, vineri 3/15 faur 1867, p. 1
[1044] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

moşie, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 8,27 kmp; populaţia: 20 locuitori, parte izraeliţi, parte poloni. Cuprinde în sine şi târla Ţarschi (Carski)”[1045].

1914-1918: „**Parftemi a lui Iacob Vacarec**, născut în **Stăuceni**, la 4 august 1887, a plecat la război, în 1 august 1914, şi ar fi murit pe frontul italian, în toamna anului 1918, zdrobit de o grenadă. De atunci şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Magdalenei Vacarec, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1046].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Coţmani** făcea parte, ca locţiitor, şi **Andrei Crauciuc**, agricultor, Stăuceni[1047].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: Mărghitaş Victor, seria 1937, media 7,22, numit în com. Stăuceni, jud. Cernăuţi”[1048].

STOROJINEŢ

În **18 februarie 1448**, Roman Vodă, fiul lui Ilie, după ce îl ucisese pe unchiul său, Ştefan Vodă, cel care îi arsese ochii lui Ilie, îşi răsplătea lefegiii poloni, oferindu-i lui Petrea, fiul lui Toma, satul „Storojineţ, pe Siret, mai sus de Rubcea” (Ropcea).

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 4-a biserică, la Storojineţ, cu popă”.

1634: În 25 februarie 1634, satul Storojineţ încă era unul răzeşesc, fraţii Vidraşco şi Cărste stăpânind a patra parte din sat, pe care i-o vindeau lui Gligorie Ropceanul, acest Gligorie din Ropcea cumpărând, împreună cu jupâneasa lui, Nastasia, şi alte părţi de moşie la Storojineţ, în 10 iunie 1638.

1670: În 22 iunie 1670, Costana, fata lui Bilaş, şi fiul ei, Tofan, vindeau lui Dumitraşco pitar partea lor de moşie din Storojineţ, pentru 30 lei bătuţi, printre martori aflându-se şi Tiron de Storojineţ, iar Antimia Cazacu şi feciorul ei, Costin, alţi răzeşi din Storojineţ vindeau, tot în 1670, partea lor, adică o şesime din sat, pentru 40 lei turceşti, marelui logofăt Dumitraşco.

1710: În 15 aprilie 1710, fostul vornic Ştefan Sorocean dăruia feciorilor lui, Alexandru, Toderaşco şi Vasilie, moşia lui din „Storojineţ pe Sirete”. Fraţii Soroceanu aveau să primească încuviinţarea de a strânge birurile de pe moşia lor, în 6 noiembrie 1721, de la Racoviţă Vodă.

[1045] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 203, 204
[1046] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuţi 22 martie nou 1921, pp. 112-117
[1047] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1048] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele

1737: În 30 ianuarie 1737, egumenul Dragomirnei, Ioasaf, pretindea că mănăstirea are în stăpânire jumătate din satul Storojineţ, dar că nu posedă urice şi zapise, acestea fiind arse de cazacii lui Timuş Chmelnicki.

1742: În 30 mai 1742, Gheorghiţă Cauteş, fiul lui Gavrilaş Ropceanul, dăruia a patra parte din satul şi moşia Storojineţ feciorilor lui Dumitraş Ropceanul.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1049], din 1772-1773, înregistrează la Storojineţ din Ocolul Berhometelor „38 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, 2 femei sărace, 20 scutelnici ai banului Beldiman şi 15 scutelnici ai lui Andrei Beldiman.

1774: În 1774, Storojineţul avea 35 familii, în 1775, Storojineţ şi Comăreşti aveau, împreună, 1 mazil, 1 popă şi 42 familii de ţărani, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 140.

1777: Din 1777, la Storojineţ se stabilise măcar un evreu, Moise Blaukopf, cel care avea să se ocupe cu gestionarea veniturilor de stat din întreaga Bucovina. Nepotul său, fiul lui Fishel Blaukopf, Izchak Josef Blaukopf, născut la Storojineţ, în 14 ianuarie 1858, avea să ajungă adjunctul primarului Cernăuţilor, dr. Alois cavaler von Tabora, între anii 1877 şi 1898.

1786: Biserica Sfântului Gheorghe din Storojineţ, ctitorită în 1786 de familia FLONDOR, se afla, în 1843, când avea 1.358 enoriaşi, sub patronatul lui Nicolai de FLONDOR, paroh fiind Ilie FILIEVICI. În 1876, biserica avea 1.883 enoriaşi, patron bisericesc fiind Georgie de FLONDOR, iar paroh, acelaşi Ilie FIRLIEVICI. În 1907, patroni bisericeşti erau Ioan de FLONDOR şi evreul Samuel OHRENSTEIN, paroh fiind Nicolai FIRLIEVICI, născut în 1850, preot din 1873, paroh din 1884, iar cantor, din 1900, George POJOGA, născut în 1863.

1828: În 1828, s-a stabilit la Storojineţ evreul Markus Anhauch, comerciant din Lvov, al cărui fiu, Salomon Anhauch, a fost primul evreu care a beneficiat de dreptul de a avea proprietăţi agricole în Storojineţ, ca urmare a decretului imperial din 2 decembrie 1865.

1858: Din 1858, funcţiona la Storojineţ o şcoală germană de băieţi de 6 clase, una de fete, tot cu 6 clase, fiind deschisă în 1874. În 1893, s-a deschis o şcoală cu 2 clase, iar în 1896, una cu o clasă[1050].

1861: „La anul 1861 mi-a fost dat să văd venind la Storojineţ un soi de oaspeţi straşnici şi neînţeleşi pentru capul meu neştiutor de copil. Era într-o zi frumoasă de vară, cam pe la vreme de toacă, când s-a întâmplat lucrul. Umbla, încă de pe la Duminica Mare, aşa vorba printre oameni că s-ar fi ivit lăcusta în ţară şi ne arăta tata – ţin minte bine – nouă, băieţilor din şcoală, nişte cobiliţe de iarbă, zicându-ne că aşa fel ar fi cam jivinele zburătoare, despre care era vorba. / De era drept sau nu că au venit lăcustele prin Bucovina, pe unde anume au năvălit şi când, asta nu era harnic să spună nimeni. Sârma de telegraf nu se pomenea încă, pe atunci, şi, aşa, ne-am trezit numai deodată cu dânsele prin văzduh. Era, cum v-am spus, după amiază, când, ce să vezi, a început să se arate de după creştetele pădurii mari, din dosul curţilor boiereşti, un fel de colţ de pată pe cer, ce nu semăna de loc a nor, căci era neagră ca iadul şi, când se lăţea, când se ţuguia, tot crescând şi acoperind, din ce în ce tot mai mult, cerul din partea ceea. / Târgoveţii, ieşiţi de prin case, se uitau toţi, cu ochii înspăimântaţi, la întunecimea cerului, de unde venea primejdia şi, ca oile când se bulucesc la

---

1049 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 336
1050 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 68, 1907 p. 150

un loc, de frică începeau să se adune grămadă, unii pe lângă curtea veche, alţii pe lângă şcoală, cei mai mulţi însă pe lângă biserica leşească de alături, pesemne din pricină că popa lor se apucase să le citească nişte molitve de prilej. Şi se auzea, dintr-o parte şi alta, zbierete de copiii speriaţi şi răcnete de femei apucate de groază, de începuse să ne fie teamă la toţi. / Numai bătrânul boier, care deh, mai văzuse el lucruri de astea, nu şi-a pierdut cumpătul. A dat îndată poruncă la argaţi să adune căpiţe de paie, strujeni, mohor, pleavă şi gunoi uscat şi să le aşeze, din depărtare, în depărtare, pe locul pătrat din mijlocul târgului. Şi, când s-au strâns hăt multe grămezi, ba ce zic, erau girezi, nu şagă, căci se afla tot târgul acum în picioare şi ajuta la cărat, a poruncit să le dea foc la toate deodată. Pe de altă parte, a pus pe străjeri să scoată săcăluşele şi să le încarce ţeapăn şi a împărţit şi praf la bereznicii curţii şi la toţi câţi îi ştia că au vreo puşcă sau câte un pistol pe la casă, tot cu poruncă să nu tragă focuri decât când va da el singur semnul. / Băieţii din şcoală şi copiii de pe la case – nu mai ştiu cine-i va fi îndemnat, dar mă tem, că a fost tot popa leşesc – cărăbăneau, în timpul acela, la căldări, lighene, tigăi de spijă, tăvi şi alte lucruri de casă, ca să sune, la semnul dat în un vătrar sau ciocan într-însele, tot cu scopul că doar, doar vom speria lăcustele. Că frica cea mare era ca nu cumva să încerce gâzele dracului să poposească la noi, căci n-ar fi rămas fir de iarbă, păpuşoi, orz sau secară împrejurul Storojineţului. / Şi, Doamne, frumoasă primire a mai avut lăcusta la noi! Zicea baba Zamfira – o preoteasă bătrână, ce venea pe la mama – că nici la întâlnirea împăratului cu Ţarul muscălesc, la 1821, la Cernăuţi, n-a văzut aşa comedie. Avea dreptate săraca babă, Dumnezeu s-o ierte, că aşa dandana şi poznă mare nici nu cred să se mai fi auzit cândva pe la casă de creştini. Parcă intrase tătarii, să ne robească, nu altceva. / Când a început să se dezlipească coada norului de lăcuste de marginea pădurii şi am văzut stolul lungăreţ şi gros, aşa, cam pe la mijlocul înălţimii, de unde pătrundea bâzâitura sa surdă şi, nu ştiu cum, straşnică la urechile noastre, numai că s-a apropiat deodată unul din străjeri, cu cangea roş, înfierbântată de cele zece săcăluşe, şi a prins să le descarce, în vreme ce bereznicii şi cu ceilalţi trăgeau din puşti şi pistoale, de se zguduia văzduhul. / Şi a pornit a suna şi clopotul nostru de la şcoală, odată cu cele trei clopote de la biserică şi cu cel de la scăldători, şi s-a ridicat un vuiet de zângănituri de fier şi hârburi, şi strigăte de sute de glasuri, care, odată cu detunăturile săcăluşelor, cu pălălaia şi cu fumul cel gros al girezilor aprinse, se ridica năprasnic la cer, crunt, negru şi straşnic, de credeai că piere lumea. / Aşa mi s-a întipărit ceasul acela fioros în minte, încât n-am să-l uit cât voi trăi. Ştiu că ne apucase pe toţi un fel de turbare şi apoi ca o ameţeală, din care ne-am trezit abia când focul grămezilor de mohor, pleavă şi de paie se prăbuşise demult în cenuşă şi scrum şi nu se mai dedea sus, în cer, nici fum, nici pară… dar nici nu se zărea urmă de lăcuste”[1051].

1864: „În primăvara anului 1864, apa Siretului, blândă şi paşnică de obicei, s-a revărsat, în urma unor ploi neîncetate, într-un chip aşa de înspăimântător peste maluri, încât prefăcuse partea sătească a Storojineţului într-o adevărată mare. Şi înecase lunci, fânaţe, câmpuri cu bucate, parte din gospodării, făcând daună mare la oameni”[1052].

1865: „În anul 1865 n-a picat, de la Paşti, până la Sân-Petru, nici un strop de ploaie. Secase parcă cerul de atâtea ploi, ce s-au fost revărsat în anul trecut, şi sta aşa, fără nori, de se stingea pământul de secetă şi ţarinele de arşiţă. Iar săracele vite, hitionite ca vai de ele, din lipsă de păşune au avut în urmă iarnă groaznică. Nu era fir de nutreţ pe la casele oamenilor, nici fân, nici trifoi, nici strujeni, doar numai paie putrede, rămase din alţi ani, sau rogoz de baltă şi frunzar de cel amar, cules de prin păduri şi pajişti băhnoase. Din pricina asta a şi dat

---

[1051] Grigorozvitza, Em, *Povestea unui târg moldovenesc*, în Loghin, Constantin, *Scriitori bucovineni*, Bucureşti 1924, pp. 258-262

[1052] Grigorozvitza, Em, *Povestea unui târg moldovenesc*, în Loghin, Constantin, *Scriitori bucovineni*, Bucureşti 1924, p. 265

ciuma în bietele dobitoace şi s-au pomenit săracii oameni, la 1866, fără un cap de vită. An straşnic pentru Bucovina întreagă, că, pe lângă toată nevoia, nici nu s-a rodit nimic şi a izbucnit o foamete în ţară care a secerat mii şi mii de vieţi. / Umblau oamenii ca nişte năluci, trăind din buruiene, ciuperci, ciocălăi măcinaţi, vânzând locurile cu câţiva creiţari prăjina şi apucându-se până şi de furtişag, şi de prădăciune, numai ca să-şi lungească bieţii zilele. Atunci au pierit, ţin minte, şi nenorociţii ţigani din Storojineţ (lăutarii lui Ionică Borşan din Dealul Crivei – n . n), de nu rămăsese decât puţinele suflete, care trăiau pe la curtea boierească. / Nenorocirea aceasta şi jalnica împrejurare că partea de sus a moşiei Storojineţului căzuse în mâni străine a pricinuit, apoi, şi o altă pacoste mare. Noul stăpân, un jidov din Galiţia, cu numele Ohrenstein, a adus cu sine fel de fel de litvă leşească şi rusească, aşa numiţii Boici, lucrători la velniţă, care n-au şi zăbovit a împestriţa poporul nostru român cufundat în ticăloşie (în sensul de slăbiciune – n. n.) şi pieire”[1053].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Storojineţ** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuţi, Budeniţ, Cireş cu Opaiţ, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igeşti, Iordăneşti, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comareşti, Comareşti Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuţi pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomeşti, Zadova. / **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa”[1054].

1888: „Noua biserică din Storojineţ, la a cărei clădire a contribuit mai ales dl. Georgie cav. de Flondor, fu sfinţită într-a 30 Septemvre 1888 de IPSS mitropolitul Dr. Silvestru Morariu. La acest act solemn au fost de faţă mai mulţi oaspeţi şi domni: consilierul consistorial Dionisie cav. de Bejan, consilierul la Curtea de Apel Mihai Piteiu şi brigadirul (general de brigadă) Teodor Seracin”[1055].

1890: Comunitatea evreiască din Storojineţ a ajuns atât de puternică, datorită afacerilor pe care le dezvolta, încât, în 1890, primar al orăşelului a devenit farmacistul Philipp Fuellenbaum, următorul primar fiind, după mutarea farmacistului la Cernăuţi, avocatul Isidor Katz, sub conducerea lui ajungând Storojineţul să fie recunoscut drept oraş, în 1898, cu prilejul sărbătoririi jubileului de 50 de ani de domnie al împăratului Francisc Josif.

1896: O listă de subscripţie din 16 februarie 1896, în favoarea Societăţii „Şcoala Română”, cuprinde următoarele nume de locuitori ai Storojineţului: medic David SEINFELD, avocat Isidor KATZ, notar Titus de CUPARENCO, consilier c.r. Nicolai BALMOŞ, spiţer FULLENBAUM, Ioachim IEREMICIUC, inspector Ottokar SIKORA, Minodor BENDEVSCHI, Ieronim MALCINSCHI şi Ion ANDRUHOVICI[1056].

1053 Grigorozvitza, Em, *Povestea unui târg moldovenesc*, în Loghin, Constantin, *Scriitori bucovineni*, Bucureşti 1924, pp. 268, 269

1054 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1055 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 19, 15 octombrie 1888, p. 12

1056 GAZETA BUCOVINEI, Nr. 20/1896, p. 3, 4

1903: În urma alegerii consiliului comunal Storojineţ, în 8 şi 9 august 1903, de către 8 electori români, 2 nemţi şi 20 evrei, în Corpul I au fost aleşi deputaţi: Josel, Cherşcu şi Bercu MAURUBER şi cumnatul lor, Zelig LEISING; în Corpul II: Iţcu, Moşcu şi Chaim WELT, plus socrul lui Iţcu, Zelig SISCHER. Alţi deputaţi comunali: Cherşcu Leiba HERT şi ginerii lui, Haim SOMMER şi Eisig HERMANN, farmacistul FILLENBAUM, Motio VEICH, Jankel DRIMMER, Leiba ZAPPLER, Volf LOEBEL, Herşcu Leiba HERMAN, Ancel Herşcu SOLL, Moşco LINCER, Aron STORPER şi Moşcu PREMINGER, toţi votaţi şi de parohii FILIEWICZ şi Hieronim MALCINSCHI, dar şi de primarul CUCERA. Secretar comunal era TURK[1057].

1904: Un important rol în asigurarea unei prosperităţi sociale armonioase în părţile Storojineţului au avut-o, în deceniile de la cumpăna veacurilor trecute boierii cavaleri de la Prisăcăreni, fraţii Grigorcea, Modest şi George, cei care, printre alte fapte pline de nobleţe, vor pune la dispoziţie, după anul 1904, burse integrale copiilor de ţărani bucovineni dispuşi să urmeze cursurile liceului agricol din Rădăuţi. Unul dintre cei doi fraţi, Modest cavaler de Grigorcea, a înfiinţat, în 1 ianuarie 1893, cea de-a doua, după cea din Gura Humorului, „însoţire districtuală de economie şi credit" din Bucovina, la Storojineţ, instituţie bancară de tip Raiffeisen anterioară cu mai bine de doi ani celei din Cernăuţi, înfiinţată tot de Modest cavaler de Grigorcea, în 4/15 iunie 1895. În 1 martie 1894, când s-a citit raportul primului an de activitate, „însoţirea a sporit atât de iute încât printr'însa s-au trecut, în acest an, peste un milion de florini şi că acum împărtăşeşte părtaşilor săi un câştig de 8 la sută. Pe lângă aceasta, tot prin stăruinţa d-lui Grigorcea, însoţirea a dat din câştigul său 200 fl. Pentru Societatea Doamnelor Române. De am avea şi pe alocurea însoţiri de aceste şi bărbaţi cu inimă pentru popor ca boierul Grigorcea, omul nevoeş mai lesne şi-ar putea prinde nevoile şi nu ne-ar mânca omida cămătarilor, cum ne-a mâncat şi cum ne mai mănâncă"[1058].

1906: „**Introduceri noi de comunicaţie**. Ministeriul c. r. de comerţ a încuviinţat construirea unei reţele telefonice în Suceava, care, peste scurt timp, va fi legată cu reţelele din Storojineţ şi Cernăuţi, precum şi cu reţelele din Lemberg şi Viena. Avântul ce l-a luat, în timpul din urmă, mijlocul acesta de comunicaţiune, până acuma atât de neglijat, este în mare parte meritul şefului suprem al poştelor din Bucovina, al consilierului aulic Posch. Şi de astă dată a documentat acest şef că promovarea intereselor comune constituie una din grijile sale principale. De la sosirea sa în ţara noastră, numărul oficiilor poştale, care se activează prin comunele mai mici, sunt aşijderea creaţiunea sa. Dar nu numai pentru sporirea oficiilor grijeşte acest şef, după putinţă, căci pretinde de la aceştia şi cunoaşterea limbii poporului. Se înţelege că acest lucru e greu de săvârşit, deoarece e plină Bucovina de funcţionari poştali străini, care nu cunosc de loc limba poporului. Spre a elimina aceste neajunsuri, a primit dl Posch 14 băeţi români în calitate de impiegaţi poştali; ar fi de dorit dacă şi alţi şefi ar urma acestui exemplu"[1059].

1907: Iar Iancu Flondor, cel care spulberase un alt mit muntenesc, orchestrând înfrângerea şi ieşirea din politică a deputatului George Popovici – cel care şi-a semnat opera poetică cu calamburul T. Robeanu (Te robea, nu? – îşi întreba George Popovici o fostă iubită, când publica primul poem, pe care i-l dedicase cândva), împingându-l, practic, la sinucidere, îi pregătea un destin asemănător şi contelui Francisc de Bellegarde, pe care îl mai sabotase o dată, când, ca să nu piardă pădurea „Laura", de la Vicov, dobândită în mod fraudulos, „Iancu Flondor zădărnicise legea ce o pregătise contele, în înţelegere cu stăpânirea pentru scăparea

[1057] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 65/1903, p. 2
[1058] DEŞTEPTAREA, nr. 6 din 15/27 martie 1894, p. 46
[1059] *Apărarea Naţională*, Nr. 1, Anul I, Cernăuţi, duminică 7 octombrie stil nou 1906, p. 5

pădurilor şi păşunilor de servitute”[1060]. Flondor, care ieşea rar, dar însoţit de „muzicanți, călăreți și steaguri” [1061], din conacul de lângă Storojineţ, conac înconjurat de slujitori, care s-au stabilit în preajma care, mai târziu, avea să se numească Flondoreni, folosindu-se, ca de atâtea alte ori, „şi de o înțelegere cu liderul partidului evreilor din Bucovina, Dr. Straucher” [1062], supărat fiind pe faptul că muntenii „s-au hotărât să treacă şi ei peste voinţa partidului şi a căpitanului Iancu Flondor” [1063], „trădat şi vândut pe contele Bellegarde ca Iuda pe Hristos” [1064], impunând candidatura lui Stefanelli, care, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial” la fiecare adunare electorală în parte, organizate la Frasin, Stulpicani, Bucşoaia, Vama, Câmpulung, Fundu Moldovei, Pojorâta etc. „**s-a hotărât a lucra din răsputeri contra candidaturii contelui Bellegarde**”, deşi, peste tot, câte „o ceată mică de Bellegardişti, seduşi prin nişte agitaţiuni condamnabile, au încercat să conturbe adunarea”[1065].

1907: „Mai că nici un district din Bucovina nu e aşa de aglomerat de deputaţi ca districtul Storojineţului. Toţi jonglerii şi naufragiaţii politici îşi iau refugiul în districtul nostru şi-şi dezvoltă aici programele lor, programe care-s unul mai pocit decât celălalt. Candidaţii pentru districtul nostru răsar ca ciupercile, dară nici una dintre aceste candidaturi nu poate fi privită de serioasă. Mare haz între alegători a stârnit candidatura viceprimarului din loc, Ieronim Malcinschi. / Nu ne putem explica motivele care l-au silit pe Malcinschi să candideze şi el. Malcinschi a anunţat – cui, nu ştim – candidatura sa încă în carnaval şi de aceea ţinem candidatura sa drept şagă de carnaval. Mai circulă prin oraş şi district şi versiunea că Malcinschi voieşte, prin candidatura sa, să fie contra-candidatul vestitului Onciul şi să-i îngreueze, prin aceasta, lupta sa electorală. / Doctorul Onciul a meritat pe deplin să fie combătut la alegerea din districtul Storojineţului, că el s-a arătat foarte nemulţămit mai ales faţă de oraşul nostru. Suntem în poziţie să comunicăm şi publicului cititor modul puţin cavaleresc al doctorului Aurel Onciul cum răsplăteşte el binefacerile. Oraşul Storojineţ, voind a introduce apeductul şi canalizarea în oraş, s-a adresat, la timpul său, cu o petiţie la Dieta Țării, ca să i se acorde un mic ajutor pecuniar. Toţi deputaţii dietali au fost pentru acordarea ajutorului, numai Aurel Onciul, deputatul ales de districtul nostru, a combătut din răsputeri pe colegii săi din dietă şi urmarea a fost că Storojineţul n-a căpătat ajutorul dorit. Să-i fie ruşine lui Onciul, mai ales faţă de contra-candidatul său de odinioară, Nicolai Wassilko, care, măcar că a picat la alegerea din districtul nostru, totuşi a pledat pentru un ajutor bănesc de cel puţin 10.000 coroane pentru oraşul Storojineţ. Ne miră mult cum de cutează Onciul să-şi arate faţa prin oraşul nostru şi să nomineze chiar candidaţi pentru acest district. Nu încape nici o îndoială că Onciul merită să fie aspru pedepsit pentru ingratitudinea sa, nu putem însă concede nicicând ca Malcinschi să fie contrariul lui. N-am avea nimic în contra candidaturii lui Malcinschi, dacă n-am participa şi noi la lupta electorală şi n-am pune şi noi candidatul nostru în districtul Storojineţului. Coloritul politic al lui Malcinschi nu ne este deplin cunoscut, ori că-i Onciulean, ori că-i român naţional. Candidaţii ce candidează incognito nu sunt pe placul nostru şi nici nu putem să-i sprijinim. Îl sfătuim deci pe domnul Malcinschi să nu ne bage beţe în roate şi să nu se facă ridicol în faţa lumii. Cu Onciul vom fi noi gata şi n-am dori să avem a ne lupta cu doi contrari. Malcinschi n-are nici pic de auspicii în districtul nostru. Care sunt aderenţii săi, ovreimea din oraş şi acei plugari din jurul oraşului, cărora le e Malcinschi epitrop? Aşteptăm, cu certitudine, că Malcinschi va repăşi de la candidatura sa. / Alt candidat a căruia reuşită e şi mai problematică decât a lui Malcinschi e Chisanovici.

[1060] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[1061] *Revista Politică*, nr. 5, Anul VI, Suceava, în 13 noiembrie 1910, p. 3
[1062] Ibidem, p. 2
[1063] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[1064] *Revista Politică*, Nr. 26, Anul VII, Suceava, în 23 aprilie 1911, p. 4
[1065] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuţi, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

Chisanovici se înşeală grozav, dacă crede că tocmai noi, ăştia din Storojineţ, vom alege un deputat care fu lepădat de alte districte. N-am rămas noi numai la atâta, să ne mulţămim cu un naufragiat politic. Avem noi, mila Domnului, candidatul nostru, care simţeşte româneşte şi care va apăra şi promova interesele naţiunii noastre, şi nu ne trebuie candidaţi de pănura lui Chisanovici. Să nu creadă însă lumea că noi numai de aceea-1 combatem pe Chisanovici, pentru că el e învăţător. Nu şi iarăşi nu. Noi îl combatem pentru pasul său greşit, adică pentru aceea că s-a aliat clicei Onciul-Lupu şi a discreditat încrederea ce au avut-o învăţătorii în el. Onciul şi Lupu nu-l vor putea ajuta, va trage la alegere o trântă formidabilă, de nu se va putea arăta în faţa lumii. Districtul Gura-Humora şi Solca l-a tratat după cum i s-a cuvenit, la noi o s-o păţească asemenea. Îl sfătuim şi pe acest cuconaş ca să-şi pună pofta-n cui, să şeadă binişor locului şi să ne dea bună pace. Agenţii democraţilor nu pot reuşi nimic prin districtul nostru. Toţi alegătorii sunt pe partea candidatului nominat de „Apărarea Naţională”, dl consilier Isopescul-Grecul. Dorim să-l vedem pe acest candidat cât mai curând în jurul nostru şi să-i ascultăm dezvoltarea programului său”[1066].

1908: „Conferinţa învăţătorească districtuală din Sorojineţ. La 1 Iunie al anului jubilar 1908 se adunase educatorii poporului din ţinutul Storojineţului ca, în unire intimă, să ţie sfat asupra chestiilor de şcoală şi de stare. Dară în următoarele să ne întoarcem privirile noastre nu asupra obiectelor fixate de pertractare al acestei conferinţe de două zile, ci asupra omagiilor aduse din partea învăţătorimii patriotice prea iubitului nostru împărat, pe care creionul într-adevăr nu le poate zugrăvi. / În ziua primă, frumos decorata sală de consiliu era deja, la 8 ore dimineaţă, plină de participanţi, aşa că punctualitatea aceasta documentată făcu o impresie plină de satisfacţie asupra înfăţişatului conducător al consiliului şcolar ţinutal, Dr. Korn, cât şi asupra inspectorului şcolar districtual, Ion Nuţu. Un sunet metalic, pricinuit din partea inspectorului şcolar numit, care prezida conferinţa, aduse deodată în odaia de pertractare o tăcere sfântă. Declarând prezidentul conferinţei numite sfatul învăţătoresc deschis, salută în mod cordial pe toţi cei de faţă şi arată apoi, într-o oraţiune de o oră, însemnătatea anului jubiliar 1908. El scoase în relief caracterul şi însuşiile personale ale prea adoratului nostru monarh, atinse timpul său de domnie plin de fapte măreţe, determină activitatea sa rodnică desvoltată în favorul şcoalei şi învăţătorilor şi sfârşi cu dorinţa ardendă: „Maiestatea Sa apostolică, prea graţiosul nostru împărat, Francisc Iosif I, şi prea înalta casă împărătească să trăiească mulţi, mulţi ani!“. Conducătorul sfătuirii nici nu fini bine şi strigătele asurzitoare de „Să trăiască!“ resunau din toate părţile, iară în urma acestora se întonă imnul poporal austriac, cu mare însufleţire, în limba română şi germană. / După aceea, îl salută conducătorul conferinţei, Ion Nuţu, pe prezidentul consiliului şcolar discrictual şi-l rugă, totodată, să binevoiască a înainta serbarea omagială de loialitate chiar până la treptele prea înaltului tron şi să binevoiască a le recomanda concluziile luate de către conferinţă forurilor competente, spre realizare. Într-un răspuns aplaudat, mulţămi el pentru salutul cordial, persecutat de strigăte de „Bravo!“ şi declară că el va stărui din resputeri să corespundă dorinţei aduse înaintea sa. Apoi primi, pe calea de urgenţă, cuvîntul învăţătorul Dimitrie Rusceac, care aşternuse conferinţei următoarele: Cu privire la expunerile prea nimerite ale domnului inspector şcolar ţinutal, cerusem cuvîntul, ca să propun următorele. Acu se împlinesc 60 de ani de când prea luminatul nostru împărat se suise pe tronul monarhiei austro-ungare. Peste tot locul, vra să zică şi în comuna cea mai depărtată a iubitei noastre patrii, se zoresc supuşii credincioşi ca să-i aducă omagiile lor prea iubitului şi încărunţitului monarh, care de 60 de ani domneşte, spre binele şi norocul popoarelor sale. Şi noi, învăţătorii din districtul Storojineţului, vroim a lua partea la generala serbare jubiliară, ca să dăm expresie şi prin aceasta simţurilor noastre excelente de „credinţă“ , „dragoste“ şi „mulţumită“, care ne însufleţesc pentru prea bunul nostru împărat.

[1066] *Apărarea Naţională*, Nr. 24, Anul II, duminică 31 martie stil nou 1907, pp. 1, 2

Şi noi vroim să sărbătorim jubileul de 60 de ani de domnie al împăratului nostru, pe care noi, învăţătorii, întotdeauna îl adorăm ca protector şi sprijinitor al şcoalelor poporale şi al învăţătorilor. Ca să-l sărbătorim corespunzător pe prea iubitul nostru împărat, care în realitate e ceea ce prezice o inscripţie de pe tabla de pompă, aşezată deasupra intrării în camera de tron din palatul imperial, în următoarele cuvinte „Der habsburgslothringische Schatz“, propun aranjarea unei festivităţi jubiliare cu programul următor: Participarea la un tedeum festiv, care să se celebreze la 2 Iunie în toate casele dumnezeeşti din Storojineţ şi 2: ţinerea unei şedinţe festive alăturate în sala de conferinţă. / Propunerea aceasta se primi unanim, fără dezbateri, sub strigăte vii de „Bravo!“ . / Apoi se anunţă la cuvânt învăţătorul Emis Kostoris, care se îndreptase către conferinţă cu rugămintea ca aceasta să eternizeze anul jubiliar 1908 prin un act de binefacere, în folosul „copilului“. El propune învăţătorimii din districtul amintit ca să intre corporativ, ca membru fondator, cu suma de 500 coroane în societatea înfiinţată în Storojineţ, care are de scop întemeierea unui „azil pentru copii“. După ce se primeşte şi propunerea aceasta unanim, trece conducătorul conferinţei la rezolvarea ordinii de zi al acestei sfătuiri învăţătoreşti. / A doua zi, dimineaţă, adică în 2 Iunie, se strânse învăţătorimea ambelor grupe, adică grupa româno-germană şi ruteană, în sala festivă, frumos împodobită, unde droaia de flori ce încunjura icoana împăratului împrăştia un miros plăcut. Şi din partea regimului veni căpitanul (prefectul, adică – n. n.), Dr. Robert Korn şi comisarul districtual, Dr. Karl Trusa. Îmbrăcaţi în straie sărbătoreşti, merse învăţătorimea întreagă a districtului numit, fiind însosiţi de personalităţile amintite, în corpore, de-a rândul, în toate casele dumnezeieşti, unde înălţară rugi fierbinţi întru sănătatea prea luminatului nostru împărat. Apoi veniră la un loc toţi învăţătorii, cu ambii inspectori, Nuţu şi Rongusz, venerabila preoţime din oraşul Storojineţ, cât şi reprezentanţii regimului, în sala festivă. / Inspectorul şcolar ţinutal deschise şedinţă festivă şi acordă cuvântul oratorilor George de Popescul, Ioan Koszka şi Karl Laufersweiler, care, în cuvântările lor festive, ţinute în limbile ţării şi viu aplaudate, se ocupară cu faptele împăratului nostru. După fiecare oraţiune, se cânta, în limba respectivă, imnul poporal austriac. După aceea, citi conducătorul şedinţei o telegramă de omagiu, propusă de învăţătorul Rusceac, care avu următorul cuprins: „Membrii conferinţei învăţătoreşti districtuale, ce se ţine în Storojineţ, adunaţi azi la o şedinţă festivă, aduc, cu ocazia jubileului de 60 de ani de domnie al Maiestăţii Voastre cesaro-regeşti şi apostolice, în supunere nemărginită simţurile de dragoste copilărească şi de fidelitate neschimbată”. / În urma depeşei aceasteia, care fu imediat expediată către cabinetul Maiestăţii Sale împăratului, răsună imnul românesc „Cântecul jubiliar“ , care formă totodată şi finea festivităţii de dimineaţă. / Seara, aranjase învăţătorimea numită o serată festivă, împreunată cu dans, la care participase toată învăţătorimea, venerabila preoţime din oraşul Storojineţ, apoi căpitanul districtual, inspectorii şcolari districtuali şi multe alte personalităţi din loc. O adiere de eutuziazm se observă prin sala festiv decorată, iară semnul caracteristic al petrecerii era dispoziţiunea sărbătorească. Pretutindeni vedeau feţe vesele, care manifestau în destul aderenţa ce o posedeau pentru ziua Terpsichora”[1067].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Storojineţ** (**Storozynetz**), **târg**, situat pe ambele maluri ale râului Siret, ocupă o suprafaţă de 18,32 kmp şi are o populaţie de 5.674 de locuitori, dintre care aproape 3.000 români, ce sunt de religie ortodoxă. Restul sunt ruteni şi poloni, pripăşiţi acolo încă de la unirea Bucovinei cu Galiţia, apoi mulţi evrei şi câţiva colonişti germani, veniţi de dată mai recentă. Locuitorii ruteni sunt de confesiune greco-catolică şi numai polonii şi germanii romano-catolici, având câte o biserică aparte. Româniii au două biserici, şi anume una mare, în mijlocul târgului, cu hramul „Sfântul Gheorghe”, şi alta mică, mai veche, care se află în partea vetrei fostului sat, având hramul

[1067] *Apărarea Naţională*, Nr. 39, Anul III, duminică 14 iunie stil nou 1907, p. 2

„Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril". Storojineţul este sediul unul căpitan (prefect) şi al judecătoriei ocolului Storojineţ, având, pe lângă obişnuitele oficii administrative districtuale, şi un inspectorat silvic, post de jandarmi, oficiu metric, poştă şi telegraf. Ca instituţiuni culturale are o şcoală de băieţi şi una de fete, cu câte 6 clase (deci, cu câte 180 şcolari – n. n.), o şcoală filială, în partea satului vechi, şi o şcoală specială de împletit. În Storojineţ se întrunesc 5 căi de comunicaţie, din care una îşi are podul său peste Siret; tot aci e şi o staţiune a liniei locale ferate Hliboca-Berhomet. Storojineţul avea, între anii 1860 şi 1870, şi un stabiliment de băi foarte frecventat, mai ales pentru situaţiunea favorabilă climaterică, şi în urmă şi o fabrică de berce căutată. Actualmente industria mare se reduce la 2 fabrici de spirt, 2 de tăbăcărie, câteva mori de măcinat şi ferestraie de scânduri. Localitatea Storojineţ e relativ foarte veche, căci o găsim pomenită într-un uric din anul 1448, prin care Roman Vodă dăruieşte satul cu acest nume unui oarecare Petre Tomin. Pe la 1176, satul Storojineţ era proprietatea mazilului Tudorachi Soroceanu. Până în anul 1847, Storojineţul, ca moşie, forma o proprietate din cele mai vaste şi frumoase, aparţinând boierului Niculai Flondor, care a lăsat-o apoi moştenire, pe jumătate, fiului său Gheorghe, după ce dăduse altă jumătate, şi anume partea dinspre Panca, fiicei sale, Eufrosina, măritată după marele boier patriot Gheorghe Hurmuzaki. Această din urmă parte a trecut, apoi, în posesiunea familiei evreieşti Ohrenstein, iar restul proprietăţii din jurul comunei (numită Munteni) a rămas în stăpânirea familiei Flondor, cu toate drepturile de patronat local. Deasupra Storojineţului, lângă drumul ce duce spre Cernuăuţi, se afla, până în anii 1866, o colonie numeroasă de ţigani, Criva, constituită din foşti robi boiereşti şi fugari, ce exercitau meseria de lăutari şi lingurari. Decimaţi prin foametea şi holera de la 1866, ei au dispărut aproape cu totul, făcând loc populaţiunei slave, venită în localitate din părţile Galiţiei. Posedă 2.342 hectare pământ arabil, 814 hectare fânaţuri, 23 hectare grădini, 308 hectare imaşuri, 2.096 hectare pădure. Se găsesc 338 cai, 449 vite cornute, 560 porci, 176 stupi. **Storojineţ-Munteni**, moşie cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 28,84 kmp; populaţia: 231 locuitori, în majoritate ruteni şi izraeliţi, restul români şi poloni; religiile greco-orientală, mozaică, greco-catolică, romano-catolică. **Storojineţ-Ohrenştein**, moşie cu administraţie specială, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 16,77 kmp; populaţia: 55 locuitori, în majoritate izraeliţi"[1068].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1069], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Frosina a lui Vasile CONDRIUC (17 ani în 1909), Vasile ISPAS (cântăreţ lăutăresc, 41 ani în 1909) şi Măriuţa a lui Mihalache BLED (19 ani în 1909) din Storojineţ.

1910, 13 noiembrie: „Cauzele depunerii mandatului pentru Camera Deputaților din Viena de către contele Bellegarde ar fi fost, conform „Revistei Politice"[1070], faptul că s-ar fi „îngrețoșat de ticăloțiile multe ce le-a văzut în jurul său", atunci când „la politicienii noștri a aflat neîncredere, pizmă și dușmănie", manifestate prin trădări („ca Iuda pe Christos, numai să-i poată lua locul") din partea consilierului de tribunal, Dr. Romul Reuț, ba chiar „însuși căpitanul partidului nostru românesc, dl Iancu Flondor, seamănă că s-a pus în fruntea gheșeftarilor, cărora, din diferite cauze, le dă sprijin, pângărindu-și numele său bun. De altfel, cum ne-am putea explica faptul că a binevoit să iasă și dumnealui, o dată, din curtea lui de la Storojineț, fără muzicanți, călăreți și steaguri, pentru a se scoborî în mijlocul muntenilor noștri, la Câmpulung, unde a vorbit plin de dușmănie neadevăruri împotriva contelui, a

1068 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 205, 206
1069 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
1070 *Revista Politică*, nr. 5, Anul VI, Suceava, în 13 noiembrie 1910, p. 1

amenințat, ca totdeauna, că, dacă nu i se vor supune toți și nu-l vor alege pe consilierul Reuț deputat, va depune conducerea partidului?". / Înlăturarea brutală a contelui Francisc de Bellegarde din viața politică românească a însemnat, deci, o imixtiune a lui Iancu Flondor în activitatea „comitetului național districtual, din care nu face parte. El a jucat, în adunarea aceasta, ca mulți alți nechemați, bunăoară judecătorul Zacharowski, rolul de agitator al consilierului Reuț și a smomit pe cei slabi de înger și fără de curaj să apuce pe o cale greșită". / Datorită acestei rupturi, Flondor a avut de pierdut, pentru că, în fond, după alungarea istoricului George Popovici (T. Robeanu, ca poet) – tot în districtul electoral Vatra Dornei - Câmpulung, și tot de el provocată, pentru că „îi lua fața", l-a determinat și pe Bellegarde să se vindece de românism. „Dacă contele Bellegarde nu este amic al poporului și nu a lucrat și jertfit destul pentru popor, arate-ne dl Iancu cav. de Flondor, șeful Partidului Național din Bucovina, ce a lucrat și jertfit el pentru nația sa!"[1071]. Și cum nu existau „jertfiri" și din partea marelui boier bucovinean, concluzia s-a impus cu brutalitate: „Așa un domn nu merită să fie capul poporului român din Bucovina". / Conform revistei sucevene a Dr. Matei Lupu, Iancu Flondor s-ar fi folosit, în acest complot împotriva notorietății contelui Bellegarde, și de o înțelegere cu liderul partidului evreilor din Bucovina, Dr. Straucher, care ar fi „dat poruncă la toți evreii alegători din districtul electoral Vatra Dornei – Câmpulung să glăsuiască, la alegere, pentru dl consilier Reuț". / În timpul acesta, „într-un local de bere din Cernăuți, pe strada Cuciurul Mare, mi se pare că în casa dlui G. Vistec, câțiva bărbați, în frunte cu domnii Florea Lupu (cumnatul lui Aurel Onciul – n. n.) și Aurel Onciul (plus fratele lui, Titus – n. n.), și-au înjghebat societatea politică „Unirea" (penibilă lozincă pentru niște antiunioniști acerbi – n. n.), care avea de scop dezrobirea poporului țărănesc de sub *robia politică a popilor și boierilor*"[1072], iar Iancu Flondor, fost „deputat în camera provincială, pe timpul nefastei ere Bourguinon"[1073], „s-a înspăimântat... de societatea în care a intrat" și „s-a retras... de la conducerea partidului, ca să strice cuibul infectat, în care a fost tras mai mult cu de-a sila"[1074].

1912: Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Din cei 92 patroni români, sunt 76 patroni în câte o parohie, 10 patroni în câte 2 parohii şi 6 patroni în câte 3 parohii. Aceştia din urmă sunt : Gheorghe baron Vasilco (Ceremuş), Constantin şi Ioan de Baloşescu (Storojineţ), Dimitrie cav. de Niculiţă-Popovici (Suceava), comuna Volcineţ, şi Centrala română. Cei mai numeroşi români se află în protopresbiteratul (aş putea zice judeţul) Storojineţului, citadela nobilimii noastre. Aci aflăm familii ca: Flondor, Goian, Grigorcea, Hurmuzachi, Stârcea, Vasilco etc., care au jucat şi joacă şi astăzi un rol preponderent în mişcarea noastră politică şi naţională. Cred însă că nu greşesc, dacă afirm că o bună parte dintre patronii români o formează mazilii şi răzeşii; aşa vedem la Ceremuş, Coţmani, Nistru şi, întru câtva, Storojineţ şi Siret"[1075].

1912: „Asociația învățătorilor și învățătoarelor din districtul Storojineț invită la serata literar, muzical, declamatorie, împreunată cu dans, care se va aranja sâmbătă, la 1 iunie stil nou 1912, în sala Primăriei din Storojineț. Intrarea: 3 coroane de persoană; pentru o persoană în familie: 2 coroane. Președinte de onoare: Dr. Constantin Isopescul de Grecul, deputat în dietă și parlament, profesor universitar etc. Pentru comitetul Asociației: D. Mitrofanovici, președinte; I. Gherman, secretar"[1076].

[1071] Ibidem, p. 2
[1072] Ibidem, p. 2, final
[1073] Ibidem, p. 4
[1074] Ibidem, p. 5
[1075] Dugan, Ilie, *Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date şi reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9
[1076] *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 4, Anul II, 1 iunie 1912, p. 62

1914: În octombrie 1914, „mahalaua din Storojineţ, în care locuiesc numai Români, a fost prădată şi în parte mistuită prin foc de Ruşi”[1077]. Evreii din Storojineţ au avut de suferit şi în perioada primului război, dar şi în cea a următorului măcel planetar. După ocuparea nordului Bucovinei de către armatele sovietice, mulţi evrei din Storojineţ, fiind consideraţi exploatatori ai clasei muncitoare, au fost arestaţi şi deportaţi, în 13 iunie 1941, în Siberia.

1918: „În vara anului 1918 (eram inspector şcolar districtual în Storojineţ), spre surprinderea mea, am aflat că Iancu Flondor stă sub cea mai strictă supraveghere poliţienească. L-am vizitat şi i-am comunicat confidenţial situaţia în care se găseşte, lucru care l-a impresionat foarte neplăcut, întrerupând orice contact cu lumea din afară… / Pe la începutul lui octombrie, au sosit la Storojineţ decedatul Sava Muntean şi Mitrofanovici, fiul directorului şcolar din Cupca, ambii ofiţeri în armata austriacă, comunicându-mi intenţia de a trece cu orice preţ la Iaşi. Nefiind posibilă o convorbire în Storojineţ ne-am dat întâlnire la directorul şcolar Mitrofanovici din Cupca. Aici le-am dat informaţiunile de care dispuneam şi am nominalizat persoanele de absolută încredere din Tereblecea şi Stăneşti pe Siret, pe unde trebuia aceşti doi să treacă frontiera fără incident, ceea ce s-a şi întâmplat. După vreo săptămână, am avut de furcă cu directorul şcolar Mitrofanovici, care cerea de la mine, cu toată insistenţa, informaţiuni despre fiul său; ajunsesem într-o situaţie penibilă. / A venit vestea despre prăbuşire, frământările au început, pleava a început să-şi arete colţii. Iancu Flondor plecase la Cernăuţi, se încerca şi un jaf la moşia lui. Am făcut apel la intelectuali şi oameni mai de seamă, împreună cu judecătorul Gheorghe Jemna formând o gardă naţională, care a stăvilit întru câtva excesele. Am fost informat că s-a hotărât ridicarea românilor mai de seamă de către legionarii ucraineni. Trebuia să ne păzim. Ziua activam pentru susţinerea ordinii şi alte chestiuni impuse de împrejurări, noaptea făceam naveta între Storojineţ şi Cernăuţi, informând pe Iancu Flondor despre cele ce se petrec la Storojineţ. / Legionarii ucraineni, în număr de 7, pe care i-am întâlnit, într-o noapte, plecând spre Storojineţ, pe când eu plecam spre Cernăuţi, nu şi-au îndeplinit misiunea, pentru că se zvonise că trupele române se apropie. Acest zvon, care din timp a fost intenţionat răspândit, ne-a scăpat de multe neplăceri. / Între timp, se formase şi consiliul naţional al Unirii, al cărui membru am fost. / La Rădăuţi au început să sosească trupele române, am aşteptat cu înfrigurare sosirea lor şi la Storojineţ, atât din punctul de vedere al Unirii, cât şi al siguranţei, căci situaţia neclară în care ne găseam ne exasperase cu desăvârşire. / Într-o zi am fost chemat la telefon de către comandamentul armatei române din Rădăuţi, comunicându-mi-se că în Hliboca (Adâncata) se găseşte un tren, cu un detaşament, care intenţionează să plece spre Storojineţ, însă nu are informaţiuni despre situaţia de acolo. Am răspuns că detaşamentul poate pleca spre Storojineţ fără grijă. / Am fost pus în legătură cu detaşamentul din Hliboca, care mi-a cerut ca o delegaţie să vină până la Hliboca, care va avea însărcinarea să intre în fruntea detaşamentului. La Storojineţ, cerându-mi-se garanţii de siguranţă, am răspuns că n-am mijloace de transport şi am cerut să se detaşeze maşina de la tren şi s-o expedieze la Storojineţ. Cu această maşină ne vom înapoia la Hliboca. A sosit maşina, însă nimeni, afară de mine, n-a plecat în întimpinare. Vestea despre sosirea armatei s-a răspândit. / În tren, am dat informaţiunile necesare şi garanţia personală că detaşamentul poate să intre în Storojineţ fără orice pericol. Pe la orele 9, noaptea, am sosit cu detaşamentul în Storojineţ, o noapte îngrozitor de întunecoasă. Am descins din tren şi detaşamentul, cu steagul tricolor în frunte, a parcurs străzile principale ale Storojineţului. Obloanele şi storurile erau lăsate în jos, nici o suflare de om pe stradă. Cu mare greutate am determinat pe proprietarul unui restaurant să deschidă prăvălia, spre a găzdui pe ofiţeri. Am

[1077] VIAŢA NOUĂ, Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914, p. 4

înştiinţat pe vreo câţiva români despre sosirea acestui detaşament, însă, afară de dl Gheorghe Jemna, n-a sosit nimeni. După încartiruirea detaşamentului, ne-am despărţit”[1078].

1918: Prin hotărârea cu nr. 3, din 12 Noembrie 1918, „Către poporul român”, semnată de Preşedintele Consiliului național, Dr. Iancu Flondor, și de secretarul Dr. Radu Sbiera, fiul lui I. G. Sbiera, autorul celei mai bune gramatici a limbii latine, dar un poet atât de mediocru, încât l-a dezamăgit chiar și pe temeinicul său prieten, Sextil Pușcariu, spune că bucovinenii au hotărât „să stăpânească singuri țara lor Bucovina”, se proclama starea de asediu „asupra ținutului Cernăuți, asupra tot nordului Bucovinei, de pa Prut, până la Nistru, precum și asupra districtelor Vijnița, Vășcăuți, Siret, Rădăuți și Storojineț. / Toți locuitorii sunt provocați să predea Comandamentelor de jandarmerie celor mai apropiate, până în decurs de 24 ore de la publicarea acestei hotărâri, toate armele și munițiile aflătoare la ei. / Contravențiuni față de acest ordin se vor pedepsi în modul cel mai aspru, conform legii marțiale”[1079].

1919: 1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1080]: **La judecătoria Storojineţ – Sbiera Ion**, judecător de district cu rangul VIII; **Lichtenfeld Emanoil**, judecător de district cu rangul VIII; **Jemna George**, judecător la judecătoria Storojineţ, judecător de district cu rangul VIII; **Eipert Peter**, judecător la judecătoria Storojineţ, judecător de district cu rangul VIII; **Förster Sigmund**, consilier la judecătoria Storojineţ, consilier de tribunal cu rangul VII, era promovat la Judecătoria Cernăuţi;

1919: Comisiunea agrară de ocol Storojineţ: Preşedinte: **Ion Sbiera**, consilier de tribunal şi şef al ocolului judecătoresc Storojineţ. / Locţiitor: **Gheorghe Jemna**, judecător districtual, Storojineţ. / Reprezentant al Administraţiei: **Isidor Manescu**, consilier superior administrativ, Storojineţ. / Locţiitor: **Dr. Frederic Kuczynski**, secretar administrativ, Storojineţ. / Reprezentant al Băncii regionale: **Vasile Ungurean**, avocat, Storojineţ. / Locţiitor: **Ion Gherman**, învăţător superior, Budeniţ. / Expert agricol; **Orest Prelici**, referent agricol, Storojineţ. / Locţiitor: **Ilie Vasca**, agricultor, Pătrăuţii pe Siret. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Isidor Janoş**, proprietar mare, Panca. / Locţiitor: **Gheorghe Medveţchi**, proprietar mare, Bobeşti. / Inginer hotarnic: **Adrian Onciul**, inginer civil, Storojineţ. / Locţiitor: **Max Weissel**, inginer hotarnic de stat, Storojineţ. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Andrei Carp**, agricultor, Iordăneşti; **Ion Ungurean**, agricultor, Suceveni. / Locţiitori: **Nicolai Tomiuc**, agricultor, Storojineţ; **Procopie Lunguliac**, agricultor, Ropcea[1081].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit” pe anul în curs, cârciumarii cu faimă ai Bucovinei. La Storojineţ activau, cu succes, **Moses Hausknecht** şi **Moses Gottlieb**, dar şi marele proprietar din Prisăcăreni, Dr. Radu Grigorcea, care avea propriile lui crâşme, comisarul superior al gărzii financiare din Storojineţ Klemens Rudnicki, inginerul Adrian Onciul, administratorul de percepţie Berl Herbst, agronomul Teodor Kozma din Storojineţ şi primarul Pătrăuţilor pe Siret Ilie Stefuriac[1082].

[1078] Clain, Corneliu, *Amintiri din anul 1918*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzleţe din timpul Unirii*, Cernăuţi 1938, pp. 86-89

[1079] *Monitorul Bucovinei*, Apare după trebuinţă, Cernăuţi, în 19 noiembrie nou 1918

[1080] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

[1081] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

[1082] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Flondor Iancu Dr.**, Storojineţ, (Storojineţ, Broscăuţii-Vechi); **Goian Dimitrie cav. de**, Storojineţ (Jadova)”[1083].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b).** în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Vasilca Hoinic** la Storojineţ – şcoala de fete, **Iustin Cârdeiu** la Storojineţ”[1084].

1922: „În aprilie 1922, Primăria oraşului Storojineş a contractat pe la consumatorii de lumină electrică ai acestui oraş un împrumut forţat în sumă de 150.000 lei pentru repararea maşinilor uzinei electrice şi s-a obligat în scris să restituie sumele împrumutate, în rate anuale, şi anume de 10 % la finele anului 1922 şi câte 30 % la finele anilor 1923, 1924 şi 1925”[1085].

1931: „Viața sportivă. Se poate vorbi la noi, în Storojineț, de sport exact la fel ca şi de o viaţă culturală, care excelează prin... absență. Afară de câţiva „pioneri” ai sportului, care sunt paraţi pentru orice sacrificiu, pe care însă, din lipsă de mijloace, nu-l pot face, publicul care ar trebui să încurajeze inițiativele şi să-şi dea obolul cel puțin interesându-se de mişcarea sportivă, lipseşte. „Sport?... nu mă ocup cu astfel de fleacuri?”, cam asta e parola *en vogue,* la noi. / Sportul storojineţenilor constă cam în următoarele: vara, băi pe la Siret, excursii sentimentale prin luncile Siretului sau prin pădurile Crivei şi apoi tradiţionala primblare, de la redacţia noastră, până la grădina publică, unde se mai întâmplă de fac câte o pauză, respirând splendidul aer, cu miresme plăcute, aduse de vreo adiere de vânt de pe la cojocăriile şi tăbăcăriile din vecinătate. Iarna, pe la patinaj, întâlneşti domnişoare ce ...vânează partide strălucite şi doamne cărora li s-a urât cu monotonia vieţii conjugale. Sperăm însă că interesul pentru adevăratul sport, deocamdată trandafiriu, va înverzi, va înflori şi va... creşte. Incontestabil că sportul cel mai practicat de la noi e fotbalul, care, după ce a trecut printr-o criză gravă, pare a se fi stabilizat acuma. Patru cluburi sportive, neînscrise în nici o organizaţie oficială, au cadrele deschise pentru amatori. În ordinea unui clasament neoficial, ele sunt: „Iancu Flondor”, „Macabi”, „T. I. M. P.” şi „Hasmonea”, ultimul recent reapărut, pentru a-şi serba jubileul de... un sfert de veac de existentă. / O veche doleanţă a tuturor cluburilor este înscrierea în federaţie, astfel că acţiunea conducătorilor clubului campion (neoficial) de a se înscrie în federaţie va fi binevenită tuturora. / Am vorbi şi de alte sporturi, dar, din lipsa lor, ne resemnăm și aşteptăm surprizele viitorului. Cluburilor sportive storojineţene, precum şi celor din provincie, care şi ele au de satisfăcut aceleaşi deziderate, le făgăduim tot sprijinul foii noastre. Mai rugăm pe amatorii sportivi din centrele provinciale să ne trimită la redacţie corespondenţe obiective, tratând chestiunile sportive de prin centrele lor”[1086].

1941: În 4 iulie 1941, când unităţi ale armatei române au intrat în Storojineţ, 200 evrei au fost împuşcaţi în următoarele două zile, iar 4.000 evrei au fost înghesuiţi în două şcoli, timp în care casele lor au fost jefuite. Primarul oraşului, Petru Bruja, a demisionat, în semn de

[1083] *Monitorul Bucovinei,* Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[1084] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1085] *Curierul Provincial Bucovinean*, No. 3, Storojineţ, 8 noiembrie 1931, p. 4
[1086] *Curierul Provincial Bucovinean*, No. 2, 1 noiembrie 1931, p. 3

protest, iar în locul său a fost numit primar Dimitrie Rusu, care, împreună cu viceprimarul Ştefan Tomovici, a organizat un ghetou, care includea străzile Grădiniţei, Ieronim, Malcinschi şi Lumea Nouă. În această lume vrăjmaşă, nebună, au manifestat atitudini omeneşti faţă de evrei Şerban Flondor, colonelul Bârzescu, comandat al Legiunii de jandarmi, şi Isidor Palade, secretarul primăriei din Storojineţ. Din păcate, umanitarismul lor nu a fost suficient, evreii fiind încolonaţi, zilnic, în ordine alfabetică, şi duşi, prin Iedineţ din ţinutul Hotinului spre lagărele din Transnistria, de unde puţini s-au mai întors.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1087], următorii învăţători şi învăţătoare: **Popescu Victoria**, comuna **Storojineţ**, Maidan, jud. Storojineţ, media 8,08".

STRAJA

Cătun, cu rol de strajă, al Vicovului de Sus, sat atestat documentar în **23 mai 1436**, satul Straja îşi împleteşte istoria cu Vicovu de Sus, prima menţionare a unor săteni din Straja făcându-se în 18 iunie 1767, când egumenul Putnei se plângea lui Grigore Callimah Vodă împotriva vecinilor din Frătăuţi, Gicove şi Straja, „care nu s-au obişnuit a trăi în vatra satului, unde este sălişte şi biserică, ce trăesc împrăştiaţi pe acele moşii, aducând cu bucatele lor stricăciune şi pagubă mănăstirii". Comuna Straja are o monografie de excepţie, publicată în 1897[1088], care ar trebui republicată, după întregirea cu mărturia veacului trecut după Dimitrie Dan[1089], până, să zicem, la minunatul ansamblu „Străjăncuţa". Din această monografie voi folosi puţine informaţii, dar toate cele „9 ilustraţiuni, portretul autorului şi o hartă a comunei", în intenţia declarată de a stârni interesul faţă de opera cărturarului Dimitrie Dan, personaj unic în felul său şi demn de păstrat în memoria veacurilor.

După Dimitrie Dan, care, sub influenţa lui Simion Florea Marian, forţează nota în a identifica străvechea localitate dacică Valcau în Falcău, mizând şi pe faptul că, în pădurea de după fabrica de cherestea din Falcău, încă se mai zăresc vestigiile unei construcţii antice – cetată dacică, în opinia la Marian, deşi descrierile din vremurile vechi sugerează mai curând un zigurat asemănător celui din Densuş. Fără îndoială, pământul acesta, aflat, la 1897, în „proprietatea lui Miron Popescu şi a Nataliei Cotos, născută Popescu a lui Ilie, gospodari din Straja"[1090], unse s-ar fi alat şi cea mai veche biserică din părţile acelea de ţară, şi cimitirul. Iconostasul acelei bisericuţe a fost adus, apoi, la întâia bisericuţă din Straja, făcută din lemn, şi strămutată, în 1884, la Rus-Plavalar. „Pe locul unde a stat sfânta masă se află împlântată în pământ o cruce masivă de fier. Această cruce fusese, mai înainte, pe acoperământul bisericii din Falcău şi al acelor două biserici din Straja. Locul unde a fost biserica ultimă de lemn şi

---

[1087] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1088] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897
[1089] Dimitrie Dan, 08.10.1856, Suceava – 25.05.1927, Cernăuţi. A scris „Die Lippowaner in der Bucovina" (1890), „Armenii orientali în Bucovina" (1891), „Ţiganii din Bucovina" (1892), „Documente privitoare la istoria Rezeşilor" („Revista Politică"), „Lujenii, biserica, proprietarii moşiei şi locuitorii lui" (1893), „Cronica Episcopiei de Rădăuţi" (1912), o schiţă biografică şi bibliografică a arhimandritului Vartolomei Măzăreanu, o monografie a comunei Straja, o lucrare monografică despre rutenii din Bucovina, o mulţime de tradiţii populare româneşti etc.
[1090] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 6

unde sunt mai multe morminte de-ale foştilor păstori sufleteşti din loc este încunjurat cu un grilaj de leaţuri”[1091].

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1092], din 1772-1773, înregistrează la Straja, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „40 – toată suma caselor”, însemnând „13 liuzi ai ofiţerului ce şade acolo şi care proviant de la Piatra” primeşte, 1 ţigan şi 26 birnici.

1774: În 1774, Straja avea 45 de familii de iobagi mănăstireşti, în 1775, 1 popă şi 38 familii de iobagi mănăstireşti, iar în 1784, 80 familii.

1778: În 11 iunie 1778, Constantin Cărcul, vătaf de Straja, Vasile şi Gligoraş Juravle, care au fost de faţă la hotărnicirea părţilor lui Vasile Zub de pe muntele Lucina, dădeau mărturie egumenului Ioasaf cum că mănăstirii Putna nu i s-a dat a treia parte din munte, care i s-ar fi cuvenit.

1784: În 16 iunie 1784, mănăstirea Putna arenda satele Straja şi Vicovu de Sus unor lipoveni.

1788, Hacquet: „În pragul munţilor, acolo unde izvorăşte Suceava, am găsit ţinutul de la Straja şi Frasin, îmbrăcat tot cu mesteceni. În pădure se ardea coaja acestor copaci, pentru a se face catran. Pentru aceasta, se procedează în felul următor: / Locuitorii, ce se îndeletnicesc cu aceasta, cojesc copacii cei mai bătrâni, dar totuşi plini de sevă, până la tulpină sau îi cioplesc împrejur… / Într-un cuptor încap zece care mici de coajă, care dau douăzeci de vase de catran, a zece ocale vasul. Ocaua din Moldova are vreo doi funţi şi jumătate, socotiţi după greutatea de Viena. O asemenea oca de catran curat se vinde cu treisprezece, până la paisprezece parale sau douăzeci, până la douăzeci şi unu de creiţari, iar cea de catran brut, cu şapte parale”[1093].

1802: O întreagă istorie a începuturilor temeinice ale comunei Straja, culminând cu o operă în general neştiută a marelui pictor bucovinean Epamenonda Bucevschi: „Condicele matricale pentru parochia Straja le-a introdus, la anul 1802, deja amintitul paroh Ştefan Ternovieţchi, care a murit la 27 aprilie 1830. Acesta a avut un vicar, în persoana preotului Georgie Hacman, de la anul 1812, până la 1817. Acestuia i-a urmat, ca administrator parohial, preotul Ioan Lemeni (tatăl pictorului Gheorghe Lemeni[1094] – n. n.), până la aprilie 1831. De la acest răstimp, s-a păstorit parohia Straja de administratorul parochial Vasile Bunceac. Acesta s-a născut la anul 1802 şi era fiul preotului Ştefan Bunceac din Vicovul de Sus, care repaosă acolo, la anul 1841. Vasile Bunceac a fost hirotonit în presbiter la 3 august 1819, aşadar în etate de 17 ani, de episcopul Daniil Vlachovici. De la 1819-1827 a fost amintitul pastor sufletesc cooperator în Şipiniţ, lângă socrul său, preotul Lomicovschi, iar de la anul 1827-1831, administrator în Câmpulung. În Straja a fost preotul Vasile Bunceac activ pană la 24 noiembrie 1846, când fu pus în disponibilitate. Maria, soţia lui, muri la 4 aprilie 1839, iară el la 6 decembrie 1847, şi fu înmormântat lângă soţia sa, pe locul bisericii celei vechi. Acest pastor sufletesc a fost moşul după mamă al autorului acestei monografii. / De la anul 1846, a

[1091] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 6
[1092] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 339
[1093] *Călători*, X, II, pp. 816-820
[1094] Gheorghe Lemeni, 1813, Rădăuţi – 1848, Suceava. Rădăuţeanul Gheorghe Lemeni ar fi putut deveni primul mare artist plastic al Bucovinei, dacă nu s-ar fi stins de foarte tânăr. Atras de litografie, datorită contactului cu pictorii-topografi austrieci, care vizitau Rădăuţii, Lemeni a urmat un parcurs spectaculos de iniţiere în artele frumoase, care începea cu Academia Mihăileană din Iaşi, continua cu atelierul lui Ferdinand Piloty din Munchen şi cu Academia di San Luca din Roma. A lăsat după sine portrete şi un autoportret.

păstorit parohia Straja fostul paroh din Şipot, Andrei Lipeţchi, până la finea lunii lui februarie 1859, când fu el desrădicat din păstoria sufletească şi intră în clerul regular în mănăstirea Suceviţa. Acesta muri pe cale spre Suceviţa. / De la 6/18 martie 1857, păstori parohia Straja ginerele parohului Lipeţchi, fostul cooperator din Vicovul de Sus, Dimitrie Onciul (tatăl marelui istoric – n. n.), ca administrator, până la finea auului 1860, iar de la 1861, ca paroh, până la 15/27 februarie 1881, când trecu el ca paroh la învecinata comună Vicovul de Sus. / Pe timpul păstoriei parohului Dimitrie Onciul, şi anume la 2 ianuarie 1866, fu dezlipită cotuna Sadău de la parohia Straja şi decretată ca espositură parochială. / Tot pe timpul şi prin înrâurinţa parohului Onciul, s-a zidit, în Straja, o biserică frumoasă, de piatră, în stil gotic, care este înzestrată cu un iconostas ieşit de sub penelul prea timpuriu reposatului pictor academic Epaminonda Bucevschi. Biserica a fost începută la anul 1867, terminată în, anul 1870, sfinţită însă abia la 23 octombrie (4 noiembrie) 1877. Actul sfinţirii l-a săvârşit delegatul arhiepiscopesc şi mitropolit Silvestru Morariu-Andrievici… La anul 1880, fu numit parohul din Straja, Dimitrie Onciul, protopresbiter districtual al Vicovelor”[1095].

1860: Din 1860, funcţiona în Straja o şcoală cu 6 clase[1096], „în casa gospodarului Aftanasie Chira. Primul învăţător la această şcoală a fost, de la activarea ei, până la finea lui iulie 1862, Nicolai Onciul, în calitate de suplent. Acestuia i-a urmat Nicolae Bocance, ca învăţător definitiv, până la finea lui iunie 1869”[1097].

1867: Biserica Naşterii Maicii Domnului din Straja a fost construită în anii 1867-1870, pe locul unei bisericuţe din 1786, care avea, în 1843, 1.453 enoriaşi, preot administrator fiind Vasilie BUNCIAC. În 1876, biserica avea 2.129 enoriaşi, paroh fiind Dimitrie ONCIUL. În 1907, paroh era cărturarul Dimitrie DAN, născut în 1856 la Suceava, preot din 1880, paroh din 1890, preot cooperator fiind George COSMOVICI, născut în 1873, preot din 1904, iar cantor, din 1894, Andrei CANTEMIR, născut în 1847.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, **Straja**, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale”[1098].

1869: „La 3 iulie 1869, s-a desfiinţat şcoala naţională şi în locul ei s-a deschis o şcoală publică de o clasă, sub priveghearea Statului, într-un edificiu de lemn, pe locul şcolii din prezent. La această şcoală a funcţionat deja amintitul Nicolae Bocance, de la 1 septembrie 1869, până la 6 cctombrie 1871. Lui îi urmă Grigorie Aurite, în calitate provizorie, şi funcţionă de la 21 noiembrie 1871, până la finea lui august 1873. De la 19 octombrie 1873, pană la 31 august 1886, a condus această şcoală învăţătorul Samuil Sosnovici, iar trecând el în pensie, îi urmă, de la 2 septembrie 1886, Nichifor Bocance, în calitate provizsorie. La 1889, deveni el definitiv, iar la anul 1890, când se lărgi şcoala locală în una de două clase, i se

[1095] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, pp. 7, 8
[1096] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 40, 1876 p. 62, 1907 p. 170
[1097] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 8
[1098] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

încrezu conducerea ei. / În anul 1890, fu orânduit pentru şcoala locală Nicolae Hurjui, ca învăţător inferior, care a fost aici activ până la anul 1892. Acestuia i-a urmat, în oficiu, în aceeaşi calitate, Vasile Beuca, iar lui îi urmă, în anul 1893, domnişoara Ecaterina Vasilovici ca înveţătoare auxiliară. / La anul 1894, iarăşi fu lărgită şcoala locală, din una de două clase, în una de patru clase, şi fură numiţi ca învăţători auxiliari: domnişoara Magdalina Vasilovici şi secretarul comunal din loc, Alecsandru Daşchievici. / Cu începutul anului şcolar 1896/97 fu permutată domnişoara Magdalina Vasilovici la Vicovul de Sus şi Alecsandru Daşchievici fu desrădicat. În locul lor însă fură introduşi fraţii Constantin şi Elena Velehorschi, primul ca învăţător provizoriu, iar a doua ca învăţătoare auxiliară. / La şcoala locală s-a introdus, la iniţiativa preşedintelui consiliului şcolar local, Dimitrie Dan, cu începutul anului şcolar 1896/97, un învăţământ practic din mesărit şi strugărit, care se conduce de învăţătorul Constantin Velehorschi"[1099].

1870: „Din dealul Scorbura s-a exploatat piatră, de la anul 1870, până la 1895, de un german din Moravia, Franz Morbiţer, i. r. conducător de clădiri în disponibilitate . Acesta a făcut o invenţie de nişte sobe anume şi a ars un ciment de primă calitate, pentru care ţi-a luat un patent şi un privilegiu"[1100].

1879: „Ieşind din Straja, spre Falcău, întâlneşte călătorul, pe un tăpşan, în partea dreaptă a şoselei, la km 12,5, un monument de piatră, în formă de piramidă. El a fost ridicat de fostul forestier al pădurilor fondului religionar din Straja, Popiel, întru amintirea jubileului căsătoriei de 25 de ani (24 aprilie 1879) a prea iubitului şi mărinimosului nostru împărat Francisc Iosif I. Monumentul este înzestrat cu o inscripţie cu litere de aur, în limba germană, şi a fost sfinţit de postul paroh local şi protopresbiter districtual Dimitrie Onciul. / Un asemenea monument, în formă de piramidă, însă mai înalt decât cel amintit, s-a ridicat, tot din acel incident, de Franz Morbitzer, în grădina fostei fabrici de ciment, de la capătul satului dinspre Vicov. Astăzi, acest loc, care mai înainte a fost al fondului religionar, apoi se vându lui Franz Morbitzer, a trecut, prin cumpărare la mezet, dimpreună cu toate edificiile, în prezent dezolante, şi cu fierăstrăul de alături, în proprietatea lui Peter Preisser"[1101].

1889; „Administrarea fondului religios a contribuit, pe cât a fost posibil, la extinderea acestor căi ferate locale; a fost în interesul lor propriu să creeze trasee de trafic, care să permită exploatarea zonelor lor forestiere colosale și să creeze surse de venit mai profitabile.

Fondul religios are, de asemenea, gatere proprii în Falcău (fierăstrău cu aburi), în Brodina și în Rus pe Boul (ferăstrău cu apă), care sunt totuși închiriate"[1102].

1896: Pe teritoriul comunei Straja, o unealtă preistorică din cremene „a fost aflată de neuitatul meu fiu, Ilarion, studinte în cl. V-a gimnazială, pe care l-a răpit cruda moarte într-un mod atât de înfiorător, dimpreună cu unchiul său, Eusebie, studinte într-a VII-a clasă, în dimineaţa zilei de 26 Iunie 1897, când îi înghiţiră valurile Sucevei celei nemiloase"[1103].

1896: Cabinetul de lectură „Paza", cu 70 de membri, a fost înfiinţat în vara anului 1896, cu o zestre de „vreo 50 de tomuri şi broşuri, primite în dar de la Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina, Dr. Ioan Sbiera, profesor de universitate; Dr. George

[1099] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 9
[1100] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 14
[1101] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, pp. 15, 16
[1102] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[1103] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 1, inclusiv nota 1.

Popovici (poetul T. Robeanu – n. n.), deputat în camera imperială din Viena şi parohul Dimitrie Dan. Din foi, se află la cabinet *Deşteptarea* şi *Patria*”[1104].

1896: O colectă pentru Internatul de studenţi din Cernăuţi, făcută, în mai 1896, de „dl paroch Dimitrie DAN, din Straja”, menţionează următoarele nume de localnici: primar Ioan CHIRA, Ilie URSULIAN, Marina a Ilie URSULIAN, cantor bisericesc Ioan URSACHI, învăţător superior Nichifor BOCANCE, secretar comunal Alexander DAŞCHEVICI, cantor Andrei CANTEMIR, asistent silvic Franz BITTNER, juratul Ioan POPESCUL, Mihai TOMIAC, Georgi COTOZ, Dimitrie POPESCUL, Istrati JURAVLE, Nichifor ROMANIUC, Nicolai POPESCUL alui Dimitrie, învăţătoarele Magdalena VASILOVICI şi Glicheria VASILOVICI, Dumitru CÎRCIUL, Iacob PĂDUCHE, Chireac COTOS, Ioan PĂDUCHE, Teodor JURAVLE, Vasile POPESCUL, Ilie PĂSĂILĂ, Alexandru POPESCUL, Vasile CHIRA, Petru COTOZ, Vasile BUTA, Georgi PĂSĂILĂ, Dimitrie POPESCUL, Teodor CHIRA, Andrei COCA, Gavril JURAVLE, Constantin POPESCUL, Vasile BODNARIU, Miron CHIRA, Simion TARNOVIEŢCHI, Iacob CÎRCIU, Pavel POPESCU, Elena PĂTRĂUCEAN a lui Ioan, George CHIRA alui Ioan, Ioan PITIC, Teodor POPESCUL, Vasile URSULEAN, George URSULIAN, Mihai COTOS, poliţaiul Pamfil COTOZ, Ioan POPESCUL, Teodor COTOZ, Pavel PETREUCEAN, Georgi PASAILĂ, Teodor HASNA, Constantin CHIRA, Ilie PETREUCEAN, Cosma COTOS, Dimitrie BURACIUC, Gavril POPESCU, Ioan STIRBAN, Nistor POPESCU, Vasile PĂTRĂUCEAN, Petru PADUCHIE, Maria POPESCUL, Safta PINTESCU, Marina COTOS, Safta PITEI, Paraschiva PASAILĂ, Catrina COTOZ, Maria şi Toader JURAVLE, Dimitrie URSACIUC alui George, Achilina BODNAR alui Costan, Terentie BODNAR, Alexandru PINTESCU, George PINTESCU, Maria POPESCUL, Elisaveta JURAVLE, Ilie POPESCU, Maria COTOZ, Constantin JURAVLE, Ioan BRES, Maria HANŢAR, Nicolai STIRBAN, Ana POPESCU, Maria HASNA, Rachila BEIN, Irina BEIN, Maria GLEŞCA, Elena COTOS, Maria POPESCU, Ioan HANZAR, Dimitrie CALANCE şi Tanase CALANCE[1105].

1897: Ţiganii lăutari din Straja, de la care Alexandru Voievidca a cules câteva hore, formau un taraf sătesc, ei numindu-se „Meţcan, Perdeica şi Porşuga şi sunt toţi fierari şi muzicanţi”[1106]. „Tineretul îşi petrece duminica şi sărbătorile jucând: hora, arcanul, moldoveneasca, fudula, oropiţa, ruseasca, nemţeasca şi altele, pe un petic de sesie, lângă casa preotului, care i s-a pus la dispoziţie spre acest scop de parohul prezent (Dimitrie Dan, adică – n. n.). / Înainte vreme se cânta, la joc, din fluier şi cimpoi, care instrumente acum au ieşit din modă. Aproape toţi bărbaţii ştiu să zică din fluier, unii şi din vioară, şi să trâmbiţeze din bucium şi trâmbiţă. Din trâmbiţă ştiu trâmbiţa chiar şi femei”[1107].

1901, Gustav Weigand: „Duminică, 18 august 1901, în jurul orei 11,00, am mers în primul sat românesc, cu peste 3.000 de locuitori, la Straja[1108]. M-am dus direct la biserica mare, asaltată de credincioşi, unde se sărbătorea „Ziua de naștere a Împăratului” (Franz Josef – n. n.). Preotul a rostit un discurs patriotic, apoi şi-a omagiat împăratul, cântând imnul național, şi-abia după aceea a avut loc sacramentul, la care au luat parte toți cei prezenți. Preotul Dan, parohul de acolo, căruia îi datorăm mai multe lucrări frumoase despre populația Bucovinei, şi Dr. Onciul (Isidor Onciul, arheologul biblic – n. n.), din Cernăuţi, m-au însoțit, după-amiază, până la faimoasa Mănăstire Putna, mormântul lui Ștefan cel Mare, unde am

[1104] Dan, Dimitrie, *Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 10
[1105] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 48/1896, p. 3
[1106] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, p. 22
[1107] Dan, Dimitrie,*Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi 1897, pp. 23, 24
[1108] La Straja, au cântat Parasca Tarnoveţchi (*De-ar fi mândra sus, la cruce*) şi Costan Ştirban (16 ani).

poposit[1109]. Apoi am trecut printr-o zonă bine cultivată, dens populată, până la Voitinel. În casa parohială, am lucrat zadarnic, timp de două ore, cu doi bărbați, apoi am ajuns, în sfârșit, să cunosc dialectul local, în timp scurt, discutând cu o femeie de 60 de ani[1110]. În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruţe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Suceviţa[1111], spre care m-am grăbit și în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei"[1112].

1902: Banca populară raiffeisiană din Straja a fost înfiinţată în 1 noiembrie 1902, sub direcţiunea cărturarului Dimitrie Dan, cu Constantin Popescu preşedinte şi Nicolai Bocance vistiernic.

1904: „Straja poate fi privită ca o comună bucovineană model, ca un sat model pentru Românii din orice parte. Casele sunt bine clădite, curate, se înşiră pe amândouă laturile drumului drept, încunjurate de curţi largi, bine ţermuite cu scânduri. / Ce sunt oamenii din Straja se poate vedea într-o zi de hram mare, când ei se adună toţi la biserică şi, fiindcă e o Duminică de Paşti ca aceasta, în curând ei sunt toţi acolo. Chipuri mândre cu ochi negri adânci, cu pletele revărsate pe umeri; spătoşi, cu umbletul încet şi sigur. Oameni, nu glumă! Cojoacele albe, nouă, tivite cu blană de miel neagră, şi prin care ies mânecile largi ale cămăşii de pânză curată, sumanele cafenii, cizmele nalte trase vitejeşte peste genunchi, li dau şi mai mult înfăţişarea unor luptători totdeauna gata. În mână au pălăriile de croială ungurească, cu margenile răsfrânte în sus. Câte unul şi-a pus ciorapi verzi de lână ca ai pădurarilor şi alte podoabe împrumutate. Toţi flăcăii au înfipt în pălării, de bucuria Paştilor, flori de hârtie şi pene. Şi cătanele, pentru ca să arăte din partea lor că ştiu să preţuiască o zi ca aceasta, şi-au înflorit şăpcile cu rămurele de brad. / Femeile au îmbrăcat şi dânsele cojocele, care lasă slobode mânecile, ce sunt înfoiate numai la neveste. Cele mai multe poartă catrinţa strâmtă, prinsă înainte, neagră, cu dungi supţiri în lung şi o margine lată roşie. Dar se văd şi fuste de postav umflate, puternic colorate, şi care se cheamă „sucne": aceea dintre fete, care poate să capete o „sucnă", e foarte mândră de aceasta şi iese în rândurile dintâiu. Pe cap, femeile măritate au ştergarul învălătucit pe supt bărbie, fetele-şi lasă cozile pe spate, iar cele care vreau să se ştie că doresc mire aşază pe părul lor lins un cerculeţ de mărgele şi alte podoabe, care se cheamă „gâţă"… / În Straja se vede o casă gospodărească, dar mică şi lipsită de orice fel de împodobire, casă trainică ţi încăpătoare pentru oameni mulţămiţi cu puţin. Acolo s-a născut istoricul Dimitrie ONCIUL, şi în vorba lui hotărâtă şi răspicată, în lucrul lui încet şi sigur, în căutătura lui care-ţi caută ochii, se vede înrâurirea acestor săteni ai Strajei, între cari a trăit fiul de preot cei dintâi ani ai vieţii sale. Acum în casa parohială se află o bibliotecă bună, şi se scriu de Dimitrie DAN, parohul Strajei, care e membru corespondent al Academiei Române, lucruri folositoare pentru cunoaşterea poporului nostru şi a trecutului său"[1113].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Straja**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe malul stâng al Sucevei şi lipită, în partea sa de Est, de comuna Vicovul de Sus. Suprafaţa: 26,42 kmp; populaţia: 2.896 locuitori români de religie gr. or. şi o foarte mică fracţiune de izraeliţi şi germani. Cuprinde, pe lângă vatra comunei, şi târla Falcău. Este străbătută de drumul districtual Vicovul de Sus – Șipot; prin apropiere, pe malul drept al Sucevei, trece linia ferată Hadicfalva-Frasin. Are o şcoală populară, cu 4 clase (deci, 120 şcolari – n. n.), şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". A fost

[1109] La Putna, a cântat Artemi Zubaş (49 ani)
[1110] La Voitinel, „femeia de 60 de ani" poate fi Natalie Morăraş (*Foaie verde ci cicoari*) sau Trifelia Coroamă.
[1111] La Suceviţa, a cântat Ion Şlahtinschi (22 ani).
[1112] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[1113] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 92-96

întemeiată pe teritoriul numit „Branіştea”, dăruit de Stefan cel Mare, prin hrisovul din 13 Martie 1490, mănăstirii Putna. Într-un alt document, al lui Vasile Lupu, de la 1647, se pomeneşte că o parte din acest teritoriu a fost uzurpată de către unguri şi poloni. În această localitate se află o fabrică de lemnărie de rezonanţă şi una de ciment. Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari, precum şi cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 400 hectare pământ arabil, 995 hectare fânaţuri, 13 hectare grădini, 386 hectare imaşuri, 5.367 hectare păduri. Se găsesc 178 cai, 1.823 vite cornute, 1.665 oi, 687 porci, 160 stupi. **Straja, moşie**, cu administraţie particulată, districtul Rădăuţi. Suprafaţa: 47,95 kmp; populaţia: 68: locuitori germani romano-catolici. Cuprinde, pe lângă sine, şi localitatea cu fierăstrăul Boul”[1114].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1115], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Aniţa a lui Toader POPESCU (48 ani în 1908) din Straja.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Ilie Burlă**, Straja, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Toader Buta**, Straja, Regimentul 22, mort; Fruntaşul **George Cotos**, Straja, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **David Cotos**, Straja, Regimentul 22, rănit; Fruntaşul **Laurentie Petrancean**, Straja, Regimentul 22, rănit; Fruntaşul **Sofronie Juravle**, Straja, Regimentul 22, rănit”[1116]; „Infanteristul **George Popescu**, Straja, Regimentul 22, rănit”[1117]; „Infanteristul **Constantin Buta**, Straja, Regimentul 80, mort; Infanteristul **Lazar Cîrciu**, Straja, Regimentul 80, rănit”[1118]; „Infanteristul **Toader Paduche**, Straja, Regimentul 80, rănit; Infanteristul **Dumitru Pasailă**, Straja, , Regimentul 80, rănit; Infanteristul **David Pătrăucean**, Straja, Reg. 80, mort (28.05-23.07.1915); Infanteristul **Iosif Popescul**, Straja, Regimentul 80, rănit; Infanteristul **Ştefan Popescul**, Straja, Regimentul 80, rănit; Infanteristul **Petru Stirban**, Straja, Reg. 80, mort (28.05-23.07.1915)”[1119]; „Rezervistul **Alexandru Tomiac**, Straja, Regimentul 22, prizonier; Infanteristul **Petru Tomiac**, Straja, Regimentul 22, prizonier”[1120]; „Infanteristul **Petru Chira**, Straja, Regimentul 22, rănit”[1121]; „La propunerea doamnei **Sanfira a lui Ilie Todorescu**, din **Straja**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Ilie a lui Toader Todorescu**, născut la 14 iulie 1878 la Straja. Doamna Sanfira Todorescu susţine că soţul ei, Ilie Todorescu, a murit, la 8 mai 1916, la Taşchent (Rusia) ca prizonier”[1122]; **Anton Greisler**, din **Straja**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1918, într-un spital militar din Lemberg, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria Greisler, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1123]; „**Veniamin a lui Gavril Zuravle**, din **Straja**, a participat la război şi ar fi picat pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea tatălui său, Gavril a lui Veniamin Zuravle, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1124].

1114 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 207
1115 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
1116 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
1117 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
1118 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
1119 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
1120 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
1121 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
1122 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
1123 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
1124 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuţi 3 februarie nou 1921, pp. 28-33

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Rădăuţi** făcea parte, ca locţiitor, **Petrea Pitic**, agricultor Straja[1125]. „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de păstrare şi credit pentru **Straja**", următoarele schimbări: directorul Dimitrie Dan şters; directorul Ioan Boca introdus"[1126].

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1127] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Straja**, jud. Rădăuţi, **proprietatea dlui Ilie Cârciu**, cu sediul în Straja, jud. Rădăuţi.

1924: „Casele, înconjurate cu grădini şi acoperite cu şindrilă, cu păreţi ca neaua, au ferestre mari, luminoase, iar uşile, tăiate în mijlocul faţadei, îngăduie să se vadă, câteodată, femei gătite în alb, cu mâna streaşină la ochi. Nu în multe părţi se pot întâlni gospodării mai aşezate ca în Straja… Nicăieri oamenii nu sunt mai sobri şi mai cumpătaţi ca aici şi nicăieri vrednicia nu dă mai multe semne de belşug decât în acest sat, înşirat ca nişte boabe, cale de câţiva kilometri, în lungul Sucevei"[1128].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[1129]: **Rudich Samuel**, măcelar, domiciliat în Straja; **Popadine Dumitru**, cojocar, domiciliat în Straja; **Surcheş Max**, morar, domiciliat în Straja; **Surckes Max**, ţesător, domiciliat în Straja; **Mick Filip**, cizmar, domiciliat în Straja; **Carol Capelar**, cizmar, domiciliat în Straja; **Juravli Teodor**, dulgher, domiciliat în Straja; **Popescu Dumitru**, tâmplar, domiciliat în Straja; **Winstein Iacob**, morar, domiciliat în Falcău.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[1130] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Popescu Ioachim**, funcţionar, cu ultimul domiciliu în comuna **Brodina**, jud. Rădăuţi, născut în comuna **Straja**, jud. Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 4 ani închisoare corecţională şi 1 an interdicţie, conform art. 259 ai 260 din codul penal. / **Ştirbău Gheorghe**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna **Brodina**, jud. Rădăuţi, născut în comuna **Straja**, jud. Rădăuţi, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională şi 1 an interdicţie, conform art. 259 ai 260 din codul penal. / **Chira Constantin**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Rădăuţi**, născut în comuna **Straja**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 6 luni închisoare corecţională, conform art. 261, combinat cu art. 258 din codul penal".

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1131]: **Hasna Gheorghe**, caporal, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Straja**, judeţul Rădăuţi, mort la 17 iulie 1941.

1125 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
1126 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5
1127 *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874
1128 AUREL I. GHEORGHIU, *Privelişti din Bucovina pitorească*, Bucureşti 1924, p. 89-91
1129 *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
1130 *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
1131 *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[1132]: Nicolae Sfârnaciuc, paznic, bunul expropriat fabrica România, comuna Straja, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 2.000 lei; Ghotan Gavril, paznic, bunul expropriat fabrica România, comuna Straja, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Cotos Iacob, paznic, bunul expropriat fabrica România, comuna Straja, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei".

1943; „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1133], următorii învăţători şi învăţătoare: **Fedarciuc Filaret**, comuna Straja, jud. Rădăuţi, media 7,37; **Ghinea Dumitru**, comuna Straja, jud. Rădăuţi, media 9,41; **Spânu Aritina**, comuna Straja, şcoala de fete, jud. Rădăuţi, media 7,20; **Spânu Teofil**, comuna **Straja**, şcoala de băieţi, jud. Rădăuţi, media 7,79".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1134], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Băncescu Silvia**, de la Straja fete, la Vaşcăuţi; **Nimigean Vladimir**, de la Straja, băieţi, la Sinăuţii de Jos; **Humoreanu Ioan**, de la Straja, băieţi, la Voevodeasa**; Duduman Viorica**, de la Gălăneşti, la Falcău". „Tcaciuc Felicia, de la Straja, la Suceviţa, post VI, unică silicitantă, teren"[1135].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1136], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Bradul Bucovinei", **Ilie Cârciu & Co,** cu sediul în Straja".

La Straja s-au născut pictorii George COTOS (3 aprilie 1915) şi Traian ROTARU (20 septembrie 1939).

STROIEŞTI

Povestea începe în **3 iunie 1429**, când feciorii lui Oană, vornic de Tulova, Lazăr, Stanciul şi Costea, primesc întăritură de la Alexandru cel Bun pentru „satele tatălui lor Stroinţii şi Zaharinţii la obârşia Şomuzului". Oană sau Ivan vornic, ctitor de biserici şi al Mănăstirii Humorului, fusese unul dintre cei mai mari dregători domneşti, deţinând şi vornicia Sucevei, înainte de a fi avansat vornic de Tulova (Tolva, adică Vornicenii de azi, localitate importantă pe atunci), în locul lui Drăgoi Viteazul, întemeietorul Drăgoieştilor şi a multor sate munteneşti, care tocmai răposase.

[1132] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele
[1133] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1134] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1135] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1136] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

1495: În 13 martie 1495, Ştefan cel Mare întărea satul „Stroeştii, în gura Şumuzului”, fraţilor Dragoţăl, Petrea, Gliga şi Cârţilă, precum şi nepoatelor lor de soră, Nastea, Parascheva şi Anghelina.

1617: În 16 aprilie 1617, Nestor Ureche obţinea uric pentru Stroieşti, în „fundul Şomuzului”. Stroieştii sunt menţionaţi, pentru a doua oară, în 17 aprilie 1617, când vornicul Nestor Ureche capătă întăritură domnească pentru „Stroinţii din fundul Şomuzului”, tatăl cronicarului având multe moşii pe valea Moldovei, toate confiscate, ulterior, şi înstrăinate, inclusiv de sângerosul şi cumplitul Duca Vodă, care, în 1 mai 1666, avea să dăruiască lui Stamati vel (mare) postelnic „un sat anume Stroeşti la ţănut Sucevii cu vecini şi cu curţi gata şi cu heleştee şi cu tăt venitul, care sat mi-au fost dreaptă cumpărătură de la Andrieş clucerul, feciorul lui Toderaşco, ce au fost logofăt mare, pentru o mie şi cinci sute de lei bani gata”.

1666: În 1 mai 1666, Duca Vodă întăreşte marelui postelnic Stamati satul Stroieşti, „cu vecini şi cu curţi gata, şi cu heleşteie şi cu tot venitul, care sat mi-au fost domniei mele dreaptă cumpărătură de la Andrieş clucerul, feciorul lui Toderaşco, ce au fost logofăt mare, pentru o mie şi cinci sute de lei bani gata”.

1743: În 1743, pe moşia boierului Stamati, Stroieşti, soseşte primul emigrant transilvănean, împreună cu soţia, Vasile MITRU, plugar din Leşu Ilvei, apoi, peste 10 ani, în 1753, vine, tot din Leşu, împreună cu soţia şi cu două fete, Marin BROASCĂ, grănicer în Regimentul 2 Românesc.

1763: Peste alţi zece ani, în 1763, vine, împreună cu soţia, patru băieţi şi două fete, George TURTUI, plugar din Rebra Mare.

1768: În 5 iulie 1768, se face hotarnica satului şătrarului Constantin Stamati. Din uricele lui Stamati rezulta că, în 1578, satul aparţinea lui Toader vistiernic, dar se împărţea între Todosia Tăbucioaia şi fraţii ei Andreiaş şi Toderaşco. Pe vremea aceea, satul era pustiu.

1669: Trei ani mai târziu, în 9 noiembrie 1669, sunt menţionaţi, într-o înzestrare la Ilişeşti, primarul, preotul şi diaconul din Stroieşti, respectiv vornicul Paicul, popa Vartolomei şi diaconul Dumitru ot Stroieşti.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1137], din 1772-1773, înregistrează la Stroeşti, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „17 – toată suma caselor”, însemnând 2 femei sărace şi 15 birnici, iar la Zăhăreştii, „6 – toată suma caselor”, însemnând „1 jitar câmpulungenesc” (aşa se explică venirea neamului câmpulungean Grămadă la Zahareşti) şi 5 birnici.

1774: În 1774, vine şi un preot, George POP din St. Ioan, împreună cu soţia şi o fiică, pentru a păstori, împreună cu Butie POP, preot din Canciu, parohia stroieşteană. În 1744, la venirea austriecilor, satul Stroieşti avea doar 22 familii (20 ţărani, în 1775), iar în 1784, 97, populaţia satului sporind, ulterior, datorită coloniştilor galiţieni, aduşi în sat mai ales după 1848.

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenţia lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut şi prin Bucovina, venind dinspre Bistriţa, prin

[1137] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 346

valea Bârgaielor, staţii de poştă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroieşti şi Suceava. Fără să-şi dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care ţin de începutul secolului al XIX-lea[1138].

1860: Din 1860, funcţiona la Stroieşti o şcoală cu 6 clase, iar din 1890 avea să fie deschisă şi la Zahareşti o şcoală cu 2 clase[1139].

1862: Biserica Naşterii Maicii Domnului din Stroieşti a fost construită în 1862 de George de POPOVICI, pe locul unei vechi bisericuţe, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, şi renovată în 1903, iar biserica Sfântului Dimitrie din Zahareşti a fost ctitorită, în 1542, de pârcălabul de Hotin Nicoară HROVICI. În 1843, biserica din Stroieşti, cu 1.014 enoriaşi, patronată de Nicolai de POPOVICI, era slujită de parohul Andrei DANCIUL, iar biserica din Zahareşti, cu 476 enoriaşi, patronată de Iordachi de CATARGIU, de preotul administrator Ioan DAN. În 1876, biserica din Stroieşti avea 1.620 enoriaşi, fiind patronată de Georgie de POPOVICI şi slujită de parohul Emanuel ISOPESUL, iar cea din Zahareşti, cu 1.522 enoriaşi, dar proveniţi şi din satele Liteni şi Buneşti, fiind patronată de Nicolai de GORZYCKI, de familia armenească BOTUŞAN şi de Andrei MOISA, paroh fiind Constantin BERARU. În 1907, paroh la Stroieşti era Ioan DOROFTEI, născut în 1863, preot din 1889, paroh din 1899, preot cooperator fiind Vasile BOCA, născut în 1878, preot din 1902, iar cantor, din 1904, Dionisie MAXIMIUC, născut în 1860, în vreme de biserica din Zahareşti îl avea paroh pe Eugen TURTUREAN, născut în 1867, preot din 1898, paroh din 1906, cantor fiind, din 1900, Leon MALCINSCHI, născut în 1864.

1866: „Onorata direcţiune a Gimnaziului gr. or. şi naţional român din Suceava, în programul său din acest an, în despărţitura „Cronica Gimnaziului", deplânge pe un bărbat, ce s-a trecut prin moarte, în 2/14 mai 1866, în satul Stroieşti. Acel bărbat este Ioan cavaler de Costin, frate cu domnii Costineni, proprietari din Şipeniţ, şi descendenţi prea demni ai neuitaţilor Costineni: Miron şi Velicico. Prin moartea cavalerului Ionică de Costin, a pierdut gimnaziul sucevean un stâlp însemnat al cauzelor sale celor naţionale, iar studenţii săi au pierdut pe un părinte şi sprijinitor îndurat. / Ionică Costin, fiind cu locuinţa în Suceava, a fost, drept zicând, reprezentantul nobilimii bucovinene în afacerile cele naţionale ale Gimnaziului şi a fost şi reprezentantul mărinimiei nobilimii faţă cu învăţăceii cei săraci ai Gimnaziului. Pare-ni-se că chiar îl vedem, sau în trăsură, sau pe jos, vizitând sau pe directorul, sau pe vreunul dintre catiheţi, sau dintre ceilalţi profesori, înştiinţându-se despre progresul tinerilor noştri, în mod obişnuit, iar în special, despre al acelora care, pentru sărăcia lor, aveau fericirea de a fi ocrotiţi sub scutul mărinimiei sale. Pe unii dintre învăţăcei îi susţinea cu straie, pe alţii cu plătirea cvartirului şi a viptului, pe mulţi cumpărându-le cărţile cele necesare; iar ecoul cuvântărilor sale ocazionale către toţi studenţii gimnaziali erau cuvintele cele părinteşti: „Învăţaţi, dragii mei băieţi, ca să fiţi fericiţi!". / El însuşi fiind om cult, îi plăcea să vadă şi pe alţii înzestraţi cu cultură. În privinţa aceasta iată şi altă dovadă, extrasă din programul gimnazial din acest an. În toamna anului 1864, care toamnă a fost, pe la noi, foarte ploioasă şi furtunoasă, aranjându-se, de către mai mulţi binevoitori, parte profesori gimnaziali, parte amploiaţi, o serată muzicală declamatorică, în folosul studenţilor sărmani şi al întemeierii unei biblioteci pentru aceştia, Ionică cavaler de Costin, acuma om în vârstă, numărând peste 60 de ani şi, pe lângă aceasta, încă şi pătimaş de un picior, nu numai că, cu multă căldură, a subscris ideii aceleia prea nobile, dar încă şi în persoană a călătorit, pe la locuinţele con-nobililor săi, adunând contribuţii însemnate şi aţintind o sumă banală neaşteptată la serata aceea. / El,

[1138] *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292
[1139] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 40, 1907 p. 159, 162

răposatul, s-a şi bucurat, totdeauna, de recunoştinţă publică. pentru atari osteniri. Studenţii gimnaziali abia aşteptau să sosească ziua onomastică a domnie sale sau anul nou, mergând ei, atunci, grămadă, spre a-şi esprima, înaintea domniei sale, simţămintele cele de mulţămire şi de recunoştinţă. Între altele, amintim aci de frumoasa poezie, a fostului student gimnazial, din a 6-a clasă, din anul 1863, Ioan Bumbac, în care acesta, cu ocazia, anului nou, de pe muntele Eliconului declara pe cavalerul Ioan de Costin drept mecenat al culturii naţionale. Afară de aceasta, în nici un program al gimnaziului sucevean, din câte au ieşit până acuma, nu lipseşte numele „Ioan Costin", exprimându-i-se domniei sale cea mai vie şi mai intimă recunoştinţă pentru truda şi oferta ce o hărăzi institutului celui abia înfiinţat. Iar osteneala cea din urmă a domniei sale fu încă şi cu aceea recunoscută, că se proclamă, de către comitetul seratei, drept Senior. / Pierderea numitului bărbat este, aşadar, mare pentru gimnaziu. Dar tot atât de mare este ea şi pentru biserica, şi pentru cetăţenii Sucevei. Biserica Sântului Niculae, din Suceava, are datoria sfântă de a-l înregistra pe domnul Ioan Costin între prea fericiţii ctitori, pentru că, daca el nu ar fi fost acoperit-o, pe spezele sale, astăzi era o ruină. Iar bieţii săraci din Suceava încă îl deplâng, lipsindu-le mila, pentru că Ionică Costin nicicând nu ieşea în drum, fără de punguţa cu cruceri şi, odinioară, noi înşine fiind martori, şi întâmpinându-l, înaintea porţii, doi săraci, tocmai când ieşeam din ogradă, exclamă bătrânul, în mod binevoitor, dar si umoristic: „Iată, mi-am uitat coiful mântuirii săracilor!", întorcându-se, îndată, după punguţă. / Ne luăm, cu multă plăcere, încă şi libertatea de a aminti de o faptă mărinimoasă a proprietarilor din Stroieşti şi Stupca, a domnilor fraţi Popovici şi nepoţi, de la sora lui Ionică Costin. Prea nobilii aceşti domni, în toate iernile, depuneau, în ograda unchiului lor, câte 24-30 de stânjeni de lemne, de ars, care, sub priveghere numitului, se împărţeau între cei săraci din Suceava. „***Quod natura dedit, nemo negare potest***". De la părinţi se moşteneşte dorul îndurării spre cei săraci şi asupriţi de nevoi materiale. Încă şi acum, cu „Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească întru Împărăţia Sa!", răsună, de pe buzele oamenilor săraci din Suceava, numele prea fericitului proprietar din Stroieşti, Manolachi Popovici, iar în Stroieşti şi în Stupca, cu cea mai mare mulţămire, aud călătorii pe ţărani rostind: „Dumnezeu să-i trăiască pe boierii noştri, pentru că-s milostivi către noi!". Iată care este cauza acestei felicitări. / Domnii fraţi Popovici, în timpul nevoii celei grele, care, în anul acesta, a asuprit atât de amar ţara noastră, au ţinut, în curţile lor, mese deschise pentru cei de tot lipsiţi. O faptă care este de un sânge cu faptele părintelui lor, Manolachi, şi cu cele ale unchiului lor, Ioan cavaler de Costin, care punga sa o numea „coiful mântuirii săracilor". Dânsul, îmbolnăvindu-se, în Suceava, şi neavând, acolo, cine să se îngrijească de el, fiind, toată viaţa sa, neînsurat şi, prin urmare, şi fără de copii, se duse, bolnav, la nepoţii săi, la Stroiesti, pe care îi iubea din tot sufletul, unde, după o boală îndelungată, răposă, în ziua de 1/13 septembrie 1866, înmormântându-se acolo, lângă biserica cea prea frumoasă, care, în anul 1862, cu mare cheltuială a domnilor proprietari, se înfiinţă şi se sfinţi. / Fie-i răposatului ţărâna uşoară, iar pe cei ce i-a sprijinit el, în viaţa-şi, şi mai vârtos pe studenţii gimnaziali din Suceava, îi chemăm ca nu numai să-l păstreze întru amintire şi să urmeze sfaturilor lui celor binevoitoare, ci, ducându-i, oarecând, calea pe la Stroieşti, să-i sărute ţărâna mormântului, căci el este în rând cu Gheorgghe Lazăr şi cu alţi români, care au meritat renume etern pentru ostenelile lor întru prosperarea cauzei celei patriotice"[1140].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache

[1140] *Albina*, Anul I, nr. 65, duminică 11/23 septembrie 1866

cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, **Stroieşti pe Suceava**, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, **Zahareşti**”[1141].

1880: „Una dintre icoanele sacre ale lui Epaminonda Bucewsky, o „Maica Domnului”, care ornează capela de pe mormântul neuitatului nostru amic, proprietar mare, Popovici din Stoieşti, este admirabilă”[1142].

1895: Zahareştii aveau, în 1895, când Daniel Werenka publică „Topographie der Bukowina”, 950 locuitori, păstoriţi de preotul Constantin Berariu, învăţător al satului fiind Vasile Sluşanschi, iar cantor, Leon Malcinschi. Primar al satului era Constantin Fărtăeş.

1898: În 1898, când se înfiinţează o Însoţire Raiffeisen, la Stroieşti era preot şi preşedinte al înfrăţirii un prieten al lui Grigore Filimon, Ioan Doroftei, director al băncii rurale fiind Pentelei Poleac.

1905: „Pe la sfârşitul lui August 1905 şi începutul lui Septembrie, Grigore Filimon a venit cu bicicleta sa la părintele Ioan Doroftei, de la Stroieşti, judeţul Suceava, plângându-se de dureri de cap şi de piept. De aici a plecat la părintele Eugen Sârbu, la Tişăuţi, unde i s-a făcut tot mai mare rău, încât, în cele din urmă, a trebuit să plece (să fie transportat) la spitalul de boli nervoase din Cernăuţi” (Dionisie Udişteanu), unde a şi murit.

1906: „**În Suceavă** a repaosat, marţi, în 18 decembrie 1906, cetăţeanul Nicolai Dorofteiu, în etatea de 74 ani, după un morb scurt şi greu. Cu el a dispărut una din cele mai cunoscute figuri dintre burghejii români din Suceavă. Repăosatul, tata vrednicului paroh gr. or. din Stroieşti, Ioan Dorofteiu, prin virtuţile sale a ştiut să-şi asigure un loc de cinste deosebită între concetăţenii săi, fără deosebire de limbă şi lege”[1143].

1906: În mai 1906, „pe lista încredinţată d-lui (învăţător) superior din Stroeşti, Alexandru ŢĂRAN” pentru înfiinţarea unei proiectate societăţi culturale, „Luceafărul Bucovinei” sunt menţionate numele unora dintre săteni, precum: Dumitru GEMĂNARIU, Aurelia BATARIUC, Gavril MLEŞNIŢĂ, George TOMOIAGA, Procopie RODINCIUC, Simion HOLCA, Vlad COSMIUC, Eduard PRAL, Petru SUBCINSCHI, Traian ŢĂRAN, Vasile COCARIU, dl ILNIŢCHI, Gavril GEANARIU, Istrati GEMANARIU, Arsânte GEMANARIU, Niculai CRIŢAN şi Pentelei POLEAC[1144].

1907: „Într-un număr al preacinstitei „Voinţa Poporului”, cinstită ca faţa lui Florică şi a lui Onciu, apăruse un articol cap de operă de minciuni în contra părintelui Ioan Doroftei. Părintele Ioan Doroftei e un om cumsecade, precum o şi mărturisesc şi sătenii. Lui are să-i mulţămească satul pentru înfiinţarea băncii, el a stat pentru înfiinţarea prăvăliei de acolo, asta o ştiu prea bine gospodarii satului Stroeşti, cu case înalte, frumoase, încăpătoare, curate, albuţe, între desişul pomilor care le încunjură, cu coşare mai totdeauna pline de păpuşoi ca aurul, cu şuri mari, pline de fân, dar mai cu seamă cu gospodari de frunte, precum sunt cele trei neamuri ale Bârtoenilor, Criţănilor şi a Policenilor, care şi joacă rolul principal aice. Dar

---

[1141] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1142] *Familia*, Anul XVI, 1880, nr. 1, pp. 4-6
[1143] *Apărarea Naţională*, Nr. 23, Anul I, Cernăuţi, joi 23 decembrie stil nou 1906, p. 3
[1144] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 11/1906, p. 3

părintele Ioan Doroftei mai făcuse şi moară de foc în sat. Mă întâlnesc cu un om, ducând un sac de păpuşoi la moară: „Încotro, bădică?”. „Până la moară”. „Dar a cui e moara?”. „Da' a cui să fie, a popii, Dumnezeu să-i deie sănătate, că bine a mai ghicit-o, nu mai prăpădim vremea îmblând până la gropi, asupra Bălăcenei”. „Dar curtea şi livada aceea a cui e?”. „Apoi, dă, domnule, a boierului nostru, Popovici, care a dat mai mult de jumătate la biserică, la şcoală şi are bani puşi şi în bancă; bun boier, zău bun, domnule!”. „Dar popa vostru cum e: bun sau rău?”. „Ba să te ferească sfântul, că-i destul de bun”. / Acum cine să fi scris minunatele cele de şire? Poftim, iată un păcătos de învăţător, Popovici, din cei mai buni, care are, pare-mi-se, abia 2 clase şi acelea făcute încă câine-câineşte. Acesta e unul de aceia care îmblă după potcoave de cai morţi, care nu ştie nici el săracul nimică, ş-apoi îi mai zic băieţii „domn învăţător”, ş-apoi tocmai unul ca acesta s-a găsit să bârfească contra preoţilor. Oameni buni din Stroeşti, cereţi de la domnul inspector alt învăţător, nu daţi băieţii să îmble degeaba la Popovici, care nu ştie nici el nimică. Pentru voi, dragilor mei gospodari, trebuie să vă fie preotul preot, ca unul ce poartă straiele sfinte, ca unul ce a îmbătrânit învăţând prin şcoli, pe când învăţătorul trebuie să vă fie tot învăţător. Staţi să vă întreb, cine se cade să aibă mai mare cinste în sat: un gospodar cu 12 fălci ori un calic cu 20 de prăjini? Aşa-i că gospodarul!... Apoi gospodar în sat e preotul şi lui i se cade cuvîntul cel bun şi învăţătorul e cel cu 20 prăjini, vra să zică învăţătorul are să tacă înaintea preotului, cum are să tacă calicul înaintea gospodarului şi, când îl auziţi bârfind pe unul ca acesta, mai puneţi-i belciug. Au doară nu e preotul acela care se roagă pentru sufletele voastre, care vă înmormântează şi care vă sfătuieşte de bine? Să-l lăsaţi voi să-l bajocurească un ticălos de învăţător, care îşi răsuceşte toată ziulica musteaţa, dar să vă înveţe copiii nici habar n-are? / **Un învăţător care voieşte binele poporului**”[1145].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1146], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la stroieştencele Ana MATEICIUC (20 ani în 1907) şi Rahila DELNEA (22 ani în 1907).

1908: „Cu prima zi de iunie 1908, se activează, în comuna Stroieşti, districtul Suceava, un oficiu poştal. Cu îngrijirea poştei a fost încredinţată doamna Eufrozina Ţăran”[1147], soția conducătorului şcolii din Stroiești, A. Țăran. „Foaia dumneavoastră, în numărul din 24 noiemvre 1907, într-o notiţă întitulată „În atenţia forurilor şcolare”, a adus ştirea cum că conducătorul şcolii din Stroieşti, dl Alexandru Ţăran, a dat voie să se ţină un praznic în şcoală, într-o clasă, la un timp când învăţământul nu era încă încheiat. În „Voinţa Poporului” din 8 decembrie 1907, se dezminte însă ştirea aceasta, zicându-se că masa s-a dat la oarele 12, după timpul învăţământului, va să zică nu pe timpul învăţământului. Fapt este însă că masa sau mai bine zis praznicul, care s-a dat pentru copiii de şcoală, în amintirea unui repaosat, a început a se pregăti şi da pe timpul învăţământului, şi anume de la oarele 10, înainte. Clasa a 3-a, în care s-a dat ospăţul, avea, de la 10, la 11, oar de desen ; această oră nu s-a ţinut, însă, precum mi-a comunicat însuşi dl înv. Subcinschi, deoarece în clasa în care avea acest domn ora de desen îmblau muieri cu oale şi bucate, pregătind ospăţul, iar o parte din copii erau ocupaţi cu scoaterea şi aşezarea lăiţilor şi formarea de mese din acestea, deci, neputând dl Subcinschi ţine ora sa, ceea ce a mărturisit şi singur, s-a dus în clasa a 2-a, unde priveghea copiii adunaţi din mai multe clase, ca să-i rânduiască apoi la ospăţul pregătit în clasa a 3-a. Eu, ca catehet, ţineam, de la 10, la 11, exhortă în clasa a 4-a, în care timp am fost,

[1145] *Apărarea Națională*, Nr. 38, Anul II, vineri 17 mai stil nou 1907, p. 2
[1146] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1147] *Apărarea Națională*, Nr. 37, Anul III, duminică 31 mai stil nou 1908, p. 4

toată ora, stingherit prin larma ce se făcea pe coridor. De la 11, la 12, avusem exhortă în clasa a 5-a; înainte de începerea exhortei însă m-a rugat dl învăţător Gemeniuc (bun cunoscător de folclor şi interpret la vioară, de la care a cules Voievidca multe piese – n. n.), să le dau copiilor drumul mai timpuriu, înainte de 12, ca să nu se întârzie la ospăţul pregătit; i-am împlinit, deci, deşi contra voinţei mele şi fără să am eu de a răspunde pentru această dorinţă a dumisale şi, înainte de 3/4 la 12, am ieşit din clasă, iară copiii au rămas şi, venind dl Gemeniuc, i-a condus apoi la masă. / Masa s-a pregătit şi dat aşadară pe timpul învăţământului, stingherindu-se şi scurtându-se, prin aceasta, învăţământul. Ospăţul se putea pregăti şi da după încheierea învăţământului de dimineaţă, ca să nu se stingherească şi scurteze deloc învăţământul, şi, dacă nu la casa gospodinei respective, care a pregătit şi dat ospăţul pentru copiii de şcoală, cu cea mai curată şi mai bună intenţiune, atunci într-o clasă în care, necerând deocamdată trebuinţă, nu se ţine deloc învăţământ şi stă, prin urmare, la dispoziţiune pentru ospăţ, evitându-se prin aceasta o scurtare a învăţământului, sau, cel mai bine şi mai potrivit, în localităţile şcolii celei vechi, unde s-ar fi putut afla două odăi destul de spaţioase, ce stau deşerte, fără să fie întrebuinţate. Afară de aceea, cred că ar fi fost cu cale ca dl superior să mă încunoştinţeze şi pe mine, ca catehet, despre ospăţul proiectat şi, înainte de începerea ospăţului, să mă invite, aflându-mă eu pe acolo, ca să vin şi să binecuvântez masa pregătită pentru şcolari şi aşa să se contribuie, şi prin aceasta, la creşterea religios-morală a tineretului şcolar. Judece, deci, lumea ori de nu cade asupra dlui superior Ţăran vreo responsabilitate oarecare! Mulţămindu-vă respectuos pentru publicarea acestor şire, ce servesc spre constatarea adevărului şi înformaţiune celor interesaţi în afacere, subsemn cu stimă: / **Vasile Boca**, / preot şi catehet ort. or. în Stroieşti"[1148]. Știrea de la care pornea acest scandal, datorat faptului că catehetul Boca nu fusese invitat să binecuvânteze masa de pomenire pentru şcolari, este următoarea: „După cât ne este cunoscut, legile şcolare opresc conveniri sociale de orice natură în localităţile şcolii. Cu toate acestea, conducătorul şcolii din Stroieşti, dl Alexandru Ţăran, împrotiva legilor şi fără să anunţe măcar forului şcolar local, a dat voie să se ţină chiar şi praznic în şcoală, într-o clasă, la un timp când învăţământul nu era încă încheiat. Aceasta s-a întâmplat sâmbătă, în 16 noiembrie 1907. Cu toate că praznicul era făcut de o gospodină cu dare de mână pentru copiii şcolari, totuşi şcoala nu se poate întrebuinţa pentru ospeţe şi cu atât mai puţin nu în timpul învăţământului. Praznicul se putea face la casa gospodinei şi copiii se puteau conduce acolo, după încheiarea învăţământului. Cu praznice s-a făcut începutul. Ca mâine ne vom trezi că dl Ţăran, ca să se facă popular, va da voie să se serbeze şi nunţi în localităţile şcolii. Are consiliul şcolar districtual şi cel de ţară cunoştinţă de aceste lucruri? Aşteptăm ca forurile şcolare să ancheteze asupra afacerii acesteia şi să aprecieze abuzul acesta după merit"[1149].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stroeşti**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe dreapta pârâului Trepar, afluent al pârâului Hraniţa. Suprafaţa: 13,01 kmp; populaţia: 1.952 locuitori români, de religie gr. or. Este în apropiere de drumul principal Suceava-Gurahumora şi legată de comunele învecinate prin drumuri de câmp. Are o şcoală populară, cu 2 clase (deci, 60 şcolari – n. n.), şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". La 1776, era proprietatea călugărului Stamati. Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.820 hectare pământ arabil, 222 hectare fânaţuri, 17 hectare grădini, 5 hectare imaşuri, 7 hectare şi 50 ari păduri, 2 hectare 50 ari heleşteie. Se găsesc 138 cai, 664 vite cornute, 1.313 oi, 540 porci, 50 stupi. **Stroeşti, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 7,43 kmp; populaţia: 73 locuitori, dintre care 62 români; religiile gr. or. şi altele. Se compune: 1) din moşia Stroeşti propriu-zisă, cu 5 case şi 34 locuitori, cuprinzând şi

[1148] *Apărarea Naţională*, Nr. 2, Anul III, duminică 5 ianuarie stil nou 1908, p. 2
[1149] *Apărarea Naţională*, Nr. 86 și 87, Anul II, duminică 24 noiembrie stil nou 1907, p. 2

târlelc Pripasna şi Toloca, şi 2) din târla Gropile. Depindea odinioară de comuna Stroeşti, şi erau în stăpânirea călugărului Stamati”[1150].

1908: „**Din Stroieşti**. Miercuri, în **19 August 1908**, s-a înfiinţat, în Stroieşti, o societate cu numele „Arcaşul“. Acest „Arcaş“ promite o activitate rodnică, căci în fruntea lui stau, pe lângă oameni şcoliţi, şi ţărani probaţi în onestitate, între care şi primarul comunei, Ştefan Bîrtoi, care, în decursul vorniciei sale, a îndreptat multe rele din Stroieşti. Crâşma, care era o adevărată plagă în Stroieşti şi care a făcut „dija” pe un evreu boier, sub primăria lui Ştefan Bîrtoi vegetează, căci evreul trebuie să păzească legea închiderii crâşmelor în Duminici şi sărbători. De la acest primar „tânăr“ să ia primarul „bătrân” din Ilişeşti pildă şi să poruncească evreilor din Ilişeşti să nu vândă, pe ascuns, atâta rachiu în Duminici, căci doară vede singur că, în fiecare Duminică, îşi sparg „goii” capurile ameţite de rachiul evreiesc. Stroiştenilor, urmaţi sfaturile de bine şi bunul Dumnezeu vă va ajuta pe calea apucată!”[1151].

1909: „Liga românilor din Bucovina”, înființată la Suceava, în 1908, avea, în 1909, 6 secții: 3 în Suceava, și câte una în Cernăuți, Șcheia și **Stroiești**[1152]. Din Stroiești întreține, vreme de câțiva ani, în coloanele gazetei *Tribuna* din Arad o adevărată rubrică de „analiză bucovineneană” un oarecare „N. I. Russu”, care merită identificat, datorită vocației scriitoricești pe care o proba. Probabil că e vorba de un învățător.

În 3 decembrie **1914**, deputatul Dr. Aurel Onciul lansa apelul, „adresat chiar ţăranilor români din Bucovina, ca să se întrunească, duminică, în 5 decembrie, la Suceava, în adunare ţărănească”, apel semnat şi de „George Hutu, gospodar şi primar al oraşului Câmpulung, Alexandru Buburuzan, gospodar în Mănăstirea Humorului şi fost deputat în Sfatul Ţării, Ştefan Forfotă, gospodar şi primar al oraşului Vatra Dornei, Ştefan Bârtoi, gospodar şi primar în Stroieşti, George Boncheş, gospodar în Vatra Dornei şi deputat în Sfatul Ţării, Zaharie Zub, gospodar în Horodnicul de Sus”, apel adresat Regelui României, căruia i se cerea să intre în război de partea Austro-Ungariei, precizându-se că „noi, ţăranii români din Bucovina, am fost şi rămânem pururea credincioşi împărăţiei”, spre finalul textului răspicându-se: „Poporul Român Bucovinean a dat până acum cu prisos dovadă că este „neclintit în credinţa sa cătră Împărăţie”, se luptă doară fiii acestui popor cu neasemuită vitejie pe câmpul de luptă şi mii de feciori de ai noştri au pornit de bună voie în război, ca să-şi verse sângele întru apărarea Patriei şi a Tronului”[1153].

1914-1918: „**Nicolai a lui Dumitru Moroşan**, din **Stroieşti**, a participat la război şi ar fi murit ca prizonier în anul 1918, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Catrina a lui Dumitru Moroșan, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1154].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Niculiţa Nicolai Dr. cav. de**, Costâna (Stroeşti)”[1155].

1150 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 207, 208
1151 *Apărarea Naţională*, Nr. 49, Anul III, Cernăuţi, duminică 23 august stil nou 1908, pp. 3, 4
1152 *Tribuna*,Nr. 234, joi 29 octombrie / 11 noiembrie 1909, p. 5
1153 *Viața Nouă*, III, nr. 149, 22 nov. n. 1914, p. 4
1154 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 13 mai nou 1921, p. 203
1155 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b).** în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Aglaia Bocaneţ** la Stroieşti”[1156].

1930: 1930, iulie 18: **Joia grijilor în Bucovina**. Străduinţele autorităţilor de a evita turburări. Suceava, 17 (iulie). Capii autorităţilor din Cernăuţi şi Bucureşti, aflători în Suceava, nu au o clipă de odihnă. Zilnic, judeţul este cutreierat în lung şi în lat, toate comunele sunt vizitate şi pretutindeni se supraveghează cu atenţie executarea măsurilor de ordine luate de centru. Ţăranii cer ca deputaţii să vină în mijlocul lor pentru a le asculta păsurile. Până acum, numai deputatul Gorcea a făcut aceasta. Zvonindu-se că în comuna Arbore s-ar proiecta dezordini, dl Gorcea, care este foarte popular acolo, a plecat imediat în comună, a luat contact cu consiliul comunal şi cu fruntaşii satului şi a reuşit să liniştească spiritele. Dl Gorcea a mai vizitat comunele Pârteştii de Jos, Pârteştii de Sus, Cacica, Botoşana, Cajvana etc. / **O ordonanţă pe care un preot nu vrea s-o citească**. În ultimele zile, nu s-au semnalat tulburări. Domnii general Gavrilescu şi locotenent-colonel Băican, secretarul general Cădere, inspectorul Cătuneanu şi Dumitrescu străbat judeţul în lung şi în larg. Au mai sosit în localitate, pentru a lua măsuri de ordine, domnii Pihal, subinspector la Siguranţa din Cernăuţi şi colonel inspector Bendescu, de la Inspectoratul 2 jandarmi Cernăuţi. Dl prefect Miloteanu a primit delegaţia de studenţi, în frunte cu studentul Doboş Boca. Aceiaşi delegaţie s-a prezentat dlui secretar general Cădere, pentru a da asigurări formale că nu vor avea loc dezordini. Ieri s-au placardat în oraş ordonanţe, din partea dlui prefect Miloteanu, care face apel la cuminţenia populaţiei şi, totodată, anunţă că, dacă se vor produce dezordini, vinovaţii vor fi aspru pedepsiţi. Autorităţile în subordine sunt, de asemeni, foarte vigilente. / Ici, colo, unde s-au mai semnalat agitaţii, s-au luat imediat măsuri. Astfel, în comuna Băişeşti, preotul Grigoraş n-a voit să explice populaţiei ordonanţa prefecturii, spunând că el nu are a primi ordine din partea autorităţilor administrative. În această comună se dedă la agitaţii un anume Emilian Popinciuc, licenţiat în Drept. / **În comuna Stroeşti s-au spart câteva geamuri**. Autorii au fost identificaţi. Ei se numesc Petre Poleacu şi Nicolae Toma Văleanu. O delegaţie a evreilor din Burdujeni s-a prezentat la domnul prefect Miloteanu, exprimându-şi teama ca agitaţiile să nu se întindă şi în târgul lor. Prefectul a dat formale asigurări. Şeful poliţiei din Solca, dl Costică Popovici, împreună cu pretorul Reuţ, au căutat, de asemeni, să liniştească pe viligiaturişti, convingându-i să nu părăsească localitatea, deoarece, în urma măsurilor luate, nu se vor produce nici un fel de tulburări”[1157].

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Strungaru Eremia**, soldat, ctg. 1930, cu ultimul domiciliu în comuna **Stroeşti**, judeţul Suceava, mort la 12.VIII.1941”[1158]. „Lista Nr. 9[1159]: **Moroşeanu Grigore**, sergent, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Stroeşti, jud. Suceava, mort la 17 iulie 1941”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[1160], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Loy Leopold**, la Stroeşti, p. 10”.

[1156] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1157] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14280, vineri 18 iulie 1930, p. 3
[1158] *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941, pp. 5805 şi urm.
[1159] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[1160] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1161], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Isopescu Xenofon**, de la Stroeşti, la Pârhăuţi; **Isopescu Aurelia**, de la Stroeşti, la Pârhăuţi. „Ivan Petru, de la Stroeşti, Gropeni, la **Cajvana**, post I, interese familiare"[1162].

STULPICANI

Legenda spune că, pe Suha Mare, lângă Topliţa Rece, s-ar fi aflat, cândva, prisăcile domneşti şi că de la „ştilbicanii" lui Ştefan cel Mare, care se ocupau cu ştiubeiele cu miere ar veni numele satului Stulpicani. Legenda poate să conţină şi mult adevăr, dar Em. Grigorovitza susţine că „numele comunei provine de la cuvântul românesc stulpig – prăjină de care se agaţă fâşii de tei şi care serveşte a scociorî şi a speria păstrăvii; aceştia, fugind, sunt prinţi în sac (plasă)". Dar protopărinţii stulpicănenilor (apicultori sau nu), de la care Ştefan cel Mare a cumpărat satul, plătind 160 zloţi tătăreşti, au fost Şandru Gardu, vărul lui, Şuşman, precum şi unchiul şi mătuşile lor, Ioan, Magda, Maria şi Neaga, ultimii patru fiind copiii lui Coste Mădzărescul.

1488: În 17 august 1488, Ştefan cel Mare a dăruit noii sale ctitorii, mănăstirea Voroneţ, „satul Ştilbicani de lângă Topliţa Rece, pe Suha Mare şi Suha Mare de la gură la obârşie, cu izvoarele ce cad în aceasta, cu poienile şi fâneţele lor". Moşia Stulpicanilor cuprindea întreaga vale a Suhăi, în 1488, şi fusese, până la vânzare, stăpânită de obştea unui sat liber, înrudită cu obştea Câmpulungului Moldovenesc, iar legăturile de sânge vor dura peste veacuri, dovadă că, în 11 iunie 1723, când Racoviţă Vodă întăreşte proprietatea mănăstirii Voroneţ, satul este numit „Ştulbucani din Câmpulung". Mănăstirea Voroneţ lua zeciuiala „din păne, fâneţe, stupi şi din tăt locul şi de la tăţi lăcuitorii care şed pe locul mănăstirii, fie ei câmpulungeni, deoarece au locuri cumpărate de la vecinii mănăstirii".

1753: Primul emigrant transilvănean, care s-a stabilit la Stulpicani, a fost Ion Ungurean, plugar din Ilva Mare, care a venit, în 1753, împreună cu soţia şi doi băieţi, fiind urmat, în 1763, şi de fratele său, Matiaş, fost grănicer năsăudean, care a emigrat împreună cu soţia, cu doi băieţi şi o fată. În 1760, s-au stabilit la Stulpicani, împreună cu familiile (total: 16 oameni), patru fraţi ardeleni din Topliţa, Simion, Vasile, Grigore şi Gavril Creangă. În 1762, a venit, din Sângeorgiu, un alt grănicer năsăudean, Tudor Dumbravă, împreună cu soţia, doi băieţi şi o fată, iar în 1768 a venit, din Leşu Ilvei, grănicerul Vasile Ungurean, împreună cu soţia.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1163], din 1772-1773, înregistrează la „Ştulbicanii… 82 – toată suma caselor", însemnând 3 popi, 1 panţir, 4 femei sărace şi 74 birnici, aceştia fiind: Ion FLOCIA, Ursul FLOCIA, Nichita FLOCIA, Toadir DUMBRAVĂ, Toadir FLOCIA, Grigore FLOCIA, Gavril MĂGAN, Ion BĂLĂU, Ilie MĂGAN, Georgiţă ROGINĂ, Toadir PAŞCAN, Vasile ŢIGĂNESCU, Simion ŢIGĂNESCU, Petrea ROGINĂ, Petrea POPESCU, vornicel, Toma DOBRIAN, Mihalachi GEMĂNAR, Ion CATRINAR, Iacob, rus, Toader CATRINAR, Vasile ZANCUL, Nicolai POPESCUL, Georgii

[1161] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1162] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
[1163] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 244

PLĂMĂDIALĂ, Ion ŢIGĂNESCU, Lupul PLĂMĂDIALĂ, Vasile HÂNTUL, Ion HÂNTUL, Pintelei CÂRNIALĂ, Vasile CÂRNIALĂ, Ifrim CÂRNIALĂ, Ion PLĂMĂDIALĂ, Chiruţă COBUZ, Ion PATROLE, Constandin, baci, Sandul, baci, Vasile STURZA, Chirilă ZANCUL, Ion sin Chirilă ZANCUL, Simion ZANCUL, Ion, săcuiul, Toadir GEMĂNAR, Georgii sin lui (fiul lui Toadir Gemănar), Pavel, rus, Toadir sin lui, Nicolai, rus, Ştefan TRAISTĂ, Ion sin lui Vasile, rus, panţir, Andrei, rus, Onul, ungurian, Maftei, ungurian, Ion, rus, Grigori, rus, Simion, rus, David VERDIŞ, Gavril MUSCĂ, Georgii MUSCĂ, Toadir MUSCĂ, Vasile MARCU, Gavril LUCAN, Nistor LUCAN, Georgii LUCAN, Ioana LUCĂNIŢA cu Andrieş holtei, Vasile sin Ioanei LUCĂNIŢII, Toadir VERDIŞ, Dumitru VERDIŞ, Gavril sin Dumitru VERDIŞ, Ion CABA, Agapi MOROŞAN, Toadir MĂGAN, Constandin zet Crăciun FARAON, Dumitru FARAON, Ion CRĂCEA, Petrea CATRINAR ot Capu Codrului, Ion COBUZ ot Cacica. / Rufeturile erau: popa Miron CIOFU, popa Vasile, diaconul Toadir, Vasile, rus, panţir, săracele Ioana CÂRNILOAIA, Maria, băciţă, Tiniţa COBUZOAE, şi Maria a lui ANDRIEŞ, crav.

1774: Conform Corografiei lui Werenka, alcătuită în baza evidenţelor germane, Stulpicanii aveau, în 1 octombrie 1774, 71 de familii, iar în 1784 – 92.

1775: Conform izvodului cu oameni al mănăstirii Voroneţ, vatra satului număra, în 1775, 37 de gospodării, toate arendate, pe timp de un an, în 17 iulie 1782, de egumenul Inochentie evreilor Marco din Suceava şi Solomon din Gura Humorului pentru „40 lei împărăteşti”, dar şi cu obligaţia de a vinde două vase cu vin din vinul mănăstirii, cu câte 45 „parale împărăteşti” vadra. Adică un preţ dublu faţă de cel de pe piaţa câmpulungeană. După ocuparea nordului Moldovei de armatele austriece, pe vechea moşie a Stulpicanilor se aşează, încetul cu încetul, familii de nemţi şi de ucraineni, întemeind, practic, noi sate, pe vetrele unor străvechi cătune, dar de doar două-trei case.

1775: „Pe 13 septembrie, comisarii de frontieră s-au întâlnit la Baia (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuţi, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria şi-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) şi Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava. Dar acum astfel de dispute au izbucnit între comisari, motiv pentru care nu numai că demarcația ulterioară a stagnat, dar Tahir Aga a declarat că o parte din frontierele deja corectate (de exemplu, între râurile Siret și Suceava) sunt îndoielnice. Comisia, tocmai datorită comportamentului inteligent al lui Thugut, în ianuarie 1776, a plecat, din Cernauca, iarăşi la muncă. Dar nici acum comisarul turc nu voia să audă nimic despre Prevorodok sau de hotarul de la Rohatin; el a insistat ca această întindere, de la Cernauca, de-a lungul pârâului Onut, până la confluența sa cu Nistrul, graniţa să fie trasată de pârâul Onut. În aceste condiții, numai acordul autorităţii vieneze putea duce la finalizarea activității de demarcație[1164]. În consecință, în „Convenția explicată ”, din 12 mai 1776, Austria a renunțat la dorința unei părți din zona fortăreței Hotin, în timp ce Turcia recunoaște aceste afirmații , pentru a înlocui nu numai că a renunțat la teritoriile satelor dintre pâraiele Hukău și Răchitna, cedate Turciei de către Austria, ci și că, deși cu reticență, conform primului articol, Turcia a fost obligată să restituie zona dintre Onut și pârâul Rohatin, în schimbul acestor sate, dacă

[1164] Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 43 şi următoarele; Werenka, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oesterreich* (Despre reglementarea frontierei Bucovinei, în momentul unificării cu Austria), Jahrbuch der Bukowin. Landesmuseums. III, pp. 1 şi următoarele.

locuitorii din Hotin au persistat în revoltele lor[1165]. Granița din sud-est a fost reglementată doar printr-un contract, semnat la Palamutka, la 2 iulie 1776, în conformitate cu dorințele Turciei, cu graniţa reglementată în așa fel încât enclava dintre Siret şi Suceava a revenit Principatului Moldovei"[1166].

1823: Biserica Arătării lui Cristos din Stulpicani a fost construită în 1823, ctitorii ei fiind Vasile FLOCEA şi Teodor a POPII. În 1843, biserica avea 1.417 enoriaşi în Stulpicani, Negrileasa, Doroteea şi Plutoniţa, paroh fiind Elisei ANDRIEVICI. În 1876, biserica avea doar 980 enoriaşi, dar numai în Stulpicani, unde exista şi un serviciu poştal pentru toată valea Suhăi, paroh fiind Ioan ZURKAN (Ţurcan). În 1907, paroh era Emilian DAN, născut în 1855, preot din 1881, paroh din 1903, iar cantor, din 1906, Gavriil HUTU, născut în 1879.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băişeşti cu Stănileşti sau Cornu Luncii, Berchişeşti, Braşca, Drăgoieşti cu Lucăceşti şi Folowanik, Gemenea cu Slătioara şi Ostra pe Graniţă, Ilişeşti, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleşca şi Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieşti cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutoniţa, Doroteea, Voroneţ cu Bucşoaia şi Frasin"[1167].

1865: În necrologul teologului Vasile Ianovici, publicat în *Albina*, Simion Florea Marian (Ilișești, în 3/15 octombrie 1866) subliniază „feeriile trecute", deci vacanța din vara anului 1865, când universitarul Ianovici „a călătorit prin munți, așezându-se la nepotul său, parohul din Stulpicani D. Zurcan, unde petrecea și în sudiu, făcea excursiuni de aici pe la amici și cunoscuți"[1168].

1875: În 19 februarie 1875, s-a născut, la Stulpicani, viitorul publicist şi scriitor bucovinean Nectarie Cotlarciuc.

1879: Din 1879, funcţiona la Stulpicani o şcoală cu 4 clase[1169].

1886: La conferința pastorală din protopresviteria Homorului în Bucovina, din 20 noiembrie / 2 decembrie 1886, „părintele Petru Boca, parohul din Stulpicani" a prezentat 5 „elaborate teologice", cu tot atâtea teme[1170].

1886: În 1886, temuta bandă a lui Simion Big din Negrileasa, în care, alături de câţiva berchişeşteni (Costan Flocea, Grigori Coca, Georgi Ţimpău, Ioniţă Coca, Ieremie şi Vasile a Antonesei), făceau parte Dumitru a Popi din Stulpicani şi negrilenii Gavril şi Simeon Scheuleac, a călcat, prădat şi ucis pe evreul Gottlieb din Stejăroaia şi pe huţanul Ivan Droniuc din Benia, dar tâlharii au fost prinşi de procurorul sucevean George Isăceanu, după ce puşca evreului Gottlieb a fost găsită la Simion Big. Procesul s-a ţinut cu mare vâlvă la Suceava, tâlharii fiind apăraţi de socrul primarului Franz cavaler Des Loges, Samuil Isopescu, şi de

---

1165 Neumann, *Recueil des Traites et Conventions*, I, p. 39 și Documentele lui Hurmuzaki, T. VII, Nr CLVIII.
1166 Polek, Dr. J., *Topographische Beschreibung der Bukowina mit militärischen Anmerkungen von Major Friedrich von Mieg*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*, Fünter Jahrgang, Czernowitz 1897, pp. 3-
1167 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
1168 *Albina*, Nr. 79, Anul I, vineri 14/26 octombrie 1966, p. 1
1169 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 55, 1876 p. 51, 1907 p. 159, 100
1170 *Biserica și Școala*, Nr. 44, Anul XI, 1/13 noiembrie 1887, p. 356

avocaţii evrei Finkler şi Robinson. Verdictul s-a dat în 21 mai 1887, când Simion Big a fost condamnat la 20 ani închisoare, iar cetaşii lui, cu excepţia fraţilor Scheuleac, care au fost achitaţi, au fost condamnaţi la pedepse cu închisoarea între 6 şi 15 ani.

1888: „Duminică, 4 Noemvre 1888, stil nou, se va aranja în localităţile şcoalei poporale din Stulpicani o serată cu dans. Preţul de intrare pentru o persoană 1 florin, pentru o familie 1 florin 50 creiţari. Venitul curat este menit pentru şcolerii seraci din Stulpicani. Oferte benevole sunt a se trimite comitetului, care constă din următorii Domni: Petru Boca, paroch ortodox-oriental, Ignat Şmidt, învăţător, şi Wihelm Mallek, c.r. administrator poştal”[1171]. Dar dincolo de astfel de întâmplări nefericite exista viaţa reală, din ce în ce mai prosperă la Stulpicani şi mai marcată de petreceri mondene, după modelul austriac.

1891: O listă de subscripţie pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredinţată lui „Petru BOCA, paroch din Stulpicani”, conţine următoarele nume de localnici: fata parohului, Maria BOCA, Nicolaiu COZAN, Alexiu FLOCEA, Ion (alui) Vasile FLOCEA, Simion (alui) Iacob MOROŞAN, Mihaiu (alui) Gavril FLOCEA, Niculaiu (alui) Ion HUTU, Vasile (alui) Petru MOROŞAN, Vasile (alui) Petru FLOCEA, Ion (alui) Grigori FLOCEA, Ana (alui) Georgi POPESCU, Acsenia (alui) Ilie POPĂ, Ion ARAMĂ, Alexiu BĂCILĂ, cantorul bisericesc Teodor COTLARCIUC (părintele viitorului Mitropolit al Bucovinei, Nectarie COTLARCIUC), Ion BUZILĂ, Gavril (alui) Simion DUMBRAVĂ, Ion RUSU, Grigori (alui) Iordachi POPĂ, Teodor (alui) Ion FLOCEA, Nistor (alui) Petru MOROŞAN, Maria (alui) Emanuil BALOŞ, Ioana (alui) Niculai BILAVSCHI, Ilie POPA, Ion (alui) Georgi FLOCEA, Georgi (alui) Ion DIACONU, Vasile (alui) Dumitru CATRINARIU, Ileana (alui) Ion HUTU, Nistor FORMINTE, Simion SILEA, Simion ŞOMITCA, Georgi OSTANSCHI, Ioana (alui) Vasile ZAMCU, Paraschiva (alui) Vasile MOROŞANU, Maria (alui) Georgi POPA, Eudochia (alui) Pintileiu COZAN, Petru SILEA, Teodor (alui) Ion HUTU, Simion CATRINARIU, Catrina (alui) Ion ARAMĂ şi Maria alui Gheorghi BUZILĂ[1172].

1892: Preot în Stulpicani și informator al lui Simion Florea Marian pentru studiul „Înmormântarea la români” era Vasile Turtureanu[1173], iar pentru „Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor”[1174], informatorul lui Marian a fost „Nico Cotlarciuc, studinte gimnazial” și viitor Mitropolit al Bucovinei.

1898: „Fondul religios are în jur de 25.000 de hectare pe valea Suha, în mare parte păduri, iar producția materială se presupune a fi în jur de 70.000 de metri cubi. De la Drumul împărătesc, din Frasin, un drum lung de aproximativ 18 kilometri duce, prin Stulpicani, către Ostra și constituie ruta principală pentru zona văii Suha; în legătură cu acest drum, a fost înființată o linie pentru transport cu aburi, în vagonete; ea trebuie extinsă în valea principală. / Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botuşan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniştea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă. / Costurile de livrare din valea Suha au fost estimate la 1.200.000 coroane și au fost următoarele: / a). Aproximativ 32.000 pentru

[1171] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 20, 1 noiembrie 1888, p. 11
[1172] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6
[1173] Marian, Simion Florea, *Înmormântarea la români*, Bucureşti 1892, pp. 16, 18
[1174] Marian, Simion Florea, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, Bucureşti 1903, p. 234

construirea de drumuri şi rutier; / b). Construirea depozitelor, circa 16.000-20.000 coroane; / c) cale forestieră 8.000 coroane"[1175].

1903: Banca populară raiffeisiană s-a înfiinţat în 1 februarie 1903, sub direcţiunea lui Georgiu Pojoga, cu Ion Tonigariu preşedinte şi cu Emilian Iliuţ casier.

1907: În vreme ce Francisc Belegarde şedea liniştit la Viena, „comitelui naţional, împreună cu dl consilier T. V. Stefanelli" s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucşoaia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei", participând şi la „grandioasa şi impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoşi şi cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atenţiune şi plini de încredere referatele comitetului naţional din Cernăuţi, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însufleţire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Stefanelli"[1176]. Dar „pe când se făcea atâta tărăboi straşnic şi foarte scump pentru candidaţii puşi de cărturari, muntenii mergeau, pe jos sau în căruţele lor sprintene, din sat în sat şi stăteau de vorbă *gospodăreşte* cu *ai lor*" [1177], şi astfel, deşi „n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura"[1178], tocmai acel „curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde" a câştigat mandatul şi, „în ziua de alegere, a fost chemat telegrafic de munteni, să vină la Câmpulung, în mijlocul lor. De la gară şi până la locuinţa sa, a fost purtat numai pe braţe şi cuvintele ce le-a rostit alegătorilor români nu le vor uita muntenii nicicând. Contele nu a făcut ca ceilalţi deputaţi, să părăsească ţinutul şi să nu-şi mai arate faţa, ci el s-a aşezat în Câmpulung"[1179]. / Contele Bellegarde beneficia de o anti-campanie electorală acerbă. Chiar şi T. V. Stefanelli, care se va lustrui, peste trei ani, cu numele lui Bellegarde, aşa cum s-a lustruit cu numele lui Eminescu, a plecat, vineri, 15 martie 1907, ora 7, din Cernăuţi, „spre a se prezenta alegătorilor săi din districtul Câmpulungului. La gara din Cernăuţi s-au fost adunat, spre întimpinarea scumpului oaspe, peste 50 de membri ai Partidului Naţional, în frunte cu preşedintele partidului, dl prof. Dr. Saghin, apoi vicepreşedintele, dl prof. Grigori Halip, dl consilier O. Ţurcan, dl prof. Dr. Ghiorghiu, dl consilier Emilian Isopescu, dl adjunct Dori Popovici, apoi un număr mare de membrii ai Societăţii „Junimea", în frunte cu preşedintele, dl Vihovici". La Frasin[1180], la Stulpicani[1181], unde „adunarea hotărăşte cu unanimitate de voturi să-l provoace pe **contele Bellegarde, care e străin de lege şi de neam, ca să-şi retragă candidatura**", T. V. Stefanelli, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial" la Bucşoaia, mai ales după ce „dl exarh Ioan Procopovici, care a desfăşurat poporenilor daunele cele mari şi ruşinea nemaipomenită pentru întreg neamul românesc, dacă ar fi ales în parlament, din partea românilor câmpulungeni, un **bărbat de un neam străin, precum este dl conte Bellegarde**", a rostit, desigur, numai „cuvinte pline de dragoste faţă de poporul românesc". La fel, şi la Vama[1182], dar mai ales la Câmpulung, unde Stefanelli a fost întâmpinat „de o delegaţiune numeroasă a inteligenţei române şi străine, precum şi de mulţi

---

[1175] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[1176] *Apărarea Naţională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuţi, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3
[1177] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 2
[1178] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305
[1179] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[1180] „Aici erau adunaţi, în număr impozant, poporenii din comunele Frasin, Doroteea şi Bucşoaia, în frunte cu zelosul paroh Truţă Popescu, vrednicul primar Sahleanu şi secretarul comunal Sidorovici" – p. 2
[1181] „Peste 300 de poporeni din satele învecinate Negrileasa, Gemenea, Slătioara şi din Ostra erau deja adunaţi într-o sală spaţioasă, când intră dl Stefanelli, aclamat fiind de cei prezenţi cu multă însufleţire" – p. 2
[1182] „Sâmbătă, în 16 martie, la oarele 10 dimineaţa, a sosit dl consilier Stefanelli în Vama, unde a fost primit de peste 500 de poporeni, în frunte cu protopopul Lumicovschi, părintele Tit Iliuţ, vrednicul primar Giorgi Hutu şi bravul secretar comunal Ionaşcu" – p. 2

poporeni", „la consfătuirea care a aflat loc, apoi, sub prezidiul primarului Eudoxie Prodanciuc, şi la care au luat parte peste 80 de persoane de încredere, s-a hotărât ca îndeosebi membrii inteligenţei române să explice poporenilor cât de mari daune ar urma pentru întregul neam românesc, **dacă şi-ar lăsa răpit mandatul din Câmpulung de un străin**". La Pojorâta şi Sadova[1183], la propunerea amintitului exarh, „**s-a hotărât a lucra din răsputeri contra candidaturii contelui Bellegarde**". / Bucovina a fost, întotdeauna, interesată de reprezentativitate, adică de o bătălie în care românii nu aveau alți adversari decât pe românii din celelalte grupări politice. În 1907, de pildă, adversara „națională" nu era alta decât proaspăt înființata „clică pseudodemocratică în frunte cu Aurel Onciul şi Florea Lupu", care provoca, cică, „nişte frământări şi zbuciumări, care dovedesc, că trăim în vremi grele". În aceste condiții, recursul apropierii de popor a majorității „inteligenţei noastre, în frunte cu vrednica preoţime" era vitală, mai ales că intelectualitatea românească din Bucovina era mereu dispusă „la fapte și la jertfe", precum cele din martie 1907, când „comitelui naţional, împreună cu dl consilier T. V. Stefanelli" s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucşoaia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei", participând şi la „grandioasa şi impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoşi şi cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atenţiune şi plini de încredere referatele comitetului naţional din Cernăuţi, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însufleţire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Stefanelli". Stefanelli, lustruitor de sine cu prietenia lui Eminescu, dar și realizator al superbelor colecții de documente câmpulungene, era magistrat și beneficia de credibilitatea unor lozinci electorale pline de amoc naiv al expresiei patriotarde: „În situaţiuni grele se înalţă sufletele; crescând primejdiile, sporesc şi luptătorii sinceri"[1184].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stulpicani**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată la confluenţa pâraielor, Negrileasa, Ostra şi Gemine, formând aci un singur pârâu, numit Suha. Suprafaţa: 53,17 kmp; populaţia: 1.567 locuitori români şi foarte puţini germani şi izraeliţi; religia gr. or. pentru majoritate. Se compune din vatra satului, cu 902 locuitori, şi din cătunele Gura Ostrei, Măcieşu, Măgura, Molid, Şesul Timolui, Şipotu şi Ursoaea. Este lipită de drumul districtual şi de linia industrială Ostra-Bucşoaea. Are un oficiu poştal, o şcoală populară, cu o clasă, o biserică parohială, cu hramul „Înălţarea Domnului", şi 2 case de economie. La 1776, aparţinea mănăstirii Voroneţ, prin dania făcută de Ştefan cel Mare (la ce an, nu se poate spune cu precizie; probabil însă că la 1488, când a fost zidită mănăstirea); o parte din terilorul ei a rămas la România, după cesiunea Bucovinei către Austria. După credinţa poporului, numele comunei provine de la cuvântul românesc stulpig[1185]). Are mori şi ferestee cu industrie mare. Populaţia se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari, precum şi cu agricultura. Comuna posedă 129 hectare pământ arabil, 800 hectare fânaţuri, 3.738 hectare păduri. Se găsesc 76 cai, 800 vite cornute, 2.100 oi, 450 porci şi 91 stupi de albine"[1186]. / Iar rezultatul votului, în ciuda acestui tumult, a fost de 296 voturi pentru contele Bellegarde, 0 (zero!) voturi pentru Aurel Onciul şi 53 voturi pentru T. V. Stefanelli[1187].

[1183] „Duminică, în 17 martie, şi-a dat dl consilier Stefanelli întâlnire cu alegătorii din Pojorâta şi Sadova, întâmpinat fiind, pe la oarele 11 dimineaţa, cu însufleţite ovaţiuni de aproape 500 de poporeni din comunele acestea, în frunte cu exarhul Eusebie Constantinovici, parohul C. Constantinovici, părintele Şindelar etc." – p. 2

[1184] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuţi, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

[1185] O prăjină, de care se agaţă fâşii de tei şi care serveşte a scociorî şi a speria păstrăvii; aceştia, fugind, sunt prinţi în sac (plasă) – Notă Grigorovitza

[1186] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 208

[1187] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească,* Volumul V, anul II, Iaşi 1907, pp. 304, 305

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1188], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Varvara AXENTOAIE (16 ani în 1908), Paraschiva ŢIGANESCU (16 ani în 1908) şi Toader GÂNSCĂ (30 ani în 1908) din Stulpicani.

1910, 30 octombrie: „Adunarea alegătorilor români ai ţinutului electoral Câmpulung-Dorna-Stulpicani a hotărât următoarele: / I). Dl Conte Bellegarde a renunţat la mandatul de deputat în camera imperială, din cauza împrejurărilor destul de îngreunătoare şi primejdioase dezvoltării sigure şi temeinice a poporului, în privinţa economică, culturală şi politică. / Luând în vedere isprăvile mari şi folositoare, munca dezinteresată şi jertfele dlui conte Bellegarde pentru poporul român, întreaga adunare îi exprimă, din toată inima, încredere desăvârşită şi recunoştinţă deplină şi-l roagă să primească iarăşi mandatul. / II). Alegătorii români înfierează, cu toată tăria, atacurile neruşinate ale presei jidoveşti la adresa dlui conte Bellegarde şi resping cu indignare amestecul netrebnic al celor nechemaţi în trebile obşteşti ale românilor. / III). Devenind vacant mandatul de deputat în camera imperială pentru ţinutul electoral Câmpulung-Dorna-Stulpicani, adunarea alegătorilor români din acest ţinut hotărăşte şi proclamă candidat pe dl conte Bellegarde, chiar şi atunci, când n-ar voi să primească acest mandat. / IV). Delegaţii români din comuna Câmpulung şi din toate celelalte comune ale ţinutului electoral Câmpulung-Dorna-Stulpicani sunt cu toată stăruinţa rugaţi şi provocaţi să nu treacă peste voinţa şi hotărârea poporului, de a alege iarăşi pe dl conte Bellegarde deputat în camera imperială. / Aceasta o cere cinstea şi vrednicia muntenilor români. / V). Partidul român şi presa acestuia e rugat să ţină seamă de dorinţa şi voinţa poporului român de a sprijini în mod sincer şi efectiv candidatura şi alegerea dlui conte Bellegarde. / Acesta e glasul nestrămutat al poporului. Partidul român va contribui cu atât mai mult la închegarea solidarităţii naţionale şi la împăciuirea şi întărirea legăturilor de frăţie între toate păturile neamului nostru, sprijinind, în conformitate cu hotărârile adunării alegătorilor români, alegerea d. conte Bellegarde. / Câmpulung, în 23 Octomvrie 1910. / Preşedintele Adunării: **Ştefan Forfotă**, primar Vatra Dornei / Vicepreşedintele adunării: **Vasile Alboi Şandru /** Secretarul adunării: **Cosma Moroşan**"[1189].

1915: „Ţăranii care nu au avut căruţe au fost duşi la săpatul tranşeelor, mai întâi în Carpaţi, apoi, de-a lungul Prutului, la Cernăuţi, în Galiţia şi în Polonia rusească, iar în timpul din urmă, pe frontiera românească, de la Stulpicani, spre Dorna. Munca grea, lipsită de hrană, şi bolile i-au decimat şi pe aceştia. Jandarmii aveau, însă, prin sate izvor nesecat, de unde să-i înlocuiască, şi, când s-au sfârşit bărbaţii valizi, au scos moşnegi, copii şi femei şi i-au mânat ca pe o turmă spre câmpurile de tranşee. De groaza aceasta, cum a venit primăvara, mulţi ţărani dormeau pe câmp şi prin pădure, ca să nu fie aflaţi de jandarmi, care, de regulă, îi ridicau noaptea. Când săpau tranşeele de la frontiera României, erau mereu îndemnaţi la lucru cu fel de fel de înjurături la adresa Regatului şi, mai ales, cu fraza: „Săpaţi bine, căci aceste şanţuri sunt mormântul vostru şi al celora de dincolo!". În timpul din urmă, lucrau bieţii oameni alături de prizonieri ruşi şi se bucurau de un tratament egal cu aceştia. / Adevăraţii nenorociţi sunt, însă, acei ce au rămas pe la vetre. Părinţii, soţii, fraţii şi feciorii li s-au dus, ca să nu se mai întoarcă. Vetrele le-au fost încălcate ba de ruşi, ba de austrieci. Avutul le-a fost luat de armate şi sufletele le-au fost torturate şi otrăvite cu tot felul de şicane şi învinuiri, şi cea mai sfântă speranţă fu nimicită cu minciuna oficială că România va lupta alături de Austria. / Urmarea a fost totala istovire materială şi morală a ţărănimii şi, în consecinţă, tabloul ce ni se prezintă, astăzi, prin satele româneşti din Bucovina e îngrozitor de trist.

[1188] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1189] *Revista Politică*, nr. 3, Anul VI, Suceava, în 30 octombrie 1910, p. 1

Moşnegi gârbovi şi femei disperate fac munca câmpului, iar acasă copiii mor de foame şi de teribilele boli contagioase. Câteşi trei sunt duşi, deodată, la groapă. În vremea aceasta, jandarmii şi străinii aranjează serbări zgomotoase pentru pretinsele victorii ale armatei, iar lumea nebună de durere şi istovită de suferinţă, lasă prohodul şi merge să strige: „Trăiască Împăratul!”. E crâncenă tragedia şi dorobanţul nu vine!”[1190].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Infanteristul **Ion Bozorog**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Vasile Moroşan**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Toader Popa**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Alexa Serman**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit”[1191]; „Glotaşul **Toader Jancu**, Stulpicani, Regimentul 24, rănit”[1192]; „Infanteristul **George Flocea**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Simion Flocea**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Vasile Flocea**, Stulpicani, Regimentul 22, rănit”[1193].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1194]: **La judecătoria Stulpicani** – **Schmidt Maximilian**, judecător de district cu rangul VIII; **Bendas Alexie**, consilier conducător al judecătoriei Stulpicani, este transferat la Tribunalul Suceava drept consilier de tribunal cu rangul VII”.

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru agricultorii germani din **Stulpicani** şi împrejurime” („Spar- u. Darlehenskassenverein für die deutschen Grundwirte in Stulpicani und Unigebung”) următoarele schimbări: membrii în direcţiune Alfred Krzeminiecki şi Franz Hilgarth şterşi; vice-directorul Willibald Eckhardt şi membrii în direcţiune Leon Krzemienicki şi Xaver Cybulski introduşi”[1195]. „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 8 August 1919, privitor la „Însoţirea de păstrare şi credit pentru **Stulpicani** şi împrejurime”, următoarele schimbări: membrii în direcţiune Vasile de Tudan, Gheorghe Cotlarciuc şi Gheorghe Gheorghiu şterşi; directorul Teodor Cotlarciuc, vice-directorul Teodor a lui Ilie Flocea şi membrul în direcţiune Ion a lui Nicolai Iosif Flocea introduşi”[1196].

1919: Comisiunea agrară de ocol Stulpicani: Preşedinte: **Nicolai Cortuşan**, pretor şi şef al ocolului judecătoresc Stulpicani. / Locţiitor: **Wilhelm Praglovschi**, judecător, Stulpicani. / Reprezentant al Administraţiei: **Alexandru Sbiera, prefect, Câmpu-Lung**. / Locţiitor: **N. Paproţchi**, comisar, Câmpu-Lung. / Reprezentant al Băncii regionale: **Orest Bendevschi**, preot, Stulpicani. / Locţiitor: **Gavril a lui Jon Hutu**, agricultor, Stulpicani. / Expert agricol: **Gheorghe Marcu**, referent agricol, Câmpu-Lung. / Locţiitor: **Dumitru Mihalea**, agricultor, Floceni. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Liviu Ieşan**, administrator silvic, Stulpicani. / Locţiitor: **N. Dobrovolschi**, administrator silvic, Stulpicani. / Inginer hotarnic: **Marcus Şotenfeld**, inginer hotarnic de stat, Stulpicani. / Locţiitor: **Iohann Krotky**, inginer hotarnic civil, Stulpicani. / Reprezentanţi al ţăranilor: **Jon Gemănar**, agricultor, Doroteea; **Alexie Petre Flocea**, agricultor, Negrileasa. / Locţiitori: **Gheorghe Mihalea**, agricultor, Slătioara; **Toader a lui Jon Robaniuc**, agricultor, Floceni[1197].

[1190] *Adevărul*, 28, nr. 10355, 9 ianuarie 1916, p. 1
[1191] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1192] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1193] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[1194] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[1195] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuţi 30 septembrie nou 1919, p. 6
[1196] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5
[1197] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b).** în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Eleonora Bodnarescul** la Stulpicani”[1198].

1938: „**O mare nerorocire în munţii Bucovinei**. O groaznică nenorocire s-a întâmplat, săptămâna trecută, în munţii Bucovinei, din **apropierea comunei Stulpicani**. Avionul „Lot”, care făcea regulat drumul Varşovia-Cernăuţi-Bucureşti, s-a ciocnit, din cauza ceţei şi a furtunii, de un vârf de munte şi s-a prăbuşit, sfărâmându-se complet. Martor al căderii a fost un cioban, care-şi păştea oile în munte. Îngrozit de prăbuşirea uriaşei „păsări”, el a vestit jandarmii din sat, povestindu-le ceea ce văzuse. Toţi cei 14 călători, care se aflau pe avion, erau morţi. În vreme ce erau aşteptaţi să sosească la Bucureşti, trupurile lor atârnau prin vârfurile brazilor sau zăceau frânte în bucăţi printre pietre şi sfărâmături de avion”[1199]. / Informații mai ample au fost publicate în *Libertatea*: „Sâmbătă, în 23 iulie 1938, la ora 4 după-amiază, și-a luat zborul, din Cernăuți, un aeroplan mare, înlăuntrul căruia se aflau 10 călători și 4 conducători. Aeroplanul venea din Polonia și avea de făcut drumul spre București. După câteva minute de la ridicarea în văyduh, aeroplanul a întâlnit o furtună puternică, care l-a silit să coboare subt nori. Din pricina ceței, aeroplanul s-a lovit de vârful unui munte, prăbușindu-se la pământ, în hotarul comunei Stulpicani, din judeţul Câmpulung. / Cei dintâi care au ajuns la locul nenorocirii au fost câţiva ciobani, care au văzut aeroplanul intrând într-un nor gros, au auzit o bubuitură puternică şi pe urmă l-au văzut căzând la pământ. / Priveliştea care s-a înfăţişat înaintea ochilor a fost îngrozitoare. Din cei 14 oameni, care se aflau înlăuntrul aeroplanului, nici unul nu a scăpat cu viaţă. În scurtă vreme, au ajuns la locul nenorocirii şi autorităţile, care, după cele dintâi cercetări, au descoperit numele celor morți. Şi-au găsit moartea: 4 conducători de aeroplan, toţi polonezi, apoi câţiva ofiţeri străini, din Japonia, care erau trimişi la înmormântarea Reginei Maria, şi câţiva călători români. / În cădere, aeroplanul a intrat în trunchiurile de brazi, găurind trupurile nefericiţilor călători. Marea nenorocire a aruncat un val de durere asupra familiilor celor morţi”[1200].

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1201]: **Ungureanu Nicolae**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna **Stulpicani**, judeţul Câmpulung, mort la 25 iunie 1941”.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Tudoraş Leon**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna **Stulpicani**, postul IX, jud. Câmpulung”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1202], următorii învăţători şi învăţătoare**: Macovei Domnica**, comuna **Stulpicani**, jud. Câmpulung, media 7,50”.

[1198] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1199] *Unirea Poporului*, Nr. 31, Anul XX, 31 iulie 1938, p. 4
[1200] *Libertatea*, Nr. 30, Anul 36, 31 iulie 1938, p. 4
[1201] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1202] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1203], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Mihalescu Octavian**, de la Stulpicani, la Cârlibaba; **Cotlarciuc Dragoş**, de la Deia, la Stulpicani; **Gârneaţă Rozalia**, de la Moldoviţa, la Stulpicani; **Vasilescu Mihai**, de la Stulpicani, la Şaru Dornei, Sărişor". „**Prodan Eugen**, de la Stulpicani, la Adâncata"[1204].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1205], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Suha", Onofrei şi Lunguleac, cu sediul în Stulpicani".

1949: Este numit în **Învăţământul elementar, ciclul I**[1206]: Tănase Nicolae, director la Şcoala elementară Stulpicani".

În Stulpicanii de azi, comună de oameni vrednici şi gospodari, străluceşte mocnit şi aproape tainic muzeul din casa învăţătorului Chiril Drancă. Domnul învăţător s-a născut pe valea Bistriţei Aurii, la Ciocăneşti, şi, după ce a mărşăluit până la Stalingrad şi înapoi, mereu cu arma în mână, mereu apărându-i pe ţăranii pe care îi conducea în luptă chiar şi de aliaţii nemţi, s-a stabilit la Stulpicani, unde a rămas pentru totdeauna, crescând generaţii după generaţii şi iniţiindu-le şi în taina lemnului mărturisitor, lemnul acela cu meşteşug prelucrat şi care eternizează simboluri ancestrale. Există în căsuţa lui Chiril Dranca bâte ciobăneşti cu încrustări de calendare solare şi de zodiacuri, există lăzi de zestre, care păstrează pe capace simbolurile întregului univers, există linguri, furculiţe şi căuşe de lemn, ba şi câte un corn de vânătoare, ba şi un cuier cu scrieri runice. E un om cu trup puţin, dar cu un suflet până la cer domnul învăţător Chiril Dranca, iar munca lui de o viaţă, inclusiv „statuile" plămădite în măruntaiele pământului, drept rădăcini, merită o expunere care să sporească faima Stulpicanilor în cele patru zări. Şi mai există la Stulpicani un fost orfan de război, Toader Silea, care a oferit satului o fabrică modernă, dar şi un loc de închinăciune, o biserică frumoasă, durată cu dragoste şi cu smerenie. Şi mai există o mulţime de oameni frumoşi, demni şi de o superbă nobleţe muntenească, meniţi parcă pentru a lumina luminoasa vale a Suhăi.

STUPCA

Satul Stupca, menţionat încă din vremea lui Petru Rareş, a fost dăruit mănăstirii Solca, de către ctitorul acesteia, Ştefan Tomşa al II-lea, în 1615, întăritura domnească a lui Radu Mihnea Vodă, din 15 aprilie 1618, menţionând satele Stupca şi Lămăşeni, „care au fost domneşti, ascultătoare de târgul Sucevii". Dar există o mărturie şi mai veche, păstrată, la loc de cinste în Viena: cel mai vechi obiect de artă ţărănească românească, cumpărat, în 1890, de Romstorfer, pentru Muzeul Imperial din Viena, şi care datează din vremea lui Ştefan cel Mare, supravieţuind, de-a lungul veacurilor, în **Stupca**, deşi satul atât de iubit de Ciprian Porumbescu este atestat abia în vremurile lui Petru Rareş. Ca să vedeţi cum un biet colţar, cu ramă de lemn şi cu părţile interioare din paie împletite izbuteşte să devanseze, cu aproape o

[1203] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1204] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1205] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[1206] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

sută de ani, atestarea unei localităţi! „Originalul a fost găsit în satul Stupca și are 400 de ani; partea din față are doar împletituri de paie. În acest colțar se păstrau, cu rol decorativ, spice de grâu și s-au obținut efecte foarte frumoase prin aceste împodobiri... Plăcile de perete (colțare) au fost întotdeauna instalate în colțurile așa-numitei camere mari și, la fel ca dulapurile din colț, au servit doar pentru a ține sticle de apă sfințită, cruci de mână, cărți de rugăciune etc.“[1207].

1669: În 9 noiembrie 1669, preotul din Stupca, „popa Iftimie", a fost martor la o tranzacţie funciară în Ilişeşti.

1717: În 15 decembrie 1717, când Racoviţă Vodă confirma fraţilor Iordachi, Şerban şi Toader Cantacuzino „satul Stupca, cu vecini şi heleşteie", este, practic, menţionat un regim laic al satului, care aparţinuse, probabil că în urma unui schimb de moşii, logofătului Iuon Boul, din moment ce Cantacuzinii spun că satul „l-a dăruit moaşa lor, Booaia lui Iuon logofăt".

1752: În 15 iunie 1752, a fost refăcut hotarul dintre Stupca şi Ilişeşti, în prezenţa stupcanilor Văslan şi Gligorie Nemiţanul, reperele toponimice ale hotarului fiind: hotarul Zahareştilor, heleşteul Boului, rediul lui Cimbru, pârâul Ciutării, poiana lui Ciocan. Toponimele acestea înveşnicesc numele unor localnici: logofătul Iuon Boul, care îşi făcuse un eleşteu înspre Zahareşti, Cimbru, care defrişase păduricea de pe deal (rediu) şi Ciocan, care şi el defrişase o parte din pădure.

1766: Biserica Sfântului Dimitrie din Stupca, ctitorită în 1766 de banul Vasile BALŞ, avea să fie reconstruită în anii 1887-1888 şi sfinţită în anul 1889. În 1843, biserica din Stupca avea 955 enoriaşi, patron bisericesc era Manulachi de POPOVICI, paroh fiind Antonie DIMITROVICI. În 1876, patron bisericesc era Alexander von POPOVICI, cei 1.592 enoriaşi fiind păstoriţi de parohul Iraclie PORUMBESCU (GOLEMBIOWSKI, în sursa menţionată). În 1907, paroh era Onufreiu MIRONOVICI, născut în 1852, preot din 1876, paroh din 1885, cantor fiind, din 1879, Nicolai LUŢA, născut în 1851.

1768: O altă hotarnică, făcută în 11 iulie 1768, pentru Vasile Calmuţchi, proprietar în Ilişeşti, reia aceleaşi toponime (iazul Booaia, deci al văduvei lui Boul; rediul lui Cimbrişor, deci al feciorului lui Cimbru; poiana lui Ciocan, Poiana vizuinilor, Poiana Stupcăi şi Drumul Câmpulungului).

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1208], din 1772-1773, înregistrează la Stupca, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „57 – toată suma caselor", însemnând 30 scutelnici şi 10 slugi şi argaţi ai stolnicesei Bălşoaei, 3 popi, 3 femei sărace, 11 ţigani şi 16 birnici.

1774: Până în 1774, când Bucovina este ocupată de trupele generalului Mieg, la Stupca se stabilesc câteva familii de emigranţi transilvăneni: Vasile MORARIU (în 1753, din Nimigea), Ion UNGUREAN (1758, Bârlea), Ioan, Andrei şi Isidor BONTA (1763, din Sân George), Laurentie MOROŞAN (1765, Poieni), Teodor RODNEAN (1768, Bistriţa), Eremia ROŞCA (1768, Cilibica), Lupu MUNTEAN (1768, Calchion), Ioniţă ROŞCA (1769, Cilibica), Vasile a lui TOADER (1770, Ivanuşca), Teodor DUREA (1771, Năsăud), Iftimie ZAHARIA (1771, Blăjenii de Jos), Ignatie BODNAR (1771, Rădăşeni), Toader DULUŢ

[1207] Weslowski, Elias, *Die Möbel des rumänisohen Bauernhauses in der Bukowina*, în *Zeitschrift für österreichische Volkskunde*, XII. Jahrgang 1906, Wien, pp. 55 și urm.
[1208] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 346

(1771, Fiscova), Ştefan LOCATI (1771, Bahmuta), Toader VICOVAN (1771, Bahmuta), Vasile CIUCĂLĂU (1771, Ciuchileşti), Iacob REUŢ (1771, Ciuchileşti), Grigore şi Constantin CROITOR (1771, Bârnova), Simion SCALU (1771, Biuchileşti), dulgherul Simion ILIAŞ (1772, Bârgăul de Jos), Grigore SAVA (1772, Blăjenii de Jos), Vasile şi Gavrilaş SERITON (1772, Blăjenii de Jos), Ioan VACARIU (1772, Noeni), Toma BÂRTOI (1772, Blăjenii de Jos), dulgherul Lupu HOREA (1772, Bârgăul de Jos), Carp CHIORU (1772, Blăjenii de Jos), Gavril MOROŞAN (1772, Buduş), Teodor şi Neagoe MORARIU (1772, Leşu Ilvei), George TRITEANU (1772, Blăjenii de Jos), Ioan TOBIE (1772, Blăjenii de Jos), Grigore DOINA (1772, Căila), George PINTEANCU (1772, Vinda), Simion BOJINCĂ (1772, Bârgăul de Jos), Elecheş IANOŞ (1772, Bârgăul de Jos), Nicolai ŞUTU (1772, Chintelnic), Sava CHECHERA (1772, Bârgăul de Jos), Ioniţă BOJESCU (1773, Bârgăul de Jos), Ieremia BOGDAN (1773, Rusu de Sus), Teodor HURBAN (1773, Bistriţa Mică), Ioan TOMA (1773, Căila), Dionisie BRĂTEŞAN (1773, Sâmbău), Gavril OLARIU (1773, Blajeni) şi Ion MOROŞAN (1774, Moiseiu).

1774: În 1774, Stupca avea 56 familii, din care, după cum se poate observa, 45 familii de emigranţi ardeleni. În 1775, Stupca avea 2 popi şi 49 familii de ţărani, iar Lipovenii Stupcăi aveau 6 familii de ţărani lipoveni.

1774: „Sediul trupelor austriece, introduse în Bucovina, se afla la Cernăuţi, iar de aici au fost înaintate departamente individuale până la granița cu Moldova. Puterea acestora a fost de 400 de soldați, la începutul lunii septembrie 1774. La începutul lunii octombrie, Batalionul Siskowitsch a fost direcționat către Suceava pentru a putea oferi mai mult sprijin trupelor avansate, în caz de eventualităţi neplăcute, şi a primit ordinul de a stabili și menține legătura cu Transilvania, prin Pasul Rodna, prin intermediul poştelor. Astfel de poşte au fost în Dorna, Capu Codrului și **Stupca**”[1209].

1782: În 24 decembrie 1782, moşia Stupcăi aparţinea Mariei Balş, care, conform declaraţiei fiului ei, Toma Balş, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, o moştenea de la tatăl ei, Toderaşco Cantacuzino. Din 20 septembrie 1803, satul avea să treacă în proprietatea lui Toader Balş, fiul lui Toma, care îl va dărui, în 6 noiembrie 1811, nepoatei sale, Casandra Balş, jupâneasa lui Toma Iamandi.

1784: În 1784, Stupca avea 164 familii, în primii ani ai Bucovinei istorice stabilindu-se în sat şi familiile emigranţilor transilvăneni Ştefan BÂRGĂUAN (1777, Bârgăul de Jos), Nichită COSMACON (1777, Parva), Tudor ERDAN (1778, Nimigea pe Someş), Vasile IOSIP (1778, Berghea pe Someş), Grigore BLAGA (1778, Berghea pe Someş) şi Vasile MANCA (1778, Brăiuţ pe Someş). O parte dintre ardelenii stabiliţi la Stupca aveau să se mute, ulterior, în alte sate, tot aşa cum alţii, stabiliţi, iniţial, pe alte vetre de sat, vor veni la Stupca, aşa cum s-a întâmplat, de pildă cu fraţii Petru, Gavril şi Tanasă Onigă, veniţi din Sân George şi stabiliţi, în 1765, la Berchişeşti, unde avea să rămână doar unul dintre ei, altul mutându-se la Stupca, iar al treilea, Tănasă, nu se ştie unde.

1787: „Prin patentul din 14 martie 1787, boierii cei mai însemnaţi şi mazilii căpătară baronia, ceilalţi căpătară titlul de cavaleri, iar ruptaşilor li se derogă titlul de nobili… Boierii Armuşoaia, Başotă, Hurmuzachi, Iamandi, Cantacuzino, Conachi, Millo, Murguleţ, Niculcea, Sturza părăsiră, curând, Bucovina şi locuiră în Moldova; numai Hurmuzachi se întoarse,

[1209] Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.

dintre ei, înapoi şi iernase în ţară. Între cei ce nu se mişcară deloc din Bucovina era boierul Cârstea, în Costâna, **Balş, în Stupca**, şi Logotheti, în Cernăuţi”[1210].

1849: În 10 august 1849, deputaţii Petre Ciobanu şi Andrei Jaucă semnaseră o petiţie, împreună cu alţi 40 de ţărani fără pământ din Stupca, pe care doreau să o trimită împăratului, după ce Manolache Popovici le luase câte două-trei fălci de pământ şi aproape tot imaşul sătesc, aşezând pe partea de imaş care le rămăsese o laie de ţigani, în 40 de bordeie. Ţăranilor le mureau vitele de foame, iar boierul le interzisese să mai ia lemne din pădure. Se mai plângeau deputaţii stupcani că n-au putut obţine nimic pentru sat, „ci numai închisori, câte o săptămână, şi câte 25 beţe, în mai multe rânduri, au primit de la stăpân, iar deputatul trimis la Cernăuţi, cu scrisorile săteşti, trecând prin Stroieşti, a fost prins de Nicolai Popovici (stăpânul satului), care l-a maltratat, i-a luat scrisorile şi l-a trimis iar la Stupca, luându-l, apoi, la temniţă, împreună cu alţi 46 de ţărani”. Pentru aceste greutăţi, ţăranii din Stupca cereau împăratului să li se facă dreptate şi să nu mai fie lăsaţi pe mâna boierilor români, „care i-au mâncat şi i-au muncit ca pe nişte robi”.

1866: „Ne luăm, cu multă plăcere, încă şi libertatea de a aminti de o faptă mărinimoasă a proprietarilor din Stroieşti şi Stupca, a domnilor fraţi Popovici şi nepoţi, de la sora lui Ionică Costin. Prea nobilii aceşti domni, în toate iernile, depuneau, în ograda unchiului lor, câte 24-30 de stânjeni de lemne, de ars, care, sub privegherea numitului, se împărţeau între cei săraci din Suceava. „***Quod natura dedit, nemo negare potest***”. De la părinţi se moşteneşte dorul îndurării spre cei săraci şi asupriţi de nevoi materiale. Încă şi acum, cu „Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească întru Împărăţia Sa!”, răsună, de pe buzele oamenilor săraci din Suceava, numele prea fericitului proprietar din Stroieşti, Manolachi Popovici, iar în Stroieşti şi în Stupca, cu cea mai mare mulţămire, aud călătorii pe ţărani rostind: „Dumnezeu să-i trăiască pe boierii noştri, pentru că-s milostivi către noi!”. Iată care este cauza acestei felicitări. / Domnii fraţi Popovici, în timpul nevoii celei grele, care, în anul acesta, a asuprit atât de amar ţara noastră, au ţinut, în curţile lor, mese deschise pentru cei de tot lipsiţi. O faptă care este de un sânge cu faptele părintelui lor, Manolachi, şi cu cele ale unchiului lor, Ioan cavaler de Costin, care punga sa o numea „coiful mântuirii săracilor”. Dânsul, îmbolnăvindu-se, în Suceava, şi neavând, acolo, cine să se îngrijească de el, fiind, toată viaţa sa, neînsurat şi, prin urmare, şi fără de copii, se duse, bolnav, la nepoţii săi, la Stroieşti, pe care îi iubea din tot sufletul, unde, după o boală îndelungată, răposă, în ziua de 1/13 septembrie 1866, înmormântându-se acolo, lângă biserica cea prea frumoasă, care, în anul 1862, cu mare cheltuială a domnilor proprietari, se înfiinţă şi se sfinţi. / Fie-i răposatului ţărâna uşoară, iar pe cei ce i-a sprijinit el, în viaţa-şi, şi mai vârtos pe studenţii gimnaziali din Suceava, îi chemăm ca nu numai să-l păstreze întru amintire şi să urmeze sfaturilor lui celor binevoitoare, ci, ducându-i, oarecând, calea pe la Stroieşti, să-i sărute ţărâna mormântului, căci el este în rând cu Gheorghe Lazăr şi cu alţi români, care au meritat renume etern pentru ostenelile lor întru prosperarea cauzei celei patriotice”[1211].

1875: 1875: Debutul poetului Ciprian Porumbescu. Cu vreo câţiva ani în urmă, folosindu-mă de partiturile cântecelor lui Ciprian Porumbescu şi de pagini din jurnal, însumasem vreo 37 de poezii, pe care le-am publicat, în ediţie bilingvă, drept operă poetică a lui Ciprian Porumbescu. Nici eu nu ştiam, pe atunci, că Porumbescu îşi încercase şansa şi ca poet, publicând texte premeditate drept poezie, precum „La vioara mea”, poem publicat, în 1875, de „Familia”, drept debut literar al tânărului bucovinean. Reproducând, în fotocopie şi în transcripţie modernă, pagina debutului poeticesc al muzicianului de la Stupca, ştiu că am

[1210] *Transilvania*, Anul IX, Nr. 8, 15 aprilie 1876
[1211] *Albina*, Anul I, nr. 65, duminică 11/23 septembrie 1866

nimerit pe urmele unui „Ciprian Porumbescu, necunoscut” – ca să parafrazez o celebră făcătură editorială a zilelor noastre – urme pe care am de gând să păşesc până la capăt. Căci, vorba lui Ciprian, trebuie să punem, din când în când, un pahar cu vin şi pentru el. Cu vin, nu cu trascăuri culturnice contrafăcute: // **La vioara mea** // Când a sorţii crudă lovire / Inima-mi sfâşie fără cruţat / Şi al meu suflet, plin de zdrobire, / Făr' de speranţei e închinat, //

Ah, atunci tu, voce zeiască, / Unica limbă a lăuntrului meu, / Tu, iubită, scumpă vioară, / Vii de mă mângâi cu sunetul tău. // Ţie suferinţele mele, / Ţie durerile-mi mărturisesc / Şi-n surâsul corzilor tale / Aflu balsamul ce-l caut, ce-l doresc, // Iar când, după-o ceaţă de jale, / Se-nseninează în inima mea, / Cui să-i spun, atunci, că-s ferice? / Ah, numai ţie, consoţia mea! // Tu-n dureri îmi eşti mângâiere, / Tu-n ferice cu mine petreci; / Fii cu mine şi după moarte, / Fii dar cu mine până în veci! // **C. GOLEMBIOVSCHI**”[1212].

1876: Necrologul mamei lui Ciprian Porumbescu. „În prima săptămână a acestei luni (august 1876), repauză mult stimata și neuitata soție a parohului gr. or. rom. din Stupca, în Bucovina, Emilia Golembiovschi. Nenumăratele binefaceri, amicala ei purtare, plină de blândețe și omenie, nemăsurata bunătate a inimii, pe care le manifesta defuncta, la toată ocaziunea, atât prin sfat, cât și în faptă, prin un de curs de 12 ani, i-au câștigat, în comuna aceasta, o venerațiune și dragoste adâncă, o amintire eternă și au făcut-o drept model de preoteasă, în înțelesul adevărat al cuvântului. Întreaga comună deplânge, cu durere, pierderea aeestei femei mărețe din mijlocul nostru. *Fie-i țărâna ușoară și memoria eternă*!”[1213].

1877: „Stihurile acestea, compuse de un **preot de aice, de la noi, din Stupca**, Iraclie Porumbescu, se cântă de şcolăraşii şi şcolăriţele şcolilor săteşti în biserici, şi anume între mânecate (utrenia) şi între Sfânta Liturghie, şi, cum vede, plac la popor: Când în zi de sărbătoare / Rugii clopote răsună, / Buni creştini, cu mic, cu mare, / La Biserică se-adună / La-nchinare dimpreună, // Căci prin rugi împreunate / Ce-n biserici le-nnălţăm, / Când noi, frate lângă frate, / Sfânta „Slujbă” ascultăm, / Mult, o, mult ne ajutăm! // Vezi mieluţii-n timp de vară / La izvoare cum grăbesc, / Ei a setei fiebinţeală / A şi-o răcori doresc / Apoi vesel dănţuiesc. // Astfel omul în viaţă / Duce sete, duce dor / De-ntărire, de dulceaţă, / De-un ceresc şi sfânt izvor / Sufletul răcoritor. // Ruga e care-ntăreşte, / Ruga-i râu desfătător / Ce-n biserici izvorăşte / Dulce şi răcoritor / Către ceruri ducător”[1214].

1878: Din 1878, funcţiona la Stupca o şcoală cu 6 clase[1215].

1883: „**Înmormântarea profesorului de muzică Ciprian Porumbescu**. În 25 mai (6 iunie) a. c., repauză, la Stupca, în Bucovina, în casa părintească, Ciprian Porumbescu, absolvent auditor de teologie și filosofie, în etate de 29 de ani. / Răposatul fu născut în Șipot, în 2/14 octombrie 1854. Gimnaziul îl termină la Suceava, iar teologia, în Cernăuți, fiind, totodată, și alumn al Seminarului arhidiecezan. În decursul studiilor teologice și după terminarea lor, răposatul (ca cunoscător de artă muzicală, care din frageda sa copilărie o cultiva cu predilecție, și anume pe vioară și clavir) se ocupa și cu cântarea corală, atât bisericească, cât și lumească, parte ca cântăreț și parte ca componist al mai multor piese liturgice și funebrale. În cele lumești, compuse răpoatul mai multe cântece românești, atât în text, cât și în melodie, numite „studențești”, care și apărură, mai pe urmă, la Viena, într-o cărticică. / După finirea teologiei, nutrind răposatul intensiv dor de a se perfecționa în arta muzicală, se decise a studia filosofia și a face cursul muzical la Conservatorul din Viena, spre

---

1212 *Familia*, Anul XI, 1875, nr. 14 din 6/18 aprilie, p. 158
1213 *Albina*, august 1876
1214 *Predicatorul săteanului român*, Cursul III, Nr. 5, Anul 1877, pp. 167, 168
1215 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 53, 1907 p. 159, 100

a putea deveni, cândva, profesor gimnazial de muzică. / Primul an al cursului filosofic (neiertând mijloacele materiale ale părintelui său, să-l trimită la Viena) îl făcu la Universitatea din Cernăuți, iar ultimii doi ani, la Viena, în care timp studia și la Conservatorul de acolo, „învățământul de armonie", „de compoziție" și „contrapunctul", cu succes excelent. / În timpul acesta, arătă răposatul continuă progresare și dezvoltare în arta muzicală, și anume ca componist al mai multor opuri, publicate și interpretate, cu multă laudă, de cei competenți, dintre care opuri se execută unul (valsul „Camelii") chiar și de renumitul artist Ed. Strauss, cu capela sa, la balul românesc din Viena, în anul 1880. / Îi mai rămase răposatului a se perfecționa încă în arta muzicii superioare, special bisericească. / Spre acest scop, Î. P. S. părintele Mitropolit al Bucovinei îi mijloci, pentru un an, un stipendiu din Fondul religionar gr. or. al Bucovinei, pe care răposatul îl și întrebuință, spre a petrece acel an în Viena și, parte, a lua lecții speciale de la artistul și organistul de Curte, dl Krenn, parte, a participa la toate executările (concertele – n. n.) mai principale bisericești de acolo, ce-și împlini, cu succes de tot lăudat, exprimat într-un testimoniu (certificat – n. n.) de la numitul organist. / Numele răposatului ca componist cu talent și zel era, în public, bine cunoscut. Ziarele românești îl amintiră, în mai multe rânduri, cu laudă. Deci primi îndemnarea să se pună în competiția pentru postul de învățător de muzică, la școlile centrale române din Brașov și pentru postul de direcor (dirijor – n. n.) al corului de la biserica Sf. Nicolai de acolo, care posturi le și ocupă, în toamna anului 1880. / În Brașov, manifestă răposatul, în ambele sale pozițiuni, zelul și capacitatea cea mai mare, recunoscute de toți cu laudă deosebită. În cele bisericești, organiză el un cor de 20 de studenți gimnaziali (liceeni – n. n.) și 12 damicele, pe care răposatul îi instrui în cântările liturgice, cele mai multe de dânsul compuse, și așa execută cântarea corală, la numita biserică, cu cel mai frumos succes și spre cea mai deplină mulțumire a creștinilor ortodocși orientali de acolo. În cele lumești, compuse răposatul opereta „Crai nou", reprezentată, în Brașov, de trei ori, prin diletanți, cu succesul cel mai aplaudat chiar și de publicul străin, mai multe cântări și opuri, atât solistice, cât și orchestrale, toate executate în Brașov, parte într-un concert public, dirijat de răposatul, și parte de capela orășenească de acolo, la multe ocaziuni publice, apoi lăudate în ziarele române și germane. / Aceste lucrări multe, grele, continue îl prea obosiră pe răposatul și-i atraseră o boală de piept, care, în toamna anului trecut (1882 – n. n.), progresase într-atâta, încât medicii îl sfătuiră să meargă, peste iarnă, la Italia, ceea ce și făcu. / În Italia, și anume în Nervi, mai la vale de Genoa, petrecu răposatul, din decembrie, până în martie. Însă, spre nefericire, iarna aceasta (iar mai cu seamă lunile Faur, Marte și April) fu, și în Italia, excepțional de rece și furtunoasă, și el nu simți oareșcare folos pentru sănătatea sa. Făcu, însă, numai o călătorie până la Roma, unde petrecu zece zile, și veni, apoi, acasă, la părintele său, cu scopul de a călători, în vară, la Gleichenberg; pătimi, însă, tot mai greu, 12 săptămâni, până ce, în urmă, nemiloasa moarte îi curmă viața. / Iată cum se exprima „Gazeta Transilvaniei", nr. 63 din 1/13 iunie 1883 (număr de gazetă deja pierdut – n. n.), asupra răposatului:

„Cu adâncă întristare, venim a înregistra pierderea unuia dintre cei mai zeloși și mai talentați dintre puținii noștri cultivatori ai artei muzicale, în genere, și ai muzicii naționale românești, îndeosebi. Miercurea trecută, în 25 mai vechi, a răposat, în comuna Stupca, din Bucovina, tânărul Ciprian G. Porumbescu, profesor de muzică la școlile centrale române de aici, din Brașov, și director al corului la biserica Sf. Nicolai. Mult regretatul răposat a suferit de o cumplită boală de piept, agravată din ce în ce mai tare, prin neobosita și poate prea încordata sa activitate. În zadar a consultat pe cei mai experți dintre medicii brașoveni, în zadar a petrecut iarna trecută în Italia... neîndurata moarte tot l-a răpit din brațele familiei sale, din brațele amicilor săi, din mijlocul neamului românesc, căruia i-a făcut, i-ar fi putut face, de aici, înainte, însemnate servicii pe terenul artelor frumoase. Foaia noastră a vorbit, în mai multe rânduri, despre lucrările răposatului Porumbescu, accentuând talentul, zelul și diligența tânărului compozitor".

1883: **„Înmormântarea răposatului urmă în 27 mai vechi, în Stupca**, funcționând protopresviterul Humorului, dl de Andruchovici, cu parohii I. Procopeanu, din Capu Câmpului, și C. Tușinschi, din Bucșoaia, acompaniat de corul Seminarului din Cernăuți, transmițând gremiul acestui institut și o cunună de doliu fostului și neuitatului său coleg. / În biserică, cuvântă parohul I. Procopeanu, iar la mormânt, protopresviterul Andruchovici, după care vorbiră și doi academici, A. Procopovici și G. Popovici (poetul T. Robeanu, preşedintele, de atunci, al „Junimii" – n. n.), în numele Societății academice „Junimea" din Cernăuți, care societate trimise și o cunună de doliu emeritului său membru Porumbescu. Atari cunune trimiseră și damicelele corului bisericesc din Brașov, și Societatea „România Jună" din Viena, dimpreună cu scrisori de condoleanță foarte onorante pentru memoria răposatului. / La înmormântare fu de față nu numai întreaga comună Stupca, cu mic, cu mare, ci mare mulțime și din comunele vecine, Ilișești, Drăgoiești și Corlata. / Era un moment în care toți erau pătrunși de cea mai adâncă jale, când corul Seminarului, însuși mișcat, execută, la mormânt, cântarea „Adusu-mi-am aminte", propria compoziție muzicală a celui ce, acuma, era în pământ. În timpul acestei cântări, mai că nu vedeai față fără lacrimi, iar cei mai de aproape ai bietului Ciprian erau învinși de durere. Facă prea bunul Dumnezeu ca, în curând, să se aline această durere a familiei și, îndeosebi, a părintelui duios, lovit, în mai multe rânduri, de întâmplări ca aceasta, rourându-i în inimă balsamul mângâierii și întărindu-l cu brațul său înalt, ca să-și poată împlini chemarea nu numai ca preot, dar și ca părinte de familie, față cu care, fiind văduv de mai mulți ani, are de îndeplinit datorii duble"[1216].

1903: Banca populară raiffeisiană din Stupca a fost înfiinţată în 6 februarie 1903, sub preşedinţia lui Ilie Moroşan şi sub vicedirecţiunea lui Nicolai Toader Căilean. Cabinetul de lectură „Progresul" din Stupca funcţiona, din 1896, în casa lui Vasile Brătean, cu 57 membri, 45 cărţi, un abonament la gazetă şi o avere de 28 florini şi 60 creiţari. Această primă bibliotecă comunală din Stupca era condusă de boierul Dimitrie cavaler de Costin, de Onufrei Mironovici şi de Nicu Donisă.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Stupca**, comună rurală, districtul Gurahumora, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, între comunele Ilişeşti, la nord, şi Drăgoeşti, la sud. Suprafaţa: 12,38 kmp; populaţia: 2.216 locuitori români, de religie gr. or. Printr-un drum districtual este legată cu Ilişeşti şi cu drumul principal Suceava-Gurahumora, ce trece pe acolo; iar prin şosele comunale, cu comune vecine şi cu celălalt drum districtual Suceava-Gurahumora. Are o şcoală populară, cu 2 clase (deci, 60 şcolari – n. n.) şi o biserică parohială, cu hramul „Profetul Ilie", zidită în locul celei făcute de boierul Vasile Balş, Ban, la 1766. La 1776, era stăpânită de Maria Balş. După tradiţiune, localitatea Stupca făcea parte din teritoriul aşa numit Boul, după care s-au numit o mulţime de târle, de exemplu: Faţa Boului şi altele. Într-una din aceste târle, pare că ar fi existat un castel, în locul de unde s-au dezgropat, între 1884-1887, cărămizi, având în relief oameni înarmaţi, cavaleri ş. a. La localitatea numită „La Văduţ" s-au găsit rămăşiţe de ziduri, oseminte omeneşti, lespezi şi altele, ceea ce denotă că aci a fost un cimitir. După legendă, boierul Boul, posesorul acestei localităţi, ar fi dăruit-o mănăstirii Secul, aflătoare azi în România şi că monahii de acolo ar fi avut aci o stupină, de unde şi numele de Stupca. Înainte de ocupaţiunea austriacă, se aşezase aci o colonie de lipoveni, care au emigrat în urmă. Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.541 hectare pământ arabil, 129 hectare fânaţuri, 30 hectare grădini, 359 hectare imaşuri, 689 hectare păduri, 2 hectare heleşteie. Se găsesc 62 cai, 697 vite cornute, 1.068 oi, 644 porci şi 62 stupi. **Stupca, moşie**, cu administraţie specială, districtul Gurahumora. Suprafaţa: 15,84 kmp;

[1216] *Amicul Familiei*, Anul VII, Nr. 16, 1/13 septembrie 1883, pp. 140, 141

populaţia; 106 locuitori germani, români şi izraeliţi; religii rom. cat. şi ev. pentru germani, gr. or. pentru români şi pentru puţinii ruteni. Se compune: din moşia Stupca propriu-zisă, cu târla Ciumbreana, având 3 case şi 26 locuitori; din fermele Ciocan şi La Maşina; din târlele Dealul Morii şi Opcina. Forma odată un singur sat şi moşie cu comuna rurală de azi Stupca. **Stupca, afluent** al pârâului Hraniţa, răsare mai sus de comuna Stupca şi, împreunându-se, lângă comuna Ioseffalva (Tolova), districtul Gurahumora, cu pârâiaşul Ciunciurile, se varsă în pârâul Hraniţa, pe teritoriul României”[1217]. „**Ciocanul**, fermă, pendinde de moşia Stupca, are 2 case şi 9 locuitori”[1218]. „**Dealul Morii**, târlă, pendinte de moşia Stupca, are o moară şi 2 case, cu 11 locuitori”[1219]. „**La Maşina**, fermă, pendinte de moşia Stupca, are 2 case şi 36 locuitori” [1220]. „**Obcina**, târlă, pendinte de moşia Stupca, are 3 case şi 24 locuitori”[1221].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1222], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la stupcanii Onofrei CĂILEAN (învăţător, 31 ani în 1908), Zenovia BOTUŞAN (18 ani în 1908), Ileana BACIU (18 ani în 1908), Maria COTRUŢ (18 ani în 1908) şi Tanasi SĂRMANU (18 ani în 1908).

1908: „Adânc mişcată de măreţele manifestări făcute memoriei iubitului meu frate Ciprian Porumbescu, cu ocazia comemorării a 25 ani a morţii sale, viu a aduce mulţumiri pe calea cea mai întinsă societăţilor corale, care, într-o unire, au contribuit şi au aranjat comemorarea în diferite locuri. Mulţumesc în special Societăţii „Ciprian Porumbescu” din Suceava, sub al cărei patronaj s-a restaurat mormântul şi care cu toţii s-au transportat la Stupca, spre a asista la parastas. Mulţumesc asemenea „Reuniunii de cântări” din Lugoj şi Societăţii „Carmen” din Bucureşti, care au fost primii iniţiatori ai acestei serbări. / Mărioara L. Raţiu n. Porumbescu”[1223].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Rezervistul **Iftemie Chifan**, Stupca, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Ion Puşcaş**, Stupca, Regimentul 22, rănit”[1224]; „Glotaşul **Dumitru Oltean**, Stupca, Regimentul 22, rănit”[1225]; „Infanteristul **Alexandru Cotruţă**, Stupca, Regimentul 22, rănit”[1226]; „Infanteristul **Dumitru Crescuţean**, Stupca, Regimentul 22, rănit”[1227].

1916-1918: În lista cu nume de jertfitori conștienți pentru temelia României Mari se află și următorii români din Stupca: **Constantin Baciu**, născut în anul 1882, în comuna **Stupca** (Bucovina) şi **Gheorghe Savu**, născut în anul 1893, în comuna **Stupca** (Bucovina), cărora Ferdinand I le-a acordat „calitatea de cetățeni români, care se află sub drapel în armata română” cu cu decretul regal No. 3.239 din 21 Decemvrie 1916.

[1217] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 208, 209
[1218] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 63
[1219] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 83
[1220] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 127
[1221] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 153
[1222] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1223] *Tribuna*, Nr. 121, Anul XII, 1/14 iunie 1908, p. 5
[1224] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1225] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2
[1226] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1227] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

1920: „**Deciziune de expropriere No. 1638/21**. Deciziunea plenului comisiei agrare centrale, cu care s-a decis exproprierea moşiei **Stupca**, în suprafaţă de 481 ha 54 a 47 mp, proprietatea doamnelor Ema Krismanici şi Magdalena Niculiţa Popovici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[1228].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Popovici Alecu cav. de**, erezii (**Magda de Niculiţa**, Costâna), Stupca"[1229].

1923: În 24 mai / 6 iunie 1923, Ciprian Porumbescu a fost comemorat la Stupca, „la două morminte", cum spunea Leca Morariu, unul fiind cel al uitării şi ignorării operei lui.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[1230] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Brăteanu Nicolae**, conducător silvic, cu ultimul domiciliu la **Vama**, Câmpulung, născut în comuna **Stupca**, jud. Suceava, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, un an interdicţie, conform art. 258, 259, c. p., comb. I. D. 856/938".

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1231], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: Clopotaru Petre, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Stupca, jud. Suceava, mort la 17 iulie 1941".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1232], următorii învăţători şi învăţătoare: Ciuruşniuc Aspazia, comuna **Stupca**, jud. Suceava, media 7,72".

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[1233]: **Ciurşniuc Constantin**, comuna **Stupca**, media 8,87".

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[1234], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Botnărescu Stela**, la **Stupca**, postul 10; **Oniga Gheorghe**, la **Stupca**, postul 11, părinte bătrân".

1947: „**Constituiri de societăţi cooperative**[1235]: Banca populară „Unirea", comuna Stupca, jud. Suceava".

1947: Transferuri şi stabiliri pe posturi în învăţământ: „**Părău Gheorghe**, de la Braşca, la Stupca; **Popescu Octavian**, de la Stupca, la Drăgoeşti; **Buţincu Gheorghe**, de la

1228 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70
1229 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
1230 *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
1231 *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
1232 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
1233 *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.
1234 *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
1235 *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261

Stupca, la Lisaura; **Creoleanu Teofil**, de la Soloneţ-Maidan, la Stupca; **Lazanu Nicolae**, de la Stupca, la Soloneţ-Maidan; **Bartoş Ilie**, de la Zahareşti, la Stupca”[1236]. „**Nahaiciuc Claudia**, de la Stupca, la Bulai, Suceava, post IV, vechime în grad; **Civruşniuc Aspazia**, de la Stupca, la Drăgoeşti Centru, post VI, soţ învăţător; **Bartoş Aurelia**, de la Soloneţul Nou, la Stupca, post II, soţ învăţător”[1237].

La Stupca, satul de suflet şi de spirit al lui Iraclie şi al lui Ciprian Porumbescu, s-au născut sculptorii Gheorghe BILAN (10 martie 1883) şi Dumitru CĂILEANU (10 iunie 1930), poetul martir al spiritualităţii româneşti în Bucovina Dumitru ONIGA (14 august 1925) şi interpretul de folclor Călin BRĂTEANU.

SUCEAVA

În **10 februarie 1388**, „luni, în prima săptămână a postului”, Petru Muşat, domnul Moldovei, îi scria lui Vladislav, „rege al Poloniei, stăpânitor al Lituaniei şi al Rusiei şi domn al mai multor ţări”, ca să-i dea de ştire că i-a trimis un împrumut de 3.000 de ruble de argint, şi nu de 4.000, cum conevenisneră anterior şi cum se menţiona în zapisul aflat în posesia lui Petru Muşat, zapis pe care voievodul moldav se obliga să-l returneze, atunci când avea să primească altul nou şi în care să fie menţionată valoarea reală a împrumutului. / „Şi s-a scris cartea în Cetatea Sucevei, luni, în prima săptămână a postului, sub pecetea noastră, în anul naşterii Domnului 1000 şi 388”. / Scrisoarea aceasta, exhaustiv comentată de istoriografia românească, reprezintă prima atestare documentară a Cetăţii Sucevei, ridicată, de acelaşi Petru Muşat, între anii 1374-1391.

1388: Târgul Sucevei a fost atestat documentar în 18 august 1388, un document al cancelariei domneşti fiind scris şi semnat în târgul Sucevei, de Petru Muşat, cel care a ctitorit şi cele două cetăţi din vecinătatea târgului, Suceava şi Zamca, şi Curtea Domnească din centrul târgului, şi biserica Mirăuţi, toate acestea făcându-se în timpul domniei lui, deci între anii 1374-1391. O tradiţie bucovineană, înveşnicită de Simion Florea Marian, pune pe seama unor păstori construirea bisericii de lemn Mirăuţi şi statornicirea, în jurul ei, a unei vetre de păstori, pe locul bisericii existând, cică, din vremea vremurilor, un stejar uriaş, în scorbura căruia locuia un sihastru. Acelaşi sihastru este menţionat şi într-o altă tradiţie, culeasă de Dimitrie Dan, dar localizat la Şcheia, calea râului Suceava adăpostind, în vechime, un lac uriaş, cu o insulă în mijloc, pe care ar fi locuit Zâna Iazului. Pe fond mitic, dar preluat mistic, lacul acela s-ar fi scufundat, ceea ce pare să conţină şi o oarecare doză de adevăr, din moment ce, sub jumătate din actualul oraş Suceava, încă se mai află un lac subteran. Biserica Mirăuţilor avea să fie reclădită, din piatră, de Ştefan cel Mare, între anii 1481-1491, formula arhitectonică actuală datorându-se lui Karl Adolf Romstorfer, arhitectul vienez care, pregătind comemorarea lui Ştefan cel Mare, în 1904, a izbutit, într-un deceniu de muncă, să reconstruiască multe dintre bisericile Bucovinei, inclusiv cea a mănăstirii Putna, şi să scoată din pământ, din gunoaie şi din uitare ruinele Cetăţii Suceava.

1390: În 17 martie 1390, în oraşul Suceava, s-au întâlnit solii Domnului Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrân, şi cei ai Regelui Poloniei, Vladislav II Jagielo, pentru a conveni şi semna primul tratat politic şi militar dintre cele două ţări. Din Valahia sosiseră

[1236] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1237] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

Roman Heriţchi şi Radlus Gadchi, „din însărcinarea şi porunca osebită a preavestitului principe, Domnul Mircea, Voievodul Ţării Româneşti”, iar din Polonia veniseră Ghervasie de Dalewicz şi Benko de Zabokruc, ambii cu „poruncă deplină şi însărcinare osebită ca (soli) ai prealuminatului principe, Domnul Vladislav, vestitul Rege al Poloniei”. Negocierile au fost încununate cu succes, în tratat menţionându-se: „Ne-am întâlnit cu rodnic spor, în oraşul Suceava, din părţile Moldovei, spre a cădea de acord asupra înţelegerii şi legământului de nestrămutată prietenie între amintiţii noştri stăpâni”. / Există în documentul menţionat şi câteva realităţi pe care noi, românii, în patriotismul nostru nobil şi veşnic efervescent, trebuie să le ignorăm; şi mă refer, în primul rând, la statutul de domeniu feudal vasal pe care îl avea Moldova lui Petru Muşat, ca şi Moldova de mai târziu, închinată, funcţie de conjunctură, dar din ce în ce mai păgubos, ba polonilor, ba turcilor, iar uneori şi ungurilor, care, încă din vremea întâiului Descălecat, au poftit, la concurenţă cu polonii, ceea ce nu le aparţinea. / Este de presupus că noua ctitorie a lui Petru Muşat a înlocuit o mai veche întăritură de lemn şi pământ, care servea „ca loc de retragere şi apărare pentru vremuri de restrişte… pe obiceiul timpului”, dar „această presupusă întăritură, ca întocmire şi valoare strategică, trebuie să fi însemnat însă prea puţin. Căci nici o mărturie n-o afirmă şi nici săpăturile n-au scos la iveală zidării mai vechi decât ale cetăţii actuale, care, sub raport istoric şi constructiv, nu poate fi anterioară epocii când Suceava a devenit capitală a Moldovei” (Al. Lăpedatu). Ce-i drept, nici nu a căutat nimeni.

1395: Cetatea lui Petru Muşat ar fi rezistat, conform cronicarului regelui Sigismund al Ungariei, unui asediu, în 1395, când oştile maghiare şi-ar fi „pus castrele lângă reşedinţa voievodului Ştefan” I Muşat. Piatra de mormânt a primului voievod Ştefan din istoria Moldovei, pusă de Ştefan cel Mare, glorifică, însă, victoria de la Hindău (Ghindăuani) a strămoşului său, iar victoria asta, soldată cu zdrobirea şi alungarea oştilor duşmane prin ţinutul Neamţului pare să anuleze afirmaţia cronicarului maghiar, deşi e posibil ca Sigismund să fi ajuns la Suceava şi, neputând cuceri cetatea, să se fi retras şi să fi fost înfrânt pe drumul întoarcerii.

1395: Biserica Sfântului Dumitru, ctitorită, ca şi biserica din Iţcani, şi închinată, împreună cu aceasta patriarhului Constantinopolului, Antonie al IV-lea, în 1395, de Iaţco, fratele lui Herman şi fiul lui Iaţco din Voitin (cel din legenda lui Dragoş Vodă, care avea mănăstire şi casă la Voitinel), a fost reconstruită, din piatră, după anul 1497, de Ştefan cel Mare, care sărbătorea şi în acest fel victoria de la Codrul Cosminului, o a doua reconstrucţie fiind săvârşită de Petru Rareş, între anii 1534-1535, turnul clopotniţei, înalt de 40 metri şi celebru de-a lungul vremurilor, fiind construit de Alexandru Lăpuşneanul, în 1561.

1401: „În 1401, o catedră de drept exista la Suceava (?! – n. n.) şi, de asemenea, câte o şcoală grecească, latină şi pentru multele limbi care se vorbeau atunci. Cotwar (?) avea, atunci, o mare bibliotecă. Românii au fost unul dintre primele popoare care au folosit ştiinţele pe calea civilizaţiei. Un mare număr de moldo-valahi i-au ajutat mult pe ruşi să se civilizeze. Petru I a avut el însuşi, ca învăţător, un savant moldovean, numit Nicolas Kirmel. Înainte de a da legile în ţara lui, ţarul a cerut o copie a Codului de legi care se practicau în Moldova (dreptul valah – n. n.), din care a făcut numeroase împrumuturi. Reglementările pe care le-a extras fură numite înţelepte şi creştineşti de către ruşi, şi sunt încă în uz. A fost, de asemenea, prinţul Dimitrie Cantemir, consilier intim al lui Petru I şi preşedintele Academiei de Ştiinţe din Saint-Petersbourg. În sfârşit, mănăstirile din provinciile dunărene au cultivat, cu zel,

scrierile şi ştiinţele, cu toate că ţara era îndurerată de desele năvăliri barbare şi, timp de mai multe veacuri, au adunat opere preţioase ale antichităţii”[1238].

1449: Primul cartier al Târgului Sucevei, „mahalaua Sucevii”, a fost atestat documentar în 5 iunie 1449, şoltuzii târgului fiind un sas, „Nichil voitul”, şi un armean, „Serkiz, voitul armean”. Prima stradă suceveană, „Uliţa Rusească”, a fost menţionată într-o inscripţie, datată în 30 ianuarie 1481, o a doua stradă, Uliţa Nouă, urmând să fie menţionată abia în 21 martie 1528, iar o a treia, Uliţa Armenească, în 16 mai 1623.

1476: Ştefan cel Mare a extins şi întărit Cetatea Sucevei, care, sub domnia lui, avea să se dovedească inexpugnabilă, şi încă în două rânduri: în 1476, împotriva turcilor, şi în 1479, împotriva polonilor. Vistierul sultanului, Giovanni Maria Angiolello, descria, în 1476, probabil că pentru prima dată în memorialistica europeană, târgul şi Cetatea Sucevei: / „Parte din ea (oastea turcească) a plecat spre Suceava, pe care am găsit-o goală, deoarece locuitorii fugiseră şi lucrurile lor parte fuseseră luate cu ei, iar altele fuseseră ascunse în pământ… / Oraşul Suceava era înconjurat cu şanţuri şi palisade. Casele şi bisericile erau de lemn şi acoperite cu şindrilă. Numai castelul Sucevei era clădit din piatră şi tencuială, pe o coastă în afara oraşului. Acesta rezista şi era bine înzestrat”.

1502: „Ştefan, eroul cel mare şi sfânt al românilor, nu avea doctori, până la 1475. Şi, cu toate acestea, la asediul Chiliei, la 1462, Ştefan căpătase o rană adâncă la încheietura piciorului, care încheietură nu ştiu. Documentele veneţiene, citite de un om de ştiinţă, îi vor spune poate care din încheieturi fusese rănită. Se făcuse o fistulă, pe care Ştefan o răbda, ajutându-se cu faimoasa lui icoană de minuni făcătoare, cu icoana Sfântului Gheorghe, pe care, mai târziu, o dărui bisericii Zografos din muntele Athos. Se vede, însă, că, la 1475, durerile deveniseră atât de groaznice, încât sănătatea de fier a marelui Domn fu zdruncinată. Se hotărî să ceară Senatului Veneţiei un medic, care îi fu trimis. Cum îl cheamă, ce i-a făcut, nu ştim. / Un alt document, din 1502, ne vorbeşte de un nou doctor la curtea lui Ştefan, anume Mateo Muriano, care este de mai înainte decât 1502 la Suceava. Rana mergea înrăindu-se; vârsta şi sănătatea Domnului nu puteau să mai reziste. La 9 decembre 1502 (amănuntul e interesant), Ştefan, după îndemnul doctorului Muriano, trimite la Veneţia pe Demetriu Purceviu, să-i cumpere doctorii. De farmacii, în ţară, nici pomeneală. / Doctorul pregătea singur doctoriile şi, acum lipsindu-i ingredientele trebuincioase, trimitea la Veneţia. Până să se întoarcă trimisul, Muriano moare la Suceava, iar Ştefan se îndreaptă, iarăşi, cu stăruitoare rugăciune la Senatul Veneţiei, ca să-i trimită doctor bun, pe care, zicea el, îl va plăti bine. / Plata ce se lega Ştefan a o da doctorului era de 500 de galbeni pe an. Fără îndoială că, pe lângă această sumă însemnată foarte pe timpurile acelea, doctorul Domnului avea să mai câştige cine ştie cât încă. Lucrul acesta era cunoscut la Veneţia şi, îndată ce Senatul porunci să se vestească dorinţa şi oferta Domnului Moldovei, doctori mulţi se prezentară: Giorgio di Piemonte, Girolamo da Cesena şi Alessandro Veronese. Alegerea Senatului se opri asupra lui Girolamo da Cesena, care şi plecă la Suceava. / Boala Domnului, rana, starea generală, totul în fine părea a fi de o gravitate excepţională, încât doctorul nu voi să ia singur asupră-şi răspunderea urmărilor, mai cu seamă când se uita în juru-i şi vedea pe fiul Domnului, pe Bogdan cel groaznic la mânie, precum şi pe acei soţi de lupte şi victorii ai lui Ştefan, pe uriaşii de la Rahova şi Valea Albă, care, încărunţiţi ca şi marele Domn pe câmpurile de bătaie, stăteau acum mâhniţi împrejurul bolnavului şi sorbeau din ochi pe doctor, năzuind să ghicească, pe fruntea lui, dacă Ştefan avea să mai scape ori nu. Măreţ cadru pentru pictorii noştri care nu fac numai portrete! / Girolamo da Cesena se înfricoşă şi ceru consult... ca şi azi.

[1238] BÉRAUD-REGNY, *Le Constitutionnele,* nr. 221, 9 august 1854, p. 3

Era pe vară, în 1504. Se mai chemă, deci, Leonardo Massari, doctor vestit de la Buda, şi un doctor evreu, de la Curtea Hanului tătăresc. Se consultară şi hotărâră să ardă rana, care se lăţise şi, probabil, începuse să gangreneze. Nu garantau nimic. Bogdan primi. Doctorii arseră cu fier roşu. Era la sfârşitul lui iunie 1504; la 2 iulie, Ştefan muri. Spaima doctorilor fu, la început, mare. Bogdan însă recunoscu că nu puteau face altminteri şi lăsă pe cei doi aduşi să plece. Pe Girolamo da Cesena voia să-l reţină pentru curtea lui. Se vede însă că Bogdan, dându-şi, în dese rânduri, drum slobod mâniei lui celei viforoase, italianul o sfecli şi ceru să plece cu orice preţ. Prin stăruinţele Regelui Ungariei, la care Cesena apelase, Domnul Moldovei îi dete drumul. Italianul plecă fără să se mai uite îndărăt. / Curtea rămase iarăşi fără doctor. Lucrul acesta se ştia în Polonia şi de aceea, când Bogdan trimise, după 1504, ne spun documentele slavone ale Academiei Române, pe Tăut logofătul, deşteptul şi şăgalnicul diplomat al Moldovei, împreună cu Isac cămăraşul şi Ivanciu logofătul, la Alexandru, Regele Poloniei, ca să ceară pe sora acestuia, Elisaveta, de soţie, Regele ceru, şi trimişii Moldovei primiră, ca principesa să aducă la Suceava pe doctorii săi, pe care Bogdan se îndatora a-i plăti şi întreţine”[1239].

1514: A doua biserică de mir a Sucevei, care să adăpostească moaştele Sfântului Ioan cel Nou, aduse la Suceava, în 29 iunie 1402, de Alexandru cel Bun şi adăpostite, iniţial în biserica Mirăuţilor, a fost începută, în 1514, de Bogdan cel Orb, fiul său, Ştefăniţă Vodă, fiind cel care va termina, în 1522, construcţia bisericii Sfântului Gheorghe a mănăstirii Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. Portretele celor doi ctitori încă se mai pot zări, în ciuda patinei cenuşii a vremurilor şi a nepăsării, pe un perete din apropierea sfintelor moaşte. Bogdan cel Orb, care se mai numea şi Vlad, se născuse în vara anului 1475, când l-a avut drept naş pe Vlad Ţepeş.

1538: În 20 septembrie 1538, când sultanul Soliman Magnificul venise, în fruntea unei oştiri de două sute de mii de oameni, să spulbere pâlcurile de luptători ai lui Petru Rareş, „prea frumoasa cetate a Sucevei se supuse Turcilor şi o batjocoriră ca pe roaba cea din urmă şi ca pe o curvă de pe drumuri” (Macarie). De atunci, din septembrie 1538, 300 de ieniceri au rămas în garnizoana cetăţii ca să apere domni slabi, precum Ştefan Lăcustă, Alexandru Cornea, Petru Rareş (în a doua domnie a fost un domnitor slab) şi fiii săi, Alexandru Lăpuşneanu, Ştefan Tomşa sau Despot Vodă. În vremea acestui aventurier albanez, Cetatea Sucevei a suferit un lung şi sângeros asediu, care a început în august 1563 şi s-a sfârşit abia atunci Despot a fost dus în faţa lui Ştefan Tomşa, pe tăpşanul Arenilor, şi ucis cu o singură izbitură de buzdugan. Dar şi Tomşa a sfârşit tragic, la Liov, după ce fugise din calea lui Lăpuşneanu, voievodul care, în a doua sa domnie, a abandonat cetatea, în anul 1564, dar fără a o incendia, mutând capitala Moldovei la Iaşi, aşa cum promisese sultanului.

1592: În 1592, Aron Vodă, singurul voievod evreu al Moldovei, a mutat reşedinţa domnească la Suceava, dar cetatea începe să fie reparată abia din anul 1595, când Ieremia Movilă s-a aşezat, cu gânduri statornice, în Cetatea Sucevei.

1596: „Între anii 1596-1606, a domnit în ţara Moldovei Voievodul Ieremie Movilă şi fratele său, George, era, pe atunci, mitropolit. Un nepot al acestor fraţi, anume Petru Movilă, născut chiar în anul 1596, adică atunci când unchiul său se suise pe tronul Moldovei, a fost, de la 1633-1647, vestitul mitropolit din oraşul Kiev, în ţara muscălească. Lată, acum, ce istoriseşte mitropolitul Petru: El scrie că, la curtea unchiului său, Ieremie, era în slujbă şi un paharnic polon, anume Uiazdovschi, care, odată, a venit, cu stăpânul său, în ziua de sfântul

[1239] Ionescu-Gion, G., I., *Doftoricescul meşteşug în trecutul ţărilor române*, Bucureşti, 1892, pp. 16-21

Ioan cel Nou, la Suceava, şi au întrat în sfânta mănăstire. Văzând acolo Uiazdovschi închinarea atâtor oameni, la moaştele Sfântului, l-a hulit pe Sfântul Ioan, înaintea întregului popor, rostind către tovarăşii săi nişte cuvinte nebuneşti, ce nici nu se pot spune aici, măcar că ele au rămas scrise de fericitul mitropolit Petru şi se ştiu şi acuma. / Atunci, fiind de faţă şi Ieremie Vodă, a intrat, cum zice mitropolitul Petru, duhul cel necurat în paharnicul Uiazdovschi, l-a trântit ia pământ şi l-a muncit foarte, iară el striga aşa de tare, încât spaima îi cuprinse pe toţi. Scoţându-l pe paharnic afară, din sfânta biserică, diavolul a început a-l munci şi mai tare, Tovarăşii hulitorului s-au dus deci la mitropolitul George, au căzut la picioarele lui şi au cerut să se roage pentru Uiazdovschi, iar mitropolitul, înţelegând vina, le-a zis: „Lăsaţi-l, puţin, să se chinuiască, căci a hulit pe sfinţii lui Dumnezeu şi credinţa noastră dreptmăritoare!". După sfârşirea sfintei liturghii, mitropolitul a poruncit să-l întindă pe hulitorul îndrăcit pe pământ, lângă racla Sfântului, şi preoţii au început să cânte rugăciuni, iar la urmă, mitropolitul a citit, asupra îndrăcitului, rugăciunile Sfântului Vasile, şi a ieşit dintr-însul diavolul şi a rămas sănătos. / Uiazdovschi s-a rugat, apoi, lângă racla Sfântului, zicând: „Iartă-mă pe mine, Dumnezeul meu, şi nu-mi socoti acest păcat, căci, de acum, nu voi huli şi nici nu voi grăi de rău credinţa drept măritoare, ci ca pe o credinţă adevărată şi dreaptă voi mărturisi-o înaintea tuturor. Şi tu, sfinte al lui Dumnezeu Ioane, iartă-mă pe mine, că, de acum, înainte, tuturor şi în tot locul te voi mărturisi ca pe un sfânt şi făcător de minuni al lui Dumnezeu!". Ieşind, apoi, Uiazdovschi din sfânta biserică, toţi oamenii au mărit pe Dumnezeu şi cinste au adus sfântului Ioan, pentru certarea şi pedeapsa cea dată hulitorului. Mitropolitul Petru Movilă zice că a auzit această minune de la părinţii săi, care au fost de faţă, în biserica sfântului Ioan cel Nou din Suceava, când ea s-a întâmplat, şi mai zice că pe acel Uiazdovschi l-a văzut şi el singur. La sfârşitul istorisirii acestei minuni, iată ce cuvinte mai adaugă mitropolitul Petru: „Am scris aceasta ca şi hulitorii de acum ai credinţei celei sfinte şi ai sfinţilor lui Dumnezeu, văzând această minune întâmplată şi temându-se de pedeapsa cea mare a lui Dumnezeu, să înceteze de a mai huli, ştiind că, deşi este Dumnezeu îndelungat răbdător şi un grabnic în răsplătirea vinei, El, odată, tot pedepseşte, şi cât este de cumplit a cădea în mâna Dumnezeului celui viu!"[1240].

1600: În 20 mai 1600, pârcălabul Ioan Kaptury a deschis porţile Cetăţii Sucevei în faţa lui Mihai Viteazul, jurând „pe Dumnezeu şi pe sfântul Fiul Său Iisus Hristos că voi fi drept şi cu credinţă domnului meu, stăpânitorul şi Domnul Ardealului, Ţării Româneşti şi Moldovei". În 15 septembrie 1600, oştile hatmanului Zamoyski încearcă un asediu asupra Cetăţii Sucevei, dar pârcălabul Ioan Kaptury şi-a respectat jurământul, păstrând cetatea până după înfrângerea lui Mihai Viteazul, când a închinat-o domnului legiuit, adică lui Ieremia Movilă.

1602: „Mitropolitul Petru Movilă istoriseşte că a auzit, de la ieromonahul Varlaam, minunea aceasta: în anul 1620, miercuri, după Dumineca mare (Pogorârea Duhului Sfânt), când s-a serbat pomenirea sfântului Ioan cel Nou din Suceava, oamenii, ca de obicei, au adus multe daruri la sfânt şi, sărutând sfintele moaşte, au dat şi mulţi bani. Atunci, ecleziarhul, fiind învăţat de diavolul, a luat o parte din banii ce erau pe talgerul de la racla Sfântului şi i-a ascuns în punga sa. Dar abia a închis punga şi a întrat Satana într-însul şi la trântit la pământ, înaintea raclei Sfântului, strigând şi curgându-i balele. Cei ce erau de faţă i-au dat de ştire despre aceasta mitropolitului, care, venind şi văzându-l pe ecleziarh muncindu-se de cel rău, a zis: „Ori din moaştele Sfântului a luat, ori din banii aceştia, fără binecuvântare, s-a încumetat a face furare de cele sfinte!". Şi îndată a poruncit să-l caute şi, căutându-l, au găsit nu puţini bani în punga lui. Deci, părându-i rău mitropolitului, când îl vedea pe dânsul că se muncea foarte de cel rău, a început să-i citească rugăciunile de blestem şi îndată a ieşit duhul necurat

[1240] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 25, duminică 16/29 iunie 1924

şi, sculându-se, a căzut la picioarele arhiereului, mărturisind greşeala sa şi rugându-se de iertare. Iar el, mult mustrându-l şi dându-i oprire, l-a învrednicit de iertare”[1241].

1606: Prima menţionare a sfântului de la Suceava într-un document străin avea să se facă abia în 1606, într-un inventar al bisericilor catolice din Moldova, iar prima minune, intens mediatizată de biserică pentru a putea stabili un loc în calendar, s-ar fi făcut în 2 iunie 1622, când, în faţa pericolului unei invazii tătăreşti, racla sfântului nu s-ar fi lăsat dusă şi adăpostită în Cetate, dar ar fi provocat o ploaie cumplită, care a umflat apele, barând accesul ceambulurilor tătăreşti spre Suceava.

1641: În 12 octombrie 1641, Petru Bogdan Baksik vizitează Suceava, apoi descrie târgul şi Cetatea Sucevei: „Am vizitat oraşul Suceava, neîmprejmuit cu ziduri, dar alături de oraş se află o cetate frumoasă şi puternică, aşezată pe un deal, la poalele căruia curge un râu numit Suceava, în care se află păstrăvi şi alţi peşti; şi acest râu vine din Transilvania… / Cetatea… are trei-patru turnuri mari şi altele mai mici şi, deasupra porţii, are săpat un cap de bour, care este stema ţării; dedesupt sunt inscripţii slavone ale diferiţilor principi. E bine păzită, înzestrată cu arme şi este ţinută, totdeauna ferecată. / În piaţă (deci în târg – n.n.), în faţa palatului domnului, se află un spital pentru bolnavi şi săraci, dar nu este prea mare. Mai sunt băi turceşti, nu departe de palat. Se află, acolo, multe ape curgătoare şi fântâni cu apă rece… / Moldovenii au 700 de case, ceea ce face peste 3.000 suflete; au 16 biserici, o mănăstire cu biserică, închinată unui oarecare Sf. călugăr Ioan, şi se spune că trupul său se află în această mănăstire… / Există 300 case de armeni, ceea ce face peste 1.600 de suflete. Armenii au cinci biserici”.

1653: În 16 iulie 1653, seimenii şi ungurii lui Gheorghe Ştefan, aflând că în Cetatea Sucevei s-ar fi refugiat „casa lui Vasile Lupu cu toată averea lui”, au început să bată cetatea cu tunurile, dar zidurile au rezistat, până la venirea cazacilor lui Timuş Chmelnicki, care, sub pretext că vrea să-şi elibereze soacra, i-a alungat pe seimeni şi pe unguri, apoi a săpat şanţuri în faţa cetăţii, cu intenţia de a o smulge din mâinile garnizoanei moldoveneşti. În 18 august 1653, pe când cazacii lui Timuş prădau mănăstirile din nordul moldav, iar el încerca, fără succes, să cucerească cetatea, Gheorghe Ştefan se întoarce şi începe să-i asedieze pe… asediatori. În 15 septembrie 1653, rănit de o bucată de lemn, desprinsă dintr-un turn căzăcesc, sfărâmat de o ghiulea, Timuş Chmelnicki moare, iar noul hatman, Feodorovici, intră în negocieri cu pretendentul la tron şi, în 9 octombrie, primeşte învoirea să se retragă. Gheorghe Ştefan lasă în cetate o garnizoană de 200 lefegii nemţi, apoi se retrage spre Roman, alarmat de zvonul unei năvale tătărăşti.

1673: Agonia Cetăţii Suceava începe în octombrie 1673, după trădarea lui Petriceicu Vodă la Hotin, când în Cetate şi în târgul Sucevei se instalează o garnizoană polonă de trei mii de oameni, care, jefuiesc şi pradă satele din megieşie până în primăvara anului 1674, când, din porunca voievodului Dumitraşcu Cantacuzino, hatmanul Sandu Buhuş împresoară cetatea cu trupe turceşti, tătare şi moldoveneşti, împresurarea luând sfârşit în 9 august, când, urmare a unei convenţii speciale, polonii ies din cetate şi părăsesc Moldova.

1675: Cetatea Sucevei şi Cetatea Neamţului, „cetăţile cele vestite ale Moldovei” au fost încărcate cu lemne şi incendiate, la porunca voievodului Dumitraşco Cantacuzino, în iulie 1675. „Un cuptor uriaş – rug al măririi noastre celei vechi” (Iorga) au fost Cetăţile Sucevei şi Neamţului în „luna lui Cuptor” a anului 1675.

[1241] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 25, duminică 16/29 iunie 1924

1681: Cutremurul devastator din 8 august 1681 a distrus şi ce mai rămăsese de pe urma pârjolului, iar cetatea „măririi noastre celei vechi" s-a mistuit sub cenuşi şi sub colburile şi mâlurile pe care le-au adus vânturile şi ploile. Din când în când, târgoveţii Sucevei desfăceau rămăşiţele de ziduri, piatră cu piatră, pentru a-şi construi casele, bolţile şi pivniţele lor făloase. A mai rămas, deasupra pământului, un stei ciudat de piatră zidită, care fusese, cândva, într-o vie durată, paraclisul bisericii Cetăţii de Scaun a Moldovei.

1686: În 1686, moaştele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava au fost luate şi duse în Polonia de mitropolitul Dosoftei, cel care păgubise Moldova şi de multe dintre documentele voievodale, dar şi de însemnate piese de tezaur naţional. Polonii, care s-au tot vânturat prin Moldova, aveau să ocupe Suceava în 1691, stabilindu-şi trupele în incinta mănăstirii Zamca, pe care au transformat-o într-o adevărată cetate, întărită şi cu valuri de pământ, şi cu şanţurile căzăceşti care se mai văd şi astăzi. Trupele acelea s-au purtat cu sălbăticie, devastând oraşul şi satele de până în marginea zării, aşa că, după pacea de la Carlowitz, din 12 septembrie 1699, când polonii părăsesc ţinutul, târgul Sucevei arăta mai ruinat şi decât Cetatea, pierzându-şi importanţa pentru totdeauna.

1697, noiembrie 15: „O scrisoare din Leopol, din 15 al lunii trecute (noiembrie 1697 – n. n.), spune că turcii pregătesc la Iaşi, în Moldova, un convoi cu alimente şi muniţii, pe care tătarii le vor duce, odată după primul dezgheţ, la Kameniţa; şi se mai spune că însuşi hanul va conduce escorta convoiului. Se mai spune, în scrisoare, că un detaşament militar al Coroanei Poloniei, aflat în garnizoanele din Suceava şi din Câmpulung, pe frontiera Moldovei, au pornit în marş spre Podolia, ca să iasă în calea tătarilor, ca să-i nimicească şi să ia prizonieri"[1242].

1733: „La vlet 7241, septembrie, singur dintru sine îndemnat, Domnul nostru luminat Gligorii Ghica Vodă, ca să vadă scaunul bătrân, unde este cetatea Sucevei, mai mult pentru sfintele mănăstiri, citind Măria sa honogravul ţării şi auzind că la aceste părţi de sus, purcesu-s-au, cu toată curtea Măriei sale, între care erau şi boieri mari, Constantin Costachi vel logofăt, Ion Neculce vel vornic, Sandul Sturza hatman, şi au mers la Roman, la Neamţ şi la cetatea Baia, la Slatina, mănăstire, şi luni, septembrie 11, au mas la mine, la Horodniceni, şi a doua zi m-au făcut vornic în Câmpulung, şi au purces în Dragomirna şi în Suceava, de au văzut cetatea şi alte toate, şi cu cheltuiala Măriei sale m-au pus epitrop, să acopăr biserica gospod ce este în mijlocul târgului, în numele sfântului mare mucenic Dimitrie / Şerbam Cantacuzino biv vel medelnicer"[1243].

1768: În 26 octombrie 1768, popii Postolachi şi Ioniţă închiriaseră tăpşanul bisericii Sfântului Dumitru lui Tanase bacalu, care îşi făcuse şase dughene, plătind popilor 24 lei pe an, mijlocitorii tranzacţiei fiind epitropii bisericeşti Ivancio cupeţ şi Antohe căpitan. Tot pe atunci, în 1770, un oarecare Stan ruptaş, străin de pe aiurea, fusese dat afară din casa pe care o cumpărase în Suceava, băştinaşii Niculai Chiţăscu şi Ion Blănar transformând locuinţa aceea în închisoare, în „gros", cum se spunea pe atunci.

1769: Chemaţi să ocupe nordul Moldovei de mitropolitul Gavril, ruşii ocupă şi Suceava, în 2 decembrie 1769, după ce curăţaseră de turci Hotinul şi Cernăuţii. Oată cu ocupaţia rusească, destul de vremelnică, târgul Sucevei începe să beneficieze de o oarecare securitate, deşi rămâne o aşezare neînsemnată, care avea, în 1774, când se statornicesc în

---

[1242] *Gazette*, N. 52, du 28 decembre 1697
[1243] Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907, pp. 183, 184

nordul Moldovei austriecii, 5 mazili, 9 răzeşi, 12 preoţi, 50 ţărani[1244], deci cam o treime din populaţia satului Bosanci, din acelaşi Ocol al Mijlocului, în condiţiile în care Suceava cuprindea şi Lisaura. Dintre emigranţii transilvăneni, care, conform Consignaţiunilor lui Enzenberg, veniseră, în acele vremuri, în număr mare ca să colonizeze nordul moldav, s-au stabilit la Suceava Arnold UNGUREAN din Rodna, în 1768, Dumitru DELATINSKI, dulgher din Râbnic, în 1770, Ion GRĂDINAR şi Ion GRĂDINARIU, pălmaşi din Şimeu-Sălaj, amândoi în 1772, Simion şi Petru UNGUREAJN din Săcăluşeni, în 1774, Florea UNGUREAN din Gabşani, în 1775, Ion MOLDOVAN din Dobrin, Paul SCHULER din Bistriţa, Ion MOROŞAN din Călineşti şi Grigore CÂRDEI, berar din Baia Mare, în 1776.

1774: În octombrie 1774, „sucevenii au privit cu uimire la oştile arătoase, harnice şi disciplinate, care au trecut la instalarea cordunului (între 1 şi 25 octombrie) şi la marcarea cu stâlpi de graniţă şi pajure”[1245] (până în 16 noiembrie). Devenind târg de graniţă, deci căpătând o oportunitate comercială, Suceava începe să se întremeze, în vremea ocupaţiei austriece, dar fără a mai redeveni vreodată, şi cu atât mai puţin astăzi, o localitate cu adevărat importantă, iar acel nou început era pe măsura faptelor anterioare, prezente şi viitoare, adică meschin, mărunt, dar plin de făloşenie, pe fondul unei nepăsări crase faţă de moştenirile noastre istorice şi faţă de identitatea noastră, inclusiv faţă de limba română, pe care sucevenii, în decursul istoriei târgului, au vorbit-o cu o oarecare neplăcere, oportunismul ispitindu-i cu limbi de stăpânitori străini. „Sediul trupelor austriece, introduse în Bucovina, se afla la Cernăuţi, iar de aici au fost înaintate departamente individuale până la granița cu Moldova. Puterea acestora a fost de 400 de soldați, la începutul lunii septembrie 1774. La începutul lunii octombrie, Batalionul Siskowitsch a fost direcționat către Suceava pentru a putea oferi mai mult sprijin trupelor avansate, în caz de eventualități neplăcute, şi a primit ordinul de a stabili și menține legătura cu Transilvania, prin Pasul Rodna, prin intermediul poştelor. Astfel de poşte au fost în Dorna, Capu Codrului și Stupca. Poziţionări similare au fost făcute și în interiorul graniței transilvănene, de brigada de frontieră situată acolo, iar generalul de câmp Preiss a informat Înaltul Consiliu de Război din Viena că a luat măsura pe care Filo a considerat-o necesară pentru a stabili legătura dintre Transilvania și Bucovina. Această măsură a constat în faptul că al doilea regiment grăniceresc românesc a trebuit să mențină un post de vamă între Coşna și Dorna, adică în afara Transilvaniei. Postul era format din opt bărbați puternici (inclusiv un caporal și un sergent), care subordonau postului principal de la Kukuraza”[1246].

1775: „Dintr-un raport ulterior1[1247] al lui Barco către ministrul de război de la Curte, aflăm şi data la care rușii s-au angajat să părăsească cele două principate. Țara Românească trebuia evacuată după două luni, din ziua semnării tratatului de pace, iar Moldova, după cinci luni. Cu toate acestea, evacuarea Moldovei a avut loc cu aproape o lună mai târziu, din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile din ianuarie 1775, moment în care Bucovina era de fapt deținută de Austria. Ca urmare a ordinului primit, de a merge la granița preconizată imediat după încheierea păcii, Mieg a plecat la Suceava, pentru a cunoaște starea de spirit a țării și pentru a auzi opinia unor personalități ale vremii despre pace. Iubea experiența dobândită şi îl informa pe Ellrichshausen, într-o lungă scrisoare[1248]. Pentru a afla amănunte precise despre țară și despre oamenii săi, Mieg nu a ezitat să călătorească la Iaşi, unde i-a

---

[1244] GABRIEL SPLENY VON MIHALDY, *Descrierea districtului Bucovina*, în „Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice”, Bucureşti 1998, pp. 236-266
[1245] ION GRĂMADĂ, *Cartea sângelui*, p. 195
[1246] Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.
[1247] Beil. XXXI.
[1248] Beil. XXVII.

întâlnit pe Barco și pe ofiţerii ruși. / Boierii și oamenii de rând erau într-o atitudine deprimată. Nu se așteptau la nimic bun de la pacea neașteptat de rapidă şi, multă vreme, au rămas complet ignoranți față de condițiile păcii. Țara era complet sărăcită. Remarcabilă este declarația boierului Millo, potrivit căreia Romanzow s-a grăbit să facă pace, astfel încât celorlalte puteri li s-a refuzat posibilitatea de a o influenţa, iar absenţa ministrului Obreschkow[1249], care era în contradicție cu Romanzow, la acea vreme, trebuia prevenită. Absența acestui ministru era regretată mult de rezidenții din ambele principate. Mieg informa, de asemenea, că a cunoscut două mari drumuri de țară din Moldova, care duc, de la Suceava, la Iaşi, și, de aici, până la Sniatin – probabil prin Mamorniţa – și a observat că, de la dislocarea trupelor rusești, zona Sucevei a fost ignorată. Deci, din moment ce numai trupele de ocupație foarte slabe au fost lăsate în Bucovina de către ruși și, chiar după pace, în regiunea Suceava nu au fost așteptate trupe ruse mai mari, era evident că, cu acordul lui Romanzow, Austria putea să avanseze în această țară. Intenția a fost luată în considerare și de împăratul Josef II, care a dispus punerea în aplicare a unor măsuri importante[1250]. Printre altele, Mieg a fost însărcinat să ducă un cadou pentru Romanzow, la Iaşi, și să-l predea lui Barco. Două brigăzi, Spleny și Kiss, erau gata să mărșăluiască în Bucovina[1251], dar avansul a fost întârziat, până la obţinerea aprobării lui Romanzow, ceea ce, din fericire, a venit curând… // Odată cu intrarea trupelor austriece în Cernăuți și cu înființarea unei administrații de stat acolo, s-a stabilit strategia pentru dimensionarea, înfrumusețarea și ajungerea la importanța de astăzi a acestui oraș. Dacă, din punct de vedere al trecutului său, nu se poate compara cu alte orașe mai vechi, precum Suceava, Rădăuți și Siret, datorită amplasării convenabile pe un mal al Prutului, pe un drum principal, care ducea, de la Iaşi, la Lemberg, precum şi datorită apropierii lui de granița poloneză, Cernăuţii au fost chemaţi să joace un rol în istorie. În secolul al XV-lea, în Cernăuţi exista deja un staroste[1252]. Cu toate acestea, trupele care fuseseră aduse anterior în Bucovina nu erau încă suficiente pentru a proteja țara de toate pericolele iminente. Din acest motiv, aceste trupe au fost consolidate, treptat[1253]. Abia pe 24 octombrie Ellrichshausen i-a scris lui Hadik[1254] că măsurile militare din țară vor fi finalizate până la 25 din aceeași lună. După ce s-a făcut acest lucru, s-au depus eforturi pentru a înfige pajurile imperiale înainte de plecarea rușilor, deoarece turcii fuseseră deja informați despre marșul din Austria, ceea ce ar putea îngreuna situația. Pajurile se înfigeau deja pe 19 noiembrie[1255], fiind un fapt împlinit, în ciuda faptului că rușii au rămas în Moldova până în ianuarie[1256] 1775. Încartiruirea trupelor în Bucovina a avut o oarecare dificultate. Drept urmare, împăratul Josef al II-lea s-a simțit obligat să emită următoarea rezoluție: „Batalioanele nu ar trebui să fie, la sfârșitul toamnei şi, cu atât mai puțin, iarna încartiruite în colibe, ci găzduite în cele mai apropiate sate. / Unitățile vor primi proviziile, în așa fel încât trupele să nu sufere şi cu atât mai puțin rezidenții, iar ideea încartiruirii, pe timpul iernii, este exclusă, deşi în Bucovina nu există nimic, în afară de câteva sănătoase"[1257]. / După cum puteţi constata, împăratul Iosif a avut grijă deosebită de locuitorii Bucovinei. Acest lucru a provocat o mai mare simpatie în rândul populației pentru Austria, decât pentru Rusia, deoarece aceasta din urmă pierduse simpatia în timpul războiului, din cauza tratamentului nemilos. Doar din

[1249] Ibidem. Archiv. Vol. LXXVIII, I. Halfte.
[1250] Beil. XXVIII, XXIX.
[1251] Ibidem.
[1252] Se spune că o luptă între moldoveni și polonezi a avut loc lângă Cernăuți, o luptă în care s-a distins bunicul cărturarului polonez Sarnicius. Beil. XIII.
[1253] Beil. XXXIX.
[1254] Beil. LIII.
[1255] Beil. LXI, LXVII.
[1256] Beil. LXXIX.
[1257] Vortrag. Wien, den 6 Sept. 1774. Randbemerkung. (Eigenhändig 23/540).

Moldova, 13.484 de căruţe[1258] au fost rechiziţionate de ruși pentru diverse transporturi. Districtul Cernăuți a trebuit să ofere 1.500 de căruţe[1259], iar Suceava nu mai puţin de 2.000"[1260].

1779: Câţiva armeni suceveni, Ivan Capri, Moise Bogdan şi Ariton Pruncul, dar şi românul Ştefan Zota începând, din 6 aprilie 1779, în vremea judeciei lui Filip Arhip, demarează şi susţin un şir de procese cu mănăstirea din Sfântu Ilie pentru văile cu fânaţ de lângă Moara. Conflicte cu proprietarii ecleziaşti şi mai ales cu Mitropolia au tot avut sucevenii şi pentru terenuri din Tătăraşi, din Lisaura şi din Areni, câmpul întins al Arenilor, care începea din locul în care se află, astăzi, Palatul de Justiţie, fiind folosit, de-a lungul veacurilor, drept târg de animale, cirezi de vaci, herghelii de cai şi ciurde numeroase de porci fiind aduse, adăpostite, negociate şi vândute pe acel câmp în fiecare marţi de după Duminica Rusaliilor, în 8 iulie, în 20 august, în 14 septembrie, şi în 26 octombrie, un târg special având loc în 2 ianuarie, iar târgul săptămânal, de dimensiuni mai reduse, desfăşurându-se în fiecare zi de joi[1261]. Târgoveţii suceveni, care au revendicat moşiile comunale în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăților în Bucovina, erau reprezentaţi, în faţa acelei comisii, în 20 mai 1785, de Andrei Dragomir, de Ştefan Zota, de Ioan Brandabur, de starostele ţiganilor, fierarul Macovei, de fostul stareţ al mănăstirii Sfântului Ioan, Ursachi, şi de bătrânul fierar Ion Libedale. Jude al Sucevei era Costachi Borcilă, iar staroste moldovenesc era Gheorghe Tupilat.

1781: „La Suceava, Sulzer află 17 biserici, „parte cu totul ruinate, parte de restabilit numai cu puţine cheltuieli", iar patru „în stare bună": „una grecească (sic), alta armenească şi două româneşti". Catolicii ar fi avut, din cele dărîmate, „una, dacă nu mai multe" (p. 430). „Pivniti şi bolţi supt pământ se află oriunde s-ar pune sapa. Se pomeneşte şi cetatea, tăgăduindu-i, după o *Istorie a Genovei* din 1622, originea italiană, pe care a găsit-o în cronică: „Pe un deluleţ, lângă oraş, stau două castele masive, clădite alături, pe jumătate ruinate, pe care le-ar fi clădit genovezii". Existau şi resturile Curţii: „Nu departe de aceste castele sunt rămăşiţele rezidenţei celei vechi a Domnilor, mare şi puternic zidită" (p. 431). Armenii au case „destul de bine zidite". Cele 16.000 de case, de care vorbeşte Cantemir, s-au făcut una cu pământul"[1262].

1783: „Alaiul militar, la repatrierea Sfântului Ioan cel Nou. În această lucrare, dl Dr. Simion Reli, după documente inedite ne descrie repatrierea moaştelor Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou, din Galiţia, la Suceava, la 1783. După un succint tablou al împăratului Iosif al II-lea (1780/1790), ni se arată îmbunătăţirile ce le-a făcut pentru românii din Transilvania, prin înfiinţarea episcopiei ortodoxe române de la Sibiu, la 1783, iar în Bucovina, readucerea moaştelor Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou, de la Zolkiew, din Galiţia, la Suceava, şi înfiinţarea Fondului religionar ortodox oriental al Bucovinei, în anul 1786. / Moaştele Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou au fost răpite, de către regele Poloniei, Ioan Sobieski, în 1676, şi au fost reţinute de călugării bazilieni greco-catolici din mănăstirea lor, Zolkiew, lângă Lwow, din Galiţia. Încercările de readucere ale lui Antioh Vodă Cantemir, la 1705, când a şi trimis o delegaţie la poloni, au rămas fără rezultat, ca şi războiul ce l-a purtat, care a fost nenorocos. Astfel, multe generaţii de moldoveni au plecat, în decursul celor 100

1258 Beil. XLVIII.
1259 Beil. XLIX.
1260 Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.
1261 *Călindariul poporului Bucovinean*, Anul XV, 1902, p. 47
1262 Iorga, Nicolae, *Note despre vechea Bucovină*, în *Revista Istorică*, I, No. 5, București mai 1915, pp. 85-87

ani, în mormânt, fără să-şi vadă visul împlinit: readucerea moaştelor. / S-a întâmplat, însă, că Iosif al II-lea, în călătoria sa, a doua, prin Transilvania, la 1783, să treacă şi în Bucovina, ajungând şi în Cernăuţi, în 17 iunie 1783. În Bucovina, a făcut cunoştinţă cu poporul şi dorinţele lui. Episcopul Bucovinei, Dositei Herescu, prezintă împăratului, în numele întregii populaţii româneşti, o petiţie, în care se exprima rugămintea de a i se restitui moaştele Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou, care erau reţinute în Galiţia, din anul 1676. Împăratul Iosif al II-lea a împlinit dorinţele lor şi, în 30 iunie 1783, episcopul Dositei Herescu a trimis, la Zolkiew, pe arhiereul Meletie, care se afla la Lwow, şi pe Ioasaf, proegumenul mănăstirii Putna. / Moaştele Sfinte au fost aduse cu mare alai militar, cu muzică şi mare pompă, până la hotarele Bucovinei, unde le-a aşteptat Dositei Herescu, cu întreg clerul şi poporul. Din actele inedite şi publicate de dl profesor universitar Dr. Simion Reli, din acel raport al contabilităţii provinciale şi camerale a Bucovinei, către guvernul provincial galiţian din Lwow, referitor la conturile veniturilor din jertfele băneşti ale moaştelor Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou, ni s-au păstrat multe amănunte cu privire la alaiul militar, cu care au fost transportate moaştele sfinte, de la Zolkiew, la Suceava, în iulie 1783. Oficiul contabilităţii punea chestiunile băneşti, ce le-a întrebuinţat Dositei Herescu, pentru aducerea moaştelor sfinte, „ca fiind fără drept şi fără absolută nevoie". Sumele întrebuinţate de Dositei Herescu erau contestate, ele erau întrebuinţate pentru băutura soldaţilor, apoi pentru cadourile ce le-a făcut, un ceasornic de salon – căpitanului de husari, şi o tabacheră – sublocotenetului. / Episcopul Daniil Vlahovici, urmaşul lui Dositei Herescu, cu multe argumente, cu o caldă însufleţire, îl apăra pe răposatul Dositei Herescu, care nu mai putea să se apere, de toate învinuirile ce i s-au adus. Foarte frumoase, deosebit de elocvente, sunt argumentele lui Daniil Vlahovici, pentru apărarea lui Dositei Herescu, iar acuzaţiile neîntemeiate ale birocraţiei austriece, faţă de blândul şi bunul arhipăstor Dositei Herescu, au fost şterse, prin argumentarea plină de respect şi adânc judicioasă a lui Daniil Vlahovici. / Documentele inedite din lucrarea domnului profesor universitar Dr. Simion Reli ne pun într-o lumină nouă atâtea fapte ce s-au petrecut în Bucovina. / „Din episoadele înşirate până aici, culese şi scoase la lumină din vechile hârtii prăfuite şi uitate, în legătură cu marele eveniment din viaţa religioasă a românilor bucovineni, care a fost repatrierea moaştelor Sfântului Ioan cel Nou, de la Zolkiew, în Polonia, la Suceava, în anul 1783, se desprinde constatarea faptului istoric că moaştele acestui mare mucenic au fost, întotdeuna, în cursul veacurilor, de la Alexandru Vodă cel Bun, încoace, un puternic factor de cultivare şi de susţinere a sentimentului adânc religios şi a dragostei faţă de credinţa creştinească şi strămoşească, care a fost pavăza de apărare şi chezăşia cea mai puternică de viaţă a neamului şi de tăria ţării noastre, sub stăpânirea străină şi sub orice împrejurări ale timpului. Rugăciunile şi închinările la relicviile acestui sfânt mucenic din ţara noastră au picurat, de atâtea ori, balsam alinător în rănile trupeşti şi sufleteşti ale poporului românesc din aceste părţi ale României, susţinându-i, astfel, tare şi vie credinţa în învăţătura Mântuitorului nostru şi ale Bisericii creştine. Şi, pe această credinţă, s-a răzimat forţa şi unitatea neamului nostru, întotdeauna, până azi. / Fie, şi în viitor, ca tot românul să ştie că, iubindu-şi legea şi biserica strămoşească, îşi apără, totodată, neamul şi ţara. Căci numai cine e bun creştin poate fi şi bun român"[1263].

1783: „Două școli gimnaziale germane, în care se învață și moldovenește, una dintre ele la Cernăuți, iar cea de-a doua la Suceava, au fost înființate și este impresionantă pentru națiune. În acestea, moldovenii sunt pregătiți pentru școlile naționale, dintre care patru au fost deja înființate, după care se vor forma treptat școli triviale. Faptul că întemeierea de şcoli, la fel ca şi în cazul celorlalte elemente de îmbunătățire a vieţii, nu a ajuns la stadiul care s-a dorit

[1263] RUDNEANU, Prof. Constantin, *Alaiul militar, la repatriarea moaştelor Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou, din Galiţia, la Suceava, în anul 1783*, Cernăuţi, 1937, în *Foaia diecezană*, Anul LII, Nr. 33, 15 august 1937

se datorează prejudecății și neîncrederii românilor față de toate inovațiile, prejudecăţi care nu pot fi îndepărtate, de-a lungul vremii, decât prin dovezi și convingeri”[1264].

1784: „Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: d). Pentru a controla nevoile publice, va fi construită, în Suceava, o cazarmă pentru o întreagă companie și un birou pentru ştabi și alți ofiţeri, și se va aloca teren pentru construirea unui spital pentru 50 de bolnavi, apoi va fi construit un apartament pentru auditorul districtual, împreună cu cancelaria și temnițele necesare, permisul și materialele necesare fiind deja furnizate. / e). În ceea ce privește economia prin economate, cererea pentru un hambar de cereale și o moară, la St. Ilie, lângă Suceava, și o fabrică de cherestea la Vatra Dornei sunt de așteptat în acest an. De dragul agriculturii, s-au făcut demersurile necesare pentru a-i învăța pe localnici cum se face o cultură autentică. Exemplificările constau în modul de a cultiva pământul, timpul de a face acest lucru și de a-l cultiva, de a trata pământul, în funcție de circumstanțe, de a ajuta natura și de a fi mai preocupat de avantajele pe care le oferă terenul mâinii muncitoare. În cele din urmă, învăţămintele li s-au părut ciudate”[1265].

1785: Numele sucevenilor „de viţă veche” ai anului 1785, cum singuri îşi ziceau, au rămas menţionate în evidenţele şcolii moldoveneşti din Suceava, pe care o frecventau feciorii de plugari Andrei VORNICUL, Grigore GHERASIM, Vasile UNGUREANU, David RUSUL, feciorii de meseriaşi Vasile sin IORDACHE, Vasile sin TOADER cojocar, George sin VASILE blănar, Dumitru sin MIHAI blănar, Ioniţă sin BOTEZATUL blănar, Eftimie CROITORUL ciobotar, Ioniţă DUMITRAŞ olar, Iordache IONIŢĂ blănar, Manolache BARGIR bărbier, Nicolae UNGUREANU legător, Pintilie ANTON olar, feciorul de dascăl Constantin sin DASCĂL, feciorii de negustori Vasile sin TOADER, Vasile sin IORDACHE, Grigore GAVRILĂ, Lefter IONIŢĂ, Nichita CURCAN, Nicolae BRANDABURUL, Petrache sin TEODOR, Ştefan CUPEŢ şi Toader sin CONSTANTIN, feciorul de cârciumar Radul BUHAIUL, feciorul de băcan Matei sin TEODOR, dar şi feciorii unor funcţionari, precum Ştefan şi Vasile ai căpitanului ANDRONACHE, Tudorache TUPILAT, băiatul starostelui, feciorii celor doi mesargii, Toader BOTGROS şi Filimon UNGUREANUL, şi feciorul protopopului VASILE.

1785: Cartierele Sucevei, în 1785, dacă se pot numi cartiere acele cuturi, adevărate „colţuri de sat” erau[1266]: / **Ţigănia**, care începea în spatele Mitropoliei, acolo unde se întâlnesc pâraiele Areni și Șipot, continua spre vechiul Râbnic al Mitropoliei, spre pârâul Şipot, care delimita cutul ca şi casa negustorului Stamate grec, locuinţa lui Ioniţă Foti, biserica Învierii lui Cristos, considerată biserică superioară pe atunci, strada bisericii Învierii lui Cristos, Uliţa Poni sau Strada Mare, cum i se mai zicea, casa chirurgului districtual Tideriu Gutter, Groapa Veche a oraşului, Podul lui Macarie şi pârâul Areni. / **Cartierul Armenesc**, aflat în centrul târgului, în vecinătatea străzii Kapry, a grajdului împărătesc „ce merge din oraş la Areni”, „grajdurile husarilor” şi „drumul spre Sf. Ilie”, cuprindea gospodăriile lui Nicolai Ciubotar, Bogdan Drăghici, Ivan Norhap, Iordachi Ciubotar, Andruşca Sarchis, Mihai Tănase, Timoftei Diacon, Marcu Văcar, Ferdinand Cechnovici, Ivan Barbăroşie, Luca Păra, Dumitru Bocăneţ, Iordachi Croitor, Ion Izmană şi Grigore Rus, în locul numit „vechea groapă” având case Toader Păra şi Gavril Ciobanu. / **Mahalaua Tătăraşi** era alcătuită, înspre Areni, de casele zidite, de gospodăriile şi de grădinile lui Toader Spătar, Iordachi Popovici, Ioniţă Iftimachi şi

---

[1264] Vgl. Polek, *Anfänge des Volckssschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 și urm.).
[1265] Vgl. Polek, *Anfänge des Volckssschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 și urm.).
[1266] EMIL I. EMANDI, *Habitatul urban şi cultura spaţiului*, p. 561-570

Ion Răileanu, în vecinătatea casei berarului Meixner aflându-se gospodăriile altor berari: maistrul berar Georg Meixner, Axenia Rigan, Andrei Ciobanul, Andrei şi Grigore Rus, iar în partea dinspre Uliţa Mare locuind dulgherul Ion Andronic şi membrii consiliului orăşenesc Nicolai Rigan, Maria Ruşcuţa şi Dumitru Popovici. În mahalaua Tătăraşi se aflau biserica părăsită a Bunei Vestiri şi biserica ruinată a Sfântului Toader. / În centrul târgului Sucevei, pe **Uliţa Poni**, îşi aveau locuinţele secretarul Nani (Nagni), vornicul Simeon Tăutul, preotul Mihalache, croitorii Barbul Croitor, Nicolai Calu şi Ştefan Zota, blănarul Mihalachi Blănar, precum şi dughenele, uneori şi casele, unii negustori armeni, precum Ioan Capri, Ivan Manuşag, Apostol Pruncul, Ariton Pruncul şi Marco Popa. Tot acolo îşi aveau casele Teodor Ursu, preotul Ioniţă, boierii Constantin Balş şi pan Stamati, croitorul Isak Abraham şi maistrul franzelarul Johann Darfber. / Pe **Uliţa Mare** sau **Uliţa Boierească** aveau prăvălii, bolţi, pivniţe şi case evreii Leibel Grihmann, Taube, Joseph Schmil, tăbăcarul Ursu Manases, Chaya Naftuly şi Iacob Lazăr, armenii Nicolae Capri, Safta Pădure, Axenti Moises, Ioan Capri, Grigore Capri, Ariton Pădure şi Gheorghe Popovici, precum şi amestecul de moldovenii, saşi, greci şi slavi Toader Bacal, Gavril Nicşoiul, Catrina Nicşoaia, Cârste Tăbăcar, Maria Filipoaia, Dumitraşcu Brandeburg, Ioniţă Foti, Catrina lui Cozma băcan (casa o va cumpăra berarul Georg Meixner), vlăstarele boiereşti Iordachi Cantacuzino, Petrea Cheşcu şetrar, Manolache Balş, Iordache Balş, Matei Cantacuzino, germanul Georg Meixner şi grecul Constantin Pantazi. În mijlocul acestei străzi se afla biserica armenească a Sfintei Cruci, cu cimitirul ei. / În jurul bisericii Sfântului Dumitru, în aşa-zisa **Piaţă**, se aflau 9 dughene ale lui Matei Cantacuzino, una a lui Constantin Pantazi, o „boltă” (crâşmă) a mănăstirii Dragomirna, dughenile, câte una, ale lui Ioniţă Brandeburg, Toader Chiţescul, Constantin Chiţescul, Andrei Păscariul, Constantin Păscariul, Dumitraş Brandenburg, Dumitru Popovici, Costea Argintar, Ivancea Hagiu, Dumitru a lui Gheorghe Tupilat, două dughene alăturate având Dumitraş Pantazi, în vreme ce biserica Sfântului Dumitru avea şase dughene proprii. În această zonă se mai aflau alte case ale armenilor Ariton Pruncul, Ioan Capri şi Paraschiva Păduroaia, casele evreilor Iacob Mosco, Rifca Mendel, Jenkel Sulem, văduva Manze, Aron Leibel, Iosef Selig, Leibel Selig, David Moises, Lazăr Iosip şi Leibel Solomon, casele moldovenilor (dacă le spuneai români, protestau: „Rumân îi Gheorghe, vizitiul, eu mi-s moldovan!”) staroste Gheorghe Tupilat, Oprea Munteanul, Andrei Asandei, Toader Sămileanu, Stoica Dulgherul, boieroaica Ilinca Balş, Constantin Chiţescul, Iordachi Greculesi (străbunul artistului plastic Elena Greculesi), Toader Nicşoiu, Alexandru Săpunar, Mihai Blănar, Maria Preuteasa, Mucha din Fălticeni, boieroaica Maria Bălşoaia, Toader Băcal, Procopi Marchitan, Ionaşcu Croitor, Constantin Bărbieru, Ştefan Zota, Constantin Sângiori, Radu Munteanul şi Paraschiva Sămilean, casele celor doi meseriaşi germani, fierarul Bartolomeu Laitz şi curelarul Georg Weiderhalt, casa rusului Ştefan Rus şi casa cuţovlahului Crâste Cuţovlahul. / În mahalaua numită **Cut** din vecinătatea bisericii Învierii lui Cristos îşi avea gospodăriile Ioniţă Schipor, Sandală Nicşoiul, Ioniţă Foti, Pan Stamati, boier care avea casă şi în centrul târgului, şi Nicolae Croitor, tot aici aflându-se, în casa răposatului Formagiu, şi un spital militar, deschis chiar în acel an 1875. / Mai jos de Mitropolie, se afla cartierul numit **Groapa** sau **Râpa de la Fântâna Doamnei**, unde funcţionau baia domnească, baia evreiască, un templu evreiesc, construit pe temelia altuia mai vechi, o biserică ortodoxă închinată Sfintei Vineri, dar transformată în… grajd al târgoveţilor, îşi aveau proprietăţile armeanul Ioan Capri, cel care cumpărase măcelăria lui Bogdan Moisei, evreii Moises Kitzinger, Selig Kalman, Schmil Kleinrichter, moldovenii Ioniţă Chiţescul, Ioniţă Valdmeister, Toader, Simion şi Constantin Capstrâmb, Vasile, Ioniţă şi Toader Ropotă, Anastasia Iamandi, Vasile Ghinovici, Şerban Trene, Maria Bubei, Catrina Necşoiu, Alexandru Dascălul, Vasile a Greculesei, Gheorghe Dulgher, mazilul Ion Tăutul, Dumitru Pietrar, Nicolae Bejenar, Tofana Axenia, morarii Gheorghe Morar şi Ion Vieru, Didina Pânzăriţa, Iacob Formagiu, Petrea Ungureanu, Gheorghe Croitor, Gheorghe Tupilat, Andrei Ungureanu, Constantin Ciubotar, Ion

Ungureanu, popa Vasile, Stanca Bărbieriţa, Ion Neculce, Maria Vieţoaia, Ioniţă Foti, Maria Buzăloaia, maiştrii lăcătuşi germani Bartholomeus Mick şi Wilhelm Fidelis, sârbii Pavel şi Ştefan Sârb, grecul Dele Blănar şi rusul Ştefan Rus. / Pe teritoriul bisericii **Sfântului Ioan**, deasupra ruinelor fostei curţi domneşti, îşi avea gospodăriile chirurgul Tiberius Gutter, Gavril Cojocar, Irina Blănăriţa, croitorul evreu Abraham, Ştefan Hotinceanu (străbunul marelui epigramist bucovinean Eusebiu Hotinceanu, cel care avea o moară în Suceava, pe Cacaina, lăsată moştenire urmaşilor). / În partea nordică a târgului, în hotar cu Iţcanii, exista un spital orăşenesc, adăpostit de o casă cumpărată de la Maria Filipoaia, de-a lungul drumului spre Suceava, aflându-se gospodăriile sucevenilor Mitrofan Chisăliţă, Gavril Posluşnic, paraclisierului armean Agop Kallos, armeanului Unan Apar, Ion Burdei, Ştefan Olar, Dănilă Calic, Gheorghe Zeperigă, Ion Neghină, ardelencei văduve Nedele şi a lui Mihai a lui Ion Blănar, precum şi casele polonezilor Ştefan Grabowsky şi Toader Zecimschi. / În vecinătatea bisericii Mirăuţilor se afla cartierul **Muntenimii de Sus**, numit şi **La Bursuci**, în care îşi aveau case soţii Vasile şi Vlada Munteanu.

1786, noiembrie 28: „Viena, 11 noiembrie 1786. Oraşul Suceava din Bucovina a obţinut de la Împărat privilegiile unui oraş comercial liber”[1267]. / „Lemberg, 20 noiembrie 1786. Împăratul a reunit Bucovina şi Galiţia într-o singură administraţie juridică şi toate câte privesc guvernarea politică, a întărit Curtea de Justiţie provincială cu două consilii şi câţiva ofiţeri subalterni; se va deschide câte un Tribunal de Justiţie provincială la Cernăuţi, Suceava şi Siret. Contele de Brigido, guvernator al Galiţiei, a plecat la Cernăuţi, unde generalul Enzenberg îi va încredinţa guvernământul Bucovinei. Se spune că, în călătoria sa, el a trecut prin Văşcăuţi, unde a vizitat herghelia, în care se află 4.000 de cai pentru armata imperială. Aceşti cai au fost cumpăraţi din Moldova şi din Crimeea, din împrejurimile Persiei şi Turciei şi, de fiecare dată când au fost trimise herghelii trupelor, au fost cumpăraţi alţi cai, pentru a completa efectivul”[1268].

1786: „În Bucovina, împăratul Iosif II trebuia să urmeze planul inițial; venind din Borgo-Prund, trebuia să petreacă noaptea în Dorna, pe 24 iulie, dar a continuat călătoria spre Câmpulung, în acea zi. În noaptea următoare, el a petrecut la Suceava. De asemenea, el a rămas cu greu în Cernăuţi, timp de 24 de ore (26 iulie)[1269]. Cu toate acestea, a izbutit, tot timpul, să privească atât de intens încât, după cum vom vedea mai târziu, el putea lua deciziile care aveau o importanță majoră pentru întreaga țară”[1270]. „Ceea ce poate sau nu poate face obiectul unei excepții de la colonia armenească din Suceava[1271], în conformitate cu propunerile făcute, se poate consta că: / a). Armenii trebuie să beneficieze de libertate religioasă, precum catolicii, şi nu trebuie împiedicați deloc. / b). Sunt scutite de taxe construcţiile militare, astfel încât cazarma va fi fost construită în Suceava, iar orașul va trebui să suporte costurile din moștenirea de la Aerariu, timp de 8 ani. / c). Fii negustorilor și cetățenilor nu trebuie să fie recrutați ca soldați și nici luați la oaste cu violență, dar cine se va alătura voluntar militarilor va trebui să prevaleze asupra prerogativelor clasei militare. / d). Pentru ca granițele să nu fie blocate prematur, din cauza zvonurilor false despre o molimă de ciumă și boli ale bovinelor, administrația de stat va efectua, în fiecare caz, anchete normale și va dispune asupra consumului necesar. / e). Orașul Suczava nu poate rămâne neafectat de taxele şi impozitele introduse, dar nimic altceva, decât ceea ce spune tariful, nu îi poate fi impus. / f). Dacă vor fi primiți coloni armeni la Suceava, magistratul armenilor va avea singur

---

[1267] *Gazette du France,* 28 noiembrie 1786, p. 400
[1268] *Gazette de France*, 29 decembrie 1786, pp. 443, 444
[1269] Reise Liste in die Lager von 1786 (K.-A. II. S. 1786-49-2) Vergl. Auch Radics a. a. O. S. 37.
[1270] K.-A. II, S. 1786-49-2 (Orig.).
[1271] Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 65-

autoritate asupra lor și toți locuitorii armeni ai orașului vor fi în subordinea acestuia. Magistrul poate apela la a treia instanță a auditorului de stat, în cauzele judecătorești, la a doua instanță și la auditorul superior din Cernăuţi. Disputele pot fi soluționate aici sau la Lviv, conform legilor armene. / g). Colonia armeană din Suceava este aprobată, cumpărând bunuri sau luându-le în arendă. Administrația de stat le va da mână liberă, dacă acest lucru nu intră în conflict cu viitoarea constituție de frontieră: cu toate acestea, Aerariul nu poate efectua nicio plată în avans. / k). În ceea ce privește pe moldovenii care locuiesc în Suceava, aceștia ar trebui să fie lăsați aşa cum sunt: armenii au, totuși, libertatea să cumpere case în sine. Armenilor ar trebui să li se ofere şi locuri libere, pentru a construi case noi pentru armeni; nu mai puțin, vechile ziduri din Suceava, subsolurile și bolțile le sunt oferite gratuit. Acei armeni care cumpără case și terenuri nu pot fi scutiți din contribuție, dar nu trebuie să plătească contribuția în funcție de animalele pe care le cresc. / l). În orașul Suceava mai pot fi încă 2 târguri, peste cele 5 piețe de bovine existente, și anume de Anul Nou și de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în aşa fel încât toate națiunile, inclusiv evreii, să poată beneficia de ele și, eventual, și în Suceava, la fel ca la Brody, cele 2 noi târguri pot avea privilegiul exclusivităţii taxelor, deoarece, în afară de unele scutiri pentru comercianții străini, nu se poate spera la alte profituri din aceste piețe. Anunțarea piețelor poate avea loc în zilele regalo-imperiale. În ceea ce privește țările străine, armenii ar putea, totuși, să fie preocupați de modul în care ar putea face cunoscută peste tot existența acestor piețe. / m). În cazul în care autoritățile moldovene ar face față taxei menţionate, notificarea ar putea fi trimisă la oficiul regional. / n). Se acordă înfiinţarea de fãbricuţe pentru producerea berii, băuturilor alcolice și vinului, ocupaţii din care nu pot fi excluşi vechii locuitori moldoveni. / o). Deoarece nu există nici un import de tutun în Bucovina, tutunul turcesc poate fi importat, pentru un preţ rezonabil, cu care se va procura sare gemă din Transilvania. / p). La Suceava, se va construi o biserică catolică pentru soldaţi, pe cheltuiala aerariului, biserica putând fi folosită şi de armenii catolici: acest lucru le va oferi posibilitatea de a-și înființa școli la această biserică. / q). Dacă Patriarhul sau trimisul său excommunică sau alungă *ad pias elemosinas* pe cineva, administrația de stat trebuie notificată imediat. / r). Dacă Suceava este prea aglomerată și familiile armenești vor voi să se stabilească într-un alt oraș, ele trebuie să fie susținute pe cât posibil, iar dacă, în locul în care se mută, ajung la 100 de familii, armenii pot alege propriul lor magistrat și pot să construiască o biserică nouă, cu aprobarea administrației de stat. Un număr mai mic de familii are voie să îşi aleagă liderul. După ce, în noua colonie, tavernelor, berăriile și distileriile, măcelăriile și tarabele de piață sunt gata pentru a intra în folosință, acest lucru nu va face doar posibilă plata magistratului, dar va aduce bani şi pentru construcția de școli, în acest fond putând fi colectate şi amenzile. / Cu această ocazie, în care comerciantul de fructe Nikorovics a putut auzi în ce mod intenționează armenii să se stabilească la Suceava, el ar trebui privit drept mijlocitorul armenilor, pentru a-și duce la îndeplinire planul, iar privilegiile și libertățile acordate lor ar trebui să fie învățate doar oral și exclusiv pentru ei înșiși și, prin urmare, fără ingerințe din partea autorităților, cu atât mai puțin a Curţii Supreme şi, în special, a Cancelariei Statului; în afară de Nikorovics, nu va exista nici un alt tutore al coloniei, în aşezarea propusă şi nu ar trebui să li se permită armenilor să păşească pe pământ turcesc, deoarece ar putea suferi inconveniențe sau chiar pedepse din partea turcilor… // În Bucovina există până la 800 de familii de evrei, în jur de 400 venind de sub ocupație rusească… / Principalele autorităţi din Cernăuţi li se vor supune şi cahalii din Suceava, Siret, Sadagura și Vijniţa, deşi menţin un judecător al evreilor, iar împreună cu rabinul și meseriaş evreu prezintă facturile către administrația de stat, pentru inspecție”[1272].

[1272] Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

1786: „Viena, 11 noiembrie 1786: Oraşul Suceava (în text: Luczara) din Bucovina a obţinut de la Împărat privilegiile unui oraş comercial liber!”[1273]. / „Lemberg, 20 noiembrie 1786: Împăratul va alipi Bucovina la Galiţia, prin unificarea administraţiei, justiţiei şi a tuturor celorlalte componente ale guvernării politice, întărind Curtea de Justiţie provincială cu două Consilii şi câteva Oficii subordonate; se vor înfiinţa câte un Tribunal de Justiţie provincial la Cernăuţi, Suceava şi Siret. / Contele Brigido, guvernatorul Galiţiei, a plecat la Cernăuţi, unde generalul Enzenberg (în text: Ekzenbourg) îi va încredinţa guvernământul Bucovinei. Se aude că, în călătoria sa, Contele Brigido a trecut prin Văşcăuţi (în text: Waskowits), unde a vizitat herghelia, în care se află 4.000 de cai pentru armata imperială. Aceşti cai sunt cumpăraţi din Moldova, iar din Crimeea, cai din împrejurimile Persiei şi Turciei; este pentru prima dată când se repartizează trupelor imperiale un număr atât de mare de cai, pentru a-i înlocui pe alţii cu aceştia, care au fost cumpăraţi în acest scop”[1274].

1787: Tranzacţiile funciare ale unui târg împovărat, ba chiar spulberat de istorie sugerează o vagă conturare de nouă identitate, una multiculturală, de care avea să fie foarte mândru, cândva, preotul George Mihuţă, deşi vechea şi decăzuta boierime a Sucevei părăseşte, încet, încet, târguşorul, pentru a se stabili fie la Iaşi, fie la Cernăuţi, iar vechile locuri boiereşti sunt luate de oameni străini, care îşi construiesc noi case, cumva străine de arhitectura tradiţională, mai curând galiţiene, decât europene, dar cu temelii zdravene, durate din piatra sfântă a Cetăţii Suceava sau a numeroaselor bolţi din glorioasa Suceavă de altădată. În 30 mai 1787, Dumitrachi, fiul lui Nicolae şetrar, vindea douăsprezece dughene cu pivniţe de piatră în Suceava şi locul dimprejur, dar şi o livadă în Iţcani, pentru 100 guldeni şi un cal, care valora 20 guldeni, grecului Constantin Pantazi. Hagi Simion cumpărase, prin licitaţie, căsuţa de la nr. 312, de lângă casa lui Andrei Pascari, „de patru stânjeni de largă şi cinci stânjeni de lungă”, iar documentul era semnat, în 20 octombrie 1788, de Soste Voinovici, Ursachi Cenuşe, Petre Găină şi Mihai Costea, în ziua următoare, cea de 21 octombrie, imobilul fiind vândut, pentru 50 lei, armeanului Ariton Pruncul. Dughenele bisericii Sfântului Dumitru au fost cumpărate de Hagi Simion, Ioniţă Hormota, Constantin Pantazi, Petrea Făclier, Vasile Abărghieriţei şi Pentelei Sârghi.

1788, octombrie 21: „Viena, 4 octombrie 1788. Prinţul Cobourg mărşăluieşte prin Transilvania: el îşi va stabili cartierul general la Suceava (Sutschava), în Bucovina”[1275].

1789-1850: Nemţii noştri bucovineni. O splendidă, dar ignorată lucrare a profesorului cernăuţean Raimund Friedrich Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina / seit der / Besitzergreifung Durch Österreich* – în traducere aproximativă; *Localităţi din Bucovina, de la încorporarea ei în Austria*, apărută la Innsbruck, în anul 1902, conţine o puzderie de date, care valorifică primele cercetări istorice bucovinene, făcute tot de un german, pasionatul Friedrich Adolf Wickenhauser, primul cercetător temeinic al documentelor voievodale moldoveneşti, care zăceau, ignorate, prin chiliile mănăstireşti. Pentru materialul acesta, este importantă mărturia că primele trei familii germane din Suceava au fost „familia **Koretz ACKERFELD,** stabilită în târg în 1782, şi două familii germane **Faltschen WIESEN**, în 1787”, familia lui „**Faltschen WIESEN**, plecând, din Suceava, la Roşa”.

1803: Colecţiile de documente sucevene[1276] prezintă exhaustiv, uneori şi cu amoc, tranzacţiile care-i ţin loc Sucevei de mărturisire reală, de istorie, vehiculând nume de oameni,

[1273] *Gazette de France,* No. 95, Mardi 28 Novembre 1786, p. 400
[1274] *Gazette de France*, No. 104, Vendredi 29 Décembre 1786, p. 442, 443
[1275] *Gazette de France,* 21 octombrie 1788, p. 370

aflaţi, aidoma unui cuib de viespi, într-o ciudată foşcăială funciară: Sarchis Andronic, Axente Andronic (27 iunie 1803), Israel şi Caja Tauba Lenzer (1804, 1815), Valentin Rebitzki, Peter Schmidt, Mihai Cozma, Ioniţă şi Ştefan Foti, Berl Moldauer, Naftuli Weinbach şi aşa mai departe şi mai fără de identitate, Suceava devenind o insulă de străinism (ca în poemul lui Constantin Berariu), inclusiv prin românii „târgoveţi de viţă veche", singura pulsare involuntară de românism real şi programată de ortodoxism petrecându-se anual, în iunie, prin scoaterea moaştelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava în pelerinaj prin urbe, readuse din Polonia în 10 iulie 1783, din porunca împăratului Iosif al II-lea, care vizitase Suceava în 15 şi 16 iunie 1783. În vremea acestei istorii fără de istorie, Suceava a avut primari deja uitaţi, precum Josef BERGER (1856-1865), Abraham cav. PPRUNKUL (1865-1870), Josef KREUZ (1870-1871), Ferdinand STARK (1871-1874), Julius HUBRICH (1874-1883), Adolf KOCZYNSKI (1883-1884), Michael cav. PRUNKUL, Albert FUCHS von Braunthal (1866), Iulius MORWITZER (1887-1891), după aceştia urmând, din 25 iulie / 6 august 1891, până în 10 mai 1914, singurul primar cu adevărat important, întemeietorul Sucevei moderne, Franz cavaler DES LOGES. Până La Franz cavaler Des Loges, glorioasa Suceavă de odinioară arăta „ca o regină părăsită", care „în tăcere şi supunere îşi jeleşte zilele tinereţii, plânge timpurile când regii îi făceau curte", după cum inspirat zugrăvea oraşul şi cetatea Wickenhauser. Abia în epoca primarului Des Loges Suceava îşi individualizează o arhitectură urbană şi îşi recuperează sau reface vechile lăcaşuri religioase (între anii 1849-1854, Suceava a fost devastată de trei mari incendii), dar şi ruinele minunatei Cetăţi de Scaun a Moldovei.

1804: Primăria Sucevei funcţiona, din 1804, într-o casă cumpărată de la familia Hatzendorf, de lângă turnul lui Lăpuşneanu, modernizată, în 1844, de inginerul Ioanelli, refăcută şi extinsă în 1859, după planurile inginerului Munnich. În acelaşi sediu, cunoscut, astăzi, după modernizări succesive, drept rezidenţă a Colegiului Naţional de Arte „Ciprian Porumbescu", avea să funcţioneze, iniţial (vreo trei decenii şi mai bine!), şi gimnaziul greco-ortodox. Palatul Comunal sau Primăria, cunoscut, astăzi, drept Palat Administrativ, în care funcţionează Consiliul Judeţean şi Prefectura, a fost construit, prin strădania lui Des Loges, în anii 1903 şi 1904, în cele 72 de încăperi ale sale funcţionând administraţia oraşului, poliţia, pompierii, casa de economii şi Muzeul Sucevei. Construit în stil baroc, cu subsol, parter şi două etaje, iniţial în formă de „L", Palatul a fost dotat cu un turn de 52 metri, în care a fost instalat ceasornicul oficial al urbei.

1807: Auzise Napoleon Bonaparte de Suceava? Sigur că ştia, după cum o probează în „instrucţiunile pentru o misiune", referitoare la „mişcările trupelor ruseşti care ţin sub supraveghere Tiraspol şi Kameniţa", instrucţiuni scrise în Varşovia, la 17 ianuarie 1807[1277], şi prin care îi cerea Domnului de Montesquiou să-l însărcineze pe Domnul de Vincent, care pleca la Tiraspol, prin Kameniţa şi Suceava, cu observarea mişcărilor trupelor ruseşti în Moldova. La întoarcerea de la Tiraspol, de Vincent trebuia să rămână la Suceava, pentru a-şi continua observaţiile, şi abia apoi să revină în Varşovia, dar numai în condiţiile în care ar avea noutăţi de comunicat.

1809: „Suceava (Suczawa sau Sutschawa – n. n.), Oraş Liber Regal, se află în Bucovina de jos, la graniţele Moldovei: este înconjurat de ziduri și șanțuri. Acest oraș a fost anterior reședința Principelui Moldovei și a Reşedinţei Mitropolitului. A fost distrus de tătari;

[1276] D.G. ARHIVELE STATULUI SUCEAVA, *Din tezaurul documentar sucevean / 1393-1845*

[1277] *Correspondance militaire de Napoléon 1-er / extraite de la Correspondance,* tom IV, Paris, 1876, pp. 344-346

poziția lui este plăcută. Se zăreşte în mijlocul unei câmpii întinse, străbătută de râul Suceava"[1278].

1809: „Fiind, după cum s-a zis mai sus, pacea încheiată la 14 octombrie 1809, şi aşa sperând toţi ceea ce doreau, adică linişte şi reculegere cel puţin momentană de calamităţile trecutului, diregătoriile militare erau la îndoială de ar fi continuat cu adunarea de voluntari. Generatul Colloredo, de la direcţiunea generală militară, cu datul din 2 noiembrie 1809, face deci, către Împăratul Francisc (cel care inaugura şoseaua dintre Bistriţa şi Suceava, făcută de Iosif al II-lea, şi care avea să se numească „Şoseaua franciscană" – n. n.), următorul prea plecat raport: / „În emulaţiunea generală, în care toate provinciile monarhiei, în decursul războiului prezent, au dat dovadă de Credinţa şi alipirea lor către Maiestatea Voastră şi către stat şi pentru susţinerea lui, şi au încordat toate puterile, a urmat şi Bucovina acestei provocări înalte, şi anume cu atâta succes că, prin zelul patriotic al locuitorilor ţării şi prin deosebita activitate a dominioanelor, în urma înrolării voluntare, un corp de arnăuţi, de 6 escadroane, este acum format, iară cu formarea unui batalion de infanterie de asemene s-a făcut începutul. Prea înalta rezoluţiune emanată deunăzi, cu toate că pacea cu Franţa e încheiată, ca ridicarea insurecţiei transilvănene să se facă şi să se finalizeze, cu toată încordarea, deşi îl îndreptăţesc pe consiliul aulic de războiul la presupunerea întemeiată că şi formarea a acestor extra-corpuri ar fi să se continue, totuşi, pentru ca nu cumva să se iasă din părerea Maiestăţii Voastre, în privinţa aceasta, şi aşa amăsurat acesteia să se poată face dispuneri corespunzătoare în obiectul acesta, se face prea plecata rugăminte ca să se emane, curând, o Preaînaltă deciziune de se poate continua cu înfiinţarea acestor corpuri de infanterie şi cavalerie ale Bucovinei"[1279].

1811: „Capitala și sediul vechi era la Suceava, un oraș din Moldova sus, situat într-o vale, în apropierea izvoarelor Prutului, la poalele Alpilor Transilvani. Acum Suceava nu mai este decât o grămadă de ruine şi face parte din Bucovina austriacă"[1280].

1811: Şcoala principală germană, construită între 1811 şi 27 iulie 1815, când a fost inaugurată, a rămas mărturie arhitecturală şi astăzi, când funcţionează ca Muzeu al Ştiinţelor Naturale. În această clădire au învăţat şi elevii armeni, până în 1835, când a fost inaugurată Şcoala trivială armenească, lângă biserica Sfântului Simion, dar şi elevii români, până în 1833, când Şcoala trivială românească a fost desfiinţată, din lipsă de învăţători şi de elevi.

1813: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află şi ofiţeri-ingineri austrieci născuţi în Bucovina, inclusiv „**Ignaz Chevalier Ruiz de Roxas**, născut în 21 ianuarie 1802, la Suceava. Tatăl era infanterist. A absolvit în 9 august 1920 şi a fost angajat cadet în Regimentul Nr. 15 de Infanterie Zach"[1281].

1820: Prima clădire a spitalului vechi a fost ridicată, „dincolo de târgul de vite", în 1820.

1823, septembrie 25: „Cernăuţi, 18 august… Bucovina este fericită de a fi primit, în aceste zile, vizita Alteţei Sale Imperiale Arhiducele Francisc-Karl. Acest prinţ a vizitat provincia care a făcut parte, până de curând, din Moldova, inclusiv capitala Suceava, în baza

---

1278 De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 238, 239

1279 *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 21, 27 decembrie 1911, pp. 263, 264

1280 Neale, Adam, *Voyage en Allemagne, en Pologne, en Moldavie et en Turquie*, Tome second, Traduit de l'Angloise par Charles-Auguste Def., Paris 1818, pp. 2-30

1281 Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

mai multor convenţii şi interese. Alteţa Sa Imperială a examinat în detaliu diferitele instituţii administrative, instituţiile publice şi a primit, la Cernăuţi, o deputăţie din parte domnitorului Moldovei, în persoana tatălui său, boierul Alexandru Sturdza, preşedintele departamentului de afaceri străine, prilej cu care, conform uzanţelor ţării, pentru legăturile de prietenie între cele două imperii vecine (Austria şi Turcia – n. n.), a fost transmisă invitaţia Moldovei pentru Alteţa Sa Imperială de a o vizita. Boierii emigraţi în Bucovina, precum şi alţii, au avut, de asemeni, onoarea de a fi prezentaţi trimisului Moldovei şi Alteţei Sale Imperiale, căreia i-au adus recunoştinţa eternă pentru protecţia de care se bucură Bucovina din partea augustei Case de Austria, pe care tânărul prinţ are cinstea de a o reprezenta”[1282].

1832: Biserica catolică a Sfântului Nepomuk a fost construită între anii 1832-1836 şi împodobită, în 24 decembrie 1845, cu un ceasornic public, achiziţionat, cu 387 florini, de la firma vieneză „Wilhelm Stiehl”. Ceasornicul acesta fusese menit, iniţial, turnului lui Lăpuşneanu, de lângă biserica Sfântului Dumitru.

1841: Hanurile importante ale Sucevei erau „Casa Polonă”, „Ca Cerbul de Aur”, „La Trei Coroane”, „La Şapte Draci”, „La Craiul Negru” („boltă” cântată de T. Robeanu şi „zugrăvită” superb de Ion Grămadă), „La Para de Aur” (o boltă-băcănie, lângă piaţă), „Hotel Bucovina”, „Hotel Moldavia” şi celebrul han, descris şi de Iraclie Porumbescu, cel care îl vizitase, pentru prima dată, în decembrie 1841, „Hanul Langer”. Dar la fel de importantă era şi băcănia „Gewolb”, cunoscută, înainte de a fi dărâmată, drept „Casa bucovineană, în care obişnuiau să se întâlnească elitele sucevene.

1843: „În dimineața zilei de 27 septembrie, am părăsit carantina, cu una dintre brişteIe ţărăneşti acoperite și am ajuns, în curând, în plăcutul oraș Suceava, cu opt biserici strălucitoare și cu un castel în ruină, dar și o populație considerabilă de greci, romani. Catolici și armeni. Poziţia sa este frumoasă, pe malul înalt, accidentat, al unui pârâu care curge dintotdeauna prin mijlocul copacilor de toate soiurile. Casele sunt văruite, ceea ce le conferă un aspect de curat, iar pereţii sunt din lemn. Jumătate din oraș este ocupat de armeni, care se ocupă, în principal, cu comerţul de vite. Evreii de aici comercializează mult cerealele și mulţi dintre ei sunt bogați și respectabili. / În așteptarea semnării pașapoartelor noastre, am vorbit cu mai mulți dintre ei, pe stradă. Ne-au spus că aici sunt 200 de familii evreieşti și că au o școală, durată de ei, unde mulţi copiii evrei învață limbile germană și latină. Ei așteaptă ca pe Mesia reîntoarcerea pe propriul lor pământ. Ne-au întrebat dacă suntem romano-catolici și, după ce le-am spus că nu suntem și că venim din Marea Britanie, ei au întrebat dacă suntem calviniști, şi le-am declarat imediat că suntem; după care ne-am referit la Sărbătoarea Corturilor și la cabanele care se aflau înaintea caselor lor, le-am spus cum a lucrat Dumnezeu pentru oameni în trupurile noastre. Pe când urcam în trăsură, unul dintre ei s-a ridicat și a întrebat cu nerăbdare cât de departe aveam să călătorim în ziua aceea. Întrebarea era menită ca, prin răspunsul nostru, să probăm dacă suntem sau nu cu adevărat creștini, pentru că, așa cum am descoperit atât de des, nu erau obișnuiți să li se vorbească cu bunătate de către nimeni care nu era din propria lor națiune. Le-am spus cât de departe mergem și, după ce ne-au spus că va trebui să călătorim până după șase, seara, când începe Sabatul evreiesc, unul dintre ei a clătinat din cap și le-a zic celorlalţi, că „nu eram evrei”. Le-am lăsat un tract ebraic, unul dintre puţinele pe care trebuia să le avem în puterea noastră, înainte de a pleca în teritoriile austriece. / La ieșirea din oraș, drumul nostru a trecut printre garduri de nuiele curioase, apărate de ploaie prin acoperişuri împletite. Drumul era macadamizat și în stare excelentă; căsuțele erau mai confortabile decât cele ale Moldovei, iar aspectul ţării era mai civilizat.

[1282] *Journal des débats politiques et littéraires*, 25 septembrie 1823, p. 1

Prunii și merii huzureau prin grădini. Am văzut mai multe biserici de țară, care seamănă oarecum cu bisericile parohiale liniștite din Scoția și am ajuns la un pod de lemn, acoperit ca o casă, de la un capăt, la celălalt, aşa cum se întâmplă în cea mai mare parte a punctelor vamale din țara respectivă , ținute de evrei. Evreii sunt întotdeauna găsiți, ca Matei, „stând la primirea obiceiului”. / Drumul, timp de trei ceasuri, a alergat în linie dreaptă, printr-o pajiște frumoasă, uneori ridicându-se uşor, alteori aproape o câmpie, cu raza densă de pădure a Carpaților din stânga noastră, care delimitează orizontul. Câmpurile erau aromate, cu crochiuri frumoase de toamnă”[1283].

1846: „Era pe vremea când nu se încuibaseră atâtea mode, nici sărăcie straşnică; când ţăranul, deşi iobag, nu lua calea grea a pribegiei spre America. Pe atunci, deputaţii bucovineni din sfatul împărătesc din Viena erau, cei mai mulţi, ţărani, ca de pildă, Vasile Morgoş din Coţmani, Miron Ciupercovici din ţinutul Humorului, Vasile Cârste din Boian, George Timeş de pe lângă Cernăuţi şi Mihai Bodnar din ţinutul Rădăuţilor. Nu erau tobă de carte, căci învăţaseră buchiile de la dascăli ambulanţi, care pribegeau pe la răzeşi, pe la popi şi pe la boieri, din casă în casă, dar, totuşi, au lucrat pentru despărţirea Bucovinei din împreunarea necurată cu Galiţia, au cerut slobozenia tiparului şi au desrădicat boierescul, iar în sfatul împărătesc de la Kremsier au vorbit cu atâta dragoste şi căldură despre durerile ţărănimii împilate, încât toate gazetele nemţeşti şi „Bucovina” fraţilor Hurmuzachi scriau că „deputaţii ţărani din Bucovina îşi cunosc chemarea”./Nici poştă îndemânoasă ca acum nu se pomenea, dar nici drumuri de fier care să aducă străini în ţara noastră; dacă aveai de trimis veşti grabnice la prieteni din ţară sau la cei din Moldova şi din Ardeal, le trimiteai prin curieri sau ştafete. Acestea erau nişte căruţe cu două roţi înalte, trase de cai iuţi şi pietroşi, care ţineau lungă vreme la drum. În căruţă, deasupra lăzii cu răvaşe, şedea curierul, pe pieptul căruia atârna, pieziş, o goarnă cu canafi şi cu găitane negre-galbene, care sunt culorile împărăţiei. Alături de curier, ghemuit într-un colţ, îi ţinea tovărăşie un soldat înarmat până-n dinţi, care era pus spre paza scrisorilor şi a banilor, căci era mare primejdie să treci, pe acele vremi, prin codri şi zăvoaie pustii. / Caii porneau la goană pe drumul de ţară plin de hârtoape, iar curierul sufla în goarnă ca să se ferească oamenii şi, cu toate acestea, se-ntâmpla să fie zdrobiţi călătorii ce nu se dădeau repede în lături. / Cale de o poştă, adică atât cât putea alerga o ştafetă până să obosească caii, se afla o staţie. La staţia poştei, erau han pentru călători, grajduri pentru cai proaspeţi şi locuinţa poştaşului. Aici, deshămau curierii caii cei vlăguiţi şi luau alţi olăcari, împărţeau şi luau scrisori, şi îmbucau ceva pentru drumul cel lung. / În Suceava, era poştăriţă Popovicioaia, o văduvă bogată şi frumoasă, care avea poştă lângă biserica unită, două hanuri alăturea şi grajduri pentru vreo treizeci de cai, frumoşi şi graşi cum e linul. / Birjari cu trăsuri arcuite nu se aflau în Suceava, tot aşa în toată ţara Cordonului (Bucovinei). De plecai undeva, la drum, pe vreme lungă, năimeai un jidov prăpădit – căci ei singuri erau căruţaşi – cu o haraba hârbuită, trasă de doi cai slabi, o haraba prin care trecea vântul, şi acoperită cu o covergă veche, afumată. În coşul harabalei puneai fân sau paie ca să nu te scuture aşa de tare **„rădvanul”**, te rugai lui Dumnezeu să vii înapoi cu ciolanele întregi şi haide, băiete!, căci bun e Domnul şi meşter e dracul! / Dar, să fi avut graba cea mai mare, trebuia să te supui toanelor cărăuşului tău, că, îndată ce însera şi-l prindea sabăşul pe cale, să-l fi tăiat pe jupân şi nu se mişca din loc. Dumnealui se oprea într-un sat sau la vreun han jidovesc din câmp, îşi făcea rugăciunea de seară şi, apoi, se culca; iar ţie nu-ţi rămânea alta decât să înjuri toţi patriarhii şi bătrânii poporului lui Israel, începând cu Avram şi sfârşind cu rabinul de la Sadagura. / Oraşul Suceava nu era aşa ticsit de jidovi ca acuma, căci, până la anul 1848, n-aveau drepturi ca ceilalţi supuşi ai împărăţiei. Ei locuiau separaţi de ceilalţi târgoveţi, în cartierul lor, numit **„Ghetto”,** unde mişunau ca viermii. La sărbători, bărbaţii îmbrăcau caftane lungi, iarmurcă de mătase şi pălărie de catifea, iar în picioare –

[1283] Bonar, Andrew A.; M’Cheyne, R. M., *Narrative of a Visit to the Holy Land*, Chapter VIII, Austrian Poland, Edinburg 1878, pp. 427-432

pantaloni strâmţi, până la genunchi, şi colţuni albi. Fetele purtau cordele cusute cu fir de aur şi de argint, caţaveică cu blană, iar pe cap, de la tâmple-n sus, aveau nişte coarne de argint, groase de un deget şi lungi de o şchioapă; grosimea şi lungimea lor atârna de la avuţia celei ce le purta. Astfel îmbrăcaţi, ieşeau, în sabăş sau în alte zile de sărbători, să se plimbe pe stradă. Semnele până unde aveau dreptul să se plimbe erau nişte sârme de-a curmezişul străzii, ca la stâlpii de telegraf. Şi acum se mai văd în Suceava semnele acelea, şi anume pe uliţele ce duc spre satul Bosanci, spre mahalaua Arenilor, spre mănăstirea armenească Zamca şi spre gara Iţcani. / În partea târgului dinspre asfinţit şi miezul nopţii, era cartierul armenilor paşnici, care aveau casa cu cerdac dinainte şi fete oacheşe şi frumoase; ei erau negustori chiaburi şi isteţi, mai ales băcani, cu prăvălii în vatra târgului. Unii ţineau şi hanuri, precum şi cofetării întocmite după gustul vremilor acelea, unde vindeau îngheţată, şerbeturi şi plăcinte turceşti, rahat, alviţă, dulceaţă şi alte bunătăţi. Ei singuri mai păstraseră vechiul port al işlicelor mari cât o baniţă, de aveau de ce face haz târgoveţii români; se îmbrăcau cu giubea şi anteriu şi se încălţau cu târlici, iar Armencele mai ţineau în modă neîndemânosul crinolin, ce-nfoia rochia ca o turlă de biserică. Păcat că această naţie de oameni cu care se-nvoiau românii atât de bine s-a stins, încetul pe-ncetul, aşa că, acum, se află numai vreo cincisprezece familii în vechiul lor cartier; mulţi au sărăcit şi au pribegit din pricina vestitelor incendii ce-au pustiit **„târgul”** armenesc din Suceava, în mai multe rânduri. / Românii erau meşteşugari, împărţiţi în bresle, bogaţi şi ei, cu locuinţa în vatra târgului, nu ca acum, în mahalale şi prin suburbii. Portul lor era asemănător cu al armenilor, afară de işlice. În mahalaua Cutului de lângă Areni, erau şi lucrători de pământ, iobagi, ca şi ţăranii. Deoparte, cam pe lângă biserica vechii mitropolii, unde se păstrează moaştele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, erau împrăştiate şi vreo douăzeci de fumuri ţigăneşti, în care trăiau fierarii şi lăutarii târgului. / Nemţi erau puţini şi mai toţi funcţionari. / Paza oraşului era încredinţată desetnicilor (poliţiştilor), înarmaţi cu săbii şi cu suliţi, iar la ţară ţineau ordine în public vatamanii (jandarmii călări). Pentru ţinutul Sucevii, se alegeau numai doi vatamani; pe la anul 1848, erau rânduiţi fioroşii Budean şi Tott, care era Neamţ; aceştia cutreierau călări, zi şi noapte, prin toată împrejurimea Sucevii, ca să pedepsească cu bătaie pe clăcaşii ce nu ieşeau la robotă (boieresc) şi să bage hoţii în fiare. Purtau la oblânc două pistoale grele, ferecate în alămuri galbene, la şold aveau sabie şi-n spate – puşcă lungă, cu cremene. Împreună cu mandatarii, care erau notarii de la sate, băteau ţăranii, la scară, cu harapnice de piele, încât le sfâşiau bucăţi de carne de pe trup şi veneau câinii să lingă sângele de sub scară”[1284].

1847: „În Suceava, oamenii trăiau în pace şi se-nvoiau bine unii cu alţii, dar, în anul 1847, nu se făcuse pâine în ţara întreagă şi, de aceea, era mare groază de foamete. În anul următor, dădu o secetă cumplită, de secară toate izvoarele şi fântânile, până şi cea de la Areni, dimpreună cu şipotul oraşului, a cărui apă vine de sub pământ, tocmai de pe dealul Tătăraşilor. Mai rămăsese numai fântâna din ograda mănăstirii Zamca cu apă destulă şi rece, cum nu afli pe toate meleagurile acelea. / Pe cer, se iviră semne: stele cu coadă şi pânze de foc, ce fluturau noaptea dinspre asfinţit. Zodierii şi vracii, care, întotdeauna, au înfricoşat lumea cu porogăniile lor, ziceau că au să vină peste ţară multe plăgi: lăcuste, foamete, boli şi, la urmă, chiar război. De astă dată, li s-a împlinit prorocirea. / Deodată cu vânturile cele calde, ce băteau din jos, veniră roiuri mari de lăcuste. În ziua când s-au ivit, era o arşiţă grozavă, de nu puteai merge desculţ pe drum, căci te frigea colbul. Iată, însă, că, fără de veste, se întunecă soarele de-a binelea, iar oamenii auzeau prin văzduh pârâiri ca de trestie uscată, când o calci cu piciorul; pe sus treceau nouri grei de lăcuste înspre văile Siretului, ale Prutului şi ale Nistrului, unde au ros alăturea cu pământul cele din urmă rămăşiţe de holde. Pe ţarinile Sucevii nu s-au lăsat, căci zburau prea sus, numai cele obosite de îndelungata cale peste ţări şi

[1284] Ion Grămadă, *Din Bucovina de altă dată,* Biblioteca societăţii „Steaua”

ape căzură la pământ. Oamenii le luau în mână, privindu-le cu mirare, căci pe aripile lor aveau nişte semne ciudate. Toţi ziceau că-s slove; unii mai fricoşi şi bisericoşi credeau că sunt slove trimise din cer, ca să se pocăiască oamenii; alţii, iarăşi, care auzeau şi toaca din cer, socoteau că-i vreo scrisoare de la vreun fel de oameni, căci, ziceau ei, pe podul pământului sunt multe feluri de naţii şi de limbi, şi anume, în toată lumea, sunt şaptezeci şi şapte şi jumătate de naţii; şaptezeci şi şapte sunt naţii întregi ca şi noi, iar jumătate de naţie sunt ţiganii. De aceea, oamenii căutau cărturari bătrâni să le dezlege slovele acelea. / Şi cine era mai iscusit cărturar în Suceava decât Serafim Cărăşel, diacul de la biserica Sfântul Neculai, care **„ştia limbă”** şi ţinea gazetă? Umblase lumea în lungiş şi în curmeziş, când fusese douăzeci de ani cătană la împăratul; a fost cu împăratul Napoleon Bunaparte în ţara Moscalului şi în a Parisului, apoi se bătu în oastea împăratului nemţesc de la Beci cu franţujii, ba fusese chiar şi în Paris. Dar Serafim era un pezevenchi şi jumătate, care ştia să scape din încurcătură spunând că nu-i bine de cercetat voinţa lui Dumnezeu şi că el se teme să nu-l trăsnească din senin, dacă va dezlega slovele cele ciudate. / Din pricina secetei – căci nu plouase de lungă vreme – şi a lăcustelor, izbucni o foamete cumplită. Mai ales în nordul Bucovinei oamenii mâncau, acum, de luni întregi, mămăligă cu jir măcinat şi amestecată cu rugumătură de fierăstrău. De băut, beau apă fiartă cu ciocani de păpuşoi. Zile întregi, rătăceau pe câmpii, după măcriş, şi prin păduri, după jir. Mai târziu, când bântuia războiul între unguri şi între împăratul, se urcase preţul bucatelor grozav de mult şi era şi lipsă de bani, căci **„toţi banii de aur şi argint erau trimişi în ţara Talionului şi la ungur”**, cum ziceau bătrânii. Nici bani mărunţi nu erau în ţară. Pe atunci, umblau nişte bancnote de hârtie, în preţ de un franc, care se chemau „leu şain”. Spre a se ajuta la nevoie, oamenii rupeau o astfel de hârtie în patru părţi şi un sfert se chema grivnă; cele ungureşti erau roşii, iar cele împărăteşti – negre. / Pe lângă toate aceste nenorociri, mai veni şi holera să nimicească ce a mai rămas pe urma foametei. Cumplita boală izbucni, mai întâi, în Galiţia, de unde se răspândi cu iuţeala fulgerului şi în Bucovina. Vânturile cele calde duceau germenii bolii prin toate colţurile ţării. Dar mai aprig, bântuia la Suceava, unde murea tot al doilea om, până şi copiii. Cioclii umblau prin oraş, cu căruţele lor negre, de la casă la casă, şi întrebau ori de nu sunt bolnavi sau morţi în familie, ca sa fie îndepărtaţi din mijlocul celor sănătoşi. Spre a nu se molipsi, oamenii se afumau cu bălegar de vită şi cu ierburi uscate, iar dinaintea uşii se afla un hârdău cu apă, peste care trebuia să treacă fiecare, când intra în casă. / Se iscă, atunci, zvonul că holera e o femeie cu părul despletit, frumoasă, dar palidă la faţă, şi umbla pe hotare, arătându-se străjerilor, noaptea. Dacă o primeşti şi-i dai de mâncare, apoi nu se atinge de căsenii tăi; iar dacă o alungi, trebuie numaidecât să-ţi moară cineva. Iată, însă, că atunci se rătăci prin târgul Sucevii – Dumnezeu ştie de unde – un bătrân, voinic şi roşcovan la faţă, ce colinda din casă în casă şi învăţa lumea să fiarbă spini albaştri de holeră şi să bea fiertura ca să scape de boală. Oamenii îl ţineau de sfânt şi nimeni nu ieşea din cuvântul lui. Cu apropierea toamnei, se schimbă şi boala şi nu mai era aşa de primejdioasă: rar unde se auzea că a picat cineva. Iarna, apoi, puse capăt acestei plăgi care secerase aşa de crud în rândurile oamenilor. / De la o vreme, se zvoni prin Bucovina că în ţara franţuzească şi pe la Viena e prăpădenie, că se surpă temeliile drepturilor boiereşti, că **„dobitocul”** de ţăran cere şi el să fie om, că se pustiesc şi se ard moşiile domnilor şi curge sânge... / Sucevenii se strângeau cârduri pe drumuri, vorbeau, şopteau şi clătinau din cap. Tot la zece zile, venea ştafeta cu gazetele de la Beci şi de la Cernăuţi, cu foi volante şi cu lexicoane întregi, în care le tălmăcea pe înţelesul tuturor ce-s acelea „constituţie, parlament, deputaţi” şi alte bazaconii, despre care nu mai auzise neam din neamul lor. / Şi în Bucovina erau nemulţumiţi ţăranii, căci multe din jalbele trimise la împărăţie, prin deputaţii ţărani, n-au fost ascultate. Se mai povestea, iarăşi, că, în munţii huţăneşti, se ridicase **„craiul”** Cobiliţă, cu huţanii săi, pustiind şi arzând moşiile domnilor, că ar fi ţinut la Vijniţa o adunare numeroasă de huţani, că scotea vornicii (primarii) din vornicie şi punea alţii în loc, lua bir câte o dimirlie de porumb şi douăzeci de creiţari de om şi precum că s-ar fi aflând cu o gardă de huţani tineri, înarmaţi cu ciomege şi cu suliţi. Ba,

ce-i mai mult, că ajuta pe unguri, pe sub mână, împotriva împăratului, care trimisese oaste să răscolească munţii huţăneşti şi să-i spânzure pe buntujnicii de huţani. Chiar Cobiliţă singur a murit în ştreang, mai târziu. Şi colonia ungurească Hadicfalva, de lângă Suceava, se răsculase, aşa că groaza de năvălirile ţăranilor în oraşe creştea pe zi ce merge. Mai ales jidovii se boceau de frică pe străzi, îşi strângeau catrafusele să plece, dar tot pe loc rămâneau. Pretutindeni era clocot şi fierbere mare, şi toţi aşteptau să se surpe temeliile lumii celei vechi şi să răsară alta nouă"[1285].

1848: „În Moldova, la Iaşi, se ridicară boierii cei tineri contra stăpânirii, dar fără ispravă, căci mulţi au fost prinşi, iar alţii trimişi în surghiun. În Bucovina, se dăduse poruncă, pe la toate cerdacurile din ţară, ca să lase graniţa deschisă pentru toţi boierii fugari din ţara Moldovei. Necontenit, soseau în Suceava, peste graniţă, bejenari în chervane grele, braşoveneşti, ferecate cu lanţuri şi înconjurate de feciori călări şi înarmaţi până în dinţi. Stăteau o zi-două în Suceava, se închinau la moaştele Sfântului Ioan, se îngrijeau cu de-ale gurii şi, apoi, carele greoaie plecau, scârţâind, spre Cernăuţi, unde casele marelui vornic Doxachi Hurmuzachi îi găzduiau mai pe toţi boierii fără ţară. Acolo petreceau Vasile Alecsandri, cu fratele său Iancu, apoi Domnitorul de mai târziu Alexandru Cuza, Costache Negri, dimpreună cu două surori ale sale, care erau călugăriţe, Kogălniceanu, principele Moruzi, George Sion, cântăreţul limbii româneşti, şi alţii. În tovărăşia acestora mai veni şi Aron Pumnul, luminătorul românilor bucovineni, care, rupt de oboseală şi slăbit în urma bolii de holeră, de care suferise, numai cu mari greutăţi putu trece graniţa dinspre Moldova, intrând, în puterea nopţii, în Cernăuţi. Şi George Bariţ, liberat de familia Hurmuzachi din ghearele zbirilor lui Barco, afla refugiu în „sânul lui Avram", după cum numeau surghiuniţii casa bătrânului şi bunului Doxachi. / În toate dimineţile, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, îmbrăcat în antiriu şi cu giubea, cu fes pe cap şi încins cu un şal de mătase, încăleca pe un cal focos, ce juca sub călăreţ, şi colinda pe la conacurile boierilor pribegi, chemându-i la cafeaua de dimineaţă, cu cuvintele poetului Alecsandri: // Voi ce staţi în adormire, voi ce staţi în nemişcare, / N-auziţi prin somnul vostru acel glas triumfător... //. De altfel, nu le mergea rău pribegilor, ci dimpotrivă, după cum ne povesteşte Iraclie Porumbescu, surghiuniţii petreceau foarte bine la Cernăuţi, numai în banchete şi petreceri, de s-au fost speriat cernăuţenii de galantomia boierilor „valahi". Alte dăţi, mergeau în cete prin grădina publică, cuprinşi de după cap şi cântând „Marsilieza", de se uitau trecătorii cu gurile căscate după dânşii. / Pentru că în ţară era puţină oaste şi n-avea cine să ţină ordine în publicul ce părea foarte agitat, se formară gărzi naţionale prin toate oraşele. În ziua când se răspândi vestea că şi Suceava are voie să-şi facă o gardă naţională de cetăţeni, colinda pe uliţele târgului un crainic, însoţit de un toboşar şi de un gardist, ce pofteau lumea să intre în gardă. Cetăţenii lăsară tejghelele, calupul şi acul, şi alergară de bună voie în rândurile gardiştilor. Mai ales erau mulţi români şi armeni tineri, care stăteau alături cu bărboşii starosti de isnafuri sau bresle. / Căpitanul întregii gărzi era berarul jidov Fischhoffer, scurt şi gras cât o bute. Garda era împărţită în două părţi: o parte se deprindea în meşteşugul armelor pe imaşul Mirăuţilor, sub conducerea lui Fischhoffer, cealaltă, în târgul vitelor de lângă Areni, sub ascultarea lui Serafim Cărăşel, diacul de la biserica Sfântului Nicolai. Uniforma gardiştilor era: pantaloni surii de dril, tunică albastră cu parole roşii, adică în culorile ţării; pe cap purtau o pălărie mare calabreză, cu un fleonc roş-albastru – ca panaş, şi cu numărul companiei. Cei mai mulţi aveau săbii şi suliţi, şi numai foarte puţini se procopsiseră şi cu o puşcă ruginită sau cu o pereche de pistoale vechi. Pe dealul Tătăraşilor, se uneau amândouă companiile şi făceau „manevre". La început, îi muştruluia Fischhoffer pe toţi gardiştii, dar, mai pe urmă, nu voiră să asculte pe jidov, care nici nu se pricepea la comandă, şi, de aceea, îl aleseseră toţi, într-un glas, pe Serafim Cărăşel

[1285] Ion Grămadă, *Din Bucovina de altă dată,* Biblioteca societăţii „Steaua"

căpitan, care cunoştea meşteşugul armelor în fel şi formă. / Îndată cum veni diacul la cârmă, puse numaidecât pe gardişti să meargă în pas alergător, spre hazul tuturora, căci fostul căpitan, gras cum era, de-i atârna bărbia peste guler, rămânea totdeauna în urmă, gâfâind. Noaptea, patrulau pe străzile târgului şi pe la margini, dar, de cele mai multe ori, se afundau în vreo crâşmă, „**La şapte draci**" şi „**La Craiul negru**", unde cinsteau vin de contrabandă, adus din Moldova, şi ascultau palavrele lui Serafim Cărăşel, care, după cum zicea el, numai în piatră seacă n-a fost. În Cernăuţi, şi seminariştii, şi liceenii din clasele superioare făceau parte din garda naţională a oraşului. / Viaţa în Suceava era foarte neliniştită, mai ales în zilele de târg, joia şi duminica. Pe piaţă, la Bărbunc („bărbunc" înseamnă recrutare şi vine de la cuvântul nemţesc „Werbung"), se auzea cântând muzica, iar lumea năvălea ca la o comedie într-acolo. În mijlocul pieţii, se afla masa ofiţerului „Bărbuncului", cu o condică lângă dânsul şi cu o lădiţă plină de bani; mai jos se afla o ladă mare, cu chipie ostăşeşti. Primprejur, juca o roată din cei mai frumoşi şi mai voinici soldaţi minunate jocuri de prin ţări străine şi lăudau viaţa din tabără; nu lipseau nici vivandiere frumoase, care închinau cu plosca plină de vin la toţi voluntarii recrutaţi şi se sărutau cu dânşii. Lumea se ferea de „Bărbunc" ca de foc, dar, totuşi, erau unii care cădeau în capcană, căci inimă de piatră să fi avut şi tot nu te-ai fi stăpânit, când vedeai cum cătanele luau la joc pe cele mai frumoase fete din împrejurime, ca să atragă feciori. Iar mulţi dintre aceştia aveau drăguţe şi nu puteau suferi ca ele să joace cu cătanele cele străine, de aceea se prindeau şi ei în joc lângă dânsele. Jucai un joc, două, apoi doi căprari cât bradul te duceau de subsuori, cu vorbe dulci, la o vivandieră, care te cinstea din ploscă şi-ţi dădea buzele ei subţiri şi roşii. Ofiţerul îţi punea, pe dinapoi, şapca-n cap şi erai, de acum, vrând-nevrând, cătană la împăratul. / Scumpă, însă, era, pe atunci, sărutarea unei guri frumoase, căci doisprezece ani trebuia să duci raniţa împărătească în spate, tocmai prin fundul lumii, pe la Beci (Viena) şi în Lombardia. De aceea, voluntarii erau bociţi de neamurile şi de drăguţele lor ca şi morţii. În vremea asta, vestita bandă a lui Grigore Vindereu, ţiganul, zicea să-ţi rupă inima, iar feciorii, după ce erau juraţi sub steagul cel mare, ce flutura în mijlocul pieţii, se cuprindeau de după cap şi cântau din gură, însoţiţi de plânsul nevestelor şi al drăguţelor**:** // Vino, mândră, pân' la cruce / De vezi neamţul cum ne duce, / Că ne duce ca pe boi / Şi ne tunde ca pe oi, / Ne-aruncă păru-n gunoi, / Vai, săracii, vai de noii...//. Aveau toată dreptatea bieţii să se vaiete, căci grea era slujba cătăniei, pe vremile acelea, şi cea mai mică greşeală o pedepseau nemţii cu **„stroiul".** Pedeapsa asta crudă se aplica în modul următor: pe toloacă sau într-o ogradă, se aşezau ostaşii, cincizeci sau o sută la număr, în şiraguri, formând o uliţă strâmtă. Dinaintea lor ţineau, cu stânga, puşca, iar în dreapta avea fiecare câte o nuia de lozie. Cel ce avea să treacă prin **„stroi"** îşi dezbrăca trupul, de sus, până la brâu, şi păşea, de la un capăt, la altul al uliţei, ca să aibă când să-l croiască fiecare soldat peste spatele gol. Dacă cel pedepsit păşea dintr-un capăt, atunci, în partea opusă, bătea un tambur toba, ca să nu se audă strigătele de durere ale osânditului; tot astfel, bătea toba alt toboşar, când osânditul se întorcea. Drumul încolo şi înapoi se numea o **„uliţă".** Cătanele mai bătrâne, care nu erau aşa de haine la inimă ca tinerii, rupeau nuiaua de se ţinea numai în coajă şi, în locul rupt, puneau policarul de la mâna dreaptă, aşa că varga se îndoia tare, când loveau pe cel bătut, însă nu-l durea mai deloc. După ce făcea osânditul **„uliţele"** hotărâte, i se punea pe spate o prostire înmuiată în slatină, ca să scoată **„focul"** dintr-însul şi ca să nu leşine sau să piardă sânge prea mult. / În mijlocul gălăgiei iscate din pricina „Bărbuncului", se oprea câte o ştafetă, cu caii în spume, ce aducea veşti din împărăţie şi de pe câmpul de război din Italia. Se adeverise, în fine, vestea că **„craiul** Kossuth" se ridicase împotriva împăratului cu oaste, că în ţara ungurească e răzmeriţă straşnică, iar împăratul e dovedit şi ungurul vrea să intre în ţară. Urmarea a fost că se desrădicară gărzile naţionale şi se confiscară toate armele, căci peste întreaga ţară s-a fost decretat stare de asediu. Era oprit chiar de vândut seceri, topoare şi furci, iar oamenii n-aveau voie nici măcar să poarte cuţite lungi de vânătoare pentru spintecat cerbii. De la zece ceasuri, seara, trebuiau să fie toate uşile

închise şi lumina din casă stinsă; pe uliţi umblau patrule de cătane, care împrăştiau orice strânsură de oameni, chiar ziua, în amiaza mere. Petrecerile aveau să dureze numai până la miezul nopţii şi, atunci, încă în prezenţa mai multor vătăjei. Paşapoartele bejenarilor ce treceau graniţa în Cordon erau foarte minuţios revizuite. Ţăranii care aveau trăsuri trebuiau să meargă la **„Voşpont”** (Vorspannwagen – care de transport) şi să ducă merinde cătanelor. Cei ce se codeau căpătau cătane jecuiţi (executori) în casă, până ce erau siliţi să plece cu carul. Carele acestea erau greoaie şi aveau două proţapuri: când se apropia duşmanul, dintr-o parte, oamenii desjugau boii şi-i puneau la proţapul dindărăt, căci, din pricina drumului celui rău, nu era chip să întorci carul. / Ca din senin, se răspândi, într-o bună dimineaţă, vestea că oastea împărătească se bate cu **„Craiul”** lângă graniţa Bucovinei dinspre Ardeal. De fapt, se lupta colonelul Urban cu insurgenţii generalului unguresc Bem. Urban avea puţină oaste, dar vitează, compusă aproape numai din grenadiri şi grăniceri români. Despre aceşti români vorbeşte Urban, într-o scrisoare către maiorul Wieser, când zice: **„Românii sunt oamenii dracului; ei merg ca diavolii”.** De fapt, aşa şi era: trupele de români ale lui Urban făcuseră, într-un singur marş, în aceeaşi zi, de la Dorna Candrenilor, până la Murăşenii Bârgaielor, şapte mile nemţeşti! / Altădată, se lăţi zvonul că colonelul Urban s-ar fi retras dinaintea ungurilor, care au intrat pe pământul Bucovinei şi că au ajuns până la Podul Verde, de la Dorna. O spaimă nemaipomenită îi cuprinse pe cei de la sate; cei mai mulţi îngropară averile în zămnice făcute în pământ şi ascunseră banii sub cărămizile vetrei, apoi alergară, cu puţinul avut ce-l puteau duce, spre munţi. Urban, însă, cu cei 1.800 de oameni ai săi şi cu puţină artilerie, a stat vreo cinci săptămâni, de la sfârşitul iernii anului 1848, la Câmpulung, aşteptând ajutoare. După câteva isprăvi milităreşti, s-a retras mai spre Vama, dar mulţi feciori cădeau de lungoare (tifos) şi, afară de aceasta, erau lipsiţi de veşminte şi de mâncare. / Sucevenii stăteau, zi şi noapte, pe ruinele cetăţii, fumau şi povesteau, ca oamenii ce n-au de lucru; când se întâmplă ceva straşnic, ei tâlcuiesc în fel şi formă orice întâmplare sau veste cât de neînsemnată. De pe cetate, se auzea, noaptea, când bătea vântul dinspre munţi, cum bubuiau tunurile lângă Prundul Bârgăului şi Poiana Stampei; zice-se că omul care avea ochi buni zărea cum se deschide cerul, uneori, ca tăiat de o sârmă de foc. Din oraş, plecau, noaptea, boierii şi neguţătorii cei bogaţi, încărcând scumpeturile lor pe care braşoveneşti, ferecate cu lanţuri, şi apucau calea spre ţara muscalului, unde era linişte, lăsând acasă numai slugile şi odăile pustii. Săracii, însă, care n-aveau ce pierde, rămaseră să-şi apere pământul, care, la moarte, avea şi aşa să le astupe gura cea flămândă”[1286].

1849: „Dar iată că muscalul se hotărî să treacă graniţa cu oastea sa şi să-i ajute împăratului. Ştirea despre asta venise încă prin mai 1849, când se porunci ca în toată ţara să se strângă provizii de fân, de ovăz, de paie şi să se cumpere vite pentru înjunghiere. Mai ales s-au adunat cantităţi uriaşe de rachiu: în Suceava, erau vreo 3.000 de vedre de rachiu pentru oştirea muscălească, căci, după cum se ştie, cătanele sfintei Rusii sunt beţivani de aceia care-şi vând şi nevestele pentru rachiu. / În ajunul zilei, când aveau să sosească, în Suceava, muscalii, umbla un pristav pe uliţi, cu poruncă de la comună ca, a doua zi, să nu treacă trăsurile şi oamenii pe calea ce duce spre Tătăraşi; să se strângă tarabele de pe lângă drumuri, iar plozii să stea acasă, pentru ca să nu cadă în picioarele cailor. Oraşul era bucşit de lume străină, căci, a treia zi, era iarmaroc (bâlciul) şi sărbătoare, anume Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, care-i patronul ţării şi, de aceea, se adunase mulţime de peregrini din ţări depărtate. Tocmai de la Zolkiew, din Galiţia, veniseră, pe jos şi în trăsuri, rusniaci cu picioarele însângerate de cale; printre aceştia, se amestecau ţăranii din Maramureş, cu sarici miţoase, huţani unsuroşi, ai căror cioareci păreau însângeraţi, lipoveni voinici, în ciudatul lor port de pe atunci, cu pălării înalte cât o cofă şi curmate, pe la mijloc, jidovi şireţi şi iuţi cum e prâsnelul,

[1286] Ion Grămadă, *Din Bucovina de altă dată,* Biblioteca societăţii „Steaua”

care amăgeau lumea cu marfă proastă; felurite limbi loveau auzul şi nenumărate feluri de porturi ciudate împestriţau uliţele vechiului oraş. Prin spuza asta de oameni, se furişau, tăcuţi ca nişte umbre, călugări în rasele lor cafenii, cu feţele smerite şi uscate de atâta post şi rugăciune, veniţi de la mănăstirile din ţară şi de la Sfântul Munte. Unii vindeau icoane ce-nchipuiau muncile iadului sau judeţul **din urmă, alţii, iarăşi, făceau negoţ cu ierburi şi cu** „lacrămile" Maicii Domnului, ce cresc pe Sfântul Mormânt din Ierusalim. / Oamenii făcuseră greaua şi îndelungata cale ca să se vindece la moaştele Sfântului de bolile ce-i chinuiau, să plătească slujbe pentru sănătatea lor şi a neamurilor şi să ducă cu dânşii câteva crengi verzi, de tei sau de plop, cu care va fi împodobită racla mucenicului. Oraşul vuia şi se zbătea ca o mare înfuriată, ale cărei ape ameninţă să iasă din matcă. / Dimineaţa de 13 iunie a anului 1849 era frumoasă şi senină. Orăşenii şi străinii se suiră pe ruinele cetăţii, ca să poată zări mai degrabă cele dintâi şiraguri de muscali, alţii, însă, merseră lângă măreţul pod de peste apa Sucevei, ca să-i vadă mai degrabă. Era acest pod o minune de meşteşug, cum nu mai afli altul în ţara noastră. Deasupra, era acoperit cu draniţă, iar pe de-alături avea fereşti, şi o lungime de 300 de paşi. Înăuntru, ardeau lămpi, zi şi noapte, ca să i se vadă calea călătorului. Meşterul îl clădise numai din lemn de stejar, pe căpătâi tare de piatră. Spre apărarea podului de puhoaie şi de năvala sloiurilor, se făcuseră astfel de întocmiri încât se frângea gheaţa; credeau oamenii că această puternică clădire, făcută de împărăţie în secolul al optsprezecelea, va dura încă veacuri, dar marele puhoi din anul 1803 l-a rupt, în iunie, la 3 ore după miezul nopţii. Un călător străin, V. Batthyani, de la începutul secolului al nouăsprezecelea, scrie că a auzit următoarea poveste despre acest pod minunat. Pe când Bucovina făcea încă parte din Moldova, trăia, în Suceava, un paşă turcesc, care avea o iubită dincolo, peste apa Sucevei, şi, când însera, încăleca şi trecea apa călare de ceea parte. Câteodată, însă, ploua la munte şi se umflau apele aşa de tare că nu putea trece dincolo, unde-l aştepta iubita lui şi, de aceea, a pus să se zidească acel pod. / Într-adevăr, în zori de zi, se înalţă departe, pe drumul împărătesc ce vine, prin Milişăuţi, spre Suceava, un nour de colb. Lumea strigă: „Muscalii! Muscalii!". / Lângă Iţcani, se desluşi şiragul nesfârşit de cazaci şi de care de transport, ce se apropiau încet, dimpreună cu nenumăraţii peregrini din Galiţia. La apropierea lor, începură să tragă clopotele de la toate bisericile. În Suceava, ferestrele şi porţile erau ticsite de oameni; unii se agăţară pe case, pe copaci chiar, ca să poată privi mai bine. / Cazacii, cu chivere înalte, erau îmbrăcaţi în tunici albastre-întunecate şi înarmaţi cu suliţi lungi şi cu carabine. Veneau câte opt în rând, călări pe cai sirepi şi frumoşi, cum numai în stepele Donului şi ale Volgăi pot creşte. Fiecare regiment avea caii numai de o culoare: acum se perindă unul cu cai negri ca noaptea, apoi altul cu roibi, al treilea avea caii albi ca neaua şi aşa mai departe. Muscalii erau oameni înalţi şi voinici, dar îi sluţeau ochii lor mici şi feţele pătrate, urâte, care erau pline de colb. / Cum intrară în oraş, începură să cânte cântece de război: fiecare companie avea corul ei, iar cântarea se răspândea, de la companie, la companie, de la regiment, la regiment, până spre capătul oştirii, ce nu se zărea din cauza colbului. / După amiază, pe la ojina cea mică, intrară cele din urmă rânduri de muscali, ce călăreau dinapoia carelor de transport. Pe Tătăraşi, au întins corturi lângă corturi, de ajungea tabăra lor până în marginea satelor Ipoteşti şi Lisaura. Îndată se ridicară fumuri din tabără, oamenii mişunau încoace şi încolo, ducând caii la adăpat, de gândeai că vor soarbe toate păraiele de pe lângă Suceava. / Prima ispravă ce-au făcut-o a fost când s-au slobozit câţiva cazaci, prin lunca Sucevei, unde păştea o cireadă de vite, din care au furat vreo zece: le mânau, călări, la deal, fluturând din săbii. Le-au jupuit de piele şi le-au scos măruntaiele, apoi întregi le-au răsturnat în uriaşele cazane ce clocoteau şi ale căror gropi se mai zăresc şi acum pe Tătăraşi. Înainte de masă, au cinstit fiecare din ei câteva rachiuri, din cele 3.000 de vedre, ce se aflau în buţi uriaşe, aşezate pe roţi înalte. Precum se petreceau credincioşii în ograda mănăstirii pe sub racla Sfântului, aşa se petreceau muscalii pe sub buţile cele mari, din care li se împărţea fiecăruia câte o cinzeacă de rachiu, apoi se duceau la coveţile pline de carne şi de crupe. / Spre seară, când toca la mănăstire de vecernie,

căpătară, o parte dintr-înşii, voie să meargă prin oraş, ca să se închine la racla cu moaştele mucenicului. Unii se rugau, iar alţii târguiau prin oraş rachiu şi untdelemn în ulcioare strâmte la gârlici, dar largi la fund. În ulcior, puneau un burete şi astfel colindau de la tarabă la tarabă. Dădeau neguţătorului nişte bancnote de schimbat şi, dacă n-avea să schimbe, muscalii turnau rachiul înapoi, mergeau în tabără să stoarcă buretele într-un pahar, apoi iar se slobozeau în oraş cu ulciorul. / Despre multe hoţii de ale cazacilor povestesc, şi acum, bătrânii; între altele, era şi furatul fânului. Ţăranii vedeau că se mişcă pe câmp căpiţele de fân, nu ştiau însă de ce. Pricina era că doi cazaci se băgau sub căpiţă, ridicau prepeleacul cu fân în sus ca pe-o umbrelă, iar fânul atârna în jos ca o rochie... / Pe la nouă ceasuri, seara, începură pe Tătăraşi să trâmbiţe goarnele strângerea, ca să se adune cătanele de prin crâşme. Oraşul vuia mai departe de tânguirile fluierelor şi ale flaşnetelor, de ţipetele comedianţilor şi de strigătele răguşite ale precupeţilor. / Pe pereţii mănăstirii erau lipite lumânări aprinse, ale căror licăriri sfioase se amestecau cu flacăra felinarelor de la tarabe. Suceava părea scăldată într-o mare de lumină şi de fum. în jurul zidurilor mănăstirii, privegheau câţiva păcătoşi ce băteau mătănii în colb; un grup de uniaţi cânta în cor, iar milogii învârteau flaşnetele... / A doua zi, după-amiază, oştirea muscălească plecă mai departe, ca să se întâlnească, la Humor, cu cealaltă, care apucase calea peste Vicov. Atunci s-au alăturat şi restul trupelor lui Urban, din Câmpulung, conduse, acum, de alt ofiţer”[1287].

1851: O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate. Din faţa hanului din Cernăuţi, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsura de poştă se îndrepta spre Tărăşeni, sar aflat la o poştă şi jumătate de Cernăuţi, apoi, prin Oprişeni, pe valea Siretului, cale de o poştă şi jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grăniceşti, o poştă şi un sfert, trăsura trecea prin Iţcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poşte de Grăniceşti. Deci, distanţa Cernăuţi – Suceava era de 6 poşte şi un sfert. / De la Suceava, trăsura de poştă se îndrepta spre Măzănăieşti (o poştă şi jumătate), apoi, prin Capu Codrului, spre Gura Humorului, aflată la o poştă de Măzănăieşti şi la 2 poşte şi jumătate de Suceava… / De la Suceava, trecând râul Suceava, apoi continuând prin Burdujeni, Salcea (Saltsche), hanul de pe râul Siret, se ajungea la Botoşani, cale de 2 poşte şi jumătate. / Drumul de poştă de la Siret, la Rădăuţi, lung de o poştă şi jumătate, trecea prin Sf. Onufri, Hadikfalva (Dorneşti), trecând peste râul Suceava“[1288].

1854: Parcul central al Sucevei, iniţial neîngrijit, dar în suprafaţă de 4 hectare, prevăzut în planul de sistematizare din 1854, a fost concesionat, în 1873, cernăuţeanului Anton Tiotrowski, făcea legătura între ruinele vechilor biserici voievodale şi vechea cişmea turcească a târgului, care avea să fie asanată şi repusă în utilitate de primarul Iuliu Morwitzer. Formula actuală a parcului datează din 1912.

1855: „Trecând frontiera, am vizitat, mai întâi Suceava, odinioară oraş însemnat şi capitala Moldovei, astăzi în cea mai deplină decadenţă. Suceava se deosebeşte, astăzi, numai prin ruinele cetăţii din marginea oraşului şi prin biserica St. Ioan. În această biserică se află, într-un sicriu bogat, moaştele Sfântului Ioan de la Suceava. Pe capul cadavrului este aşezată o mitră episcopală, împodobită cu multe pietre preţioase. Această mitră, precum şi alte obiecte de preţ, sunt dăruite de către Mitropolia Moldaviei şi Sucevei. Ruinele cetăţii sunt, în adevăr, măreţe: un şanţ gigantic, ce se poate încă bine recunoaşte, le încunjură. Apoi se văd, pe ici, pe

[1287] Ion Grămadă, *Din Bucovina de altă dată,* Biblioteca societăţii „Steaua”
[1288] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten,* Wien 1851, pp. 53, 54

colo, rămăşitele unor ziduri uriaşe, pe urmă un alt şanţ mai mic, care încunjură imediat zidurile interioare ale cetăţii. / Mai multe ore, am rătăcit prin aceste ruine, îndreptând gândurile noastre spre timpul trecut. De cate ori oştiri străine se vor fi oprit înaintea acestor ziduri şi de câte ori trupe române, ieşind cu furie din cetate, sub comanda unui brav general, vor fi alungat, din ţara lor, pe străinii care cutezau a o călca! Astăzi, autoritatea municipală a Sucevei pune să care pietrele ruinelor şi să paveze cu ele străzile oraşului! Românii din Bucovina, martori la acest sacrilegiu, ce se comite asupra gloriosului lor trecut, sunt siliţi a tace, căci, suspecţi în faţa guvernului străin ce-i apasă, ei trebuie să înăbuşe, precum durerea lor, aşa şi aspiraţiunile spre un viitor mai bun"[1289].

1856: „La 8 decembrie 1856, Majestatea Sa Împăratul a aprobat o nouă diviziune de districte suplimentare, prin care teritoriul monarhiei, cu excepția frontierei militare, a fost împărțit în 64 de districte principale și 8 independente, cu zone geografice… / Ducatul Bucovinei cuprinde următoarele districte administrative ţi politice: districtul urban și rural Cernăuţi, Dorna-watra, Gurahumora, Kimpolung, Kotzman, Putilla, Radautz, Sadagora, Sereth, Solka, Storozynetz, Suczawa, Waszkoutz am Czeremosz, Wiznitz, Zastawna"[1290].

1856: Iluminatul public sucevean datează din 1856, când începuse folosirea lămpilor de tip „Argond" (un ziarist nota: „Suceava are felinare pe stradă, cari noaptea nu se văd, fiindcă-i întuneric, cu atât mai intensiv le poţi simţi, însă, lovindu-te cu nasul în ele"[1291]).

1868: „**Suceava, în iunie 1868. Reuniunea cantorală**. Ziua din 20 mai / 1 iunie a. c.. a fost, pentru Suceava, una din cele mai sărbătoreşti. Timpul fu frumos şi plăcut. Prin sărbătoarea Sfânta Treime, se sfinţi ziua, dară ea îşi rezerva a fi înălţată încă şi prin o faptă nendătinată. Către amiază, se văzură o căruţă curând după alta, într-un număr însemnat, către podul cel vechi şi acoperit al râului Suceava. Costumarea cea elegantă a damelor şi a bărbaţilor anunţa fiecăruia că este o călătorie sărbătorească de petrecere. Ținta călătoriei a fost vechea monastire Dragomirna, întemeiată de prea fericitul mitropolit al Moldovei Anastasiu Crimca. / Curgerea trăsurilor fu impozantă; de la 12, până la 2 ore după-amiază, gemeau podul şi drumul de greutatea trăsurilor. Cauza acestui fenomen rar este următoarea: Reuniunea cantorală suceveană serba întâia producţiune publică, şi ca arenă şi-alese pădurea de brazi din jurul Dragomirnei, care este martora multor întâmplări belice din evurile trecute. / Reuniunea aceasta s-a ivit către finea anului trecut. Statutele ei sunt aprobate de regim şi ea însăşi se constitui şi-şi începu activitatea sa nobilă în primele zile ale lui decemvrie. Scopul ei, amăsurat statutelor, este cultivarea cântării bisericeşti şi lumeşti de către dame şi bărbaţi. Membrii ei sunt parte actuali, parte sprijinitori, iar o parte onorari. Drept recunoştinţă şi mulţămire pentru înfiinţarea acestui institut nobil datorăm profesorului gimnazial de aici, dl Ştefan Nosievici, şi proprietarului mare de la Buneşti, dl Adalbert de Berzorad; cu deosebire însă celui dintâi, care, alegându-se cu unanimitate de conductor al muzicii corale şi de vicepreşedinte al reuniunii, se făcu şi sufletul acesteia. Domnia sa înțelese adică de a înăduşi îndoielile care în regulă se nasc faţă cu o atare întreprindere şi la noi, în Suceava, până acuma încă necunoscută. Domnia sa ştiu, prin metoda sa cea bună şi prin tactul său, de a încuraja pe auditori şi de a sădi amoarea sa către acest obiect într-atâta în inimile acestora, că, de curând, se născu o emulaţiune nobilă între dânşii. / Timpul între înfiinţarea reuniunii şi între

[1289] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

[1290] Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Böröllyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant*, 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, p. 571

[1291] PATRIA, nr. 138 din 7/19 iunie 1898, p. 2

producţiunea publică este, de bună seamă, prea scurt; dar dacă este adevărat că conducătorul Nosievici a compus o şcoală specială pentru membrii reuniunii, dacă persoane, între cele multe chiar şi dame, cu toate că erau cu două ore depărtate de locul cântării, nu se reţinură, nici prin frig şi ploaie, de a cerceta reuniunea, de două ori în săptămână, în urmă, dacă membrii actuali de ambele sexe nu pierdură nici atuncea voia, când cercetarea în cântarea, ce începu cu rudimentele, dura, de multe ori, peste două ore, apoi numai şi numai cu privire la aceste împrejurări este esplicabil că, în decurs numai de şase luni, s-a prelucrat atât material, care de altmintrelea ar fi recerut un an întreg. / Considerând această stare a lucrului, este lesne de conchis că reuniunea nu putea să nu înrâurească, cultivând şi nobilitând asupra vieţii sociale. O cugetăm aceasta sub împrejurările noastre într-atâta, încât membrii respectivi, pentru ca să ţină concursul cu cei progresaţi, fură nevoiţi a se exercita în privat. / Dară reuniunea aceasta este de însemnătate specială şi din punctul de vedere al naţionalităţii. Se ştie cum că gimnaziul sucevean este al românilor din Bucovina, dotându-se profesorii din fondul religionar, care este semnul celei mai părinteşti îngrijiri a străbunilor noştri pentru fiii lor. Conducătorul prezent al cântării, dl Şt. Nosievici, după ce-şi absolvă studiile la Universitatea din Viena, luă asupra-şi, la gimnaziu, pe lângă obiectele sale cele ordinare, încă si cântarea, ca obiect extraordinar, şi, în decemvrie 1864, aranjă, cu ajutorul mai multor binevoitori, un concert în folosul studinţilor celor săraci de la gimnaziu, împărţindu-se din venitul curat de 700 fl. v. a. o parte între aceia, iar cu o parte însemnată se puse fundamentul la înfiinţarea unei biblioteci pentru învăţăcei. La concertul acela produse compoziţiunea ariei la „Drum bun", de dl Nosievici, atât efect, încât, în scurt timp, se făcu cântecul acesta unul din cele mai poporale, auzindu-se răsunând, în serile de repaus, de către junimea lucrătoare orăşeană. Un concert, aranjat în anul trecut, în favoarea unor lipsiţi, ne dete ocaziune a ne desfăta de auzirea altor două compoziţiuni prea frumoase, şi adică „Tătarul" şi „Cântecul Mărgăritei", unice în felul lor şi de un efect pătrunzător. / Însă reuniunea cantorală de acuma seamănă a fi acel pământ roditor, pe care cântarea naţională va prinde rădăcină şi va înflori. Să ne cugetăm numai, reuniunea aceasta, constatatoare din 70 de dame şi 50 de bărbaţi, dintre care mulţi sunt de naţionalitate străină şi n-avură ocaziune de a cunoaşte melodia cântecelor noastre şi a se îndemna la studiul limbii româneşti. De aceea, cântecele româneşti învăţate până acuma trebuiră, faţă cu cei străini, să fie pertratate după încheieturi, cuvinte şi şire în mod limbistic, şi tocmai apoi se putură ele cânta cu conştiinţă. / Însă să ne întoarcem îndărăpt, la Dragomirna, locul petrecerii din sus numita zi. Nobilimea, preoţimea, amploiaţii, breslaşul şi ţăranul au fost reprezentaţi. O poieniţă prea frumoasă şi destul de spaţioasă, în mijlocul părţii de miazăzi a pădurii de brazi, a fost locul adunării, ţi reuniunea îşi începu producţiunile sale înainte de 4 ore, înconjuraţi fiind membrii ei de mulţimea ascultătorilor. Intonarea primului cântec născu atâta curiozitate în publicul de faţă, că mulţi din cei de clasa de jos, neavând loc de a căuta de aproape, se urcară sus, pe rămuroşii brazi, privind din înălţime şi făcând şi publicului plăcere prin dexteritatea în urcare. / Programul însuşi a fost mulţămitor, cuprinzând el nu mai puţin decât 15 numere, în trei despărţituri, producându-se toate, spre deplina mulţămire a tuturora, ba unele trebuiră să se repete, la cererea cea zgomotoasă a oaspeţilor. Dintre cele româneşti, plăcură cu deosebire „Sub o culme de cetate" şi „În zadar vuieşte", de V. Alecsandri, ambele în muzica regulată corală, compusă de dl Şt. Nosievici. Din cvartetele bărbaţilor sunt mai ales de amintit Dl Ulrich de Reissman, „Cântecul piraţilor", de F. Otto, cor şi solo din opera „Freischütz", de C. M. Weber, cu orchestră, pentru că şi fiii cei liberi ai naturii, muzica naţională din Suceava, în frunte-şi cu dirigintele său, badea Gregori Vindereu, trebui să aducă tributul său progresului timpului prezent. / După finitul cântării, se deschise jocul cu o horă impozantă. După cină, se ridică un toast, în limba românească, în onoarea membrilor reuniunii şi a conducătorilor nemijlociţi, a preşedintelui, dl Dr. Marek, şi a vicepreşedintelui, dl Şt. Nosievici; ambii răspunseră cu căldura, unindu-se întru dorinţa ca reuniunea să progreseze şi să înflorească. / După o scurtă şi plăcută petrecere, în decursul

căreia eram nedependenţi de cele 5 linii şi de cele 4 spaţii, îngânându-se ziua cu noaptea, se fini festivitatea, şi luna, cu argintiile-şi raze îi petrecu pe călători acasă, mângâindu-se fiecare cu dulcea-şi conştiinţă de a fi petrecut bine şi cu plăcere. Dorim ca memoria acestei petreceri sărbătoreşti şi prea plăcute să fie un îndemn puternic pentru toţi membrii reuniunii, ca să propăşească cu zelul cel de până acuma ăn ramul nobilitor de inimă al cântării. spre folosul lor propriu, al familiilor, al omenimii întregi, şi spre folosul ţării şi al poporului”[1292].

1869: „Seara, în 1/13 martie 1869, sosind la Suceava resturile prim-preşedintelui Înaltei Curţi de Casaţiune din Bucureşti, Constantin de Hurmuzachi, care a răposat în Viena, la 15/27 faur a. c., se depuseră în biserica Sfântului Gheorghe, în care, a doua zi, după serviciul divin şi Liturghie, se celebră, pentru răposatul, panachida, de către opt preoţi, fiind racla încunjurată de flamurile comunei (Suceava – n. n.) şi de toate flamurile breslaşilor din oraş, asistând şi toţi poliţiştii oraşului, în costumarea lor cea sărbătorească. La acest act funerar luară parte cu prezenţa sa, în semn de sinceră condoleanţă către rudeniile răposatului, domnul antiste (primar – n. n.) al oraşului, de Pruncul, cu întreaga reprezentaţiune orăşeană, mai mulţi dintre profesorii gimnaziali, junimea studioasă, cu corul său, multe alte persoane distinse şi un număr însemnat de popor”[1293].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti. / **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băişeşti cu Stănileşti sau Cornu Luncii, Berchişeşti, Braşca, Drăgoieşti cu Lucăceşti şi Folowanik, Gemenea cu Slătioara şi Ostra pe Graniţă, Ilişeşti, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleşca şi Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieşti cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutoniţa, Doroteea, Voroneţ cu Bucşoaia şi Frasin”[1294].

1871: „De stă careva pe peronul de contra miazăzi al gării Iţcani-Suceava, vede, foarte aproape şi puţin la stânga, podul acoperit de peste râul Suceava, pe sub care trece şoseaua ce duce, suind pe deasupra suburbiei Iţcani, drept în oraş. Ieşind din acest pod acoperit, dai de un podeţ ordinar, pe sub care curge un pârâu, ce se varsă, mai încolo, în râul Suceava. Între cotitura dinspre apus a pârâului, între cursul acestuia, până la revărsarea sa în Suceava şi, de acolo, înainte, urmărind cursul Sucevei, se înalţă un podiş lungăreţ şi îngust, ce se întinde departe, spre răsărit, dar care caută a se lăţi spre miazăzi, luând forma unor coaste de dealuri trăgănate, îmbrăcate cu ierburi şi despărţite prin sinuozităţi ne-abrupte…

Podul Acoperit. Aspectul lui de vechime şi originalitatea sa surprind pe călător de la cea dintâi privire, şi pe oricine vei întreba de când este, îţi va răspunde: „Picioarele lui sunt de

---

1292 *Albina*, III, nr. 60, vineri 7/19 iunie 1868 – materialul, deşi nesemnat, aparţine lui I. G. Sbiera, care l-a folosit şi în cartea „Amintiri din viaţa autorului”
1293 *Albina*, Anul IV, nr. 26, Viena, vineri 7/19 martie 1869, p. 2
1294 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

la Ştefan; acoperământul mai de curând". / Podul, ale cărui picioare în patru muchi sunt aşezate în distanţe egale unul de altul, poate să aibă o lungime de la 3-3 şi jumătate decametri, şi o lărgime suficientă ca, întâlnindu-se în el două trăsuri, să poată trece una lângă alta. / Deasupra picioarelor de piatră stau talpe manine, legate pe dedesubt cu picioarele podului, prin unu sistem de stinghii, a căror mulţime şi grosime nu lasă nimica de dorit, în privinţa solidităţii. Pe aceste talpe sunt aşezate orizontal podelele, iar în sus, cam oblic în partea interioară, căpriori deşi, legaţi între ei prin un alt sistem bogat de stinghii; pe laturile oblice ale acestor căpriori sunt bătute şindrilele care fac cei doi pereţi laterali ai podului; iar pe legăturile superioare ale căpriorilor este aşezată lemnăria cuvenită pentru a face învelişul său superior, tot de şindrilă, de formă rotund, şi ale cărui margini alunecă în formă de streaşină suprapusă părţilor superioare ale pereţilor oblici. Intrarea şi ieşirea din pod se fac prin două arcade înalte şi largi. / Tradiţiunea, care atribuie construcţiunea primitivă a acestui pod lui Ştefan cel Mare, se pare cu totul nefundată. Părintele Grigorovici (parohul din Bosanci, tatăl procurorului-şef Vienei, care se va retrage, ulterior, la Cernăuţi şi, apoi, la Suceava, ca să-şi ajute tatăl la bătrâneţe – n. n.) m-a asigurat că, consultându-se, în aceasta, cu mai mulţi arhitecţi de merit, austrieci – se înţelege, unul din aceştia a fixat anul 1792 ca anul construcţiunii sale, şi, din contra, un inginer neamţ, care tot atuncea a construit două asemenea poduri, unul la Gratz, în Stiria, şi altul la Pschemisł, în Galiţia, poduri care astăzi nu mai subzistă, fiind dărâmate în adins, spre a da loc altora cu mult mai elegante…

Palatul Domnesc. De la Sf. Dimitrie pleacă o stradelă spre miazăzi, care dă în strada în care se află Otelul „Moldavia" şi, faţă cu aceasta, Diregătoria Comunală. La zidirea acestui hotel, s-ar fi aflat pivniţe imense, unele cu două rânduri. Tot în aceeaşi stradă, pe aceeaşi parte, dar cam în capătul dinspre nord al străzii, se afla al doilea otel mare al Sucevei, la zidirea căruia s-ar fi găsit iarăşi pivniţe de asemenea natură, şi diferite temelii de zidiri vechi, din a căror piatră s-ar fi construit în totul acest al doilea otel. Pivniţele şi zidirile, descoperite la zidirea celor două oteluri, prin munificenţa şi soliditatea lor, se cred a fi din încăperile Palatului Domnesc. / Calea Domnească (acum Strada Domnească), trecând prin centrul oraşului şi coborând spre biserica Mirăuţii, lasă, în stânga, biserica Sf. Dimitrie, pe urmă înainte de ajunge la biserica Mirăuţilor, lasă în dreapta şi cam departe Capela Sf. Ioan Botezătorul, după care trece pe la dreapta bisericii Mirăuţilor, de unde coboară spre înfundătura Cetăţii. Dacă toate ipotezele de mai deasupra sunt adevărate, atunci Palatul Domnesc, cu încăperile şi curţile sale, ar fi ocupat spaţiul mărginit, la apus – cu strada în care este Diregătoria Comunală; la miazăzi – cu linia ce merge, de la Diregătoria Comunală, drept spre răsărit, pe deasupra râpei Şipotelor; la miazănoapte – cu Calea Domnească; şi la răsărit – prin linia ce, cu puţin mai la vale de capela Sf. Ioan Botezătorul, împreună cele din urmă două linii.

Populaţiunea Sucevei. Dimitrie Cantemir, în locul citat în descrierea noastră despre ruinele Cetăţii, zice că Suceava ar fi avut 16.000 case şi 40 biserici. Numărul caselor nu-l cred mult exagerat, căci, pe de o parte, podişul pe care stă oraşul este de ajuns de întins, spre a-l fi putut conţine; iar pe de altă parte, oraşul se pare a fi fost peste măsură des: nu se face actualmente nici o clădire nouă, chiar şi pe locurile din timp imemoriabil virane, fără de a nu se da de urme de clădiri vechi. / Pentru biserici, care şi astăzi sunt numeroase, tradiţiunea populară merge nemăsurabil mai departe decât afirmaţiunea lui Dimitrie Cantemir: n-apucasem a mă instala la otel, când un român sucevean, pe care-l întrebam despre principalele edificii şi ruine, mă asigură că, în Suceava, din vechi au fost pe atâtea biserici, pe câte şi zile în an! / Nimic nu poate să încânte imaginaţiunea populară, să măgulească amorul propriu al unui oraş decăzut, şi să ne dea, într-un mod mai palpabil, ideea despre mărimea şi strălucirea

vechii Suceve, ca această credinţă că ea era un oraş în care nu trecea zi lăsată de la Dumnezeu, fără ca românul, creştinul din ea, să nu fie chemat la o prăznuire!”[1295].

1876: „Am ajuns, pentru noapte, la Suceava, care se află la frontiera Bucovinei. A fost, odată, capitala religioasă a Moldovei, a cărei mitropolie poartă încă titlul de Suceava, împreună cu cel de Iași. Astăzi, episcopul ortodox al Bucovinei locuiește la Cernăuți, unde fostul scaun al Rădăuţilor a fost transferat. Suceava a pierdut toată strălucirea; dar poziţia ei este foarte pitorească, într-o regiune foarte accidentată. Ca o particularitate, am observat că un bărbat, urcat într-o clopotniţă, anunță orele cu sunetul trompetei”[1296].

1882: Volumul 8, Raport anual pentru 1881. Pagina XI. (**Tumuli, morminte megalitice, descoperire de aur**). „Conservatorul Gutter a raportat recentele sale cercetări arheologice în Bucovina, în special în vechiul castel din Suceava. S-a remarcat raportul aceluiași conservator despre tumulii din Pătrăuţi (Petrouts), Siret (Sereth), Corceşti (Korczeschti) și Ropcea (Ropcze), precum și un alt raport, despre așa-numitele morminte megalitice, găsite la Jankulberg (Dealul lui Iancu) și despre un depozit de aur, găsit la Hatna“[1297].

1883: Raport anual, pagina 57 (**Picturi murale din Suceava**). „Pe baza unui raport al conservatorului Gutter, cu privire la picturile murale din capela cetăţii Suceava, distrus în întegime, el a fost autorizat să facă o călătorie informativă acolo”[1298].

1884: Raport anual. Pagina 59 (**Rapoarte despre mănăstiri**). „Conservatorul Gutter a trimis un raport interesant despre Mănăstirea Putna, pentru care i s-a mulțumit. În ceea ce privește un alt raport important, al aceluiași autor, referitor la monumentele din Suceava şi la ruinele castelului cetăţii, şi, la sfârșit, un al treilea raport, privind mănăstirile Sf. Onufrii, Suceviţa și Dragomirna. Superiorul Bergmann s-a referit la acestea și și-a exprimat dorința ca „anunțurile“ să se transforme în studii despre aceste monumente, cât mai curând”[1299].

1885: Închisoare târgului, cunoscută, astăzi, drept Palat al Justiţiei, a fost inaugurată în 1885.

1886: Vol. 12. Nota 2, pagina XXIV (**Descoperiri de monede**) „Conservatorul Gutter din Siret a raportat că, în 1885, multe monede romane de argint au fost găsite în incintele castelului princiar din Suceava, iar alte monedele romane de argint au fost găsite, în număr mai mare, şi la Banila. Ambele descoperiri sunt remarcabile”. / **Raportul anual, pagina 76** (**Biserica Mirăuţi din Suceava**). „Conservatorul von Gutter a atras atenția asupra declinului vechii catedrale Mirăuţi (Bucovina); s-a decis întreruperea stadiului de reconstrucție din acest monument, şi studierea de către un organism tehnic. Restaurator Laizner a întocmit un studiu despre această biserică și a descris-o ca un foarte important monument, de un design oriental, ceea ce permite Comisiei Centrale restaurarea acestui monument, după solicitarea aprobării Arhiepiscopului de Cernăuți şi a arhitectului

---

[1295] Palade, V. I, *O excursiune la Suceava / 17 şi 18 august 1871*, Iaşi 1871
[1296] D'Avril, Adolphe, *De Paris a l'Ille des Serpents*, Chapitre VIII / La Boukovine, Paris 1876, pp. 117-145
[1297] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central*-*Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1298] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central*-*Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1299] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central*-*Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

mitropolitan Baurathes Hlavka, propunându-se ca biserica să servească, după restaurate, în scopuri ecleziastice”[1300].

1886: „În jurul prânzului, suntem conduși în Bucovina. Trecem prin pădure, peste pajiști și câmpuri. În dreapta, se află Suceava, fosta reședință a domnitorilor moldoveni, situată pe o creastă blândă. Turnurile sale ies în evidență, înconjurate de verdele copacilor, casele sale albe strălucesc în lumina soarelui și peste întreaga imagine se înalţă un surâzător cer albastru. În această parte a crestei, treci prin Burdujeni, un oraș evreiesc precum Unghenii, la fel de original și de mizerabil, doar că mult mai mare, deoarece locul nu constă dintr-o singură stradă, ci din patru sau cinci. Astăzi verandele sunt neînsuflețite și obloanele trase, astăzi e o sărbătoare pe care izraeliților le place să o petreacă închişi în case, cu uşile încuiate. / Drumul coboară spre graniță. Soldaţii români, în uniforme albastre cu vipuşti albe şi cu arme pe umeri, ne întâmpină aici, iar vameşii austrieci, dincolo. Se distrează formal, verificând pașapoartele și lipind nasurile de geamurile maşini. O jumătate de oră mai târziu, vehiculul nostru rulează pe străzile din Sucevei. Cu 10.000 de locuitori, orașul poate fi numit ca fiind unul dintre cele mai populate din Bucovina, dar, din păcate, și unul dintre cele mai urâte și murdare. Străzile sunt absolut neinteresante, înțesate cu sute de izraeliți. Ca și în Galiția, femeile se împodobesc cu mantii tivite cu blană și, dacă mijloacele le permit, cu ciorapi de mătase și rochii. Singurele de menționat, în privinţa oraşului, sunt ruinele fostei case domnești și ruinele unei vechi biserici. / De îndată ce am ajuns, am devenit prada interesului a câtorva zeci de evrei. Unul este de acord să ne transporte mai ieftin decât celălalt. Birjarul principal cere cincisprezece creiţari, dar atunci când vrem să batem palma, el plusează rapid: „Douăzeci”. O coincidență favorabilă ne protejează și ne permite să fim de acord cu un localnic. După o așteptare chinuitoare, şi creştinul, şi evreul se îndepărtează, acesta din urmă promiţând să ne ducă la Vatra Dornei, dar nu înainte de apusul soarelui, întrucât nu are voie să lucreze până atunci, dar nici nu poate ignora câștigul din mână! / Călătoria care urmează este plăcută… / Existenţa a șase cabine de taxare pe drumul de la Suceava, la Vatra Dornei, este oarecum neliniștitoare, pentru că 20, până la 30 de creiţari trebuie plătiţi la fiecare. Întregul traseu este închiriat mai multor evrei, de către guvern, cu 80.000 de coroane. Gândul că acest drum este singurul care generează un profit net pentru guvernul austriac nu ne impresionează foarte reconfortant, în opinia noastră ar fi fost cel mai corect dacă statul însuși administra calea și ar fi folosit slujbaşii proprii”[1301].

1888: „A te pune, sâmbăta, spre înserat, în trăsură, pe un ger de... (nu ştiu la câte grade se fac ţurţuri pe mustăţi, chiar şi la cei ce n-au mustăţi), a trece, prin vad, Suceava, şi a răzbate drumul până la oraşul Suceava, în timp de 6 ceasuri, iată ceva ce nu cred să fie tocmai poetic. Şi cu toate acestea, aşa fu! Dar mai trecură alte 6 ceasuri, după ce ajunserăm în Suceava, după ce intrarăm chiar într-o cameră (cu foc în sobă) de la hotelul Langer, şi tot ţurţurii de pe buze nu ni se mai topiră. Noroc numai de-un camarad, a cărui înnemurire cu Bachus îl făcu să descopere îndată şi să ne prezinte o butelie cu o licoare roşietică, ce ne vărsă în vine mai mult foc decât un ţentner de lemne, ce ardea, cu pălălaie mare, în sobă. / Multe-ţi reaminteşte acest târg, ce astăzi pare aşa de morocănos, aşa de sărăcăcios şi aşa de puţin poetic: Ici, urmele unei cetăţi, ce se zice a fi fost reşedinţa lui Ştefan cel Mare, colea o biserică, zidită de acelaşi, dincolo nişte ruine legendare... Şi-n faţa tuturor, un jandarm, ce-ţi zice cu multă politeţe: „Was wolst du hier, mein bub?” („Ce cauţi aici, băiatul meu?” – n. n.). / Românii aici abundă în număr mai mult decât în toate celelalte oraşe ale Bucovinei. Gimnaziul e mai mult românesc, în profesori şi elevi; tribunalul e, în cea mai mare parte, compus din judecători

[1300] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1301] Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

români; avocaţi, consilieri comunali, agenţi poliţieneşti încă sunt în mare parte români; un însemnat număr de cler, foarte inteligent, în capul căruia pot cita pe distinsul literat-academician S. Fl. Marian[1302]. Literatura şi ştiinţele încă sunt bine reprezentate aici, prin persoane de mare merit, ca domnii dr. Lupu[1303], Th. V. Stefanelli[1304], Procopovici, Daşchevici (profesori la gimnaziu şi autori de manuale şcolare – n. n.) şi alţi bărbaţi distinşi. / Un Club Român forte bine organizat, sub inteligenta conducere a domnului Casovici; Societatea „Şcoalei române”, administrată de domnul Stefurea[1305]; în fine, un buchet întreg de dame, soţii, rude sau fiice ale fruntaşilor români suceveni, care, oriunde se adună, contribuiesc a înveseli şi frunţile cele mai obosite, cele mai pesimiste”[1306].

1890: „Oraşul Suceava, după numărul locuitorilor şi faţa sa de astăzi, se poate numi oraş numai de a treia mână. Deşi extinderea Sucevei este însemnată, totuşi zidirile sale, cu deosebire prin mahalale (suburbii), sunt mici, grădinile spaţioase şi pline de pomi. De aceea, petrecerea prin Suceava, în lunile de vară, nu se deosebeşte mult de petrecerea de pe la ţară. Aserţiunea aceasta se adevereşte cu atât mai mult, deoarece oraşul nostru are, în apropierea sa nemijlocită, o luncă întinsă, adăpată de limpedele şi răcorosul râu, de la care şi-a căpătat oraşul numele său. / Case rare, grădini spaţioase, acoperite mare parte de pomete, situaţiunea rădicată, lunca răsfirată şi apa abundentă şi proaspătă, de sub coasta nordică a oraşului, sunt condiţiuni cari îi dau Sucevei aspectul unui sat spaţios, cu poziţie favorabilă. / Unica regiune care seamănă serios a oraş este centrul Sucevei; afară de acesta, îi mai dau faţă de oraş cele 11 biserici şi ruinele din jurul său. / Cu privire la aceste însuşiri ale vechiului, însă scăpătatului oraş, petrecerea din el, pe timpul lunilor de vară, nu poate fi cu îngreunare. Cu toate aceste, este o deosebire considerabilă între aerul de la ţară şi între aerul celui mai mic oraş, precum şi între viaţa închisă, ce-o petrece orăşanul acasă, conform cu ocupaţiunile sale, şi între aerul şi viaţa ce-o gustă el la ţară, fiind liber de ocupaţiunile îndătinate”[1307].

1891, octombrie 11: „Pesta, 10 octombrie 1891. A fost arestat, acum câteva zile, la Suceava, în Bucovina, un individ asupra căruia s-au găsit hârtii şi desene, care au determinat

---

[1302] Simion Florea Marian (01.10.1847, Ilişeşti – 24.04.1907, Suceava) a publicat „Poezii poporale din Bucovina“ (vol. I-III , 1869, 1873, 1875), „Tradiţiuni poporale române“ (1878), „Chromatica poporului român“ (1882), „Ornitologia poporană română“ (vol. I-II, 1883), „Descântece poporane române“ (1886), „Nunta la Români“ (1890), „Naşterea la Români“ (1892), „Vrăji, farmece şi desfaceri“ (1893), „Răsplata, poveşti din Bucovina” (1897), „Poezii poporale despre Avram Iancu“ (1900), „Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile Românilor“ (1903), „Botanica populară română“ (manuscris) etc. – n. n.

[1303] Medicul sucevean Teofil Lupu (06.06.1869, Tărăşeni – 07.07.1935, Suceava), susţinătorul tuturor gazetelor bucovinene care au apărut, iniţial, la Suceava („Junimea Literară”, în 1904, „Făt-Frumos”, în 1926) şi ctitorul Băncii Sucevene, a reluat, în 1910, „Revista Politică”, întemeiată, în 1885, de medicul Matei Lupu, activitatea lui publicistică desfăşurându-se, mai ales cu subiecte care vizau cultura, într-o arie mult mai largă. În 1935, a publicat broşura „Soluţii la câteva probleme bucovinene” – n. n.

[1304] T. V. Stefanelli (18.10.1849, Siret – 23.07.1920, Fălticeni), magistrat de vază al Bucovinei şi politician adeseori neinspirat, a publicat „Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc“ (1915) şi statutul de prieten mărturisitor al lui Eminescu constituie principalele glorii ale lui Stefanelli, dar magistratul bucovinean a publicat şi schiţe umoristice, şi câteva „novele“, „Comoara lui Pintea“, „Hasan Călugărul“, „Moara Dracului“, „Uitutul“ sau „George Fulgerul“, şi „adaptări“ în proză, precum „Un omor“, dar şi multe traduceri, inclusiv din Carmen Sylva („Pietrele Doamnei“, „Cum culegea Alecsandri balade“) – n. n.

[1305] Ştefan Ştefureac (24.02.1845, Pridie-Ceahor – 15.11.1893, Suceava), prietenul nedezminţit al lui Eminescu, a cărui operă a introdus-o în manualele şcolare. Debutând cu o elegie în „Lăcrimioarele învăţăceilor gimnazişti din Cernăuţi la mormântul preaiubitului lor profesor Arune Pumnul” (1866), remarcabil autor de manuale şcolare pentru primele patru clase gimnaziale, Ştefan Ştefureac a publicat studiile „Einige Suffixe zur Bildung des Substantivs und Adjectivs im Romanischen“ (1880, 1881), „Eine Recension der neuen. Auflage der Gammatik von Pumnul“ (1883) – n. n.

[1306] *Familia*, Nr. 26, Anul XXIV, Oradea-Mare 26 iunie / 8 iulie 1888, pp. 296, 297

[1307] VASILE BUMBAC, *Schiţe de excursiuni feriale. Anul 1889*, în „Revista Politică”, Anul V, nr. 16 / 15 august 1890, pg. 6

autorităţile să creadă că au de-a face cu un spion. Acest individ avea să declare că este ofiţer francez”[1308].

1891: Volumul 17, nota 103, pagina 123 (Suceava). „Corespondentul W. Schmidt a făcut comunicări foarte valoroase Comisiei Centrale despre semnificația arheologică a orașului Suceava, care, la mijlocul secolului al XVI-lea, conform unor surse diferite, a pierdut din importanța considerabilă, pe care o avea pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Clădirile mândre ale boierilor de rang, care fuseseră anterior angajați de curte și ale căror case erau împodobite cu picturi ale unor evenimente istorice autohtone, au dispărut fără urmă. Din cele 40 de biserici, ale căror cupole decorate cu dubla cruce orientală au făcut ca fosta capitală a Moldovei să devină o mică aşezare bizantină, doar unsprezece au reușit să reziste vremurilor. Unele dintre ele au încă fresce bine conservate pe pereții interiori, probând o discretă influență italiană. Din punct de vedere tehnic, dintre toate aceste biserici, așa-numita biserică Mirăuţi merită cea mai mare atenție. Se află la capătul estic al orașului, pe latura de nord a unei creste, pe al cărui promontoriu, spre nord-vest, se află resturile rare ale castelului voievodal. Biserica Mirăuţi este o biserică bizantină de o perfect eleganţă, care merită o soartă mai bună, decât să fie lipsită de acoperișul de protecție şi să servească vandalismului mâinilor producătorilor de fructe, care au făcut din pământul ei o întinsă livadă. Castelul ascundea, între ruinele sale, o comoară de monede medievale, descoperite în locul unde a fost amplasată capela interioară a cetății și unde peste înălțimea unui om rămân ziduri cu resturi de frescă, care au depășit distrugerea violentă a fortificaţiei, prin aruncare în aer”. / **Volumul 17, nota 196, pagina 188** (**Bile de piatră din Suceava**). „Conservatorul Romstorfer a anunțat Comisiei Centrale că, în grădina ornamentală de lângă vechea reședință a arhimandritului din Suceava, la aproximativ 6 metri distanță și la adâncimea de aproximativ 0,5 metri, s-au găsit opt bucăți bile de piatră, folosite pentru tunuri, de circa 30 cm în diametru; una dintre ele a fost depusă în Muzeul Ţării“[1309].

1892: Volumul 18, nota 50, pagina 116 (Găsirea monedelor și a aurului) „Profesorul corespondent W. Schmidt din Suceava a raportat Comisiei Centrale că, spre sfârșitul lunii mai 1892, s-au găsit, din întâmplare, nişte monedă interesante acolo. Acestea au fost descoperite la capătul de nord-est al orașului, la gura apeductului. Au fost 101 bucăți monede, cu o patină foarte puternică. Examinarea mai atentă a arătat că au de-a face cu monede turcești, poloneze și lituaniene. Monede de bronz, obișnuite. Doar două dintre ele erau demne de remarcat: o monedă piastriană de argint moldovenească, a lui Petru (Aron – n. n.), predecesorul Ștefan cel Mare (înainte de 1456), care a condus ţara o foarte scurtă perioadă de timp, și o a doua, un ban de aramă al orașului Viena, din 1683, o monedă standard. În primele zile ale lunii iunie, la Măreţia au fost găsite câteva obiecte de aur, de două feluri, una evaluată ca aur brut la 9,75 ducaţi, iar celelalte două, la 2 ducaţi. Trebuie să fi fost un fel de fibulă, cu un apendice rupt“[1310].

1892: Clădirea Gimnaziului greco-ortodox, numit, ulterior, Liceul „Ştefan cel Mare”, începută „în puterea prea înaltei sancţiuni din 19 Octombrie 1892”, cu contribuţii de 78.000 florini din partea Fondului Religionar, de 15.000 florini din partea statului şi de 15.000 florini şi locul pentru zidire din partea comunei Suceava, a fost construită sub priveghere arhitectului primăriei, inginerul Leo Fuchs de Braunthal, fost primar, fiind finalizată spre

---

1308 *Le Figaro*, 11 octombrie 1891, p. 2

1309 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1310 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

sfârşitul verii anului 1895 şi inaugurată în 19 noiembrie, „în ziua onomastică a Maiestăţii Sale împărătesei Elisaveta”[1311].

1894: Casa de Economii a început să funcţioneze, din 1895, în baza aprobării nr. 2274, din 25 august 1894, a guvernului provincial, cu depuneri-retrageri de minimum 2 coroane, dobânzile fiind fixate la doar 4 %.

1895: Muzeul a fost înfiinţat, în 1895, de „un comitet compus dintre suceveni”, odată cu demararea lucrărilor de recuperare a ruinelor Cetăţii Sucevei, pentru „adăpostirea sigură şi aşezarea cuviincioasă a numeroaselor obiecte găsite, cari, din cauza neaşteptatei lor înmulţiri, trebuiră să călătorească din locuri mai mici în locuri mai mari” (o încăpere a mănăstirii care adăposteşte moaştele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, localul liceului, o şcoală orăşenească, o casă a bisericii armeneşti şi „încăperile cazărmii orăşeneşti a trupelor teritoriale”[1312], adică ale fostei întreprinderi de gospodărire comunală de mai târziu).

1895: Calea ferată Iţcani-Suceava, premeditată de primarul Abraham cav. Prunkul (1865-1870) a fost construită în 1895 şi inaugurată, în 1896, de Franz cav. Des Loges, staţiile Iţcani, Iţcanii Vechi, Răspântia (lângă biserica armenească a Sfintei Cruci) şi Abatorul de vite (în zona policlinicii de astăzi) funcţionând până în 23 mai 1918, când „a izbucnit, în partea de apus a oraşului Suceava, un foc îngrozitor, care, în scurtă vreme, a cuprins şi nimicit şapte obiective mari din piaţa gării”. Au ars, atunci, şi crâşma din târgul vitelor, şi gospodăria lui Litvinchievici, şi edificiul gării, şi magaziile cu cereale şi vite ale comandamentului militar, şi casa doamnei Luţia[1313].

1895: În 23 iulie 1895, începe pentru Suceava şi o făptuire cu adevărat istorică. În acea zi, arhitectul vienez, Karl A. Romstorfer, stabilit la Cernăuţi, din 1888, ca profesor la Şcoala de arte şi meserii, a invitat notabilităţile Sucevei la o întâlnire, în casa primarului Franz cavaler Des Loges (astăzi, vila sindicatelor). În ziua cu pricina, s-au prezentat în vila cu foişor din Suceava, pe care, de vreun deceniu, o părăginesc sindicatele, profesorii gimnaziali Simion Florea Marian, Animpodist Daşchevici şi Constantin Procopovici, negustorul grec Ilie Pantazi, ieromonahul Pancraţiu Sidorovici, din partea stareţului mănăstirii Sf. Gheorghe din Suceava, Emanuil Ciuntuleac, prefectul Basil cavaler de Duzinchiewicz, arhitectul oraşului, inginer Leo Fuchs, profesorul german Wilhelm Schmidt şi directorul şcolii primare, Andrei Paşcan. Lor li s-au alăturat, ulterior, Dr. Frisch, procurorul Leon cavaler de Goian, avocatul Ioan Luţia, directorul gimnazial Ştefan de Repta, consilierul guvernamental Constantin Tarangul, consilierul de tribunal Filip Zierhofer, precum şi profesorii Iosif Fleischer şi Alfred cavaler de Peyersfeld, ambii transferaţi la Suceava pentru a se alătura lui Romstorfer. Atât, pentru că Suceava nici pe atunci nu era locuită, în ciuda aparenţelor de împuhoire cu lume. Romstorfer obţinuse aprobarea, ba chiar şi însărcinarea Înaltului Minister pentru Cultură şi Învăţământ din Viena ca „să întreprindă cercetări la Cetatea voevodală din Suceava, în care scop i-a fost pusă la dispoziţie suma de 300 florini”. Două zile mai târziu, în 25 iulie 1895, sub supravegherea paznicului cimitirului ortodox din Suceava, austriacul, originar din şi înmormântat în Gratz, Georg Sorger, au început lucrările de escavare a pământului şi gunoaielor de pe ruinele Cetăţii de Scaun a Moldovei, iar Romstorfer a plecat să facă rost şi de alţi bani. În fiecare zi, supravegheau inventarierea şi transportul pieselor găsite la mănăstirea Sf. Gheorghe, cea care adăposteşte moaştele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Constantin Tarangul (luni), Pancraţiu Sidorovici (marţi), Simion Florea Marian (miercuri),

[1311] GAZETA BUCOVINEI, nr. 90 din 12/24 noiembrie 1895, p. 2-5
[1312] K. A. ROMSTORFER, *Cetatea Sucevii*, Bucureşti 1913, p. 109
[1313] VIAŢA NOUĂ, nr. 1 din 26 mai 1918, p. 8

Animpodist Daşchevici (joi), Ilie Pantazi (vineri), primarul Franz cavaler Des Loges (sâmbătă). / În aproape nouă ani de trudă, au fost cheltuite 13.071 coroane pentru recuperarea glorioaselor ruine. Ministerul de Instrucţie din Viena, care oferise şi primele 300 coroane, a contribuit, în total, cu 4.800 coroane, cu aceeaşi sumă implicându-se şi Dieta Bucovinei. Muzeul Bucovinei, înfiinţat, la Cernăuţi, încă din 1892 (oficial din 1893), sub consilieriatul ştiinţific al lui Karl A. Romstorfer, a investit 3.151 coroane, dar s-a ales cu o valoroasă colecţie de mărturii arheologice. Comuna urbană Suceava a oferit 200 coroane, alte 120 coroane provenind din donaţii particulare, din partea boierului din Costâna, armeanul Popovici, şi al boierului din Iţcani, Mihail cavaler de Kalmucki. Şi, astfel, „cu multă râvnă, mare folos şi puţină cheltuială pentru desfacerea din pământul lutos al Sucevei noastre de demult", Cetatea de Scaun ne-a fost redăruită. „Pe rând au răsărit şanţurile adânci, pline de apă în zilele grele ale apărării, zidul puternic din afară, întărit pe o temelie veche de Ştefan, vulturul acestui cuib al ulilor şi şoimilor dinaintea sa, apoi zidul dinăuntru, cămările de locuinţă, încăperile Domnului, beciurile de arme şi de ostaşi, gropile pentru robi, curţile cele mari din mijloc, unde puteau încăpea mii de apărători, turnurile de strajă şi bisericuţa în care zilnic se cerea, fără sunet de clopot, îndurarea lui Dumnezeu, nădejdea cea mai tare şi apărătorul cel mai statornic. S-au găsit oase înfrăţite în acelaşi praf fără nume, hărburi de smalţ cu frumoase împiestriri, care n-au fost încă cercetate, unelte şi săpături, bani, lemnării, inscripţii pe patră. Unele se află astăzi jos, la Muzeul dintr-o casă pustie, pe celelalte ţi le arată paznicul, un gropar de cimitire, harnic şi călduros ajutător al lui Romstorfer, în chiar cuprinsul zidurilor" (Iorga).

1895: „**La ruinele cetăţii din Suceava,** după cum aflăm din „Gazeta Bucovinei", au început dezgropările, în 25 iulie 1895; spre acest scop, se întrebuinţează, deocamdată, suma de trei sute florini, pe care i-a încredinţat-o Ministerul din Viena domnului profesor şi conservator Carol Romstorfer, pe care-l sprijineşte, întru lucrările sale acestea, un comitet, compus dintre suceveni. Nu ne îndoim că, spre conservarea ruinelor acestora, de mare însemnătate istorică, şi spre continuarea dezgropărilor acestora va oferi puternicul său sucurs şi Comitetul ţării Bucovina"[1314].

1899: „**Permutări**: Avocaţii Dr. Ludwig Eichhorn, în Teplitz, după Bilin; Dr. Emanuel Podubecky, în Königl; Weinberge, la Praga; Dr. Josef Hurtig în **Dorna Watra**, de la Suceava; Dr. Moriz Kornblüh, în Freistadt (Silezia), de la Mährisch-Ostrau; Dr. Isidor Diamant, în Stryj, de la Bóbrka; Dr. Heinrich Horn, în Viena, de la Gars. Ger. Bez. Horn"[1315]. **/** „**Numiri**, în ceea ce privește **judecătorii regionali**: Ernst Mandyczewski, din Dorna Watra, pentru Suceava... Cornel Kisselitza din Suceava, acolo... Dr. Emanuel Dresdner, din Cernăuţi, acolo... judecătorul de district Emil Orobko, din Sadagura, pentru Cernăuţi... Emil Prokopovici, din Suceava, în Suceava... judecătorul de district Elias Dan, din Coţman, în Suceava. Cu privire la judecătorii regionali în calitate de judecător de district: Julian Curkowski, din Sadagura, în Zastavna, Simeon Wydyniwski, din Sorojineţ, în Dorna Watra, Elias Semaca, în Cernăuţi, din Solca... Hippolyt Calindescu, din Rădăuţi, în Dorna Vatra, Johann Stefanoeicz, în Cernăuţi, din Vijniţa, Emil Tomorug, în Dorna Watra, din Sadagura şi Georg Tarnawski, în Suceava, din Coţman"[1316].

1901, Gustav Weigand**:** „În 26 iulie 1901, am pornit în a șaptea călătorie pentru a studia dialectele românești. De data aceasta, nu a fost drumul meu obișnuit, prin zonele joase maghiare, ci prin Cracovia și Lemberg, spre Bucovina, direct spre Ițcani, lângă granița cu

---

1314 *Foaia Diecezană*, anul X, nr. 31, 30 iulie / 11 august 1895, p. 7
1315 *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, p. 141
1316 *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, pp. 255, 256

România. Domnul Gorovei (Artur – n. n.), din Fălticeni, mă aștepta la gară, unde îmi lăsasem trăsura şi caii, în toamna trecută. După o ședere de câteva ore în Suceava, unde am fost primiți cu căldură de cunoscutul folclorist şi protopop Marian (Simion Florea – n. n.), am plecat, seara, prin Bunești, peste granița românească, de care am trecut fără probleme, la Fălticeni… / Pe 5 august 1901, m-am dus la Suceava (populație: evrei, români, germani, armeni), pentru a adăuga ceva la culegerile și obiectele mele, de unde am fost însoțit, apoi, la Şcheia[1317] de protopopul Marian, care mă invitase la prânzului , unde am stat, câteva ore, pentru a discuta despre dialectul interesant, iar seara am mers la Ilişești[1318], sat cu populația germană și română”[1319].

1902: „**Subsemnatul Franz Ritter des Loges**, primar şi deputat al oraşului Suceava (Bucovina-Austria), şi Vartives Ritter von Prunkul, proprietar, viceprimar şi preşedinte al comunităţii armene de cult oriental din Bucovina, de comun acord la Suceava au exprimat lor adeziune la eforturile care se fac, în cadrul Congresului[1320] care se ţine la Bruxelles, în zilele de 17 şi 18 iulie, pentru a saluta nefericitul popor armean din Turcia, aprobând toate demersurile care se fac, în măsura puterilor lor, şi vă roagă să treceţi numele lor între cele ale aderenţilor la Congres. / Franz Ritter des Loges / Vartives Ritter von Prunkul[1321].

1903: Căpitănia districtuală sau Prefectura, astăzi, Muzeu al Bucovinei, a fost construită în 1903, de antreprenorul J. Bochnner, cu parter şi etaj şi cu câte 25 încăperi, de o parte şi de alta a celor două coridoare longitudinale. / „Liga țăranilor români din Bucovina împotriva alcoolului. Din pricina numărului enorm de birturi, ţinute, peste tot, de evrei, alcoolismul face în Bucovina ravagii înfricoşătoare. Dar, de câtva timp, datorită eforturilor inteligente ale excelentului cler ortodox din această provincie, există o mişcare semnificativă împotriva alcoolului. Această mişcare este peste tot considerabilă printre românii din districtele Rădăuți, Suceava, Gura Humorului și Câmpulung”[1322].

1904: Între timp, primarul Sucevei, Franz cavaler Des Loges, înlocuit în unele din sâmbetele în care trebuia să supravegheze săpăturile la Cetate de fiul său, pe atunci student, a prins să construiască edificiile Sucevei moderne (Gimnaziul, Palatul Administrativ, Uzina electrică, iluminatul public, aducţiunea cu apă, canalizarea etc.), iar Karl A. Romstorfer, ca să nu se plictisească, ne-a reparat bisericile şi mănăstirile. A început cu biserica domnească Mirăuţi, care, după ce fusese folosită ca grajd, funcţiona ca depozit de piei nedubite, a continuat cu Solca, cu Putna, ale cărei rămăşiţe de ziduri aveau maximum un metru şi jumătate înălţime, cu biserica Sf. Gheorghe din Suceava şi aşa mai departe, până în 2 iulie 1904 stil vechi (15 iulie stil vechi), când ne-au organizat, la Suceava, serbarea comemorativă a patru sute de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare, eveniment în care noi, românii, am investit mult entuziasm şi enorm patriotism. „Această serbare a avut caracter naţional, căci la ea au luat parte nu numai întreaga inteligință şi burghezime din loc, ci şi foarte multă lume românească din întreaga ţară”, nota, mândru de discursul pe care l-a rostit la acea serbare, profesorul sucevean Eusebie Popovici. „Cu prapore şi steaguri în frunte – nota însuşi Romstorfer – preoţii s-au dus la ruinele frumos împodobite ca să închine cu evlavie umbrei lui Ştefan şi să facă obişnuitele rugăciuni pentru odihna sufletului său. La această serbare au asistat societăţile arcaşilor şi veteranilor, reuniunile de pompieri, delegaţiunile din o mulţime

---

[1317] În Şcheia, a cântat Catrina Balinta
[1318] În Ilişeşti, a cântat Vasile a Nichitii
[1319] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[1320] Congresul Armeanofil – n. n.
[1321] *Pro Armenia*, II, nr. 16, 25 iulie 1902, pp. 132-134
[1322] Verax, *La Roumanie et les juifs*, Bucarest 1903, p. 350

de comuna, chiar şi din cele mai îndepărtate comune de la munte, populaţiunea Sucevii, cum şi mult public din împrejurimi şi chiar din Bucureşti. O preţioasă amintire de la această serbare frumoasă ne înfăţişează excelenta fotografie a fotografului I. Chrzanowski din Suceava" (fotografie pe care o reproducem). Apoi s-a lăsat tăcere şi uitare. Nici o stradă, nici o plăcuţă şi nici un omenesc pomelnic nu mai amintesc, în Suceava, de Karl A. Romstorfer şi de Franz cavaler Des Loges, deşi le suntem datori cu recunoştinţă. În fond, nici nu o putem face, pentru că, neam fără memorie fiind, şi noi, păşitorii prin Bucovina de azi, deja suntem, dar fără să fi prins de veste, doar colbul de pe tălpile viitorimii.

1904: „Îndată ce mă urcai în trăsură şi mă depărtai ceva de gară, mi se înfăţişă privirilor oraşul şi Cetatea Suceava, spre care am mers trecând peste râul Suceava, pe un pod de lemn, de unde **se** vedeau, în susul şi în josul apei, bărbaţi şi femei prinzând peşte cu crâsnicele. Apropiindu-mă de oraş şi văzând numeroasele steaguri tricolore de pe zidurile Cetăţii, în vederea procesiunii de a doua zi, un puternic fior trecu prin sufletul meu şi lacrimi fierbinţi îmi umplură ochii. Ajuns în fosta şi vestita capitală a Moldovei, am tras la un hotel, mai în centrul oraşului, unde cu greu mi-am putut găsi loc, din cauza mulţimii. / Acolo sosiră, de aici, din ţară, şi domnii P. Poni şi Dr. C. Istrati, foşti miniştri. Şi fiindcă nu era mult până în seară, m-am grăbit a lua o trăsură şi a pleca să văd cetatea şi măcar câte ceva din oraş. Mai întâi, m-am dus la biserica Vechii Mitropolii, unde sunt moaştele Sf. Ioan cel Nou, care au fost aduse de la Cetatea Albă, în Suceava, de Alexandru cel Bun. Un ieromonah, pe care l-am întâlnit când am intrat pe poartă, m-a îndreptat la părintele Egumenul Protosinghelul Ghedeon Balmuş, care m-a primit în apartamentele Prea Cucerniciei Sale cu multă amabilitate. În urmă, întovărăşit de P. C. S., am mers în biserica Vechii Mitropolii a Moldovei (Biserica Sfântului Gheorghe a mănăstirii Sfântului Ioan cel Nou – n. n.), căreia i se face acum o frumoasă reparaţiune. Biserica aceasta s-a început a se zidi de Bogdan Vodă, în 1514, şi s-a isprăvit de fiul său, Ştefan Vodă cel Tânăr, în 1522, de când a devenit Catedrală Mitropolitană, în locul bisericii Mirăuţilor[1323], după cum vom vedea mai departe. Apoi am mers la paraclisul ce este în partea dinspre poartă, unde sunt aşezate acum moaştele Sfântului Ioan cel Nou. Până să se aducă cheile, am privit cu multă duioşie scenele de groaznice suferinţe ale sfântului, în Cetatea Albă, de la păgânii chinuitori, ce sunt zugrăvite pe dinafara pereţilor, şi apoi am intrat şi m-am închinat sfintelor lui moaşte, nu fără a mă gândi la evlavia Marelui Ştefan şi la rugăciunile cele fierbinţi, ce va fi înălţat aici, în nesfârşitele supărări şi griji ce le-a avut pentru ţară. Fie ca sfântul să asculte, acum şi în veci, rugăciunile noastre, ale românilor, şi să mijlocească la cerescul împărat, pentru a ne apăra de multe necazuri şi încunjurări! / Mulţumind cu respect, mi-am luat rămas bun de la părintele Balmuş şi am plecat să văd Cetatea, care vine în partea de răsărit a oraşului Suceava, peste o adâncă şi îngustă vâlceluţă ce se deschide spre nord şi se înfundă în marginea de miazăzi a oraşului, pe unde coteşte şi drumul ce merge la ea. Am vizitat-o prin toate ungherele, m-am închinat la locul unde mi s-a spus că a fost bisericuţa şi am admirat alegerea unui loc atât de potrivit, cum şi uriaşa muncă cu adunarea şi ridicarea pietrelor aici, pentru a se face un zid atât de înalt şi atât de puternic. Zidurile cetăţii au rămas numai pe unele locuri ceva în întregime, în mare parte însă sunt încă de mult dărâmate şi pietrele luate de locuitorii din oraş, pentru a-şi face case şi beciuri. Abia de câteva decenii s-au oprit de guvernul austriac de a se mai lua pietre de aici; iar acum, de curând, s-au făcut săpături şi toate lucrurile vechi ce s-au găsit s-au depus în Muzeul din Suceava. Cetatea a fost înconjurată, după cum şi astăzi se cunoaşte, cu un şanţ foarte adânc. / De la Cetate, m-am întors în oraş, pe la oarele 7. La barieră, birjarul, care era jidov, se opreşte şi un alt jidov îmi ţine calea, spre a-i plăti 8 creiţari, taxa de barieră; am plătit, dar nu fără a deplânge soarta noastră, a românilor de sub vremuri! / În faţa hotelului, unde îmi era gazda,

[1323] *Candela,* foaie bis. liter., Cernăuţi, 1892, p. 535

am găsit pe domnii Poni şi Istrati, pe lângă care se mai aflau acum: părintele Marian (Simion Florea – n. n.), profesor la gimnaziul din Suceava şi membru Academiei Române, domnul Tanoviceanu, profesor la Universitatea din Bucureşti, autorul pomelnicului lui Ştefan cel Mare, şi alţi domni profesori, convorbind împreună despre Cetatea şi Palatele Domneşti din Suceava, despre locul unde a fost „Direptatea" – însemnată prin adunarea poporului – şi aclamarea Marelui Ştefan de Domn, şi altele. Domnul Istrati mi-a recomandat să nu uit a mă duce şi la Zamca, de care nu auzisem niciodată. / În acea sară, am avut prilejul să văd pe elevii gimnaziului din Suceava, în număr de vreo 600, cu masalale şi lampioane tricolore, venind de la şcoală şi trecând, în frumoasă ordine, cu muzică, pe strada mare, spre locuinţele a doi profesori, Samuil Isopescu (de Istorie) şi Dimitrie Isopescu (de Matematică şi Fizică), care ieşiseră acum la pensie, spre a le aduce omagii de recunoştinţă. / A doua zi, 2 Iulie, dimineaţă, m-am trezit în sunetul melancolic al buciumelor, care răsunau de pe zidurile Cetăţii, anunţând că, în acea zi, se împlinesc 400 de ani de când, aici, în oraşul Suceava, şi-a dat obştescul sfârşit Marele Voievod Ştefan. Părea că în alte timpuri trăiesc şi aveam închipuirea că, peste câteva clipe, voi putea vedea chipul neînsufleţit al Eroului, intrat în liniştea de veci. / Pe la 7 ore, m-am dus la biserica Mirăuţilor, care nu de mult ajunsese o adevărată ruină, iar astăzi, în urma restaurării, este una din cele mai frumoase biserici din Suceava (nici la Cetate, nici la Sfântul Ioan cel Nou, nici la Mirăuţi, evlaviosul episcop Iacov nu pomeneşte numele restauratorului Karl Adolf Romstorfer şi al principalului său colaborator, primarul sucevean Franz Ritter Des Logers, şi pe bună dreptate, că doar erau „papistaşi", străini de „adevărata credinţă" românească – n. n.). Se crede că această biserică a fost făcută, dacă nu mai de mult, cel mai târziu de Iuga Vodă (ctitorul este, totuşi, Petru Muşat, care a durat biserica de mir a Moldovei odată cu Cetatea, adică între anii 1374-1391 – n. n.), în ultimul deceniu al secolului al 14, şi a fost destinată, de atunci de Catedrală Mitropolitană, de unde şi poporul o numeşte Mitropolia cea veche. Catedrala Mitropolitană s-a mutat, apoi, în biserica cea făcută, în anul 1522, de Ştefan Vodă cel Tânăr, unde se aflăa moaştele Sf. Ioan cel Nou, cum s-a spus mai sus; care biserică încă poartă numele de Mitropolia veche, bineînţeles, de când Scaunul Mitropolitan a fost mutat la Iaşi, de Alexandru Vodă Lăpuşneanu, în anul 1565. / Deşi în biserica Mirăuţilor s-au miruit mulţi Domni, dar numele nu i se poate deriva, cum ne spune părintele Isidor Onciu (universitar cernăuţean şi cel mai important arheolog biblic al Bucovinei, tatăl nefericitului Aurel Onciu, dar care aici se înşeală – n. n.), decât de la o familie Mirăuţă (doar familiile de robi ţigani mănăstireşti sunt consemnate, de regulă, în documentele vechi cu acest nume, şi nici un boier – n. n.), care va fi trăit cândva pe lângă acea biserică, pentru cuvântul mai ales că partea aceea de loc a oraşului Suceava se numeşte şi astăzi de localnici „Mahalaua Mirăuţilor"[1324]. La biserica aceasta se regulase a se face sfânta slujbă pentru pomenirea Marelui Ştefan (firesc, doar fusese rezidită de Ştefan cel Mare, între anii 1482-1491; ca să nu mai vorbim de faptul că aici fusese miruit Domn – n. n.), de împlinirea a 400 ani de când a murit aici în Suceava. Nu numai biserica, dar şi curtea ei era înghesuită de lume, deşi era numai 7 ore dimineaţa. De aici era să se iasă cu procesiunea la Cetate, unde era pregătit ca să se facă panahida. În acest scop, erau şi aranjate, de la poartă şi până la intrarea în biserică, mai multe prapure, care se ţineau de bărbaţi, şi ca 30 icoane, care se ţineau în mână numai de femei, pe nişte prosoape frumoase, ce fiecare îşi adusese de acasă. / În mijlocul bisericii, cam aproape de catapeteasmă, erau puse, pe trei mese, două rânduri de colaci (capete, în formă de S şi de 8), împodobiţi cu ramuri pline de smochine şi lămâi, şi care ramuri erau legate cu o cordea tricoloră, şi apoi un colac mare, peste care era aşezată o colivă frumoasă, după obiceiul nostru moldovenesc. / Fiindcă Sfânta Liturghie era să se înceapă pe la orele 8 şi jumătate, am luat o trăsură şi m-am dus ca să văd şi eu Zamca, măcar din fugă, ştiind că, mai pe urmă, nu voi putea avea vreme. Am trecut, prin mijlocul oraşului, la deal,

[1324] *Candela,* 1893, p. 536

mergând spre apus, pe lângă biserica Sf. Dimitrie, cea zidită de Marele Ştefan (în 1497 şi rezidită de Petru Rareş în anii 1534-1535 – n. n.), lângă curţile sale domneşti, din care curţi nu mai sunt, astăzi, decât urme de zid şi beciuri pe sub nişte case negustoreşti; apoi am trecut înainte, pe lângă o biserică armeană, şi am ieşit din oraş, pe tăpşanul sau platoul dealului, de unde se înfăţişează privirilor o panoramă înălţătoare de frumuseţe neînchipuită, văi, dealuri şi numeroase sate, presărate în toate părţile. Peste 10 minute, am ajuns la Zamca, numire de origină slavă, care înseamnă cetăţuie (prin extensie, de la zăvor, încuietoare – n. n.). Aici se află o biserică veche armenească, înconjurată de un zid înalt de piatră şi, pe dinafara acestuia, cu un şanţ adânc, având un turn înalt, în partea de apus, deasupra porţii. Totul ne arată că Zamca este o adevărată cetate, întocmiră pentru vremuri grele. Armeanul păzitor, care se afla cu şederea în camera de sub turnul de deasupra porţii, m-a condus de am văzut peste tot. / Biserica de aici este zidită, la anul 1551, de un armean bogat, Agopşin Vartan, al cărui mormânt se vede în mijlocul ei, sub o piatră cu epitaful în armeneşte. Are ca patron, pe Sf. Axentie, şi se slujeşte în ea numai de două ori pe an: la Sf. Gheorghe şi Sf. Axentie. Şanţul dimprejurul zidului a fost făcut de soldaţii lui Sobieski, regele Poloniei, în anul 1691, atunci când, după prădarea Moldovei, lăsase nişte garnizoane în Neamţ, Suceava (în mănăstirea aceasta armenească), Câmpulung, Hangul, Secul şi Agapia. Garnizoanele acestea părăsiră Zamca şi toate celelalte locuri întărite, abia după pacea de la Carloviţ, din 26 Ianuarie 1699[1325]. În turnul cel înalt de deasupra porţii, am văzut camerele, unde mi s-a spus că au stat călugări armeni, cum şi o mică bisericuţă, pe a cărei pereţi au rămas o parte din sfinţii pictaţi în genul picturii noastre vechi moldoveneşti. / Părăsind Zamca, m-am reîntors la biserica Mirăuţilor, unde se începuse deja Sfânta Liturghie, oficiată de părintele Protosinghel Ghedeon Balmuş, însoţit de 12 preoţi. Cântările erau executate de corul „Academia Ortodoxă" din Cernăuţi. După Sfânta Liturghie, P. C. S. părintele Balmuş a ţinut o frumoasă cuvântare, arătând străduinţele Marelui Ştefan pentru creştinătate şi neamul românesc. Apoi se întocmi procesiunea, în ordinea următoare: elevii şcolilor din Suceava, un pluton de veterani, o companie de pompieri, steagurile diferitelor bresle, icoanele purtate de femei, prapurii şi felinarele – de bărbaţi, cum s-a spus şi mai sus, 22 de preoţi, îmbrăcaţi în sfintele odăjdii, în frunte cu P. C. S. părintele Balmuş, care purta cârja de Superior al Mănăstirii Mitropoliei Vechi, reprezentanţii tuturor autorităţilor locale şi o mulţime de români, din localitate, de prin împrejurimi şi din România, sosiţi la această serbare, – la urmă, iarăşi, un pluton de veterani. / După ce procesiunea s-a pus în mişcare, pe la orele 9şi $^3/_4$, eu am plecat la gara Iţcani, împreună cu părintele Gh. Costăchescu, de la Mănăstirea Agapia, pe care îl găsisem în Suceava, spre a ne continua drumul mai departe. Acolo, la gară, au sosit, pe la orele 10, şi studenţii universitari din Bucureşti, care s-au oprit, spre a merge ca să asiste la rugăciunile ce se făceau, acum, la Cetate. Şi au putut să ia parte şi dânşii la acea măreaţă ceremonie, pentru că procesiunea a ajuns la locul destinat (Căpitănia, adică Prefectura judeţului Suceava, aflată, pe atunci în actualul sediu al Muzeului Bucovinei – n. n.). Acolo s-a oficiat, mai întâi, o panahidă, după cum am luat cunoştinţă mai pe urmă, apoi s-a cântat de cor o odă compusă de domnul Vasile Bumbac şi s-a ţinut o cuvântare de Rev. Sa părintele Eusebiu Popovici (academician, teolog cu dreptul de a purta mitră, tatăl tragicului poet T. Robeanu, cunoscut ca politician şi istoric drept George Popovici – n. n.), profesor universitar din Cernăuţi, prin care a arătat faptele glorioase ale Marelui Voievod. Iar la urmă, s-a intonat *Imnul lui Ştefan cel Mare* (compus de Gavriil Muzicescu, un alt cântec al lui, pentru evenimentul de atunci, *Verde-i bradul şi stejarul / N-o mai fi cum vrea duşmanul*, devenind, ulterior, prin complicitatea ignoranţei, folclor… ardelenesc – n. n.), după care procesiunea s-a întors în oraş"[1326].

[1325] *Candela, Armenii orientali în Bucovina*, an. 1891, p. 531
[1326] Iacov Episcopul Huşilor, *O călătorie la mănăstirea Putna, în Bucovina*, Ediţia a II-a, Huşi 1930, pp. 6-13

1905: Iluminatul public eficient, prin construirea unei uzine electrice, cu două motoare Diesel de 120 CP, aprobată în 11 iunie 1905, cu punere în funcţiune planificată în 10 octombrie 1907, dar făptuită abia 18 august 1908, când se fac primele probe de motoare, datează, în Suceava, din 12 octombrie 1908, din 1912 fiind electrificată şi gara din Iţcani, iar din 1913 fiind exportată energie electrică în România (de la Iţcani, la gara Burdujeni şi la vama românească). Suceava primarului Franz cavaler Des Loges era luminată de 255 plus 55 lămpi cu becuri de 55 waţi, doar cele 55 lămpi funcţionând pe tot parcursul nopţii,

1906: „**Introduceri noi de comunicaţie**. Ministeriul c. r. de comerţ a încuviinţat construirea unei reţele telefonice în Suceava, care, peste scurt timp, va fi legată cu reţelele din Storojineţ şi Cernăuţi, precum şi cu reţelele din Lemberg şi Viena. Avântul ce l-a luat, în timpul din urmă, mijlocul acesta de comunicaţiune, până acuma atât de neglijat, este în mare parte meritul şefului suprem al poştelor din Bucovina, al consilierului aulic Posch. Şi de astă dată a documentat acest şef că promovarea intereselor comune constituie una din grijile sale principale. De la sosirea sa în ţara noastră, numărul oficiilor poştale, care se activează prin comunele mai mici, sunt aşijderea creaţiunea sa. Dar nu numai pentru sporirea oficiilor grijeşte acest şef, după putinţă, căci pretinde de la aceştia şi cunoaşterea limbii poporului. Se înţelege că acest lucru e greu de săvârşit, deoarece e plină Bucovina de funcţionari poştali străini, care nu cunosc de loc limba poporului. Spre a elimina aceste neajunsuri, a primit dl Posch 14 băeţi români în calitate de impiegaţi poştali; ar fi de dorit dacă şi alţi şefi ar urma acestui exemplu”[1327]. / „**Şcoala de progres industrial în Suceava**. Şcolile de progres industrial au menirea să introducă pe învăţăceii de felurite profesiuni în ştiinţele tehnice şi comerciale. La predarea învăţământului trebuie să se ţină cont de cerinţele didactice ale tuturor meseriaşilor şi industriaşilor din respectivul loc. Prima şcoală de felul acesta şi cu limba de propunere română este cea din Suceava. Dar, cu părere de rău, trebuie să mărturisesc că, la aceasta şcoală, nu se întrebuinţează cărţi româneşti speciale şi limba de propunere este mai cu seamă cea germană, cu toate că cei mai mulţi învăţători sunt români şi posed ambele limbi de instrucţie. Nici desenul nu se predă de un specialist şi nici, de altfel, nu se ţine cont de cerinţele locale”[1328]. / „**Societatea „Şcoala Română”** a deschis, cu ziua de 1 noiemvrie 1906, Internatul „Vasile Cocârlă” din Suceava, cu 35 de elevi, împlinind astfel dorinţa adunării generale. Comitetul apelează din nou la spiritul de jertfă a întregului popor român din Bucovina şi-l invită să sară cât mai degrabă în ajutorul acestui institut nou creat, ca el să-şi poată împlini pe deplin misiunea sa şi să devină un nou focar de cultură naţională. Rugăm călduros pe conducătorii poporului ca să îndemne masele largi ale neamului nostru să contribuie fiecare cu câte ceva la susţinerea internatului sucevean. / Pentru comitet: Sim. Fl. Marian. George Tofan”[1329]. / „**Invitare la inaugurarea Internatului „Vasile Cocârlă”**, în Suceava, care va afla loc duminică, dimineaţă, în 18 noiemvrie st. n. 1906. Programul: 1). La orele 8 ½, liturghie în sobor, în biserica de la Mirăuţi. 2). La orele 10, sfinţirea internatului. 3). Salutarea oaspeţilor, din partea preşedintelui societăţii. 4). Imnul împărătesc, cântat de corul studenţilor. 5). Discurs festiv, rostit de dl prof. Iancu Nistor. 6). Imn festiv. 7). Cuvântarea directorului internatului. 8). Răspunsul elevului internatului Nicanor Hopulele. / La adunarea generală a Societăţii „Şcoala română” din Suceava, care se va ţine în aceeaşi zi, la oarele 3 d. a., în localităţile „Clubului român”. Ordinea de zi: 1). Cuvânt de deschidere, din partea prezidentului. 2). Raportul casierului. 3). Raportul consiliului de control. 4). Raportul bibliotecarului. 5). Rapoartele filialelor „Şcolii române”. 6). Propuneri eventuale. / În numele comitetului: S. Fl. Marian, preşedinte, G. Tofan, secretar”[1330]. / „**Un furt de la tribunalul din**

[1327] *Apărarea Naţională*, Nr. 1, Anul I, Cernăuţi, duminică 7 octombrie stil nou 1906, p. 5
[1328] *Apărarea Naţională*, Nr. 7, Anul I, Cernăuţi, duminică 28 octombrie stil nou 1906, p. 4
[1329] *Apărarea Naţională*, Nr. 9, Anul I, Cernăuţi, duminică 4 noiembrie stil nou 1906, p. 3
[1330] *Apărarea Naţională*, Nr. 12, Anul I, Cernăuţi, joi 15 noiembrie stil nou 1906, p. 3

Suceava. În noaptea de la 19 spre 20 decemvrie 1906, făptuitori încă necunoscuţi, spărgând un dulap, în care referentul unei secţii civile de la pretura ataşată pe lângă tribunalul din Suceavă ţinea referatele şi toate actele sale, au furat toate procesele şi rogatoriile de la mai multe judecătorii din ţară, care erau terminate pentru 20 decemvrie a. c. şi, aruncându-le în sobă, le-au prefăcut în cenuşă. Imediat după descoperirea faptului, au început cercetările, care au adeverit numai că teancul întreg de acte a fost aruncat în sobă. Fapta e săvârşită, după toată probabilitatea, din interes. Urzitorul ei va fi vreun împricinat, ceva. Dar cine a executat-o, când toate uşile erau încuiate şi dulapul referentului, din care nu lipseşte nimic, de asemenea?”[1331].

1908: Cinematograful, în Suceava, şi-a făcut apariţia din toamna aceluiaşi binecuvântat an 1908.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Suceava**, oraş, vechea capitală a principatului Moldovei, astăzi centru districtual şi sediu de ocol judecătoresc cu acelaşi nume, este o localitate situată pe malul râpos din dreapta râului Suceava, de la care îşi trage probabil şi numele. Ca localitate cu titlu de comună urbană, Suceava se compune din oraşul Suceava propriu-zis, din mahalalele Iţcanii Vechi, Cotu Şeptilici, Zamca, şi din atenenţele Tătăraşi, Mitoca (armeneşte Hatskadar) şi Zoteşti sau Postulachi. Are o suprafaţă totală de 23,03 kmp, cu 1.424 de case şi o populaţiune de 11.103 locuitori, dintre care 4.000 sunt evrei, 3.000 români, iar restul germani, armeni, slavi de diferite viţe etc. Oraşul este legat, printr-o linie ferată locală, cu drumul de fier principal Lemberg-Cernăuţi-Iaşi şi Roman, având ca punct de joncţiune staţiunea Iţcani. Pe drumul principal (carpatin) oraşul este legat cu celelalte localităţi mari (Cernăuţi, Rădăuţi, Siret, Gurahumorului, Câmpulung) ale Bucovinei, iar prin alte patru căi de comunicaţie bune comunică cu punctele vamale spre hotarul României şi cu câteva localităţi din împrejurime (Bosancea, Capucodrului, Costâna). Suceava este sediul unui prefect de district (căpitan), are un tribunal provincial, un liceu cu clase româneşti, un spital, mai multe şcoli de fete şi băieţi şi diferite institute de cultură, între care cea mai de seamă este „Şcoala Română” societate naţională ce sprijineşte, cu ajutorul fondurilor ei, elevi săraci şi susţine pe toate căile românismul. Aci se află un club român şi o librărie cu tipografie şi editură românească.

Istoricul oraşului. Vechiul târg al Sucevei, cu cetatea sa vestită şi reşedinţa domnilor Moldovei, este bogat în amintiri istorice şi ne vom mărgini a spune numai lucrurile mai esenţiale. Originea Sucevei pare a duce până în secolul al doisprezecelea, deşi o tradiţie populară ne spune cum că localitatea ar fi fondată de Dragoş Vodă. Ca reşedinţă a domnilor Moldovei, Suceava se pomeneşte întâi la anul 1388 şi rămine sediu domnesc până la 1563, când scaunul domnilor Moldovei este mutat la Iaşi. După descripţiile istoricilor şi săpăturile făcute în anii din urmă, din iniţiativa guvernului austriac, Suceava constituia o cetate de seamă, cu întărituri formidabile, ce se întindeau în exterior pe o rază de 4 km şi ale căror urme se mai cunosc şi astăzi (Burdujeni, Salcea). Centrul cetăţii îl forma palatul domnesc, apărat, în faţa apei Sucevei, de un părete stâncos natural, iar din celelalte părţi înconjurat cu ziduri şi şanţuri, de care ţinea probabil şi fortăreaţa Zamca (în urmă mănăstire armeană), ale cărei ruine sunt încă bine conservate. Spărtura de pământ ce despărţea cetatea de târgul actual şi care formează albia afluentului Sucevei, Cacaina, avea, după cum ne spune tradiţia de la Ştefan celMare, un pod suspendat, din piele de bivoli, legându-se astfel palatul cu biserica domnească (biserica Mirăuţului), situată în partea târgului vechi. Războaiele multiple ce au bântuit ţara Moldovei, au fost cauza că târgul Sucevei şi mai ales cetatea să fie călcate în

[1331] *Apărarea Naţională,* Nr. 23, Anul I, Cernăuţi, joi 23 decembrie stil nou 1906, p. 3

nenumărate rânduri de duşmani. Cele mai straşnice atacuri le-a îndurat Suceava la 1394, din partea ungurilor, la 1476 şi 1484, de către turci, la 1497, din partea polonilor, sub regele Albrecht, şi la 1509, tot din partea lor, sub Kamienietzki; la 1538, iarăşi din partea turcilor, însă în repetate rânduri din partea tătarilor. La 1653, a fost asediată şi luată pe rând de munteni, de cazacii şi tătarii lui Timuş, apoi de polonii şi ungurii aliaţi cu dânşii. La 1675 şi 1686, a fost arsă şi pustiită de către regele polon Sobieski şi, în fine, după ce a mai fost prădată, la 1740, de cazaci, a fost dărâmată, la 1766, după însăşi porunca domnului Moldovei Cantacuzino. De atunci, Suceava a început să decadă şi abia de la înfiinţarea căii ferate încoace s-a mai ridicat puţin prin traficul cu frontiera română din apropiere.

Monumenlele istorice rămase pe urma evenimentelor petrecute în Suceava sunt destul de numeroase şi, afară de sus menţionatele ruine ale foastei cetăţi şi reşedinţă domneşti, sunt reprezentate prin bisericele ce sunt încă în fiinţă. Cele mai interesante dintre ele sunt: Biserica cu hramul „Sfântul Dumitru”, clădită la anul 1534, de Ştelan Vodă, fiul lui Petru Bogdan şi care a ars la 1809, împreună cn turnul cel mare, în care se găseau clopote vechi şi preţioase. Biserica cu hramul „Sfântul Nicolae”, clădită la 1611, de comisul Niculai Brăiescul şi marele postelnic Nicoară Prăjescul. Aceste două figurează astăzi ca biserici parohiale. Suceava mai are însă şi două biserici ortodoxe filiale, cu vechime nu mai puţin istorică, şi anume biserica cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”, zidită la 1643, de domnul Moldovei Vasile Lupu, şi biserica din mahalaua Iţcanii Vechi, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, întemeiată la 1639, de călugăriţa Nazaria şi fiica sa Angelina, pe locul unde se aflase, înainte, deja o mănăstire de maici, de care ţinea şi moşia Iţcanii Vechi şi care a existat până la secularizarea mănăstirilor de către austrieci (1784). Tot ca monument istoric trebuie considerată şi biserica armenească cu hramul „Sfântul Axente” din cetăţuia ruinată Zamca, care a fost odinioară mănăstire, întemeiată la 1602 şi a fost prădată şi arsă de cazacii lui Timuş, la 1653. În jurul ei se văd încă întăriturile făcute de regele polon Sobieski, precum şi un turn vechi de chindie foarte curios, însă cam ruinat. Cea mai veche şi interesantă clădire bisericească din Suceava este însă aşa numita veche mitropolie a Sucevei, cu hramul „Sfântul Gheorghe”, având şi o chinovie de călugări, însărcinaţi cu paza moaştelor Sfântului Ioan cel Nou, care este patronul Bucovinei. Clădirea, începută după stilul mănăstirii din Putna, la 1514, de către Bogdan Vodă, şi isprăvită de fiul acestuia, Ştefan, la 1522, a fost încă mărită şi înfrumuseţată la 1597, de mitropolitul Moldovei Teofan şi, în urmă (1589), de domnul ţării Petre Şchiopul, iar în urmă, rămânând o vreme părăsită, a fost restaurată de mitropolitul Iacob. În această biserică au fost depuse moaştele Sfântului Ioan cel Nou, pe care le dobândise Alexandru cel Bun, la 1402, de la negustorimea oraşului Trapezunt şi le aşezase în vechea mitropolie, fondată la 1399 de Iuga Vodă, însă în urmă distrusă. Aci, în biserica nouă mitropolitană, cu hramul „Sfântul Gheorghe”, au stat moaştele sfântului până la 1630, când au fost strămutate la Iaşi. La 1686, moaştele au fost însă luate de regele polon Sobieski şi duse în Galiţia, la Zolkiew, unde au stat până la 1783, când împăratul Austriei Iossef II a poruncit, din pornire generoasă pentru noua sa ţară, Bucovina, să fie aduse, cu mare pompă, înapoi la Suceava. / În fine, mai este biserica Mirăuţului, despre care se zice că ar fi pe locul vechii mitropolii, întemeiată de Iuga Vodă, la 1399. Restaurată astăzi cu multă cheltuială şi în mod somptuos, din iniţiativa fondului religionar şi a guvernului austriac, ca monument istoric demn de atenţiune, acest edificiu prea frumos, situat în vechea mahala a Mirăuţilor, pe malul gârlei din faţa cetăţii vechi, cu care vechea mitropolie se zice că era legată prin pomenitul pod aerian din piele de bivol, este un adevărat juvaier istoric al bisericii ortodoxe române. Cauza devastării vechii biserici şi mitropolii nu se documentează în istorie. / Pe lângă aceste biserici de rit ortodox, Suceava mai posedă una romano-catolică şi alta greco-catolică, precum şi o capelă protestantă. / Populaţiunea Sucevei s-a ocupat din vremuri cu negoţul, probă colonia veche armenească, care s-a aşezat acolo şi faptul că Suceava era loc vamal de căpetenie al principatului

Moldovei. Locuitorii se ocupau însă şi cu industria, mai ales cu cojocăria, care se menţine în parte şi astăzi. Pe lângă aceasta, Suceava era înconjurată de pomete întinse, în care se cultivau mai cu deosebire mere de soi. De asemenea şi albinărilul, ba chiar şi cultura viermilor de mătase erau aci în floare. / Ca proprietate, comuna Suceava posedă; 1.580 hectare pământ arabil, 104 hectare fânaţuri, 110 hectare grădini, 250 hectare imaşuri, 43 hectare pădure. Statistica animalelor de casă însă este: 348 cai, 666 vite cornute, 640 porci şi 250 stupi de albine”[1332].

1909: „**Suceava** este, prin tradiţie, oraşul culturii româneşti din Bucovina. Vechea capitală modoveneascǎ are cel mai de frunte institut cultural al românilor bucovineni: Liceul greco-oriental, care a contribuit, în mod simţitor, la ridicarea unei clase de cărturari bucovineni. Şi alte instituţii de seamă, ca „Şcoala Română”, care a înfiinţat internatul („Vasile Cocârlă” – n. n.), librăria şi tipografia, apoi Societatea muzicală „Ciprian Porumbescu” îşi au sediul în Suceava. Vechea populaţie băştinaşă, meseriaşi şi comercianţi (majoritatea armeni – n. n.), a dispărut demult, neputând susţine concurenţa omorâtoare a evreilor imigraţi, care lucrau cu cele mai neiertate mijloace. Azi, abia mai vegetează, pe la periferia oraşului, rămăşiţele falnicei bogatei burghezimi de altădată. Chiar şi armenii, vestiţii negustori ai Moldovei, care aveau, în Suceava, un centru principal al lor, au dispărut, în mare parte, şi tot mai mult se întinde pecinginea străinismului. Pe toată strada principală a Sucevii nu se mai află decât două sau trei case creştine. / Din cei 10.955 locuitori ai Sucevii, numai 2.780 sunt Români, pe când 4.229 sunt evrei, vreo 2.174 sunt nemţi şi 598 ruteni. Polonii, care sunt de-abia o mână de oameni, îşi au „Dom Polski” al lor, în capitala lui Ştefan. Românii, abia în anul din urmă, şi-au adus aminte că, pentru concentrarea activităţii lor, au nevoe de un adăpost propriu. / Dintre comunele fruntaşe ale districtului, amintim aici pe cea mai mare, Bosanci, cu o populaţie de 5.157 suflete, dintre care 4.658 români, 171 evrei şi 18 ruteni”[1333].

1912: Lucrările de canalizare şi apeduct au fost finalizate în 12 august 1912, odată cu darea în folosinţă a uzinei de apă, a canalizării şi a alimentării cu apă.

1912: Atentat contra profesorului Mocrenschi. O întâmplare, care a zguduit adânc populaţia oraşului Suceava, s-a petrecut ieri, în următoarele împrejurări: Elevul Vichenti Greciuc, din clasa a 5-a a gimnaziului superior din Suceava, a tras, în timpul când profesorul Grigore Mocrenschi îl examina, trei focuri de revolver asupra acestuia, cu intenţia de a-l omorî. Gloanţele au nimerit, însă, în mâna stângă şi în umărul drept, producându-i leziuni care nu-i ameninţă viaţa. Profesorul, rănit fiind, s-a refugiat, în grabă, în camera profesorilor, pentru a anunţa pe directorul gimnaziului, dl Procopovici, de cele întâmplate. În acest timp, atentatorul Greciuc şi-a descărcat un glonte în tâmpla stângă. / Elevii din clasă fură apucaţi de groază şi nu cutezau să intervină, pentru a-l opri pe Greciuc de la fapta sa. Autorităţile, fiind alarmate, au sosit în grabă, dispunând transportarea profesorului rănit la spital. Atentatorul sinucigaş Greciuc a murit imediat. În urma acestui nenorocit caz, întreaga clasă a fost supusă unui interogatoriu. Nici un elev, însă, nu poate da vreo informaţiune dacă atentatul a fost săvârşit cu premeditare. Cauza acestei drame se pare a fi profesorul, care se purta foarte riguros faţă de Greciuc. / Nemulţumirea elevilor de gimnaziu se manifestă cam des, aici, în contra unor profesori. Aşa, acum câtva timp, un profesor din Cernăuţi a primit un colet poştal, conţinând o bombă de dinamită. Deschizând, cu precauţiune, pachetul, profesorul a examinat, cu de-amănuntul, conţinutul şi a rămas înlemnit că se află în faţa unui aşa de teribil material. Acestei precauţiuni îi datoreşte profesorul viaţa. Luăm la cunoştinţă cu durere în suflet cele ce se petrec la gimnaziul din Cernăuţi. Avem, însă, speranţa că fraţii noştrii vor şti să pună capăt

[1332] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 210, 211
[1333] *Viaţa Românească,* Anul IV, vol. 13, 6 iunie 1909, pp. 454-460

acestor stări de lucruri, care au făcut pe elevi să recurgă la mijloace disperate, iar profesorilor li s-a pus viaţa în primejdie"[1334].

1914: În anul şcolar 1914/1915 au fost înrolaţi, de la Gimnaziul greco-ortodox din Suceava, profesorii Emanuil Antonovici, Teodor Balan, Gavriil Batariuc, Ilarie Bereznіţchi, Vasile Burduhos (cel care interzisese limba română în şcoală – n.n.), Alexandru Candrea, Ion Covaşă, Arcadie Dugan, Dr. Rudolf Gassauer, Mihai Guşuleac, Josef Haschler, George Hoinic, Dr. Isidor Kluger, Dr. Alexandru Ieşan, Vitold Nosal, Emilian Sahlean, Peter Tomaschek şi Nicon Turturean, deci 13 români, 3 germani, un polon şi un evreu – cum precizează gazeta lui Onciul[1335]. Profesorul Vasile Burduhos, locotenent în Regimentul nr. 22 Infanterie, a fost rănit grav la braţul stâng, în bătăliile din iulie 1915, din Polonia, drept pentru care a fost decorat cu „Crucea pentru merite militare, clasa a III-a, cu decoraţiunea de război"[1336]. / Prima înfruntare de la Boian s-a petrecut în 23 august 1914, când bubuiturile tunurilor s-au auzit până în Herţa"[1337] şi când în Suceava a avut loc o „călduroasă manifestaţie pentru cei 250 de voluntari, plecaţi pe câmpul de luptă. Pentru întreţinerea familiilor mobilizaţilor, statul austriac plăteşte, pentru fiecare copil, câte 90 helleri, iar soţiei, câte o coroană pe zi. Miliţienii (Landssturm), postaţi pentru pază la Iţcani, vor pleca, în ziua de 25 august, la Cernăuţi. Ei vor fi înlocuiţi cu dispensaţii. În toate cafenelele din Suceava li se opreşte clienţilor câte o bucată de zahăr, iar cantitatea totală se strânge şi se trimite pe câmpul de luptă… În general, spiritele sunt liniştite în Bucovina. Locuitorii speră că duşmanii vor fi bătuţi. / **Benno**"[1338]. / „În 17 octombrie 1914, alţi o sută de voluntari din Suceava s-au înscris pentru paza localităţilor din Bucovina, în condiţiile în care toţi jandarmii fuseseră mobilizaţi şi trimişi pe frontul din Galiţia" [1339]. / Din 21 octombrie, s-a reluat circulaţia feroviară Suceava-Cernăuţi, dar cu punct final staţia „Volksgarten", de la intrarea în Cernăuţi[1340]. / Din 21 octombrie, s-a reluat circulaţia feroviară Suceava-Cernăuţi, dar cu punct final staţia „Volksgarten", de la intrarea în Cernăuţi[1341]… În seara zilei de 28 octombrie, se semnalau lupte puternice, pe Prut, la circa 7 km de Cernăuţi. Ruşii bombardau Cernăuţii, cu bateriile de artilerie de la Zuska. „Un şrapnel a căzut în curtea reşedinţei mitropolitului Repta şi a produs oarecare deteriorări; un altul a căzut pe acoperişul bisericii Sfintei Paraschiva. În urma ordinului dat de comandantul oraşului, colonel Fischer, circulaţia s-a suspendat în oraş. Populaţia continuă să fugă îngrozită. Aseară şi azi, trenuri speciale au adus aproape 3.000 de refugiaţi la Iţcani şi Suceava", transmitea, în 16 octombrie vechi, corespondentul din Burdujeni al ziarului „Adevărul", A. Sandu[1342]. / „Suceava, 5 noiembrie 1914. Se pare că guvernul austriac a pus mare preţ pe salvarea moaştelor Sfântului Ion cel nou din Suceava şi, înainte chiar de apărarea Bucovinei de invazia rusească, autorităţile imperiale au ţinut să pună la adăpost antica relicvă de o eventuală răpire de către armatele pravoslavnice ale ţarului. În acest scop, sfintele moaşte, care se păstrează în biserica mitropoliei româneşti din Suceava, din timpul lui Alexandru cel Bun, au fost transportate la Viena, chiar din primul moment, şi o telegramă, apărută în ziarele de ieri, anunţă că ele au fost depuse în capela română din capitala Austriei" [1343]. / Dr. Aurel Onciul lansa apelul, „adresat chiar ţăranilor români din Bucovina, ca să se întrunească, duminică, în 5 decembrie, la Suceava, în adunare ţărănească", apel

---

[1334] *Românul*, Anul II, Nr. 8, miercuri 11/24 ianuarie 1912
[1335] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 167 din 21 noiembrie n. 1915, p. 2
[1336] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 167 din 21 noiembrie n. 1915, p. 4
[1337] *Retragerea trupelor austriece* – în „Adevărul" din 13 august 1914
[1338] *Din Suceava* – în „Adevărul" din 13 august 1914
[1339] *Adevărul* din 7 octombrie 1914
[1340] *Adevărul* din 9 octombrie 1914
[1341] *Adevărul* din 9 octombrie 1914
[1342] *Adevărul* din 17 octombrie 1914
[1343] *Românul*, IV, nr. 225, 12/25 octombrie 1914, p. 1

semnat şi de „George Hutu, gospodar şi primar al oraşului Câmpulung, Alexandru Buburuzan, gospodar în Mănăstirea Humorului şi fost deputat în Sfatul Ţării, Ştefan Forfotă, gospodar şi primar al oraşului Vatra Dornei, Ştefan Bârtoi, gospodar şi primar în Stroieşti, George Boncheş, gospodar în Vatra Dornei şi deputat în Sfatul Ţării, Zaharie Zub, gospodar în Horodnicul de Sus", apel adresat Regelui României, căruia i se cerea să intre în război de partea Austro-Ungariei, precizându-se că „noi, ţăranii români din Bucovina, am fost şi rămânem pururea credincioşi împărăţiei", spre finalul textului răspicându-se: „Poporul Român Bucovinean a dat până acum cu prisos dovadă că este „neclintit în credinţa sa către Împărăţie", se luptă doară fiii acestui popor cu neasemuită vitejie pe câmpul de luptă şi mii de feciori de ai noştri au pornit de bună voie în război, ca să-şi verse sângele întru apărarea Patriei şi a Tronului"[1344]. / Ştirile lunii decembrie a anului 1914 vestesc sfârşitul reocupării Cernăuţilor, după patruzeci de zile, şi întoarcerea, pentru a doua oară, a ruşilor, populaţia din nordul Bucovinei plătind câte 20 de coroane, o sumă enormă pentru acele vremuri, pentru a ajunge la Suceava, iar de acolo, la nevoie, în Burdujeni. Peste zece mii de cernăuţeni se aflau, la 1 decembrie 1914, în Suceava şi în Iţcani, aşteptând, de la Bucureşti, permisiunea telegrafică de a intra în România. „Nenorociţii de bucovineni stau, în Suceava şi Iţcani, aproape muritori de foame. Copiii cer zadarnic mâncare, căci acolo e mizerie şi mare lipsă de alimente", transmitea, în 16 noiembrie vechi, corespondentul sucevean secret al „Adevărului", iar din Dorohoi veneau veşti asemănătoare.

1915: În după-amiaza zilei de 1 ianuarie 1915, după două lupte, în 31 decembrie, la Storojineţ şi la Rădăuţi, „primele patrule ruseşti şi-au făcut intrarea în Suceava, venind din direcţia Hatna şi luând drumul spre satele Costâna şi Mihoveni. În urma patrulelor, trupele ruseşti au cantonat în pădurea Costâna", iar sucevenii şi iţcănenii s-au refugiat în Burdujeni. În 2 ianuarie, pe la orele 14, 300 de ruşi au intrat în Suceava, ocupând oraşul. La pichetele de grăniceri ruse au fost instalaţi soldaţi basarabeni, care, „aflând că este teritoriul românesc, au salutat, retrăgându-se". / În Suceava, singurul om care s-a împotrivit ocupaţiei ruseşti a fost finanţul (vameşul) Hoffman, care a împuşcat doi cazaci. În schimbul de focuri care a urmat, a fost răniţi o femeie şi doi copii. Până spre seară, au sosit în Suceava numeroase trupe ruseşti de artilerie, urmărite discret, din beciuri, de către sucevenii înspăimântaţi. În aceeaşi zi, a fost ocupat, cu lupte nesemnificative, şi Câmpulungul Moldovenesc. / La gara Burdujeni, ticsită de refugiaţi, au fost aduse, de la Iţcani, 400 de vagoane şi 30 de locomotive, oamenii aşteptând aprobările refugierii în Ardeal, prin trecătoarea Palanca-Ghimeş. / Austriecii se regrupaseră pe culmile Mestecănişului, iar prin Cernăuţi „treceau interminabile convoaie de prizonieri". „Suceava a fost predată comandantului trupelor ruseşti la ora 4, de locţiitorul primarului, Voronca, care a ieşit în pragul primăriei (actualul Palat Administrativ – n.n.) cu un steag alb. Un număr de soldaţi şi un ofiţer rus au preluat, de îndată, primăria. Grosul trupelor ruseşti se găsesc, în acest moment (seara zilei de 2 ianuarie 1915 – n.n.), în satul Şcheia. Suceava şi Iţcani sunt ocupate de un singur regiment de cavalerie. Centrul oraşului Suceava, de la primărie, până la tribunal, este ocupat de cazaci. Cu ocuparea acestor două oraşe, întreaga Bucovină, până la Carpaţi, se găseşte sub stăpânirea armatelor ruseşti". Pentru că Burdujenii erau sufocaţi de refugiaţi, Direcţia Căilor Ferate nu a mai aşteptat aprobările de la Bucureşti, ci a permis formarea unor trenuri speciale pentru Palanca, primul dintre ele, format din şase vagoane de călători şi din şapte vagoane de marfă, plecând din gara Burdujeni la ora 20[1345]. // „Pe la sfârşitul lunii lui decembrie (stil vechi n. n.), ruşii începuseră a înainta peste apa Siretului... Vineri, în ziua anului nou a bisericii apusene, pe la 12 ore din amiază, străbătu ca un fulger prin populaţiunea îngrozită a Sucevei vestea că drumul ce vine de la Iţcani este negru de căzăcime rusească. Era spaima care sporise şi însutise numărul. Nu erau decât 22

[1344] *Viaţa Nouă*, III, nr. 149, 22 nov. n. 1914, p. 4
[1345] *Adevărul*, 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2

cazaci călări, care intrară, venind dinspre Hatna, în gara Iţcani. Un detaşament mic de patru oameni pătrunse pe strada Burdujenilor, până la bariera frontierei române, şi unul dintre ei, cu glas brusc şi semeţ, se răsti la ostaşul român ce stătea de sentinelă la barieră, somându-1 să nu lese populaţiunea austriacă să se refugieze pe teritoriul românesc. / Ostaşul român, un fecior zdravăn şi isteţ, ridică puşca şi-l invită pe rusul îngâmfat, cu un gest hotărât, să-şi caute de treabă şi să-şi păzească frontiera dacă poate. Ruşii, cam zăpăciţi de această întâmpinare puţin prietenoasă, n-au mai lungit vorba şi s-au cam dus. / Patrula întreagă de 22 cazaci se concentra, peste scurt (timp), la capătul podului ce duce la Suceava, făcând pregătirile de precauţiune pentru a putea trece fără primejdie. Ei trimiseră înainte, mai întâi, pe un lipovan şi, după ce acesta trecuse fără primejdie, urmară şi ei şi o luară, cotind la dreapta din strada principală, pe drumuşorul ce duce spre Şcheia, pe sub poalele dealului pe care este clădită Zamca. / Cam pe aceeaşi vreme, sosiseră la Şcheia, venind din spre Costâna şi Mihoveni, 600 de cazaci călări, în frunte cu polcovnicul Syczen. Mişcările călărimii se puteau bine urmări de pe dealul Zamcei. / Această megieşie atât de apropiată cu groaznicul duşman a pricinuit o nouă şi cuprinzătoare bejenire a populaţiei oraşului. Cu două zile mai înainte, părăsiseră oraşul autorităţile şi toţi câţi credeau a fi mai de seamă expuşi primejdiei de a fi luaţi chezaşi pentru Dumnezeu mai ştie ce fel de bănuieli. De astă dată, a părăsit oraşul îndeosebi cetăţenimea evreiască, tăbărând la frontiera românească în punctul Burdujeni. Autorităţile româneşti de la frontieră, cu toată rigoarea dispoziţiunilor privitoare la trecerea frontierei, au îngăduit tuturor refugiaţilor, fără deosebire, intrarea în ţară şi, pentru acest act de curată umanitate, au dobândit un titlu de bine meritată recunoştinţă din partea populaţiei neromâneşti din Bucovina. / Sâmbătă, în 2 ianuarie 1915, dimineaţa, populaţiunea părea liniştită. Îşi făcuse loc încredinţarea că Ruşii nu vor mai intra în oraş, căci ei, în seara de vineri spre sâmbătă, părăsiseră Şcheia şi se pierduseră în direcţia pădurii Costânei. / Pe la ora 1, după amiază, pe când, din fericire, stradele erau goale de lume, ne-am trezit, deodată, cu o ploaie de gloanţe în mijlocul oraşului. Gloanţele vâjâiau din ce în ce mai des şi, din când în când, se auzea bubuit de tun, care făcea să te crezi în mijlocul fierberii unui câmp de luptă. Se puteau lesne distinge exploziile puştilor noastre, cu sunetul lor plin, de cele ruseşti, care spintecau aerul cu sunet lung, şuierător. Armele austriece amuţiră peste scurt (timp), după 30-40 de împuşcături, şi urmă, apoi, un ropot des de proiectile ruseşti, până ce, în urmă, cam după 10 minute, încetară şi aceste. / Ce s-a fost întâmplat? / Vreo câţiva finanţi şi jandarmi de-ai noştri, risipiţi de corpurile lor, auzind de înaintarea ruşilor, avusese inspiraţia să se ascundă în casele de-a lungul străzii principale, începând de la curmezişul străzii Cutului şi până la biserica Catolică, al cărei turn de clopote se părea a fi un admirabil punct de observare şi de atac. Ei întâmpinară cu salve cea dintâi patrulă rusească. Unul dintre cazaci fu lovit de moarte şi calul său rănit şi el la ureche, o luă în fugă mare în jos pe calea principală. Al doilea cazac dispăru cu cal cu tot. / Grosul armatei, care urma, auzind împuşcăturile, porni şi ea a da foc în toate direcţiunile, începând de la podul Arenilor şi urmând, fără încetare, până în dreptul primăriei (actualul Palat Administrativ – n. n.). / Altă coloană de cazaci o luă pe strada Fălticenilor (Mihai Viteazul – n.n.), dând necontenit salve, până ce ajunseră în strada principală. Atunci, primarul oraşului, inginerul Fuchs, cuprins de spaimă şi de groază, părăsi oraşul, uitând de datorie şi de sărbătoreasca juruinţă de a nu lipsi de la locul său. A fost poate numai bunul Dumnezeu care a avut milă de acest oraş şi a ferit urgia ce începuse a se prăbuşi asupra lui. / Avocatul Dr. Samuil Isopescul, aflându-se pe stradă, în dreptul bisericii catolice, pe timpul înaintării ruşilor, se feri înspre palatul primăriei de ploaia gloanţelor şi avu prezenţa de spirit de a lua asupra-şi rolul greu şi ingrat de a parlamenta, în numele oraşului, cu ruşii, turbaţi de furie din pricina puţin ospitalierei întâmpinări ce li s-a făcut. A improvizat, în grabă, un steag alb, s-a urcat în trăsură, cu sergentul Niga, care, după fuga primarului, rămăsese în acest moment a fi unicul reprezentant al puterii autonome comunale, şi amândoi porniră spre Areni, de unde avea să vină în urma armatei colonelului comandant. / L-au întâmpinat în numele oraşului,

rugându-l de scut şi cruţare. Colonelul, care nu era în cunoştinţă despre cele întâmplate, se dădu jos de pe cal, sui în trăsură cu dl. Isopescul şi împreună porniră către oraş. / În apropierea tribunalului, se auzi un zgomot înăduşit de voci, care strigau neîncetat în limba ruteană: / „Veniţi şi ne mântuiţi! Voi sunteţi mântuitorii noştri, pentru voi suferim chinurile temniţei!”. / Erau bieţii ţărani ruteni din părţile Siretului şi ale Hlibocei, care, de luni de zile, zăceau întemniţaţi, bănuiţi şi denunţaţi fiind că ar fi participat, alăturea cu ruşii, la jafurile în contra ovreilor şi a marilor proprietari. / Colonelul, însoţit de ofiţerii săi şi de doctorul Isopescul, urcă scările tribunalului şi, ajungând la etajul III, unde sunt celulele pentru penitenţiari, fu întâmpinat cu un urlet sălbatec de bucurie din partea celor întemniţaţi, care se grăbiseră să spargă uşile grele şi ferecate. Fură reţinuţi numai cei vinovaţi de omor; şi toţi ceilalţi, peste două sute, fură eliberaţi. Câţiva dintre ei s-au folosit de libertatea neaşteptată şi, în vreme de noapte, au spart şi au jefuit unele locuinţe din Suceava, despăgubindu-se, se vede că pe această cale, pentru necazurile ce au fost îndurat. / În vremea aceasta, cazacii, în mulţime de două sotnii, descălecară şi se înşirară înaintea primăriei, de-a lungul străzii principale. Cazacii, cu priviri crunte, cu cuşme mari şi miţoase, cu iataganele lungi la brâu, erau un aspect îngrozitor, dară totodată şi neobişnuit de atrăgător. Populaţia Sucevei, curioasă ca şi pretutindeni, uită într-o clipă de frică şi de groază şi umplu strada şi parcul larg din preajma primăriei. / Colonelul, sosind la primărie şi aflând de cele întâmplate, fu cuprins de o furie turbată. El declară că va da foc oraşului şi că-l va prăpădi, dacă, până într-un ceas, nu va fi de faţă cazacul omorât şi acela care l-a omorât. / S-au împrăştiat cete de cazaci să facă cercetare, spre a le da de urmă. Au năvălit prin case, au lovit cu stratul puştii, au biciuit cu nagaica, au furat şi jefuit, însă cazacul omorât nu era nicăieri. / Trecu un ceas de groază. Comandantul, în mânia-i nepotolită, dădu ordin să se dea foc oraşului. Se făcu începutul cu edificiul cel mai apropiat, casa proprietarului Barber. Harnicii cazaci intrară în ea, aruncând mai multe bombe incendiare, şi, într-o clipă, interiorul edificiului era cuprins de flăcări. Comandantul, în extaz de furie şi de nerăbdare, dădu zor. Atunci, ofiţerii, cu lovituri de nagaică, îi grăbiră pe cazaci să spargă cu bolovani ferestrele edificiului, ca focul mistuitor, hrănit de curent, să-şi isprăvească opera nimicitoare. / Bietul reprezentant provizoriu al oraşului, doctorul Samuil Isopescul, căzu în genunchi înaintea comandantului, implorându-l de milă. În acest moment, sosi vrednicul paroh al oraşului, părintele exarh Mihai Sârbu, care reuşi, împreună cu d-nul Isopescul, să îmblânzească furia comandantului, făcându-l să înţeleagă că nimicirea oraşului prin foc ar fi cea mai mare urgie pentru populaţiunea creştinească, nevinovată şi, de aceea, neresponsabilă pentru cele întâmplate. / Comandantul Syczen (Şîşkin) se îmblânzi, în sfârşit, şi îngădui să se stingă incendiul care luase dimensiuni îngrijitoare. Era pe la 5 ore, când comandantul ordonă ca să vestească populaţiuni că, a doua zi, duminecă, la 8 ore dimineaţa, se va bombarda şi nimici întreg oraşul dacă, până atunci, nu i se vor preda cazacul, pe care-l credea omorât, şi pe acela care l-a omorât. Mai impuse, apoi, o contribuţie de 10.000 coroane, 600 pâini, 250 kg de zahăr, 10 kg de ceai, 6 kg de vaselină şi ceru ca, a doua zi, să fie întâmpinat de reprezentanţii oraşului, cu un steag alb de mătase, pe care să fie inscripţia românească „Suceava”. Apoi, cazacii încălecară şi ieşiră cu toţii din oraş, retrăgându-se în cartierul lor, de la Şcheia. / Între cei ce refuzaseră de a se refugia din oraş era şi deputatul d. Dr. Euseb Popovici, care făgăduise cetăţenilor săi că nu-i va părăsi în aceste momente grele. Aflând deputatul Popovici despre cele întâmplate, prevăzu primejdia ce ameninţa oraşul şi luă asupra-şi sarcina grea de a pregăti totul ce e posibil pentru a delătura dezastrul ce părea inevitabil. El întruni, în grabă, pe puţinii consilieri comunali care se mai aflau în oraş. Aceştia încredinţară consilierului Voronca cârma oraşului, de astă dată atât de grea şi atât de puţin ademenitoare, şi hotărâră ca, a doua zi, dimineaţă, reprezentantul oraşului, întovărăşit de parohul Sârbu şi de deputatul Popovici, să se prezinte la 6 ore în cartierul general al cazacilor, în Şcheia, spre a solicita, în numele oraşului, milă şi cruţare. / Iată ce ne împărtăşeşte deputatul Popovici despre această interesantă expediţiune: / „La orele 5, am fost

gata de plecare. Afară, întuneric, ceaţă şi rece. Nicicând nu mi s-a părut o cale atât de grea. Eram pregătit că vom fi insultaţi şi trataţi cu brutalitate; însă conştiinţa că este pusă în cumpănă soarta Sucevei oţeleşte puterile, calmează nervii şi umple sufletul cu un sentiment de hotărâre şi paşnică resemnare. Sosesc trăsurile. Iau loc în trăsura dintâi, împreună cu parohul Sârbu, un credincios prieten din copilărie, cu care împreună am petrecut multe clipe bune şi grele. / „Greu ţi-a merge, părinte Mihai!, i-am zis cam în glumă, dar şi cam în serios". / „Ce-o vrea Dumnezeu!", mi-a răspuns şi am pornit amândoi tăcuţi, în capră cu vizitiul şi cu sergentul Niga, care ţinea în mână flamura albă de mătase, ce fâlfâia cu un zgomot sfâşietor în vântul de gheaţă al dimineţii. / În trăsura a doua, ne urmă noul primar al oraşului (Voronca), însoţit de lipovanul Nichitovici, un bărbat isteţ şi cuminte, care avea să ne servească drept tălmaci. Când am cârmit de pe şoseaua principală, în drumul care duce la Şcheia, amurgul dimineţii începu a se lumina. De-a lungul drumului, erau înşirate santinele de cazaci, care salutau milităreşte, văzând cavalcada cu stindardul păcii. / În fund, pe la casele din marginea satului, se zăreau cai căzăceşti legaţi de garduri şi cazaci cari îşi terminau toaleta şi aşezau şeile. / Am intrat în curtea boierului Aritonovici. Pe sub molizii crenguroşi, din întinsa grădină erau adăpostiţi caii frumoşi ai ofiţerilor şi mulţimea de cazaci, care se mişca în tăcere; înveliţi în mantalele lor lungi şi mohorâte, dădeau întregului un aspect neobişnuit şi straniu. / Furăm întâmpinaţi de un ofiţer mai în vârstă, înalt şi spătos, cu o barbă sură bine îngrijită, cu ochi vioi şi blânzi, care parcă înviorau faţa cu trăsăturile ei energice de păreau săpate în marmoră. El ne conduse în sala castelului şi ne invită să aşteptăm puţine momente, până va sosi polcovnicul. Peste 20 de minute, acesta intră şi părea satisfăcut să ne vadă atât de timpuriu în cartierul său. / Colonelul Syczen (Şîşkin) e un bărbat de statură mijlocie, în vârstă cam de 60 de ani. Înfăţişarea şi gesturile sunt distinse. Trăsăturile feţei sale vorbesc de oboseală şi în privirile lui pare că ceteşti o jalnică melancolie, prevestitoare a apropiatului sfârşit ce l-a aflat pe câmpul sângeros de luptă din preajma Mestecănişului. / El ne-a întins fiecăruia mâna cu prietenie şi, după ce a ascultat rugămintea ce i-am făcut, a răspuns cu blândeţe, însă totodată cu amărăciune, că este adânc indignat de întâmpinarea ce s-a făcut ostaşilor săi, întâmpinare care loveşte în cel mai elementar principiu al umanităţii şi dreptului internaţional, că este însă convins că populaţiunea creştină din Suceava nu are nici o vină. El declară, apoi, că este hotărât să cruţe oraşul, în care nu a mai rămas decât populaţie creştină, că renunţă la contribuţia de 10.000 coroane şi, în urmă, ne provoacă să dispunem să se tragă clopotele, ca populaţia creştină să se poată închina după cuviinţă şi după legea strămoşească, ca să poată dobândi ajutorul şi îndurarea lui Dumnezeu în aceste vremuri de grea cumpănă. / Ieşind din castel, ne-a însoţit până la trăsură un tânăr şi chipeş locotenent siberian, care mi-a zis, la despărţire, într-o nemţească cam scrântită: „Auf Wiedersehen in Budapest!". / Aveam deplină nădejde că nu ne vom întâlni la Budapesta, cel puţin nu în gândul inimosului cazac. / Erau 8 ore când delegaţiunea s-a întors în oraş. Strada principală era înţesată de lume, care aştepta cu nerăbdare să audă ce soartă li se pregăteşte. Inimile se liniştiră, pentru a fi cuprinse, peste scurt timp, de grija şi groaza zilelor ce aveau să vină. / După 8 ore, sosi şi polcovnicul în oraş, însoţit numai de adjutantul său. În strada principală, se întreţinu cu lumea adunată şi o îndemnă să fie liniştită, să-şi păstreze însă bine banii şi odoarele, căci bravii săi cazaci au totdeauna nepotolită poftă de asemenea lucruri. S-a oprit, apoi, dinaintea primăriei şi a fost surprins a nu-l afla pe doctorul Isopescul, precum le fusese vorba cu o zi mai înainte. Bravul salvator al oraşului (Samuil Isopescul), îngrozit de cele întâmplate şi de chinurile ce le suferise familia sa, se hotărâse să renunţe la cinstea acestei întâlniri şi părăsise, cu ai săi, oraşul în puterea nopţii"[1346]. / „Cea mai mare parte a teritoriului Bucovinei era ocupată de ruşi, viaţa sub ocupaţie având nostimadele ei, precum cea relatată de fotograful Benno, despre înţelegerea dintre şeful comenduirii ruseşti din Suceava, maiorul Zadorin, şi inspectorul de

[1346] *Viaţa Nouă*, anul III, nr. 153, 30 mai 1915, pp. 1-4

poliţie din Burdujeni, ca să li se permită soldaţilor ruşi, în grupuri mici, să viziteze paşnicul şi pitorescul târg moldovenesc. „Zilnic, deci, treceau câte trei-patru ruşi, din Iţcani, la Burdujeni. Duminica trecută, trei soldaţi ruşi au sosit în localitate, unde a avut loc o nuntă ţărănească. Cu această ocazie, fiind şi ei invitaţi (o confirmă şi o fotografie din „Gazeta Ilustrată", publicate de Benno, autor şi al ştirii din Adevărul"), au chefuit toată ziua şi, seara, la întoarcere, s-au luat la ceartă, apoi la bătaie, lângă vama noastră. Deodată, unul a scos un cuţit din buzunar, înjunghiind pe un camarad al său. Într-o stare muribundă, rănitul a fost transportat la spitalul din Suceava, iar criminalul a fost arestat. Azi, când mă aflam în Suceava, am fost înştiinţat că soldatul rus rănit a murit… / Pe neaşteptate, însă, în această acalmie suceveană vine vestea că, în seara zilei de 23 ianuarie (5 februarie stil nou – n.n.), maiorul Zagorin ar fi primit ordin să părăsească oraşul şi să-şi ducă trupele la Cernăuţi. Drept consecinţă, „toată noaptea, pe şoseaua Iţcani-Suceava, s-au transportat trupe şi muniţii. Înainte de plecare, maiorul Zagorin şi-a plătit hotelul şi şi-a luat rămas bun de la cunoştinţe"[1347]. / „Austro-ungarii ocupă Noua Suliţă. Gara Burdujeni. Un funcţionar vamal din Cernăuţi, sosit la prefectura din Suceava, comunică că, vineri, 27 februarie vechi, noaptea, austro-ungarii au ocupat Noua Suliţă şi teritoriul până la graniţa Basarabiei. Până în prezent, ştirea oficială n-a sosit, încă, la prefectura din Suceava, aşa că dau acestea sub cuvenita rezervă" [1348]. / În presa bucovineană, din vara anului 1915, şirurile de morţi încep să se ivească aidoma unor năluciri duioase, spulberând aşteptări, disimulate sub „manifestări patriotice", precum cea de miercuri, 23 iunie 1915, din Suceava, când, în cinstea cuceririi Lembergului, şcolile au fost închise, iar „tineretul a ieşit în conduct festiv, până înaintea Palatului Administrativ, unde directorul Liceului greco-ortodox, dl Constantin Procopovici, şi consilierul aceluiaşi institut, Dr. Orest Tarangul, nobil de Valea Uţei, au ţinut alocuţiuni înflăcărate, la care a răspuns prefectul districtului, Dr. R. Korn. În seara aceleiaşi zile, s-a aranjat, din partea cetăţenimei, un frumos conduct de torţe, condus de noul girant al afacerilor orăşeneşti, dl consilier guvernial i. r. Visarion Gribovschi". Joi, 24 iunie, alte manifestaţii patriotice, la Liceul de copile din Suceava, iar la această „înălţătoare serbare şcolară, conducătorul acestui institut, dl deputat Dr. Euseb Popovici, a desfăşurat, în faţa elevelor liceului şi a corpului didactic, adunaţi în umbroasa curte a edificiului, însemnătatea acestui eveniment, care reprezintă punctul de culminaţie în victorioasa ofensivă a armatelor aliate austro-ungare". / Din 22 iunie, reprezentanţa comunală a Sucevei fusese dizolvată de către Guvernul provincial. În scaunul lui Franz Ritter Des Loges, care fusese primar al Sucevei vreme de 23 de ani, urcase, mai întâi, Dr. Ion Luţia, care a murit după doar două luni, treburile comunale fiind preluate de inginerul Leo de Fuchs şi de consilierul Epaminonda Voronca. „Pe timpul ocupaţiei ruseşti, din 2 ianuarie, până în 5 faur, consilierul Epaminonda Voronca a întrunit, în persoana sa, întreaga autoritate administrativă, judiciară şi poliţienească pentru întreg oraşul şi districtul"[1349]. / În 31 iulie, se încheiase anul şcolar la Liceul de copile din Suceava (cursurile fuseseră întrerupte odată cu venirea ruşilor, în 20 decembrie 1914, şi reluate după plecarea lor, la 1 martie), după ce, „la examenul de maturitate, au reuşit cu succes bun 21 eleve, între acestea 5 cu escelinţă, dintre care 3 românce", Gimnaziul greco-ortodox din Suceava urmând să-şi încheie cursurile în 31 august 1915. Corpul didactic al Gimnaziului româno-german i. r. din Rădăuţi organizase, pentru 18 august, ora 11, „serbarea patriotică „Ţintuirea Buzduganului", în sala festivă a Casei Germane, din incidentul zilei natale a prea Înălţatului nostru Împărat Francisc I". Cuvântul de deschidere a fost ţinut de directorul gimnaziului, Leonida Bodnarescul, elevul Ilie Păscariu a recitat poezia „În spital", de George Coşbuc, iar corul gimnazial, dirijat de Tiron, a cântat „Pe-al nostru steag", de Ciprian Porumbescu, şi „Wacht au der Donau", iar elevii Traian de Volcinschi şi Traian Cârstean au recitat „Im Feldspital zu Verona", de Hermann von Gilm, şi,

[1347] *Adevărul*, 28, nr. 10012, 26 ianuarie 1915, p. 3
[1348] *Românul*, V, nr. 53, sâmbătă 7/20 martie 1915, pp. 3, 4
[1349] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 156, 27 iunie 1915, p. 4

respectiv, „Ura, ura, Austria!”, de Vasile cav. de Kalmuţchi. / Bucovinenii erau impresionaţi, de Ziua Împăratului, şi de moartea de erou a poetului şi sublocotenentului Pavel Scripcar, din Tereblecea, care, la asediul Lemberg-ului, în 27 iulie 1915, conducându-şi subordonaţii din Regimentul 41 de Infanterie, care purta numele arhiducelui Eugen, s-a prăbuşit pentru totdeauna[1350]. În 20 iulie, căzuse, tot în Polonia, absolventul Gimnaziului din Suceava, Constantin Petruc, cadet în Regimentul 24 de infanterie şi fiul preotului din Vilaucea, Toader Petruc. / La Suceava, în seara de 17 august 1915, „cetăţenimea Sucevei a inaugurat serbarea patriotică prin un frumos conduct de torţe, care a străbătut, în sunetul muzicii, calea principală a oraşului, până în dreapta Palatului Administrativ, unde reprezentantul Primăriei, consilierul guvernial V. Gribovschi, a vorbit în limba germană, iar parohul Mihai Sârbu, în cea românească, aducând, în numele cetăţenimii, omagiile de credinţă şi supunere pentru Maiestatea sa Împăratul. A răspuns prefectul Dr. Korn, iarăşi în amândouă limbile, mulţămind oraşului pentru frumoasa manifestare patriotică. / A doua zi, după săvârşirea serviciului divin, marele comitet de dame, pus sub conducerea iscusită a neobositei doamne Dr. Korn, soţia prefectului, s-a început activitatea, după un plan perfect de bine chibzuit şi admirabil executată. Doamnele şi domnişoarele societăţii sucevene, începând de la cea mai fragedă vârstă, traversau străzile oraşului, cu panere pline de flori mirositoare, cu zâmbetul pe buze şi cu ochii învăpăiaţi de misiunea patriotică, şi, pe nemică de ceas, panerele se deşertau şi cutiile se umpleau de monede mari şi mărunte, oferite, cu drag, de orişicine, care nu putea rezista fie unui zâmbet drăgălaş, fie privirilor rugătoare din doi ochi sclipitori, fie, în urmă, din propriul îndemn al sentimentului său patriotic. Panerele cu flori s-au umplut de multe ori şi tot de atâtea ori fură golite de publicul însufleţit; ştia, doară, fiecare că banul cheltuit astăzi este hărăzit să aline durerile şi să tămăduiască rănile fraţilor ce sângeră pe câmpul de luptă, pentru tron şi patrie. / Serbarea s-a încheiat cu un concert festiv, la care au cooperat, cu asemenea virtuozitate, Societăţile de cântare „Musikverein” şi „Ciprian Porumbescu”. / Succesul material ţine cumpăna succesului moral, căci peste 9.000 de coroane se vor împărţi între societăţi umanitare, care-şi închină munca alinării rănilor şi durerilor pricinuite de război”[1351]. // Încă un obol cumplit adus monarhiei austro-ungare îl reprezintă înrolarea liceenilor din „clasele a şasea, a şaptea şi a opta” (născuţi între anii 1894-1896, deci cu vârste cuprinse între 19 şi 21 de ani) ale Gimnaziului greco-ortodox din Suceava, care „asentaseră” (recrutaseră – n. n) încă din timpul anului şcolar 1913/1914 şi pe care „Viaţa Nouă”[1352] îi încredinţează paginilor sale patriotarde „ca document”, cu nume şi prenume, dar numai pe cei din „Secţia Română”. Pe clase, „lista elevilor înrolaţi în armată, în anul şcolar 1914/1915, spre a fi duşi în război”, cu cei din clasele mici aşteptându-şi rândul la moarte, arată astfel: / **Clasa III**: Mihai Bodnariuc, Ion Butnar, Alexandru Jauca, Georgie Reuţ. / **Clasa IV**: Ştefan Berariu, Ioan Botuşan, Ştefan Cioban, Ion Ciudin, Ion Ghiuţă, Constantin Greculesi, Constantin Popovici, Nicolae Şerban, Vasile Tcaciuc, Toader Varteniuc. / **Clasa V**: Zamfir Andrieş, Vasile Apetrei, Ilarie Avram, Gavril Bârgăuan, Scarlat Capră, Dumitru Cniş, Vasile Corniciuc, Constantin Cozma, Dumitru Drăgoiu, Mihai Filipiuc, Vasile Hapca, Trifon Hladiuc, Constantin Hucan, Ion Marginean, Ion Mihalec, Gavril Muntean, Traian Nahaiciuc, Silvestru Olariu, Ion Oniga, Andreiu Paicu, George Petriuc, Orest Sorocean, Vasile Strilciuc, Ion Truşcan, Ieremie Turculeţ. / **Clasa VI**: George Andrieş, Nicolae Baiţan, Silviu Balan, George Bandol, Cosma Bucatar, Ştefan Cosovan, Radu Dan, Silvestru Galan, Ion Gavriloaie, Ştefan Larionescu, Constantin Lucescu, Aurel Luţa, Pancratie Marcean, Anton Moroşan, Loghin Oltean, Victor Onuleac, Grigore Panţir, Ion Paşcan, Ilie Petriuc, Toader Pohoaţă, Petru Popescu, Pavel Scolobiuc, Ilie Scripcar, Silvestru Strugar, mihaiu Tanasă, Gavril Ţibu. / **Clasa VII**: Pavel Berar, Arcadie Bocancea, Anton Bontuş, Toader Carliciuc, Leonte Cucu, Leon Curiş, Ilie

[1350] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 160, din 18 august n. 1915, p. 4
[1351] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 160 - Supliment, din 18 august n. 1915
[1352] IV, nr. 162 din 12 septembrie n. 1915

Dan, Mihai Dorofteiu, Ladislaus Frankewicz (romano-catolic), Anton Gorcea, Constantin Ignătescu, Ştefan Larionescu, Calistrat Morariu, Mihaiu Morariu, Vasile Moţpan, Ion Onufreiciuc, Ion Prelipcean, Constantin Procopovici, George Puha, Dumitru Sahlean, Eusebie Scripcariu, Petru Senciuc, Ion Simonovici, Anton Ungureanu. / **Clasa VIII**: Armenag Andruşca (armeano-ortodox), George Beleca, Mihaiu Boca, Constantin Botezat, Dimitrie Bucevschi, Lazăr Chihulcă, Simion Chiriliuc, Victor Colesniuc, Pavel Floare, Modest Gafencu, Valerian Gorcea, Modest Isopescu, Ion Lazurca, Constantin Lucaciu, George Moldovan, Zamfir Nicoară (din Rus-Plavalari, cel care a fost împuşcat, împreună cu Dumitru Catană, în toamna anului 1916, la Satulung, lângă Săcele, pentru că a refuzat să tragă în ostaşii români – n. n.), Isidor Oanea, Nicolae Paşcovici, Silvestru Păuş, Simion Pentiuc, Alexandru Pohoaţă, Amfilochie Popovici, Leon Popovici, Ion Prelipcean, Vasile Puiu, George Ujeniuc, Constantin Vlad, Silviu Voloşciuc, Ion Voloşin, Octavian Zopa, Nicolae Zugrav"[1353]. // Urmând exemplul Vienei, care iniţiase „**Ţintuirea ostaşului ferecat**", şi al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriaşă a generalului Hindenburg, pe a cărui suprafaţă se pot bate 20 milioane de ţinte", colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din iniţiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Preşedintele Tribunalului Dr. Handl, girantul oraşului, consilierul guvernial V. Gribovschi, şi profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul" a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung", după care a trecut la organizarea de colecte publice. Mai întâi, la Suceava, în 4 octombrie 1915, când, „după săvârşirea serviciului divin, lumea oficioasă, însoţită de un public mare, s-a adunat în frumosul cort, ridicat în faţa intrării în Palatul Comunal (actualul Palat Administrativ – n. n.). După defilarea batalionului de miliţieni, în fruntea cărora păşea muzica funcţionarilor de la Calea Ferată Iţcani, noul girant al oraşului a relevat (pauză de cenzură – n. n.) însemnătatea acestei zile patriotice şi scopul umanitar urmărit prin ţintuirea buciumului, în care se simbolizează strigătul de luptă din trecutul istoric al acestei ţări. Sfârşind cu uralele însufleţite, la adresa Majestăţii Sale a Împăratului, a urmat ţintuirea, făcând începutul prefectul districtului, Dr. Korn, care a bătut cea dintâi ţintă, în numele protectorului acestei serbări, al Preşedintelui Ţării, contele Meran. Venitul realizat într-o singură zi a trecut suma de 2.000 coroane" [1354]. // În 30 octombrie 1915, pe câmpul de luptă, au primit medalii pentru vitejie şi luptătorii bucovineni ai Regimentului nr. 41 Infanterie „Arhiducele Eugen", şi anume: / **Medalia de argint, clasa I**: stegarul Claudiu Isopescul, sergenţii Teodor Ihnatuş şi Constantin Chifan, corporalii George Iurescul şi Nichifor Porcu. / **Medalia de argint, clasa II**: stegarii Modest Isopescul şi Ioan Rusu, cadeţii Nistor Sahlean şi Dionisie Tonigar, sergenţii majori Ioan Gabor şi George Baiţan, sergenţii Silvestru Hasna, Vasile Grigorean, Teodor Cernuşca, Alexa Seniuc, Dumitru Sauciuc, George Baiţan, Petru Moroşan, Pamfil Schipor, Gavril Obreja, Arsenie Schipor, Vasile Grigorean; corporalii Vasile Olar, Constantin Nicolaescu, Ştefan Vasca, Procop Rotar; fruntaşii Gavril Vicol, Ilie Opaiţ, Ioan Galaţan, Iosif Buznean, Filip Bojescul, Petru Fedoriuc; infanteriştii Grigori Palaghian, Mihai Greciuc, George Badaluţă, George Catargiu, George Ursulean, Ioan Reguş, Vasile Cenuşă, Ilie Coroviac. / **Medalia de bronz**: sergenţii Artemie Păduche, Vasile Solonar, Vasile Buraciuc, Dumitru Gorce şi Petru Belibou; corporalul George Popa; fruntaşii Ilarion Paladiuc, Constantin Schipor, George Ursulean, George Drehluţă, Niculai Burla; infanteriştii Constantin Grigorciuc, Vasile Schipor, Pavel Balan, Dionisie Obreja, Ilie Coroamă, Ciprian Burac, Vasile Coca, Alexandru Petraşciuc, Leonti Timiuc, George Cozaciuc, George Popovici, Alexandru Gorcea, Simion Istratoaie, Alexandru Tofi, Dumitru Obreja, George Drehluţă, George Ilie, Gavril Vencu, Victor Frunză, George Mironiuc; servitorii de ofiţeri

[1353] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 162 din 12 septembrie n. 1915, p. 3 - Supliment
[1354] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4

Dumitru Andrişan, Ion Hostiuc, Michai Cârdei[1355]. / alţi români bucovineni, decoraţi, pentru vitejie, cu medalii au fost: / **Crucea de aur pentru merite, cu coroană**: medicul Iuliu Malinaşiu. / **Crucea pentru merite militare, clasa a III-a**, au fost: Octavian cavaler de Grecul, căpitan la Regimentul 41 Infanterie, Octavian Coca, sublocotenent la Regimentul 22 Glotaşi, şi Dumitru Socolean, sublocotenent de rezervă la Regimentul 41 Infanterie. / „**Recunoştinţă prea înaltă de laudă pentru ţinută vitejească, dovedită în faţa duşmanului**”, au primit: Isidor cav. de Manescul, sublocotenent la Regimentul 22 Glotaşi, Alexa Bendas, sublocotenent la Regimentul 27, Onofrei Nichitoi, sergent la Regimentul 22 Glotaşi, şi George Lupu, sublocotenent la Regimentul 22 Glotaşi. / **Medalia de argint, clasa I-a**, le-a fost decernată luptătorilor: Nichifor Ivanovici, din Valea Seacă, sergent major la Regimentul 41 Infanterie, Ştefan Coclici, sergent major la Regimentul 22 Glotaşi, Chirilă Cornea, corporal la Regimentul 22 Glotaşi, Procopie Gherasim, fruntaş la Regimentul 22 Glotaşi, şi Nicolae Bodnariuc, infanterist la Regimentul 22 Glotaşi. / **Crucea pentru merite preoţeşti**, clasa a II-a, pe panglică alb-roşie, pentru ţinută gata de jertfă, dovedită înaintea duşmanului: Adrian Bodnărescu, capelan militar la Regimentul 22 Glotaşi. / **Medalia de argint pentru vitejie, clasa a II-a**: Alexandrul Sidorescul, sergent la Regimentul 22 Glotaşi, Vasile Moroşan, infanterist la Regimentul 22 Glotaşi, George Croitor, sergent major la Regimentul 22 Glotaşi, Toader Buzdugan, corporal la Regimentul 22 Glotaşi, Constantin Logigan, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, George Irimescul, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Silvestru Cojocar, corporal la Regimentul 22 Glotaşi, Tănasă Tcaciuc, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi. / **Medalia de bronz pentru vitejie**: Dumitru Popovici, sergent major la Regimentul 22 Glotaşi, George Albu, din Capu Câmpului, corporal la Regimentul 22 Glotaşi, Ananie Cucu, fruntaş la Regimentul 22 Glotaşi, Petru Ursu, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Ilie Grămadă, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, George Mândrilă, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Petru Crăciun, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Nicolae Ungurean, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Vasile Petreşan, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Ion Buzic, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, Pavel Bilan, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi şi Dănilă Lehaci, glotaş la Regimentul 22 Glotaşi, toţi din „batalionul de voluntari români, de sub comanda căpitanului Roman”[1356]. / Decernarea de medalii a continuat cu o altă listă de încrâncenaţi apărători ai unui mod de viaţă şi de civilizaţie european: / **Medalia de argint, casa I**: sergentul de jandarmerie Nicolae Gavrileţ; vicesergentul major de jandarmerie Alexandru Bodnărescul, vicesergentul major de jandarmerie Vasile Găitan, vicesergentul major de jandarmerie Nicolae Rusnac, vicesergentul major de jandarmerie, comanda de jandarmi nr. 13, Prepeliţă, sergentul major Nicolae Olăreanu, Regimentul 22, sergentul Dumitru Coroamă, Regimentul 22, vicesergentul major de jandarmi Ioan Procopovici, comanda de jandarmii nr. 13, sergentul George Andrişan, Regimentul 22, sergentul Ion Roman, Regimentul 22. / **Medalia de argint, clasa a II-a**: glotaşul Nicolae Pleavă, Batalionul 22 Glotaşi, corporalul Eusebie Popovici, infanteristul Filimon Capră, sergentul Grigorie Latiş, infanteristul George Grămadă, infanteristul Grigorie Buta, infanteristul Miron Hogea, corporalul George Petruc, jandarmul Iuon Niţu, la gara Hatna, vicesergentul major Petru Vacareanu, comanda de jandarmi nr. 23, sergentul Toader Rusu, Regimentul 22 Glotaşi, caporalul Nicolae Morar, Regimentul 22 Glotaşi, infanteristul Dimitrie Chirilă, Regimentul 22 Glotaşi, infanteristul Georgi Cota, Regimentul 22 Glotaşi, infanteristul Arefta a Paraschii, Regimentul 22 Glotaşi, cadetul Toader Fl. Florіştean, Regimentul 22 Glotaşi, serventul major de voluntari Daniil Bodnar, sergentul George Câmpan, Regimentul 22 Glotaşi. / **Medalia de bronz**: vicesergentul major Ifrim Cuciurean, glotaşul Dumitru Timeş, glotaşul Onofrei Buburuzan, corporalul Nicolae Costiuc, corporalul George Bujeniţă, infanteristul Toader Popa, sergentul

[1355] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 166 din 8 noiembrie n. 1915, p. 4
[1356] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 169 din 19 decembrie n. 1915, Supliment, p. 7

de glotaşi Ilie Criţan. / **Recunoştinţă prea înaltă de laudă**: locotenentul Dumitru cavaler de Goian, Regimentul 22 Glotaşi[1357].

1916: Anul 1916 debuta, în planul demagogiei patriotarde sucevene, cu înfiinţarea Societăţii i. r. „Crucea de argint”, sucursală a celei din Viena, la care „taxele sunt, pentru membrii ordinari, cel puţin 3 coroane, anual, pentru cei sprijinitori, 10 coroane. Membrii binefăcători solvesc, o dată pentru totdeauna, cel puţin 100 coroane – cei fondatori, 500, iar ctitorii, 1.000 coroane”. Calitatea de membru al acestei societăţi, ca şi a celor existente de multă vreme, conferea un anume statut social, un nivel al parvenirii comunitare, în condiţiile în care liderii ei erau cele mai importante personalităţi administrative. „Consilierul guvernial Dl Visarion Gribovschi a convocat, pentru luni, 17 ianuarie, orele 5 post-meridian, în Palatul Municipal din Suceava, o convorbire prealabilă, la care au participat 17 persoane, între care prefectul Dr. Robert Korn, prezidentul Tribunalului Dr. Alfred Handl, preotul greco-catolic Hlibowicki, directorul gimnazial Constantin Procopovici, primarul din Iţcani Hellman şi alţii. Profesorul Dr. Orest de Tarangul a raportat asupra însemnătăţii şi organizării acestei instituţiuni, remarecând că, chiar şi în aceste momente, ne pătrunde o adiere de pace”. Societatea era, deci, ca şi făcută, iar „între membrii binefăcători, cu taxa de 100 coroane, s-a anunţat şi vrednicul vicar protopresviteresc părintele Mihai Sârbul”[1358]. Dovadă că preoţia întotdeauna a adus bani cu nemiluita. Noi recrutări erau anunţate pentru perioada 3-5 februarie n. 1916, comisia pentru recrutări funcţionând în sediul Magistratului din Cernăuţi[1359]. / În Bucovina, ruşii ocupaseră Toporăuţii şi Rarancea, încă din 10 iunie 1916, iar în ziua următoare, se îndreptau spre Mahala şi Cernăuţi. De la Boian, tunuri grele japoneze, de 329 mm, coordonate de ofiţeri japonezi şi francezi, bombardau Cernăuţii, iar populaţia Bucovinei o apuca, în grabă, pe calea pribegiei. În timpul ofensivei ruseşti, flancul stâng al armatelor generalului Keller a pătruns pe teritoriul românesc, distrugând Mamorniţa şi ucigându-l pe grănicerul Nicolae Luxandra. / La Suceava şi la Iţcani, locuitorii au fost treziţi, cu darabanele, în timpul nopţii şi sfătuiţi să-şi ducă vitele spre Dorna, pentru că năvălirea rusească nu mai poate fi stopată. La Iţcani a sosit un tren din Cernăuţi, burduşit cu refugiaţi. „Bucovina e cuprinsă de panică”[1360]. // În Suceava, ruşii au ajuns, din nou, în dimineaţa zilei de 22 iunie 1916. Gara Burdujeni era blocată cu sute de vagoane austriece şi germane, aduse din Iţcani. „În aceste vagoane, austriecii şi-au adus tot materialul lor rulant de Căi Ferate, cât şi depozitele de cereale şi provizii. Alte sute de vagoane aşteaptă îmbarcarea nenorociţilor refugiaţi”. Trenurile dinspre România, pentru Burdujeni, erau nevoite să oprească în câmp, în vecinătatea Merenilor, pentru că exodul refugiaţilor, care începuse de luni, 19 iunie, se soldase cu blocarea gării cu şapte mii de pribegi. „Avansarea vertiginoasă a ruşilor a surprins nu numai populaţia, dar chiar autorităţile au fost înşelate asupra apropierii ruşilor. De la Rădăuţi, de la Hatna, în special de la Suceava – unde prefectul judeţului, Dr. Robert Korn, a liniştit populaţia, zicând că ruşii sunt departe şi nu nevoie de refugiu –, la apropierea neaşteptată a ruşilor, populaţia înspăimântată a fugit, năvălind pe teritoriul nostru. Aici, din ordinul superiorilor, întreaga populaţie a fost primită cu bunăvoinţă şi autorităţile, în frunte cu inspectorul Siguranţei Cămărăşescu, poliţaiul Aurel Ghenea, comisarul special Zdrafcu, căpitanul Topor, şeful jandarmilor din Botoşani, şi-au dat toată osteneala ca refugiaţii să fie adăpostiţi şi, făcând la populaţia din Burdujeni, să vină cu ce va putea. / Sărmanii nenorociţi au fost adânc mişcaţi de purtarea autorităţilor noastre, cât şi de mărinimoasa primire a populaţiei din Burdujeni. În acelaşi timp, un comitet din oraşul Botoşani a trimis ajutoare şi alimente, pentru a putea îndestula atâtea guri flămânde şi însetate. Transportul acestor

---

[1357] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 172 din 14 ianuarie n. 1915, Supliment, p. 4
[1358] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 173 din 24 ianuarie n. 1915, p. 3
[1359] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 2
[1360] *Adevărul*, 29, nr. 10497, 1 iunie 1916, p. 3

nenorociţi s-a început în prima zi, trimiţându-se 31 de vagoane numai cu funcţionari austrieci. În urmă, au plecat alte transporturi, în 60, 70 şi 90 de vagoane austriece şi române, îngrămădindu-se tot ce putea în vagoane, începând cu cele de la clasa I, până la vagoanele de marfă, închise sau deschise. Plecau nenorociţii, îngrămădiţi ca sardelele, spre Palanca, neştiind ce soartă îi aşteaptă acolo. / **Miercuri, 21 iunie 1916**, la amiază, mai întâi a fost zărit un aeroplan rus, survolând deasupra Sucevei, iar după o oră, „prima patrulă rusească, compusă din 24 de cazaci, şi-a făcut apariţia în faţa Burdujenilor, pe şoseaua Iţcani-Suceava; imediat, a urmat o altă patrulă, de 100 soldaţi din cavalerie, care, intrând în Suceava, au preluat oraşul din mâinile noului primar, preotul român Sârbu. În oraş, au făcut câteva cumpărături, după care s-au îndepărtat. Se aşteaptă grosul armatei de infanterie şi artilerie, care urmăreşte armata austriacă, retrasă toată în munţi… Ruşii au capturat un întreg convoi de muniţii, la Şcheia, iar la Cacica au capturat 8 vagoane cu reflectoare şi 40 de vagoane cu sârmă ghimpată”[1361]. În comunicatul de presă austriac, se vorbea despre o respingere a ruşilor la Gura Humorului, spre seara zilei în care a fost ocupată Suceava. În noaptea zilei de 22 iunie, ruşii au ocupat şi satul şi vama Buneşti, pe care, din neatenţie, au distrus-o cu un obuz. „Peste două sute de familii austriece, în majoritate femei şi copii, s-au refugiat pe teritoriul nostru, dintre Buneşti şi Cornu Luncii. Jalea şi mizeria acestora e mare. S-a format, îndată, în oraş (Fălticeni – n.n.), un comitet de ajutorare. Nenorociţilor fugari li s-au trimis alimente, tutun şi altele. Între fugari, se află şi soţia primarului Sucevei, doamna doctor Duju. Tot ieri, s-au predat grănicerilor noştri peste 120 de soldaţi austrieci şi 6 ofiţeri, dintre care 4 sublocotenenţi şi 2 locotenenţi. După dezarmarea lor, au fost aduşi în oraş. Soldaţilor li s-a dat masa la cazarma Regimentului 56 Infanterie, iar ofiţerilor, din ordinul domnului colonel Neculcea, comandantul Regimentului 56 Infanterie, li s-au pregătit, la Hotelul Regal Ghimpoci, o bogată masă şi un frumos dormitor. Primirea pe care le-a făcut-o dl colonel Neculcea a impresionat mult pe ofiţerii austrieci, care au mulţumit cu recunoştinţă”[1362]. Gura Humorului şi Cornu Luncii erau în flăcări. / În Iţcani, ruşii, care luaseră locul jandarmilor austrieci, se purtau bine cu populaţia, dar prăvăliile rămâneau închise, iar străzile erau pustii. Funcţiona doar berăria lui Fischer, din faţa gării, „unde ruşii vin, mănâncă, beau, plătesc frumos şi se duc”. Abia în 23 iunie 1916, după-amiază, la Iţcani s-au prezentat un maior rus şi zece soldaţi „pentru a lua oraşul în stăpânire. La sosire, a chemat câte un locuitor din fiecare naţiune şi le-a spus ca populaţia să nu fie deloc îngrijorată, deoarece rolul ruşilor nu este să ducă război cu populaţia civilă şi că, în limitele posibilităţilor, va căuta ca populaţia să fie cât se poate de bine tratată şi să nu aibă nimeni de suferit… După aceasta, ruşii au pus stăpânire pe imensa pradă, găsită la staţia Iţcani, şi care se compunea din o mulţime de vagoane cu cereale şi vin. / De la Iţcani, la Suceava, eşti nevoit să treci râul Suceava prin apă, din cauza distrugerii podului de către austrieci. De-a lungul şoselei, nu întâlneşti picior de om. Din când în când, zăreşti, din depărtare, pe câmp, câte un ţăran român bucovinean, care prăşeşte. Ajuns la Suceava, aceeaşi privelişte te întâmpină: oraşul e aproape pustiu. Populaţia rămasă – şi, bineînţeles, majoritatea a rămas – stă ascunsă prin case, deşi nu se vede picior de rus. Dintre magazine, Librăria „Benier” este deschisă, câteva ore, iar Librăria „Şcoala Română” e deschisă toată ziua. / Din patrula rusă, compusă din cazaci, care au intrat, alaltăieri, în oraş, doi au fost necuviincioşi. Au jefuit pe o văduvă de 600 coroane, după care întreaga patrulă s-a retras, îndreptându-se spre munţi. Acum, nu se găseşte nici un rus în Suceava. / Consiliul comunal, ales după plecare autorităţilor austriece, pentru predarea oraşului, se compune astfel: Preşedinte, preotul român Sârbu, iar domnii Max Wurzel, Franz Konig, Voronca – fost primar, Marcus Kramer, Iulius Horn şi Plehot, membri. Consiliul a mai instituit o poliţie de sergenţi de oraş, pentru pază. Consiliul este în aşteptarea unui comandant rus, pentru a-l preda. / Despre lupte, ştirile cele mai precise sunt: ruşii, după ce au ocupat Gura Humorului,

[1361] *Adevărul*, 29, nr. 10506, 10 iunie 1916, p. 4
[1362] *Adevărul*, 29, nr. 10508, 12 iunie 1916, p. 3

au înaintat spre Câmpulung şi, după lupte crâncene în faţa localităţii, au ocupat-o"[1363]. / „În judeţele Bucovinei, au fost instituiţi, pe rând, prefecţi ruşi. În judeţul Suceava a funcţionat, un timp, în calitate de „diregător districtului", un domn Blagonravov. Un timp, a administrat judeţele Rădăuţi, Siret, Suceava şi Gura Humorului, un domn Şablin, care-şi zicea guvernator" [1364].

1918: În 26 mai 1918, când reapare gazeta „Viaţa Nouă", Suceava era învolburată de o tragedie locală, petrecută în 23 mai, când, „a izbucnit, în partea de apus a oraşului Suceava, un foc îngrozitor, care, în scurtă vreme, a cuprins şi nimicit şapte obiecte mari din piaţa gării. Întinsa clădire, cunoscută, odinioară, ca „Crâşma din Târgul Vitelor", cu clădirile din ogradă au fost prima jertfă a focului năprasnic, care a adus la mizerie numeroase familii, ce locuiau în acele case, nimicindu-le tot avutul. / De aici, focul a cuprins frumoasa gospodărie a cetăţeanului Litvinchievici, a trecut, apoi, asupra edificiului gării, pe care l-a distrus cu desăvârşire, împreună cu întinsele magazii, care erau pline de cereale şi vite ale comandamentului militar, şi a nimicit, în urmă, o clădire din ograda doamnei Luţia. Focul a putut lua dimensiuni atât de mari din cauza lipsei de apă. / Suceava are, ce e drept, un conduct de apă, însă rezervoarele erau goale. / Suceava are pompe, însă numai un sigur pompier, care şi el e aplicat ca sergent de stradă"[1365]. // În vara anului 1918, nimeni nu se aştepta, la Suceava, la un viitor bucovinean desprins din contemporaneitatea europeană, pe care o reprezenta Austria. Politica reînviase din letargia marginalizării, biserica îşi căuta strategiile imediate, iar ţărănimea, atâta câtă mai supravieţuise războiului, cerea despăgubiri pentru rechiziţiile forţate, din iunie 1916, când doar din Vicovu de Sus, parohia electorală de deputatului Aurel Ţurcanu, fuseseră luate şi scoase din ţară „câteva mii de capete de vite", valorând „sume de milioane" de coroane. La Suceava s-a redeschis cadastrul, cărţile funciare urmând să fie la dispoziţia publicului, de la 1 iulie 1918[1366]. Viaţa părea să-şi intre în normalitate, adică într-un vălmăşag penibil de deşertăciuni sociale şi spirituale, pentru că „voinţa de viaţă trezeşte omenirea din jalnica aiurare, răsplătită cu preţul jertfelor nemărginite; gândul şi inima se îndreaptă, din nou, cu sfială, către acea ţintă măreaţă, ca puterea spiritului să ia în stăpânire sufletele omeneşti, spre a le lumina calea dreptăţii şi adevărului, spre a le călăuzi în dobândirea păcii şi a fericirii, care nu poate fi decât una pentru toate popoarele, pentru întreaga omenire"[1367]. / În spiritul pseudo-comunitar bucovinean, se înfiinţase, încă din 29 mai 1918, „Societatea români ortodoxă împărătesc jubiliară pentru zidirea unei biserici în Viena", din noul comitet, reînnoit în întregime, pe 2 iunie, făcând parte consilierul aulic Dr. Constantin cav. de Isopescul (preşedinte), consilierul medical Dr. Constantin Mândrilă (vicepreşedinte), supleantul Cornel cav. de Sorocean (secretar), consilierul militar Daniil Poliţia (casier), inginerul Tit cav. de Onciul (controlor), preotul militar Ilie Hociotă (substitut de secretar), protosincelul Pancratie Sidorovici (substitut de casier), consilierul guvernamental Iancu Balmoş (substitut de controlor), membri fără funcţii fiind consilierii aulici Dr. Cornel Chiseliţa şi Teofil Simionovici, iar substituţi: consilierul medical Dr. Ioan Calinciuc, arhitectul Cesar Popovici şi medicul practicant Dr. Mariu Sturza. În comisia de revizuire au fost aleşi consilierul silvic George Sârbu, consilierul suplimentar Teofil Popovici şi locotenent colonelul Grigorie Trailovici. Bucovina încă visa, prin elitele sale, la un dulce epigonism vienez, care le umplea de ridicol. Cei căzuţi, nu pe fronturile austro-ungare, ci pe baricadele unui mod de viaţă şi de civilizaţie, deja erau măturaţi de pe scena istoriei, pentru a face loc laşelor, dar obedientelor elite.

[1363] *Adevărul*, 29, nr. 10508, 12 iunie 1916, p. 3
[1364] Balan, p. 34
[1365] *Viaţa Nouă*, V, nr. 1, 26 mai n. 1918, p. 4
[1366] *Viaţa Nouă*, V, nr. 5, 30 iunie n. 1918, p. 4
[1367] *Viaţa Nouă*, V, nr. 4, 23 iunie n. 1918, p. 4

1918: „Readucerea moaştelor Sfântului Ioan cel Nou, de la Viena, la Suceava . S-au împlinit aproape patru ani, de când moaştele Sfântului Ioan cel Nou, din Suceava, au fost aduse la Viena, ca să nu fie luate de duşman, cum se întâmplase în anul 1686, când au fost transportate la Zolkiew, de unde numai cu greu au putut îi readuse, în anul 1783, la vechea mitropolie din Suceava. La sosirea lor în capitală, colonia română le-a ieşit înainte, cu mare şi sărbătoresc alai, şi le-a aşezat, apoi, în capela greco-ortodoxă română. În decursul acestor patru ani, sicriul nu a fost deschis niciodată, dar, cu toate acestea, mulţi soldaţi răniţi, de prin spitalele din loc, veneau să se închine moaştelor, nădăjduind o alinare a durerilor trupeşti şi sufleteşti, şi să audă o slujbă curat românească. Şi mulţi se întorceau cu cea mai caldă rază de mângâiere, pogorâtă în sufletul lor. / În capelă s-a constituit şi un comitet de caritate pentru soldaţii români răniţi, din care făcea parte, ca membru foarte activ şi de ispravă, zelosul şi credinciosul păzitor, de decenii, al moaştelor, care le-a însoţit şi încoace, de curând protosincelul Pancratie Sidorovici. Cu rara sa bunăvoinţă şi dărnicie, şi-a folosit, şi-n locul acesta, toată activitatea, tot timpul disponibil şi toate cunoştinţele sale numai pentru alinarea durerilor şi neajunsurilor celor nevoiaşi, străduindu-se să-i folosească şi fiecăruia, care numai i-a venit în cale. Casa Sfinţiei Sale era loc de întâlnire a celor înstrăinaţi de căminele lor, precum şi a celor care doreau să afle vreo informaţie sau să primească vreun ajutor, şi de tot puţini erau cei care nu ieşeau pe deplin mulţămiţi. Şi din câmpul de luptă, şi chiar din prinsoare, i se adresau sute de soldaţi, ca unui prietin bun, de multe ori fără ca măcar să-l cunoască, şi, dacă pretenţiile lor nu întreceau, cu totul, competenţa şi influenţa părintelui Pancrati, primeau un răspuns satisfăcător sau cel puţin mângâietor. / În 21 iulie 1918, ultima duminică înainte de pornirea moaştelor spre Suceava, Î. P. S. Sa mitropolitul Vladímir de Repta, asistat de arhimandritul mitrofor Manasterschi şi de protosincelul Sidorovici, a oficiat o doxologie pentru M. S. Împăratul şi pentru colonia română care a adăpostit relicvele sfântului, în capela sa. Nouri negri vărsau şiroaie de lacrimi, căci se apropia ziua când scumpa comoară pentru creştinii drept-credincioşi avea să părăsească capitala. Şi cu toată vremea aceasta neprielnică, se adună o mulţime considerabilă de reprezentanţi distinşi ai coloniei şi de soldaţi şi se întruni şi comitetul bisericesc, în frunte cu prezidentul ei, Dr. Constantin cav. de Isopescul-Grecul, care, cu obişnuită bunăvoinţă, a primit şi noua sarcină, de a lucra, cu puternica sa influenţă, la realizarea visului, nutrit cu atâta ardoare, de colonia română, la înfiinţarea unei capele organizate, în care să se poală asculta, regulat, serviciul dumnezeiesc în limba română. După serviciul divin, s-au luat ultimele dispoziţii pentru transportarea relicvelor, îndrumându-se şi pregătirile necesare. / Prea repede a sosit şi ziua de joi, 25 iulie 1918, ziua de pornire. La orele 4, după-amiază, capela era tixită de credincioşi, în ţinută de paradă, şi sicriul tainic strălucea între florile care îl împodobeau. Cu fiori de solemnitate a fost săvârşită şi ultima doxologie, înainte de plecare, acum de către protosincelul Sidorovici. Creştinii adunaţi se despart, apoi, în două şiruri lungi, până la stradă, iar scumpul sicriu e ridicat, pe mâini, de soldaţi şi trece, prin mijlocul şirurilor, până la furgonul gata de pornire, care, primind sfintele moaşte, îşi ia drumul spre gara de nord. / Sicriul cu sfintele moaşte a fost aşezat într-un vagon de poştă, adaptat anume pentru acest scop, însoţit de o gardă militară de onoare, de protosincelul Pancratie Sidorovici şi de reprezentantul ministerului de culte, comisarul guvernamental, dl Dr. A. Voiuţchi. Vagonul a pornit din gara de nord, joi, în 25 iulie 1918, cu trenul de seară, şi, după o călătorie neîntreruptă, a ajuns, sâmbătă, în 27 iulie 1918, la 10 ore a. m., la frontiera ţării, în Nepolocăuţi, unde a fost întâmpinat de reprezentantul arhiepiscopesc, nou numitul vicar general, arhimandritul Ipolit Vorobchievici, şi de reprezentantul guvernului ţării, consilierul guvernamental, dl A. Patac, care amândoi au condus sicriul până Ia gara din Cernăuţi, unde aştepta, întru întâmpinare, clerul greco-ortodox din Cernăuţi şi o reprezentanţă a damelor române, în frunte cu doamna consilier aulic Voiuţchi, care a depus, pe sicriu, o frumoasă jerbă de flori. / În drumul spre Suceava, relicvele au fost întâmpinate, la gara Milişăuţi, de un mare număr de popor, din comunele învecinate,

cu procesiile bisericilor, în frunte cu zeloşii păstori de suflete, părintele Ursachi, din Romaneşti, şi părintele Berariu, din Danila. Impunătoare a fost primirea sfântului în gara Iţcani. Cu jumătate de oră înainte de sosirea trenului, o parte a largului peron din gară a fost ocupată de numeroasele procesii, care se concentraseră aici, cu prapori şi sfinte icoane, din Suceava şi din comunele învecinate, Şcheia şi Mihoveni. Preoţimea districtului, în frunte cu protopresbiterul George Berariu şi priorul de la mănăstirea vechii mitropolii din Suceava, egumenul Inocentie Stefanelli, aşteptau, înveşmântaţi în pompoase odăjdii. La mijlocul peronului, era ridicată o masă, acoperită cu o frumoasă pânză de catifea roşie şi cusută în fir de aur. Aici era locul unde avea să fie aşezat sicriul cu sfintele moaşte, pe un pat de flori mirositoare"[1368]. // „Întru întimpinarea sfântului, s-au înfăţişat un mare număr **de cetăţeni şi de popor** din Suceava şi împrejurime. Erau de faţă: reprezentantul prefecturii, Dr. Nichitovici, reprezentantul oraşului Suceava, consilierul guvernamental Gribovschi, deputatul dietal Dr. Euseb Popovici, primarul comunităţii Iţcani, Hellmann, ofiţerii comandei militare din Iţcani, mulţi intelectuali, dame şi domni din Suceava şi împrejurime. / Şeful staţiei din Iţcani, dl Leon Neşciuc, a condus, la sosirea trenului, vagonul cu sfintele moaşte până la locul destinat, în faţa mulţimii adunate. Uşile se dau în laturi şi, din vagon, coboară părintele protosincel Sidorovici, în ornate, ţinând în mână o frumoasă icoană a mucenicului. În cuvinte pline de duioşie, îşi exprimă bucuria şi mulţămirea sufletească, că soarta l-a învrednicit, după 4 ani de zile, să întovărăşească readucerea sfintelor moaşte. Între aceste, şase preoţi coboară, din vagon, sicriul şi-l aşează pe masa pregătită. Reprezentantul ministerului, dl Dr. Voiuţchi, face reprezentantului preturii, domnului comisar Dr. Nichitovici, comunicarea oficioasă despre readucerea sfântului. Urmează doxologia în sobor, după a cărei săvârşire, procesiunea porneşte pe calea Iţcani, însoţită de bubuitul tunurilor. / Ploaia torenţială, care începu să curgă, părea a fi binecuvântarea sfântului, care se revarsă asupra holdelor însetate. Până la biserica Adormirii Maicii Domnului, soarele strălucea, din nou, pe cerul albastru şi moaştele fură depuse în mijlocul bisericii, unde se făcu privegherea, prin tot decursul nopţii. / Duminică, în 28 iulie 1918, s-a celebrat, în aceeaşi biserică, liturghia în sobor, în frunte cu priorul Inocenţiu Stefanelli. Erau de faţă reprezentanţii tuturor oficiilor civile şi militare, împreună cu trimisul special al guvernului, dl consilier aulic Dr. Erast cav. de Tarangul. Era adevărată zi de sărbătoare. Curtea bisericii, plină de lume, care se înşiră până în culmile de pe împrejurime. Comitetul festiv, compus din **cetăţeni şi intelectuali**, şi condus, cu multă pricepere, de comisarul guvernamental Bărgăuan şi de profesorul Sahlean, aranjă, cu multă pricepere, grandiosul convoi. / În frunte, păşea un pluton de ostaşi, care cuprindea curmezişul străzii; urmară şcolile, conduse de corpurile lor didactice; mai întâi, şcoala primară de copile şi cea de băieţi, apoi elevii gimnaziului, în urmă, lungul şir de copile ale liceului orăşenesc. În urma şcolilor, se înşirară procesiunile tuturor bisericilor din Suceava şi din comunele învecinate, cu sfintele icoane împodobite cu flori, cu prapori şi felinare. În urmă, păşeau stegarii breslelor Sucevei, cu steagurile fâlfâitoare. Pe urma sicriului, purtat pe umeri de poporeni, în haine de sărbătoare, păşea soborul preoţilor, condus de vicarul general, arhimandritul Vorobchievici, Apoi veneau reprezentanţii autorităţilor şi un număr nesfârşit de popor. / În preajma bisericii Sfântului Dumitru, reprezentanţii comunităţii israelite au întimpinat, cu cuvinte călduroase, readucerea sfântului, a patronului ţării. În curtea spaţioasă a vechii mitropolii, moaştele fură depuse sub baldachinul împodobit cu flori, şi se săvârşi, în mod deosebit de solemn, sfinţirea apei. Predica festivă, ţinută de profesorul Dr. Orest de Tarangul, a făcut o adâncă impresie asupra mulţimii credincioşilor, care se vedea pătrunsă de emoţie, când elocventul predicator a încheiat cu rugăciunea: „Păcătuit-am şi nu suntem vrednici să ridicăm spre cer rugile noastre; cu genunchii plecaţi, dar cu inimile înălţate, mulţămită Ţie, Stăpâne, că ne-ai mângâiat cu întoarcerea sfântului Tău. Fii, deci, Tu, Sfinte

[1368] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLII, Nr. 35, 26 august / 8 septembrie 1918

Ioane, mijlocitorul nostru către Atotputernicul Creator; ca un ostaş vrednic al împăratului păcii, mijloceşte împăratului nostru biruinţă, între popoare pace, iar ţara noastră mântuieşte-o de urgie, implorând pentru ea mană şi harul cel ceresc!”. / După încunjurarea bisericii, scrinul, în care se află sicriul, fu aşezat înaintea intrării şi despecetluit de comisarul ministerial Dr. Voiuţchi, fiind asistat de conducătorul prefecturii, Dr. Nichitovici, de reprezentantul mănăstirii, egumenul Stefanelli, de reprezentantul oraşului, consilierul guvernamental Gribovschi, de reprezentantul credincioşilor, deputatul Dr. Eusb Popovici. / În momentul când sicriul fu scos din scrin, miliţia descarcă o salvă de tunuri. În lăuntrul bisericii, sicriul fu aşezat în frumosul sarcofag de argint, Ia locul său de odihnă seculară, şi puternicul cor al teologilor făcu să răsune bolta bisericii de rugăciunile însufleţite de mulţămită. După săvârşirea ceremoniei bisericeşti, preoţimea şi lumea oficioasă s-a adunat în pompoasele încăperi din palatul egumenului. Aici, nou numitul vicar general, arhimandritul I. Vorobchievici, a fost obiectul unei simpatice atenţiuni, aducându-i-se, din partea preoţimii şi a reprezentanţilor oficiilor civile şi militare, călduroase felicitări din incidentul numirii lui în arhimandrit consistorial. / Se făcuse 2 ore d. a., când amabilul gospodar de casă, priorul I. Stefanelli, cu un zâmbet înviorător pe buze, ne invită la masa festivă; şi era, în adevăr, festivă acea masă, în frumosul refectoriu al mănăstirii, unde se întruniră peste 80 de persoane, preoţi şi mireni. Î. P. C. Sa vicarul general, arhimandritul Vorobchievici, află cuvinte învăpăiate, ridicând toastul împărătesc, şi trimisul special al guvernului, consilierul aulic Dr. Erast de Tarangul, bine cunoscut ca excelent orator, răspunse, într-o frumoasă limbă moldovenească, închinând paharul clerului bisericii noastre. / Telegramele omagiale, pe care arhimandritul Vorobchievici le-a trimis la cabinetul împărătesc şi Excelenţei Sale, mitropolitului Repta, fură întimpinate cu o furtună de aplauze”[1369].

1918: la Suceava, unde fusese încartiruit un regiment croat, s-a organizat un concert al primadonei **Viorica Ursuleac,** pe atunci angajată a operei din Zagreb, iar evenimentul a fost receptat de croaţi cu entuziasm, pentru că o socoteau pe solistă croată de-a lor. Atinşi în orgoliul naţional, sucevenii vedeau „în aceşti croaţi pe tovarăşii de luptă ai fraţilor noştri ardeleni împotriva opresiunii maghiare”[1370]. Apoi, „la 2 Noemvrie, garnizoana aceasta croată, ofiţeri şi soldaţi, proclamă revoluţia şi rup rozetele de la chipie, înlocuindu-le cu tricolorul lor”, şi pleacă spre îndepărtata lor patrie, iar Suceava rămâne într-o anarhie desăvârşită, pradă tâlharilor, care nu întârzie să-şi facă apariţia şi să treacă la treabă. / De dincolo de apa Sucevei, din Burdujeni, maiorul de grăniceri **Anton Ionescu** află toate veştile şi chibzuieşte cum să valorifice această oportunitate a istoriei. Iată cum povesteşte el, mai târziu, în „Gazeta bucovinenilor”, care apărea la Bucureşti, istoria acelor zile: / „Cu câteva zile înainte de prăbuşirea Austriei, deşi eram în bune raporturi cu autorităţile vecine din Suceava, ni s-a interzis trecerea în Bucovina. Jurnalele nu le mai puteam primi. Acum a intrat în funcţie serviciul de informaţiuni. / Tânărul bucovinean **Aurel Hutu** (fiul primarului câmpulungean care l-a primit pe prinţul Rudolf şi a condus manifestaţia suceveană din 1914 – n. n.), azi avocat în Câmpulung Moldovenesc, ne-a fost de mare folos. Graţie cunoştinţelor şi legăturilor lui şi datorită unor refugiaţi, se mai putea afla ce se întâmplă dincolo de frontieră. / Frontiera era, însă, păzită slab. / În civil, eu, personal, treceam, zilnic, la Suceava, printre pichete, şi aveam convorbiri cu domnii doctor **Teofil Lupu** şi profesor **Eusebiu Popovici. /** Zarvă mare. Trupele (croate) îşi făceau bagajele. Depozitele de materiale se vindeau clandestin. Se desemna o lichidare. Natural că toate acestea făceau obiectul unor rapoarte cifrate. / În dimineaţa de 23 octombrie – stil vechi (**5 noiembrie nou** – n. n.), venind la companie, mi s-a raportat că-n timpul nopţii sentinela austriacă, punându-şi capela în vârful baionetei, a început s-o fluture, adresându-se comandantului român, de la podul despărţitor de frontieră, care, din

[1369] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLII, Nr. 36, 2 / 15 septembrie 1918
[1370] Morariu, Pavelescu, p. 60

veselia şi mimica făcută, a înţeles că aceşti soldaţi austrieci (cum am văzut, croaţi) exercită „sloboda”, pe care ai noştri o mai văzuseră la „tovarăşii” noştri ruşi (în urmă cu un an, în 1917). Într-adevăr, frontiera nu mai era defel păzită. Singuri, jandarmii austrieci rămăseseră la posturile lor. / Populaţia din Iţcani şi Suceava trecea printr-o mare nelinişte. Postul de jandarmi era neputincios pentru menţinerea ordinii. Populaţia avea nevoie de ocrotire, întrucât jefuitorii începuseră a se deda la prădăciuni. Trebuia profitat de această ocaziune pentru a intra în Bucovina. Dar cum? / Între România şi Austria se încheiase pacea de la Bucureşti, aşa că o trecere în Bucovina ar fi fost privită ca o încălcare de teritoriu, un „causus belli”, pe care nu eram autorizat a-l provoca. Dar, totuşi, simţeam că **a sosit momentul să trecem în Bucovina.** În starea nervoasă şi neliniştitoare din preajma frontierei, am lăsat jandarmeriei (austriece – n.n.) să înţeleagă că pot interveni, dar să-mi facă o adresă scrisă, semnată de căpitanul Kucinski, comandantul jandarmeriei din Suceava. Acesta, din scrupule uşor de înţeles, n-a făcut nici o adresă, dar ar fi autorizat postul din Iţcani să ceară el, în scris, sprijinul grănicerilor de la Burdujeni. Această adresă mi-a fost suficientă să fiu acoperit în cele ce urmăream. / Raportând comandantului de la Iaşi de cele petrecute şi cerând autorizaţia de a trece în Bucovina, m-am adresat telefonic domnului general **Zadik,** comandantul Diviziei a 8-a de la Botoşani, sub ale cărei ordine operative eram, şi, raportându-i, pe la ora 7, seara, toate evenimentele zilei, îi **solicitam autorizaţia să trec la Suceava.** Situaţia nu era aşa uşoară. Guvernul român nu făcuse declaraţia de război Austro-Ungariei şi nici o instrucţiune cred că nu primise, aşa că nu-mi putea da un ordin categoric de a intra, dar am dedus că, după modul în care îmi acopeream operativ, în cel mai rău caz să fie privită ca un răspuns la un sprijin solicitat. / Compania de grăniceri Burdujeni avea trei plutoane: Burdujeni, Vereşti şi Buneşti. Trecerea în Bucovina trebuia efectuată chiar în cursul nopţii. Cum plutoanele nu erau informate de intenţiunile mele, iar oamenii plutoanelor împrăştiaţi prin pichetele de frontieră, trebuiau luate măsuri repezi ca oamenii să fie adunaţi de pe frontieră şi să treacă în Bucovina pe neaşteptate. Luând toate măsurile necesare la plutonul de reşedinţă, trebuia să mă transport la Vereşti, de unde numai aşa aşi fi putut vorbi la telefon cu Fălticeni-Buneşti. Pentru ordine scrise nu mai era timpul necesar, iar ordine telefonice trebuiau date de mine personal. Cum te transporţi mai repede la Vereşti, 17 km dus? / M-am adresat şefului staţiei Burdujeni, răposatului **Georoceanu,** care-n patriotismul său a înţeles că regulamentele nu-şi au aplicaţie când e vorba de interese grabnice, aşa că mi-a pus la dispoziţie o locomotivă. La Vereşti, dând ordine telefonice locotenentului **Alexandrescu,** de la Buneşti, şi locotenentului **Borş Gheorghe,** de la Vereşti, care era lângă mine, ca plutoanele respective, în dimineaţa zilei de 24 octombrie – stil vechi (6 noiembrie – stil nou), să intre în Suceava, fiecare pe câte o şosea, în direcţia respectivă. / Înapoiat la Burdujeni, supraveghez personal executarea şi-mi pregătesc o „ordonanţă”, ce trebuia adresată populaţiei bucovinene şi pe care, în prealabil, trebuia să o supun atenţiei domnului profesor **Eusebie Popovici,** care luase conducerea Primăriei Suceava. / Lăsând în pichete câte 2 soldaţi pentru pază, plutonul din Burdujeni avea gata echipaţi de război pe locotenentul **Chiujdea I.,** plutonier **Răducan** şi 48 grade inferioare. / Era spre ziuă, întuneric însă, plutonul încolonat, cu o patrulă ce-l preceda, trecea frontiera şi se îndrepta, urcând pe drumul Iţcanilor, spre Suceava. Peste sentimentul răspunderii, ne copleşise un sentiment de măreţie că ne-a fost dat să păşim noi, grănicerii, cei dintâi în cetatea lui Ştefan cel Mare şi sentimentul datoriei că ne este dat nouă să marcăm repararea actului de nedreptate făcut de turci, în 1777, când au cedat Bucovina Austriei, decapitând pe Grigore Ghica Vodă”. / La Suceava, intrarea grănicerilor români este consemnată lapidar, dar dens: „În sfârşit, în dimineaţa zilei de **6 Noiembrie 1918,** intră în Suceava grănicerii maiorului Anton Ionescu!”[1371]. / În aceeaşi zi de 6 noiembrie, la Cernăuţi, ucrainenii au ocupat oficiile publice, Aurel Onciul urmând să preia puterea asupra sudului Bucovinei. Iancu Flondor

[1371] Morariu, Pavelescu, p. 60

imploră, atunci, ajutorul regelui Ferdinand, adică intrarea Armatei Române în Bucovina. Mesajul este dus, la Iaşi, şi înmânat lui Marghiloman de Vasile Bodnărescu, dar Marghiloman nu-şi poate asuma riscul de a decide o intervenţie armată. Abia generalul **Coandă** (tatăl ilustrului savant) îi dă un răspuns afirmativ, iar în 8 noiembrie Divizia a 8-a a generalului **Zadik** este pregătită să intre în Bucovina, generalul spunându-le soldaţilor, minimalizând gestul grănicerilor, că abia „vouă v-a păstrat soarta norocul de a păşi cei dintâi pe pământul scump al Bucovinei. Fiţi mândri, arătaţi-vă demni de încrederea ce s-a pus în voi... Doresc spornicie pasului ce faceţi şi Vă zic: Cu Dumnezeu înainte**!”**[1372]**.**

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Anton Moroşan**, Suceava, Regimentul 22, rănit” [1373]; „Infanteristul **Ion Ciudin**, Suceava, Reg. 22 mort (01.03-31.07.1915)” [1374]; „**Gherasim a lui Costan a lui Dumitru Câmpan**, din **Suceava**, a participat la război şi ar fi căzut pe frontul italian, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Paraschiva a lui Gherasim Câmpan, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1375]; „**Michael Kilkus**, din **Suceava**, a participat la război şi ar fi picat, în anul 1916, pe frontul rusesc, în Carpaţi, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Filomena Kilkus, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1376]; „**Nicolai Avram**, din **Suceava**, a participat la război şi e dispărut din anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ana Avram, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1377].

1916-1918: „MINISTERUL DE JUSTIȚIE / FERDINAND I, / Prin gratia lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României, / La toți de față și viitori, sănătate: / Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul justiției No. 3.576 din 18 Aprilie 1918, / Văzând jurnalul consiliului Nostru de miniștri No. 381 încheiat în ședința de la 2 Mai 1918, precum și dispozițiunile legii promulgate cu decretul regal No. 3.239 din 21 Decemvrie 1916, Am decretat și decretăm: / Art. I. – Sub rezerva ratificării ulterioare a Corpurilor legiuitoare, se acordă calitatea de cetățeni români următorilor români de origine, care se află sub drapel în armata română și anume”: **Vasile Alpetri**, născut în anul 1897, în comuna **Sf. Ilie** (Bucovina); **/ Constantin Bacinschi**, născut în anul 1885, în comuna **Storojineț** (Bucovina); **/ Constantin Baciu**, născut în anul 1882, în comuna **Stupca** (Bucovina); **/ Traian Bădăluță**, născut în anul 1888, în comuna **Pârtești-de-Sus** (Bucovina); **/ Veniamin Cazacu**, născut în anul 1897, în **Mitocul Dragomirnei** (Bucovina); **/ Nicodim Colibaba**, născut în anul 1891, în comuna **Rădăuți** (Bucovina); **/ George Dăncilă**, născut în comuna **Roșa** (Bucovina); **/ Virgil Ianovici**, născut în anul 1892, în comuna **Bosancea** (Bucovina); **/ Vasile Iasinschi**, născut în anul 1892, în comuna **Burla** (Bucovina); **/ Ioan Pârvom**, născut în anul 1888, în comuna **Rusplavalar** (Bucovina; **/ Spiridon Poleac**, născut în anul 1899, în comuna **Stroiești** (Bucovina); **/ Alexandru Roșca**, născut în anul 1895, în comuna **Brașca** (Bucovina); **/ Nicolae Russu**, născut în anul 1889, în comuna **Stroiești** (Bucovina); **/ Gheorghe Sârghi**, născut în anul 1899, în comuna **Lisaura** (Bucovina); / **Gheorghe Savu**, născut în anul 1893, în comuna **Stupca** (Bucovina); **/ Alexandru Scolot**, născut în anul 1896, în comuna **Cernăuți** (Bucovina); **/ Alexandru Strugariu**, născut în anul 1886, în comuna **Suceava** (Bucovina). // Dat în Iași, la 3 Mai 1918. / FERDINAND /

[1372] Balan, p. 98
[1373] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1374] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[1375] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
[1376] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
[1377] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuţi 22 martie nou 1921, pp. 112-117

Ministrul justitiei, / D. Dobrescu. / No. 1.016”. // Alcătuit după același tipic, un al doilea decret regal, dar „asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul justitiei sub No. 3.577/918... // se acordă calitatea de cetățeni români unui număr de 71 tineri, români de origine, care se aflã sub drapel în armata română”, printre ei numărându-se și bucovinenii: **Petre Piticariu**, născut în anul 1887, în comuna **Bucșoaia** (Bucovina); / **Dumitru Ionesi**, născut în anul 1892, în comuna **Frătăuțul-Vechi** (Bucovina); / **Emanuil Isopescul**, născut în anul 1882, în comuna **St. Onofrei** (Bucovina); / **Vasile Strejac**, născut în anul 1886, în comuna **Cernăuți** (Bucovina); // Dat în Iași, la 3 Mai 1918. / FERDINAND / Ministrul justitiei, / D. Dobrescu. / No. 1.117”. // În aceeași zi, „asupra raportului ministrulai Nostru secretar de Stat la departamentul justiției sub No. 3.578/918”, Regele României decide să acorde „calitatea da catățeni români unui număr de 41 tineri, români de origine, care se aflã sub drapel în armata română”, printrei ei aflându-se și bucovinenii: „**Timofte Bezdrucică**, născut în anul 1879, în comuna **Rogoșești** (Bucovina); / **Constantin Horișcă**, născut în anul 1882, în comuna **Zaharești** (Bucovina); / **Dumitru Piticaru**, născut în anul 1882, în comuna **Câmpulung** (Bucovina); / **Vasile Gr. Sturza**, născut în anul 1883, în comuna **Cupca** (Bucovina); / **Artenie Gh. Vlad**, născut în anul 1880, în comma **Igești** (Bucovina). / Dat în Iaşi, la 3 Mai 1918. / FERDINAND / Ministrul justitiei, / D. Dobrescu. / No. 1.018”. // Un al patrulea decret regal, „Asupra raportului ministrului Nostu secretar de Stat la departamentul justiţiei sub No. 3.579/918... acordă calitatea de cetăţeni români unui număr de 77 tineri, români de origine, care se aflã sub drapel în armata română”, bucovinenii care beneficiau de acest Decret Regal fiind: **Vladimir Brădățan**, născut în anul 1898, în comuna **Drăgoiești** (Bucovina); / **Eusebiu Brahă**, născut în anul 1883, în comuna **Ciudei** (Bucovina); / **Andreiu Paicu**, născut în anul 1895, în comuna **Lucăceşti** (Bucovina); / **Traian de Volcinschi**, născut în anul 1898, în comuna **Călineşti** (Bucovina); / **George Chițan**, născut în anul 1882, în comuna **Vicovul-de-Jos** (Bucovina); / **Silvestru Dascăl**, născut în anul 1886, în comuna **Frătăuțul Vechi** (Bucovina); / **Samuel Facas**, născut în anul 1889, în comuna **Mologhia** (Bucovina); / **Simion Holca**, născut în anul 1881, în comuna **Pătrăuț** (Bucovina); / **Victor Nastasi**, născut în anul 1890, în comuna **Rădăuți** (Bucovina); / Dat în Iași, la 3 Mai 1918. / FERDINAND / Ministrul justiției, / D. Dobrescu, / No. 1.019”. // Hotărând „asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamental justiței sub No. 3.580/918”, Regele României decreta acordarea calității „de cetățeni români unui numar de 114 tineri, români de origine, care se aflã sub drapel în armata română”, printre care și bucovinenii: **Vasile Bota**, născut în anul 1896, în comuna **Boian** (Bucovina); / **Constantin Cadioschi**, născut în anul 1882, în comuna **Liteni** (Bucovina); / **Oreste Cosmiuc**, născut în anul 1898, în comuna **Udești** (Bucovina); / **Ilie Dugan-Opaiț**, născut în anul 1886, în comuna **Cireș** (Bucovina); / **Nicolae Grămadă**, născut în anul 1892, în comuna Zaharești (Bucovina); / **Constantin Hrișcă**, născut în anul 1871, în **Mitocul-Dragomirnei** (Bucovina); / **Nicolae Ianovici**, născut în anul 1899, în comuna **Suceava** (Bucovina); / **Nicolae Leuciuc**, născut în anul 1889, în comuna **Șerbăuți** (Bucovina); / **Aurelian Lucan**, născut în anul 1894, în comuna **Suceava** (Bucovina); / **Nistor Cniș**, născut în anul 1890, în **Mitocul-Dragomirnei** (Bucovina); / **Meliton Martinescu**, născut în anul 1876, în **Horodnicul-de-Jos** (Bucovina); / **Constantin Moruneac**, născut în anul 1893, în comuna **Mihoveni** (Bucovina); / **Vasile Muscal**, născut în anul 1893, în comuna **Bădăuți** (Bucovina); / **Vasile Plăvan**, născut în anul 1889, în comuna **Cupca** (Bucovina); / **Gheorghe Posteucă**, născut în anul 1885, în **Stăneștii-de-Jos** (Bucovina); / **Nicolae Roșu**, născut în anul 1895, în comuna **Schei** (Bucovina); / **George Ruhariu**, născut în anul 1891, în Bucovina; / **Mihai Săftencu**, născut în anul 1888, în comuna **Roșia** (Bucovina); / **Ioan Slavita**, născut în anul 1886, în comuna **Iacobeni**

(Bucovina); / **Petre Teleagă**, născut în anul 1887, în comuna Danila (Bucovina); / Dat în Iași, la 3 Mai 1918. / FERDINAND / Ministrul Justiției, / D. Dobrescu. / No. 1.020”[1378].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1379]: **La tribunalul Suceava** – **Procopovici Emilian**, consilier superior cu rangul VI. / **Marin Adolf**, consilier cu rangul VII. / **Dr. Iwanowicz Victor**, consilier cu rangul VII. / **Dr. Perthain Hermann**, consilier cu rangul VII. / **Dr. Bernfeld Edmund**, consilier cu rangul VII. / **Ludwak Isidor**, consilier cu rangul VII. / **Migdal Anton Arthur**, consilier cu rangul VII. / **Gaina Garabet**, consilier cu rangul VII. / **Kupferberg Abraham Isak**, consilier cu rangul VII. / **Payersfeld Edmund**, consilier cu rangul VII. / **Gaube Ioan**, judecător de district cu rangul VIII. // **La tribunalul Suceava** –**Bensdorf Kasimir,** consilier de district cu rangul VII, de la judecătoria Coţmani. / **Popovici Cornelie**, judecător de district cu rangul VIII, de la judecătoria Solca. / **Hausvater Maximilian**, judecător de district cu rangul VIII, de la judecătoria Gura-Homorului. / **Bendas Alexie**, consilier conducător al judecătoriei Stulpicani, consilier de tribunal cu rangul VII. / **Frisch Ioan**, consilier conducător al judecătoriei Gura-Homorului, consilier de tribunal cu rangul VII. / **Samuil Zentner**, consilier conducător al judecătoriei Câmpulung, consilier de tribunal cu rangul VII. / **Krämer Emil**, consilier conducător al judecătoriei Vatra-Dornei, consilier de tribunal cu rangul VII. / **Slavic Carot**, pretor la Vatra-Dornei, consilier de tribunal cu rangul VII. / **Barbier Teoctist**, pretor la Solka, consilier de tribunal cu rangul VIII. / **Zaharovschi Eusebie**, judecător la judecătoria Câmpulung, judecător de district cu rangul VIII. / **Saco Christi**, judecător la judecătoria Gura-Homorului, judecător de district cu rangul VIII. / **Isopescu Aurelian**, judecător la tribunalul Suceava, judecător de district cu rangul VIII. // **La procuratura Statului de pe lângă tribunalul Suceava** – **Tomovici Olou**, procuror la Suceava, procuror conducător cu rangul VIII. / **Paczynschi Stanislaus**, judecător la judecătoria Ciudei, substitut de procuror cu rangul VIII. / **Dr. Ternaveanu Orest**, judecător la judecătoria Siret, substitut de procuror cu rangul VIII. / **Verenca Valerian**, judecător la tribunalul Suceava, substitut de procuror cu rangul VIII.”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Suceava: Preşedinte: **Ion Avram**, consilier superior de tribunal, Suceava. / Locţiitor: **Eusebie Zaharovschi**, judecător districtual, Suceava. / Reprezentant al Administraţiei: **Dr. Nicolai Lupu, prefect, Suceava**. / Locţiitor: **Octavian Bărgăuan**, concepist, Suceava. / Reprezentant al Băncii regionale: **Amfilochi Ţurcan**, învăţător superior, Mihoveni. / Locţiitor: **Ion Scolobiuc**, cantor, Lisaura. / Expert agricol: **Gheorghe Vorobchievici**, consilier agricol, Suceava. / Locţiitor: **Nicolai Donisă**, învăţător superior, Bosance. / Reprezentant al proprietarilor expropriaţi: **Nicolai Aritonovici**, proprietar mare, Şcheia. / Locţiitor: **Dumitru Neculiţă-Popovici**, proprietar mare, Costâna. / Inginer hotarnic: **Iancu Popescu**, inginer civil, Suceava. / Locţiitor: **Necolai Găitan**, inginer hotarnic civil, Suceava. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **N. Verestiuc**, agricultor, Lisaura; **N. Gafenco**, agricultor, Romaneşti. / Locţiitori: **N. Marmeliuc**, agricultor, Liteni; **Ilie Iacoban**, agricultor, Comăneşti”[1380].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit” pe anul în curs, cei mai faimoşi cârciumari ai provinciei. Suceava, cu buna ei distribuire zonală, inclusiv prin „otelul” lui **Hermann Dermer**, avea crâşme cu renume în Iţcanii Noi, cea a lui

[1378] *Monitorul Oficial*, No. 32, miercuri, 9 (22) Mai 1918, pp. 414-419
[1379] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[1380] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

Rudolf Sauer, şi în Dărmăneşti, pe cea a lui **Gheorghi Roşu**, dar de democratizarea consumului produsului care dăunează grav sănătăţii, mai ales atunci când lipseşte se ocupau primarul din Bălăceana Mihai Cormoş, comisarul superior al gărzii financiare Wladimir Rycerz, marele moşier din Costâna Dumitru Niculiţa-Popovici, administratorul de percepţie din Suceava Bruno Hasenöhrl şi comerciantul Karl Sternberg[1381].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la însoţirea „Banca română”, însoţire de economie şi credit în **Suceava**, următoarele schimbări: preşedintele George Georgian şi membrul în direcţiune Eugen Botezat şterşi; preşedintele Dr. George Mihuţă, vicepreşedintele George Hotincean, membrul în direcţiune Constantin Piţul şi membrul cu procură Ioan Ursachi introduşi”[1382].

1919, conferinţa lui Nicolae Iorga: „În aceste puţine clipe, cât stăm împreună, o să încerc, prin urmare, să lămuresc rosturile Sucevei vechi, până la austrieci, şi de la austrieci, pe urmă mai puţin, fiindcă mai puţine au fost şi lucrurile îndeplinite în Suceava, din momentul când administraţia austriacă a venit s-o fericească, şi supt raportul material, după cum se poate vedea după o sută de ani şi mai bine de administraţie austriacă. Şi apoi o să vă arăt ce poate fi Suceava în viaţa României Mari. Şi voi isprăvi cu o propunere, ca unul care sunt un vechi alcătuitor de propuneri, dintre care şaptezeci şi cinci la sută rămân simple propuneri, şi deci douăzeci şi cinci la sută se îndeplinesc; şi aceasta e încă un mare lucru, dar, din cele douăzeci şi cinci la sută, care se îndeplinesc, douăzeci şi trei le socotesc alţii ca de la dânşii, şi numai pentru două la sută îşi mai aduce aminte cineva de unde a plecat propunerea, ceea ce e foarte mare mulţămire pentru mine. Deocamdată să vedem ce a fost vechea Suceavă a noastră şi Suceava austriacă, şi ce rost îi putem găsi în România Mare... / În timpul cât Suceava a fost Capitală, cât aici se concentra viaţa Moldovei, în timpul cât aici a fost cel mai însemnat mijloc de apărare, supt formă de cetate, a Moldovei, Suceava se împodobea cu clădiri de toată frumuseţea. Cea mai veche clădire, prefăcută de Ştefan cel Mare şi caricaturizată de austrieci, este fără îndoială Mirăuţii… / Aici, în Suceava, ca şi în toată Bucovina, nu există un muzeu al trecutului, cu bani din veniturile care curgeau de la urmaşii luptătorilor lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş. Aici nu s-a întemeiat nici o bibliotecă specială românească, ci doar o secţie consacrată literaturii româneşti, pe lângă Biblioteca Universităţii din Cernăuţi, care în totalitatea ei este germană, parcă Bucovina ar fi fost toată germană, pentru ca să i se dea o bibliotecă asemenea cu ale locuitorilor de pe malurile Rinului… / Ţin să împlinesc şi a treia făgăduială, de la început: anume să vă arăt ce rost anume are Suceava, de acum, înainte, şi ce datorie aveţi dumneavoastră faţă de acest rost al Sucevei. Suceava nu poate, fi în România Mare, un simplu oraş de provincie. Un oraş de provincie a putut să fie pentru Austria, o îngrămădire de elemente amestecate, la un colţ al unei graniţe trase prin înşelăciune, după isprăvirea fericită a unui brigandaj istoric. Pentru noi nu e aşa... / Cum însă poate fi ajutată Suceava? Suceava are monumente a căror studiere nu s-ar putea face în zeci de ani. În viaţa poporului sunt apoi atâtea elemente, atâtea datini, e atâta izvor de informaţie, în ce priveşte cântecul, danţul, încât mulţi folclorişti ar putea întrebuinţa o viaţă întreagă, pentru ca să ajungă la capăt. / Pământul acesta ascunde atâtea lucruri, încât un arheolog medieval şi, dacă se poate şi un cercetător modern al trecutului nostru românesc, ar putea croi un grandios plan de muncă pentru atâţia şi atâţia oameni. / Pe lângă aceste monumente, care se cer a fi reabilitate în onoarea lor şi chemate din nou la misiunea de odinioară, ar trebui parcuri de toată frumuseţea, care să încunjure pe fiecare dintre dânsele, parcuri îngrijite frumos, care să fie un model de gospodărie şi o podoabă pentru acest oraş. În sfârşit, bisericile acestea se cer mobilate pe dinăuntru, potrivit stilului de odinioară. / Nu se va putea da niciodată o mare

[1381] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
[1382] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5

importanţă comercială Sucevei. „Precupeţia” bucovineană, care a îmbogăţit o parte din populaţia provinciei, „precupeţia” care făcea celebră Bucovina, nu se va putea menţine. Va veni vremea comerţului cinstit, mult mai restrâns, mult mai puţin remunerator, fiindcă nu va mai fi o populaţie de robi, care să stea, ca până acuma, la dispoziţia oricărui fel de comerţ, populaţie care era dată, fără nici un mijloc de apărare, pe seama negustorilor celor mai lipsiţi de scrupul. / Prin urmare, comerţ mare, la Suceava, n-o să se facă. În ce priveşte industria, nu vom ajunge să avem şi aici fabrica de ciment, care aruncă fum şi pâclă în poarta mănăstirii lui Ştefan cel Mare, la Putna: industrii de acestea nici nu trebuie să introducem într-un oraş cum e Suceava, care se cade să rămână un oraş al trecutului, cam aşa cum este, la germani, Nürnbergul, în care nimeni n-are voie să clădească o singură casă în alt stil, decât în cel caracteristic pentru Nürnberg: n-ai voie să faci o casă, aşa după cum te îndeamnă imaginaţia sau prostul dumitale gust, ci casa trebuie să o faci aşa, ca să nu strici efectul altor case. Noi nu ne dăm sama îndeajuns de lucrul acesta: că fiecare casă valorează nu numai prin ce este, ci şi prin ceea ce o încunjură, că poţi să omori o clădire frumoasă, punându-i trei construcţii caricaturale la dreapta, la stânga şi în faţă. / Prin urmare, Suceava va trebui să rămână un oraş istoric, dar nu mort, ci un oraş viu. Şi iată cum: toată opera de restaurare, toată opera de remobilare, de studiere a lucrurilor care se găsesc aici va trebui să atragă la Suceava o mulţime de puteri lucrătoare pentru acest scop. / Atunci se pune întrebarea: odată ce se va începe această lucrare, care cere atâta cheltuială şi sârguinţă, atâţia meşteri, de ce n-am menţinea toată experienţa adunată aici, toţi meşterii grupaţi în Suceava şi după terminarea lucrărilor tot aici, în Suceava, supt formă de şcoli, de ateliere permanente pentru fabricarea icoanelor, a mobilelor bisericeşti, pentru tipărirea de cărţi bisericeşti, după vechile datini, pentru tot ceea ce are un raport, mai apropiat sau mai depărtat, cu monumentele din Suceava?”[1383].

1920: „Sâmbătă, 15 mai 1920, orele 19, MM. LL. Regele şi Regina, împreună cu A. S. R. Principesa Elisabeta, au plecat, cu trenul, din halta Cotroceni. Maiestăţile Lor erau însoţite de dl preşedinte al consiliului General Alexandru Averescu şi de întreaga suită regală. / Duminică, 16 mai, orele 9, în gara Burdujeni, un numeros public, împreună cu orfelinatul C. F. R. „Regina Maria”, aştepta pe Maiestăţile Lor, care, coborându-se din tren, au fost întâmpinate cu flori şi cântece naţionale. La orele 9.15, în gara Iţcani, Maiestăţile Lor sunt primite de dl General Lupescu, comandantul frontului de est al armatei române, care, prezentând raportul, M. S. Regele trece în revistă compania de onoare, din Regimentul 114 Infanterie. Pe peronul gării o lume imensă aştepta pe Suverani, având în frunte pe dl I. Stârcea, ministrul Bucovinei, împreună cu toate autorităţile civile şi militare din localitate. / Doi primari săteni prezintă Maiestăţilor Lor tradiţionala pâine şi sare, iar dl Dori Popovici (cel care ameninţa, în 1916, că el şi gospodarii lui câmpulungeni îi vor ciomăgi pe ostaşii români, dacă vor îndrăzni să intre în Bucovina, prilej cu care Nicolae Iorga îi prorocea un viitor măreţ în… România Mare – n. n.) , preşedintele comisiunii de unificare, într-o cuvântare însufleţită urează Suveranilor bună venire pe pământul Bucovinei. M. S. Regele răspunde mulţămind de călduroasa primire ce Li se face şi, după câteva momente de convorbire cu persoanele prezente, Maiestăţile Lor, suindu-se în automobile, pleacă la Suceava, înconjuraţi de o ceată de călăreţi săteni. / În fata primăriei, primarul oraşului Suceava, dl Iancu Avram (avocat, cu implicări serioase în viaţa culturală şi socială rădăuţeană, înainte de război – n. n.), în fruntea reprezentanţilor comunităţilor de toate limbile, după o cuvântare de bună venire, prezintă Maiestăţilor Lor pâinea şi sarea, iar dl Eusebie Popovici, directorul liceului (în 1917-1918, cântase, cu acelaşi entuziasm patriotic, imnurile statale austriac, rusesc, românesc şi iar austriac – n. n.), în cuvinte călduroase aduce urări din partea judeţului Sucevii. Mulţumirile

[1383] Iorga, Nicolae, *Conferinţe bucovinene*, Bucureşti 1919, pp. 57-76

M. S. Regelui sunt acoperite de uralele şi aclamaţiile marii mulţimi, adunate în mijlocul vechii capitale a Moldovei. / De la primărie, Maiestăţile Lor se îndreaptă spre vechea si frumoasa biserică, unde se găsesc moaştele Sfântului Ion cel Nou. Aici s-a slujit un serviciu religios, după care dl Stârcea, ministrul Bucovinei, a salutat pe Maiestăţile Lor, cu următoarele cuvinte: // „Sire, Prea Graţioasă Doamnă, Alteţă Regală, / De 145 ani, Bucovina, ruptă din trupul vechii Moldove, în vitregia timpurilor ce au despărţit-o de Statul naţional, întemeiat chiar pe teritoriul ei, aşteaptă ziua de fericire, ce o vede împlinită astăzi. Bine aţi venit, mult dorite Rege Liberator, pe pământul românesc al Bucovinei, reunită cu Patria Mumă şi recucerită Coroanei române de Maiestatea Voastră şi de glorioasa armată! / Bine aţi venit, Mărite Doamne, pe acest străbun pământ românesc, ce păstrează scumpe amintiri ale trecutului românesc, cu mormintele descălecătorilor şi marilor Voievozi ai Moldovei, fericiţilor întru pomenire predecesori şi străbuni ai Maiestăţii Voastre, cu pioasele lor fundaţiuni, sacre monumente ale istoriei române. Bine aţi venit, Sire şi Mărită Doamnă, pe acest pământ istoric, unde se află cele dintâi fundaţiuni moldoveneşti, cu vechea capitală a Moldovei, valoroasa cetate a Sucevei, care a înfruntat atâtea furtuni şi a văzut îndeplinindu-se fapte de glorie ce sunt fala neamului românesc, cetatea unde Alexandru cel Bun, înţeleptul organizator al statului moldovenesc, a întemeiat scaunul Mitropoliei Moldovei; unde Ştefan cel Mare, slăvitul erou al neamului românesc şi al creştinătăţii, care se odihneşte în mormântul venerat de la Putna, şi alţi domni iluştri ai Moldovei au respins cu fală atâtea atacuri duşmane; unde acum 320 de ani Mihai Viteazul, eroul martir al unităţii naţionale, proclamat Domn al tuturor Românilor, primind aici, în mai 1600, jurământul ca Domn al Ţării Ardealului şi Moldovei. / Pe urmele lui, Maiestatea Voastră, răzbunând vitregia trecutului, intră triumfător ca primul Rege al tuturor Românilor, îndeplinitor al visului secular al neamului românesc întreg. Poporul românesc al Bucovinei, care neclintit a stat strajă la comoara istorică a neamului, ce această ţară o păstrează cu sfinţenie, poporul românesc împreună cu neamurile conlocuitoare, Bucovina Întreagă, aduce Maiestăţilor Voastre, măritului său Rege şi Măritei sale Doamne şi Regine, omagiile sale de adâncă recunoştinţă, de dragoste şi credinţă nestrămutată, cu speranţa vie în viitorul fericit ce i-aţi urzit. / Şi toţi, într-un cuget, uniţi sub sceptrul blând şi ocrotitor al Maiestăţii voastre, ocrotiţi sub glorioasa Coroană de oţel a României, Vă urăm cu însufleţire: Să trăiţi, Sire! Să trăiţi, Mărită Doamnă! Să trăiască Augusta Dinastie! Să trăiască şi înflorească România unită!". // M. S. Regele mulţumeşte, cu recunoştinţă, arătându-şi adânca bucurie că se află în acest sfânt locaş, care ne-a fost lăsat de vrednicii Voievozi ai Moldovei. Apoi Maiestăţile Lor merg la vechea biserică a Mirăuţilor, nu de mult restaurată, din faţa căreia au admirat vederea ruinelor cetăţii Suceava. / La 11 ore, Maiestăţile Lor, împreună cu suita, în urale nesfârşite, pleacă, în automobile, spre mănăstirea Putna, pe un timp prea frumos, după o ploaie binefăcătoare, de mult aşteptată"[1384].

1923: Suceava, cetatea Voievozilor. Am lăsat trenul la Iţcani, graniţă veche între Austria şi Moldova. Spre Suceava mă duce un birjar evreu, cu cai slabi, amărâţi. E cald peste măsură şi mă învăluie nori de prav. Uneori, când vine vânt de către dealuri, volbura duce norii de praf şi pot să văd, înainte, oraşul, cu turnuri multe de biserici şi cu ziduri vechi ruinate pe, altă muche. Sunt urmele cetăţii voievozilor moldoveni de demult. Ruine măreţe şi pline de graiuri străvechi. Calea, pe care mă duce trăsura urcă, la deal, printre case hardughite cu evrei mulţi. Ba mi se pare că sunt numai evrei, rău îmbrăcaţi şi soioşi. Copii desculţi, răpănoşi, se joacă pe la porţi, iar în uşi răsar jupâni cu bărbi încâlcite. Sărăcia strigă din toate casele. Şi mai strigă urâte firme, cu limba românească schimonosită. / Oraşul Suceava geme şi el de evrei. De evrei şi de avocaţi. Tot a treia-patra casă are unul, doi. Nicăieri, în ţară, n-am văzut

[1384] *Monitorul Oficial*, No. 048 din 3 iunie 1920, pp. 1457-1462

atâtea firme de avocaţi ca în Suceava. Se vede că au din ce trăi. Una însă nu ştiu: trăiesc ei pe spatele gospodarilor români, din satele din jur, ori pe spatele negustorilor evrei din oraş? Cine ar pute a să ne-o spună? E adevărat că Suceava are un mare tribunal, în laturea căruia am văzut, peste ziduri înalte, ferestre mărunte de temniţă. Poate că avocaţii cu nume străine se trudesc să mântuie pe nenorociţii de acolo. Ori să-i înfunde şi mai tare. Nu ştiu. / Mă desfac repede de asemenea gânduri şi urc spre ruinele cetăţii de pe deal. Cărarea mă poartă printre brazi tineri, care par o oaste de şcolari sprinteni, silitori şi ei, ca şi mine, să ajungă, odată, pe culmea cu măriri trecute. Îmi răsar, deodată, în faţă, ziduri foarte înalte, cu piatra sură, golaşă. Ocolindu-le, ies în faţa porţilor, care nu mai au decât susţiorii din mari stânci cioplite. Apoi mă învârt, un ceas aproape, printre ziduri dărâmate, prin şanţuri adânci, mute, care sunt însă atât de grăitoare în muţenia lor! Uite, colo, ruinele marelui turn, de lângă poartă, care păstrează încă urmele unei mici biserici, în care se va fi închinat, de atâtea ori, creştinul Domn Io Ştefan Voievod. Mai la vale sunt straşnice arcuituri de cerdac şi cămăruţe, care vor fi adăpostit pe căpitanii şi pe ostaşii unui Luca Arbore, de pildă. Mai la o parte, spre oraş, se ridică, pe coasta prăpăstioasă a văii Cacaina, temeliile rotunde ale turnului Neboisa. Trup nu mai are, decât piciorul oţelos, înfipt cu străşnicie în glia bogată. E un biet schelet, în care se cuibăresc, zgomotoase, vrăbiile. / Urc pe un vârf de ţanc şi, lăsându-mi privirea să străbată spre valea întinsă a râului Suceava, caut să depăn firul întâmplărilor de demult, aşa precum ni-l povestesc hârtiile vechi”[1385].

1924. Vindecări la moaştele Sfântului Ioan cel Nou. Reproducem din carte a preotului luminat Constanti Morariu, din Suceava, decedat în zilele trecute, câteva bucăţi frumoase şi edificatoare şi sfătuim pe cititorii noştri să-şi împodobească sufletul cu ele. Vindecări minunate de boli, la moaştele Sfântului Ioan cel Nou din Suceavă, istorisite de părintele Sidorovici”[1386].

1930, iulie 10: Dezordinile din Suceava. Câteva mii de oameni au năvălit în oraş terorizând autorităţile şi populaţia. / **Cernăuţi, 11.** Suntem în măsură a da alte amănunte în legătură cu dezordinile întâmplate, ieri, la Suceava. Autorităţile ştiau, de mai înainte, că joi va avea loc o demonstraţie a Ligii contra Camerei şi a Ligii antisemite. Este de mirare, aşadar, că n-au luat măsuri pentru menţinerea ordinii. Şi la Cernăuţi se ştia că joi vor fi turburări la Suceava. / **N-au fost scoase forţe suficiente, deşi agitaţiile erau aşteptate**. Totuşi, în dimineaţa acestei zile, nu se aflau la Suceava decât 30 poliţişti, 100 de jandarmi şi 70 soldaţi. Este drept că, dimineaţă, s-au postat cordoane de jandarmi la bariere, care au reuşit să oprească pe ţărani, câtă vreme aceştia veneau în grupuri mici. Când însă au început să sosească în cete de câte o sută, cordoanele n-au mai putut face faţă situaţiei. / **Ruperea primului cordon**. Un grup de 300 ţărani din Bosancea au rupt cordonul principal, lovind pe locotenentul de jandarmi. Acesta a fost începutul. Imediat, masele de săteni au invadat oraşul, provocând o panică nespusă. Erau până la 3-4 mii de oameni, care au năvălit în piaţă şi în străzile principale, aşteptând pe colonelul Niculcea, ca să deschidă întrunirea. / **Ţăranii năvălesc în localul prefecturii**. Când au aflat că acesta nu va veni, căci este arestat, oamenii s-au dus la prefectură şi au sfărâmat uşile, pentru a pătrunde înăuntru. Dar Niculcea fusese arestat la Rădăuţi şi transportat la Cernăuţi, astfel că ţăranii au rămas dezamăgiţi. La prefectură se aflau domnii Pihal, subinspector de siguranţă din Cernăuţi, Tudoraş, prefectul judeţului Suceava, şi procurorul. Dar n-au putut linişti pe ţărani. / **Panică în oraş**. Aceştia au pornit înapoi pe străzi, neîmpiedicaţi de nimeni, căci forţele poliţieneşti erau insuficiente. Toate prăvăliile, restaurantele şi cafenelele au fost închise, iar locuitorii s-au baricadat în case şi în pivniţe. Totuşi, câţiva evrei au fost surprinşi pe străzi şi bătuţi. Între aceştia se citează

[1385] A. Melin, *Unirea Poporului*, Anul V, Nr. 30, duminică 5 august 1923
[1386] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 28, duminică 7/20 iulie 1924

numele lui Grosman şi al lui Schächter. / **Prăvălii devastate**. Ţăranii s-au dus, apoi, la târgul de vite, unde au spart cârciuma lui Nussbrauch, au scos băutura şi au consumat-o. Încălziţi astfel, au pornit apoi să devasteze diferite prăvălii, între care Wassermann, Peltz, Wapner etc. Toată marfa a fost aruncată în stradă. Mulţi ţărani erau înarmaţi, astfel că armata nu putea face nimic contra lor. În urmă, mulţimea s-a întors pe strada principală, unde au devastat alte prăvălii, între care a lui Costiner, Falic, etc. Se spune că, spre seară, s-a dat foc unui depozit de lemne, dar focul a fost localizat. Pe la ora 7, seara, lucrurile s-au potolit. / **Ajutoarele din Fălticeni şi Cernăuţi**. Autorităţile au cerut ajutoare din Botoşani şi Fălticeni. Din Fălticeni au sosit prefectul judeţului, comandantul jandarmilor şi procurorul. De asemenea, au plecat din Cernăuţi secretarul general al directoratului, dl Crudu, şi dl Dumitrescu, inspector general de siguranţă. Toată noaptea, au avut consfătuiri cu autorităţile locale. / **Comunicat oficial**. În cursul nopţii, ministerul de interne a dat următorul comunicat: „La Suceava, întrunirea anunţată în contra cametei n-a mai avut loc. S-au strâns peste 2.000 de ţărani, care au stat aproape toată ziua. Au fost vociferări, fără incidente sângeroase. În cele din urmă, ţăranii s-au răspândit. În prezent este linişte. Poliţia a fost tot timpul la faţa locului, luând măsuri în contra turburătorilor. A fost la Suceava şi secretarul general al directoratului ministerial, care a plecat la Cernăuţi. / **S-au operat 35 arestări**. Declaraţiile domnului C. Angelescu. Domnul C. Angelescu, subsecretar de stat la interne, a comunicat, azi dimineaţă, ziariştilor că autorităţile locale de la Suceava au luat măsuri împotriva agitatorilor. S-au operat 35 de arestări. Colonelul Neculcea, care fusese arestat mai înainte, a fost deferit parchetului. Autorităţile locale iau de asemeni măsuri preventive pentru a împiedica eventuale tulburări ce s-ar putea petrece joi, când s-a anunţat o nouă întrunire. De asemenea, ministerul de interne urmăreşte îndeaproape mişcarea pe care vrea s-o întreprindă în Basarabia dl Corneliu Zelea Codreanu[1387]. // **1930, iulie 13**: **Ancheta devastărilor din Suceava**. Actualmente domneşte la Suceava cea mai perfectă linişte. Dl Crudu, secretarul general al directoratului Cernăuţi, împreună cu dl inspector Dumitrescu, au părăsit oraşul, lăsând acolo numai pe dl subinspector Pihal. S-a început anchetarea arestaţilor. Toţi neagă a fi luat parte la devastări, iar dovezi nu sunt împotriva lor, deoarece au fost arestaţi târziu, seara, după ce lucrurile se potoliseră. Cei mai mulţi declară că n-au venit la Suceava pentru adunarea convocată de colonelul Niculcea, ci pentru alte interese. / **Teama pentru joia viitoare**. În oraş continuă să circule patrule militare. Populaţia continuă a fi foarte îngrijorată, deoarece prefectul judeţului, dl Tudoraş, a dat scris sătenilor că, joia viitoare, vor fi liberi să ţină adunarea proiectată. Toţi sătenii, plecând acasă, au dus cuvânt de ordine că, joi, are loc la Suceava o mare adunare împotriva cămătarilor. Dacă la Suceava domneşte linişte, în satele apropiate, Costâna şi Bălăceana, s-au produs pe ziua de ieri tulburări, spărgându-se geamurile la mai multe prăvălii[1388]. // **1930, iulie 13: Noi excese în Bucovina**. Cernăuţi, 12. Azi noapte, la orele 12, prefectura din judeţul Suceava a fost anunţată că, în comuna Bălăceana, s-au produs dezordini antisemite. Imediat au fost expediate acolo două camioane cu jandarmi. De asemenea, au plecat domnii Tudoraş, prefectul judeţului, şi colonel Teodorescu, comandantul garnizoanei, împreună cu procurorul Tetiva. Au sosit la Bălăceana pe la orele 3 dimineaţa, când devastările se terminaseră. Un număr de vreo 200 de inşi au devastat toate prăvăliile evreieşti, aruncând toate mărfurile în stradă. De asemenea, a fost devastată sinagoga, dar fără ca obiectele sfinte să fie atinse. Geamurile tuturor locuinţelor au fost sparte. Satul prezintă un aspect jalnic. Sunt şi câţiva răniţi. / Domnul senator Maier Ebner, împreună cu preşedintele comunităţii izraelite locale, dl Teich, au expediat o telegramă de protestare ministerului de interne. / **Versiunea ministrului de interne**. Azi dimineaţă, ministerul de interne a primit o telegramă de la Cernăuţi, în care a fost anunţat că o nouă turburare antisemită s-a petrecut în satul Bălăceana, situat la o depărtare de 15 km de Suceava. La miezul nopţii, agitatorii antisemiţi au tras clopotele de la

[1387] *Adevărul*, anul 43, nr. 14276, sâmbătă 12 iulie 1930, p. 4
[1388] *Adevărul*, anul 43, nr. 14277, duminică 13 iulie 1930, p. 3

biserică, adunând satul. Ţăranii au spart multe prăvălii evreieşti şi au devastat o şcoală evreiască din sat. Jandarmii au fost în imposibilitate să menţină ordinea. Ei au fost nevoiţi să tragă salve de focuri în aer, pentru a intimida pe ţărani. / **Se vor lua măsuri drastice**. Dl subsecretar de stat Constantin Angelescu[1389], primind, azi dimineaţă, această telegramă, a adus imediat faptele la cunoştinţa domnului ministru Vaida. S-a luat hotărârea să se ia o serie de măsuri drastice pentru a pune capăt acestor agitaţiuni, care fac atât de mult rău ţării, înăuntru şi în afară. / **Consfătuirea de la ministerul de interne**. S-a decis ca, la ora 11, să fie convocaţi la ministerul de interne toţi şefii de autorităţi, pentru a discuta situaţia şi a lua măsurile în consecinţă. La ora 11, s-au întrunit, în cabinetul domnului Angelescu, domnii dr. Vaida, Cădere – secretar general, general Nicoleanu – comandantul jandarmeriei, procurorul general de la Cernăuţi, care se afla întâmplător în Capitală, domnii directori Cristescu şi Bianu de la Siguranţa generală. Conferinţa a durat până la ora 1. / **Măsurile decise**. Domnul C. Angelescu a primit, apoi, pe ziarişti, cărora le-a declarat că guvernul este ferm decis să ia măsuri radicale pentru stârpirea acestor agitaţii. În acest scop, s-au luat următoarele măsuri: Dl Victor Cădere, secretar general al ministerului de interne, va pleca, astă-seară, la Suceava, pentru a conduce şi a supraveghea toate măsurile ce se iau; Dl secretar general al directoratului din Cernăuţi va pleca, astăzi, la Rădăuţi, pentru acelaşi scop; Mai multe detaşamente de jandarmi, sub conducea domnului colonel Bendescu, vor pleca la Suceava şi la Rădăuţi, pentru a sta la dispoziţia autorităţilor; De asemenea, s-a intervenit la ministerul armatei pentru a trimite orice număr de trupe necesare menţinerii ordinii. / S-a luat hotărârea că orice agitator, care va face cea mai mică mişcare, va fi imediat arestat şi deferit parchetului. Agitatorii străini de localitate vor fi imediat arestaţi şi trimişi la urma lor. Nu se vor îngădui întruniri şi manifestaţii care ar putea duce la turburarea liniştii sau care ar putea provoca acte de agresiune. Toate parchetele din ţară vor primi, în cursul zilei de astăzi, dispoziţii telegrafice din partea ministerului de justiţie, prin care li se pune în vedere să dea cel mai larg sprijin celorlalte autorităţi, pentru menţinerea liniştii şi împiedicarea oricărui fel de turburări. / Domnul subsecretar de stat Angelescu şi-a exprimat convingerea că, până în câteva zile, datorită acestor măsuri, totul va reintra în normal[1390]. // **1930, iulie 17**: **Ancheta în Bucovina**. Ţăranii se plâng de proasta situaţie economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanţii autorităţilor, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilescu şi şeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din judeţul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comăneşti, Pârteştii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu ţăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Ţăranii au răspuns că ei nu vor decât linişte şi nu se gândesc decât să-şi valorifice recolta, dar aşteaptă cu nerăbdare înfiinţarea creditului agricol. / Domnul Cădere a primit diferite delegaţii ale locuitorilor. Astfel, micii morari s-au prezentat împreună cu preşedintele asociaţiei lor, dl Leonte Duracu, şi au cerut sistarea impozitului pe cifra de afaceri, fixarea impozitelor după venitul real al morilor, acceptarea unui delegat al micilor morari în comisiile de impuneri, ieftinirea combustibililor etc. Domnul Cădere a promis că va satisface aceste doleanţe, apoi, de comun acord cu morarii, a fixat următoarele preţuri pentru măcinat: la 100 kg porumb sau orz – 10 kg în natură sau 25 lei. Pentru grâu şi secară la valţ, 80 lei la 100 de kg. A mai hotărât introducerea în mod obligatoriu a cântarelor la toate morile. / De asemenea, domnul Cădere a mai primit pe dl Teich, preşedintele comunităţii evreieşti din Suceava, însoţit de dl Landau, deputat de Chişinău. Secretarul general de la interne le-a cerut să liniştească pe evrei, deoarece, din vizitele ce a făcut în ţară, s-a convins că nu există un curent împotriva evreilor, ci numai din pricina proastei situaţii economice. / Locţiitorul de prefect, dl inspector

[1389] În 18 iulie, la ora 10, 4 studenţi macedoneni vor atenta la viaţa lui Constantin Angelescu, în chiar biroul său de la Interne, sub pretextul unei audianţe – n. n.
[1390] *Adevărul*, anul 43, nr. 14277, duminică 13 iulie 1930, p. 4.

administrativ Miloceanu, a primit o delegaţie a meseriaşilor din comuna Arbore, care au cerut micşorarea impozitelor pe cifra de afaceri şi încurajarea micilor meseriaşi. Dl Miloceanu a promis că va transmite la Bucureşti aceste doleanţe. / Procurorul general din Cernăuţi, dl Alexandru Teodoru, a primit numeroase delegaţii de locuitori, care i-au spus diverse reclamaţii. Domnia sa a însărcinat să plece în comunele respective, pentru cercetări, pe primul procuror, dl Bendas. Domnia sa a vizitat comunele Bălăceana şi Băişeşti. / La cabinetul de instrucţie continuă cercetările în privinţa dezordinilor recente din Bălăceana şi celelalte localităţi. Se ştie că, pentru mâine, joi, a fost convocată o întrunire publică. O delegaţie din comuna **Bosanci**, condusă de sătenii Eremia Lazăr şi Ion Tarafine, s-a prezentat la prefectură, cerând libertatea întrunirii şi asigurând că ei nu urmăresc provocarea de dezordini şi nici nu dau ascultare sfaturilor colonelului Niculcea, care vrea să provoace revoluţie. Ei cer numai micşorarea impozitelor. / Ieri se zvonise că, în cursul nopţii, se vor produce demonstraţii antisemite la Arbore şi că, de aici, turburătorii vor merge la Solca. Domnii Cădere şi general Gavrilescu, comandantul Brigăzii 8 de Infanterie, au plecat imediat într-acolo. Ştirile sosite astăzi, în cursul zilei, anunţă că pretutindeni a fost linişte. Totuşi, viligiaturiştii de la Solca sunt foarte îngrijoraţi şi se gândesc să renunţe la restul curei şi să se întoarcă acasă. Astăzi este, la Solca, zi de târg săptămânal. Prefectul judeţului asigură că nu se va petrece aici nici o dezordine[1391]. // **Primele procese: Acuzaţii achitaţi**. Suceava, 16 (iulie). Ieri a venit în dezbateri procesul a cinci locuitori, acuzaţi că au participat la dezordinile antisemite din ziua de 10 iulie. Ei sunt daţi în judecată după legea micului parchet. Curtea se compune din domnii Leo Wachtel, preşedinte; judecător Ţurcan, asesor, şi procuror Tănase. / Pe banca acuzării figurează tinerii Gheorghe Oniu, Ion Holovăţ, Nicanor Croitor, Gheorghe Drăgoiu şi Ştefan David, toţi din comuna Bosanci. Ei sunt acuzaţi că au aruncat cu pietre asupra caselor locuitorilor evrei Ghingold, Merlaub şi Weber, Se procedează la interogatoriul acuzaţilor. Cu toţii declară că nu au nici o vină şi că au fost indicaţi de evrei ca răzbunare, deoarece sunt cunoscuţi ca nutrind sentimente antisemite. / Dl Nicolau Mandinescu, chemat ca martor, povesteşte cum, în ziua de 10 iulie, încă de la prânz, a aflat că se pregăteşte un atac în contra Poştei. Seara, pe la ora 8, a văzut cum a venit un grup din Suceava şi cum se arunca cu pietre asupra caselor evreieşti. El însă a stat la o depărtare de vreo 20 de paşi, încât nu poate spune că recunoaşte pe acuzaţii de astăzi. Mai sunt ascultaţi, tot în calitate de martori, locuitorii Ghingold, Merlaub, Weber, Maria Eremia, Popadiuc, Oniu şi alţii. / Procurorul, în rechizitoriul său, cere condamnarea acuzaţilor în baza legii Mârzescu. După o scurtă deliberare, Curtea declară pe toţi acuzaţii achitaţi, în lipsă de dovezi. Procurorul a făcut recurs. // Se începe procesul agricultorilor Gheorghe Turculeţ, din comuna Ludie Humorului, acuzat că a împărţit broşuri cu conţinut subversiv. Turculeţ recunoaşte că a împărţit manifeste, pe care spune că le primise de la colonelul Niculcea. Nu ştia însă ce conţin. Procurorul cere amânarea procesului, până când vor sosi manifestele, care, actualmente, se află la postul de jandarmi Ilişeşti, pentru a fi cercetate de instanţă. Cererea este admisă şi procesul este amânat pentru vineri, 18 iulie. Avocatul Iacubovici cere citarea ca martor a domnului ministru Vaida-Voevod şi a domnului prefect Tudoraş. / Urmează procesul tinerilor Ion Alexiuc, Nicolai Hrăciniuc, Eugen Striban, George Leuciuc, Rudolf Stockmayer, Toader Crainiciuc, Ilie Leuciuc, Frantz Stanis şi Ioan Scriba, implicaţi, de asemenea, în devastările de joia trecută. Acuzaţii sunt apăraţi de domnii Jauca şi Iacubovici. Partea civilă este reprezentată prin dl Vogel. Se începe interogarea acuzaţilor. Ion Alexiuc recunoaşte că a luat parte la adunarea ce s-a ţinut, dar nu ştie ce s-a vorbit acolo. Hrenciuc şi Striban, care au fost prinşi cu obicte de furat în mână, declară că au primit aceste lucruri de la nişte necunoscuţi. Frantz Stanis, care se afla în faţa prefecturii, când a avut loc manifestaţia devastatorilor, spune că a fost acolo în exerciţiul funcţiunii, fiind funcţionar al apeductului. Ceilalţi acuzaţi tăgăduiesc, de asemenea,

[1391] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

faptele care li se impută. / Domnul avocat Vogel cere citarea ca martori a domnilor comisar Romanovschi, Isac Nussbrauch şi sublocotenent Căldăruş. Cererea este admisă şi procesul se amână pentru vineri. / Noaptea trecută, au fost sparte geamurile de la locuinţa domnului Leon Rottkopf, preşedintele Partidului social-democrat din Suceava. Autorii spargerii nu au fost prinşi[1392]. // **1930, iulie 18**: **Joia grijilor în Bucovina**. Străduinţele autorităţilor de a evita turburări. Suceava, 17 (iulie). Capii autorităţilor din Cernăuţi şi Bucureşti, aflători în Suceava, nu au o clipă de odihnă. Zilnic, judeţul este cutreierat în lung şi în lat, toate comunele sunt vizitate şi pretutindeni se supraveghează cu atenţie executarea măsurilor de ordine luate de centru. Ţăranii cer ca deputaţii să vină în mijlocul lor pentru a le asculta păsurile. Până acum, numai deputatul Gorcea a făcut aceasta. Zvonindu-se că în comuna Arbore s-ar proiecta dezordini, dl Gorcea, care este foarte popular acolo, a plecat imediat în comună, a luat contact cu consiliul comunal şi cu fruntaşii satului şi a reuşit să liniştească spiritele. Dl Gorcea a mai vizitat comunele Pârteştii de Jos, Pârteştii de Sus, Cacica, Botoşana, Cajvana etc. / **O ordonanţă pe care un preot nu vrea s-o citească**. În ultimele zile, nu s-au semnalat tulburări. Domnii general Gavrilescu şi locotenent-colonel Băican, secretarul general Cădere, inspectorul Cătuneanu şi Dumitrescu străbat judeţul în lung şi în larg. Au mai sosit în localitate, pentru a lua măsuri de ordine, domnii Pihal, subinspector la Siguranţa din Cernăuţi şi colonel inspector Bendescu, de la Inspectoratul 2 jandarmi Cernăuţi. Dl prefect Miloteanu a primit delegaţia de studenţi, în frunte cu studentul Doboş Boca. Aceiaşi delegaţie s-a prezentat dlui secretar general Cădere, pentru a da asigurări formale că nu vor avea loc dezordini. Ieri s-au placardat în oraş ordonanţe, din partea dlui prefect Miloteanu, care face apel la cuminţenia populaţiei şi, totodată, anunţă că, dacă se vor produce dezordini, vinovaţii vor fi aspru pedepsiţi. Autorităţile în subordine sunt, de asemeni, foarte vigilente. / Ici, colo, unde s-au mai semnalat agitaţii, s-au luat imediat măsuri. Astfel, în comuna Băişeşti, preotul Grigoraş n-a voit să explice populaţiei ordonanţa prefecturii, spunând că el nu are a primi ordine din partea autorităţilor administrative. În această comună se dedă la agitaţii un anume Emilian Popinciuc, licenţiat în Drept. / În comuna Stroeşti s-au spart câteva geamuri. Autorii au fost identificaţi. Ei se numesc Petre Poleacu şi Nicolae Toma Văleanu. O delegaţie a evreilor din Burdujeni s-a prezentat la domnul prefect Miloteanu, exprimându-şi teama ca agitaţiile să nu se întindă şi în târgul lor. Prefectul a dat formale asigurări. Şeful poliţiei din Solca, dl Costică Popovici, împreună cu pretorul Reuţ, au căutat, de asemeni, să liniştească pe viligiaturişti, convingându-i să nu părăsească localitatea, deoarece, în urma măsurilor luate, nu se vor produce nici un fel de tulburări. / **Ce se petrece azi. Un zvon**. Astăzi, joi, este la Suceava zi de târg. Proiectata întrunire a Ligii contra cametei nu se ţine. Târgul este foarte slab animat. La fiecare barieră a oraşului sunt instalaţi câte un procuror, doi ofiţeri, un comisar şi mai mulţi soldaţi. Ţăranii sunt cercetaţi de magistraţi, apoi lăsaţi să intre în oraş. Dl Miloteanu a emis o ordonanţă, prin care se interzice ţinerea oricărei întruniri, fără autorizaţia dumisale. / Pentru mâine, 18 iulie, dl secretar general Cădere a convocat pe toţi directorii de bancă din Suceava, ca să discute problema scăderii dobânzilor. Se crede că dobânzile vor fi scăzute la 12 la sută, de la 35 şi 45 la sută, cât a fost până acum. / În judeţ, s-a răspândit, ieri, zvonul că regele Carol ar fi fost împuşcat. Dl cădere a dispus dezminţirea acestei invenţii, prin afişe şi prin batere de tobe. Totodată, a luat măsuri a fi descoperiţi autorii acestei fantastice invenţii[1393]. // **1930, iulie 23: Dl Pompiliu Ioniţescu, despre situaţia din Bucovina**. Înapoiat din Bucovina, dl Pompiliu Ioniţescu, subsecretar de stat la ministerul de finanţe, a declarat prese, cu privire la situaţia din acest ţinut. Domnia sa afirmă că în Basarabia este linişte, iar autorităţile au luat măsuri pentru a preîntâmpina dezordinile. / **Situaţia economică**. Situaţia economică în Bucovina este foarte rea (Iorga îi avertiza, la cumpăna anilor 1919/1920, în Calendarul „Glasul Bucovinei”: „Sunteţi, aici, în Bucovina, oameni culţi şi bogaţi, dar să nu uitaţi că aţi

[1392] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3
[1393] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14280, vineri 18 iulie 1930, p. 3

intrat în România Mare!" – n. n.), mai ales în urma crizei din industria lemnului. Activitatea este atât de redusă în această industrie (datorită corupţiei din Mitropolie, care administra Fondul Religionar – n. n.), încât se poate spune că este aproape oprită. Cel mai bun mijloc de a veni în ajutorul populaţiei de acolo este să i se dea posibilitatea să-şi câştige, din nou, existenţa prin muncă. Dl Pompiliu Ioniţescu a constatat că Administraţia fondului bisericesc al Bucovinei este nedreaptă cu ţăranii din regiunile silvice, pentru că, în calitatea ei de proprietară a pădurilor şi fierăstraielor, vinde lemnele cu preţuri exagerate. / **Datoriile sătenilor**. Datoriile sătenilor din Bucovina sunt foarte mari. Judecătoriile de acolo, care au să judece procesele dintre debitori şi creditori, acordă cheltuieli de judecată prea mari. Pentru ca ţărănimea să scape de situaţia de astăzi, trebuie luate urgente măsuri economice. / **A început exportul**. De câteva zile, a început exportul către Polonia, prin staţia Grigore Ghica Vodă. În cazul când exportul acesta va creşte şi în cazul când şi exportul pentru Cehoslovacia va deveni mai activ, este probabil că situaţia economică din Bucovina se va ameliora simţitor[1394].

1936: „La Suceava, deţinuţii politici (comunişti – n. I. D.) sunt izolaţi în celule, fără foc şi fără sobe, fără nici un ajutor medical şi fără medicamente. Din pricina regimului la care sunt supuşi la Suceava, următorii deţinuţi politici au murit, în cursul ultimului an: Dermaugi, Baradj, Sarindar şi Minker; în urma relelor tratamente, în 21 martie 1936 a murit Kisch Ludwig. Deţinuţii care reclamă la director sau la primul procuror sunt bătuţi sălbatic a doua zi, cum este cazul lui Rudenco Feodor, Korolenko şi alţii, precum Artensia Găină, Protopopescu Marin, Luca Rosa, Leibovici Zisu, Rosemberg S., Veinstock, Torban I., Sârbu, Picher, Stoica G., Adler etc."[1395].

1936: „Prea Sfinţite, Prefectura judeţului Suceava, cu adresa Nr. 9262/1936, ne face cunoscut că parohia greco-catolică ruteană din Suceava are o populaţiune de 121 suflete, deci mult mai puţine ca să poată justifica existenţa unei parohii, plătită din bugetul statului. / Faţă de numărul insuficient de credincioşi, ne cere a dispune desfiinţarea acestei parohii şi alipirea lor la parohia greco-catolică ruteană din comuna Cacica. / Avem onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune să ni se comunice hotărârea Prea Sfinţiei Voastre în această chestiune. / Primiţi, Vă rugăm, Prea Sfinţite, asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni. / p. Ministru, / ss. Șt. Brădișteanu, / p. Director, / ss. G. Illoniu". // Aşa sună scrisoarea ministerială, ticluită în temeiul informaţiilor domnului prefect Cojocariu, de la Suceava. Care-i însă adevărul adevărat, în cazul de faţă? Acela că, pentru a se dinamita o aşezare bisericească unită, s-a recurs, în hârtii oficioase, la păcătoase falsuri ordinare. Răspunsul dat scrisorii ministeriale, de Prea Sfinţitul Alexandru, stabileşte, fără chip de replică, acest fapt, pe cât de odios, pe atât de nedemn. Scrie înaltul Ierarh: // „Domnule Ministru, / Adânc mâhniţi de cuprinsul adresei domniei voastre Nr. 116.090/14.366/1936, din care ni s-a dat să cunoaştem noul atentat, pus la cale de Prefectura judeţeană Suceava, împotriva bisericii noastre de acolo, ne grăbim a vă răspunde următoarele: / 1. Noua descoperire a domnului prefect Cojocariu, că parohia noastră din Suceava ar avea numai 121 suflete, contrazice flagrant, învederând nemernicia temeiului, cifrei de peste 200 suflete („70 de familii, cu 132 suflete, la care se mai adaugă populaţia flotantă de servitori, de circa 50-80 persoane") arătată, „pe baza listelor de naţionalitate", în adresa ce ne-aţi trimis, la 17 iulie curent, sub Nr. 116.519/13.665. / 2. Ea cotrazice însă mai ales realităţii, pe care v-am prezentat-o, încă la 31 iulie curent, sub Nr. 4.134/1936, când ne-am permis a vă arăta, în temeiu de coale familiare, purtate, din ordin, la zi, că avem, în Suceava, 451 suflete, cărora se mai adaugă 203 suflete din filia Iţcani şi 188 suflete din filia Sf. Ilie, un total, deci, de 847 suflete. / 3. Întemeiată pe un neadevăr patent şi lipsită, cum se

[1394] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14284, miercuri 23 iulie 1930, p. 3

[1395] *La digne supplie des prisonniers politiques en Roumanie*, in *La Défense*, 10 année, No. 377, Vendredi 20 novembre 1936, p. 7

ştie, de orice temei de lege, cererea Prefecturii Suceava nu este, deci, decât o dovadă mai mult a duşmăniei ce ne poartă şi o nouă încercare de a slăbi temeiul de drept, care va trebui să ne repună în posesiunea integrală a averii ce ni s-a răpit la Suceava. / 4. Menţinem, deci, drepturile ce avem asupra parohiei Suceava, fiind hotărâţi să luptăm, din toate puterile, pentru apărarea acestora şi vă rugăm să respingeţi această nouă încercare de atentat la adresa bisericii noastre. / 5. Insistăm, din nou, pentru cele ce v-am cerut în adresa noastră, pomenită mai sus (Nr. 4.134/1936), care vi s-a trimis recomandat, şi, astfel, deşi adresa domniei voastre de acum, ce nu ţine seamă de cele ce vă scrisesem în ea, pare a spune contrarul – nu se poate să nu o fi primit şi să nu o cunoaşteţi. / În nădejdea etc. / ss. Dr. Alex. Rusu Episcopul Maramureşului". // Îi stă omului mintea în loc: acolo am ajuns, încât slujbaşi de stat să se preteze la măsluiri de felul acesteia? Şi pentru ce? Pentru ca să sugrume o comunitate creştină, care are „păcatul de moarte" că nu mărturiseşte crezul Bizanţului, ci al Romei, deşi enoriaşii parohiei năpăstuite nu sunt latini, ci slavi. Ştim că Prea Sfinția Sa chiriarhul Alexandru al Maramureşului a dezvăluit, la vreme, Ministerului de resort toată meschinăria atentatului, pus la cale împotriva parohiei unite din Suceava. Măsuri de îndreptare a răului săvârşit, până acum, şi de prevenire a altor rele, plănuite pe viitor, nu ştim să se fi luat. Şi nici nu legăm mari nădejdi de aşa ceva. Cel puţini nu de la Ministerul pe care-l priveşte, în primul rând, „barbaria negrăită şi adânc păgubitoare intereselor ţării", cum timbrează Ierarhul eparhiot, într-altă scrisoare (din 7 iulie 1936), procedura autorităţilor de la Suceava. Tare ne este însă credinţa că justiţia va da câştig de cauză dreptăţii, care-i indiscutabil de partea noastră, şi va spăla pata de ruşine, aruncată în obrazul ţării de metodele levantine, ce vreau să se încetăţenească şi la noi. Fără să izbutească, însă, până în cele din urmă. Pe lângă toate binecuvântările bizantine ce are. Şi chiar şi iadul de le-ar fi aliat. Pentru că, altfel, ar fi de disperat, cu atmosfera otrăvită, în care s-au putut plămădi atentate ca cele demascate, în legătură cu biserica şi parohia unită din Suceava atâtor amintiri de glorie şi cinste românească, de altădată"[1396].

1938: „De Suceava te-apropii ca de-un altar. Uiţi că, astăzi, cetatea nu mai e decât un meschin oraş provincial, că – dealungul vremurilor – jâzii l-au năpădit ca buruienile, că vulgaritatea cea mai cumplită se răsfaţă-n inima Moldovei şi că turlele Mirăuţilor au melancolia unor ciobani împărăteşti cu turmele risipite – şi nu te gândeşti decât la istoria care trece cu paşi de voevozi printre ruinele unde flamuri nevăzute mai flutură'n vântul toamnei cu incendii de aur în copacii de pe dealurile Mitocului şi-ale Burdujenilor. / Acceleratul opreşte gâfâind în lunga ploaie de Noembrie. Gara Iţcani, înconjurată de mărunte dugheni şi cârciume cu proprietari evrei, mă primeşte cu lumini tulburi şi-apoase, care cad galben pe faţa trecătorilor. O iau încet, prin burniţă, spre oraş. Suceava, ridicată pe măguri frumos unduite, abia se zăreşte de-aici, căci pâcla învălue ca un giulgiu felinarele cetăţii cenuşii de seară"[1397].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – **Tribunalul Iaşi**[1398]: **Malcinschi Severin**, elev, cu ultimul domiciliu în Suceava, Ştefan cel Mare, născut în comuna Vorniceni, judeţul Suceava, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conf. art. 258, 259, 260 din codul penal".

[1396] *Metode levantine sau cum se încearcă nimicirea parohiei unite din Suceava*, în *Unirea*, Anul XLVI, Nr. 34, 22 august 1936

[1397] MIRCEA STREINUL, *Cetatea Sucevii*, în „Suceava", 1940

[1398] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1399], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Ruptaş Dumitru**, caporal, ctg. 1940, cu ultimull domiciliu cunoscut în Suceava, mort la 9 iulie 1941".

1942: „Se anulează, pe data de 18 Martie 1941 (retroactiv – n. n.), următoarele cărţi de lucrător şi de meşter, precum şi adeverinţele meseriaţilor evrei: Cartea de meșter bărbier nr. 151 a dlui **Freiberg Leib Mortki** din Suceava. / Cartea de meșter cioplitor în piatră, nr. 288 a dlui **Glasser Bernhard** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 92 a dlui **Laner Pincas Rechshandler** din Suceava. / Cartea de meșter cizmar nr. 590 a dlui **Ricer Moriț** din Suceava. / Cartea de meșter tinichigiu nr. 593 a dlui **Bohorodczaner Strul Simon** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 148 a dlui **Seidler Bruno** din Suceava. / Cartea de meșter tapițer nr. 323 a dlui **Blei Wolf Recte Altman** din Suceava. / Cartea de meșter tinichigiu nr. 573 a dlui **Hecht Daniel** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 674 a dlui **Ițcovici Strul Leib** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 166 a dlui **Strominger David** din Suceava. / Cartea de meșter tâmplar de mobile nr. 62 a dlui **Edelstein Wolf** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 63 a dlui **Blaustein Chaim** din Suceava. / Cartea de meșter strungar în lemn nr. 651 a dlui **Klar Herman** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 89 a dlui **Strominger Moses** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 582 a dlui **Șturn Tisel** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 147 a dlui **Sedler Carol** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 146 a dlui **Riven Itzig Rosenblatt** din Suceava. / Cartea de meșter sifonar nr. 562 a dlui **Somer Kahan** din Suceava. / Cartea de meșter croitor nr. 656 a dlui **Croitoru Moise Aron** din Suceava"[1400].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Ministri – **Judeţul Suceava**[1401]: Moara şi aparat de decorticare, foste proprietatea lui **Spiridon Moraru** din oraşul Suceava. / Moara fostă preprietate a lui **Weittman Leib** din oraşul Suceava. / Moara fostă proprietate a lui **Lehman Popovici** şi **Ogrodnic**, fost **Hotinceanu**, din oraşul Suceava. / Brutăria fostă proprietate a moştenitorilor **Denker** din oraşul Suceava. / Brutăria fostă proprietate a lui **Spurny Ludovig** din oraşul Suceava. / Brutăria fostă proprietate a lui **Itsig Moritz** din oraşul Suceava. / Presă de ulei fostă proprietate a lui **Weitman et Co.** din comuna Iţcani. / Moara fostă proprietate a lui **Ogrodnic Petru** şi **Păjoreanu Genoveva** din comuna Burdujeni".

SUCEVIŢA

La un an după începerea lucrărilor de construcţie ale mănăstirii Suceviţa (1582-1584), unul dintre cei doi fraţi ctitori, Ieremia Movilă (celălalt a fost Gheorghe, Mitropolitul Moldovei), a înzestrat noua ctitorie cu o moşie a domeniului domnesc, satul Suceviţa, ascultător de ocolul Bădeuţilor: „Am întărit nou ziditei mânăstiri zisă Suceviţa pe care am început a o zidi… un sat din satele noastre care au fost drepte domneşti ascultătoare de curtea noastră de Bădeuţi, anume Suceviţa, şi cu loc de moară la Suceviţa şi cu poieni pentru fânaţe şi cu munţi, şi cu slatine cari sănt pe aceşti munţi, şi cu izvoare cu peşti şi cu tot venitul".

[1399] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[1400] *Monitorul Oficial*, Nr. 178, 3 august 1942, pp. 6525-6534
[1401] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7974

1583: Dania din 6 august 1583 confirmă, desigur, numele unui sat deja existent, dar care se iveşte în istorie odată cu schimbarea regimului de proprietate, când numele lui intră în circuitul documentelor cancelariilor domnească şi ecleziastă. Hotarul satului Suceviţa conţine toponime vechi, întâlnite şi în hotarnicele unor sate anterior atestate (Horodnicul de Jos, Voitin, Volovăţ), dar şi nume de localnici, împrumutate unor proprietăţi („izvorul lui Mihail", „iazul lui Dăniciu", „Stăna Secheraş", „Stăna Ursului", „colţul lui Jurj"), nume anonimizate în istorie, aşa cum se întâmplă, de regulă, la un popor pentru care doar prezentul contează. Nici măcar fântâna lui Ştefan cel Mare, cândva înzestrată cu cruce şi stâlp hotarnic, aflată în hotarul Suceviţei, nu mai supravieţuieşte în memoria locurilor.

1583: Hotarul uricului din 6 august 1583 are următoarea configuraţie: „Începând din cămp dela gura Horodnicelului, dela izvorul lui Mihail, la mocirla curată şi alăturea cu ele la Teşcioara; şi alăturea la Prăpădenia la capătul însemnat; şi pe povărnişul opcinei la semnul mare, la dealul Horodnicului, dară opcina şi la vale, pe vărvul Pietroasa şi de acolo spre Sud la dealul Voitinul, la Prislopul Viţelului; şi la dealul Săcărei, la capătul Voevodesei, şi de acolo la Dealul Crucii, la vărvul Berchiaşului şi la Stăna Secheraş, la vărvul Ruscăi şi acolo se întâlnesc hotarele Moldaviţei, ale Putnei şi ale Suceviţei, şi de acolo drept cu opcina la Stănişoara şi iarăşi opcina la Stăna Ursului, şi iarăşi la cărarea călugărească dela Moldaviţa şi de acolo la Răsărit, la Prislopul Preoţilor şi în opcina, la Poiana Mărului; şi opcina la Târguşor şi iarăşi alături cu opcina la Valea Homorului şi alăturea, la izvor la Dealul Homorului şi la cel dintăi prislop care s-a coborât dela Dealul Homorului, care este pentru a petrece vara; şi iarăşi opcina la Piatra Femeilor şi de acolo la Dealul Vulturilor, la capătul Somi şi opcina la Dealul Solcin; şi iarăşi opcina pănă unde se întălneşte cu drumul slatinii şi de acolo tufişul dela capătul părăului şi tot drumul Olhoveţului (Volovăţ), unde iese drumul prin pădure la colţul lui Jurj, la poiana Hirevul şi vadul Verboveţ dela Olvovăţ; de acolo în susul drumului printre ţarina Olhoveţului şi printre cea a Suceviţei şi, la vale, la făntăna unde este crucea şi stălpul lui Ştefan Vodă; şi de acolo la colţul Brădăţelului, la iazul lui Dăniciu, şi de acolo la heleşteul lui Mihail". Din nefericire, hotarul acesta, care delimitează un bogat teritoriu românesc, nu adăpostea o moşie din moşi-strămoşi, ci o feudă mănăstirească a Schitului Mare, din sudul Poloniei, căruia îi fusese închinată, din voinţa ctitorilor, mănăstirea Suceviţa. A însemnat lucrul ăsta un sacrilegiu sau nu numai bunul Dumnezeu ştie, dar tragică a fost ispăşirea, căzută, din voia soartei, pe umerii „Domniţei Voevodului Movilă" (soţia lui Ieremia Movilă), care, violată de turci, şi-a tăiat cosiţa, lăsând-o ofrandă altarului mănăstirii, apoi a sfârşit, îndurerată, după cum s-ar părea, prin Polonia. Povestea aceea cumplit de tristă, dar şi eroică, avea să fie retrăită liric, peste secole, de poetul iconar Teofil Lianu: „În mănăstirea de la Suceviţa, / Precum şi spune-ngălbenita filă, / Domniţa Voevodului Movilă / Spre pomenire şi-a lăsat şuviţa. / Şi urma gândurilor de mătasă / Şi-a degetelor albe şi trudite / Rămas-au pe ştergarele-nflorite. / Şi-era Domniţa straşnic de frumoasă!".

1774: Cartografierea era în plină evoluție, când, într-o zi – era sfârșitul lui iunie sau începutul lunii iulie 1774 – generalul comandant al Galiţiei, Mareşalul de Câmp Baronul von Ellrichshausen, a ajuns incognito în Bucovina. El a călărit, împreună cu maiorul von Mieg, prin district, timp de cinci zile. Obiectivul său principal s-a concentrat pe comunicarea care trebuia stabilită între Galiția şi Transilvania. Era de părere că acest lucru ar trebui realizat prin „următoarea intrare în munții Moldovei", adică, din Sucevița, prin Moldovița, iar Hess investiga doar „calea dură", propusă de Mieg, care leagă aceste două provincii. Rapoartele lui Mieg au oferit mărturii din teren şi convingerea că dorita comunicare, deci cordonul care trebuia tras, trebuia să fie mutata mai spre sud[1402].

[1402] Ellrichshausen către Hadik, Lemberg, 29 iulie 1774. Ibidem. Supliment XXV.

1776: „. În 1776, în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți, 66 la Tereblecea, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți”[1403].

1783: „În 1783 şi 1784, numeroasele mănăstiri, cu excepția a trei (Dragomirna, Putna și Sucevița) au fost desființate, iar bunurile lor au fost preluate în administrația de stat și din veniturile lor, precum și din veniturile episcopalului, cedate Curții Supreme mai devreme (în aprilie 1783). Bunurile acestea au fost folosite pentru întemeierea Fondul religios greco-oriental[1404], din care întregul cler greco-oriental din Bucovina își primește salariul fix, încă de atunci. În al doilea rând, conform formulării înscrisului de mână imperial din 19 iunie 1783, Fondul religios greco-ortodox contribuie la promovarea școlii bucovinene. Baronul Ezenberg a luat primele măsuri în această privință. El însuși scria, în raportul său: Două școli gimnaziale germane, în care se învață și moldovenește, una dintre ele la Cernăuți, iar cea de-a doua la Suceava, au fost înființate și este impresionantă pentru națiune. În acestea, moldovenii sunt pregătiți pentru școlile naționale, dintre care patru au fost deja înființate, după care se vor forma treptat școli triviale. Faptul că întemeierea de şcoli, la fel ca şi în cazul celorlalte elemente de îmbunătățire a vieţii, nu a ajuns la stadiul care s-a dorit se datorează prejudecății și neîncrederii românilor față de toate inovațiile, prejudecăţi care nu pot fi îndepărtate, de-a lungul vremii, decât prin dovezi și convingeri”[1405].

1784: Mănăstirea Suceviţa stăpâneşte satul Suceviţa, alcătuit din doar câteva case, până în primăvara anului 1784, când, după protestul egumenilor potrivnici confiscării averilor mănăstireşti, din 25 februarie 1784, semnat, în numele Suceviţei, de „Antioch igumen”, proprietăţile funciare ecleziastice au fost trecute în domeniul cameral, iar consilierul aulic şi comisarul imperial Taddeus Piethner von Lichtenfels a sosit la Suceviţa, în 15 mai 1784, pentru a prospecta slatinele, din punct de vedere hidrostatic, chimic, al salinităţii, geografic şi geologic.

1788, Hacquet: „De la Rădăuţi, încolo, nu vezi, peste tot, decât cea mai frumoasă câmpie din toată ţara, acoperită de pământul cel mai bun. Toate mănăstirile aflate în această regiune anexată şi care sunt cele mai însemnate, ca Putna, Suceviţa şi aşa mai departe, au fost prefăcute, cu toate, într-un singur domeniu al Coroanei, care cuprinde multe mile pătrate, sub numele de domeniul Frătăuţi, unde s-a aşezat, atunci, şi un sat german, de şaisprezece case şi tot atâtea şoproane. La acest domeniu au fost afectaţi doi slujbaşi, care trebuia să administreze totul. Dar cum ar fi cu putinţă, oare, ca doi oameni să poată supraveghea dacă se face munca câmpului cum trebuie sau ba, când primul din ei mai este şi comisar peste o colonie de opt sate răsfirate, populate cu germani din imperiu, şi când funcţionarii bunurilor camerale imperiale sunt atât de supraîncărcaţi de o birocraţie fără de folos, încât nu mai pot să vadă de altceva. Şi, astfel, acest domeniu mare şi frumos, care se întinde de la râul Siret şi până la graniţele Maramureşului, şi pe care îl cunosc în întregime, nu aduce nici măcar şase mii de guldeni, când orice nepriceput, dacă l-ar folosi numai puţin, tot ar trebui să aibă un venit de cel puţin douăzeci de mii de guldeni… / Înaintând, mai departe, spre sud, până la Marginea, locul este, mai peste tot, numai şes, dar drumul este foarte neplăcut, din pricina numeroaselor băltoace. La locul amintit, încep chiar dealurile de dinaintea munţilor, pe unde se ajunge, prin valea despărţitoare, la mănăstirea de călugări Suceviţa, al cărei nume derivă de la pârâul ce curge dinaintea sa. / Această mănăstire are o situaţie asemănătoare cu cea de la Putna, şi ele

---

[1403] Polek, Johann, *Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți*, Cernăuţi 1890, p. 16

[1404] Vgl. Polek, *Anfänge des Volckssschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 şi urm.).

[1405] Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 65-

sunt singurele două care au mai rămas în toată ţara. Toată dispoziţia şi înfăţişarea sunt întocmai ca cele amintite cu privire la Putna. Zugrăvelile sunt la fel şi, adesea, departe de a fi înălţătoare. Dacă pictorul a vrut să înfăţişeze desfrâul, atunci atitudinile sunt, adesea, cu totul în felul lui Sanchez (Aluzie la Alonzo Coello Sanchez – 1531 sau 1532-1588 – pictor de curte al lui Filip al II-lea autor al unor picturi religioase – N.N.: Opiniile lui Hacquet despre arta religioasă moldavă, alterate şi de catolicismul său, dar şi de moravurile călugărimii ortodoxe, nu trebuie să deranjeze pe cineva). / Egumenul sau superiorul acestei comunităţi ignorante (N.N.: La fel avea să susţină şi Iraclie Porumbescu, şi Nicolae Iorga) şi-a dat multă osteneală, să-mi explice închipuitele isprăvi eroice ale acestor pretinşi sfinţi, zugrăviţi, cu miile, pe zidul bisericii… Şi erau, aici, vreo douăzeci de călugări trândavi. Scrieri sau bibliotecă nu am găsit aici, cum nu găsisem nici în mănăstirea de mai sus. / În munţi, sunt izvoare sărate, „Slatina de la Pleşca” şi „Slatina de la Plossi” (N.N.: Plosci), cu puţurile lor. Alături, o instalaţie pentru evaporarea apei. Austriecii au mai întemeiat, aici, 5 rafinării. Mai departe, alte 3 puţuri, la Slătioara, Trestieni şi Pârteşti”[1406].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, face, adeseori, abstracţie de noul statut imperial al Bucovinei, în favoarea unei anumite identităţi moldave, imposibil de anulat. Moldovenii, inclusiv cei din Bucovina, „sunt oameni frumoşi, zvelţi, voinici şi scunzi, totul la moldoveni arată aptitudini intelectuale încă nefolosite”, iar preoţii lor formează „încă o pătură de oameni cu totul neluminaţi, grosolani şi imorali; chiar şi în Bucovina, din timpul lui Iosif al II-lea, s-a înfiinţat pentru ei o şcoală specială de preoţi”. Şi, tot aşa, în acelaşi „timbru” moldovenesc, relatează că „Nu mai puţin importante sunt sticlăriile de la Crasna-Ilski, de la mănăstirea Putna şi de la Voivodeasa, de lângă Suceviţa, ale căror produse de sticlă sunt trimise până la Constantinopol”, dar şi că toate „aceste întreprinderi şi numeroase velniţe şi cuptoare pentru arderea potasei vor rări, cu încetul, prisosul de păduri ale Bucovinei. Acestea, fie că sunt ale statului, fie ale particularilor, stau sub supravegherea a doi inspectori generali silvici, de la Cernăuţi şi Câmpulung, a mai multor inspectori de pădure şi a unui numeros personal silvic”[1407].

1808: În 13 ianuarie 1808, vornic al satului Suceviţa era Iacov Coşmaţchi, dascălul se numea Banilceschi, iar printre săteni se numărau Gheorghe Iţcuş, care tocmai cumpăra o casă şi în Todireşti, precum şi „giuraţii” (martorii) Ioan Golembiovschi şi Ioan Bodnărescu.

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, stabileşte, în sarcina urmaşilor săi, „să se dea, pe tot anul, din veniturile de la Dumbrăveni, câte una sută lei la monastirea Suceviţa, pentru biserica răposatului părintelui meu, ce este făcută pe poarta acei monastiri, pentru că, precum a rânduit răposatul, să slujească în toată vremea obştie, care bani să se dea acum la purtătorul de grijă, lăsat de către proin egumen Hurie, iar în urmă, la acel care, după vreme, se va afla purtătorul de grijă la acea biserică”.

1810: În 1810, soseşte la Suceviţa, însoţindu-l pe arhiducele Rainer, pictorul silezian Franz Iaschke, cel care avea să realizeze nouă acuarele cu peisaje bucovinene, acordându-i şi Suceviţei locul care i se cuvenea în tezaurul de simboluri româneşti ale Bucovinei. În vremea aceea, când Franz Iaschke picta valea Suceviţei, satul se închegase binişor, odată cu sosirea câtorva grupuri de galiţieni, în majoritate huţani, Tănase şi Ioan Golombiovschi venind din Cozmeci-Galiţia, după cum mărturiseşte cronica parohială a satului Breaza, sat în care s-a mutat Ioan Golombiovschi, durându-şi casă nouă în august 1841. // „**Portul femeilor din**

[1406] *Călători*, X, II, pp. 820-822
[1407] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

Suceviţa se apropie mai mult felului de a se îmbrăca al Moldovencelor, ceea ce se poate observa, în aceeaşi măsură, în portul Unguroaicelor şi Transilvănencelor; chiar moravurile şi obiceiurile le sunt comune. Capul îl poartă aceste ţărance învelit în ştergare ţuguiate; ele poartă şi bundiţe îmblănite, la fel ca acele obişnuite la Grecoaice. În fund, vedem Suceviţa, locul de odihnă al Domnilor moldoveni, despre care vom da, mai jos, câteva amănunte". / „**Mănăstirea Suceviţa**. Am şi menţionat această mănăstire. Ea aparţine călugărilor ordinului Sf. Vasile al bisericii răsăritene neunite, care, în ce priveşte numărul credincioşilor, e cea predominantă în Bucovina. Astfel de mănăstiri există, aici, numai cinci, fiecare dintre ele fiind redusă, în conformitate cu planul nou de organizare, la numai 25 călugări, cu un proistos numit Egumen. Leafa unui Egumen e de 460 florini, aceea a unui călugăr, de 210 florini, 20 cruceri. Pentru cheltuielile bisericeşti, i se numără fiecărei mănăstiri 430 florini, iar pentru procurarea şi reparaţia odăjdiilor, 200 florini. Afară de aceste sume, fiecare mănăstire mai primeşte, de la moşiile ce formează fondul bisericesc, încă ovăz şi fân pentru hrana vitelor de tracţiune şi muls; mănăstirile mai au un pomăt şi o grădină de legume, o prisacă şi un iaz. Ocupaţia călugărilor constă în rugăciuni şi exerciţii evlavioase; sunt cazuri excepţionale, când unul sau altul se sileşte să se formeze pentru o îndeletnicire mai activă şi reuşeşte să fie apt pentru o catedră la o şcoală clericală. / Mănăstirea Suceviţa are împrejurimi triste şi melancolice şi face asupra călătorului o impresie minunată, cu multele sale turnuri, clopotele mari şi mici şi cu zugrăveala de pe zidul bisericii. Prin ziduri împrejmuitoare şi turnuri, ea este asigurată, din afară, împotriva năvălirilor neaşteptate de către hoţi. Existenţa sa se datoreşte darurilor pioase, făcute de mai mulţi Voievozi moldoveni, care au şi fost îngropaţi aici[1408]"[1409].

1823: În 9 martie 1823, s-a născut, la Suceviţa, Iraclie Porumbescu, primul mare prozator al Bucovinei. Iraclie era al doilea fiu al soţilor Atanasie şi Varvara Golembiovschi şi a copilărit în Suceviţa ca fiu de suflet al egumenului Ghenadie Plachentie, căruia îi fusese „vândut" simbolic, pentru că avea o sănătate firavă. La Karlsberg, cum se numea, pe atunci, Voivodeasa (întru amintirea „Domniţei Voevodului Movilă"), exista o şcoală primară a micii comunităţi germane, care se stabilise aici, iar Iraclie Porumbescu a făcut primele clase la Karlsberg-Voivodeasa, înainte de a-şi continua desăvârşirea la şcolile cele mari din Suceava, Cernăuţi, Lemberg şi, iarăşi, Cernăuţi.

1823: În 3 februarie 1823, s-a născut, la Suceviţa, publicistul Toader Sireteanu.

1839: Ieromonahul rus Partenie, care sihăstrise prin Carpaţii Moldovei, vine, cu mult înainte de anul 1839, când avea deja vechime, iarăşi, în Moldova, „în părţile stăpânirii austriece, în Bucovina, la ruşii mei", scrie că, la „Mănăstirea Suceviţa, se păstrează o frumoasă cruce, împodobită cu aur şi cu pietre scumpe. Ea a fost dăruită de cinstitorul de Dumnezeu ţar al Rusiei, Feodor Ivanovici (1584-1598); era păstrată în Schitul Mare (din Galiţia – n. n.). Dar când împăraţii austrieci au ruinat-o şi au pustiit-o, atunci monahii au mutat acea cruce în mănăstirea Suceviţa, unde se păstrează şi acum"[1410].

1848: „Aşa, spre pildă, la locurile moldoveneşti, vedem, la Boian, cu 4.141 locuitori, în faptă numai 38 şcolari, la Câmpulung, cu 4.727 locuitori, numai 62 şcolari; la Molodia, cu 2.887, numai 37; la Ciudin, cu 2.083, numai 34; la Cuciurmare, cu 5.373 locuitori, numai 20 şcolari; când, dimpotrivă, localităţile nemţeşti şi ungureşti înfăţişează o stare mult mai priincioasă; pentru că **Furstenthal (în Suceviţa – n. n.), cu 566 locuitori, are 76 de şcolari**;

[1408] Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului", VIII, 1933-1934, Cernăuţi, pp. 419-432
[1409] Shoberl, Frederick, *Austria*, Capitolul XII, *The Bukowina*, Philadelphia 1828, p. 81-86
[1410] *Călători*, XIX, III, pp. 686-688

Karlberg (în Putna – n. n.), cu 646 locuitori, are 113 şcolari; Andreasfalva (lângă Frătăuţii Vechi – n. n.), cu 1.281 locuitori, are 11 şcolari, şi Istensegits (Ţibeni – n. n.), cu 1750 locuitori, are 176 şcolari”[1411].

1854: „La Suceviţa, un biet călugăr luase iniţiativa demnităţii, susţinând o şcoală sătească din banii lui”[1412].

1867: „Apropiindu-mă de Marginea, un sat întins de ambele laturi ale calei, şi văzând oameni, curând, şi apucând, pe o cale, spre munte, de-a lungul râului, întrebai de unul dacă nu merge, cumva, acel roi de oameni spre Suceviţa. „Aşa e, domnule!, răspunse bunul român. Noi mergem, cu toţii, la mănăstire. Mâine, în ziua de schimbare la faţă, este hram la Suceviţa şi creştinii noştri de pe departe se adună, de cu astăzi, ca se fie, mâine, la sfânta rugă”. „E bine frate, că ajunsei şi eu pe aici, tocmai spre ziua de rugă, căci şi eu mă trag încolo şi voi merge împreuna cu voi”. / Mergând, dar, înainte şi făcându-mi de vorba cu unul şi cu altul, dintre creştinii ce înaintau, cu pietate, spre mănăstire, ca albinele spre stup, unii cu lumânări de ceară şi tămâie, alţii cu vase de agheasmă, şi, iarăşi, alţii câte cu un dar pentru biserică, auzii vorbindu-se multe bune despre călugării din timpurile vechi şi despre folosul rugilor ce se fac în mănăstire. Mă bucurai din inimă a auzi acestea, din gura poporului, şi a mă convinge că mănăstirile şi călugării, care, după părerile moderne, nu mai au valoare în societatea omenească, stau încă neclintite şi adânc înrădăcinate în pietatea şi religiozitatea poporului, şi institutul acesta, cunoscându-şi bine înrâurirea morală şi calificându-se, după măsura timpului de faţă, pentru misiunea sa salutară, ar putea fi un sprijin moral al ortodoxiei, după cum sunt moşiile mănăstireşti un sprijin materiale pentru biserică. / Era, acum, spre seară. Soarele se pleca pe după munte, când, deodată, răsunară clopotele din depărtare cu un răsunet melancolic, care e în stare să înmoaie şi inima cea de piatră şi să-i insufle simţăminte de pietate şi religiozitate. „Să mergem mai curând! Să mergem mai curând!”, auzii zicând pe bunii creştini. „Trag clopotele de privighere, să nu scăpăm ruga de la început!”. / Încordând, dară, şi eu vinele mele, cele muiate de lungimea călătoriei, deterăm, cu toţii, mai des din picioare şi, peste puţin, ne văzurăm la poarta mănăstirii, ce sta, încă din timpul ctitorilor săi, mitropolitul Gheorghe Movilă şi fratele său, Ieremie Vodă, aproape de 300 de ani, fără de a pierde ceva din tăria murilor cu care este înconjurată şi din grandoarea bisericii dinlăuntru. Nu mai chiliile cele vechi, de lemn, sunt cu totul surpate şi o parte din ele nici nu mai există, ci numai cele de piatră şi unele mai noi, făcute în timpul din urmă. / Intrând, dară, în mănăstire şi mergând drept în biserică, care, în mai multele sale despărţituri şi, mai cu seamă, în lumina mulţimii de făclii, ce ardeau în policandre şi înaintea icoanelor, face o impresie mare asupra celuia ce intră, nu puţin mă încântă aspectul poporului pios şi al călugărilor, care începură a cânta, pe glas, al optulea psalm de seară. Mai cu seamă, persoana părintelui egumen Ghenadie Constantinovici de Grecul, care tocmai atunci făcea tămâierea, cu doi anagnosti, ce mergeau, cu lumânări aprinse, înaintea sa, atrase, prin seninul feţei şi grandoarea tipului său, toată atenţia mea, încât mă visam a vedea pe demnul de amintire ctitor, mitropolitul Gheorghe Movilă. De multă dulceaţă şi mângâiere se adăpă sufletul meu, la acea priveghere bisericească. Adesea suspinam, zicând, cu profetul: „Cât sunt de iubite lăcaşurile tale, Doamne al puterilor! Voit-am a fi lepădat în casa Domnului, decât a petrece în curţile păcătoşilor!”. Privegherile bisericeşti de noapte sunt teatrul cel încântător al mănăstirilor şi cât de frumos şi de cuvenit ar fi dacă asemenea privegheri s-ar face şi prin alte biserici, cel puţin de prin oraşe, spre sărbătorile mai mari! / A doua zi, adunându-se popor de tot numeros, încă şi preoţi, şi persoane de distincţiune, se făcu Sfânta Liturghie şi, după finirea ei, urmă ieşirea, în procesiune, din mănăstire, până la capela din dealul înalt, de lângă mănăstire (din care a

[1411] *Bucovina*, nr. 7/1848, apud *Foaia pentru minte…*, nr. 48, luni 6 decembrie 1848, pp. 376-378
[1412] *Bucovina „încarnatei amorţiri a timpului trecut”,* în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 46, 9 iunie 1854, p. 181

mai rămas doar o cruce de piatră – n. n.). Era încântător a vedea mulţimea de oameni, cu preoţimea în frunte, suindu-se spre creştetul muntelui. Iar acolo, după o cuvântare pătrunzătoare, adaptată serbării, se făcu agheasma cea mare, între rugi şi cântări, ce răsunau printre munţi, şi, după stropire şi gustarea agheasmei, se lăsară, iarăşi în jos, spre mănăstire. / Nu lipsi şi un ospăţ, de post, dar gustos, de mulţimea păstrăvilor, pentru onoratori, în sala egumenului, iar pentru popor, pe iarba verde, în lăuntrul mănăstirii, după care se puseră toţi în mişcare, spre casă, iar eu mai rămăsei câteva zile, ca să văd antichităţile mănăstirii. Şi, aici, aflai multe lucruri preţioase şi memorabile. Un aer (mormântul Domnului) pe urşinic roşu, cusut de însăşi doamna lui Ieremie Vodă numai cu fir de aur şi de argint şi cu mărgăritare. De toate, mărgelele de mărgăritar sunt la 15.000. Afară de acest odor antic, carele e dovadă atât despre abilitatea mâinilor ce l-au făcut, cât şi despre purtarea de grijă a acelora ce l-au conservat, sunt şi alte multe lucruri preţioase şi vechi: veşminte, vase, cruci, între altele, una cu o bucăţică din crucea Domnului, adusă de la Ierusalim. Aflai, în bibliotecă, cărţi şi manuscripte, dar mai puţine decât la Putna. Mersei şi la şcoala mănăstirească, unde un monah împărtăşeşte copiilor învăţătura elementară. / Întrebând, pe părintele egumen, cu ce-şi petrec călugării orele libere şi de nu se ocupă cu ore de studiu sau arte, precum e datina prin mănăstirile din alte ţări, îmi răspunse zicând: „Bine ar fi asta şi, pe cât de frumos, pe atâta şi de folositor; dar, până acum, încă nu venirăm aşa de departe. Se puse în lucrare, de mai înainte, şi e şi încuviinţată înfiinţarea unei şcoli pentru sculptura bisericească în lemn, aici, în Suceviţa, şi a altei şcoli, pentru desen şi pictură bisericească la Putna, dar, până acum, nici una, nici alta nu e încă activată. De n-ar fi mănăstirile aşa de mărginite în cercul de autonomie, ce se cuvine după canoane şi după uricele ctitorilor, ar dezvolta mai multă activitate, şi, de n-ar face aceasta, atunci ar fi ele de vină, dar, în poziţia de acum, e vina celor ce susţin starea anormală de acum". / „Te înţeleg, părinte egumen", zisei eu. „Cunoscu şi eu, că mă înţelegi", răspunse prea cuvioşia sa. Şi, după un prânz frugal, luându-mi rămas bun de la toţi părinţii din mănăstire, plecai, pe Suceviţa, în jos, spre Dragomirna"[1413].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, **Suceviţa**, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale"[1414].

1884: Raport anual. Pagina 59 (**Rapoarte despre mănăstiri**). „Conservatorul Gutter a trimis un raport interesant despre Mănăstirea Putna, pentru care i s-a mulțumit. În ceea ce privește un alt raport important, al aceluiași autor, referitor la monumentele din Suceava și la ruinele castelului cetăţii, şi, la sfârșit, un al treilea raport, privind mănăstirile Sf. Onufrii, Suceviţa și Dragomirna. Superiorul Bergmann s-a referit la acestea și și-a exprimat dorința ca „anunțurile" să se transforme în studii despre aceste monumente, cât mai curând"[1415].

[1413] *Albina*, Anul II, Nr. 17, duminică 11/23 februarie 1868

[1414] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[1415] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1887: În 9 iulie 1887, într-o zi de sâmbătă, Prinţul de coroană Rudolf, cel care a murit, într-o tainică poveste de dragoste, în 1888, la Mayerlling, a vizitat Suceviţa. „În Suceviţa, primi pe Alteţa Sa c.r. egumenul mănăstirii, archimandritul I. Filipovici, cu tot conventul, şi, după săvârşirea unui Te Deum, în mănăstire, se interesă Alteţa Sa Imperială foarte mult de antichităţi şi de feluritele lucruri cusute de mânile voevodeselor şi prinţesele vechilor voevozi (Prinţul de coroană Rudolf a binevoit să ordone cumpărarea unei icoane, care reprezintă mănăstirea Suceviţa. Această icoană este lucrată de Eugeniu Maximovici, profesor gimnazial din Rădăuţi, şi este menită pentru galeria privată de icoane a Alteţei Sale)". „Icoana" era, desigur, un tablou al marelui pictor bucovinean Eugen Maximovici.

1888: În vara anului următor, 1888, „în aducere aminte de prezenţa Alteţei Sale, principele de coroană Rudolf, în Bucovina, fu ridicat un monument în Voivodeasa, lângă sfânta mănăstire Suceviţa. La dezvelirea monumentului au fost de faţă Excelenţa Sa guvernatorul ţării Baron Pino, apoi Baron Mustaţă, în numele comitetului ţării, şi arhimandritul sfintei mănăstiri Suceviţa Hilarion Filipovici"[1416].

1889: Vol. 15. Nota 239, pagina 277 (**Mănăstirea Suceviţa**) „Între mănăstirile din Bucovina, după cum relatează Conservatorul Klauser, aceasta, din Suceviţa, este, fără îndoială, cea mai frumoasă. Se află la poalele Carpaților, într-o vale laterală a văii Suceviţei (Suczawathal, în text – n. n.). Imediat în spatele mănăstirii, se înalţă culmea Furcoi, de pe care puteți vedea, spre nord-est, o priveliște magnifică și să treceți, apoi, cu vederea întreaga vale a Suceviţei, până dincolo de Rădăuţi, în timp ce spre sud, se desfăşoară Carpații ascendenți, minunat împăduriti, ca o mare vegetală încântătoare. / În acest loc magnific, membrii familiei voievodale Mogilă au întemeiat mănăstirea, în 1578, au construit bisericile principale și clădirile de mănăstire și le-au înconjurat cu ziduri închizătoare asemănătoare unei fortărețe. / Clădirile mănăstirii sunt nesemnificative, din punct de vedere arhitectural, și nu fac decât prin aspectul lor curat și atrăgător, căruia îi datorează grija actualei mănăstiri în primul rând domnului Arhimandrit Philippowicz, o impresie foarte prietenoasă. / Dar mai interesantă este biserica principală. Este construită în stilul unei case lungi, care este destul de specific pentru bisericile vechi din Bucovina, și este derivată din stilul bizantin. Planul desenat de prof. E. Maximowicz îl simbolizează clar (fig. 9). Tinda cu intrare dublă, situate la capetele nordic și sudic al bisericii, datează aparent din vremurile ulterioare. Deasupra naosului bisericii se ridică turnul, care este format din tambur și felinare, în care sunt atașate ferestrele necesare pentru iluminarea interiorului. / În exterior, întreaga biserică este acoperită cu fresce, care, cu excepția unei mici părți, sunt încă foarte bine păstrate, dar despre natura lor vrem să aducem mai multe detalii mai târziu. / În interiorul bisericii se află, printre altele, mormintele ctitorului mănăstirii și ale surorii sale. Din fostele comori bisericești, doar câteva au supraviețuit, menționând în special cărțile evanghelice, scrise manual în limba rusă, decorate cu miniaturi, care au o valoare artistică semnificativă, sacrificii și coşuri din metal preţios, veşminte brodate și picturi în ulei, lucrări în filigran de aur și argint". „**Raportul anual, pagina 110** (**Suceviţa, Bădeuţ, Vama și Suceava**). „Conservatorul Klauser relatează despre biserica din Suceviţa, despre biserica din Bădeuţ și despre așa-numitul Monument al Tătarilor, de lângă Vama, în Bucovina. Corespondentul Schmidt a făcut un raport despre Suceava și monumentele sale"[1417].

1889: „În 1889 şi 1893, cunoscuta Companie pe acţiuni din industria lemnului **Leopold von Popper** a construit două fierăstraie cu aburi în Marginea (Suceviţa, Fürstenthal) și Bivolărie, nu departe de Rădăuţi. Compania foloseşte motoare cu aburi, care furnizează,

[1416] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 14, 1 august 1888, p. 8
[1417] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central*-*Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

împreună, 200 de cai putere, și șase cai putere pentru sistemul de iluminat electric şi pentru primul sistem menţionat (Suceviţa, Fürstenthal). Sistemul este un prototip și desigur că sunt disponibile instalaţiile pentru sediile oficiale, casele muncitorilor etc. / Lemnul brut care a fost prelucrat era de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an; din această materie primă au fost produse aproximativ 32.000 de metri cubi de mărfuri tăiate. / Mărfurile tăiate, care sunt clasificate în trei clase, au dus la: aproximativ 40 la sută bunuri nesortate; aproximativ 45 la sută așa-numit lemn de foc și aproximativ 15 la sută materiale din a III-a clasă. / Materialul de tăiere este trimis aproape exclusiv în Rusia, Turcia, Italia și Italia prin Odessa și Galaţi, în Franța și în multe alte țări; în ultimii ani, cantități destul de semnificative din acest produs tăiat au plecat și în Germania. Pe lângă gaterele menţionate mai sus, compania **Leopold von Popper** are și unități mari în Galiţia… / În 1898, administrația forestieră a început construcția traseelor forestiere pe văi individuale, ceea ce a permis eliminarea treptată a plutelor, care erau destul de scump de întreținut. Astfel de sisteme de transport trebuie să fie făcute și după Solca și Suceviţa, pentru a putea aduce cu eficienţă lemnul la gaterele situate acolo. / Există căi ferate de iarnă, cu o lățime mai mică (fără fundație și pietriș), apoi sunt prevăzute planuri de cale ferată de vară pentru trasee individuale, deosebit de importante, iar construcția rutelor noi, de aproximativ 40 de kilometri, a început deja”[1418].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstireşti din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[1419].

1893: Jupiter, pictat drept Hristos, la Suceviţa! „Tipologia chipului lui Hristos în arta bizantină, având în vedere deosebirile din pictura bisericească domestică / Prelegere susținută în adunarea generală a membrilor Muzeului de Stat din Bucovina, de E. Maximowicz. / Nu mi-a fost dat să studiez din pictura bizantină, din punctul meu de vedere, așa cum apare în monumentele ecleziastice din țările balcanice sau din Muntele Athos. Din fericire, avem în țara noastră mai multe biserici monahale vechi, în care picturile bisericești sunt încă în mare parte păstrate. Într-adevăr, la biserica din Suceviţa, aceste picturi, care umplu complet pereții din interior și din exterior, sunt încă păstrate pe deplin, cu excepția unor pagube în partea de nord a clădirii. Astfel, aici, așa cum nu s-ar întâmpla cu o a doua biserică, putem studia întregul sistem de decorare a tabloului și amenajarea lui. Eu însumi m-am ocupat cu decorațiunea unor biserici gr. or. locale sau, dar abia acum pot să fac studii speciale aici, la Suceviţa, şi să acord și mai multă atenție acestor picturi bisericești. Dar nu am recunoscut asemănări ale acestor reprezentări cu arta bizantină, până nu am studiat cea mai

[1418] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202
[1419] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

interesantă lucrare, cea a lui H. Brockhaus, „Arta în mănăstirile din Athos“. Pentru a înțelege, în continuare, imaginile, am cercetat şi lucrarea lui Dionisie, „Manualul picturilor muntelui Athos“, care înseamnă un ghid bun. / Chipul Răscumpărătorului ocupă, desigur, poziția cea mai proeminentă în aceste picturi bisericești și, de asemenea, pare a fi cel mai important chip. Vreau să prezint aici, pe scurt, apariția acestui tip de Hristos. Este caracteristic creştinismului ca religie, care apare relativ târziu, imaginea lui Hristos ca atare. În primele începuturi ale așa-numitei ere creștine timpurii, Hristos este indicat doar prin alegorii, cum ar fi Mielul etc. sau chiar prin monograme. În picturile pictate în catacombe, Hristos este subiectul multor astfel de aluzii alegorice. Iubirea creştină, preocupată de Mântuitor, a găsit relaționări ușoare peste tot. Ca figură istorică, însă, Hristos nu este aproape reprezentat. Dacă se întâmplă acest lucru, chiar și în imaginile individuale, nu există urmă din efortul de a crea o figură tipică. S-a vrut doar exprimarea unei semnificației spirituale a Mântuitorului. Se pare chiar că s-a făcut în mod deliberat, pentru a scăpa de o pretenție de idolatrie, întrucât trebuia să se deosebească de orice fel de neamuri, de care creștinii erau înconjurați. / Odată cu adoptarea creștinismului de către împăratul Constantin, creștinismul, care, până atunci, fusese tolerat doar, a primit o semnificație specială pentru lume. Abia acum creștinismul s-a putut dezvolta și s-au putut crea noi obiceiuri și condiții. / Recunoașterea creștinismului ca religie conducătoare a avut o influență mare şi asupra artelor vizuale. Iar ceea ce obişnuia să fie înfăţişat într-un mod simbolic a câştigat anumite forme. Era firesc acum ca creștinii să tânjească după o imagine a Mântuitorului, în întruchiparea sa istorică pământească. La fel cum primii creștini au căutat doar să creeze idei supranaturale, prin reprezentarea lui Hristos, creștinii veniți la putere au dorit să aibă o imagine de încredere a Mântuitorului. Este interesant ce scrie scriitorul de artă Schnaase despre geneza acestui tip. / Într-adevăr, această dorință de a avea o imagine de încredere a Mântuitorului, foarte devreme, a fost, de asemenea, foarte dinamică. Chiar și Constanţia, sora împăratului Constantin, s-a pronunțat împotriva lui Eusebiu, cel mai cunoscut episcop al Cezareii. Într-o discuţie particulară cu acest cleric, care o acuza că ea mai degrabă cedează dorințelor unor oameni de rang înalt, el o întreabă ce înțelege ea despre chipul lui Hristos. Figura umilă a Mântuitorului, spunea el, ar putea însemna că, atunci când gloria divină a strălucit prin el, în Schimbarea la Față, nici măcar discipolii săi nu ar fi putut să înțeleagă vederea. El se referea la cuvintele Scripturii, care trebuiau să se regăsească în portret. Constanţia îi ceruse un portret adevărat episcopului, deşi nu exista decât unul presupus, dar care nu este sigur că era şi un portret real. Eusebiu însuși nu vorbește despre asta. El spune, într-o altă scriptură, că a văzut imagini străvechi ale lui Hristos, precum și ale lui Petru și Pavel, printre creștinii convertiți din păgânism și că portretele acestea au fost făcute și pictate pe tăblițe. El menționează în special o statuie a lui Hristos, care, conform zvonului, conformă asemănării personale cu Domnului, era făcută de femeia însetată de evanghelii din orașul Caesarea-Filipi sau Paneas din Palestina (inamicul creștinilor, Iulian Apostatul, ar fi dărâmatat această statuie). Eusebiu dezaproba statuia, această expresie păgână de recunoștință, și, prin urmare, probabil nu va fi acceptat autenticitatea portretului. Dar cel puțin opinia generală trebuie să fi fost că nu există o imagine fiabilă a Mântuitorului, pentru că, în caz contrar, Episcopul s-ar fi exprimat, în părerile sale nefavorabile asupra imaginilor și, pe fondul diversităţii de opinii, despre figura lui Hristos, iar dilema ar fi fost, apoi, uşor de rezolvat. / Opinia mai veche, pe care Iustin Martirul (c. 130) și alții o pronunțaseră după el, și, în cele din urmă, a apărat-o cu mare vehemență Tertulian (mort în anul 220), cel care a apelat în continuare la Eusebiu, insistând că Mântuitorul a apărut într-o formă de umilinţă. În curând, această opinie avea să reziste sentimental. Mântuitorul a trebuit să trăiască și în moștenirea sa pământească. Mântuitorul, în aparența sa pământească, trebuie să fi fost demn de natura sa divină. Ulterior, unii dintre Părinţii Bisericii, Hrisostom (mort în 407), Ieronim (mort în 420), se referă deja la descrierea frumuseții Domnului, din Psalmul 45, iar această părere a devenit din ce în ce mai răspândită; ideea a fost împărtășită, de asemenea, de faimosii învăţători ai

bisericii, Ambrosie și Augustin. Dar acești părinți ai bisericii nu aveau în minte o imagine clară. Augustin remarca în mod expres că fațetele lui Hristos ne sunt complet necunoscute și, prin urmare, el este reprezentat foarte diferit, în funcție de multitudinea gândurilor. De asemenea, s-a ezitat, probabil, încă mult timp între reprezentarea istorică și cea simbolică. / Noua viziune asupra frumuseții Domnului, însă, a dat o sugestie periculoasă a sentimentelor păgâne. O legendă bizantină spune, despre un pictor, care a îndrăznit să înfățișeze imaginea Mântuitorului cu trăsăturile unui Jupiter, că mâna lui paralizase și că abia după ce a ispășit în pocăință, mâna şi-ar fi revenit, printr-o minune săvârşită de arhiepiscopul Ghenadiu. Într-o cupolă a bisericii din Suceviţa, se află un Hristos care seamănă foarte mult cu Jupiter. Părul cenuşiu și barba, din acest portret, sugerează formal o statuie. / Pentru a evita astfel de rele, a trebuit, prin urmare, să se dorească o imagine certificată de Biserică, iar din secolul al V-lea sau al VI-lea au apărut legende care vorbeau despre originea acesteia, nu prin revelaţiile artei, ci prin mijloace supranaturale. / Prima legendă a fost cea a regelui Abgarus din Edessa, în Mesopotania. Eusebiu spune doar despre vindecarea săvârşită de o icoană, dar mesajul minunilor lui Hristos i-a inspirat pe contemporanii Domnului, astfel încât acest mesaj este mereu mediat de către un apostol trimis de Hristos. / Istoricul armean Moise de Chorene, în al cincilea veac, și grecul Euagrius, în secolul al VI-lea, adaugă, totuși, că Hristos i-ar fi dat mesagerului Abgarus darul minunat într-o imagine pe pânză. Alți scriitori greci repetă legenda și scriu despre minuni care au fost făcute de această icoană, care a fost adusă, în sfârșit, cu mare solemnitate, de la Edessa, la Constantinopol, în anul 944, și se spune că a fost depusă, mai târziu, în bazilica Sf. Silvester din Roma. Legenda înrudită a Veronicăi apare mai târziu, și anume în Europa Occidentală. Legenda este următoarea: Sfânta Veronica a şters, cu o cârpă, transpirația de pe chipul lui Hristos, atunci când Hristos ducea crucea grea pe Pragul Patimilor, și că pe această pânză ar fi rămas întipărit chipul lui Hristos. Deși o scriere greacă, din vremea lui Iustinian, menționează pe femeia sângeroasă, căreia i se atribuie statuia lui Hristos din Panea, legenda detaliată despre chipul Domnului, imprimat pe pânza Veronicăi sau pe o piesă a rochiei sale, care icoană, apoi, ar fi înlăturat nenorocirile provocate de împăratul roman, prin distrugerea Ierusalimului, ca pedeapsă pentru moartea lui Hristos, apare, mai întâi, într-un manuscris anglo-saxon din secolul al XI-lea și, curând, cu multe schimbări, la scriitorii ocazionali de mai târziu. În secolul al VI-lea, pe pământ bizantin, de exemplu, existau icoane cu chipul Domnului și, într-adevăr, cu rănile Sale, ca ilustraţii la mormântul Domnului și așezate acolo, dar apărute, cică, în mod miraculos, iar uni oameni, pictând ca un memento, au adus adăugiri la suferința Domnului, prin ceea ce desemna sensul pânzelor. / Chiar și în al șaselea sau al optulea an al secolului respectiv, au fost expuse icoane cu Fecioara, atribuite evanghelistului Luca, care fusese și pictor. În sfârșit, spre finele secolului al VI-lea, apar mai multe imagini, care, fără a da amănunte despre istoria lor, au fost descrise drept „nu făcute de mâinile oamenilor” și au dus la dovada autenticității lor nu prin documente scrise, ci prin miracole realizate de acestea. În acest moment, toată rezistența învățătorilor bisericii la imagini a dispărut, iar la sfârșitul secolului al VII-lea chiar un Sinod a declarat că reprezentarea trăsăturilor umane ale Mântuitorului era preferabilă imaginii tradiționale a idolilor. Evident, trăsăturile feței lui Hristos au fost deja stabilite, iar arta nu avea voie să se abată de la ele. De aici scrierea postulativă a unui anumit Lentulus, pe care un neistoric l-a făcut predecesorul lui Pilat, în guvernarea Palestinei, pentru prima dată prin secolul al XI-lea, când a apărut, probabil. În această scrisoare, pretinsă ca fiind adresată Senatului Roman, Hristos este descris ca un bărbat cu o creștere frumoasă, cu părul închis la culoare, fruntea luminoasă, fața fără pată, nasul și gura fără vină, barba foarte roșiatică, nu lungă, dar tăiată, și cu ochii strălucitori. Portretul acesta oral corespunde cu portretele timpurii ale lui Hristos și din ea putem să înțelegem cel puțin cum s-a ajuns, treptat, la chipul ideal. / Pe un sarcofag din cripta Sf. Petru, care pare să aparțină secolului al IV-lea, Petru apare, probabil pentru prima dată, alături de reprezentările lui Hristos tânăr. De la începutul secolului

al V-lea, găsim acest tip de reprezentare din ce în ce mai pronunţat, într-o serie de mozaicuri ecleziastice, printre care cele mai vechi sunt cel din bazilica Sf. Giovanni din Ravenna și cel de pe arcul triumfal al Sfântului Pavel, din Roma. În toate vedem caracteristici conexe, precum părul pieptănat despicat, iar de cele mai multe ori, o barbă scurtă pe bărbie. Cel mai vechi desen cu acest tip de imaginare apare mai ales în catacombe, în schiţări rudimentare, pe care nu avem voie să le plasăm în rândul icoanelor, dar au fost făcute, cu siguranță, nu mai târziu decât în secolul al șaptelea. Multă vreme, acest tip de reprezentare a Mântuitorului tânăr, fără barbă, care a fost înzestrat, unde era preferată o concepție simbolică sau o transfigurare supremă, a fost păstrat, în timp ce tipul de înfăţişări cu barbă apărea în mai multe scene istorice sau de închinare. Icoanele au predominat. / Astfel, în Sf. Nazaro e Celso, la Ravenna este icoana cu păstorul cel bun, în deplină frumuseţe tinerească, dar vizavi de Mântuitor, arde nişte cărți eretice sau păgâne Sf. Apollinare, iar într-un ciclu cronologic al vieții lui Hristos, în scenele Patimilor, apare chipul lui cu barbă, nu ca în minunile și în discursurile sale din tinereţe. Dar o regulă de durată nu se formează imediat și, chiar în momentul răstignirii, după ce scena a fost aprobată, găsim deseori imaginea tinerească a lui Hristos. / După tradiție, aproape numai tipul de chip al Hristos din epoca de doliu a venit asupra noastră și descoperim că aceleași caracteristici au rămas şi în reprezentările de astăzi. O poziție exactă a feței, părul lung, căzând în jos, de sub coroană, de culoarea alunei, o barbă scurtă, dar nu roșiatică, fața plină de seriozitate, dar fără amărăciune caracterizează tipul de înfăţişări ale lui Hristos. În orice caz, fiecare artist dă ceva deosebit acestui tip de portret, în funcție de viziunea sa. În această privință, ne interesează părerea a doi pictori moderni, pictorul Jobst, care este ocupat, în prezent, cu decorarea catedralei, pe de o parte, și regretatul nostru pictor diecezan, Bucewski, pe de altă parte. De la Jobst sunt de menționat, aici, decorația pitorească a bisericii din seminar și capela arhiepiscopală din reședință. De la Bucewski, de exemplu, deoarece biserica este situată aproape de Cernăuţi, ar trebui menționat iconostasul bisericii din Revna. Dacă se compară aceste lucrări semnificative din punct de vedere artistic, se va observa că, cu aceeași intenție de a crea tablouri bisericești decente, apare, totuşi, o mare diferență de concepție. Jobst, care astăzi este unul dintre cei mai importanţi pictori bisericeşti, prezintă un tip mai auster și arhaic, în timp ce Bucewski a armonizat picturile bizantine vechi cu aure renascentiste și personale. / Figura lui Hristos în arta bizantină, așa cum o găsim mai ales în reprezentarea mitică sublimă a mozaicurilor din bisericile bizantine, este cea mai importantă figură din pictura bisericească și a primit, astfel, o tipologie specială, care cu siguranță, prin seriozitatea și solemnitatea devotamentului se face. / Din păcate, trebuie spus că, în timpul Renaşterii, cei mai cunoscuți artiști ai Occidentului s-au angajat în pictura bisericească, pe când în bisericile orientale mai mult prin imitație, uneori jalnică și neînțeleasă, a tradiționalului s-a lucrat şi, astfel, în loc de rafinarea formelor, în limitele tradiționale, simplitatea continuă să se manifesteze și, în ultimele veacuri, s-a confiscat o solidificare a tipurilor. Motivul constă în faptul că artiștii majori au fost mai puţin folosiţi la aceste lucrări și picturile au fost făcute mai mult de diletanţi. / Întrucât necesitatea cultivării artei în Orient a fost abia recent recunoscută, acum au apărut condiții mai bune. În țara noastră, predecesorul meu în pictura diecezană, Bucewski, a avut sarcina de a iniţia o renaștere a picturii bisericești bizantine, prin utilizarea elementelor adecvate din arta bisericească a Occidentului, manifestată, în special, prin operele lui Fűhrich și Schnorr, care au atras şi pictura bizantină, prin formele lor baroce și prin creare de tipuri care, la fel ca ultimele opere ale pictorilor bisericeşti slavoni, au o formă serioasă și bine conturată și, în același timp, manifestă seriozitatea care nu s-a mai păstrat în pictura bizantină. Astfel, imaginile lui Bucewski din bisericile care se află în această țară apar nobile și solemne. Dar, în capodopera sa, iconostasul din Catedrala de la Agram, a oferit lucrări de ultimă oră pentru pictura bizantină. / Materialul de sens ales de mine, despre așa cum este tipul înfăţişării lui Hristos în arta bizantină, nu poate fi suficient de epuizat într-o prelegere. Dar, întrucât sunt

mai aproape de această substanță prin activitatea mea, sper că am exprimat un argument convingător în această scurtă examinare“[1420].

1895: O listă de colectă pentru Societatea „Şcoala Română”, făcută la îndemnul gospodarilor George IŢCUŞ, George BADALE şi George CHIRAŞ, la începutul anului 1895, menţionează următoarele nume de suceviţeni: preotul A. GRIBOVICI, primarul Dimitrie ZAREMBA, Constantin CHIRAŞ, Vasile CHIRAŞ, Vasile STOLERCIUC, Ioan HREHORCIUC, Petru CHIRAŞ, George GOLEMBIOVSCHI, Ioan VATAMANIUC, Nicolai a lui Ioan şi Simion BODNARESCU, Ioan BOCICO, Petre MARCO, Andrei VATAMANIUC, George CORJIN, George ALBU, Ioan BOCICO, Ioan alui Ştefan SANIZEAC, Ioan alui Dimitrie FÂŞCU, Ioan CHIRAŞ, Vasile ZAREMBA, Mihai CHIZEVSCHI, George DRUZA, Andrei URSULEAN, Vasile IŢCUŞ, Fedor IŢCUŞ, Dimitrie VATAMANIUC, Ioan CHIRAŞ, George CAZAC, Ioan CAZAC, Simion CHIRAŞ, Simion alui Simion CAZAC, Vasile BANILEVICI, George ŞUMLEANSCHI, Artemie VATAMANIUC, Vasile HUSARCIUC, Roman alui Petre BODNARESCU, Vasile alui George VATAMANIUC, Vasile GOLEMBIOVSCHI, Efrem alui Ioan SANIZEAC şi Andrei CHIRAŞ[1421].

1896: O altă listă de colectă, din mai 1896, pentru Internatul de băieţi români din Cernăuţi, încredinţată preotului Ambrosie GRIGOROVICI, menţionează următoarele nume de locuitori ai Suceviţei: preotul Eleazar SOSNOVICI, primarul Dimitrie ZAREMBA, Simion BODNARESCUL, Avramia lui Simion BODNARESCUL, Agripina lui Ioan SERAFINOVICI, Ieremie alui Anton CHIRAŞ, Vasile STOLERCIUC, Ignatie HREHORCIUC, Ioan VATAMANIUC, Samuil CHIRAŞ, Ironim LAZARESCU, George BADALE, Luca BODNARESCUL, Iacob BOCICO, Teodor alui Ilie STRUŞ, Ilie PRECOPCIUC, Ioan PETRIUC, Ifrim TCACIUC, Vasile ZAREMBA, Aniţa lui Ştefan BOCICO, Simion BRĂILEAN şi Mihai BODNARESCUL[1422].

1900: În anul 1900, s-a înfiinţat, la Suceviţa, o bancă raiffeisiană, cu 52 membri, sub direcţiunea învăţătorului Ioan Fedorciuc (Fedorovici, în alte publicaţii) şi sub preşedinţia lui Alexandru Voevidca, cu o conducere formată din antistele (primarul) Ioan Vatamaniuc, Simion Bodnarescu, Luca Bodnarescu, Dimitrie Zaremba, Tanasie Vatamaniuc, Petre Procopiuc şi Teodor Iţcuş. În sat funcţiona, în localul şcolii, încă din 1896, cabinetul de lectură „Ajutorul”, cu 75 membri, 112 cărţi, un abonament la gazetă („Revista Politică”) şi cu o avere de 5 florini. Această primă bibliotecă sătească din Suceviţa era condusă de Ambrosie Gribovici, Ioan Fedorciuc şi Dimitrie Zaremba, cei trei fiind, în 1902, pe cont propriu, dar şi prin organizarea de colecte în Suceviţa, mari susţinători ai Internatului de băieţi din Rădăuţi. Lor li s-au alăturat, cu importante contribuţii, arendaşul Dimitrie Chiraş, învăţătoarea Maria Zugrav, Mihai Roteliuc, Sofia Vatamaniuc, Glicheria Fedorciuc, G. Iţcuş, V. Stolerciuc, O. Vatamaniuc, V. Bogean, Ilie Procopovici, S. Bodnarescu şi Luca Bodnarescu.

1901, Gustav Weigand: „În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruţe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Suceviţa[1423],

[1420] Maximovicz, E, *Tipologia chipului lui Hristos în arta bizantină, având în vedere deosebirile din pictura bisericească domestică*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893,*Czernowitz 1893, pp. 21-26

[1421] DEŞTEPTAREA, Nr. 3/1895, p. 27

[1422] DEŞTEPTAREA, Nr. 11/1896, p. 85

[1423] La Suceviţa, a cântat Ion Şlahtinschi (22 ani).

spre care m-am grăbit şi în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei”[1424].

1904: „Aici, ca şi în Margine, totul e rânduit şi curăţit cum se şi cuvine în Lunea Paştilor; câte un copil, o femeie în haine albe se ivesc după gardurile de răchită. Cei mai mulţi s-au dus, însă, cu flori în păr şi flori în pălărie, pentru tineri cu pletele bine unse şi ştergarul frumos desfăşurat pentru ceilalţi, la mănăstire… Trecem pe lângă stâlpul destul de urât care aminteşte, în limba germană, despre oprirea în acest loc, în calea spre gropniţa Movileştilor, a nenorocitului arhiduce Rudolf”[1425].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Suceviţa**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată de-a lungul pârâului cu acelaş nume, spre S.-V. de comuna Marginea. Suprafaţa; 13,88 kmp; populaţia: 1.099 locuitori romţni, de religie gr. or. Printr-un drum districtual este legată cu Marginea, prin drumuri de călărie comunică cu Argel, Putna şi Poiana-Micului: are o şcoală populară (fostă mănăstirească) şi o biserică, cu hramul „Botezul Domnului”, zidită în 1772 de arhimandritul Iosif, stareţul mănăstirii. Pe lângă biserica asta, se afla aci o alta, mai veche, servind ca mănăstire, în posesia căreia se afla şi satul, la anul 1586, dăruit de domnul Moldovei, Eremia Movilă. Populaţia se ocupă cu creşterea vitelor şi cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 85 hectare pământ arabil, 276 hectare fânaţuri, 17 hectare grădini, 5.851 hectare păduri. Se găsesc 95 cai, 433 vite cornute, 529 oi, 331 porci, 108 stupi.

Suceviţa, mănăstire, situată lângă comuna rurală cu acelaşi nume, pe malul drept al pârâului cu acelaş nume, având o poziţie pitorească, între munţi distristului Rădăuţi. A fost fondată de către 2 membri ai familiei domneşti Movilă, şi anume: Gheorghe Movilă, episcop de Rădăuţi, mai târziu mitropolit al Moldovei, care a zidit, cu învoiala domnului Moldovei Petru Şchiopul, pe moşia domnească Suceviţa, o mănăstire de lemn. Mai târziu, fratele acestuia, Eremia Movilă, Mare Vornic (şi domn al Moldovei între anii 1695-1606), a zidit, în 1578, biserica principală, cu zidurile în formă de cetăţuie, ce o înconjoară, şi alte clădiri ale mănăstirii. Biserica aceasta, târnosită cu mare solemnitate, la 1581, serveşte şi azi ca biserică principală, cu hramul „Învierea Domnului”, având pe lângă sine şi o capelă pentru serviciul de iarnă, cu hramul „Schimbarea la faţă”. Mănăstirea aceasta este interesantă pentru pictura sa foarte bine conservată şi ţinută în frescuri.

Moşiile şi bunurile care au fost dăruite acestei mănăstiri sunt: 1). Volovăţul, de către mitropolitul Gheorghe Movilă, prin hrisovul din 20 Iunie 1589; 2). Mămăieşti, de către mitropolitul Gheorghe Movilă, prin hrisovul confirmat de Duca Vodă în 8 Februarie 1669; 3). Intîinsul teritoriu de lângă Suceviţa, pe care se află acum localităţile Marginea (Predeal), Voivodeasa şi Dealul Ederei, de către Voevodul Petru III Şchiopul, prin hrisovul din 6 Ianuarie 1583; 4). Muntele Giumălău, de către surorile Maria şi Paraschiva Arbore, prin hrisovul confirmat de voevodul Petre Şchiopul la 1 şi 11 Mai 1584; 5). Horodnicul de Sus şi Horodnicul de Jos, de către domnul Moldovei Eremia Movilă, prin hrisovul din 12 Iulie 1597; 6). Jumătate din moşia Ploşniţa, a şaptea parte din moşia Costeşti şi jumătate din Bărbeşti (sau Mălineşti) de către Marele Vornic Iordache Cantacuzen, prin hrisovul confirmat din 12 Ianuarie 1739 şi prin hrisovul confirmat de Grigore Ghica Vodă la 1 Decembrie 1740. În afară de acestea, mănăstirea mai poseda moşii în Moldova, ca: Mândreştii, Seminiţa, Ibăneştii, Măgura, Cristineştii, Noscova, Verbica, Osoneştii şi David. Astăzi mînăstirea are un egumen

[1424] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[1425] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 96

şi 10-12 călugări. **Suceviţa, atenenţă** a moşiei cu administraţie particulară Marginea, districtul Rădăuţi”[1426].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1427], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Vasile a lui Simion ZAREMBA (50 ani în 1909) din Suceviţa.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Fruntaşul **Ştefan Procopciuc**, Suceviţa, Regimentul 22, rănit” [1428] şi de „Infanteristul **Anton Luzichievici**, Suceviţa, Regimentul 22 Infanterie, rănit” [1429].

1920: „Pe la orele 16 şi jumătate, Familia Regală s-a ridicat de la masă şi, după ce luat rămas bun de la persoanele invitate, s-a îndreptat, pe jos, spre poarta mănăstirii, în sunetele clopotelor. Sătenii înconjuraseră pe Maiestăţile Lor, sărutându-le mâinile, cu dragoste, şi mulţumindu-le pentru bunătatea şi creştineasca Lor îndurare. La orele 18, Maiestăţile Lor ajung la mănăstirea Suceviţa, unde, după serviciul religios, au admirat frumoasele picturi şi bogatele odoare ale mănăstirii lui Ieremia, Voievodul Moldovei. Câţiva ciobani, cu trâmbiţele lor, sunau cântece evocatoare a timpurilor vechi. De la Suceviţa, Familia Regală s-a îndreptat spre Rădăuţi, unde a sosit la orele 20”[1430].

1921: Regulamentul Legii Agrare pentru Bucovina: „Se declară expropriate în întregime: a) Proprietăţile rurale, fără deosebire de caracter şi întindere, ale tuturor persoanelor juridice de drept public, fără considerarea oricărei clauze contrarii. / Se exceptează de la expropriere terenurile mănăstirilor Dragomirna, Putna, Suceava, Suceviţa, până la 100 ha. / Se mai exceptează 50 ha din pământul cultivabil al fondului bisericesc ortodox oriental pentru Mitropolia din Cernăuţi; alegerea acestui teren de 50 ha va fi făcută de Mitropolitul din Cernăuţi” (art. 8). Atât, deci un maximum de 450 de hectare, însemna, conform legii din 1921, proprietatea ecleziastică, pe care ar fi fost îndreptăţită să o revendice, în ultimele două decenii, Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor. E adevărat, se exceptau de la expropiere şi „pădurile fondului bisericesc ortodox oriental, afară de părţile mărginaşe din apropierea satelor, pe care comitetul agar le va afla proprii pentru defrişare, în scop de a întemeia gospodării ţărăneşti şi păşuni comunale” (art. 9). „Se declară expropriate parţial: a) Sesiile existente pentru parohii până la 12 ha şi sesiile existente pentru cooperatori (preoţi ajutori) până la 6 ha” (art. 19)”[1431].

1921: „**Succesorii după** următoarele persoane: **Francisc conte de Bellegarde**, Dr. Nicu Blându, Nicolai cav. de Buchenthal, **Ioan Fedorciuc, fost învățător superior în Sucevița**, Marcu Vasile, fost consilier la Banca țării, George Tofan și Victor Zaharovschi, fost paroh în Mahala, sunt invitați a se prezenta la secția cooperativă a Băncii Regionale, pentru a li se lichida, contra *legitimație de părtășie*, ce defuncții aveau la Centrala însoțirilor economice române din Bucovina, în Cernăuți a. r. c. g. L., & Pentru Centrala însoșirilor economice române din Bucovina, a. r. c. g. L., în Cernăuți, Banca Regională”[1432].

[1426] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 212, 213

[1427] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

[1428] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

[1429] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

[1430] *Monitorul Oficial*, No. 048 din 3 iunie 1920, pp. 1457-1462

[1431] *Monitorul Oficial*, 26 noiembrie 1921, pp. 8108-8127

[1432] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Anul 1921, Cernăuți, în i iunie nou, p. 225

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1433] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, proprietatea dlui **Gh. Trufin**, cu sediul în Rădăuţi.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – **Tribunalul Iaşi**[1434]: **Iţcuşi Ariton**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi,născut în Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conf. art. 268, 259, 260 din codul penal; **Chiroş Vasile**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, conf. art. 258, 259, 260 din codul penal; **Cazacu Ilie**, agricultor, cu ultimul domiciliu în Suceviţa, jud. Rădăuţi, născut în comuna **Voevodeasa**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conf. art. 268, 259, 260 din codul penal. 284; **Cazacu Solomon**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, conform art. 258, 259; 260 din codul penal; **Iţcuşi Gheorghe**, agricultor, cu ultimul domiciliu în Suceviţa, jud. Rădăuţi, născut în Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, conform art. 258, 259 si 260 din codul penal; **Zvarici Zaharia**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, conform art. 258, 259 şi 260 din codul penal; **Sângeac Ioan**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată pentru rebeliune, 2 ani închisoare corecţională, Conform art. 258, 259 şi 260 din codul penal; **Pătrăuceanu Miron**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, la 6 luni închisoare corecţională, conf. art. 261 din codul penal, 268 din codul justiţiei militare; **Pătrăuceanu Archip**, comerciant, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în Sucevita, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 6 luni închisoare corecţională, conf. art. 261 din codul penal şi art. 268 din codul justiţiei militare; **Juravle Ioan**, agricultor, cu ultimul domiciliu în **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 6 luni închisoare corecţională, conform art. 261 din codul penal şi art. 268 din codul justiţiei militare; **Buta Nicolae**, funcţionar comercial, cu ultimul domiciliu în comuna **Suceviţa**, jud. Rădăuţi, născut în comuna Suceviţa, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 6 luni închisoare corecţională, conform art. 261 din codul penal şi art. 209 din C. J. M.”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1435], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Tcaciuc Filaret**, de la Marginea, la Suceviţa, post V, are teren, părinţi bătrâni; **Tcaciuc**

[1433] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874
[1434] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
[1435] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

Felicia, de la Straja, la Suceviţa, post VI, unică silicitantă, teren; **Popovici Petru**, de la Suceviţa, la Voevodeasa, post IV, unic solicitant”.

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1436], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Domeniile Bucovinei”, cu sediul în Suceviţa”.

La Suceviţa s-a născut, în 25 septembrie 1920, academicianul Dimitrie VATAMANIUC, în tinereţe, sub pseudonimul Dumitru Vatamanu, un promiţător poet bucovinean. În 18 august 1953, s-a născut, tot aici, poetul, memorialistul şi teologul Constantin HREHOR, un adevărat „Munte mărturisiror” al culturii române, nepotul Eroului Umanităţii Constantin Hrehorciuc.

Hrehorciuc luptase, în armata austriacă, pe frontul italian, unde a căzut prizonier, întorcându-se, ulterior, în ţară ca membru al brigăzilor italiene de voluntari români. În perioada interbelică, s-a angajat în jandarmerie, activând în nordul Bucovinei, în plasa Stăneşti. După declanşarea celui de-al doilea război mondial, Constantin Hrehorciuc a revenit în plasa Stăneşti şi, pentru că în localitate ucrainenii se distrau cu „judecarea” şi uciderea evreilor, a lăsat jandarmii la marginea satului şi s-a prezentat singur în faţa ucrainenilor, cerându-le să se supună autorităţii româneşti şi să-i fie predaţi lui evreii. Atitudinea aceasta curajoasă a avut efectul scontat, câteva sute de evrei fiind salvaţi de la moarte şi evacuaţi în România. Manuscrisul memoriilor lui Constantin Hrehorciuc se află, în câte un exemplar, la mai mulţi dintre nepoţii eroului. Manuscrisul nu a fost publicat vreodată, cu excepţia câtorva capitole, care au văzut lumina tiparului în coloanele ziarului „NordPress”, în 1995. După război, pentru că în zonă activaseră trupele de rezervişti, sub comanda lui Vladimir Macoviciuc, cu misiunea, stabilită de Marele Stat Major al Armatei Române, de a se împotrivi armatelor sovietice, mulţi suceviţeni au avut de suferit, fiind arestaţi din ordinele odioşilor securişti Dumitru Zaleţchi şi Nicu Plosceac. Printre martirii suceviţeni s-a numărat şi brigadierul silvic Grigore Bodnărescu, arestat în baza „pârei” lui Serafimovici din Voivodeasa, care, în perioada aceea, nici nu se afla la Suceviţa, ci în Banat, la munci agricole, ca să-şi salveze familia de la foamete, şi eliberat de un alt Erou al Umanităţii, Ioan D. Popescu, comandantul Legiunii de jandarmi Rădăuţi, cu sprijinul procurorului Vasile Moloce.

În Suceviţa de astăzi trăieşte un mare epigramist bucovinean, Stelian Cazacu (primar pentru o legislatură şi, dacă nu mă înşel, viceprimar pentru o alta), cel care are, printre altele, şi un ideal românesc în Basarabia: Cândva, cândva, veţi spune: „Hopa, / Azi ni-i deplină bucuria / Că-i România-n Europa, Iar noi suntem în România!”. Ştiu epigrama asta din 1995, când i-am publicat-o în „NordPress”, şi o reproduc doar pentru a dovedi că şi epigramistul adevărat, nu numai poetul, poate fi un mare vizionar al neamului românesc.

ŞARU DORNEI

Plaiul legendarului Pintea Haiducul şi satul natal al haiducului interbelic Haralambie Niculiţă şi a cetei „Fiii Codrului”, stârpită de jandarmeria regală sub justificarea „tentativei de evadare de sub escortă”, a avut destinul multor aşezări de pe graniţa dintre Bucovina şi Moldova. Ca şi celelalte, şi aşezarea aceasta, ruptă în două de graniţa româno-austriacă, are

[1436] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

două părţi de sat: un cătun, în Bucovina, şi un sat, în Moldova şi, ulterior, în Regatul României. Prin urmare, povestea aşezării Şarul Dornei trebuie desluşită din două surse, care relatează sumar despre câte o parte a unui singur trup comunitar.

1766: „La 1776, din vechea Dornă se înfiinţează două comune : Dorna-Vatra, dincolo, şi Dorna Gura-Negrii, dincoace. Mai tîrziu, înmulţindu-se locuitorii, prin dezlipire, se formează comuna Şaru-Dornii, din care nu sunt decât câteva zeci de ani de când se desfăcu comuna Neagra-Şarului. Astfel, din vechea răzeşie sunt acum patru comune mari. Dorna-Vatra şi ale noastre: Dorna, Şarul şi Neagra, a căror populaţie a sporit mult prin refugierea aci a multor români din Ardeal şi Bucovina. / Nesupăraţi de nimeni, stăpânîră răzeşii moşia până pe la 1800, când dornenii, revoltaţi contra unor evrei, ucid, în cârciuma satului de la Gura-Negrei, pe 9 dintre ei. Daţi în judecată, Vodă Alex. Ipsilante ceru uricele moşiilor lor, pe care învinovăţiţii neavându-le, Vodă le confiscă moşia şi, prin hrisovul din August 1800, o făcu danie fiului său (Hrisovul e în stăpâni rea preotului Gh. Ortoan din Dorna, împreună cu toate actele răzeşiei). După Ipsilante, moşia trecu prin vreo trei mâini, până ce încăpu în acelea ale familiei Balş“[1437].

1788: Într-o a doua călătorie în spaţiul românesc, naturalistul Hacquet constată că la Şaru Dornei „această apă e dintre cele mai tămăduitoare” şi că „ar fi de dorit ca această apă, care se află chiar la graniţa Bucovinei, să rămână în proprietatea statului austriac, întrucât s-ar putea executa, cu puţină cheltuială, şi vasele pentru trimiterea, de aici, a acestei ape minerale”[1438].

1809: „Această provincie are o turnătorie de fier în Iacobeni, pe râul Bistriţa. Aici se transportă minereurile din Dorna, Vatra și Valea-Şarului. Această turnătorie se află într-o poziție foarte avantajoasă, în mijlocul unei păduri grozave și pe malurile unui râu năvalnic, iar galeriile cele mai bogate nu sunt departe. După topirea minereului, fierul este turnat în bare, care nu este de mare calitate, din pricina manganului cu care este amestecat. Această turnătorie, singura din provincie, raportează anual între 4 și 500 de chintale de fier”[1439].

1857: „Călătoria la Şaru Dornei nu este mai puțin plăcută. De pe partea de sud-vest a dealului, spre ultimele case din Dorna, puteți vedea Ouşorul și Suhardul dominând lanțul nordic. La est, vârfurile Giumalău, Pietrele Doamnei și Pietrosul anunţă granița cu Moldova. Pe latura moldovenească a Pietrelor Doamnei există o mănăstire și un loc de pelerinaj. Călătorind de-a lungul pârâului Neagra, timp de aproximativ o oră, ambele părți, de sud-est și nord-vest, oferă o vedere mai uniformă, dar la fel de plăcută. Culmi împădurite, între care curge pârâul Neagra, pajiști luxuriante, sate de munte împrăștiate pe coastele munților până în depărtare, munții înalți, grupați în splendide peisaje montane. În Șaru Dornei sunt izvoare minerale, a căror analiză nu a fost încă realizată”[1440].

1886: În noiembrie 1886, Nastasia Ursu din Şaru Dornei a fost prădată de 200 florini şi o mulţime de lucruri, apoi schingiuită şi sugrumată cu nojiţele de la opinci de şase hoţi, cu feţele înnegrite cu cărbune şi acoperite cu măşti din piei de iepure. Cercetările ulterioare, făcute de adjunctul Judecătoriei din Dorna, Scânteuţă, şi de judecătorul de instrucţie de la Tribunalul din Suceava, T. V. Stefanelli, au dus la identificarea celor şase tâlhari, conduşi de

---

[1437] Lahovari, George Ioan, *Marele dicţionar geografic al României*, Volumul III, Bucureşti 1900, pp. 195, 196
[1438] *Călători*, X, II, p. 858
[1439] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 215-226
[1440] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

Grigori Niculiţă, care dosiseră lucrurile furate în România, hotarul aflându-se la o depărtare de zece minute de locul comiterii faptei[1441].

1890: „A doua zi, în revărsatul zorilor, am plecat din Dorna-Vatra şi, după o oră de drum cu trăsura, am ajuns la Dorna Gura-Negrei, în România, unde, la malul Bistriţei, ne aştepta o frumoasă plută, împodobită cu crengi de brad, anume pregătită pentru noi. Acolo se adunaseră toţi locuitorii satului, precum şi cei din satele învecinate, Şarul-Dornei, Neagra-Şarului, Negrişoara, bărbaţi, femei, copii, cu preoţii şi primarii în frunte, pentru a saluta pe soţia şi pe copiii celui mai mare român din ţară, a cărui faimă străbătuse până în adâncul munţilor”[1442].

1895: După Ion Pop Reteganul, „legenda moldovenească despre Puintea este următoarea: / Pintea de băieţel s-a trezit la oi, dar baciul şi ciobanii se purtau rău cu dânsul şi tot îl băteau. După ce s-a ridicat mai mărişor, l-au pus ceialalţi ca din strungar să păzescă sterpele. Ce-i veni în gând într-o zi: luă o puşcă de-a celorlalţi şi se făcu pierdut prin munţi. Cum mergea prin pustietate, se întâlneşte cu Necuratul; când intinde puşca să dea, el îi zice: „Stăi, nu da, că-ţi voi fi de folos; cere de la mine ce-i vrea şi sunt gata să-ţi dau!”. Pintea ceru putere, doar va putea bate şi el pe ciobanii ce-i erau stăpâni, ceea ce i-a dat, mai adăugându-i, ca să nu moară de puşca decât atunci când îl va lovi subsuoară. / După ce-şi căpătă putere, se întoarce la stână şi trase câte o bătaie ciobanilor, apoi le luă un cârd cu oi şi, apucând în ţara ungurescă, acolo vinde oile şi-şi cumpără arme, de când începu a strânge lângă sine mai mulţi voinici. El a haiducit munţii Sârba (Pietrele Roşii – nota de subsol) şi Călimanii; banda lui umblă pe Călimani, iar el îşi avea locuinţa în o hrubă în coasta plaiului Sârba, în care cu anevoie intra prin o stâncă. Se înţelegea cu ai săi prin cântatul în fluier; când era bine, cânta de joc, iar când vestea de poteră, cânta doina. / Fluierul lui Pintea era făcut din doage şi aşa de tare răsuna, încât el cânta din coasta Sârbei, după care cântec fetele şt flăcăii jucau pe plaiul Şarului. Adeseori trecea în ţara ungurescă şi făcea prădăciuni, dar nici îl puteau ucide, până când veni timpul ca, pe lângă alte taine ce le ţinea ascunse în inima lui, să spună ibovnicii lui, ce o avea mai credincioasă, că puterea lui stă subsuoară. Nu trecu mult, când muierea, nemaiputând ţine jurământul, îl spuse la împărăţie. Pintea, după cum mai de multe ori hoţea singur, se duse, şi de astădată, la cetatea Viena. Cum au simţit cei din lăuntru, speriaţi încuie porţile cetăţii. El s-a suit sus, pe porţi, unde a înfipt toporaşul şi începe a cântă din fluier, numai se trezeşte cu un glonte subsuoră, de unde cade mort” (Din „Şezătoarea”, pro 1893, p. 40, 41). / **Nota 1).** *Şezătorea* face următoarea notă: „Sârba se înlănţuieşte cu Pietrele Roşii, Pietrosu din Transilvania şi Călimanii, formând unghiul de sus al Moldovei. Din acest creştet curg izvoare ce formeză apa Neagra, care desparte Călimanii de Sârba. Culmea Sârbei serveşte de hotar cu Bucovina; sub acest munte se află o vale, care şi astăzi portă numele de „Valea Pintei”. Locuitorii din aceste părţi, cu osebire din Neagra Şarului şi Şarul Dornei, cântă din fluier cântecele numite: „Doina lui Pintea” şi „Rusasca lui Pintea”. Plaiul Şarului este un munte, în comuna Şaru Dornei, ce se megieşeşte cu comuna Neagra Şarului, ce se întinde sub coastele Sârbei. Adaugă povestitorii: „Dacă n-ar fi murit, mult bine am fi avut de la el”. / **Nota 2).** Povestea acesta o auzii întocmai, în copilăria mea, în Năsăud, ca elev al şcolelor de acolo, de la stăpânul casei unde eram în gazdă (în cvartir), cu adaosul: „Când a împlântat Pintea toporul în porta cetăţii Beci, a zis: „Cine mi-a scote toporul de aici, acela să-mi ţină locul şi vai de ţara ungurească va fi, când s-ar întâmpla să poată scoate cineva acest topor de aici”; apoi mai adăuga povestitorul: „Amu se clăteşte singur o leacă, nu peste mult, s-a afla el voinic să-l tragă de tot afară şi să dea cu el o raită prin ţară”[1443].

[1441] REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4
[1442] Gane, N., *Zile trăite*, Iaşi 1902, p. 230-237
[1443] *Familia*. Nr. 6, Anul XXXI, 5/17 februarie 1895 p. 67

1897: „Plaa torenţială care a căzut duminică a stricat cu desăvârşire drumul după Dealul Vânăt şi acel de la Şarul Dornei”[1444].

1900: „**Şarul, sat**, pe moşia şi în comuna **Şarul Dornei**, judeţul Suceava. Şi-a luat numele de la **terenul roşietic numit şar**, ce conţine mult arsenic, care altădată se exploata, trimiţându-se în Austria. Mineralul se găseşte în bucăţi. E situat pe ţărmurile pâraielor Neagra Şarului, Vâlcelei, Rusului şi Pârâul Mare. Are o populaţie de 300 locuitori; o biserică de lemn, cu hramul „Duminica Mare”, deservită de 1 preot şi 3 cântăreţi; o şcoală mixtă, înfiinţată în 1863. Locuitorii sunt răzăşi. Drumuri principale sunt: la Panaci (5 km), la Neagra Şarului (5 km) şi la Dorna (8 km).

Şarul Dornei, comună rurală, judeţul Suceava, plasa Muntele, situată spre vest, şi la 100 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comunele Dorna şi Broşteni; la vest, cu comuna Neagra Şarului şi Transilvania. Are forma unui poligon neregulat şi e compusă din satele: Şarul, Plaiul, Şărişorul, Panaci, Drăgoeasa şi Păltinişul, cu reşedinţa în Şarul. Are o populaţie de 663 familii sau 2.426 suflete; 4 biserici, deservite de 3 preoţi şi 8 cântăreţi; 2 şcoale mixte. Bugetul comunei e, la venituri, de 8.490 lei şi, la cheltuieli, de 8.397,30 lei. Locuitori posedă: 1.830 cai, 738 boi, 1.253 vaci, 6.180 oi, 461 capre şi 381 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul Mării, este de 1.100 m, în centrul comunei, şi în vârful Lucaciulul, de 1.777 m. E udată de Neagra Şarului, cu afluenţii Şărişorul Mare şi Mic, Pârâul Mare, Vâlcelele, al Pichetului, Pietrenilor, Rusului şi Mândrilă; Călimănelul, cu afluienţii săi; Neagra Păltinişului, cu afluenţii Tomnaticul şi Drăgoeasa Mică şi Mare, Pârâul Varului, Glodului, Glodişorul şi Negrişoara, cu afluenţii Scoruşul, Păltinişul, Catrinari, Bradului, Opcioarei, Sihăstriei, Toplicioara şi Dârmoxa. / Cei mai însemnaţi munţi ai comunei sunt: Şărba, cu vârfurile Lucaci, Vârful Şărbei, Rusul, Vânătul, Boambei, Panaci, Călimănelul, Buzileanul, Mihaileţul şi Bucinişul. / Întinderea comunei e de 12.284 hectare. Moşia e proprietate răzăşească. Locuitorii se ocupă cu exploatarea pădurilor, creşterea vitelor şi plutăritul. În comună sunt **5 izvoare de apă minerală**:

1). **Carmen Sylva**, renumitul izvor de apă minerală bicarbonată, conţinând arsenic, al dlui Dr. Polyzu, pe ţărmul drept al pârâului Şărişorul, într-o poziţie deschisă frumoasă. Izvorul e abundent. Maladiile în contra căruia se recomandă sunt: anemia, clorosa, scrofuloza, impaludismul, eczema, psoriazisul, lichenul, pelagra, boli nervoase, tuberculoza în primul period şi artritismul.

2). Burcutul lui **Mîndrilă**.

3). Burcutul lut **Caşvan**, de-a stânga pârâului Neagra.

4). Burcutul lui **Ştefan Silivestru**, conţinând şi multă pucioasă şi

5). Burcutul lui **Gh. Ţarcă**.

Apa minerală de la Dorna e cunoscută din vechime, căci, încă în 1787, Hacquet, făcînd o călătorie prin Carpaţi, o descrie în tratatul său (vol. II, p. 213), publicat la Nürnberg şi o analizează. / Dl dr. A. Lobel, în studiul său balneoterapeutic, publicat în 1888, în *Bade-Zeitung* din Viena, arată că această apă prezintă o mare însemnătate, deoarece poate înlocui cunoscutele ape de la Roncegno, Levigo şi Bourboule”[1445].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şarul Dornei**, cătun, pendinte de târgul Vatra Dornei, districtul Câmpulung. Are 254 locuitori români gr. or. şi o şcoală populară”[1446].

[1444] *Epoca*, No. 478, Anul III, vineri 13 iunie 1897, p. 3

[1445] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, 1902, p. 507

[1446] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 215

1916: „Perioada de după respingerea ruşilor a fost, inițial, folosită de noi pentru organizarea regrupării de trupe. Rezistența vrăjmaşului a scăzut doar uşor, în ciuda pierderilor și în ciuda faptului că 800 de soldați răniţi i-am înlocuit, pe frontul din sud, cu aproximativ 1.000 de rezervişti. După 24 octombrie 1916, numărul trupelor noi a sporit, treptat, până la aproximativ 18.000 de puști, datorită repartizării unei divizii de cavalerie. Şi inamicul a adus întăriri și a fost, astfel, reconsiderat. S-a estimat numărul soldaţilor la aproximativ 28.000 de puşti, răspândite pe fața întregului front. Drept urmare, au fost bătălii aprige, în diferite puncte ale frontului, pe care le ignorăm doar pentru că nu au schimbat cu nimic situația generală. Atacul asupra poziției ruse de la răsărit de Dorna Watra, susţinut în 27 octombrie, a avansa linia noastră. Așteptasem să ajungă divizia de cavalerie și am luat următoarele decizii: / 1). Conducerea atacului a fost transferată comandantului de sub-secție din Dorna Watra, comandantul regimentului bavarez (Obstlt. Schönwerth – locotenent colonel). L-am desemnat pe el, pentru că locotenent-colonalul Schönwerth era, în primul rând, un strateg foarte eficient și, în al doilea rând, pentru că fusese înlocuit, din 6 septembrie, și, prin urmare, îi cunoscuse foarte bine pe soldaţi. Ar fi fost dezavantajos să punem un general, care nu era familiarizat cu situația la zi, la comanda diviziei de cavalerie nou sosită. / 2). În afară de propriul regiment, Obstlt. Schönwerth a primit mai multe alte formațiuni, împreună 4.200 de puști. I-aş fi oferit și aproximativ 1.200 de rezerviști, unii pentru Dorna Watra, alții pentru Şaru Dornei, dar au rămas la dispoziția mea... / Obstlt Schönwerth avea această dispoziție generală: Artileria trebuia, în general, să tragă și să se flancheze: artileria de pe Bărnărel, liniile inamice de la sud de biserică (notată 835), artileria de la Şarul. chiar acolo, artileria de la Ulmul, asupra linie inamice, la nord de Bistriţa, iar artileria de la Dorna Watra, în mare parte, la fel, dar, din păcate, nu era eficientă de acolo“[1447].

1918: „Luni, în 7 mai, în ziua de Sf. George, s-a încheiat pacea între Puterile Centrale şi România. Pierderile teritoriale ale României sunt destul de însemnate… / Înspre Bucovina, rectificările de frontieră cuprind un teritoriu de 1.800 kilometri pătraţi. În colţul dinspre Transilvania şi Bucovina, noua frontieră duce, de pe muntele Ceahlău, peste Bistricioara şi muntele Bivol, înspre Cornu Luncii. Ea cuprinde satele Borca, Dragoiasa, Şarul Negri, Şarul Dornei, Arinii, Broşteni, Găineşti ş. a.” [1448].

1925: „În zorile zilei de 22 noiembrie 1925, o delegaţie a L. A. N. C. din Vatra Dornei, în frunte cu preşedintele, ei dl Sofron Robota, întovărăşită de dl Serghie Florescu, preşedinte al L. A. N. C. şi căpitanul arcaşilor din Cârlibaba, a plecat la **Şarul Dornei**, ca să ia parte la **sfinţirea steagului**. În apropierea satului, au fost întâmpinaţi, cu mare entuziasm şi urări de bun sosit, de către preşedintele şi membrii Ligii. În frunte cu cele două steaguri, s-au îndreptat cu toţii la biserică. După oficierea serviciului religios, preotul paroh Sofian şi preotul Lostun din Panaci au sfinţit steagul, iar preşedintele D. Dominte a depus jurământul, primind apoi steagul de la preotul Lostun, cu binecuvântarea să-l poarte cu cinste şi vrednicie, spre nimicirea vrăjmaşilor dinlăuntru, care stau în calea progresului economic şi cultural al poporului român. / Ieşind cu toţii în curtea bisericii, părintele Lostun arată celor de faţă că creştinismul a ţinut românismul, iar cu credinţă şi în unire trebuie dusă lupta contra lipitorilor de jidani (încă un exemplu că antisemitismul a fost promovat de preoţi – n. n.), ce ne-au invadat ţara şi întrebuinţează, pentru ruinarea poporului, coruperea, şiretenia, scumpetea şi revoluţia. / Dl Robota arată, cu durere în suflet, cum sunt distruse şi prădate bogăţiile ţării de venetici, care ieri ne cereau milă, iar astăzi le suntem robi pe un pământ străbun, păstrat cu atâtea jertfe şi stropit cu atâta sânge; cum, prin propagandă, distrugere, rebeliune, crime şi spionaj, ne vor distruge neamul, ţara şi tronul. Cheamă apoi la luptă pe tânăr şi bătrân,

---

[1447] Habermann, Hugo, *Über die Führungstätigkeit der höheren Kommandanten im Kriege, aus persönlich Erlebtem*, în *Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen*, Wien 1921, pp. 405-407

[1448] *Viaţa Nouă*, V, nr. 1, 26 mai n. 1918, p. 7

alăturea de marele român, dl A. C. Cuza. / Dl S. Florescu aduce salutul fraţilor ardeleni şi bucovineni, arătând rostul înfiinţării acestei Ligi şi lupta pe care trebuie dusă, până la sacrificii, îngrijoraţi de soarta pieirii poporului, care au adus-o pătimaşii politici. / Dl A. Ţuţuianu îndeamnă poporul să lupte pe cale economică şi culturală. / Dl Simionescu T. vorbeşte despre pericolul naţional. / Se bat apoi ţintele pe steag, de unde s-a donat o sumă de 6.300 lei (obiceiul „bătutului ţintelor”, în schimbul obolului, este german şi servea, în Bucovina, pentru strângerea de donaţii – n. n.). Întreaga mulţime a fost fotografiată, în frunte cu drapelele. Deşi a fost un frig îngrozitor, mulţimea a stat neclintită în curtea bisericii, până la ora 3 jumătate p. m., adânc mişcată, apoi s-a risipit plină de încredere în dezrobitorul neamului, dl A. C. Cuza, şi până în zări îndepărtate se auzeau strigăte de „Trăiască A. C. Cuza!”. / S-a dat, apoi, un mic banchet, la care au participat numai membrii L. A. N. C., unde s-a toastat, în numele dlui A. C. Cuza şi a celor 6 studenţi. / V. Ionescu, Membru L. A. N. C. din Vatra Dornei”[1449].

1926: „Pe nenea Niculiţă îl mustră conştiinţa… Hoţomanul Niculiţă, despre care am scris mai în vară ce hoţie interesantă a făcut în jurul Borsecului, începe să aibă mustrări de conştiinţă. Anume, tatăl său s-a spânzurat, ne mai putând suferi ruşinea pe care i-a adus-o pe cap feciorul său, nici urmăririle continue ale jandarmilor, care îi răscoleau aproape zilnic casa. Niculiţă a fost zărit, mai zilele trecute, în cimitirul comunei Şarul Dornei, judeţul Fălticeni, închinându-se înaintea mormântului tatălui său. Se vede, deci, că-l mustră conştiinţa pentru că, prin hoţiile sale cele multe, a pricinuit moartea tatălui său”[1450].

1926: Cum a fost arestată banda „Fiii Codrului“ a lui Halambie Niculiţă. „Mi-am ales numai 5 jandarmi de încredere, i-am îmbrăcat în haine civile, i-am înarmat cu pistoale automate „Steir“ , iar în ziua de 19 august 1926 am plecat, din Iaşi, la Vatra Dornei, spre a merge în comuna **Şarul Dornei, locul natal a lui Haralambie Niculiţă**. În preajma sosirii la Vatra Dornei, au auzit vorbind în tren toată lumea că chiar ăn această zi, dimineaţă, Haralambie Niculiţă, cu banda, a oprit câteva automobile la Cârlibaba, după ce a jefuit călătorii, s-a urcat cu toată banda sa într-un automobil şi, în dispreţul patrulelor şi posturilor de jandarmi, cu îndrăzneală uimitoare a plecat la Vatra Dornei, dar în marginea oraşului s-a dat jos şi a intrat în pădure şi că nu a uitat să plătească şoferului câteva mii lei. / Eram foarte bucuros, auzind vestea. Aceasta înseamnă că banda lui Niculită era în apropiere şi nu s-a depărtat de locul lor natal. La început, planul meu era foarte simplu. Am plecat imediat, cu un automobil, la Cernăuţi, la prefectura politiei, ca să-mi aduc câinii de poliţie, să-i pun pe urma bandiţilor, în locul unde ei s-au dat jos din automobil, şi să-i urmăresc, cu câinii şi jandarmii, până în vârful munţilor, unde bandiţii s-au ascuns. Dar mare mi-a fost surpriza când am aflat, la Cernăuţi, că câinii de poliţie, în vederea economiilor bugetare, au fost vânduţi la nişte detectivi din Viena. Planul a căzut şi am plecat, cu inima strânsă, înapoi la Vatra Dornei. / Satul Şarul Dornei nu este departe de Vatra Dornei, m-am îmbrăcat cu civil şi, sub masca de negustor de vite, am plecat, cu jandarmii mei deghizaţi, la Şarul Dornei. Abia am intrat în comună, când numeroşi jandarmi, postaţi acolo, ne-a arestat ca suspecţi, cu mare alai, crezând probabil că au pus în fine mâna pe complicii bandei lui Niculiţă, şi ne-au condus la postul de jandarmi. Cu mare greutate am putut să-i conving că suntem şi noi jandarmi şi am sosit tot în urmărire. Priveam foarte atent şi studiam pe fiecare în parte. Erau fel de fel de chipuri. Dar unul dintre ei mi-a atras în special atenţiunea. Înalt, voinic, cu privirea repede şi neliniştită, cu un gest nervos tot strângea ţeava carabinei. Îl studiam mereu şi am avut presimţirea şi senzaţia curioasă, că cu acest jandarm voi avea de lucru şi, neputându-mă stăpâni, am întrebat numele. Jandarmul **Mladinirovici Mihai** a răspuns scurt. Presimţirea nu m-a înşelat, cu acest jandarm

[1449] *Înfrăţirea Românească*, No. 6, Anul II, 15 ianuarie 1926, p. 15
[1450] *Unirea Poporului*, Nr. 45, Anul VIII, 7 noiembrie 1926, p. 5

m-am întâlnit, mai târziu, încă o dată, în împrejurări tragice şi fatale pentru el. / Rămas singur cu jandarmii mei, i-am dat instrucţiunile şi i-am trimis în diferite localităţi, cu însărcinarea să-mi aducă informaţii despre banda lui Niculiţă. După câteva zile, ne-am întâlnit din nou. Cu tristeţe, auzeam acelaş răspuns: „Haralambie Niculiţă este foarte iubit şi apreciat de populaţie”. N-am auzit decât cuvinte de laudă pentru el şi nimenea nu-l trădează. Haralambie Niculiţă ajută multă lume săracă şi jefuia numai pe cei străini. Banda lui este compusă din 6 înşi. **Haralambie Niculiţă**, **Smion Niculiţă**, vărul lui, 2 fraţi **Chirilă** şi 2 femei, care umblă îmbrăcate bărbăteşte. Una din ele este concubina lui Haralambie. Trist ascultam aceste informaţii, timpul trecea şi n-am făcut încă nici un progres. Cucerirea bandei devenia ceva irealizabil. Deodată, un gând ca o segeaţă îmi străbate creierul, există încă o soluţie. Trebuie să mă întâlnesc eu personal cu banda Niculiţă. Trebuie să întreb eu, cu gura mea, dacă ei nu vor să se predea de bună voie. Să-i explic că acum sau mai târziu ei tot trebuie să cadă. Să-i arăt toate avantajele, dacă să predau de bună voie. Am povestit soluţia mea jandarmilor. Toţi mă desaprobau şi toţi îmi răspundeau că ar fi prea mare risc din partea mea, fiindcă Niculiţă are pe sufletul lui 3 jandarmi împuşcaţi. / Eu nu mai ascultam de nimeni. Ideea mă stăpânea şi, plecând de la principiul că părinţii lui Haralambie Niculiţă ştiu locul unde este ascunzişul lui şi pot să-mi înlesnească întâlnirea cu toată banda, am plecat singur, îmbrăcat militar şi neînarmat, la locuinţa lor. / Casa bătrânului **Ilie Niculiţă** era situată pe vârful muntelui „Rusu“, într’-un loc singuratic şi înconjurată de o pădure seculară. Cu mare greutate puteam să mă apropii de casă, câini mari ciobăneşti se azvârleau cu furie asupra mea şi numai intervenţia energică a unui om bătrân şi uscăţiv m-a scăpat de răul lor. Era Ilie Niculiţă, tatăl banditului. Mă privea foarte mirat. „Buna ziua, moş Ilie, îmi dai voie să intru în casă? Sunt foarte obosit şi vreau să beau putină apă”. Moşneagul nu a răspuns nimic, dar a deschis uşa. În casă erau încă 3 înşi. O femeie bătrână, **Dochiţa, mama banditului**, o fată de 17-18 ani, **Maria, sora lui** şi un copil de 4-5 ani, **fiul lui Haralambie Niculiţă**. Toţi mă priveam miraţi şi, după lungă tăcere, am fost întrebat de moş Ilie cine sunt şi ce vreau de la ei. Îi răspunsei: „Sunt ofiţer de jandarmi, moşule, şi am venit cu gânduri bune”. „Nu se poate. Jandarmii vin aicea întotdeauna mulţi şi cu armele întinse către casă noastră”. Vedeam că exprimau o neîncredere la toţi şi nu am insistat, rugându-l să-mi dea ceva de băut. Vorbeam cu ei de toate şi, peste câteva ceasuri, am povestit scopul vizitei mele, rugându-i a-mi înlesni întâlnirea cu banda. Cu privirile în jos, îmi răspunse că nu ştie nimic de Haralambie. Vedeam precis că nu sunt crezut în intenţiile mele bune şi eram nevoit să capăt încrederea lor cu orice p reţ... / Se lăsea seara. Umbrele întunecoase au început să învelească codrul şi am cerut lui moş Ilie să mă găzduiască peste noapte. Toţi mă priveau curioşi şi bănuitori. ,.Rămâi, dacă nu ţi-i frică!”, îmi spuse moşneagul. „De ce să-mi fie frică. Am inimă curată, am venit în casa dumitale cu gânduri bune şi nu poate ca să mi se întâmple nimic”. / Mi-a făcut patul în camera de alături. Prima noapte, n-am dormit aproape de loc. Gânduri grele ca plumbul îmi apăsau creierul şi numai în zori de zi am adormit, cu somnul greu, fără de visuri. Când m-am trezit, soarele era sus, pe cer. În casă nu era nimeni, numai băieţaşul se juca cu chipiul meu. Nu a trecut mult şi a apărut Maria, cu un bucheţel, în mână şi m-a invitat la masă. Simţeam, de data aceasta, că bătrânii se uită altfel, vorbesc mai sincer, mai deschis. Gestul meu de a dormi la ei, singur şi neînarmat, i-a inspirat încredere. Toată ziua, m-am jucat cu fiul lui Haralambie, iar seara am povestit până târziu, la toţi, despre ţările şi lucrurile văzute de mine. Le povesteam mereu, privindu-i, îi vedeam cu ochii duşi departe şi suspinând adânc. / De data aceasta, nu mai dormeam singur. Copilul nu se dezlipise de mine şi l-am culcat în patul meu. Aşa au trecut 5 zile. În casa lui Ilie au început să vină rudele lor, să mă audă povestind şi să-mi ceară diferite sfaturi. Simţeam şi vedeam că toţi s-au convins în sinceritatea mea. / A şasea noapte, m-au trezit câini, ce se aruncau furioşi spre pădure, dar peste un timp scurt, cu lătratul de bucurie, au tăcut. Auzeam afară un zgomot uşor, vedeam o umbră la fereastră şi simţeam o privire pe mine. Sângele mi s-a urcat în obraz, inima spărgea pieptul. Nu mai puteam răbda, am sărit din

pat şi vroiam să ies afară, dar la uşă am văzut figura înaltă a lui moş Ilie. „Să nu ieşi afară!”, îmi spune cu voce înceată. „Nu e nimeni acolo. Du-te şi te culcă liniştit. Lasă, că mă duc eu să văd ce este”. Nu aveam ce face şi am intrat din nou în camera mea. Copilul, alături de mine, dormea liniştit şi răsuflarea lui regulată mi-a calmat nervii. / A două zi, dimineaţă, moş Ilie mi-a dat friptură proaspătă de căprioară şi am văzut copilul mânjit pe obraz cu ciocolată. Am priceput totul. Haralambie şi cu concubina lui au fost, noaptea, să-şi vadă părinţii şi copilul. Din nou am cerut bătrânilor să-mi înlesnească întrevederea cu Haralambie. De data aceasta, Dochiţa mi-a promis că va căuta să-mi aranjeze întâlnirea aşa de mult dorită de mine, şi a plecat în pădure, să-şi caute feciorul. Tocmai atunci a sosit o rudă a lui Niculiţă şi mi-a comunicat că la Dârmoxa, ziua mare, urşii au rupt o vacă şi, dacă vreau, pot să împuşc un urs. / Simţurile de vânător pasionat nu mă lăsa să stau liniştit; am trimis repede la postul de jandarmi, după arme, şi am plecat cu ţăranul la Dârmoxa. Hoitul, pe jumătate sfâşiat de ghearele groaznice, zăcea pe o poiană. Vedeam precis urmele ursului, de o mărime neobişnuită, bucăţi de carne şi sânge ne-au arătat drumul lui. Parcă mânat de o forţă necunoscută, mergeam în munţi, pe urmele ursului. Eram aproape de el. Auzeam un zgomot surd şi mormăitul încet. Nu am putut să-l vedem, am fost simţiţi şi ursul a dispărut. Drumul lung a fost făcut în zadar şi nici nu mai aveam timp să ne reîntoarcem acasă. / „Rămânem până mâine”, îmi spunea ţăranul . „Voi face focul şi veţi dormi perfect”. „Bine, îi răspunsei, ne vom opri aci pe malul pârâului”. / Noaptea a fost liniştită. Ţăranul dormea de mult. Luna apărea şi dispărea, dând aspectul feeric tablourilor dimprejur. Stăteam culcat şi dus pe gânduri. Pârâul curgea şoptind mereu povestea eternă de veşnică frumuseţe. Codrul adormit, cu viaţa lui tainică şi măreţia lui, îmi redeşteptau simţuri necunoscute. Simţeam că aicea e adevărata viaţă, tablourile divine, pictate de natură, te transportau spre alte gânduri. Civilizaţie, progres, oraşele cu cuştile de piatră şi de fier, benzină, praful, jazz-band, şină şi fox-trot. Cât de departe am fost de voi, privind în cerul plin de stele! Cerbul, departe, departe, mugea şi ecourile răspândeau prin munţi cântecul de dragoste al nobilului animal... Eram aşa de fericit, departe de lumea cultă, departe de minciuni şi răurile ei. O, numai acela care a cunoscut şi a trăit în munţi şi codru poate să mă-nţeleagă şi-l va cuprinde dorul lor. Dorul de ai vedea, dorul de ai simţi. / Se făcea ziuă. Am trezit ţăranul şi am plecat spre casă. Mătuşa Dochiţa mi-a eşit înainte, plânsă şi vânătă la faţă. „Pleacă repede de aicea. Astă noaptea a venit jandarmul Mladiminovici Mihai, a tras multe focuri în casă, a întrebat de dumneta, a luat cu forţa pe Maria în pădure şi acuma e sus, la târlă, unde a dat ordin lui moş Ilie să frigă carne de berbec. Nu ştiu ce gânduri are omul acesta, pleacă, mai bine, de aicea!”. „Nu te speria, mătuşă Dochiţă, mai bine spune-mi ce ai făcut cu Haralambie”. „Bine, voi spune mai pe urmă, dar acuma pleacă de aicea, să nu te găsească jandarmul”... / Priviam mirat. Ce însemna această frică, ce căuta jandarmul aci. N-am stat mult pe gânduri, am plecat la târla din pădure şi, furişindu-mă, am ajuns acolo. Jandarmul era aicea şi discuta ceva aprins cu moş Ilie. Carabina lui a fost rezemată de un pom şi, făcând un salt, am ajuns în posesiunea ei. „Ce faci aici?“, îl întreba-i. „Ţi-a fost frică că stau aicea prea mult, că poate voi afla lucruri şi despre tine? Pleacă imediat la post!”. Jandarmul Mladiminovici m-a privit lung, lung şi a plecat cu mine. L-am dat în primirea unui jandarm şi am plecat în sat. În noaptea aceea, am dormit în cancelaria postului, pentru a începe cercetarea jandarmului de dimineaţă. / La ora 5,35 am fost trezit de zgomot mare. Cineva ţipa, lângă uşa cancelariei. Deschid uşa, cu revolverul în mână, jandarmul Mladiminovici Mihai stătea pe sală, cu carabina în mână, şi îl ţinea de spate pe jandarmul caporal Popana Ştefan, adus de mine din Iaşi. S-a uitat la mine cu privirea pierdută, a pus carabina în dreptul capului şi s-a împuşcat mortal. Nu trebuia să mai fac nici o cercetare. Adevărul s-a văzut. Jandarmul caporal Popana m-a servit cu credinţă... / A treia zi, am văzut pe mătuşa Dochiţa. Plângând, mi-a spus că Maria nu a mai venit acasă şi tocmai mult mai târziu am aflat că biata fată s-a ascuns la un schit de maice. Cu Haralambie, mi-a spus că nu s-a întâlnit, ceea ce nu cred să fi fost adevărat, fiindcă imediat a început să-mi spună în ce

condiţii banda consimte să se predea de bună voie. Haralambie Niculiţă şi Simion Niculiţă se vor preda, iar restul bandei mă va sechestra în pădure, până la liberarea lor pe cauţiune, cât de mare, când se vor preda şi ceilalţi, punându-mi în vedere că tot răul făcut camarazilor lor se va revărsa asupra mea. Această condiţie banditii o puneau temându-se de o cursă din partea noastră, ca să nu fie împuşcaţi. / Cu bucurie, am consimţit să mă predau bandiţilor, vroiam să-i studiez în libertate, vroiam să văd psihologia lor. Nu puteam însă să mă predau imediat, având serviciul ordonat de şefii mei şi am plecat, cu mamele lui Haralambie şi Simion Niculiţă la Iaşi, pentru a le prezenta domnului Colonel Sterea Constantin, comandantul Brigăzei de Jandarmi, şi pentru a-i cere aprobarea în această privinţă. Dar niciodată nu am să uit cum moş Ilie îmi spunea: „De ce îmi luaţi nevasta, băiatul e în codru, fata nu se ştie unde-i, acum îmi luaţi şi ultima mea bucurie?!". „E pentru binele vostru, moş Ilie, am răspuns. Ai să vezi cât de bine va ieşi treaba!". / La Iaşi, am predat ambele femei domnului Colonel Sterea Constantin, care a plecat cu ele la Cernăuţi, iar eu am plecat înapoi la Şarul Dornei. Sosit aici, am trimis după moş Ilie Niculiţă, dar nimeni nu l-a văzut de trei zile. Aveam o presimţire că s-a întâmplat ceva şi, în adevăr, noi l-am găsit spânzurat, la târla din pădure. S-a spânzurat cu lumânarea de paşte în mână. Sărmanul moş Ilie, scump a plătit păcatul copilului său, nu mai putea suporta lipsa celor dragi şi cu mâna proprie şi-a curmat viata. Sărmane suflet drept şi bun, cu rugăciunea pe buze te-ai prezentat la suprema judecată. / Moş Ilie a fost îngropat într-un colt al cimitirului, iar a doua zi am fost informat că a venit Haralambie Niculiţă, din munţi, a stat toată noaptea pe mormântul proaspăt al tatălui său, a stat cu faţa în ţărână. Cine ştie ce a fost atunci în sufletul lui, ori căinţă ori jura răzbunare. Mulţi l-au văzut, dar nici unul nu l-a trădat. / Ţăranul nostru ştie să respecte durerea. La plecare, a spus ţăranilor că va pleca, acum, din munţii Dornei, fiindcă nu mai are pe nimeni aicea scump. În adevăr, s-a ţinut de cuvânt şi a plecat, cu toată banda, dar fără femei, spre Târgul Neamţ. Aicea vroia a jefui autobuzul poştal, să pună mâna pe sume mari de bani şi apoi să treacă în Ceho-Slovacia, dar acest plan i-a fost fatal. L-a pierdut necunoaşterea terenului şi a locuitorilor. / Haralambie Niculită şi Vasile a Chirilei au rămas în pădurea Blebea, lângă Târgul Neamţ, iar Simion Niculită, cu Neculai a Chirilei, a plecat chiar în oraşul Tărgul Neamţ, să procure alimente şi informaţii. Au trecut pe lângă o cârciumă. Au auzit lăutarii şi, mânaţi de dorul casei, au intrat înăuntru, cerând să le cânte cântecele din partea Dornei. Au fost recunoscuţi de un locuitor, care a informat pe jandarmul plutonier Ciobotaru Ioan, actual secretar al Companiei Jandarmi Pedeştri Cluj. Lumea, jandarmii au tăbărât pe cei doi bandiţi, care au fost constrânşi şi au arătat unde sunt ceilalţi. O patrulă, condusă de jandarmul plutonier Ciobotaru Ioan, îi găseşte în pădure. Haralambie Niculiţă, vâzându-se prins, trage cu carabina, care se găseşte acuma în panoplia mea, şi ucide mortal pe jandarmul caporal Creţu Polier. Plutonierul Ciobotaru Ioan nu-şi pierde cumpătul şi loveşte cu un glonţ pe Haralambie Niculiţă drept în inimă. Banditul Vasile Chirilei fuge în pădure, dar este găsit. Jandarmul caporal Niogara vrea să-l lovească cu patul, arma s-a descărcat singură, iar jandarmul cade mort. Pe drum spre Tgâtgul Neamţ, banditul Vasile a Chirilei a fost împuşcat, pentru că a vrut să evadeze de sub escortă. După cercetările făcute, Simion Niculiţă şi Niculai a Chirilei au fost trimişi la Parchetul Tribunalului Piatra Neamţ, dar n-au ajuns acolo şi au fost împuşcaţi pe drum, vroind să evadeze de sub escortă. Aşa s-a sfârşit cu banda lui Niculiţă... / Dar nu va trece mult şi, în munţii Dornei, va răsuna un cântec. Îl vor cânta ciobanii, cu oile, în munţi, plutaşii, gonind plutele lor pe apele repezi ale Bistriţei, secundat de loviturile topoarelor şi zgomotul copacilor căzuţi. Cântecul trist şi duios, despre viaţa şi moartea haiducului Niculiţă, iar codrul va asculta acea poveste de fii lui dispăruţi, aşteptând cu smerenie clipa când îi va veni rândul să cadă sub mâna nemiloasă. Va asculta şi va cânta cu crengile lui un cântec de adâncă jale de timpurile

trecutului, de viata liberă şi de farmecele ei. / **Căpitanul Scriban Nicolae** / Comandant al Companiei jandarmi Pedeştri Cluj”[1451].

1931: „O nenorocire, care a impresionat mult populaţia, s-a întâmplat în cătunul Şarul Dornei, de lângă Vatra Dornei. Femeia V. Toderean, plecând dimineaţa de acasă, a încuiat pe cei trei copii ai ei, unul de 1 an, altul de 3 şi al treilea de 6 ani, în casă, Copiii, jucându-se, au găsit o cutie de chibrituri, au scos apoi fânul din paierul de pe pat, pe care l-au aprins. Fânul a ars mocnit, dând numai fum. Copiii, neputând ieşi afară, s-au înăbuşit şi au murit toţi trei”[1452].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1453], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Andrioţchi Nicanor**, sergent, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Şaru Dornei, jud. Câmpulug, mort la 12 iulie1941; **Cojocaru Nicolae**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Şarul-Dornei, jud. Câmpulung, mort la 7 iulie 1941”. / „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1454]: **Alupei Toma**, sergent, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna Neagra Şarului, judeţul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941; **Ungureanu Vasile**, soldat, ctg. 1930, cu ultimul domiciliu în comuna Şaru Dornei, judeţul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941; **Rusu Ioan**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în comuna Neagra Şarului, judeţul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941”.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Giurgiu Ilie**, seria 1938, media 7,75, numit în comuna Gara Haitei, Neagra Şarului, postul I, jud. Câmpulung; **Ecohici Gh. Ioan**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Panaci, Şarul Dornei, postul IV, jud. Câmpulung; **Vasile Gh. Petre**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Şarul Dornei, postul III, jud. Câmpulung; **Vasile Gh. Petre**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Şarul Dornei, postul III, jud. Câmpulung”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1455], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Bârsan Virgila**, de la Cârlibaba, la Şaru Dornei, Coverca; **Vasilescu Mihai**, de la Stulpicani, la Şaru Dornei, Sărişor; **Amorăriţei Nicolae**, de la Valea Seacă, la Şaru Dornei, Sărişor; **Onica Nicolae**, de la Şaru Dornei, la Dorna Poiana Negri”.

1949: Se numesc directori de şcoli în **Învăţământul elementar, ciclul I**[1456]: **Bayng Leon**, director la Şcoala elementară Vatra Dornei, Şarul; **Câmpianu Iacob**, director la Şcoala elementară Neagra Şarului; **Popescu Petru**, director la Şcoala elementară Neagra Şarului, Gura Haitii; **Marian Dumitru**, director la Şcoala elementară Neagra Şarului, Sărişor; **Apetrei Nicolae**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Coverca; **Iordache Ioan**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Sărişor; **Apetroaie Alexandru**, director la Şcoala elementară

[1451] *Gardianul*, Nr. 1, Anul I, ianuarie 1930, pp. 25-28
[1452] *Biserica şi Şcoala*, Nr. 43, Anul LV, 25 octombrie 1931, p. 7
[1453] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[1454] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1455] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1456] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

Şaru Dornei, Şar”. În **Învăţământul elemenlar, ciclul II:** învăţătorul **Paţa Ioan**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Panaci.

ŞCHEIA

Legenda spune că, în vremuri imemoriale, când pe locurile Sucevei de astăzi exista un lac, stăpânit de Zâna Lacului, cea mistuitor de iubitoare, în pădurile din apropiere trăiau doi sihaştri, unul în scorbura unui fag uriaş, aflat pe locul pe care, din acel copac, avea să fie ridicată prima biserică de mir, cea din lemn, a Mirăuţilor, iar celălalt sihastru ar fi trăit pe dealul Şcheii. Prin vecinătate, de o parte şi de alta a apei Sucevei, cică păşteau turmele Dediului, cioban legendar, cu numele păstrat de fântâni, buduroaie şi pâraie din satele răspândite, de veacuri, prin lunca râului. De la sihastrul din Şcheia ar fi învăţat o fată de voievod că trebuie să meargă în pelerinaj la 50 de biserici şi mănăstiri, dacă vrea să-şi salveze iubitul, căzut sub vraja Zânei Lacului, care zână, după câte un an de dragoste, obişnuia să-l ucidă pe cel ademenit. Pelerinajul a avut rezultatele aşteptate, Zâna Lacului prăbuşindu-se, odată cu lacul ei, în străfundurile pământului (cine ştie, poate că aşa se explică prezenţa unui lac subteran sub partea nord-estică a oraşului). Dar legenda mai sugerează şi altceva, şi anume faptul că sihastrul ar fi trăit, pe dealul Şcheii, la începutul secolului al XV-lea, pentru că în 11 iulie 1428 au fost atestate, prin închinare mănăstirii Bistriţa, primele 50 de biserici din ţinutul Sucevei. Dar, şi dacă ar fi fost aşa, nu putem şti care era numele locurilor care constituie, astăzi, localitatea Şcheia, pentru că „şchei” înseamnă, în româna veche, „bulgari”. De aici, de la acest reper toponimic, se poate presupune că primii locuitori ar fi fost vlahi balcanici, dacă nu cumva chiar bulgari.

1613: Satul Şcheia este, fără îndoială, foarte vechi, dar prima lui atestare documentară datează abia din 1 iunie 1613, când Ştefan Tomşa a dăruit mănăstirii Sfântul Ilie „o bucată de hotar din satul Şcheaia, care să ţâne de ocolul târgului Suceava, hotarul începând de la moara svintei mănăstiri, care îi este danie de la Bogdan Vodă, pe apa Şcheaiei, şi în susul părăului care se cheamă Bula, până la capătul heleşteului lui Afanasie Buzga călugăr, unde este pusă o piatră, unde se întâlneşte cu hotarul târgului; şi, de acolo, drept la deal, la altă piatră, lângă Neacadrozea, pe povârniş; şi la altă piatră, lângă neşte movile de la hotarul târgului şi la altă piatră, care este pe povârniş; şi, iarăşi, la altă piatră, pe malul părăului Hucul, şi drept, în pădure, la un mesteacăn, pe care este însemnat un bour; şi, de acolo, pe marginea pădurii, până la capătul pădurii de la Şcheaia, unde este însămnat bourul într-un fag; şi, de acolo, la părăul Şcheaia, la o piatră de mal, şi, de acolo, în susul părăului, până la mai sus zisa moară mănăstirească”.

1619: În 1 mai 1619, singurul voievod italian al Moldovei, Gaspar Graţiani, întăreşte hotarul stabilit anterior, dar, în 11 iulie 1623, călugării sântilieni se „jăluiesc” lui Ştefan Tomşa, revenit în scaunul domnesc, împotriva sătenilor şcheieni, care le „încalcă hotarele”, iar voievodul împuterniceşte pe sfinţii călugări ca „pe cine veţi prinde în hotarul acelui loc, ce v-am dat domnia mea, pe loc să-l bateţ cu trei sute de toiage, până să vor zdrobi, iar de nu veţ face aşea cum iaste învăţătura domnii meale, vom trimite de vor face voao aceaea cercetare; nimică să nu vă temeţ de aceia oameni ce-i veţ prinde pre acel loc”.

1626: Se pare că sfinţii călugări s-au ocupat cucernic de izgonirea diavolului lăcomiei din bieţii şcheieni, aşa că vodă Ştefan Tomşa le-a mai dăruit, în 12 aprilie 1626, încă „o bucată de pământ în hotarul Şchie”, mărginită de părăul Şchie, drumul de vine de la

mănăstire, iazul făcut de Macarie egumen, podul Dimii, fântâna Răduşca, movila în Chiritii, moşia Şchie, moşia Gropile a mănăstirii Sf. Ilie.

1713: „1). Zapis de la Toader Mălai şi de la Vasilii Ropceanul căpitan, la mâna părintelui Calistru, Episcopul de Rădăuţi, pentru un pec. gd. de 273 ughi polonezi, ce i-au orânduit Măria Sa Vodă să dea din neajunsul Bariiamlălcului de la Suceavă, şi cum că ei pec. l-au luat, iară ei să împlinească banii de la sat şi să-i dea în mâna părintelui Calistru, din anii 7221 (1713) Aprilie 28. / 2). Izvod de câtă datorie iaste dator Vasile Roceanul, şi cu fratele său Sandul, părintelui Calistru, vlădicăi de Rădăuţi, întru care cuprinde 376 lei i pol cu 80 lei, i pol ce au rămas din cei 273 ughi polonezi, după cum anume arată în izvod. / 3). Zapis de la Sandul Ropceanul, la cinstita mâna Sfinţiei sale părintelui Calistru, Episcopul de Rădăuţi, precum să se ştie că, după moartea frăţâne-său, lui Vasilii Ropceanul, rămânând câtăva datorie a lui la neguţători, şi l-au apucat pe dânsul pentru bani, şi cum că Sfinţia sa au luat toate datoriile acelea asupra Sfinţiei sale, şi mai pe urmă, stând la socoteală, din toată socoteala au rămas Sfinţiei sale 147 lei, pentru care bani au pus zălog la Sfinţia sa jumătate sat Şcheia, şi să dea banii, Martie din 27, până la Dumineca mare, iar nedând banii la zi însemnată, să aibă Sfinţia sa a stăpâni moşia în veci; şi acest zapis s-au scris înaintea dumnealui Dumitru Macri biv vel ban, staroste de Cernăuţi, care pentru mai bună credinţă s-au şi iscălit, din anii 7229 (1721) Martie 27[1457] – inventariată de Dimitrie Dan drept „O scrisoare din anul 7229 (1721(, prin care Sandu Ropceanul dă jumătate din moșia sa Șcheia lui Calistru, episcopul de Rădăuți, în arendă, ca acesta să plătească datoriile lui Sandu”[1458].

1721: Moşia satului şi satul Şcheia se afla, deci, în 27 martie 1721, încă în proprietatea lui Sandul Ropceanul, care o moştenea, împreună cu nişte datorii la negustorii turci, de la fratele său, Vasile Ropceanul. Ca să-şi salveze moştenirea, Sandul Ropceanul zălogeşte, pentru 147 lei, cămătarului episcop Calistru al Rădăuţilor, „svinţii sale giumătate de sat de Şchiae cu mori pe apa Sucevei”.

1725: Pe vremea aceea, Florinta era doar un metoh, adică un loc de făcut fânul pentru nevoile mănăstireşti, populat doar cu câteva bordeie, metoh întărit mănăstirii Sf. Ilie, de Racoviţă Vodă, şi în 11 noiembrie 1725.

1746: Vasile şi Sandu Ropceanul, primii proprietari cunoscuţi ai Şcheii, nu au avut copii, au fost, cum se spunea pe atunci „rude sterpe”, aşa că satul a fost moştenit de Nicolae Mogâlde, apoi de nepotul acestuia, Solomon Botez. Văduva lui Solomon Botez, Tofana, fiind datoare negustorilor (luxul costa şi atunci), vinde satul, cu 1.000 lei, în 15 septembrie 1746, boierului Lupu Balş, care îl va lăsa moştenire fiului său, Constantin. În 2 septembrie 1798, moşteneşte satul Şcheia ginerele lui Constantin Balş, Iordache Rosăt.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1459], din 1772-1773, înregistrează la Şcheia, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „25 – toată suma caselor”, însemnând 4 slugi ale logofătului BALŞ, o femeie săracă şi 20 birnici.

1774: În 1774, Şcheia avea 28 de familii, iar în anul 1784, după reforma agrară, 72.

1841: Biserica Sfântului Nicolai din Şcheia a fost ctitorită, în 1841, de armeanul Ilie Hagi ARITONOVICI. În 1843, biserica avea 864 enoriaşi, patron bisericesc era Markus Hagi

---

[1457] Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, pp. 202, 203
[1458] Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, p. 93
[1459] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342

de ARITONOVICI, paroh fiind Ioan CRIANGĂ. În 1876, sub acelaşi patronat, paroh era Georgie BILAŞEVSCHI, care păstorea 1.443 suflete. În 1907, paroh era Theodor BALAN, născut în 1867, preot din 1893, paroh din 1901, cantor fiind, din 1900, George MIHUŢĂ, născut în 1871, cel care va fi preot în Suceava şi autor de cărţi mărturisitoare.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, **Şcheia**, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti”[1460].

1884: Din 1884, avea să fie deschisă în Şcheia o şcoală cu 3 clase[1461].

1901: Însoţirea raiffeisiană din Şcheia a fost înfiinţată în anul 1901, cu 50 părtaşi, sub preşedinţia preotului George Mihuţă, care se va muta, în 1903, la Suceava, lăsând parohia şi preşedinţia băncii rurale în seama preotului Gavril Bogdan. Din conducerea băncii mai făceau parte directorul Ştefan Roşu, vicedirectorul Nicolai Creangă şi membrii direcţiunii Nicolai Berariu, Petru Berariu (din 1903) şi vistiernicul Nicolai Pop.

1901, Gustav Weigand**:** „Pe 5 august 1901, m-am dus la Suceava (populaţie: evrei, români, germani, armeni), pentru a adăuga ceva la culegerile și obiectele mele, de unde am fost însoţit, apoi, la Şcheia[1462] de protopopul Marian, care mă invitase la prânzului , unde am stat, câteva ore, pentru a discuta despre dialectul interesant”[1463].

1903: Printre informatorii lui Simion Florea Marian[1464], s-au numărat „D. Câmpan, studinte gimnazial din Șcheia”, Gavril și Ioan Berariu, Marghioala Donuț, Irina Câmpan, Pintilii Maerean, Pancrațiu Prelipcean, „Petru Moldovan, studinte gimnazial” și Simion Pop.

1904: „Suceava se desfăşură acum în urmă, cu multele-i turnuri. Mai departe e semănată Șcheia, lăcașul șcheilor, slavilor de demult, cu cele o sută cincizeci ori două sute de case răspândite și cu livada ce ascunde locuința boierului nou, un armean, Haritonovici... / Casele sunt bune, curate acum asupra Paștilor, rareori împodobite; și podoaba nu e alta decât o stropire din bidinea cu stropi albaștri și roșii, de tot urâtă. Aici mi se apune că sunt acum mai mult ardeleni, aduși de Cârmuirea austriacă, după anexare. Biserica e nouă. Satul vechi poate să se fi pustiit. & Pe câmpul de supt dealul cu bisericile armenești, o întinsă turmă de oi paște într-o drăgălașă zbeguire a mieilor tineri cu ochii de cărbune. Unul s-a aplecat spre supt, cu genunchile de dinainte înduplecate și, de bucuria hranei, căldurii, scutură coada mărunțică și groasă”[1465].

[1460] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1461] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 48, 1876 p. 43, 1907 p. 159, 159
[1462] În Şcheia, a cântat Catrina Balinta
[1463] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[1464] Maria,. Simion Florea, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, București 1903, pp. 27, 94, 100, 101, 102, 105, 154, 192, 288, 321, 403, 436, 485, 523, 525, 535, 541, 542, 544, 553
[1465] Iorga, Nicolae, *Neamul românesc din Bucovina*, București 1905, pp. 31, 32 și 63, 64

1907: „Conform conclusului comitetului național central, din 5 martie 1907, s-a ales ca membru în prezidiul comitetului național central un reprezentant al poporului din district, gospodarul **Ștefan Roșu**, totodată **primar în Șcheia**”. În 14 martie, „comitetul districtual al Sucevei s-a întrunit în Suceava la o ședință”, prilej cu care „s-a ales în comitetul districtual” și „Petrea Barar (Berar? – n. n.), gospodar în Șcheia”[1466].

1908: „Compatriotul nostru, dl Cristofor cav. de Aritonovici, proprietar mare în Şcheia, a repaosat, după un morb scurt, în 27 ianuarie 1908, în Cernăuţ. Rămăşiţele pământene se vor depune în cripta familiară în Scheia. Fie-i ţărina uşoară!”[1467].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şcheia**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe partea stângă a pârâului cu acelaşi nume, aproape de oraşul Suceava. Suprafaţa: 9,96 kmp; populaţia: 1.462 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Suceava-Părhăuţi, ce se continuă apoi spre Cacica; aproape de drumul principal Suceava-Gurahumora. Are o şcoală populară, cu 3 clase (deci, 90 de şcolari – n. n.), şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. La 1776, era în posesia logofătului Lupu Balş. Aci se află o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă: 1.313 hectare pământ arabil, 204 hectare fânaţturi, 24 hectare grădini, 50 hectare imaşuri, 30 hectare. păduri, 50 ari heleşteie. Se găsesc 99 cai, 509 vite, 1.038 oi, 430 porci, 34 stupi. **Şcheia, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 12,26 kmp; populaţia: 143 locuitori, dintre care 52 vorbesc limba română, 36 limba ruteană, 34 limba germană şi 19 limba polonă; în privinţa religioasă, 54 sunt greco-orientali, 36 greco-catolici, 27 romano-catolici, 15 mozaici şi 11 de alte religii. Se compune 1). din moşia Şcheia propriu-zisă, cu 14 case şi 84 locuitori, împreună cu târla Putrida, 2). din ferma La Fânaţ şi 3). din fabrica de spirt Cereteia. Depindea, odinioară, de comuna Şcheia. **Şcheia, pârâu**, afluent pe dreapta al Sucevei, răsare sub culmea muntelui Teişoara şi, udând comuna Sânt Ilie, se varsă în Suceava, în dreptul localităţii Şcheia, districtul Suceava”[1468].

1910: „Societatea „Însoțirea orășenilor români din Suceava” și-a ținut adunarea generală pe 1910 duminică, într-a 29 ianuarie 1911”, ocazie cu care s-a raportat sprijinirea financiară a elevilor de la școlile de meserii, printre care se număra și „Câmpan Constantin din Șcheia, la covalie”, în cadrul Școlii de arte și meserii din Iași[1469]. Despre târgoveţii suceveni şi însoţirile lor.

1910: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1470], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la şcheianca Rahila POP (15 ani în 1910).

1915: „În ziua de 2 Ianuarie stil nou 1915, o patrulă îşi face apariţia pe dealul Sucevei[1471], care duce la Şcheia. Populaţia Sucevei, cunoscând „nobilele” sentimente ale armatei lui Nicolaie II, a început a fugi, în mase mari, spre Burdujeni, pentru a lua, prin

---

[1466] *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, pp. 3, 4
[1467] *Apărarea Națională*, Nr. 7, Anul III, joi 30 ianuarie 1908, p. 3
[1468] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 215
[1469] *Revista Politică*, Nr. 17, Anul VII, 5 februarie 1911, p. 8
[1470] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1471] Amănunte despre ocuparea Sucevei de către ruşi, datorate altor autori, dar şi notiţelor de presă a vremii, puteţi găsi în cartea „Bucovina şi suferinţele ei / 1914-1918”, pe care am publicat-o în urmă cu vreo câţiva ani; nu mai ştiu când, dar probabil că prin 2016 – n. n.

România, drumul spre Austro-Ungaria[1472]. Tabloul exodului populaţiei nu-l poate descrie cea mai măiastră pană. Oamenii şi copiii plângeau, aproape goi, cu feţele desfigurate de groază, se scurgeau la vale, aruncându-şi în toate părţile privirile, ca nu cumva să fie atacaţi de duşmanul înfricoşător… A doua zi, au sosit la Suceava 400 de soldaţi ruşi, împreună cu câţiva ofiţeri. Comandantul garnizoanei fusese colonelul conte Bakunin. Imediat după intrarea ruşilor, populaţia bineînţeles că luase o atitudine rezervată, căci fusese foarte deprimată. S-a întâmplat însă un caz care era să devină fatal pentru toţi: Un grănicer austriac, care se ascunsese în dosul primăriei[1473], trase un foc de puşcă asupra unui cazac care patrula şi-l doborî la pământ. / Comandantul Bakunin află de acest atentat, vine în oraş – cartierul era instalat la Şcheia – şi somează notabilităţile oraşului să descopere pe asasin. Aceasta nefiind posibil, deoarece grănicerul inculpat dispăruse, Bakunin face un gest marţial şi trupa, care era înşirată în faţa primăriei, dă deodată năvală asupra casei megieşe, aparţinând marelui proprietar Barber. Cu o rapiditate înspăimântătoare, soldaţii aruncă prin ferestre granate explozibile, care fac ca mobiliarul şi plafonul să prindă imediat foc. Comandantul decisese arderea a douăzeci de case pentru crima grănicerului austriac. Pericolul era mare. Notabilităţile cad în genunchi şi plâng în faţa lui Bakunin, implorându-l să nu distrugă căminele nenorocitei populaţiuni. / Am văzut, atunci, preoţi şi intelectuali români îngenunchind în faţa comandantului rus. În fine, după ce focul distruse deja mobilierul şi tavanul, Bakunin îşi muiase inima. A dat, în sfârşit, ordinal să se localizeze focul. / Pesta puţin, Bakunin se duse pe câmpul de operaţiuni, la Iacobeni, unde a căzut. Corpul lui a fost adus la Suceava, însă se zice că fără cap"[1474]. / „La Şcheia, ruşii au săvârşit violuri nenumărate în rândurile fetelor românce. În oraşul Suceava au dezbrăcat, ziua, în amiaza mare, o mulţime de ţărani români de cizme şi cojoace. Intervenind câţiva români la comandant, acesta a zis: „Prada n-are miros naţional"! Prin urmare, ori de unde ar fi luată, prada e binevenită"[1475]. / „În 7 noiembrie 1915, la Mitocu Dragomirnei, s-au strâns 1.254 coroane, la Iţcanii Noi, 660 coroane, iar în 21 noiembrie, la Stroieşti, , 675 coroane şi în Udeşti, 734 coroane. Cu două zile înainte, în 19 noiembrie 1915, la Şcheia, unde s-au strâns 208 coroane, în vreme ce la Rus-Mănăstioara, absolventul de teologie Ambrosie Popovici a strâns, cu „Ţintuirea buciumului", 658 coroane, o sută dintre acestea fiind dăruite de parohul din Reuseni, Ştefan Marian[1476].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă l-a avut, printre eroii generozităţii, şi pe jandarmul de la k. u. k. Feldjaegerbatallion Nr. 18, **Olariu Nicolae**, din Şcheia, care a dăruit 1 coroană[1477]. / Miercuri, 21 iunie 1916, la amiază, mai întâi a fost zărit un aeroplan rus, survolând deasupra Sucevei, iar după o oră, „prima patrulă rusească, compusă din 24 de cazaci, şi-a făcut apariţia în faţa Burdujenilor, pe şoseaua Iţcani-Suceava; imediat, a urmat o altă patrulă, de 100 soldaţi din cavalerie, care, intrând în Suceava, au preluat oraşul din mâinile noului primar, preotul român Sârbu. În oraş, au făcut câteva cumpărături, după care s-au îndepărtat. Se aşteaptă grosul armatei de infanterie şi artilerie, care urmăreşte armata austriacă, retrasă toată în munţi… / Ruşii au capturat un întreg convoi de muniţii, la Şcheia, iar la Cacica au capturat 8 vagoane cu reflectoare şi 40 de vagoane cu sârmă ghimpată"[1478].

[1472] Peste câteva luni, românii bucovineni, care se pripăşiseră prin Moldova, au fost capturaţi de autorităţile româneşti şi „deportaţi" în Transilvania – n. n.
[1473] Actualul Palat Administrativ – n. n.
[1474] *Unirea,* Nr. 65, Anul XXV, Blaj, joi 1 iulie 1915, pp. 2, 3
[1475] *Unirea*, Nr. 66, Anul XXV, Blaj, sâmbătă 3 iulie 1915, pp. 2, 3
[1476] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4
[1477] *Românul,* Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[1478] *Adevărul*, 29, nr. 10506, 10 iunie 1916, p. 4

1914-1918: „La propunerea doamnei **Eleana Faur**, din **Şcheia**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Gheorghe Faur**. Doamna Eleana Faur susţine că soţul ei, Gheorghe Faur, a murit, în luna aprilie 1918, ca prizonier în Rusia”[1479]; „**Petru a lui Nicolai Ciugole**, din **Şcheia**, a participat la război şi ar fi căzut, în anul 1916, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea fratelui său, Vasile Ciugole, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Trifan Păcurar**, din **Şcheia**, a participat la război şi ar fi căzut într-o luptă lângă Rarance, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Eufrosina Păcurar, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1480]; „**Meleti a lui Simion Lucaci**, din **Şcheia**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1917, ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria a lui Meleti Lucaci, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1481].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Suceava** făcea parte şi Reprezentantl proprietarilor expropriaţi: **Nicolai Aritonovici**, proprietar mare, Şcheia[1482].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Ilaria Facaş** la Şcheia”[1483].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1484], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Plăcintă Lazăr**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Şcheia, jud. Suceava, mort la 19 iulie 1941”.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Târziu Nicolae**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna **Şcheia**, postul VII, jud. Suceava”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[1485], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Nimiţan Livia**, la **Şcheia**, postul 9, soţ profesor suplinitor”.

1947: „**Constituiri de societăţi cooperative**[1486]: Cooperativa „Munca”, comuna Şcheia, jud. Suceava”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1487], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia:

[1479] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi în 13 Martie nou 1919, p. 7
[1480] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161
[1481] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuţi 3 februarie nou 1921, pp. 28-33
[1482] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1483] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1484] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[1485] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
[1486] *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261
[1487] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

Cerehez Oresta; de la Şcheia, la Sf. Ilie". „**Suciu Mihai**, de la Şcheia, la Suceava, Şc. nr. 1, post, XI, vechime în grad; **Maicovschi Eugen**, de la Cajvana, la Şcheia, post I, interese familiare"[1488].

La Şcheia s-a născut, în 9 martie 1925, o mare personalitate a culturii române, istoricul literar Dimitrie PĂCURARIU.

ŞERĂUŢI

Întărit, în **8 iulie 1453** lui Mihail logofăt, cel care avea să negocieze primul tribut cu turcii, „satul Şirouţi… mai sus pe Budilci", care-l cumpărase de la Şendrică, a fost vândut, în 11 februarie 1478, de nepoţii lui Dan Poiană, Mihăilă şi Piţurcă, lui Iuga vistier („pan Ignatie, numit Iuga"), soţul cneaghinei Nestea, tatăl lui Mihul, Sobţea şi Sofica, pentru 300 zloţi tătăreşti. Şi, astfel, „în acelaşi ceas, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, pan Iuga vistier… a dat acest sat mai sus scris, anume Şirăuţi, mănăstirii noastre de la Putna". Iuga fusese convins de egumenul Putnei, „smeritul arhimandrit Ioasaf", să cumpere Şirăuţii şi să-l dăruiască mănăstirii încă din 25 ianuarie 1476, şi în 1 iunie 1476, ba chiar şi în 29 iunie 1476, în toate aceste documente menţionând şi Şirăuţii, printre danii de obiecte bisericeşti, de bani, de vii şi de cai, menite pomenirii lui veşnice „la 1 ianuarie, în ziua Sfântului Vasilie cel Mare, seara parastas, iar dimineaţa sfânta liturghie".

1487: În 7 martie 1487, Şteful, fiul lui Hărman, şi sora lui Marina, jupâneasa lui Mihail Rogaşevschi, dau mănăstirii Putna satul „Maneuţi, cu mori pe Suceava" şi primesc, la schimb, „un sat, anume Şirăuţi… pe care sat îl cumpărase pan Iuga vistier de la Mihail şi de la Piţurca, nepotul lui Dan Poiană, pentru 300 de zloţi tătăreşti, iar pan Iuga a dat acest sat Şirăuţi pentru sufletul său mănăstirii noastre Putna".

1622: În 12 martie 1622, Ştefan Tomşa întăreşte fostului staroste Gavrilaş „jumătate de sat Şerăuţi, cu heleştee, ce este lui cumpărătură de la Ionaşco, fiul răposatului Lupu Stroici… şi a opta parte tot din acel mai sus scris sat de Şerăuţi, ce-i este cumpărătură de la Gligorie, fiul lui Jadovanul, aşijdere şi altă a patra parte tot din acel mai sus scris sat Şerăuţi, ce-i este cumpărătură de la toţi nepoţii Stancăi".

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost satul Şerăuţi, cu heleşteu şi toate veniturile".

1735: În Şerăuţi existau două biserici, cea a Sfântului Spiridon din Şerăuţii de Sus, construită în 1735 de Nicolae Alexandru MAVROCORDAT, şi cea a Adormirii Maicii Domnului din Şerăuţii de Jos, construită în 1779 de Iacov LOGOTHETTI, care avea să fie reconstruită în 1877-1881 şi sfinţită în 1884. În 1843, biserica din Şerăuţii de Sus, cu 1.099 enoriaşi, era patronată de Bogdan de ZADUROWICZ şi slujită de preotul administrator Nicolai ANDRIICIUC, iar biserica din Şerăuţii de Jos, cu 440 enoriaşi, era patronată de Louis von LOGOTHETY şi slujită de parohul Ioan TUREŢCHI. În 1876, la Şerăuţii de Sus, patron bisericesc fiind Josef von ZADUROWICZ, iar paroh, peste cei 1.458 enoriaşi, Avramie ANDREICIUC, Louis de LOGOTHETY rămânând patron bisericesc la Şerăuţii de Jos, unde

[1488] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

nu exista preot pentru cei 626 credincioşi. În 1907, la Şerăuţii de Sus, sub patronatul evreului Salamon HOROWITZ, paroh era Miron GRIBOVSCHI, născut în 1844, preot din 1869, paroh din 1874, cantor fiind, din 1898, Leonti CHEIVAN, născut în 1860, iar la Şerăuţii de Jos, unde drepturile şi responsabilităţile patronale aparţineau lui Alexandru cavaler de GRIGORCEA, superb boier al Bucovinei istorice, alături de fratele său, paroh era Dionis ILASIEVICI, născut în 1852, preot din 1882, paroh din 1886, cantor fiind, din 1900, Vasile KWIATKOWSKI, născut în 1870.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1489], din 1772-1773, înregistrează la Şerăuţi, moşia mănăstirii Sfântul Spiridon, „62 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ion, 1 dascăl, Grigoraş, 1 jidov, Iosip, 7 vădane, Catrina, Nastasa, Irina, Catinca, Palaghia, Gafiţa şi Tudosca, 11 case pustii şi 41 birnici, şi anume: Nicolaiu vornic, Grihor ŞEREMED, Nechita sin COIŢAN, Toader zet COIŢAN, Apostul COIŢAN, Grigoraş COIŢAN, Ion FRÂNZEIU, Andrei SOFRONII, Sofronii ZĂIŢĂNCU, Alecsa ONOFREICIUK, Dănilă ONOFREICIUK, Simion GRIGORIŞCIUK, Savin, Ion SAVIN, Ion vătăman, Gavril cojocar, Dumitraş ISAIANCIUK, Anton KALIICIUK, Georgii sin PAVĂL, Andrieş, Iftemi PAVLIUK, Dumitraş, Necolaiu ROMANCIUK, Grigoraş BEŞLIU, Toader, Ion GROSUL, Andronic rus, SÂRGHII, Dumitraşco vornic, Vasile, Toader MICIULENCU, Agapii MICIULENCU, Grigoraş ROMANCIUK, Petre, Costin OLINCIUK, Toader ROMACIUK, Dumitru HUŢUL, Dumitru HAGI, Nicolaiu HUŢUL şi Fodor rus.

1775: În 1775, satul Şerăuţi avea 1 popă şi 86 familii de ţărani iobagi.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, **Şerăuţii de Sus**, **Şerăuţii de Jos** sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[1490].

1876: Din 1876, funcţiona, la Şerăuţii de Sus, o şcoală cu 4 clase, iar din 1895, avea să se deschidă, la Şerăuţii de Jos, o şcoală cu 2 clase[1491].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şerăuţ, sat vechi**, din care s-au format, în timpul din urmă, două comune cu administraţie particulară, Şerăuţii de Sus şi Şerăuţii de Jos. E menţionat, pentru prima oară, într-un hrisov din 20 iunie 1453, unde se spune că o jumătate aparţinea unui logofăt, numit Mihail. Prin hrisovul din 25 ianuarie 1476, trece în stăpânirea mănăstirii Putna. La 1776, era în posesia mănăstirii „Sfântul Spiridon” din Iaşi. De acest sat depindea, la 1780, şi cătunul Slobozia Şerăuţului sau Slobozia, care, cu timpul, s-a identificat cu o parte a satului, ce s-a dezlipit sub numele de Şerăuţii de Jos.

Şerăuţii de Jos (**Unter-Szeroutz** sau **Slobódka**), comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe pârâul Şerăuţi, în vecinătatea localităţilor Jucica Nouă şi Sadagura. Suprafaţa: 6,43 kmp; populaţia: 797 locuitori ruteni greco-ortodocşi. Cuprinde, pe lângă satul de reşedinţă, cu 578 locuitori, şi cătunul Şanţuri, şi târla Izavca. Este lângă drumul comunal ce leagă comuna

---

1489 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 401

1490 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1491 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 16, 1876 p. 27, 1907 p. 159, 57

Şerăuţii de Sus de Sadagura, precum şi lângă drumul principal Noua Suliţă – Sadagura – Dobronovăţ. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Spiridon”. Forma, până în timpurile din urmă, împreună cu Şerăuţii de Sus, o singură comună, numită Şerăuţi. Aci s-a aşezat, în timpuri, o colonie de ţărani scutelnici, din care pricină localitatea s-a numit Slobozia sau Slobozia Şerăuţului, care colonie era pendinte, multă vreme, de satul vechi Şerăuţi şi a fost punctul de gravitaţie în jurul căruia s-au format locuinţe noi, devenind, cu timpul, o comună cu administraţie particulară. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea de vite. Comuna posedă 478 hectare pământ arabil, 34 hectare fânaţuri, 20 hectare grădini, 132 hectare imaşuri, 30 hectare păduri şi 20 ari heleşteie. Se găsesc 59 cai, 170 vite cornute, 54 oi, 118 porci şi 29 stupi de albine. **Şerăuţii de Jos** (sau Slobozia Şerăuţilor), **moşie**, cu administraţie particulară, distictul Cernăuţi. Suprafaţa: 2,85 kmp; populaţia: 71 locuitori izraeliţi şi ruteni, gr. or., gr. cat. şi rom. cat., apoi 3 români ş. a.

Şerăuţii de Sus, (**Ober-Szeroutz**), comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe pârâul Şerăuţ, la poalele culmei Horodiştea, spre est de comuna Zadóbrovca şi puţin la nord de Sadagura. Suprafaţa: 25,40 kmp; populaţia: 1.730 locuitori ruteni, de religie gr. or. Printr-un drum comunal bine întreţinut, este legată cu comuna Jucica Nouă; are a şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Forma, până în timpurile din urmă, împreună cu Şerăuţii de Jos, o singură comună, numită Şerăuţi. În partea de nord a comunei, lângă muntele Horodiştea, a staţionat, odată, regele polon Sobieschi, cu armata sa. Întăririle făcute cu acea ocazie par a corespunde cu urmele de săpături de lângă cătunul Şanţuri şi se văd şi azi. Apoi, s-au găsit aci şi o mulţime de săbii, ghiulele şi potcoave. Interesantă este, în această localitate, o casă foarte veche, despre care poporul crede că comunică, prin subterane, cu dealul Horodiştea. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea de vite. Comuna posedă 1.278 hectare pământ arabil, 129 hectare fânaţuri, 4 hectare grădini, 22 hectare imaşuri, 906 hectare păduri. Se găsesc 87 cai, 316 vite cornute, 248 oi, 269 porci şi 4 stupi. **Şerăuţii de Sus, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 1,55 kmp; populaţia: 126 locuitori ruteni, gr. or. şi gr. cat., poloni şi izraeliţi. Cuprinde, pe lângă moşia Şerăuţii de Sus propriu-zisă, şi târlele următoare: Berdo, Grafiuca, Pleşcea, Vihoda, Za Groblia, Za Potocom”[1492].â

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Grigorcea Alexandru cav. de**, Cernăuţi, strada Iancu Zotta 19 (Şerăuţi de jos)”[1493].

1942: „Având în vedere rapoartele domnului judecătoral Judecătoriei mixte Zastavna, din care se constată că numiţii **Bodnariuc Nicolae** şi **Vasilache Nicolae**, ambii din comuna **Serăuţii de Sus**, judeţul Cernăuţi, sub ocupaţiunea rusească au manifestat în public sentimente ostile Statului Român; / Având în vedere depoziţiile martorilor, anexate la dosarele în cauză, din care reiese că susnumiţii, ca funcţionari ai regimului sovietic, au ţinut adeseori cuvântări în public, în care aduceau ofense şi injurii naţiunii române şi Statului Român, spunând că românii nu se vor mai întoaree în Bucovina de Nord… / **Decidem**: / Se retrage naţionalitatea română numiţilor Bodnariuc Nicolae, de 35 ani, şi Vasilache V. Nicolae, de 49 ani, ambii comuna Şerăuţii de Sus, judeţul Cernăuţi”. // „Având în vedere rapoartele domnului judecătoral Judecătoriei mixte Zastavna, din care se constată că numiţii **Cohut Dumitru.**

[1492] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 215, 216
[1493] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

Litviniuc Aneta, Luhovei Ioan, Costeiniuc Leonte şi **Staroi Axenti**, toţi din comuna **Şerăuţii de Sus**, judeţul Cernăuţi, sub ocupaţiunea rusească au avut o atitudine ostilă Statului Român şi au săvârşit acte de duşmănie împotriva populaţiunii române; / Având în vedere depoziţiile martorilor, anexate la dosarele în cauză, din care reiese că susnumiţii, fiind oameni de încredere ai ruşilor, au vorbit în public contra Statului Român, aducând ofense naţiunii române şi lăudând în acelaşi timp regimul sovietic, şi că au contribuit la deportarea mai multor locuitori români din comuna **Şerăuţii de Sus**… / **Decidem:** / Se retrage naţionalitatea română numiţilor: Cohut Dumitru, de 51 ani, Litviniuc Aneta, de 45 ani, Luhovei Ioan, de 28 ani, Costeniuc Leonte, de 43 ani, şi Staroi Axenti, de 54 ano, toţi din comuna Şerăuţii de Sus, judeţul Cernăuţi". // „„Având în vedere rapoartele domnului judecătoral Judecătoriei mixte Zastavna, din care se constată că numitul **Diaciuc Nicolae** din comuna Şerăuţii de Sus, judeţul Cernăuţi, sub ocupaţiunea rusească a făcut propagandă comunistă şi avut o atitudine duşmănoasă împotriva populaţiunii române; / Având în vedere depoziţiile martorilor, anexate la dosarul în cauză, din care reiese că numitul, sub regimul sovietic, fiind înfocat comunist, a ameninţat pe locuitorii care nu voiau să se înscrie în coihoz cu deportarea şi a îndemnat populaţia să muncească pentru Statul rus, exprimându-se că românii nu se vor mai întoarce, iar pe preotul citatei comune l-a silit să evacueze casa… / **Decidem:** / Se retrage naţionalitatea română numitului Diaciuc Nicolae, de 47 ani, din comuna Şerăuţii de Sus, judeţul Cernăuţi"[1494]. // Exact aceleaţi învinuiri şi cu aceeaşi consecinţă a retragerii cetăţeniei române, în condiţiile în care acuzaţii se retrăseseră odată cu armatele sovietice, li s-au adus „numiţilor" **Litviniuc Gheorghe**, de 38 de ani, şi **Sleuca Dumitru**, de 30 de ani, în dosare distincte, şi ei din Şerăuţii de Sus.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1495], următorii învăţători şi învăţătoare: **Bălan Ioan**, comuna **Şerăuţii** de Jos, jud. Cernăuţi, media 7,00; **Urhan Melania**, comuna **Şerăuţii de Sus**, jud. Cernăuţi, media 7,58".

ŞERBĂUŢI

Satul Şerbăuţi, atestat, alături de Hânţeşti (de la „hanţă", care înseamnă cal mic, mârţoagă), în **15 iunie 1431**, când Cupcici face nişte schimburi de sate cu Catamare, în faţa Divanului lui Alexandru cel Bun.

1492: În 17 martie 1492, Ştefan cel Mare întărea lui Şteful şi surorii sale, Marina, amândoi copii ai Maruşcăi şi nepoţi ai lui Şteful Jumetate, satul Şerbăuţi pe Siret.

1662: În 9 decembrie 1662, Gligoraş, vătăman de Şerbăuţi, depunea mărturie la stâlpirea părţii de moşie a lui Hulubei din Calafindeşti.

1682: În 8 septembrie 1682, popa, diaconul şi Pătraşcu, toţi din Şerbăuţi, erau martori la o vânzare de moşie a aceluiaşi Hulubei în Botoşeniţa.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1496], din 1772-1773, înregistrează la Şerbăuţi, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „27 – toată suma caselor", însemnând 2 femei sărace şi 25 birnici.

1494 *Monitorul Oficial*, Nr. 104, 6 mai 1942, pp. 3774, 3775
1495 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1774: Biserica Sfântului Vasile din Şerbăuţi, construită în 1774 şi reconstruită, ca biserică nouă, în 1906, avea, în 1843, 759 enoriaşi, păstoriţi de preotul administrator Georgie ILASIEVICI, patron bisericesc fiind familia WOLANSKI. În 1876, patron bisericesc era Michael von KAPRI, biserica avea 1.266 enoriaşi, paroh fiind Grigorie CERNIAVSCHI. În 1907, când patron bisericesc era baronina Albina KAPRI, paroh era Eugen SIRETEAN, născut în 1848, preot din 1880, paroh din 1890, cantor fiind, din 1904, Hariton CASPAROVICI, născut în 1877.

1775: În 1775, satul Şerbăuţi avea 1 popă şi 49 familii de ţărani.

1790: După cum rezultă dintr-o scrisoare a Divanului Moldovei către Creisamtul din Bucovina, din 16 februarie 1790, Constantin Sturza vornic a dat ginerelui său, Vasile Neculcea ban, satele Calafindeşti şi Şerbăuţi, cu condiţia ca el, Sturza, să le stăpânească atâta timp cât va fi în viaţă. Sturza le-a arendat negustorului armean Ivan Căprăi din Mărăţăi.

1810: În 12 august 1810, Constantin Neculce arendează moşiile Calafindeşti şi Şerbăuţi, precum şi un sfert din Româneşti, pe 6 ani, pentru 840 „galbini de aur olandeji", lui Iordache Cârste, angajând şi un vechil, pe Ilie Ilschi, în 7 aprilie 1812, care să primească venitul acestor moşii, iar Ilschi declară caduc contractul lui Iordache Cârste, în 25 iunie 1812, aflând, apoi, un alt arendaş, Iosef Volanschi, cel căruia fiul cronicarului Ion Neculce, Constantin, îi va arenda Calafindeştii, Şerbăuţii şi un sfert din Româneşti, în 22 februarie 1813, pe timp de 6 ani, pentru o sumă anuală de 600 galbeni olandezi. După o nouă arendare, în 22 februarie 1813, Costantin Neculce îi va vinde arendaşului Iosef Volanschi, în 19 iunie 1827, moşiile Calafindeşti şi Şerbăuţi, pentru 6.100 galbeni de aur olandezi.

1821: După înfrângerea eteriştilor la Drăgăşani, în 19 iunie 1821 şi fuga lui Ypsilanti în Transilvania, unde a fost arestat şi întemniţat, generalul comandant al Galiţiei, contele Fresnel, luând în considerare necesitatea întăririi apărării graniţelor Bucovinei, dispunând să li se alăture Regimentului nr. 10 Mazzuchelli şi trei batalioane de grenadiri ale Regimentului nr. 41. „În septembrie 1821, Batalionul 3 a fost implicat pe deplin în serviciile de frontieră şi a fost încartiruit la Gura Humorului, în timp ce Batalionul 2, cu companiile 7, 8 şi 9, s-a deplasat la Suceava, iar companiile 10 şi 11, la Siret şi, de acolo, la **Şerbăuţi**. În decembrie, după terminarea celei de-a 3-a perioade de redistribuire a trupelor, Batalionul 1 din Cernăuţi, Batalionului 2 şi companiile 7 şi 8 din Zaleszczyki, a compania a 9-a din Jablonow, a 10-a din Kołomea, a 11-a din Pistyn, a 12-a din Kutty, iar din Batalionul 3, companiile a 13-a şi a 16-a au fost încartiruite în Siret, a 14-a în Şerbăuţi, a 15-a în Russ-Plavalar, a 17-a şi a 18-a în Suceava. Divizia de grenadiri a Regimentului a rămas, cu batalionul Bilharz la Lemberg"[1497].

1852: „Pădurile Bucovinei nu sunt doar un factor foarte important în bogăţia naţională, nu numai din punct de vedere al mărimii lor, ci şi din punctul de vedere al varietăţii lor în cele mai excelente păduri... / De-a lungul graniţelor Moldovei apar parcele extinse de pădure în jurul satelor Stăneşti, Poienile pe Holnica şi Tereblecea, apoi la **Şerbăuţi** şi Călineştii lui Koparenku, şi, în sfârşit, la Pătrăuţi pe Suceava, sate ale căror păduri sunt printre cele mai bine păstrate"[1498].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul

[1496] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 341
[1497] Formanek, Jaromir, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiment Nr. 41*, Czernowitz 1887, p. 219
[1498] *Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik*, Zweiter Jahrgang, Wien 1853, p. 43

Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ”[1499].

1878: Michael Baron Kapri este consemnat drept latifundiar (Gutsbesitzer) în Șerbăuți, calitate care l-a impus ca membru (Mitglieder) în Comitetul Camerei de Comerț Cernăuți al președintelui Wilhelm von Alth (Gewerbekammer)[1500]. Familia Kapri din Șerbăuți avea să doneze Bibliotecii Universității din Cernăuți „40 de volume”[1501].

1880: Absolvă Facultatea de teologie a Universității din Cernăuți Czerniawski Leon din Șerbăuți[1502].

1885: Din 1885, avea să fie deschisă la Şerbăuţi o şcoală cu 4 clase[1503].

1893: O colectă publică pentru Societatea „Şcoala Română”, făcută, în 1893, în Şerbăuţi, de parohul Eugeniu SERETEAN, cuprinde următoarele nume de localnici: parohul din Călineşti Ioan ŞTEFANIUC, Grigori AURITE, Aurora AURITE, Elena BENDESCHI, Natalia SETEAN, Ecaterina MATEICIUC, Teofila RATCA (soţia lui Vasilie de RADCA, proprietar în Călineşti), George de URSULEAN, Ioan de MALINESCU, Nicolae de VOLCINSCHI şi comerciantul Lazar ŞTEFANIUC[1504].

1893: În 10 octombrie 1893, Ileana, văduva lui Vasile Neculce, dăruieşte Şerbăuţii copiilor ei, Constantin şi Ioan, Ioan renunţând în favoarea lui Constantin, pentru alte moşii.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şerbăuţi** (**Scherboutz**), comună rurală, districtul Siret, aşezată pe pârâul Hatna, între comuna Calafindeşti şi Călineştii lui Cuparenco (Suceava), lângă hotarele cu România şi cu districtul Suceava. Suprafaţa: 12,36 kmp; populaţia: 1.254 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este lipită de drumul districtual Siret-Hatna; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică cu hramul „Sfântul Vasile”. La 1776 era în posesia vornicului Constantin Sturdza. În această localitate se află o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.225 hectare pământ arabil, 221 hectare fânaţuri, 35 hectare grădini, 201 hectare imaşuri, 371 hectare păduri. Se găsesc 63 cai, 520 vite cornute, 870 de oi, 443 porci şi 92 stupi. **Şerbăuţi, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 8,77 kmp; populaţia: 68 locuitori, izraeliţi în majoritate; restul poloni, români, ruteni şi germani”[1505].

1910: „În 30 octombrie 1910, a avut loc o adunare a mazililor şi răzeşilor în Botuşeniţa, la care au participat dl Dr. Cuparencu şi studentul în filozofie, dl Emilian Goraş.

1499 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1500 Beck. Paul, *Administrativer bericht über die betheiligung Österreichs an der weltausstellung in Paris im Jahre 1878*, Wien 1879, p. 331

1501 *Zentralblatt für Bibliothekswesen*, XXXV, cap. *Umschau und neue Nachrichten*, Czernowitz 1884, p. 91

1502 Norst, Anton, Dr., *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, p. 122

1503 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 45, 1876 p. 36, 1907 p. 159, 135

1504 GAZETA BUCOVINEI, Nr. 12/1893, p. 3

1505 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 216

La gara din Siret, i-a aşteptat dl Emanuil Popescul şi i-a condus la localul adunării. Au luat parte mazilii şi răzeşii din Botuşeniţa şi o mare parte de gospodari din comună şi împrejurime, precum din Calafindeşti şi Şerbăuţi. Au vorbit domnii Dr. Cuparencu, E. Goraş, Vasile Turturean, paroh în Calafindeşti, Vasile cav. de Volcinschi, paroh în Şerbăuţi, şi comerciantul Ilie Siretean, dând celor prezenţi sfaturi cu privire la şcoală, limbă şi lege. Adunarea **a** încheiat-o dl Dr. Cuparencu, cu următoarele cuvinte: „Domnilor, în anul acesta, serbează popoarele Austro-Ungariei o festivitate rară. În 18 august a anului acestuia, şi-a împlinit prea bunul nostru monarh ziua natală a 80-a. Să rugăm pe prea înaltul creator ca domnitorul nostru să trăiască mulţi şi fericiţi ani, în deplină sănătate spre înţeleaptă ocrotire şi fericire a popoarelor sale. Şi noi, care am fost, totdeauna, cei mai loiali să strigăm, dintr-un suflet, şi de astă dată „*Trăiască împăratul Francisc Iosif I*”. / Dintre familiile răzeşeşti, amintim pe Canţer, de Repta şi de Malinescul. Un lucru interesant am aflat, la adunarea aceasta, că, afară de păstorul sufletesc, picior de inteligință n-a călcat pe pământul Botuşeniţei, care e o comună foarte expusă” / **R.**”[1506].

1911: „**Un mecenate bucovinean**. Suntem putini şi sărmani. Nevoi însă şi duşmani avem mulţi. Ca să putem ţine pas cu celelalte popoare, care se bucură de o mulţime de avantaje, noi trebuie să ne încordăm toate puterile noastre. Noi trebuie, din puţinul avut, să acoperim toate trebuinţele culturale ale neamului nostru, trebuie să susţinem toate societăţile şi întreprinderile chemate să grijească de luminarea minţii şi întărirea conştiinţei româneşti a poporului nostru. N-am fi putut şi nici n-am putea face faţă acestor trebuinţe, care se înmulţesc pe zi ce mergem, dacă în mijlocul nostru nu s-ar fi aflat români, bărbaţi şi femei, care, pricepând spiritul vremii, ar fi închinat rodul muncii lor de o viaţă întru sprijinirea întreprinderilor naţionale. Am avut fericirea însă ca, în momentele cele mai grele, să fim părtaşi de suflete mari, generoase, care au jertfit pe altarul culturii naţionale tot ce au putut agonisi într-o viaţă de om printr-o muncă cinstită şi dezinteresată. / Un astfel de suflet a fost şi mult regretatul **Teodor Leuciuc**, care, modest din fire, şi-a împlinit, toată viaţa sa, în mod conştiincios datoria şi, când s-a despărţit din lumea în care a contribuit, cu munca sa, la înaintarea neamului, a făcut o faptă care l-a scos deodată din şirul luptătorilor modeşti şi l-a aşezat în rândul dintâi al bărbaţilor noştri de seamă. Voim să însemnăm această faptă, ca să rămână ca un îndemn statornic pentru generaţiile viitoare. / **Teodor Leuciuc** e fiul gospodarului Vasile şi a soţiei sale Ana din comuna **Şerbăuţi**, districtul Siretului. E născut la 8 martie 1843. În 11 iulie 1871 este numit învăţător definitiv la Boian, unde devine, peste scurtă vreme, conducător al şcolii de două clase de acolo. Tot în Boian conduce, cu deosebită conştiinciozitate, agendele unui inspector şcolar local. În Boian, a dat Leuciuc o probă de ceea ce însemna, atunci, să fii învăţător. Trebuia să conducă trei institute, să instruiască în 4 limbi şi tot a aflat vreme **să înfiinţeze o bibliotecă, o societate de ajutorare, să predea învăţământul agricol, pomăritul, legumăritul, albinăritul**. Şi desigur că fel de fel de greutăţi materiale şi de alte categorii vor fi fost şi atunci de învins. Multora din tinerii noştri, care se descurajează la prima greutate, le poate servi ca model acest simplu învăţător de ţară, care a fost însă un atât de rodnic muncitor în ogorul şcolii. / În vacanţele de toamnă ale anului 1872, dl Leuciuc, în dorul de a se perfecţiona în specialitatea sa, frecventează un curs de progres la Şcoala Normală de Învăţători din Cernăuţi. În anul 1882, a fost ales, din partea învăţătorimii, membru în Consiliul Şcolar districtual, în care a funcţionat până la transferarea sa din district. În anul 1885, dl Leuciuc a fost numit învăţător superior la Marginea, unde a rămas până la trecerea sa în pensie. / În tot timpul serviciului său, Leuciuc a fost un învăţător model, conştiincios până la exces, muncitor, străbătător şi plin de râvnă. Zecile de decrete de laudă, primite de la toate autorităţile şcolare, dovedesc aceasta. Şi să nu uităm în ce vremuri

[1506] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 1, Cernăuţi, 18 noiembrie 1910, p. 13

grele şi-a împlinit răposatul, în mod exemplar, datoria sa de învăţător şi sfătuitor al poporului. / N-a făcut multă reclamă în jurul activităţii sale, ci s-a mulţămit să aibă conştiinţa liniştită. Şi la viaţa naţională a neamului a luat parte, fiind membru al „Armoniei", având o mare predilecţie pentru muzică. În cercurile învăţătoreşti, dar nu numai învăţătoreşti, se bucura de stima şi consideraţia cea mai largă; figura „moşului" Leuciuc era una din cele mai populare din întreaga ţară. Această viaţă frumoasă de muncă şi devotament a fost încoronată de o faptă nobilă: **fundaţiunea de 10.000 coroane**, ultimul gest al unui adevărat muncitor naţional, care, prin aproape 40 de ani, şi-a pus puterile sale în serviciul neamului său. Fie ca această frumoasă faptă a unui muncitor harnic şi cinstit să afle cât mai mulţi imitatori în cei ce au rămas în urma regretatului. Zilnic se înmulţesc greutăţile ce trebuiesc învinse, zilnic se cer jertfe noi. Și numai dacă în sânul neamului nostru se vor găsi mulţi membrii gata de jertfă, vom putea învinge şi trece înainte"[1507].

1922: Primul eminescolog care a căutat urmele antecesorilor lui Eminescu la Călineşti, poetul şi sociologul Vasile Gherasim, studia, împreună cu „părintele Furtună", în 6 septembrie 1922, „Conscripţia" din anul 1816, încoace, care acum se află la Arhivele Statului din Suceava. Marea surpriză pentru Vasile Gherasim a fost faptul că nici un urmaş al lui Vasile Iminovici, bunicul patern al lui Eminescu, nu ştia boabă româneşte şi că trei dintre copiii lui Vasile Iminovici s-au însurat la Şerbăuţi: Elena, născută în 1809, cu Dumitru Sandriuc din Şerbăuţi, Catinca, născură în 16 octombrie 1824, cu Procop Simocot din Şerbăuţi, şi Ioan, născut în 14 martie 1816, cu Maria lui Ştefan Mareci din Şerbăuţi[1508].

1914: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1509], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la şerbăuţenii Varvara PROCHIPCIUC (40 ani în 1914), Alexandra POPESCU (14 ani în 1914) şi Nicolai GAVAZIUC (37 ani în 1914).

1915: „Șerbăuți unde limba ruteană se vorbește aproape exclusiv"[1510].

1914-1918: „**Ioan a lui Alexandru Tanasiczuk**, născut la 23 februarie 1883, în **Şerbăuţi**, luând parte la războiul mondial, a fost transportat, în iarna 1914/15, greu rănit, într-un spital în Ungaria şi ar fi murit acolo, după cum s-a aflat. Din acest timp, lipseşte orice veste de la dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Magdalenei Tanasiczuk, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1511].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Elisaveta Leuciuc** la Şerbăuţi"[1512].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942…

1507 *Foaia Poporului*, apud *Tribuna*, Nr. 99, Anul XV, 6/19 mai 1911, p. 6

1508 Gherasim, Vasile, *În satul Eminovicienilor*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, Suceava 2012, pp. 12-23

1509 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

1510 Nistor, I., *Românii și rutenii în Bucovina*, București 1915, p. 161

1511 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuţi 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

1512 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41

/ Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Vâlceanu Constantin**, seria 1938, media 7.60, numit în comuna Şerbăuţi, postul VIII, jud. Suceava”[1513].

1942: „Se retrage naţionalitatea română, pe baza dispoziţiunilor art. 41, punctul 2 din legea privitoare la dobândirea şi pierderea naţionalităţii române din 19 Ianuarie 1939[1514], cu modificările ulterioare, următorilor locuitori, care au plecat din ţară în mod clandestin şi fraudulos, indiferent din ce cauză, sau au părăsit ţara pentru a se sustrage îndeplinirii serviciului militar sau oricărei alte îndatoriri, în legătură cu apărarea naţională: **Grigoraş Gheorghe, Seredenciuc Victor, Daniliuc Alexa**, înscrişi în registrul de naţionalitate al comunei Şerbăuţi, judeţul Rădăuţi”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1515], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Titeanu Constantin**, de la Dărmăneşti, la Şerbăuţi; **Rachieru Ioan**, de la Şerbăuţi, la Dărmăneşti; **Rachieru Felicia**, de la Şerbăuţi, la Dărmăneşti”.

ŞIPENIŢ

„**Şipeniţ** (Şipinţi, Sepenic), ţinut între Prut şi Nistru, la nordul Bucovinei actuale, judeţul Cernăuţi, şi parte din Hotin. În secolul 14 era stăpânit de voievozi români, vasali Poloniei, din care sunt cunoscuţi: Ştefan, la 1350, apoi fiul său, Petru. La 1394, Regele Poloniei conceda acest ţinut lui Ştefan I Voievod în Moldova, urmaşul lor, şi, de atunci, ţara Şipeniţ face parte din a Moldovei. O întărire de stăpânire a Şipeniţului, împreună cu Sniatin, fu făcuta de Rege lui Stefan al II-lea, la 1433. Cât va timp, apoi, ţinutul fu cârmuit de un staroste. În Bucovina, numele e păstrat de satul Şipeniş, la apus de Cernăuţi, de la care îi venea numele”[1516]. Tratatul maghiaro-polon, din 1412, de împărţire a Moldovei între cele două state, conduse de doi regi fraţi între ei, Sigismund, regele Ungariei, şi Vladislav, regele Poloniei, document pe care îl găsim transcris în cronica „*Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*”, de Jan Dlugosz, paginile 133-139, se vorbea despre „pădurile cărora li se spune Bucovina mare, pornind de la munţii Alpi sau Ungureşti, pe acelaşi teren dintre ţinutul Moldovei şi ţinutul *Sepenyczensenm*, până la Siret, de unde se întind alte păduri, numite Bukowina mică, până la râul Prut”, primul teritoriu urmând să-i revină Ungariei, iar celălalt Poloniei. Dar o aşezare Şipeniţ, menţionată ca atare, nu doar ca ţinut, apare în mărturii din 1433, 1434 şi 1453, mai întâi drept „Şepinţi”, apoi, din 1661, drept „Şipeniţa”.

1497: „Deja pe la 27 august sunt ciocniri cu moldovenii la Sepeniţ, cu ocazia încercării de a trece Prutul (*Cronica dela Bistriţa*), totuşi de-abia la 1 septembrie (*Cronica lui Hermann*) Albert aduce la îndeplinire, la Coţmani sau în Sepeniţul apropiat, neprevăzuta violenţă, dar hotărât duşmănoasă lui Ştefan, prin arestarea solilor, care erau, în acelaş timp,

[1513] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[1514] *Monitorul Oficial*, Nr. 137, 12 iunie 1942, pp. 4895 şi următoarele
[1515] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1516] Lecca, O. G., *Dicţionar istoric, arheologic şi geografic al României*, Bucureşti, 1937, p. 505

doi dintre cei mai renumiţi demnitari, din care, evident, voia să aibă la Liov ostateci închişi. Totuşi, chiar din acest pas evident duşmănos Albert n-a ştiut să tragă consecinţele”[1517].

1662: Satul Şipeniţ aparţinuse cneazului lituanian „Alexandru, astfel numit Vitovt”, fiul marelui duce al Lituaniei, Kiejstut. Vitovt, duce al Lituaniei din 1392, până în 1430, moare în bătălia de la Troki. Drept moştenitori ai ducelui lituanian aveau să se revendice, în 12 mai 1662, Dumitru Epure, pârcălab de Soroca, Melisan Teban şi Miron Costin, pârcălab de Hotin, Dabija Vodă considerând că urmaşul legitim al lui Vitovt şi stăpân al Lujenilor este Miron Costin.

1812: Biserica Naşterii Sfintei Marii din Şipeniţ a fost ctitorită, în 1812, de Dimitrie de COSTIN. În 1843, biserica, aflată sub patronatul familiei COSTIN, avea 1.935 enoriaşi din Şipeniţ şi Luh, fiind slujită de preotul administrator Ioan DAŞCHIEVICI. În 1876, drepturile şi responsabilităţile patronale fuseseră moştenite de Ioan de COSTIN, paroh fiind Simeon DAŞCHIEVICI, iar numărul enoriaşilor ajungând la 2.628. În 1907, patroni bisericeşti erau baroninele Pulcheria VASILCO şi Anisia MUSTATZA, paroh fiind Constantin MICHITOVICI, născut în 1850, preot din 1881, paroh din 1888, postul de cantor fiind vacant.

1857: Din 1857, funcţiona la Şipeniţ o şcoală cu 5 clase[1518].

1866: Necrologul lui Ioan de Costin din Stroieşti. „Onorata direcţiune a Gimnaziului gr. or. şi naţional român din Suceava, în programul său din acest an, în despărţitura „Cronica Gimnaziului”, deplânge pe un bărbat, ce s-a trecut prin moarte, în 2/14 mai 1866, în satul Stroieşti. Acel bărbat este Ioan cavaler de Costin, **frate cu domnii Costineni, proprietari din Şipeniţ**, şi descendenţi prea demni ai neuitaţilor Costineni: Miron şi Velicico”[1519].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, **Şipeniţ**, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[1520].

1893: „Ce a cercetat şi săpat Szombathy în 1893? În primul rând, Şipeniţul, la 15 km vest-nord-vest de Cernăuţi, la marginea aluviunilor de pe malul stâng al Prutului. În mai puţin de două pagini, Szombathy rezumă ce a găsit, dar arătările sale sunt foarte de preţ, cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de Cucutenii din judeţul Iaşi şi asemenea cu Petrenii din Bălţi ai Basarabiei, la Şipeniţ nu s-a mai revenit, ceea ce neapărat va trebui să se facă cândva, mai ales cal, de asta data, asemenea cu Cucutenii, reprezentaţi mai bine la Berlin, decât la noi, în ţară, material mai mult şi mai frumos de la Şipeniţ se află la Viena, şi nu la Cernăuţi, iar la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, nici un singur exemplar”[1521].

1517 *Analele Moldovei*, Vol. I, fasc. I-IV, ianuarie-decembrie 1941 p. 73
1518 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 18, 1876 p. 80, 1907 p. 159, 110
1519 *Albina*, Anul I, nr. 65, duminică 11/23 septembrie 1866
1520 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
1521 *Cronica numismatică şi arheologică*, Nr. 105, Anul XII, Bucureşti, ianuarie-martie 1936, p. 164

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şipeniţ** (**Szipenitz**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe ambele maluri ale pârâului Soviţa, în vecinătate cu Lujeni şi nu departe de râul Prut şi de localitatea Berhomet pe Prut. Suprafaţa: 15,06 kmp; populaţia: 2.898 locuitori ruteni, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 2.607 locuitori, şi cătunul Luh. Printr-un bun drum comunal, este legată cu drumul principal Sniatin – Cernăuţi, ce se află la o depărtare numai de 1 km de comună; de asemenea, comunică cu drumurile districtuale Berhomet pe Prut – Coţman şi Lujeni – Viteliuca, precum şi cu drumul principal Cernăuţi – Zaleszczyki (Galiţia). Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”, zidită la 1812 de către Dumitru de Costin. Această localitate este una din cele mai vechi din întreaga Bucovina, judecând după lucrurile ce s-au găsit în pământ, aparţinând epocii de tranzitie de piatră şi bronz. În cronici găsim localitatea amintită pe la 1400. În secolul următor, Şipeniţul figurează chiar ca centru al unui ţinut, ce şi-1 disputau când Moldova, când Polonia, sub numele de *Terra Sipenitiensis*. Petru cel Şchiop ridicase localitatea chiar la rangul de târg. Tot aci se află şi un ochi de mare, de care sunt legate felurite legende locale. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu prăsila de vite; mulţi din locuitori trec însă, peste vară, în România, căutând de lucru. Comuna posedă 1.757 hectare pământ arabil, 98 hectare fânaţuri, 23 hectare grădini, 67 hectare imaşuri, 88 hectare păduri, 25 hectare heleşteie. Se găsesc 45 cai, 897 vite cornute, 126 oi, 187 porci, 32 stupi de albine. **Şipeniţ, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 7,02 kmp; populaţia: 82 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul ruteni şi poloni”[1522].

1914-1918: „**Alexandru a lui Aftanasi Misevici**, născut în **Şipeniţi**, la 2 mai 1885, a fost înrolat, la începutul războiului mondial, în armata austriacă şi a plecat în cetatea Przemysl. Cu luarea acestei cetăţi, ajunse în captivitatea rusească; îmbolnăvindu-se în Rusia, a murit într-un spital, în vara 1915. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Aniţei Misevici, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1523].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Coţmani** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Dorofteі Spaniuc**, agricultor, Şipeni”[1524].

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ra 133/20.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Coţmani, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 204, **Şipeniţ**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 169 ha 67 a 68 mp, **proprietatea dnei Anysia Miron Costin**, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[1525].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Wassilko-Serecki Alexandru conte**, Şipeniţ (Cincău); **Wassilko-Serecki Anisia contesa**, Şipeniţ”[1526].

[1522] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 217
[1523] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161
[1524] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1525] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230
[1526] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1929: „**Şipeniţ**, comună rurală, judeţul Cernăuţi, plasa Şipeniţului; 3.700 locuitori. După Legea din 1929, sat în comuna Lujeni”[1527].

1943: „Tribunalul Cernăuţi: Adinite acţiunea înregistrată la Nr. 2.070 din 5 octomvrie 1942, intentată de Toader Halupeneo, agricultor din comuna Şipeniţ, judeţul Cernăuţi, în contra lui Augustin Zanchi, fost cu domiciliul în comuna Şipeniţ, iar în prezent necunoscut, şi, în consecinţă: / Obligă pe pârât să predea reclamantului imobilul compus din parcela de grădină Nr. 3.748/2, cu casa Nr. 852, descrisă în planul de situaţie Nr. 342 din 21 septemvrie 1928, situată în comuna cadastrală Şipeniţ, judeţul Cernăuţi, imobil ce i-a fost vândut reclamantului pentru suma de 150.000 lei şi să consimtă la intabularea acestui imobil în cartea funciară din comuna Şipeniţ. Mai obligă pe pârât să plătească reclamantului şi suma de 10.000 lei cheltuieli de judecată şi onorar de avocat”[1528].

ŞIPOTUL SUCEVEI

În **15 martie 1490**, când stabilea şi întărea mănăstirii Putna braniştea, este menţionat un prim localnic, „până la cărarea unde e groapa lui Alexa, la Şipot”.

1627: O atestare propriu-zisă a satului Şipotul Sucevei (includem aici şi Izvoarele Sucevei) s-a făcut într-un uric din 9 decembrie 1627, prin care Miron Barnovschi Vodă dăruia mănăstirii cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Iaşi, cunoscută drept mănăstirea Barnovschi, satele Toporăuţi şi Şipotele Sucevei, dar satul Şipotele Sucevei a fost întemeiat cu adevărat, în jurul superbei biserici de lemn, cu clopotniţă de lemn, construită în 1763 şi închinată, iniţial, Adormirii Maicii Domnului, apoi, din 1908, când a fost renovată, Sfântului Proroc Ilie, abia în 1776, odată cu înfiinţarea coloniilor huţăneşti Ploska, Jabloniţa, Voloska, Koniatin, Ropocel, Seletin şi Stebni Voloschi,. În 1784, satul avea 125 familii de huţani.

1859: Biserica Sfântului Profet Ilie din Şipotele Sucevei, care deservea şi enoriaşii din Brodina de Sus, Izvor, Sărata, Ialovicioara, Bobeica, Iaroviţa, Ulma, Crasnodil şi Buhăiescul, fusese construită în 1786 şi reconstruită în 1859. În 1843, în mulţimea aceea de sate şi cătune existau 1.155 enoriaşi, dar postul de paroh era vacant (avea să-l ocupe, peste vreo cinci ani, Iraclie PORUMBESCU). În 1876, paroh era Theodor NICHITOVICI, biserica având 1.801 enoriaşi, în care erau incluşi şi cei din Moldova-Suliţa, sat în care funcţiona o biserică filială celei din Şipot. În 1907, paroh era doctorul în teologie Vasile ANTIMOVICI, născut în 1867, preot din 1893, paroh din 1900, iar cantor, din 1900, George VELNICIUC, născut în 1853.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma,

[1527] Candrea, Aurel; Adamescu, Gheorghe, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, Partea I şi Partea II, Bucureşti, fără an, p. 1893

[1528] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 20 august 1943, p. 5734

Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, **Izvor cu Iaroviţa**, Sărata, Moldova, **Şipot Camerale**”[1529].

1862: Din 1862, funcţiona la Şipot o şcoală cu 2 clase, din 1902 urmând să fie deschisă una cu 2 clase şi la Izvoarele Sucevei, numite, pe atunci şi până atunci, Izvor[1530].

1891: Volumul 17, nota 175, pagina 183 (**Mari descoperiri, legături, monede**). „În Şipotul Succevei s-au găsit monede poloneze din secolele XVI și XVII, apoi opt monede de proveniență moldovenească și turcă”[1531].

1892: Raport anual, pagina 118 (**Sabia de la Şipot**) „Consilierul dr. Kenner s-a referit la găsirea unei monede şi a unei vechi săbii în Şipot-Cameral. Conservatorul Boeheim și-a exprimat opinia, cu privire la acesta din urmă, spunând că această armă provine, cu siguranţă, din perioada Renașterii“[1532].

1901, Gustav Weigand: „Vineri, 16 august 1901, am părăsit Cârlibaba și am luat-o spre nord, pe fostul Drum al Tătarilor, până la Pasul Lucina (Lutschina). Drumul a fost extrem de dificil, încât vizitiul și cu mine a trebuit să împinge, de mai multe ori, în spițele roţilor pentru a putea urca, iar atunci când eram fericiți că am răzbătut, eram împiedicați să mergem mai departe de vegetaţia bogată. În sfârşit, sleiţi de oboseală am ajuns în Lucina, tabăra de vară a cailor faimoasei ferme de remontă din Bădeuţi (Badautz)[1533]. Locotenentul superior Gellinek, directorul hergheliei, m-a invitat la prânz și la o plimbare prin păşunele hergheliei. Nu am putut rezista invitației prietenoase, mai ales că mi-a promis, de asemenea, că pot să-mi fac şi studiile dialectale care mă interesează. Imediat, după masă, ne-am urcat pe cai și, când am ajuns la pe platoul înalt, am intrat într-un galop vântuit, pe un teren foarte neuniform, copleșit de tufe și tufișuri, în lungime de 1.300-1400 m, printre caii care pasc în diferite locuri, în funcție de vârstă. Am fost în șea până seara, apoi am lucrat cu un soldat din Mahala, sat de lângă Cernăuţi, și acum am auzit, pentru prima oară, cum se pronunță în Marea Valahie, și, când am crezut că limbajul lui este o influență școlară, deși locotenentul meu a susținut că soldatul nu a fost la școală, am decis să șterg toate notiţele pe care le-am făcut, dar mai târziu, când am mers la Mahala[1534], am realizat că am greşit, pentru că băiatul s-a exprimat într-un „mod” minunat pentru că, într-adevăr, aşa se vorbeşte în satele cele mai nordice româneşti din Bucovina. Marea pronunție valahă nu schimbă „ce” şi „ge”, ceea ce desigur nu puteam bănui. Am folosit fonograful pentru a înregistra un cântec românesc și unul rutean de la soldați. / A doua zi am plecat exclusiv pentru huţuli, prin sate minunate, dar dominate de evrei. Elementul românesc din văile izvoarelor Moldovei și Sucevei a fost absorbit complet de slavi; dar atât din tipul unor oameni, cât și din numeroase nume de munteni şi de munţi, se poate vedea că trebuie să fi fost destui români în trecut. În orice caz, huţulii dau impresia că sunt o rasă mixtă de ruteni, români și de ciangăi; indiferent dacă Uzii (pecenegi), aşa cum indică numele Huţul sau Huţan, în română, constituie baza, aşa cum cred Kaluzniacki şi alții, nu pot spune nimic despre asta. Cu toate acestea, nu am altă dovadă decât modificarea pronunţată, găsită adesea la huţuli, şi trebuie, deci, să las pe seama altora să

[1529] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich,* Wien 1869. pp. 158-161
[1530] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 59, 1876 p. 99, 1907 p. 159, 118
[1531] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1532] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1533] În Bădăuţi, a cântat Mariuţa Cazac (*Pasări privighetori*).
[1534] În Mahala, au cântat Dumitru Bodnar (*Di când te-ai dus, băieţele*) şi Dumitru a lui Ştefan Cosmiuc (18 ani).

privească mai atent acest popor, despre care există multe opinii și prejudecăți false, atât în Bucovina, cât și în larga lume științifică. / În Șipotul evreiesc, unde există o cascadă frumoasă[1535], m-am oprit în drum, pentru a-mi pregăti prânzul. Seara am ajuns la Huţul-Sadowo, unde am stat la preotul Iliuţ, fratele celui din Cârlibaba (cel din Cârlibaba era socrul lui Ion Nistor – n. n.)”[1536].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şipot** (Şipot-Cameral), comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată în mare întindere pe ambele părţi ale Sucevei, la izvoarele ei, precum şi pe pâraiele din care se formează Moldova. Suprafaţa: 263,29 kmp; populaţia: 2.555 locuitori huţani şi o mică fracţiune de izraeliţi. Se compune: **1).** din satul de reşedinţă, care, împreună cu târlele Brodina-Haburna, Moldova-Smideşti, Moldavschii-Plos, Pohaneşti-Arşiţa, Pohaneşti-Gheza şi Pohaneşti-Prozeri; **2).** din cătunele: Brodina, Hreben, Hrobi, Isvoru cu Bobeica, Ialovicioara, Iaroviţa, Meleş, Meleş-Cobele, Moldova-Aluni, Moldova-Găina, Moldova-Hreben, Moldova-Suliţa, Moldova-Ştirbul, Pohaneşti, Ropocel şi Sărata; şi **3).** din târlele: Brodina-Buc, Moldova-Cruiea, Moldova-Spenţora şi Pohaneşti-Taşuliţa. Este legată, printr-un drum districtual, cu Vicovul de Sus. Ultimul capăt al acestui drum se sfârşeşte în locul numit Lucina, continuându-se spre Cârlibaba (Câmpulung) numai printr-un drum de munte. Are un oficiu poştal, în cătunul Isvor cu Bobeica, două şcoli populare, cu câte o clasă, una în satul de reşedinţă şi alta în Moldova-Suliţa; o biserică parohială, cu hramul „Profetul Ilie”, în satul de reşedinţă; alta locală, în Moldova-Suliţa, şi 2 capele de cimitir, în Brodina de Sus şi Isvor. La 1776, era încă numai un grup de case, pe teritoriul numit Braniştea. Numele său este pomenit, pentru prima oară, într-un hrisov al lui Ştefan cel Mare, din 17 Noembrie 1501, prin care se confirmă ca proprietate a mînăstirii Putna. În această localitate, la kilometru 50 al drumului districtual, se află un pod peste Suceava, în a cărui apropiere râul face o cascadă de 4 m, într-o poziţie foarte romantică. Populaţia, formată din huţani, se ocupă cu exploatarea de păduri, cu prăsila de cai şi de oi, precum şi cu stânăria. Comuna posedă 146 hectare pământ arabil, 3.765 hectare fânaţuri, 5.240 hectare imaşuri, 9.480 hectare poieni, 28.960 hectare păduri. Se găsesc 750 cai, 3.480 vite cornute, 6.000 oi, 1.028 porci, 40 porci. **Şipot, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Izvor, districtul Rădăuţi. Are 12 case şi 28 locuitori. Se compune: **1).** din târlele Pârcălab şi Sărata; **2).** Din localitatea cu herghelia Lucina şi **3).** din localitatea cu cazarmă Bobeica”[1537].

1915: „În 28 Decemvrie 1915, primeşte Rusu porunca de a uşura, la Usvirki, atacul Diviziei nr.54, neliniştindu-l pe duşman. Rusu, însă, s-a hotărât să isprăvească dânsul cu duşmanul, care se compunea din forţe covârşitoare; căci trebuie să se ştie că erau, acolo, 3-4 batalioane de infanterie, 4 mitraliere, două tunuri şi mai multe sotnii de cazaci. Atacul prin surprindere al lui Rusu a succes. Duşmanul a suferit pierderi simţitoare şi a trebuit să o ia la fugă, astfel că Divizia nr.54 n-a mai avut nimic de lucru!... / Şi mai interesantă pare a fi lupta pe care viteazul Român, cu mica sa ceată, a avut-o la Lăpuşna. Aici, Rusu trebuia să exploreze împrejurimile şi să afle, cu orice preţ, puterile duşmanului. A plecat, deci, din direcţia Uscie-Putila, urcând munţii dintre Berhomet-Şipot-Camerale, munţi car**e** aveau o înălţime ceva peste 1000 de metri. Pe coama munţilor, a şi dat de vreo 3-4 detaşamente duşmane, car**e** se compuneau din 3-4 batalioane de infanterie, 4 tunuri şi mai multe mitraliere. Rusu îl atacă imediat pe duşman în flanc şi, după o luptă vehementă de câteva ore, problema era rezolvată: un batalion duşman a fost nimicit, iar celelalte au rupt-o la fugă” [1538].

[1535] Pictată de Franz Xaver Knapp.
[1536] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[1537] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 217, 218
[1538] *Viaţa Nouă*, anul IV, nr.174, 7 februarie 1916, p.3

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Seletin** făceau parte, cu statut de reprezentant al ţăranilor, **Ioan Hutopila**, agricultor, Şipotele-Sucevei, iar ca locţiitor, **Vasile Mehno**, agricultor, Şipotele-Sucevei[1539].

1929: „Dimineaţa, pe o vreme splendidă, plec, cu trăsura, mai departe, din Seletin, spre satul Fundul Moldovei. După un parcurs de 9 km, ridicând, pe şosea, în sus, pe strâmta şi frumoasa vale superioară a Sucevei, printre şirurile de munţi nu prea înalţi şi mai puţin despăduriţi, ajung în frumosul sat Şipotele Sucevei, situat la confluenţa celor două mici pârâiaşe, care formează, de aici, în jos, cursul Sucevei; cel dinspre apus, izvorând de sub muntele Tomnaticul, înalt de 1567 m, numit Cubilioara, iar cel dinspre răsărit, izvorând cam de sub muntele Lucinei, înalt de 1597 m., numit Isvor. Satul este, în mare parte, locuit de huţani. Chiar în momentul sosirii mele acolo, întâlnesc o huţană voinică, frumoasă şi bogată, bine şi curat îmbrăcată în costumul ei naţional, care, mi s-a spus, ţinuse, până atunci, trei bărbaţi... gonind bărbăteşte, perfect aşezată în şea, dreaptă şi cu privirea mândră, pe un mare şi frumos cal, într-un trap săltat, ce putea face gelos pe orice bărbat dintre cei mai buni călăreţi. / Din Şipotele Sucevei, urmând pe pârâiaşul Isvor în sus, dau în cătunul Izvor, întins de-a lungul apei, cu casele foarte răspândite pe vale şi pe dealuri. În dreapta şi în stânga şoselei şi a pârâului, păşune şi fâneţe cosite, pline de flori violete de brânduşe, semn de toamnă lungă şi frumoasă, aşa cum de fapt a şi fost. Trecând şi de cătunul Isvor, las munţii Papaica şi Rebenul spre răsărit, părăsesc şi pârâul Isvorul, aproape de obârşia lui, ridic dealul, pe o mică şi uşoară serpentină, şi trec, prin „pasul Isvorul" sau „Plaiul Moldovei", din valea superioară a Sucevei, în valea superioară a râului Moldova, şi chiar pe la izvorul lui, la satul Moldova-Suliţa, după ce, mai întâi, de pe culmea dealului, admir, spre apus, frumoşii munţi Lucina şi Ţapul, cei mai înalţi şi mai măreţi din această regiune, iar spre răsărit, munţii mai puţin înalţi ai râului Moldova. Ieşind din satul Moldova-Suliţa, privesc, spre răsărit, muntele Găina, împădurit cu brad, mai puţin înalt decât Găina munţilor Apuseni. Traversez cătunul Benie, apoi frumosul sat Breaza, la ieşirea de miază-zi a căruia, în punctul numit „Podişul", munţii, îmbrăcaţi cu frumoase păduri, se apropie, valea, pe fundul căreia, alături de şosea, şerpuieşte limpede, învolburată şi frumoasă apa Moldovei, se strâmtează foarte mult şi, într-amurg, când soarele, aruncându-şi înapoi cele din urmă raze, scaldă în lumină valea cu apa, coastele, coamele şi măgurile munţilor învestmântaţi cu brad, ajung la marele şi frumosul sat Fundul Moldovei"[1540].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[1541]: **Feiger Iacob**, măcelar, domiciliat în Şipotele Sucevei".

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[1542]: Calenciuc Alex., paznic, bunul expropriat pădurea Bobeica, comuna Isvorul Sucevei, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 600 lei. / Mihăilescu Iftimie, paznic, bunul exprepriat pădurea Băhnoaia, comuna Isvorul Sucevei, judetul Rădăuţi, salariul lunar 800 lei. / Jecalo Gavril, paznic, bunul expropriat pădurea Băhnoaia, comuna Isvorul Sucevei, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 800 lei".

[1539] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1540] Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, Bucureşti 1929, pp. 323-330
[1541] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[1542] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele

ŞIŞCĂUŢI

Atestat documentar în **20 decembrie 1432**, când printre cele 52 de sate întărite de Ilie Vodă lui Mihail de Dorohoi, apoi soţului nepoatei sale, fata lui Iurie, Sin de Hotin, în 8 iunie 1456, drept „Şişcăuţi, unde este Horodici”, satul Şişcăuţi va fi întărit, 5 iunie 1521, de Ştefăniţă Vodă, vistiernicului Ion Turcul, drept „un sat din satele noastre, care a ascultat de Sipinţi, anume Şizcouţii”, care îl va vinde, în 1531, pentru 350 zloţi tătăreşti, lui Simion şi rudelor acestuia, ceea ce înseamnă că satul redevenea, pentru scurtă vreme, unul răzeşesc.

1521: Ştefan Vodă Petriceicu îl răsplăteşte Ioan Turcu, „pentru slujbă credincioasă”, cu satul Şişcăuţi[1543].

1595: În 8 februarie 1595, Toader Orbul ceda partea sa de sat Şizcăuţi vătafului din Bărbeşti, Ilea, cu care avusese un proces la Divan pentru moşii din Hluboca şi din Bănila.

1646: În 4 iunie 1649, Gavrilaş logofăt avea să cumpere satul întreg, cu loc de heleşteu, cu 350 lei turceşti de la fraţii Mătiiaş şi Dumitraşco, feciorii Gaftonei, preoteasa popii Grigore, nepoţii lui Ilea de Berbeşti, şi de la „semenţia lor Dumitraşco cel Bătrân şi cu feciorul său, cu Vasilie”.

1649: Conform uricelor, prezentate în 4 iunie 1649, satul Şişcăuţi fusese cumpărat de la Petru Vodă de fraţii Simion, Gherasim vatav, Vasco, Dumşa, Coropta şi Anghelina şi de nepoata lor Marica „şi semenţia lor Panul, şi fratele lui, Onciul, şi surorile lor, Nastea şi Vasutca şi Olenca, şi unchiul lor Iurie Orăş şi alte semenţii a lor”, care se regăsesc într-un ispisoc de pâră al Olenei şi dintr-un „zapis de pâră al lui Ilea vătavul, cum au pârât Fădor Orbul”.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoia şi Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost… satul Şişcăuţi, cu un heleşteu”.

1701: În 23 iulie 1701, Safta Lupaşco vindea cumnatei sale, Ileana, văduva lui Iordachi Cantacuzino, pentru 300 lei „un sat întreg, cu tot hotarul ce a avut în câmpu, în pădure şi apă, cu tot venitul ce va avea şi cu vecini ce să vor afla dintr-acest sat… anume Şişcăuţii, care această moşie îmi easti mii direaptă ocină de la părinţii miei”.

1727: În 18 ianuarie 1727, Grigore Ghica Vodă porunceşte postelnicului Şerban Cantacuzino, staroste de Cernăuţi, să cerceteze şi să judece cu dreptate faţă de conflictul ivit între Dumitraşco Calmuţchi şi Goeneşti „pentru nişte părţi de otcină din sat de Buenciuc şi din Toutri şi din Doroşiuţi şi din Zastavna şi Şişcăuţi”.

1772: În 1772, cu prilejul delimitării graniţei de sud a Galiţiei, satele Şişcăuţi şi Iujineţi fuseseră uzurpate de către Polonia. Recensământul lui Rumeanţev[1544], din 1772-1773, înregistrează la Şişcăuţi, moşie a comisului Iordache CANTA, „39 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Vasile şi Toader, 2 dascăli, Tănasi şi Ilie, 7 văduve, Odochia, Nastasia, Maria, Ilinca, Paraschiva, Maria şi Paraschiva, 1 volintir, Dumitraşco DANCIUL, 1 jidov,

[1543] *Unirea,* Nr. 14-15, Anul LIV, 1944, p. 5

[1544] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 430

Avram, şi 26 birnici, adică: Lupul vornic, Ion TĂNASIICIUC, Iacob sin lui, Dumitru TĂNASIICIUC, Hrihor VOLSCHII, Vasili BORDEICU, Gavril sin lui, Vasili FEICIUC, Pavel DOLINSCHI, Mihailo CRIVINSCHII, Vasili OROJBĂT, Iacob PANCIUC, Sămion DUMINCIUC, Dumitru BRIHAN, Alecsa REHILĂ, Simion vătăman, Ivan LIPCA, Vasili LITUL, Hrihor LIPCA, Ivan DERPAC, Vasili FALIBOGA, Nichita ŞTEFANCIUC, Gavril MIAICA, Luchian ONOFREICIUC, Fodor GAVDUN şi Iacob CUŞCĂ.

1774: În 1774, satul Şişcăuţi avea 54 familii (2 popi şi 51 ţărani, în 1775), iar în 1784, 97 familii ţărăneşti.

1784: În 24 iunie 1784, Ion Zota, împuternicitul lui Iordachi Cantacuzino, obţine o decizie a Consiliului de Război din Viena, adresată Comandamentului general al Galiţiei, prin care satele Şişcăuţi şi Iujineţ reveneau în graniţa moldovenească a Bucovinei.

1859: Din 1859, funcţiona la Şişcăuţi o şcoală cu 3 clase[1545].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, **Şişcăuţi**, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[1546].

1886: Biserica Naşterii Sfintei Marii din Şişcăuţi a fost construită în 1886, pe locul unei vechi bisericuţe, şi sfinţită în 1887. În 1843, patronul vechii bisericuţe era Jakob von MIKULI, paroh fiind Ilie BACINSCHI, numărul credincioşilor ajungând la 1.036. În 1876, biserica avea 1.279 enoriaşi, patron bisericesc era Anton TABACAR, paroh fiind Ioan HOMIUCA. În 1907, patronatul bisericesc era asigurat de Franzisca OHANOWICZ, paroh fiind Ilie MACIUŞAC, născut în 1845, preot din 1876, paroh din 1881, iar cantor, din 1901, Vasile SIMULIAK, născut în 1874.

1890: În 1890, comuna Şişcăuţi avea 1.500 locuitori, primar fiind Ştefan Şupenia. Învăţător era George Chirilovici, Ilie Maciuşac era paroh, iar Vasile Masichievici – cantor bisericesc.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şişcăuţi** (**Sziszkoutz**),comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, lângă lacul Zalòbe, la nord-est de cele 4 lacuri mari, din care curge pârâul Soviţa, între Iujineţ şi Borăuţi. Suprafaţa: 9,06 kmp; populaţia: 1.475 locuitori, ruteni greco-orientali. Prin drumuri de ţară este legată cu comunele vecine; are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială cu hramul „Naşterea Maicii Domnului”. Această comună este menţionată, pentru prima oară, într-un hrisov din 1739. La 1766-67 s-au aşezat aci emigraţi din Galiţia. La 1776 era în posesia boerului Iordache Paşcan. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.256 hectare pământ arabil, 49 hectare fânaţuri, 82 hectare grădini, 144 hectare imaşuri, 4 hectare păduri, 17 hectare heleşteie. Se găsesc 214 cai, 832 vite cornute, 819 oi, 321 porci, 66 stupi de albine. **Şişcăuţi, moşie**, cu

---

[1545] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 99, 1907 p. 159, 110

[1546] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich,* Wien 1869. pp. 158-161

administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 4,85 kmp; populaţia: 26 locuitori, în majoritate ruteni, restul poloni şi izraeliţi”[1547].

1941: Prin ordin al ministrului învăţământului, „**Creţu M. Constantin**, seria 1937, media 7,32, numit în com. Şişcăuţi, jud. Cernăuţi”[1548].

ŞUBRANEŢ

Menţionat în **18 octombrie 1435** drept „satul Sobraneţ, în ţinutul Ţeţinei”, selişte pustie la 1640, satul Şubraneţ, de lângă Sadagura, avea, în 1775, când era grafiar Sobraneţ sau Szubranek, 3 mazili, 3 popi, 81 ţărani şi 1 umblător. După alte surse, în 7 septembrie 1640, mănăstirea Voroneţ vindea lui Lupul Stroescul, pentru 100 galbeni, „săliştea Şubraneţ”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1549], din 1772-1773, înregistrează la Şobroneţ, moşie răzeşească, „96 – toată suma caselor”, însemnând 4 popi, Ştefan, Iftemii, Ştefan şi Ion, 3 dascăli, Ion, Tănasă şi Vasile, 3 mazili, Costandin, Mihalachi şi Panaite STROESCU, 5 jidovi, Leizer, Iosip, Moşcol, Marko şi Leiba, 21 călăraşi, respectiv Ion chihaia (CHIHAIA), Ion DĂNULIAC, Toader DĂNULIAC, Grigoraş LASCHIUCA, Grigoraş LUPINKA, Grigoraş PALCIUK, Andrieş LASCHIUCA, Luca, Neculai SOROCIAN, Ion LALEŞ, Toader SAVCIUK, Vasile CRABCIUK, Grigoraş sin HAVETIK, Ivan PIŢIL, Andrii BILAC, Andrieş CLIM, Pătraşcu MOVILĂ, Andrieş cojocar, Fodor, Vasile LASCHIUCA şi Ivan rus, 5 văduve, Maria, Nastasa şi Maria lui Vasile, plus 2 văduve de călăraşi, Dochiţa şi Fedora, 3 ţigani, Simion, Grigoraş şi Grigori, 7 case pustii şi 45 birnici, şi anume: Andrei vornic, Pricop LUNGUL, Ivan rus, Alecsa rus, Ostafi, Ivan RABICI, MAZURUL, Gavril OMENICI, Vasile POPOVICIUK, Costaşco, Vasile MĂCARII, Sauca TOMACIUK, Ştefan vătăman, Vasile Tomaiciuk, Ivan HORDIBAN, Ivan rus, Mihaiu BOŢUL, Ilko pânzar, Fodor pânzar, Mihail CORIDA, Andrei TOPALCIUK, Vasile TELEPELECIAK, Dănilă CINPOEŞ, Andrei CHIŢUMAN, Fodor STRIEŢ, Vasile CRIVDA, Petrea FUNDRA, Semen CHINA, Milko CALANCIUK, Vasile CAZAC, Vasile CALANCIUK, Lulian DORLELIŢA, Mihail cioban, Vasile cioban, Mihail rus, Gavril văcar, Ion prisăcar, Timofti rus, Hrihor rus, Hrihor RUSNAK, Timofti rus, Foka, Vasile rus, Macsim argat şi Petrea rus.

1782: În 8 iunie 1782, Mihalachi, Constantin şi Panaite Stroescul se declarau stăpânii Şubraneţului, sat pe care îl cumpărase străbunul lor, Lupul Stroescul, în 9 septembrie 1640 de la mănăstirea Voroneţ. Panaite Stroescul, care nu avea copii, va dărui fratelui său, Constantin, treimea sa din Şubraneţ, în 27 octombrie 1785. Mihalachi Stroiescul îşi va înzestra fata, Caterina, jupâneasa lui Alexandru Jiean, cu a treia parte din satul Şubraneţ, în 22 ianuarie 1792. La fel va proceda şi Constantin Stroescul, care îşi va înzestra fata, Safta, jupâneasa lui Dumitraş Goian, în 22 iunie 1792, cu un sfert din satul Şubraneţ, Dumitraş Goian de Jadova cumpărând, în 12 noiembrie 1792, şi partea lui Alexandru Jiean.

1793: Panaite Stroescul, care va avea. În cele din urmă, o fată, Smaranda, care se va căsători cu Vasile Zota, o va înzestra, în 20 iunie 1793, cu un sfert din satul Şubraneţ.

[1547] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 218
[1548] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[1549] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 402

1797: În 18 mai 1797, Mihalachi Stroescul dăruia ginerelui său, Şerban Stârce, a șaisprezecea parte din Şubraneţ, apoi, pentru că trăia în Moldova, va arenda partea lui de sat, în 25 aprilie 1798, lui David Lucaşevici.

1807: În 3 februarie 1807, Constantin Stroescul dăruia fiului său, Gligoraş, un sfert din satul Şubraneţ, pe care îl avea de la Panaite.

1809: În 5 septembrie 1809, Vasile Stroescul avea să vândă a șaisprezecea parte din Şubraneţ, pentru 10.000 florini, lui Dimitrie Costin.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, **Şubraneţ**, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[1550].

1871: Din 1871, funcţiona la Şubraneţ o şcoală cu 4 clase[1551].

1899: Biserica Sfântului Gheorghe din Şubraneţ, ctitorită în 1786, reconstruită în 1899, avea, în 1843, 1.023 enoriaşi, păstoriţi de parohul Ioan POCLITAR, patroni bisericeşti fiind baronul de MERSWICZ, Nicolai baron de CALMUŢCHI şi baronul de ZOTTA. În 1876, patroni bisericeşti erau Cristof şi Ioan de MERZOWICZ şi Vasilie de ZOTTA, paroh fiind Georgie ZAVADOVSCHI, care păstorea 1.580 suflete. În 1907, sub patronatul Sofie de MERZOWICZ şi al Kaietanei şi a lui Peter de ROMAŞCAN, paroh era George ZAVADOVSCHI, născut în 1838, preot din 1869, paroh din 1872, cantor fiind, din 1900, Ioan TOMAŞEVSCHI, născut în 1855.

1890: În 1890, comuna Şubraneţ avea 1.750 locuitori, primar fiind Petru Mustaţă. George Chirilovici era învăţător, George Zavadovschi – preot, iar cantor bisericesc era Ioan Tomastewski.

1907: „Sâmbătă, în 10 august 1907, a încetat din viaţă, după o suferinţă scurtă, în etate de 70 ani, exarhul şi parohul din Şubraneţ, dl Georgi Zavadovschi. Înmormântarea defunctului, la care a participat un număr deosebit de mare de preoţi, s-a săvârşit cu pompa obicinuită, marţi în 13 luna curentă. Rând pe rând se trece tot câte una din figurile cunoscute întregii inteligenţe din Bucovina, făcînd loc altora, care nu înţeleg nici timpul în care trăiesc, şi nici nu sunt înţeleşi de nimeni. Fiecare care la cunoscut pe răposatul exarch Georgi Zavadovschi, care, cu glumele ce-i curgeau ploaie din gură, te tăcea să uiţi de toate nevoile, a luat cu întristare cunoştinţă de moartea sa. Doarmă în pace!”[1552].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Şubraneţ** (**Szubranetz**), comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată, în masă compactă, pe ambele părţi ale pârâului cu acelaşi nume, la locul unde el formează 2 lacuri, spre vest de comuna Zadobriuca. Suprafaţa: 14,56 kmp; populaţia: 1.650 locuitori ruteni, de religie gr. or. Cale de 2 km, la est, trece drumul

[1550] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1551] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 18, 1876 p. 81, 1907 p. 159, 111
[1552] *Apărarea Naţională*, Nr. 58 şi 59, Anul II, duminică 18 august stil nou 1907, p. 3

principal Cernăuţi şi Sadagura – Uscie-Biskupie; prin drumuri de ţară comunică cu localităţile din partea de sud şi est. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Această comună este menţionată, pentru primă oară, într-un hrisov din 18 Octombrie 1434, în care se spune că domnul Moldovei Ilie a dăruit-o boierului Stan Babici. La 1641 a fost pustiită, dar a fost populată iarăşi. În acest an, se găseşte în hrisoave că aparţinea familiei boiereşti Stroescu, de la care a trecut la mănăstiriea Voroneţ, în a cărei posesie se găsea şi la 1776. În 1739, a trecut pe aci armata rusească, sub comanda generalului Munich. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.163 hectare pământ arabil, 62 hectare fânaţuri, 10 hectare grădinii, 164 hectare imaşuri, 9 hectare păduri şi 9 hectare heleşteie. Se găsesc 157 cai, 312 vite cornute, 546 oi, 98 porci şi 76 stupi de albine. **Şubraneţ, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 3,29 kmp; populaţia: 70 locuitori, poloni, izraeliţi şi, în fine, ruteni gr. or. şi gr. cat.”[1553].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Cernăuţi** făcea parte şi „Locţiitor: **Petru Romaşcan**, proprietar mare, Şubraneţi”[1554].

1921: „**Deciziune de expropriere No. 116/21**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea parţială a corpului dominical fasc. No. 194 şi 195, **Şubraneţ**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, precum şi corpurile rusticale fasc. No. 196 şi 816 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Şubraneţ**, în suprafaţă de 68 ha 20 a 99 mp, proprietatea dnei Kajetana Romaszkan, născută Merzowicz, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[1555].

1941: Prin ordin al ministrului învăţământului, învăţătorul „**Coroiu Ioan**, seria 1936, media 7,53, este numit în com. Şubraneţ, jud. Cernăuţi”[1556].

TĂRĂŞENI

Menţionat în 1680, apoi în 1683, când Ştefan Petriceicu Vodă dăruia mănăstirii Sf. Onufrei „satul Tărăşeni, cu eleşteu şi o moară”, satul de pe malul drept al obârşiei pârâului Cotoveţilor a fost colonizat, în 1780, cu 150 familii de ruteni, din care vor rămâne doar 48 familii, până în 1784, care se alăturau celor câteva familii româneşti existente. Ulterior, aveau să se stabilească în Tărăşeni şi câteva familii germane şi evreieşti.

1814: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Tărăşeni a fost ctitorită, în 1814, de Zoie de ARAP, fiind dotată cu un iconostas, în 1829, dăruit de George de ARAP, George de REUS, Ioan de VOLCINSCHI, Adam şi Karl SCHOLZ, Ioan ALEXANDRIUC şi Petru IANOVICI. În 1888, biserica avea să aibă parte de o totală restaurare. În 1843, biserica avea 448 enoriaşi, patron bisericesc era Adam de SCHOLZ, dar postul de preot administrator era vacant. În 1876, cei 1.137 enoriaşi din Tărăşeni şi Prevoroki erau păstoriţi de parohul Ioan LUPU, patron bisericesc fiind Cornelie ŞTEFANOVICI. În 1897 avea să fie construită biserica Sfântului Dimitrie de la Prevoroki. În 1907, paroh al celor două biserici era Leon

[1553] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 219
[1554] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1555] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69
[1556] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele

POIENARIU, născut în 1871, preot din 1896, paroh din 1906, cantor fiind, din 1900, Ioan CUDLA, născut în 1885.

1843: „Prima biserică din Igeşti era pe Zamca[1557] şi servea pentru Igeşti şi comunele Pătrăuţul de Sus şi Jos. Ea era din lemn de stejar, şi a fost, în anul 1843, **dăruită şi strămutată la Tărăşeni**. Iconostasul din „starea femeilor" a fost adus din Zvineasca, de unde era de loc Zamfira, soţia lui Ienachi Răus, născută Volcinschi. A doua biserică a fost tot de lemn, însă a ars; în locul ei a făcut, în anul 1889, Grigoraş Răus, supt conducerea lui Ienachi Răus, biserica actuală, după planul bisericii celei vechi din Pojorâta, pe care a văzut-o pe când umbla prin, ţară în calitate de comisar pentru birul ţării"[1558].

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale din k. k. Statele austriece", itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate. Din faţa hanului din Cernăuţi, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră", trăsura de poştă se îndrepta spre Tărăşeni, sat aflat la o poştă şi jumătate de Cernăuţi, apoi, prin Oprişeni, pe valea Siretului, cale de o poştă şi jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grăniceşti, o poştă şi un sfert, trăsura trecea prin Iţcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poşte de Grăniceşti. Deci, distanţa Cernăuţi – Suceava era de 6 poşte şi un sfert[1559].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Curtea regională din Cernăuți**: Cernăuţi, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucaviţa, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal şi Derelui, Ostriţa, Preworokie, Stăneştii de Sus pe Siret, Stăneştiii de Jos pe Siret, Poienile, **Tărăşeni**, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin"[1560].

1880: Din 1880, funcţiona în Tărăşeni o şcoală cu 3 clase, din 1900 fiind dată în folosinţă o alta, cu 2 clase, la Prevoroki[1561].

1888: „Mai călătorisem, acum câţiva ani, la Cernăuţi, însă scurtul timp, cât am stat acolo, nu mi-a îngăduit să-mi fac o idee justă şi fondată de tot ceea ce am văzut în 2-3 zile. Ca cronicar conştiincios şi pentru ca materia cronicii să fie mai voluminoasă, ar trebui să vă dau o descripţie a locurilor pe unde am trecut, a persanelor cu care am fost în contact... Mă mărginesc a vă spune că, de la Dorohoi, orăşelul mai de importanţă ce-am întâlnit în drum, a fost Mihăilenii, un târg cu vreo 2-3.000 locuitori, cu câteva clădiri frumoase, dar nu de speriat, apoi graniţa, cu funcţionarii vamali foarte de treabă, atât cei români, cât şi cei austrieci, apoi, în depărtare, zărirăm un târguşor numit Siret, de care se vorbea mult bine, apoi un sat mai mărişor, numit Tătărăşenii (sau, pe nemţeşte, Tarascheny), în care se vorbea mult jidoveşte, şi, după un drum mai fără popas, de vreo zece ceasuri, intrarăm, pe la grădina publica, în Cernăuţi"[1562].

[1557] Zamca a fost o fortăreaţă şi întăritură a creştinilor, contra invaziei tătarilor.
[1558] Dan, Dimitrie, *Igeştii*, în *Revista Istorică*, N-rele 4-6, Anul VIII, Aprilie-Iunie 1922, pp. 117-119
[1559] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54
[1560] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1561] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 39, 1876 p. 32, 1907 p. 159, 138
[1562] *Familia*, Nr. 26, Anul XXIV, Oradea-Mare 26 iunie / 8 iulie 1888, pp. 296, 297

1890: În 1890, Tărăşenii aveau 1.786 locuitori, primar fiind Noe Herş. Învăţător era Dimitrie Nedelco, Ioan Lupu era paroh, iar Ion Cudla – cantor bisericesc.

1901, august 26 – Gustav Weigand: „A doua zi, am trecut, din nou, granița și am ajuns, după-amiază, în orașul Siret, care este inundat de evrei, plecând la Sfântul Onufri[1563], sat cu o interesantă biserică mănăstirească, din 1593. Am rămas la profesorul de limba română von Geler, pe care l-am cunoscut pe stradă și care m-a invitat la el acasă. În dimineața următoare, am plecat spre nord, fără aproape nici o ședere, pe drumul de la țară, prin zone mai slave, spre Privorokie[1564], sat cu locuitori germani și români, în timp ce satul vecin Tărăşeni, pe lângă germani are şi ruteni. La scurt timp, pe când plecam spre Franzthal, o fată a alergat după trăsură şi am invitat-o să urce[1565], iar ea nu a ezitat să o facă. Spre uimirea mea, am auzit și de la ea graiul limbii române, pe care îl ascultase şi de la soldatul de la Lucina şi care, la început, nu mi s-a părut credibil. Nu ştia nici să citească, nici să scrie, dar, după cum a spus cu naivitate, a vorbit mereu patru limbi: română, germană, rusă și evreiască, limbă pe care a învăţat-o de la evreică-germană, pe care a imitat-o cu o precizie uluitoare în pronunție și ton, aşa cum am observat, de multe ori, că fac mulţi români din Bucovina"[1566].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Tărăşeni**, comună rurală, districtul Siret, aşezată la izvoarele pârâului Cotovăţ, între Mihuceni şi Prevorochi, lângă hotarul dinspre distristul Cernăuţi. Suprafaţa: 6,75 kmp; populaţia: 1.026 locuitori ruteni, de religie gr. or. şi colonişti germani de confesiune evanghelică. Este situată lângă drumul principal Cernăuţi-Siret şi punctul final al drumurilor districtuale ce vin de la Cuciur-Mare şi de la Hliboca; are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". Această comună e menţionată, pentru prima dată, la 1672. La 1776, aparţinea mazilului Ioan Sava. În 1780, a fost unită cu Mihuceni şi Trestiana. **Tărăşeni, moşie** cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 3,55 kmp; populaţia: 84 locuitori izraeliţi, ruteni, români, germani ş. a. La 1784, făcea parte din comuna Trestiana. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 700 hectare pământ arabil, 55 hectare fânaţuri, 10 hectare grădini, 185 hectare imaşuri, 47 hectare păduri. Se găsesc 83 cai, 376 vite cornute, 240 porci, 32 stupi"[1567].

1914: La începutul lunii septembrie a anului 1914, protejaţii imperiului austriac, oamenii cu stare, au început să se retragă, preventiv, în România. În 15 septembrie, au sosit la Dorohoi, cu două trăsuri, familia baronului Kapri şi cea a doctorului Stephanovici. Din relatările acestora, reieşea că „trupele ruseşti au o atitudine frumoasă şi tratează bine populaţia austriacă, totuşi s-au semnalat, pe ici, pe acolo, cazuri izolate de prădăciune şi de siluire, provocate de soldaţi ruşi prin periferiile oraşului şi prin satele Bucovinei, fapte care fac ca populaţia să continue a fugi îngrozită, care încotro… Câteva localităţi din Bucovina au fost incendiate de ruşi. Aşa s-a dat foc oraşului Sadagura, care a ars aproape în întregime, precum şi localităţii Boian, unde focul a distrus numai o parte din oraş. De asemenea, s-a dat foc localităţii Tărăşeni şi altor câteva sate din Bucovina"[1568]. / În 19 septembrie 1914, între Stăneşti şi Tărăşeni s-au dat lupte puternice între o mie de soldaţi austrieci (Landsturm), comandaţi de un locotenent, şi trei regimente ruseşti. „Soldaţii austrieci au fost nimiciţi cu toţii. Au rămas numai nouă soldaţi, dintre care şapte, grav răniţi, s-au refugiat în pădurea

1563 La Sf. Onufri, a cântat Niculai Humeniuc (18 ani)
1564 La Privorochia, a cântat Spiridon Vonorocschi (16 ani).
1565 Fata de 14 ani, din Franzthal, analfabetă, dar care vorbea fluent patru limbi, se numea Lisaveta Crăsniciuc.
1566 Weigand, op. cit., pp. 7-17.
1567 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 221
1568 *Ştiri de la graniţa austriacă*, „Adevărul" din 4 septembrie 1914

Franzenthal, iar doi au trecut pe teritoriul nostru, predându-se, cu arme, cu tot, grănicerilor români de la pichetul Posat, din comuna Buda… Soldaţii austrieci, ascunşi în pădurea din Franzenthal, au fost trădaţi de un lipovean, care a venit la dânşii, urmat fiind, la distanţă, de armata rusă. Lipoveanul a spus soldaţilor austrieci că se apropie numai o mică patrulă rusă… Cei doi soldaţi austrieci au putut scăpa, culcându-se la pământ şi târându-se, pe pântece, până la frontiera română, unde au trecut pe teritoriul nostru"[1569].

1916: „Astăzi, ultimele știri din diferitele fronturi, pe care se operează, de la Nistru, la Focşani, sunt următoarele, mergând de la stânga germană, la dreapta. Pentru frontul Nistrului (la stânga), nimic nou. Pentru frontul următor, cel al Prutului, nici o schimbare. Stabilizat la aproximativ 14 kilometri, în aval de Cernăuţi, frontul este oprit de un râu, pe care ruşii au încercat în zadar să-l străbată, la Lucaviţa, unde au fost bătuţi, în 9 august. A treia coloană, care încearcă să ajungând la Siret, este blocată în preajma Rădăuţilor; germanii au încercat să trimită trupe din Cernăuţi, care să se infiltreze între coloana rusească de pe Prut și cea de pe Siret, pentru a încerca să recucerească pozițiile de pe acest ultim râu. Acest front a fost capturat, pe 10 august, la Tărăşeni"[1570].

1914-1918: „**Mihai a lui George Zahariuc**, născut în **Tărăşeni**, la 1o noiembrie 1872, a plecat, în august 1916, la război şi ar fi murit, în luptă, pe Monte Carlo, în iunie 1918. De atunci şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea Zamfirei Zahariuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1571].

1918: „În 9 Noiembrie 1918, am poposit în comuna Tarăşeni, unde temeliile fostelor gospodării dovedeau că aicea a fost un sat ca şi celelalte. De altfel, numai barăci improvizate. Abia ofiţerii au putut găsi adăpost, ca să nu doarmă sub cerul liber. Trupa istovită s-a culcat unde a putut şi după regula răsboiului. / Colonelul şi cu mine am fost găzduiţi de un neamţ bătrân, care ne-a oferit două paturi. Aici a sosit, într-un târziu de noapte, un automobil, care l-a adus pe generalul Zadic, care, după o scurtă convorbire cu comandantul Brigăzii, s-a întors spre Rădăuţi. / A doua zi, dimineaţa, adică în 10 Noiembrie, comandantul brigadei mi-a pus în vedere că informaţiunile primite de comandanlul Diviziei sunt în contrazicere cu informaţiunile primite direct de la dl Iancu Flondor, care, în calitate de preşedinte al consiliului naţional, a chemat armata română în Bucovina. Aceste informaţiuni se refereau la bandele înarmate, care terorizau populaţia oraşului Cernăuţi şi care, după informaţiunile furnizate comandantului armatei, ar fi fost minat cele mai importante clădiri din oraşul Cernăuţi. Pentru a verifica aceste informaţiuni, generalul Zadic a lăsat să fiu trimis eu, cu un plic din partea Domniei Sale, direct la Palatul Naţional din Cernăuţi, unde era biroul dlui Iancu Flondor. / Am primit această misiune şi am pornit, îmbrăcat în haine ţărăneşti, singur, lăsând trupa în Tărăşeni. În urmă, am fost ajuns de dl Nicolai Prelici, care venea, cu o trăsură, dinspre Rădăuţi, spre Corovia. Cunoscându-ne, am fost luat în trăsură şi adus până la părintele Dolinschi din Corovia, unde am găsit şi pe fratele părintelui Dolinschi, maior în armata austriacă. Aceştia mi-au arătat calea cea mai scurtă ca să ajung la Iancu Flondor. Însoţit de dl Nicolae Prelici, am ajuns, fără să fiu cunoscut de cineva, până în poarta Palatului Naţional. / În Piaţa Unirii de astăzi, lume multă şi de toate naţionalităţile. Garda naţională păstra ordinea. Un soldat din această gardă m-a condus până în biroul lui Iancu Flondor. Aici, în jurul unei mese mici, pe care se afla o sticlă cu vin şi câteva pahare, şedeau: Iancu Flondor, cu fratele său, Nicu Flondor, şi Gheorghe Şandru, iar în jurul lor se preumbla agitat dl Dori Popovici. /

[1569] *Luptă austro-rusă lângă graniţa noastră*, „Adevărul" din 10 septembrie 1914
[1570] *L'Ouest-Éclair*, 10 août 1917, p. 3
[1571] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224

I-am dat plicul şi am explicat rostul misiunii mele. Mi-a oferit un pahar cu vin, pe care sigur că nu l-am refuzat şi apoi mi-a spus următoarele cuvinte : „Te rog să pleci imediat îndărăt, să-i spui dlui general să nu aibă nici o grijă, pentru că de situaţia de aici răspund eu, şi ea este aşa precum îi spun informaţiunile de la mine. Eu îl aştept în fiecare moment”. Aceasta era pe la orele 1 după masă, în ziua de 10 Noiembrie. După aceasta, am ieşit, condus de acelaşi soldat de gardă, până în jos, unde m-a aşteptat dl Nicolae Prelici. Cu o căruţă, pe care am putut-o găsi, am luat drumul spre Tărăşeni, dară în Corovia am întâlnit trupa şi am comunicat comandantului de brigadă cele auzite de la dl Flondor. / Contrar aşteptărilor celor din Cernăuţi, armata s-a oprit între Corovia şi Cernăuţi. Generalul a dat ordin ca intrarea armatei în Cernăuţi să se facă abia a doua zi, cu toate că dl Flondor a stăruit ca acea intrare să se facă în ziua de 10 Noiembrie, seara”[1572].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Kruzliewska**, născută **Mănescu Modesta**, Tărăşeni”[1573].

Printre personalităţile Tărăşenilor se evidenţiază medicul sucevean **Teofil Lupu** (06.06.1869, Tărăşeni – 07.07.1935, Suceava), susţinătorul tuturor gazetelor bucovinene care au apărut, iniţial, la Suceava („Junimea Literară”, în 1904, „Făt-Frumos”, în 1926) şi ctitorul Băncii Sucevene. În 1910, a reluat „Revista Politică”, întemeiată, în 1885, de medicul Matei Lupu, activitatea lui publicistică desfăşurându-se mai ales cu subiecte care vizau cultura, într-o arie mult mai largă. În 1935, a publicat broşura „Soluţii la câteva probleme bucovinene”.

TĂUTENI sau **TOUTRI**

Proprietate a lui Vasco Dumitrahovici, satul Toutre este împărţit între strănepoţii lui în anul 1551. Aflat pe malul drept al Nistrului, dincoace de Doroşăuţi, megieş cu Cincău, Zastavna şi Iurcăuţi, satul Tăuteni este menţionat drept Tăutri, în 1607, apoi drept Toltri, cu heleşteu şi loc de moară, în 1624. În 1638, Onciul Iuraşcovici pierde a treia parte din satul Toutre în favoarea lui Iuraşco Drace.

1644: În 1644, Onciul Iuraşcovici, Dumitraşco din Zastavna, Iuraşco şi fratele său Nalivaicu, precum şi Grigorie Grozăvăscul, toţi din Zastavna, împart între ei părţile de moşie din Zastavna, Boianciuc şi Toutre, din Toutre revenind fraţilor Iuraşco şi Nalivaicu şi lui Grigorie Grozăvăscul jumătate din a treia parte.

1700: În 1700, Maria, fata Gafiţii, nepoata lui Onciul Iuraşcovici, şi ginerele ei, căpitanul Ştefan Străşca, convin cu Gavril Miclescul şi nepot, prin mamă, lui Onciul Iuraşcovici, ca „a patra parte din sat de Teutri” să le rămână Mariei şi ginerelui ei, Ştefan Străşca.

[1572] Ungureanu, Vasile, fost voluntar în Armata Română, *Amintiri din zilele intrării Armatei Române în Bucovina*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzleţe din timpul Unirii*, Cernăuţi 1938, pp. 485, 486
[1573] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1727: În 18 ianuarie 1727, Grigore Ghica Vodă porunceşte postelnicului Şerban Cantacuzino, staroste de Cernăuţi, să cerceteze şi să judece cu dreptate faţă de conflictul ivit între Dumitraşco Calmuţchi şi Goeneşti „pentru nişte părţi de otcină din sat de Buenciuc şi din Toutri şi din Doroşiuţi şi din Zastavna şi Şişcăuţi".

1731: În 31 iulie 1731, Grigore Ghica Vodă trimite pe starostele de Cernăuţi, Constantin Silion, să cerceteze conflictul dintre Sandul Nalivaico şi alţi răzeşi pentru părţi de moşii în „Tăutrea şi Boenciucul şi la Doroşăuţi şi Zăstavna".

1742: În 12 iunie 1742, când fraţii Ion, Ştefan şi Mihai Strâşca se împacă cu cumnatul lor, Toader Brahă, după un conflict funciar, „a opta parte din Tovtre şi a opta parte de Căbeşti ot ţănutul Cernăuţului" revin surorii lor, Antemiţa, jupâneasa lui Toader Brahă.

1752: În 1752, la împărţeala moşiilor Goianeştilor, fraţii Toader, Nacul şi Ion Goian, şi surorile lor, Măriuţa, jupâneasa lui Vasălce, Irina, jupâneasa lui Andrei Marcu, şi Gafiţa, jupâneasa lui Sandul Tăutul, primesc a douăsprezecea parte din Tontri, baştină.

1772; Recensământul lui Rumeanţev[1574], din 1772-1773, înregistrează la Tăutre, moşie a Catrinii DOICIOAI, „52 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Vasili, 2 dascăli, Dănilă şi Iacob palamar, 2 slugi ale Catrinii DOICIOAI, Dumitru BRUMĂ şi Tănasă BRUMĂ, 1 jidov orândar, Froim, şi 46 birnici, şi anume: Ştefan CRICIUK, Vasili SĂMINCIUCU, Vasili PREUCIUCU, Ilko TIMCIUCU, Mihailo NAHIRNIAC, Vasile CASACHIUSCHII, Vasilii TIRIBAN, Iacob GEORGIICIUC, Mihailo DERLEŢA, Georgie MAGDICIUC, Ostafii MAGDICIUCU, Mihailo KARACINSKI, Andrei HLUŞCHIUSCHII, Ivan DANOLIUC, Fedor DANOLIUC, Iacob DANOLIUC, Ivan MALENKI, Ştefan CRIVII,, Ivan pânzarul, Vasili JOMARA, Alecsa DOLINSCHI, Nichita HOŢIMIRSCHII, Iurie DOLINSCHI, Hrihor MOLODINSCHII, Ivan SAUCIUCU, Anton SAUCIUC, Alecsa ungurian, Fedor TRIHUB, Ivan PALAHNIUC, Vasili PALAHNIUC, Ivan SĂMENIUC, Vasili MARCHEUSCHII, Precop rotarul, Timco LUNKO, Iacob pânzar, Alecsa BOICO, Grigori BOICO, Ştefan BOICO, Ivan rusul, Grigori IANCOL, Mihailo SURDUL, Petre DOLINSCHI, Ivan CIORNOLIUC, Hrihor ROHINSCHI, Fedor DOMENII şi Ştefan DOLINSCHI.

1774: În 1774, satul Toutri avea 34 familii, în 1775 fiind menţionat drept Tăutre, sat cu 1 popă şi 71 familii de ţărani iobagi. În 1784, satul Tăuteni va avea, datorită colonizării cu ruteni, 168 familii.

1775: Conform unui izvod de moşii din 20 ianuarie 1775, Ilie Străşca, stăpânea, ca moştenire după părinţii lui, Mihalachi şi Maria Străşca, a opta parte din Tăutri.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, **Teutri**, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka"[1575].

[1574] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 427

[1575] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1872: Din 1872, funcţiona la Toutri o şcoală cu 4 clase[1576].

1887: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Toutri urma să fie construită în 1887, pe temelia unei biserici vechi, şi sfinţită în 1889. În 1843, bisericuţa veche, patronată de Joseph von ABRAHAMOWICZ, avea 1.447 enoriaşi, paroh fiind Vasilie FERLIEVICI, al doilea post de paroh fiind vacant. În 1876, patron bisericesc era Katharina von MIKOLAJEWICZ, numărul enoriaşilor ajunsese la 1.873, dar era ocupat doar postul de paroh, de Nicolai DRACINSCHI, cel de preot cooperator fiind vacant. În 1907, patron bisericesc era Kornel de MIKOLAJEWICZ, paroh fiind Teofil DRACINSCHI, născut în 1862, preot din 1885, paroh din 1892, iar cantor, din 1900, Sofronie FOTII, născut în 1861, postul de preot cooperator rămânând vacant.

1890: În 1890, comuna Toutri avea 2.200 locuitori, primar fiind Ştefan Boiciuc. Învăţător era Ilie Boiciuc, Teofil Draczynski şi Dionisie Kisielewski erau parohi, iar cantor bisericesc era Sofronie Fotii.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Toutri**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, la izvorul unui pârâiaş, afluent al Nistrului, între localităţile Doroşăuţi, la nord, şi Zastavna, la ud. Suprafaţa: 10,41 kmp; populaţia: 2.112 locuitori ruteni gr. or. Este străbătută de drumul districtual Zastavna-Doroşăuţi, care o pune în comunicaţie cu drumul districtual Zastavna-Iurcăuţi-Horoşăuţi, precum şi cu drumul principal Cernăuţi-Zalcszezyki (Galiţia); prin drumuri de ţară comunică cu comunele de primprejur, precum şi cu drumul principal Noua Suliţă – Cernăuţi – Uscie Biskupie (Galiţia). Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". La 1776, o jumătate aparţinea Ilincăi Donicioaia; iar cealaltă jumătate, Mariei Donicioaia şi boierului Ioniţă Strişca. Cronica ne spune că aci s-au aşezat numeroşi emigraţi din Galiţia. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.575 hectare pământ arabil, 16 hectare fânaţuri, 4 hectare 50 ari grădini, 50 hectare imaşuri, 2 hectare 50 ari păduri, 4 hectare heleşteie. Se găsesc 176 cai, 383 vite cornute, 456 oi, 255 porci, 101 stupi. **Toutri, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 3,96 kmp; populaţia: 45 locuitori ruteni, iszraeliţi şi poloni; rutenii sunt parte gr. cat, parte rom. cat. şi gr. or. **Toutri, grup de stânci**, ce se găsesc pe înălţimea din apropierea comunei cu acelaşi nume, districtul Coţman, şi care se continuă, în formă de lanţ de râpe şi dealuri calcaroase, mai departe, peste hotar, în Podolia şi Galiţia"[1577].

1914-1918: „**Iwon a lui Wasyl Bojczuk**, născut în **Tăuteni**, la 20 martie 1891, domiciliat în Tăuteni, a fost înrolat în armata austriacă, la începutul războiului. În octombrie 1914, a luat parte la luptele contra ruşilor şi, de atunci, până în prezent, lipseşte orice ştire despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Catarinei Bojczuk, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Nicolai a lui Ioan Cerneţchi**, născut în **Tăuteni**, la 2 noiembrie 1884, a plecat la război şi ar fi căzut în luptă, pe frontul rusesc, lângă Trembowka, la 4 august 1915. De atunci şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Catarinei Cerneţchi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1578].

[1576] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 30, 1876 p. 89, 1907 p. 159, 91
[1577] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 226
[1578] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Zastavna** făcea parte şi „Expert agricol: **Gheorghe Dracinschi**, învăţător, Tăuteni”[1579].

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Olaru Ioan**, seria 1937, media 7,14, numit în com. Tăuteni, jud. Cernăuţi”[1580].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1581], următorii învăţători şi învăţătoare: Nistor Maria, comuna **Tăuteni**, jud. Cernăuţi, media 7,75”.

TEREBLECEA

În 11 martie 1446 „Telibecinţii pe Siret”, era dăruit, de Ştefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, mănăstirii Neamţului, sătenii fiind scutiţi de dan, posad, iliş, podvod, deseatină de albine şi de porci, lucrul la cetate, mori şi iazuri. În 22 august 1447, acest aparent privilegiu pentru săteni este întărit, la scutiri adăugându-se şi plata de jold. Aceeaşi întăritură s-a obţinut, în favoarea călugărilor de la Neamţ, şi în 1454, dania fiind întărită şi în 6 iunie 1446, când şi biserica satului este dăruită mănăstirii Neamţ, şi în 8 decembrie 1454, dar şi în vremea lui Ştefan cel Mare (1 aprilie 1470).

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 14-a biserică, cu popă, la Telebecinţi”.

1508: În 2 februarie 1508, când se întăreşte mănăstirii Neamţului stăpânirea asupra satelor Trestiana şi Tereblecea, este menţionat şi proprietarul anterior al satelor, fiul lui Bârlici. Mănăstirii îi sunt întărite „satul Telebecinţe pe Siret şi cu mori, şi alt sat Tristianeţ sub bucovină”.

1668: În 1 septembrie 1668, satul Tereblecea (în limbile turcă şi tătară, „telebleci” înseamnă „tătari”) era, încă, în proprietatea egumenului Teofil, de la Neamţ, care vindea lui Gheorghe Ursachi vistiernic satul „Tereblecea, cu loc de moară pe Siret”, pentru 280 guldeni, 10 boi şi un cal, dar se pustieşte până în 1670.

1724: În 15 mai 1724, satul aparţinea lui Ioan Balş, care îl vindea, pentru 300 guldeni olandezi, lui Calistru, episcopul de Rădăuţi, care dorea să-l dăruiască mănăstirii Putna. „Satul acesta fusese proprietatea mănăstirii Neamţului, căpătată în dar de la un boieri Berlici. Mănăstirea Neamţului, pentru ca să poată plaăti oieritul şi pogonăritul (darea pe oi şi vii), care se impusese şi mănăstirii, îl vând, cu 280 de lei, 10 boi şi un cal vistiernicului Ursachi, după cum arată acesta un uric nedatat, înşirat în protocolul împărătesc, sub Nr. 108. Vistiernicul, Ursachi dădu satul acesta zestre ginerelui său, Ioan Balş , de la care îl cumpără episcopul Calistru al Rădăuţului, cu 300 de lei, cu contractul din 15 Mai 7232/1724. Cum a venit moşia aceasta în stăpânirea Putnei, reprezentanţii ei n-au putut documenta prin urice, ci au mărturisit

[1579] *Monitorul Bucovinei,* Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1580] *Monitorul Oficial*, Nr, 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 şi următoarele
[1581] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

cum că episcopul Calistru, la întoarcerea sa de la Iaşi, murind în pripă, scrisorile lui le-a luat episcopul Antonie şi le-a dat la Putna, ştiind cum că Calistru s-ar fi răspicat că dăruieşte satul acesta Putnei. Igumenulu Iosaf da de seamă cum că episcopul Calistru pentru aceea va fi dăruit satul acesta Putnei, pentru că însuşi fusese igumen al acestei mănăstiri. Mănăstirea îl şi stăpânea în linişte, afară de o ceartă de hotar ce o avuse, mai înainte, cu mazilulu Ştefan Stircea din Berlinţi şi cu o seamă de Panţiri, care s-au fost aşezat în teritoriul satului, cu îndatorirea de a plăti câte un leu de casă, iar mai târziu, deoarece făceau serviciu de panţiri[1582], nu mai voiră să dea acea dare mănăstirii. Grigori Ghica Vodă, însă, cu hrisovul din 15 ianuarie 7256/1748, rezolvă această ceartă în vavoarea mănăstirii"[1583].

1748: Panţirii din Tereblecea se opuneau, în 1748, să plătească dijma de „un leu de căsariu", iar Grigorie Ghica Vodă poruncea, în 15 ianuarie, la cererea egumenului Putnei, lui Lefter vel căpitan de Ropce să le ia dijma cu forţa.

1761: În 1 noiembrie 1761, pentru că egumenul Putnei se plângea că-i este împresurat satul, s-a făcut o nouă stâlpire, hotarele satului Tereblecea fiind marcate de: apa Siretului, moşia Greci de lângă Siret, satul Bârlinţi al lui Ştefan Stârcea, poienile lui Hajdău, pârâul Cotovăţului, drumul cel mare, drumul ce merge la panţâri, Fântâna Albă, hotarul Stăneştilor, hotarul satului Sinăuţi, hotarul satului Greci.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1584], din 1772-1773, înregistrează la Tereblecea-ungureni, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „31 – toată suma caselor", însemnând 1 femeie săracă şi 30 birnici, iar în Tereblecea-moldoveni, „5 toată suma caselor", însemnând tot atâţia birnici.

1774: În 1774, satul Tereblecea avea 46 familii (1 popă, 51 ţărani, în 1775), iar în 1784, 158 familii, populaţia satului crescând spectaculos, datorită unei masive colonizări cu emigranţi transilvăneni din Rebra Mare şi din St. Gheorghe, în principal. Din **Rebra Mare** au venit şi s-au stabilit la Tereblecea fraţii Marian şi Petre A MARIEI, în 1754, Alexe ZAHARIA, Filip şi Vasile BĂLINEŞTI, Dănilă DROV, Ştefan LUIANTI, Ioan BODNARIU, Ion RUSU, Grigore MURIAC, Iacob RUSU, Ştefan ANDREI, Mihai ANUŢ, Nicolai LUPCA, Ion SPĂTARU, Grigore CONSTANTIN, Andrei şi Vasile ONUŢ, Pintilei VUSA, Grigore RUSU, Samuil ABA, Vasile şi Ioan CONSTANTIN, Moisă ANOIŢĂ, Lupu şi Nessu DUMITRAN, Catarina CHIFOR, Dumitru IOAN şi Nistor ESPANARE, în 1763, Vasile BOGAR, în 1764, Andrei VIUŢĂ, în 1772; Din **St. Gheorghe** au venit Loidiuc STRUGARIU, în 1758, Petru VULVUC, Grigore BIRTUOAEI, Moisă MISUC, Ştefan ŢIGAN, Toader VĂVUC, Irimie, Pintilei şi Doroftei DUBĂU, Simeon VRACIU, Gavril LUPŢOARĂ, Simion UNGUREAN, George ANICA, Nicoară LUCA, Mihai GROSARIU, Toader ABUSTĂ, Toma PATRAŞ, Luca LAHERŢĂ, Nichifor RUSU, Tanasă CONTRA, Lupu VUOLTUR, Ion şi Toader BÂRGĂUAN şi Gavriil RABI, în 1763, Ion CREŢU şi George GRECIU, în 1771, Ioan SIMION şi Ianuş IACOV, în 1773; din **Telciu**, Filip şi Ioan GHERMAN, Petru DOLECAN şi Chirilă SASU, în 1763; din **Leşu Ilvei**, Grigore BACIU, în 1766, şi Vasile MOROŞAN, în 1772; din **Borşa**, Tanasă BACIU, în 1766; din **Vica**, Axentie NEMICAN, în 1766, Petru OLARIU şi Ioan NIMIGEAN, în 1775; din **Baia Mare**, Tudor BULBUC, în 1760, şi Cozma NEGREANU, în 1773; din **Nimigea**, Uno NIMIGEAN, Gavril BURSTEC şi Vasile EPURE, în 1778; din **Mintiu pe Someş**, David PERŢA şi Ion PROŢOV,

[1582] Un fel de oaste, dintru început pancerată, adică îmbrăcată în zale, de unde îşi trag şi numele care le rămase şi după ce nu mai purtau această armură. Satul format de dânşii există şi astăzi, sub numele de Panţiri sau Oprişeni.
[1583] *Biserica şi Şcoala*, Nr. 48, Anul XIII, 26 noiembrie / 8 decembrie 1889, p. 382
[1584] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 338

în 1778; din **Chiraleş pe Someş**. Gavril POTARĂ, în 1778, iar din **Ceaca pe Someş**, Nicolai POPA, în 1778.

1776: În 1776, în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți**, 66 la Tereblecea**, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți[1585].

1787: În 1787 şi în 1789, s-au stabilit la Tereblecea primii colonişti germani, agricultori veniţi din Renania, din Bavaria şi din Baden-Württemberg.

1788, Hacquet: „În vremea aceea, se întemeia colonia germană de la Tereblecea, în apropierea Siretului, care era un târguşor „de vreo două sute de case şi ceva biserici. Pe vremea cumanilor (N. N.: confuzie cu episcopia cumanilor din Vrancea) şi când mai şedeau, aici, episcopi catolici, era destul de populat, după cum se poate deduce din rămăşiţele bisericii şi ale altor clădiri. Şi acum mai sunt boieri, care îşi au, acolo, curţile lor boiereşti. Când am ajuns să-i cunosc în casele lor, am observat, la unul dintre aceşti boieri, un caz foarte ciudat de influenţă a laptelui doicii asupra copiilor mici. Prinţii a şase copii, unii dintre ei mari, erau oameni nu numai de statură frumoasă, dar şi frumoşi la faţă, albi şi rumeni, dar copiii erau, cu toţii, negri ca ţiganii… Când am întrebat pe mamă cum se întâmplă să aibă copii atât de negri, mi-a răspuns: „Copiii mei vin, cu toţii, pe lume albi la faţă, dar cum nu-i hrănesc eu la sân, ci ţiganca aceasta, pe care o vedeţi aici”, care mai purta la sân pe copilul lor din urmă, ce nu se făcuse încă negru de tot, „ea, cu laptele ei, îi face aşa de negri, dar, cu timpul, în vreo douăzeci de ani, mai pierd din negreala lor, dar niciodată de tot”, şi, de fapt, se şi observa, cu ochiul liber, la copiii mai mari, schimbarea nuanţelor culorii, din an, în an… / Toate femeile moldovence, în afară de cele cu totul sărace, duc o viaţă foarte leneşă, aproape toată ziua stau culcate pe divan şi îşi petrec timpul cu cafea şi mestecând betel; cele sărace mestecă marnă, stând la pălăvrăgeală, mai ales în timpul sarcinii, când nu fac deloc sau aproape deloc mişcare, şi, cu toate acestea, nu sunt numai zdravene şi sănătoase, dar şi nasc foarte uşor nişte copii sănătoşi, bine şi frumos constituiţi, şi rar auzi de naşteri nenorocite sau altele de acestea, şi încă şi mai rar ca aceşti oameni să aibă vreo diformitate, ca toţi orientalii”[1586].

1802, Rohrer: „M-am dus, pretutindeni (în 22 noiembrie 1802, la Siret – n. n.) pe uliţe şi pe străzi, în jos şi în sus. Nu am văzut decât sălbăticiune… / În singurul ţinut, dintre Siret şi Suceava, pe unde am călătorit, se aflau, când pe şosea, când în munţi, nouă sătuleţe mici de germani. Dacă, de altfel, am transcris bine numele de locuri româneşti, ele se numesc astfel: Rădăuţi, Frătăuţi, Arbore, Ilişeşti, Balosinăuţi, Satu Mare, Grăniceşti, Tereblecea, Mănăstioara. / Uneori, se formează un sat de 12, până la 18 case, alteori de mai multe. Toate, laolaltă, au numai un pastor. Cel de acum se numeşte Schwartz, este un sas din Transilvania şi, după câte aud, este un om cu cunoştinţe (învăţat) şi cu un caracter bun, pe care pastor, însă, nelocuind la stradă, nu l-am putut vizita”[1587].

1803: În vara anului 1803, 11 familii de colonişti slovaci, numărând 67 suflete, s-au aşezat la Tereblecea, alte 14 familii urmând să sosească în 1814, dar multe dintre acestea se vor împrăştia prin satele vecine, după 1817, când în Tereblecea vor rămâne doar 18 familii de slovaci.

[1585] Polek, Johann, *Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți*, Cernăuți 1893, p. 24
[1586] *Călători*, X, II, pp. 825, 826
[1587] *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

1816: Din 1816, funcţiona la Tereblecea o şcoală trivială română cu 6 clase, iar din 1874, şi o şcoală germană cu 4 clase[1588].

1867: Biserica luterană germană din Tereblecea a fost sfinţită în 23 noiembrie 1867, pe cheltuiala lui John Hubich (1.100 guldeni), dar a fost dărâmată de armatele ruseşti, în 1917, şi reconstruită în 1920 pe aceeaşi temelie. Primul pastor luteran din Tereblecea a fost Rudolf Fischer.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, **Terebleşti**, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ"[1589].

1883: Biserica ortodoxă a Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Tereblecea, a fost construită, pe locul vechii bisericuţe a mănăstirii Putna, aflată sub patronaj imperial, între anii 1883-1886. În 1843, bisericuţa veche avea 1.421 enoriaşi, paroh fiind Filip IEREMIEVICI. În 1876, biserica avea 2.643 enoriaşi, paroh fiind Dimitrie SELESCHI, iar preot cooperator, Ilarie DRACINSCHI. În 1907, paroh era Ştefan SELESCHI, născut în 1842, preot din 1868, paroh din 1875, preot cooperator fiind George CIUPERCĂ, născut în 1873, preot din 1900, iar cantor, din 1888, Ioan BOTEZAT, născut în 1864.

1890: În 1890, Tereblecea avea 3.800 locuitori. Învăţători la şcoala română erau Constantin Botezat şi Constantin Corvin, iar la şcoala germană, Peter Serfas, Val. Schweitzer şi David Hoffmann. Parohi ortodocşi erau Ilarion Dracinschi şi Vichentie Simiganovschi, iar cantor bisericesc – Ioan Botezat.

1900: Banca rurală românească, în sistem Raiffeisen, a fost întemeiată la Tereblecea, în anul 1900, de parohii Ioan Fedorciuc (director) şi Alexandru Voevidca (preşedinte), cu 52 părtaşi. Din comitetul de direcţie şi control făceau parte Ioan Vatamaniuc, Simion Bodnarescu, Luca Bodnarescu, Dimitrie Zaremba, Tanasie Vatamaniuc, Petrea Procopiuc şi Teofil Iţcuş. Cabinetul de lectură „Ajutorul" funcţiona încă din anul 1896, în incinta şcolii, cu 75 membri, 112 cărţi, un abonament la gazetă şi 5 florini avere, iniţiatorii şi conducătorii acestei prime biblioteci comunale la Tereblecea fiind Ambrosie Gribovici, Ioan Fedorciuc şi Dimitrie Zaremba.

1901, Gustav Weigand: „De aici, am urmat Siretul, trecând prin Ciudei (Czudyn), unde locuiesc evrei, germani, români şi ruteni, spre Suceveni[1590], unde am stat, la prânz, iar duminică, 25 august 1901, seara, am plecat la Terebleşti[1591], satul locuit de germani și români,

[1588] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 39, 1876 p. 32, 1907 p. 159, 138
[1589] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1590] La Suceveni, a cântat Vasile Hrinco (17 ani).
[1591] La Tereblecea, a cântat Anastasia a Niţului.

dar în care sunt şi destui slavi, ca în toată zona. Am vizitat Mihăilenii, târguşor preponderent evreiesc, de cealaltă parte a graniței cu România, unde era zi de piață”[1592].

1908: „Duminică, în 26 aprilie 1908, a repausat vrednicul paroh din Tereblecea, dl Ştefan Seleschi, după un morb scurt, în etate de 66 ani. Regretăm cu toţii trecerea din viaţă a acestui bărbat, care întotdeuna a fost conştient de datoriile sale ca preot şi naţionalist şi care, în sânul familiei sale şi a parohienilor săi, a lăsat un mare gol. Osămintele defunctului au fost conduse, din Cernăuţ, unde regretatul a închis ochii pentru vecie, marţi, la Tereblecea, spre depunere în cripta familială”[1593].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Tereblecea** (**Terebleşti**) **Nemţească**, comună rurală, districtul Siret, lipită de comuna rurală Tereblecea Românească. Suprafaţa: 29,76 kmp, împreună cu Tereblecea Românească; populaţia: 1.278 locuitori germani, de confesiune evanghelică, în majoritate, restul romano-catolici. Se compune: 1). din satul de reşedinţa, care, împreună cu târlele: La Hoţemploţ şi La Crucea lui Iacob, numără 1.263 locuitori; şi 2). din cătunul La Prisaca. Are aceleaşi drumuri de comunicaţie ca şi Tereblecea Românească; staţie de drum de fier a liniei Hliboca-Siret; are o şcoală populară germară, cu 4 clase. Una din cele mai prospere colonii germane din Bucovina, întemeiată în anul 1787, pe teritoriul comunei rurale de azi Tereblecea Românească. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor; excelează însă printr-o prăsilă de cai foarte mult căutaţi. Se găsesc 351 cai, 743 vile cornute, 760 porci şi 30 stupi.

Tereblecea (**Terebleşti**) **Românească**, comună rurală, districtul Siret, aşezată, în masă compactă, în apropiere de malul stâng al Siretului şi în vecinătatea localităţilor: Stîrcea, Oprişeni, Stăneştii de Jos, Poeni, Sinăuţii de Sus şi Gărbăuţi. Suprafaţa: 29,76 kmp, împreună cu comuna Tereblecea Nemţească, de care este lipită; populaţia: 2.600 locuitori români, de religie greco-orientală, şi puţini poloni, germani ş. a. Cuprinde, pe lângă satul de reşedinţă, şi târlele Figoruvca şi La Molniţa. Prin drumuri de ţară este legată cu comunele susmenţionate, precum şi cu drumul principal Cernăuţi-Siret, ce trece prin apropiere; are un oficiu telegrafic; o şcoală populară, cu 3 clase (deci, 90 de şcolari – n. n.) şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril”. Această comună este menţionată, pentru prima dată, într-un hrisov din 2 Fevruarie 1508, prin care Bogdan Vodă, o dărueşte mănăstirii Neamţul. Trecu, apoi, în posesia vistiernicului Ursache, care o dete ginerelui său, Ioan Balş. Fu cumpărată, apoi, de către episcopul de Rădăuţi, Calistru, prin hrisovul din 15 Mai 1724. După aceasta, trecu în posesia mănăstirii Putna, prin ce împrejurări, nu se ştie; probabil însă că a fost dăruită de către episcopul Calistru, prin grai viu, la moartea sa subită (fusese, la Iaşi, după întăriri a câtorva moşii abia cumpărate, şi a murit pe drumul întoarcerii – n. n.), acestei mănăstiri, a cărei egumen fusese el înainte. Iscându-se o ceartă asupra posesiunii ei între mazilul Ştefan Stîrcea, din Panţiri, de o parte, şi mănăstirea Putna, de alta, Grigore Ghica, prin documentul din 15 Ianuarie 1748, o atribui mănăstirii Putna, în a cărei posesie se găsea şi la 1776. La 1780, a fost unită cu Stîrcea. În partea de nord a localităţii, se vede un şanţ, numit de popor „Şanţul lui Sobieschi”, în privinţa căruia circulă şi 2 legende: una, că aci s-a luptat Sobieschi cu turcii; iar alta, că şanţul a servit de apărare locuitorilor, contra tătarilor. Pe teritoriul acestei comune s-a aşezat, în anul 1787, o colonie de germani, înfiinţând o comună cu administraţie specială, numită Tereblecea Nemţească; iar comunei, de atunci, i s-a dat, spre deosebire, supranumele de Românească. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Această comună, împreună cu Tereblecea Nemţească, posedă 2.590 hectare pământ arabil, 607 hectare fâneţuri, 57 hectare grădini, 473 hectare imaşuri, 733 hectare păduri. Se

[1592] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[1593] *Apărarea Naţională*, Nr. 33, Anul III, duminică 3 mai stil nou 1908, p. 3

găsesc 242 cai, 962 vite cornute, 440 de oi, 1.035 porci şi 60 stupi. **Tereblecea** (**Tereblești**), **moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 16,92 kmp; populaţia: 91 locuitori ruteni, în majoritate; restul izraeliţi, români ş. a. Cuprinde, pe lângă moşia Tereblecea propriu-zisă, cu 8 case şi 57 locuitori, şi ferma Dubova"[1594].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1595], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la tereblecenii Catinca LUNCAN (38 ani în 1908), Elena NIMIGEAN (fără vârstă menţionată, în 1908) şi Ana a lui Simion DUBĂU (13 ani în 1908).

1914: „În dimineaţa zilei de 6 octombrie 1914, odată cu năvala ruşilor în Bucovina, un tren cu funcţionari austrieci a sosit, la ora 11, în gara Burdujeni, iar la prezentarea paşapoartelor, aceştia au cerut autorităţilor române permisiunea de a călători spre Viena, prin Predeal, iar cererea le-a fost acceptată. De la refugiaţi s-a aflat că grosul armatei ruseşti cantonase în pădurea Tereblești, o patrulă rusească ajungând până la Hatna (Dărmăneşti). La Cernăuţi, debarcaseră trei regimente de voluntari ruşi, întâmpinate cu fanfară militară"[1596].

1915: „Bucovinenii erau impresionaţi, de Ziua Împăratului, şi de moartea de erou a poetului şi sublocotenentului **Pavel Scripcar, din Tereblecea**, care, la asediul Lemberg-ului, în 27 iulie 1915, conducându-şi subordonaţii din Regimentul 41 de Infanterie, care purta numele arhiducelui Eugen, s-a prăbuşit pentru totdeauna[1597]. În 20 iulie, căzuse, tot în Polonia, absolventul Gimnaziului din Suceava, Constantin Petruc, cadet în Regimentul 24 de infanterie şi fiul preotului din Vilaucea, Toader Petruc".

1916: „Austriecii, evitând bătăliile decisive, se tot retrag, iar ruşii ocupă, rând pe rând, toate localităţile din sudul Bucovinei. La Ţureni, austriecii, în retragere, au aruncat în aer depozitul de muniţii, iar la Ronina, podurile de peste Prut şi Siret. În 20 iunie 1916, se desfăşurau lupte grele la Storojineţ, Frazenthal şi Tereblecea. Între Burdujeni şi Iţcani, coloanele refugiaţilor bucovineni, din toate clasele sociale, blocaseră drumul, dar cei mai mulţi refugiaţi se îndreptaseră direct spre Vatra Dornei" [1598].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută, în afară de poetul-Erou **Pavel Scripcar**, de „Fruntaşul **Vasile Gabor**, Tereblecea, Regimentul 22, rănit"[1599]; „Infanteristul **Toader Bujdei**, Tereblecea, Regimentul 22, rănit"[1600]; „**Ioan a lui Gheorghe Rusu**, născut în **Tereblecea**, la 19 ianuarie 1878, a fost chemat, în august 1914, la armată. În septembrie 1914, zăcea rănit în spitalul din Cernăuţi, de unde, apoi, în luna octombrie 1914, a fost transportat de ruşi la Siberia. De atunci şi până în prezent, lipseşte orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Leontinei a lui Ioan Rusu, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1601]; „**Gheorghe Vasilaş a lui Ignatie**, de 33 de ani, în timpul din urmă domiciliat în **Tereblești,** a luat parte la luptele contra ruşilor la Iablonca, unde a fost grav rănit. Acolo ar fi murit, la 21 ianuarie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind

---

[1594] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 222, 223
[1595] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1596] *Exodul din Bucovina*, „Adevărul" din 26 septembrie 1914
[1597] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 160, din 18 august n. 1915, p. 4
[1598] *Adevărul*, 29, nr. 10504, 8 iunie 1916, p. 3
[1599] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1600] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[1601] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105

deci decesul probabil, se dispune, la cererea soţiei sale, Sspazia Vasilaş, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1602].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Constantin Homeniuc**, agricultor, Tereblecea”[1603].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Teofila Daşchievici**, la Tereblecea” – mătuşa poetesei şi compozitoarei Eglantina Daşchievici, care a crescut la ea.

1925: În 26 septembrie 1925, Tereblecea a fost vizitată de mitropolitul Nectarie Cotlarciuc, vizita începând la „biserica din Tereblecea, unde a fost primit de către dl deputat Roşca, dl prefect Bădăluţă, de parohul satului, precum şi un mare număr de credincioşi”[1604].

1937: Biserica catolică din Tereblecea a fost construită în 1937, capela slovacă, din partea de răsărit a satului, existând din 1873. Printre germanii din Tereblecea s-au numărat luteranii Gustav Engel, Franz Hubich, Friedrich Manz, George Manz, Hermann Massier, John Sauer, Christian Wagner, şi Friedrich Zachmann, precum şi catolicii Ferdinand Hoffmann, Ferdinand Kozlowski, Adam Mayer, John Mayer, Adam Tetiwa, Josef Tetiwa şi slovacul Michael Kuczak (Kuchik).

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[1605]: **Ţigară Vasile**, tâmplar, domiciliat în Tereblecea; **Zenzner Eduard**, fierar, domiciliat în Tereblecea”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1606]: **Popescu Teodor**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Tereblecea**, judeţul Rădăuţi, mort la 6 iulie 1941”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1607], următorii învăţători şi învăţătoare: **Nimigean Emilia**, comuna Tereblecea, jud. Rădăuţi, media 7,16”.

La Tereblecea s-a născut publicistul Filimon RUSU (25 decembrie 1880) şi scriitorul George NIMIGEANU (24 mai 1909). Şi tot la Tereblecea a copilărit şi a făcut primii ani de şcoală, locuind în casa mătuşei sale, învăţătoarea Teofila Daşchievici din Tereblecea, poetesa, compozitoarea şi traducătoarea Eglantina Daşchievici (6 noiembrie 1903, la Bucureşti – 13 iulie 1987, Chicago) descendenta lui Andrei Dasckevici, în 1772 pisar al cancelariei generalului feld-mareşal Conte Petre Alexandrovici, Eugen Daskevici (1857-1935), general adjutant în fosta Monarhie, Ion Daskevici, prefect al Cernăuţilor, în 1932. A publicat: *Nostalgii pribege* (1963), *Ţara noastră* (1970), *Colinde şi melodii de pe plaiurile României* (1971), *Ţara mea* (1974), *Dorule, măi dorule* (1974), *Reverii* (1975),*Vraja copilăriei* (1975),

---

[1602] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
[1603] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1604] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1926, p. 166
[1605] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[1606] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1607] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

Ecouri tradiţionale (1976), *Evocări* (1976), *Crăciunul nostalgiilor* (1977), *Reverii pascale* (1978), *Ciripituri* (1979), *lacrimi pentru Ţara de departe* (1979), *Renaşte firea* (1980)[1608].

TIŞĂUŢI

În **10 aprilie 1430**, Alexandru cel Bun întărea lui Vlad Aldiş, printre alte sate, „şi ocolul Tisăceşti, unde au fost Toader Negruţ, Tisăceştii fiind, conform DRH (vol. I., p. 145), Tişăuţii.

1432: În 14 august 1432, Iliaş Vodă dăruia lui Isaia „satul Tişeuţi, aproape de Suceava".

1624: În 17 martie 1624, avea să ajungă proprietar al satului cel mai păgubos viitor domnitor al Moldovei, pentru că, aşa cum mărturiseşte uricul lui Radu Vodă, „domnia mea m-am milostivit şi am dat, şi am miluit pre sluga noastră credincioasă (Gheorghe) Duca, ce au fost uşear mare, cu un sat, anume Teşeuţii, ce iaste direptu domnescu şi au fost ascultăndu de ocolul târgului Suceavei, pentru slujbă direaptă cu credinţă ce au slujit noao şi ţărâi".

1724: În 15 decembrie 1724, Negoiţă Ciudin s-a văzut nevoit să vândă satul Tişăuţi lui Iordachi Cantacuzino, care avea să-l dăruiască, în 1736, fiicei sale, Safta, jupâneasa lui Constantin Cantacuzino Măgurianul, Safta fiind viitoarea mamă a lui Ienacachi Cantacuzino. Negoiţă Ciudin avea un frate, Constantin, care Constantin Ciudin „a făcut o fără de lege, furând nişte cai ai lui Mărza, Hanul Tătarilor, după care a fost prins şi aruncat în temniţă; şi l-au scos din temniţă, pe răspunderea lor, fratele său, Negoiţă Ciudin, cu Toader armaşul şi Stroescul comisul, precum el (Constantin Ciudin) va plăti Tătarilor caii, dară el ca un netrebnic ieşind din temniţă nu s-au străduit să îndrepte furtişagul, ci a fugit în ţara leşească; şi, venind încoace, Tatarii au târât în judecată pe chizeşi, iar prin judecata Divanului au fost judecaţi să răspundă pentru furtişag mai cu samă Negoiţă Ciudin; fiind frate cu hoţul, a fost judecat să plătească caii, iar dacă nu va plăti, Tatarii vor face cu el ce vor voi, cerând Tatarii 204 lei pentru cai". Neavând de ales, Negoiţă Ciudin a vândut Tişăuţii, pentru 360 lei turceşti, sumă care acoperea şi dobânzile unui împrumut, luat de la nişte negustori turci de Iordachi Cantacuzino ca să plătească Negoiţă Ciudin, la vreme, despăgubirea datorată tătarilor.

1724: Hotarnica Tişăuţilor s-a făcut în 28 octombrie 1724, printre martori aflându-se vatamanul Gheorghiţă din Tişăuţi şi diaconul Vasile Avrămescul din Bosance. Hotarul cuprindea: apa Sucevei, drept în sus, pe lângă hotarul Bosancei, pârâul Răcoasa, Fântâna Veche, drumul spre Bosance până la Hlineştii Bosancilor, drumul ce merge de la Suceava la Bosance, valea lui Altan, heleşteul Partăcului, apa Şomuzului, drumul Tătăraşilor, hotarul Ipoteştilor la dealul găunos, prisaca lui Conteş, fântâna de piatră.

1735: Biserica din Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Tişăuţi a fost ctitorită, în 1735, de Dinu CANTACUZINO. În 1843, biserica trecuse sub patronaj împărătesc, avea 502 enoriaşi, iar postul de preot era vacant. În 1876, păstorul celor 686 suflete era preotul cooperator Georgie GEORGIAN. În 1907, preot cooperator era Eugen SÂRBUL, născut în 1860, preot din 1886, cantor fiind, din 1903, Vasile NICA, născut în 1884.

[1608] Daşchievici, Eglantina, *Ţara mea*, Madrid 1974

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1609], din 1772-1773, înregistrează la Teşăuţi, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „44 – toată suma caselor”, însemnând 10 slugi ale stolnicului Ianachi CANTA, 2 popi, 2 ţigani, 7 femei sărace şi 23 birnici.

1774: În 1774. Tişăuţii aveau 31 familii (3 popi, 24 ţărani, în 1775), iar în 1784, 33 familii.

1782: În 11 noiembrie 1782, când Georg Lauterer, venind dinspre Iaşi, prin Botoşani, „pe nişte drumuri proaste”, şi trece, prin Salcea şi Plopeni, sat „aşezat pe deal, într-un ţinut păduros”, vama austriacă spre Suceava se afla la Tişăuţi, râul Suceava fiind traversat de „un pod construit pe trei piloţi”, iar de la Suceava a „mers, pe un timp foarte rău şi căi rele”, spre Cernăuţi, iar de acolo, prin Lvov, spre Kracovia. Podul de la Tişăuţi, de atunci, avea să determine apariţia unui nou sa, Ratuş, format din câteva gospodării, adunate în jurul hanului respectiv[1610].

1783, septembrie 22-27; „Moşiile mitropoliei”, cuprinzând câteva sate, au ca hotar şi „malul râului Suceava, **Tişăuţii lui Ienache Cantacuzino**, pârâul Răcoroasa, Fântâna Veche a Tişăuţilor, Ţarina Tişăuţilor, hotarul Ipoteştilor, Valea lui Anton, Valea Barcio, Iazul Dinului, Podul de Piatră, Plopeni, Groapa Tişăuţilor, Zătăraşi”[1611].

1784: În 7 iulie 1784, în cadrul unor schimburi de moşii, Tişăuţii lui Iordachi Cantacuzino trec în proprietatea Mitropoliei Sucevei.

1784, iunie 7, „Cernăuţi. Administraţia militară a Bucovinei face cunoscut consistoriului că s-a aprolrat schimbul moşiilor sale Havârna şi Suliţa Nouă, din Moldova, cu moşiile Ipoteşti şi Teşeuţi, din Cordon, proprietatea lui Cantacuzino, vistierul Moldovei, consistoriul trebuind să mai dea 200-300 galbeni, care să se ia din veniturile clerului, din „lada legii”, în care se află 5.000 lei, banii şcoalelor. Atrage atenţia asupra înlăturării stricăciunii făcute de râul Suceava, întreţinerii morii cu trei pietre, spre a aduce venit şi a întăririi situaţiei economice a moşiilor clerului. Administraţia insistă asupra urgentării schimbului, pentru care a făcut intervenţii la forurile superioare”[1612].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, scria că, de la Suceava, la Tişăuţi (vama austriacă, carantina se află la ¼ de ceas de acolo, în satul mai mare, Bosanci). Aici, hotar e râul Suceava, care, când se umflă apele, este trecut cu plute. De aici, prin Salcea, pe la Dumbrăveni, peste două braţe ale râului Siret, peste primul – pe un pod suspendat; apoi, la dreapta, pe lângă satul Vlădeni, pe la poalele împădurite ale unui deal, la Botoşani[1613].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten

---

[1609] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342
[1610] *Călători*, X, partea I, p. 333
[1611] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1418, p. 469
[1612] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1436, p. 475
[1613] *Călători*, XIX, I, pp. 754-773

cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, **Tişăuţi**, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, Zahareşti"[1614].

1887: Din 1887, funcţiona la Tişăuţi o şcoală cu 3 clase[1615].

1890: În 1890, comuna Tişăuţi avea 800 locuitori, primar fiind Vasile Sârghie. Învăţători erau Gavriil Mleşniţă şi Ludvica Crulicovsca, paroh fiind E. Sârbul, iar cantor bisericesc – Teodor Nica.

1901: Însoţirea raiffeisiană din Tişăuţi a fost înfiinţată, în 5 iulie 1901, de 64 părtaşi, conduşi de parohul Eugeniu Sârbu, prietenul lui Grigore Filimon, în casa lui Sârbu trăindu-şi ultimele clipe ale vieţii Grigore Filimon, martirul care a întemeiat sistemul de bănci rurale în Bucovina. Vicepreşedinte al însoţirii era Mihai Curcă, iar Gavril Mleşniţă era casier. Cabinetul de lectură „Călăuzul Făt-frumos" funcţiona în casa lui Constantin Oloieru, din anul 1899, cu 57 membri, cu o avere de 58 florini şi 7 creiţari, dar cu o… singură carte şi fără nici un abonament la gazete. Din conducerea acestei biblioteci săteşti fără cărţi făceau parte Roman Andrieş şi Gavril Mleşniţă.

1903: În 1903, cu ocazia unei colecte pentru Internatul român de băieţi ort. or. din Siret, organizată se parohul Eugenie SÂRBU, sunt menţionaţi pe listele de subscripţie următorii locuitori ai localităţii Tişăuţi: Petre BOROSA, învăţătorul George MLEŞNIŢĂ şi directorul şcolar George COSMOVICI[1616].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1617], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Veronica SCOLOBIUC (fără vârstă menţionată, în 1907), Domnica IFTODI (fără vârstă menţionată, în 1907) şi Maria CURCĂ (fără vârstă menţionată, în 1907) din Tişăuţi.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Tişăuţi**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată pe malul drept al râului Suceava şi lipită de satul Lisaura. Suprafaţa: 6,98 kmp; populaţia: 793 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Printr-un scurt drum de câmp este legată de drumul districtual Suceava-Chilişeni; are o biserică, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril", zidită, la 1735, de boierul Dinu Cantacuzino, şi o şcoală populară, cu 2 clase (deci, 60 şcolari – n. n.). Această comună este pomenită într-un hrisov, datând din 14 August 1432. La 1776, era proprietatea boierului Ionache Cantacuzino. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 428 hectare pământ arabil, 90 hectare fânaţuri, 8 hectare grădini, 92 hectare imaşuri, 5 hectare păduri. Se găsesc 41 cal, 300 vite cornute, 160 de oi, 182 porci, 52 stupi"[1618].

[1614] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1615] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 49, 1876 p. 38, 1907 p. 159, 162
[1616] DEŞTEPTAREA, Nr. 12/1903, p. 5
[1617] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1618] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 224

1915: „Urmând exemplul Vienei, care iniţiase „Ţintuirea ostaşului ferecat”, şi al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriaşă a generalului Hindenburg, pe a cărui suprafaţă se pot bate 20 milioane de ţinte”, colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din iniţiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Preşedintele Tribunalului Dr. Handl, girantul oraşului, consilierul guvernial V. Gribovschi, şi profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul” a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice. Mai întâi, la Suceava, în 4 octombrie 1915, când, „după săvârşirea serviciului divin, lumea oficioasă, însoţită de un public mare, s-a adunat în frumosul cort, ridicat în faţa intrării în Palatul Comunal. / Itinerariul bătutului de ţinte, pentru o coroană bucata, în buciumul din lemn de tei cuprindea comunele Bosanci, Ipoteşti, Securiceni, Rus-Plavalar, Tişăuţi şi Lisaura – duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobeşti, Călineştii lui Cuparencu şi Ienachie, Măriţei, Romaneşti şi Slobozia – duminică, 24 octombrie, Pătrăuţi, Hatna (Dărmăneşti – n. n.) şi Mitocul Dragomirnei – miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, Iţcanii Noi, Iţcani Gară, Şcheia şi Lipoveni – duminică, 31 octombrie, Udeşti, Chilişeni, Reuseni, Rus-Mănăstioara şi Ruspoieni – luni, 8 noiembrie, de Sfântul Dumitru, Stroieşti, Sf. Ilie, Zahareşti, Liteni-Moara şi Buneşti – duminică, 14 noiembrie, şi Bălăceana, Liudihumora şi Comăneşti – duminică, 14 noiembrie 1915[1619]. Itinerariul era, bineînţeles, teoretic, fiind vreme de război, dar „versurile” propagandisto-umanitare, care însoţeau „Ţintuirea buciumului”, fiind de o înduioşătoare naivitate, merită reproduse: „În ţara fagilor sună / Adese-un bucium şi cheamă / Voinicii toţi cari se luptau / Avut şi ţară-şi apărau. / Azi buciumul răsună tare / Chemând pe toţi cu mic, şi mare / Să ocrotească de nevoi / Orfani şi văduve d-eroi”[1620]. / La Bosanci, în 17 octombrie 1915, „Ţintuirea buciumului” îl avea ca delegat, din partea prefecturii, pe comisarul Nichitovici, strângându-se 2.000 de coroane, de la „inteligenţa locală cu gendarmeria, finanţii (adică vameşii – n. n.) şi ostaşii dislocaţi în acele părţi, precum şi poporul din Bosance, în frunte cu păstorii sufleteşti V. Corvin şi Franciuc, şi cu vrednicul lor primar, Ştefan Blîndu, şi numeroşi poporeni din satele învecinate, cu părintele Sârbu din Tişăuţi şi primarii”[1621].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Sergentul major **Ananie Ieşan**, Tişăuţi, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Nica**, Tişăuţi, Regimentul 22, rănit”[1622]; „Infanteristul **Claudie Poboroniuc**, Tişăuţi, Regimentul 22, rănit”[1623]; „**Dumitru a lui Pavel Nica**, din **Tişăuţi**, a participat la război şi ar fi căzut în anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Galafira a lui Dumitru Nica, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Josef Bindl**, din **Tişăuţi**, a participat la război şi ar fi căzut în anul 1916, lângă Mesticăneşti (Mestecăniş – n. n.), după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea Procuraturei de finanţe, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1624].

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mişcarea în învăţământul primar”, au fost făcute numirile în învăţământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul şcolar al ţării – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Teodor Sologiuc** la Tişăuţi”.

[1619] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2
[1620] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4
[1621] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4
[1622] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1623] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
[1624] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945[1625], se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învăţători la şcoalele aratate în dreptul fiecăruia: **Spoială Eugenia**, la Tişăuţi, postul 5".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1626], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Cozma Vasile**, de la Brasca, la Tişăuţi".

La Tişăuţi s-au născut poetul, autorul unei gramatici, teologul şi mitropolitul Teoctist BLAJEVICI (23 februarie 1807), poetul şi publicistul Ion PARANICI (26 martie 1937) şi regretatul grafician Vasile SOCOLIUC (7 august 1937).

TODIREŞTI

Fără îndoială că istoria străveche şi uitată dincolo de hotarele temporare ale atestării documentare a satului Todireşti cuprinde şi un moş-strămoş Toader sau Toder, poate şi ctitor de biserică, pe care să o fi închinat, spre ascultare, mănăstirii Moldoviţa, şi care, astfel, şi-a supus, fără voie, şi obştea sătească lacomilor egumeni moldoviţeni. Judecând după statutul satului, de viitoare avere mănăstirească a Moldoviţei, acel Toader sau Todor putea veni din Berchişeşti, altă moşie a Moldoviţei, unde a existat o selişte, ulterior pustiită, cu acel nume. Oricum ar fi fost, satul Todireşti este menţionat, pentru prima dată, într-un hrisov care s-a şi păstrat, abia în **15 martie 1439**, când gâlcevitorii fii ai lui Alexandru cel Bun, Ilie şi Ştefan Voievozi, iau satul Todireşti în stăpânire, oferind, drept compensaţie, mănăstirii 12 vase cu vin pe an şi o posadă pe Moldova, cu tot venitul acelei posade. Cei doi fraţi, care se vor nenoroci unul pe celălalt, disputându-şi puterea, vor încredinţa moşiile dobândite unor lefegii lituanieni şi poloni, pe care îi şi înnobilează, după bicisnice victorii în nesfârşitul lor război fratricid. Trecând de la un stăpânitor la altul, funcţie de vremelnicia victoriilor, Todireştii ajung, în cele din urmă, în posesia zvânturatului neam Murguleţ.

1624: În 16 aprilie 1624, după o tăcere de aproape două veacuri, numele satului apare într-un hrisov de danie, prin care mănăstirea Dragomirna primea „un loc de prisacă pe Bucoveani, în hotarul Todireştilor".

1641: În 13 aprilie 1641, Ieremie Murguleţ şi fraţii lui, Andrei, Ştefan şi Ipatie, obţin uric pentru satul Todereşti, care le venise de la strămoşul lor, Totruşanul, ginerele lui Luca Arbure.

1644: Peste doar două decenii, în 20 iunie 1644, Andrei Murguleţ moşteneşte, de la tatăl său, Toader mare armaş, jumătate din satul Todireşti, partea de sus, cu casă şi pivniţă.

1668: În 15 octombrie 1668, de Toader Murguleţ, care moştenise întregul sat, lasă lui „Dumitraş ca şi a surorii lui Marii, feciorii lui Andrei Murguleţ" jumătate de sat, iar cealaltă jumătate „unchiului nostru Ipatii Murguleţ".

[1625] *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553
[1626] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1627], din 1772-1773, înregistrează la Todireşti, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „20 – toată suma caselor", însemnând tot atâtea familii de birnici. În vremea ocupării Bucovinei de oştile habsburgice, proprietar al Todireştilor era boierul Dimitrie Darie, care îngăduie o numeroasă colonizare cu emigranţi transilvăneni.

1774: În 1774, satul acea 26 familii, iar în 1784, 136.

1778: Consignaţiunile lui Enzemberg, din 27 ianuarie 1778, înregistrează, în Todireşti, următoarele familii de emigranţi ardeleni: Petru URSU (Dicea, 1760), Constantin LUCA (Blăjeni, 1753), Miron FERMĂ (Bârgău, 1762). Marin BULCĂ (Blăjeni, 1760), Marcoli BULCĂ (Ilva Mică, 1760), Iacob CIOBAN (Budac, 1760), Mihai şi Ioan MOLDOVAN (Blăjeni, 1770), Miron, Vasile şi Petru NIMIGEAN (Nimigea, 1760), Gavril şi Kerkira UNGUREAN (Dicea, 1760), Floarea MOROŞAN (Sighet, 1770), Traup BÂRGĂUAN (Bârgău, 1771), Filip BUDACU (Budacul Românesc, 1763), Toader, Ilie şi Ioan RÂPAN (Râpa, 1770), Ignat şi Vasile MOROŞAN (Dragomireşti, 1765 şi, respectiv, în 1760), Ioan, Simeon, Lupu şi Vasile FLORAC (Deseşti, 1772), Lupu şi Ion GĂLĂŢEAN (Galaţi, între Bistriţa şi Reghin, 1760), George TIMU (Deleni, 1760), Chirilă GĂLĂŢEAN (Galaţi, 1760), Daniil OLAR (Nimigea, 1760), Ursu MOLDOVAN (Cincău, 1777), Grigore TARASIE (Beca, 1777), Ion MOLDOVAN (Beca, 1777). / Consignaţiunea următoare, cea din 15 decembrie 1778, înregistrează trei familii de emigranţi, toţi plugari din Nimigea, Precop COCA, Ilie COCA şi Savu MINTRONUT. Fără îndoială că o parte dintre aceste nume au dispărut din memoria Todireştilor, fiind înlocuite cu altele, cu ocazia deselor recensăminte, dar rădăcinile transilvane rămân, alături de cele ale străbunilor băştinaşi, pentru cei mai mulţi dintre todireşteni.

1782: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Todireşti a fost construită în 1782 şi restaurată, în 1853, de parohul Nicolai ZYBACZYNSKI, biserica Sfântului Nicolai din Soloneţ fiind construită, în 1764, de Diamant GREBENCEA şi dotată cu un nou iconostas, în 1853, de parohul Nicolai ZYBACZYNSKI. În 1843, biserica avea 470 enoriaşi, patron bisericesc era Andreas de KAPRI, iar preot administrator era Nicolai MAIERIAN. În 1876, patron bisericesc era Nicolai de KAPRI, paroh fiind Georgie STREJAC, iar numărul enoriaşilor ajungând la 1.296. În 1907, când patroni bisericeşti erau evreii Kalman şi Iankel FISCHER, paroh era Ioan SÂRBUL, născut în 1858, preot din 1880, paroh din 1896, cantor fiind, din 1900, George TIPA, născut în 1851.

1808: Din 20 martie 1808, satul Todireşti avea să aparţină armeanului Iosef baron Kapri, care o primise în dar de la tatăl său, Nicolaus baron Kapri, care o cumpărase, în vremea aşezării moşiilor în Bucovina, de la boierul Dimitrie Darie.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus

[1627] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 341

Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, **Todireşti cu Pietroasa**, Uideşti, Zahareşti”[1628].

În **1886**, spre sfârşitul anului, la Todireşti „s-a ivit lungoare. O mulţime de oameni au căzut şi mai cad şi acum victime acestei boli”[1629].

1890: Din 1890, urmau să se deschidă, la Todireşti şi la Soloneţ, câte o şcoală cu 2 clase[1630].

1895: În „Topographie der Bukowina”, apărută, la Cernăuţi, în 1895, Daniel Werenka scria: „Todereşti, 1.100 locuitori, parcoch Ioan Abageriu; învăţător Garabet Găină, primar Andrei Avram, cantor George Avram”.

1902: Banca rurală românească din „Teodoreşti cu Soloneţ” s-a înfiinţat în 23 februarie 1902, sub preşedinţia preotului George Muntean, Ioan Sârbul fiind director, E. Pral – vicepreşedinte, Ion Avram – vicedirector, iar George Tipa – vistiernic.

1904: „La fiecare gară urcă mulţime de omeni, şi aici suie vreo câţiva surlaşi, „chemaţi de domnul Prezident la Suceavă”, zic ei. Un şuierat scurt şi trenul se aşterne, peste Vama, Molid, Frasin, Gura Humorului, Păltinoasa, Ilişeşti şi Strigoaia. De aici încep pădurile de fag. Lăsăm la urmă Cacica, Pârteşti, trecem peste Comăneşti, Todireşti şi Părhăuţi, la Hatna. De aici, în goana acceleratului, văile, dealurile şi satele apăreau câteva clipe, apoi rămâneau în pacea lor netulburată. Trecem şi pe la coloniile iubiţilor noştri compatrioţi: „Isten segits”, „Hadikfalva”, „Andràsfalva”. / Senin şi cald, câte o vilă sau vreo căsuţă simplă, aşezată între arbori, departe de lume, mă ademeneşte la visuri de singurătate şi fericire. „Mândra mea şi-un colţ de lume”[1631].

1907: „Invitare la adunarea generală ordinară a Însoţirii de păstrare şi credit pentru Teodoreşti şi Soloneţ î. r. c. g. n., care va afla loc duminică, în 17 Faur 1907, la 2 ore după-amiazăzi, în locul însoţirii din loc. / Ordinea zilei: 1). Raportul directorului despre activitatea direcţiunii. 2). Propunerea consiliului de control relativ la raportul gestiunii, la încheierea conturilor şi la bilanţul pentru anul 1906, la absolutoriul direcţiunii, a vistiernicului şi al consiliul de controlă şi la întrebuinţarea profitului. 3). Propunerile direcţiunii relativ la mărimea sumei maximale pentru împrumuturi luate şi împrumuturi date. 4). Discuţia şi hotărîrea asupra dezlipirii însoţirii de la „Centrala însoţirilor economice române din Bucovina”. 5). Completarea membrilor în consiliul de controlă şi direcţiune. 6). Propuneri eventuale, încheierea conturilor, precum şi raportul asupra acesteia, compus de consiliul de control, dimpreună cu propunerile stau la directorul subsemnat, la dispoziţiunea membrilor spre a lua privire în ele / Direcţiunea”[1632].

1907: Din Biroul comitetului districtual al Sucevei făcea parte şi **Ioan a lui Gavril Muntean**, gospodar în Teodoreşti, în Comitetul electoral fiind ales şi **Dumitru Rotar**, gospodar în Soloneţ[1633].

[1628] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1629] REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4
[1630] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 47, 1907 p. 159, 129
[1631] Drăgan, Dr. Valentin, *Serbarea de la Putna – 3/16 iulie 1904*, în *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 144, Anul LXXVII, Braşov 3/16 iulie 1914, pp. 1, 2
[1632] *Apărarea Naţională*, Nr. 11, Anul II, duminică 10 faur stil nou 1907, p. 3
[1633] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1634], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la todireşteanul Mihai a lui Ion CIOCÂRLAN (35 ani în 1907).

1908: „O groznică nenorocire s-a întâmplat, sâmbătă, în 9 Faur 1908, în staţia Todireşti. În urma viscolelor, se aflau pe şinele din această staţiune 2 maşini (locomotive). Dinspre Gurahumorului veneau alte două maşini, conduse de inginerul superior Goldschmidt, care, contra regulamentului, intră cu mare viteză în gară şi se ciocni de maşinile cari se aflau deja aici. Goldschmidt, care văzu pericolul, sări jos, lăsând maşinile în seama lor. Ciocnirea ce urmă, un moment mai târziu, fu înspăimântătoare. Trei maşini fură zdrobite cu totul, iar a patra, stricată. Din personal, fochistul Hector a fost ucis, conductorii Balan şi Hajec răniţi grav, iar mai mulţi alţi fochişti şi maşinişti răniţi uşor"[1635].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Teodoreşti**,(sau **Todereşti**), comună rurală, districtul Suceava, aşezată nu departe de malul stâng al pârâului Soloneţ. Suprafaţa: 9-11 kmp;populaţia: 920 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 361 locuitori, şi din satul atenent Pietroasa. Printr-o scurtă şosea comunală, este pusă în comunicaţie cu drumul districtual Suceava-Cacica, precum şi cu linia ferată Hatna-Câmpulung. Este staţie de drum de fier; are un oficiu telegrafo-poştal; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril", ce are ca atenenţă biserica filială din Soloneţ. La 1776, era în stăpânirea boierului Darie Donici. Comună mărită cu colonii transilvănene, are o fabrică de spirt şi un frumos castel. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 917 hectare pământ arabil, 96 hectare fânaţuri, 6 hectare grădini, 241 hectare imaşuri, 634 hectare păduri. Se găsesc 33 cai, 280 vite cornute, 347 oi, 270 porci, 56 stupi. **Teodoreşti, moşie**, cu administraţie specială, distrinctul Suceava. Suprafaţa: 21,62 kmp; populaţia: 159 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or. Se compune din moşiile: 1). Teodoreşti propriu-zisă, cu 18 case şi 121 locuitori, care depindea, odată, de comuna Teodoreşti, şi 2) Soloneţ"[1636].

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[1637]: **Nicolae Tabarcea**, paznic, bunul expropriat pădurea Todireşti, comuna Todireşti, judeţul Suceava, salariul lunar 1.800 lei; **Petre Cosmaciuc**, paznic, bunul expropriat pădurea Todireşti, comuna Todireşti, judeţul Suceava, salariul lunar 1.800 lei; **Nicolae I. Sesserman**, paznic, bunul expropriat pădurea Todireşti, comuna Todireşti, judeţul Suceava, salariul lunar 1 800 lei; **Gheorghe Săvuţ**, paznic, bunul expropriat pădurea Todireşti, comuna Todireşti, judeţul Suceava, salariul lunar 1.000 lei; **Mihai Sesserman**, paznic, bunul expropriat pădurea Steiner, comuna Todireşti, judeţul Suceava, salariul lunar 1.800 lei".

[1634] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1635] *Apărarea Naţională*, Nr. 13, Anul III, joi 20 februarie stil nou 1908, p. 3
[1636] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 222
[1637] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1638], următorii învăţători şi învăţătoare: **Sezerman Elena**, comuna Todireşti, jud. Suceava, media 8,14".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1639], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Holeţec Constantin**, de la Părhăuţi, la Todireşti; Sezerman Nicanor, de la Pârteştii de Jos, la Todireşti".

TOLVA

Numele vechi al **Vornicenilor**, Tulova (mai recent, Tolva), în care personaje importante ale istoriei Moldovei, precum Drăgoi, vornic de Tulova, şi Oană, vornic de Tulova, sugerează existenţa unei vechi cetăţi, poate că doar din pământ şi întărituri de lemn, pe teritoriul Vornicenilor. Drăgoi Viteazul de la Tulova (Vornicenii de azi), membru al sfatului domnesc din Suceava, între anii 1392-1414), a avut doi copii, pe Teodosie monah, ajuns stareţ al Moldoviţei, cu o moşie din vecinătatea mănăstirii Moldoviţa, şi o fată, Odochia, cu o moşiei din apropierea Tulovei. S-ar părea că ambii copii ai lui Drăgoi Viteazul de la Tulova erau de o frumuseţe desăvârşită, din moment ce moşia monahului Teodosie avea să se numească Frumosul, iar moşia Odochiei, Frumoasa. Ipoteza unor străvechi proprietari de moşii din Tulova, care-şi extind stăpânirea şi asupra munţilor din zona satelor câmpulungene, este confirmată de existenţa, ulterioară, a câtorva generaţii de Toloveni, care aveau să-şi revendice, în faţa scaunele de judecată valahe (în Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, dreptul valah s-a aplicat până după anul 1800) moşiile străbunilor, dar au pierdut, lipsindu-le uricele, care, de la Descălecat, încoace, ţineau loc de tradiţie, de „pe unde au stăpânit din veac".

1429: Numele vetrei de sat vine, însă, de la Oană, fost vornic de Suceava şi promovat de Alexandru cel Bun vornic de Tulova, ctitorul mănăstirii Humor, care, în 3 iunie 1429, când moare, lasă „credincioasa visluşenie", formată şi din satul de „pe Tulova, unde este curtea lor… şi Litanouţi" (**Litenii** Bucovinei)[1640], pe lângă cele vreo douăzeci de sate, risipite prin întreaga Moldovă, fiilor săi Lazăr, Stanciul şi Costea. Cele două sate, Vorniceni şi Liteni, au un destin asemănător, ba de vetre vag populate, ba de selişti pustii, până la ocuparea Bucovinei de către austrieci,, când doar „Litanii lui Bogdan" aveau 1 mazil, 2 popi şi 12 familii de ţărani. Dar starea generală a localităţilor bucovinene era asemănătoare. „Populată, în mare majoritate cu ciobani şi ţărani, populaţia indigenă trăia fără a beneficia de serviciile vreunui medic sau farmacist, fără un sistem de securitate internă, pentru apărare din bandiţi, şi fără un sistem judiciar ca o măsură de protecţie împotriva capriciilor arbitrare ale claselor superioare. Drumuri proaste, mai degrabă şleauri imposibil de traversat, poduri puţine şi oraşe mărunte, cele mai însemnate fiind Suceava, Siret şi Cernăuţi, dar deja căzute într-o stare de degradare urbană, după secole de neglijare. Cernăuţi era un orăşel cu aproximativ 200 de bordeie, lipsit chiar şi o aprovizionare corespunzătoare cu apă. Câteva şcoli elementare, greu de atins în baza largă de analfabetism"[1641].

[1638] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1639] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1640] ACADEMIA ROMÂNĂ, op. cit., XIV, XV, vol. I, p. 82, 83
[1641] Ibidem, pag. 257

1435: Jurământul față de Polonia, din august-septembrie 1435, deci înainte de bătălia de la Podraga, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, din 4 august 1436, câștigată de Ilie Vodă, apar, cu curțile lor, boierii: Vâlcea de Lipnic, Isaia de Baia, Petru de Hudești, Uncleat de Zăbrăuți, Șteful de Șerbănești, Duma de Braniște, **Lazăr de Tulova**, Stan Bârlea de Voroneț, Vitolt de Ripujeni, Deneș Chropotowski, Stețco al lui Jurj de Toporăuți, Dămăncuș de Sirețel, **Ioanăș de Șomuz**, Sima al lui Mihăilaș din „Izgherț”, Mirea fiul lui Ravas (Litovoiu), Boris de Cuciur, Mic de Silișău”[1642]. Şi asta pentru că, „pe vremea lui Alexandru cel Bun încep a fi numiți, ca în Apus, boierii după moșii (Lupnic, Tulova, Voroneț, Toporăuți, Frătăuți, Serețel, Izgheartea, Cuciur, Silișău)”[1643].

1621: În „Privilegiul general al Vornicului Coste Bucioc, prin care Gașpar Gratiani îi întăreşte toate moșiile, în „anul 7129, Apr. 31 de zile”, apar „și satul Horodnicenii, cu heleșteu și cu vadu de moară, pe pârâul Grădăștei, și **satul Tulova**, cu heleștei și cu mori, pre Șomuzul celu Mare, ce sunt în ținutul Sucevii”[1644].

1742: Pentru că Vornicenii rămăseseră, încă de la 1742, când se afla sub stăpânirea mănăstirii slatina, o seliște pustie[1645], austriecii au înfiinţat, pe vatra vechii Tulova, în 1783, satul Ioseffalva, numit de români Tolva.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1646], din 1772-1773, înregistrează la Vorniceni, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „9 – toată suma caselor”, însemnând 3 femei sărace şi 6 birnici.

1892: Din 1892, funcţiona în sat o şcoală cu 2 clase[1647].

1905: Biserica ortodoxă a Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Vorniceni s-a construit în 1905.

1907: Numiţi Tulova, pe vremea întemeierii statalităţii moldave, Vornicenii au avut, în 1907, un vizitiu ungur românizat, Gheorghe Gal, care se pricepea să le zică din trişcă, repertoriul lui, pe care deja l-am fonotecat (în cele 300 de fonotecări selective), fiind unul instrumental vioi şi colorat. Alexandru Voievidca a cules, de la Gheorghe Gal, cântecele „Chindia” (nrumăr de catalog 195), „Rusască” (nr. 196), „Rusască” (nr.194), „Moldoveneasca” (nr. 193) şi „Horă” (nr.197).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Tolova** sau **Strâmba**, numire veche românească a comunei rurale de azi, Ioseffalva, distictul Gurahumora. Numirea de Tolova se găseşte pomenită într-un hrisov datând din 1435;iar numirea de Strâmba, într-un alt hrisov, din anul 1434. Tolova se împarte: în Tolova Mare, pe care este aşezată colonia maghiară Ioseffalva[1648] şi în Tolova Mică sau Vorniceni, sediul familiilor româneşti. **Tolova Mică**,

---

[1642] Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931,p. 39
[1643] Iorga, Nicolae, *Ștefan cel Mare și Mănăstirea Neamțului*, București 1910, p. 14, nota 18
[1644] Iorga, Nicolae, *Noi documente basarabene*, București 1914, p. 10
[1645] BOGDAN, I., *Sămile mănăstirilor de ţară din Moldova pe anul 1742*, în *Buletinul Comisiei istorice a României*, Bucureşti, 1915
[1646] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 346
[1647] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 159, 97
[1648] Colonia Ioseffalva, numită astăzi Vorniceni, a fost înfiinţată pe seliştea pustie Tolva a moşiei mănăstirii Slatina, în 1783, fiind populată cu 60 de familii de secui, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliştii – n. n.

moşie, cu administraţie specială, districtul Gurahumora. Cuprinde, pe lângă moşia Tolova Mică propri-zisă, şi ferma La Şipot. Suprafaţa: 1,91 kmp; populaţia: 23 locuitori, aproape toţi izraeliţi. Are 5 case”[1649].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – **Tribunalul Iaşi**[1650]: **Malcinschi Severin**, elev, cu ultimul domiciliu în Suceava, Ştefan cel Mare, născut în comuna Vorniceni, judeţul Suceava, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională şi 2 ani interdicţie, conf. art. 258, 259, 260 din codul penal”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1651], următorii învăţători şi învăţătoare: **Tudose Vasilica**, comuna Vorniceni, jud. Suceava, media 7,56; **Şusca Ioan**, comuna Vorniceni, jud. Suceava, media 7,33”.

1947: Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1652], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Tudose Gheorghe, de la Vornicenii Mici, la Ilişeşti”.

TOPORĂUŢI

Satul Toporăuţi este menţionat, pentru prima dată, în uricul din **5 aprilie 1412**, prin care Alexandru cel Bun întărea lui Giurca Dragotescul două sate, „Volodăuţi şi Cernauca de Sus, în dreptul Toporăuţilor”.

1463: În 19 septembrie 1436, exista un Steţco Jurjevici Toporovschi, deci un Ştefan, fiul lui Jurj (Giurgiu, adică Gheorghe) din Toporăuţi, care depunea jurământ de credinţă faţă de Iliaş Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, la Liov.

1464: În 28 aprilie 1464, Toporăuţii sunt întăriţi lui Luca, feciorul lui Petru logofăt, jumătate de sat fiind danie domnească, jumătate – zestrea jupânesei Marina, care o cumpărase de la Mihnea.

1489: În 14 octombrie 1489, Ştefan cel Mare făcea un schimb de moşii cu nepoţii lui Mihul Starostescu, strănepoţii lui Giurgiu gumelnic de la Frătăuţi, dând „satul Toporăuţi cu cuturile lui pe Prut” fraţilor Starostici, Stanciul, Ivanco şi Isaico, feciorii lui Fedco, pentru alte moşii, pe care le va dărui mănăstirii Putna. Ştefan cel Mare avea Toporăuţii de la Toader, fiul lui Hărman pârcălab, cu care făcuse un alt schimb de moşii.

1560: Biserica Sfântului Profet Ilie din Toporăuţi a fost ctitorită, în 1560, de voievodul Miron BARNOVSCHI, născut la Toporăuţi, odată cu biserica fiind săpată în piatră inscripţia: „Biserica de la Toporăuţi, unde zac oasele părintelui meu (marele paharnic Dumitru Barnovschi) – Dumnezeu să-l pomenească! – să aibă (executorii testamentului) a o găti de

---

1649 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 224, 225
1650 *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
1651 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
1652 *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

ispravă”. În 1843, biserica avea 2.329 enoriaşi, patron bisericesc era Ioan von MUSTATZA, parohi fiind Andrei MITROFANOVICI şi Ştefan COZUB, iar preot administrator, Ioan IGNATOVICI. În 1876, cei 3.700 enoriaşi ai satului erau păstoriţi de preotul cooperator Theodor CALINOVSCHI şi de preotul cooperator Ilie BENDAS, patron bisericesc fiind Împăratul Austriei. În 1907, paroh era Dionis MITROFANOVICI, născut în 1837, preot din 1863, paroh din 1870, preot cooperator fiind Theodor BUMBAC, născut în 1865, preot din 1890, iar cantor, din 1855, lectorul seminarial Elisei MEDVIG, născut în 1832, lector din 1886.

1627: În 9 decembrie 1627, Miron Barnovschi Vodă, care moştenea satul de la părintele său, Dumitru Barnovschi („care sat a fost adevărat strămoşesc al domniei mele”), dăruia Toporăuţii mănăstirii Adormirea Maicii Domnului din Iaşi (mănăstirea Barnovschi), închinată, la rândul ei, Patriarhiei de Ierusalim. Scutit de unele dări către visteria statului, în 5 februarie 1700, de către Antioh Cantemir, dar provocând mânia patriarhului Ierusalimului, Dosoftei, care, în 7 ianuarie 1705, blăstăma slugile domneşti din Cernăuţi care supărau cu dări moşia Toporăuţilor, satul Toporăuţi suporta greu asuprirea călugărească, pustiindu-se adesea, cum s-a întâmplat şi în 6 martie 1727, când Grigore Ghica Vodă le recomanda călugărilor: „Să căutaţi să mai chemaţi oameni din ţara leşească şi di pe aiurea câţi mai mulţi să vie şi să se aşeze acolo”.

1633: În 25 august 1633, Moise Moghilă scutea satul Toporăuţi de gorştină de oi şi de porci, de deseatina de albini, de iliş, de sulgiu, de camăn, bezmăn şi cepărie, aceleaşi scutiri fiind confirmate, în 15 februarie 1700, şi de Antioh Cantemir, iar în 16 februarie 1702, de Constantin Duca Vodă, cel care scuteşte de camănă şi bezmen „crâşma şi velniţa ce se aflâ acolo”. Următoarele privilegii se dau în 30 noiembrie 1703, în 2 iunie 1705, în 17 noiembrie 1707, în 3 februarie 1710 şi în 20 noiembrie 1711.

1733: Până în 13 mai 1733, satul Toporăuţi se mai populase cât de cât, iar Constantin Nicolai Vodă poruncea stareţului din Cernăuţi să nu-i supere pe oamenii străini din Toporăuţi, „satul aşezat cu rupta la vistierie… nici cu coasa, nici cu alte lucruri, nici cu clăci gospod, ce sănt scutiţi de olăcari, podvozi, globnici şi şugubinari…, iar banii lor îi va plăti egumenului de la mănăstirea Barnovschi”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1653], din 1772-1773, înregistrează la Toporăuţi, moşia mănăstirii Barnovschi, „147 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Simion şi Ştefan, 1 dascăl, Toader, 1 jidov, David, 15 văduve, Anca, Ilina, Ocsana, Ilina, Ilina TODIRIASEI, Palaghia, Aniţa, Gafia, Tudora, Odochia, Gafia, Antimia, Nastasia, Maria şi Nastasia, 17 case pustii şi 111 birnici, şi anume: Costan vornic, Harasim, Ion HARASIM, Toader HOPIC, Mihail HOPIC, Petre BUZĂ, Ion GALICIUK, Petre PENEŞICHII, Andrei sin GORDĂ, Simion sin GEREMCIUK, Andrei EREMCIUK, Ştefan EREMCIUK, Tănasă CHIZUB, Georgiţă ROMANIUK, Vasile ROMANIUK, Ostafii sin IVAN, Simion SALAHOBA, Tănasă POROGINA, Georgii KORBOTE, Costaşco morar, Pavel sin IVAN, Toader sin vornicului, Ion BURE, Ursul, Onofreiu VERETELNIK, Toader KORBOT, Mihalachi KORBOT, Ştefan LEHEIU, Ion POLEDUNAK, Simion sin ANDREI, Gavril sin STRĂTULAT, Dumitraşco sin OPRE, Dumitraş olar, Ion SĂMANDICI, Timoftei ROBUL, Simion SĂMANDICI, Ştefan RĂŢOI, Vasile LALAHUBA, Georgii HARAM, Ştefan ISĂCIUK, Andrieş ISĂCIUK, Mihalachi ISĂCIUK, Ion DANE, Dumitraşco sin IVAN, Vasile GAVRLIŢĂ, Roman KAZAMIR, Ştefan CORAC, Ion COZAC, Onofreiu COZMA,

[1653] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 399

Mihail rus, Tănasă sin KARPENKO, Neculaiu CARPU, Ştefan CARPU, Goraş CARPU, Sofronii PURICE, Simion PURICE, Alecsa MACIULENKO, Ion ZAHARICIUK, Vasile ZAHARICIUK, Petre CIOBOTARESCU, Ilaş ZADOREŞNIAK, Simion ZADOREŞNIAK, Andrieş ZADOREŞNIAK, Dănilă ZADOREŞNIAK, Toader ZADOREŞNIAK, Pavel IVAN, Dumitru morar, Costandin ŢIBULIAK, Goraş ŢIBULIAK, Alecsa vătăman, Neculaiu GAVRILIICIUK, Vasile ŢIBULIAK, Gavril sin IJINCĂ, Andrieş DUBEŢ, Ion STARCIUK, Ştefan STARCIUK, Ion TROFINEIKO, Ion ROMANIUK, Ion ISAC, Fodor POREJNIK, Ilaşco PAVELCIUK, Andrei ROMANCIUK, Dron ROMANCIUK, Costin POPĂSCU, Drone DUBEŢ, Vasile DUBEŢ, Alecsa, Andrieş SEVAILECIUK, Vasile BĂRBUŢĂ, Macsim DRON, Grigori SIANCIUK, Iacob rus, Ion DRON, Andrieş COLIICIUK, Ştefan POPOVICI, Toader DORMANCIUK, Goraş sin LESÂNCO, Grigoraş ZALECIUK, Ion ONOFREI, Anton cojocar, Toader LESÂNCO, Vasile LESÂNCO, Vasile LESÂNCO, Ion LESÂNKO, Grigoraş MAKARENKO, David MAKARENKO, Ion MAKARENKO, Gavriliţă, Costin butnar, Dumitraş ROMANCIUK şi Ion OSTAFI.

1774: În 1774, satul Toporăuţi avea 75 familii de iobagi (2 popi, 142 ţărani, în 1775), iar în 1784, 282 familii.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, face, adeseori, abstracţie de noul statut imperial al Bucovinei, în favoarea unei anumite identităţi moldave, imposibil de anulat. Moldovenii, inclusiv cei din Bucovina, „sunt oameni frumoşi, zvelţi, voinici şi scunzi, totul la moldoveni arată aptitudini intelectuale încă nefolosite", iar preoţii lor formează „încă o pătură de oameni cu totul neluminaţi, grosolani şi imorali; chiar şi în Bucovina, din timpul lui Iosif al II-lea, s-a înfiinţat pentru ei o şcoală specială de preoţi". Şi, tot aşa, în acelaşi „timbru" moldovenesc, sunt tratate şi căile de comunicaţie, Karacsay considerând că „drumurile cele mai importante ale Moldovei sunt: / 1). De la Cernăuţi şi partea austriacă a Moldovei, la cetatea Hotin, 5 mile. / De la Cernăuţi, peste Sadagura, la satul Rarancea. De aici, duc două drumuri la satul Şirăuţi (în raiaua Hotinului), unde se împreună din nou; unul duce prin Răchitna şi Săncăuţi, **altul prin Toporăuţi** (încă tot în Bucovina) şi următoarele localităţi din raia: Colincăuţi, Grozinţi, Şilăuţi, Mălinţi, Clişcăuţi şi Zaroşeni. De la Şirăuţi, duce acest drum, prin Necăbăuţi, pe la creasta unui deal, la Hotin; primul este mai scurt, dar mai rău"[1654].

1791: Consilierul aulic Vince Batthyany, în trecere prin Bucovina: „Comerţul cel mai important îl poartă Boianul cu Brody, din Galiţia orientală. Acolo, la Boian, se întâlneau, odată, comerţul Rusiei, Italiei, Levantului şi Germaniei. Acest avantaj n-a fost pierdut de tot, prin interzicerea mărfurilor străine, căci localităţii acesteia i s-au acordat drepturile unui porto-franco. / La o jumătate de oră, de aici, se află satul Toporăuţi, căruia, de la luarea în posesie a Bucovinei, i-au sporit familiile, de la 40, la 100. În general, populaţia acestei ţărişoare a sporit foarte mult; la aceasta a contribuit aşezarea mai multor colonişti, scutirea de recrutare şi rodnicia solului. Dar acest dar al naturii este prea puţin folosit de locuitorii de origine moldovenească. Lor li se pare înjositor să lucreze pentru plată şi sunt gata, totdeauna, să-şi părăsească locurile de baştină. Germanii imigraţi acolo, unde ocupă sate întregi, sunt disciplinaţi şi activi. Unde, însă, au fost împărţiţi printre moldoveni, au decăzut la nivelul acestora. Hărnicia lor a dispărut, din cauza exemplului, lăcomiei şi neajunsurilor pricinuite de vecini"[1655].

[1654] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[1655] *Călători*, XIX, I, pp. 107, 108

1817: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află şi ofiţeri-ingineri austrieci născuţi în Bucovina, unii chiar români prin naştere, dar austrieci prin vocaţie şi prin opţiune. Doar câţiva dintre ei au avut şi cariere militare importante, precum fiul întemeietorul hergheliilor imperiale din Bucovina, sublocotenentul de cavalerie Cavallar, personaj admirabil, căruia Johann Polek i-a dedicat studiul „Începuturile herghelei de stat de la Rădăuţi"[1656], pe care îl reproduc, parţial, în notele

[1656] Conform unui studiu al lui Johann Polek. „Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți", problema înființă unei astfel de instituții s-a pus după încheierea Războiul de șapte ani, când s-a constatat că nu era ușor de a acoperi necesarul anual de cai pentru armată, cei crescuți de țărani și care puteau fi rechiziționați sau cumpărați, fiind pur și simplu inutili. În 1774, fuseseră cumpărați 529 cai de remontă, de la evreul galițian Isaak Hirschl pentru Regimentul de cavalerie Kaiser Joseph II (Regimentul 6, în 1890), plătindu-se 15.000 de florini vienezi, dar două regimente austriece de cavalerie, care staționau în Italia, aveau nevoie de 2.000 de cai, care nu puteau fi procurați lesne de pe piață. Împăratul Joseph II îl însărcinase pe sublocotenentul Cavallar, pe care îl recomandau abilităților sale speciale, precum și cunoștințelor sale despre zonele bogate în cai, dar și el a livrat, în 1774, doar 766, iar în 1775, doar 871 de cai de remontă, necesari regimentelor de cavalerie. Prețul de cumpărare a cailor era relativ mic, în anul 1774, de 56 de florini, iar în 1775, de 55, iar în aceste condiții Cavallar a fost numit căpitan de cavalerie și trimis în Kabarda, ținut de pe versantul nordic al Caucazului, ca să procure armăsari buni, care au fost trimiși, în 1776, în Bucovina pentru a fi încrucișați cu rase de cai mari. În 1776, în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți, 66 la Tereblecea, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți.
În 1777, pe la mijlocul lunii noiembrie, Cavallar a plecat, de-a lungul văii Siretului, în satele Cerepcăuți și Stârcea, unde construit ocoale acoperite și a adăpostit în ele caii, în părți aproape egale (în Cerepcăuți, 229 cai de remontă și 23 cai de tracțiune, iar în Stârcea 229 cai de remontă și 22 cai pe povară); de întreținerea acestor cai se ocupau câte un caporal, un fruntaș, 16 ostași și 16 slujitori; el însuși și-a luat locuință în orașul din apropiere, Siret. Spera ca, până în 1778, să obțină calul de cavalerie ușoară. În raportul său din 31 decembrie 1777, Cavallar promitea Comandamentului General câte o livrare anuală, în care includea și importuri din Rusia și din Moldova, de câte 1.500 de cai, ceea ce împăratul Joseph II nu a aprobat.*
În timpul prezenței sale la Viena, în 1778, Cavallar a lucrat un nou plan de remontă, în care recomanda să se cumpere armăsari de rasă, și după obținerea unor rase eficiente, prin încrucișări, să se facă livrări anuale de 1300-1400 cai. Pentru herghliile împărătești din Bucovina, el solicita un comandant, trei locotenenți majorori, trei sergenți, trei furieri, trei cosași, trei fierari, trei potcovari și 24 slujitori. Aceștia purtau, la început, uniformele regimentelor din care făceau parte. Era necesar și un buget de urgență, în care să se prevadă cheltuielile pentru furajarea cailor și celelalte cheltuieli, iclusiv pentru procurarea unui număr de cai buni (iepe) din Podolia, Pocuția și Bucovina, ceea ce împăratul a încuviințat prin decret imperial.
În 3 aprilie 1778, cu fondurile necesare la dispoziție, Cavallar a părăsit Viena. Cum piedicile și dificultățile erau multe, inclusiv cele privind subordonarea, Cavallar a solicitat, în 11 iunie, libertate de decizie. Se stabilise, recent, la Coțmam îl lunile iulie și august 1778 a primit o parte din personalul pe care îl solicitase și în bună parte cele necesare pentru organizarea hergheliilor. De asemenea, au sosit în Bucovina, în ianuarie 1779, și membrii personalului solicitat, adică un comandant, doi călăreți, doi locotenenți majori, doi maieștri, opt fierari, 26 slujitori, 309 de oameni obișnuiți și 40 țărani, deci un total de 384 oameni. Numărul de cai, în acel moment, era de 648 de exemplare, din care 512 de remontă și 136 cai de tracțiune. Suprapunerile de costuri, datorate procurării de cai de remontă din regiuni diferite, nu erau în favoarea comenzii de remontă, căci, în viitor, cheltuielile lui Cavallar ar fi fost mult mai mari, în timp de pace, decât în timpul războiului.
Un alt pericol a amenința echipa de remontă a lui Cavallar din partea administrației Bucovinei, aflată la dispoziția zelului pentru bine a generalului Karl Freiherr v. Enzenberg, care vedea, în aplicarea proiectelor lui Cavallar, nu numai ca o instituție care apasă puternic populația bucoviniană, exprimând, în repetate rânduri, opinia că Bucovina nu are un flux organizat de fânețe și de pășuni, propice dezvoltării unor herghelii împărătești. Cavallar a încercat să contracareze aceste atacuri, atacând utilizarea scăzută a populației în reconstrucție și subliniind importanța imigrației din Galiția. Cu toate acestea, Cavallar nu ar fi avut câștig de cauză, dacă nu i-ar fi venit ajutor din altă parte. Tocmai se dovedise că regimentele din Ungaria și din Transilvania erau incapabile să-și asigure numărul necesar de cai prin cumpărarea lor. Prin urmare, împăratul Iosif al II-lea a aprobat moțiunea Consiliului de Război, privind extinderea a trei dintre hergheliile de remontă existente, la 14 octombrie 1780, în Ungaria și Transilvania (două pentru Ungaria și una în Transilvania), precum și cea din Galiția, „deocamdată" achiziție recentă, care „rămâne sub supravegherea căpitanului Cavallar", dar de îndată ce „nu nu o vor mai permite circumstanțele în Bucovina, Consiliul de remontă" va fi mutat în Galiția, sub supravegherea căpitanului Cavallar care „cunoaște deja zonele locale, piețe și alte circumstanțe, de cu mult timp în urmă".
*

de la subsol. Admirabilă este, în acelaşi domeniu al remontei, şi cariera lui Stephan von Mikuli, ulterior Ritter (cavaler), decorat de Împărat cu Ordinul Franz Jozeph, deşi s-a retras din armată, renunţând şi la grad, la fel ca şi alţi mari proprietari de pământuri în Bucovina, precum românul Ioan Romaşcan sau armenii Petru şi Teodor Dobrowolsky von Buchenthal, feciorii latifundiarului din Toporăuţi (Toporowitz in der Bukowina), neam din care se va trage şi compozitorul Constantin von Buchenthal, autorul „Imnului Junimii", printre altele, horă stilizată, care s-a cântat, în 28 Noiembrie 1918, la Cernăuţi, drept „horă a Unirii"… / **Peter Dobrowolsky von Buchenthal**, născut în 26 iunie 1803 la Toporăuţi (Toporowitz in der Bukowina). Tatăl este mare moşier. A absolvit în 5 martie 1817. / **Theodor Dobrowolsky von Buchenthal**, născut în 21 ianuarie 1802, la Toporăuţi, fratele lui Peter. A fost trimis acasă, de Direcţia Academiei, în 30 ianuarie 1819. Nu sunt alte precizări pentru această exmatriculare"[1657].

1858: Din **1858**, funcţiona la Toporăuţi o şcoală cu 6 clase[1658].

1859: Primeşte titlul de baron, devenind Nikolaus Freiher von Mustatza, Gutsbesitzer zu Toporouz[1659] –Nicolae Mustaţă, mare proprietar de terenuri în Toporăuţi (născut în 1839, iar fratele său, Alexander, în 1840[1660]), fiul baronului Ioan von Mustatza (Johann von Mustatza), patronul bisericii „Sfântul Profet Ilie" din Toporăuţi, în 1843, cel care, în 26 martie 1851, semna, împreună cu „Jacob Mikuli (două semnături cu același nume și prenume), Nikolaus Freiher von Petrino, Michael Zotta, Louis Graf (conte) Logothetti, Christoph Petrowicz, Baronul O. Petrino, Heinrich Mikuli, Jordaki Wassilko, A. Kostin", „Petiția comitetului fondator din 20 aprilie 1851 pentru aprobarea statutului Asociației Bibliotecilor de Stat" la Cernăuţi. „Ideea fondării unei biblioteci publice independente a căzut pe un teren extrem de fertil. În toamna anului 1850, proprietarul moşiei din Ocna, Michael Zotta, a organizat o colectă, între marii proprietari de moşii, în scopul înființării unei biblioteci independente de stat, iar rezultatul a fost un total de peste 1000 de florini vienezi. Cel mai remarcabil virtuos al pianului, Karl von Mikuli (dascălul lui Ciprian Porumbescu şi autorul celor 4 caiete cu cântece bucovinene, strânse de surorile Hurmuzachi – n. n.), a donat încasările unui concert, susţinut în iarna anului 1850, de 1.030 florini, pentru a fi fondată biblioteca de stat, cu prevederea că această sumă va fi folosită pentru achiziționarea de lucrări economice, istorice și naționale. În plus, a fost planificată o loterie de mare gaj, pentru care femeile din Bucovina trebuiau să doneze obiectele premiate. Apelul baronului von Henniger fusese adresat femeilor din Bucovina în acest scop. / După ce o sumă suficientă pentru fundarea bibliotecii a părut să fie asigurată în acest fel, membrii fundației au fost convocaţi de către șeful statului pentru o consultare, al cărei rezultat a fost decizia de „a aduce imediat

---

Comandamentul General, în acord cu Cavallar, a propus aprobarea propunerii acestuia pentru creşterea celor 246 cai (în cea mai mare parte, ai Regimentului 2 Garnizoană) și 182 de cai utilitari. Pentru a se adapta caii, a aprobat zidirea unor ocoale, pentru câte 300 de cai, la Băișești, Boian și Frătăuți, și a unui grajd pentru 100 de cai, împreună cu un sediu al comandantului, la Vașcăuți. În 31 octobrie 1781, pentru merite în organizarea hergheliilor împărătești, Cavallar avea să fie înaintat la gradul de maior „cu leafă întreagă". Proliferarea rapidă a calului, produs în noile herghelii, a făcut ca, în anul 1792, Comandamentul să fie mutat, de la Vășcăuți, la Frătăuți (cunoscut și ca Rădăuți), aparținând Fondului Religionar. În 1812, sediul departamentului din Vășcăuți s-a mutat cu totul la Rădăuți, iar Cavallar s-a retras din armată „aidoma unui mareșal încărcat de glorie pe câmpul de luptă".

1657 Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869,* Wien 1901

1658 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 16, 1876 p. 47, 1907 p. 159, 58

1659 Foetterle, Franz, *Mittheilungen der kaiserlich-königlichen Geographnischen Gesellschaft,* VII. Jahrgang 1863, Wien 1863, p. XXII

1660 Gemmell-Flichbach, Max Freiherrn von, *Album des kaiserlich-königlichen Theresianums / 1746-1880,* Wien 1880, p. 161

colecția de carte prevăzută sub numele Bibliotecii de Stat"[1661]. „În aceeași zi în care a avut loc această ședință, la 26 martie 1851, șeful statului a raportat rezultatele ședinței la k. k. Ministerul Culturii și Educației: „Abandonând înființarea prevăzută inițial a unei biblioteci liceale, urmez dorințele generale ale celor implicați, contribuțiile care au fost aduse"[1662]. Johann von Mustatza, esra fiul lui Theodor von Mustatza, armeanul care, cumpărând Sadagura, a ridicat localitatea „la rangul de oraş comercial, prin cea mai înaltă rezoluţie. La 7 decembrie 1801"[1663]. Nikolaus Freiherr von Mustatza, a moştenit Sadagura, unde avea o impresionantă „colecție de tablouri recente, alta, şi mai bogată de țesături bizantine, o colecție de arme, echipamente de vânătoare și monede, aceasta din urmă limitată la cele din Bucovina"[1664], şi era, în opinia lui Iorga, „feciorul unui boier de felul lui Doxachi Hurmuzachi, dar fără însişirile alese ale acestuia, şi nepotul de fiu al unui negustor grec din Moldova, îmbogăţit acolo şi ajuns moşier"[1665].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, **Toporăuţ**, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă"[1666].

1883: „Zelosul preot din Toporăuţi, dl Constantin Morariu, bine cunoscut publicului român din scrierile sale, publicate în diverse ziare din Transilvania ş. a., a avut fericita idee de-a prelucra interesanta scriere a clasicului german W. de Goethe, „Herman şi Dorotea", şi aceasta a ne-o pune nouă la dispoziţie, cu cererea ca exemplarele ce-i revin dumisale, în remuneraţia fatigoasei sale lucrări, să le vindem în folosul fondului mai sus amintit"[1667].

1884: 1884: „Cetalnia" din Toporăuți: În comuna Toporoutz (Toporăuți – n. n.) s-a înființat, nu de mult, societatea ruteană „Cetalnia", adică „cabinetul de lectură". Scopul societății este: luminarea poporului, prin citirea de gazete și cărți potrivite, și îmbunătățirea stării lui materiale. În comitet s-au ales amândoi preoții comunei, învățătorul, forestierul, cantorul bisericesc, antistele (primarul – n. n.) și doi săteni știutori de carte, ca locuitori. Sicietatea numără peste 200 de membri, de la care, cu taxele de intrare și cu cele lunare, de câte 5 creițari, s-au adunat, până acuma, 31 de florini și 65 creițari, din care sumă s-au procurat 4 foi și opuri populare rutene, din Leina. / În ședința adunării generale, din 22 aprilie / 4 mai 1884, s-a hotărât ca nunțile să se serbeze numai 24 de ore, de sâmbătă, până duminică seara, și toți membrii s-au înțeles să nu se bea rachiu la nunți, ci vin, bere, mai ales, însă musturi, preparate de ei înșiși din mere, pere și alte poame. S-a decis, iarăși, ca hramurile să se serbeze numai o zi, dar președintele a promis că va mijloci, prin comitetul comunal, desființarea definitivă a hramului, așa ca să serbeze numai hramul bisericesc, iar sătenii din comunele apropiate să fie opriți a veni la hram. Tot în acea ședință s-a hotărât să se înființeze

---

[1661] Reifenkugel, Karl, *Die Bukowinaer Landesbibliothek und die K. K. Universitäts-Bibliothek in Czernowitz,* Czernowitz 1885, p. 3
[1662] Ibidem
[1663] Polek, J., *Die ehemalige russische Münzstätte in Sadagóra*, în *Jahrbuch des Bokowiner Landes-Museums,* Cernăuţi 1893, p. 10
[1664] Weckbecker, Wilhel Freiherrn von, *Handbuch der Kunstpflege in Österreich*, Wien 1902, p. 701
[1665] Iorga, N., *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 235
[1666] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1667] *Preotul Român,* Anul IX, Nr. XX, 16 decembrie 1883

o dugheană creștină în Toporoutz. / În ședința următoare a comitetului, secretarul fu împuternicit să se adreseze la societatea „Magazinului poporal” din Leina, ca să se trimită un agent la Toporoutz și să vadă în ce condiții s-ar putea înființa, aicea, o dugheană creștină. Societatea „Magazinul poporal” cică este foarte avută, are mărfurile cele mai felurite și e anume menită a sprijini material populația rurală, prin înființarea de dughene creștine în satele rutene. Ea trimite agenții săi, pe spezele proprii, în toate părțile, pe unde sunt chemați. Tot în acea ședință, învățătorul-secretar fu împuternicit de președinte să reprezinte „Cetalnia” (în urma unei invitări), pe duminica următoare, 29 aprilie / 11 mai 1884, la societatea „Casa poporală” din Cernăuți. La ședința respectivă a „Casei poporale”, aveau să meargă și vreo câteva căruțe de toporoutzeni. „Casa poporală” este o societate ce are, până acuma, peste 2.000 florini capital, din care, cu timpul, are să se zidească o casă, în capitala Bucovinei, unde vor primi găzduire gratuită studenții bravi ruteni. / Orice s-ar zice, rutenii ne-au lăsat pe noi, românii, cu mult înapoi în faptele iubirii pentru popor. Fruntașii ruteni bucovineni părăsesc vanitățile rangurilor și ale măririlor, se retrag prin comune și asudă pentru binele poporului lor; fruntașii români pună-și fiecare mâna pe conștiință! După cele zise, fie-mi iertat a întreba: Oare nu e ora supremă ca românii austrieci să înființeze, ca rutenii, într-un centru, undeva, în Transilvania, un „Magazin poporal român”, care să vină în ajutorul bântuitului nostru popor de pe la sate? Încă ceva: Mulți fruntași români bucovineni au urmat apelul „Școlii Române” din Suceava, de a înființa filiale prin comune? / Să luăm aminte că puterea de viață a unei națiuni e cuprinsă în cuvintele „Salus populi!”[1668].

1884: Nunţi de o zi, la Toporăuţi; fără hram, la Hatna. Înainte cu doi ani, venind eu, cu săteanul din Toporoutz, Nicolae Popovici, de la târg, spre casă, Nicolae îmi spuse cum a vorbit el, mai multor toporăuţeni, că nunţile lungi şi hramurile îi sărăcesc pe omenii noştri, din an, în an, tot mai mult şi cum toţi au recunoscut că adevărat lucru este acesta. Deci mă întrebă badea Nicolae: / „Oare nu s-ar putea să scrie părintele, parohul nostru, ori dumneata să scrii la ocârmuirea ţării ori la consistoriu, că să se oprească răul ce-l aduc nunţile lungi şi hramurile?”. / Atunci, eu i-am răspuns: „Cum nu se poate nimeni amesteca în casa mea, să-mi poruncească cât am să cheltuiesc cu serbarea hramului, patronului sau cu alte prilejuri, chiar aşa nu se poate amesteca nimeni în o comună, să poruncească oamenilor cât au să cheltuiască cu astfel de ocaziuni, dacă cheltuielile nu întrec marginile. Prea luminatul nostru împărat a scos satele de sub epitropie. Sătenii sunt, astăzi, stăpâni şi domni pe sine şi pe averile lor, cât timp se ţin de legile împărăteşti şi-şi împlinesc toate datoriile. Dar, de cumva sătenii ar prinde a-şi mătrăşi averile, fără nici o socoteală, aşa că ar fi ameninţaţi să se facă cerşetori sau să-şi ia lumea în cap, atunci, cu bună seamă că ar trebui să le poruncească ocârmuirea. N-ar fi, însă, aceasta o ruşine pentru omenii noştri? N-ar fi ruşine, pentru mine, să mă port aşa de rău, încât alţii să fie siliţi a-mi porunci? Vezi, bade Nicolae, nu aşteptaţi nici dumneavoastră să vă poruncească ocârmuirea sau altcineva, ci îndreptaţi răul singuri! Să înceapă numai un om de-al nostru a scurta nunţile, care, acum, ţin şi câte o săptămână, omoară minţile şi trupurile, cu câte 8, 9, 10, până la 12 şi mai multe vedre de rachiu, îi sărăcesc pe dânşii şi pe copilaşii lor; să înceapă, zic, numai un om de-al nostru a face nuntă numai într-o zi, cum fac, azi, chiar mulţi domni mari şi cum vedeţi că fac şi jidovii noştri, şi atunci ceilalţi, văzând binele, cred că, cu bună seamă, l-ar urma”. / La acestea, badea Nicolae îmi răspunse: „Bine ar fi să înceapă cineva aşa, cum zici dumneata, dar eu ştiu că nimeni n-a începe, căci ar fi luat în ruşine de către ceilalţi. Dar eu socot ca măcar părintele paroh ori dumneata să spuneţi, în biserică, la omeni, să scurteze nunţile şi hramurile, că, aşa, oamenii mai iute ar asculta de cuvântul preotului”. / „Asta se poate!”, îi răspunsei eu, lui badea Nicolae. / Şi tot despre aceasta ne-a fost vorba, până ce am ajuns acasă. Mie tare mi-a plăcut de vorba înţeleaptă a gospodarului

[1668] *Amicul familiei*, Anul VIII, Nr. 12, 1884

Nicolae Popovici şi nu am dat-o uitării. Întâmplându-se, după aceea, să fac sfânta liturghie în satul Mitocu Dragomirnei, lângă Suceava, am auzit cum a spus părintele paroh de acolo mitocenilor să nu meargă la ham, la Hatna, că hatnenii s-au hotărât să nu mai facă hram şi că vor sta jandarmi şi alţi păzitori, în ziua de hram, pe la intrările în Hatna, ca să oprească pe toţi oamenii ce ar veni, de prin satele învecinate, la hram. Atunci, îndată mi-au venit în minte cuvintele toporăuţeanului Nicolae Popovici şi mi-am gândit: Domne, ce bun simţ firesc mai are poporul nostru; cum vede el singur relele ce-l ameninţă si cum caută leacuri de vindecare! Mi-au mai trecut, atunci, prin minte şi cuvintele vestitului scriitor neamţ Hoffmann, care zice că poporul nostru, dacă s-ar avânta la treapta cea mai înaltă a luminării minţii, prin şcoală, ar fi vrednic să stea în fruntea omenimii întregi. / A trecut, apoi, aproape un an, la mijloc, până ce omenii din Toporoutz au început a vorbi ca să pună, aici, la cale înfiinţarea unui cabinet de cetire. Mulţi m-au întrebat că oare bun este planul acesta? / „Da!, le-am răspuns, numai de-ar fi să cunoaşteţi vreun folos! Aşa, de-o pildă, tare bine a-ţi face să lăsaţi hramurile, ca hatnenii, şi să scurtaţi nunţile, după cum foarte înţelept mi-a vorbit Nicolae Popovici". / S-a înfiinţat, apoi, cabinetul de cetire şi s-au făcut câteva lucruri bune (în şedinţa din urmă a cabinetului de cetire, părintele paroh Grigori Vorobchievici a făgăduit că va dărui, la anul viitor, patru fălci de pământ din sesia sa, ca să se lucreze de membrii cabinetului, cu clacă, şi venitul curat să formeze proprietatea cabinetului). Dar binele cel mai însemnat este că toate nunţile, câte s-au făcut în Toporoutz, în câşlegile trecute, au ţinut numai câte o zi şi că, în locul multelor vedre de rachiu, de mai înainte, oamenii, de astă dată, şi-au îndestulat trebuinţele numai cu câte una, până la două vedre. Dând Dumnezeu să rodească pometele Toporautzului, atunci toporăuţenii (după cum s-au înţeles) îşi vor face musturi bune şi, aşa, poate nu le-a mai trebui, pentru nunţi, nici rachiul ce l-au luat în câşlegile trecute. / Întreb acum: cui au să mulţămească toporăuţenii pentru binefacerea asta mare? Fără îndoială, trebuie să zicem ca au să o mulţumească gospodarului Nicolae Popovici, căruia mai întâi i-a venit gândul fericit pentru scurtarea nunţilor"[1669].

1890: În 1890, comuna Toporăuţi avea 5.216 locuitori, primar fiind Constantin Dvirniciuc. Învăţători erau Ştefan Nedelco şi Ioan Toninciuc, Dionisie Mitrofanovici era paroh, iar Elisei Medvighi – cantor bisericesc.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, **Toporăuţi**, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa, Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat"[1670].

[1669] *Cărţile săteanului român,* Anul IX, Cartea IX, septembrie 1884, pp. 105-108
[1670] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1900: „Prin anii 1850, comunele mari, Toporăuţi (cu 5.108 locuitori) şi Rarancea (cu 4.275 locuitori) erau curat româneşti. Astăzi, sunt rutenizate! Şi ca acestea, multe, multe altele. La 1777, când s-a anexat Bucovina, se zice că erau vreo 40.000 Români şi 6.000 Ruteni. Astăzi, cu 68.000 sunt mai mulţi Rutenii decât Românii… Şi dacă aceste cifre n-ar fi chiar corecte, ele ne arată, totuşi, disproporţia cea mare, ce s-a stabilit în dezvoltarea celor doue elemente. De altfel, procesul de rutenizare se continuă şi decurge sub ochii noştri”[1671].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Toporăuţi**, (**Toporoutz**), comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată, în masă compactă, pe partea stângă a pârâului Hucău, cam spre nord de Rarancea, lângă hotarul dinspre Basarabia şi anume în faţa localităţii ruseşti Călincăuţi. Suprafaţa: 51,10 kmp; populaţia 5.108 locuitori ruteni, de religie gr. or., şi ceva izraeliţi. Este lipită de drumul districtual Jucica-Veche – Cernauca; prin drumuri de ţară comunică cu localităţile de sud-est, precum şi cu Basarabia. Are un oficii poştal; o şcoală populară, cu 4 clase (deci, peste 120 şcolari – n. n.) şi o biserică parohială, cu hramul „Profetul Ilie”, zidită de Domnul Moldovei Miron Movilă-Barnovschi, care, fiind închis şi apoi decapitat la Constantinopole, în 1633, face următoarea menţiune despre ea, în testamentul său: în „Biserica dela Toporăuţi, unde zac oasele părintelui meu – Dumnezeu să-l pomenească – să aibă (executorii testamentari) a o găti de ispravă. Probabil e că această biserică a fost începută de un moş al său, căci se găseşte o notiţă la inventarul ei, în care se spune că a fost zidită la 1560; se poate, însă, ca data să fie greşită. O tradiţie spune că această biserică a fost dărâmată de turci şi că, la repararea ei, dulgherii, în lipsă de scară, au zburat de sus, prin ajutorul unor aripi de şindrilă, iscodite de ei. Comuna este menţionată, pentru prima oară, în anul 1435. La 1776, era în posesia mănăstirii Barnovschi. În pădurea de lângă această comună, se află două lespezi mari de piatră, despre care circulă credinţa că astupă intrarea ce duce la o ascunzătoare, unde se află lucruri scumpe, adunate acolo de hoţi. În această localitate se găseşte o fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura, creşterea de vite şi exploatarea de păduri. Comuna posedă 2.750 hectare pământuri arabile, 520 hectare fânaţuri, 167 hectare grădini, 478 hectare imaşuri, 1.014 hectare păduri şi 86 ari heleştee. Se găsesc 262 cai, 1.491 vile cornute, 1.416 oi, 981 porci şi 128 stupi de albine. **Toporăuţi, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 20,63 kmp; populaţia.108 locuitori izraeliţi, ruteni greco-catolici, poloni şi germani. Cuprinde, pe lângă moşia Toporăuţi propriu-zisă, şi târlele Bilovidec, Buci, Gropi, Lamezina şi Zalisna”[1672].

1914: „Trupele noastre, între care şi regimente cu flăcăi de ai noştri, şi toţi bărbaţii miliţieni (Landsturm) le-au dat ruşilor, duminică, în 23 august, pe teritoriul de lângă Boian, Rarancea, Mahala, Toporăuţi şi Noua Suliţă o cumplită bătaie. Ruşii erau în număr de 20.000, aproape de două ori mai numeroşi decât ai noştri, dar vrednicia şi vitejia soldaţilor noştri a înfrânt numărul cel mare de ruşi, care au pierdut 800 de prinşi, mai mulţi ofiţeri superiori, 500 de puşti, 100.000 de gloanţe, patru mitraliere, trei care de muniţii şi o mulţime de alte armamente. Dacă între locuitorii din Rarancea nu s-ar fi găsit trădători ticăloşi, desigur că trupele noastre ar fi făcut prizonieri pe toţi cei 20.000 de ruşi”[1673]. / „Preotul Gheorghe Prelici, din Toporăuţi, a fost arestat, batjocorit şi dus în fiare prin mijlocul Cernăuţilor, pentru că a plecat la drum, în direcţia în care erau soldaţii ruşi”[1674].

1916: „7 ianuarie 1916: *Times* a primit de la Bucureşti, următoarea telegramă, datată vineri (7 ianuarie – n. n.): O teribilă canonadă se putea auzi de la Dorohoi, oraş românesc aflat

---

[1671] *Unirea,* Anul X, Nr. 51, 22 decembrie 1900
[1672] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 225, 226
[1673] *Românul,* IV, nr. 183 din 22 august / 4 septembrie 1914
[1674] Nicolae Iorga, *Memorii,* I, Editura *Ramuri*, Craiova, 1928, p. 354

la 30 de mile de locul bătăliei. După un prim eşec al asaltului poziţiilor austriece, ruşii au izbutit să forţeze intrarea în Bucovina şi au capturat două poziţii fortificate ale tranşeelor austriece. Ei au ocupat, mai întâi, satele Toporăuţi şi Rarancea şi au sosit în apropierea orăşelului Sadagura. Populaţia districtului de care ţin aceste două sate s-a refugiat la Cernăuţi, care este plin de soldaţi austrieci răniţi şi unde proviziile sunt foarte rare. Criticii militari opinează că ocuparea Cernăuţilor de către trupele ruse este iminentă”[1675]. / „Comercianţii bucovineni, care importau cereale prin vama Mihăileni, vorbeau de lupte grele, care se dădeau pe aliniamentul Rarancea-Toporăuţi. Comunicatul oficial rusesc, însă, menţiona doar luptele de „la nord de Boian” [1676]. Numai că, din pricina înzăpezirilor, confruntările armate aveau să fie întrerupte, vreme de săptămâni, cu excepţia schimburilor de focuri între patrule, care se mai întâlneau, uneori, între Boian şi Rarancea. Abia spre sfârşitul lunii mai, războiul avea să se dezlănţuie, iarăşi, cu adevărat, puternica ofensivă rusă spulberând rezistenţa austriacă pe toate fronturile. / În Bucovina, ruşii ocupaseră Toporăuţii şi Rarancea, încă din 10 iunie 1916, iar în ziua următoare, se îndreptau spre Mahala şi Cernăuţi. De la Boian, tunuri grele japoneze, de 329 mm, coordonate de ofiţeri japonezi şi francezi, bombardau Cernăuţii, iar populaţia Bucovinei o apuca, în grabă, pe calea pribegiei. În timpul ofensivei ruseşti, flancul stâng al armatelor generalului Keller a pătruns pe teritoriul românesc, distrugând Mamorniţa şi ucigându-l pe grănicerul Nicolae Luxandra”[1677]. / „**10 iunie 1916**: Ruşii ocupă Toporăuţii şi Rarancea, iar în ziua următoare, se îndreaptă spre Mahala şi Cernăuţi. De la Boian, tunuri grele japoneze, de 329 mm, coordonate de ofiţeri japonezi şi francezi, bombardează Cernăuţii, iar populaţia Bucovinei o apucă, în grabă, pe calea pribegiei”[1678].

1914-1918: „**Nicolai Strzelbycki** din **Boian** şi domiciliat în **Toporăuţi** a fost înrolat, la începutul războiului, în Regimentul 41 şi făcea serviciu ca soldat, în 1914 sau 1915, în Przemysl. De atunci lipseşte orice ştire despre dânsul. Toate cercetările făcute în direcţia aceasta au rămas zadarnice. Presupunându-se probabilitatea, în mod legal, a decesului, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ştefaniei Strzelbycki, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut; **Gheorghe Harasem**, născut în 1881, în **Toporăuţi**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, la oaste, şi a plecat în campanie. Aici s-a îmbolnăvit de tifos şi a ajuns într-un spital de epidemii din Ungaria, unde, în toamna anului 1915, ar fi murit. Cea din urmă ştire e din luna mai 1915; de atunci nu mai e nici o ştire mai mult. Presupunându-se probabilitatea decesului în mod legal, se dispune, la cererea soţiei sale, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1679].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Boian** făcea parte şi „Reprezentantul Băncii regionale: **Ştefan Nedelcu**, învăţător superior, Toporăuţi” Din **Comisiunea agrară de ocol Sadagura** făceau parte reprezentantul ţăranilor **Vasile Sorohan**, agricultor în Toporăuţi, şi locţiitorul **Ion a lui Nicolai Slaciuc**, agricultor în Toporăuţi”[1680].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 3056/20**. Deciziunea Senatului Comisiei agrare centrale, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 298, **Toporăuţi**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 1155 ha 59 a 67 mp,

[1675] *L'Ouest Éclair*, 11 ianuarie 1916
[1676] *Adevărul*, 28, nr. 10362, 16 ianuarie 1916, p. 2, 4
[1677] *Adevărul*, 29, nr. 10497, 1 iunie 1916, p. 3
[1678] *Adevărul*, 29, nr. 10497
[1679] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, Cernăuţi în 11 Decemvrie nou 1919, pp. 6-8
[1680] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

proprietatea Fondului bisericesc ori. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean” a devenit definitivă”[1681].

La Toporăuţi s-au născut publiciştii şi profesorii universitari Victor MORARIU (12 februarie 1881) şi Leca MORARIU (25 iulie 1888), precum şi marea interpretă de folclor Sofia VICOVEANCA (23 septembrie 1941).

TORACENI

Numit şi Chiseliţeni, satul Toraceni de pe pârâul Putila a fost întemeiat, în 1780, cu câteva din cele 478 familii de huţani care s-au stabilit în zona Putilei.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijniţa – **Putila cu Stroroneţ** (district), **Chiseliţeni**, Toraki și Sergi, Plosca, Dihteniţa, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jabloniţa, Koniatyn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni”[1682].

1877: Biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Toraceni a fost construită în 1877. În 1907, preot cooperator era Alexandru TOTOIESCUL, născut în 1879, preot din 1905, cantor fiind, din 1901, Ioan CEAICOVSCHI, născut în 1862[1683].

1890: În 1890, Toracenii aveau 900 locuitori, primar fiind Ioan Torac, iar paroh – Vasile Antimovici.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Torăceni** (Toraki), comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată pe râul Putila, între Chiseliţeni şi Storoneţ-Putila. Suprafaţa: 24,37 kmp; populaţia: 884 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 443 locuitori, şi din cătunele Hrebin, Iame, Liscoveţ, Riza, Riza Hencerivsca, Rosişnei, Socole Hencerivsca şi Svinenchii. Satul de reşedinţă este lângă drumul districtual Vijniţa-Storoneţ Putila; are o biserică locală, cu hramul „Ioan Botezătorul” şi ţine de şcoala din Chiseliţeni. Era, odinioară, cătun şi depindea de Câmpulungul Rusesc. Populaţia, formată din huţani, se ocupă cu prăsila de vite, cu stânăria şi cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 129 hectare pământ arabil, 891 hectare fânaţuri, 8 hectare 50 ari grădini, 440 hectare imaşuri, 988 hectare păduri. Se găsesc 74 cai, 1.360 vite cornute, 1.730 de oi, 50 porci şi 242 stupi”[1684].

„**Chiseliţeni** (**Kisselitze**), comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată pe râul Putila, puţin mai sus de Storoneţ-Putila, între Dihtineţ, la ord, şi Torachi, la sus. Suprafaţa: 27,98 kmp; populaţia: 777 locuilori ruteni, de religie gr. or. Se compune: 1). din satul de reşedinţă Chiseliţeni, care, împreună cu târla Vecliv, numără 184 locuitori, şi 2). din cătunele: Bachiv (Bakiw), Baschiv (Biskiw), Ceculivca Chicera (Czeczuliwka Kyczera), Cecinlivschi Grun (Czeczuliwski Grun), Dihtineţ, Liscovăţ, Mistecico (Misteczko), Mocerchi (Moczerky), Moisivca (Mojsiwka), Plosca, Socole, Plosca nad Hainarivschim Potocom. Este străbătută de

---

[1681] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230
[1682] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1683] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, 1907 p. 119
[1684] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 226

drumul districtual Vijniţa-Storoneţ-Putila; are o şcoală populară, cu două clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh". La 1776, era cătun. Populaţia, formata din huţani, se ocupă cu prăsila de vite, cu stânăria şi cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 120 hectare pământ arabil, 747 hectare fânaţuri, 9 hectare grădini, 514 hectare izlaz, 9 hectare poieni, 1.333 hectare păduri. Se găsesc 87 cai, 574 vite mari cornute, 1.000 oi, 240 porci şi 45 stupi"[1685].

1914-1918: „**Ion Stefura a lui Pantela**, născut în anul 1889 în **Chiseliţeni**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, la oaste şi luptă, în timpul din urmă, în contra ruşilor, la Boian. Acolo ar fi picat, la 13 iunie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea lui Pantela Ştefura a lui Vasile, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[1686].

1929: „De la Gura Putilei, o mică şoseluţă în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremuşului, duce la Iabloniţa şi mai departe, pe valea Ceremuşului Alb, oferind privelişti şi peisagii dintre cele mai frumoase şi mai încântătoare. Şoseaua principală, pe care am venii de la Vijniţa, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremuşului, strânsă între munţi mai înalţi, acoperiţi cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniţi, Chişeliţeni, Toroceni, Putila, Foşca, Sârghieni şi Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanţă de 48-50 km, de la Vijnita.

Cam în dreptul satului Chiseliţeni şi spre răsărit, se înalţă fumosul şi falnicul munte Racova, mamelonat şi îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos şi senin, se vede oraşul Cernăuţi. În faţa muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înaltă muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniţi, înainte, munţii sunt mai mici, în pante mai dulci şi mai puţin împăduriţi. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremuşului Mare, Ceremuşului Alb şi Putilei, este în mare parte locuita de „huţani" sau munteni. Aceşti huţani, ca şi moţii, locuiesc răzleţi, împrăştiaţi pe văi şi pe coastele munţilor, însă, prin deosebire de moţi, ei sunt, în general, bine înstăriţi, au pământuri de păşune, vite, oi şi mănâncă bine unt, brânză, carne şi, mai cu seamă, lapte acru – „busling", cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniţă (bărâbânţ), din care mănâncă toţi ai casei, cu mămăligă şi cu „pită" de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huţanii, ca şi rutenii dinspre şes, vorbesc cam aceeaşi limbă, având aceeaşi fizionomie şi acelaşi port, cu deosebire că ei, ca şi moţii, poartă cioareci, iarna mai mult roşii, iar vara albi, precum şi un fel de jambiere largi, de pâslă roşie, căzând deasupra opincilor – ca bănăţenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii şi cămeşi cusute cu arnici roşu. Huţanele, femei şi fete, îmbrăcate cu catrinţe, cămeşi înflorite, cojoace şi ghete sau opinci, cu jambiere, ca şi bărbaţii, fiind îmbrobodite cu tulpane roşii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbăteşte în aliurile cele mai vii, bând şi fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbaţii şi deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huţanii scoboară în Vijniţa, Berhomete şi Seletin şi vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la oreţuri mult sub valoarea lor reală, reţinându-i, apoi, la băutură alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organismele otrăvite, cu capetele bolnave, năucite şi cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureş!"[1687].

1685 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 61
1686 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 84, Cernăuţi în 27 Noemvrie nou 1919, pp. 13, 14
1687 Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, Bucureşti 1929, pp. 323-330

TRESTIANA

Numit, iniţial, Tisteneţu, satul Trestiana este atestat în **6 iunie 1446**, când Ştefan Vodă dăruia mănăstirii Neamţ biserica de la Trestiana şi de la Tereblecea (dar şi în hotarnica Mihucenilor, din aceiaşi dată), a doua menţiune documentară făcându-se în 8 decembrie 1454, când se stabilesc scutirile sătenilor din cele două sate, în favoarea călugărilor de la Neamţ.

1496: „Va leato 7019 (1511)... au murit şi Tăutul logofătul. Carile şi mănăstirea Trestiiană au făcut, la vă leat 7004 (1496), precum este scris numele lui pre clopot.” (Ureche, *Letopiseţul*).

1508: În 2 februarie 1508, când se întăreşte mănăstirii Neamţului stăpânirea asupra satelor Trestiana şi Tereblecea, este menţionat şi proprietarul anterior al satelor, fiul lui Bârlici. Mănăstirii îi sunt întărite „satul Telebecinţe pe Siret şi cu mori, şi alt sat Tristianeţ sub bucovină”, hotarul Trestianei, stâlpit din nou de logofătul Tăutu, cuprinzând: din vârf de la Mihuceni, începând de la marginea dumbrăvii, pârâul Cotoveţ, în bucovină la pârâul Derehlui.

1670: În 1670, satul Trestiana, ca şi Tereblecea, era o selişte pustie.

1714: În 20 aprilie 1714, Maria, văduva lui Dumitraşco Ursachi, dăruia „seliştea Trestianeţului la apa Siretului, ce este în hotar cu Teleblecinţe sfintei mănăstiri Barnovschi”.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Curtea regională din Cernăuți**: Cernăuţi, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucaviţa, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostriţa, Preworokie, Stăneştii de Sus pe Siret, Stăneştiii de Jos pe Siret, Poienile, Tărăşeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”[1688].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Trestiana** (sau **Dimca**), comună rurală, districtul Siret, aşezată între comunele Hliboca şi Mihuceni, pe pârâul Hotovăţ, afluent al Siretului. Suprafaţa: 7,51 kmp; populaţia: 785 locuitori români, de religie gr. or. Prin drumuri de ţară comunică cu comunele învecinate sus menţionate, precum şi cu drumul princip. Siret-Cernăuţi. Are o şcoală populară, cu o clasă; ţine de biserica parohială din Mihuceni. Această comună este menţionată într-un hrisov al lui Bogdan Vodă, cu data de 2 Februarie 1508. Probabil că, mai târziu, a fost distrusă, căci, la 1776, era numai moşie, cu citeva case, în posesia mănăstirii Barnovschi. În această localitate, s-au găsit unelte de piatră din epoca neolitică. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 603 hectare pământ arabil, 60 hectare fânaţuri, 9 hectare 50 ari grădini, 26 hectare imaşuri, 34 hectare păduri. Se găsesc 61 cai, 265 vite cornute, 130 porci şi 60 stupi”[1689].

1912: „Dobândind patriarhatul din Ierusalim, pe cale procesuală, proprietatea moşiilor Văşcăuţi pe Siret şi Dimca, trecu la dânsul şi patronatul acestor comune. Tot pe această cale a dobândit mănăstirea Barnovschi a sf. mormânt al lui Cristos proprietatea şi patronatul comunei şi bisericii clin Volcineţ. Amintitele proprietăţi, fiind închinate din vechime, de

---

[1688] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[1689] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 227

domnitorii ţării, amintitelor biserici din orient, însă, înstrăinându-se ele, cu timpul, de arendatori, au fost reclamate de aceste institute, pe cale judecătorească, şi aşa redobândite (Dimitrie Dan, *Patronatul în bis. ort. din Bucovina*, p. 10). Comuna Volcineţ însă, răscumpărând, acum câţiva ani, moşiile susnumite, a dobândit totodată şi patronatul comunelor Volcineţ, Bahrineşti şi Baineţ”[1690].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte, ca locţiitor, şi „**Mihail Cimbru**, agricultor, Trestiana”[1691].

UDEŞTI

Menţionat enigmatic, **în 24 septembrie 1468**, când Ştefan cel Mare întărea lui Şteful Cernătescul, printre alte sate cumpărate, şi „seliştea unde a fost tătarul Petir şi Poiana”[1692], satul Udeşti are parte de o atestare mai explicită în 12 septembrie şi în 18 noiembrie 1616, când Radu Mihnea întărea portarului Cetăţii Suceava, Dumitraşco Duca, satul Uideşti, care poate fi Udeşti, dar şi cătunul Uideşti, aflat în vecinătatea Udeştilor de astăzi, vatra satului care dă numele comunei cu multe sate, Udeştii, fiind întemeiată, după spusele lui Eusebie Camilar („Prăpădul Solobodei”), abia în vremurile Bucovinei istorice. Dar, chiar şi aşa, orice referire la Uideşti reprezintă, de fapt, şi o referire la Udeştii de sub Oadeci.

1619: Dumitraşco Duca, portarul de Suceava, era fiul lui Cristian de Pleşeşti, după cum rezultă dintr-o mărturie din 22 martie 1619, prin care Dumitraşco Duca recunoştea că i-a vândut satul Uideşti, pentru 300 taleri, marelui logofăt Ionaşco Ghenghea.

1621: Ghenghea va face un schimb de moşii, în 22 martie 1621, cu Mitropolia Sucevei, care, astfel, devine proprietara Uideştilor, numai că schimbul va fi stricat, în 11 iunie 1621, de Alexandru Iliaş, care va dărui moşiile „Bosance şi Uideşti cu moară pe Şomuz” pârcălabului de Hotin, Miron Barnovschi, satul fiindu-i întărit lui Barnovschi şi de Radu Mihnea Vodă, în 24 martie 1624.

1638: În 6 iulie 1638, Dumitraşco Duca îi dădea o chitanţă lui Ionaşco Ghenghea, prin care confirma că a primit banii pentru satul Uideşti, vândut lui Ionaşco în 1619.

1650: Hotarnica satului Uideşti, făcută în 29 noiembrie 1650, în baza mărturiilor bătrânilor care cunoşteau semnele vechi, Loghin din Corceşti, Ion Sobiecki din Dumbrăveni, Ion Şutul, Larion Hergiaciul, Toader Mihăescul şi protopopul Ion din Bosanci, precum şi Ion Brumă din Uideşti, consemna următoarele toponime: malul Sucevii, gârla şi locul morii, Piscul Uideşti, Gura Miresii, drumul spre Ştirbăţ, moşia Mereştilor ba Botezeştilor, moşia Bosancea, Reusănii lui Silion, capul Hatamanului, Coastele Zablotenilor. Hotarnica, deci, includea şi Udeştii, şi Uideştii, în cuprinsul aceleiaşi moşii.

[1690] Dugan, Ilie, *Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date şi reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9
[1691] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1692] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLOTICE, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, Bucureşti 1976, p. 226

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1693], din 1772-1773, înregistrează la Uideşti, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „105 – toată suma caselor", însemnând 5 popi, 8 femei sărace, 5 nevolnici, 1 marchitan, 1 ţigan şi 85 birnici.

1774: În 1774, Udeştii aveau 107 familii (2 popi, 84 ţărani, în 1775), iar în 1784, 219 familii.

1777, Jurământul Bucovinei**:** „Numai două luni avea Spleny la dispoziţie pentru a pune la cale toate pregătirile pentru serbarea rară. Mai ales însă îl preocupa manifestul ce trebuia adresat poporului. Manifestul, cu data din 27 August, tipărit în limba românească, la Blaj, în Transilvania, spune că ţara, numită Bucovina, e cedată de Poarta Otomană Austriei *semel pro semper* (pentru totdeauna); că împărăţia Austria ia sub scutul ei pe toţi vasalii, locuitorii şi supuşii acestui district după fi depus, un. jurământ de credinţă. La îinea lunei Septembre au început să jure locuitorii satelor şi oraşelor. Spre scopul acesta s'au trimis 17 ofiţeri cu 17 mazili în toate părţile ţării cari au întâmpinat pretu-tindene o primire amicală. Numai în comuna Uideşti (districtul Sucevii) au aflat opoziţie. Şi aici a venit poporul la biserică, dar preotul Andrei numai silit a întrat şi el în lăuntru. Pe când se citia manifestul plecă el capul şi când -veni la jurământ, scoase o carte şi zise „cu glas tare", că el nu cunoaşte alt jurământ afară de acela din cartea sa care-l depuse odată ca preot. La aceste cuvinte poporul era cât pe ce să iasă din biserică. Numai cu anevoie îi reţinu ofiţerul pe cei prezenţi şi îi lăsă să jure fără preot. Poporul depuse jurământul, dar cam silit. După festivitate, tras la răspundere, respunse preotul, că lui nu-i place cuvântul „podanic" (supus) din formula jurământului, şi că are teamă să nu fugă poporul. în zădar şi-a dat silinţă ofiţerul să-1 liniştească"[1694].

1777: În noaptea de 11 spre 12 octombrie 1777, sâmbătă spre duminică, udeştenii, conduşi de Popa Andrei, cel care refuzase să depună jurământ de credinţă faţă de Austria, au trecut apa Sucevei, în Moldova. Numărul mare al familiilor ţărăneşti din Udeşti, în primii ani ai Bucovinei istorice, se explică prin o masivă colonizare cu emigranţi transilvăneni, făcută de Mitropolia Sucevei, din Ardeal sosind şi stabilindu-se la Udeşti plugari din **Ţigău**, Emil HORILCARIU, şi Mihai LUŞCAN, în 1758, Ioan TÂRNĂVEANU, în 1759, Grigoraş TIMOVAN, în 1760; din **Buduş**, Nicolai DOCIŢA, Simion RAŞCA, Vasile a GRIGHII, Ieremie al GRINGHII, în 1758, Nicolai al GRINGHII, în 1760, Vasile CABRI, Grigore BERIŞUŢ, în 1763, Vasile VIŞINARIU, în 1764, Ioan HUSA, în 1766; din **Căila**, Lupu GRASMA, Vasile al LUPULUI, Petru NEGRU, Simion PETRU, în 1758; din **Budac**, Gavril ROŞU, Ioaniţă HÂRŞA, Florea RUSU, Grigoraş DĂUŢ, Manole MORARIU, în 1754, Ion ZABEA, în 1758; din **Dumbrava**, Manole PODARIU, în 1754; din **Şirling**, Petru VACARIU, în 1754; din **Prislop**, Nicolai al POPII, în 1758; din **Trip**, Gavril GRECU, în 1758; din **Bileag**, Onofrei HLUFUC, Precop PILIGHIS, în 1758, Platon HEUCA, în 1760, Pintilei, Cosma şi Gregore BILEGAN, Iosif ILION, în 1763, Vasile LUPUL, în 1776, Tanasă UNGUREAN, în 1778; din **Bretea**, Andrei BRETREAN, în 1760; din **Chiraleş-Turda**, Grigore LĂCĂTUŞ, în 1758, Ştefan, Lupul şi Petrea CHIRLEŞAN, în 1760, Tudor ARGALEAN, în 1763, Leon CHIRLEŞAN, Marcu şi Ioan SOMEŞAN, în 1778; din **Budatelec**, Andrei MOŢU, în 1758, Ion CABERA, în 1763; din **Arcalia**, Onuţ ARGALEAN, Tudor OLARIU, în 1768, Teodor VACARIU, în 1774, Nistor UNGUREAN, în 1778; din **Galaţii Bistriţei**, Lupul, Teodor şi Ilisei COJOCARIU, în 1760; din **Bistriţa**, Vasile MARE, în 1762, Nicolai IMBRAS, în 1763; din **Ghiriş**, Vasile şi Iacob GHIRIŞAN, în 1753; din **Sita**, Tanasă RUHGARC, în 1760, Maftei CORDUŞAN, Alexa VORDIAN, în 1763; din

[1693] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 342
[1694] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 5, 19 ianuarie 1910, pp. 3 şi 4

Corduş, Ion CORDUŞAN, în 1763; din **Romuli**, Ursu a POPII, în 1772; din **Năsăud**, Iacob FICALANIŢ, în 1756; din **Cristur**, Andrei al AXINIEI, în 1748; din **Tur**, Alexa TOHADI, în 1758, Toader CIUCHI, în 1769; din **Tuşin**, Gregore PEGUS, în 1758; din **Şigău**, Ion MARIAN, în 1758; din **Luşca**, Filip LUŞCAN, în 1756; din **Zagra**, Nică al POPII, în 1774; din **Salva**, Partenie ONIŢ, în 1765; din **Cicheiu**, Nichită MOROŞAN, în 1758; din **Dindileag**, Ion TÂRNOVAN, în 1778; din **Viţa**, Ion MOROŞAN, în 1778; din **St. Iacob**, Nistor BEGHEŞ, în 1778; din **Iuda Mare, Turda**, Vasile şi Andrei IUDAN, Vasile SOMEŞAN, în 1778; din **Budec pe Someş**, Toader NEAMŢU, în 1778, precum şi o oarecare Tomasia, din **Beclean**, în 1778.

1866; Din 1866, funcţiona la Udeşti o şcoală cu 4 clase[1695].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, **Uideşti**, Zahareşti”[1696].

1890: În 1890, comuna Udeşti, incluzând doar satul Udeşti, avea 2.000 locuitori, primar fiind George Cortuşan. Ilie Cosmiuc şi George Muntean erau învăţători, paroh era Vasile Popovici, iar cantor bisericesc – Leon Popovici.

1891: O colectă a darurilor de nuntă, strânsă, în octombrie 1891, de cantorul bisericesc Leon POPOVICI, de conducătorul de şcoală Ilie COSMIUC şi de socrul mic, proprietarul Ananie NEAMŢU, tatăl Zamfirei, pe care o mărita după fiul primarului Udeştilor, în 1891, Ioan alui Georgi MIHAIESCU, păstrează următoarele nume ale unor localnici: N. FALLHEIER, parohul Vasile POPOVICI, Nicolae CĂPITAN, Leon POPOVICI, Ilie COSMIUC, Ananie NEAMŢU, Maria CĂPITAN, Anton ZACHMANN, Gavril alui Georgi MIHAIESCU, Giorgi alui M. CIUBOTARIU, Gavril NICULI, Ioan alui Gavril MIHAIESCU, Constantin alui Georgi MIHAIESCU, Gavril N. GRIGA, Domnica MÂNICARIU, Vasile alui Toader MÂNICARIU, Georgi alui Simion MIHAIESCU, Georgi CIMPOIEŞ, Constantin NEAMŢU, Georgi alui Gavril CORTUŞAN, Dimitrie IENACHEVICI, Nicolae ROTARIU, Georgi alui Al. GRIGA, Nicolae ŞTEFURUC, Gavril LĂCĂTÂŞ, Georgi alui Miron CIUBOTARIU, Vasile CĂPITAN, Ioan alui Cosma BOLOHAN, Georgi POPOVICI, Constantin HÂNCU, Mihai alui Dimitrie CIMPOIEŞ, Nicolae M. ROTARIU, Simion alui Gavril MIHAIESCU, Constantin MUNTEAN, Manolachi VARZARIU, Vasile CORTUŞAN, Mihalachi MÂNICARIU, Gavril CAPRĂ, Ioniţă JESCU, Ioan D. MÂNICARIU, Nicolae CIOBAN, Giorgi SABIE, Gavril alui Toader MÂNICARIU, Nicolae RAŢĂ, Georgi FILIPCIUC şi Dimitrie HRENCIUC[1697].

[1695] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 162

[1696] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[1697] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 62/1891, p. 4

1899: La Udeşti, în comuna natală a martirului Grigore Filimon (Plavalar, 11 iunie 1869 – Cernăuţi, 21 septembrie / 5 octombrie 1905), ctitor al băncilor populare româneşti din Bucovina, însoţirea raiffeisiană s-a înfiinţat în 1901, sub direcţiunea lui Gavril Cibotar, din însoţire făcând parte şi cătunul Poiana Silion. Cabinetul de lectură „Unirea" funcţiona, din 1899, în casa lui Vasile Mihăescu, cu 89 membri, 10 cărţi, 87 florini şi 85 creiţari avere, din conducerea bibliotecii săteşti făcând parte Vasile Popovici, Ilie Cosmiuc şi Ioan Reuţ.

1900: Biserica Sfântului Dimitrie din Udeşti a fost construită, prin grija protopresviterului Vasile POPOVICI, în anul 1900. În 1907, paroh era protopresviterul Vasile POPOVICI, născut în 1819, preot din 1848, paroh din 1855, cantor fiind, din 1901, Leon POPOVICI, născut în 1851.

1901: „Prigonirea treicolorului românesc în Bucovina. Îu numărul din urmă al „Deşteptării" cetim următoarele: Căpitanul (prefectul – n. n.) Rottenburg din Suceava îşi face de cap. Nu i-a fost de ajuns **batjocura ce a făcut în Uideşti**. Cu o furie nebună urmează el opera sa nerodnică în contra treicolorului şi a sentimentului românesc. Duminecă, în 10 Faur, au dat cetăţenii români ai Sucevei o petrecere. Casa unde a avut loc aceasta era împodobită cu steaguri felurite. Căpitanul a dat poruncă să se confişte, prin poliţişti, treicolorul românesc dintre celelalte steaguri negru-galbene şi albastre-roşii. Turburarea între cetăţeni e de nedescris. S-au trimis telegrame de protestare la Viena şi Cernăuţ. Asemenea caz s-a întâmplat şi în comuna St. Ilie. Cu prilejul deschiderii unei însoţiri Raiffeisen, ca şi în Uideşti, căpitanul a trimis la faţa locului pe concepistul Cojocar, care a confiscat treicolorul românesc dintre celelalte steaguri arborate pe o casă privată, unde era adunarea, iar adunarea a fost dizolvată de căpitan, prin unealta sa. Sântilienii au protestat telegrafic în contra acestor încălcări de lege din partea căpităniei"[1698].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Apoi am plecat spre Udești[1699], în colțul extrem de sud-est al Bucovinei, unde am fost amabil primit de preotul Popovici, în vârstă de 82 de ani. Pe 5 august 1901, m-am dus la Suceava (populație: evrei, români, germani, armeni), pentru a adăuga ceva la culegerile și obiectele mele"[1700].

1901: Corul de plugari din Udeşti, înfiinţat în 1901 de cantorul Ambrosiu POPOVICI, avea următoarea alcătuire: Tenori I: Teodor CIMPOEŞ, Mihai DRAGOMAN şi George CIBOTAR. / Tenori II: Mihai BUCANDAR şi George alui Dimitrie MOTRICI. / Bas I: Ioan alui Dimitrie MIHAESCUL şi Leon DRAGOMAN. / Bas II: Nicolai ROTAR, Vasile JESCU şi Nicolai HÂNCU[1701].

1902: Cabinetul de lectură din Udeşti, „Unirea de sub Oadeci" a organizat, în 3 august 1902 „o petrecere poporală cu dans… în grădina spaţioasă a gospodarului Nicolai Beligan… frumos decorată cu copăcei de mesteacăn, cu icoana Maiestăţii Sale, împodobită cu cununi de flori şi steagurile imperiului şi cel tricolor… Se aflau 2 muzici la faţa locului, cari te făceau să uiţi, cel puţin pe câteva momente, de grijile acestei vieţi trecătoare; iar când mai cântau câte o horă, fără voie ţi se mişcau picioarele. Apoi s-a toastat în sănătatea Împăratului, s-a aşezat lumea la masă şi s-au ţinut cuvântări înfocate de către Leon Popovici, de profesorul Grigori

---

[1698] *Tribuna Poporului*, Nr. 23, Anul V, marţi 6/19 februarie 1901, p. 3
[1699] În Udeşti au cântat: D. Popovici (*Hai, Ileană, la poiană*), Iustin Griga (12 ani)
[1700] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[1701] DEŞTEPTAREA, Nr. 95/1902, p. 3

Filimon, ctitorul însoţirilor raiffeisiene în Bucovina, de loc din Udeşti, de parohii Doroftei şi Sârbul, de primarul Constantin Jescu, petrecerea continuând până în zorii zilei următoare[1702].

1906: „**Din Udeşti**. În 11 noiemvrie 1906, a izbucnit, pe la oarele 10, dimineaţa, în casa lui Ştefan Caciuc, un foc, care a nimicit cu desăvârşire gospodăria acestuia, precum şi a megieşilor Leon Caciuc, Vasile şi Toader Romaniuc. Paguba întreagă se urcă la peste 15.000 coroane. Dintre păgubaşi a fost asigurat numai Leon Caciuc. În ajutor au sosit şi pompierii din Bosancea, cărora le-a succes numai să localizeze focul"[1703].

1907: „Luni, în 8 Iulie a. c., a decedat, în comuna Uideşti, parohul şi exarhul de acolo, părintele Vasile Popovici, în vârstă de 88 de ani. Înmormântarea octogenarului preot s-a săvârşit, Miercuri, în 10 Iulie, cu deosebită pompă; asistau la ea o bună parte a inteliginţei din împrejurime. Cu Vasile Popovici a trecut la cele eterne unul dintre cei mai devotaţi fii ai bisericii noastre, care a servit cultului ortodox oriental cu multă vrednicie, în decurs de aproape 6 decenii"[1704].

1908: „În scopul zidirii casei naţionale din Broscăuţii Noi… ca şi în anii trecuţi, aşa şi în anul acesta, va dărui comitetul comunal Udeşti camăta banilor de la fondul săracilor, în sumă de 90 coroane şi câţiva bani. Din fundaţiunea repaosatulai protopresviter şi paroh Vasile de Popovici din Uideşti au incurs suma de 51 coroane şi câţiva bani. Cabinetul de lectură „Unirea sub Oadeci" din loc a dăruit 14 coroane. Din aceste parale s-au cumpărat, prin epritropia şcolară, încălţări, îmbrăcăminte, cărţi şi rechizite pentru copiii sărmani de la şcoală. Din partea conducerii şcolare se aduce, în numele şcolarilor sprijiniţi, onoratei antistii (primării – n. n.) comunale, onoratei familii a repăusatului protopresviter Vasile de Popovici, cât şi onoratului cabinet de lectură din loc mulţămitele cele mai cordiale. / De la conducerea şcolară de 4 clase din Udeşti: Nicolae Botezat, învăţător superior"[1705].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Uideşti**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată la o depărtare de 3 km de malul drept al râului Suceava, la intrarea sa în România. Suprafaţa: 11,04 kmp; populaţia: 1.795 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Suceava-Chilişeni; are o casă de economie, un cabinet de lectură, o şcoală populară, cu 2 clase (deci, 60 şcolari – n. n.), şi o biserică parohială, cu hramul „Învierea Domnului", ce are ca atenenţe bisericile filială din Chilişeni şi cătunul Poiana-Silionului. Această comună este menţionată într-un hrisov datând din 1616, unde se arată că e dăruită de către Ioan Radu boierului Dumitraşcu, portar. Puţin mai târziu, la anul 1619, acesta o vindu marelui logofăt Gianga. La 11 Februarie 1626, fu dăruită mitropoliei din Suceava, de către Ioan Barnovschi Movilă Vodă. Domnul Ioan Gheorghe Ştefan confirmă, la anul 1654, această danie. La începutul secolului al XVII-lea, se afla aci o colonie ungurească. În apropiere de Uideşti, se află, în mijlocul unei păduri, un luminiş ce poartă numele de Racova, unde se zice că ar fi avut loc o ciocnire între trupele ungureşti şi moldoveneşti. Populaţia se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor şi puţin cu cultura viţei de vie; o bună parte însă trece în România, unde găseşte ocupaţiune, vara, la secerat, şi iarna, la exploatarea pădurilor. Comuna posedă 666 hectare pământ arabil, 238 hectare fânaţuri, 54 hectare grădini, 12 hectare vii, 260 hectare imaşuri, 525 hectare păduri. Se găsesc 73 cai, 886 vite cornute, 502 oi, 619 porci, 71 stupi"[1706].

1702 DEŞTEPTAREA, Nr. 64/1902, p. 2

1703 *Apărarea Naţională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuţi, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

1704 *Apărarea Naţională*, Nr. 51, Anul II, duminică 14 iulie stil nou 1907, p. 3

1705 *Apărarea Naţională*, Nr. 17, Anul III, joi 5 martie stil nou 1908, p. 2

1706 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 231

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1707], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Anica ŢAN (fată de lăutar, 20 ani în 1908) şi Mihai BRANU (cântăreţ şi cobzar sătesc, 55 ani în 1909) din Udeşti.

1914: „Întreaga populaţie de la noi, cea creştină şi cea evreiască, a adunat zeci de pâini, pe care le oferă bieţilor oameni, deznădăjduiţi de atâtea suferinţe". Şi cum aprobarea ministrului Costinescu întârzia, la Bucureşti s-a deplasat Dr. Euseb Popovici, care a ţinut să spulbere suspiciunile din presă, în 4 decembrie 1914, cu care era privită sosirea sa la Bucureşti. Profesorul sucevean Euseb Popovici, originar din Udeşti şi de o duplicitate exemplară, fusese acuzat, cu o zi înainte, că ar fi „un nou agent austriac" şi că, „în timpul din urmă, făcea pe inspectorul de la graniţa austriacă, lângă Burdujeni, denunţând guvernului austriac pe toţi românii bucovineni care treceau dincoace"[1708].

1914-1915: „Satele din josul Sucevei, cuprinse în colţul ce intră în pământul României, ca Lisaura, Tişăiţi, Bosanci, Udeşti, Chilişeni, n-au fost cercetate de cazaci"[1709].

1915: „Itinerariul bătutului de ţinte, pentru o coroană bucata, în buciumul din lemn de tei cuprindea comunele Bosanci, Ipoteşti, Securiceni, Rus-Plavalar, Tişăuţi şi Lisaura – duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobeşti, Călineştii lui Cuparencu şi Ienachie, Măriţei, Romaneşti şi Slobozia – duminică, 24 octombrie, Pătrăuţi, Hatna (Dărmăneşti – n. n.) şi Mitocul Dragomirnei – miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, Iţcanii Noi, Iţcani Gară, Şcheia şi Lipoveni – duminică, 31 octombrie, Udeşti, Chilişeni, Reuseni, Rus-Mănăstioara şi Ruspoieni – luni, 8 noiembrie"[1710]. „În 7 noiembrie 1915, la Mitocu Dragomirnei, s-au strâns 1.254 coroane, la Iţcanii Noi, 660 coroane, iar în 21 noiembrie, la Stroieşti, , 675 coroane şi în Udeşti, 734 coroane. Cu două zile înainte, în 19 noiembrie 1915, la Şcheia, unde s-au strâns 208 coroane, în vreme ce la Rus-Mănăstioara, absolventul de teologie Ambrosie Popovici a strâns, cu „Ţintuirea buciumului", 658 coroane, o sută dintre acestea fiind dăruite de parohul din Reuseni, Ştefan Marian[1711]. Între timp, „Vânătorul **Ioan Morariu**, din Udeşti, Batalionul 30, rănit"[1712], făcea prima şi, din câte se pare, singura jertfă de sânge udeştean pentru Bucovina.

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Sturza Mihai**, Iaşi, strada Carol 19 (Bosancea, Ruşii-Mănăstioarei, Uideşti)"[1713].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1714], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: Ton Valeriu, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Uideşti, jud. Suceava, mort la 2 iulie 1941; Motrici

---

[1707] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1708] *Adevărul*, 27, nr. 9950, sâmbătă, 22 noiembrie 1914, p. 4
[1709] *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3
[1710] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4
[1711] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4
[1712] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[1713] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66
[1714] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele

Nicolae, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Uideşti, jud. Suceava, mort la 7 iulie 1941”; „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1715]: **Dragoman Mihai**, caporal, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în comuna Udeşti, judeţul Suceava, mort la 2 iulie 1941; **Diaconu Aurel**, caporal t. r., ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Udeşti**, judeţul Suceava, mort la 3 iulie 1941; **Murariu Dumitru**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Udeşti**, judeşul Suceava, mort la 29 iulie 1941”.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Vintia Gheorghe**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna Udeşti, postul IX, jud. Suceava”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1716], următorii învăţători şi învăţătoare: **Craiu Florica**, comuna Udeşti, jud. Suceava, media 7,28”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 şi următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative săteşti de credit: Cooperativa „Unirea”, comuna Udeşti, judeţul Suceava.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1717], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Ciobotaru Gheorghe**, de la Moara-Carp, la Udeşti; **Chivu Ecaterina**, de la Baia, la Udeşti; **Boiculesei Isidor**, de la Plăvălar, la Udeşti; **Stănescu Maria**, de la Udeşti, la Plăvălar; **Posteucă Maria**, de la Udeşti, la Moara-Carp”; „**Pantiuc Mihai**, de la Arbore, Bodnăreni, la **Udeşti**, post X, interese familiare”[1718].

La Udeşti s-au născut poetul Gavril ROTICĂ (1 mai 1881), scriitorul Eusebie CAMILAR (7 octombrie 1910), criticul literar Constantin CĂLIN (22 iunie 1940), muzicologul şi compozitorul Viorel MUNTEANU (2 mai 1944), poetul Constantin ŞTEFURIUC (5 mai 1946), poetul Liviu POPESCU (7 iulie 1948) şi poetul şi publicistul Mircea MOTRICI (24 martie 1953).

VALEVA

În **6 iulie 1413**, Alexandru cel Bun întărea soacrei sale, Anastasia, satul Coţmanul Mare, cu toate cătunele ce ţin de el, „până sub satul Valeva, apoi spre Valeva, până la pădurea care se cheamă Dumbrava”, sate care, după moartea Anastasiei, urmau să revină Episcopiei de Rădăuţi.

[1715] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1716] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1717] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1718] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

1503: În 26 august 1503, Ştefan cel Mare întăreşte Episcopiei de Rădăuţi satul Coţmanul Mare, „cu toate cătunele sale: Gavrilăuţi şi Hliviştea, Davidăuţi şi Sadcău, Clivodinul, Bludva, Suhoverhul, Ceaplinţii şi Valeva".

1600: Exista, totuşi, şi o obşte răzeşească la Valeva, care se afirmă în spaţiul nordului Moldovei după anul 1600, an în care Varvara, văduva lui Ihnatco de Valeva, vindea partea ei de moşie din satul Iujineţ.

1629: În 8 august 1629, pentru că i „s-a întâmplat şi am omorât pe Gheorghe Turcul, sluga Ghenghei, mare vornic de ţara de gios", Costin de Lenţeşti, fiul lui Gherman şi al Aniţii, nepoata Mândrii, dă ocina lui din Valeva, „care a fost hotărâtă despre ceilalţi răzeşi, de Goian de Jadova, Coste de Lucavăţ şi Vidraşcu, împreună cu heleşteul şi cu câmpul, anume jumătate din a treia parte de sat Valeva", lui Mateiaş Stârce, mare vornic, iar cu cei 40 zloţi obţinuţi pe moşie îşi răscumpără capul.

1645: În 4 august 1645, Isac de Valeva vindea lui Mateiaş Stârce a treia parte a satului şi a moşiei Valeva.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ierimie a fost… jumătate sat Valeva".

1654: În 12 august 1654, Valeva trece la Iordache Cantacuzino, ginerele lui Mateiaş Stârce.

1670: Vistierul Neculce, tatăl cronicarului Ion Neculce, s-a căsătorit, în anul 1670, cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, unul dintre cei mai bogaţi boieri din Moldova secolului al XVII-lea. Ca zestre de nuntă, Catrina a primit 21 moşii, printre care şi câteva sate din nordul Moldovei (Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuţi, Prelipcea, Bocicăuţi, Grozinţi, Vasileuţi, a patra parte din satul Lehăcenii Teutului).

1725: În 30 august 1725, Racoviţă Vodă întărea lui Gligoraş Păunel părţi din satul Valeva, care pot fi identificate după declaraţia lui Păunel, în faţa Divanului Domnesc, din 22 septembrie 1747, Păunel susţinând că stăpâneşte „a treia parte de sat Valova şi mai are aici o moară, ce e parte de cumpărătură, şi astfel era să stăpânească acel sat Valova în două cu dumnealui Gavril Niculcea, (care) îl împresoară, stăpânind două părţi, lăsându-i numai o parte". Cercetările se finalizează în 3 iunie 1751, cu concluzia că Toader, fiul lui Gligoraş Păunel, este stăpân peste a treia parte a satului Valeva, celelalte două părţi fiind ale lui Gavril Neculce.

1740: În 20 aprilie 1740, Grigori Ghica Vodă trimitea pe Şerban Flondor medelnicer şi pe postelnicul Iuon Stârcea de Tărnauca „să meargă la câteva moşii din ţinutul Cernăuţi ale lui Ion Niculcea biv vel vornic, anume la Chiseleu, Valeva şi Prilipcea, şi, strângând oameni buni, megieşi şi răzeşi de prin prejur, să cerceteze cu deamăruntul dresele ce vor arăta şi, pe mărturiile oamenilor buni, cu toată dreptatea să judece".

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1719], din 1772-1773, înregistrează la Valeva, moşie răzăşească, „63 – toată suma caselor", însemnând 2 popi, Vasile şi Petre, 1 dascăl,

[1719] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 407

Vasile, 2 văduve, Vasâlina şi Ana, 1 umblător, Fedor VATRICI, 1 jidov, Leizer sin Leibii orândar, 5 case pustii şi 51 birnici, şi anume: Mihail vornic, Toader TRACI, Timofei CÂRSTE, Vasile COŢMAN, Ştefan COŢMAN, Toader PELIN, Dumitru zet VATRICI, Alecsa MALIC, Iurii OBERTESKI, Ivan BĂLAN, Hodor CIORNEŢ, Andrei SĂMENCU, Mihail CÂRSTE, Neculai zet SĂMEN, Ivan ISAR, Gavril butnar, Mihail COSOVANT, Neculai POPII, Dumitru FRĂŢIORUL, Mihail dascăl, Andrei BURDIN, Vasile HUŢĂ, Ivan PROCOŞOC, Ivan GIRKISKI, Vasile DIACONIŢII, Toader IULCIAK, Ivan SOLOSKI, Anton GIRSKĂUSKII, Ivan POGORSKI, Pricop sin SCRIPNIC, Ştefan BĂDREI, Filip POGORSKI, Irimie APOSTOL, Ivan PAULESKI, Simion SAUIUCK, Cozma SAUIUK, Simion zet RĂUCĂI, Vasile RĂGUŞ, Ştefan BURDĂNII, Hrihor VATRICI, Vasile GIURCOVSKI, Iurii GIURCOVSKI, Ştefan pânzar, Fedor BEIVERĂHNII, Vasile HUŢUL, Ivan văcar, Dumitru SĂRDUN, Seminik VASILE, Ştefan BOIKO, Alecsa BOIKO şi Ştefan RUSNAK.

1774: În 1774, satul Valeva avea 66 de familii (1 mazil, 2 popi, 95 ţărani şi 1 umblător, în 1775), numărul familiilor ajungând, în 1784, la 160.

1778: În 1778, a fost sfinţită biserica de lemn a satului Valeva, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, căreia avea să i se adauge, după anul 1860, şi o clopotniţă de lemn. În 1843, patron al bisericuţei din Valeva, cu 1.366 enoriaşi, era Grigorie de DONI, paroh fiind Nicolai CONSTANTINOVICI. În 1876, patronul bisericii cu 1.897 enoriaşi era Cajetan de JAKUBOWICZ, paroh fiind Jeroftey FEDOROWICZ. În 1907, patroni bisericeşti erau Grigorie IACUBOVICI, Eusebie şi Iulita ANDRIICIUC şi Eugenia ISOPESCUL, paroh fiind Nicolai ŞANDRU, născut în 1847, preot din 1881, paroh din 1895, iar cantor, din 1883, Vasile HNIDEI, născut în 1840.

1843: „**Izvod de zestre**, care astăzi, la zi de mai jos însemnată, cu vrerea milostivului Dummnezeu, a binevoit dumneaei Ancuţa, născută din Constatin Păunel, măritată, după întâiul soţ, Nicolai Boşneagă, însă după al doilea soţ, Vasilică Sorocean, a arăta zestrea, din buna şi slobodă voie, a fiicei dumisale, de la întâiul soţ, anume Ancuţa Boşneag, care, cu pronia preamilostivului Ziditor, s-a învoit, de bună şi sloboadă voia sa, a să căsători cu dumnealui Mihalatii Poclitar, stăpânitorul părţii de moşie din Valeva, precum urmează: / **1-tăi**: Dau din bună şi sloboadă voia mea fiicei mele de mai sus numită, din partea de moşie a mea, ce o am în satul Valeva, care şi se trage de la tatăl meu, Constantin Păunel, drept parte frăţească: precum din câmp de arat, fânaţ, selişte, toloacă, podani (iobagi – n. n.), orânda i proci: în scurt, tot locul şi din tot venitul ce se află şi s- ar mai afla pe sus numita parte de moşie – cu aceasta adaog că, născându-se încă din trupul meu mai mulţi copii, totuşi să fie îndatoriţi aş trage drept parte frăţească în tot locul un copil ca şi altul – la această sus arătată parte de moşie, ce am hotărât aice, mai sus, are să intre la stăpânire fiica mea de mai sus numită, la doi ani de zile, adică la Sfântul mucenic Dimitrie a anului 1845. / **2-le**: în partea de moşie, tot în satul Valeva, care mi se trage după maica mea, Ilinca, ce o are de la tatăl meu, Constantin Păunel, dau de aşijdere drept parte frăţească, în tot locul şi din tot venitul, cum voi scoate la stăpânirea mea, de aşijdere şi din partea pe care o am dar de la fratele meu, Vasilică Păunel, dau tot parte frăţească, în tot locul, cum voi scoate la stăpânirea mea... / Spre mai bună încredinţare şi ţinere în seamă acestui izvod de zestre, am iscălit prin dare condeiului şi punerea degetului pe semnul crucii, în faţa poftiţilor martori. / S-a făcut în satul Mihalce, la 23 Iulie stil nou 1843. / Ion Boşneag, epitrop, cu voia şi blagoslovenia mea. / Ancuţa Păunel,

măritată, după al 2-lea soţ, Sorocean, maică. / Pe pofta dumisale am iscălit şi sunt martor Ion Tomovici. / Vasilică Sorocean, stoţul a mai sus iscălitei / am iscălit Tomovici”[1720].

1858: Din 1858, funcţiona la Valeva o şcoală cu 4 clase[1721].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[1722].

1890: În 1890, Valeva avea 2.457 locuitori, primar fiind Nestor Păunel. Învăţători erau Dimitrie de Păunel şi Isidor Tomorug, Nicolai Şandru era paroh, iar cantor bisericesc era Vasile Hnidei.

1899: „În 24 decembrie 1899, se întrunivă câţiva inşi în sala de şedinţe a Societăţii pentru cultura şi literatura română, în Palatul Naţional, pentru a se sfătui cu privire la înfiinţarea unei societăţi a mazililor şi răzeşilor, a acelei stări care, în majoritatea ei covârşitoare, e aşezată în nordul Bucovinei (în sud, erau întinsele moşii călugăreşti, de unde răzeşi? – n. n.) şi stă în nemijlocit contact cu naţii străine… / Ideea înfiinţării unei societăţi a mazililor şi răzeşilor a purces din partea dlui Dionisie cavaler de Păunel, coborâtor dintr-o veche familie de mazili, trăitori pe mănoasele câmpii ale Valevei”[1723].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Valeva** (**Walewa**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă şi în formă circulară, pe o vale destul de largă, formată de pârâul Valivc, spre est de târgul Coţman. Suprafaţa: 15,11 kmp; populaţia: 2.176 locuitori ruteni gr. or. Printr-un drum comunal, este legată cu târgul Coţman şi, prin drumuri de ţară, destul de rele, cu comunele vecine, Cuciur Mic şi Laşciuca. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Această comună este amintita, pentru întâiaşi dată, într-un hrisov din anul 1543. La 1776, o jumătate din ea o stăpânea mazilul Teodor Păunel. Aci se află o fabrică de spirt, cu borhotul căreia se îngraşă vite, din care se exportă, anual, peste 300 capete. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 1.904 hectare pământ arabil, 91 hectare fânaţuri, 14 hectare grădini, 80 hectare imaşuri, 2 hectare păduri, 12 hectare heleşteie. Se găsesc 246 cai, 411 vite cornute, 275 oi, 165 porci şi 60 stupi. **Valeva, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 6,61 kmp; populaţia: 16 locuitori, parte ruteni, parte poloni; religii: romano-catolică, greco-ortodoxă şi armeană-unită”[1724].

1921: „Potrivit dispoziţiunilor art. 12 şi 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuţi, se publică următoarea listă a patronilor bisericeşti particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptăţiţi la alegerea

---

[1720] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 1, Anul III, 28 mai 1913, pp. 10, 11
[1721] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 16, 1876 p. 82, 1907 p. 159, 112
[1722] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1723] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 6 şi 7, Anul II, 29 iulie 1912, pp. 106, 107
[1724] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 234

de 6 reprezentanţi pentru acest Congres: **Isopescul Eugenia**, Cernăuţi, str. Gregor No. 11, şi **Andriciuc Iulita**, Cernăuţi, strada 11 Noemvrie No. 12 (Valeva) compatroni”[1725].

VAMA

Deşi localnicii ezită să accepte data de **6 octombrie 1408** ca fiind cea a primei atestări a satului lor, privilegiul lui Alexandru cel Bun, acordat, atunci, negustorilor lioveni, care, la întoarcerea din Ardeal, aveau de plătit vamă Mănăstirii Moldoviţei, la confluenţa râurilor Moldova şi Moldoviţa, reprezintă, indirect, o primă atestare a satului Vama, iar argumentele se găsesc şi în toponime, şi în conţinutul documentelor ulterioare, care mărturisesc o moşie uriaşă, temeinic gospodărită. E drept, dovezile scrise despre o obşte sătească lipsesc, iar întărirea domnească, din 18 noiembrie 1409, menţionează doar „Vama, numită vama de la Moldoviţa cu satul” (dacă satul n-ar fi existat ca sat şi ca proprietate în 1408, nu s-ar mai fi dat întărire în 1409), aşezată, fără îndoială, între mitocurile (locurile de făcut fân) mănăstireşti ale moşiei care începea, conform hotarnicei din 14 aprilie 1411, „din vadul Moldovei, care este mai jos de satul Câmpulung, cu poiana, drept la gura Geredzea şi, în sus, pe părău, până la obârşie şi, de acolo, la Măgura Moşului, şi, de acolo, la spărturi şi la Măgura Plopului, şi, de acolo, la Fântâna Sărată, şi, de acolo, pe dealul Frasinilor, drept la Râul Strâmt, la deal, pe Suha, unde cade în Moldova, şi, de acolo, pe Moldova, la părăul Ceteţe, în sus de pârâul Cetăţelii, până în vârful Dealului Mare, şi, de acolo, tot cu obcina, pe Dealul Mare, cu toate izvoarele care cad în Moldova şi Moldoviţa, până la obârşia Frumosului, unde cade în Moldoviţa, şi, de acolo, peste Moldoviţa, la gura râului Deea, şi, de acolo, la obârşia Deii, muntele şi, de acolo, pe dealul Paltinului, unde cade în Moldova, în vad, în jos de satul Câmpulung, unde mai înainte am început”. Toponimele menţionate în acest document, deşi neglijate chiar şi de cercetători de talia lui Nicolai Grămadă (care menţionează, totuşi, că numele „la Spărturi” este, de fapt, „la Rascole” sau „la Balan”), au mesajele lor tainice, care ascund, în egală măsură, şi mituri străvechi, şi realităţi ale unor vremuri uitate. În hotarnica moşiei Vama se menţionează două toponime, aparent nesemnificative: Măgura Moşului şi obârşia Frumosului. Deci, Moşul, adică protopărintele, şi Frumosul, care, deşi se referă la un pârâu, nu despre frumuseţea izvorului mărturiseşte vremurilor. În realitate, „Moşul” este Drăgoi Viteazul dela Tulova (Vornicenii de azi), membru al sfatului domnesc între anii 1392-1414), care şi-a înzestrat băiatul, Teodosie monah, ajuns stareţ al Moldoviţei, cu o moşie din vecinătatea mănăstirii Moldoviţa, iar pe fată, Odochia, cu o moşiei din apropierea Tulovei. S-ar părea că ambii copii ai lui Drăgoi Viteazul dela Tulova erau de o frumuseţe desăvârşită, din moment ce moşia monahului Teodosie avea să se numească Frumosul, iar moşia Odochiei, Frumoasa. Iar memoria lui Drăgoi Viteazul, fost vornic de Tulova şi ctitor al Drăgoieştilor, este păstrată şi de toponimul Măgura Moşului. Peste vremuri, confirmând ipoteza unor străvechi proprietari din Tulova asupra munţilor din zona satelor câmpulungene, câteva generaţii de Toloveni aveau să-şi revendice, în faţa scaunele de judecată valahe (în Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, dreptul valah s-a aplicat până după anul 1800) moşiile străbunilor, dar au pierdut, lipsindu-le uricele, care, de la Descălecat, încoace, ţineau loc de tradiţie, de „pe unde au stăpânit din veac”. / Un alt toponim interesant este Ceteţe (pârâul Cetăţilor), care, fără îndoială, înseamnă memoria subconştientă a castrelor tătare, menţionate, în 1286, de un călugăr franciscan, prin formularea „Ymor filius Molday”, o formulă toponimică (Repedea, afluentul Văii) prin care se menţionează cele mai vechi puncte vamale ale teritoriului de la răsărit de Carpaţi. Rămăşiţele castrelor tătăreşti de odinioară mai puteau fi

[1725] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuţi 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

zărite, pe la 1950, şi încă mai există humoreni care pot indica cu precizie locaţiile străvechilor Ceteţe.

1434: Privilegiul lui Alexandru cel Bun, acordat negustorilor lioveni, a fost întărit de fiul său, Ştefan Voievod, în 18 martie 1434, acelaşi domnitor confirmând şi dreptul de proprietate al Moldoviţei pentru „Vama, mai jos de mănăstire, la gura Moldaviţei, şi satul Vama, unde au fost jude Cârstea”, în 11 februarie 1447. „Când se coborau dinspre munte, de la Vama, chervanele cele lungi de neguţători de la Bistriţa sau când se apropiau, prin largul şes al văii Sucevei, pelerinii, venind la serbarea sfântului Ioan, vedeau, încă la depărtare de mai multe ceasuri, licărind, din aburul întunecos al zării, reflexul de lumină albă de pe cupolă. La vârful ei, strălucea o cruce de aur, cu braţele împreunate cu lanţuri; iar pe vânt şi furtună, când sfârlezele de vânt se învârteau, scârţiind, lanţurile aceste se loveau de braţele crucii, zuruind ascuţit”[1726].

1499: Cârstea pare să fie cel mai vechi „primar” al Vamei, reţinut de memoria scrisă a documentelor cancelariei domneşti, numele lui fiind menţionat şi în uricul domnesc de întărire din 15 noiembrie 1499, semnat de Ştefan cel Mare.

1683: În 9 ianuarie 1683, pentru că megieşii câmpulungeni ridicaseră case în hotarul Vamei, Duca Vodă soluţionează plângerea egumenului Moldoviţei, poruncind „să se spargă casele câmpulungenilor rădicate pe hotarul acelui sat”, ca nu cumva să se molipsească vămenii de libertate de la obştea grănicerească a muntenilor de pe Moldova, în sus.

1699: Primele nume de vămeni încep să fie menţionate de documentele câmpulungene, începând cu 6 noiembrie 1699, când Pavăl din Vama şi feciorii lui au zălogit moşia Sălătruc, pe care o aveau în folosinţă, lui Gheorghe Mercăşoe (deci, Gheorghe, fiul văduvei lui Mercheş, care nu putea fi decât străbunul primarului Mercheş, din Fundu Moldovei), pentru 30 lei bătuţi. Adălmaşul de un leu a fost băut de martorii vămeni Arsenie vătăman, Ionaşcu a Iftincăi, Vasile Puşniţă şi Simion Văman, Mercăşoe obligându-se „numai dejmă ce a fi să de, că este loc de mănăstire”.

1756: În 16 iulie 1756, datorită conflictelor hotarnice dintre mănăstirile Moldoviţa şi Voroneţ, apar alte nume de săteni vămeni, martori la refacerea hotarnicelor dintre moşiile Vama, Ştulbicani (Stulpicani) şi Bucureşti (Capu Codrului), respectiv preotul Mihăilă din Vamă, primul preot vămean menţionat de documente, şi sătenii Vasile Sasul, Pintilie Şiştac, Gligorie Şiştac, Petre Lazea, Gligorie Bădale, Axinte Leontieş, Nistor Cupă, Ursul Balmuş, Vasile Călinescul, Matei Tămpăscul, Gligorie Bosancul, Nistor Lazea, Sandul Chiruţă, Ştefan Coştiug şi Gavril Lucanul.

1759: În timpul marii migraţii transilvănene, la Vama se stabilesc doar câteva familii: Filip Ungurean, cu soţia şi un băiat, plugar din Sf. George (Sângeorz), fost grănicer năsăudean (1759); Ioan Brânzilă, împreună cu soţia, o fată şi doi băieţi, plugar din Posmuş (1758), Nichifor Ungurean, împreună cu soţia şi două fete, plugar din Logig (1757), precum şi Filimon Moroşan, flăcău din Budac pe Someş (1778).

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1727], din 1772-1773, înregistrează la Frumosu „122 – toată suma caselor”, însemnând 7 popi şi diaconi, 1 panţir, 9 femei sărace, 3 scutelnici ai mănăstirii Moldoviţa, 1 ţăran şi 101 birnici, aceştia din urmă fiind: Vasile sin (fiul lui)

[1726] *Koczynski, Dr. Stefan, în* Gold gab ich fur Eisen Kalender, *pp. 84-91*
[1727] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 242

TOMULESII, Ion LIPAN, Ştefan LIPAN, Simion FARAON, Mihăilă, homorian, Ion sin diaconului LAZA, Nicolai LEUŞTIAN, Chiruţă PAŞCAN, rusul BALMOŞ, Nicolai CIOCAN, Gavril BALMOŞ, Nichita BOTEZAT, Vasile, ungurian, Grigore LIPAN, Vasile CRĂCANĂ, Grigore BĂDALE, Vasile, crav, Ion LEONTIEŞ, Ion BĂDALE, Toma BALMOŞ, Gavril CĂLINESCU, Grigore, sas, Toader, sas, Toader BĂDALE, Pentelei RÂLĂ, Nistor, ungurian, Vasile CĂLINESCU, Dumitraşco BĂDALE, Pintelei, rus, Costandin BĂDALE, Nicolai, ungurian, Lupul sin ISTRATE, Ion sin ISTRATE, Grigore CRĂCANĂ, Dumitru, rusul, Nichita IOSIP, Vasile sin IOANEI, Petrea LUCAN, Grigore LUCAN, Grigore ŞIŞTAC, Georgii NEDILOI, Ion LUCANUL, Ion ŞIŞTACUL, Petrea ŞIŞTAC, Ion sin NICOLĂESCII, Acsinte BOSANCU, Crăciun BOSANCU, Ion CĂPRIAN, Acsinte LEONTIEŞ, Ion sin ILIE, Toadir TOMA, Toadir sin dascălului CRĂCIUN, Ion BALMOŞ, Andrei RUSUL, Matei TÂMPESCU, Mihăilă sin TÂMPESCU, Vasile, rus, Ion sin Vasile, rus, Ion SASUL, Nichifor, ungurian, Nistor CIOSNAR, Istrate RÂLĂ, Chiruţă BOTEZAT, Ion TOMA, Ştefan LAZA, Toader MÂNDRILĂ, Lupaşco sin Ion LUCAN, Toader ŞIŞTAC, Constandin BALMOŞ, Gerasim, rus, Ion CRĂCANĂ, Ion BRÂNZILĂ, ungurian, Toadir sin Nistor CUPĂ, Nicolai sin Măriuţii CUPOAEI, Miron sin Măriuţii CUPOAEI, Chiriţă sin ISTRATE, Nichita sin LUPAŞCO, Gavril PIRCU, Ştefan CHIRCU, Duminte sin TOMEI, Istrate IGNĂTESCU, Costandin TÂMPESCU, Pintelei SASUL, Iftodii sin LAZĂI, Vasile zet SASUL, Simion BARDAN, vornicel, Tanasă ROMAŞCIUC, rus, Petrea FIRCAL, rus, Isac TIMOFICIUC, rus, Ştefan IURCIUC, rus, Ion CĂLINESCU, Vasile, ţăran, Georgiţă LEONTIEŞ, iar din Frumosu, cu domiciliu în Vama, Tihon, rus, Nicolai sin Tihon, Ştefan sin Tihon, Ivan sin Tihon, Nicolai sin Tihon, Dumitru rus, Vasile STIBLEI şi Stan COSTANDIN. / Rufeturile la Vama erau: popa Ştefan, popa Pintelii, popa Ion, popa Toadir, diaconul Crăciun, diaconul Nistor, diaconul Ştefan, Ştefan IGNĂTESCU panţir, săracele satului, Maria, Cârstina, Irina, Maria, Paraschiva, Irina fată, Sandală, Irina rusca, Măriuţa, precum şi scutelnicii mănăstirii Moldoviţa, Constandin sin Macsim, Ion LUJAN, Ion, morar, şi Grigoraş, ţăran al mănăstirii.

1775: „Reis Efendi, ca reprezentant al Porții, i-a zis lui Thugut că Austria a avut idei mai radicale față de Bucovina și a subliniat că asigurările prietenoase ale Austriei nu sunt în armonie cu realitatea și indică mai degrabă ostilitate deschisă. Thugut a încercat să nege acest lucru, spunând că aşteaptă noi instrucțiuni de la Viena, în viitorul apropiat[1728]. / În timp ce corespondența scrisă dintre Viena și Costantinopol sporește tot mai mult, iar activitatea lui Barco, la sediul rus, a fost finalizată cu vizita sa de adio, la Mohilew, comandantul Galiției, generalul Ellrichshausen, a continuat să călătorească prin Bucovina, pentru a obține detalii despre aceasta. Sugestiile sale, din timpul călătoriei, se referă, în principal, la comunicații: drumuri mai confortabile, cu mai puține poduri în munți, fortificarea celor mai importante puncte strategice, precum Munticelu, gura drumului, între Mănăstirea Humor și Bordești, apoi un alt punct, la o jumătate de oră de la mănăstirea Humor, la o tavernă, la intersecţia cu drumul ce duce, de la Vama, la Capu Codrului și Roman, și avantajele comunicării între Transilvania și Bucovina, în caz de război, au fost principalele puncte de care s-a ocupat Ellrichshausen în acest raport. Din Transilvania, trupele puteau fi transferate cu uşurinţă în teatrele de luptă româneşti, prin Suceava și Siret, și încartiruite acolo; s-ar putea crea rute între Transilvania și Pasul Humor, foarte uşor. În caz de război cu Turcia, Austria ar trebui să-şi împartă forțele armate, deci ar fi mai puţin rezistentă, iar dacă trupele austriece ar avansa mai departe, turcii ar fi obligaţi să se retragă în Vidin și în Silistra, retragere în urma căreia Austria ar putea ocupa cu uşurinţă Bosnia și Serbia. Turcilor le-a fost greu să se afirme pe malul stâng al Dunării. Chiar dacă turcii au pătruns în Bucovina, ei ar trebui întotdeauna să se teamă de un

[1728] Thugut, lui Kaunitz, în Pera, 18 ianuarie 1775. Hurmuzachi, VII, pp. 124, 125.

atac din Transilvania împotriva flancului lor, așa că o astfel de abordare, din partea Turciei, este foarte puțin probabilă. În schimb, s-ar putea menține mulți ani în Moldova şi în Țara Românească, datorită fertilității acestor ţări. Avantajele comunicării dintre Transilvania și Bucovina ar fi, de asemenea, mari în cazul unui război cu Rusia și Prusia[1729]. / În ceea ce privește legăturile importante comerciale cu Preworodek şi Sniatin, cele ale Poiana Samlina, Pojana bleşi, dealul mare Beresova, poiana Harluşa, Fântâna Sauchi, Cernauca, poiana Kosuţna, Stanahora, Zucika, Cernăuţi, Mamorniţa, Lukaweţ, Derehlui, Siret, Bordujeni, Parhauţi, Humor și valea Bistriţei, acestea au servit parțial pentru a valorifica pământul inferior şi a echilibra balanţa, pentru a afirma punctele de trecere, care nu și-au pierdut importanța nici în condițiile schimbate de astăzi"[1730].

1775: „Întrucât granița de est a Galiției era încă în litigiu, autoritatea vieneză nu a făcut nici un anunț la St Petersburg asupra intențiilor sale cu privire la Bucovina; fusese sfătuită să obțină permisiunea de a ocupa țara, prin medierea baronului Barco, mai de grabă de la liderul armatei ruse, Mareșalul conte Romanzow. „A existat o oportunitate foarte naturală de a face acest lucru. Întrucât baronul Barco fusese voluntar în armata rusă, mult timp, în subordinea Mareșalului Romanzow, și fusese tratat de acesta cu multă prietenie, fericire și ospitalitate", Barco considera „inevitabil, din cauza celei mai înalte poziţii, să-i dăm contelui Romanzow", așa cum făcuse regele prusac, cu mult timp în urmă, „cea mai înaltă venerație". Această „venerație" a constat dintr-o casetă încrustată cu diamante și 5.000 de ducați, iar un ordin al prințului Kaunitz cuprindea instrucțiunea că Barco „ar trebui să fie trimis în Moldova", fiind un ofiţer modest, priceput și cunoscător, care a învățat circumstanțele locale ale districtului bucovinean[1731]. Alegerea a căzut cu atât mai mult asupra lui Mieg, cu cât el elaborase „planul", iar rapoartele sale conţineau instrucțiunile care trebuiau incluse[1732]. / Așa cum era de așteptat la Viena, Romanzow a permis ca noua linie de frontieră între Pokuţia şi Moldova să fie ocupată imediat, iar după plecarea sa de la Iaşi, anunțul a fost „suspendat" acolo. Infanteria și cavaleria din Galiţia au intrat în Bucovina, trăgând un cordon, de la Preworodek, pe Nistru, la Capu Codrului, pe Moldova[1733]. La jumătatea lunii octombrie, „expoziția ordonanțelor" din Vama, Câmpulung și Dorna s-a conectat cu cele din Transilvania[1734]. Porunca de a ocupa Cordonul a fost înfăptuită de Mieg până în 24 octombrie 1774. În această zi, țara a fost ocupată de un număr mare de trupe și a început să fie comandată de generalul Gabriel Baron von Spleny, iar o administrație militară regulată a fost introdusă în Cernăuţi[1735]. Vulturii imperiali au fost înfipți pe graniță între 16 și 19 septembrie 1774, acţiunea fiind coordonată de Mieg, care alesese, cu puţin timp înainte, cele mai avantajoase puncte, „mai ales pentru unii de la granița Transilvaniei, pentru a aduce munți sau zone utile în cordonul nostru"[1736]. / Imediat după ocuparea Bucovinei, negocierile au fost inițiate, din cauza încredințării lor formale, de către Poartă prin nunţiului austriac din Constantinopol, Franz Baron von Thugut. La jumătatea lunii martie 1775, acestea erau atât de avansate, încât Turcia nu numai că s-a oferit să ordone o comisie de rectificare a frontierei, care să-şi înceapă imediat activitatea, dar a recunoscut „provizoriu" că Poarta trebuie să

[1729] Beil. LXXIX.
[1730] Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariţia şi înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.
[1731] Kaunitz către Maria Theresia (Ibidem, Supliment XXX.); Werenka, Supliment XXVIII.
[1732] Werenka, Supliment XXVIII.
[1733] Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 24. Următoarele, şi Werenka, Supliment XXXV.
[1734] Werenka, Supliment L şi LI.
[1735] *Descrierea Bucovinei*, de Spleny, ediţia lui J. Polek, Czernowitz 1893. p. XII; Werenka, Supliment LVI.
[1736] Thugut lui Kaunitz, 18 martie 1775; Hurmuzaki, Documenta privitoare la Istoria Românilor, Vol. VII, Bucureşti 1876. nr. LXXXVIII.

cedeze Înaltei Curți (vieneze) partea din Moldova, atâta cât va fi necesară pentru realizarea unei comunicări adecvate”[1737]. / Împăratul Iosif a dorit ca granițele de pe Nistru să înceapă la Preworodek. Cu toate acestea, la 27 martie 1775, l-a însărcinat pe contele al Hadik, preşedintele Consiliului de război, să dea comandantului general galiţian ordinul că el, împăratul, doreşte „cea mai precisă indicare a părții Bucovinei” la care Austria ar putea renunţa, cu cel mai mic dezavantaj, pentru a obține acordul prietenos de la Poartă pentru rest, dar în așa fel, încât comunicarea dintre Transilvania și Galiția să nu fie întreruptă sau îngreunată prea mult, inclusiv granița Pokuţiei să rămână cu o asigurare suficientă”[1738].

1777: De-a lungul vremii, o parte dintre răzeşii câmpulungeni s-au stabilit la Vama, acceptând să plătească dijma mănăstirească pentru bucăţile de moşie luate în folosinţă, iar migraţia dinspre amara libertate înspre la fel de amara iobăgie este confirmată de documentul din 1 martie 1777, prin care Toader Lucan din Vama dăruia popii Grigore Grămadă o moşie pe Sadova, Lucăneasa, pe care o stăpânise „din moşi din strămoşii noştri”.

1782: În 23 aprilie 1782, deci cu un an înainte de secularizarea averilor mănăstireşti, egumenul Moldoviţei, Venedict, a arendat, pe doi ani, lui Anton, logofăt din Câmpulung, venitul satului Vama pe doi ani, pentru 450 lei pe an. Venitul satului consta, în vremurile asupririi călugăreşti, în câte 12 zile de lucru pe an sau 2 lei de fiecare gospodar, în dijma fânaţului – câte 2 parale de stânjen, în câte un tort (ţesătură) şi câte un car de lemne de gospodărie, precum şi în zeciuiala din toate ce se aflau pe moşie, plus orânda cârciumii şi jumătate din fânaţul ce-l făcea mănăstirea pentru mitocul ei din Vama.

1783: Biserica Arătării lui Cristos din Vama de Jos fusese ctitorită, în 1783, de Mihail TÂMPESCUL, Theodor al TOMEI şi comenduirea austriacă, în 1862 fiind înfrumuseţată cu un nou iconostas, dăruit de Petru THEODOROVICI, iar în 1884 beneficiind de o restaurare. În 1843, biserica din Vama de Sus, cu 860 enoriaşi, era slujită de parohul Onufrie DAŞCHIEVICI, iar biserica din Vama de Jos, cu 907 enoriaşi, îl avea paroh pe Ioan HORJUI, ambele biserici aflându-se sub patronaj împărătesc. În 1876, cei 2.406 enoriaşi de la cele două biserici din Vama erau păstoriţi de parohul Georgie DAŞCHIEVICI şi de preotul cooperator Ioan BERARIU (ulterior, din acelaşi an, de Eusebie CONSTANTINOVICI). În 1907, paroh era Nicolai LOMICOVSCHI, născut în 1848, preot din 1874, paroh din 1889, preot cooperator fiind Tit ILIUŢ, născut în 1868, preot din 1897, iar cantor, din 1901, Nicolai LUCAN, născut în 1856. / În primul secol al stăpânirii austriece, datorită împroprietăririlor sătenilor în 1783 şi în 1848, apar toponime noi, patronimice: pâraiele şi ţarinile Hurghiş, Bielţag, Miclăuşa, Borcii, Floarei, Runcul Toader, Benţeriile (Belţag sau Bhelţag), Ciocan, Gavriloi, Miculi, Bardan, Barbuşca, Ciocan, părăul Sasului; poieni precum Banciu, Bâtca Badale, Georgiţa, Humorian, Luchian, Piciorul lui Matei, Poiana lui Ion, Preluca Florii, Preluca Tomii, Rusu, Todosca, Poiana lui Negură; păduri ca Hasneş, Barbuşca, Belţag, Coasta Banciului, Hâgi, Hurghiş, Miclăuşa, Sasului, Tomei, Floare, Seştac sau fântâni precum Ciurgău, Hurghiş, Seştac.

1788: „Rădăuţului, cu toată însemnarea lui Cantemir, Sulzer nu-i poate afla rostul; dar la Vama a fost şi a văzut „stâlpul lui Vodă”, a cărui stare decăzută o deplânge: „păcat că felul de piatră întrebuinţat la aceasta e prea moale şi astăzi stricat de intemperii (verwittert), aşa încât acuma se mai poate ceti numai puţin”; de aceea i se şi pare că două laturi sunt scrise

---

[1737] Werenka, Supliment LXXXV.
[1738] Polek, Dr. J., *Topographische Beschreibung der Bukowina mit militärischen Anmerkungen von Major Friedrich von Mieg*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*, Fünter Jahrgang, Czernowitz 1897, pp. 3-

greceşte, şi româneşte numai două"[1739]. „În dreptul localităţii Vama, unde râul amintit primeşte râul Moldoviţa, ce vine din nord, este o frumoasă vale netedă, încinsă, de jur, împrejur, de munţi… Vama are o poziţie plăcută şi câmpul dinaintea sa, care se numeşte „Lung" (Schlaf), este închis de munţi înalţi, spre nord. În acest colţ de munte, am aflat coloana despre care povesteşte domnul Sulzer (N.N.: pe care ezit să-l inserez, ca mărturisitor, aici, pentru că studiul său despre „Dacia Carpatică" nu prea se bazează pe ceea ce a văzut, ci doar pe ceea ce a citit), dar poate că el nu a văzut-o, căci el spune că aici ar fi fost înfrânţi tătarii, în anul 1718…, ceea ce, însă, cum arată inscripţia, s-a întâmplat cu doi ani mai înainte. / Stâlpul de gresie albă, moale, înalt de doi stânjeni şi cu patru muchii, se înalţă la vreo două bătăi de puşcă, spre sud-est, de acel loc". / „Stâlpul lui Vodă" de la Vama înseamnă, de fapt, o ironie crudă la adresa lipsei noastre de memorie. În fond, ce omagiem noi, românii, la Vama? Omagiem… victoria tătarilor asupra trupelor maghiaro-austriece, care tătari, pentru că Mihai Racoviţă Vodă le promisese zece mii de galbeni, pe care nu-i avea, au primit învoirea ca, în contul datoriei, să prade Moldova dintre Siret şi Nistru. Omagiem, deci, prădarea, cu învoire de la domnie, a mai bine de două treimi din Moldova. Halal să ne fie! / Nu spun că stâlpul de la Vama ar trebui să fie distrus, pentru că un popor cu puţine relicve, precum al nostru, are obligaţia de a păstra intacte absolut toate moştenirile. Dar mai avem şi obligaţia de a şti că stâlpul de la Vama nu înseamnă un omagiu adus glorioşilor noştri voievozi din vechime, ci un stigmat pe neputinţa noastră de după ei şi până azi"[1740].

1797: Biserica Sfântului Nicolai din Vama de Sus fusese ctitorită, în 1797 şi sfinţită în 1798, de Vasile BADALE şi Lupaşcu LUCAN, cu contribuţie şi din Fondul Religionar.

1810: „Valea de la Vama. Această frumoasă şi ispititoare vale se schimbă, încă des, într-o pustietate sau baltă, prin râurile ce se revarsă peste malurile lor. Columna care se găseşte la şosea arată locul unde Tătarii, devastând Ungaria şi, mai ales, Maramureşul, au fost, în fine, nimiciţi, astfel că s-a pus capăt jafurilor lor (autorul descrierii greşeşte: Tătarii n-au fost, la 1717, adversarii lui Mihai Vodă Racoviţă, ci tovarăşii lui de armă, iar învinşi au fost, atunci, Nemţii şi Ungurii, trupele imperiale. Inscripţia nu e în limba veche slavonă, ci în româneşte, cu slove chirilice). Inscripţia pusă pe monument, în scrisul şi limba veche slavonă, păstrează amintirea acestui eveniment"[1741].

1817: „Drumul se ţine, neîntrerupt, de Moldova, în jos, spre Câmpulung Moldovenesc, un târg cu 2.623 de locuitori. Aici se află administraţia camerală şi reşedinţa căpităniei graniţei militare. Urmează Vama, cu o mică mină în apropiere, de trei galerii, zece cuptoare de afânare, 80 de lucrători, care produc 5.580 de chintale de fier în bare. Urmează Bucşoaia şi Gura Humorului, unde regiunea devine mai prietenoasă şi unde apare, iarăşi, agricultura. Drumul se face tot mai rău; prin Capu Codrului, fără a mai trece prin vreo localitate, se ajunge, după şase ore de mers, în oraşul Suceava. De aici, sunt 6 ½ poşte până la Cernăuţi"[1742].

1843: În 5 februarie 1843, când au mărturisit despre privilegiile străvechi ale câmpulungenilor, bătrânii vămeni şi-au înscris numele într-un nou document. Toader Toma vornic, Ion Hurjui paroh, Axente Tămpăscul, Vasăle Badale, Constantin Badale, Vasăle Lucanu, Ioniţă Tămpescul, Constantin Ciusnar, Petre Tămpăscul şi Ioniţă Istrati reprezentau, în anii aceia, gospodarii de frunte ai obştii vămene, cu urmaşi străluciţi până în zilele noastre.

[1739] Iorga, Nicolae, *Note despre vechea Bucovină*, în *Revista Istorică*, I, No. 5, Bucureşti mai 1915, pp. 85-87
[1740] *Călători*, X, II, pp. 827-832
[1741] Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului", VIII, 1933-1934, Cernăuţi, pp. 419-432
[1742] *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

1849: „Confruntările militare din ţinutul Dornei au fost dure, dese şi fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobeni, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candreni, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii şi Cârlibaba. Nu mult timp după intrarea în noile cantonamente, diareea și scorbutul au izbucnit în rândul oamenilor, iar febra tifoidă s-a dezvoltat curând, răpunând nu puține victime. Drept urmare, o cazare mai extinsă a trupelor era absolut necesară, iar o parte din trupe a fost mutată la Vama, Câmpulung și Eisenau"[1743]. / „Altădată, se lăţi zvonul că colonelul Urban s-ar fi retras dinaintea ungurilor, care au intrat pe pământul Bucovinei şi că au ajuns până la Podul Verde, de la Dorna. O spaimă nemaipomenită îi cuprinse pe cei de la sate; cei mai mulţi îngropară averile în zămnice făcute în pământ şi ascunseră banii sub cărămizile vetrei, apoi alergară, cu puţinul avut ce-l puteau duce, spre munţi. Urban, însă, cu cei 1.800 de oameni ai săi şi cu puţină artilerie, a stat vreo cinci săptămâni, de la sfârşitul iernii anului 1848, la Câmpulung, aşteptând ajutoare. După câteva isprăvi milităreşti, s-a retras mai spre Vama, dar mulţi feciori cădeau de lungoare (tifos) şi, afară de aceasta, erau lipsiţi de veşminte şi de mâncare"[1744].

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale din k. k. Statele austriece", itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuţi, la Bistriţa, de 19 poşte şi jumătate. Din faţa hanului din Cernăuţi, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră", trăsura de poştă se îndrepta spre Tărăşeni, sat aflat la o poştă şi jumătate de Cernăuţi, apoi, prin Oprişeni, pe valea Siretului, cale de o poştă şi jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grăniceşti, o poştă şi un sfert, trăsura trecea prin Iţcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poşte de Grăniceşti. Deci, distanţa Cernăuţi – Suceava era de 6 poşte şi un sfert. / De la Suceava, trăsura de poştă se îndrepta spre Măzănăieşti (o poştă şi jumătate), apoi, prin Capu Codrului, spre Gura Humorului, aflată la o poştă de Măzănăieşti şi la 2 poşte şi jumătate de Suceava. / Din Gura Humorului, pe valea Moldovei, prin Bucşoaia, trecând pârâul Negrileasa, apoi râuleţele Molid şi Moldoviţa, se ajungea la Vama, localitate aflată la o poştă şi un sfert de Gura Humorului. / Din Vama, până la Pojorâta, cale de o poştă şi jumătate, repere importante erau Eisenau (Prisaca Dornei), râul Moldova şi Câmpulung Moldovenesc"[1745].

1855: „Oraşul Vama, cu Stâlpul lui Vodă, are una din poziţiunile cele mai încântătoare. Aşezată într-o verde şi adâncită vălişoară, Moldova şi multe alte izvoare, ce se aruncă în ea, o răcoresc şi munţii umbresc din toate părţile. Îndărătul acestor munţi, ce încunjură Vama nemijlocit, se ridică alţii, de o coloare mai deschisă, în dosul acestora, iar alţii, şi aşa mai multe rânduri, până ce cei de pe urmă se amestecă cu firmamentul. / Stâlpul lui Vodă este o columnă pătrată de piatră, cu vârful ascuţit. Ea este tăiată dintr-o singură bucată şi seamănă, în forma sa, cu obeliscurile egiptene. De la vârf, până la temelie, columna e plină de inscripţiuni, al căror înţeles numai un expert l-ar putea pătrunde. După apariţia sa, trebuie să fie o piatră comemorativă unei fapte de bravură. Fiindcă columna e aşezata în mijlocul unui câmp liber, un român, Ioan Moldovanul, a încunjurat-o, nu de mult, cu un zid, pentru ca să nu fie expusă la o grabnică distrugere. Pe zidul de piatră se citeşte inscripţiunea:

1743 Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Böröllyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant*, 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, p. 518

1744 *Ion* Grămadă, *Din Bucovina de altă dată*, Biblioteca societății „Steaua"

1745 Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

„Acest zid a fost făcut de Ioan Moldovanul în anul 1852”. / Un aspect nu mai puţin frumos decât al Vamei înfăţişează şi orăşelele Cârli-Baba, Pojorâta şi Prisaca”[1746].

1856: Din 1856, funcţiona la Vama o şcoală cu 6 clase, iar din 1888, la Prisaca, o şcoală cu 3 clase[1747].

1857: Denarowski ajunge la „stația de poștă Vama (1864,80 picioare față de nivelul mării), în spatele căreia” zărește stâlpul de piatră, pus acolo „în memoria lui Rakowica voievod, care a avut o victorie asupra tătarilor, în 1716”. Notează și inscripțiile, pe care le preia din prima monografie a Bucovinei[1748], scrisă, cu mult prea multe legendări, în limba germană. „Io Michael Rakowitza, Voievod și Prințul tuturor în Moldova. În 1716, în al treilea an al domniei mele, din partea Porții turcești, i-am înfrânt pe nemți” (Celălalt, ilizibil.). În partea de est: „Uniți cu unii germani, au fost în căutarea unor popasuri unguri și alții din Serbia, atacând capitala noastră, pentru a cuceri Iașii și pentru a ne captura și au pățit în această capitală ceea ce li s-a întâmplat anterior cu principii Woda Nicolaus Maurocordato. Cu toate acestea, avem i-am înfrânt complet, cu ajutorul lui Dumnezeu, și trupurile lor au fost îngrămădite unul peste altul. În semn de aducere aminte, această cruce împreună cu o piatră am construit” (există mai multe cuvinte lipsă aici). Pe latura nordică: „Acest stâlp de piatră a fost construit când am trecut munții Mestecănești și Suhard din Ungaria, să invadez Rodna. De aici am plecat cu Hanul unui număr mare de tătari la Bistrița, unde am făcut pradă mare peste tot și am pus foc în toate orașele, numai singurul oraș Bistrița a fost cruțat. De aici ne-am întors, prin Maramureș înapoi” (restul ilizibil)... „iar tătarii au suferit o mare înfrângere”. La vest: „Condusă de Jordaki Kantakuzenos, hatman al (în rest, ilizibil.). / Apoi șoseaua care trece prin Vama, după „o înclinare blândă”, duce „spre satul Eisenau, unde se află o topitorie de fier. Acest sat este situat într-un defileu de munte, pe piciorul unui munte abrupt, de înălțime considerabilă, care a delimitat locul ca un zid și pe lângă care trece râul Moldova, prin gâtuitura văii dintre lanțurilor de munte, care stau aplecate ca streșinile unui acoperiș spre marginea drumului. După o puternică curbură a șoselei, ajungi în valea Câmpulungului, care desface aglomerarea munților și oferă o priveliște minunată. De îndată ce intri în această vale, mici dealuri se ridică din drum și, treptat, el se transformă în altele mai mari, și iarăși, câștigând înălțimile alăturate, formează munți înalți, care, în funcție de grupul lanțului muntos, care se alătură până spre Transilvania și Maramureș; întunecatul Rareu, împânzit cu stânci, domină peisajul. / După o oră de mers prin această vale, se ajunge, la 1,75 mile de Vama, în orașul Câmpulung (2280,20 picioare față de nivelul mării), numele lui fiind dat de locația propriu-zisă (câmp lung)”[1749].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung –**Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei şi Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal şi Vatra Moldoviţei, Rus Moldoviţa cu Ciumârna şi Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, **Vama cu Eisenau**”[1750].

[1746] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

[1747] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 54, 1876 p. 59, 1907 p. 159, 69

[1748] Bandella, Theophil, *Die Bucovina*, Wien 1845.

[1749] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

[1750] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1883: Volumul 9. Notă 114. Pagina CXLIX. (**Monumentul Tătarilor**). „Conservatorul Ritter v. Gutter a trimis k. k. Comisiei Centrale un raport asupra monumentului tătarilor de lângă Vama, în Bucovina. Acesta este realizat din gresie, cu două praguri înalte și ridicat în amintirea unei victorii câștigate de Vodă Rakoviță asupra tătarilor, în 1716. Pe cele patru laturi ale stâlpului patrulater, sunt aplicate plăci cu inscripții românești, precum cea care urmează: / (Pe latura de sud): „Eu Michael Rakovitza voievod și principe al întregii Moldove, în 1716, în al treilea an al domniei mele, Poarta turcă, nemții” (ilizibil). / (Răsărit): „Uniţi cu unii germani, valahi, unguri și sârbi, au căutat să cucerească capitala noastră Iaşi, să ne captureze și să ne supună capitala, așa cum au făcut, anterior, cu Vodă Nicolae Mavrocordat, Prințul Valahiei. Între timp, cu ajutorul lui Dumnezeu, i-am înghesuit peste tot și le-am îngrămădit trupurile unul peste altul. În semn de amintire, am pus această cruce și un bine construit“ (ilizibil). / (Nord): „Acest stâlp de piatră a fost ridicat atunci când am pătruns în munții Mestecăneşti și Suhard, lângă Rodna. De aici, am plecat cu Hanul şi cu un număr mare de tătari până la Bistriţa, ridicând de peste tot pradă mare, și am pus foc în tot locul, numai singur orașul a fost cruțat. De aici ne-am întors prin Maramureş... (ilizibil). Și tătarii au suferit o mare înfrângere“. / (Vest): „Sub îndrumarea lui Iordaki Kantakuzino, conducând trupele”... (ilizibil)“[1751].

1885: Raportul anual, pagina 40 (**Descoperiri pe platoul Hliboka**). „Conservatorul Gutter a raportat și despre descoperirile făcute recent la Vama, Banila și Siret, şi s-a decis să se subvenționeze săpături sistematice pe Podișul Hliboka“[1752].

1886: În 1886, şcoala din Vama era frecventată de 180 copii, dintre care doar 40 de altă naţionalitate decât cea română, în 1885 numărul şcolarilor fiind doar de 80 băieţi. Meritul pentru sporirea dragostei de învăţătură aparţinea învăţătorului Albie, dar şi prefectului districtual Ortynski[1753].

1886: „La început, valea Moldovei pare destul de largă, și începe de la un oraș românesc, amestecat cu germani, apoi ajungem la Eisenau, prin Vama românească. Coborârea în micul târg este minunată. Munți împăduriți și întunecați se ridică pe trei laturi, râul aleargă în fața noastră. Clopotul sună pentru închinare, iar drăguții credincioşi se pregătesc de slujbă. Și avem un preot german în fața noastră, care predică cu glas puternic, cu rostiri energice, vorbind despre curățenia casei și a curții, care dezvăluie gospodarul! Nu puteți vedea o rochie națională în Eisenau. Fetele se înfășoară în haine de sun roșu pal, albastre sau gri, frumusețea lor fiind cu mult inferioară porturilor din România”

1887: În 10 iulie 1887, prinţul de coroană Rudolf a trecut prin Vama, venind dinspre Gura Humorului (după o vizită la Rădăuţi) şi îndreptându-se spre Câmpulung. „Pe toată calea până la Câmpulung erau ridicate arcuri de triumf (unul în Delniţă, al doilea la baia din Vama, iar al treilea şi cel mai frumos în mijlocul comunei, între casa comunală şi biserică). Original era arcul din Vama, în care se aflau, la dreapta şi stânga, câte o cameră mică şi, când trecu Alteţa Sa Imperială, se deschiseră uşile camerelor şi din ele ieşiră, la dreapta, un flăcău, iar la stânga – o fată de o frumuseţe rară (a locuitorului Georgie Hutu), îmbrăcaţi în costumul pitoresc naţional, şi se închinară Alteţei Sale. Alteţa Sa Imperială era surprinsă de frumuseţea tinerilor şi saluta, surâzând, în dreapta şi în stânga, petrecut fiind de entuziastele strigări ale

---

[1751] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1752] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1753] REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4

poporului adunat". Cu ocazia vizitei lui Rudolf, evreii vămeni, care îşi aveau casele şi dughenile la strada principală, au manifestat o atitudine pro-românească, explicată, sugestiv, unui redactor de la „Revista Politică": „Noi trăim aici împreună cu poporul român şi, dacă n-ar fi poporul… nici noi nu am avea ce căuta aici"[1754].

1888: Din data de 1 februarie 1888, prin Vama au început să circule ocazional trenurile, iar din 1 mai, de câte două ori pe zi tur-retur. În 24 iunie, a trecut prin Vama, cu trenul, arhiducele Rainer, care inspectase miliţiile din Cernăuţi şi Suceava. / În 7 august 1888, după o secetă lungă, a venit o furtună, care a pricinuit mari pagube vămenilor. „Ploând necontenit 36 de ore, au crescut râurile peste tot. Cu deosebită, însă, au crescut râurile Moldova şi Moldoviţa, care înconjură comuna Vama. De râul Moldova nu-şi mai aduc oamenii din Vama aminte că ar fi fost, vreodată, atât de mare. Râul Moldoviţa a fost, însă, tot aşa de mare, înainte cu 38 de ani (deci, în 1850 – n.r.), când l-a luat apa pe tatăl domnului protopresviter actual al Sucevei, Mandaşevschi. / La Secătura, la capătul Vamei de sus, unde trece calea ferată spre Prisaca (Eisenau), s-a făcut, cu ocazia construirii căii ferate între Hatna şi între Câmpulung, un pod peste Moldova şi o hatie (un dig) de peatră. Această hatie a silit, până într-a 9 August, la 10 ore înainte de masă, să treacă apa Moldovei numai pe sub pod. Aducând, însă, puhoiul mulţime de lemne, s-au oprit acestea în pod şi aşa s-a format, înaintea podului şi înaintea hatiei, un ostrov mare. La 10 ore, a sfărmat apa Moldovei hatia (digul) şi, astfeliu, s-a revărsat apa grozav de fioroasă peste o mare parte a comunei Vama. Deodată, văzură peste o sută de gospodari, mai toţi Români, realităţile şi grădinile lor în mijlocul undelor furioase… Paguba bieţilor locuitori este de tot mare şi posiţia lor de tot deplorabilă… / Şi drumul căii ferate a pătimit foarte mult, cu ocasia acestei inundări. În Vama e cu totul distrus, în lungime de 2 chilometri, adecă atât cât cuprinde în lungime terenul unde a fost inundarea". / Spre sfârşitul anului 1888, „Comitetul comunal din Vama a dăruit, cu ocazia jubileului de 40 de ani dela suirea pe tron a Maestăţii Sale Francisc Iosif I, în scopul ajutorării copiilor sărmani, care îmblă la şcoala poporală din loc, suma de 50 florini. Iară domnii şi doamnele ale căror nume urmează au solvit, spre acelaşi scop, oferte de bani gata: Agripina Dan, E. Mailer, V. Badale, Niculai Lucan (cantor bisericesc), Regina Frenkel (învăţătoare), Ştefan Hurjui (cantor), Gheorghe Andruşcă, Abraham Ebner (negustor), Chaim David, Zeida Schwartz, Israel Hutman".

1889: Raportul anual, pagina 110 (Sucevița, Bădeuţ, Vama și Suceava). „Conservatorul Klauser relatează despre biserica din Sucevița, despre biserica din Bădeuţ și despre așa-numitul Monument al Tătarilor, de lângă Vama, în Bucovina. Corespondentul Schmidt a făcut un raport despre Suceava și monumentele sale"[1755].

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Emilian DAN, preot ajutătoriu în Vamă" şi preoteasa Agripina DAN, menţionează, printre familiile comunei, pe: Nistor PREOTESCU, Ion ISTRATI, Rosalia SPIRAC, Ilie ŢEBREAN, Nistor CIOSNARIU alui Costan, Vasile RUSU, Safta ILIE, Ilie FARAON, Petru BALTAG, Ion MOROŞAN, Ion CIOCAN, Simion DASCALIUC, Ion BALTAG, Maria LUPAŞCU, Dimitrie ACSENTI, Teodor VICOVEANU, Gheorgi alui Acsenti BOLMOŞ, Parasca LEONTIEŞ, Ion LUPAŞCU, Costan FARAON, Ion alui Petru IOSEP, Ioana CALINESCU, Ecaterina TÂMPESCU, Parasca CONDREA şi Petru MIHALACHI[1756]. / Pe o altă listă, alcătuită de parohul Niculaiu LOMICOVSCHI, apăreau

---

1754 Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93
1755 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
1756 GAZETA BUCOVINEI, Nr. 28/1891, p. 4

următoarele nume de vămeni: Apostol LUCESCUL, Ion CIOSNARIU, Niculaiu şi Ioana LUCANU, Georgi şi Ecaterina ANDROŞCA, Costan şi Paraschiva GAVRILOIU, Pinteleiu şi Safta TÂMPESCU, Petrea şi Nastasia IOSEP, Ioan BALABAŞCIUC, Costan şi Nastasia MIFTODI, Dumitru şi Eusefia IOSEP, Georgi şi Catrina TÂMPESCU, Georgi şi Maria LUCANU, Nistor şi Paraschiva ACSINTI, Georgi şi Paraschiva ILIE, Georgi şi Zenovia ACSINTIOIU, Georgi şi Domnica DASCHIEVICI, Grigori şi Ilena BOSANCU, Aniţa ACSINTIOIU, Ioana LUPAŞCU, Teodor şi Nastasia LUPAŞCU[1757].

1895: Prima bibliotecă din Vama, cabinetul de lectură „Stâlpul lui Vodă" s-a înfiinţat, în anul 1895, în casa parohială romano-catolică, cu 157 membri, 97 cărţi, 6 abonamente la gazete şi cu o avere de 31 florini şi 56 creiţari. Preşedinte al cabinetului de lectură era George Boca, secondat de vicepreşedintele Petru Colesniuc şi de secretarul Ioan Vărzaru. În 1895, Vama avea 3.582 locuitori, păstoriţi întru ortodoxie de preoţii Nicolai Lomicovschi şi Emilian Dan, cantori bisericeşti fiind Nicolai Lucan şi Ştefan Hurjui. Primarul comunei era Ioan Ciosnariu, iar la catedră oficiau învăţătorii Vasile Badale şi Regina Frenkel.

1896: O altă listă, întocmită în martie 1896 de presviterul Emilian DAN, menţionează numele vămenilor: Ilie CIOSNARIU, Andreiu LUCIAN, Gavril BARDAN, Teodor AXINTI, Vasile BADALI, Parasca lui Nicolae ISTRATI, Petru alui Vasile ISTRATI, Andrei IOSEP, Irimie NEDELOI, Iosep CALINESCU, Dimitrie SASU, Ioan BARDAN, Teodor AXENTOI, Teodor MIRON, Ioan MURAHOVSCHI, Ioan alui Dumitru LUPAŞCU, Dimitrie BADALI, Georgi alui Niculai ISTRATI, Petru GEMĂNAR, Ioan AXENTOI, Ioan alui Andrei IOSEP, Costan PIRCU, Maria lui Vasile MIRON, Ioan alui Grigore BADALI, Spiridon BADALI, Petru alui Vasile MIRON, Vasile şi Ilinca AXENTOI, Aniţa AXENTOI, Constantin alui Mihai TÂMPESCU, Vasile MERCHEŞ, Safta DIACON, Niţă IRIMIE, Ioan SIMIONESCU, Costan SANDU, Georgi BADALI, Filip TÂMPESCU, Costan BADALI, Ioan LEONTIEŞ, Ioan LUCUŢARIU, Vasile ŞANDRU, Georgi ŞANDRU, Ioan PIRCU, Petru SIMIONESCU, Teodor AXENTI, Safta ILIE, Petru LEONTIEŞ, Ioan MORARIU, Angelina CIOCAN, Axenti SASU, Nicolae LUPAŞCU, Axenia lui Vasile IOSEP, Simion alui Vasile ISTRATI, Maria BADALI, Simion NIGA, Grigori ISTRATI, Grigori AXENTOI, Ioan T. ISTRATI, Vasile COSOVAN, Ioan S. IOESEP, Rosalia S. IOSEP, Axenia V. SIMIONESCU, Dimitriu PIRCU, Gavril CĂILEAN, Constantin S. ISTRATI, Catrina D. SIMIONESCU, Parasca M. ISTRATI, Catrina I. CIOSNARIU, Nistor A. IOSEP, Domnica G. LUCAN, Paraschiva UNGUREAN, Parasca C. ISTRATI, Aniţa Şt. LUCAN, Nastasia I. IOSEP, Aniţa Şt. BOSANCU, Niţă Şt. ILIE, Nastasia MÂNDRILĂ, Maria N. CALINESCU şi Nastasia N. NEDELOI[1758].

1900, o legendă… sfruntată: „Mai înainte de răpirea Bucovinei, toate satele ce ţin de comuna Dorna (Arini –n. n.) formau o singură comună cu Dorna Bucovineană, târguşor în care se afla şi reşedinţa comunei. Tot teritoriul era o singură răzăşie, dată de Ştefan Vodă cel Mare, în împrejurările următoare, zice tradiţia : Vodă pornise spre Ardeal, pe valea Moldovei, dar la Vama (cel mai vechi sat din câte sunt în împrejurimi, unde se crede că se vămuiau toate mărfurile venite din Ardeal şi Ungaria), se opri cu oştirea, neputând înainta, deoarece drumul, înainte, nu era decât o cărare îngustă şi foarte nepracticabilă. Aci, la Vama, Ştefan Vodă puse un stâlp, ce se vede şi astăzi (Stâlpul lui Mihai Racoviţă, în realitate – n. n.). Pe atunci, în Câmpulung nu erau decât câteva case şi, de acolo, spre Dorna, cale de o zi, nu mai întâlneai locuinţă omenească, ci numai codri posomorâţi, păduri fecioare. Unde e acum Târgul Dorna, între ape, la gura Dornei în Bistriţa, se afla o singură gospodărie, casă bună, grajd etc.,

---

[1757] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 42 şi 43/1891, p. 7
[1758] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 23/1896, p. 3

proprietăţi ale unui oarecare Gheorghiţă, hoţ vestit şi rafinat, şi vânător neaoş. Acesta croi şi lărgi cărarea ce lega locuinţa lui cu târguşoarele de primprejur. El prăda la depărtări mari şi, astfel, niciodată nu fu prins. Drumul, trecând pe dinaintea casei lui, orice călător, boier sau ţăran, de la vlădică, până la opincă, trăgea la dânsul, unde era foarte bine primit şi în deplină siguranţă că nu i se va întâmpla nimic. Celor mai distinşi dintre mosafirii săi le dădea călăuze devotate, care să-i călăuzească şi să-i apere de orice primejdii"[1759].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Pe 8 august 1901, într-o zi ploioasă, am condus, pe valea Moldovei, până la Vama, localitate care și-a luat numele de pe vremea când Câmpulungul era încă independent și taxa a fost ridicată aici (eroare: aici se afla vama mănăstirii Moldoviţa – n. n.). În Vama[1760], împreună cu pastorul Lomicovschi, am avut ocazia să studiez dialectul locului și cel al Vetrei Moldoviţei[1761]. După-amiază, am trecut de frumoasa așezare a ţipterilor din Eisenau (Prisaca Dornei) și am ajuns în orașul alungit Câmpulung, în jurul orei 6, unde domnul Stefanelli, coleg de gimnaziu și de universitate cu Eminescu, m-a întâmpinat cu căldură. Pe 9 august 1901, dimineața, am mers la Pojorâta[1762], aflată la confluenţa văilor Moldovei și Putnei"[1763].

1902: În 7 aprilie 1902, s-a înfiinţat banca raiffeisiană din Vama, sub directoriatul preotului Constantin Lupaşcu, secondat de vicedirectorul Nicolai Lucan şi de membrii comitetului de conducere, Gheorghe Lucan, Vasile a Petre Iosep şi Ioan Faraon.

1904: „Azi, Vama are vreo 3.000 de Români şi atâţia Evrei câţi trebuie pentru a face o impresie curat evreiască acelui ce străbate numai acest sat, care e, de departe, un târguşor, unde ţerănimea vine pentru târguieli şi beţii. Sabăşul va scoate îndată la iveală şi la plimbare pe toţi aceşti stăpâni ai vechii „vămi" câmpulungene, oameni înfloriţi, graşi în burtă, mulţămiţi, care-şi cântă în minte, clătinând picioarele în cadenţă. De toţi însă, aceşti oaspeţi aduşi de mâna Austriei n-ar mai fi mai mult decât trei sute, cari au însă cele mai bune locuri şi numai pe stradă…[1764]. / Înapoi, spre Vama, printre cârciumile unde băciuiesc aceiaşi oaspeţi pe cari i-am găsit la sosire. Se plătesc doi stâlpi de drum la doi Jidani, pe care-i îndemn să înveţe româneşte în ţara Românilor. Unul, un copil, râde, iar celălalt, bătrân habotnic, mugeşte înaintea ofensei ce i-am făcut şi pleacă scuturându-şi de mânie perciunii albi. / Cutreier Vama în lung, printre multele cârciumi murdare. Mi-e silă să iau un păhar de apă şi merg să-l cer la preotul român de la biserica de lemn, în casa căruia mirosul de cozonaci proaspeţi se înalţă prevestitor al Paştilor. Pe lângă „stâlpul lui Vodă", ridicându-se ca un mormânt turcesc într-un cimitir părăsit şi pângărit, apuc pe vechea „cale împărătească", ce duce, strecurându-se printre munţi, spre intrarea bistriţeană a Ardealului"[1765]. / „Din Gura Humorului, ajungi în Vama, de unde se ramifică o linie mai scurtă (21 km) spre nord-vest. La 4 km depărtare de Vama, la Eisenau (Prisaca Dornei – n. n.) aşa se strâmtează valea prin care trece acum trenul şi drumul de ţară, încât a trebuit lărgită mult, cu săpături foarte costisitoare. În curând se lărgeşte, însă, valea din nou, străjuită de un şir de munţi încoronaţi de cele mai înalte piscuri ale Bucovinei, ca Rarăul (1648 m) şi Giumalăul (1859 m), care, partea cea mai mare a anului, e acoperit cu

---

1759 Lahovari, George Ioan, *Marele dicţionar geografic al României*, Volumul III, Bucureşti 1900, pp. 195, 196
1760 În Vama, a cântat Catrina a lui Costa Faraon (60 ani)-
1761 La Vatra Moldoviţei, a cântat Parasca Leţche (13 ani).
1762 La Pojorâta, a cântat Ioana a lui Costan Flocea, de 14 ani (*Puiculiţă, treci zaplazu*).
1763 Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
1764 NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 61
1765 Ibidem, p. 66

zăpadă. După o cale de 12 km de la Vama, dai de Câmpulung, la o înălţime de 621 m, de unde iarăşi urcând întruna, ajungi la Pojorâta (686 m)"[1766].

1907, martie 21: „Contele Bellegarde beneficia de o anti-campanie electorală acerbă. Chiar şi T. V. Stefanelli, care se va lustrui, peste trei ani, cu numele lui Bellegarde, aşa cum s-a lustruit cu numele lui Eminescu, a plecat, vineri, 15 martie 1907, ora 7, din Cernăuţi, „spre a se prezenta alegătorilor săi din districtul Câmpulungului. La gara din Cernăuţi s-au fost adunat, spre întimpinarea scumpului oaspe, peste 50 de membri ai Partidului Naţional, în frunte cu preşedintele partidului, dl prof. Dr. Saghin, apoi vicepreşedintele, dl prof. Grigori Halip, dl consilier O. Ţurcan, dl prof. Dr. Ghiorghiu, dl consilier Emilian Isopescu, dl adjunct Dori Popovici, apoi un număr mare de membrii ai Societăţii „Junimea", în frunte cu preşedintele, dl Vihovici". La Frasin[1767], la Stulpicani[1768], unde „adunarea hotărăşte cu unanimitate de voturi să-l provoace pe **contele Bellegarde, care e străin de lege şi de neam, ca să-şi retragă candidatura**", T. V. Stefanelli, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial" la Bucşoaia, mai ales după ce „dl exarh Ioan Procopovici, care a desfăşurat poporenilor daunele cele mari şi ruşinea nemaipomenită pentru întreg neamul românesc, dacă ar fi ales în parlament, din partea românilor câmpulungeni, un **bărbat de un neam străin, precum este dl conte Bellegarde**", a rostit, desigur, numai „cuvinte pline de dragoste faţă de poporul românesc". La fel, şi la Vama[1769], dar mai ales la Câmpulung, unde Stefanelli a fost întâmpinat „de o delegaţiune numeroasă a inteligenţei române şi străine, precum şi de mulţi poporeni", „la consfătuirea care a aflat loc, apoi, sub prezidiul primarului Eudoxie Prodanciuc, şi la care au luat parte peste 80 de persoane de încredere, s-a hotărât ca îndeosebi membrii inteligenţei române să explice poporenilor cât de mari daune ar urma pentru întregul neam românesc, **dacă şi-ar lăsa răpit mandatul din Câmpulung de un străin**". La Pojorâta şi Sadova[1770], la propunerea amintitului exarh, „**s-a hotărât a lucra din răsputeri contra candidaturii contelui Bellegarde**"[1771]. / Candidatul, T. V. Stefanelli, „salută înainte de toate pe iubiţii săi munteni, vechi cunoscuţi şi prieteni, în al căror mijloc a petrecut, ca judecător, peste 20 de ani din viaţa sa, şi-şi exprimă deosebita sa plăcere şi fericire că, după trei ani de zile, se află iarăşi în mijlocul lor, zicându-le, din adâncul inimii sale, un *bine v-am găsit*", arătând, „apoi cauza ce l-a îndemnat să primească candidatura pentru mandatul de deputat în districtul Câmpulung-Dorna şi spune că a fost promovat şi rugat din partea unui însemnat număr de alegători din toate păturile societăţii munteneşti ca să primească a candida în acel district electoral, ale cărui nevoi şi dureri le cunoaşte aşa de bine, din proprie experienţă. A stat mult în cumpănă, dar, după un timp, şi-a zis că, fiind fiu credincios al poporului românesc şi iubind pe munteni săi, pe care i-a condus prin atâţi ani, dator este să-şi pună şi restul puterilor şi activităţii sale în serviciul lor şi să urmeze chemării ce i se face". Discursurile, ca discursurile, fiecare „aclamat frenetic", apoi, „ca ultimul orator, vorbeşte dl Nicolai Iosub, gospodar din Vama", miticul sfârşind, pe la 5, după-amiaza, „cu un puternic trăiască la adresa

[1766] Tamba, S., *Impresiunii şi reflexiuni dintr-o călătorie*, în *Tribuna*, anul VIII, nr. 174-188, 14/27 septembrie – 5/18 octombrie 1904

[1767] „Aici erau adunaţi, în număr impozant, poporenii din comunele Frasin, Doroteea şi Bucşoaia, în frunte cu zelosul paroh Truţă Popescu, vrednicul primar Sahleanu şi secretarul comunal Sidorovici" – p. 2

[1768] „Peste 300 de poporeni din satele învecinate Negrileasa, Gemenea, Slătioara şi din Ostra erau deja adunaţi într-o sală spaţioasă, când intră dl Stefanelli, aclamat fiind de cei prezenţi cu multă însufleţire" – p. 2

[1769] „Sâmbătă, în 16 martie, la oarele 10 dimineaţa, a sosit dl consilier Stefanelli în Vama, unde a fost primit de peste 500 de poporeni, în frunte cu protopopul Lumicovschi, părintele Tit Iliuţ, vrednicul primar Giorgi Hutu şi bravul secretar comunal Ionaşcu" – p. 2

[1770] „Duminică, în 17 martie, şi-a dat dl consilier Stefanelli întâlnire cu alegătorii din Pojorâta şi Sadova, întâmpinat fiind, pe la oarele 11 dimineaţa, cu însufleţite ovaţiuni de aproape 500 de poporeni din comunele acestea, în frunte cu exarhul Eusebie Constantinovici, parohul C. Constantinovici, părintele Şindelar etc." – p. 2

[1771] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuţi, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

Maiestăţii Sale Împăratului nostru[1772]. / „Apărarea Naţională” din Cernăuţi scrie: „Adunările electorale, ţinute de dl S. Stefanelli, vineri, în Stulpicani, şi, sâmbătă, dimineaţă, în Vama, au reuşit splendid. În ambele locuri, s-a acceptat, cu entuziasm deosebit, candidatura dlui Stefanelli. Contele Bellegarde a fost înştiinţat telegrafic de primirea candidaturii acesteia şi, invitat cu insistenţă, să renunţe la candidatura sa. În Vama, dl Stefanelli a fost întimpinat cu săcăluşuri şi un număr de peste 500 poporeni, în frunte cu primarul George Hutu. În adunarea prezidată de G. Hutu. I s-au adus dlui Stefanelli ovaţiuni de tot sincere. Proclamarea dlui Stefanelli a urmat cu entuziasm deosebit. Şi despre această adunare contele Bellegarde a fost înştiinţat telegrafic. Tot pe cale telegrafică, s-a rugat şi intervenţia mareşalului Vasilco, pentru renunţarea contelui Bellegarde la acest mandat”[1773].

1907, aprilie 18: „La Câmpulung au fost trei candidaţi: **Contele Bellegarde**, prefectul judeţului, dr. **Aurel cav. de Onciul**, care reprezintă acest cerc în dieta bucovineană, şi consilierul de la Curtea de apel din Lemberg, **Teodor Stefanelli**, care a reprezentat odată, prin anii 1890, acest cerc în dietă. **S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde, cu 4.653 voturi** (deşi, la Vama, voturile au fost în favoarea lui Onciul); Onciul a obţinut 2.755, iar Stefanelli, 1.014. Tabela statistică ce urmează arată la detaliu repartizarea voturilor: **Bellegarde** – 4.653, în Vama – 259; **Onciul** – 2.755, în Vama – 363; **Stefanelli** – 1.014, în Vama – 174. / E interesant acest rezultat. **Cine e Bellegarde acesta**, care a putut obţine un succes atât de frumos, în cel mai conştient cerc electoral românesc?, vor întreba mulţi. Bellegarde e neamţ de origine romanică, om cu mare avere; venit, de câţiva ani, ca prefect la Câmpulung, şi-a câştigat, prin purtarea sa blândă cu ţăranii, prin jertfele materiale ce le-a făcut (ca epitrop a o mulţime de copii orfani, a scăpat de ruină o mulţime de gospodării ţărăneşti, plăteşte permanent un avocat pentru ţărani, scurt a făcut minuni) încrederea ţărănimii, părăsită de conducătorii ei şi tratată brutal de administraţie. **N-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**; a părăsit, îndată ce s-a decis să primească candidatura, judeţul şi a petrecut, până câteva zile înainte de alegeri, la Viena; când s-a întors în ţară, însă, n-a trecut pe teritoriul districtului Câmpulung, credincios cuvântului dat, până după alegeri. Contra lui n-a putut răzbi nici unul dintre candidaţi, nici chiar Onciul, care se bucură desigur de multe simpatii în district, căci pentru acela (pentru Bellegarde – n. n.) au agitat *faptele sale* şi cei mai buni agitatori ai maselor: *ţăranii înşişi*. Se povesteşte că **ţăranii din Câmpulung au inundat comunele cercului electoral şi au agitat cu deosebită căldură pentru Bellegarde**. Care va fi ţinuta lui în parlament?, e întrebarea ce şi-o pun mulţi, îngrijaţi. Deocamdată se ştie că a promis să se înscrie în Clubul Românilor şi că va sprijini reformele lui Aurel Onciul. Mulţi aşteaptă de la activitatea lui o eră de aur pentru Câmpulung; deşi mulţi alţii consideră mandatul ca pierdut pentru 6 ani… Viitorul va dezlega această interesantă enigmă”[1774].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1775], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la vămenii Costan ŞESTAC (27 ani în 1908) şi Floarea a lui Gavril ŞUTU (26 ani în 1908).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vama, târg**, districtul Câmpulung, aşezat la vărsarea Moldoviţei în râul Moldova. Suprafaţa: 14,769 kmp; populaţia: 3.582

1772 *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuți, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3
1773 *Tribuna,* Anul XI, nr. 54, joi 8-21 martie 1907, p. 4
1774 Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305
1775 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

locuitori, în majoritate români, restul germani. Este străbătut de drumul principal Gurahumora-Stulpicani şi de linia ferată Hatna-Câmpulung. Are un oficiu poştal; o şcoală populară de băieţi şi de fete, cu câte 4 clase (deci, peste 120 şcolari – n. n.); o biserică parohială greco-orientală şi o capelă catolică; 2 case de economie, una românească şi alta germană. Nu departe de târg, alăturea de drumul mare, se află vestitul monument tătăresc, ridicat, la 1717, de domnul Moldovei Racoviţă, în amintirea expediţiei sale în Transilvania, unde, împreună cu tătarii aliaţi, a asediat oraşul Bistriţa. Are o fabrică de lemnărie de rezonanţă şi de lână de lemn, precum şi mai multe ferestee. Populaţiunea germană, care se trage din coloniile minerilor aduşi aci la 1808, din comitatul unguresc Zips, se ocupă azi cu lemnăritul, iar cea băştinaşă cu agricultura şi prăsila vitelor. Posedă: 334 hectare pământ arabil, 2.853 hectare fânaţuri, 23 hectare grădini, 2.076 hectare imaşuri, 25 hectare poieni, 9.000 hectare păduri. Se găsesc 195 cai, 2.077 vite cornute, 3.400 oi, 910 porci şi 200 stupi de albine”[1776].

1909: „Comune fruntaşe sunt **Vama**, cu 3.931 locuitori, dintre care 2.704 români, 545 evrei, nemţi cam 500 şi 27 ruteni; **Dorna Candrenilor**, cu 2.600 locuitori, dintre care 1.968 români, evrei 268 şi 15 ruteni; **Stulpicanii**, care va avea, în scurt timp, o pretură, ceea ce-i un prilej nou pentru aşezarea străinilor, cu 1.904 locuitori, dintre care 1.413 români, 132 evrei şi 6 ruteni. O comună fruntaşă a districtului, care face cinste românilor din acele părţi, e **Fundul Moldovei**”[1777].

1910: „În vreme ce Francisc Belegarde şedea liniştit la Viena, „comitelui naţional, împreună cu dl consilier T. V. Stefanelli” s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucşoaia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei”, participând şi la „grandioasa şi impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoşi şi cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atenţiune şi plini de încredere referatele comitetului naţional din Cernăuţi, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însufleţire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Stefanelli”[1778]. Dar „pe când se făcea atâta tărăboi straşnic şi foarte scump pentru candidaţii puşi de cărturari, muntenii mergeau, pe jos sau în căruţele lor sprintene, din sat în sat şi stăteau de vorbă *gospodăreşte* cu *ai lor*” [1779], şi astfel, deşi „n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura”[1780], tocmai acel „curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde” a câştigat mandatul şi, „în ziua de alegere, a fost chemat telegrafic de munteni, să vină la Câmpulung, în mijlocul lor. De la gară şi până la locuinţa sa, a fost purtat numai pe braţe şi cuvintele ce le-a rostit alegătorilor români nu le vor uita muntenii nicicând. Contele nu a făcut ca ceilalţi deputaţi, să părăsească ţinutul şi să nu-şi mai arate faţa, ci el s-a aşezat în Câmpulung”[1781].

1915: „În zilele următoare, cavaleria rusească s-a îndreptat spre munţi (comandamentul rămăsese la Costâna), o primă confruntare armată având loc, în 5 ianuarie 1915, la Vama[1782].

[1776] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 234
[1777] *Viaţa Românească*, Anul IV, vol. 13, 6 iunie 1909, pp. 454-460
[1778] *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuți, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3
[1779] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 2
[1780] Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305
[1781] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[1782] *Adevărul*, 27, nr. 9983 din 25 decembrie 1914, p. 4

1916: Personaj emblematic pentru Bucovina, jurist de marcă, publicist (importante sunt lucrările monografice dedicate şcolii şi culturii române în Bucovina), animator cultural, Iorgu Toma este, probabil, cel mai important fiu pe care generaţiile de vămeni l-au dăruit neamului. Regizor şi actor al montărilor puse în scenă la Rădăuţi, militant pentru afirmarea românismului, inclusiv prin construirea de internate pentru copii, în urma unor subscripţii publice, Iorgu Toma era considerat „părintele poporului", atât la Rădăuţi şi Suceava, unde a activat ca avocat şi judecător, cât şi la Câmpulung Moldovenesc, în calitate de deputat al românilor. Prieten cu Nicolae Iorga, Iorgu Toma a părăsit Bucovina, precum Ion Grămadă, Aurel Morariu, Alexandru Bocăneţu, Iustin Breabăn, Ambrozie şi Silvestru Micuţariu, Dimitrie Marmeliuc, Vasile Popescu, Dr. Sluşanschi, Lascăr Luţia, Aurel Mihalaş. În noiembrie 1916, pe la jumătatea lunii, când trupele austriece au ocupat Bucureştii, Iorgu G. Toma, în fruntea unui grup de tineri refugiaţi bucovineni, se îndrepta spre Gara de Nord, „cu faţa suptă, privirea tristă şi abătută, haina uzată", sperând să prindă un tren cu destinaţia Iaşi. „Un cordon de soldaţi (austrieci) supraveghea accesul gării, împiedicând şi oprind mulţimea tumultoasă. Tinerii se strecurau printre vagoane, când au fost apostrofaţi de o santinelă: „Sunteţi italieni?". „Si signore, noi siamo Italiani" (a răspuns Iorgu Toma, salvându-şi camarazii – n.r.). Garda a mai găsit loc în tren şi pentru noi, într-un vagon de bagaj, în care am ajuns, după o călătorie de două zile şi trei nopţi, făcută în picioare, la Iaşii mântuirii noastre".

1917: „6 august 1917: „Comunicatul austriac se exprimă astfel: În punctul de joncţiune a celor trei frontiere (transilvană, română şi bucovineană – n. n.), am înlăturat inamicul din localităţile Broşteni şi Holdiţa. În Bucovina sudică, am progresat spre Vama şi Moldoviţa. Pe Suceava, ruşii se repliază spre Rădăuţi. La sud-est de Cernăuţi, suntem atenţi la frontiere"[1783]. / „25 iulie / 7 august 1917: Aceeaşi atmosferă grea, deşi comunicatul oficial este mai bun. În regiunea de la nord de Vama, inamicul a fost bătut şi silit să se retragă, în completă dezordine. Lângă Cernăuţi, în regiunea Boian, ruşii au ocupat pădurea Doljecului, făcând 600 prizonieri, cu 20 ofiţeri. Pe restul frontului, trupele ruseşti se întăresc pe noua linie de rezistenţă"[1784]**.**

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Infanteristul **George Luchian**, Vama, Regimentul 80, rănit"[1785]; „La propunerea doamnei **Rachira Badale**, din **Vama**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Nicolai a lui Nistor Badale**. Doamna Rachira Badale susţine că soţul ei, Nicolai Badale, a murit în spital la Budapesta; La propunerea domnului **Ion Cracana**, din **Vama**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii fratelui său, **Gheorghe a lui Nistor Cracana**. Domnul Ion Cracana susţine că fratele său, Gheorghe a lui Nistor Cracana, a murit ca prizonier în Rusia"[1786].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Câmpu-Lung** făceau parte şi „Locţiitor: **Gheorghe Dan**, administrator silvic, Vama", iar ca reprezentant al ţăranilor, „**Costea Lucan**, agricultor, Vama"[1787].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru Germanii din **Vama** şi **Frumosul**" (Spar- und

[1783] *L'Ouest Éclair*, 7 august 1917
[1784] Bianu, I, p. 162
[1785] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[1786] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuţi în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7
[1787] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

Darlehenkassenverein für die Deutschen in Vama und Frumosu), următoarele schimbări: membrii în direcţiune Cistof şi Titus Kazimirski şterşi; membrii în direcţiune Sigmund Knoblauch şi Franz Haas introduşi”[1788].

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1789] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Vama**, jud. Câmpulung, proprietatea Societăţii „Bucovina”, cu sediul în Bucureşti.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mişcarea în învăţământul primar”, au fost făcute numirile în învăţământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul şcolar al ţării – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Ioan Lucan** la Vama”[1790].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[1791] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Brăteanu Nicolae**, conducător silvic, cu ultimul domiciliu la **Vama**, Câmpulung, născut în comuna **Stupca**, jud. Suceava, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecţională, un an interdicţie, conform art. 258, 259, c. p., comb. I. D. 856/938”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1792]: **Lucuţar Ioan**, caporal, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Vama**, judeţul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941”.

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv”[1793]: Mihalache Nistor, paznie, bunul expropriat fabrica Meltzer Rubin, com. Vama, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 500.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1794], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Obadă Ioachim**, de la Păltinoasa, la Vama Nr. 3; **Tudan Natalia**, de la Sadova-Cură, la Vama Nr. 4”.

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Ministri: **Uzina electrică fostă proprietate a lui Leontieş Ioan et Comp.** din comuna Vama”[1795]. / „Se

[1788] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5
[1789] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874
[1790] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1791] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[1792] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1793] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele
[1794] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1795] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7951

înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1796], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Bucovina S. A.”, cu sediul în Vama; „Vogelfanger Jacob”, cu sediul în Vama”.

1949: Sunt numiţi, în **Învăţământul elementar, ciclul I**[1797]: **Bret Iosiv**, director la Şcoala elementară Vama, Strâmtura; **Pavel Mina**, directoare la Şcoala elementară Vama, Molid; **Tudan Casian**, director la Şcoala elementară Vama, Prisaca. / În **Învăţământul elemenlar, ciclul II**, a fost numit **Dănescu Constantin**, director la Şcoala elementară Vama Nr. 1”.

Patrimoniul vămean conţine şi alte nume remarcabile, precum cel al pictorului Vespasian Ursu, născut la Molid, în 27 aprilie 1927, sau numele artizanei Zahara Olaş, născută în 11 mai 1931. Deşi născut la Solca, la începuturile carierei didactice ale mamei sale, arhitectul şi graficianul Ghiocel OLAŞ este un vămean autentic, la fel de vămean ca prozatorul şi publicistul Ioan Mugurel SASU, aflat la a patra sau a cincia carte de proză. / Şi tot patrimoniului vămean aparţin şi profesorii Ion Cernat şi Elena Inocenţia Lazarovici, care au realizat o monografie de excepţie, „600 de ani de istorie ai satului Vama / Studii şi schiţe monografice”, carte din care am preluat ilustraţiile pentru o sumară rememorare.

VASILEU

Satul de pe malul drept al Nistrului, între Culeuţ şi Doroşăuţi, cu o biserică de vreo 35 metri înălţime, zidită pe deal, prin anii 1230, biserică ruinată după anul 1700, a fost atestat documentar în **23 februarie 1448**, când Roman Vodă, aflat la Colomeea, întărea lui Didrih Buceaschi „satul Vasilău pe Nistru”.

1617: În 15 ianuarie 1617, Antimia, văduva lui Dimitrie Lenţa, şi copiilor ei, Marica, Anghelina, Magda şi Miron, primeau uric pentru satul Vasilău.

1625: În 21 ianuarie 1625, jumătate de sat se afla în proprietatea diacului Prodan, fiul lui Ionaşco Lenţovici şi, deci, nepotul lui Dimitrie Lenţa, Prodan vânzând acea jumătate de sat lui Condrea vameş, pentru 100 taleri. Condrea va vinde acea parte de sat, în 13 mai 1633, lui Gavrilaş Mateiaş, pentru 260 lei turceşti În 29 august 1633, şi Condre vameşul vinde vornicului Gavrilaş Mateiaş jumătate din moşia Vasileu, cumpărătură de la Prodan, pentru 260 lei turceşti.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Iliana comisoaia a fost… jumătate Vasileu”.

1663: În 25 februarie 1663, Isac Cocoranul lasă fetei sale, Candachia, părţile de sat „Vasileu, cu un vad de moară…, ce mi-au fost cumpărătură”.

1670: Gavrilaş Mateiaş, care stăpânea jumătate de sat, va lăsa moştenire şi acea moşie fetei sale, Alecsandra, jupâneasa lui Iordachi Cantacuzino, în 1 ianuarie 1670.

[1796] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[1797] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

1699:În 16 august 1699, Ghiorghie Isar şi jupâneasa lui, Merla (născută Murguleţ), se învoiesc cu rohmistrul Lupaşcu Murguleţ să-i stăpânească părţile din moşia Vasileu.

1706: În 11 mai 1706, când Gavrilaş Frunză şi jupâneasa Gafiţa, fata lui Andronachi Vlad, lăsau copiilor lor, Ioan şi Maria, jupâneasa diaconului Nicolai Borşan, părţile de moşii moştenite după bunicul lui Frunză, Andronachi Peletiuc, „în Vilavce, în Carapciu, în Costeşti, în Comăreşti, în Budiniţă şi pe aiure de pe socrul meu, Andronachi sin Simion Vlad în Banila moldovenească şi de pe socra me, Nastasie, fata lui Vasile Căzăcescul, având noi parte de moşie în Berhomete, în Lucavăţ, în Panca şi în munte, în ţănutul Sucevii, şi în Vaselev, în ţănutul Cernăuţului".

1750: În 5 iulie 1750, jumătate din satul Vasileu, proprietatea lui Buculei, revine Vlăiculeştilor, fiind moştenită, în 16 martie 1760, de copiii Raiftei Vlaiculesi, Ştefan, Mihai şi Marica Tumurugiesii.

1764: În 7 decembrie 1764, monahul Gherasim (Sava) Vlad primeşte a patra parte din Vasileu, pe care o dăruieşte, în 4 martie 1772, ctitorie sale, schitul Jadova.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1798], din 1772-1773, înregistrează la Vasileu „55 – toată suma caselor", însemnând 2 popi, Precup şi Vasile, şi 53 birnici, adică: Anton, CIUCIUL, IVANIUK, Iacob HRUŞCIUK, Dumitru, Pavăl, Ivan, Nichifor, Ştefan, Alecsa UMINICI, Fedor, Tudose, Ivan DUTCA, Precop, Nicolae, Hrihor, Mihailo rus, Hrihor rus, Vasile VOICUL, Ivan SLUŞNII, Iurko, Ivan ANDREICIUK, IACOBEŢ, Ştefan HOLODIC, Ilaş, Fedor MELNIC, Timofte, Vasile, Costia, Anton, Pavăl, Vasile ROTOŞNE, Harasim, Toader FEDERIK, Ivan COZACIUK, George, Dumitru pânzar, Ivan TCACI, Semen, Ivan, Toader, Ivan rus, Ştefan VECINIC, Dămian, Mihailo CRIVEI, Ivan DOLHIE, Andrei PALI, Timofte sin BOGAŞ, Ivan vornic, Ivan vătăman, Petre şi Ivan argaţi la jidov.

1775: În 1775, satul Vasileu avea 2 mazili (Ştefan Tumurug şi Sava Vlad), 2 popi şi 35 familii de ţărani iobagi.

1828: „**Testament sau Diată**. În puterea căruia fac voinţa mea cea de pe urmă, după cum urmează mai jos, adică: / Având eu, jos iscălitul, şapte copiii cu răposata soaţă a mea, Măria Tomoriug, născută Vlad, anume: pe fiul Dumitraş Tomoriug, pe fiica Ileana, măritată Păunel, Catrina, măritată Frunză, Axeniea, măritată Buţura, Aniţa măritată Ianoş, pe fiul Toader Tomoriug şi pe fiica Mariea, măritată Vlad. / Pe mai sus numita fiică a mea, Ilinca Păunel, am înzestrat-o cu o parte din Babin sau Ştefanivca, care am avut-o cumpărătură, iară pe cei alţi şase copii, adică pe Dumitraş, Catrina, Axeniea, Aniţa, Toader şi Mariuca, cu primirea însuşi a lor cu a mea parte de moşie ce o am **baştină la satul Vasileu**, după împărţeală din 27 Iulie 1820, frăţeşte am împărţit, şi la stăpânărie (!) fieştecărui am dat, fiului Toader am dat două părţi, una ce i se cuvine parte frăţească, iară alta, parte a surori sale, Axenie Buţura, la care parte de moşie alţi copii a mei n-au nimica a se interesui, fiindcă el şi-a cumpărat, cu 500 de lei. Şi pentru chiverniseala şi hrana mea, mi-am lăsat, până la moarte, a mea o parte de moşie 44,5. zic patru zeci şi patru şi jumătate de stănjini, care mi-am cumpărat de la răzeşi, după cum arată zapisele de la vânzători, aşijdere şi o bucată de pomânt, adică un clin de vreo câteva fălci din a mea baştinitoare parte de moşie de aici, cum şi moara de cheatră mi-am poprit mie, iarăşi până la mortea mea, după cum este arătat la împărţeală şi hotărâre a boierilor de compromis, din 27 Iulie 1820, în urmarea poruncii înalt cinstitului k. k. forum a

[1798] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chişinău 1975, p. 146

nobililor din Bucovma din 31 Octombrie 1815, Nro 5782. / Acum, văzându-mă eu la adânca stare a bătrâneţilor şi la mare slăbăciune, dară tot cu întreagă minte şi simţire, de nimeni silit, nici asuprit, ci din a mea bună şi slobodă voie, dau şi dăruesc, din aceşti pentru mine lăsaţi mai sus pomeniţi 44,5 stânjeni, fiului meu, Toader Tomoriug, 40 de stânjeni, iară 4,5 stânjeni, fiicei mele, Axeniea Buţura, cu acea legătură ca să nu fie slobodă fiica mea Axeniea acestor de mine ei dăruiţi 4,5 stânjeni de moşie a-i vinde altuia de istov, ci numai fiului meu Toader Tomoriug. Aşijdere şi bucata aceea de pomăt, adică clin de vreo câteva fălci, care mi-am lăsat-o pentru chiverniseală şi hrană până la moarte mea, încă o dau şi dăruiesc fiului meu Toader Tomoriug, iarăş de veci, cum şi două părţi din moră, fiindcă eu, jos iscălitul, am învoit pe fiica mea, Axeniea Buţura, şi pe Aniţa Ianoşoae, pentru venit ce li s-a venit parte frăţească din aceea moră, iarăşi o dau şi dăruiesc fiului meu Toader, de veci. / Şi aşa are să tragă venit din acea moară fiul meu Toader trei părţi, adică o parte frăţească, ce i se cade, şi două părţi ce i le-am dăruit; iară fiul meu Dumitraş Tomoriug sau succesorii Dumisale, a patra parte; şi la reparaţia morii aceştia au clinoromii (?) răposatului fiului meu Dumitraş numai a patra parte să dea, fără de nu, apoi le stă lor slobod să-şi pună în moara aceea deosebit o piatră şi să macine pe dânsa, a patra săptămână; iară fiul meu Toader să macine pe piatra sa trei părţi, şi Dumitraş numai a patra parte. / La velniţa şi cărşma, pe care le-a făcut fiul meu Toader Tomoriug, pe a sa parte de moşie, cu însuşi cheltuiala sa, n-au voie a se amesteca şi a se atinge la venitul acestora; ci, dacă voiesc ei să aibă venit, să-şi facă şi ei acareturi de acest fel pe ale lor părţi de moşie. / Şi, mai pe urmă, copiii mei mai sus pomeniţi să-şi tragă folosul din părţile lor de moşie, după cum s-au arătat la împărţeală şi hotărârea compromisalnică mai sus arătata; iară de or avea de vândut de istov, să nu fie slobod a vinde altuia, străin, ci numai fiului meu Toader Tomoriug, ca să nu se înstrăineze partea aceasta de moşie, ci să rămmână la un trup, nedezlegat. / Pentru acest dat dar de la mine, este îndatorit fiul meu Toader Tomoriug a mă ţine şi a mă griji până la moartea mea, cu cheltuiala sa, a nu pretinde de la alţi copii ai mei nimica, şi, după ce oi schimba viaţa cea vremelnică cu vecinică, să-mi facă prohodul cu cuviinţa după starea întru care mă aflu eu, şi să nu dea uitării, ci să facă pomenirile căzute, şi să dea milostenie la săraci, de-a pururi, pentru sufletul meu. / Aceasta voinţa mea este cea de pe urmă, pe care eu, în faţă cinstiţilor martori, iscălesc, a întabului pozvolesc./ Datu-s-au în Vasileu, la 8/20 Noemvrie 1828. / Nicolai Tomoriug / l-am iscălit eu, fiind că au pozvolit şi mi-au dat condei, înaintea martorilor, să-l iscălesc. / Theodor von Arsinowsky; Toader Tomorug, primesc cu mulţămire; Costachi Tomurug, martor; W. Zottewski. / Întâmplându-ne a fi de faţă, ne-am iscălit ca martori: Mihail Vorojnievici, Andrei Dracinschi, Ienăcachi (?) Buţura, împreună cu soţia sa, Axeniea, cu mulţămire primim. / Acest testament l-am scris eu, pe pofta Dumisale Nicolai Tomoriug, şi sunt martor Theodor Arsinowsky"[1799].

1835; Biserica Naşterii Sfintei Maria din Vasileu a fost ctitorită, în 1835, de Ienachi de TABORA. În 1843, biserica avea 1.007 enoriaşi, patron bisericesc fiind ctitorul, Ienachi de TABORA, iar paroh, Mihail VOROBCHIEVICI. În 1876, când biserica avea 1.353 enoriaşi, patron bisericesc era Severin von WARTARASIEWICZ, paroh fiind Nicolai TOMIUC. În 1907, patroni bisericeşti erau Julian şi Eugen de BALASINOWICZ, Severin WARTARASIEWICZ şi Leon BRATKOWSKI, paroh fiind cel din Cincău, preotul Dimitrie PERCEC, iar cantor, din 1903, Petru BACINSCHI, născut în 1841.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi,

[1799] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 13, Anul I, 8 iunie 1911, pp. 134-136

Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, **Vasileu**, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka"[1800].

1886: Din 1886, avea să fie deschisă la Vasileu o şcoală cu 3 clase[1801].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vasileu** (**Wassileu**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată pe malul drept al Nistrului, între comunele conriverane Culăuţi şi Doroşăuţi. Suprafaţa: 7,99 kmp; populaţia: 1.545 locuitori ruteni gr. or. Prin drumuri de ţară, comunică cu localităţile dimprejur, precum şi cu drumul principal Cernăuţi-Zaleszczyki (Galiţia) şi cel districtual Doroşăuţi-Zastavna. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". Această comună este menţionată, pentru prima oară, în secolul al XII-ea. La 1739, a trecut, prin acest loc, armata rusească, sub comanda lui Münich. La 1776, era în posesia marelui paharnic Matei Hurmuzachi, a mazilului Ioan Vlad şi a schitului Sadova. Aci se găsesc 3 fabrici de spirt şi mai multe cariere de piatră, dintre care unele furnizează pietre de construcţie, iar una un fel de gresie tare şi foarte frumoasă, care se exportă în Galiţia. Populaţia se ocupă, pe lângă lucrul din cariere, şi cu agricultura. Comuna posedă 1.083 hectare pământ arabil, 3 hectare fânaţuri, 8 hectare grădini, 121 hectare imaşuri, 40 hectare păduri. Se găsesc 120 cai, 105 vite cornute, 368 oi, 150 porci, 25 stupi. **Vasileu, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 5,63 kmp; populaţia: 163 locuitori izraeliţi, ruteni gr. or. şi poloni"[1802].

VĂŞCĂUŢI PE CEREMUŞ

Prima atestare documentară a Văşcăuţilor pe Ceremuş datează din **15 iunie 1431**, când vornicul Cupcici cumpără satul „Vascovţi" de la Nemircea Ciortorischi.

1433: În 13 decembrie 1433, când regele Vladislav al Poloniei şi Ştefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, stabileau graniţa dintre satele lor, se preciza că „Vascouţii i-am lăsat lui Ştefan Voievod către ţara Moldovei". Văşcăuţii pe Ceremuş sunt atestaţi, înaintea oricărui alt document, de Letopiseţul lui Neculce, care povestea că, atunci „când au aşedzat pace Ştefan-vodă cel Bun cu leşii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leşi. Şi au dăruit craiul leşescu Tăutului aceste sate la margine: Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijniţa, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuţii, Voloca. Toate acestea le-au dăruit craiul leşescu Tăutului logofătului. Şi au pus hotar apa Cirimuşul, întru o duminică dimineaţa". În Letopiseţul lui Neculce se face, totuşi, o confuzie, între „Ştefan-vodă cel Bun", deci Ştefan cel Mare, şi Ştefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, în timpul căruia s-a făcut hotarul dintre Polonia şi Moldova.

1435: În 18 octombrie 1435, „Vascoviţi, satul lui Mişea", este întărit lui Stan Babici.

1623: În 2 aprilie 1623, Ştefan Tomşa întăreşte lui Mihai Tăutul „jumătate de sat, partea de gios Văşcăuţi, tij pe Cirimuş, cu moară în Topliţa".

[1800] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1801] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 30, 1876 p. 90, 1907 p. 159, 91
[1802] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 235

1727: În 13 iulie 1727, Catarina, fata lui Constantin Flondor, vindea lui Iordache Cantacuzino a patra parte din satul Văşcăuţi pe Ceremuş.

1737: În 5 iulie 1737, Ilie Ciudin, care stăpânea a patra parte din satul Văşcăuţi şi câţiva vecini, este nevoit să cedeze moşia sa, răscumpărându-şi capul, pentru că, „omorând doi Jidovi din ţara leşească, din cuturi; şi am fost prins şi dus la divanul Măriei sale lui Grigore Vodă şi, stând la judecată cu pârătorii, m-au dovedit, neputând tăgădui; şi mi s-a luat viaţa de la divan, după legea ţării, şi nime din fraţii mei sau din rudele mele n-a venit în nevoia mea, fără numai Mihalachi (Micul) vornicul, soţia acestuia şi mama mea; şi Şerban Flondor medelnicer, care a fost văr cu părintele meu, au venit la urmă şi, rugând cu lacrimi, s-au milostivit şi mi-au scăpat viaţa cu multă cheltuială şi, aflând că mi-au scăpat viaţa, le-am vândut a mea dreaptă ocină şi moşie, anume a patra parte de sat Văşcăuţi". Şerban Flondor a cheltuit 170 lei turceşti, iar Mihalache Micul a dat 332 oi pentru salvarea lui Ilie Ciudin.

1756: În 20 iulie 1756, Ilie Dociul, fiul Ilincăi Docioaie, fata lui Ursul Murguleţ, dăruia nepotului ei, Ilie Străşca, a patra parte din satul Văşcăuţi pe Ceremuş.

1757: În 1757, alţi răzeşi, respectiv Maria Perjoaia şi finul ei, Iordachi, apăreau la Divan, jeluindu-se împotriva răzeşilor Silion Onciul şi nepoţii săi, Ion, Sandul şi Ştefan, feciorii lui Săul, pentru părţi de moşie din Văşcăuţi pe Ceremuş.

1765: În 7 iulie 1765, fraţii Gheorghi, Gligoraş, Aniţa şi paharnicul Constantin Perjul moştenesc, în părţi egale, a şasea parte din satul Văşcăuţi, cea care aparţinuse părinţilor lor, Constantin Perjul şi Maria, fata lui Pavel Cocoşatul.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1803], din 1772-1773, înregistrează la Vascăuţi, moşie a banului Nicolai ROZNOVAN, „125 – toată suma caselor", însemnând 5 popi, Andrei, Coste, Ilie, Ion şi Andrei, 11 văduve, Iliana, Odochia, Dosa, Odochia, Acsenia, Hafia, Odochia, Nastasia, Aniţa, Antima şi Vasilina, 1 jidov, Leiba, 1 ţigan, Ion, şi 107 birnici, şi anume: Ştefan ROSCHIP vornic, Tudosi CEPEREAC, Luchian ARSĂNI, Mihal ciobotar, Petrea morar, Vasile CEBEROC, Tănasi ŞOCOT, Ivan sin IACOB, Sămen DUDUCA, Costin STRINOTCA, Andrei LEVEROC, Luchian STRATIICIUK, Ivan ŢEPALĂ, Nechifor ROMANIUC, Iacob COZĂRIEZ, Luchian brat ego, Ilie VACARCIUK, Nechifor SĂMINIUC, Vasili STOICA, Iacob COSOVAN, Ion NOSĂNUCU, Tănasă CIOBEROC, Simion ADĂMOIU, Nichita FLOROCU, Ivan SASUL, Petro OSĂNCECO, Giorgie POPOVICI, Ivan COZACOP, Dumitru LUCIC, Fedor TOMACI, Macovei LARION, Ion BRENIŢE, Ivan ŞÂRCHIU, Nicolai COZORIZ, Pricop rus, Ivan LOTRIC, Onofrei sin FLORIN, Ivan ŞAPCA, Petricu, Ignat SAMOIL, MIRĂUŢĂ moldovan, Hrihor ungurian, Vasili CIOMOŞ, Gligoraş vătăman, Onofrei butnar, Ivan GOTAŞ, Costandin ungurian, Ştefan sin PRIPECIOI, Andrieş sin COSTANDIN, Ştefan ROMANUC, Vasili CONDRE, Ion ŞOTCĂ, Ştefan sin PĂLANUL, Darie POPOVICI, Gligoraş lipovan, Toader ŞANCA, Toader PREPELIŢĂ, Costandin ŞFAICA, Fedor sin PREPELIŢĂ, Dumitru COZANCO, Dumitru HACIMAN, Nichifor rus, Andronic zet COZMII, Foca, Iacob CRAINIC, Hrihor sin ego, Mihai BROSOC, Cozma cel BĂTRÂN, Fodor TÂRNOVII, Luchian COFUL, Fodor IGNAT, Gligoraş HARAZ, Luchian HARAS, Ivan DEBUL, Ion GAVRILICO, Ştefan GAVICO, Luchian BANDOR, Ştefan sin ego, Ştefan NICOLAICENKO, Ivan HACIMAN, Ivan BANDORA, Ivan GAVERCO, Ion GAVERCO, Vasili BANDORA, Ştefan GOLETA, Pintelei LITII, Ion LEONTII, Ştefan LEONTII, Matei morar, Ştefan SĂVERIN, Ilie

[1803] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 449

RADICĂ, Ion PETRICIOR, Pricop DIVULCHI, Ştefan ZĂLISCO, Giorgie BOGDAN, Dumitru OPORAC, Nichita GĂVAN, Vasili sin TUDOSII, Tudosii, Timofei MĂCARU, Costin MĂCARU, Costin scripcarul, Ivan COILU, Vasili TÂRNOVII, Fedor CHICLOCO, Fedor COJU şi Ignat PREPELIŢĂ.

1774: În 1774, Văşcăuţi pe Ceremuş avea 124 familii (4 popi, 188 ţărani, în 1775, menţionat drept Vascăuţii), numărul familiilor ajungând, în 1784, la 282.

1778: Din 1778, funcţiona la Văşcăuţi o şcoală moldovenească cu 4 clase, din 1888 fiind deschisă şi o şcoală de fete cu 2 clase, iar din 1900 s-a înfiinţat şi o şcoală filială cu o clasă[1804].

1791, consilierul aulic Vince Batthyany: „De la Cernăuţi, duce o şosea la Suceava, pe care v-am descris-o mai înainte. A doua duce la actualul oraş districtual Tarnopol şi a treia, la Halici, cel odinioară atât de vestit. Pe aceasta din urmă am văzut-o, călătorind până la Sniatyn şi, apoi, la Văşcăuţi”[1805].

1800: Primele familii evreieşti, Barber, Prostak, Lifsches, şi Wiznitzer, vin din Galiţia şi se aşează la Văşcăuţi în jurul anului 1800.

1834: Biserica Sfântului Nicolai din Văşcăuţi pe Ceremuş, ctitorită, în 1834, de baronul Ioan Apostol PETRINO, restaurată, în 1876, de baronul Nicolai PETRINO şi resfinţită în 1877, avea să fie dotată cu o capelă a familiei PETRINO, în 1856. Mai exista o bisericuţă, cu hramul Sfintei Maria, în Văşcăuţii de Jos, cea a Sfântului Nicolai aflându-se în Văşcăuţii de Sus. În 1843, biserica din Văşcăuţii de Sus, cu 1.420 enoriaşi, patronată de familia PETRINO, în avea paroh pe Constantin LUCESCUL, iar biserica din Văşcăuţii de Jos, cu 904 enoriaşi, patronată de aceiaşi familie PETRINO, avea postul de paroh vacant. În 1876, este menţionată doar biserica Sfântului Nicolai, cu 3.001 enoriaşi şi cu Alexandru MAXIMOVICI paroh. În 1907, patron bisericesc era Roman FREITAG („vineri”, în română), paroh fiind Mihail CUPCIANKO, născut în 1847, preot din 1877, paroh din 1883, iar cantor, din 1901, Vasile HALIP, născut în 1868.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa”[1806].

1890: În 1890, târgul Văşcăuţi pe Ceremuş avea 4.787 locuitori, primar fiind Nicolai Zukowski. Învăţători erau Petru Timcovici, E. Kukielka, Alexandru Dudca, Nicolai Şciupac, Valeria Rubisch, Carol Ehrenspoch, Claudia Cordaşevska şi R. Dumansca. Parohi erau Mihail Cuparenco şi Constantin Hlibca.

[1804] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 22, 1876 p. 95, 1907 p. 79
[1805] *Călători*, XIX, I, pp. 11, 112
[1806] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1908: „Vineri, în 28 februarie 1908, a trecut la cele eterne, în etate de 31 ani, adjunctul de la judecătoria din Vaşcăuţ pe Ceremuş, dl Aurel Halip, după un morb lung şi dureros. Înregistrăm această ştire cu inimă plină de durere, căci regretatul adjunct a fost un tânăr talentat, care de-abia cu scurt timp în urmă, după ce îndurase mizeria cea mai mare, în decursul studiilor sale, ajunse să fie numit de adjunct la judecătorie, un post, care-i garanta un trai plin de muncă, dar liniştit şi lipsit de griji zilnice. Şi acuma a trebuit nemiloasa moarte să-i curme zilele! O ironie a soartei, pe care n-o înţelege omul, dar căreia trebuie să se supună. Pentru noi, acest caz e cu atît mai dureros, cu cât nu e primul caz că un tânăr, ajuns la o bucăţică de pâine, după ce a dus ani întregi mizeria cea mai mare, cade, în floarea vieţii, victimă acestei mizerii. Părinţii săi şi rudele sale, a căror durere n-o putem alina, dar o înţelegem, afle consolare în memoria decedatului, căruia îi dorim un somn vecinic uşor şi neturburat”[1807].

1908: „Ploile din săptămâna trecută au făcut, şi în Bucovina, mari pugube. În Vijniţa, Ceremuşul a rupt podul care ducea spre oraşul din Galiţia, Cuty, punând totodată o parte din oraş sub apă. Asemenea, a fost pusă sub apă şi o parte din Banila-rusească şi întregul sat Certoria. Sute de fălci de păpuşoi, grâu şi secară au fost nimicite, ba şi jertfe de oameni au cerut apele, căci, în Văşcăuţ, s-a înecat un evreu bătrân, iară în Mamaieşti, doi ţărani, care, în lăcomia lor de a prinde lemne aduse de apă, cutezară să intre în apele înfuriate. Mai ales mare pagubă au făcut ploile în întreaga ţară la grâu, care se afla pe câmp, strâns în clăi. Prutul a ieşit din matca sa şi a dus cu sine mult păpuşoi şi alte semănături. Mai ales în Mahala a făcut pohoiul mare stricăciune”[1808].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Văşcăuţi pe Ceremuş** (**Waszkoutz**), târg, districtul Vijniţa, aşezat pe pârâul Hlibicioc şi pe afluentul său, Tepliţa, nu departe de vărsarea sa în râul Ceremuş. Suprafaţa: 19,73 kmp; populaţia: aproape 5.000 locuitori de naţionalitate ruteană şi de religie parte gr. or., parte gr. cat. Este traversat de drumul principal ce duce spre târgul Vijniţa şi are, în apropiere, un pod solid de lemn, întins peste albia Ceremuşului. Este staţie de drum de fier a liniei locale Nepolocăuţi-Vijniţa. Este sediul unei judecătorii de ocol şi al unei perceptorii; are o casă de economie şi mai multe stabilimente industriale mici; un oficiu telegrafo-poştal, 2 şcoli populare, cu câte 4 clase, din care una purta, multă vreme, denumirea de „Şcoala Moldovenească” (cea înfiinţată de heneralul Enzenberg – n. n.); o biserică gr. or., cu hramul „Sfântul Nicolae” şi un castel, ce ţine de proprietatea familiei baronului Petrino. La 1776, aparţinea, ca moşie, marelui vistiernic Nicolae Ruset. Numele localităţii îl găsim amintit într-un hrisov al regelui polon Vladislav, din Decembrie 1443. În apropiere, se află un munte, cu numele Anina-Hora (Muntele Anei – în limbaj monosilabic primordial, numele acesta s-ar putea traduce drept „*Cerească Iubire – Muntele Soarelui*”). Populaţia se ocupă cu munca câmpului şi mai ales cu prăsila de vile, care a fost mult propagată prin mica colonie germană de acolo. Două fabrici de spirt foarte productive arată şi un avânt industrial, de care nu profită, din nefericire, atât populaţie băştinaşă, cât străinii speculativi. Posedă 2.334 hectare pământ arabil, 248 hectare fânaţuri, 52 hectare grădini, 376 hectare imaşuri, 162 hectare păduri. Se găsesc 177 cai, 1.229 vite cornute, 78 oi, 660 porci, 58 stupi. **Văşcăuţi pe Ceremuş, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Vijniţa. Suprafaţa: 14,75 kmp; populaţia: 218 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul poloni şi ruteni. Pe lângă moşia Văşcăuţi pe Ceremuş propriu-zisă, mai cuprinde în sine şi ferma Nawynohradi, şi un castel frumos în târgul Văşcăuţi”[1809].

[1807] *Apărarea Naţională*, Nr. 16, Anul III, 1 martie stil nou 1908, p. 4
[1808] *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 167, Anul LXXI, miercuri 30 iulie / 12 august 1908, p. 3
[1809] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 236

1912: La Vășcăuţi pe Ceremuş s-a înfiinţat un gimnaziu ucrainean, condus de directorul Holota, un gimnaziu susţinut de stat şi de societatea „Selanska Kassa”[1810].

1914: „În împrejurimea Cernăuţului e linişte. Duşmanul aşteaptă desfăşurarea evenimentelor, în şanţuri bine întărite, pe malul stâng al Prutului. Lângă Ceremuş şi Văscăuţ, am avut lupte succese cu trunele ruseşti”[1811]. / „În jurul Cernăuţilor, luptele continuau, după ce ruşii, regrupaţi lângă Zalucze, au încercat să răzbată spre Noua Suliţă, dar, întâlnind trupe austro-ungare, au luat poziţii pe malul drept al Prutului, de unde au început să bombardeze capitala Bucovinei. Un atac al cazacilor dinspre Zucika (Jucica) a fost respins. Veştile despre sacrificii supreme pe câmpul de bătaie încep cu moartea unui ardelean, profesorul Alexandru Bogdan, care s-a prăbuşit la Zunina, în Galiţia, pe 2 noiembrie 1914, lovit de o grenadă, pe când îşi îndemna ostaşii la atac. / Până în 27 noiembrie, desele năvăliri ruseşti, dinspre Văşcăuţi pe Ceremuş, înspre Lencăuţi, Jucica şi Ţureni, prevesteau o nouă retragere austriacă, Tribunalul Ţării din Cernăuţi, condus de vicepreşedintele Dr. Vasile Iacubovici, fiind mutat, preventiv, la Suceava, unde şi-a reluat activitatea în 27 noiembrie, în vreme ce închisoarea Sucevei nu mai izbutea „să cuprindă poporul, adus cu sutele din părţile care fuseseră invadate de trupele ruseşti. Sunt, mare parte, ruteni, dar şi români, bărbaţi, femei şi copii din părţile Siretului, Storojineţului şi Cernăuţului, învinuiţi de a fi participat la jafurile întinse, făptuite de miliţia rusească”[1812]. Jafurile însemnau, de fapt, iniţiative locale, care se vor perpetua pe toată perioada războiului, de cele mai multe ori fără nici o complicitate a miliţiei ruseşti. Sătenii ruteni, români şi lipoveni luau de prin conacele boiereşti tot ce se putea lua, de multe ori conduşi la pradă de primari, apoi puneau foc, fiind convinşi că barbaria va fi pusă pe seama ruşilor”[1813].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1814]: **La judecătoria Văşcăuţi: Aniuc Honorin**, judecător de district cu rangul VIII; **Giurumia Vasile**, auscultant la tribunalul Cernăuţi, pretor cu rangul VIII; **Dr. Lang Leon**, auscultant la tribunalul Cernăuţi, judecător cu rangul IX”.

1941: În 13 iulie 1941, circa 150 de evrei din Văşcăuţi au fost deportaţi, de bolşevici, în Siberia, iar în iulie 1941, alţi 750 de evrei au fost deportaţi în lagărele din Transnistria.

1942: După retragerea trupelor româneşti din nordul Bucocovinei şi din Basarabia, împotriva românilor din aceste provincii a început o aprigă prigoană bolşevică, declanşată de colaboraţionişti, care aveau să fie judecaţi în lipsă, până în 1942, retrăgându-li-se cetăţenia română, în baza „dispoziţiunite art. 10 şi 292 din decretul-lege Nr. 3.012 din 1942, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 205 din 5 Septemvrie 1940” şi a „art. 1 din decretul-lege Nr. 3.862 din 1939, publicat în Monitorul Oficial Nr. 248 din 26 Octomvrie 1939”. Printre aceşti colaboraţionişti se numără: „**Liutec I. Simion**, din oraşul **Văscăuţi**, jud. Storojineţ, „ca funcţionar al regimului sovietic, s-a purtat rău cu populaţiunea română, pe care o silea să intre în colhozuri, contribuind totodată la deportarea mai multor locuitori înstăriţi”[1815]; „**Crainic Vasile**, din com. **Văscăuţi**, jud Storojineţ, „la intrarea trupelor ruseşti în comuna citată, în iunie 1940, a ţinut o cuvântare, prin care şi-a arătat mulţumirea că Bucovina a fost ocupată de

---

[1810] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor Bucovineni*, Nr. 8 şi 9, Anul II, 10 septembrie 1912, pp, 142, 143
[1811] *Românul*, Nr. 241, Anul IV, sâmbătă 14 noiembrie 1914, p. 3
[1812] *Viaţa Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4
[1813] *Viaţa Nouă*, III, nr. 149, 22 nov. n. 1914, p. 4
[1814] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[1815] *Monitorul Oficial*, nr. 162 din 15 iulie 1942, pp. 5864-5867

ruşi, aducând, în acelaşi timp, critici şi injurii neamului şi administraţiei româneşti; **Prepeliţă Niculae** şi **Boreţ Gh. Tănase**, ambii din com. **Văscăuţi**, jud. Storojineţ, „ca funcţionari ai regimului sovietic, au asuprit populaţiunea română, contribuind chiar la deportarea unor locuitori, şi au făcut, în acelaşi timp, propagandă comunistă”[1816]; „**Crainic Vasile**, din com. **Văscăuţi**, jud Storojineţ, „la intrarea trupelor ruseşti în comuna citată, în iunie 1940, a ţinut o cuvântare, prin care şi-a arătat mulţumirea că Bucovina a fost ocupată de ruşi, aducând, în acelaşi timp, critici şi injurii neamului şi administraţiei româneşti; **Prepeliţă Niculae** şi **Boreţ Gh. Tănase**, ambii din com. **Văscăuţi**, jud. Storojineţ, „ca funcţionari ai regimului sovietic, au asuprit populaţiunea română, contribuind chiar la deportarea unor locuitori, şi au făcut, în acelaşi timp, propagandă comunistă”[1817].

VĂŞCĂUŢI PE SIRET

Atestaţi documentar în 15 iunie 1431, când Alexandru cel Bun întărea satul „Vascăuţi, amândouă cuturile, pe care i l-a dat Bogdan înaintea noastră”, lui Cupcici vornic.

1650: Văşcăuţii pe Siret aparţineau parţial, în 5 august 1650, Aniţei Murguleţ, care moştenea, de la tatăl ei, Ştefan, „a patra parte din satul Vaşcăuţii cu vecini, curţi, eleşteu”.

1652:În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Iliana comisoaia a fost… a patra parte din Vascăuţi, ţinutul Suceava”.

1714: În 5 august 1714, a patra parte din satul Văşcăuţi pe Siret era dăruită, de Catrina, văduva lui Solomon Costache, patriarhului Hrisant al Ierusalimului, iar patriarhul dădu acea moşie în administrare mănăstirii Barnovschi din Iaşi.

1719: Mănăstirea Barnovschi cumpără, în 20 iulie 1719, cu 38 lei bătuţi, şi părţile de sat ale nepoatelor lui Gligorie Şeptilici, Vasilca şi Caliţa.

1721: În 12 ianuarie 1721, popa Gavril, fratele lui Ion Popovici, dovedea la Divanul Domnesc, în dauna lui Iordachi Cantacuzino, că un sfert din satul Văşcăuţi îi aparţinea lui.

1724: Iordache Cantacuzino dăruia, în 8 august 1724, mănăstirii Barnovschi „partea mea de ocină din satul Văşcăuţi”, dar, în 29 septembrie 1724, Iordachi Cantacuzino primeşte în dar un sfert de sat de la bunicii lui din partea mamei, Velicico Caţiţchi şi jupâneasa Safta.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1818], din 1772-1773, înregistrează la Văşcăuţi, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „9 – toată suma caselor”, însemnând 1 marchitan, 1 turc botezat şi 7 birnici.

1774: În 1774, satul Văşcăuţi pe Siret avea doar 6 familii, 2 familii de mazili şi 4 familii de iobagi, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 58.

[1816] *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466
[1817] *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466
[1818] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 338

1781: „Comandamentul General, în acord cu Cavallar, a propus aprobarea propunerii acestuia pentru creșterea celor 246 cai (în cea mai mare parte, ai Regimentului 2 Garnizoană) și 182 de cai utilitari. Pentru a se adapta caii, a aprobat zidirea unor ocoale, pentru câte 300 de cai, la Băișești, Boian și Frătăuți, și a unui grajd pentru 100 de cai, împreună cu un sediu al comandantului, la Vașcăuți. În 31 octombrie 1781, pentru merite în organizarea hergheliilor împărătești, Cavallar avea să fie înaintat la gradul de maior „cu leafă întreagă". Proliferarea rapidă a calului, produs în noile herghelii, a făcut ca, în anul 1792, Comandamentul să fie mutat, de la Vășcăuți, la Frătăuți (cunoscut și ca Rădăuți), aparținând Fondului Religionar. În 1812, sediul departamentului din Vășcăuți s-a mutat cu totul la Rădăuți, iar Cavallar s-a retras din armată „aidoma unui mareșal încărcat de glorie pe câmpul de luptă"[1819].

1782: În 8 aprilie 1782, vechilul Ion Mitescul căpitan, declară, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, că vornicul Nicolae Roset stăpâneşte satul Vaşcăuţi pe Siret.

1796: În 25 ianuarie 1796, Petrache Teliman vindea lui „Ion Preda nobăl de Muşeniţa… partea me de moşie în Vascăuţi, care parte cuprinde 30 stânjeni din a 16 parte din tot satul Vascăuţi, parte din gios". / Conform unui izvod de moşii, din 20 iulie 1796, Ilinca Dociul, fata lui Ursul Murguleţ stăpânea a patra parte din Vascăuţi, care o cumpărase, în 3 iulie 1795, de la Alexandru Tăutul.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, **Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka**, Volcineţ"[1820].

1890: În 1890, satul Văşcăuţi pe Siret avea 760 locuitori, paroh fiind Ioan Doroftei, iar cantor bisericesc – Mihail Cucera.

1903: În 1903, avea să deschidă la Văşcăuţi o şcoală cu o clasă[1821].

1907: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Văşcăuţi pe Siret era slujită, în 1907, de parohul Lazar GRIGOROVICI, născut în 1861, preot din 1890, paroh din 1905, cantor fiind, din 1902, George BĂNCESCUL, născut în 1873. Patron al bisericii din Văşcăuţi era evreul Emanuil BAUMANN.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „Văşcăuţi pe Siret, comună rurală, districtul Siret, aşezata aproape de malul drept al Siretului, în vecinătatea localităţilor Siret, Sf. Onufrei, Bănceşti şi Muşeniţa. Suprafaţa: 8,69 kmp; populaţia: 752 locuitori ruteni, de religie gr. or., în majoritate, şi ceva rom. cat. Se compune: 1). din satul de reşedinţă, care, împreună cu târla Volcineţca, numără 556 locuitori; şi 2). din cătunul Perzilovca. Este

[1819] Polek, Johann. *Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți*
[1820] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich,* Wien 1869. pp. 158-161
[1821] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 139

străbătută de drumul districtual Siret-Cerepcăuţi; prin drumuri de ţară comunică cu localităţile sus menţionate şi cu drumul districtual Siret – Fântâna Albă, ce trece prin ele. Are o şcoală populară, cu o clasă; o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"; o casă de economie. Această comună este menţionată, pentru prima dată, într-un hrisov din 15 Martie 1666, prin care Solomon Bârlădeanu o cumpără de la familia marelui vornic Şeptelici. La 1776, aparţinea o jumătate mănăstirii Barnovschi, iar cealaltă jumătate mazilului Gheorghe Perjul. La 1784, a fost unită cu Slobozia Perjului, Muşeniţa şi Bănceşti; la 1780, numai cu Slobozia Perjului. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 467 hectare pământ arabil, 40 hectare fânaţuri, 12 hectare grădini, 43 hectare imaşuri, 43 hectare păduri. Se găsesc 47 cai, 234 vite cornute, 187 oi, 303 porci. **Văşcăuţi pe Siret, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 7,81 kmp; populaţia: 79 locuitori ruteni gr. or. şi gr. cat., precum şi puţini izraeliţi. Cuprinde, pe lângă moşia Văşcăuţi propriu-zisă, şi târla Odaia"[1822].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a făcut-o „Infanteristul **Nicolae Bureţ**, Văşcăuţi, Regimentul 22 Infanterie, rănit"[1823].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1824], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Băncescu Silvia**, de la Straja fete, la Vaşcăuţi. **Turleanu Petru**, de la Vaşcăuţi, la Negostina".

VATRA MOLDOVIŢEI

Satul Vatra Moldoviţei datează, de când datează mănăstirea, menţionată documentar atunci când a fost înzestrată, pentru prima dată, în **31 octombrie 1402**, cu două mori în Baia şi cu patru sălaşe de tătari, dar şi odată cu primele danii de înzestrare consistente, cele din 15 februarie 1410. Satul în sine, plin de robi ţigani şi tătari şi de iobagi, datori să lucreze pentru mănăstire, rămâne anonim şi inconsistent până la începuturile Bucovinei istorice, deşi se stabilesc în vatra lui şi patru familii de emigranţi transilvăneni, cele ale lui Ion UNGUREAN din Maier şi a lui Grigore GUNDRI din Ieud, ambele în 1738, precum şi cele ale lui Ştefan UNGUREAN, din Căila, în 1763, şi a lui Grigore MOROŞAN, din Maramureş, în 1772.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1825], din 1772-1773, înregistrează, „Ruşii ot Moldoviţa", care nu trebuie confundaţi cu cei din Argel, ei fiind coloniştii din Vatra Moldoviţei, „123 – toată suma caselor", însemnând 1 panţir, 7 femei sărace şi 115 birnici, aceştia fiind: Ivan ALECSANDRIUC, Mihai nepot lui, Ivan PARIJNIC, Ivan BILOBEREZCHII, Ivan MESLIC, Nicolai MESLIC, Mihai, pânzar, Timofti, pânzar, zet lui, Mihai ROBANIUC, Nistor ROBANIUC, Simion ROBANIUC, Iosip ROBANIUC, Mihailo ANICI, Hrihori PIDACIC, Ivan, brănişter, Tonii BUTRAPIUC, Tănasă POŞTOVNIC, Marco sin ANICIU, Simion DRIOTCĂ, Andrei sin lui, Ştefan CHIRUŢĂ zet lui, Simion RIZAC, Vasile sin lui, Dumitru sin lui, Irimia, butnar, Vasile OBLIZNIUC, Gavril brat lui, Ştefan brat

1822 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 236
1823 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
1824 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
1825 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 255

lui, Chiril OBLIZNIUC, bătrân, Dumitru PERVIŞNIC, staroste, Marco, staroste, Dumitru sin lui, Alecsa PONIPAL, Ivan CLAPIŞA, Pintelei sin lui, Vasile sin lui, Ivan SINIUC, Irina cu Vasile holtei, Ivan BUŞITAR, Petrea sin lui, Macsin sin lui, Iurie sin lui, Ştefan MESJI, Gavril ZGUIUC, Nicolai LUPENIUC, Petrea HAIDAMAC, Vasile BURSUC, Mihailo REBEIUC, Drin MALOŞ, Nichita MALOŞ, Mihailo HAUCA, Timofte LECSEI, Nicolai PRINDEI vornicel, Alecsa PRINDEI, Iacob PRINDEI, Ivan brat panţirului, Ivan HLUŞCO, Mihai MESLIK, Vasile KUŢUL, Fodor HOJDA, Pricop SPIVAK, Ştefan sin MELIZNIUK, Ignat BURDUH, Dumitru MIDAK, Matei HARA, Ivan MIDACIUK, Fodor MESDIK, Matei SCHIRKA, Vasile ŞINCAR, Ivan PRILIPKO, Cocerhai KIVER, Simion TRUFAN, Dumitru sin lui, Ştefan zet lui, Alecsa KIRUŢA, Fodor MALOŞ, Tănasă DRANICI zet lui, Precop KIVER, Hrihori SKUNGIA, Andrei sin lui, Fodor HARIA, Vasile CIOROLE, Mihai brat lui, Ivan IURLIUK, Ivan MASIUK, Dănilă FĂRCĂLIUK, Iacob IVANIUK, Fodor KIRAŞ, Timofte KIRAŞ, Iure KIRAŞ, Ivan HONDRIA, Ivan SICIUK, Mihailo LUPAŞCIUK, Pavel LUPAŞCIUK, Vasile DRUMKĂ, Dumitru sin lui, Dănilă SMOLIAK, Ion BALAHORA, Hrihor CIUVERKA, Ignat VEREZAKU, Ştefan POPILIUK, Gligore HABURNIA, Iacob DRUMKĂ, Ivan sin lui, Ostafi CHIRIŢĂ, Petrea HARAGIUK, Alecsa ŞINKAR ot Frasin, Petrea, slovac, argat la MISLIK, Ivan, slovac, argat la ALECSANDRIUK, Tonia PLEVUŢĂ, tij, argat lui, MIHAILIUC, slugă la MISLIK, Iacob FARCALIUK, pescar, Irimia BOICIUK şi Mihailo RALIUK. / Rufeturile erau: Andrei, rusul, panţir, Aniţa, babă săracă, Mariuţa ALECSĂNDROAE, Irina, văduvă, cu fata ei, Catrina, săracă, Zloiha, săracă, şi Aniţa, văduvă, cu fata lui HURDUH. / Liuzii mănăstirii Moldoviţa, oameni aduşi din Galiţia, toţi scutelnici, dar datori să presteze munci în folosul călugărilor, erau: Grigoraş BODRUNĂ, Lupul BODRUNĂ, Lupul NEGURĂ, Chirilă, rus, Ion, cojocar, Ion CANDRIA, Dumitru, rus, Costandin sin CHIRILĂ, Dănilă, rus, Ion BUTNARESCU, Grigori ANDRIIAN, Ion MOSCUL, Savin COCA, Grigori, morar, Ştefan ŞTOLOBAN, Ştefan, ungurian, Măria cu holtei, Ion, crâşmar, Lupul BUTNĂRESCU, baba Floarea cu holtei, Andrieş sin PARASCHIŢII, Precop COMORĂŢAN, Grigore COMORĂŢAN, Iftimi COMORĂŢAN, Vasile COMORĂŢAN, Simion, ungurian, Petrea COZMIUC, Fodor, butnar, Macovei BĂISĂ, Ion BĂISA, Ion, ungurian şi Dumitru sin ION, ungurian. / Rufeturi „ot tam", deci acolo, sub ascultarea călugărească, fiind prea săraci, erau scutiţi de dări, dar şi de nume, „ţăranii" Petrea, Ion, Iacobu, Lupul, Iacob, Costandin, Acsinte, Vasile, Toader, Toader zet Toader, Nichifor, Chiriţă, Simion, Grigori, Simion, Lupul, Macovei, Andrei, Ion, Ion, Grigori, Costandin, Nichita, Nicolai, Lupul, Toader, Zaharia, Ifrim, Andronic, Ion, Nichita, Toader, Iftime, Vasile şi Grigore.

1774: „Cartografierea era în plină evoluție, când, într-o zi – era sfârșitul lui iunie sau începutul lunii iulie 1774 – generalul comandant al Galiției, Mareșalul de Câmp Baronul von Ellrichshausen, a ajuns incognito în Bucovina. El a călărit, împreună cu maiorul von Mieg, prin district, timp de cinci zile. Obiectivul său principal s-a concentrat pe comunicarea care trebuia stabilită între Galiția și Transilvania. Era de părere că acest lucru ar trebui realizat prin „următoarea intrare în munții Moldovei", adică, din Suceviţa, prin Moldoviţa, iar Hess investiga doar „calea dură", propusă de Mieg, care leagă aceste două provincii. Rapoartele lui Mieg au oferit mărturii din teren şi convingerea că dorita comunicare, deci cordonul care trebuia tras, trebuia să fie mutata mai spre sud[1826]. / La 17 iulie 1774, s-a încheiat, în sfârșit, pacea între Rusia și Turcia. Când vestea acestui eveniment a venit la Lemberg – ştirea a fost trimisă de locotenentul de câmp Vincenz Baron von Barco, care a participat la război ca voluntar în armata rusă – Mieg, care anunțase, cu puțin timp înainte, că va finaliza cartografierea până la sfârșitul lunii august, a primit ordin să accelereze lucrările în toate

[1826] Ellrichshausen către Hadik, Lemberg, 29 iulie 1774. Ibidem. Supliment XXV.

modurile posibile şi să aibă grijă de el însuși şi să se mute la Cernăuţi, „pentru a monitoriza atât plecările rușilor din Moldova, cât şi atitudinea supuşilor moldoveni”[1827]. O astfel de poruncă nu ar fi fost necesară pentru a inspira râvna maiorului”[1828].

1775: În 1775, Argel cu Ruşii Moldoviţei aveau 2 popi şi 95 ţărani, Frumosu avea 2 popi şi 33 ţărani, iar Liuzii Mănăstirii Moldoviţa numărau 35 ţărani, aceştia fiind, practic, străbunii sătenilor de astăzi din Vatra Moldoviţei.

1814: „Oile Bucovinei au, de obicei, o lână grosieră. Cu toate acestea, rasa a fost perfecționată în fostul Convent din Moldovița, unde au fost încrucișate cu berbeci spanioli. Numărul lor a crescut, în 1810, la 99.549. În cele din urmă, vom mai observa că pădurile Bukovinei, ca şi cele din estul Galiției, sunt pline de albine”[1829].

În **1843**, Ciumârna făcea parte din comuna bisericească Rus-Moldoviţa, Argel şi Ciumârna, biserica Arătarea Maicii Domnului având 1.412 enoriaşi, păstoriţi de parohul Manolie MATIAŞCHEVICI. În partea Ciumârnei numită Rus pe Boul, exista biserica Sfânta Varvara, înălţată în 1811, cu 599 enoriaşi, păstoriţi de preotul Ioan GRIGOROVICI. Această biserică avea, în 1876, 735 enoriaşi, cea din Moldoviţa, păstorită de Vasile COCÂRLĂ, având 2.240 enoriaşi. În 1907. altarul bisericii Sfânta Varvara era slujit de George MACOVEI, născut în 1868, preot din 1897, cantor fiind, din 1906, Tit BRUSTUR, născut în 1879. Biserica din Vatra Moldoviţei, cea a mănăstirii din 1401, îl avea paroh pe Teofil DIMITROVICI, născut în 1856, preot din 1880, paroh din 1891, cantor fiind, din 1900, Ioan LUPULENCO, născut în 1847.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei şi Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal şi Vatra Moldoviţei, Rus Moldoviţa cu Ciumârna şi Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”[1830].

1872: La Ciumârna funcţiona, din 1856, o şcoală cu o clasă, iar în Ruşi pe Boul, o alta, tot cu o clasă, din 1872[1831].

1889: „În comuna **Rus-pe-Boul**, traserăm la părintele paroch Teofil Dumitrovici…
Comuna Rus-pe-Boul se află într-o groapă lungăreaţă, încunjurată de toate părţile de munţi şi având loc deschis, nu prea larg, spre sud-est, pe unde se intră în acel sat, viind despre Vatra-Moldoviţei. Pe partea despre nord, se rădică muntele uriaş Runcul, un munte pleşuv, pe sub care se scurge râuleţul Boul, viind despre nord-vest printr-o parte de sat. / Pe coasta miazăziuală a Runcului, la o înălţime de vreo 20 de metri, se vede un tăpşan de mai multe fălci în lungiş şi de-o lăţime însemnată, deşi pravălatică. Tăpşanul acesta reprezintă o ţarină întreagă, în miniatură, cu tot felul de semănături, aparţinând la sesiunea parochială. În mijlocul acestei ţarini mici, în crierii munţilor, se rădică o căsuţă muntenească, care scuteşte,

[1827] Ellrichshausen către Hadik, Lemberg, 29 iulie 1774. Ibidem. Supliment XXV.
[1828] Polek, Dr. J., *Topographische Beschreibung der Bukowina mit militärischen Anmerkungen von Major Friedrich von Mieg*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*, Fünter Jahrgang, Czernowitz 1897, pp. 3-
[1829] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233
[1830] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1831] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 55, 1876 p. 63, 1907 p. 69, 70

vara, pe oameni de arşiţa soarelui şi de sloate, iarna, de viscol şi ger. În coliba aceasta, petrecurăm, de câteva ori, de-mpreună cu prea onorabila familie a părintelui Dumitrovici… / Către răsărit, se hotăreşte Boul cu munţii Dealul lui Vasile şi Triful; despre amiazăzi, cu Măgura; despre sud-vest, cu munţii Paltinul şi Păuşa… / Poporenii comunei Rus-pe-Boul sunt, în majoritate, Huţani, însă toţi vorbesc şi româneşte, pe lângă idiomul lor cel slav. Ei stau în contact continuu cu comunele române Vatra-Moldoviţei, Frumosul, Vama, de-o parte, iar de altă parte cu Sadova, cu Câmpulungul şi altele”[1832].

1890: În 1890, comuna Vatra Moldoviţei avea 1.300 locuitori, primar fiind Teodor Chiforeţ. Alexandru Constantinovici era învăţător, Teofilact Dimitrovici era paroh, iar Ioan Lupulenco – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripţie pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Vasile MAGHIOR, preot ajutătoriu în Ruşi-Moldoviţei”, menţionează, printre familiile comunei, pe: Pinteleiu BOŞUTARIU, Vasile MALCINSCHI, Michail SEROTIUC, Teodor CHEFOREC, Gheorghe BOŞUTARIU, Miculaiu MALEŞU, Vasile HREHOREC, Michail DANCIUC, Maria BURSUC, Petru MELNECIUC, Simion DARIE, Vlasie COMORIŢAN, Leon BALABAŞCIUC, Alecsie DARIE, Michail MALEŞU, Elena MALEŞU şi Sofronie COMORIŢAN[1833].

1896: O listă de subscripţie pentru „rădicarea unui monument de peatră şi tipărirea scrierilor profesorului Ştefan Ştefureac”, din martie 1896, întocmită de „George MIHĂESCU, administrator parochial în Rus pe boul”, cuprinde următoarele nume de localnici: Vasile HIMIEC, Ioan BOICIUC, Ioan CIUVERCA, Michail LOBA, Costan ANECIU, Nicolai VEREHA, Ioan CIUVERCA, Dimitrie ENDOŞEC, Procopie ZURNIUC, Filip FERCAL, Ioana HIMIEC, Dimitrie LUPAŞ, Dimitrie GIUGOLEA, Luca GHICIU, George CIUVERCA, Ioan BRUSTUR, Arsenie VĂCĂREAN, Nicolai BODNARESCU, Itzig KRUMHOLTZ, Bernhardt METD, Moses GOLDZWEIG, Iosef NEMIENICKI, I. WEINBERGER, Iacob HECHT, M. NEUMAN, MATZURA, Iohann KOTZUR, Ana SPACZEK, Efroim SAND şi Iancu MIHĂESCU[1834]. / O altă listă de colectă, pentru Internatul de băieţi români din Cernăuţi, întocmită, în octombrie 1896, de „George Mihaescu, esposit parochial în Ruşi pe Boul”, reţine următoarele nume de localnici: Iacob HECHT, Neculai BODNARESCU, Iosif KRZEMIENICKI, Isidor WEINBERGER, Salomon KLEIN, Bernhard METH, Iohann KOTZUR, MAZZURA, Herş BERGMANN, Iţic KRUMHOLZ, Moses GOLDENZWEIG, LONDONER, WAMSIEDEL, Leib FISCHBACH, Rubin FISCHBACH, HARTENSTEIN, H. BERGER, George I. FERCAL, Simion BUHALO, Simion COCERHAN, Ştefan CHINEC, Grigori HODENIUC, Teodor LOBA, Arsenie VACAREAN, Procopie IURNIUC, Ioan IURNIUC, Mihai COCERHAN, Luchian GHICIUC, Dumitru LUPAŞ, Filip FERCAL, George GHICIUC, Ioan DRUTCA, Dumitru HREHOREC, Ioan M. CIUVERCA, Dumitru EUDOŞEC, Dumitru SAUCIUC, Mihai FERCAL, Ioan SAUCIUC, Teodor ANICI, Atanas FERCAL, Maria Fercal, Ioan BODNARESCU şi Andrei MEDVEICIUC[1835].

1898: „**Fundaţiunea „Vasile Cocârlă”**. În unul din numerele din urmă ale acestei foi, am amintit şi noi, în rând cu toate foile noastre naţionale, de nobila donaţie, de 20.000 florini,

---

[1832] VASILE BUMBAC, Schiţe de excursiuni feriale. Anul 1889, în „Revista Politică”, Anul V, nr. 16 / 15 august 1890, pp. 7, 8
[1833] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 29/1891, p. 6
[1834] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 28/1896, p. 4
[1835] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 93/1896, p. 1

ce a făcut-o preotul din Ruşi-Moldoviţa, acum protopresbiter Vasile Cocârlă, la Societatea „Şcoala română" din Suceava, pentru înfiinţarea, în timp, a unui internat, în care să se adăpostească şcolarii români de religie ortodoxă din Bucovina. Fapta generoasă, aplaudată de toată presa noastră, merită ca, deşi, la prima vedere, s-au părea de însemnătate mai mult locală, să ne ocupăm de ea ceva mai de aproape; căci este un ce foarte lăudabil, ba dovadă de cea mai curată iubire, nu numai către fraţii săi cei mai de apropiere, ci către tot neamul său, ca cineva să se despartă de toată agonisita unei vieţi pline de osteneli şi să depună acea agonisită pe altarul naţiunii sale, ca din aceea să se dea pâine celor flămânzi şi să se îmbrace cei goi, şi să înveţe cei doritori de învăţătură. / Din biografia nobilului donator, precum o descrie compatriotul său, dl Vasile Bumbac, în „Gazeta Bucovinei", însemnăm că preotul Vasile Cocârlă s-a născut, la 22 martie 1836, în comuna Costâna, partea Berindeşti (sat dispărut – n. n.), din părinţi ţărani, a învăţat şcoala elementară în sătul natal, apoi a continuata la Suceava, a terminat studiile gimnaziale în Cernăuţi, şi tot acolo şi cursul clerical, în toate clasele cu diligenţă rară, purtare bună, economie lăudabilă. Deosebit talent arată tânărul student pentru muzica vocală şi instrumentală, pe care le cultiva cu bun succes. / La 1866, se căsători, la 1867 se hirotoni întru diacon şi presbiter şi se rândui preot la Costişa, apoi administrator parohial, şi, la 1870, paroh la Ruşi-Moldoviţa, unde, ca preot model, păstoreşte poporul până în prezent. La 1873, pierdu, prin moarte, pe soţia sa, iar la anul 1882, moartea îi răpi şi pe unica fiică, ce avea. Cât pentru fundaţiunea, de care ne ocupăm, satisfacem cu plăcere apelul ce îl face Comitetul „Şcolii române" către toate foile noastre, de a publica procesul verbal al şedinţei ei respective, cu atât mai vârtos, căci fapta nobilă semnalează un nou îmbucurător progres în viaţa fraţilor noştri bucovineni, şi, ca atare, merită a fi inclusă în analele istorice ale poporului nostru. Iată acel proces verbal: / „Nr. 11 ex 1893. / **Proces verbal //** din şedinţa comitetului „Şcoala română", ţinută în 23 august (4 septembrie) 1893. // Prezenţi: Toţi membrii comitetului şi, ca oaspe, dl protoprezbiter Samuil Pietroschi. / Vicepreşedintele I, dl Constantin Cosovici, comunică următoarele: / „Chemaţi fiind de protoprezbiterul, dl Vasile Cocârlă, ca să-l vizităm la Solca, unde se afla spre restaurarea sănătăţii sale, am plecat, Iuni, în 16/28 august 1893, dimpreună cu membrul comitetului, dl adjunct Epaminonda Voronca, prin Rădăuţi, unde ni s-a asociat dl adjunct Emilian Isopescu, la Solca, unde am fosta întâmpinaţi de către dl protoprezbiter Vasile Cocârlă. Nesimţindu-se Prea Cucernicia Sa în puteri, ne-a comunicat că, având toată încrederea în comitetul Societăţii „Şcoala română", vrea să predea întreaga sumă juruită acestei instituţiuni filantropice, în mâinile comitetului actual, drept ai cărei reprezentanţi ne-am înfăţişat noi. / Primind, deja, în două rânduri, suma de 2.000 florini, pe care am înmânat-o casierului Societăţii, d-lui Animpodist DaşchevicI, Prea Cucernicia Sa ne predă, în cărticele de ale casei parcimoniale din Cernăuţi (casa de economii – n. n.), sumă enormă pentru împrejurările noastre de azi, este menită se formeze baza pentru un internat, în care să afle adăpost studenţii români care frecventează gimnaziul din Suceava, aflând aici cu, ba chiar şi fără plată cortel (cazare – n. n.), vict şi priveghrea recerută. / Administrarea acestei sume o predă Venerabilitatea Sa comitetului Societăţii „Şcoala română" din Suceava, îşi rezervă, însă, numai cât dreptul uzufructului, pe timpul vieţii sale. / Pentru scopurile viitorului internat, ne împuterniceşte Părintele Vasile Cocârlâ să finalizăm negocierile privitoare la cumpărarea tuturora realităţilor (terenurile şi construcţiile – n. n.), aşa numite ale lui Volcinschi, care se află, în prezent, în posesia dlui proprietar mare din Stroieşti, George cav. de Popovici, şi anume cu suma de 13.000 florini v. a. (florini vienezi – n. n.), să reparăm şi se adaptăm edificiile de pe acele realităţi şi să le închiriem, până ce se vor afla vrednici imitatori ai Prea Venerabilităţii Sale, care vor strânge un fond atât de mare, ca să poată înfiinţa un internat pe o bază solidă. / Predându-ne suma numită, faţa Prea Cucerniciei Sale s-a înveselit şi, surâzând, ne-a comunicat: „Mi-e uşor la inimă, ca şi când mi-aş fi înzestrat copiii". / Multe virtuţi eroice am văzut, am fost prezenţi când bravii noştri români şi-au vărsat sângele pentru ţară şi împărat; ca să se despartă, însă, cineva în viaţă de

întreaga sa avere, depunând-o pe un altar sfânt, precum este acela al „Şcolii române”, astfel de natură eroică nu am văzut încă. / Depunem această sumă în mâinile casierului Societăţii şi rugăm comitetul de a lua act despre primirea sumei de 20.067 florini şi a o întrebuinţa conform îndegetărilor (indicaţiilor – n. n.) mărinimosului filantrop, care a urmat cuvintelor Mântuitorului: „De voieşti să fii desăvârşit, mergi şi vinde-ţi averile tale şi le dă săracilor, şi vei avea comoară în cer; şi vino şi urmează mie” (Matei, cap. 19, v. 21). / Profesorul, dl Vasile Bumbac, seniorul comitetului Societăţii „Şcoala română” şi prieten, din pruncie, al mărinimosului filantrop, face următoarea propunere: / Comitetul Societăţii „Şcoala română” primeşte, în administrare şi posesiune, suma depusă din partea Prea Venerabilului domn Vasile Cocârlă, promiţând şi obligându-se de a satisface tuturor dorinţelor exprimate din partea Prea Venerabilităţii Sale, cât şi ale acelora care se vor ivi în viitor. Societatea „Şcoala română” ia asupra-şi chivernisirea conştiincioasă a averii depuse în mâinile ei şi a o fructifica astfel încât să o poată întrebuinţa, în scurt timp, pentru acel scop, pentru care este menită. Internatul, care se va deschide la timpul său, va purta numele urzitorului, numele „Internatul protoprezbiterului Vasile Cocârlă”. Această propunere se primeşte unanim. / Spre a arăta atât consimţământul la toate dorinţele exprimate, iar mai ales spre a mulţămi generosului bărbat pentru încrederea ce o are în comitetul actual al Societăţii „Şcoala română”, cât şi spre a manifesta devoţiunea tuturor acelor tineri studenţi, care vor avea, la timpul lor, parte de instituţiunea Prea Venerabilităţii Sale, dl Vasile Bumbac propune, mai departe, ca membrii comitetului, încântaţi de atâtea impresiuni măreţe, sculându-se, să ureze mult preţuitului bărbat mulţi ani. Sub o emoţiune generală, se corespunde şi acestei propuneri. / Spre a demonstra, că românii pricep a fi mulţămitori, membrul comitetului, dl Simion Florea Marian, propune ca procesul verbal al acestei şedinţe, care cu greu va alia semenii, să se publice în „Gazeta Bucovinei”, din care îl vor reproduce toate gazetele care ne sunt binevoitoare. Fiind spiritele mişcate, se suspendă tratarea tuturor celorlalte agende pentru şedinţa memorabilă din 23 august 1893. / Suceava, în 23 august (4 septembrie) 1893. / Dimitrie Costin m. p., Constantin Cosovici m. p., Dr. Vasile Tarnavschi m. p., Emanuil Ciuntuleac m. p., Gheorghe Buliga m. p., Vasile Bumbac m. p., Ştefan Stefureac m. p., Simion FIorea Marian m. p., Dr. Animpodist Daşchevici m. p., Lazăr Vicol m. p., Epaminonda Voronca m. p., Alexandru Paşcan m. p.”. / Cu drept cuvânt, „Gazeta Bucovinei” aduce, în Nr. 74 al anului curent, portretul generosului binefăcător, precum şi un însufleţit articol de fond întru preţuirea fundaţiei întemeiate de dânsul. Meritul l-a încununat Înalt Prea Sfinţitul mitropolit Silvestru Morariu, când a donat pe fiul său spiritual cu hirotonia de protoprezbiter. Din inima poporului nostru a vorbita toată presa română, aducând elogiile sale vrednicului bărbat, care, cu aşa „dragă inimă", a depus toată avuţia sa pe altarul luminării iubitului său popor. / „Mi-e uşor la inimă, ca şi când mi-aş fi înzestrat copiii!", a zis venerabilul preot, când a pus tot avutul său în mâinile comitetului „Şcolii române”. Fie ca generosul dăruitor să ajungă a vedea, cu ochii săi, fructele acestei „înzestrări a copiilor săi” şi ca exemplul cel luminos, ce ni l-a dat preotul Vasile de la Moldoviţa, în toate părţile locuite de poporul nostru să afle preţuitori şi imitatori! / **Zaharia BOIU**”[1836].

1898: „Căile ferate forestiere sunt, cu ecartament standard, pe traseele Rus-Moldoviţa – Varna, de 20 de kilometri, și Mezybrody – Berhomet, de 91 de kilometri, prima pentru transportul materialului de tăiere, provenind din pădurile fondul religios din Vatra Moldoviţei, iar cea de-a doua, pentru transportul lemnului de foc din pădurile ocolului Berhomet. Lungimea totală a căilor ferate din Bucovina este de aproximativ 470 de kilometri”[1837].

[1836] *Transilvania*, Anul XXIV, Nr. 12, 15 decembrie 1893
[1837] Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holdzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Pe 8 august 1901, într-o zi ploioasă, am condus, pe valea Moldovei, până la Vama, localitate care și-a luat numele de pe vremea când Câmpulungul era încă independent și taxa a fost ridicată aici (eroare: aici se afla vama mănăstirii Moldovița – n. n.). În Vama[1838], împreună cu pastorul Lomicovschi, am avut ocazia să studiez dialectul locului și cel al Vetrei Moldoviţei[1839]. După-amiază, am trecut de frumoasa așezare a ţipterilor din Eisenau”[1840].

1903: Banca populară românească, în sistem Raiffeisen, din Vatra Moldoviţei, Ruşi pe Boul şi Ciumârna s-a înfiinţat în 1 martie 1903, sub preşedinţia parohului N. Bodnărescu. Ioan Lupulenco era vicepreşedinte, Teofil Dimitrovici – director, Dimitrie Maliş – vicedirector, iar Alecu Constantinovici – vistiernic.

1904: „O cale ferată cu linia îngustă duce, în sus, pe valea Moldoviţii (poporul zice şi Moldogiţa), ceea ce arată cât e de mult de când s-a primit cuvântul, pe când străinii scriu „Moldawitza” şi învăţaţii noştri nu ştiu, pe temeiul actelor slavone, care slavizează şi numele de locuri, decât de Moldaviţa. Această Moldovă mică se varsă, la Vama, în Moldova cea mare, şi Bucovina e faţă d ţara Moldovei, astăzi, un fel de ţară a Moldoviţii, care încă nu se poate revărsa unde s-ar cuveni după firea şi dreptatea lucrurilor. Ea nu e însă un râu de nimic, un râu de nimic, un pârâu de munte, ci, măcar în această parte din an, se înfăţişează ca un larg canal pentru apele strânse în cuprinsul culmilor. Timp de peste un ceas ea-şi va tremura undele în şopot lângă drumul nostru şi linia subţire a căii ferate. / Satele au pe această linie numiri mândre: Frumosul, Dragoşa. Ele sunt bine închegate, cu gospodării hotărâte prin legături de prăjini şi scânduri, cu case de lemn acoperite cu tencuială şi văruite curat în alb. Aşa ceva se mai vede însă şi auirea în părţile bune ale Bucovinei, unde înrâurirea coloniştilor străini a făcut să înainteze mult vechiul tip al casei moldoveneşti. / Mai puţin obişnuită e rara, măreaţa frumuseţă a femeilor, ce trec înfăşurate în cojoace, cu catrinţa prinsă înainte, picioarele înfăşurate în cioareci şi încălţate cu opinci şi ştergarul strâns în jurul capului. Faţa e desăvârşit ovală, nasul potrivit, drept, ochii mari supt sprâncene supţiri arcuite, părul bogat, castaniu-închis. Samănă cu Maica Domnului din vechile icoane şi privirea lor are limpeziciunea privirilor de ciute nevinovate. / Bărbaţii par însă, şi aici, jertfe ale traiului rău şi ale beţiei: toate cârciumile sunt pline în această zi de înfrânare, care e Vinerea Paştelor. De multe ori ei par stafiile voinicilor din vremile bune, ai căror urmaşi adevăraţi sunt. / Trec uneori şi Huţani cu şăpci roşii, cu pantaloni roşii, ca nişte husari împărăteşti… / Valea se lărgeşte într-un cerc de muncele. Acolo e sat nemţesc, cu nume aducător de noroc, Freudenthal. Bisericuţă albă, copii ascunşi în culcuşuri de brad, cari strigă „guten Tag”, scoţându-şi golaşele capete blonde, fete cuminţi, la lucru cu uşa deschisă şi ochii după drumeţi. Un falnic jandarm cu sabie, puşcă şi chivără de postav galben. / Sunt două Moldoviţe. Una era odată mănăstirea însăşi, cu robii şi oamenii ei de slujbă, aşezaţi în multe căsuţe-mprejurul ei; cealaltă, destul de departe-n sus, era Slobozia, locul de adăpostire al sătenilor chemaţi pe pământurile mănăstirii: veniră mai mulţi Ruşi şi firea lor rusească şi-au păstrat-o ei şi până astăzi. Deci ei se numesc încă Ruşii Moldoviţei”[1841].

1906: „Neglijarea monumentelor româneşti din Bucovina. Biserica Sfintei Treimi din Siret, prima capitală a Moldovei, este una din cele mai vechi şi remarcabile monumente ale neamului românesc. Clădită la anii 1353-1358, de voievodul Iancu Sas, întru a cărui amintire se numeşte încă şi astăzi o parte a străvechiului oraş „Sasca” şi de care sunt legate o

---

[1838] În Vama, a cântat Catrina a lui Costa Faraon (60 ani)-

[1839] La Vatra Moldoviţei, a cântat Parasca Leţche (13 ani).

[1840] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

[1841] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 61, 62

mulţime de tradiţiuni poporale, era întrebuinţată numai de curtea domnitoare, de aceea se numea şi biserica domnească. Acest locaş sfânt – spune tradiţia – a fost îmbinat cu cetăţuia voievozilor printr-un pod de aramă. După multe tratări, în decurs de aproape un deceniu, s-a restaurat, înainte de şapte ani, clădirea, însă iconostasul, care posedă încă multe icoane preţioase, se află într-o stare de tot deplorabilă. Tratările pentru restaurarea iconostasului – deşi banii s-au preliminat deja – stagnează de mai mulţi ani, din cauza neglijenţei birocratice obişnuite la noi. Amintim încă faptul că şi vechile mănăstiri din ţară, precum biserica din Vatra Moldoviţei, Voroneţ şi Mănăstirea Humorului, care sunt zilnic vizitate de istoriografi şi artişti, se află într-o stare de tot neglijată. Fie-vă milă, domnilor deputaţi, de aceste monumente străvechi naţionale – martori încărunţiţi ai eroismului moldovenesc – şi urgentaţi grabnica lor restaurare la consistoriu, guvern şi parlament!”[1842].

1907, aprilie 18: „La Câmpulung au fost trei candidaţi: **Contele Bellegarde**, prefectul judeţului, dr. **Aurel cav. de Onciul**, care reprezintă acest cerc în dieta bucovineană. şi consilierul de la Curtea de apel din Lemberg, **Teodor Stefanelli**, care a reprezentat odată, prin anii 1890, acest cerc în dietă. S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde, cu 4.653 voturi; Onciul a obţinut 2.755, iar Stefanelli, 1.014. În comuna Vatra Moldoviţei, **Bellegarde** a obţinut 252 voturi, **Onciul** – doar 11 voturi, iar **Stefanelli** – 23[1843].

1908: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1844], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la moldoviţencele Paraschiva a lui Ion NICHIFOR (29 ani în 1908), Eugenia CIOCAN (30 ani în 1908) şi Alexandra BUGA (din Dragoşa, 21 ani în 1913).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vatra Moldoviţei**, comună rurală, districtul Câmpulung, aşezată pe râul Moldoviţa, la sud de Ruşii Moldoviţei. Suprafaţa: 35,05 kmp; populaţia: 1.283 locuitori români, de religie gr. or. şi puţini germani şi izraeliţi. Se compune din vatra satului, care, împreună cu târla Şesul Mănăstirii, are 1.245 locuitori şi din cătunele Dragoşa şi Gura Boului. Este străbătută de drumul districtual şi de linia ferată locală Vama – Ruşii Moldoviţei, la care este haltă. Are un oficiu poştal; o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Buna Vestire”, fostă mănăstire şi zidită, la anul 1531, de Petru Rareş. Înainte de zidirea acestei mănăstiri, exista o alta, întemeiată de Alexandru cel Bun, la anul 1401, şi dărâmată în urma unor intemperii. Se crede, însă, că şi mai înainte de acest an se afla aci o mănăstire. Are 2 case de economie, mori şi ferestee. La 1776, era în posesia mănăstirii Moldoviţa. Pe teritoriul acestei comune s-a întemeiat colonia germană Freudenthal. Tot aci a zidit antreprenorul minier Manz, la 1808, o uzină. Populaţia se ocupă cu prăsila de oi şi cu exploatarea de păduri”[1845].

1917, august 6: „Comunicatul austriac se exprimă astfel: În punctul de joncţiune a celor trei frontiere (transilvană, română şi bucovineană – n. n.), am înlăturat inamicul din localităţile Broşteni şi Holdiţa. În Bucovina sudică, am progresat spre Vama şi Moldoviţa. Pe Suceava, ruşii se repliază spre Rădăuţi. La sud-est de Cernăuţi, suntem atenţi la frontiere”[1846].

[1842] *Apărarea Naţională*, Nr. 5, Anul I, Cernăuţi, duminică 21 octombrie stil nou 1906, p. 5
[1843] Gt., *Viaţa Românească în Bucovina*, în *Viaţa Românească*, Volumul V, anul II, Iaşi 1907, pp. 304, 305
[1844] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1845] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 235
[1846] *L'Ouest Éclair*, 7 august 1917

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Rezervistul **George Balahura**, Vatra Moldoviţei, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Toader Popescul**, Vatra Moldoviţei, Regimentul 22, rănit”[1847]; „Infanteristul **Ilie Brustur**, Ruşii Moldoviţei, Reg. 80, rănit”[1848]; „Infanteristul **Gavril Moroşan**, Vatra Moldoviţei, Reg. 41, rănit”[1849]; „Rezervistul **Gavril Cenuşă**, Vatra Moldoviţei, Regimentul 22, prizonier; Infanteristul **Mihaiu Sestun**, Ciumârna, Regimentul 22, prizonier”[1850]; „Rezervistul **Nicolae Chariuc**, Rus-Moldoviţa, Regimentul 22, mort”[1851]; „Infanteristul **Dumitru Figanescul**, Rus-Moldoviţa, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Nicolae Nimciuc**, Ruşi Moldoviţa, Regimentul 22, rănit”[1852]; „Infanteristul **Nicolae Semcu**, Moldoviţa, Regimentul 80, rănit”[1853]; „La propunerea doamnei **Rosa Petrinca**, din **Vatra Moldoviţei**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Friţ Petrinca**. Doamna Rosa Petrinca susţine că soţul ei a murit, în 19 februarie 1918, în Kriva”[1854]; „**Dimitrie a lui Ştefan Hojda**, din **Ciumârna**, a participat la război şi a dispărut din anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Sofronia Hojda, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1855].

1919: „În registrul însoţirilor s-au introdus, la 8 August 1919. privitor la „Însoţirea de economie şi credit pentru locuitorii germani din **Freudental** şi **Vatra-Moldoviţei** şi împrejurime” („Spar- und Darlehcnskassenverein für die deutschen Einwohner in Freudenthal u. Watrarnoldawitza und Umgebung“) următoarele schimburi: membrii în direcţiune Felix Relikowski, Ludwig Knoblauch şi Friedrich Hendel şterşi; directorul Johann Henriss, vice-directorul Otto Janiczek şi membrii în direcţiune Adolf Knoblauch, Gottfried Knoblauch, Josef Jezenak şi Josef Prokop, introduşi”[1856].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Câmpu-Lung** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Dumitru Maliş**, agricultor, Vatra Moldoviţei”[1857].

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1858] şi a proprietarilor lor: Fabricile din **Falcău**, jud. Rădăuţi, **Putna**, jud. Rădăuţi, şi **Moldoviţa**, jud. Câmpulung, proprietăţi ale Fondului Bisericesc Ortodox-Român din Bucovina, cu sediul în Cernăuţi; Fabrica din Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung, **proprietatea Întreprinderii Luculescu**, cu sediul în Bucureşti; Fabrica din Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung, **în exploatarea Întreprinderii Dinescu**, cu sediul în Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung; Fabrica din Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung, **proprietatea dlui Traian Gligă**, cu sediul în Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung; Fabrica din Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung, exploatarea dlui **Tins Anipodist**, cu sediul în Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung”.

[1847] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1848] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[1849] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2
[1850] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1851] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1852] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[1853] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[1854] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuţi în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7
[1855] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 14, Cernăuţi 21 aprilie nou 1921, pp. 171-173
[1856] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuţi 30 septembrie nou 1919, p. 6
[1857] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1858] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

1924. Vindecări la moaştele Sfântului Ioan cel Nou. Reproducem din carte a preotului luminat Constanti Morariu, din Suceava, decedat în zilele trecute, câteva bucăţi frumoase şi edificatoare şi sfătuim pe cititorii noştri să-şi împodobească sufletul cu ele… / O femeie din Vatra Moldoviţei. Bucuros aş fi scris, mai pe larg, despre femeia aceasta şi soţul ei, dar părintele Teofilact Dimitrovici, parohul din Vatra Moldoviţei, m-a înştiinţat că ei nu mai sunt în viaţă. Dau, dar, aici, numai istorisirea părintelui Sidorovici: Cam înainte cu 6 ani, o femeie căsătorită, din Vatra Moldoviţei, de statură mică, a venit, împreună cu soţul ei, la Sfântul Ioan. Femeia era legată cu poştoroance şi aşa de îndrăcită, încât soţul ei şi încă doi oameni abia o puteau înfrâna şi, după sfântul maslu, ea aşa şi-a încleştat mâna în barba ieromonahului Eusebie Popovici, încât cei de faţă abia i-au descleştat-o, cu mult păr într-însa. După sfântul maslu, nu i s-a făcut bine, deodată, şi soţul a luat-o acasă, zicând, înaintea preoţilor, că nu vrea s-o ştie în veci şi prăpădească-se prin pustiu şi păduri. Aceasta s-a întâmplat într-o marţi. / În duminica următoare, aceeaşi femeie, tot cu saţul ei, a venit iarăşi la Sfânt, dar, acum, teafără şi sănătoasă. Părintele Sidorovici a zărit-o frumos şi curat îmbrăcată, pe când cădea la sfânta liturghie, şi n-a voit să creadă ochilor săi, că aşa ceva se poate întâmpla, în decurs de 5 zile. A întrebat-o, deci, ori de-i ea aceea care, înainte cu 5 zile, a fost bolnavă, şi femeia a răspuns: „Da, şi acum-s sănătoasă deplin!”. Spre mai bună încredinţare, părintele Sidorovici, văzându-l, lângă Sfânt, şi pe soţul acelei femei, care era un bărbat de statură foarte mare, l-a întrebat şi pe dânsul, şi el a adeverit că aceea este soţia sa, vindecată de cumplita boală şi, acum, se bucură”[1859].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Zichil Horia**, seria 1938, media 7.30, numit în comuna Valea Stânei, Vatra Moldoviţei, postul II, jud. Câmpulung”[1860].

1942: „Se anulează, pe data de 18 Martie 1941 (retroactiv – n. n.), următoarele cărţi de lucrător şi de meşter, precum şi adeverinţele meseriaţilor evrei: Cartea de meșter măcelar nr. 229 a dlui **Stier Strul Menasche** din Moldoviţa; Cartea de meșter măcelar nr. 1.101 a dlui **Hasenfrat Moritz** din Vatra Moldoviţa; Cartea de meșter măcelar nr. 228 a dlui **Minzer Berl Winter** din Moldoviţa”[1861].

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv”[1862]: Constantin Dariciuc, paznic, bunul expropriat fabrica Jacob Schnap, com. Moldoviţa, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 2.000; Lesnic Nicolae, paznic, bunul expropriat fabrica Rafael Sand, com. Moldoviţa, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 2.400; Broască Ioan, paznic, bunul expropriat fabrica Rarăul, com. Moldoviţa, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 2.400; Prindei Ioan, paznic, bunul expropriat fabrica I. Schnap, com. Moldoviţa, jud. Câmpulung, salarial lunar lei 2.000”.

1859 *Biserica şi Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924
1860 *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
1861 *Monitorul Oficial*, Nr. 178, 3 august 1942, pp. 6525-6534
1862 *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1863], următorii învăţători şi învăţătoare: **Cotlarciuc Artemiza**, comuna Argel, jud. Câmpulung, media 7,50; **Niţchi Ioan**, comuna Ciumârna, jud. Câmpulung, media 7,00; **Ciubotarencu Cordelia**, comuna Valea Stâncii, Vatra Moldoviţei, jud. Câmpulung, media 7,00".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1864], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Popescu Virginia**, de la Fundul Moldovei I, la Moldoviţa, Demacusa; **Salahor Varvara**, de la Vatra Moldoviţei, la Moldoviţa-Reşca; **Corlăţan Eulogia**, de la Moldoviţa-Demacusa, la Ostra; **Gârneaţă Rozalia**, de la Moldoviţa, la Stulpicani".

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1865], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Domeniile Bucovina", cu sediul în Moldoviţa; „Gliga Traian", cu sediul în Vatra Moldoviţei; Kraft „Rarăul", cu sediul în Moldoviţa; „Moldova Forestieră", cu sediul în Moldoviţa; „Wildman Fischler & Co", cu sediul în Vatra Moldoviţei; „Weissbroth şi Roll", cu sediul în Vatra Moldoviţei".

1949: Sunt numiţi directori de şcoli, în **Învăţământul elementar, ciclul I**[1866]: **Dan Gheorghe**, director la Şcoala elementară Vatra Moldoviţei; **Lupu Ioan**, director la Şcoala elementară Vatra Moldoviţei , Valea Stânei; **Oţet Toader**, director la Şcoala elementară Vatra Moldoviţei, Ciumârna", iar în **Învăţământul elemenlar, ciclul II:** „**Căpăţână Andrei**, director la Şcoala elementară Moldoviţa".

VICOVU DE JOS

Vicovu de Jos, grafiat „Jicovul", a fost întărit, în **12 martie 1458**, de către Ştefan cel Mare, Mitropoliei Sucevei.

1479: În 20 septembrie 1479, Ştefan cel Mare avea să ofere Mitropoliei Sucevei două sate pentru „Jicovul de Jos pe Suceava, cu moara şi vama care se ia la Jicov, cu toate veniturile şi cu hotarul cel vechi", sat pe care îl dăruieşte ctitoriei sale, mănăstirea Putna.

1488: În 3 aprilie 1488, Ştefan dăruieşte mănăstirii Putna şi veniturile numite „vama mică (a treisprezecea parte), ce se ia pe Suceava, la Jicov". În vremurile mănăstireşti, Vicovu scrâşneşte, adesea, din dinţi, ba chiar protestează violent împotriva împilării.

1720: În 1720, Toader Crăciunel, „vecin din Gicov", s-a jeluit lui Vodă împotriva călugărilor de la Putna, care i-au luat 40 de oi pentru vecinătate, deşi el se născuse la Vicov, a trăit acolo de mic copil şi are, la Vicov, casă cu cislă.

[1863] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1864] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1865] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[1866] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

1754: În 19 octombrie 1754, un alt iobag, Grigoraş Calance „din Vicovile de gios", a luat calea codrului şi „face multă pagubă mănăstirii", cum zice, în jelania sa, egumenul Putnei. Ispravnicii Sucevei îi risipesc casa lui Grigoraş Calance, apoi pleacă pe urmele lui, prin codri, dar nu-l găsesc. Evlavioşii şi sfinţii călugări, ca să nu rămână în pagubă, impun tuturor familiilor de iobagi, care aveau câte un membru fugit (împrăştiat, cum ziceau cuvioşii), o dare anuală suplimentară de câte 2 lei turceşti de casă.

1765: În 12 octombrie 1765, ul alt iobag mănăstiresc din Vicovu de Jos, Vasile Savul, „i-a rupt barba proigumenului de Putna, care a plecat la Vicovul de jos pentru posluşanie", şi, desigur, a luat calea codrului.

1766: În 27 martie 1766, după cum se jeluia egumenul Pahomie, iobagii care locuiau la marginea fânaţului mănăstirii produceau, cu vitele lor, „mare pagubă şi stricăciune". Ispravnicul Sucevei, primind poruncă de la Divanul Domnesc, i-a mutat în vatra satului pe „Grigore Coroamă, Ion Coroamă, Ghenie baba, Grigor, Vasile Motrescu, Odochia baba şi Nastasia baba Motrescu". În 10 octombrie 1766, Grigore Ghica Vodă poruncea ispravnicilor să-l cerceteze pe Ilie Savul, „ţăran din Gicovul de Jos şi, de se va dovedi că l-au tras de barbă şi l-au necinstit cu batjocură" pe proegumenul Putnei, precum, cu un an înainte, Vasile Savul, „să-i dea o certare bună ţăranului".

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1867], din 1772-1773, înregistrează la Vicovul de Jos, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „95 – toată suma caselor", însemnând 3 femei sărace, 3 scutelnici ai mitropolitului Iacob Putneanu, 5 popi, 4 ţigani şi 80 birnici.

1774: În 1774, Vicovul de Jos avea, împreună cu Voitinel, 101 familii (2 popi, 110 ţărani, în 1775), numărul familiilor ajungând, în 1784, la 194, un singur emigrant transilvănean, diaconul Simeon UNGUREAN din Mintiu, stabilindu-se, în 1753, în vatra satului.

1783: „Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: / a). Şoselele pentru comunicaţii mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coşnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineţ și Selenov, în Galiţia"[1868].

1784: În 16 octombrie 1784, mănăstirea Putna arenda şi Vicovu de Jos unor lipoveni.

În **1787**, câteva familii de agricultori germani, din cele optzeci sosite în Bucovina din Renania, din Bavaria şi din Baden-Württemberg, s-au stabilit la Vicovu de Jos.

1788: Trecând Siretul, pe la Comăreşti, Hacquet poposeşte, „pe ţărmul de est al râului Suceava", la o herghelie împărătească, numită Mitocu, unde fusese pus un ofiţer, cu câţiva soldaţi. Aici erau grajduri pentru două sute, până la trei sute, de cai şi curţile mari aveau, de jur, împrejurul grajdurilor, mici adăposturi pentru caii tineri şi încă zburdalnici, ca să-i apere de intemperii, când e vremea prea rea, şi, totodată, să poată, necontenit, alerga liber, iarna, prin curte, şi vara, pe munţii înalţi ai lanţului Carpaţilor. Cum am fost, aici, vara, am găsit locul gol, afară doar de câţiva cai bolnavi. / Din acest ţinut, îmbrăcat, în întregime, în cele mai minunate pajişti, m-am îndreptat, în sus, pe râul Suceava, în direcţia vestică, spre Vicovul de Sus şi de Jos, unde sunt, iarăşi, herghelii împărăteşti, dar şi aici grajdurile erau goale, cu

[1867] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 340
[1868] K.-A. II, S. 1786-49-2 (Orig.).

excepţia unor cai bolnavi sau prăpădiţi. De cum se ajunge aici, la plaiurile Carpaţilor, începi să afli, ici şi acolo, izvoare sărate, ca Slatina Jicovului, „din gios, la Prilacic”, cea de la Corună, cea de la „Lubonka”, „Slatina de la Runc şi cea de la Bahna… // De la Ilişeşti, înaintând, mai departe, spre sud, unde se ajunge la punctele de graniţă Corlata şi Capu Codrului, am găsit, la trecerea mea prin această ţară, avanposturile corpului austriac, în palăncile şi întăriturile care apărau, aici, o cale de comunicaţie secretă, care ducea, din Transilvania, tot mereu prin munţi, până în Galiţia (N.N.: este vorba de „drumul sării”, cum a rămas cunoscut, care venea, dinspre Bistriţa, pe Tihuţa, prin Vatra Dornei, Câmpulung, Gura Humorului şi Păltinoasa, apoi, prin Cacica, Solca, Horodnic şi Vicove, ducea la Cernăuţi), în care voiau să năvălească turcii, care înaintaseră până la Baia”[1869]. // Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, descrie acest drum drept „Şoseaua ce duce din Sniatyn (în Galiţia), prin Hliniţa, Storojineţ, Budeniţi, Vicov, Horodnic, Marginea, Solca şi Gura Humorului, care este numită drumul acoperit sau militar”[1870].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, **Vicovu de Jos**, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale”[1871].

1878: Biserica din Vicovu de Jos a fost construită, pe vatra unei vechi bisericuţe, între anii 1869-1875 şi sfinţită în 1878. În 1843, din Vicovu de Jos, cu 1.625 enoriaşi, îl avea paroh pe Dimitrie SERETIAN. În 1876, în Vicovu de Jos, parohie cu 2.406 enoriaşi, paroh era Georgie DAŞCHIEVICI, iar preot cooperator Ioan BERARIU (ulterior, în acelaşi an, Eusebie CONSTANTINOVICI). În 1907, la Vicovu de Jos, paroh era Constantin POPOVICI, născut în 1866, preot din 1891, paroh din 1905, iar cantori, din 1860 şi, respectiv, 1901, Emanuil IEŞAN, născut în 1823, şi Ioan NISTOR, născut în 1874[1872].

1889: „**Ambele Vicove** se presentă trecătorului ca comune peste tot româneşti. Aspectul ce-l oferesc clădirile şi îngrăditurile comunelor acestora este muntenesc, însă peste tot solid şi simpatic. Cioarecii negri ai românilor Vicoveni m-au surprins încâtva. Portul acesta îmi veni cu totul necunoscut”[1873].

1890: În 1890, Vicovu de Jos avea 3.264 locuitori, primar fiind Ioan Chifan. Învăţători erau Ifrim Isopescul şi Dionisie Sorocean, Dionisie Hacman era paroh, iar Emanuil Ieşan – cantor bisericesc.

[1869] *Călători*, X, II, pp. 816-820
[1870] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[1871] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1872] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 41, 1876 p. 61, 1907 p. 171
[1873] VASILE BUMBAC, Schiţe de escursiuni făcute prin Bucovina în feriile de vară ale anului 1888, în „Revista Bucovinei”, Anul IV, nr. 4 / 15 Februar 1889, pp. 13, 14

1899: „Acum, până ce se deschide anul şcolar, e bine să prospectăm folosul ce ni-l aduce şcoala, apoi sârguinţa şi purtarea cea bună. Vremile sunt grele şi amarnic traiul, dar dacă eşti om mare şi pe lângă aceea eşti şi sârguincios şi cu purtări alese, apoi Dumnezeu îţi ajută să reuşeşti mai bine şi mai cu folos. / Iată, bunăoară, unde-l vedem ajuns cu învăţătura, cu voinţa şi cu purtarea cea bună pe dl Nicolai Chifan, al cărui chip l-am pus, cu dragă inimă, în fruntea gazetei noastre. / Dl Chifan îi român şi se trage din Chifănenii din Vicovul de Jos. Ca copil de gospodar, a îmblat la şcoala din sat, ca şi alţi băieţi; dar în anul 1858 a fost luat la cătane şi a slujit, mai întâi, la Regimentul de Infanterie 41 şi, apoi, la Regimentul de Infanterie 63. Fecior isteţ şi voinic, cum era, nu şi-a pierdut timpul degeaba la oaste, ca alţii, ci a învăţat, mai departe, cât ce a putut. Timpurile erau grele, pe atunci. În Italia se aprinsese bătălie crâncenă şi, Doamne, mult sânge de român s-a mai vărsat în bătălia aceea. Şi dl Chifan, ca ostaş curajos, a luat parte la bătăliile din Italia, înfrângând, cu ceilalţi fraţi de luptă, puterea duşmanului, şi anume în bătăliile de la Castelnedolo şi de la Como. Şi, în bătăliile acesta crâncene, şi el s-a ales cu o rană la piciorul cel drept, dară şi cu medalia de vitejie pe vitejescu-i piept. / Împlinind, în anul 1864, şapte ani de cătănie, dl Chifan a trecut la garda Curţii împărăteşti din Viena. Se ştie că în garda Curţii împărăteşti întră numai ostaşii cei mai frumoşi şi cei mai voinici şi ei sunt puşi se stea pururea de pază la curtea preaînălţatului Împărat, de aceea îi şi aleg dintre ostaşii cei mai cu credinţă. Şapte ani de zile, după olaltă, a fost dl Chifan gardist împărătesc, dovadă, că era om foarte cu credinţă prea luminatului nostru Împărat. În anul 1871, a ieşit dl Chifan, de bună voie, din garda împărătească şi s-a făcut portar la Grădina împărătească din Viena, cu numele „Augarten". Cei ce nu cunosc rândul prin Viena, vor socoti că portăria aceea nu-i nici de o seamă; dară nu-i aşa, căci ea e slujbă de mare onoare şi încredere. / După aceea, a întrat dl Chifan portar la Ministerul de Externe, adică într-un serviciu mai greu, dară şi mai bine plătit, şi în care a rămas, apoi, până în ziua de astăzi. Pentru purtarea cea vrednică, ca portar împărătesc şi ca ostaş voinic, dl Chifan a căpătat, până acum, şapte medalii de laudă, de la Împăratul nostru; dară tot pe atâtea a căpătat şi de la împăraţi şi regi străini, bunăoară de la Împăratul rusesc şi de la Împăratul german, apoi de la regele României şi de la regele Serbiei, şi de la alţii. Pieptul cel lat al dlui Chifan e parcă anumea făcut pentru atâta decorare. / Dl Chifan s-a născut în Vicovul de Jos, în anul 1837, şi acuma îi în vârstă de 62 de ani. Putem zice, dară, că şi-a petrecut mai toată viaţa între străini. Dară, cu toate că dl Chifan şi-a petrecut viaţa departe de vatra părintească, dumnealui tot a rămas, şi până în ziua de azi, român adevărat, pentru că dumisale îi e scumpă limba cea mămească ca ochii din cap şi o vorbeşte tare cu drag, cu câţi români numai se poate întâlni. Aşa a venit, odată, la Viena, marele român Ioan Brăteanu, ministru al României şi, necunoscându-l pe dl Chifan, a început a vorbi, la dânsul, franţuzeşte; iară dl Chifan, ştiindu-l că-i român, nu i-a mai răspuns franţuzeşte, ci curat româneşte. Ce nu s-a mai bucurat ministrul că a dat de român tocmai în Viena şi încă într-aşa un serviciu! / Aşa ar trebui să facă fiecare român bucovinean, să-şi iubească limba şi să o vorbească cu drag, ori şi cu cine, iară nu să se apuce îndată la încurcat pe rusie ori în altă limbă, îndată ce dă faţă cu un om necunoscut. Foarte mulţi şcolari români, de pe la şcolile cele mari din Viena, se întâlnesc cu dl Chifan şi dumnealui se bucură tare de întâlnirea lor, pentru că ştie că sunt români ca şi dânsul. Multor din aceşti şcolari li-i dl Chifan ca şi un tată şi-i ajută şi cu bani la învăţătura lor, căci dumnealui e şi om cu avere, tare bun de inimă şi nu cruţă unde vede că-i de dat. / Dlui Chifan tot aşa îi e de dragă şi de scumpă şi legea ce şi-a moştenit-o din moşi strămoşi. Măcar că trăieşte acolo, în Viena, între fel de fel de oameni, de altă lege, dumnealui tot a rămas statornic şi neclintit în legea noastră cea dreaptă şi, de intri în casă la dumnealui, afli şi cărţi sfinte pe masa lui, cum sunt în bisericile noastre. Apoi mai ţine şi gazetele noastre cele romaneşti din Bucovina, căci nu-şi poate uita neamul şi ţara, şi totdeauna e îngrijit de ursita ei. Şi numai Dumnezeu ştie câte lacrămi a vărsat, de câte ori i s-a întâmplat să capete veşti rele din ţara unde s-a născut, din leagănul scump al copilăriei sale, din frumoasa Bucovina. / Dl

Chifan, cu purtarea lui cea bună şi cu sârguinţa lui a ajuns să fie om avut, cinstit şi tare băgat în seamă de toţi câţi îl cunosc, nu numai de români, ci şi de străini. / Iată, iubiţi cetitori, ce poate purtarea cea bună, sârguinţa şi învăţătura! Mai zică acum cineva,că nu e bine să-ţi trimiţi copiii la şcoală! Priviţi la portretul din fruntea „Deşteptării" şi vedeţi la cât bine şi la câtă laudă a ajuns un fiu al poporului nostru românesc din Bucovina"[1874].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vicovul de Jos**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe malul drept al Sucevei, în faţa localităţilor Vicovul de Sus şi Bilca. Suprafaţa: 32,74 kmp; populaţia: 2.843 locuitori români, de religie gr. or., şi câţiva germani. Este străbătută de drumul principal Marginea-Ciudei, care se uneşte aci cu drumul districtual ce vine de la Frătăuţul Vechi şi cu cel comunal, de la Putna; e staţie de drum de fier a liniei locale Hadicfalva-Frasin (Storojineţ – n. n.). Are un oficiu telegrafo-poştal; o şcoală populară, cu 4 clase (deci, peste 120 şcolari – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh"; o casă de economie şi o casă de lectură românească. Această comună este menţionată, pentru prima dată, în 1458. Ştefan cel Mare a obţinut-o, printr-un act de schimb, de la Mitropolia din Suceava, şi a dăruit-o, prin hrisovul din 20 Septembrie 1472 (1479 – n. n.), mănăstirii Putna, în posesia căreia se găsea şi la 1776, când era unită cu satul Voitinel. Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, veniţi mai târziu, se ocupă cu agricultura şi cu prăsila de vite. Comuna posedă 813 hectare pământ arabil, 856 hectare fânaţuri, 27 hectare grădini, 581 hectare imaşuri, 1.629 hectare păduri. Se găsesc 170 cai, 1.225 vite cornute, 650 de oi, 715 porci şi 158 stupi. **Vicovul de Jos, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Vicovul de Sus, districtul Rădăuţi. Are 5 case şi 23 locuitori, socotind şi pe acei din târla Slatina"[1875].

1912: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1876], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la vicovanii Gheorghi CRĂCIUN şi Gheorghi ŞORODOC (13 ani în 1912), Domnica BURCIU (16 ani în 1912), Zenovia CHIFAN (53 ani în 1912), Aglaia MOTRESCU (19 ani în 1912), Ana SCHIPOR (16 ani în 1912) şi Adolfina ŞEX (învăţătoare, 43 ani în 1912), dar şi de la Glicheria a lui Ioan SCHERCIUC (37 ani în 1909) din Voitinel.

1914: Presa română filo-austriacă începu să difuzeze ştiri despre „barbariile ruseşti", săvârşite în Bucovina, dar acestea erau combătute, pe bună dreptate, chiar şi de unii dintre iredentiştii bucovineni: „Oraşul Storojineţ a fost ocupat de armata rusă, sâmbătă, 12 septembrie 1914… La Cuciurmare, care e cam la 70 km de Iţcani, nu e nici un proprietar Flondor, ale cărui magazii de cereale să fi fost incendiate, iar familiei Flondor din Storojineţ, Ropcea, Comăneşti, Slobozia, Rogojeşti şi Vicov nu i s-a distrus nici o arie de incendiu. / **Dr. Emilian Şluşanschi** / Avocat în Storijineţ"[1877]. / „Luptele în Bucovina. Vicovu de Jos. După o defensivă eroică de cinci săptămâni, după cum s-a comunicat şi oficial, am evacuat oraşul Cernăuţi, deoarece pe malul de dincolo al Prutului s-au ivit forţe foarte considerabile duşmane. Comandamentul nostru a ordonat trupelor noastre a se retrage pe teren corespunzător, nu cumva oraşul să sufere din cauza luptelor. În zilele din urmă, ruşii

---

[1874] *Deşteptarea*, Nr. 14, Anul VII, Cernăuţi 15/27 iulie 1899, pp. 1, 2
[1875] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 237, 238
[1876] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1877] *Ruşii la Storojineţ*, „Adevărul" din 22 septembrie 1914

încontinuu au tras focuri, care au continuat şi după retragerea trupelor noastre, deoarece ruşii, de bună seamă, n-aveau cunoştinţă de schimbarea situaţiei”[1878].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă a beneficiat şi de obolul geniştilor **Munteanu Vasile** şi **Boca Gheorghe**, din Vicovul de Jos, mobilizaţi în Arbeiter Abtig I/41, şi care au dăruit câte 2 coroane[1879].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Fruntaşul **George Hrihor**, Vicovu de Jos, Regimentul 22, rănit”[1880]; „Fruntaşul **Dionisie Burla**, Vicovu de Jos, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Constantin Burla**, Vicovu de Jos, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Ion Chifan**, Vicovu de Jos, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Vasile Pleşca**, Vicovu de Jos, Regimentul 22, rănit”[1881]; „Infanteristul **George Todosi**, Vicovu de Jos, Reg. 41, rănit”[1882]; „Rezervistul **Ignat Danilă**, Vicovu de Jos, Regimentul 22, prizonier”[1883]; „Fruntaşul **Titus Cuciurean**, Vicovu de Jos, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Ilie Georgescu**, Vicovu de Jos, Regimentul 22, rănit”[1884]; „**Victor a lui Nichita Todosi**, din **Vicovul de Jos**, care a participat la război şi să fi murit, ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Paraschiva a lui Victor Todosi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Precop a lui Todor Chifan**, din **Vicovul de Jos**, a participat la război şi e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ileana a lui Precop Chifan, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1885]; „**Anton Prelipcean**, din **Vicovu de Jos**, a participat la război şi ar fi murit ca prizonier în Italia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria a lui Anton Prelipcean, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1886].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 281/20/3**. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuţi, cu care s-a decis exproprierea parţială a corpului dominical fasc. No. 313, **Vicovul de Jos**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 24 ha 71 a 56 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”[1887].

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1888] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Vicovul de Jos**, jud. Rădăuţi, **exploatarea dlui Gavril Coroamă**, cu sediul în Vicovul de Jos, precum şi la alte fabrici, cu care lucrează în participaţie dl Gavril Coroamă (Brodina şi Putna).

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mişcarea în învăţământul primar”, au fost făcute numirile în învăţământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul

[1878] *Românul*, IV, nr. 254, 18 noiembrie v. / 1 decembrie n. 1914, p. 2
[1879] *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[1880] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1881] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[1882] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2
[1883] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1884] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[1885] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224
[1886] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10
[1887] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216
[1888] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

şcolar al ţării – „**a).** în calitate de învăţători superiori: **Teodosie Moldovan** la Vicovul de Jos – şcoala din centru”[1889].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[1890]: **Ţugui Aurel**, rotar, domiciliat în Vicovul de Jos; **Fusa Vasile**, rotar, domiciliat în Vicovul de Jos; **Dudulescu Mihail** zis **Gavrilescu**, fierar, domiciliat în Vicovul de Jos; **Krükel Iohann**, croitor, domiciliat în Vicovul de Jos; **Böhmer Ida**, rufăreasă, domiciliată în Vicovul de Jos; **Gavril Coroamă**, morar, domiciliat în Vicovul de Jos; **Kunzelmann Emilia**, croitoreasă, domiciliată în Vicovul de Jos; **Haras Eduard Vecera**, brutar, domiciliat în Vicovul de Jos; **Ursache Ioan**, fierar, domiciliat în Vicovul de Jos.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1891]: **Crăciun Dumitru**, soldat, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna Vicovul de Jos, judeţul Rădăuţi, mort la 6 iulie 1941; **Surdu Dumitru**, caporal, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna Vicovul de Jos, judeţul Rădăuţi, mort la 21 iulie 1941; **Burciu Toader**, caporal, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în comuna Vicovul de Jos, judeţul Rădăuţi, mort la 28 iulie 1941; **Filipeac Vasile**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna Vicovul de Jos, judeţul Rădăuţi, mort la 28 iulie 1941”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1892], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Enceanu Olga**, de la Vicovu de Sus, Est, la Vicovu de Jos, Centru; **Cârstea Eleonora**, de la Vicovu de Jos, Centru, la Gălăneşti”. „**Tudose George**, de la Vicovul de Jos, Centru, la Rădăuţi, Şc. pr. mixtă, p. XI, cel mai mare gr.; **Spânu Ilie**, de la Vicovul de Jos, Remezău, la Rădăuţi, Şc. nr. 1 mixtî, p. XII, cel mai vechi în grad, copii şcolari, teren; **Rusu Ana**, de la Rădeşti-Arad, la Vicovul de Jos, Cenrtru, post V, apropiere de soţ, învăţător”[1893].

1947: În dimineaţa zilei de luni, 8 iulie 1947, la Vicovul de Jos a fost ucis patriotul Vladimir Macoviciuc, cel care organizase, din ordinul Marelui Stat Major al Armatei Române rezistenţa armată în munţii Bucovinei. Vladimir Macoviciuc ştia, de la comandantul Legiunii de jandarmi Rădăuţi, maiorul Ioan D. Popescu, pe care îl luase prizonier, în 5 iunie 1945, că sovieticii ameninţau cu ocuparea sudului Bucovinei, dacă românii nu reuşeau să lichideze rezistenţa armată din munţi, şi-atunci, pentru a-şi salva locurile natale, Vladimir Macoviciuc a organizat o ultimă petrecere, o adevărată celebrare a morţii, căreia i s-a încredinţat, în zorii zilei de 8 iulie 1947, cu o tulburătoare împăcare cu sine[1894].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Ministri: Moara fostă **proprietate a lui Coroamă Gavril** din comuna Vicovul de Jos” [1895]. / **1948:** „Se înfiinţează,

[1889] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1890] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[1891] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[1892] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1893] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911
[1894] IOAN D. POPESCU, *Dosarele suferinţei*, Suceava 1999, p. 165-169
[1895] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1896], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Gavril Coroamă”, cu sediul în Vicovul de Jos”.

La Vicovu de Jos s-au născut poetul iconar Ion ROŞCA (9 iunie 1908), cântăreţul de folclor Aurel TUDOSE (28 iulie 1941) şi scriitorul Laurenţiu CÂRSTEAN (30 iulie 1946). Dar faima localităţii se datorează simbolului feminin al identităţii spiritualităţii româneşti, inegalabila Doamnă Sofia VICOVEANCA.

VICOVU DE SUS

Aflaţi într-o aparentă împăcare, cei doi fii ai lui Alexandru cel Bun, Ilie Vodă şi Ştefan Vodă, îşi recompensează partizanii, în **23 mai 1436**, Ilie întărind zeloşilor săi partizani, fraţii Stan, Ioachim, Andriaş, Simeon şi Iurie Babici, „în ţara noastră a Moldovii, un sat, anume Jicovul-de-sus”, sat pe care Ştefan cel Mare îl va cumpăra, cu 200 zloţi tătăreşti, în 15 septembrie 1466, „cu toate hotarele sale vechi, cu câmpurile şi poienile, cu muncele, fâneţe şi izvoare cu peşti”, şi-l va dărui mănăstirii Putna.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ştefan cel Mare mănăstirii Putna, se afla şi „a 3-a biserică, la Jicovul de Sus, cu popă”. Ca şi la Vicovu de Jos, stăpânirea călugărească aduce după sine nedreptate, evlavioase jelanii la Divanul Domnesc şi prigoană din partea ispravnicilor de Suceava.

1727: În 2 noiembrie 1727, Grigore Ghica Vodă tocmea cu vecinii Putnei din „Vicovile şi Frătăuţii” să dea goştina la oi cu cisla, adică 450 lei turceşti pe an.

1742: În 2 iulie 1742, pentru că se jeluise egumenul Putnei, Nicolae Mavrocordat Vodă poruncea ispravnicilor de Suceava să-i întoarcă pe vecinii Putnei din Vicove şi Frătăuţi „împrăştiaţi”, adică fugiţi pe moşii boiereşti, şi să le ia un bir anual suplimentar de 2 lei de casă cu un membru al familiei fugit.

1750: În 10 ianuarie 1750, egumenul Dositei Herescu se plângea împotriva vecinilor de pe moşiile mănăstireşti ale Putnei, iar Racoviţă Vodă poruncea ispravnicilor „să-i înfrâneze şi să-i supue, ca să slujască cele ce vor fi de trebuinţă mănăstirii, pe obiceiu vechiu”.

1766: În 27 martie 1766, după o altă jeluire a egumenului, ispravnicii mutau în vatra satului pe „Pătraş Urmă, Grigoraş Urmă, Grigore fiul lui Urmă, Chirilă Răuţu cu feciorul său, Ivan Rusu, Ştefan Rusu, Schiporenii şi Motreştii din Vicovul de Sus, care, având case lângă fânaţurile mănăstirii, fac mare pagubă şi stricăciune”.

1767: În 18 iunie 1767, egumenul se jeluia Divanului lui Grigore Callimah Vodă împotriva iobagilor mănăstireşti din Frătăuţi, Gicove şi Straja, „care nu s-au obişnuit a trăi la vatra satului, unde este sălişte şi biserică, ce trăesc împrăştiaţi pe aceste moşii, aducând cu bucatele lor stricăciune şi pagubă mănăstirii”.

[1896] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1897], din 1772-1773, înregistrează la Vicovul de Sus, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „60 – toată suma caselor", însemnând 7 scutelnici ai „săhăstriei Putnii", 2 scutelnici ai „săhăstriei ot Ursoaia", 4 femei sărace, 4 popi, 1 ţigan şi 42 birnici.

1774: În 1774, Vicovul de Sus avea 80 familii (3 popi, 78 ţărani, în 1775), numărul familiilor ajungând, în 1784, la 154. Nici la Vicovu de Sus nu s-au aşezat emigranţi transilvăneni, cu excepţia plugarului Nichită BORŞAN din Borşa, care s-a stabilit la Vicov în anul 1750.

1783: „Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: / a). Şoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coşnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineţ și Selenov, în Galiţia"[1898].

1784: În 1784, mănăstirea Putna a arendat şi Vicovu de Sus unor lipoveni.

1787: În 1787, câteva familii de agricultori germani, din cele optzeci sosite în Bucovina din Renania, din Bavaria şi din Baden-Württemberg, s-au stabilit la Vicovu de Sus.

1788: Trecând Siretul, pe la Comăreşti, Hacquet poposeşte, „pe ţărmul de est al râului Suceava", la o herghelie împărătească, numită Mitocu, unde fusese pus un ofiţer, cu câţiva soldaţi. Aici erau grajduri pentru două sute, până la trei sute, de cai şi curţile mari aveau, de jur, împrejurul grajdurilor, mici adăposturi pentru caii tineri şi încă zburdalnici, ca să-i apere de intemperii, când e vremea prea rea, şi, totodată, să poată, necontenit, alerga liber, iarna, prin curte, şi vara, pe munţii înalţi ai lanţului Carpaţilor. Cum am fost, aici, vara, am găsit locul gol, afară doar de câţiva cai bolnavi. / Din acest ţinut, îmbrăcat, în întregime, în cele mai minunate pajişti, m-am îndreptat, în sus, pe râul Suceava, în direcţia vestică, spre Vicovul de Sus şi de Jos, unde sunt, iarăşi, herghelii împărăteşti, dar şi aici grajdurile erau goale, cu excepţia unor cai bolnavi sau prăpădiţi. De cum se ajunge aici, la plaiurile Carpaţilor, începi să afli, ici şi acolo, izvoare sărate, ca Slatina Jicovului, „din gios, la Prilacic", cea de la Corună, cea de la „Lubonka", „Slatina de la Runc şi cea de la Bahna… // De la Ilişeşti, înaintând, mai departe, spre sud, unde se ajunge la punctele de graniţă Corlata şi Capu Codrului, am găsit, la trecerea mea prin această ţară, avanposturile corpului austriac, în palăncile şi întăriturile care apărau, aici, o cale de comunicaţie secretă, care ducea, din Transilvania, tot mereu prin munţi, până în Galiţia (N.N.: este vorba de „drumul sării", cum a rămas cunoscut, care venea, dinspre Bistriţa, pe Tihuţa, prin Vatra Dornei, Câmpulung, Gura Humorului şi Păltinoasa, apoi, prin Cacica, Solca, Horodnic şi Vicove, ducea la Cernăuţi), în care voiau să năvălească turcii, care înaintaseră până la Baia"[1899]. // Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, descrie acest drum drept „Şoseaua ce duce din Sniatyn (în Galiţia), prin Hliniţa, Storojineţ, Budeniţi, Vicov, Horodnic, Marginea, Solca şi Gura Humorului, care este numită drumul acoperit sau militar"[1900].

1802: Biserica din Vicovu de Sus a fost ctitorită, în anii 1802-1806, de ieromonahul mănăstirii Putna Calistrat URMĂ, şi restaurată în 1886. În 1843, biserica din Vicovu de Sus

---

[1897] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 339
[1898] K.-A. II, S. 1786-49-2 (Orig.).
[1899] *Călători*, X, II, pp. 816-820
[1900] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

avea 2.880 enoriaşi, păstoriţi de preotul administrator Vladimir VASILOVICI. În 1876, în Vicovu de Sus erau 4.721 enoriaşi ortodocşi, paroh fiind Dimitrie SERETIAN, iar preot cooperator, Elias CIUNTULIAC (ulterior, în acelaşi an, Athanasius CIUPERCOVICI). În 1907, la Vicovu de Sus, paroh era Dionis HACMAN, născut în 1837, preot din 1865, paroh din 1869, preot cooperator fiind Tit POPESCUL, născut în 1868, paroh din 1896, iar cantori, din 1895 şi, respectiv, 1898, Teofan BARBIER, născut în 1869, şi Samson POPESCUL, născut în 1879.

1809: Cu ocazia mobilizării „volintirilor" bucovineni, pentru a lupta alături de Austria, împotriva lui Napoleon Bonaparte, „Generalul, în acest raport, mai adaugă cum că şi un escadron (întâiul) de arnăuţi nobili este acum gata. Ca ceva curios se spune că, în Vicovu de Sus, se afla un maestru de săbii, la care, pe lângă lipsa ce era de arme, s-au comisionat o sută de săbii". / „Escadronul 1 şi al 2-lea se numeau escadroanele 1 şi al 2-lea ale arnăuţilor nobili, iar celorlalte două li se zicea simplu 1 şi a 2, escadroane de arnăuţi, înţelegându-se de ţară, adică de târgoveţi, ţărani şi alţi volintiri, care nu erau nobili. La întâiul escadron de nobili s-au propus, spre denumire ca căpitan şi comandant, Mihai sau, după cum pe atunci cu plăcere se numeau pe greceşte, Mihalachi de Calmuţchi, ca sub-căpitan (second Rittmeister) Alois conte Logoteti, ca supra-locotenent Vasile Calmuţchi şi întâi-locotenent Constantin de Ianoş. La al doilea escadron de arnăuţi călări nobili a fost numit supra-locotenent George Dobrowolski de Buchental şi întâi-sublocotenent, Vasile de Goian. Ceilalţi ofiţeri şi şarge (grade – n. n.) inferioare, atât la arnăuţi, cât şi la celelalte trupe de volintiri, s-au numit străini, iar aceasta prea fireşte, căci între ai noştri, pe atunci, nu se aflau oameni care scrie dresura şi regula militară"[1901].

1852: Din 1852, a funcţionat la Vicovu de Sus o şcoală cu 5 clase, o alta cu 2 clase urmând să fie deschisă, în 1900, cea din Laura fiind înfiinţată în 1888[1902].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, **Vicovu de Sus cu Bivolăria**, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale"[1903].

1890: În 1890, Vicovu de Sus avea 5.950 locuitori. Învăţători erau Ioan Moldovan şi Eugenia Alexandrovici, Vasile Turtureanu şi Constantin Popovici erau parohi, iar Teofan Barbier şi Ioan Nistor erau cantori bisericeşti.

1891: La începutul anului 1891, primarul comunei Vicovu de Sus, Teodor IONESI, şi secretarul comunal, Eugen CĂRĂUŞ, au demarat o campanie de ajutorare a copiilor şcolari din Laura, la care au subscris localnicii: Aurora POPOVICI, NAVRATIL, PRIHODA, SCHULZ, S. RUDICH, H. LAUFER, D. RUDICH, I. ZACHMANN, M. MAIDANEK, S. KONIG, A. MAIDANEK, D. MAIDANEK, M. GOTTESMANN, WOLFRAM, F.

[1901] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 18, 5 octombrie 1911, pp. 212-215
[1902] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 41, 1876 p. 61, 1907 p. 171
[1903] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

POSTALM, A. A. KOPPELMAN, S. THEILER, M. BESNER, H. HAHN, GRUBER, A. PETROVICI, PICKER şi KLUGER, S. HERER, I. WEBER, S. LENZER, M. EICHLER, EKNER, KUBAK, URSACHI şi H. HULES[1904].

1896: Societatea de cetire „Luceafărul" din Vicovul de Sus a fost înfiinţată, cu 67 membri, în 3/15 martie 1896, sub conducerea preoţilor Simion Piotrovschi şi Constantin Popovici, secretar fiind Eugen Cărăuş. Din comitetul de conducere făceau parte Ion Moldovan şi Teodor Ionesi (controlori), Gavril Nistor (casar) şi George Nistor (bibliotecar), judecători fiind Vasilovici, Alexandru Mandici şi Teodor Dabîcă[1905].

1896: O listă de colectă pentru Internatul de studenţi români din Cernăuţi, alcătuită, în octombrie 1896, de vicarul parochial Constantin Popovici, cuprinde următoarele nume de localnici din Vicovul de Sus: antistele comunal Gavril NISTOR, învăţătoarea Eugenia ALEXANDROVICI, Eugen CARAUŞ, Dimitrie REUŢ, dl CALANCEA, George alui Vasile SCHIPOR, Constantin SCHIPOR, cantorul Teofan BARBIER, Dimitrie SCHIPOR, Nicolai URMĂ, Nicolai BODNARIU, George NIŢU, Vasile PĂTRAŞ, Ioan CORNEA, Ioan DABICA, George COSTEA, Teodor POLENCĂ, Simion BELIBOU, Ioan BURUIAN, Dimitrie CHIRILĂ, Constantin alui Spiridon SCHIPOR, Petru CHIRILESCU, Simion COROAMĂ, Teodor LAURIC, Onufrei POLENCĂ, Grigore SCHIPOR, Petrea BODALE, Ioan PLAMADĂ, Teodor ILIUŢ, Constantin SCHIPOR, Petru CORNEA, George alui Niculai URSACHI, George MANDICI, Petru alui George BAHNEAN, Vasile BODNAR şi Pamfil IOANESI[1906]. / O a doua listă, a aceluiaşi Constantin Popovici, cu donaţii de produse pentru internatul de băieţi din Cernăuţi, menţionează pe: Nicolai PATRAŞ, Vasile DABÎCĂ, Ioan alui Neculai DABÎCĂ, Vasile alui George TODOSI, Ioan alui Constantin DABÎCĂ, George DABÎCĂ, Ion alui Toader DABÎCĂ, Constantin DABÎCĂ, Vasile POPESCUL, Petrea DABÎCĂ, Aft. DABÎCĂ, Ioan SCHIPOR, George alui Ioan SCHIPOR, Ioan NISTOR, Catrina RĂILEAN, Toader CHIRILĂ, Constantin NISTOR, Petrea NISTOR, Paraschiva NIŢU, Vasile NISTOR, Vasile CHIRILESCUL, George CHIRILĂ, Petru CHIRILESCUL, Constantin CHIRILESCUL, Vasile BELICI, Achelina BELICI, Alexa CHELBĂ, George MIROUŢ, Constantin SANDULEANU, Nicolai BELICI, Ion CÂRDEIU, Ion CHIRILĂ, Mihai CHELBĂ, Eudochia COROAMĂ, Constantin alui George CORNEA, Dumitru DONISAN, Dumitru CORNEA, Vasile IOANESI, George alui George BODALE, George URMĂ, Ion alui Dumitru BURLĂ, Neculai BURLĂ, Simion LAURIC, Alexa HRIŢEAN, Ioan alui Vasile PLAMADĂ, Petru BAHNEAN, Petru RĂILEAN, Dimitrie LAURIC, Teodor LAURIC, Petru BODALE, Toader alui Ioan SCHIPOR, Toader alui Petrea MOTRESCUL, Ioan COSTEA, Andrei TODOSI, Petru TODOSI, Vasile ILIUŢ, Vasile BOGEAN, George CHELBĂ, Constantin alui Petrea BOSTIAG, Mihai CHIRILĂ, Dumitru CÂRDEIU, Constantin ROTARIU, Andrei BOGEAN, Andrei URSACHI, Petru LĂCĂTIŞ, Petrea alui Vasile NIŢU, , Ioan PÂRGHIE, Achelina I. BAHNEAN, Antemia lui Constantin URSACHI, Petrea URSACHI, Constantin şi Vasile BORCAN, George PLAMADĂ, Ilie PLAMADĂ, Petru PLAMADĂ, Vasile IHOLNICIUC, Safta COSTEA, Chionia IHOLNICIUC, Maria CIOBOTARIU, Catrina T. IOANESI, Parascheva BAHNEAN şi Maria URSACHI[1907].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vicovul de Sus**, comună rurală, de curând **cu titlul de târg**, districtul Rădăuţi, aşezată pe o mare întindere, pe malul stâng al Sucevei, lipită, la vest, de Straja şi, la est, de Bilca. Suprafaţa: 63,62 kmp; populaţia: 5.939

[1904] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 6/1893, p. 3
[1905] DEŞTEPTAREA, Nr. 6/1896, p. 47
[1906] GAZETA BUCOVIEI, Nr. 93/1896, p. 1
[1907] DEŞTEPTAREA, Nr. 2/1897, p. 15

locuitori români gr. or. Se compune: 1). din satul de reşedinţă, cu 5.487 locuitori, şi 2). din cătunele Laura, Peste Apă şi Podirei. Este străbătută de drumul districtual Ciudei-Solca, din care pleacă aci un drum districtual spre Seletin. Are 2 şcoli populare, una cu 4 clase (deci, peste 120 şcolari – n. n.), în satul de reşedinţă, şi alta cu o singură clasă, în cătunul Laura; o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", şi o casă de economie. Această comună a fost dăruită, de către Ştefan cel Mare, prin hrisovul din 15 Septemvrie 1465 (1479 – n. n.), mănăstirii Putna, în posesia căreia se găsea şi la 1776. Pe o porţiune din teritoriul său, s-a întemeiat comuna Bilca. Populaţia, formată din locuitori originari, peste care au survenit colonişti transilvăneni, se ocupă cu prăsila de oi şi de vite mari, cu exploatarea de păduri şi puţin cu agricultura. Comuna posedă 2.204 hectare pământ arabil, 1.898 hectare fânaţuri, 50 hectare grădini, 634 hectare imaşuri, 6.094 hectare păduri. Se găsesc 274 cai, 4.294 vite cornute, 1.388 oi, 2.000 porci, 158 stupi. **Vicovul de Sus, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Rădăuţi. Suprafaţa: 5.037 kmp; populaţia: 263 locuitori germani, romano-catolici şi evanghelişti, români, poloni, ruteni şi alţii; 163 locuitori sunt gr. or. şi numai 15 gr. cat. Se compune: 1). din Vicovul de Sus, moşie atenenţă; 2). din moşiile Bilca, Karlsberg, Putna, Vicovul de Jos. Se găsesc 118 cai, 2I6 vite cornute, 63 porci, 17 stupi. **Vicovul de Sus, moşie atenenţă** a moşiei cu administraţie particulară Vicovul de Sus, districtul Rădăuţi. Se compune: 1). din moşia Vicovul de Sus propriu-zisă, care, împreună cu târlele Gura Plaiului, Secătura şi Şvereha, are 8 case şi 31 locuitori; şi 2). din teritoriul Bivolarie"[1908]. În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Bivolărie**, teritoriu pe care se află o herghelie de armăsari de prăsilă şi o fabrică de scânduri cu 5 gatere. Depinde de moşia Vicovul de Sus, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Vicovul de Sus, districtul Rădăuţi. Are 4 case şi 86 locuitori români"[1909].

1910: „Iar Iancu Flondor, cel care spulberase un alt mit muntenesc, orchestrând înfrângerea şi ieşirea din politică a deputatului George Popovici – cel care şi-a semnat opera poetică cu calamburul T. Robeanu (Te robea, nu? – îşi întreba George Popovici o fostă iubită, când publica primul poem, pe care i-l dedicase cândva), împingându-l, practic, la sinucidere, îi pregătea un destin asemănător şi contelui Francisc de Bellegarde, pe care îl mai sabotase o dată, când, ca să nu piardă pădurea „Laura", de la Vicov, dobândită în mod fraudulos, „Iancu Flondor zădărnicise legea ce o pregătise contele, în înţelegere cu stăpânirea pentru scăparea pădurilor şi păşunilor de servitute"[1910]. / „Unele dureri ale ţăranilor bucovineni, aduse la ştirea parlamentului. În şedinţa de la 20 aprilie a secţiunii agrare (comisia pentru dezbaterea trebuinţelor gospodăreşti) a parlamentului din Viena, care se ocupă tocmai acum cu sporirea creşterii vitelor, mai cu seamă însă de propunerile în folosul ţăranilor, făcute de deputatul social-democrat tov. Dr. Rentier, a luat şi deputatul tov. Grigorovici cuvântul, scoţând la iveală unele dureri ale ţărănimii din Bucovina. Tov. Grigorovici s-a ocupat de tovărăşiile ţărăneşti de pădure, precum este acea din Vicovul de Sus, şi a arătat în ce fel pradă unii speculanţi, din care cei mai temuţi sunt Eisenkraft, Flondor şi Maidanek, avutul ţăranilor. El a amintit interpelaţiile deputaţilor Bellegarde şi Grigorovici, care au cerut scut pentru ţărani de la stăpânire şi zice că ar fi, în sfârşit, datorinţa stăpânirii să oprească odată speculaţiunile acestea prădalnice, căci dieta ţării nu vrea să facă legi ocrotitoare pentru ţărani, pe semne din pricina de a cruţa pe un „vestit" conducător de partid al majorităţii"[1911]. / „Aurel Onciul a avut parte de ajutorul lui Bellegarde, ca să se poată întări legile făgăduite şi primite de dieta ţării, că de altfel nu ar fi putut face nimica şi ar fi fost zdrobit de aliatul şi tovarăşul său de acum, Coco Vasilco. „Căpitanul" nostru Iancu Flondor zădărnicise legea ce o pregătise contele, în

---

[1908] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 238
[1909] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 13
[1910] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3
[1911] *Lupta*, Nr. 10, Anul III, Cernăuţi 1 mai 1910, p. 2

înţelegere cu stăpânirea pentru scăparea pădurilor şi păşunilor de servitute. Iancu Flondor se temea că legea îl va păgubi pe dânsul, deoarece a cumpărat şi el, ca şi Eisenkraft şi Druckmann, pădurea de servitute „Laura”, a ţăranilor din Vicovul de Sus. Pentru stârpirea cămătarilor şi jefuitorilor de la sate nu a avut nicidecum ajutorul partidului şi al celorlalţi deputaţi români. Contele se silise să scoată jidanii de prin sate şi deputaţii noştri „antisemiţi” îi aduc şi-i întăresc în gheşefturile ce le au cu jidanii. Gazetele jidoveşti l-au împroşcat întruna şi ale noastre au tăcut chitic. Chiar dl George Tofan susţinea că ar trebui să-l apărăm pe conte, însă se vede că porunca celor mai mari nu i-a îngăduit să facă lucrul acesta”[1912].

1912: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[1913], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la vicovanii Costea BOGDANIUC (32 ani în 1912), Reveca NISTOR (cu vârsta neprecizată, în 1912), Irina BĂLICI (19 ani în 1912), Alexandru a lui Vasile BUJDEI (scripcar şi zicălaş sătesc, 77 ani în 1912) şi Dochiţa URSACHI (38 ani în 1912).

1914: Presa română filo-austriacă începu să difuzeze ştiri despre „barbariile ruseşti”, săvârşite în Bucovina, dar acestea erau combătute, pe bună dreptate, chiar şi de unii dintre iredentiştii bucovineni: „Oraşul Storojineţ a fost ocupat de armata rusă, sâmbătă, 12 septembrie 1914… La Cuciurmare, care e cam la 70 km de Iţcani, nu e nici un proprietar Flondor, ale cărui magazii de cereale să fi fost incendiate, iar familiei Flondor din Storojineţ, Ropcea, Comăneşti, Slobozia, Rogojeşti şi Vicov nu i s-a distrus nici o arie de incendiu. / **Dr. Emilian Şluşanschi** / Avocat în Storijineţ”[1914].

1916: Colecta pentru cei amputaţi şi orfanii celor căzuţi în luptă a beneficiat şi de obolul genistului **Stipor Costan Dumitru** (probabil **Schipor**), din Vicovul de jos, mobilizat în Arbeiter Abtig I/41, şi care a dăruit o coroană, precum şi de cele ale mobilizaţilor în la k. u. k. Feldjaegerbatallion Nr. 18 (batalionul de poliţie), adică „**Răuţă Gheorghe**, Vicovul de Sus, 60 fileri; **Colonciia Gheorghe**, Vicovul de Sus, 40 fileri; **Russu Ilie**, Vicovul de Sus, 20 fileri; **Cenuşă Sandu**, Vicovul de Sus, 20 fileri”[1915].

1914-1918: S-au jertfit pentru Bucovina „Rezervistul **Vasile Chelba**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Petrea Chelba**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **George Cornea**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Procopie Mandici**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Negură**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Rusu**, Vicovu de Sus, comp. 9, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **George Schipor**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Nicolae Ursachi**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit”[1916]; „Fruntaşul **George Georgiţa**, Vicovu de Sus, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **George Pitic**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit”[1917]; „Rezervistul **Ilie Roşca**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit”[1918]; „Infanteristul **Vasile Chelba**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Petru Cârciu**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, prizonier; Corporalul Zaharie Nistor**, Vicovu de Sus**, Regimentul 22, prizonier; Corporalul **Petru Pitic**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, prizonier; Rezervistul

[1912] *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, pp. 2-4
[1913] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[1914] *Ruşii la Storojineţ*, „Adevărul” din 22 septembrie 1914
[1915] *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5
[1916] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1917] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[1918] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

Dimitrie Polevca, Vicovu de Sus, Reg. 22, prizonier”[1919]; „Infanteristul **Ioan Calancea**, Vicovu de Sus, Regimentul 22, rănit”[1920]; „La propunerea doamnei **Natalia Gheorghiţa**, din **Vicovul de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Vasilie a lui Damian Gheorghiţa**. Doamna Natalia Gheorghiţa susţine că soţul ei a repausat la 24 septembrie 1914, în lupta de la Ivangorod; La propunerea doamnei **Domnica Mutrescul**, din **Vicovul de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Nicolai a lui Cosma Mutrescul**. Doamna Domnica Mutrescul susţine că soţul ei, Nicolai a lui Cosma Mutrescul, a murit, în luna februarie 1916, ca prizonier în Rosia”[1921]; „**Vasili a lui Toador Gheorghiţa**, din **Vicovul de Sus**, a participat la război şi ar fi căzut, în anul 1915, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea fratelui său, Dumitru Gheorghiţa, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1922]; „**Costan a lui Ilie Russu**, din **Vicovul de Sus**, a participat la război şi ar fi murit, într-un spital, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Anna Russu, născută Mironovici, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1923]; „**Gheorghe a lui Vasile Schipor**, din **Vicovul de Sus**, a participat la război şi e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Irina a lui Gheorghe Schipor, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1924]; „**Ilie a lui Vasile Plamada**, din **Vicovu de Sus**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1919, ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ioana a lui Ilie Plamada, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[1925];

1918: „În vara anului 1918, nimeni nu se aştepta, la Suceava, la un viitor bucovinean desprins din contemporaneitatea europeană, pe care o reprezenta Austria. Politica reînviase din letargia marginalizării, biserica îşi căuta strategiile imediate, iar ţărănimea, atâta câtă mai supravieţuise războiului, cerea despăgubiri pentru rechiziţiile forţate, din iunie 1916, când doar din Vicovu de Sus, parohia electorală de deputatului Aurel Ţurcanu, fuseseră luate şi scoase din ţară „câteva mii de capete de vite”, valorând „sume de milioane” de coroane[1926]. / „În Lunea Rusaliilor, a ţinut d-nul deputat Aurel Ţurcan o adunare poporală în Vicovul de Sus, la care au luat parte şi reprezentanţi ai comunelor învecinate, Bilca, Vicovul de Jos, Voitinel şi Putna… A petrecut peste trei ore în mijlocul alegătorilor săi, ascultându-li dorinţele şi dându-le sfaturi în chestiunile puse în discuţie”[1927].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Rădăuţi** făcea parte şi „Locţiitor: **Aurel Isopescu**, maestru silvic, Vicovul de Sus”[1928].

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naţionale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina[1929] şi a proprietarilor lor: Fabrica din **Vicovul**

[1919] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1920] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[1921] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
[1922] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224
[1923] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
[1924] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161
[1925] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuţi 3 februarie nou 1921, pp. 28-33
[1926] *Viaţa Nouă*, V, nr. 5, 30 iunie n. 1918, p. 4
[1927] VIAŢA NOUĂ, Anul V, nr. 5, 30 iunie 1918, p. 4
[1928] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1929] *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

de Sus, jud. Rădăuţi, **proprietatea dlor Bodor şi Filipescu**, cu sediul în Vicovul de Sus, jud. Rădăuţi.

1924: În 21 septembrie 1924, „pe lanurile foste „împărăteşti" din cătunul Bivolărie… s-au distribuit titlurile de proprietate sătenilor împroprietăriţi din comunele Vicovul-de-sus, Straja, Gura-Punei şi Putna… / La hotarul comunei Vicovul-de-sus, d-l ministru I. Nistor a fost întâmpinat de un impozant şirag de călăreţi cu steaguri tricolore şi condus, în urale nesfârşite, până la locul serbării, unde se găseau, ridicate din cetină şi covoare, un altar şi tribune decorate cu steaguri naţionale. După ce PSS Episcopul Ipolit Vorobchievici, înconjurat de numeros cler, a săvârşit serviciul divin, d-l ministru I. Nistor a rostit o frumoasă cuvântare… / Serbarea s-a sfârşit cu împărţirea brevetelor de proprietate de către d-l ministru I. Nistor. În urmă, d-l ministru Nistor şi deputatul englez Sir Harry Brittain au tras, în entuziasmul de nedescris al sătenilor, prima brazdă în ogorul dat ţăranilor în proprietate pe veci. A urmat o prea frumoasă horă de înfrăţire, în care s-au prins ţăranii laolaltă cu d-l ministru Nistor, Sir Harry Brittain şi ceilalţi oaspeţi distinşi. / În legătură cu serbarea de împroprietărire din Vicovul-de-sus, a avut loc şi sfinţirea unui loc de biserică în cătunul Bivolăria şi sfinţirea noului local al cooperativei „Bradul" din Vicovul-de-sus, care cooperativă, după câţiva ani de activitate intensă şi bine condusă, a reuşit să se instaleze în casă proprie. / La amândouă serbările a asistat popor foarte mult, mai cu seamă ţărani din Vicov"[1930].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[1931]: **Ganz Mendel Benjamin**, cizmar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Drach Abraham**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Drach Leizer**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Dănilă Petrea**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Malik Victor**, croitor, domiciliat în Vicovul de Sus; **Schipor Silvestru**, rotar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Löbell Meschulem**, morar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Oseoschi Ioan**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Fedeac Iosef**, cizmar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Vaţzlavec Iohann**, tâmplar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Arcadie Niţu**, brutar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Fesler Nuţa**, cizmar, domiciliată în Vicovul de Sus; **Bondic Alois**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Drach Aron**, măcelar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Vasile Urmă**, fierar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Götel Filip**, morar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Vişan Mihai**, tâmplar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Cremmer Iosef**, tâmplar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Carcea Dumitru**, fierar, domiciliat în Vicovul de Sus; **Costea Vasile**, fierar, domiciliat în Vicovul de Sus.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1932]: **Chira Gheorghe**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Vicovul de Sus**, judeţul Rădăuţi, mort la 3 iulie 1941.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Doarna Traian**, seria 1938, media 7,48, numit în comuna Vicovul de Sus Vest, postul IX, jud. Rădăuţi; **Fărcaşu Petru**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Vicovul de Sus, Laura,

[1930] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1925, p. 101-104
[1931] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[1932] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

postul VI, jud. Rădăuţi; **Mazilescu D. Gheorghe**, seria 1938, media 7,30, numit în comuna **Vicovul de Sus**, Laura, postul X, jud. Rădăuţi; **Mengher Aurel**, seria 1938, media 7,30, numit în comuna **Vicovul de Sus**, Olărie, postul V, jud. Rădăuţi"[1933].

1942: Având în vedere dispoziţiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Naţional de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942", se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit şi angajat din Noemvrie 1940 şi până la 5 Martie 1942 inclusiv"[1934]: Iluţ Teodor, paznic, bunul expropriat **pădurea Axelrad**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Iosifescu Traian, paznie, bunul expropriat **fabrica N. Surcheş**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Breban Gheorghe, paznic, bunul expropriat **fabrica N. Surcheş**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Rusu Constantin, paznic, bunul expropriat **fabrica Maidanek**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 2.000 lei; Mleşniţă Gh., paznic, bunul expropriat **fabrica Maidanek**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Iosif Lenchiş, paznic, bunul expropriat **fabrica Birmbaum şi Schwartz**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 900 lei; Rotaru Ioan, paznic, bunul expropriat **fabrica Birmbaum şi Schwartz**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei; Bolocan Dumitru, paznic, bunul expropriat **fabrica Birmbaum şi Schwartz**, comuna Vicovul de Sus, judeţul Rădăuţi, salariul lunar 1.000 lei".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1935], următorii învăţători şi învăţătoare: **Cârstian Ioan**, comuna Vicovul de Sus, Centru, jud. Rădăuţi, media 7,66; **Hotinceanu Ştefania**, comuna Vicovul de Sus, jud. Rădăuţi, media 8,12; **Munteanu Petru**, comuna Vicovul de Sus, Bivolărie, jud. Rădăuţi, media 7,50; **Teczeşiu Teodor**, comuna Vicovul de Sus, Est, jud. Rădăuţi, media 9,04".

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 şi următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative săteşti de credit: Cooperativa „Lumina", comuna Vicovu de Sus - Laura, judeţul Rădăuţi.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1936], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Lagadin Irina**, de la Milişăuţi, la Vicovu de Sus Centru; **Orendovici Viorica**, de la Vicov Sus, Laura, la Bănceşti; **Hura Valeria**, de la Vicovu de Sus, Laura, la Voitinel; **Cuter Virginia**, de la Cândeşti, la Vicovu de Sus, Bivolărie; **Pârghie Iustin**, de la Vicovu de Sus, Centru, la Ulma; **Enceanu Olga**, de la Vicovu de Sus, Est, la Vicovu de Jos, Centru; **Moşoc Domnica**, de la Voitinel, la Vicovu de Sus Centru; **Roşca Galina**, de la Vicovu de Sus, Laura, la Mănăstioara; **Danciu Marin**, de la Vicovu de Sus, Laura, la Vicşani; **Şorodoc Pantelimon**, de la Vicovu de Sus, Centru, la Rrădăuţi, băieţi". „**Bucescu Eufrozina**, de la Vicovul de Sus, Laura, la **Grăniceşti**, p. X, apropiere de soţ, preot; **Sfârnaciuc Maria**, de la Vicovul de Sus, la Marginea, post II, apropiere de soţie, învăţătoare"[1937].

[1933] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[1934] *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 şi următoarele
[1935] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[1936] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1937] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Ministri: Moara fostă **proprietate a lui Mittel Filip** din comuna Vicovul de Sus”[1938]. / „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[1939], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Filip Gotel”, cu sediul în Vicovul de Sus”.

VOITINEL

Povestea acestui sat începe într-o legendă care poate fi desluşită documentar, legenda întâlnirii lui Dragoş Vodă cu Iaţco din Voitin, despre care încă se mai crede că ar fi fost rusin din sudul Poloniei, deşi Iaţco, tatăl lui Hărman din Voitin şi al lui Iaţco din Voitin, negustor armean de pânzeturi în Suceava, poate fi înţeleasă lesne din mărturiile documentare despre satul Voitinel. Deci, legendarul Iaţco de la Voitin, care era armean, nicidecum rutean, îl întâlneşte pe legendarul Dragoş Vodă, în 1335, căpetenia maramureşeană din oastea comitelui secuilor Andrei Lackffy, comite care va răpune „Bourul Norocos” (Kutlu-Buga), cu trei stele (tuiuri) în frunte, în legendă rămânând doar voievodul maramureşean Dragoş din Bedeu, care l-ar fi răus pe Athalamos sau Atlamîş sau Abdallah, cumnatul lui Kutlu-Buga şi mârzac al tătarilor dobrogeni, „Bourul Norocos” cel adevărat (Kutlu-Buga), aflându-se atunci, împreună cu Bogdan din Cuhea („Fierarul”, „cuhe” însemnând „fierărie”), în Lituania, pentru a susţine, în interesul veneţienilor, câteva bătălii cu cei care periclitau drumul comercial al nordului, inclusiv cea definitivă de la Sinie Vody[1940]. În documentele Voitinelului, ocină cu mănăstire proprie, chiar şi în 1335, rezultă limpede genealogia despre care vorbesc, Alexandru cel Bun întărind, în 1427, lui Herman şi fratelui său, Iaţco, „ocina lor şi le-am dat satul lor, unde este casa lor, la Voitinu, unde acesta iese din poiană şi unde este mănăstirea lor şi vechiul lor loc de cosit, sub brădet”. Într-un document şi mai târziu, cel din 1490, sunt menţionaţi „Bogdan de la Voitin şi fratele lui Ion Miciorna, şi surorile lui, Ilca şi Muşa, copiii Hărman, nepoţii lui Iaţco”, stăpâni peste „un sat, anume Voitinul, unde a fost casa tatălui lor, Hărman, şi a bunicului lor, Iaţco, unde iese Voitinul din pădure şi din poieni, unde a fost mănăstirea lor şi fânaţul lor cel vechi, sub codru”. Perioada de glorie a lui Iaţco din Iţcani, fiul lui Iaţco din Voitin şi fratele lui Herman, începe în 1392, când dăruia biserica din Iţcani şi „Sfântul Dumitru” din Suceava Patriarhului ecumenic al Constantinopolului, Antonie, care, la schimb, va face demersurile pe lângă Alexandru cel Bun şi pe lângă cneazul lituanian Vitovt pentru un „scaun la Suceava… al bisericii armeneşti”, acordat abia în 30 iulie 1401, cu Ohanes drept cel dintâi episcop armean[1941].

1427: Satul Voitinel a fost atestat documentar în **18 august 1427**, când Alexandru cel Bun întărea lui Herman şi fratelui său, Iaţco, „ocina lor şi le-am dat satul lor, unde este casa lor, la Voitinu, unde acesta iese din poiană şi unde este mănăstirea lor şi vechiul lor loc de cosit, sub brădet”. Herman era tatăl lui Bogdan Herman (ginerele lui Ivul Solca), întemeietorul Bogdăneştilor.

[1938] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968
[1939] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052
[1940] Nicolae, Eugen, *Monede de cupru bătute în Oraşul Nou (Şehr al-cedid)*, pp. 173 şi urm.
[1941] *Documente privind Istoria României*, XIV, XV, vol. I, p. 12

1490: În 15 martie 1490, Ştefan cel Mare întărea mănăstirii Putna, printre alte biserici din ţinutul Sucevei şi Ţinutul Cernăuţi, şi „a III-a, biserica din Voitin, cu popă". În 16 mai 1490, Ştefan cel Mare cumpăra, de la „Bogdan de la Voitin şi fratele lui Ion Miciorna, şi surorile lui, Ilca şi Muşa, copiii Hărman, nepoţii lui Iaţco" cu 500 zloţi tătăreşti, „un sat, anume Voitinul, unde a fost casa tatălui lor, Hărman, şi a bunicului lor, Iaţco, unde iese Voitinul din pădure şi din poieni, unde a fost mănăstirea lor şi fânaţul lor cel vechi, sub codru", sat pe care l-a dăruit mănăstirii Putna, ulterior istoria Voitinelului făcând, practic, parte din istoria satului Vicovu de Jos. Bogdan Herman a fost ginerele lui Ivul Solca şi, prin soţie, unchiul de mamă al lui Luca Arbure, care va putea cumpăra „Solca mică" de la văduva şi copiii lui Bogdan tocmai datorită acestei înrudiri.

1818: Biserica Sfântului Profet Ilie din Voitinel a fost construită în anii 1818, 1819, dotată cu un iconostas, în 1825, de Panaita BONTEŞ şi restaurată în 1868. În 1843, biserica avea 976 enoriaşi, păstoriţi de preotul administrator Nicolai VASILIEVICI. În 1876, biserica din Voitinel, frecventată şi de enoriaşii din Gălăneşti, avea 2.482 enoriaşi, paroh fiind Alexandru PLEŞCA. În 1907, paroh era David MORARAŞ, născut în 1840, preot din 1872, paroh din 1894, iar cantor, din 1900, Dimitrie VASILOVICI, născut în 1878.

1864: Din 1864, funcţiona la Voitinel o şcoală cu 4 clase[1942].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, **Voitinel**, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale"[1943].

1890: „Domnişoara Olga Gramatovici, fiica domnului paroch şi exarch ortodox-oriental din Voitinel, se va cununa, într-a 26 Ianuarie 1890, cu dl teolog absolvant Teodor Bumbac"[1944].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Apoi am trecut printr-o zonă bine cultivată, dens populată, până la Voitinel. În casa parohială, am lucrat zadarnic, timp de două ore, cu doi bărbați, apoi am ajuns, în sfârșit, să cunosc dialectul local, în timp scurt, discutând cu o femeie de 60 de ani[1945]. În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruţe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Suceviţa[1946], spre care m-am grăbit și în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei"[1947].

1942 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 41, 1876 p. 61, 1907 p. 171
1943 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
1944 REVISTA POLITICĂ, Anul V, nr. 2, 15 ianuarie 1890, p. 6
1945 La Voitinel, „femeia de 60 de ani" poate fi Natalie Morăraş (*Foaie verde ci cicoari*) sau Trifelia Coroamă.
1946 La Suceviţa, a cântat Ion Şlahtinschi (22 ani).
1947 Weigand, op. cit., pp. 7-17.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Voitinel**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe pârâul cu acelaşi nume, între Vicovul de Jos, Horodnicul de Jos şi Gălăneşti. Suprafaţa: 17,72 kmp, împreună cu Gălăneşti; populaţia: 1.108 locuitori, exclusiv români de religie gr. or. Este străbătută de drumul principal Marginea-Ciudei; printr-un drum de ţară comunică cu Gălăneşti şi cu drumul districtual ce trece pe aci. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Profetul Ilie". A fost sat din timpurile cele mai vechi. Ştefan cel Mare îl dăruieşte, la 1490, mănăstirii Putna, în posesia căreia se găsea şi la 1776, când era numai cătun, anexat la comuna Vicovul de Jos. În vremurile de demult, se afla aci o mănăstire. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu prăsila de vite. Comuna posedă 1.153 hectare pământ arabil, 386 hectare fânaţuri, 14 hectare grădini, 384 hectare imaşuri, 658 hectare păduri. Se găsesc 85 cai, 534 vite cornute, 236 oi, 307 porci. **Voitinel, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Hardeggthal, districtul Rădăuţi. Are 2 case şi 24 locuitori, coprinzând pe lângă sine şi târlele Crivăţ şi Pietroasa. **Voitinelul, pârâu**, afluent pe dreapta Sucevei, răsare de sub poalele munţilor Poiana Hociungul şi Bâtca Mare, primeşte, mai sus de satul Voitinel, pârâul Slatina şi se varsă în Suceava, în faţa localităţii Gălăneşti, districtul Rădăuţi"[1948].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Infanteristul **Dumitru Hrişcă**, Voitinel, mort; Infanteristul **Toader Crăciun**, Voitinel, rănit"[1949]; „Infanteristul **Dumitru Hura**, Voitinel, Regimentul 22 Infanterie, rănit"[1950]; „Rezervistul **Alexandru Bujinca**, Voitinel, Regimentul 22, prizonier; Infanteristul **Iosif Coroamă**, Voitinel, Regimentul 22, prizonier"[1951]; „La propunerea doamnei **Ileana a lui Ilarion Russu**, din **Voitinel**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Ilarion a lui Leonti Russu**. Doamna Ileana Russu susţine că soţul ei, Ilarion Russu, a murit în spital, la Debrecin, la finea anului 1914"[1952]; „**Dumitru a lui Manoli Hrişca**, din **Voitinel**, a participat la război şi ar fi murit într-un spital din Stiria, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea maicii sale, Reveca Hrişca, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1953]; „**Petre a lui Pamfil Coroamă**, din **Voitinel**, a participat la război şi ar fi picat în anul 1915, în Carpaţi, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea mamei sale, Ana a lui Pamfil Coroamă, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[1954].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 323/20/3**. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuţi, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 314, **Voitinel-Gălăneşti**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 296 ha 18 a 53 mp, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[1955].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele

[1948] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 242
[1949] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[1950] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[1951] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[1952] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
[1953] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
[1954] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuţi 22 martie nou 1921, pp. 112-117
[1955] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Vasile Chira** la Voitinel”[1956].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”[1957]: **Galan Ioan**, lăcătuş, domiciliat în Voitinel; **Ciobotaru Ioan**, fierar, domiciliat în Voitinel; **Schuster Ştefan**, rotar, domiciliat în Voitinel.

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – **Tribunalul Iaşi**[1958]: **Bujdei Vespasian**, brigadier silvic, cu ultimul domiciliu în comuna **Voitinel**, jud. Rădăuţi, născut în comuna Călineşti, jud. Rădăuţi, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare şi 200 lei amendă, conform art. 258, 259 şi 260 din codul penal”.

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Păcuraru Şt . Petre**, seria 1938, media 7,30, numit în comuna Voitinel, postul VII, jud. Rădăuţi”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1959], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Racolţea Elena**, de la Voitinel, la Botuşeniţa; **Hura Valeria**, de la Vicovu de Sus, Laura, la Voitinel; **Bujdei Victor**, de la Voitinel, la Gălăneşti; **Moşoc Domnica**, de la Voitinel, la Vicovu de Sus Centru”.

VIJNIŢA

Sat de baştină a celebrei familii de boieri şi cărturari moldoveni, Tăutul, satul Vijniţa pare să fi fost menţionat pentru prima dată, după cum susţin localnicii, într-o cronică rusească din anul 1158, dar, aşa cum scria şi Ion Neculce, exagerând, pentru că graniţa cu polonii fusese trasată în **13 decembrie 1433**, când s-a convenit delimitarea hotarelor de către albii, şi nu de către culmi (obcini), sau confundându-l pe fiul lui Alexandru cel Bun, Ştefan Vodă, cu Ştefan cel Mare: „Când au aşedzat pace Ştefan-vodă cel Bun cu leşii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leşi. Şi au dăruit craiul leşescu Tăutului aceste sate la margine: Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijniţa, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuţii, Voloca. Toate acestea le-au dăruit craiul leşescu Tăutului logofătului. Şi au pus hotar apa Cirimuşul, întru o duminică dimineaţa”.

[1956] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1957] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[1958] *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686
[1959] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

1623: Satul Vijniţa aparţine Tăutenilor şi în 2 aprilie 1623, când Ştefan Tomşa al II-lea întărea lui Tăutul logofăt părţi din satele Vijniţa şi Voloca, dar satul întreg, cu vecini, este întărit, în 12 ianuarie 1644, vornicului Bucium, probabil ginere al logofătului Tăutul.

1663: În 25 februarie 1663, Ion Cocoranul, alt ginere de-al Tăutenilor, lasă copiilor săi părţi de moşie în Vijniţa şi Voloca.

1711: Un document din 1711, nedatat, la care face referire Teodor Bălan, spune că, după înfrângerea lui Dimitrie Cantemir şi a lui Petru cel Mare la Stănileşti, „atuncia şi Rugină, înpreună cu giupâneasa lui (Aniţa), au lipsăt di aici din ţară şi s-au dus cu Moscalii, iar aici, în urma lor, rămăind datorii la unii şi la alţii", satele Broscăuţi şi Vijniţa, din viitoarea Bucovinei, pe lângă altele din întreaga Moldovă, au fost luate de creditori, precum Sandu neguţătoriu, căruia îi datora 120 lei. Episcopul Rădăuţilor, Calistru, a plătit acele datorii, dar ginerele lui Preda Paladi, Mihai Micul, ca rudă mai apropiată, a întors banii episcopului, păstrând Vijniţa, în vreme ce Broscăuţii şi celelalte sate au fost luate de domnie şi dăruite lui Sandu Sturza.

1723: În 9 martie 1723, călugărul Gheorghi Moţoc vindea ginerelui său, Dănilă Giurgiuvan, pentru 50 galbeni, a opta parte din satul Vijniţa.

1736: În 3 aprilie 1736, Safta şi Mihalache Micul moşteneau jumătate din satul şi moşia Vijniţa, după feciorii lui Drăguţescul, „rude sterpe".

1768: În 8 august 1768, Ioniţă Cantacuzino primea, drept zălog pentru un împrumut de bani, trei părţi din o jumătate de sat şi o a opta parte din sat, de la Vasile Raţă. Cealaltă jumătate de sat aparţinea Sturzeştilor.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1960], din 1772-1773, înregistrează la Vijniţa „153 – toată suma caselor", însemnând 3 popi, Vasile, Giorgie şi Vasili, 4 dascăli, Vasili, Fedor, Hlihor şi Fodor palamar, 9 văduve, Mălanca, Anna, Hafia, Vasilina, Hafia, Săfrona, Paraschiva, Iliana şi Solomia, 137 birnici şi 71 jidovi ai târgului Vijniţa. / **Birnicii satului Vijniţa** erau: Miron vornicul, Istrate MELNICIUC, Ivan HLIHORIAC, Acsăntii ŞAPCA, Dumitru GRAPENIUC, Vasilii DULCICO, Giorgie MARGIN, Andrei brat ego, Ivan brat ego, Fedor ŞFIDOC, Fedor SCRONDIC, Dumitru TIRONIAC, Simion SCRAINICIUC, Ignat sin GIORGIŢĂ, Mihail ISAC, Dumitru IOSÂPCIUK, Dumitru SCRÂMCIUK, Vasili sin popii, Onofrei sin CHIRILĂ, Dumitru HALOS, Roman MACHIDON, Nicolai PILIPKO, Costin BĂRBII, Andrei brat MELNICIUC, Hrihor sin ROMAN, Ivan DRONICU, Căzan sin DRONIC, Nichita sin ILKO, Alecsa botnar, Pricop sin MOISII, Hlihor BINŢA, Ivan SÂCLIŞ, Ostafii CLIN, Istrati sin IGNAT, Andrei sin ANTON, Andrei sin ROMAN, Ivan sin VELIŞCO, Cozma sin VELIŞCO, Nichita sin VELIŞCO, Nichita SMIDOC, Fedor CIORNOHUZ, Dănilă zet ego, Dumitru sin ISTRATE, Ivan sin ŞTEFAN, Fedor sin IVAN, Vasili brat ego, Timofei brat ego, Nicolai CLIN, Ignat SPACIUC, Petre TIRONIUC, Fedor PURCICĂ, Pavăl velnicer, Ivan SCOMINIAC, Giorgie PANŢIR, Dănilă, Hlihor ciobotar, Petre PLIVA, Vasili PERCICO, Ivan TIHONOC, Vasili BOIKO, Andrei VORONIC, Toader PAVLIUC, Ştefan ŞPINCO, Vasili paznic, Ivan pânzar şi Nichita velnicer. / **Jidovii de la târgul Vijniţii** erau: Iacăr sin LAZĂR, Iacob ŞKOLNIK, Haim sin IOSIP, Marko SNETINSKI, Şmil sin MARKO, Rabin HAHAM, Iţko sin MOŞKO, Avram KARABENIUK, Avram sin MOŞKO croitor, Peisik sin LEIBII, MAER, Şmil sin IANCUL, Iancul KULSKI,

[1960] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 456

Zelman sin ŞLOMII, Iancul sin LEIBII, Berko sin AVRAM, Aron ŞKOLNIKUL, Berko PIKIR, LEIBA, HANCIUL, Zelman OEZERIVSKI, Urko sin MOŞKO, David sin IŢKO, Avramko sin IŢKO, Avramko velnicer, DAVID, Şloim velnicer, Avram sin IZDRAIL, Fişel ŞKOLNIK, Şimşim sin BIINIK, Şmil KOLOMIISKI, David GIDANO, Veiniş OSAŢ, Berko velnicer, Keţlo sin BERKO, Iţko DELIŢA, Iosip AVRAM, Leiba HAMCIUK, Lesman ŞKOLNIK, Davitko sin KILMAN, Şmilo sin DAVID, Zolman sin BERCIUL, BOROX ciupicar, Sămen sin SILIM, Morko sin IŢKO, Periţi sin NOSÂM, Nosâm sin AVRAM, Iosip KUŢKI, Iţko sin AVRAM, Iacob ciobotar, Boium ZLONIK, Borih sin IANKUL, Şulim croitor, Avram PIKER, Maiurko PIKER, Haim sin LOHMAN, Marko sin HAIM, Iosip sin ORONIUK, Naşko ot KUTOR, Iţko sin AVRAM, Iona KRIMAR, Gelman sin ŞMIL, Iţko sin STRULE, Moşco de la KOSOV, Mindel dascalul, Maiurko SKINIK, Samson croitorul, Maiur ŞKOLNIKUL, Mordko sin LEIBA velnicer, Gerşin DAVID şi Leiba sin ŞOLOM. Şi mai erau circa 1.000 oameni în „satul Samdogora a lui baron”, adică în Sadagura baronului Gardinberg, care nu s-au lăsat scrişi în foile de recensământ.

1775: În 1775, Vijniţa cu Cernăteşti aveau 3 popi şi 62 ţărani, plus 56 familii de evrei, cu 191 suflete, reprezentate de Jstmar Hasklowitz, Josef Loebl, Jakob Israel, Loebl Meyer, Israel, Jakob şi Jehoschua Mayer, numărul familiilor evreieşti din Vijniţa ajungând, în 1777, la 108 familii, cu 208 suflete. „Vijniţa este un orăşel, înfiinţat nu demult, în apropierea Pocuţiei, constând, în prezent, numai din câţiva evrei şi ţărani imigraţi din Polonia”[1961].

1778: Din 1778, funcţionau, în Vijniţa de Sus, o şcoală cu 3 clase şi o şcoală cu o clasă, în Vijniţa de Jos fiind deschise, în 1871, o şcoală de băieţi cu 6 clase, iar în 1877, o şcoală de fete cu 6 clase[1962].

1786: Cu ocazia vizitei sale în Bucovina, împăratului Iosif al II-lea i-au fost prezentate măsurile administrative, printre acestea fiind şi „f). Principalele autorităţi din Cernăuţi li se vor supune şi cahalii din Suceava, Siret, Sadagura și Vijniţa, deşi menţin un judecător al evreilor, iar împreună cu rabinul și meseriaş evreu prezintă facturile către administrația de stat, pentru inspecție”[1963].

1792: În Vijniţa existau 2 biserici, cea a Sfântului Nicolai din Vijniţa de Sus sau Vijenka, cum i se mai spunea, construită în 1792 şi reconstruită în 1883, şi biserica Adormirii Maicii Domnului din Vijniţa de Jos, construită în 1867 (în 1868 s-a adăugat o capelă, în Bahna) şi restaurată în 1889. În 1843, biserica din Vijniţa de Sus, cu 912 enoriaşi ortodocşi, era patronată de Gregor de AIVAS şi de Georgie de GIURGIUVAN, postul de paroh fiind vacant, iar biserica din Vijniţa de Jos, cu 1.100 enoriaşi, patronată de aceiaşi doi patroni bisericeşti, îl avea paroh pe Ioan GRIBOVSCHI. În 1876, patronatul Vijniţei de Sus era imperial, cei 1.177 enoriaşi fiind păstoriţi de Ioan OSTASŞEK, iar în Vijniţa de Jos, parohie cu 1.089 enoriaşi, patron bisericesc era Gregor de AIVAS, postul de paroh fiind vacant. În 1907, la Vijniţa de Sus era paroh Ioan OSTASŞEK, născut în 1844, preot din 1870, paroh din 1873, cantor fiind, din 1902, Ioan COZARICIUC, născut în 1902, iar la Vijniţa de Jos era paroh Theodor SEMANIUC, născut în 1854, preot din 1880, paroh din 1886, cantor fiind, din 1900, Ilie ŞANDRO, născut în 1877.

1802: „Cele mai multe produse ale agriculturii şi creşterii vitelor, ceară, miere, bere şi rachiu, lână şi piei, ţoalele de Suceava şi **cordovanul de Vijniţa** alcătuiesc comerţul ei. Din

[1961] SPLENY, *Descrierea districtului Bucovinei,* 1775, al. 57, p. 52
[1962] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 91, 1907 p. 80
[1963] Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

Bistriţa, ea scoate aur, din Cârlibaba, plumb, şi posedă, cum am amintit mai înainte, şi cele mai multe din celelalte metale”[1964].

1811: „Bucovina numără, după recensământul din 1811, 3 oraşe (Cernăuţi, Suceava şi Siret), 3 târguri (Vijniţa, Rădăuţi şi Câmpulung), 147 domenii şi, în total, 330 de localităţi, în care se găsesc: 39.096 case, 44.589 de familii, 498 de clerici, 1.289 de nobili, 269 de funcţionari, 621 de orăşeni, meşteşugari şi artizani, 19.050 ţărani şi 418 ţărani săraci. Numărul femeilor este de 110.106. Totalul băştinaşilor este de 226.486 de suflete, din care 3.414 evrei. / Numărul vitelor este considerabil: 14.714 cai, 43.242 de boi, 42.659 vaci şi vreo 300.000 de oi. Cele mai multe produse ale agriculturii şi creşterii vitelor, ceara, mierea, berea şi rachiul, lâna şi pieile, păturile, păturile de Suceava şi **cordovanul de Vijniţa**, dau de lucru locuitorilor din Bucovina”[1965].

1817: În perioada 1817-1830, din rândurile iobagilor din Vijniţa s-au desprins câţiva viteji, care s-au retras în munţi, trăind după voia şi cugetul lor, cea mai renumită bandă de haiduci din vremea aceea fiind cea a lui Miron Ştoliuk.

1848: În perioada 1848-1849, iobagii din Vijniţa s-au răsculat, sub conducerea lui Luchian Cobiliţă.

1855: Din 1855, Vijniţa a fost centru administrativ al zonei. Principala personalitate a comunităţii evreieşti din Vijniţa a fost Besht Menahem Mendel ben Haim Hager, fondatorul familiei de rabini hasidici din Vijniţa.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijniţa – **Vijniţa** (târg, cu tribunal) cu Bahna, Ciornohuz, Revna și Wiszenka, Berhomet pe Siret cu Lăpuşna, Mihodra, Cireşenca, Mazuri, Şipot cu Bursekeu, Ispas, Lucavăţ pe Siret cu Maidan, Meschibrod cu Podzaharie, Mihova cu Mega, Milie. / **Putila cu Stroroneţ** (district), Chiseliţeni, Toraki și Sergi, Plosca, Dihteniţa, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jabloniţa, Koniatyn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni”[1966].

1880: În 1880, din cei 4.165 locuitori ai Vijniţei, 3.795 erau evrei.

1888: „În noaptea de 19 spre 20 ianuarie 1888, nişte făcători de rele au intrat în sediul visteriei c.r. din Vijniţa şi, sfărâmând casa Wertheim, au furat 2.181 florini din banii birului şi 18.627 florini din alte diferite depozite”[1967].

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (**Descoperiri în Bucovina**). „În urma notiţei cu acelaşi nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: 6). Bijuterii din argint, de aceeaşi formă şi

[1964] *Călători*, XIX, I, pp. 11, 112
[1965] *Călători*, XIX, I, pp. 779-783
[1966] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1967] REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 2, 1 februarie 1888, p. 7

mărime cu cea descrisă și ilustrată în anul 1889, găsită prin săpare, în 1887, la Vilauce, districtul Vijniţa; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți”[1968].

1890: În 1890, Vijniţa avea 5.200 locuitori, primar fiind evreul Moses Scharf. Învăţători erau George Turkewicz, F. Schweitzer, I. Straticiuc, I. Bohmer, E. Hodowanski, A. Straticiuc, M. Avacovici, M. Kanczuker, L. Tarnowiecka şi L. Rosenheck. Paroh era Teodor Semaniuc.

1891: O listă de subscripţie publică, din noiembrie 1891, încredinţată lui „Teodor SEMANIUC, paroh din Vijniţă”, cuprinde următoarele nume: medicul veterinar districtual Leontie TANIAC, moşierul Teodor SEMANIUC, Ioan PERDEICZUCK, Petre CREMENICKI, Niculaiu HULEY, Foca ROMANIUK, Ioan SERHIJ, Alexei SERHIJ, Stefan LAZOREK, Petru TARNOVIEŢCHI, Gavril ILIEVICI, Simion TANASIJCZUK, Ioan KLEM, Dimitrie NESTERIUC, Filip SADAGURSKI, Andreiu MALAREZUK, Stefan TANASIJCZUK, Isidor IERIMICZUK, Costin TANASIJCZUK şi Ilie LASOREK[1969].

1906: O altă listă de subscripţie, din iunie 1906, întocmită de notarul din Vijniţa, Vasile TUDAN, şi de soţia sa, Aspazia TUDAN, în beneficiul proiectatei societăţi culturale „Luceafărul Bucovinei”, menţionează numele: tipograf Dionisiu BACINSCHI, farmacist Marcus VOGEL, SEMANIUC, Iosel FISCHER, Ludmil KLUGER, Mihail PĂIUŞ, Mihai FABIAN, învăţătorul SOSANSCHI, Ferdinand WIHARD, Paul POHALSCHI, Nemo şi Vitold GUŞCHIEVICI[1970].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vijniţa** (**Wiznitz, Wiznyea**), târg, aşezat de malul drept al râului Ceremuş, care îl desparte, printr-un pod de lemn destul de primitiv, de târgul districtual galiţian Kuty. Suprafaţa: 33,23 kmp; populaţia: mai mult de 5.000 locuitori, dintre care mai mult de jumătate izraeliţi, iar cei băştinaşi, ruteni; religia, pentru locuitori creştini, e gr. or. Din Vijniţa duce şoseaua principală, prin valea Vijenca, spre trecătoarea Niemciţ şi, de acolo, înainte, spre valea Ceremuşului; acest târg mai e legat, prin drumuri districtuale nu tocmai bune cu târguleţele apropiate ,Văşcăuţi şi Berhomet pe Siret. Este şi staţie principală a căii ferate locale Nepolocăuţi-Vijniţa. Are un oficiu telegrafo-poştal şi este sediul căpitanului districtual (prefectului), al judecătoriei de ocol şi al celorlalte oficii administrative districtuale. Cultul gr. or. e deservit de o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, în Vijniţa de Jos, având pe lângă sine şi o capelă de cimitir, în Bahna. Afară de aceasta, târgul mai are o biserică rom. cat., una gr. cat. şi mai multe sinagogi, ce sunt supuse administraţiei unui rabin, care se bucură de o mare influenţă religioasă chiar dincolo de hotarele ţării şi, mai ales, la evreii din Maramureş. Instrucţiunea se predă prin 2 şcoli populare de diferite sexe, cu câte 6 clase, şi una mixtă, aflătoare la marginea târgului, supranumită Bahna. Ca date istorice, avem ştire că, pe la anii 1776, pământurile ce constituiesc astăzi teritorul Vijniţei se găseau, câte o treime, în proprietatea Ioaniţei Cantacuzino, Ioaniţei Sturza şi a lui Mihalache Giurgiuvan. Tot aci se găsea, în aceiaşi epocă, şi un schit de călugăriţe, cu 7 maici. Partea de sus a teritoriului Vijniţei poartă, încă de la 1710, numele special de Vijenca (Wizenka), destinată fiind a forma, cu timpul, o comună deosebită, precum este astăzi. Numele Vijniţa (Wiznitza) îşi are origina sa în silaba slavonă *wysza = de sus*, prin care se indică poziţiunea muntoasă a localităţii. Poziţiunea muntoasă şi foarte pitorească a localilăţii, pe malul Ceremuşului, care coboară din regiunile păduroase o

[1968] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[1969] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 55/1891, p. 4
[1970] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 20/1906, p. 4

bogăţie considerabilă de tot felul de lemnării de industrie, a făcut din acest târg, de mult timp, un punct de afluenţă pentru evreimea speculativă de primprejur, aşa încât negoţul, destul de remarcabil în această parte a Bucovinei, mai ales în specialitatea plutăritului, se găseşte aproape cu desăvîrşire în mâini evreieşti. Posedă 975 hectare pământ arabil, 1.864 hectare fânaţuri, 78 hectare grădini, 571 hectare imaşuri, 4.078 hectare păduri. Se găsesc 112 cai, 436 vite cornute, 57 oi, 350 porci şi 13 stupi. **Vijniţa** (**Wiznitz**), **moşie**, cu administraţie particulară, districtul Vijniţa. Suprafaţa: 46,04 kmp; populaţia: 207 locuitori izraeliţi, ruteni, poloni şi câţiva români"[1971].

1915: „Asaltul ruşilor la Siret reuşi. Cu o forţă înzecită ca a austriecilor, ei sparseră zidul slab al inamicului, care nu fusese deloc preparat ca o rezistenţă puternică. Ruşii încep o înaintare vertiginoasă din donă părţi: de la Vijniţa, unde de asemenea n-au întâmpinat vreo rezistenţă serioasă, şi de la Siret, spre Hadikfalva-Rădăuţi"[1972].

1918: A treia hotărâre din aceeași zi de 12 noiembrie, semnată tot de Iancu Flondor și de Radu Sbiera, proclama starea de asediu „asupra ținutului Cernăuți, asupra tot nordului Bucovinei, de pa Prut, până la Nistru, precum și asupra districtelor Vijnița, Vășcăuți, Siret, Rădăuți și Storojineț. / Toți locuitorii sunt provocați să predea Comandamentelor de jandarmerie celor mai apropiate, până în decurs de 24 ore de la publicarea acestei hotărâri, toate armele și munițiile aflătoare la ei. / Contravențiuni față de acest ordin se vor pedepsi în modul cel mai aspru, conform legii marțiale"[1973].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[1974]: „**La judecătoria Vijniţa: Fedorowicz Atanasie**, judecător de district cu rangul VIII; **Manugiewicz Grigori**, judecător de district cu rangul VIII; **Dr. Rabl Iakob**, judecător de district cu rangul VIII; **Faustman Teodor**, judecător de district cu rangul VIII". Tot din 1 septembrie 1919, erau „permutate", deci transferate, alte „persoane" ale magistraturii bucovinene, şi anume: / La judecătoria Sadagura, **Dr. Rosenzweig Edmund**, judecător cu rangul IX, de la judecătoria Vijniţa; / La judecătoria Cernăuţi: **Gaschler Franz**, consilier conducător al judecătoriei Vijniţa, consilier de tribunal cu rangul VII; **Weiss Siegfried Oscar**, consilier la judecătoria Vijniţa, consilier de tribunal cu rangul VII; / La judecătoria Gura-Humorului: **Buzek Norbert**, judecător la judecătoria Vijniţa, judecător de district cu rangul VIII; / La judecătoria Vijniţa**: Halip Eugenie**, pretor la judecătoria Stăneşti, consilier conducător de judecătorie cu rangul VII; **Salner Osvald**, auscultant la tribunalul Suceava, judecător cu rangul IX; **Markiewicz Iacob**, auscultant la tribunalul Cernăuţ, judecător cu rangul IX".

1919: „**Comisiunea agrară de ocol Vijniţa**: Preşedinte: **Eugen Halip**, consilier de tribunal şi şef al ocolului judecătoresc Vijniţa. / Locţiitor: **Atanasie Fedorovici**, judecător districtual, Vijniţa. / Reprezentantul Administraţiei: **Aurel Percec**, prefect al judeţului Vijniţa. / Locţiitor: **Dr. Ladislaus Kveton**, secretar de administraţie, Vijniţa. / Reprezentantul Băncii regionale: **David Muntean**, paroh, Mihova. / Locţiitor: **Toader Bujor**, funcţionar, Vijniţa. / Expert agricol: **Gheorghe Berenţan**, referent silvic, Vijniţa. / Locţiitor: **Vasile Zavadiuc**, învăţător superior, Milie. / Reprezentantul proprietarilor expropriaţi: **Kajetan Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Locţiitor: **Stanislaus Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Inginer

[1971] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 239, 240
[1972] *Unirea*, Nr. 65, Anul XXV, Blaj, joi 1 iulie 1915, pp. 2, 3
[1973] *Monitorul Bucovinei*, Apare după trebuinţă, Cernăuţi, în 19 noiembrie nou 1918
[1974] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

hotarnic: **Lazar Rauchwerger**, inginer hotarnic, Vijniţa. / Locţiitor: **Schloime Geller**, inginer hotarnic civil, Cernăuţi. / Reprezentanţi ai ţăranilor: **Nicolai Hrebiuc**, agricultor, Berhomet pe Ceremuş; **Petru Mazurec a lui Simion**, agricultor, Ispas. / Locţiitori: **Tihon Onufreiciuc**, agricultor, Câmpu-Lungul Rusesc; **Ostafi Klem Hrabniţchi**, agricultor, Vijnicioara. // Din **Comisiunea agrară de ocol Gura Putilei** făceau parte şi „Reprezentant al Administraţiei: **Aurel Percec,** prefect, Vijniţa; Expert agricol: **Gheorghe Berenţan**, referent silvic, Vijniţa; Locţiitor: **Anton Kozicec**, inginer hotarnic civil, Vijniţa”[1975].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit” pe anul în curs, printre alţii, şi „**Mihai Strusiewcz** din Putila şi **Alter Drimer** din Vijniţa, comisiunea fiind completată cu marele proprietar din Milie Stanislau Bohosiewicz, comisarul superior al gărzii financiare Nicolai Weissmann, inspectorul şcolar Vasile Czechowski, Antschel Dauber şi administratorul de percepţie Adolf Ciolek, toţi din Vijniţa, şi forestierul din Gura-Putilei Edmund Niehrasz”[1976].

1923: „Duminică, 18 Noiembrie 1923, se deschide internatul de elevi din Vijniţa”[1977].

1926: „Plec din Cernăuţi cu trenul – se poate merge şi cu trăsura –prin satul şi gara Grigore Ghica Vodă (rebotezări specifice neinspiratei perioade de „românizare”, pe care autorul-general o reprezintă exponenţial – n. n.), spre apus, pe valea Prutului, până aproape de Văşcăuţi şi, apoi, pe valea Ceremuşului, afluent drept al Prutului, care, în parte, constituie frontiera dintre România şi Polonia, şi ajung la orăşelul Vijniţa, admirând, în drum, trecerea plutelor în jos, pe apa limpede şi verzuie a Prutului, a cărui luncă se aseamănă, pe aici, foarte mult cu a Siretului în Moldova. Frumoasa şosea, mai cu seamă pe valea Ceremuşului, este plantată, pe ambele laturi, cu pomi roditori: cireşi, vişini, pruni, meri şi peri. / Orăşelul Vijniţa, aşezat pe dreapta Ceremuşului, în fata satului polonez Cuti, de pe stânga pârâului, la poalele frumoşilor munţi, frământaţi şi acoperiţi cu păduri de fag şi de brad, are o situaţiune dintre cele mai simpatice, cu climă dulce şi aer plăcut, de care se bucură însă numai evreii galiţieni, care locuiesc, în masă compactă, şi acest mic şi nenorocit orăşel, în care te crezi ca în Palestina! Apropiindu-mă de Vijniţa, mi se părea că mă apropii de Călimăneşti, venind dinspre Râmnicu Vâlcea, atât e de mare asemănarea ca natură şi pitoresc; dar, odată ajuns, crudă şi dureroasă decepţiune!... În orăşel, văd mulţi ţărani, veniţi de prin satele mai apropiate, care se cred ruteni, vorbind ruteneşte, dar cu figura, privirea şi portul curat româneşti. Bărbaţii, cu iţari albi de pânză, strâmţi, lungi şi încreţiţi jos, cu cămeşile încreţite, purtate în afară şi încinşi cu chimire de piele, mai înguste decât ale maramureşenilor, cu ledunci de lână de culoare în general roşie, frumos ţesute şi lucrate, cu pălării negre şi mici în bordură, iarna purtând căciuli, cojoace şi sumane. Femeile şi fetele, mai toate îmbrobodite, poartă catrinţe ca în Moldova, iarna cojoace. Numai garniturile cămeşilor, atât la bărbaţi, cât şi la femei, se deosebesc de ale românilor bucovineni. Sunt, fără îndoială, românii bucovineni ai lui Ştefan cel Mare, rutenizaţi sub perfida stăpânire austriacă. Statul nostru are sacra datorie de a lua măsuri ca această populaţiune înstrăinată să revină la matca ei românească, mai cu seamă că este de religie ortodoxă. / De la Vijniţa, pe o frumoasă şosea, ce ridică dealul, cu direcţiunea sud-est, străbătând un vast platou, acoperit cu fâneţe şi culturi, apoi o frumoasă pădure de brad amestecat cu fag, prin care se trece, ridicând şi scoborând, într-o uşoară serpentină, se ajunge, după un parcurs de 20 km, la Berhomete, în valea superioară a Siretului. Defilând pe acest frumos drum, prin faţa ultimilor ramificaţiuni ale munţilor de pe dreapta

[1975] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1976] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
[1977] CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1925, p. 154

Ceremuşului, mi se părea că merg pe drumul de la Turnu Severin, la Curtea de Argeş, sau pe acel de la Piatra Neamţ şi mănăstirea Neamţ, prin Băltateşti. / În dimineaţa unei frumoase zile de septembrie, părăsind Vijniţa, iar, pentru un moment, şi apa Ceremuşului, mă îndrept, cu trăsura, în sus, pe strâmta, frumoasa şi pitoreasca vale a pârâiaşului Vijnita, afluent drept al Ceremuşului, ce curge printre coastele înalte şi frumos împădurite cu fag şi cu brad ale munţilor Ceremuşului, care fac parte din sistemul Carpaţilor Păduroşi, întinşi pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung, ce se întinde pe apă, în sus, a cărui parte nordică constituie o foarte modestă, dar drăguţă şi simpatică staţiune climatică pentru lumea din apropiere. Ieşind din acest sat, şoseaua părăseşte apa Vijnicioarei, aproape de obârşia ei, o ia la dreapta şi ridică, prin pădure, într-o foarte aspră serpantină, muntele Nincici, din vârful căruia se descoperă, la vreo 2 km spre apus, iarăşi splendida şi încântătoarea privelişte a Ceremuşului, îndoindu-se pe la poalele frumoşilor munţi, înveşmântaţi, în mare parte, cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad şi mesteacăn” [1978].

1933: „Când letargia şi inactivitatea, când cearta şi invidia provincială... când ambiţii personale, intrigării, meschine veninuri” au ajuns la apogeu, „în colţurile cele mai îndepărtate ale României... Cernăuţii, Storojineţul, Vijniţa, Siretul, Suceava, Rădăuţii, Gura Humorului au rămas aceea ce-au fost**.** Pe vreme de ploaie şi-n zi de târg, scursori de noroi şi bâlciuri zăpăcite, în zi de soare, colecţii de tarabe infecte, cu acelaşi ritm unison de viaţă ştearsă, anemică şi slută pe strada Flondor, în cafenele şi cluburi ca vai de capul lor... / Un şirag de şcoli activează între patru ziduri. / O intelectualitate mândră şi uneori îngâmfată, adeseori blazată şi rezervată, îşi macină, într-o savoare auto-îndestulătoare, existenţa şi rolul de care ar fi capabilă. / O întreagă studenţime dă examene spre a şoma mai târziu. / Care este activitatea culturală colectivă a Bucovinei? / Întrucât beneficiază massele de ţărani şi muncitori de tot apanajul cultural al acestei provincii?”[1979]**.**

1941: În noaptea de 13 spre 14 iunie 1941, ostaşii bolşevici au ridicat 31 familii evreieşti şi le-au deportat în Siberia. În 22 iunie 1941, a început un val imens de distrugere a comunităţii evreieşti din Vijniţa, inclusiv prin deportarea evreilor în Transnistria, cei mai mulţi murind în lagărele de la Jurin şi de la Moghilev. Printre victime s-au aflat familia avocatului Dr. Rosner, familia comercianţilor Schlomo Rosner, Hermann Steigmann, Naftali Haller, precum şi cea a tehnicianului dentar Brauner.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[1980], următorii învăţători şi învăţătoare: **Antochi Eusebie**, plasa Vijniţa, jud. Storojineţ, media 745; **Bărbulescu Maria**, plasa Vijniţa, jud. Storojineţ, media 9,00; **Ursache Maria**, plasa Vijniţa, judeţul Storojineţ, media 9,12”.

VILAUCEA

Ca şi celelalte sate de pe graniţa Polonă, Vilaucea are parte de prima atestare documentară în **13 decembrie 1433**, când Regele Vladislav al Poloniei şi Ştefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, convin că „Zamostie şi Vilaucea sunt între satele noastre”, ale Poloniei, deci, corecţia în favoarea Moldovei urmând să se facă mai târziu, adică în decembrie 1504.

[1978] Lupaşcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, Bucureşti 1929, pp. 323-330
[1979] *Viaţa Bucovinei*, nr. 5-6, 1933, p. 1
[1980] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1981], din 1772-1773, înregistrează la Vilauce, moşie răzeşească, „61 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Simion şi Pricopi, 6 ruptaşi, Dumitru VLAD, Toader TĂUTUL, Vasilie ROŞCA, Ion ROŞCA, Andronachi FRUNZĂ şi Tomiţă TĂUTUL, 14 şliahtici, Manoli FRUNZĂ, Ion BOLOHAN, Grigoraş ONCIUL, Ştefan DIACONENCO, Vasili ROTOPAN, Vasili ONCIUL, Vasili DUMICIU, Antohie CIOPA, Gavril RÂPTA, Nicolai MIHOVAN, Dumitraş RÂPTA, Manolii MIHOVAN, Gligoraş ZAVIALIŢĂ şi Georgi ŢÂNTE, 3 umblători, Mihalachi VLAD, Ştefan MIHOVAN şi Andronic ZAVIALIŢĂ, 5 văduve, Nastasa, Odochie, Oksana, Fedora şi Irina, 4 jidovi, Struli, Volva, Leiba şi Faibeş, şi 27 birnici, adică: Mihail COŞCAR, Ion COŞCAR, Ion COROTCO, Gligoraş vizitiu, Ivan HUŢUL, Giorgie GOGIU, Dămian SCRINBCO, Simion CALINCIUC, Costaş CALINCIUC, Dumitru CALINCIUC, Vasilie ZONI, Ivan PILIPEI, Hrihor MARCO, Hrihor FIICĂ, Mihail COŢIC, Ostafii COCENCA, Dănilă BOIKO, Hrihor NICA, Mihail HNICA, Vasilii POPOŞNIAC, Toader VOLOŞIN, Vasili COJOC, Georgie sin popii, Iacob IVACIOC, Ivan COROTCO, Hlihor COROTCO şi Vasilii bârsan.

1774: În 1774, Vilaucea avea 75 familii (2 mazili, 15 răzeşi, 2 popi, 47 ţărani, în 1775), numărul familiilor satului ajungând, în 1784, la 145.

1795: În 29 august 1795, Grigoraş Onciul vindea lui Andronachi Frunză, moştinaş din Vilavce, o moşie de „8 stânjeni, peste pod, lângă crâşma lui Gafenco, dinspre hotarul Zamosti şi alături cu stâlpul lui Lupulenco, drept 30 lei bani buni”. Vasile Tăutul, martor, era stăpânul satului.

1802: În 18 februarie 1802, Maria, văduva lui Isac Cucoran, înzestra pe fiica ei, Nastasia, jupâneasa lui Condurachi Pătraşcu, cu părţii de moşii în Bănila, Lucavăţ, Jadova, Vilaucea şi Panca.

1813: În 8 februarie 1813, Eftimia Onciul înzestra pe fiica ei, Catrina, căsătorită cu Toader Stângaci, cu părţile ei din Vilauce, moştenite de la tatăl ei, „Gheorghi Tăuta”, iar în 25 aprilie 1831, Vasile Tăutul lăsa prin testament, copiilor lui, Sămeon, Neculai, Maria, jupâneasa lui Dumitru Cocea, Iftimia, jupâneasa lui Costachi Frunză, şi Ilica. Moşia din Vilauce a lui Vasile Tăutu provenea din părţi moştenite de la tatăl lui, Tanasă Tăutul, şi din cumpărătură sau danie de la Manole Băţu, Alexandru Dunuţă, Năstăsăe, fata Onciului şi de la Velăca Luca din Tăutuleşti, moştenire de la Istrati Tăutul. În 29 noiembrie 1813, Gheorghe şi Mihalache Vlad vindeau lui Ioan Tăutul o moşioară din Vilauce, zestre de la soacra lui Gheorghe Vlad, Gafiţa Bărbăroe, fata răposatului Tanasi Tăutul, dar şi parte de schimbătură cu Ioan Tăutul.

1822: Popa Ion Lucescul din Văscăuţi începe să cumpere moşii în Vilauce încă din 1 noiembrie 1822, când achiziţionează moşioara lui Ion Răpta şi a jupânesei lui, Maria, fata lui Ion Tăutul, apoi părţile de moşie ale fraţilor Gavril şi Ion Răpta, tot în 1 noiembrie, apoi şi moşioarele fraţilor Vasile şi Grigoraş Mihailiuc, moştenire de la maica lor, Maria, în 6 martie 1823. Cu ocazia acestor tranzacţii mai sunt menţionate nişte nume de răzeşi din Vilaucea, precum Irina şi Todiraş Tăutu, Ioan Calinciuc, Costachi Frunză (care a şi scris convenţiile), Gheorghe Ţănta, Durnici, Vasile Murafievici, Ion şi Vasăle Frunză.

1823: În 29 aprilie 1823, Ion Tăutu, fiul răposatului Toma Tăutu ot Vilauce, vindea lui Toader Sluşanschi, parohul din Slobozia Banilei pe Ceremuş, o moşioară în Vilauce.

[1981] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 452

1825: Biserica Sfântului Nicolai din Vilauce a fost construită în 1825, dotată cu un iconostas, în 1838, de Andrei LUTEK şi George KUREK, şi restaurată în 1880. În 1843, biserica avea 2.290 enoriaşi, patron bisericesc era familia GAFENCO, paroh fiind Nicolai COSOVICI. În 1876, biserica avea 2.287 enoriaşi, preot cooperator era Mihail ANDRIICIUC, patronatul bisericesc fiind asigurat de domnişoara Eufrosine de HORMUZAKI. În 1907, patroni bisericeşti erau Roman von KRZYSTOFOWICZ, Ioan BOHOSIEWICZ, Anton şi Susanna KRZYSTOFOWICZ, George ILCIUC şi evreul Hersch WEISSGLAS, paroh fiind Theodor PETRUC, născut în 1868, preot din 1892, paroh din 1903, iar cantor, din 1905, Dionis ŞANDRO, născut în 1885.

1855: Din 1855 funcţiona, la Vilauce, o şcoală cu 4 clase, în 1902 urmând să fie deschisă şi o şcoală filială cu o clasă[1982].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa"[1983].

1890: În 1890, Vilaucea avea 3.540 locuitori, primar fiind Nicolai Colotelo. Învăţător era Dimitrie Cheivan, iar Eugenie Bodnarescul şi Alexandru Danilevici erau parohi.

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (**Descoperiri în Bucovina**). „În urma notiţei cu acelaşi nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: 6). Bijuterii din argint, de aceeaşi formă și mărime cu cea descrisă și ilustrată în anul 1889, găsită prin săpare, în 1887, la Vilauce, districtul Vijniţa; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți"[1984].

1896: O colectă, din mai 1896, pentru Internatul de băieţi români din Cernăuţi, încredinţată parohului Eugeniu Bodnarescu, menţionează următoarele nume de locuitori din Vilaucea: Dimitrie CHEIVAN, Pentelei LIUTEC şi Petru FRUNZĂ[1985].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Vilaucea** (**Willawcze**), comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată pe pârâul Berezniţa, între Bănila Rusească, la vest, şi Zamostie, la est. Suprafaţa: 29,10 kmp; populaţia: 3.444 locuitori ruteni gr. or. şi câţiva izraeliţi. Se compune din satul de reşedinţă, cu acelaşi nume, cu 3.361 locuitori, şi din satul Bereznica. Prin drumuri de ţară este unită cu comunele vecine, precum şi cu drumul districtual Văşcăuţi-Vijniţa; are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Niculae". Această comună este menţionată într-un hrisov, din decembrie 1433, al regelui polon Vladislav. La 1776, era în posesia mazilului Ioan Frunză. O parte din această comună aparţinea, pe vremuri, mănăstirii Zamostia. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Între Vilaucea şi comuna învecinată Zamostia, se întindea o parte din aşa

---

1982 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 23, 1876 p. 96, 1907 p. 81

1983 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1984 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1985 DEŞTEPTAREA, Nr. 11/1896, p. 90

numitul „Codru Bucovinean”, adică o zonă neutră, între teritoriul Moldovei Vechi şi al Poloniei de pe atunci. Comuna posedă 1.964 hectare pământ arabil, 373 hectare fânaţuri, 36 hectare grădini, 210 hectare imaşuri, 1.203 hectare păduri. Se găsesc 175 cai, 382 vite cornute, 49 oi, 700 porci, 87 stupi. **Vilaucea, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Vijniţa. Suprafaţa: 10,01 kmp; populaţia: 27 locuitori, în majoritate izraeliţi, restul ruteni gr. or. De această moşie depinde şi castelul de vânătoare Semiatyn”[1986].

1914-1918: „**Ioan Artim Ştefaniu** din **Vilauce**, chemat la mobilizarea generală, a luptat contra ruşilor, la Iwangorod, în toamna anului 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Aniţa Artim, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[1987].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Văşcăuţi** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Mihail Colotelo**, Vilaucea”[1988].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b)**. în calitate de învăţători definitivi şi învăţătoare definitive: **Victoria Goian**, la Vilaucea”[1989].

VITELIUCA

Menţionat târziu, abia în **7 februarie 1718**, când Aniţa, văduva lui Iordachi Toma, dăruia satul Vitiliuca lui Mihail Racoviţă Vodă, care era nepotul răposatului ei soţ, Vintileanca sau Viteliuca avea ca repere de hotar, aşa cum au fost stâlpite în 14 mai 1746, hotarele satelor Mamaiesti şi Valeva, pârâul Soviţa până la drumul mare, lângă Lujani, şi hotarul Luchiuşchei către Coţmani.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1990], din 1772-1773, înregistrează la Veteleuca, moşie episcopească şi a lui Constandin PĂLADE, „47 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ştefan, 1 jidov, Herşcul, 7 văduve, Vasilina, Odochie, Hohnica, Titiana, Iliana, Maria şi Iliana VASILOAI, 4 case pustii şi 34 birnici, adică: Ion vornic, Andrei morar, Fodor HATMAN, Mihailă DĂNILĂ, Ivan sin POPESCU, Ivan vătăman, Mihai LEŞAN, Ivan CHIŞCAN, Vasile sin BINDUC, Ivan pânzar, Mihail HAREVSCHI, Andrei LEUCO, Pintelei pescar, Iacob CINPOEŞ, Andrei CEREŞNIUC, Ştefan pânzar, Matei CRICMOVICI, Simion rotar, Andrei butaş, Hrihor VOICO, Ilii văcar, Petrea PITVORNIC, Velişco MOLDOVAN, Vasile VELNICIUC, Ilaş LECA, Vasile sin ILAŞ, Hrihor COBZEIU, Ivan brat ego, Ivan PITVORNIC, Petre SAVCIUC, Petro CHIAŞCO, Pintilei, Ivan sin ILAŞ şi Dumitro BUTUC.

1774: În 1774, Viteliuca avea 41 familii, iar în 1775, când era grafiată Vetleuca, 1 popă şi 29 ţărani, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 43.

[1986] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 240
[1987] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 88, Cernăuţi în 18 Decemvrie nou 1919, pp. 7-11
[1988] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[1989] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[1990] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 407

1782: În 9 aprilie 1782, Iordachi Ghica trimitea la Cernăuţi pe Dumitraşco Potlog, să declare că stăpâneşte moşia Vitileuca.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Coţman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davideşti, Dubăuţi, Havrileşti, Iujeniţa, Ivancăuţi, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineţ, Mămăieştii Vechi, Mămăieştii Noi cu Cutul Strileţchi, Nepolocăuţi, Orăşeni, Oşehlib, Piedecăuţi cu Ţopeni, Revacăuţi, Revna, Şipeniţ, Şişcăuţi, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”[1991].

1890: În 1890, Viteliuca avea 750 locuitori, primar fiind Ion Boiciuc. Paroh era Eugenie Semaca, iar Ioan Cosovan era cantor bisericesc.

1894: O şcoală cu o clasă urma să fie deschisă, la Vitileuca, în 1894[1992].

1897: Biserica din Viteliuca a fost construită în 1897, ca filială a bisericii din Lastiuca, frecventată, până atunci, de obşteni. În 1907, preot al celor două biserici era Vasilie VELEHORSCHI, născut în 1866, preot din 1897, cantor fiind, din 1891, Ioan COSOVAN, născut în 1868.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Viteliuca** (**Witelówka**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată, în masă compactă, pe stânga pârâului Soviţa, lipită de Laşchiuvca Veche. Suprafaţa: 2,11 kmp; populaţia: 560 locuitori ruteni, de religie gr. or. Prin drumuri de ţară, este legată cu Laşchiuvca şi cu celelalte comune învecinate, precum şi cu drumul principal Cernăuţi-Zaleszczyki. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserica locală, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”. Aci s-a zidit, în anul 1720 o biserică. La 1776, o jumătate din această comună era în stăpânirea episcopului de Rădăuţi, Dosoftei Herăscu, iar cealaltă jumătate o stăpânea marele căpitan Iordache. În secolul al XIV-lea, s-au aşezat aci maloruşi, care se îndeletniceau cu pescuitul. Populaţia de azi se ocupă, mai ales, cu agricultura. Comuna posedă 317 hectare pământ arabil, 47 hectare fânaţuri, 6 hectare grădini, 56 hectare imaşuri. Se găsesc 36 cai, 109 vite cornute, 43 oi, 108 porci şi 27 stupi. **Viteliuca, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 2,28 kmp; populaţia: 70 locuitori izraeliţi, poloni şi ruteni, de diferite confesiuni”[1993].

VOLCINEŢ

În **15 martie 1490**, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 11-a biserică, la Volcineţ, cu popă”, dar satul este mult mai vechi, aparţinând, iniţial, lui Vitovt, cneazul lituanian, cumnat al lui Alexandru cel Bun, care a ctitorit şi biserica de piatră din Lujeni.

[1991] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[1992] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 112
[1993] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 241

1674: În 14 decembrie 1674, satul aparţinea lui Tudosie vameşul, tatăl cronicarului Miron Costin.

1703: În 14 februarie 1703, pentru că fiul său, Pătraşco, murise „în Ţara Românească şi neavând copii”, Miron Costin dăruieşte satul Volcineţ mănăstirii Barnovschi, din Iaşi, întru pomenirea fratelui său, Ion Costin, înmormântat în cimitirul acelei mănăstiri. În 14 februarie 1703, Nicolai Costin dăruia mănăstirii Barnovschi satul Volcineţ, „care sat l-a dat părintele mieu fratelui mieu Pătraşco logofăt; dar murind acesta în Ţara Românească şi neavând copii, a rămas satul acesta la noi, amândoi fraţii, dar murind şi fratele mieu, Ion hatmanul, şi fiind astrucat în sfânta mănăstire Barnovschi, care fusese zidită de strămoşii noştri, am dat mănăstirii zise mai sus satul Volcineţ, cu zece vecini, ca să-i fie danie şi ocină în veci”. Conform unui uric din 5 mai 1703, satul fusese al lui Miron Costin, apoi al fiului său, Pătraşco.

1742: Un alt fecior al lui Miron Costin, Ion, răscumpără satul şi obţine uric domnesc de întăritură în 20 noiembrie 1742. Printre iobagii lui Ion Costin se numărau Vasile Vătămanul şi Gavril Halep, care, în 15 iulie 1744, dau mărturie, cu semnele pe care le cunosc, la hotarnica satului Bereşti.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[1994], din 1772-1773, înregistrează la Volcineţ, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „16 – toată suma caselor”, însemnând 6 popi şi 10 birnici.

1774: În 1774, satul avea doar 13 gospodării, dar ajunge, în zece ani, în baza colonizării cu ruteni, la 87 de gospodării.

1782: În 2 aprilie 1782, după moartea lui Ion Costin, mănăstirea Barnovschi revendică, pe nedrept, şi obţine Volcineţul, pe care îl arendează grabnic armeanului Todori Mustaţă.

1786: Biserica Naşterii Maicii Domnului din Volcineţ, construită în 1786, a fost reclădită în 1901. În 1843, biserica avea 1.075 enoriaşi, patron bisericesc era Ioan de MUSTATZA, paroh fiind Constantin MELENTOVICI. În 1876, biserica avea 1.432 enoriaşi, paroh fiind Alexandru CHISELIŢĂ, ir preot cooperator, Vasilie ILIUŢ. În 1907, paroh era Vasile ISOPESCUL, născut în 1855, preot din 1881, paroh din 1892, iar cantor, din 1900, Filip BUSNEAN, născut în 1868.

1797: În 12 ianuarie 1797, Sofronia, văduva lui Gheorghi Gheorghian, lasă fiicei sale, Catrina, şi logodnicului ei, Aronovici din Volcineţ, părţile ei de moşie, martori fiind Vasile von Simaca şi Vasile Ţurcan, preotul din Volcineţ.

1857: Din 1857, funcţiona în sat o şcoală ruteană cu 4 clase, iar din 1900, şi o şcoală în limba română, cu o clasă[1995].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraş cu tribunal districtual), Bahrineşti, Raince, Bălcăuţi sau Laudonfalva, Bănceşti, Botoşăniţa, Cerepcăuţi cu Bereşti, Ţibeni sau

[1994] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 338
[1995] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 36, 1876 p. 65, 1907 p. 172

Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Şerbăuţi, Grăniceşti, Hadikfalva sau Dorneşti, Calafindeşti, Cândeşti, Climăuţi, Muşeniţa, Negostina, St. Onufri sau Drăguşanca, Oprişeni sau Panţiri, Rogojeşti cu Gura Molniţei, Rudeşti sau Gropana, Şerbăuţi, Sinăuţii de Sus, Sinăuţii de Jos, Stârce sau Berlinţi cu Slobozia lui Dumka, Terebleşti, Vaşcăuţi pe Siret cu Parcelowka, Volcineţ"[1996].

1898: „**Primim din Volcineţ** o scrisoare, prin care se constată că nu dl Jijie a înfiinţat banca raiffeisiană de acolo, ci gospodarii Nicolai Marişac, Mihai Sidoriac şi părintele V. Isopescul, şi anume deja în anul 1898"[1997].

1899: Banca rurală din Volcineţ, în sistem Raiffeisen, s-a înfiinţat în 1899, cu 45 părtaşi, cu Simion Halip director, cu Petrea Marişceac vicedirector, controlor fiind Alexandru Lupu, vistiernic – Alexandru Jijie, iar casier – Onufri Kudelka. Cabinetul de lectură „Dumbrava" din Volcineţ, pe structura căruia s-a constituit şi banca rurală, funcţiona din 1896, în casa lui Gavril Larion, cu 40 membri, 193 cărţi, două abonamente la gazete şi 27 florini avere, preşedinte al acestei prime biblioteci comunale fiind preotul Vasile Isopescul, iar vicepreşedinţi – Simion Halip şi Petrea Marişceac.

1890: În 1890, când paroh al Volcineţului era Vasile Isopescul, iar cantor, Filip Buşnean, satul avea 2.100 locuitori, conduşi de primarul Dimitrie Halip şi povăţuiţi de învăţătorul cu nume deja ucrainizat, George Copaciuc.

1906: O listă de subscripţie, din iulie 1906, pentru prognozata societate culturală „Luceafărul Bucovinei", încredinţată cantorului bisericesc din Volcineţ Filip BUSNEAN, menţionează următoarele nume de localnici: Alexandru SIDORIUC, Nicolai HOVANEŢ, Alexandru JIJIE, WITWISKI, Alexandru ZICESCU, Alexandru CABA, secretarul comunal Ioan CARST, Dumitru OSTAFICIUC, Mihail IAIMUSCĂ, Eugen LUPU şi Toader JIJIE[1998].

1912: „Dobândind patriarhatul din Ierusalim, pe cale procesuală, proprietatea moşiilor Văşcăuţi pe Siret şi Dimca, trecu la dânsul şi patronatul acestor comune. Tot pe această cale a dobândit mănăstirea Barnovschi a sf. mormânt al lui Cristos proprietatea şi patronatul comunei şi bisericii clin Volcineţ. Amintitele proprietăţi, fiind închinate din vechime, de domnitorii ţării, amintitelor biserici din orient, însă, înstrăinându-se ele, cu timpul, de arendatori, au fost reclamate de aceste institute, pe cale judecătorească, şi aşa redobândite (Dimitrie Dan, *Patronatul în bis. ort. din Bucovina*, p. 10). Comuna Volcineţ însă, răscumpărând, acum câţiva ani, moşiile susnumite, a dobândit totodată şi patronatul comunelor Volcineţ, Bahrineşti şi Baineţ"[1999].

1912: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[2000], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la volcineştenii Maria POCLITARIU (soţia învăţătorului superior Ioan Poclitariu, 36 ani în 1912), Doriţa POCLITARIU (fata învăţătorului superior Ioan Poclitariu, 36 ani în 1912), Nicolai ROŞCULEŢ şi Fluor TOPALĂ (13 ani în 1912),

---

[1996] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[1997] *Apărarea Naţională*, Nr. 5, Anul I, Cernăuţi, duminică 21 octombrie stil nou 1906, p. 5

[1998] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 31/1906, p. 4

[1999] Dugan, Ilie, *Patroni şi patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date şi reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

[2000] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

Aspasia SIDOREAC (13 ani în 1912), Iuliana MARIŞCEAC (13 ani în 1912) şi Eudochia GURĂU (13 ani în 1912).

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Volcineţ**, comună rurală, districtul Siret, aşezată pe malul drept al fluviului Siret, la confluenţa lui cu pârâul Volcineţ, între Camenca şi Cerepcăuţi. Suprafaţa: 4,62 kmp; populaţia: 2.041 locuitori, 3 părţi ruteni şi o parte români, de religie gr. or. Se compune: 1). din satul de reşedinţă Volcineţ, care, împreună cu târla Zolob, numără 1.995 locuitori; şi 2). din cătunul Dibrova. Este străbătută de drumul districtual Cerepcăuţi-Camenca şi legată, prin drumuri de ţară, cu comunele Bahrineşti şi Fântâna Albă; printre ea şi comuna Cerepcăuţi trece linia ferată Hliboca-Hadicfalva. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului". Prin hrisovul din 14 Februarie 1704, Nicolae Costin, hatman şi pârcălab de Suceava, a dăruit-o mănăstirii Barnovschi, în posesia căreia se găsea şi la 1776. Populaţia se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor şi cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 1.513 hectare pământ arabil, 206 hectare fânaţuri, 31 hectare grădini, 307 hectare imaşuri şi 47 hectare păduri. Se găsesc 182 cai, 771 vite cornute, 270 oi, 591 porci, 81 stupi. **Volcineţ, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Siret. Suprafaţa: 4,11 kmp; populaţia: 24 locuitori izraeliţi şi ruteni"[2001].

1910: În 1910, doar o pătrime din trei locuitorii satului Volcineţ mai vorbeau româneşte, ceilalţi preferând, din motive etnice sau de comunicare, ucraineana. Satul, risipit în dreapta Siretului în pâlcuri de case, părea să înglobeze cătunele Bosna, Cuşnereni, Hluja, Hliuja, Pe Siret, Poiana Roşculeţ, Surducica şi Vatra Satului, toponimele înveşnicind numele unor neamuri băştinaşe, române şi ucrainene, precum Roşculeţ, Cuşnir, Topală şi Hluja (care au făcut câte o fântână) sau Iurcu (numele unui deal).

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Infanteristul **Gherasim Bâzgan**, Volcineţ, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Carpiuc**, Volcineţ, Regimentul 22, rănit"[2002]; „Vânătorul **Grigorie Halip**, Volcineţ, Reg. 30, rănit"[2003]; „Infanteristul **Dumitru Pasneac**, Volcineţ, Reg. 41, mort (28.05-23.07.1915); Infanteristul **Vasile Pânzar**, Volcineţ, Reg. 80, mort (28.05-23.07.1915)"[2004]; „Glotaşul **Ghenadie Ruznac**, Volcineţ, Reg. 22, mort (03.11.1914)"[2005]; „**Vasile a lui George Ostaficiuc**, din **Volcineţ**, la anul 1914, cu ocazia mobilizării generale, a fost înrolat şi a plecat la război. În timpul din urmă, în anul 1915, el a servit la col. T. S. I. V. grad 6/II, compania 17. În Octombrie 1915, să fi picat la trecerea unui râu. Fiind deci caz de prezumţie legală a morţii, se îndrumează, la cererea Mariei Ostaficiuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut / Tribunalul Cernăuţi, Secţia VIII, la 10 Iunie 1919"[2006]; „**Ioan Pagan** a lui Miron, născut în anul 1877, în **Volcineţ**, s-a refugiat în incidentul invaziei ruseşti şi a ajuns în tabăra pentru refugiaţi din Ober-Hollabrun. Acolo să fi murit în luna lui Martie 1917, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Pagan a lui Ioan pentru adeverirea morţii celui dispărut"[2007]; „**Vasile a lui George Ostaficiuc**, din **Volcineţ**, la anul 1914, cu ocazia mobilizării generale, a fost înrolat şi a plecat la război. În timpul din urmă, în anul 1915, a servit el la col. T. S. I. V. grad. 6/II comp. 17. În octombrie 1915, să fi picat la trecerea unui râu. Fiind deci caz de

---

2001 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 242
2002 *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
2003 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
2004 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
2005 *Viaţă Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2
2006 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 60, Cernăuţi, în 30 August nou 1919, pp. 5 şi 6
2007 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 54, Cernăuţi în 13 August nou 1919, pp. 4 şi 5

prezumţie legală a morţii, se îndrumează, la cererea Mariei Ostaficiuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2008]; „**German a lui Gheorghe Tcaciuc**, născut în **Volcineţ**, la 12 mai 1881, a fost chemat, în august 1914, sub arme şi a luat parte la luptele din Galiţia din toamna anului 1914. De la ziua înrolării sale şi până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea Mariei Tcaciuc a lui German, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2009]; „**Dumitru a lui Procopie Biliciuc**, născut în **Volcineţ**, la 17 august 1883, a fost chemat, în vara anului 1916, la arme şi, de atunci, e dispărut, nesosind, până în prezent, nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Eudochiei Biliciuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2010]; „**Ioan a lui Nicolai Halip**, născut în **Volcineţ**, la 21 septembrie 1878, a plecat, la 1 august 1914, la război şi a trimis soţiei sale ultima ştire de pe câmpul de luptă la începutul lui ianuarie 1915. De atunci e dispărut, lipsind, până în prezent, orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Halip, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2011]; „**Vasili a lui Ştefan Solonca**, născut în **Volcineţ**, la 21 iunie 1866, fost cu domiciliul ultim tot acolo, fu recrutat, în anul 1915, şi înrolat în armata austriacă. Din anul 1916 lipseşte orice veste de la numit. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria Solonca, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2012].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte şi „Locţiitor: **Eugen Lupu**, agricultor, Volcineţ”[2013].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Topală Aurel**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna Volcineţ Vest, postul IX, jud. Rădăuţi”[2014].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[2015], următorii învăţători şi învăţătoare: **Egher Constantin**, comuna Volcineţ Noi, jud. Rădăuţi, media 7,37”.

VOLOCA PE CEREMUŞ

Sat al Tăutenilor ca şi Vijniţa, Voloca este întărită în **2 aprilie 1623** logofătului Tăutul, iar în 25 februarie 1663, copiilor ginerelui său, Ion Cocoranul.

1731: Hotarnica satului Voloca, datând din 12 martie 1731, făcută din porunca lui Grigore Ghica Vodă pentru proprietarii satului, Sandul Sturza şi Macrei, cuprindea

---

2008 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 59, Cernăuţi în 27 August nou 1919, p. 7
2009 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224
2010 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
2011 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
2012 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 5, Cernăuţi 12 februaie nou 1921, pp. 51-53
2013 *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
2014 *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
2015 *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

toponimele: Poiana Cireşului, hotarul Ispasului şi al Lucavăţului, poiana Tocarna, gura Soloneţului, unde cade Soloneţul în Mihodra, hotarul Vijniţii.

1760: În 12 iunie 1760, „preutul Iftemi” primea uric dee la Teodor Callimah Vodă pentru jumătate din satul Voloca, moştenită „pe doi bătrâni (bunici, adică), Văscanu şi Flore”.

1774: În 1774, satul Voloca pe Ceremuş avea 28 familii, adică, aşa cum rezultă din recensământul lui von Spleny din 1775, 15 răzeşi, 3 popi, 7 ţărani şi 7 umblători, adică strângători de impozite. Până în 1784, populaţia satului ajunge la 50 familii.

1784: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Voloca a fost construită în 1784, restaurată în 1886 şi resfinţită în 1890. În 1843, biserica avea 907 enoriaşi, păstoriţi de preotul administrator Mihail SAVA, patron bisericesc fiind familia PETRINO. În 1876, patron bisericesc era Nicolai de PETRINO, paroh era Meletie HALIP, iar numărul enoriaşilor ajunsese la 1.508. În 1907, patron bisericesc era Roman FREITAG („vineri”), paroh fiind Dimitrie MASICHIEVICI, născut în 1854, preot din 1885, paroh din 1890, iar cantor, din 1900, Alexie SCRABA, născut în 1839.

1798: În 1 noiembrie 1798, Simion Munteanu moştenea partea din Voloca a strămoşilor săi (şi ai preotului Iftemi, care, se vede treaba, a murit), Văscan, Onciul Herţa, Vasile Tomca şi Fodor Miroş. Un alt moştenitor, Ilie Băluşescul, primea doar o poieniţă şi o bucată de pământ pe pârâul Volocina.

1782: În 8 aprilie 1782, vechilul Ion Mitescul căpitan, declară, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, că vornicul Nicolae Roset stăpâneşte satul Voloca.

1809, constituirea corpului de volintiri bucovineni, în sprijinul Austriei, în războiul napoleonian: „La dorinţa domnului consilier aulic (a căpitanului cercual de Platzer) şi a unor membrii ai ţării, întreprinde subscrisul ridicarea unui corp de călăreţi, din mijlocul nobililor şi răzeşilor Bucovinei; dară sub următoarele condiţiuni: / 1). Ca subscrisului, în înţelegere cu comanda militară, să i se dea decret de comandant de escadron, în înţelesul apelului din 9 al lunii curente, pe lângă păstrarea tuturor beneficiilor care sunt asigurate stării militare. / 2). Ca lui Mihalachi Ianoş, din Ivancăuţi, şi domnului Gregor Iacubovici, din Voloca, precum şi acelora pe care subsemnatul, la timpul său, îi va afla de trebuinţă, să se elibereze o acreditare ca subscrisului întru a aduna răzeşii să-i stea mână de ajutor”[2016].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa”[2017].

1877: Din 1877, funcţiona, la Voloca, o şcoală cu 3 clase[2018].

[2016] *Gazeta Mazililor şi Răzeşilor bucovineni*, Anul I, Nr. 16, 12 august 1911, pp. 181-183
[2017] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[2018] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 21, 1876 p. 95, 1907 p. 82

1890: În 1890, satul Voloca pe Ceremuş avea 1.150 locuitori. Paroh era Dimitrie Masichievici, iar Parftenie Danciul şi Vasile Cocea erau învăţători.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Voloca pe Ceremuş**, comună rurală, districtul Storojineţ, aşezată pe pârâul Volocivca, afluent al pârâului Bruşniţa. Suprafaţa: de 9,76 kmp; populaţia: 1.079 locuitori, aproape toţi ruteni, de religie gr. or. Prin drumuri câmpene este legată cu Carapciu pe Siret şi cu Stăneştii de Jos pe Ceremuş. Are o şcoală populară, cu două clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului". La 1776, aparţinea unui preot, numit Semaca (Şeptilici, cu numele tradus în ucraineană – n. n.), şi se găsea aci o mănăstire, zidită, în anul 1742, de un monah din familia Donici. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 601 hectare pământ arabil, 133 hectare fânaţuri, 17 hectare grădini, 16 hectare imaşuri, 177 hectare păduri. Se găsesc 123 cai, 329 vite cornute, 1.901 oi, 129 porci, 51 stupi"[2019].

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Glotaşul **Ion Penteleiciuc**, Voloca, mort"[2020]; „**Ioan a lui Aftanasei Doubei**, născut în **Voloca**, la 5 aprilie 1881, a fost intrat, cu ocazia mobilizării generale, în serviciul militar. Îmbolnăvindu-se în Müzzuschlag, să fi murit la începutul lunii februarie 1915. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Ioanei Douhei, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2021]; „**Gheorghe a lui Mihai Palamariuc**, născut în **Voloca**, la 4 aprilie 1887, a plecat, în august 1914, la război şi e dispărut de la finea lunii august, nesosind, până în prezent, nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Eugeniei Palamariuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2022].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Stăneşti** făceau parte, ca reprezentant al ţăranilor, „**Nasarie Baloşescul**, agricultor, Voloca", iar ca locţiitor, „**Vasile Dumici**, agricultor, Voloca pe Ceremuş"[2023].

VOLOCA PE DERELUI

În **25 februarie 1663**, Isac Cocoranul lasă feciorilor săi, Constantin şi Săcuianul, „cumpărături din Voloca", apoi satul ajunge în proprietatea mănăstirii Putna.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2024], din 1772-1773, înregistrează la Voloca „53 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, 1 dascăl, 1 jidov, 1 scutelnic şi 49 birnici, anume pe: Onofrei dulgher, Pătraş sin TOADER, Onofrei rusul, Anton zet MĂRIUŢII, Neculaiu sin OSTAFI, Ion PAVLIUK, Andrieş scripcar, Mateiu PAVLIUK, Vasile sin PAVLIUK, Georgi TOKAR, Vasile sin ego, Ion sin URSUL, Ursul TOKAR, Vasile BUZĂ, Ion sin GEORGIŢĂ, Nechita MITIAN, Neculaiu sin ego, HLOPINA, Ştefan bejenar, Toader sin VASILE, Ilaş brat ego, Costandin zet SIOMION, Vasile zet HECHITEI, Antohi HUBAR, Ion rotar, Ursul sin LUPAŞCO, Andronic MĂNĂILĂ, Grigoraş sin LUPAŞCO, Enache sin ONUL, Neculaiu sin LUPAŞCO, Andrieş PANTELEICIUK, Toader sin PANTELEICIUK, Andrieş nepot lui,

---

[2019] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 243
[2020] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[2021] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
[2022] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
[2023] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[2024] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 379

Andrieş sin LUPAŞCO, Ion zet ANDRIEŞ, Ion sin MIHAIL, Simion zet LUPAŞCO, Andrei sin SIMION, Andrieş sin ONOFREIU, Onofreiu sin LUPAŞCO, Ion sin MATEIU, Mateiu, Vasile sin ego, Andrieş butnar, Ivan rus, Macsin vătăman, Ivanki rus, Vasile dulgher şi Simion HOLOVACI. / Rufeturile erau pentru jidovul orândar Leiba sin DAVID, pentru popa Neculaiu şi dascălul Toader şi pentru scutelnicul popii, Ion.

1774: Aflat pe malul stâng al Dereluiului, în dreptul Cuciurului Mare, satul Voloca avea, în 1774, 44 familii (2 popi, 62 ţărani, în 1775), numărul familiilor ajungând la 119, în 1784.

1820: Prin testamentul din 28 iunie 1820, Ilie Baloşescul lăsa soţiei sale, Măriuca, şi copiilor săi, Catrina, Ştefan şi Vasili, partea din moşia Voloca pe care o stăpânea, numită Marcova.

1829: Biserica Sfântului Nicolai din Voloca pe Derehlui a fost construită între anii 1829-1831 şi dotată cu un iconostas, în 1833, de Theodor CEPIŞCA. În 1843, biserica avea 2.207 enoriaşi, paroh fiind Ioan BALMOŞ. În 1876, cei 2.960 enoriaşi ortodocşi erau păstoriţi de parohul Cassian STRATULAT şi de preotul cooperator Nicolai FILIEVICI. În 1907, paroh era acelaşi Cassian STRATULAT, născut în 1836, preot din 1866, paroh din 1873, preot cooperator fiind George VELEHORSCHI, născut în 1876, preot din 1901, iar cantor, din 1903, Ilie POJOGA, născut în 1856.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Curtea regională din Cernăuți**: Cernăuţi, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucaviţa, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostriţa, Preworokie, Stăneştii de Sus pe Siret, Stăneştiii de Jos pe Siret, Poienile, Tărăşeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”[2025].

1881: Din 1881, la Voloca pe Derehlui funcţiona o şcoală cu 6 clase[2026].

1890: În 1890, satul Voloca pe Derelui avea 3.540 locuitori, primar fiind Ştefan Ungurean. Învăţători erau Teodor Vasilovici şi Eufrosina Simionovici, Casian Stratulat şi Ioan Ianovici erau parohi, iar cantor bisericesc era Nicolai Michitovici.

1895: O colectă, în folosul Societăţii „Şcoala română”, făcută, în 1895, de parohul Cassian STRATULAT, îi menţionează, printre binefăcătorii din Voloca pe Derehlui, pe preotul cooperator Ioan IANOVICI, pe primarul Nicolae ONUFREICIUC şi pe cantorul bisericesc Nicolae NICHITOVICI[2027].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „În Ceahor[2028], am găsit nu numai o primire foarte caldă, la protopopul Berariu, dar atât el, cât și fiul său, erau dornici să mă ajute în studiile mele. Așa că, în compania lor, am vizitat Molodia[2029], sat mare, cu 7.000 de locuitori

---

[2025] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[2026] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 14, 1876 p. 23, 1907 p. 59
[2027] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 19/1895, p. 3
[2028] La Ceahor, au cântat Zoiţa lui Vasile Rotariu (*Frunză verde de scunchie*) şi Mariuca Rotariu (19 ani).
[2029] La Molodia, a cântat Domnica Miroslafschi, de 19 ani (*Cântă cucu sus pi nuc*).

(5.000 de români, 1.000 germani, 1.000 de ruteni), în dimineața zilei următoare, și Voloca[2030], după-amiază”[2031].

1903: Banca populară raiffeisiană din Voloca pe Derelui a fost înfiinţată în 29 martie 1903, sub direcţiunea lui Casian Stratulat şi sub preşedinţia lui P. Choplina, vistiernic fiind Atanasie Dobîca.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Voloca pe Derehlui**, comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe pârâul Derehlui şi lipită de partea de est a comunei rurale Cuciur Mare. Suprafaţa: 30,24 kmp; populaţia. 3.335 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul comunal Voloca-Corovia, care o pune în comunicaţie cu drumul principal Cernăuţi-Siret; prin partea sa de vest trece drumul districtual Cuciur Mare – Tărăşeni şi linia ferată Cernăuţi-Hliboca. Are o şcoală populară, cu 2 clase, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Această comună a fost întemeiată pe teritoriul comunei rurale Cuciur Mare, într-un cătun, numit Horodiştea, de unde apoi locuitorii s-au transferat, mai târziu, în cătunul Sălişte; ambele aceste cătune sunt, astăzi, unite cu vatra satului. La 1776, era în posesia mănăstirii Putna. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea de vite. Comuna posedă 1.297 hectare pământ arabil, 768 hectare fânaţuri,40 hectare grădini, 298 hectare imaşuri, 477 hectare păduri. Se găsesc 152 cai, 1.291 vite cornute, 720 porci şi 331 stupi de albine”[2032].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[2033], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Ioana a lui Vasile GURALIUC (18 ani în 1909) şi Sanda a lui Spiridon GURALIUC (17 ani în 1909) din Voloca.

1914: „Trupele Ruşilor, care au intrat fără împotrivirea grănicerilor noştri, retraşi la întărituri, în Noua Suliţă, întâia vitejie ce au isprăvit-o a fost că au dat foc la gară, poştă şi la mai multe case. Locuitorii din Boian începură, pe loc, să părăsească locuinţele, fugind spre Cernăuţi. / De la Cernăuţi, se vedea focul foarte bine. Cei slabi de înger – în Cernăuţi sunt foarte mulţi de aceştia – n-au dormit noaptea întreagă. A doua zi, odată cu răsăritul soarelui, întreg oraşul era în picioare. Nelinişte era cumplită, ea a devenit groază, când, aşa, cam pe la 9 ceasuri, dimineaţa, începură a sosi cele dintâi cârduri de trăsuri cu femei, copii şi ceva mâncare, care părăsiră Boianul, Mahalaua, Cotul Ostriţei şi Buda. / Lumea agitată se îngrămădea pe la trăsuri, întrebând mirată: „Ce se întâmplă?”. „O început bătaia”, răspundeau femeile prin plâns. Ruşii intrară în Boian şi se apropiau spre Mahala. Pe la 10 ceasuri, toloacele oraşului erau pline de trăsuri ţărăneşti. Multe dintre ele, apucară spre Corovia, Ceahor sau Voloca, unde aveau neamuri sau cunoscuţi. Ceilalţi rămâneau în voia întâmplării. De pe dâmburi, se desluşeau înfiorătoarele bubuituri de tunuri, iar cei cu ochi mai buni vedeau focul şrapnelelor şi al granatelor, crăpând pe coasta dintre Boian şi Mahala. Lupta fierbea pe întreaga întindere dintre Boian şi Toporăuţi. / Lumea din Cernăuţi îşi pierdu cumpătul”[2034].

2030 La Voloca, a cântat Duminica Holunga, de 40 ani (*Frunză verdi, borş cu peşti*).
2031 Weigand, op. cit., pp. 7-17.
2032 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 243
2033 MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
2034 *Foaia Poporului* – Cernăuţi, apud *Românul*, IV, nr. 182 din 21 august / 3 septembrie 1914

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Infanteristul **Ieremiţă Todorean**, Voloca, Regimentul 22, rănit”[2035]; „**Jacob a lui Dimitrie Onufreiciuc**, din **Voloca**, născut în 1885, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, făcând parte din Regimentul 22, se afla pe frontul rusesc. În toamna anului 1914, a fost prins şi internat, în vremea din urmă, în Skotowate, judeţul Bachmut. Acolo să fi murit în iunie 1917, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Veronicei a lui Jacob Onufreiciuc, procedura pentru adeverirea morţii celui dispărut”[2036]; „**Petru a lui Procopi Manoilă**, născut în 1895, din **Voloca,** a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, îăn Regimentul 41 şi a plecat cu dânsul la luptă. În octombrie 1915, a căzut, ca şi alţi locuitori din Voloca, prizonier. A fost dus în lagărul de prizonieri din Bahmut şi trimis ca lucrător într-o fabrică în Enakieva, guvernământul Ecaterinoslav. Acolo ar fi murit, în august 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea lui Procopi Manoilă, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut”[2037]; „**Ioan a lui Gheorghe Ungurean**, născut în **Voloca**, la 4 iunie 1881, chemat, în anul 1914, sub arme, a dispărut în luptele de pe frontul rusesc, care au avut loc în acelaşi an. Până în prezent, lipseşte orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Gheorghe Ungurean, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[2038].

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Cernăuţi** făcea parte, ca reprezentant al ţăranilor, şi „**Cozma Poclitar**, agricultor Voloca”[2039].

VOLOVĂŢ

În **13 decembrie 1421**, Alexandru cel Bun şi fiul său, Ilie, dăruiau fostei soţii a lui Alexandru, Rimgaila, „târgul Siret şi Volhoveţul cu satele şi cătunele, cu mori şi heleştee, vămi, datorii, produse şi cu toate veniturile”.

1455: În 1 octombrie 1455, când Petru Aron depunea, la Hotin, jurământul de fidelitate faţă de Regele Poloniei, el promitea să dea zestre principesei Maria, văduva lui Ilie Vodă, „târgul Sirete cu suburbia şi satele ce se ţin de ea, şi satul Olchowiecz cu satele care-i aparţin din vechime, cu toate veniturile din tot locul”. În 29 iunie 1456, când depunea jurământul de fidelitate regelui polon Cazimir, Petru Aron promitea să de Olchowiecz cu toate satele şi cătunele care-i aparţin, în chip de zestre, principesei Maria, văduva lui Ilie Vodă.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 36-a biserică, cu popă, la Vâlhovăţ; a 37 biserică, cu popă, la Vâlhovăţ”, deci inclusiv cea din lemn, ridicată de Dragoş Vodă, şi mutată de Ştefan cel Mare, ulterior, la Putna.

1502: Biserica din Volovăţ, ctitorită de Ştefan cel Mare, în 1502, în locul bisericii de lemn a lui Dragoş Vodă, mutată la Putna, unde există şi astăzi, a fost dotată cu un iconostas nou, în 1885, de Ioan ANTONOVICI şi Panteleimon COJOCARIU. În 1843, biserica avea 1.336 enoriaşi, preoţi fiind Georgie CONSTANTINOVICI de GRECUL şi Gavril HALIP. N

[2035] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[2036] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 47, Cernăuţi în 24 Iulie nou 1919, pp. 4 şi 5
[2037] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuţi în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12
[2038] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 6, Cernăuţi 21 februarie nou 1921, pp. 61-64
[2039] *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

1876, cei 2.111 enoriaşi erau păstoriţi de parohul Constantin TARANGUL. În 1907, paroh era acelaşi Constantin TARANGUL, născut în 1823, preot din 1848, paroh din 1850, preot cooperator fiind Constantin URECHE, născut în 1879, preot din 1905, iar cantor, din 1894, George TOROUS, născut în 1865.

1589: În 20 iunie 1589, Petru Movilă Vodă dăruia credinciosului Nicula stolnic Holovăţul, „ascultător de ocolul Bădeuţului", meritele lui Nicula ţinând şi de un dar în bani, 60.000 aspri, pe care l-a dat lui Vodă „când ne-au trebuit pentru trebile ţării şi când am plătit datoria lui Iancul Vodă". Nicula avea să schimbe Volovăţul cu Stănileşti (Hotin), ca să fie şi pe placul lui Gheorghe Movilă, care avea să dăruiască satul sfintei „nou zidită mănăstire Suceviţa".

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2040], din 1772-1773, înregistrează la Volovăţ, sat cu salvogvardia preînălţatului Graf, fără alte precizări, „141 – toată suma caselor", însemnând 77 scutelnici ai mănăstirii Suceviţa, 14 femei sărace, 4 popi, 4 ţigani şi 42 cu salvogvardie.

1774: Hotarnica satului Volovăţ, din 17 septembrie 1744, din pricina jelaniei egumenului că răzeşii îi împresoară satul, i-a avut ca martori pe câţiva „oameni buni şi bătrâni, toţi din Volovăţ", precum Toader Lupaşco, Miron Viclovici, Toader Robul, Toader Vlonga, Dumitru Clicinco şi Gligorie Prelipcean. În 1774, Volovăţul avea 171 familii, iar în 1775, Volovăţul cu Prundul Volovăţului, cum încă i se spunea Marginii, aveau 1 popă şi 105 familii de ţărani, numărul familiilor ajungând la 133, în 1784.

1775: „Împăratul Joseph II îl însărcinase pe sublocotenentul Cavallar, pe care îl recomandau abilităților sale speciale, precum și cunoștințelor sale despre zonele bogate în cai, dar și el a livrat, în 1774, doar 766, iar în 1775, doar 871 de cai de remontă, necesari regimentelor de cavalerie. Prețul de cumpărare a cailor era relativ mic, în anul 1774, de 56 de florini, iar în 1775, de 55, iar în aceste condiții Cavallar a fost numit căpitan de cavalerie și trimis în Kabarda, ținut de pe versantul nordic al Caucazului, ca să procure armăsari buni, care au fost trimiși, în 1776, în Bucovina pentru a fi încrucișați cu rase de cai mari. În 1776, în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți, 66 la Tereblecea, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți"[2041].

1860: Din 1860, la Volovăţ funcţiona o şcoală cu 6 clase[2042].

1867: „După o cale mai bine de o oră, văzui lucind crucile de pe turnurile mănăstirii, în fundul muntelui, şi, cu cât mă apropiam de ea, mă încânta grandoarea edificiilor şi memoriile evocate, la vederea unor monumente ca acestea. Ajungând, mai întâi, la satul Putna, care se întinde pe vale, până la mănăstire, tovarăşul meu de cale, arătându-mi, în dreapta, o biserică de lemn, zise: „Asta e biserica pentru săteni. Această biserică de stejar este foarte veche. Ea era, mai înainte, în satul Volovăţ, făcuta încă de Dragoş Vodă. De acolo, o strămutară, înainte cu mulţi ani, încoace şi stă încă şi astăzi. Stejarul e ca românul şi românul, ca stejarul, şi unul, şi altul nu se înmoaie nici de neauă, nici de ploaie". / Venind la poarta mănăstirii, care este înconjurată cu muri tari de forţăreaţă, începură a trage clopotele de sfânta liturghie şi, intrând înlăuntru, din casele colosale, cu câte două etaje, văzui călugării, cu camilauce pe cap,mantii pe umeri şi metanii în mână, ieşind şi mergând la biserică"[2043].

2040 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 352
2041 Johann Polek, *Începuturile hergheliei de stat de la Rădăuți*
2042 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 47, 1876 p. 23, 1907 p. 129
2043 *Albina*, Anul II, Nr. 15, miercuri 7/19 februarie 1868

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuţi – **Rădăuţi** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuţi, Bilca, Burla, Frătăuţii Vechi, Frătăuţii Noi, Fűrstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milişăuţii de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Suceviţa, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăţ, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoţel, Nisipitu, Bistriţa cu Cârlibaba, Izvor cu Iaroviţa, Sărata, Moldova, Şipot Camerale”[2044].

1877: Primul cabinet românesc de lectură din Bucovina, „Dragoş”, s-a înfiinţat la Volovăţ, în 1877.

1885: Raportul anual, pagina 64 (**Biserica Volovăţ**) „Conservatorul Gutter a trimis un raport asupra Bisericii Volovăţ din Bucovina. Superiorul Bergmann a descris această biserică drept notabilă, datorită urmelor sale de pictură veche”. / **Raportul anual, pagina 64** (**Biserica Volovăţ**) „Conservatorul Gutter a trimis un raport asupra Bisericii Volovăţ din Bucovina. Superiorul Bergmann a descris această biserică drept notabilă, datorită urmelor sale de pictură veche“[2045].

1890: Volumul 16, pagina 51 (**Sihăstria de lângă Putna și Volovăţ**). „În minunatul Putnathale, cu numele preluat de la abația cu același nume, situată mai sus, la o distanță de aproximativ trei sferturi de oră, se află ruina singuratică a unei biserici mici, pe o pajiște înclinată uşor. Fără îndoială, a aparţinut unei foste mănăstiri, care a existat aici chiar înainte de a fi fondată Putna (1481). De la distanţă se observă strălucirea ruinelor de piatră, printre tufișuri înalte; în jurul ruinelor și pe pereți, tufişurile au prins rădăcini, cu mult timp în urmă. Nici o legendă, nici un raport înregistrat despre trecutul acestui mic monument, care, cu toate acestea, ne întoarce încă în secolul al XIII-lea. În figura din stânga (fig. 10) este desenat planul de bază (la scara 1/200). Biserica are dispunerea tipică a bisericilor moldovenești, cu cele trei abside de nișă, iar clopotniţa lipsește, incinta mică, cu fante la ferestre. Tinda nu este decât un mic vestibul, în care dă intrarea, în timp ce o a doua cameră, dublă faţă de incintă, poate o fi servit în scopuri rezidențiale. Zidăria este realizată în piatră de carieră, iar la exterior se pot vedea încă rămășițe de ziduri și de arcade, dispuse așa cum este tipic și în stilul vremii. Rămăşiţa jumătăţii de cupolă este formată dintr-o grămadă de cărămizi în cochilie, zidite în diagonală, conform schiței (fig. 11), motiv care se găsește și pe clădirile bisericii mai vechi. Deasupra bisericii, se observă bolta unei alte încăperi. / **Wolovăţ**. La poalele crestei, care formează bazinul hidrografic dintre Suceviţa și târgul Solca, și la aproximativ o oră de mers, cu maşina, de la Rădăuţi, se află satul Volovăţ, care are peste 2.200 de locuitori. Legenda spune că, întâlnind-o pe Iţa, Voievodul Dragoş, fondatorul principatului moldovenesc, a ridicat aici biserica mănăstirii din lemn, transferată ulterior la Putna, la începutul secolului al XIV-lea. În Schematismus-ul gr. or. al Bucovinei, scos de Dioceza Arhiepiscopală, se menționează această biserică, realizată din materiale moi și pictată, din parohia Putnei, construită în 1346, în Volovăţ, de Dragoş, şi transferată, în 1468, de Voievodul Ștefan cel Mare la Putna și reparată minuțios în 1871. Potrivit lui Ureche, se spune că, prin mutare, s-a modificat forma inițială. Astfel, biserica menționată ar fi cel mai vechi monument al Bucovinei. În locul acestei biserici de lemn, Ştefan cel Mare, a terminat, în anii

[2044] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[2045] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central*-*Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

1500-1502, biserica de zidărie actuală, care a fost făcută, după cum se atestă pe partea exterioară a bisericii, în stânga, alături de placa de piatră a ușii din față, în inscripţia inscripţia slavonă, tradusă de Wickenhauser astfel: / „Iubitorul creștin, temător de Dumnezeu, Io Ştefan Voievod, prin harul lui Dumnezeu Hospodar al Țării Moldovei, fiul Voievodului Bogdan, împreună cu soția sa Maria, fiica lui Radul Voievod, și cu fiul său iubit, Bogdan, a zidit această biserică, în numele Înălțării Crucii venerate și dătătoare de viață. A început-o în anul 7008 (1500) și a terminat-o în 7010 (1502) în anul 40 și 6 al domniei sale, în luna lui septembrie 4". / Conform legendei, Voievodul Dragoş a fost înmormântat în Volovăţ. Cu toate acestea, după cum mă informează Wickenhauser, în biserica care există acum, după cum afirmă parohul ei, Protopresviterul Constantin Tarangul, cercetările dintr-un mormânt nu au găsit nici o urmă. / În planul desenat (fig. 11), biserica diferă, în esență, de celelalte biserici din acea vreme, prin lipsa absidelor laterale segmentare sau semicirculare și tipul de construcţie. Chiar dacă aceasta din urmă ar putea să nu fie cea originală, forma de astăzi este mai mult sau mai puțin condiționată de forma planului și se pare că biserica, chiar și în cruce, nu deținea o boltă cu cupole. Vestibulul sau tinda este egală cu încăperea pentru bărbați, boltită ca un butoi semicircular şi susținută de stâlpi puternici, iar absidele sunt acoperite de o jumătate din cupolă. În turnul sudic sunt două scări, care coboară, înainte de iconostas, la două trepte, care conduc în sus, astfel încât încăperea bărbaților, față de cea a femeilor este delimitată printr-un șanț adâncit cu aproximativ 30 cm. În aceasta din urmă, pe peretele de sud, se află mica încăpere tipică, așa-numitul Diaconarium, pentru depozitarea vaselor sfinte, cu vatră pentru sfeşnice și, în sfârșit, o mică fereastră. / Doar patru ferestre mici luminează interiorul, care este acum alb și se zăreşte doar în împrejurimea ușii care dă spre tindă, fragmente dintr-o frescă mai veche. La fel, pereții exteriori, care, spre deosebire de contraforturile puternice, nu au o altă protecţie, ci doar o friză formată din nișe mici, albe (fig. 12). Acoperişul înalt de șindrilă este remarcabil, mai ales spre peretele vestic al bisericii, deoarece spre partea de est, deasupra absidei, are formă semicirculară. Ca aproape toate bisericile, cimitirul înconjoară și acest loc, din care figura din dreapta arată un monument caracteristic al unei pietre funerare, care conține inscripțiile de pe suprafața asemănătoare mesei (fig. 13). / Conform unei traduceri a articolului despre Dragoșu Vodă, publicat în „Liberalul" (lui Titus B. Costinean, nr. 4-6 Jassy 1886), de domnul Olinski-Olinescu, cică povestesc oamenii bătrâni că, pe vremea bunicilor lor, un păstor a găsit, în pădure, zidurile bisericii uitate. Din cauza vremii, biserica suferise rău, nu mai avea acoperiș, nici iconostas sau imagini interioare, fiind apoi complet renovată"[2046].

În **1890**, Volovăţul avea 2.500 locuitori, primar fiind Petru Vicol. Învăţători erau Dionisie Tofănel şi Eufrosina Tofănel, Constantin Tarangul şi Avraam Ignătescu erau parohi, iar cantor bisericesc era George Torous. În 1890, Teodor Diaconescu din Volovăţ a fost acuzat de crimă, iar consătenii lui, Vasile Robu, Petrea Robu şi Antioch Hîş de „stâlcire grea". Apărătorul Ştefan Isopescul a obţinut achitarea celor patru, Diaconescu fiind condamnat la doar un an de „criminal greu", iar cei trei complici la câte o jumătate de an[2047].

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Suceviţa, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuţi, Siret (2), Mănăstirişte, Suceava (4) Ilişeşti, Pătrăuţi, Sf. Ilie, Rădăuţi, Suceviţa,

[2046] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-*Commission, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[2047] REVISTA POLITICĂ, Anul V, nr. 4, 15 februarie 1890, p. 13

Solca, Comareşti, Arbore, Volovăţ, Milişăuţii de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneţ, Vatra Moldoviţa etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul piedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcat“[2048].

1891: O listă de subscripţie pentru biserica ortodoxă din Cacica, din noiembrie 1891, încredinţată lui „Constantin TARANGUL, protopresbiter şi paroch în Volovăţ, cuprinde următoarele nume: antistele comunal Clementie alui Toader BULIGA, Gavril alui Simion HÎZ (HÂJ), Gavril alui Ignat BOLOCA, pictorul bisericesc Dimitrie DIACONOVICI, Petru VICOL alui Ion, învăţătorul Dionisie TOFANEL, cantorul Georgi TOROUZ, Toader alui Simion VICOL, Georgi COVALIU, Gavril alui Vasile VICOL, Iason alui Constantin ANTONOVICI, Ihnat ANTONOVICI, Grigori alui Ion COCA, Precopie alui Simion VICOL, Gavril alui Ion COJOCARIU, Toader alui Ion COCA, Teodosia, soţia lui Ion COCA, Spiridon alui Costan ANTONOVICI, Ifrim alui Toader VICOL, Ion alui Gavril BOLOCA, Ambrosie alui Georgi ANTONOVICI, Casian alui Ion GRIGOROVICI, Foca lui Petrea MALOŞ, Ileana, soţia lui Toader COJOCARIU, Casian BUDELIŢĂ; Nicolaiu alui Artemi COCA, Petrea şi Raveica BUDELIŢĂ, Vasile MIRĂUŢĂ, Ion şi Paraschiva ANTONOVICI, Mardarie ILIŞOIU, Pantelimon COJOCARIU, Floarea, soţia lui Georgi ILIŞOIU, Maranda, soţia lui Petrea alui Chirilă VICOL, Lazar ROBU, Ion alui Georgi BODNARIU, Samuilă alui Lazar ROBU, Constantin alui Toader ANTONOVICI, Artemi COCA, Gherasim COCA, Gavril alui Georgi ROBU, Gavril GILAN, Toader alui Nichifor COCA, Constantin alui Pantelimon VICOL, Georgi alui Simion HÎZ, Dumitru BEZGAN, Paraschiva alui Pantelimon VICOL, Toader şi Ana ILIŞOIU, Iftimia, soţia lui Nicanor UNGUREANU, Melania, soţia lui Dimitrie COJOCARIU, Paraschiva MIREUŢĂ, Ion GRIGOROVICI, Chrisant VICOL, Constantin ANTONOVICI, Petrea CRISTIAN, Roman COCA, Vasile alui Ştefan MIREUŢĂ, Gavril alui Dumitru ROBU, Vichenti alui Toader ILIŞOIU, Niculaiu HÎZU, Macarie LUPAŞTEAN, Glicheria alui Leonti HÎZU, Raveica, soţia lui Gavril HALIP, Maria, soţia lui Gavril COJOCARIU, Domnica, soţia lui Costan HALIP, Ion alui Dumitru HALIP, Constantin HALIP, Maria, soţia lui Casian ANTONOVICI, Avramia, soţia lui Vasile BODNARIU, Aglaia, soţia lui Ştefan RUSU, Varvara, soţia lui Ihnat BOLOCA, Ileana, soţia lui Pavel BALEANU, Ana, soţia lui Pantelimon COJOCARIU, Ileana MIREUŢĂ, Ana, soţia lui Toader COCA, Maria, soţia lui Ion BUDELIŢĂ, Irina, soţia lui Artemi COCA, Zenovia ANTONOVICI, Ecaterina, soţia lui Precob VICOL, Paraschiva, soţia lui Toader COCA, Irina, soţia lui Dumitru BALEANU, Eugenia, soţia lui Ignatie HÎZU, Ana, soţia lui Ştefan HÎZU, Gavril alui Nichită BUDELIŢĂ, Simion alui Gavril ROLĂ şi Georgi alui Grigori PÂNZARIU[2049].

1902: Însoţirea raiffeisiană din Volovăţ a fost întemeiată în 30 martie 1902, sub direcţiunea lui Dionisie Tofanel, vicepreşedinte fiind Cleminti Buliga, iar membri ai comitetului de conducere şi control – Todor Buliga, Varvara Vicol, George a Simion Hîj, Ioan Robu, Andronic Hîj şi George Robu. Cabinetul de lectură „Constantin cel Mare" funcţiona, din 1897, în casa lui Gavril Boloca, cu 76 membri, 63 cărţi, 2 abonamente la gazetă şi o avere

---

[2048] Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71
[2049] GAZETA BUCOVINEI, Nr. 61/1891, p. 4

de 47 florini şi 23 creiţari, plus un cilindru de sortat, în valoare de 72 florini. Conducerea acestei prime biblioteci comunale din Volovăţ era asigurată de Alexandru Danilevici, Cleminte Buliga şi Vasile Palamar.

1906: „În 4 octombrie 1906, a repausat, în Volovăţ, doamna Teodosia Coca, maica consilierului consistorial Calistrat Coca. Defuncta a ajuns etatea înaltă de 79 ani. Înmormântarea a fost săvârşită, în Volovăţ, de către arhiprezviterul Constantin Tarangul, asistat de exarhul Melitru Antonovici, parohul George Polonic, administratorul paroh Emilian Vasilovschi, vicarul parohial Constantin Ureche, arhidiaconul Mihai Ursuleac şi protodiaconul Mihai Boca. Condoleanţele noastre cele mai sincere”[2050].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Volovăţ**, comună rurală, districtul Rădăuţi, aşezată pe pârâul cu acelaş nume, între localităţile Marginea şi Burla. Suprafaţa: 21,35 kmp; populaţia: 2.483 locuitori români, de religie gr. or. Se compune: 1). din satul de reşedinţă, cu 2.473 locuitori, şi 2). din herghelia Vadul Vlădica. Este legată cu Rădăuţi şi Marginea printr-un bun drum comunal; prin drumuri de ţară, comunică cu localitatea vecină, Burla, şi cu drumul principal Solca-Ciudei. Are o şcoală populară, cu trei clase (deci, peste 90 şcolari – n. n.); o biserica parohială, cu hramul „Înălţarea Sfintei Cruci”; o casă de economie şi un cabinet de lectură românesc. Această comună este menţionată, pentru prima dată, într-un hrisov din 1421. În acel hrisov se spune că Alexadru Vodă şi fiul său Eliaş, au dăruit-o Ringalei, soţia acestuia din urmă şi soră cu regele polon Vladislav (eroare: Rimgaila a fost soţia lui Alexandru cel Bun – n. n.). În anul 1502, Ştefan cel Mare a zidit aci o biserică de piatră, în locul celei de lemn, făcută, se zice, de Dragoş Vodă, la 1300 (Dragoş poate fi presupus, după cronicile maghiare, ca sosind în nordul Moldovei cel mai devreme în 1335 – n. n.), şi transportată la Putna. Prin hrisovul din 20 Iunie 1589, de pe timpul domnului Moldovei Petru Şchiopul, episcopul Movilă şi mama sa, Stăniţa, au dăruit-o mănăstirii Suceviţa. La 1776, depindea de această comună şi teritoriul numit „Prundul” (Marginea de mai târziu – n. n.). La 1780, a fost unită cu Burla. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.398 hectare pământ arabil, 104 hectare fânaţuri, 19 hectare grădini, 472 hectare imaşuri, 255 hectare pădure. Se găsesc 141 cai, 974 vite cornute, 262 oi, 1.057 porci, 185 stupi. **Volovăţ, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie particulară Hardeggthal, districtul Rădăuţi. Are 4 case şi 60 locuitori, şi cuprinde şi herghelia Vadul Vlădica”[2051].

1909: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[2052], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Gavriil a lui Toader HRIŞ (19 ani în 1909) din Volovăţ.

1914-1918: S-au jertfit pentru Bucovina „Infanteristul **Ştefan Cojocar**, Volovăţ, Regimentul 22 Infanterie, rănit”[2053]; „Vânătorul **Mihai Ungureanu**, Volovăţ, Batalionul 30, rănit; Vânătorul **Toader Vicol**, Volovăţ, Batalionul 30, rănit”[2054]; „Corporalul **Filip Coca**, Volovăţ, Regimentul 22, rănit”[2055]; „La propunerea doamnei **Maria Lupaştean**, din **Volovăţ**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morţii bărbatului ei, **Nicolai a lui Panfil Lupaştean**. Doamna Maria Lupaştean susţine că soţul ei, Nicolai a lui Panfil

[2050] *Apărarea Naţională*, Nr. 1, Anul I, Cernăuţi, duminică 7 octombrie stil nou 1906, p. 5
[2051] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 243
[2052] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940
[2053] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915
[2054] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment
[2055] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

Lupaştean, a murit la Wolincki (Rusia), în luna august 1916, ca prizonier"[2056]; „**Petre a lui Spiridon Ilişoi**, din **Volovăţ**, a participat la război şi ar fi căzut în anul 1915, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumţiunea legală a morţii, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Ioana a lui Petre Ilişoi, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2057]; „**Onufrei a lui Gavril Robu**, din **Volovăţ**, a participat la război şi ar fi murit, în anul 1914, pe câmpul de luptă, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Calistra a lui Onufrei Robu, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2058].

1920: „**Deciziune de expropriere No. 182/20/3**. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuţi, cu care s-a decis exproprierea parţială a corpului dominical fasc. No. 315, **Volovăţ**, din registrele fonciare pentru moşiile bucovinene, în suprafaţă de 284 ha 75 a 33 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean", a devenit definitivă"[2059].

1940: Tablou de cărţile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuţi, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940"[2060]: **Maro Leon**, fierar, domiciliat în Volovăţ; **Coch Valdemar**, morar, domiciliat în Volovăţ; **Bordei Nichifor**, morar, domiciliat în Volovăţ; **Grunichievici Victor**, morar, domiciliat în Volovăţ; **Băleanu Oreste**, morar, domiciliat în Volovăţ.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[2061]: **Buliga Clement**, fruntaş, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în comuna Volovăţ, judeţul Rădăuţi, mort la 6 iulie 1941; **Maloş Andrei**, soldat, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna Volovăţ, judeţul Rădăuţi, mort la 28 iulie 1941".

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[2062], următorii învăţători şi învăţătoare: **Rusu Octavia**, comuna Volovăţ, jud. Rădăuţi, media 8,41".

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[2063], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Mănescu Isidor**, de la Burla, la Volovăţ". / „**Mănescu Teofila**, de la Pătrăuţi pe Suceava, la Volovăţ, post XIV, cea mai mare în grad"[2064].

La Volovăţ s-au născut poetul Constantin DRACINSCHI (9 aprilie 1875), publicistul şi poetul iconar Ghedeon COCA (26 septembrie 1908), autorul de manuale şcolare Calistrat COCA (22 noiembrie 1921), sculptoriţa Lucreţia FILIOREANU (10 martie 1929) şi poetul Clement ANTONOVICI (12 martie 1930).

[2056] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6
[2057] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuţi în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192
[2058] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuţi, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254
[2059] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuţi, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216
[2060] *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208
[2061] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.
[2062] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552
[2063] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[2064] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

VORONEŢ

Satul datează ca branişte a mănăstirii Voroneţ din 1490, ctitorită, în 1488, de către Ştefan cel Mare, dar avea, în 1774 doar 8 familii de iobagi, cele ale emigranţilor transilvăneni Marian MORARIU, morar din Berghia (1763), Ioan MORARIU din St. George (1766), Matiaş, George şi Nichita UNGUREAN din Berghia (1764, 1773 şi, respectiv, 1763), Simeon UNGUREAN din Ardan (1773), Iosif UNGUREAN din Nuşfalău (1772) şi Ioan UNGUREAN din Berghia (1771).

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2065], din 1772-1773, înregistra la Voroneţ „27 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, 3 femei sărace, 18 ţărani şi 5 birnici, aceştia fiind Vasile, câmpulungean, Grigori BĂDĂLUŢĂ, Ion, ungurian, Mărian, ungurian, morar, şi Gafiţa cu holtei. / **Rufeturile** erau: popa Ion, Măriuţa, cumnata lui Vasile CÂMPULUNGEAN, Safta, babă săracă, Catrina, săracă, Toader sin Ifteni, ţăran, ţăranii săraci şi, cei mai mulţi, fără nume, sub binecuvântarea călugărească, Ion sin Vasile, Stafi, Toadir MĂRIAN, Gavril, Ion, Toadir, Grigore, Pavel, Toma, Costandin, Georgii, Arsene, Ursul, Vasile, Iftimi, precum şi săracele emigrante din Ardeal, Irina şi Gafiţa.

1775: În 1775, Voroneţul avea 9 familii de iobagi mănăstireşti, numărul familiilor ajungând la 44, în 1784.

1809: „Este uşor de presupus că o provincie ca Bucovina, ai cărei locuitori nu sunt foarte avansați în civilizație, nu ar trebuie să aibă aproape nici o fabrică; de fapt, nu vedem niciuna cât de cât importantă. Fabrica de ceramică din gresie din Voroneţ livrează comerțului un olărit apreciat”[2066].

1843: Biserica mănăstirii Voroneţ, ctitorită, în 1488, de Ştefan cel Mare, avea, în 1843, 934 enoriaşi, din Voroneţ, Bucşoaia şi Frasin, paroh fiind Ioan KARLOWETZKI, în preajma mănăstirii funcţionând o şcoală trivială, menţionată de sursă şi în 1843. În 1876, biserica avea 371 enoriaşi doar în Voroneţ, preot cooperator fiind Georgie MÂNDRILĂ. În 1907, preot cooperator era Dionis ZURCAN, născut în 1871, preot din 1896, iar cantor, din 1899, Damian VACARIU, născut în 1874.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băişeşti cu Stănileşti sau Cornu Luncii, Berchişeşti, Braşca, Drăgoieşti cu Lucăceşti şi Folowanik, Gemenea cu Slătioara şi Ostra pe Graniţă, Ilişeşti, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleşca şi Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieşti cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutoniţa, Doroteea, Voroneţ cu Bucşoaia şi Frasin”[2067].

1890: În 1890, comuna Voroneţ avea 500 locuitori, primar fiind Dimitrie Gemănariu. Învăţător era Lazăr Florciuc, Isidor Zavadovschi era paroh, iar Damian Vacariu era cantor bisericesc.

[2065] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 242

[2066] De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

[2067] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1892: Din 1892, la Voroneţ funcţiona, în locul şcolii triviale de odinioară, o şcoală cu 2 clase[2068].

1892: Raportul anual, pagina 119 (Voroneţ). „Conservatorul Romstorfer a raportat despre restaurarea mănăstirii greco-orientale, acum biserică parohială, din Voroneţ, și despre ruinele din apropiere, destinate demolării, probabil rămășițe ale fostelor chilii ale mănăstirii“[2069].

1901, Gustav Weigand: „Preotul Brăileanu mi-a făcut o întâmpinare foarte călduroasă și m-a călăuzit, a doua zi, dimineaţa, în trăsura lui, la Mănăstirea Humorului[2070], la 6 km distanță, iar după-amiază, la Voroneţ, sat situat idilic într-o vale laterală a Moldovei, locul de origine al celebrului *Codex Voroneţian*, descoperit la Putna, de domnul Creţu, atunci când mănăstirea a fost secularizată, dar publicat de domnul Sbiera, împotriva voinței domnului Creţu. Fostele biserici mănăstirești din Mănăstirea Humorului și Voroneţ servesc, acum, ca biserici parohiale. Am petrecut noaptea în casa preotului din Bucşoaia[2071], la vărsarea râului din Suha în Moldova. Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kieperts, dar huţuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarztal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huţuli, în Gemenea și Frasin”[2072].

1904: „Până în sară, se mai poate vedea Voroneţul, care se ascunde în păretele de dealuri din stânga oraşului, unde ai zice că pădurile de brad copleşesc totul. Mă nuce într-acolo nu un Onoiu dintr-o clasă unde „toţi sunt de mijloc”, ci fetiţa parohului Zavadovschi, care mă întovărăşeşte de la Gura-Humorului, vorbindu-mi pe drum de minunea săgeţilor care au arătat locul de clădire al Voroneţului şi de cântările de bucurie ale îngerilor din paltin. / Trăsura trece Gârla Morilor, care se strecură limpede pe prund, ea rătăceşte pe locuri bolovănoase, unde fiecare drumeţ are alt drum, înaintează în umbra codrului de brad şi trece, pe un podeţ, Moldova. / E aceeaşi apă vioaie, dar largă, senină, pe care o ştim din părţile sucevene ale Moldovei. Într-un freamăt măreţ, ea merge spre hotarul nostru, de care nu vrea să ştie, căutând departe Siretiul râpos cu apa gălbie, bătrân soţ pentru această mireasă tânără, cu sufletul limpede. Humorenii şi Voroneţenii culeg păstrăvi în ochiuri adânci de apă. / Mai departe e pârâul Voroneţului, care măcar acum, în vremea de revărsare a ploilor, nu e deloc un pârâiaş de dispreţuit, ci hrăneşte harnic Moldova, stăpâna sa. De aici, în drumuleţe cotite, se înşiră casele satului Voroneţ. Peste câteva podeţe de crengi, căptuşite cu ace de brad, se ajunge la mănăstire, în adâncul adâncurilor codrului, în valea cea mai tăinuită a văilor muntelui. Mănăstirea, astăzi biserică de mir ca şi cea de la Humor, se vede numai când ai ajuns lângă dânsa şi-ţi iese înainte părintele Zavadovschi, aşa de Român, cu tot numele său, aşa de gospodar, cu toată boala sa, care nu e mai bucuros de nimic decât să-ţi arate, în cele mai mici amănunte, biserica sa, pe care-a păzit-o, a curăţit-o şi apărat-o cincisprezece ani”[2073].

1904: „Cronicarul Grigore Ureche zice că Ştefan cel Mare a zidit 44 de mănăstiri şi biserici. În mai toate aceste biserici se aflâ zugrăvit şi portretul lui, şi anume pe păretele de

---

2068 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 56, 1876 p. 51, 1907 p. 101

2069 Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*,Czernowitz 1893, pp. 45-71

2070 La Mănăstirea Humorului, au cântat, ca şi pentru Alexandru Voievidca, Simion Buburuzan (*Copchiliţo de pe coastă*), şi Gheorghe Boca.

2071 La Bucşoaia, au cântat Domnica Grigoraş, de 55 ani (*Frunză verde de-alunică*), şi Nicolai a lui Petrea Flocea (41 ani).

2072 Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

2073 NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 55

ctitorie, din templul bisericilor sau în Evangheliile din vremea lui Ştefan cel Mare, care se păstrează, acolo, până în ziua de astăzi. / Pe păretele de dedicaţie, din templul bisericilor din Voroneţ, Bădeuţi şi din Pătrăuţi, toate în Bucovina, se află portretul lui Ştefan cel Mare, al Doamnei sale, Maria, al fiului lor, Bogdan, şi al fiicelor lor, şi anume la biserica din Pătrăuţi a două fiice. Ştefan cel Mare, de obicei în costum roşu, este mic la statură, cu faţa plină, fără barbă şi cu mustăţi, cu păr lung, blond şi cu capul cam plecat; ţine biserica respectivă, oferind-o lui Iisus Christos. / La aceste portrete găsim, însă inconvenientul că bisericile acestea au fost devastate, în mai multe rânduri, şi apoi, iar reînnoite. Arhitecţii austrieci au constatat că, în bisericile din Bucovina, se găsesc mai multe pături de zugrăveli, care provin de la reînnoiri. Portretul de la Voroneţ este din anul 1546, adică de pe când Ştefan cel Mare nu mai trăia. / Un criteriu sigur oferă, însă, portretele lui Ştefan cel Mare, ce le găsim pe mai multe obiecte de pe vremea lui, care nu au fost supuse unei înnoiri şi au rămas intacte, până în ziua de astăzi. Aceste obiecte sunt dverele sau perdelele de la uşile Împărăteşti ale catapetesmei bisericeşti, epitrafile şi evangheliere. / În tetraevanggelierul din biserica Gura Humorului, scris în 1487, pe epitrafilul din biserica de la Pătrăuţi, fără dată, şi pe dvera din mănăstirea Putna, din anul 1500, tustrele dăruite de însuşi Ştefan cel Mare, fiind în viaţă, se află portretul lui, care, în executare, se aseamănă mai mult cu portretul din biserica Voroneţului. Ştefan este mic la statură, cu faţa plină, fără barbă, cu mustăţi şi păr lung şi blond / **Dionisie OLINESCU**”[2074].

1906: „Amintim încă faptul că şi vechile mănăstiri din ţară, precum biserica din Vatra Moldoviţei, Voroneţ şi Mănăstirea Humorului, care sunt zilnic vizitate de istoriografi şi artişti, se află într-o stare de tot neglijată. Fie-vă milă, domnilor deputaţi, de aceste monumente străvechi naţionale – martori încărunţiţi ai eroismului moldovenesc – şi urgentaţi grabnica lor restaurare la consistoriu, guvern şi parlament!”[2075].

1907: În lista constituirii Comitetului electoral districtual Umor sunt menţionaţi, ca membri, noul preot expozit, Nicolae Ţurcan, şi noul primar, Gavril Zus, din Voroneţ[2076].

1907: Din replica fostului paroh din Voroneţ, Isidor Zavadovschi, preot în Mănăstirea Homor, sunt de reţinut câteva citate, care ţin de prezentul de atunci al satului Voroneţ. „Postul din Voroneţ mi s-a încredinţat, la timpul său, de marele Arhiereu Silvestru, ca un deosebit post greu de păstorit. Şi, pe când antecesorii mei au răbdat acolo nu mai mult decât până la 3 ani, eu, cel păcătos, am păstorit aceea comună prin 16 ani. Este un argument mai presus de toate pentru dezinteresul şi neinvincibilul meu idealism că am resignat la toate beneficiile stării mele prin 16 ani! Eu cred că numai reproş nu mi-ar putea face opinia publică, dacă am ţinut în partea sărăcimii şi, la insistenţa sa pe lângă mine, am dezrobit-o de sub jugul puţinilor chiaburi din acel sat, ce erau pe aceea vreme. Ştiam prea bine că-mi voi atrage urgia lor. Dară, pe o parte, jugul greu ce-l purta sărăcimea, apoi ilegalităţile bogăţimii, ce erau pe atunci la ordinea zilei, m-au înduplecat să lupt, cu toată energia, în contra celor îngâmfaţi. / Izbânda a fost cu desăvîrşire a sărăcimii şi cei puternici au fost zdrobiţi, după cum au rămas şi până astăzi. Eu sigur doară nu am fost vinovat că plebiscitul l-a depus pe cunoscutul **vornic Dumitru Gemenariu** şi pe necunoscutul secretar comunal, fratele său, dl Costan Gemenariu, din slujbele lor, ce le ocupaseră ei până atunci, prin mulţi ani. Care a fost urmarea!? Un binecunoscut scriitor din Voroneţ a mânjit vreo nouă coli cu calomnii nemaipomenite asupra mea. Acest product al unui spirit tulburat de răchiu l-a predat, în două exemplare, în mîna prezidentului ţării şi a Prea Sfinţitului Arhiepiscop însuşi destituitul vornic Dumitru Gemenariu. Articolul prezent din „V . P.” prezintă numai un fragment din acel pamflet

[2074] *Familia*, Anul XL, Nr. 28, 11/24 iulie 1904
[2075] *Apărarea Naţională*, Nr. 5, Anul I, Cernăuţi, duminică 21 octombrie stil nou 1906, p. 5
[2076] *Apărarea Naţională*, Nr. 23, Anul II, Cernăuţi, joi 28 martie stil nou 1907, p. 4

criminal nemaipomenit. / Amândouă exemplarele au fost pe loc intimate, de ambele autorităţi supreme, instanţelor prime, spre îndrumarea prealabilelor cercetări. Au început a călători voronicenii, citaţi cu droaia, la prefectura din Humor şi la protopresviterie. / Cercetarea a fost condusă, în căpitănie, de comisarul de atunci, dl Teofil Gramatovici, iar ca martori din comună au asistat, la toate, domnii **Dumitru Cucu** şi **Damian Vacariu**. Oamenii care au iscălit plângerea lui Costantin Gemenariu, care, cu câţiva ani înainte, a fost condemnat la temniţă pentru hulă asupra bisericii şi a slujitorilor ei (preotul în chestie a fost actualul paroh din Botuşana), au fost mituiţi cu fel de fel de juruinţi şi daruri. Toate cele scrise sunt, din fir în păr analizate, calomnii criminale. Şi de acestea le făureşte vestitul Costan Gemenariu arbitrar şi le şi iscălesc cu numele tuturor funţionarilor săteşti, aşa că ai crede a da în faţa unui protocol veritabil. / Când însă întrebi pe acei iscăliţi, încremeneşti, căci afli că ei nu ştiu de nemică. Aşa un caz l-am descoperit, în anul 1904, când domnia sa iscălise, pe o jalbă asupra mea (care zăceam atunci, fără speranţă, bolnav la pat), îndreptată către prezidentul ţării, pe **vornicul Gavril Zuz**, care nu ştia de nemică! / Actele cercetării au fost puse la dosar, fiind clar că toate sunt calomnii izvorâte din pizmă urâtă. Tot cu acel resultat s-au terminat cercetările protopresviteriei… / După cercetare, m-am înfăţişat la dl prefect Friedrich Roller, cu rugămintea să binevoiască a-mi permite efectuarea unui duplicat, spre al supune judecătoriei. Domnia sa mi-a refuzat, cu motivul că cercetarea avuse numai caracterul unei informaţiuni prealabile şi este, în stadiul în care se află, secret oficios. Dar, vor întreba mulţi din public, cum s-au adus în conex cele petrecute înainte de un deceniu, cu lupta electorală din acest an? / Din cuvintele articolului din „V. P.”, care urmează după al noauăle punct, şi anume: „Şi el nu se ruşinează a huli pe **învăţătorul superior Medvighi**, că ar jupi poporul. Ruşine să-i fie!”. / Ca o rază din spectrul infernal trece aici un nume pe dinaintea ochilor. Şi presupunem că de acest nume este legat şi făptuitorul acestor calomnii, scrise cu un cinism numai propriu unui semicult. În aceasta părere ne-ar întări şi faptul că domnul susnumit este cumnat cu dl Constantin Gemenariu, scriitorul pamfletului din anul 1898. O ! inimă înveninată!, conştiinţă amuţită sub povara patimei invidiei nesăţioase, care uiţi a-ţi completa raportul asupra unui preot (am greşit) popa păcătos! / Aici trebuiai să nu uiţi: 1). Că am luptat pentru înfiinţarea şcolii din Voroneţ, precum a luptat pretutindeni preoţimea calomniată de învăţători, pentru care a muncit şi le-a creat existenţe. / 2). Că am dat iniţiativa şi am eluptat hotărârea forurilor competente, de a ridica această expozitură la rangul de parohie. / 3). Că am dat impulsul şi am pregătit toate pentru zidirea unei case parohiale monumentale. / 4). Că am restaurat biserica din Voroneţ, acel monument vechi istoric, de artă şi eminent naţional, în direcţie absolut conservatoare (şi aici am avut o luptă crîncenă) pentru care lucru îmi datoreşte mie, păcătosului, şi astăzi înaltul regim suma de peste 2.000 coroane. / 5). Că am lucrat cu toată energia şi succesul dorit şi am luat în arendă, încă în anul 1893, de la fondul religionar, cu preţ foarte moderat, adică 24 coroane pentru hectar anual, pentru sărăcimea din Voroneţ complexul de 84 fălci, ce se numeşte „Codru”. Aceasta activitate păcătoasă este documentată cu date oficioase. / Aş putea induce multe păcate de ale popii Zavadovschi dară fie-vă destul! Mănăstirenii spună dacă au gust despre păcatul meu cel mai recent, ce l-am comis când am fost, marţi, la 28 mai 1907 stil nou, în direcţia bunurilor şi am exoperat pentru ei păscătoarea pentru aproape 600 oi în pădurile fondului”[2077].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[2078], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la Domnica ONICEAG (fără vârstă menţionată, în 1907) din Voroneţ.

[2077] *Apărarea Naţională*, Nr. 42 şi 43, Anul II, duminică 9 iunie stil nou 1907, pp. 2, 3

[2078] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Voroneţ**, sat, districtul Gurahumora, aşezat pe pârâul cu acelaşi nume, la confluenţa sa cu râul Suceava. Suprafaţa: 42,61 kmp; populaţia: 491 locuitori români, de religie gr. ort. Printr-un drum comunal este legat atât cu drumul principal Gurahumora – Cîmpulung, cât şi cu staţia Gurahumora a liniei ferate Hatna-Câmpulung. Are o biserică, zidită la 1488, fosta mănăstire Voroneţ, având hramul „Sfântul Gheorghe”, şi o şcoală populară cu o clasă. Într-un hrisov, datând din 1435, se face menţiune de această comună (nu e sigur, pentru că Stan Bârlea de Voroneț[2079] putea avea în alt loc baştina – n. n.). Populaţia, formată din locuitori originari şi din colonişti transilvăneni, se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 41 hectare fânaţuri, 3 hectare grădini, 216 hectare imaşuri, 3.773 hectare păduri. Se găsesc 11 cai, 214 vile, 200 oi, 150 porci, 10 stupi. **Voroneţ, moşie**, atenenţă a moşiei cu administraţie specială Gurahumora, districtul Gurahumora. Are o casă şi 5 locuitori. **Voroneţul, pârâu**, afluent, pe dreapta, al Moldovei, ce-şi adună izvoarele de sub poalele Opcinei Voroneţ şi, primind pârâiaşele Slătioara, Brusturoasa şi Magherniţa, se varsă, după ce udă comuna Voroneţ, în Moldova, mai sus de orăşelul Gurahumora”[2080].

1914-1918: „Infanteristul **David Jucean**, Voroneţ, Regimentul 22 Infanterie, rănit”[2081].

1949: Este numit, în **Învăţământul elementar, ciclul I**[2082], „**Negrilă Ioan**, director la Şcoala elementară Voroneţ”.

ZAHAREŞTI

Povestea începe în **3 iunie 1429**, când feciorii lui Oană, vornic de Tulova, Lazăr, Stanciul şi Costea, primesc întăritură de la Alexandru cel Bun pentru „satele tatălui lor Stroinţii şi Zaharinţii la obârşia Şomuzului”. Oană sau Ivan vornic, ctitor de biserici şi al Mănăstirii Humorului, fusese unul dintre cei mai mari dregători domneşti, deţinând şi vornicia Sucevei, înainte de a fi avansat vornic de Tulova (Tolva, adică Vornicenii de azi, localitate importantă pe atunci), în locul lui Drăgoi Viteazul, întemeietorul Drăgoieştilor şi a multor sate munteneşti, care tocmai răposase.

1577: Peste vreun secol şi jumătate de tăcere, în cancelaria domnească se rosteşte doar numele Zahareştilor, care, în 6 aprilie 1577, sunt întăriţi vornicului Ion Hâra (ctitorul bisericii), care moare în mai puţin de un an, satul fiind moştenit, în părţi egale fetelor lui, Marica şi Aniţa.

[2079] „după moda apuseană, pe actul jurământului lui Ilie Vodă față de Polonia, din august-septembrie 1435, deci cu un an înainte de bătălia de la Podraga, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, din 4 august 1436, câștigată de Ilie Vodă, apar, cu curțile lor, boierii: Vâlcea de Lipnic, Isaia de Baia, Petru de Hudești, Uncleat de Zăbrăuți, Șteful de Șerbănești, Duma de Braniște, Lazăr de Tulova, Stan Bârlea de Voroneț, Vitolt de Ripujeni, Deneș Chropotowski, Stețco al lui Jurj de Toporăuți, Dămăncuș de Sirețel, Ioanăș de Șomuz, Sima al lui Mihăilaș din „Izgherț”, Mirea fiul lui Ravas (Litovoiu), Boris de Cuciur, Mic de Silișău” – Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931, p. 39

[2080] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 244

[2081] *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

[2082] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

1646: „Din anul 1646, Iulie 10, ne-a rămasu unu actu de împăcare, scris de însăși mâna Mitropolitului Varlaam, care act, fiind important din mai multe puncte de vedere , îl reproducemu aci, precum urmează[2083]: „Varlaam, Arhiepiscop și mitropolitu Suceaskii, scriem și dăm știre, cu această scrisoarere a noastră, cum s-au pârât, de față înaintea Mărirei sale, lui vodă, Safta, femeia lui Dumintrașco Șeptelici, cu Ștefan Murguleț, ginerele lui Dumitrașco Șeptelici, pentru o parte de ocină, din sat din Zaharești, care parte a zis Safta, înaintea Mărirei sale, că a dat-o Dumitrașco Șeptelici, la boala lui, unei cucoane mai mici, ce-a făcut, mai apoi, cu dânsa, iară Zlata fata lui cea cu femeia cea dintâi, care este după Ștefan Murguleț, să n-aibă treabă într-acea parte de ocină, și a zis că are și martori, pe un preot, care a fost duhovnicul lui Dumitrașco, și pe alţi săteni, care au fost acolo, de s-au prilegit, Măria sa Vodă i-a trimis la noi, să-și aducă Safta acei martori, și duhovnicul acela, cum vor mărturisi ei cu sufletele sale, și a adus Safta duhovnicul și acei oameni, ce s-au prilegit acolo, înaintea noastră, de au mărturisit cum a fost dat Dumitrașco Șeptelici, la boala lui, acea parte de ocină acelei cucoane mai mici, ce a făcut-o cu femeia aceasta d-apoi cu Safta, și au fost făcut și zapis, iară dacă a poruncit de a venit și Zlata, fata cea mai mare, femeia lui Ștefan Murguleț, iară Dumitrașco a luat zapisul acela și l-a rupt, și a socotit să fie acea parte din Zaharești și pe aiurea pe unde vor fi ocine amândurora, să le țină frățește, într-aceasta, zicu, chip au mărturisit martorii, că a lăsat Dumitrașco cu limbă de moarte, văzând și Safta mărturisind acei matori așa, s-a tocmit cu surorile ce pe unde va fi și acea parte din Zaharești, să țină frățește Zlata și cu soră-sa, și și-au făcut zapis una alteia, zicu, ca să nu mai pârască, pentru aceea le-am făcut și noi, de la noi, această scrisoare a noastră, ca să nu mai scornească pâră sau să se mai pârască, ci să le fie lor această scrisoare de credință, de aceasta screm și dăm știre, pis u metropolie (scrisu în mitropolie) miasiul i (luna Iulie 10) vtt. 7154 / Az (eu) Varlaam metropolit"[2084].

1667: Marica era căsătorită cu Gheorghe Cărcu, cu care avea trei băieţi, Gheorghe, Vasăle şi Costin Cărcu, moştenitori ai jumătăţii de sat, cuvenită părinţilor lor. În 12 aprilie 1667, Măricuţa, jupâneasa lui Cârcu cel Bătrân, fata lui Toader Murguleţ, şi cu copiii ei, Neculai Cârcu şi Nastasia, jupâneasa postelnicului Eni Ţica, se judecau cu Tudosie Dubău pentru părţi de moşie în Părhăuţi şi în Zahareşti.

1687: Aniţa era jupâneasa lui Grigoraş Şeptilici, boier mare şi cu moşii întinse, inclusiv în Horodniceni, Litenii Bucovinei şi în coasta Sucevei, iar copiii lor, Ion, Ilie şi Sandul Şeptilici, vor vinde o jumătate din partea de sat moştenită, în 1687, lui Tudosie Dubău.

1765: La Zahareşti, proprietate, din 5 august 1765, a fraţilor Sandul şi Gavril Miclescul, urmaşi, prin părintele lor, Gavril Miclescul, ai lui Tudosie Dubău, dar în veşnică dispută cu Petrea Cheşcu, care „le furase satul", apoi, din 6 aprilie 1779, proprietate a boierului Lupu Kostaki (Conachi, în alte documente), vin mulţi emigranţi transilvăneni, urmaşii unora dintre aceşti purtând, astăzi, numele satului de origine şi nu cel al străbunului deja uitat: Simeon BURCIU (Rodna, 1768), Ilie TURCĂ (Bungard, 1738), Andrei BORŞAN (Ilva Mare, 1763), preotul Ilie POP (Bârgău, 1776), Pintilei TÂRNOVAN (Logig, 1777), Ioan NICĂ (Chintelec, 1776), Petru PUFRA (Rondola, 1774), Ştefan MOLDOVAN (Șieuţ, 1746), Vasile MOROŞAN (Borş, 1774), Gheorghe CHISTEA (Rodna, 1777), Dănilă COCA (Maier, 1767), Vaşcu RUSU (Băiţa, 1776), Ioan BLAGA (Băiţa, 1776), Ioan PINTIC (Pintic, 1777), Iacob BALAŞ (Topliţa, 1762), preotul Ion POPA (Zagra, 1777), Dumitru BÂRSA (Bârsău, 1776), diaconul Ioan DASCĂL (Ticuş, 1777), Simion BORDEAN (Ruşii de Sus, 1778), Petru CORDICAN (Ruşii de Sus, 1777), Lupu GHIRLEŞAN (Şărioara, 1778),

[2083] *Arhivele Istorice*, Tomul III, p. 226
[2084] *Biserica și Şcoala*, Nr. 8, Anul X, Arad, 23 februarie / 7 martie 1886, p. 59

Mariauţă SABU (Ghinda, 1778), Ursu MOLDOVAN (Chintelec, 1777), Vasile MOROŞAN (St. Martin, 1770), Toma CERGHIZAN (Cerghid, 1771), Ioan SUZ (Leschia, 1770), Octav MOLDOVAN (Cosma, 1777), Procopie MOLDOVAN (Secula, 1776), Ioan FILIP (Serghid, 1774), Ion DIAC (Mocin-Cluj, 1778), Lupu ARDELEAN (Ghiriş-Cluj, 1778).

1863: După cum povesteşte I. G. Sbiera, fratele său, Niculai, a fost numit preot, la Zahareşti, în 1863 şi, cum biserica satului însemna prima lui parohie, Niculai Sbiera, ulterior preot la Solca, apoi la Cernăuţi, s-a străduit, cu zel şi însufleţire, „să lumineze pre poporeni la toate prilejurile binevenite, precum asupra datorinţelor religioase şi morale, aşa şi asupra condiţiunilor unui trai bun şi cu ticnă aice, pe pământ. Pe timpurile acelea, referinţele (raporturile) cam triste, de odinioară, dintre foştii clăcaşi şi stăpânul moşiei nu erau încă pe deplin schimbate, şterse şi uitate; tot mai reînviau, din când în când, deşi acum sub alte forme… / Fratele meu căuta să împace şi să armonizeze interesele micului agricultor cu ale marelui proprietar, trăind în cea mai bună înţelegere cu ambele părţi", Niculai Sbiera fiind cel care, prin exemplul personal, avea să-i înveţe pe zahareşteni cum să folosească gunoiul de grajd pentru fertilizarea arăturilor. Şi a izbutit abia după ce a cedat pământurile bune parohiale, la schimb cu nişte terenuri sterpe, dar care, îngrăşate cu gunoi, au dat, în acei ani, recolte mai bune şi decât cele de pe cele mai roditoare pământuri".

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraş cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Iţcanii Vechi şi Şeptilici, Bosance cu Nemericeni, Podeni, Hriaţca şi Lisaura, Buneşti, Buninţi, Chilişeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmăneşti, Iacobeşti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milişăuţii de Jos, St. Ilie, Ipoteşti, Iţacanii Noi, Călineşti Enache cu Vasilache, Călineştii lui Kuparenko, Costâna cu Berindeşti, Liteni, Mereţei, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuţi, Pătrăuţi pe Suceava, Reuseni, Romaneşti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Şcheia, Soloneţ, Stroieşti pe Suceava, Tişăuţi, Todireşti cu Pietroasa, Uideşti, **Zahareşti**"[2085].

1883: Şcoala din Zahareşti „se deschise, în anul 1883, cu o clasă. După ce s-a produs un număr oarecare de cărturari agricultori, s-a înfiinţat în sat, în anul 1896, şi un cabinet de lectură, sub numele de „Cloşca", cooperând la aceasta cu îndemnuri şi fiul parohului (Niculai Sbiera), Ioniţă" [2086].

1895: Zahareştii aveau, în 1895, când Daniel Werenka publică „Topographie der Bukowina", 950 locuitori, păstoriţi de preotul Constantin Berariu, învăţător al satului fiind Vasile Sluşanschi, iar cantor, Leon Malcinschi. Primar al satului era Constantin Fărtăeş.

1904: „Sara spre Zahareşti, pe cărăruşi pline de lepădături, pe drumuri largi, pe cărări rupte, cleioase, prin hârtopuri în care pocnesc roatele. Dealuri se suie şi se coboară timp de peste un ceas în fiorul de frig al nopţii ce se apropie. De pe o culme se văd trei sate: Stupca, Stroieştii şi Zahareştii. La acesta din urmă se ajunge prin coclaurile unui drum săpat. În mijlocul unui sat românesc, o biserică, făcută de urmaşii lui Hâra, credinciosul boier din restriştea lui Petru Rareş. Unul dintre dânşii e chiar îngropat în bisericuţa pătrată, care poartă pe uşa săpată nedibaci două scuturi cu stemă boierească, un X şi ceva ca nişte foarfeci. O femeie cu picioarele goale, înfăşurată într-un mare cojoc, câţiva copii foarte sfioşi stau cu noi

---

[2085] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[2086] I. G. SBIERA, *Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţ 1899, p. 323

în biserica luminată slab de o făclie. / Oamenii mi se par mai îngroziţi decât la noi, muţi, înfricoşaţi de această cârmuire care nu-i iubeşte şi nu-i înţelege, de cârmuirea cea brutală, dispreţuitoare, a „neamurilor", a „Nemţilor". Satul e mai bun decât cele de mijloc de la noi, curţile nu sunt pietruite, nici îngrijite, casele nu stau în rând, ci între ele şerpuiesc drumuri noroioase. Şcoala e o baracă joasă, scundă, umedă, unde va fi dascăl cine ştie ce străin: polon, german, evreu, cine ştie ce Român smuls din neamul său"[2087].

1905: În 1905, „au plecat în America o ceată de gospodari din satul Zahareşti… Cei mai mulţi şi-au găsit de lucru la tren, în târgul Montreal din Canada. Lucrează câte zece ceasuri pe zi… / Zahareştenii nu erau deprinşi cu lucrul aşa de greu şi mulţi s-au îmbolnăvit din pricina asta. Mai slab decât toţi era George a lui Toader Gramadă, care, poate din pricina lucrului celui greu, a gogit o bună bucată de vreme, până ce şi-a dat sufletul… / Un flăcău tot din Zahareşti, cu numele Alexandru Bandol, a picat, într-o Duminecă din toamna aceasta, de pe maşina trenului şi a fost sfâşiat în Bucăţi"[2088].

1905: „Pe la sfârşitul lui August 1905 şi începutul lui Septembrie, Grigore Filimon a venit cu bicicleta sa la părintele Ioan Doroftei, de la Stroieşti, judeţul Suceava, plângându-se de dureri de cap şi de piept. De aici a plecat la părintele Eugen Sârbu, la Tişăuţi, unde i s-a făcut tot mai mare rău, încât, în cele din urmă, a trebuit să plece (să fie transportat) la spitalul de boli nervoase din Cernăuţi" (Dionisie Udişteanu), unde a şi murit.

1907: În Biroul comitetului districtual al Sucevei activa, ca secretar II, Eugen Turturean din Zaharești[2089]. Postul de învățător, însă, nu era ocupat[2090].

1907: Adunând „cântece populare româneşti din Bucovina", care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner[2091], în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor şi de la zahareştenii Raveca TOMOIAGA (21 ani în 1908), Maria PUŞCAŞ (19 ani în 1908), Eugen AVRAM (învăţător superior, 40 ani în 1907) şi Natalia AVRAM (soţia învăţătorului, 36 ani în 1907).

1908: Gospodărie turcească în Zahareşti. „Comitetul comunal este sufletul unui sat, căci de la comitet atârnă bunăstarea comunei. Membrii din comitet ar trebui să fie părinţi ai comunei, nu jupitori şi de nouă piei. Să începem, mai întâi, cu comitetul comunal. La noi, domnilor, de 12 ani, în care vreme s-au perindat patru vornici, nu s-a făcut răfuiala nici unui vornic, aşa că satul nu ştie cum stă cu banii grămezii. De câte ori a încercat vreunul dintre cei din comitet ca să-i îndemne şi pe ceilalţi să facă odată răfuiala, n-a izbutit deloc, pentru că atât **Dumitru Băiţan, Constantin Frîncu** şi **Nicolai Vartepniuc**, cât şi alţi deputaţi s-au înfruptat din banii comunei şi amână răfuiala pe mai târziu. Noi nu ştim ce să facem, vornicul de acum şi care, peste trei luni, iese şi el din vornicie, şi azi e tot nerăfuit. Am voit să facem o poftire la comitetul ţării şi n-are cine să ne-o facă, pentru că noi nu ştim carte, iar **dascălul Malcinschi** este sluga vornicului, ca şi a **secrearul comunal Ştefaniuc**, cine-i, ştie el, care poartă întreaga comună de nas. La şedinţele comitetului, Ştefaniuc vorbeşte nemţeşte cu vornicul, poate au chiar şi secrete, iar noi nu-i înţelegem ce vorbesc. Cu dreptate este oare aceasta? L-am rugat pe **superiorul Avram** să ne scrie poftirea, dar el nu vrea să se strice nici cu unul, nici cu altul,

[2087] NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti 1905, p. 32
[2088] Ion Grămadă, în *Deşteptarea*, nr. 1/1907, pp. 9, 10
[2089] *Apărarea Națională,* Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 3
[2090] *Apărarea Națională,* Nr. 42 și 43, Anul II, duminicî 9 iunie stil nou 1907, p. 3
[2091] MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

aşa că averea comunei noastre se isprăveşte şi, la urmă, datoriile făcute de comitetul comunal pe nedrept ni le pun la leul birului. / Tot astfel stă treaba şi la bancă. Lucrurile merg calea racului. Gospodari cinstiţi, ca **Costan Fărtăiş a Răbuianului, Vasile Tomoiagă** şi alţii, membri în comisia de control, au fost daţi afară, pentru că erau primejdioşi, deoarece începură acuma să priceapă bine cum merg şuruburile băncii. Cum am zis, directorul băncii ţine cu **vornicul Băiţan** şi nu-l sileşte să plătească nici carnetele la bancă, măcar că n-a plătit de doi ani nimic nici din capital, nici din dobândă. Afară de asta, Băiţan n-are nici o avere pe dânsul, măcar o codiţă de purcel, şi totuşi i-au dat bani ca împrumut. Asta se cheamă gospodărie? / I-aţi dat pe Costan Fărtăiş şi Vasile Tomoiagă afară din bancă şi aţi pus în loc pe nişte gospodari tineri, pe care îi purtaţi dumneavoastră cum vreţi. Ba, ce-i mai mult, **Dumitru Vartepniuc**, deşi îi om cinstit, nu-i membru în bancă, numai tatăl său, şi totuşi l-aţi băgat pe Dumitru în comisia de control. Pe **Marcu Fărtăiş**, hargat la preotul, nu-l silesc să plătească carnetele, iar lui **Ilie Grămadă** nu vreau să-i deie părtăşia înapoi, măcar că a plătit toate datoriile şi a cerut-o de vreo 8 luni. / Deocamdată numai atâta, mai târziu însă vom povesti din fir în păr toate trebuşoarele săteşti, ca să ştie şi cei de sus cum îşi împlinesc cei chiemaţi datorinţele. / **Vasile a Saftei**"[2092].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zahareşti**, comună rurală, districtul Suceava, aşezată la confluenţa celor două pâraie, afluente ale Hraniţei, Treparu şi Pripasna. Suprafaţa: 10,30 kmp; populaţia: 901 locuitori români, de religie gr. or. Prin drumuri de câmp este legata cu comunele învecinătoare, Stroeşti şi Liteni, precum şi cu drumul districtual Suceava-Gurahumora. Are o şcoală populară, cu o clasă (deci, doar vreo 30 şcolari – n. n.) şi o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru", ce ţine de biserica filială din Liteni şi satul Buneşti. La 1542, boerul Nicoară Crovici, pârcălabul Hotinului, a zidit aci o biserică de piatră. La 1776, era proprietatea vornicului Costache Lupu. Populaţia, formată din locuitori originari, peste care a venit, mai târziu, o colonie de români transilvăneni, se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 912 hectare pământ arabil, 118 hectare fânaţuri, 5 hectare 50 ari grădini, 35 hectare imaşuri, 1 hectar 50 ari heleşteie. Se găsesc 30 cai, 362 vite cornute, 678 oi, 185 porci şi 16 stupi. **Zahareşti, moşie**, cu administraţie specială, districtul Suceava. Suprafaţa: 3,62 kmp.; populaţia: 17 locuitori, dintre cari 9 izraeliţi şi 8 români greco-orientali. Depindea, odată, de comuna Zahareşti, cu care, la 1756, era în stăpânirea vornicului Costache Lupu"[2093].

1910: În 1910, despre deja uitatul binefăcător al Bucovinei, a scris, cu durere şi revoltă, Ion Grămadă, zahareşteanul care avea să sfârşească drept Erou al Bucovinei şi să fie, ulterior, uitat, ca şi celălalt „martir uitat de neamul nostru, Grigore Filimon, înfiinţătorul băncilor rurale de la noi, din ţară. / Am mers la deal (prin cimitirul din Cernăuţi, în noaptea de Înviere, în căutarea mormântului lui Filimon), ne-am întors iarăşi la vale, cetind la zarea lumânărilor toate inscripţiile de pe cruci, şterse de ploi şi de soare, că doară vom da de numele Filimon, dar numai cu greu am aflat mormântul lui. / Doamne, ce mormânt! Aproape una cu pământul şi, deasupra, iarbă şi buruene dese, iar la cap o cruciţă de lemn, pe care cu greu puteai descifra inscripţia ruginită. Pumnul măcar are un monument, Filimon, însă, nimică! Şi doară s-au strâns bani în numele lui, s-au făcut colecte pentru o cruce… / Îndureraţi, am început cu toţii să plivim iarba, să smulgem buruenile una câte una şi, apoi, i-am înfipt şi lui lumânări în ţărâna mormântului, căci vezi, sărmane Filimon, tu n-ai neamuri pe aici, care să-şi aducă aminte de tine; tu ai fost un biet fecior de ţăran din ţinutul Sucevei şi, de aceea, „Domnii" au uitat astăzi de tine; tu de mic te-ai luptat cu nevoia şi cu sărăcia ca să ajungi, vreodată, la liman mai liniştit, dar nu ţi-a fost scris să-ţi vezi visul cu ochii, căci, din pricina

[2092] *Apărarea Neamului*, Nr. 5, Anul I, Cernăuţi, Sâmbătă 30 mai 1908, pp. 59, 60
[2093] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, pp. 245, 246

durerilor şi sărăciei neamului nostru, ai uitat de sărăcia ta proprie şi ai alergat, zi şi noapte, flămând şi însetat, în trăsură şi cu bicicleta, din sat în sat, pe ploaie şi pe vânt, pe arşiţa dogoritoare a soarelui şi pe geruri cumplite, ca să faci bănci rurale, să scapi ţărănimea noastră din robia economică, până ce ai căzut înfrânt şi istovit de puteri. Prea a fost grea sarcina asta pentru tine! / Acum te-ai liniştit şi tu, cel vecinic neobosit, tu care n-ai ştiut ce-i odihna şi somnul, nici traiul cel bun şi ticnit; care ai tremurat, totdeauna, cu gândul la ziua de mâine şi n-ai avut parte de bucuriile din familie, căci familia ţi-a fost tot neamul nostru oropsit, pe care ai voit să-l ridici din nevoi. / Dormi liniştit, sărmane visător, măcar tinerimea de nu te-ar uita, cel puţin o dată pe an, ci să-ţi aprindă, din când în când, o candelă care să-ţi lumineze întunericul din cimitir". / Parcă ar fi vorbit despre posteritatea sa Eroul Bucovinei, o posteritate la fel de vrăjmaşă şi de nerecunoscătoare, care avea să-l ignore, vreme de aproape un secol, pe Doctorul în Istorie şi pe marele scriitor bucovinean Ion Grămadă, cel născut la Zahareşti, în 3 ianuarie 1886, mort pentru Întregirea Neamului Românesc, la Cireşoaia, în 27 August 1917.

5/18 septembrie 1917: „Vrednic de însemnat este numele tânărului profesor şi publicist bucovinean **Dimitrie Marmeliuc,** sublocotenent în Armata Română. Abia ieşit din şcoala de ofiţeri de la Botoşani, pe care a terminat-o acum câteva luni, acest brav fiu al Bucovinei, care se află rănit într-un spital de lângă front, a fost decorat de M. S. Regele, cu mâna sa, cu ordinul **Mihai Viteazul,** pentru eroismul cu care a luptat în cumplita şi glorioasa zi de 6/19 august. Dimitrie Marmeliuc este fiu de ţăran român, din comuna Zahareşti, judeţul Suceava (din Liteni-Moara – n.n.). Păcat numai că poartă, la sfârşitul numelui, o **coadă ruteană,** după cum o fac, de altfel, o mulţime de români intelectuali din frumoasa noastră Bucovină, fără să-şi dea seama cât de supărător este acest lucru pentru oricare român adevărat, mai ales acum, în România Mare!"[2094].

12/25 septembrie 1917: „Ion Grămadă, fiu de ţăran din satul bucovinean Zahareşti, ofiţer voluntar în Armata Română, scriitor de frunte şi bun cunoscător al trecutului neamului nostru, a murit moarte de erou pe Valea Trotuşului, luptând pentru realizarea idealului naţional. El a fost un bun profesor al liceului din Cernăuţi; vorbea frumos şi cu căldură; iubit şi mult apreciat de elevii săi; ca chip, avea o înfăţişare voinică şi frumoasă; stăpânit de o minte ageră şi aleasă. Se pregătea şi era aproape să ia doctoratul în litere la Viena (doctorat în litere şi filozofie, pe care îl luase în 16 iulie 1913 – n.n.), pentru care îşi avea preparată teza, tratând despre „Românii la asediul Vienii din anul 1683". / În urma lui Ion Grămadă a rămas şi o lucrare de actualitate foarte importantă, pe care o scrise ca un document istoric, cu gândul ca s-o publice în mai multe limbi europene, şi în care înfăţişează, cu o extraordinară putere de evocare, toate nelegiuirile, toate sălbătăciile fără nume săvârşite de austrieci în Bucovina, cu date exacte şi controlate în mod foarte riguros. Ar fi bine ca această lucrare să nu rămână în părăsire şi să se publice, pe lângă româneşte, şi în limba franceză, fiind de mare folos pentru cauza noastră naţională (în realitate, lucrarea, premeditată drept „Cartea sângelui", era doar începută, capitolul „Vremuri de bejenie" însemnând una dintre primele proze româneşti cu adevărat moderne; „Cartea sângelui", cuprinzând toate prozele Eroului Bucovinei, Ion Grămadă, inclusiv „Vremuri de bejenie", a văzut lumina tiparului în vara anului 2002, în 27 august, ziua în care a fost răpus, depunând-o pe mormântul lui din Suceava)"[2095].

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Axinte Rusu**, Zahareşti, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Vasile Salamach**, Zahareşti, Regimentul

[2094] Bianu, I, pp. 213, 214
[2095] Bianu, I, p. 223

22, rănit”[2096]; „Fruntaşul **Dumitru Fartaiş**, Zahareşti, Regimentul 22, prizonier”[2097]; „Corporalul **Ion Fărtăieş**, Zahareşti, Regimentul 22, prizonier; Rezervistul **Gavril Pinciuc**, Zahareşti, Regimentul 22, prizonier”[2098].

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate şi propunerile făcute de revizorate, Consiliul şcolar al ţării a făcut, în şedinţa din 27 Martie 1922, sub preşedinţia domnului Director general delegat al învăţământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **a).** în calitate de învăţători superiori: **Ştefan Totoiescul** la Zahareşti”[2099].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Flontaş Vasile**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna Zahareşti, postul IV, jud. Suceava; **Purja M. Ioan**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna Zahareşti, postul V, jud. Suceava”[2100].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[2101], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Larion Lazăr**, de la Bosanci Nr. 1, la Zahareşti; **Belţa Silvia**, de la Dărmăneşti, la Zahareşti; **Corduban Ecaterina**, de la Dărmăneşti, la Zahareşti; **Cojocaru Adrian**, de la Zahareşti, la Sf. Ilie; **Bartoş Ilie**, de la Zahareşti, la Stupca”. „**Bocăneţ Elisabeta**, de la Zahareşti, la Suceava, Şc. nr. 3, post II, soţ învăţător”[2102].

ZADOBRIUCA

În **4 martie 1652**, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost… satul Zadobruca cu două heleşteie”.

1730: În 1730, Iordachi Cantacuzino dăruia fetei sale, Balaşa, jupâneasa lui Aristarh Hrisoscoleu vel comis, „satul Zadubreuca”.

1766: În 5 mai 1766, când se stabileşte hotarul dinspre Şirăuţi, Zadobriuca era „moşia du-sale Iordache Hrisosculeu” (Petrino) fost mare ban.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2103], din 1772-1773, înregistrează la Zadobriuca, moşie răzăşească, „31 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ştefan, 1 dascăl, Ion, 1 jidov,

---

[2096] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915
[2097] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915
[2098] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4
[2099] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuţi 21 aprilie 1922, p. 41
[2100] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[2101] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[2102] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
[2103] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 401

Leizer, 3 văduve, Maria, Nastasa şi Maria, 4 case pustii şi 21 birnici, şi anume: Toader vornic, Ion croitor, Simion croitor, Grigoraş, Andrei MORĂRAŞ, Ivan CĂZACU, Vasile IRIMIŢĂ, Anton, Toader sin ANTON, Ion, Tănasă sin Ion, Gavril DRUMNIAC, Iacob ANDRUSCIAK, Ivan ANDRSCIAK, Vasile cojocar, Tănasă morar, Toader POHORILĂ, Alecsa TIHOMI, Hrihor sin CRAINIC şi Tănasă sin ANDREI.

1782: În 8 aprilie 1782, vechilul Ion Mitescul căpitan, declară, în faţa Comisiei cezaro-crăieşti de delimitare a proprietăţilor în Bucovina, că vornicul Nicolae Roset stăpâneşte satul Zadobreuca.

1800: În 23 aprilie 1800, fiul lui Nicolae Roset, Iordachi, arendează Zadobriuca, pe 10 ani, baronului Cavallar, dar Nicolae Roset face un schimb de moşii, în 4 iunie 1805, şi Zadobriuca ajunge în proprietatea lui Theodor von Mustaţă.

1864: Din 1864, la Zadobriuca funcţiona o şcoală cu 2 clase[2104].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuţi – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuţi, Gogolina sau Stroieştii de Sus, Cotul Ostriţa, Lehucenii Teutului, Lenţeşti Camerale, Lenţeşti Privat, Mahala Biała, Novoseliţa sau Stroieştii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Şerăuţii de Sus, Şerăuţii de Jos sau Slobudka, Şubraneţ, Toporăuţ, Vaslăuţ, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”[2105].

1906: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Zadobriuca a fost construită în 1906, pe locul unei bisericuţe vechi, care avea, în 1843, 602 enoriaşi, păstoriţi de parohul Grigorie ANDRIICIUC, patron bisericesc fiind Ioan de MUSTATZA. În 1876, biserica avea 872 enoriaşi, patron era Cajetan von LUKASIEWICZ, paroh fiind Alexandru ALEXIEVICI. În 1907, patron al bisericii era evreul Kisiel SOKAL, paroh fiind Dimitrie DROBOT, născut în 1862, preot din 1886, paroh din 1903, iar cantor, din 1899, Alexie IEREMICIUC, născut în 1862.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zadobriuca** (Zadobrówka), comună rurală, districtul Cernăuţi, aşezată pe partea stângă a pârâului Cuciur, care de aici, încolo, se numeşte Zadobriuca, la nord de Sadagura. Suprafaţa: 9,10 kmp; populaţia: 889 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este situat lângă drumul principal Sadagura-Cernăuţi, care se uneşte, nu departe de comună, cu cel de la Riskupie. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril”, zidită la 1765. Această comună aparţinea, la 1776, marelui vistiernic Nicolae Ruset. Populaţia se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Comuna posedă 707 hectare pămînt arabil, 186 hectare fânaţuri, 5 hectare grădini, 87 hectare imaşuri, 10 hectare păduri şi 15 hectare heleşteie. Se găsesc 38 cai, 203 vite cornute, 150 oi, 64 porci. **Zadobriuca, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Cernăuţi. Suprafaţa: 3,36 kmp; populaţia: 44 locuitori, în majoritate poloni, restul ruteni şi izraeliţi. **Zadobriuca, pârâu**, afluent, pe stânga, al Prutului, care ia naştere din împreunarea cu pârâiaşul Cuciur, mai jos de satul Cuciur Mic, districtul Cernăuţi, şi se varsă în Prut, la târguleţul Sadagura, unindu-şi gura cu cea a pârâului Şubraneţ”[2106].

[2104] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 17, 1876 p. 28, 1907 p. 60
[2105] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161
[2106] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 245

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit” pe anul în curs, cei mai renumiţi cârciumari, unul dintre aceştia fiind „**Nicolai Andriciuc** din Zadobriuca”[2107].

ZAMOSTIE

În **15 martie 1490**, dintre bisericile întărite de Ştefan cel Mare Episcopiei de Rădăuţi, se afla şi „a 23-a biserică, la Zamostie, cu popă”.

1680: În 1 aprilie 1680, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, determină împărţirea moştenirii rămase după soţul ei, cumnaţii ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Ţintă, Costaşco căpitanul Turculeţu şi Trinca, le revene „a patra parte din sat din Zamostie”.

1764: În 1 aprilie 1764, Miron Cuparenco dă copiilor săi, Vasile şi Maria, „a opta parte la Zamostie în ţănutul Cernăuţilor”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2108], din 1772-1773, înregistrează la Zamostie, moşie răzeşească, „30 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Gligore, 1 dascăl, Gligoraş, 6 şleahtici, Alecsandru COSTRĂŞ căpitan, Sârghie PREIROSUL, Pintelei ONCIUL ruptaş, Ion ONCIUL ruptaş, Ştefan DRACINSCHI şliahte şi Vasili nepot ONCIUL şliahte, 3 argaţi, Chirilă CHIFOC şi Nicolai ŞANDRO, argaţi ai lui Sârghie PREIROSUL, şi Andrei CHIFEI, argatul lui Alecsandru COSTRĂŞ, 3 jidovi, Nahta, Peisa şi Herşko, şi 16 birnici, adică: Mihail ungurian, Vasilie COŞMAN, Hrihor PRIMA, Mihail CHIFIC, Ivan ŞTEFAN, Hrihor brat ego, Iacob brat ego, Alecsa PALIDĂCIOC, Ştefan sin DĂNILĂ, Matei VARENCO, Simion rotar, Ivan BĂLAN, Macovei BOECIOC, Andrei strugar, Vasili ungurian şi Vasili COŞFRU.

1783: În 24 martie 1783, stăpâni declaraţi ai celor trei părţi egale ale satului Zamostie erau schitul Zamostie, Gherman şi Ţintă, care vor lăsa partea lor lui Serghie, Vasile, Sandul, Gavril şi Miron Grierosul, precum şi lui Gligori Roschip şi lui Vasilie Onciul, împreună cu Ţintenii, a treia parte a satului Zamostie aparţinând lui Gheorghiţă Onciul, care va fi moştenit de Pintilie, Ion, Mihalachi şi Vasile Onciul, precum şi de Alexandru Costriş.

1790: În 22 iunie 1790, Mihalache Onciul dăruieşte nepotului său, Vasile Mihailuc, un odgon de moşia Zamostea, martori fiind Vasile Chirste mazil, Ioan Peletiuc mazil, Sandu Racoce răzeş şi Sandu Zavialeţ răzeş.

1796: În 25 mai 1796, Ion Onciul dăruia fetei lui, Aniţa, jupâneasa lui Mihalachi Răut, partea ei din Zamostie şi Vilauce, Mihalachi Răut arendând, în 14 iunie 1796, pe zece ani, şi vadul de moară, cu vatră de eleşteu, al lui Ştefan Grierosul. Nicolai von Aivas va cumpăra, începând din 25 iulie 1796, părţi de moşie din Zamostie de la Ioniţă, fiul lui Constantin Humă, Safta, sora lui Ioniţă Humă, Ioniţă, fiul lui Negoiţă Cerne, Manole Mihovan şi Vasile Zavialeţ, şi de la Vasilaş şi Vasile Draghinda.

[2107] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
[2108] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 449

1797: Alte părţi de sat aveau să fie vândute lui Andrei Gafenco, cel care arendează, în 9 martie 1797, moşia din Zamoste a lui Ion Onciul şi care va cumpăra de la copiii lui Ştefan Draghinda, care moşteneau o parte din moşia Onciuleştilor, de pe bunica lor, Sanda.

1861: Din 1861, la Zamostie funcţiona o şcoală cu 3 clase[2109].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, **Zamostie**, Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa"[2110].

1888: În toamna anului 1888, „biserica ortodox-orientală din Zamosti a ars cu totul. Focul s-a iscat în lăuntrul bisericii"[2111].

1904: Actuala biserică a fost construită, în locul celei căzute pradă focului, 1904. În 1843, vechea biserică era frecventată de 1.002 enoriaşi, paroh fiind Andrei CHIBICI, iar patron bisericesc, Ioan de GAFENCO. În 1876, patronatul bisericesc fusese moştenit de Andrei de GAFENCO, păstorul celor 1.202 enoriaşi fiind parohul Dimitrie ILASIEVICI. În 1907, patron al bisericii devenise Roman FREITAG, paroh era Vasile VOLOŞENKO, născut în 1872, preot din 1897, paroh din 1903, iar cantor, din 1904, Ilarion VLAD, născut în 1866.

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zamostia** (**Zamostie**), comună rurală, districtul Vijniţa, aşezată pe pârâul Pisariv, afluent al Hlibiciocului, între Vilaucea, la sud-vest, şi Carapciu pe Ceremuş, la est. Suprafaţa: 21,61 kmp; populaţia: 1.447 locuitori ruteni gr. or. şi puţini izraeliţi. Este unită cu Vaşcăuţi şi cu Carapciu pe Ceremuş prin bune drumuri comunale; iar prin drumuri de ţară, cu Vilaucea, precum şi, mai de-a dreptul, cu Carapciu pe Ceremuş. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", care a fost, odată, a schitului Zamostia. Această comună este menţionată într-un hrisov din decembrie 1433, al lui Ştefan Vodă. La 1776, era împărţită în trei părţi, dintre care două erau în stăpânirea lui Alexandru Costreş. Între Zamostia şi comuna învecinată, Vilaucea, se întindea o parte din aşa numitul „Codrul Bucovinean",ce forma aci o zonă neutră, între teritoriul Moldovei Vechi şi al Poloniei de pe atunci. Populaţia se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor. Comuna posedă 1.066 hectare pământ arabil, 119 hectare fânaţuri, 18 hectare 50 ari grădini, 57 hectare imaşuri, 840 hectare păduri. Se găsesc 112 cai, 436 vite cornute, 57 oi, 350 porci, 13 stupi. **Zamostia, schit**, fondat, după cum ne spune un hrisov din decembrie 1723, al domnului Moldovei, Mihai Racoviţă, de către starostele Cernăuţului, Dumitru Pîru, şi dăruit de către mazilii zamosteni Gheorghiţă Onciul, Dumitraş Gafencu, Toader al lui Grigoraş Costea, Ioniţă – ginerele lui Neculae al lui Miron Cuparenco, Ilie Ţintă, Tănase Ţintă şi Enache Herăscu. La aceste danii, s-a mai adăugat, la 1726, şi un teren lângă satul Vilaucea, dăruit de Maria Cernauşca. Cu prilejul secularizării mănăstirilor, de către austrieci, a fost desfiinţat şi acest schit (1784) şi averile sale încorporate fondului religionar bucovinean"[2112].

2109 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 22, 1876 p. 96, 1907 p. 60

2110 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

2111 REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 19, 15 octombrie 1888, p. 12

2112 Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 246

1941: „**Clem Nicolae**, din com. **Zamostea**, jud. Storojineţ, „ca funcţionar al regimului sovietic, a persecutat populaţiunea română, luând cu forţa pământul şi casa unora şi evacuând din casă pe preotul comunei, iar cu ocazia recensământului, ce s-a făcut de ruşi, a refuzat să înscrie ca români pe aeei ce se declarau ca atare şi a făcut, în acest timp, propagandă comunistă şi anti-religioasă”[2113].

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943[2114], următorii învăţători şi învăţătoare: **Scraba Ipolit**, comuna Zamostea, jud. Storojineţ, media. 7.00”.

ZASTAVNA

În **8 august 1629**, Ionaşco Grozăscul de Zastavna era martor la o tranzacţie funciară în Valeva.

1637: În 4 mai 1637, Onciul Iuraşcovici obţine uric pentru „jumătate de sat Zastavna, partea de jos… cu eleşteu şi cu moară pe pârâul satului”, cumpărată cu 500 taleri de argint, de la răzeşii Toader, fiul Gaşirei, nepot Maruşcinei, Ionaşco Catraş, fiul Anghelinei, Ştefan, fiul Nastasiei, de la nepoţii lui Vasilie şi sora lui Erina, copiii lui Toma, nepoţi Nastasiei, de la Ion, Simion şi Tofana, fii lui Gheorghie, fratele lui Toma Coifescu, de la Cornea, Platon şi Greaca, nepoţii Maricinii, toţi nepoţii Maruşcinei şi strănepoţii lui Şteful Isăcescul.

În iulie **1641**, logofătul Gavrilaş Mateiaş cumpără, cu 120 taleri de argint, „din a patra parte de sat de Zastavna, a treia parte”, de la Toader Drăghici, ginerele lui Dumitraşco Costarga, şi de la copiii lui, Irina şi Vasilca.

În **1644**, Onciul Iuraşcovici, Dumitraşco din Zastavna, Iuraşco şi fratele său Nalivaicu, precum şi Grigorie Grozăvăscul, toţi din Zastavna, împart între ei părţile de moşie din Zastavna, Boianciuc şi Toutre, jumătate din Zastavna revenind fraţilor Iuraşco şi Nalivaicu, iar cealaltă jumătate, lui Grigorie Grozăvăscul. Şi tot în 1644, se aleg părţile de sat, Dumitraşco din Zastavna având, din jumătate de sat, a şasea parte, plus o moşioară de cumpărătură, din jumătate din sat, din a şasea parte, a treia parte, plus cumpărătura de la Andruşco, egală cu cealaltă cumpărătură.

1652: În 4 martie 1652, se împart moşiile răposatului Gavrilaş Mateiaş între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia şi Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ierimie a fost… satul Zastavna, cu un heleşteu”.

1700: În 1700, Maria, fata Gafiţii, nepoata lui Onciul Iuraşcovici, şi ginerele ei, căpitanul Ştefan Străşca, convin cu Gavril Miclescul şi nepot, prin mamă, lui Onciul Iuraşcovici, ca „a şesa parte din jumătate de sat de Zastavna” să-i rămână lui Gavril Miclescul.

1704: În 7 august 1704, Ileana, văduva lui Iordachi Cantacuzino, vindea lui Constantin Turcul, pentru o datorie de 260 lei bătuţi a soţului ei, „jumătate de sat Zastavna…, care jumătate de sat ne-au lăsat părinţii noştri, anume Iordachi, fost mare vistiernic”.

[2113] *Monitorul Oficial*, nr. 170 din 24 iulie 1942, pp. 6188-6192
[2114] *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1709: În 21 iunie 1709, fostul mare paharnic Gavril vindea, pentru 225 lui bani gata lui Constantin Turcul jumătatea lui de sat Zastavna, „care moşie mi-a dat-o răpousatul socrul mieu, Tudosie Dubău, lui însă i-a dăruit-i moaşa sa, Cârcoaia”.

1718: În 11 decembrie 1718, Mihai Racoviţă Vodă întărea Anitimiei, văduva lui Constantin Turcul, satul Zastavna, cumpărat de la Ileana Cantacuzino şi de la Gavrilaş Miclescul, cu 260 lei bătuţi.

1727: În 18 ianuarie 1727, Grigore Ghica Vodă porunceşte postelnicului Şerban Cantacuzino, staroste de Cernăuţi, să cerceteze şi să judece cu dreptate faţă de conflictul ivit între Dumitraşco Calmuţchi şi Goeneşti „pentru nişte părţi de otcină din sat de Buenciuc şi din Toutri şi din Doroşiuţi şi din Zastavna şi Şişcăuţi”.

1731: În 31 iulie 1731, Grigore Ghica Vodă trimite pe starostele de Cernăuţi, Constantin Silion, să cerceteze conflictul dintre Sandul Nalivaico şi alţi răzeşi pentru părţi de moşii în „Tăutrea şi Boenciucul şi la Doroşăuţi şi Zăstavna”.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2115], din 1772-1773, înregistrează la Zastavna, moşie a lui BAHMUŢCHI zet lui Gorei TURCULEŢ, „110 – toată suma caselor”, însemnând 3 popi, Chifa, Grigoraş şi Pricopie, 2 dascăli, Ştefan MAŢCOVSKI şi Toader, 1 marchitan, Pascal, 2 văduve, PELIMĂRIŞ şi PETROAI, 16 case pustii şi 86 birnici, şi anume: Vasili PRODAN vornic, Ion morar, Ivan LAZORIUC, Petre pânzar, Hrihor PAUC, Fedor pânzar, Vasili rus, Ştefan COVRIG, Hrihor COVRIG, Curilo ŞCARCO, Dumitru CULIŞER, Fedor PÂRZUC, Mihailo bejenar, Onofrei CIMPOEŞ, Timco ŞĂPCIUC, Mihailo PRISĂJNII, Iacob IAŢCO, Vasili pânzar, Alecsa PAIZUC, Fodor HOLODII, Pavlo HARILOVSKI, Echim HAVRILOVSKI, Hrihor LUCHIANIUC, Dumitru BUINOVSKI, Ostaf zet ego, Iurco JUCOVSKI, Vasili CHISĂLIŢĂ, Andrei RUDEI, Onofrei ZAPALANIUC, Semen CHISĂLIŢĂ, Vasili DRONIUC, Hrihor CHISĂLIŢĂ, Maftei CUCIURIVII, Alecsa CĂZACUL, Ivan IUSÂPENCO, Vasili LUCHIANCIUK, Vasili CUCERAVII, Ştefan zet ACSENTII, Mihailo ACSENTII, Andrieş IURIICIUK, Dumitraşco BĂRBIICIUK, Ostafi HOLII, Necolai sin IURII, Dumitru zet BĂRBĂCAR, Hrihor CUCIRAVII, Dumitru PREDOLOB, Semen zet MĂZĂRIŞ, Andrei HNIŞ, Hrihor CEPELI, Alecsa GOSPODAR, Ştefan HUŢULIAC, Alecsa HUŢULIAC, Ion CANTEMIR, Iacob CURILIAC, Gavril ŢURCAN, Hrihor nepot ŢURCAN, Ştefan IOSIPENCO, Dumitraş CHIRILUŞ, Ivan nepot HUŢULUI, Andrei ŢINEVSKI, Dănilă ŢINEVSKI, Iacob nepot HUŢULUI, Dumitru ŢINEVSKI, Necolai nepot HUŢULUI, Simion ARBURE, Dumitru HARAC, Petre ŢILIP, Simion zet CHIRILIUC, Ion PÂNTELEICIUK, Ion COLESNIC, Timco văcar, Mihălachi ŢURCAN, Andrieş CHIRILCIUC, Ion ŢURCAN, Toader ŢURCAN, Anton DĂMIAN, Iacob MARINIUK, Ursachi dejmar, Simion zet ego, Ion GEORGII, Petro PRIŞCO, Ion BRIŞCO, Ivan BORDIAN, Pilip rus, Iacob SFINTUN şi Fedor BOIKO. / În epoca Bucovinei istorice, Zastavna devine un important centru economic, datorită evreilor. Marcu şi Max Fischer aveau, la Zastavna, o fabrică de zahăr, o alta de băuturi alcoolice, o moară cu motor cu aburi. Hersch Weissglas şi fiul său, Siegmund Weissglas, stăpâneau întinse moşii în Zastavna şi în Vilauce, moştenite, ulterior, de Nora Gutherz. Alţi evrei din Zastavna, cu mari proprietăţi funciare au fost Mordko Korn, proprietar în Şipeniţ şi în Dracineţ, Janku Fisher, Bernhard Korn, Leon Korn, Simche Bartfeld, Aron Hager şi Mendl Jekeles.

1786: Din 1786, la Zastavna funcţiona o şcoală moldovenească trivială, cu 6 clase[2116].

[2115] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 440
[2116] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 32, 1876 p. 85, 1907 p. 92

1838: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află şi ofiţeri-ingineri austrieci născuţi în Bucovina. Printre ei, şi armeanul „**Johann von Wartereseiewicz**, născut în 1 septembrie 1828, la Zastavna, în Bucovina. Tatăl este mare proprietar de pământ (armean). A absolvit în 22 septembrie 1845, când a fost repartizat, cu grad de locotenent, în Regimentul Nr. 10 Husari Preuszen. A renunţat la cariera militară şi la gradul de locotenent în 1846”[2117].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka”[2118].

1898: Biserica Sfântului Nicolai din Zastavna a fost construită în 1898, pe locul unei bisericuţe vechi, care avea, în 1843, 1.767 enoriaşi, dar fără paroh, postul fiind vacant, patron bisericesc fiind Wartan WARTARASIEWICZ. În 1876, patron bisericesc era Severin de WARTARASIEWICZ, păstor celor 2.726 enoriaşi fiindu-le parohul Titus TOMIUC. În 1907, patroni bisericeşti erau evreii Mortko KORN şi Hersch WEISSGLAS, paroh fiind Cornel NICOROVICI, născut în 1838, preot din 1863, paroh din 1865, iar cantor, din 1904, Mihail DZIUBEK, născut în 1880.

1899: „**Numiri**, în ceea ce privește **judecătorii regionali**: Cu privire la judecătorii regionali în calitate de judecător de district: Julian Curkowski, din Sadagura, în Zastavna”[2119].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zastavna**, târguleţ, aşezat, în masă compactă, între 3 iazuri, alimentate d e pârâul Verbovschi. Suprafaţa: 19,15 kmp; populaţia: 4.000 locuitori, de naţionalitate aproape exclusiv ruteană; sunt şi puţini germani, poloni şi izraeliţi; religia, în majoritate, greco-orientală. Este străbătut de şoseaua districtuală Cuciur Mic – Zaleszczyk, din care se bifurcă, puţin mai la nord, o altă şosea, aşa numită Zastavna – Toutri. E reşedinţa unei judecătorii şi percepţii de ocol; are un oficiu poştal; o şcoală populară, cu 4 clase, care purta numele de „Moldovenească”, fondată pe la 1786, pe când localitatea era centru de district. Are o biserică greco-orientală parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, una romano-catolică şi alta greco-catolică. La 1776, era sat aparţiitor cămăraşului Mihalachi Begnischi. Încă pe la 1766, această localitate a fost invadată de refugiaţi galiţieni, care au cotropit, pe cât se pare, populaţia băştinaşă de acolo. La 1739, a staţionat aci generalul rus Münich, cu armata sa, trecând în expediţie spre Moldova şi făcînd rechiziţiuni împilătoare prin întreaga regiune. Se găseşte aci o mare fabrică de spirt. Populaţia se ocupă cu agricultura, prăsila de vite, pescăria şi, în parte, cu negoţul, având şi începuturi de industrie casnică. Posedă 3.206 hectare pământ arabil, 207 hectare fânaţuri, 30 hectare grădini, 1 hectar 50 ari vii, 58 hectare imaşuri, 13 hectare poieni, 134 hectare heleşteie, bălţi, mlaştini. Se găsesc 256 cai, 570 vite cornute, 198 oi, 181 porci, 65 stupi. **Zastavna, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 18,42 kmp; populaţia: 263 locuitori, poloni, ruteni şi

[2117] Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

[2118] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

[2119] *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, pp. 255, 256

izraeliţi; rutenii sunt parte gr. or., parte gr. cat. Pe lângă moşia Zastavna propriu-zisă, cuprinde şi târlele: Persoliwka, Równina, Sapigora, Serednyj Tik"[2120].

1914-1918: „**Dumitru a lui Vasile Dronec**, născut în **Zastavna**, la 1 iunie 1877, a plecat la război şi, ajungând în captivitate la moscali, să fi murit într-un spital din Portova, Rusia, în anul 1916. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Dronec, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2121]; „**Maria a lui Vasili Michailiuc**, născută în **Zastavna**, la 30 martie 1909 stil nou, să fi murit în luna lui martie 1915, în Zastavna, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Ştefan Michailiuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2122]; „**Vasile a lui Mihai Isopescu**, născut în **Zastavna**, la 31 august 1888, înrolat, la 1 august 1914, în armata austriacă, şi lipseşte, din ziua plecării sale, în august 1914, orice o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soţiei sale, Maria Isopescu, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2123]; „**Ioan a lui Vasile Paziuc**, născut în **Zastavna**, la 27 februarie 1880, a plecat, în 1 august 1914, la război şi ar fi căzut în luptele de la Bolovce, Galiţia, la un atac cu baioneta, în toamna anului 1914. Până în prezent n-a sosit nici o ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Alexandrei Paziuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut; **Ioan a lui Vasile Barabaşciuc**, născut în **Zastavna**, la 9 septembrie 1885, a plecat, în 1 august 1914, şi ar fi căzut în lupta de la Nicolaico, Galiţia, în toamna anului 1914, în luna septembrie, lipsind, până în prezent, orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariţei Barabaşciuc, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2124].

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităţilor judecătoreşti. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autorităţile judecătoreşti din Bucovina, următoarele persoane[2125]: La judecătoria Zastavna – **Smereczynski Vladimir**, judecător cu rangul IX; **Ţimpău Mihail**, judecător de district la tribunalul Suceava, consilier conducător de judecătorie cu rangul VII; **Drach Friedrich**, judecător de district la judecătoria Gura-Homorului, consilier cu rangul VII; **Goldschlag Maximilian**, ascultant[2126] la tribunalul Suceava, judecător cu rangul IX; **Dr. Kwiatkowski Iosif**, ascultant la tribunalul Cernăuţi, judecător cu rangul IX; **Wihard Franz**, judecător la judecătoria Zastavna, judecător de district cu rangul VIII. Sunt transferaţi la Judecătoria Cernăuţi **Iosefovicz Kajetan**, pretor la judecătoria Zastavna, consilier de tribunal cu rangul VII, iar la Judecătoria Sadagura, **Dr. Rubel Iacob**, judecător la judecătoria Zastavna, pretor cu rangul VIII.

1919: Comisiunea agrară de ocol Zastavna: / Preşedinte: **Mihail Ţimpău**, consilier de tribunal şi şef al ocolului judecătoresc, Zastavna. / Locţiitor: **Vladimir Smerecinschi**, judecător, Zastavna. / Reprezentantul Administraţiei: **Vladimir Iliuţ, prefect, Zastavna**. / Locţiitor: **Ion Rapf**, concepist, Zastavna. / Reprezentantul Băncii regionale: **Leon Onciul**, agricultor, Cuciurul Mic. / Locţiitor: **Petre Zeman**, agricultor, Horoşăuţi. / Expert agricol: **Gheorghe Dracinschi**, învăţător, Tăuteni. / Locţiitor: **Onufrei Mihaiciuc**, agricultor, Vadu-Nistrului. / Reprezentantul proprietarilor expropriaţi: **Mihail Romaşcan**, proprietar, Pohorlăuţi. / Locţiitor: **Julian Balasinovici**, proprietar mare, Zastavna. / Inginer hotarnic:

[2120] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 247
[2121] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuţi, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240
[2122] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuţi 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161
[2123] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuţi 15 martie nou 1921, pp. 98-105
[2124] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuţi 22 martie nou 1921, pp. 112-117
[2125] *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuţi, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4
[2126] În textele anterioare, „ascultant" este trecut „auscultant", dovadă a cunoaşterii precare a limbii române de către „unioniştii" bucovineni

Josef Stadler, inginer hotarnic superior, Zastavna. / Locţiitor: **Vinzenz Eckel**, inginer, Cernăuţi. / Reprezentanţi al ţăranilor: **Dumitraş Semeniuc**, agricultor, Zastavna; **Dumitru Onofrei Ostapovici**, agricultor, Zastavna. / Locţiitori: **Mihai Jon Cabiuc**, agricultor, Zastavna; **Jurchif Tvardovschi**, agricultor, Zastavna[2127].

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiţi în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărşmărit" pe anul în curs numai cârciumarii renumiţi ai Bucovinei. În districtul Zastavna, cârciumarii **Süssie Fischer** şi **Isidor Linker** din Zastavna şi **Munisch Wacher** din Cincău contribuiau la sporirea dragostei pentru România Mare, având de partea lor, în acest avânt fără de asemuire, pe primarul din Cuciurul-Mic Jacov Burda, pe comisarul gărzii financiare Carol Swoboda, pe secretarul districtual Xaver Botuszanski, pe administratorul de percepţie Emil Schneider şi pe primarul din Vasilău Julian Balasinowicz[2128].

1943: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează 1a gradul II în învăţământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învăţători şi învăţătoare, care au reuşit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuţi, cu notele arătate în dreptul fiecăruia[2129]: Bobeanu Olimpia, comuna **Zastavna**, judeţul Cernăuţi, media 8,37".

ZELENEU

Numit încă Pleşniţa, în 1558, nedatat, când nepoata lui Barbovschi, Anuşca, fata Marenei, vindea altui Barbovschi a cincia parte din satele Berbeşti şi Pleşniţa, Zeleneul are parte de o atestare mai precisă, în **3 martie 1581**, când nepoţii lui Romaşco, Danciul, fiul Ulianei, şi ruda sa, Eremie, fiul Milcăi, vindeau lui Petre Vatag părţile lor de moşie din Bărbeşti, Pleşniţa („a cincia parte de Pleşniţa, tot două părţi, tot părţile de mijloc, pe amândouă părţile Brusniţii") şi Botuşăniţa, pentru 240 zloţi tătăreşti.

1623: În 2 aprilie 1623, Ştefan Tomşa întărea lui Mihai Tăutul, pârcălab de Hotin, printre alte moşii, şi „a patra parte din satul Pleşniţa cu locu de moară pe Brusniţa şi cu fâneţe în parte cu Bărbeştii".

1637: În 1637, Coste Jadovanul din Pleşeniţa vinde nepoţilor săi, Miron şi Costin, feciorii lui Sava de Pleşeniţa, a patra parte din Cuciurul Mic şi 4 jirebii din satul Prelipce. În 28 septembrie 1637, Coste Pitic şi socrul său, Sava, cumpără părţi din satul „Pleşinţii… pe apa Bruzniţii, în vatra satului şi din cămpu şi cu fânaţ… şi cu locu de iarbă şi cu vad de moară în Bruzniţă", de la Nicolai, feciorul lui Ilie din Bărbeşti, de la surorile lui, Solomina şi Irina, şi de la Mătieaş, nepot lui Ilie, martori fiind Dumitraşco din Zastavna, Isac din Sănehău, Anghel din Mamurinţi, Isac Cucoranul din Bănila, Toader Tăutul din Vilauce, Pătraşco Ţintă din Vilauce, Grigore Bevirco din Costeşti, Todan din Costeşti şi Alexa Costinescul din Bărbeşti.

1648: În 22 ianuarie 1648, Coste Pitic şi socrul său, Sava, obţin întăritură domnească pentru părţile de moşie din „Pleşinţe", cumpărate de la Ilea de Berbeşti.

[2127] *Monitorul Bucovinei,* Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8
[2128] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuţi, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3
[2129] *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 şi urm.

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2130], din 1772-1773, înregistrează la Zeleneu, moşie a căpitanului Ioniţă STRIŞCA, „34 – toată suma caselor", însemnând 2 popi, protopopul Toader şi popa Gligori, 2 dascăli, Anton şi Avram palamar, 4 scutelnici ai lui Vasili STRIŞCA, Ion PINTELIICIUK, Ion NECHIFOREŢ, Onofrei SPIVAESCUL şi Vasile AVRAM, 3 văduve, Vasilica, Maria şi Acsania, 2 jidovi, David şi Haţkal, 1 ţigan, Fedor, 1 ruptaş, Ursachi, fiul protopopului, şi 19 birnici, adică: Fedor NICHIFORIUC, Andrieş PINTELIICIUK, Andronic GHIGHER, Anton GLIGORAŞ, Tănasă HARINA, Nechifor vătăman, Toader AVRAM, Vasile MACSINCO, Zaharie NIŞCIUK, Ştefan LIPCAN, Ion CORIM, Onofrei COSTENIUK, Timofti ANTONIŞCIUK, Ivan LIPCANIUK, Acsinti ZAHARIICIUK, Fodor HARINA, Ivan ŞORŞIN, Andrei HARINA şi Mihailo MOISA. / În partea de sat numită Pleşniţa, moşie a mănăstirii Suceviţa, 14 era toată suma caselor, însemnând 2 şleahtici, Ştefan SĂVĂSCUL şi Ştefan LENŢA, 1 umblător, Vasili CRASNOLUŢCHII, 1 călăraş, Andrei, 1 văduvă, Odochia, şi 9 birnici, adică: Ion DUPIAC, Ivan CUROCICA, Vasili pânzariul, Toader BERBEIRICIUC, Andrieş NICHIFORCIUC, Dănilă DRAGANCIUC, Necolai morar, Ion NICHIFORCIUC şi Ursachi sin popii lui ION.

1786: Biserica Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril din Zeleneu, construită în 1786, reconstruită, mai întâi, în 1840, de Iordachi de FLONDOR şi dotată cu un iconostas, apoi iarăşi reconstruită în 1901, era patronată, în 1843, de familia FLONDOR, dar fără paroh, pe atunci, când avea 908 enoriaşi. În 1876, biserica avea 1.396 enoriaşi, paroh era Meliton ANTONOVICI, iar patroni bisericeşti erau Leon de VASILCO şi Leon de SAMSON. În 1907, patron bisericesc era Leon de VASILCO, paroh fiind George MUNTEAN, născut în 1851, preot din 1884, paroh din 1889, iar cantor, din 1877, Vasile AVRAM, născut în 1846.

1852: Din 1852, la Zeleneu funcţiona o şcoală cu 3 clase[2131].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineţ – **Vaşcăuţi** (Târg) **pe Ceremuş**, Banila rusească pe Ceremuş, Slobozia Banilei, Berbeşti cu Ostra pe Prut, Bobeşti, Ciartoria, Dracineţ, Hliniţa, Căbeşti, Călineşti pe Ceremuş, Carapciu pe Ceremuş, Costeşti, Stăneştii de Sus pe Ceremuş, **Stăneştii de Jos** (tribunal districtual), Vilaucea, Voloca pe Ceremuş, Zamostie, **Zeleneu cu Samsonowka, Pleşniţa**"[2132].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zeleneu**, comună rurală, districtul Coţman, aşezată, împrăştiat, pe malul drept al Prutului, la confluenţa lui cu pârâul Bruşniţa, între Bărbeşti şi Hliniţa, districtul Storojineţ. Suprafaţa: 2,94 kmp; populaţia: 1.300 locuitori ruteni gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra salului, cu 925 locuitori şi cătunul Pleşniţa. Este străbătută de drumul districtual Berhomet-Vijniţa, care trece Prutul peste un pod umblător; prin drumuri de ţară, comunica cu comunele vecine din districtul Storojineţ. Are o şcoală populară, cu o clasă, şi o biserică parohială, cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril", zidită, la anul 1772, de boierul Ioniţă Strişca (cel care le-a dezvăluit austriecilor documente care puteau „argumenta" pretenţiile lor asupra nordului Moldovei; Strişca înseamnă… trişcă, fluier – n. n.), în posesia căruia era comuna şi la 1776. Într-un hrisov din 1691, se vorbeşte de această comună. Un acveduct, ce se află în această comună, serveşte la coborâtul lemnelor în pârâul Bruşniţa. Populaţia se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 299 hectare pământ arabil,

2130 ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 446
2131 SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 32, 1876 p. 72, 1907 p. 151
2132 *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

4 hectare fânaţuri, 10 hectare şi 50 ari grădini, 188 hectare imaşuri, 2 hectare pădure. Se găsesc 93 cai, 432 vite cornute, 96 oi, 261 porci şi 31 stupi. **Zeleneu, moşie**, cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 2,03 kmp; populaţia: 22 locuitori izraeliţi, ruteni rom. cat. şi români greco-orientali"[2133]. „**Pleşniţa** (**Plesznitza**), cătun, pendinte de comuna rurală Zeleneu, districtul Coţman. Are 375 locuitori ruteni greco-orientali"[2134].

1914-1918: „**Ion Creţiac a lui Mihail**, născut în 1884, în **Zeleneu**, a fost înrolat, în 1914, în Regimentul 15 Infanterie şi a plecat în campanie. În 1915, se afla în apropierea Lublinului, unde a luat parte la un atac în contra ruşilor. Acolo ar fi murit, la 29 iulie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soţiei sale, Maria Creţiac, procedura pentru stabilirea morţii celui dispărut"[2135]; „**Alexei a lui Ioan Grindei**, născut la 12 martie 1877, în **Zeleneu**, ar fi murit, în iulie 1915, lângă Brest-Litowsk, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Elenei Grindei, procedura pentru declararea morţii celui dispărut"[2136].

ZVINICE

În **25 februarie 1663**, Isac Cocoranul lasă fetelor lui, Catarina şi Aftimia, „întreg satul Zvinicea, cu o moară, cu toate hotarele şi cu toate lucrurile".

1680: În 1 aprilie 1680, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, determină împărţirea moştenirii rămase după soţul ei, între ea şi cumnaţii ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Ţintă, Costaşco căpitanul Turculeţu şi Trinca, Grozavei îi revenea „giumătate de sat de la Vinece cu tot vinitul din tot locul şi cu vecinii carii fac oamenii".

1712: În 23 iunie 1712, Nicolai Alexandru Mavrocordat întăreşte fraţilor Gavril, Nacu şi Vasilie Volcinschi „jumătate de sat Zvinece… cu toţi vecinii care locuesc pe ea, jumătate de sat Babin… a şasea parte de Stepaniuca… care părţi de moşie le stăpânise, mai înainte, Rugină jitnicer şi aceste moşii le-au venit de la sora moşului lor, de la sora lui Nacul, fata lui Gavril, Nacul şi Vasilie Volcinschi, după cum au mărturisit du-lui Ioan Paladi mare spătar.

1739: În 7 decembrie 1739, când Miron Gafenco uricar, Gheorghe Ursuleţ postelnic şi Gheorghe Volcinschi împart între ei moşiile rămase „de la moşi şi fraţi sterpi, anume de la Duraşco comis şi sora acestuia, Grozava Cocoraniţa, cari au fost fraţi cu moşii lor, anume cu Nastasia Rugină, care l-a făcut pe Pavel Rugină, cu Maria, mama lui Miron Gafenco, şi cu Cârstian armaşul, care i-a făcut pe Gheorghiţă vameşul şi pe Sofronia, iar Sofronia l-a născut pe Gheorghiţă Ursuleţ postelnic şi pe sora acestuia, şi cu Nacul, care i-a făcut pe Gheorghiţă Volcinschi şi pe sora acestuia", Nacul primeşte jumătate din Zvinece.

1768: În 12 aprilie 1768, ginerii lui Toader Nacul mărturiseau la Divan că socrul lor, „împreună cu nepotul lui, Toader Volcinschi, stăpâneşte jumătate de sat Zvinece la Nistru… care se hotărăşte, din sus, cu satul Prilipce, iar din jos cu Repujiniţe, iar Ţintă a stăpânit

[2133] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 247
[2134] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 161
[2135] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 77, Cernăuţi în 25 Octomvrie nou 1919, p. 4
[2136] *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuţi 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

cealaltă jumătate de sat, care jumătate Ţintă şi cu fraţii săi au vândut-o unor Nemţi luterani din Prilipce pentru 470 lei, de aceea s-au ridicat ginerii lui Toader Nacul, fiind stăpâni ai celeilalte jumătăţi de sat, şi au tras la judecată pe Nemţii luterani, după care s-au judecat cu dreptate precum să întoarcă Nemţilor banii şi să ia în stăpânire moşia, după care judecată au întors Nemţilor banii, luându-le zapisul lui Ţintă. Dar Nemţii i-au tras în judecată, cerându-le încă 537 lei, zicând că au dat lui Ţintă şi aceşti bani, dar zapis de mărturie n-au pentru aceşti bani, pe care i-au dat drept orândă, cari bani li s-au recunoscut de Păun, starostele de Cernăuţi de atunci, deci toate cheltuielile făcute pentru acea jumătate de sat, cu dobândă, fac 1.037 lei, dar cu alte cheltuieli se ridică la 1.500 lei, dar, zidind mai sus amintitul (Toader) Hagiu negustor, la Repujiniţa, la malul Nistrului, o mănăstire şi aflând că mai sus amintiţii gineri ai lui Toader Nacul au răscumpărat de la Nemţi jumătatea de sat a lui Ţintă, i-a rugat adeseori… să vândă acea jumătate de sat, cu un preţ mai mic, şi le-a făgăduit să scrie numele lor în pomelnicul ctitorilor", aşa că Toader Hagiul a cumpărat jumătatea aceea de sat, cu 1.000 lei, şi a dăruit-o schitului Hrişceatec (Crişceatec).

1772: Recensământul lui Rumeanţev[2137], din 1772-1773, înregistrează la Zvenece, moşie răzeşească, „29 – toată suma caselor", însemnând 1 popă, Ion, 1 dascăl, Andrei, 1 mazil, Ioniţă VOLCINSCHI, 2 ruptaşi, Grigori CRĂCIUN şi Andrieş DUNUŢE, 8 scutelnici ai schitului Crişciatec, Ivan MAZUR, Hrihor LISĂI, Vasili rusul, Vasili brat lui, Iurko rus, Hrihor cel bătrân, Ilko argat egumenului şi Mihalco om străin, 2 jidovi, Isak şi Hriţko, şi 14 birnici, adică: Vasile sin CRĂCIUN vornic, Andrei ILCIUC, Fedor ILCIUC, Ivan ILCIUC, Mihailo sin NECOLAI, Dumitru morar, Ştefan JMERI, Ivan morar, Fedor VORNIC, Vasili argat, Ivan rus, Alecsandru rus, Vasili VOLOŞCIUC şi Lucan vărzar.

1796: Biserica Naşterii Sfintei Maria din Zvinice a fost construită în 1796, de Ioan de VOLCINSCHI, şi sfinţită în 1897. În 1843, biserica avea 450 enoriaşi, postul de paroh era vacant, iar patron bisericesc era Constantin de VOLCINSCHI. În 1876, patron bisericesc era Dimitrie de POPOVICI, postul de paroh era tot vacant, iar numărul enoriaşilor ortodocşi era mic, 544. În 1907, patron bisericesc era Amalia von TURNAU, paroh fiind Cornel TOMOVICI, născut în 1861, preot din 1886, paroh din 1889, iar cantor, din 1901, Theodor RAHMISTRIUC, născut în 1863.

1844: Din 1844, la Zvinice funcţiona o şcoală moldovenească trivială cu 2 clase[2138].

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică şi judiciară în ţările reprezentate în Împărăţia Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coţman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ştefanovca, Boianciuc, Borăuţi, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroşăuţi, Horoşăuţi, Iurcăuţi, Cadobeşti, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuţi, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuţi, Prilipce cu Luca, Repujineţ, Samuşin, Teutri, Vasileu, Verbăuţi, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszöwka"[2139].

În **1908**, conform Dicţionarului lui Grigorovitza: „**Zviniace** (**Zwiniacze**), comună rurală, districtul Coţman, aşezată pe malul drept al Nistrului, lipită de comuna Crisceatec şi în faţa localităţii galiţiene Zaleszczyki. Suprafaţa: 6,03 kmp; populaţia: 1.117 locuitori, ruteni gr. or. şi ceva izraeliţi. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 805 locuitori, şi cătunul Costrijivca.

[2137] ACAD. ŞT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 435
[2138] SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 31, 1876 p. 83, 1907 p. 92
[2139] *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Partea centrală a comunei se află lângă drumurile principale Cernăuţi-Zaleszczyki (Galiţia) şi Crisceatec- Horodenka (Galiţia); prin drumuri de ţară, comunică cu comunele Luca şi Prelipcea; comunică, apoi, cu Galiţia printr-un pod de piatră, peste Nistru. Are o şcoală populară, cu o clasă, numită, încă şi la 1844, „Moldovenească", zidită fiind, probabil, în locul alteia vechi, al cărui nume de „moldovenească" a trecut şi la cea nouă; are o biserică parohială, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului".

La 1776, era în posesia a trei proprietari: Ioan Volcinschi, Tonuţă şi Lupu Nacu. În această localitate s-au găsit unelte din epoca de piatră. Se află aci o varniţă şi mai multe cariere de piatră, care furnizează gresii albe şi roşii foarte căutate; de asemenea, se găseşte şi alabastru. Populaţia se ocupă în mare parte cu agricultura. Comuna posedă 687 hectare pământ arabil, 25 hectare fânaţuri, 48 hectare grădini, 84 hectare imaşuri, 13 hectare păduri şi 5 hectare heleşteie. Se găsesc 47 cai, 178 vite cornute, 171 oi, 157 porci şi 16 stupi. **Zviniace** (**Zwiniacze**), **moşie** cu administraţie particulară, districtul Coţman. Suprafaţa: 3,25 kmp; populaţia: 105 locuitori izraeliţi, ruteni şi poloni; rutenii sunt gr. cat. şi gr. or."[2140].

*

Povestea aşezărilor bucovinene ar însemna o zădărnicie, amintind de ruinele înţelenite ale unei localităţi dispărute, dacă nu ar fi redescoperită şi prin intermediul etniilor care au trăit în acele localităţi, de-a lungul veacurilor, şi prin imaginea şi mistica locuinţelor, şi prin ocupaţii şi meşteşuguri, dar, mai ales, prin cultura obştească, pe care noi o numim folclor. Am de dus mai departe această poveste şi sper să mă pot despovăra de ea în maximum un an de zile, cu încă două sau trei volume.

În loc de postfaţă

Am existat, am săvârşit păcate
şi-am aruncat mereu cu barda-n cer,
dar nu regret, mi le asum pe toate
şi le socot un fel de giuvaer,
o amuletă, un stigmat anume
pe care-l port înfiorat în piept
când trufaş calc pe ierbile din lume
să fiu bătut cu pietre pe nedrept;

când am greşit, m-am pedepsit pe mine
şi-am ispăşit nefericit de mult,
deci nu mă tem de judecăţi divine
şi, chiar dacă nu vreau să Te insult,
ia seama, Doamne, voi sosi îndată
cu demnitatea mea de muritor
să-ţi cer să te decizi dacă-mi eşti tată
sau doar înstrăinat judecător,

nu-mi cere, deci, să cad în umilinţă,

[2140] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 248

să ling pe trepte, chiar dacă sunt sfinte,
căci te-am trăit mai mult decât credinţă
drept suflet răstignit peste cuvinte!

Cuprins